

K 1666
3

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა

I

АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР

ИНСТИТУТ РУКОПИСЕЙ

ОПИСАНИЕ ГРУЗИНСКИХ РУКОПИСЕЙ

КОЛЛЕКЦИИ (S)—БЫВШЕГО ОБЩЕСТВА РАСПРОСТРАНЕНИЯ
ГРАМОТНОСТИ СРЕДИ ГРУЗИНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

ТОМ I

Составили и подготовили к печати:

Т. М. БРЕГАДЗЕ, Т. П. ЕНУКИДЗЕ, Н. Э. КАСРАДЗЕ, А. И. КУТАТЕЛАДЗЕ и
Хр. Г. ШАРАШИДЗЕ

Под редакцией Е. П. МЕТРЕВЕЛИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР

ТБИЛИСИ — 1959

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა

ქოფილი ქართველთა უორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი
საზოგადოების (S) კოლექციისა
ტომი I

შედგენილია და დასაბეჭდად დამზადებული:

თ. ბრეგვაძის, თ. ვნუშიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ძუთათელაძისა და
ძრ. შარაშიძის მიერ

მ. მებრველის რედაქციით

წინასიტყვაობა

წინამდებარე ტომით იწყება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ხელნაწერთა კოლექციის (S) აღწერილობა.

თავდაპირველად ამ საზოგადოებას ხელნაწერი და ნაბეჭდი წიგნების აღრიცხვა ერთად უწარმოებია. მათი საერთო რაოდენობა შეადგენდა 5338 ერთეულს. ერთმანეთისაგან მათი გამოყოფა მოხდა მხოლოდ 1914 წელს, ხელნაწერთა პირვანდელი რიგითი სათვალავი კი ამის შემდეგაც არ შეცვლილა. ამიტომაც, რომ ამ კოლექციის ხელნაწერთა სათვალავში დიდ ხარვეზებს ვხვდავთ.

ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კოლექციაში 2222 ხელნაწერია. პირველ ტომში შევიდა 500 ხელნაწერის აღწერილობა. აღწერილობაში ძველი ნომრის გასწვრივ კიდევ ფრჩხილებში ჩაწერილია ახალი რიგითი ნომერიც.

ტომში შესული მასალა აღწერეს ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერმა თანამშრომლებმა:

1. ლ. ქუთათელაძემ №№ 1 — 40 და 966 — 1110 (1—40 და 475—500)
2. ნ. კასრაძემ — №№ 41 — 90 (41—90)
3. თ. ენუქიძემ — №№ 91 — 173 და 314 — 400 (91—173 და 312—393)
4. ქრ. შარაშიძემ — №№ 174 — 313 (174—311)
5. თ. ბრეგაძემ — №№ 401 — 964 (394—474)

მიქაელ მოდრეკილის საგალობელთა კრებული (№ 425) აღწერილია ელ. მეტრეველისა, ხოლო „მესხური დავითნი“ — (№ 947) — ქრ. შარაშიძის მიერ.

ანტონ I, წყობილსიტყვაობა. 1745

107 ფ.; 17,8×11: ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები სინგურით, მთავრულად); 1745 წ. (107 რ); გადამწერი — ნეოფიტე (107 რ); დაუწერელია 8 v — 9 v.

„წიგნი წყობილსიტყუაობა. ნაწილი პირუტლი ღისმეტყუტლები-სათუს, თავი ა. თუს სამობისა და ერთობისა. —

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ,
ზესთნათლოვანი ერთობა სამპირობით...“ 10 რ — 105 v.

შენიშვნა: 1. უძღვრის: ა. „წინასიტყუაობაა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტაქობანთა სტიხთა ანუ შაირთა, ქმნილი გაიფის მიერ არხიდიაკონისა. —

წინასიტყუაობით შეყუანილებათა რა,
ვაწინმდებარებთ ანტონი ყდ ბრძნისთა
შეწნიერ თქმათა, სტიხთა წყობილ სიტყუათა...“ (1რ—3v).

ბ. „პინაქსი წყობილსიტყუაობისა“ (4 რ — 8 რ).

2. ერთვის: „ქმნილი მცირისა ტრიფილესგან დიაკონ-მონაზონისა. —

ა. ეს წყობილსიტყუა განკარგულ ქმნილ, თხულ ლექსულ არს ანტონისგან ყდ ბრძნის ბრძნეთ უბრძნისის, ფქუტმდებარნეთ, ვაჩუწნოთ შესმენილად...“ (106 რ — v).

ბ. [მისივე]. „თუს სახელწოდებისა მისის უწმიდესობისა. — დღე ესე მჰსგავს არს დღისა მეერგასისა, ჩწთუს ანტონი ახალ მეტაფისიკოს...“ (106 v).

3. ანტონ I წყობილსიტყვაობა გამოცემულია 1853 წელს, პლატონ ეგნატესძე ოსეელიანის წინასიტყვაობით.

4. ეს ნუსხა აღწერილი აქვს პროფ. ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. Е. Такашвили, Описание рукописей «Общества распространения грамотности среди грузинского населения», ტ. 1, 1902—1904, გვ. 1—2.

ანდერძი: „ნაწილთა შუდთა შემპყრობეი წიგნი ესე,
ესფერ უდარესდ არს დატყფრულ ქელითა,
ოდესმე მქონვის წვერთ არ განნსუწნებლობის,
ფილოსოფებრის ქმნილის ამისდ მიმთხუწვად,
იწნისა ეს ჩემდ ყოვლთა საჭეშმარიტმ.

თთუშსა მარტსა 21, წელსა 1745“ (107 რ).

შინაწერები: ა. „დავით და ტარიჭანისთვის იძიე ქელწერილ სადღესასწაულაშო 18 მაისს;“ ბ. „პეტრე მაიმუსის თუს დგეგმბრის“ 2-სა“

გ. „ბიძინა, შალვასთვის და სხ[ვ]. — უან[ში], 14 სკვდ.; პეტრე — 8“
(ქვედა ყდაზე).
აქვეა მიწერილი: „ვანტანგ ორბელიანს“ (წიგნის მფლობელია?).

(2)

2.

გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1813 — 1814

(ტომი I)

01 + 181 ფ.; 21 × 17,2; ლურჯი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; 1813 — 1814 წწ. (01 r; 181 r. კვირნიშანი 1810).

„ფისიკა, § 1. ფისიკა არს სწავლა, რომელიცა აჩვენებს თვსებათა ნივთთა სოფელსა შინა მყოფთასა და წარმოადგინებს მიზეზთა ხილუათა მას შინა დაკუთვებულთასა...“ 6 r — 151 v.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი, „ხელმძღვანელობა ფისიკისადმი შეთხზული პეტრეს მიერ დილაროვსკისა, მოძღურისა მათემატიკისა და ფისიკისა სამოძღუროსა შინა ღიმნაზიასა, ფისიკისა საზოგადოებასა შინა, კეთილშობილთა ქალთასა, როსსიულისა სიტყუერებისა და ლათინურისა ენისა საკეთილშობილთა პაუთ[ა] კარპუსსა შინა“ (01^აr).

ბ. წერილი პეტრე ვასილის ძე ზავადოვსკისადმი (რომელსაც უძღვნის ავტორი თავის ამ ნაშრომს) „მის აღმატებულებას, ტაინი სოვეტნიკს, სენატორს... პეტრე ვასილის ძეს ზავადოვსკის, მოწყალეს ჯელმწიფეს. თქვენო აღმატებულებაჲ, მოწყალეო ხელმწიფეჲ! მოითხრობის ისტორიასა შინა, ვითარმედ ოდესმე შევრდომილნი სვიპტრისადმი რომაულისა ერნი მისცემდენ კეისართა ხარკსა...“ (1 r — 2 v).

გ. წინასიტყვაობა (3 r-v).

დ. „პინაქსი ნივთთა მჭირვულთა ფისიკასა შინა“ (4 r).

ე. „შესავალი“ (4 v — 5 v).

2. ერთვის: ა. „დამატება მათემატიკურთა აღმოჩინებათა და გამოწულილუათა სხუდასხუათადმი პარალაფთა. § 35-დმი. — 1. თანასწორობიერ აჩქარებულსა შინა ძრუასა სიმწრაფლენი იპყრობინ ესრეთ, ვითარცა დრონი...“ (152 r — 176 r).

ბ. საგნობრივი საძიებელი «ტომარი ნივთთა ფისიკასა შინა მჭირვულთა» (176 ფ — 181 r).

ანდერძი მთარგმნელ-დამწერისა: „Начал 1-го сентяб. 1813 г. (01r), кончил 15-го апреля 1814-го“ (181 r).

(3)

3

გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1811 — 1812.

(ტომი II)

01+231 ფ.; 22×17; ლურჯი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; 1811 — 1812 წწ. (230 v. კვირნიშანი 1809); დაუწერელია 231 r-v.

„დასაბამობითნი საფუძველნი მცნობელობითისა ფისიკისანი. — თავი ი. შეუდრეკელთათჳს თხელთა ჰაერის სახეთა ნივთებათა.

587. თხელნი ესე სხეულნი არიან ყოველნი იგი, რომელნიცა შეიქმნებიან მსგავსად ჰაერისა ატმოსფერებრისა და მექონ არიან გარეგანსა სახესა მისსა...“ 1 r — 230 v.

ანდერძი: „ვიწყე თარგმანება მეორისა ამის ტომისა იუნისის 4-სა დღესა], 1811 წელსა, და სრულ ვჰყავ ფებერვლის 20-ს[ა] დღესა, 1812 წელსა“ (230 v).

(4)

4

გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1812

(ტომი III)

01 + 177 ფ.; 22×17; მოლურჯო ქალაღდი; ქალაღდის ყდა; მხედრული; 1812 წ. (177 r. ჰვირნიშანი 1807, 1809).

„დასაბამობითნი საფუძველნი გამოცდილებითისა ფიზიკისანი. თავი ივ. ფისიკურისათჳს ასტრონომიისა. — 1678. ასტრონომია სარს სწავლა ვარსკულავეათჳს. საშუალობითა მისითა იცნობებიან მოძრაობანი სხეულთა ზეციერთანი, განგრძნობაჲ მოქცევათა მათთა სანამდღლოთაგინა საგონებელთა, მდებარეობანი და ნაცუალ-ცემითნი სიშორენი მათნი და ხუანი...“ 1 r — 177 r.

ანდერძი: „თარგმანება მესამისა ამის ტომისა დაწყებული მარტის 1-ს, სრულ იქმნა ნოემბრის 7-ს დღესა, 1812 წელსა“ (177 r).

შენიშვნა: ფიზიკის სახელმძღვანელოს თარგმანის სამივე ტომი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს. იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 2 — 4.

(5)

5

ტროადის ღაცემა. XVIII

130 ფ.; 20,5×16,5; ქალაღდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები სინგურით); [XVIII ს.]; გაღანწერი — დავით რექტორი (13 r, 130 r).

„ღარღვევა ქალაქისა ტროადისა“. „მეფისა პელეისათვის, რომელმან გაღზავნა იაზონ შოენად ოქროს მატყლოანისა მის ვერძისა. — თესალონიკისა სამეფოსა შინა, რომლისა ქვეყანისა კაცი მირმიადონხედ იწოდებოდენ, მეფობღა მეფე ვინმე გვარიანი და მართალი, სახელით პელეი, მეუღლითა თვისითა ფეთიღა დედოფლითურთ, რომელთაგან იშვა კაცი ეგოდენ ძლიერ და ეგოდენ კადნიერ, სახელით ახილეს...“ 2 r — 130 r.

შენიშვნა: 1. უძღვის წინასიტყვაობა: „მატიანე, რომელსა შინა წერილ არს დარღვევა ქალაქისა ტროადისა, ფრილის საველმწიფოსა და აღშენებაჲ მისი და დიდნი ამვედრებულნი ბრძოლანი...“ (1 r-v).

2. ბოლოში მოწერილია გაღანწერის სახელი დავით, ხვეულად, სინგურით (130 r).

3. 13 r-ზე დავით რექტორის მიერ განმარტებულია სიტყვა „იღმღავი“.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 4 — 5.

ანდერძი: „აღექსის ძემან დავითმან აღღწერე მათიანე ტროადის ბრძოლისა. გამართულია, დავით“ (130 r).

მინაწერი: „ეს ტროადის დარღვევა ეკუთვნის კოლექციკის ასესორს იერონიმეს აღექსიევეს-მესხიეეს“ (ფორზაცხე).

(6)

6

კრებული. XIX

38 ფ.; 21,5×17,5; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.].

1. „ანბანთქება თქმულ ბრძნისა და მეცნიერისა, ლუთივ გვირგვინოსნისა, მეფეთ-მეფისა, დავით ჯელმწიფისა [ძისა], პატრონისა თეიმურაზ პირველისა მიერ. —

აღვახვენ ჩემნი ბავენი, ღმერთო, სამებით თქმულო[!],
აერსა ზედან საყდარსა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 1 r — 4 v.

შენიშვნა: ა. ტექსტი ნასწორებია ფანქრით.

ბ. ანბანთქებას ერთვის ორსტროფიანი ლექსი. —

ეს არის სიბრძნე ბერძენთა, პირველ ფილოსოფოსობა,
მკურნალობა, რიტორება, მერმე ღრამატიკოსობა...“ (4 v).

2. „სრული და უნაკლულო სსუა ანბანთქება თეიმურაზ პირველისა კახთბატონისაგან ნაბრძანები, რომელ არს ენა რიტორი. —

აღმართა ჯვარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალსა,
აღმოსავლეთით მისცა მამული, პირველ იქიდან გამომავალსა...“

5 r — 8 v.

შენიშვნა: 1. ერთვის ორი ოთხტეპიანი ანბანთქება.

ა. „ადამ ბადა, გვერდით დახსნა, ევა ვრცელ ზის ჰაერია...“

ბ. „ახარა ბერწსა გაბრიელ დღესა, ეს ვინა ზის შესრეთ თუთ იახოველსა...“ (8 v)

2. თეიმურაზ I-ის ზემოთ მოტანილი ანბანთქებანი (1,2) დაბეჭდილია (იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934, გვ. გვ. 149 — 159).

3. [თეიმურაზ II]. „ანი და ში კუალად თეიმურაზისაგან თქმული ფისტიკურად. —

აღმეძრა ბაგე გულის დიდებით (!), ეუწყა ვის ზედ შესრეთ თქმულება...“ 9 r.

შენიშვნა: ანბანთქება გამოქვეყნებულია (იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1939, გვ. 125).

4. „მეფის თქმულიად (!) დავითისა ფისტიკურად, რომელსა უწოდნენ მამეული-ხანად [! იმამ-ყული-ხან]. —

ადამ ბრძანების განგებულებით დაბადა ევა, ვინ ზმნა შერს თანად...“ 9 r.

5. [თუმანიშვილი გივი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფია]. „ეს მეფის ვახტანგისაგან ნაბრძანებია, საუკუნოდ იყავ სახსენებელი მისი სუფევით. —

მე, უმცირესმან ძმათაგან, ვახტანგმან სახელდებულად,
ვკმენ ოთხ წელ მცხეთა, უქრბნისი, სადგურ კამარა გებულად...“

9 r — v.

შენიშვნა: ეპიტაფია გამოქვეყნებულია (იხ. ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები ალ. ბარამიძის რედაქციითა და შენიშვნებით, 1947, თბილისი, გვ. 64; ე. მეტრეველი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფიის ავტორი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, 43, 1951).

6. [ანბანთქება]. „ჭი და ანი რუსთველის ნიკოლოზისაგან თქმული ფისტიკაურად.—

ჭყისნი. ჰაფხაზნი, ჯიქ-ჰადელები, ხედავთ ქართალელთ? წირდალს ძრავსცა ცა...“ 9 v.

7. [ყაფლანიშვილ-ობელიშვილი ვახტანგ]. „ანბანთქება ჩახრიხულად თქმული.—

არს კაცთა ტომი, დიდებით მხდომი, შორით ჰაერთა ცასამყაროსაჲ. ბეთლემს შობილსა, ლტად შემკობილსა, ნებავეს ქუშსკენლსა არა დამყარსა...“ 9 v — 10 v.

8. „ესეც ვახტანგ ყაფლანიშვილისაგან არის ნათქვამი, ოთხტაეპო ჩახრიხულად.—

ალალებს ბაგებს გულს დასადაგებს, ელვარებს, ვფუცავ, ზე შეთერულად...“ 10 v.

შენიშვნა: ეს ლექსი შეცდომით შეტანილია ბესიკის სადავო ლექსების რიგში. იხ. ბესიკი, 1932 წლის გამოცემა ალ. ბარამიძისა და ე. თოფურის რედაქციით.

9. [შაირი]. —

ლექსნი შაირნი იწერნეს სხუათადმი შესაქცევარად,
ჯავრთა და ფიქრთა უჩუყრად, ჯავრისა დასაქცევარად...“ 10 r.

10. «თეიმურაზ I». [სოფლის სამდურავი] „სხუა გუარნი ლექსნი დაიწყებინ, რომელ არს შაირნი. ვგონებ რომ დიდის მეფის თეიმურაზისაგან იყოს ნაბრძანები.—

ღმერთო, რომელი შენ ჰსუფევე ჰაერთა თანა ცაშიგან,
შენ ხარ სავსება ყოველთა, რაც არის ქვეყანაშიგან...“ 11 r—13 r.
(იხ. თეიმურაზ I-ის დასახელებული გამოცემა, გვ. 138 — 141).

11. [არჩილ II, გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთველისა]. „პირველის მეფის თეიმურაზის თქმული, გლოვა დედოფლისათჳს.—

ჟამი გარდახდა შენებისა (!), მოვიდა გლოვა, წუხილი,
ლხინმან მიმრიდა, შემექნა გულს ურვა, თვალთ[ა] წუხილი...“

13 v — 14 v.

შენიშვნა: გადამწერი ამ თხზულებას შეცდომით მიაწერს თეიმურაზ I-ს (იხ. არჩილიანი, ტ. II, გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთველისა, 1937, გვ. 45 — 46).

12. „ეს ანბანთქება ყაფლანისშვილის ვახტანგის ნათქვამია იმერელთ მეფის სოლომონის დედის დედოფლის თამარის ქებად, მსმენელთა გასინჯეთ გუარი ლექსთა, ვითარი ჰაზრი და ლექსი გაწყობილია.—

აჰა ამბად აღვამალლოთ აწ ალვისა ანაგება,
ბეწვ-ბნელობა, ბროლ-ბადრობა ბაგეების ბადარშობა (!) 14 r — 15 v.

13. „ქება და წაბეზა წმიდისა მარინასი. —

დასაწყისია პირუშლი წმიდის მარინას ქებისა,
თვთ უშენიერი ბრწყინვალე იყო უფლისა ნებისა...“ 16 r — 22 v.

14. „დავითის რტოდ აღმოუფრუნელსა და სოლომონის ტომად სიბრძნით საჩინოსა და ღთისმეტყუშლისა მადლისა ღირსქმნილისა და ღთიეგვირგვინოსანისა მეფეთ-მეფისა და თვთ კელმწიფისა თეიმურაზის მიერ აღმოთქმული ქება ანბანზედ ლექსად თქმული. —

ადამ ვახსენოთ პირველად, თვთ ღმერთმა შეჰქმნა რომელი,
აბელ და სეით მოყესითურთ, მთასა წმიდასა მდგომელი...“

23 r — 27 r.

(იხ. თეიმურაზ I, დასახელებული გამოცემა, გვ. 145 — 149).

15. [თეიმურაზ II]. „სხვათა და სხვათა ხილთა ქება. —

უყურეთ ხილთა ქცევასა, რისა ამბისა [მ]თქმელია,
ფერ-შუშნიერი, ძირ-წვრილი ცოტაჲხან მდგომელია...“ 28r — 30v

წყდება:

„...და ჩემდამო მსმელთა ზენანი ვეჰე არა გაიგარესა“...

შენიშვნა: შეიცავს 27 სტროფს. იგი თეიმურაზ II „ხილთა ბაასის“ გამოქვეყნებულ ტექსტთან შედარებით განსხვავებულ რედაქციას წარმოადგენს. სტროფები 1 — 12. 15 იგივეა (ზოგ შემთხვევაში ვარიანტული ტაყებით). სტროფები: 13, 14, 16, 19 — 26 და 37 რედაქციულად სხვაობს, ხოლო — 17, 18, 27 — 36. 38 — 40 ამ ნუსხაში არ მოიპოვება. აღსანიშნავია, რომ „ხილთა ქების“ ამ რედაქციის პირველი სტროფი და „წაბლმა თქვა: ტურფა ხილი ვარ“ გამოცემულში არ არის (იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას წინასიტყვაობით რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, 1939, თბილისი, გვ. 109 — 113).

16. [გურამიშვილი დავით]. „გოდება დავითისა და სოფლის გამოტირილი. —

გული ღონდება, ვიწყო გოდება,
ბორგნა-ბოდება, რაც მაგონდება,
ვჲა საწუთო, ცრუო სოფელო!“ (31 r — 33 r).

შენიშვნა: ა. იხ. დავით გურამიშვილი, დავითიანი, 1955, თბილისი, გვ. 226—230.
ბ. ნაბეჭდთან შედარებით ეს ტექსტი საგრძნობ ვარიანტულ სხვაობებს იძლევა.
გ. რეფრენი „ვჲა საწუთო, ცრუო სოფელო“ ყოველი გვერდის კიდებზე თითოჯერ მეორდება.

17. „სომხურის ენითგან გადმოთარგმნილი ლექსი. —

მიიღო გულმან ეს ვნება,
ორნი რა სჭვრეტლით ჯვარცმულსა...“ 33 v.

18. [გურამიშვილი დავით]. „სწავლა ყრმათაჲს მოსწავლეთა და ათთა სახმართა საქმეთა შეგონება. —

ისმინე სწავლა(!) მძებნელო, მიჰყევ დავითის მცნებასა,
ჯერ ჰამე მწარე, კულავ ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებასა...“

34 r — 36 v.

წყდება:

„...ჩემსავით სიცხით ნუ იწვით, მონახეთ ნიავ-ჩრდილობა“...

(იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 20 — 29).

19. [ფირალიშვილი გოდერძი]. „თუ შთა, ფშავთა და ხევსურთაგან გლოვაჲ სანატრელისა და ღთისადმი განსვენებულისა საქართულშლოს მეფის ირაკლი მეორისა. —

აღსდევ გმირთ-გმირო, ნუ გძანავს, მტერთა ისმიან ჳმანია,
გრძლად ძილის ჩვეულ როდის ხარ, ნიგვიწმე უნჯი ყმანია...“

37 r — 38 r.

შენიშვნა: 1. დაბეჭდილია (იხ. ტრ. რუხაძის „ძველი ქართული ლირიკის ისტორიიდან“. 1954, გვ. 255 — 256).

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“ ტ. I, გვ. 5—7).

(7)

7

ბაუმეისტერი ქრისტოან, „ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა“. XIX

160 ფ.; 21 × 18,5; მოლურჯო ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები მთავრულით); XIX საუკუნის დამდეგი (კვირნიშანი 1805).

[ბაუმეისტერი ქრ.] „საყოფაქცეო ფილოსოფია“. „ათავი პირუშლი, საქმეთათჳს კაცობრივთა და განყოფილებისა მათისა. § 5. — ოდეს ფილოსოფიასა შინა ითიკასა მჩვენებელსა ვითართამე ნივთთა მწადუნელ-ყოფად და რომელთაგანმე განშორებად ჯერ-აზს, რათა პირუშლ დადებულ ვჳყოთ საზოგადონი მოგონებანი საფუძველისა წილ...“ 7 r — 159 v.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავუურცელი — „ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა ხედდადგინებანი, რომელნი შეიცუნ ბუნებითა სამარსალსა, ითიკასა და პოლექტიკასა“ (1 r).

ბ. „პინაქსი“ (1 r — 3 r).

გ. „წინასიტყუარობა საითიკოსადმი ფილოსოფიისა“ (4 r — 6 v).

2. თარგმნილია ანტონ I-ის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 351).

3. თხზულების კიდებზე გატანილია მთარგმნელის განმარტებანი.

4. აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 7).

მინაწერები: 1. „დაიწერა 1757 წელს, ანტონ კათალიკოსი...“ (მინაწერი დაუმთავრებელია, თანაც გადახზულია. 159 v).

2. წიგნების სია: „ღრამატიკა: წიგნი მეტაფიზიკა: ითიკა: ქართლის ცხოვრება; კატილორია: რიტორება: საეკლესიო (!) სადღესასწაულო დიდი: სადღესასწაულო ორი თვე: მხედრული: სამოციქულო; სახარება; ფარაკლიტონი (!); დაბადების ფურცლები; სომხური წიგნები; სჯულის კანონი; დავითნი; ვამნი; ლოცვები; ძლიაპირი“ (160 r).

3. „ზაქარია კიკინაძის ბიბლიოთეკისა ეს ფილოსოფია“ (1 r).

(8)

8

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XIX

93 ფ.; 21,3×16,5; ლურჯი ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; თავნაკლული (აკლია თავფურცელი და პირველი რვეული მთლიანად); მხედრული; XIX ს. (ჰვირნიშანი 1813).

[რიტორიკა]. „...თვს პირუტლისა ნაწილისა სამკვერმეთქოესა, ესე იგი პოვნისა. წიგნი ბ. თვს მრჩობლისა მსახურებისა სამკვერმეთქოესა, რომელი არს პოვნასა შინა და რომელთამე თხოვილთა პოვნისაგან. თავი ა.—ორნი არიან პოვნასა შინა მსახურებანი სამკვერმეთქონი. პირუტლი უკულ მსახურება იგი არს ესევითართა ჰაზრთა და მიზეზთა, რომელნიცა შესაძლებელ არიან თნებად მსმენელთა...“ 1 r — 92 r.

შენიშვნა: 1. თხზულებას ერთვის ნაკლული «პინაქსიტყუაობა სარიტორიკისა ექლოვნებისა» (92 v — 93 v).

2. ხელნაწერში გვხვდება ზოგიერთი სიტყვის განმარტება შესრულებული რიტორიკის მთარგმნელის ანტონ I-ის მიერ.

3. რიტორიკის ეს ნუსხა აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს, „Описание“, ტ. I, გვ. 7—8.

მინაწერი: „ეს წიგნი ეკუთვნის კაპიტანს რაჟდენ შალიკოვს, 1825 წ., 30. III“ (ქვ. ყდა).

(9)

9

დადიანი ნიკო I, ქართველთ ცხოვრება. XIX

01+134 ფ.; 21×16,5; ლურჯი და თეთრი ქალაღი; ქსოვილგადაკრული ხის ყდა მხედრული; XIX საუკუნის 20-იანი წლები (ჰვირნიშანი 1820); გადამწერი—მღვდელი ლაზარე ლომია (1 v).

«ნიკო დადიანი I — ქართველთ ცხოვრება». „თვის სამეფოესა ქართლისათა, წიგნი I, თავი I. — ქართველთ ისტორია იპყრობს თვის შორის ორსა ცვალებასა, პირველსა — მთავრობისასა, ხოლო მეორესა — მეფობისასა. და ესეცა მეფობა განყოფილ იქმნა ოთხად...“ 2 r — 133 v.

შენიშვნა: ა. უძღვის „წინასიტყვაობაჲ წინამდებარისა ამის წიგნისა ქართველთ ცხოვრებად ზედწოდებულისა.—ვინათგან სჯული ბუნებითი ასწავებს ყოველთ თავისა თვისისა უმჯობესისა აღრჩევასა, ამისთვის მეცა უმჯობესად ვრაცხე შრომაჲ ესე...“ (1 r-v).

ბ. ნაწილი «ქართველთ ცხოვრებისა» გამოცემული აქვს პროფ. ე. თაყაიშვილს, სახელდობრ იქედან, სადაც იწყება სოლომონ I-ის მემკვიდრეთა ამბავი. — „...იქმნა მეფედ იმერთა ზედა დავით გიორგისძე...“ იხ. „Описание рукописей «Общества распространения грамотности среди грузинского населения», ტ. I, 1902 — 1904, გვ. 14 — 56.

ანდერძი (ავტორისა): „თუმცაღა განმეორებით ახლად შევსთხვენ ესე ქართველთ ცხოვრებად დაბოიათა ფრასითა, და ლექსნი განვაშენებ, და წინა-უკმო დავსდევ, და უმჯობეს სასმენლად და საგულ[ის]ზმოდ გავჰკარგენ, გარნა ძალნი საქმეთანი და მოთხრობანი არცაღა დამიმცირებთეს და არცა დამიმატებთეს მის უწინდელთა ქართველთ მესტორიეთაგან, და ნანდვილნი იგი დამიღვიეს, ვითარ ვიხილე მას შინა.

ხოლო პირველის სოლომონ მეფიდან წყებული, ვიდრე იქამომდე, და ესე შემდგომნი ამისა წარწერილნი ისტორიანი ანუ მოთხრობანი ქართველთა და შემდგომთა მისთანი, ჯერეთ არღა აღწერილ არიან არცა ძველსა და არცაღა ახალსა ქართველთ ისტორიასა შინა, ვინათგან არა იყო ჯერეთ საქმენი ესე ნამყო სრულად. ამისთვის მე თანამდებად შევრაცხე თავი ჩემი, ვითარცა შვილმან მამულისამან, და ესე შემდგომნი მოთხრობანი ანუ ისტორიანი, რომელნიმე სმენილნი და რომელნიმე თვით ჩემგან ხილულნი აღესწერე სახსოვრად და სასარგებლოდ ყოველთა მოყვარეთა მესტორიეთასა. და მე, ვალად დაესდებ ყოველთა შვილთა მოყვარეთა მამულისა ჩვენისათა, ოდეს მე არღა ვიქმნები სოფელსა, მაშინ ნუ დაუტყვებთ შემდგომთა ქმნილთა სახსოვართა საქმეთა, რომელ არა აღწეროთ, რათა ჩვენსაცა ქვეყანასა ჰქონდეს ხსოვნაჲ სხვათა ქვეყანათა თან[ა] და იცოდენ განათლებულთა შვილთა ნამყონი საქმენი მამულთა თვისთანი, რათა მით უმჯობეს მართონ თავი თვისი და ჩვენცა გვექონდეს ხსოვნაჲ.

აწ მოვიქცევი თქვენდამო და უმორჩილესად გთხოვთ და გემოქენებით და თხოვასა და მოქენობასა თანა გაფიცებთ მას ურომელოსა ღთაებასა, უკეთუ სათნო გექმნასთ და ინებოთ ვინმემ გარდაწერა ამა ჩემ მიერ ქმნილისა ანუ თხზულისა წიგნისა, ნუცა ჩემგან აღწერილსა წინასიტყვაობასა წინამდებარისა ამის წიგნისასა და ნურცა ამას, რომელნი აქა აღწერილ არიან, ნუ დაუტყვებთ, რომელ არა აღწეროთ სახსოვრად ჩემისა ვინაობისა და მქონდეს ხსოვნაჲ შენდობითა, რათა თქვენცა მოგმადლოს ღმერთ-მამა-კაცმან (!) ყოველნი თხოვანი თქვენნი.

უმორჩილესი მოსამსახურე თქვენი თა ნიკოლოზ დადიანი ოვი პირველი“ (103 r-v).

ანდერძი (გადამწერისა): „აღწერე მე, ბალოჩინმან მღვდელმან ლაზარე ოლიაიძე და გვედრები მხილველთა მოხსენებასა.“ (1 v).

მინაწერები: ა. წიგნი ესე ეკუთვნის ტფილისის მოქალაქეს ზაალ ზურაბის ძეს ზაალ ოვს (01,134 r. ზაალ ზურაბის ძე ზაალოვი განმეორებითა დაწერილი ხვეულად).

ბ. „ქ. ეს საქართველოს მდინარე წყალი პირველი, მტკვარი აღიდდა საშინლათ ამ ჩემ, რუსების დროში. ამისთანათ არ აღიდებულა, და მრავალი ზარალი ქნა. წისკვილები წაიღო ქალაქისა, და ნემცებს მისცა ზარალი და ბალები წალეკა; ასეთი აღიდდა, რომ შადინათ ქარვასლას რომ წაკიდებული, კუნჭულში რომ დიდი ქვა აქვს, იმის პირდაპირ ფანჯრები დამალა და წყლით აიძსო სამივე ქარვასლა, და დიდი ზარალი ქნა წელსა ჩყლთ (!), მაისის კდ. ოთხშაბათს დღეს, დილით მოკიდებულნი ვახშობამდინ იმატა. და მას იქით დაიკლო ნაშვალამეცქს (134 r).

გ. „ქმნილი წიგნი ესე თა ნიკოლოზ დადიანი ოვისა მიერ“ (134 r).

(10)

10

მითოლოგია (ლექსიკონი). 1833

106 ფ: 22×16,7; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1833 წ. (101 v); გადამწერი— იონან იოსების ძე ლარაბე (101 v).

[მითოლოგია, ლექსიკონი]. „სახელნი განკარგულნი ანბანსა ზედა. —

ა

ავარდიოს ზესთა კაცი, ჩრდილოელი, ხოლო ზესთა ჩრდილოელ არიან უშინაგანესნი იგი ჩრდილოელთა და სკითელთასა, რომელმანცა მოჰკლა ელლიდა და ჰსტყორცა სიტყვებითა რათამე გრძნებისათა...“ 2 r — 101 r.

შენიშვნა: ლექსიკონს უძღვის: 1. „შეყუანილება მეტალოლიისა საზოგადოდ, თავი პირუშლი. — მეტალოლია ანუ ძულ ზღაპარსიტყუაობა არს მოთხრობა ერთათესანივითა და ბუნებითთა მოქმედებათა, ღმრთად აღსაარებულთა ძულთა წარმართაგან...“ (1 r). 2. „დასაწყისი მეტალოლიისა. — მეტალოლია დაწყებულ იქმნა მოგონებითა მწერალთათა, დამოწმებითა დაბადებისათა ასსირიასა შინა წელსა ცდ, ვიდრე შობადმდე ქესსა...“ (1 r-v).

3. „საზოგადოდ განყოფისათს ღმერთთასა. — ღმერთნი განყოფებიან ექუსად: ა. ცისად, ბ. ჰაერისად, გ. მიწისად, დ. წყლისად ე. ჯოჯოხეთისად, ვ. ნახევარღმერთებად ანუ გმირებად...“ (1 v — 2 r).

4. ხელნაწერი აღწერილია ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ (იხ. „Описание“. ტ. 1. გვ. 105 — 106).

ანდერძი: „სრულ იქმნა მეტალოლია ესე კეთილშობილის იოანე იოსების ძის ლარაძისა მიერ წელსა ჩყლგ, იანვრას კვ დღესა“ (101 v).

(11)

11

სუმაროკვი ა., დრამატიულ თხზულებათა კრებული. 1794

(კომედიები)

109 ფ.: 21,4×16; ქალაღი: მუყაოს ყდა; ოდნავ დაზიანებული; მხედრული; 1794 წ. (1 r); ადგილი — გიორგიევსკის ციხე (1 r); რუსულიდან მთარგმნელი — გიორგი ავალიშვილი (1 r, 35 r).

1. „რქის მატარებლის მიერ გამოსახვა კომედიისა. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი.“

ნისა მარტო: ვისგან არის ის გამოგზავნილი იეგორი? ჰგავს ჩვენთან სტუმრები მოვლენ და ბატონს კი ისევე სძინავს...“ 1 v — 34 r.

შენიშვნა: ა. „რქის მატარებლის მიერ გამოსახვა კომედიისა“ სამ მოქმედებანი. ბ. უძღვის მოქმედ პირთა სია — «სახის მოქმედება» (1 r).

2. „დედა რაყიფი ქალისა, კომედია. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი. ოლიმპია და პალესტრა.“

ოლიმპიამ: არა პალესტრავ, ნუ ნუგეშ მცემ მე უბრალოდ, ყოვლისფრითა ჩანს, რომ მე იმას არ უყვარვარ...“ 36 r — 64 r.

შენიშვნა: ა. ეს კომედია სამ მოქმედებანი. ბ. უძღვის «სახის მოქმედება» (35 v).

გ. „დედა რაყიფი ქალისა“ დაუდგამთ მოსკოვში: „იმოქმედა მოსკოვსა შინა“ (35 v).

3. საჩხუბარი კომედია. მოქმედება პირველი, გამოცხადება პირველი. ბურდა, როზმარინ და ფინეტტა.

ბურდამ: ფინეტტა, როზმარინ, ფინეტტა... ანუ დახოცილან ისინი, ანუ ქკუიდამ შეშლილან...“ 66 r — 95 v.

შენიშვნა: ა. „საჩხუბარი კომედია“ სამ მოქმედებანი. ბ. უძღვის «სახის მოქმედება» (65 v).

4. უბნობა მკუდართა. უბნობა პირველი. ძვირი და უხვი.

უხვი: რასათეს ოხრავ შენ?

ძვირმა: არ შეიძლება არ ამოვიოხრო...“ 97 r — 109 r

შენიშვნა: ა. „უბნობა მკვდართა“ სამ „უბნობას“ შეიცავს.

ბ. ამ კომედიას მოქმედ პირთა სია არ გააჩნია.

გ. ა. სუმაროკოვის ზემოთ დასახელებული კომედიები უთარგმნია გიორგი ავალიშვილს.

დ. მოხეულია და დაკარგული პირველი კომედიის თავფურცელი. ცნობა მთარგმნელისა და თარგმნის თარიღის შესახებ მოთავსებულია კომედიის მოქმედ პირთა სიის შემდეგ: „ითარგმნა რუსულით ქართულსა ენასა ზედა თავადის გიორგი ავალოვისაგან ფებერვალს კზ, ოცდაშვიდს, წელსა ჩუჟდ ათას შვიდას ოთხმოცდა ოთხნეტს, ქკს უბზ, ოთხას ოცნმოცდაორს, იგგორვესკის კრეპოსტს“ (1 r).

ე. ამ ხელნაწერში შესული სხვა კომედიების თავფურცელზედაც აღნიშნულია: „ესეცა გარდმოღებულ არს რუსულით ქართულსა ენასა ზედა ზემოხსენებულისა მისვე გიორგი ავალოვისაგან“ (35r, 65r).

ვ. ხელნაწერი აღწერილია ექვ. თაყაიშვილის მიერ (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 106 — 107).

ზ. ა. სუმაროკოვის თხზულებათა ეს კრებული განხილული და ტექსტები დაბეჭდილი აქვს დოც. ტრ. რუზაძეს წიგნში: „ძველი ქართული თეატრი და დრამატურგია“ 1949, გვ. გვ. 211 — 231; 334 — 490.

(12)

12

კრებული. 1833 — 1836

(აბოკრიფები ძველი და ახალი აღთქმიდან)

135 ფ.; 20,8×17,3; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ნაკლული (ფ. ფ 44 -სა და 45 -ს შორის აკლია ერთი ფურცელი); დაზიანებულია პირველი ფურცელი; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [1833 — 1836 წ.] (კვირნიშანი: 1832, 1833. კრებულში ერთი წერილი თარიღდება 1836 წლით).

1. [თხრობანი იესო ქრისტეს იერუსალემს მისვლისა, მისი გასამართლებისა და ჯვარცმის შესახებ]. — „ქ. მოახლა (!) იესოსი ელუსალემის (!) ვირითა, ქრისტიანობისთვის მოთმინების...“ 1r — 40v.

2. „სიკვდილი აბელისა და კაენისა, თავი. — ესე იყო სწავლა და დარიგება ადამისა, რომ დაქარიგა შვილი თავისნი (!) და უთხრა: თუ როცა გამოველ სამოთხიდგან...“ 40 v — 49 r.

3. „წასვლა ყოვლათ წმინდის ქანწულის (!) მისირის ქვეყანასა, თავი. — აბა, მარიამმქან და იოსებმან რომ ნახეს ყმარწვილი (!), განცხადა (!), წაიღინენ მისირის ქვეყანას...“ 49r — 50v.

შენიშვნა: ერთვის [ზედარება მარიამისა და ევასი და მარიამის შესხმა]. „... აბა მოზობელი გამჩენისა და დედა დამბადებელისა. იმან რომ იქ ევა დასაჯა, იმანვე ევა მისი (!) ასული მარიამ გაქაპატოსნა. ევა დაწყევით და მარიამ კურთხევით, ევა ვაგლახებითა, მარიამ ნეტარებითა ... ევა ზეციდგან ქვეყანაზედ გარდმოაგდო და მარიამ ქვეყნიდან ზეცაში აიყვანა...“ (50 v — 52 v).

4. „გამოსკვლა იოვანესი უდაბნოსაგან და მოსვლა იორდანესა ნათლისმცემელათ, თავი. — ექვსი თვის რომ გახდა იოვანე, მაშინ იშობა ქრისტე ბედლეშა (!) წმინდა ქანწული (!) მარიამისაგან...“ 52 v — 54 v.

5. [ქრისტეს მონათვლა]. „თავი. — ...წინ წამოღვა იოვანე და იესო შიშველი ჩამოვიდა წყალში, და იოვანემ მტკით წყალი დაქაქსა და მონათლა...“ 54 v — 57 v.

2. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

შენიშვნა: „ნათლობას“ ერთვის დავით გურამიშვილის [„სიტყვა ესე ღვთისა“]. —

[ვო] „მეო, აქეთ მომხედო,
როს (!) მოგიბოვო (!) სიყვარულით (!)
ყური მომიგდო...“ (57 r — 59 v).

(იხ. დ. გურამიშვილი, დავითიანი, 1955, გვ. 126—129).

6. [თხრობა აბრაამისა და ისაკის შესახებ, გალექსილი]. —

„ქ. აბრამ იყო ღვთის მლოცავი, მაგრამ ძენი ენატრება,
საქონელი ბევრი ჰქონდა, არვინ იცის ვის დარჩება...“ 60 r — 61 v.

7. [თხრობა იოზის შესახებ, გალექსილი]. —

„ქ. იოზ იყო ღვთის მლოცავი, აქა ჰყვანდა მართლის გზისა.
მეტისმეტი ღვთის მლოცავთა (!) მუხლზე ტყავი არ შერჩისა...“ 62 r — 66 r.

8. [თხრობა განრღვეულის განკურნების შესახებ]. —
„მარტოს (!) ხარება] დღესა არის დღეობა ანდამალუწისა [განრღვეულისა],
როგორათაც განკურნ[ნ]ა ქრისტემან კაცი ვინმე...“ 66 v — 73 r.

9. «მელიქოვი გიქო», [გოდება ძმის გარდაცვალების გამო-
მო]. — „ჩყლგ-სა წელსა, ზაისის კვ-სა დღესა ესე წერილი. — თვალი არა
მაქვს, რომ ვიხილო მხსნელი ჩემი უფალი იესო ქრისტე, ყური არა მაქვს,
რომ ვისმინო სახარებისა სიტყვა... დღეს განმეყარა და წავიდა მაცოცხლე-
ბელი ძმა ჩემი. ზ, მიმაბარეთ გა[უ]მადღერსა (!) შავსა [მიწასა]...“ 74 r — 77 v.

10. [აპოკრიფული თხრობა იოანეს თავის სახარებისა].
„სახარება იოვანესი, თავი პირველი. — პირველითგან იყო სიტყვა და სიტყვა
იგი იყო ღვთისა თან[ა] და ღმერთი იყო ღვთისა თან[ა]. ყოველივე მის მიერ
შეიქმნა...“ 78 r — 135 v.

წყდება: „...რომელსა რწმენეს ძე, აქვდეს ცხოვრება საუკუნო“...

შენიშვნა: ა. ტექსტს ახასიათებს „ა“-მეტობა, მარცვალთა დაკლება და გრამა-
ტიკული შეუსაბამობანი.

გადაწერილია ქართული ენის ცუდად მცოდნეთა მიერ.

ბ. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს. იხ. „Описан-
ие“, ტ. I, გვ. 107 — 108.

(13)

13

კრებული. 1811

119 ფ.; 20,5×17,5; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნაკლული (აკლია 6 ფურცელი ფ. ფ. 107-სა და 108-ს შორის; ხელნაწერს აქვს ძველი ანბანური პაგინაცია); დაზიანებული; მხედრული; 1811 წ. (61 v); გადაწერილი — პავლე მოხდოკელი (61 v); ადგილი — დუშეთი (61 v); 62 r-v დაუწერელია.

1. [თიმსარიანი]. „ჰარი პირველი, დასაწყისი, ჰინდოთ ჩელმ-
წიფის ამბავი მეფისა პატრონისა თეიმურაზისაგან სპარსთა წიგნ-
თაგან ქართულად გადმოთარგმნილი. — იყო ერთი ხელმწიფე ჰინდოეთის
სამეფოსა შინა, ნათესავად ჩინგთა ძველთა გვართა, კელმწიფეთა შვილი, და
ერქვა ს[ა]ხელად თაყაიზან...“ 4 r — 32 r.

წყდება: „...მეფემ ნება მისცა: თქვიო. ვეზირმან მოახსენა: დიაცის ბოზობაზე და არაწმინდობაზე ერთს არაკს მოგახსენებ...“

(თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას რედაქციით, 1939, გვ. 171₂₂).

2. [ორბელიანი სულხან-საბა, სიბრძნე სიცრუისა].— „იყო ერთი დიდი, მაღალი ჯელმწიფე და ერქვა სახელათ მას ფინეზ, და იყო მეფე იგი უდიდეს და აურაცხელ ქონებითა და სიბრძნითა...“ 32₁ — 59₁.

წყდება: „...იმას ერთი გამოსაცოხნი ხორცი არ მივეცა და ახლა შენ ერთის წვერის ნაგლეჯი ბეწვით ცხურის ფეშხო უნდა მოგცეო. შენც ნუსტრუობ იმასაეფო“... (იხ. სულხან-საბა ორბელიანი. — სიბრძნე სიცრუისა, გ. ლეონიძის წინასიტყვაობით და ს. იორდანიშვილის რედაქციით, 1938, გვ. 161₁₈₋₂₂).

შენიშვნა: 1. გადამწერი „თიმსარიანა“ და „სიბრძნე სიცრუისას“ ვერ არჩევს ერთუთრისაგან, ორივე თხზულებას იწერს გაბმით, გამოუყოფლად. თუმცა უხერხულობას მაინც გრძნობს და იქ, სადაც „თიმსარიანი“ მთავრდება და „სიბრძნე სიცრუისა“ იწყება, შენიშნავს: „ესე არა უწუი, ვითარ იწყო. ქ. აქა კარი მეორე, დასაწყისი იყო“ (32₁).

2. დედანი, რომლითაც გადამწერს უსარგებლია, ნაკლული და არეული ყოფილა, მაგალითად „სიბრძნე სიცრუის წიგნში“ ერთი არაკი „თიმსარიანიდანა“ ჩართული.

3. „სიბრძნე სიცრუისა“, შედარებული დაბეჭდილთან, შემდეგ სურათს იძლევა:

ფ. ფ. ხელნაწერის მიხედვით:	გვ. გვ. გამოცემის მიხედვით:
32 ₁ — 38 ₁₃	3 ₁₋₆ — 14 ₂₇
38 ₁₉ — 43 ₁₉	19 ₂₀ — 28 ₂₃
43 ₁₉ — 44 ₉	32 ₂₅ — 33 ₇
44 ₉ — 45 ₁₅	49 ₇ — 51 ₈
45 ₁₅ — 46 ₁₁	53 _{1...}
46 ₁₁ — 46 ₉	57 ₁ — 57 ₁₆
46 ₉ — 50 ₆	58 ₃ — 63 ₁₂
50 ₆ — 52 ₁₇	64 ₅ — 68 ₁₇
52 ₁₇ — 53 ₁₃	72 ₂₃ — 73 ₉
53 ₁₃ — 53 ₁₆	76 ₁ — 76 ₂₈
53 ₁₆ — 54 ₁₃	141 ₂₅ — 142 ₁₆
54 ₁₃ — 57 ₂₀	150 ₂₅ — 157 ₁₁
57 ₂₁ — 58 ₁₃ («თიმსარიანი-დან») 207 ₁₁ — 208 ₂₃ (თეიმურაზ II-ის თხზულებათა დასახ. გამოცემა).	
58 ₁₃ — 59 ₁₅	161 ₈ — 161 ₁₈₋₂₂

4. აქვე დართულია რვა თავი ამირნასარიანიდან:

ა. [ამანათის შენახვისათვის].— „თქვა არაკი: ერთი კაცი დილას, ღამიან, აბანოში მივიდოდა. თავის მოყვარე კაცი ნახა და უთხრა: იარე, აბანოში წავიდეთო...“ (59₁-₇). გვ. 362.

ბ. [მწე შურნეობისათვის].— „შვილო, შურით უბრალოთ კაცს ნუ გადავიდები და ნურც წაანდენ, რაგინდ დიდად შეგცოდოს კაცმა, შეუნდე, დათმობა კარგია...“ (59₇ — 60₁). გვ. 362.

გ. [სიკეთისათვის].— „კაცს უბრალოთ ნუ ედავები, თორემ დღემოკლე იქნები...“ (60₁) გვ. 363.

დ. [ანუშირვანის შეგონებანი].— „ვინც ერთხელ ასეთს დააშავებს, რომ თავის ეამში სანანელაუ ექნება, ის მეორეთ რალათა იქმსუ...“ (60₁ — 60₇). გვ. 355 — 356.

ვ. 1. [სიბერისა და ქაბუჯობის შესახებ.— შვილო! ვაჟკაცობასა და ბერიკაცობას ეს განყოფილება აქუს: ვაჟკაცს შეუძლიან, ბერს კაცს არ შეუძლიან. წესია, ბერს კაცს უღონობაზე აიგდებენ...“ (60 v).

2. [ამბავი მშვილდით მოხრილი ბერიკაცისა და ქაბუჯისა]. —

„ერთი ასის წლის ბერიკაცი იყო და წელში მოხრილიყო, ჯოხით ძლივ იარებოდა. ერთმა ვაჟმა ნახა და გაიცინა...“ (60 v). გვ. 356.

3. [სპასალართათვის]. — „შვილო! სპასალარობაში პურად ძვირი ნუ იქნები, ამისთვის რომ, თუ მოლაშქრეს შენთვის თავი და გული დაუძს, შენ წყალობას როგორ დაიშურებ...“ (60 v — 61 r). გვ. 360.

ზ. [სტუმართათვის]. — სტუმარს თავაზით დახდომა უნდა, რა გინდ შენი ყმა-იყოს...“ (161 r). გვ. 360.

შ. [სიყვარულისათვის]. — „საყვარელი თუ გიყვარს, ნიდაგ ხუმრობას ნუ აჰყვები და ნურც ნიდაგ დასწვები...“ [61 r-v]. გვ. 361.

5. ა. „ამირნასარიანის“ ტექსტი ამ ნუსხაში წარმოდგენილია გამოკრებით.

ბ. ეს თხზულება გამოკვლევით გამოცემულია, იხ. გ. იმედაშვილი, ყაბუს—ნამეს ქართული ვერსია ამირნასარიანი, ლიტერატურული ძიებანი, ტ. IX, 1955, გვ. 325 — 375.

გ. აქ კვადრატულ ფრჩხილებში მოთავსებული სათაურები აღებულია დასახელებული გამოცეიდან.

დ. გამოცემის შესატყვის გვერდებს ვათავსებთ ფრჩხილებში ჩასმულ ხელნაწერის-ფურცლების გარეთ.

ანდერძი: „ქ. აღიწერა წიგნი ესე, რომელსა ეწოდების სიბრძნე სიცრუვე, ხელითა პავლე დავითას შვილისათა მოხდოკელისა, საარაგოსა იდნალსა(!) შინა დუშეთსა. და ვინც აღმოიკითხოთ წერილი ესე, და რომელიმე სიტყვა შეცდომილი ან ნაკლები ნახოთ, ნუ საგინებთ და ნურც მწყევთ, დედანჯდა სწორეთ არს გადაწერილი და შემოწმებული; არამედ აღმოიკითხველნი შენდობას ბრძანებდეთ და ღმერთმან თქვენც შეგინდოსთ ბრალი. წელს ჩყია (1811), მარტის ა (1) დამდეგს“ (61 v).

3. „მოკლედ სიტყვის-გება სოგრატიისი, სწავლა პირველი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანის შვილისაგან.—კეთილის კაცის წესი არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან ზრახვიდეს...“ 63 — 105 v.

შენიშვნა: ა. უძღვის ოთხტაეპიანი ლექსი. —

„ეს წიგნი ვინც იხილოთ, უქეთ მოთხრობა კეთილი, ბრძენებრ ენა-მკვერობა, კეთილისად მიდრეკილი, ვინც ალასრულოს, ქება ხამს, თუმცა იქმნს ბოროტ კეთილი, და ნურვინ ენდობით საწუთოს, რომ მსწრაფლ იქმნებით
წელ-ხრილი“ (63 r).

ერთვის თორმეტსტროფიანი ლექსი:

„ფილასოფოსთ უწერია სწორე არის მათი მცნება.

ათასის წლით უწინ იკუნენ, მაშინ იყო კკვა და ვრცნება(!)...“ 105 v — 106 v.

ბ. ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, Q კოლექცია. ტ. I, 1957, გვ. 185).

4. „კვიმეტი. — კვიმეტი, რომელი ითარგმნების უბედურ დღედ ღრთისმეტყველთაგან და ფილასოფოსთა მიერ დაწერილი, რომლისა ძალსა ამას ქვემოთ აცხადებს თვეში ორი დღე:

სეკდენბრის სამს და ოცდაათს გ და კდ,
ოკდომბერს სამს და ოცდაერთს გ და კა...

ამ დღეებში შობილი მოკუდეს მალე, ვინც ავთ გახდეს, ვერ მორჩეს...“ 107 r-v.

შენიშვნა: ა. უ ძ ღ ე ი ს: „საფილოსოფოსო მცნებაში სწერია:

ვიდრე ნათლისღებამდენ თუ ბრწყინვალე და ნათელი დღეები არის, ის წელიწადი უსწეულო და კეთილი წელიწადი იქნება...“ (106 v).

ერ თ ვ ი ს: ოთხტაეპიანი ლექსი. —

„ძმანო, კარგად მოიხსენეთ, ამ ცრუს სოფლის საქმე ნახეთ...“ (107 v).

ბ. ეს ლექსიც გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული აღწერილობა, გვ. 186.

5. [გ ა ბ ა შ ე ი ლ ი ბ ე ს ა რ ი ო ნ]. — „რ ძ ა ლ-დ ე დ ა მ თ ი ლ ი ს შ უ ლ-ლი და ბ რ კ ო ბ ა.

ამბავსა ქველს[ა] მოგიოხრობ, გულისა ამოდ მლხენელსა,
გახარებთ, დია შეგაქცევთ ამა საქმისა მსმენელსა...“ 108 r.

წყ დ ე ბ ა: „... ნეტაე იმ დღესა, როს გამილიმდეს,
ბროლის მკლავზედან ვიხილო ძილად...“

(იხ. ბესიკი, თხზულებათა სრული კრებული, აღ. ბარამიძისა და ვ. თოფურიას რედაქციით, 1932, გვ. 60₃₀).

შენიშვნა: 1. კრებულს გადამწერი ურთავს ავტობიოგრაფიულ ცნობებს: „მენება ცნობა ვითარებისა ჩვენისა და ვერა გულსავე იქმნა გონება ჩემი, და რაიცა მამესმინა სიტყვით, აღეწურევა, რათა მომავალთა ჩვენთა უწყოდეთ, ვითარმედ ვინ საით და სად [...] ესრეთ იტყოდა მამაჩემი დავით: არა მახსოვს და არცა ვიცო გვარი ჩვენიო, მამასა ჩემსა ერქვა თ ა მ ა ზ ა ო და ვართ ახალ-ციხით ლტოლვილინი, აკლებისა გამო ფაშისა...“ (117 r — 118 v).

2. დასახელებული ცნობები, ამ კრებულის აღწერილობასთან ერთად. გამოქვეყნებული აქვს ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს თავის „Описание“-ში, ტ. I, გვ. 112 — 114.

მინაწერები: 1. (ტექსტის ხელით, პავლე მოხდოკელისა):

„ჩყვ წელს, დეკნბრის კო დაგვებადა პირველი შვილი ეს ტ ა ტ ვ; მონათლა იანვრის კო, ჩყვ, მთვარის ორს დაიბადა; მთვარე ორის იყო“ (118 v).

„ჩყი წელს, დეკნბრის C დაგვებადა მეორე შვილი აღექსანდრე; მონათლა დეკნბერსვე კვ. ჩყო. მთვარისა იყო დღე კვ, ოცდახუთის მთვარეში.

ჩყიე წელს, აპრილის თ, პარასკევი დღე, სადილობა, მთვარე იყო დღის იგ, დარიბადა მესამეთ ქალი და ეწოდა ა ნ ა ს ტ ა ს ი ა.

ჩყივ წელს, ივლისის იშ ოთხშაბათს ...დაშეების ხანს დაიბადა ვაჟი ისაკ, მთვარისაც იყო იშ. მონათლა აგვისტოს კე, და აღესრულა ჩყმბ, მაისის გ-სა“
(ეს უკანასკნელი შემდეგაა ჩაწერილი).

„ჩყვ წელს, მარტის კდ, განთიად[ისას], დღე ოთხშაბათი იყო, დაიბადა მეხუთეთ ქალი და უწოდეთ პ ე ლ ა გ ი ა“ (119 r).

2. მინაწერები პ. მ ო ზ დ ო კ ე ლ ი ს მეორე თაობისა:

„ჩყმგ წელსა, ივნისის ივ დღესა, მთვარე იყო ბ, დღე ოთხშაბათი, დაგვებადა ჩვენი პირველი შვილი ფ ე ფ რ ო ნ ი ა, და მონათლა ამავე თვის იშ-სა პარასკევსა.

ჩყმგ წელსა, ნოემბრის კდ-სა დღესა დაიბადა მეორე შვილი პ ა ვ ლ ე. მთვარე იყო ზ-შვიდი, დღე ოთხშაბათი, და მონათლა თებერვლის თ-სა.

ჩყმშ წელსა, იანვრის დ-სა დაიბადა მესამე ვაჟი დ ა ვ ი თ, დღე იყო კვირა, განთიადი; მთვარე იყო იგ, და მონათლა თებერვლის თ-სა.

ჩყმთ წელსა, აპრილის კ-სა დ[ღ]ესა დაიბადა [მეოთხე ვაჟი?] ხუთშაბათ დი-ლითა, მთვარე იყო იბ დღისა.

ჩენა წელსა, აბრილის კვ-სა დაიბადა მეხუთე ვაჟი ისააკ, პარასკევს განთიადისას, მთვარე იყო თ დღისა.

ჩენდ წელსა, თიბათვის (ა) პირველსა დღესა დაიბადა მეექვსეთე ქალი ე მ ა ლ ი ა დღესა სამშაბათსა, მთვარე იყო იშ-სა.

ჩენთ წელსა, მაისის კთ დღესა დაიბადა ტ ა ტ ო, დღე იყო სამშაბათსა (2 r-v)

ჩყვგ წელსა, მაისის ზ-სა დღესა დაიბადა ვაჟი მ ი ხ ე ი ლ, მთვარე იყო გ-სა, დღისა* (3 r).

(14)

14

კრებული. 1826

90 ფ.: 25×20,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; ნაკლული დაზიანებული; მხედრული (სათაურები სინგურით); ტექსტი ჩასმულია სინგურით შემოხაზულ ჩარჩოში; თავბოლო სამკაულებად გამოყენებულია შავი და წითელი მელნით შესრულებული პატარ-პატარა რგოლები; 1826 წ. (46 v).

1. „აქა იწყების თარბიათა ცხენისა და კარაბადინი და წალი მისის ყოვლის გუარის სნეულებისა და კვალად, რასაც მიზეზით მეცნიერთა და ბრძენთ კაცთა სცნეს, მრავალი მისი სახმაროვნობა კაცთათვის და შემატება; და მეცნიერებით გამოესხმნენ ზღვის პირით ზღვაში მყოფს ცხენსა, ვითარ გამოიყვანეს აქა, გაიმბობს ყოველსა. დაღათუ სიტყუითა და გამოლაპარაკებით არის მოხსენებული, მაგრა ამგუარი საქმეები დაანახვეს მრავლის ცდითა, რომ ხმელზედ გამოსულა მოანდომეს.

პირველიად (!) — უწმიდური და ფინთი კაცი არ შენჯდესო, მეოვედ—ჩემზედ უწმიდური დედაკაცი არ შემსვათო, მესამედ—საპალნე არ ამკიდოთო...“ 1 v—43 r.

შენიშვნა: ა. უძღვის წინასიტყვაობა: „ძლიერებითა და შეწვევითა ყოველთ შემოქმედისა და ღმთისა ერთა-არსისაჲ(!) და სამ თვისთებისათა(!) და თანდაგომით ყოველთა მისთა წმიდათათა მცირესა რასმე სწავლასა მოვიღებთ სამცნებელად თქვენდა, ჭი კაცნო...“ (1 r).

ბ. ერთვის სარჩევი (44 r — 46 v).

გ. ცხენის კარაბადინი შედგება 114 კარისგან. იგი თითქოს უთარგმნია სპარსულიდან ქართულ ენაზე ვახტანგ VI-ს: „წიგნი ესე იყო პირველ თქმული სპარსთა და არაბთ შინა და უფროსად ქვეყანასა ამას შინა კედარისასა, რომელსა უწოდებენ ქართულად. გამოცხადნა თარგმანებითა და შეკრიბნა ერთად ღმთივ დიდებულმან ძემან მეფეთამან, თვით გამგებულმან, ბ ა ტ ო ნ ი ს შ ვ ი ლ მ ა ნ ვ ა ხ ტ ა ნ გ“ (1 v).

2. [ს ა ე ტ ლ ო], „ეტლი მართალი და ქეშმარტი. მარტისა ვერძი.

ა ვერძსა ზედა რომელი იშვას, შეიქმნას ტანად და პირად კარგი, გულოვანი და უსმენარი, კაცთმოყვარე და გონებად კარგი...“ 47 r — 56 r.

3. „ადამიანის ტომის მკურნალობა კუჭისა, ნაცადი. — კაცს რომ კუჭი დასუსტებული ჰქონდეს და საქმელს ველარ ინელებდეს, მოიტანე კოჭი სანელებელი, კარგად, წმინდათ დანაყე, ზედ უცეცხლო თაფლი დაასხი...“ 56 r-v.

4. „ასოთსამღერელისა, ვისაც რა ასო ემღერდეს.— თუ მარცხენა წარბი ემღერდეს, კეთილი არა მოაკლდეს. თუ წარბთა შუა ემღერდეს მოყვარეთა თავთა დაჯდეს...“ 57 r — 59 v.

5. [ანტონ I, ექსცერპტები საქართველოს ისტორიიდან]. „მოსე და ყოველნი წინასწარმეტყველნი. ვიდრე ჟამადმდე ალექსანდრესა, შეფისა მაკედონელსა.—რამეთუ ესეოდენნი მეფეს მათ ჟამნი, ვითარმედ ყოველნი მამათმთავარნი და წინასწარმეტყველნი და მეფობანი სირელთა, სპარსთა და მაკედონთანი...“ 60 r — 62 v.

შენიშვნა: ა. კრებულის ამ მონაკვეთს ზაქარია კიკინაძის ხელით აწერია: «სიტყვა ანტონ კათალიკოზის. ზ. კიკინაძე» (60 r).

ბ. ექ. თაყაიშვილი მას თვლის ყიზლარის კომენდანტის ივანე დარონდორფისათვის შედგენილ საქართველოს მოკლე ისტორიად, რომელიც გადაწერილია ნაკლული ნუსხიდან (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 118).

6. [სიზმრისა და სხვადასხვა შემთხვევათა ცრუმორწმუნოებრივი ახსნანი].— „უკეთუ ფხჩხილთა მოიკვეთდე, პირველად საშუალი, ზეორედ ცერი, ძესამედ ნეკი... მოიკვეთდე კვირ[ი]აკესა, ორშაბათსა და პარასკევსა; სხვათა დღეთა ნუ მოიკვეთ დაყოველი საქმე შენი კეთილად წარემართოს... უკეთუ გინდეს ცნობა და მეცნიერება, დახსნა სიზმრისა...“ 63 r — 66 v.

7. „კალანდრა, თქმული ეზდრა წინასწარმეტყველისა.— უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კვირ[ი]აკესა: ზამთარი იყოს ნოტიო, ზაფხული და არე ქარიანი და ხმელი, ნაყოფი კეთილ, სთველი მცირედ, თაფლი ფრიად...“ (81 v; 67 r).

შენიშვნა: «კალანდრა», როგორც მითითებულია, ამ კრებულში იწყება 81 v-დან, მისი გაგრძელება კი მოთავსებულია 67 r-ზე.

8. „მთვარისა (!) და ქუხილისათვის.— იანვარს თუ იქუხნეს, იფქვლისა და ღვინისა სავსება იყოს და იძრას ერთობით, ყოველსა ქვეყანასა სიკვდილი იყოს. თებერვალს თუ იქუხნეს...“ 57 v — 68 r.

შენიშვნა: უნდა იყოს „ძრვისა“ და არა „მთვარისა“.

9. „სიცოცხლისა და სიკვდილისათვის.— უკეთუ ვინმე იშვეს დღეთა შინა ნათლისა მქონებელისათა, ბედნიერ იყოს ყოვლითურთ, ხოლო უკეთუ იშვეს ნათლისა არ მქონებელისათა შინა, უბადო იყოს...“ 68 v — 69 r.

შენიშვნა: ერთვის: „ნათლისა მქონებელნი დღენი მთვარისანი: 1, 2, 3, 7, 9, 11..., ნათლისა არა მქონებელნი დღენი მთვარისანი: 4, 5, 6, 8, 12...“ (69 r).

10. „სამთვარიო მართალი და ქეშმარიტი.— ა. მთვარისასა დღე, კეთილი თესვა, ნერგვა, ცხოვართ რისვა. წარწყმედული იპოვოს და სწრაფად წასრული უქმოიქცეს; რომელი იშვეს, ბედნიერი იყოს. თარგმანი: ღმერთმან შექმნა ადამი ჯელითა თვისითა და გაბრიელ მთავარანგელოზმან ახარა ქალწულსა მარიამს...“ 69 v — 76 r.

შენიშვნა: მთვარის კალენდარში (სამთვარიო) ამგვარად დახასიათებულია თვის ყოველი დღე (ა—ლ). თვითეულს ერთვის «თარგმანი» ბიბლიიდან.

11. „ლექსი არს.—

მელექსესა სამს საქმეში ერთი მაშინც უნდა სჭირდეს:

ან ვინ ნიკით ათქმევინოს, საუბარი არ მისჭირდეს,

ან მდიდარი, ნებიერი საწუთროსა ჯელსა (!) ჰყიდდეს,

ან მიჯნური ჯელი იყოს, სიყვარული გულსა სჭირდეს...“ 77 v.

შენიშვნა: ლექსი 15-ტაეპიანია. პირველი სტროფი შეიცავს ოთხს, მეორე ექვსსა და მესამე ხუთ ტაეპს.

12. [კვიმატი დღეები ყოველი თვისა]. „კვიმატი არის.— სეკ-დემბერს 3 სამსა და ოცდაოთხსა 24; ოქტომბერს 3 სამსა და 21 ოცდაერთსა... ამათ დღეთა შინა შობილი მოკვდეს არა სნეული...“ 78 r.

13. „მოთხრობა მცირე ვასილი ღრაფისაგან რიცხვთათვის დასაბამითგან გარდასრულთა წელთასა. — აღამითგან წყლით რღვნამდე გარდახდეს წელნი 2242; წყლით რღვნითგან ვიდრე გოდოლის შენებამდე—525..“ 78 v.

14. „სიბრძნითგან ფილოსოფოსთასა აღწერილი წინასწარმეტყველებად ჟამთა და ბუნებათა წელიწადსათა მოწვევადთათვის, თუ ვითარი იქმნებიან. — უკეთუ იყოს ზედნადები, რომელ არს 45-ეული, ესრეთ არს, მას წელიწადს იყოს თივა ძვირად... უკეთუ იყოს ზედნადები 44, მას წელს ზამთარი იყოს თბილი, გრძელი და თოვლიანი, გაზაფხული წვიმიანი...“ 79r—82r.

15. „ესე სასწაულნი არიან ძვირისა და ქუხილისა, მნათობთ დაბნელებისა, მზისა და მთოვარისა, ცის სარტყელისა, ელვისა და ვარსკვლავით (!) აფრენისა. — თვესა იანვარსა თუ მთოვარე დაბნელდეს, ყოველმან ნაშრომ[მ]ან იკეთოს და საჩინოთა კაცთა სიკვდილი იყოს, და ხვასტაგი გაიფედეს. თუ მზე დაბნელდეს, ბრძენთა კაცთა სიკვდილი იყოს...“ 83r—86r.

16. [მთვარის შეყრა და გაცილება შვიდ მთავარ პლანეტასთან, ამ დღეთა ავკარგობა]. — „აღლის მთოვარე შემოეყრების ზოჰალს, ეს დღე უბედურია. ბატონთან მისვლა, გზას წასვლა, მუშაობა, ანგარიში არ ვარგა... ლ[-ს] გასცილდება მთოვარე ოტარიდს. სამართალში მისვლა, ელჩის გაგზავნა, მგზავრობა, ვაჭრობა, წიგნის წერა—ყველა კარგია...“ 87r—89r.

შენიშვნა: აღწერილია ექვ. თაყაიშვილის მიერ („Описание“, ტ. I, გვ. 115—120).

მინაწერები: ა. „ზაქარია კიკინაძის ბიბლიოთეკისა“ (ზაქარია კიკინაძის ხელით).

ბ. „ამ წიგნში 179 გვერდ[ია] მ. ჯ.“ [მოსე ჯანაშვილი] (1r).

(15)

15

იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი. XVII

03+62 ფ.; 27,5×20; ქალღი; მუყაოს დაზიანებული ყდა; კალიგრაფიული მხედრულით (სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); [XVII ს.]; ავტოგრაფი; ხელნაწერის დასაწყისში ჩაკრულია გრაფიკული გამოსახულება ღვთისმშობლისა ყრმით (02r).

„დიდი მოურავიანი, თქმული სააკაძის ძეს იოსებ თბილელისაგან. —

ქრცილევანს იდგა მეფე შებებით, მას გვერც (!) ახლდა მოურავი, იშვებენ და იხარებენ, ქარი უქრის მათ არ ავი...“ 1r—123r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. [პროლოგი]. —

„მეფესა ქართლისა ცხორება ებძანა გალექსულობით, ზოგი რუსთვლისა ბაასი, კაბთ მეფის საქმე სრულობით...“ (1r).

ბ. [მეფის არჩილისადმი]. —

„მეფე, სიბრძნით აღსავსეო. ქელმწიფეთა პირმშოვ შვილო, ღრმთის სიტყვისა ამომცნობო და ძნელისა გამადილო...“ (1r).

გ. თაფურცელი: „დიდი მოურავიანი, თქმული სააკაძის ძის იოსებ თბილელის საგან“ (დაწერილია არა ტექსტის, გვიანდელი ხელით).

2. ტექსტი გამოცემულია ამ ნუსხის მიხედვით. გამომცემლის აზრით ეს ნუსხა ავტოგრაფს უნდა წარმოადგენდეს (იხ. იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი, გორგილენიძის რედაქციით, 1939 წ.).

3. პირველად „დიდმოურავიანი“ გამოსცა პლატონ იოსელიანი 1851 წელს.

4. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 120—121.

5. პოემა შეიცავს 482 სტროფს. სტრ. სტრ. 475—481 წარმოადგენენ ეპილოგს, უკანასკნელი კი მიმართულია კვლავ [მეფის არჩილისადმი] (იხ. დასახელებული 1939 წლის გამოცემა).

მინაწერები: (სხვა, მოგვიანო მხედრულით) ა. „ქიაზ იაგორ ავალის შვილი ისაგან ასტრახანს ნაყიდი ხუთ აბაზათ შეუკრავი, და შესაკრავათ მისცა სამი აბაზი“ (01).

ბ. „ღმერთ, შემოსა (!) თანაშემწეს და თან მღვდელმონაზონს ლავრენტის“ (61v).

გ. „ღთნ ბედნიერის ხელმწიფის ჰირი და სატკივარი“... (61v).

დ. თურქული ლექსი (ქართული ტრანსკრიბციით).—

„სამრამ დაღსინამ ჩაქვრან დაღსინამადა

გუნ და იუზ მალამ ვერსან ეჩგვთ მასდაღ სინამადა...“ (62r).

(16)

16

ოთხთავი სპარსულ ენაზე (ქართული დაწერილობით). XVII

358 ფ.; 29,5×19,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა (გარდა ორ-ნამენტებისა, ყდის ცენტრში ამოტვიფრულია ჯვარცმა, კიდევბზე მახარებლები): ნაკლული (აკლია ერთი ფურცელი ფ. ფ. 172—173-ს შორის, სახელდობრ მარჯოხის სახარების ბოლო ნაწილი); მხედრული (სათაურები სინგურით; ზოგიერთი სპარსული ბგერის გამოსახატავად გამოყენებულია სპარსული ასოები: [XVII ს.] (ჭვირნიშანი: მხედარი მახელით, ზოგან მხოლოდ ცხენი); ხელნაწერის ფურცლები დაწინწკლულია ოქრომელნიით, კიდევბზე წინწკლები უფრო ხშირია, რაც ტექსტისათვის ქმნის ჩარჩოს. ჩარჩოებში შესამკობად რომბის ფორმის ოქროს ფიგურებია გაფანტული; 2r—v დაუწერელია.

[სახარება მათესი]. „ქ. ინჯილი იასუფი. მასიიში მუყადღას. ჩინანჩი ნეიშთა მარ მათთაა ისტააღი ავეალ ქითაბი. — ნასაბი იასუფი მასიიშ ქარზანდი, დაავულ ქარზანდი...“ 3r—358r.

შენიშვნა: ა. 1 r-ზე ასეთი სათაურია: „სახარება დაწერილი სპარსულ ენაზედ ქართული ასოებით“. აქვეა მიწვრილი „И. Андроников“ (ხელნაწერის მფლობელი?).

ბ. აღნიშნული ნუსხა აღწერილი აქვთ ნ. მარსა და ექვთიმე თაყაიშვილს (იხ. ე. თაყაიშვილის „Описание“. ტ. I, 121—122; ნ. მარსა, „Описание персидского четвероевангелия, Зап. Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Общ. т. III, გვ. 377—381).

(17)

17

ვისრამიანი. XVIII

188 ფ.; 32,5×22; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა, მორღვეული და გატეხილი; დაზიანებული და ნაკლული (აქვს ძველი რვეულებრივი აღრიცხვა. შეიცავს 26 (კე) რვეულს, ზოგი მათგანი ნაკლულია: ა რვეულს აკლია ერთი ფურცელი, ბოლოში ფ.ფ. 7—8-ის შორის; ზ რვეულს — ერთი ფურცელი დასაწყისში ფ.ფ. 47—48-ის შორის, და ერთი ბოლოში ფ. ფ. 53—54-ის შორის; კ რვეულს აკლია ერთი ფურცელი ბოლოში ფ. ფ. 156—157 შორის; კა რვეულს — ერთი ფურცელი დასაწყისში ფ. 157-ის წინ; კბ რვეული არ არის მთლიანად ფ.ფ. 163—164-ის შორის; კე რვეულს აკლია 2 ფურცელი ბოლოში ფ. 185-ის შემდეგ; კვ რვეულიდან გადარჩენილია 2 ფურცელი და ბოლოს ზანდუკის ერთი დაზიანებული ფურცელი. ხელნაწერი დაშლილია და დასაწყისში ფურცლები დაზიანებულია); მხედრული (სათაურები სინგურით; ფ.ფ. 143—144 ტექსტის ხელისგან განსხვავებული, სხვა ხელითაა ნაწერი); [XVIII ს.]

„ქარი პირველი, დასაწყისი ვისისა და რამინისა. — იყო დიდი და მალალი სულტანი [ტულუბრებე ქუეყან]ასა ხუარასნისასა და აღრაბადაგან[ისა, ლაშქარ-მრავალი], მოვლენილი და მორკმული, და აღსრულებული ყოველსა სპარსეთსა] ზედა...“ 1r—187v.

წყდება: „... ოთხმოცდასამი წელიწადია, რომე სვიანი ველ[მწიფე]“... „ვისრამიანი“ (ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას და კ. ქეკელიძის რედაქციით, 1938. გვ. 324₁₂).

შენიშვნა: 1. ერთვის ნაკლული ზანდუკი (188r-v).

2. კე რვეული წყდება: „... ესრე დიდი ველმწიფე, ვითა შაჰი მოაბად...“ (318₁₃, იხ. დასახელებული გამოცემა).

კვ რვეული იწყება: „... [ქალაქი იყო ასრე შეკახ]მული, გა[რნა]... მისტირდებოდა ქუეყანასა და მისითა სიკ[უდილითა ყუელა დაქსნილ იყო კირთაგან...“ (იგივე გამოცემა, გვ. 321₄)

3. ამ ნუსხის ბოლოს, კიდევ პ. უმიკაშვილის ხელით მიწერილია: „სხელნაწერი ეგზემპლარი ვისრამიანისა რედაქტორობის დროს, 1884 წელს, დასაბეჭდის ტექსტისათვის შესადარებლად ხელში ჰქონდა რედაქციას (რომელშიაც იყენებოდა ქავქავაძე, ალექსანდრე სარაჯიშვილი და მე, პეტრე უმიკაშვილი). ეს ეგზემპლარი აღმოჩნდა შეურყენელი და უფრო მცირედ შეცვლილი გადამწერთაგან“ (185v).

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს („Описание“, ტ. 1, გვ. 122—123). იხ. აგრეთვე, „ვისრამიანი“ 1938 წლის დასახელებული გამოცემა, გვ. XVI.

5. კვადრატულ ფრჩხილებში მოთავსებული ტექსტი აღდგენილია ამ ხელნაწერის დედნის S—27-ის მიხედვით.

(18)

18

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1791—1792

294 ფ.; 35,4×21; მოლურჯო ქალაღი; მუყაოს სქელი ყდა; დაზიანებული (ფ.ფ. 25,26 დაზიანებულია; ლექსიკონის ქართული თარგმანი აქა-იქ გადასულია და ზოგან ძნელად, ზოგან სრულიად არ იკითხება, მაგ.: 2r—4r, 132v—133r, 169r, 180v—181 და სხვ.); მხედრული; 1791—1792 წწ. (294v; ქვირნიშანი 1790).

[რუსულ-ქართული ლექსიკონი]. —

*A

Ангел № 2 ანგელოზი

Адам, М. 2 ადამი

адамовый, адамий, прил. ადამიანი, ადამის, საადამო

Ад, М. 2 ჯოჯოხეთი...“ 1r—294v.

შენიშვნა: 1 ლექსიკონის რუსული ნაწილი გადმოწერილია წინასწარ ერთი ხელითა და მეორით რომელიღაც ლექსიკონიდან; ქართული თარგმანი განსხვავებული, მკრთალი ნელნით შემდეგაა მიწერილი. ზოგიერთი რუსული სიტყვა აუხსნელია.

2. ზოგან რუსულ სიტყვათა ქართული თარგმანი რუსული ასოებითაა დაწერილი, ასეთებია მაგ.: 11v—26v, 95r—100r—149r. 169v, 261v და სხვ.

3. პირველსა და უკანასკნელ გვერდზე (1r, 294r) დასმულია ბეჭედი, რომელიც შავი საღებავითაა დახშული და სრულიად არ იკითხება.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. 1, გვ. 123).

ანდერძი: „განსრულდა სადიდებლად წრის დავითისად 1792. ფებ[რ]ვალს 5, დანიწყო წელსა 1791 დეკემბერს“ (294v).

19

კარაბადინი. 1832 — 1843

532 ფ.; 32×20,4; ქალაღი: ტყავგადაკრული მუყაოს მორღვეული ყდა; მხედრული; კვირნიშანი 1832; გადამწერისაგან ახალი საძიებელი შედგენილ-გადაწერილია 1843 წელს (514v); გადამწერი—მიხეილ იოანეს ძე სარაჯიშვილი (19v, 66r, 502r); დაუწერელია: 01v—02r; 488v—489v; 515r; 581v—523v.

«შ არ ი ფ-ზ ა დ ე».—კ არ ა ბ ა დ ი ნ ი, რომელსა ჰქვიან მუნთახაბ შაქი... გამორჩეული მკურნალობა.—წინასიტყვაობა, თავი ა. აპა, დიდება-დაუსაბამოსა, დაუსრულებელსა მალალსა ქრისტესა ღმერთსა ჩვენსა...“ 02v—477v.

შენიშვნა: 1. ეს კარაბადინი სხვადასხვა სამკურნალო წიგნთაგან შერჩეულ-გამოკრებილია შ არ ი ფ-ზ ა დ ე ს მიერ (17r); თარგმნილია დაუთხანისაგან (17v).

2. კარაბადინს ერთვის: ა. უცხო სიტყვათა (არაბულისა, სპარსულისა და თურქულს) ახსნა (486r—488r).

ბ. საგნობრივი საძიებელი დალაგებული ანბანზე, თავებისა და გვერდების ჩვენებით (490r—496v).

გ. საძიებელი თავთა (497r—501v).

დ. ანბანური საძიებელი სწეულბათა (502r—514v).

3. ეს უკანასკნელი შედგენილია მიხეილ სარაჯიშვილის (გადამწერის) მიერ კარაბადინის გადაწერის შემდეგ (1843 წელს). საძიებელი დაწერილია სხვა ზომისა და ზარისხის ქალაღზე (ხმარებისაგან საკმაოდ გაცვეთილია) და შემდეგაა ჩადებული ხელნაწერში. საძიებლის წინასიტყვაობაში იგი წერს; „მრავალჯერ ამ კარაბადინში ვეცადე პოვნად წამლობანი (!) და დარიგებანი (!) სხუათა და სხუათა გვართანეულობისასა, გარნა თავისის ზანდუკით ვერ იპოვებოდა გამორჩევით, რადგან წინაპარ შემდგენელსა არ ეზრუნვა, გააკეთოს (!) ანბანის გვარზედ, ადვილათ საპოვნელად ყველა რიგის სწეულობისა და მკურნალობისა მისისა; და მე, ამის გამკეთებელს კოლლეჟსკი სეკრეტარ მიხეილ სარაჯოვმა შევადგინე და ვთხოვე ყოველს კეთილ-გამზილველს, რათა, რაცა ნაკლებლობა იხილოს, სულგრძელობით მომიტეოს“ (502r).

4. ხელნაწერში კარაბადინს მოსდევს [სამთვარიო]: „საქმისათვის მგზავრობა ბედნიერი ზღვასა და ხმელეთსა, კეთილი ხენა, ნერგვა...“ (478r—485v); ბოლო თავისუფალ ფურცლებზე კი საოჯახო მოხმარების საგანთა შეზადების რეცეპტებია.

შეტანილი: ა „ჩრთხხელის გაკეთება“ (515v), ბ. „ვაქსის გაკეთება“ (515r), გ. „რომის გამობდა“ (516r).

5. ბოლო ფურცლებზე დამატებით მოიპოვება სხვადასხვა სატიკვართა წამლების შემზადება (516v—518r).

6. კარაბადინის შედგენილობის დაწვრილებით გასაცნობად იხ. ე. თაყაიშვილის „Описание“, ტ. 1, გვ. 123—194.

7. დაუთხანის კარაბადინი გამოცემულია ლადო კოტეტიშვილის მიერ (იადგარდაუდი, თბ., 1938 წ.).

ანდერძი: „აწე. ვისაც ამა წიგნითა და ამა წამლებითა უაქიმოთ, და ძალითა და შეწვენითა ლთისათა. ამა წამლების მიხეზითა იგი კაცი შორჩეს და ელხინოს, მე, ცოდვილსა და უღირსსა იოვანეს ძე მიხეილ სარაჯოვს ნუ დამივიწყებთ, ვინც შენდობა მიბძანოთ, ღმერთმან თქვენც შეგინდოსთ თქვენი ცოდვანი და ამა უხანოსა სოფელსაც უჭირველად გამოყოფოსთ და გადღეგრძელოსთ და შეგარგოსთ და თქვენზედ ალაღად ჰქმნას სარჯულნი და ჭირნახულნი ჩემნი“ (19r).

მინაწერი: „კარაბადინი შემოწირული ჭერივის სარაჯოვისაგან“ (01r).

(20)

20

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი. XIX

(ვრცელი რედაქცია)

142 ფ. (284 გვ.); 35×70.5; ლურჯი ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიტრული, ხის დაზიანებული ყდა; ნაკლული (აკლია ლექსიკონის წინა დანართი და თითო ფურცელი 266-სა და 282-ის შემდეგ); მხედრული (სიტყვათა დასაწყისი ასოები სინგურით. სათაური ასოები ა—დ დაწერილია მხედრულით, ე—დან კი — მთავრულით და სრული სახელწოდებით: ვნი, ვინი და სხვ.); XIX ს-ის 20-იანი წწ. (ჭვირნიშანი 1821).

ა. ლექსის კონა ქართული. —

ანი არს პირველი ასო და წმოვანი და ართრონი, მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუათა და ბოლოდცა, ვითარცა ზემო დამიწერია.

აა. 18 კავშირში. იხილე აქა თუ ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა...

აადვილებ ადვილ ჰყოფ

აავლინე ზე აგზანე

ააზიზინე ზრზენილ ჰყავ...“ გვ. 1—280.

შენიშვნა ერთის: 1. [Curriculum vitae] „ამა წიგნისა მოღუაწებელსა სულხან ორბელიანსა ლოცვით მოიხსენებდეთ“ (გვ. 280).

2. „იესო ქრისტეს სამეოცდაათთორმეტი მოწაფეთ სახელები, ვინ იყუნენ და ან სად ეპისკოპოს იქმნენ“ (გვ. 281—282).

3. ლექსები: ა. „მეფის ვახტანგისა. —

სიყრმიდგან იყო მუდამად სიბრძნის სწაველისა მსახველი...“ (გვ. 283).

ბ. „მისივე. —

რადგან დაშვრა ასრე საბა, ჰება მმართებს აწყა მეცა...“ (გვ. 283).

გ. „საბას ნათქვამი. —

ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენთა დამიწუნოთა...“ (გვ. 283).

დ. [ონიკაშვილი ნიკოლოზ — ს. ს. ორბელიანს]. —

„სულხან-საბა არს საქებელ ისტორიკოს გინა ბრძენად, ფილასოფოსთ ყოფაქცევით სრული იყო გინა ბრძენად...“ (გვ. 283).

(იხ. აღ. ლლონტი. „ნარკვევები“. 1955, გვ. 133—134).

4. მოტანილი ლექსები (მთავსებული 283 გვერდზე) არ არის დაწერილი ტექსტის ხელით. ამავე გვერდზე მთავსებულია ანდერძი: „ადწერილ არს წიგნი ესე ერისთვის მდივნის პაატასაგან წელსა ჩყ (!), დეკემბრის კ“.

ის ანდერძი ლექსიკონის გადაწერის არ გვუთვნის. იგი ამ ნუსხაში ლექსების ჩამწერის ხელითაა შეტანილი. ანდერძის დამწერი ლექსიკონის გადაწერის თარიღში შეცდომას უშვებს. ქალაქის ჰვირნიშანი 1821 წელს მიუთითებს (იხ. ექვ. თაყაიშვილის „Описание“, ტ. I, გვ. 194—196).

მინაწერება: 1. „თ. ა. დ. ე რ ი ს თ ა ვ ი“ (გვ. გვ. 01,1 დავით ერისთავი ლექსიკონის მფლობელია, რომელსაც შეუწირავს იგი ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოებისათვის).
2. „პარლის კდ-ს 24 იწყეს მუშაობა თათრებმა, დღესა ხუთშაბათსა“ (გვ. 284. ლექსებისა და ანდერძის დამწერის ხელით).

(21)

21

ქილილა და დამანა. 1839

(ბებუთაშვილიყული ნუსხა)

248 ფ. (496 გვ.). 34.5×21,5; ქალაქი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1839 წ. (გვ. 488); გადაწერ-შემმოკლებელი—მელიგზარ აშხარბეგის ძე ბებუთაშვილი (გვ. 488); დაუწერელია გვ. გვ. 490, 493—496.

„კარი პირველი. — რომელსაც ყმათაგანსა და ხელქვეშეთთა თავი გამოეჩინოს, სიტყვით მისის სახელის დამცრობას ნუ უჯერებ, ამისთვის, რომ ვინც მებატონეთაგან გადიდდება, ყოველი კაცი მას გაუქიშპდება...“
გვ. 1—487.

შენიშვნა 1. უძღვის: საბას ანდერძის ბებუთაშვილიყული პერიფრაზი. —

„წიგნსა ამას ეწოდების ქილილა და [დ]ამანა. — დღესცა საქართველოს მეფე ვახტანგ ცვილიღებისა გამოდ სოფლისა ინდოეთში გარდასულიყო, მაშინ მას ეს წიგნი ხელად ეგდო ფარსულის ენით დაწერილი ფილასოფლის ბარამად სახელდებულისაგან. თვით მეფეს, ფარსულის ენის უცოდინარობით, მოეძებნა კაცი ერთი და ქართულს ენაზედ ეთარგმნინებინა, მაგრამ თავის გონებისათ ვერ ეთარგმნა, მირფე-მორვეით ეთარგმნა. სხვა ენის წიგნი სხვას ენაზედ, თუ არს კაის მცოდინარისაგან, ძნელია (!). რა ენაზეა მეფეს, რომ ყოველი გაკვირვებული რჩევა, ერთგულთა წყალობა, ორგულთა მისაგებელი, ჯელმწიფეთა და ხელისუფალთა წესნი აქედგან მიიმხედარების, მაშინ გული აღსძრენოდა (!) და მუნითგან ქაროლში სულხან ორბელიანისთვის გამოეგზავნა, ესე სულხან მამიდასშვილი ყოფილიყო მეფისა. და მოეწერა მალაღსა მდაბალი:

წუთის სოფლისა სურვილი უგუნურება მგონია,

მოყვარე კეთილს ჰყვარობდეს, ბრძენთაგან გამოგონია,

აწ მოიგონე შენ ჩემი პირველი სიყვარულია,

ეს საქმე კარგად მისაქმე, თვალთ ნუ მოგივა ჭულია.

ებრძანა: ეს ჩემი პირიანული გაჩაღზე გემოვანად, სადაცა ლექსები ჩართულ იყოს, აკრეთვე ლექსები ჩაურთეთ. რა ეს ბრძანება მოსწლოდა, უარა არ შეიძლებოდა და თოთხმეტ კარად დაეწყო ტკბილად და გემოვანად...“ გვ. 1—487.

ერთვის: თავთა საქმეებელი (გვ. 488—489).

ანდერძი: „1839-სა წელსა. თიბათვის კასა დღესა ჩემს სოფლად ყოფნის და ცუდობის გამოდ მრავალჯერ გარდმეკითხა ესე ქილილა და [დ]ამანას ისტორია, და ენაზე, რომ მას შიგან მრავალნი ლექსნი და იგაგნი ღრმა-სიტყვაობის გამოდ მკითხველნი (!) გაუგებლად დარჩებოდნენ; და რა ისტორიისა ამის კითხვით სარგებლობა მრავალი შეეძინება მკითხველთა. გინა ლაპარაკში და გინა მოქმედებაში, ამისთვის მე, თავადმა მელიგზარად აშხარბეგის ძემ ბებუთაშვილად დავიღ შეტყობისათვის ზოგიერთნი ღრმა-მეტყველობით ლექსნი ჩნს დაბიურს ენაზედ შევსცვალე. ესე მხოლოდ ამისთვის, რათგან მას შიგან ურცულად იყო და ზოგიერთის იგაგის კითხვით. რა მოეგზავნა მეორე საგანზედ ლაპარაკი, მკითხველნი შეუგებლად და შეუტყობრად დარჩებოდნენ. აქედგან ვიგულისხმობთ, უკეთუ ფრინველნი, მხეცნი და თევზნი ამ სახით იმოქმედებენ, მაშასადამე, ჭკუათმყოფნი

და პირმეტყველნი უკეთესად, და რა სადა საჭირო სახმარ არს, მოიხმარებენ. ამის გამოდ არა დავხარდი და ჩემის ხელით გარდმოვსწერე.

ვინცა სთხოვოთ [პატრონს ეს ხელნაწერი], გარდმოკითხეთ და თვისსა პატრონსა დაუბრუნეთ. თა მელიგზად ბებუდოვი“ (გვ. 488—489).

შენაშენა 2: ა. ხელნაწერის თავისუფალ ფურცელზე ტექსტის ხელით, შეტანილია ლექსი: „თქმული გორის მოქალაქის სტეფანე ფერშანგოვისაგან ქალაქის [თბილისის] აოხრებაზედ აღამამათხანისაგან, სიმღერად.—

ქალაქი, რომელთაც გინახამთ ყოვლით ქებული,

ხალხი მორთული, კვლავც, ნაჩი ალაღებული,

აწ მიდით, ნახეთ, როგორ არის აოხრებული,

მისი მშვენიერ ქალ-ვეყაცანი დატყვევებული.“ (გვ. 491—492).

ლექსი ათსტროფიანია. ბოლოს ბებუდოვი აღნიშნავს: „ეს ამისთვის ამ ქილილა და [და]მანაზედ გარდმოვსწერე, რომ არ იქნას დაკარგული, რადგანც ფერშანგოვის თქმულნი აღსრულებულ იქმნენ შემდგომ ორმოცის წლისა, და ის დამართეს ყიზილბაშთ, რაც ინატრა“.

ბ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I გვ. 196—198).

(22)

22

ბაგრატიონი იოანე, რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1819—1820

161 ფ.; 32,5 × 21,3; ქალღი; ტყავგადაკრული დაზიანებული მუყაოს ყდა; ნაკლული (ფ.ფ. 38, 47, 54, 57, 76, 89 და 156-ის წინ ამოხეულია ფურცლები); მხედრული (ყოველი სიტყვის დასაწყისი ასომთავრულით); [1819—1820 წწ.]; ავტორადი: ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს.

[ბაგრატიონი იოანე], რუსულ-ქართული ლექსიკონი.—

ატნიმაიუტ სთხოვს (!), ართმევს

ახპის იასპი

ავრორა ღთა ანუ განთიადის ვარსკულავი

ამვროზია ღთთა საქმელია, რომელ ძველად ასე აღმსარებლობდენ

აკი, ხოლო...“ 1r—160v.

შენიშვნა: 1. სიტყვარი დალაგებულია მხოლოდ პირველ ასოზე, დაწერილია ქართული ტრანსკრიპციით.

2. ლექსიკონი შედგენილია იოანე ბაგრატიონის მიერ. მას წინ უსწრებდა, სხვადასხვა რუსული წიგნებიდან იოანეს ხელით ამოკრებილი და მისგანვე თარგმნილი (1819 წ.) სალექსიკონო მასალა. ამ მასალის შემცველი ნუსხა დაცულია საქართველოს ცსა-ში, ფონდ. 1446 № 122.

4. პროფ. ექვ. თაყაიშვილის აზრით ამ ლექსიკონის შემდგენელი სოლომონ დოდაშვილია (იხ. „Описание“ ტ. I, გვ. 198—200). დავით კარიკაშვილს იგი იონა ხელაშვილისად მიაჩნია (იხ. „საქართველოს არქივი“, წიგნი II, 1927, გვ. 39).

5. 1842 წლის მინაწერი—„Милостью божиею отверзлись очи ума моего...“ (02v)—მთლიანად დაბეჭდილია ე. თაყაიშვილის დასახელებულ აღწერილობაში, (გვ. 198—199) და ვკუთვნის სოლომონის ძმას სფირიდონ დოდაშვილს და არა სოლომონს.

6. ამ ლექსიკონის ავტორად ს. დოდაშვილის აღიარება გამოწვეულია ამავე ნუსხაზე მოთავსებული დოდაშვილების გენეალოგიით, ამ ოჯახის წევრთა სხვადასხვა ხასიათის მინაწერებით, განსაკუთრებით კი ვინმე მიხეილ სიფრავეის გვიანდელი მინაწერით (იხ. აქვე, მინაწერი ი).

მინაწერებო: ა. „ხანი ქართულე ქონგურების შუა დარჩომილი ცარიელთა დგლია“ (01, ტექსტის ხელით).

ბ. „გორიჩის სოფელი. ვიტები (!) ლუბერნიაში, ველისკის იეზდში (!), ლესონინსკი ჩასტი“ (01, ესეც ტექსტის ხელით, იოანე ბატონიშვილის ავტოგრაფი).

გ. „ლანბარდის (!) სარგებელი მისაცემი წელიწადში ათს თუმანზედ ცხრა მიწალთუნი და სამი აბაზი“ (01, ტექსტის ხელით).

დ. ს. დოდაშვილის გენეალოგია:

„აოსებ, შვილინი $\left\{ \begin{array}{l} \text{იოანე — მღვდელი, მეუღლე ბარბარე} \\ \text{იოსებ — ერისკაცი, სამი ცოლი ყვანდა.} \end{array} \right.$

იოანეს შვილინი: სოლომონ, სტეფანე, (მიხეილ, ნიკოლოზ გარდაიცვალენ მცირეწლოვანნი), იასე (...). სფირიდონ. ქალნი: ალათია, მელანია, ნინო.

სოლომონ დაიბადა 1805 (მაისს, ანდრონიკეს დღეობას), ამის შვილინი: იოანე დაიბადა 1829-ს, სეკდემბრის 21-ს (ქალი ნინო — 1831-ს, აგვისტოს 1-ს), კონსტანტინე — 1832 დეკემბრის... ელენა, მეუღლე სოლომონის.

11 დეკემბერს 1832 (გადახაზულია, დაპატიმრების თარიღი).

6 სექტემბერი 1833 (ესეც გადახაზულია). გარდაწყვეტილობა 1834, აპრილის 20-ს (შეთქმულთათვის განაჩენის გამოტანის თარიღი).

გამოცხადება — [1834], ივნისის 3-ს“ (განაჩენისა. 01).

ე. „სოლომონ დოდაევი“ (შეთქმულების მონაწილე სოლომონის შვილი-შვილი. 01).

ვ. „მის მალაქეთილშობილებას სფირიდონ დოდაევის; უფალს გრიბოედოვს“ (01. ეს მინაწერი მეტად მკრთალადა ჩანს).

ზ. ლექსიკონის პირველ გვერდზე იონახელაშვილის ხელით მიწერილია: „მიცვლებულს სურდა დაბეჭვდა ამისი მამულისათვის, აღმზრდელს ჩემსა — მეფის ძეს იოანეს. მე მსურს, რათა მის სახელზე დაიბეჭდოს. იონა მღვდელმონაზონი“ (1r).

შ. „ღვთის შეწვევითა გავათავე კურსი მე, იასე დოდაევა, წელსა ჩემგ 1843 ივნისის, მდაბიურ ლექსით, ად-სა რიცხვსა“ (161r)

თ. „ეს წიგნი ეკუთნის რაფიელ დოდაევის; იაკინ თე დოდაევის (!) ვწერ“ (161r).

ი. „ბძანება ესე ლექსიკონი სოლომონ დოდაევისა გამოთქმული არის რუსულათ და ქართულად. ენასა ზედა ყოველივე სიტყვაობა არიან: თუ რომელიცა კაცი შიბტყობს, დაისწავლის ენას, ძალიან მოუხდება და ყველაში მალე გაიმართება, რომელ უნდა იკითხავს და ისწავლის, მალე ეშველება.

როსისკია (!) ღრამატიკა განიყოფების სამად ორხმოვანად, მიხეილმა დასწერა ქართულად ენასა სიფრაევმა დიაროქმა დოდაშვილთან [სოლომონის მამისთან, მღვდელ იოანე დოდაშვილთან] ნასწავლებთან (!), რომელიცა იმისი წლოვანება (!) არის, იქ ყოფნისა ჩემ წელსა. იანგარიშეთ რამდენი იქნება ჩემგ-სა წელიწადი. მიხეილი“ (161r).

შენიშვნა: 1. ამ მინაწერის სტრიქონთა შორის ჩაწერილია სიტყვები: „ვაჟი ორისა წლისა; ვაჟი, ქალი რამდენს (!) იყო, როდის იყო, ვინ იყო, დაიბადა, წელიწადი“.

ეს ჩანართი სიტყვები ე. თაყაიშვილს ი მინაწერის ტექსტში აქვს შეტანილი (იხ. „Описание“, გვ. 199).

2. სხვა უმნიშვნელო მინაწერები მოთაესებულია: 61 v, 159v, 160v-სა და 161v-ზე.

(23)

23

რუსულდანიანი. XIX

01+265 ფ. (530 გვ.); 32.5×21; ლურჯი და თეთრი ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დაუშავრებელი; მხედრული (სათურები სინგურით); პირველი გვერდის თავკაზმულობას შეადგენს წიგნის სათაურის გრებილი ასოებით გაფორმება, ტუშით და ფრინველის თავებით დამთავრებული ორი ტოტისაგან შეკრული კამარა. საცავ ფურცელზე იგივე სათაური მოკვიანებით ფანქრითაა გადმოტანილი და მისკვემით ფანქრითვე დახატულია ფოთლოვან-ყვავილოვანი ორნამენტი; XIX საუკუნის 30-იანი წწ. (ქვირნიშანი 1833, თეთრი ქალღისა); ოთხი უკანასკნელი ფურცელი დაუწერელია; შემოწირულია ილია ჭავჭავაძისაგან.

„აქა ამბავი ქართული რუსულდანიისა. აქა ამბავი [ი] რუსულდანიისა და ცხრათა ძმათაგან მის ამბის მბობა. კარი პირველი, თქვა უფროსმან ძმამან ანბავი [ი]. — იყო ჩინეთის ხემწიფე, ყვანდა შვილი, რომელსა სახელად ერქვა ზავა. ერთსა დღესა შევიდა თავის მამის სალაროში და არა მრავალი საუნჯე იყო...“ გვ. 1—522.

წყდება: „... ისეთსა ამბავს მოგახსენებთ, დაო და ძმანო, და ბევრსკი ნუ იცინებთო. აქა“... (იხ. რუსულდანიანი, 1956, ილ. აბულაძისა და ივ. გიგინეიშვილის რედაქციით, გვ. 587).

შენიშვნა: 1. თხზულება შეწყვეტილია მეთერთმეტე კარზე. სიტყვა „აქა“ XII კარის სათაურიდანაა.

2. თავფურცელზე დ. კარიკაშვილის ხელით წერია: „რუსულდანიანი, შემოწირული თ. ილია ჭავჭავაძისაგან“.

3. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 200.

(24)

24

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი, 1811

(გადამუშავებული რედაქცია)

06+285 ფ. (გვ. 570); 35,5×21; მოლურჯო ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (განსამართავ სიტყვათა დასაწყისი ასოები სინგურით; სათაური ასოები ლექსიკონში არ არის, მათ დასაბამად აღდიდება დატოვებული); 1811 წ. (გვ. 564; ქვირნიშანი 1808, 1809); დაუწერელია ფ.ფ. 05—06, გვ. გვ. 565—569; შემოწირულია ილ. ჭავჭავაძისაგან.

[სულხან-საბა ორბელიანი, ქართული განმარტებითი ლექსიკონი]. —

„ანი არს პლი ასო და გმიანი...“

აბადონ ებრაულებრ და ბერძულეებ აპოლიონ და ლათინურად ექსტერ-

მინანს, რომელი წერილ არს იოანეს გამოცხადების 9,11, მომსპოლველად გამოითარგმანების

აბაჯანა სააბანოე დიდი ტაშტი

აბაჯი ოთხი შაური

აბანო სახლი დასაბანელი...“ გვ. 1—563

შენიშვნა 1. ერთვის: 1. [Curriculum vitae] (გვ. 563—564).

2. ლექსები: ა. „მეფის ვახტანგის ნათქვამი. — სიყრმითგან იყო მუდამად სიბრძნის ჰსწავლისა მსახველი“... ბ [მისივე]. —

„რადგან დაშვრან ასრე საბა, ქება მმართებს აწვა მეცა“... (გვ. 564).

გ. „საბასნათქვამი.“

ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენმან დამიწუნოთა“... (გვ. 564).

ანდერძი: „რაც დედანში იყო, მეც ის დაეწერე, მაგრამ სიჩქარით აენუსხა და მრავალი ასო საცილობელი იყო. რაც შემოდლო, ვეცადე გამართვას, და რაც ვერ შევიძლე, ამისთვის ნუ მწყევთ წიგნისა ამის აღმომკითხველნი. წელთა ჩყია, იანვარს ლა“ (გვ. 564).

მინაწერები: 1. „თავადის განსვენებულის შერმაზან აფხაზოვის ძე დაიბად[ა] წელსა ჩულა-სა, იანვრის თ-სა დღესა, მთავარესა თ-სა, დღესა პარასკევსა, სადილთ გვიან ორს საათზედ“ (01r).

2. „თავ[ა]დი (!) ილია აფხაზოვმან იქორწილა ჩუშთ-სა, ოკდონბრის იგ-სა დღესა“.

3. „1854 წელსა, იენისის 4 დღესა მოვიდა შამილ ოცდაათიათასი კაცით და ცამეტი სოფელი წა[ხ]დინა თელავის უჩასტკა(!). მრავალი საქონელი და დავლა წაიღო; ათასორასი ტყვე წაიყვანა და ამით შორის თავადი დავით ჭავჭავაძის ცოლ-შვილი, ილია ორბელიანის ცოლი და შვილი და მელიტონის გასათხოვარი ქალი. სახლები დაუწვეს და დავლა წაიღეს. ცამეტს სოფელ[ს] არღარა დარჩა რა, საქონელი არა ოთაფხ[!ოთხფეხი]. ილია ორბელიანი“ (02r)

4. „თავადმა აღექსანდრე ზაქარიას ძე ვახვახოვმა იქორწილა კანონიერი[ის] ჯვარი[ის]წვრითა თავადი დავით აფხაზის(!) ასულზედ, ნინაზედ, 1861, ოკდონბრის 21 დღესა, შუადღიდგან მეხუთეს სა[ა]თზედ, დღესა შაბათსა. ღმერთო, შენ ყავ ბედნიერ“ (03r).

5. „1849 წელსა, 13 ოკდონბრსა იქორწინა თავადმა ილია აფხაზოვმა დავით ანდრონიკოვი[ც]ის ასულს ტასიანზედ. ღმერთო, შენის შეწვევით მიეცი ბედნიერება შენდა სადიდებელათა თავად ილია აფხაზოვის(!) ცოლითურთ“ (04r).

6. [დავით აღმაშენებლის ეპიტაფია]. —

„უბის[ს] ავაგე ქალაქი. უწყალოს წ[ყ]ალი ვადინე, ისპანს დავდე ბეგარა, სტანბოლს ხარაჯა ავიღე...“ (გვ. 570).

7. „ლექსიკონი საბა ორბელიანის, შემოწირული თ. ილია ჭავჭავაძისგან“ (01r, დ. კარტიკაშვილის ხელით).

შენიშვნა I: ა. ეს ნუსხა მისდევს კონსტანტინოპოლურ (1715/16 წლის) ნუსხას (H—1658). შდრ. H—616-ა, ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (H კოლექცია), ტ. II.

ბ. ხელნაწერთა აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 201).

(25)

25

ქართლის ცხოვრება (ბართაშვილისეული). 1760—1761

343 ფ. (686 გვ.); 32×20,5; ქალღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული, მუყაოს მორღვეული ყდა; ნაკლული; ხელნაწერს აქვს ძველი — რვეულებრივი, და ახალი — გვერდობლივი აღრიცხვა შეიცავს 44 რვეულს (რვეულების მიხედვით აკლია I-ს—2ფ., 25-ეს—5 ფ., ხოლო 38-ესა და 44-ეს თითო ფურცელი); ლამაზი მხედრული (სათაურები სინგურით); ხელნაწერის მორთულობას შეადგენს სინგურითა და შავი მელნით შესრულებული მარტივი, დიდი ზომის მთავრული ასოები სათაურებისა და აბზაცთა დასაწყისში; 1760—1761 წწ. (გვ. 192,685); გადამწერი—მღვდ. იოანე (გვ. 192,685); თბილისი, ჯვარის საყდარი (გვ. 685); ხელნაწერი ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს (გვ. 1).

1. [სწავლულ კაცთა წინასიტყვაობა]. „პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო, ჟამთა ვითარებისაგან ქართლის ცხოვრება განრყენილყო რომელიმე მწერალთა მიერ, და რომელი ჟამთა ვითარებათაგან არღა-

3. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

რა წერებულყო, ხოლო მეხუთემან ვახტანგ, ძემან ლეონისამან და ძმის წულმან სახელოვანის გიორგისამან, შეკრიბნა მეცნიერნი კაცნი და მოიხუნა, საცა რამ ქართლის ცხოვრებაები პოვნა, და კვალად გუჯარნი მცხეთისანი, გელათისანი...“ გვ. 1.

2. [ლეონტი მროველი, ცხოვრება ქართველთა]. „პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, რანთა და მოვაკნელთა, ჰერთა და ლეკთა, მეგრელთა და კავკასიანთა, ამათ ყოველთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგამოს. ესე თარგამოს იყო ძე თარშისა, ძისა ავანანისა, ძისა იაფეთისა, ძისა ნოესა...“ გვ. 1—116.

მთავრდება: „... ხოლო ნათესავნი მეფეთანი დარჩეს ჳევსა კახეთისასა და სუმონ ეპისკოპოსი მათთანვე. ხოლო მირდატ წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა“.

3. [ჯუანშერი]. „ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა. მშობელ და შემდგომად თვთ წისი დიდისა მის და ღწის მსახურისა მეფისა, რომელი უმეტესად კაცთაგან განთქმულად გამოჩნდა ყოველთა მეფეთა ქართველთასა.“

ვითარ-იგი შეიპყრეს ქართველთა მეფე მირდატ სპარსთა წყობასა შინა, წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა, და დაიპყრნეს ქართლი სპარსთა, განრყუნეს ეკლესიანი, დამალეს ჳვარები ქართველთა და ყოველთა შინა ეკლესიათა ქართლისათა...“ გვ. 117—213.

მთავრდება: „... ხოლო ესხნეს არჩილს ძენი ორნი: იოანე და ჳუანშერ, ასულნი ოთხნი: გუარანდუხტ, მარიამ, მირანდუხტ და შუშან“.

4. „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, რომელი-ესე იყო მეფე ქართლისა ხოსროიანი, და ვითარ გარდაცდეს ამას შინა წელიწადნი ორმეოცდაათნი, კვალად მოვიდა ჳიქუმ, ნათესავი მოჰმედიისა, მოაოხრა და შემუსრა ყოველი შენებული ქართლისა და მიმართა შესლვად კახეთად...“ გვ. 213—217.

მთავრდება: „... და ამიერითგან შემდგომთა ნათესავთა აღწერონ, ვითარცა იხილონ, და წინამდებარემან ჟამმან უწყებად მოსცეს გონებასა მათსა ღმრთივ განბრძობილსა“.

5. [მატიანე ქართლისა].

„მეორემეოცდახუთე მთავარნი ქართლისანი იოანე და ძმა მისი ჳუანშერ, ძენი წიწ მოწამის არჩილ მეფისანი ხოსროიანნი. — შემდგომად ამისა, რაჟამს-იგი აღესრულა წმიდა მოწამე არჩილ მეფე, დარჩეს შვილნი მისნი იოანე და ჳუანშერ. წარვიდა იოანე ეგრისად და წარიტანნა თანა დედა და ორნი დანი თჳსნი...“ გვ. 217—273.

მთავრდება: „... აღილო კარის ციხე, ჳვეყანა და სიმაგრენი ვანადისა და კარნიფორისანი, და იოტნა თურქნი მის ჳვეყანისაგან“.

6. [დავით აღმაშენებელის ისტორიკოსი]. „ცხოვრება მეფეთმეფის დავითისი, გიორგის ძისა, რომელი იყო სამეოცდამეათერთმეტე შვილი შვილთაგანი დავით წინასწარმეტყველისა, რომელსა ეწოდა დავით აღმაშენებელი. ესე იყო მეფე ქართლისა და აფხაზეთისა მეორემეოცდაეჭვესე. —

ამისა შემდგომად მოვიდა სულტანი მალიქშა, მოადგა სამშვილდესა და წაილო, და ივანე, ძე ლიპარიტისი, ტყვეყო, და მოაოჯრა სომხითი და წარივიდა...“ გვ. 273—3.2.

7. ცხოვრება დიმიტრი მეფისა, დავითის ძისა, რომელი იყო მეორემეოცდაშვიდე მეფე ქართლისა ბაგრატიონი. — სრულყო რა დავით

სრბა მეფობისა ქკს ტკე და მივიდა დაუსრულებელსა სუფევასა სიცოცხლე-სავე შინა თუსსა, დასვა მეფედ ძე თუსი დიმიტრი და დაადგა გვირგვინი თვთ მისითა კელითა. დაიპყრა სამეფო ტახტი და საჯდომი მკლავითა ლომებრივითა, მისათბობელად ბრძენთა და ქების მოყუარეთათუს...“ გვ. 312—333.

მთავრდება: „... და არწმუნეს აღსლვად და ამალგებად საყდართა და საჯდომთა მამა-პაპურთა“.

8. [თამარ მეფის ისტორია].

„დაჯდა ნებითა ღთისათა მეფე თამარ დასაბამითგან წელთა ექუსითას ექვსას ოთხმოცდაექუსსა, ქეს აქეთ ათას ას ორმოცდაათექუსმეტსა. იყო მეფე ქართლისა თამარ მეორმოცდაათე.—

ხოლო აწ, ამიერიტგან ვიწყო და მივითხრა, და დაფარული იგი ცეცხლი, ვითარცა საღრტილსა შორის კვეთებითა რეინისათა გამოკრთის, ეგრეთვე აღმობრწყინებდად ამბავთა თამარისთა...“ გვ. 333—416.

მთავრდება: „... და ამისთვს ჩვენ მიერ ღუმელით პატივცემით დავიდუმოთ“.

9. [ყამთაღმწერელი],

„მესამეოცე მეფე ლაშა გიორგი, რომელი ითარგმანების აფსართა ენითა ქვეყანისა მანათობელად, ძე თამარ მეფეთ-მეფისა ბაგრატიანი.—ამას სანატრელსა სიცოცხლესა შინა თუსსა დაედგა გვირგვინი ძისა მისისა გიორგის, და რომელსა ლაშობითცა უწოდა. იყო წლისა ათცამეტისა, რაჟამს დაიდგა გვირგვინი მეფობისა, და მეფემან თამარ მიულოცა მეფობა. ხოლო რაჟამს მიიცვალა თამარ, იყო ლაშა ათრვამეტისა წლისა...“ გვ. 416—575.

მთავრდება: „... და დაიწყო მთიებმან აღმოკვირობად, ხოლო მენა ვერ მიძრავს საკვირველისა და საშინელისა თქმად“.

10. [ქართლის ცხოვრების“ პირველი გაგრძელება].

„დაჯდა მეფე ადარნასე და განაგებდა სამეფოსა ქართლისასა. მას ჟამსა უკვე მოკვდა ქსანთა ერისთავი ვირშელი, და დაშთა ძე მისი შალვა სამისა წლისა, და აღზარდა იგი მეფემან პატივითა მამათათა...“ გვ. 577—614.

მთავრდება: „... შეიყარა ლაშქარი, შთავიდა კახეთს, დაიძორჩილა კახნი და განაძო ძმისწული მისი და დაიპყრა კახეთი“.

11. [ქართლის ცხოვრების“ მეორე გაგრძელება].

„სახელითა ღწისათა აწ ვიწყოთ ცხოვრება ბაგრატიონიანთა მეფობისაჲ, ქკს რმბ. — დაჯდა მეფედ ძე გიორგისა ბაგრატი და ძმა ალექსანდრესი, და ჰყუნდა ცოლად დედოფალი ელენე, და ესხნეს ამით ძენი ორნი: ალექსანდრე და დავით...“ გვ. 615—683.

მთავრდება: „... დღესა ერთსა განაზრახნა სპანი იგი შირვანელნი და განიგულა წარწყმედა სულისა თუსისა, და სიკუდილი ნამისა და ძმისა თუსისა. მაშინ მიუწოდა ალექსანდრეს და გიორგის“....

ანდერძი 1 (გადამწერისა): ა. „მდელი უღირსი იოანე შენდობისა მთხოველ ვარ. ოკდონბერს ივ, ქეს აქათ ჩღჲ“ [1760] (გვ. 192).

ბ. „წყალობითა ღთისათა სრულ იქმნა ქართლისა ცხოვრება ესე გელითა ჩემ უღირსისა მდღლისა, ქალაქსა ტფილისისასა, ჯვარის საყდრის დეკანოზის იოანესითა. დედასა ზედა სვეტის ცხოვლისასა. რამეთუ ვიღრე აქამომდე აღეწერათ და ამისგან უსრულესი ქართლის ცხოვრება არსად იპოვებოდა.

ვითხოვ მხილველთაგან შენდობით მოხსენებასა, რამეთუ ფრიად დავუშერ და

ვეცადე სიმართლესა, ვითარცა თქვენცა იხილავთ. აპრილის თთვის 24, ქვეს აქეთ 1761, ქართულს ქვს უმთ (გვ. 685).

ანდერძი 2 (ხელნაწერის მფლობელისა): „ღმერთო, მშვიდობაში მოახმარე ესე ქართლის ცხოვრება მის ბრწყინვალეებას ზაქარიას ბართოვს და აღუზარდე ბედნიერებით ოთხნი ძენი: ტიტო, დავით, ვანო და გიორგი; და უცოცხლე ბატონი და კნენა, და მიეც ბედნიერებით და მშვიდობით და სიხარულით და კეთილცხოვრებით სიცოცხლე და დღეგრძელობა მრავალყამიერ, ამინ“ (გვ. 684),

მინაწერები: 1. „ლოცვამან ანა. —

მოვეცილე ახია, პონტო, თრაკიაპოლი,

ადა ქალაქი ზღუსა, არხიპელაგი,

კიპრის კანდია, ფილიკი პალესტინით,

დამასკ არაბი, წიად იორდანია...“ (გვ. 684 და 686. აქ ეს ლექსი

ორ სტროფადაა წარმოდგენილი. ჰგავს იონა გედევანიშვილის „ნიმოსვლამი“ ჩართულს ლექსს).

2. [გამოცანები]:

ა. „ზურმუხტის ტახტზედ მჯდომელმან გვირგვინოსანმან მეფემან,

მწვანით მოსილმან უებროძ, თითითა ქალმან სეფემან,

ეკალთა შინა მყოფელმან, სურნელთა მოიეფემან,

ბადანშის პოვნა ლალისა ქანი ქნას მისგან მკრეფელმან“

ბ. „ბაღჩაშია გადვიხედე, ხე რომა დგას, რსი მინდა,

მრავალფერი კაბა ეცვა, გასახდელათ ისი მინდა,

მარგალიტათ ჩაწყობილი ჯალოსანათ(!) ისიმინდა,

და ვინცა ამას გამოიცნობს მეცნიერად ისი მინდა“.

გ. „შავ მიწას დაუფენია, მწვანეთ ამოუა ძირი,

შტო მრავალი გაეხდება, ფოთოლი აქვს მეტად ხშირი,

ყვავილი ნარგისს მიუგავს, უფროც არის გარდაშლილი,

მწვანე, მკვახე ხილი იცის, საჭმელია მეტად გრილი“.

დ. „გაღმდამა მოვდიოდი, გამაკვირვა ერთმან ბაღმან,

მისმან მქნელმან მებაღემან და მინდობმა ყარაბაღმან,

თავი ჰქონდა ტატლისა, ბოლო აღმა, ძირი დაღმან

და სხვანი სჭამდნენ, მეც ავიღე, მამეწონა სუფრიდაღმან“ (გვ. 684—685).

3. „მამამან გფაროს, ძემან დაგცვაროს, სულმან სასვებით გცეს ვარდის კონა,

გატრფოს ზენასა, სულთ მაღბენასა, მას აღემსკვალო, სხვა]ს—არას მგონი-

გიკურნეს ძენი, ღვთივ ნაბოძენი, პალესტინისა ვახთ მინაწონა,

ცხოვრება ბევრად, კეთილი ტევრად გარე მოგადგეს, მტერი გყვეს მონა“

(გვ. 686).

შენიშვნა: ა. „ქართლის ცხოვრების“ ამ ნუსხას კიდევბზე ტექსტის ხელით მიწერილი აქვს სხვადასხვა ხასიათის ცნობები.

ბ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. 1, გვ. 202—269).

(26)

26

კრებული. XVIII

48 ფ. (96 გვ.); 19×16; ქალაღდი; მუყაოს ყდა; ნაკლული: მხედრული (სამი სხვადასხვა ხელით; სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები შთავრულით); [XVIII ს.]; სათაურების მხატვრულად გაფორმებისათვის დატოვებულია თავისუფალი ადგილები.

1. [ალექსანდრიანი]. — „ცხოვრებასა და საქმესა ალექსანდრესსა, სპარსეთისა სამეფოსა საბერძნეთისად დამმორჩილებელისასა, მრავალნი ბერძენნი აღსწერდნენ...“ გვ. 1—30.

წყდება: „...მსმენელმან მამამან არა ერთჯერ ესეგუართა სიტყუათა-მან ჰკითხა რისხვით: თუ რად საღმე შეურაცხყოფ, შენ, ესეგუარისათვის-

შაკმისა, რომლისა წარმართებად შენ თვით არ შემძლებელ ხარ, უგამოცდი-
ლესთა შენთა უხუცესთა. უპასუხა ალექსანდრემან: მშობელო საყუარელო...
(IV თავიდან).

2. [ფრინველთა კარაბადინი].— „... ნახავს და არგებს. თბილს
ალაგს ჯდომა და თბილის საძღების კმევა კარგია. თუ ფრინველს სიგრი-
ლისაგან ჩინჩახვი გაებეროს, პირველ ნემსით მოუჩხვლიტე...“ გვ. 31—78.

3. [იერუსალიმის დარღვევა ვესპასიანეს ძის ტიტესგან].—
[ო]დეს მიიღო პატივი და ღირსება კეისრობისა უესპასიანემა, და იქმნა და-
შტკიცებულ მბრძანებელად ყოვლისა სოფლისად, მყის პირველსავე წელსა მბრძა-
ნებელობისა თვისისასა იყო გამოძიებად დაშთომილთა მათ იუდიანთათვის,
რომელთაცა არ ენებად (!) დამორჩილებად ქუშე მისთა...“ გვ. 79—95.

წყდება: „... უქადაგა მათ ტიტემან, რათა ყოვლით ძალით მათით
ჯანგზადნენ ფიცხელისა მიმართ იუდიანელთა ზედა საბრძოლად, რომ-
ლისაცა ქადაგებასა მხედარნი სიხარულით ალავსებდეს, მოსურნენი მსწრაფლ
დაწყებისა იუდიანთა მიმართ ომისა. მივიდა რა...“

შენიშვნა: 1. ამ თხზულებას აბზაცთა დასაწყისი სახედო ასოები აკლია. რო-
გორც ჩანს, მსგავსად კრებულის პირველი სტატიისა. უნდა გაეფორმებიათ სინგუ-
რით, რაც არ შესრულებულა.

2. იერუსალიმის დარღვევის ისტორია თარგმნილია რუსულიდან არქიმანდრიტ
პორფირე ბაგრატიონის მიერ 1792 წ. (იხ. ექვ. თაყაიშვილის „Опи-
сание“ ტ. I. გვ. 270—276).

(27)

27

ვისრამიანი. XVII

258 ფ. 27,5×20; ქალღი; ტყავადაკრული ხის ყდა; ოდნავ დაზიანებული (და-
საწყისი ფურცლები აღდგენილია); ხელნაწერი შეიცავს 32 რვეულს. რვეულებრივი აღ-
რიცხვა მხედრულით გაკეთებული აქვს ქვემო კიდზე, ზოგი მათგანი (რვეულების
სათვალავი) დაკაზმვის დროს, ძველადვე, შემოუჭრიათ; მხედრული (სათაურები სინგუ-
რით); [XVII ს.]; გადამწერი — [აღმურანთ ბაღდასარას შვილი გასპარა].

„კარი პირველი, დასაწყისი ვისისა და რამინისა. — იყო დიდი და
მაღალი სულტანი ტულღურბეგ ქუეყანასა ხვარასნისასა და ადრაბადგანისა,
ლაშქარ-მრავალი, მოვლენილი და მორჭმული, და აღსრულებული ყოველსა
სპარსეთსა ზედა...“ ir—256r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის დასასრულს, „ვისრამიანის“ 1884 წლის ერთ-ერთი გა-
ნომცემლის პ. უმიკაშვილის ხელით მიწერილია: „ამ ხელნაწერის დედნიდამ დაი-
ბეჭდა პირველად ეს წიგნი ვისრამიანი 1884 წელსა. რედაქციითა ილია ჭავჭა-
ვაძისა, აღექსანდრე სარაჯიშვილისა და ჩემითა, პეტრე უმიკა-
შვილისათა სრულად, მხოლოდ ერთის სტრიქონის გამოშვებით ცენზურისაგან,
რომელიც ამ ხელნაწერში აღნიშნულია და დაბეჭდილში 80 გვერდზე“ (256r).

2. ტექსტში, ფანქრით, პ. უმიკაშვილისგანვე შეტანილია სხვადასხვა
სახის ცვლილებანი: ბევრგან წაშლილია კავშირი და, შესწორებულია ზოგიერთი
სიტყვა, გახსნილია ზოგიერთი ქარაგმა, ქვედა კიდზე ჩამოტანილია ვარიანტები,
შესწორებულია სასვენი ნიშნები. აღნიშნული სამუშაო პ. უმიკაშვილს დაუ-
მთავრებია „26 ნოემბერს, 1883“, მისივე მინაწერის მიხედვით (256r).

3. ამ ნუსხის გადამწერის ვინაობის შესახებ იხ. „ვისრამიანი“, 1938, აღ. ბა-
რამიძის, პ. ინგოროყვას და კ. კეკელიძის რედაქციით, გვ. XVI.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. I,
გვ. 276.

5. ერთვის უცნობ ავტორთა ლექსები, ჩაწერილი თავისუფალ ფურცელზე მკვინებით:

ა. „რად მილალატე სიკვდილო, რას გინდივარ ავთმყოფი, აქ ვინ მყავს, იცი მომგლელი, შორა მაქვს სახლ-სამყოფელი...“ (257r).

ბ. „წიგნი გებოქათ, შეგემკვე, ვეჭ, ვერ გიდ[ა]რო აროსა, პირი მზის[ა]გ[ა]ნ უნ[ა]თლე, ტანი მიგიგ[ა]ვთ ს[ა]ქროსა, დილ[ა]ხედ რომ ვერ გაიხლო, სალ[ა]მო გ[ა]მემწ[ა]როსა, და ნუმც მიცოცხლია უთქვენთ, ბალში არ წ[ა]მეაროსა“ (257v).

6. ტექსტის უკანასკნელი ფურცლის თავისუფალ გვერდზე (256v) სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა პირთ, სხვადასხვა ხასიათის მინაწერები უკეთებიათ. ამ გვერდზე, ცენტრში, მთავრული ხვეულით, ლამაზად გამოყვანილი, დაქარაგმებული მინაწერია (ამოუკითხავია); მის ქვემოთ უცდიათ მსგავსი ასოების გადახლართვა, რის შესახებაც აქვე ვკითხულობთ: „ეს ქვეითი გ ი ვ მ ა ნ ს ხ ა, და წ ა [ა] კ დ ი ნ ა“.

მინაწერები: 1. ლექსი [ნებროთისაებრ ისრაელთ].— „ნებროთისებრ ისრაელთა ცოდვამ ენა შეურთია, ნომ დადგა კიდობანი, დაძრა, ნიჩბით დაურია, ნეტარ რა ქნა პილატემა, მსხვერპლსა სისხლი შეურია, და ნუმც ვიქნები მოუქცევლად სულა შენდა მე, ურია“ (პირველი ორი ტეპი ნუსხურითაა ნაწერი, ორი უკანასკნელი—ტექსტის მხედრული ხელით).

2. „ქ. ამ ლექს[ს] უწერ პირმზეს ლხთ, მზისებრივ ელვარესა“... (256v).
ამავე ხელით 15r-ს კიდებზე მიწერილია: „ქ. ესე წიგნი იმ დღეს დავწერე, მ[თ]ბრობელი მოვიდა: მამულეზიო უბოძესა“.

3. „ლომო და გვირო ტარიელ, ვით გვიოქვამს, ვით გვიბარია“... (256v).

(28)

28

პლატონი, მოსკოვის მიტროპოლიტი, მართლმადიდებლობითი ქრისტიანებრი ღვთისმეტყველება. 1792

40 ფ. (გვ. 80); 31,8×20,6; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული (დასაწყისი და ბოლო ფურცლების ქვედა კიდე სინესტისაგან შემომპალი აქვს); ნაკლული (გვ. გვ. 64—65-ს შორის ამოხეულია რამდენიმე ფურცელი); მხედრული (სათაურები და თავების აღნიშვნა ასომთავრულით); მთარგმნელი რუსულიდან—გაიოს არქიმანდრიტი (1r); გადამწერი—იგივე გაიოსი (1r); ადგილი—იასსა (1r).

[პლატონი, მოსკოვის მიტროპოლიტი], „მართლმადიდებლობითი ქრისტიანებრი ღვთისმეტყველება. ტ. V. თვს სოფლის. შექმნისა, თავი ა.—მისთვის, თუ ვითარსა შინა ჰაზრსა ჯერ-არს შემეცნებულექსისა ამის, შექმნა განსაზღვრებისათვს მისისა და განყოფისა და კდ მისთვისვე, ვითარმედ სოფელი ესე ნამდულ შექმნილ არს დროთი და არა საუკუნოდ...“ გვ. 1—73.

შენიშვნა: 1. უკანასკნელი თავი თხზულებისა [ბოროტანგელოსთათვის] გაიოს არქიმანდრიტს რუსულად დაუწერია. ცალ სვეტად. II სვეტი დატოვებულია თარგმანისათვის. რუსული ტექსტი იწყება შემდეგი სიტყვებით. Выше помянутая-же выдумка не справедлива, что бьдето ангел...“ (გვ. 73—80).
წყდება: „... Сие видно из следующих примеров: Иаков пророчествуя о потомках... своих, тем предвеща[ет] разные приключения...“

2. თხზულება თარგმნილია რუსულიდან მოსკოვის მიტროპოლიტის პლატონის „ღვთისმეტყველებიდან“ (იხ. კ. ქეკელიძე. ძველი ქართული-მწერლობის ისტორია, ტ. 1, 1951, გვ. 363).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. 1, გვ. 277—278).

ანდერძი (მთარგმნელ-მნუსხველისა): „სახელითა მამისათა... ვიწყე წელსა 1792, ნოემბერსა კდ, მოლდავიასა იასში, გაიოს“ (1r. ხელნაწერის კიდების დახიანების გამო ეს ანდერძი მთლიანად, განსაკუთრებით კი სახელი გაიოს, ძლივს იკითხება).

(29)

29

კრებული. 1788—1790

08+190 ფ. (379 გვ.); 30,5×19,8; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა (ჭიისაგან ოდნავ დახიანებული); მხედრული (სათურები ასომთავრულით); 1788 წ. (08r) 1789 (გვ. 306), 1790 წ. (გვ. 365); [მთარგმნელ-დამწერი—გაიოს არქიმანდრიტი; კრემენუკი (08r), იასსა (გვ. 369); დაუწერელია: 06r—07v, 08v. გვ. გვ. 310, 319, 320, 334, 349, 350, 354—356, 364, 375—377.

1. [გაიოს არქიმანდრიტი]. „ქრისტიანებრი სწავლა ანუ ქეშმარიტი სიტყუა ღისა. თავი ა. § 1.—რომელსაცა შინა ცხად იქმნების: რად არს სარწმუნოება და ანუ სადაჲთ ჯერ-არს აღმოგსება ცნობისა მისისა, რამეთუ თუნიერ სარწმუნოებისა ვერ შესაძლებელ არს სათნო-ყოფა ღისა“... გვ. 1—298.

შენიშვნა: 1. „ქრისტიანებრი სწავლა“ უძღვის: ა. „მოკლე სწავლა, თუ ვითარ ჯერ-არს კითხუა საღმრთოსა წერილისა აღსაშენებელად თავისა თვისსა.—1. ყოვლითურთ სიფრთხილვ სათანადო არს, რათა არა აქუნდეს გულსა შინა თვისსა სიიდუმლოდ ვითარიმე ცრუ განდჳება კითხვადმი საღმრთოსა წერილისა...“ (02r—06r).

ბ. „სახელითა მამისათა... ვიწყე წელსა 1788, თთჳსა ოკდომბერსა ნ, კრემენჩუკს, გაიოს. ქრისტიანებრი სწავლა ანუ ქეშმარიტი სიტყუა ღისა, გამოკრებული საღმრთოსა წერილისაგან საგმარად ყთა მოძღუართა ანუ მქადავებელთა ეკლესიისათა, მოკიდულებითა სხოლასტიკურთა ღისმეტყულებითა ჰაზრთათა ყმათათს აღმოსავლეთისა ეკლესიურთა მოცემათა“ (08r).

ერთვის: თავთა და პარაგრაფთა „ბინაქსი“ (გვ. 299—305).

2. გაიოსის „ქრისტიანებრი სწავლა“ შედგება 11 თავისა და 136 პარაგრაფისგან.

2. „სარკე, რომელსაცა შინა იხილავს ყლი ქეშმარიტი ქრისტიანე ყოულისა მდგომარეობისა თანამდებობასა თვისსა.—1). მიართუ განთიადისა და მწუხრისა მსხუტრპალი უღღ შენსა მართლითა კრძალულებითა და სულთ ითქუენ დავითის თანა... (ტსალ. 140,2)“... გვ. 306—307.

შენიშვნა ა. უძღვის გაიოსის მითითება იმაზე. თუ სად და როდის დაიწერა აღნიშნული «სარკე»: „წელსა 1789, თებერვალს 18, კრემენჩუკს“ (გვ. 306).

ბ. აქ წარმოდგენილია «ქეშმარიტი ქრისტიანისა მოვალუობანი, შემდგარი 24 მუხლისაგან.

გ. ანვე ხასიათის „დარიგებანი“ და „განმარტებანი“, ასევე მუხლებად დაყოფილი, მოცემულია შემდეგ თავებში:

1. „ღროჯსათუს.—ყთავე ყამი, და ყამი ყა ცსა ქუტუე. ყამი შობად და ყამი სიკუდილად, ყამი დანერგუად და ყამი აღმოფხურად დანერგულისა... (ეკკლ. 3. 1. 2)“... გვ. 311—313.

2. „ქეშმარიტი სარკე კაცისა, რომელსაცა შინა ცხადდ იხილავს ნამდულსა კრებასა კაცისასა. ჰრქუა ვიეთთამე მიმართ. რომელნიცა ესუენ თავთა, თვისთა, ვითარმედ მართალ არიან... (ლუკა 18,9), გვ. 314—318.

3. „თქს აღსარებისა ცოდუათასა.—უკეთუ აწინდელთა სიცოცხლეთა აღვიარებთ ცოდუბათა ჩუშნთა და ვინანით მათთჳს, მაშინ წმიდითა სჯინდისითა გარდვიცუალებით მეორედ სოფლად... (ოქროპირი)...“ გვ. 318.

3. „ლიტურღია წმიდის[ა] მამისა ჩუშნისა იოანნე ოქროპირი-სა.—ღო, ღო ჩნო, რომელმან ზეცისა პური საზრდელად ყრისა სოფლისა, უფალი ჩნი იესუ ქრისტე მოავლინე მაცხოვრად და მცსნელად...“ გვ. 321—333.

4. [კურთხევეანიდან]. „წესი დადგინებასა ზედა წიგნის მკითხუშლისა და მგალობელისასა.—ველდასხმული იგი მოიყუანების ორთა იპოლიაკონთა მიერ საშუალ ეკლესიისა და ჰყოფს სამსა თაყუანისცემასა აღმოსავალით...“ გვ. 335—336.

შენიშვნა: გარდა ამისა, აქ არის შემდეგი თავები იმავე წიგნიდან:

ა. „წესი იპოლიაკონისა ველისდასხმისა.—შემდგომად სტიხრის შემოსისა წიგნის მკითხვათთვისა, ღართმევენ იპოლიაკონნი მღუდელ-მთავარსა ორარსა, და იგი ჯუარისა გამომსახუშლი, შემოარტყმენ ველდასხმადსა...“ გვ. 337.

ბ. „წესი ველდასხმასა ზედა დიაკონისასა.—შემდგომად თქმისა ამისა: «და იყუნენ წყალობანი დიდისა», მოიყუანენ ორნი იპოლიაკონნი ველდასხმადს წინაშე აღსავლის კარისა...“ გვ. 338—340.

გ. „წესი ველდასხმასა ზედა ხუცისასა.—ოდესცა სრულ იქმნების „რომელი ქერუბითა», მოიყუანების ველდასხმადი არხიდიაკონისა ანუ სხუათა დიაკონთა მიერ სამეუფოს კარით წმიდისა ტრაპეზისადმი წინაშე მღუდელ-მთავრისა...“ გვ. 341—343.

5. [თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მსჯელობანი]. „თ. 11. ვითარმედ შექმნა ღმერთმან კაცი მსურველად კეთილმსახურებისა და სიბრძნისა, ცხად არს საზოგადოსა ძლით თანჭმობისა კაცობრივთა გუართასა, ვითარმედ კეთილმსახურება ანუ სარწმუნოება სათანადო არს შეწყყარებად...“ გვ. 344—346.

6. [ასეთივე მსჯელობა სულისა და ხორცის ბრძოლის შესახებ] „თ. 12. ორი ბრძოლა სულისა და ჯორცისა და ორთავე მტერთათჳს და კუალად სათნოება არა მისთჳს ოდენ წადნოვად სათანადო არს...“ გვ. 246—348.

7. [ცნობები ეკლესიათა აგების შესახებ] „ღროსა დევნულებისასა აშენებდიან ეკლესიათა სასაფლაოთა ზედა ანუ განშორებულთა ქუაბთა და უდაბნოთა, ვითარცა შორად ქალაქთაგან და უფროსად სამარხთა ზედა მოწამეთასა...“ გვ. 351—353.

8. [ცნობები (ამონაწერები) რომაელ იმპერატორთა ცხოვრების შესახებ, ძველ ფილოსოფოსთა გამონათქვამები და სხვა]. „ანდრიანე კეისარი იტყოდა: ესრეთ ვიმეფებ ჰრომსა ზედა, რათა ყრნივთი იყოს საზოგადო და არა საკუთრად ჩემდა...“ გვ. 357—363.

შენიშვნა: ამ თავის ბოლოს გაიოზ არქიმანდრიტი შენიშნავს: „ესენი გამოფსყურე ექუსთა ისტორიის მწერალთაგან ავლუსტათჳს, წელსა 1789, იანვარს 15. გაიოს“ (გვ. 361).

9. [სიტყვანი ეკატერინოსლავისა და სხვ. არხიეპისკოპოსის ანბროსისა გრიგოლ ალექსანდრეს ძე პოტემკინის მიმართ].

„უგანათლებულესო კნიაზო! თუმცა კეთილმოქმედება არს სული ყდ უზესთაესისა სოფლისა და ყოვლად უზესთაესობა არს შესაბამი მისისა პატივისა, გარნა ვინათგან არს იგი ქუშყანასა ზედა...“ გვ. 366—371.

შენიშვნა: 1. სულ სამი სიტყვაა, რომელთაც უძღვის თავფურცელი: „სიტყუანი მისის უგანათლებულესობისა კნიაზ გრიგორი ალექსანდრიჩის პოტემკინ თავრისა, მაღალ მბრძანებელისა უფლისა, ღენარალ-ფერდმარშალისა სხუათა და სხუათა ორდენთა კავალერისადმი.“

პირუშლი დროსა მას ზედა დადგომისა ლავრისა გვრგვინისა ეკკლესიასა შინა ამაღლებისა უფლისა მონასტერსა შინა გ-ლსა.

მეორე — ოდესცა უწოდეს მას დიდს ლეთმანად იმპერატორის ყაზახთა ეკატერინოსლავის და შვიი ზღვის მკედართასა.

მასუშ ეკკლესიასა და მონასტერსა შინა თქმულნი უწმიდისა მმართებლისა სინოდის წევრისა არხიეპისკოპოსისა ეკატერინოსლავისა და ხერსონისა ტავრიისა და მოლდოვლანისისა ექსარხიის ადგილის მცუშლისა ამბროსის მიერ. იანუარს 15, ფებრვალს 15, წელსა 1790, იასს⁴. (გვ. 365)

2. სიტყვები თარგმნილია გაიოზ არქიმიანდრიტიის მიერ. პირველი — „ითარგმნა ქართულებერ მასუშ [1790] წელსა, და თთუშსა იანუარსა 30 დღესა იასს, არქიმიანდრიტი] გ[აიოს] (გვ. 367). მეორე — „ითარგმნა მასუშ წელსა და მასუშ თთუშსა, იასს, ა. გ.“ (გვ. 369; მესამე სიტყვას ასეთი მინაწერი არა აქვს).

10. „მოგზაურობა წმიდათა შინა ადგილთა... იერუსალიმის კნიაზის ნიკოლარადზივილასი წელსა 1582. — ადგილსა მას ზედა, სადაცა იდგა ჯუარი უფლისა, გეორგიანთა ოცდათორმეტი კანდელი, რომელთაგანნი ზუთანი ოდენ ანთიან...“ გვ. 371.

11. [ამონაწერები]. „დიმიტრი როსტოველისა ჩეტი მინეი, აგვისტოს 15. — შემდგომად ამაღლებისა უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესა ცათა შინა, შეკრებულ რა იყუნენ მოწაფენი სიონად მარიამითურთ...“ გვ. 372—374.

12. [მოკლე ისტორია შაჰმადისა]. — „მახმედ იშუა წელსა შ. ქ. 570, მაისს 5. დარჩა მცირე ობოლი...“ გვ. 378—379.

შენიშვნა: 1. ზედა ყდის v-ზე მოთავსებულია მინაწერები ლათინურად. იმავე ხელითა და მელნით ქვევით წერია: „Из книг царевны Миряна Грүзинского“.

2. ხელნაწერს დასმული აქვს რვაკუთხა ბეჭედი. რომლის შუაში მოთავსებულია ინიციალები: ბ. პ. ჯ., რაც ნიშნავს: ბიბლიოთეკა პეტერბურგის ქართველ ხტუდენტთა.

ბეჭედი აქ და სხვა ხელნაწერებზეც მურიითა დახშული. აღნიშნული ინიციალები მაინც იკითხება.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეჭვ. თაყაიშვილს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 278—282).

(30)

ქართლის ცხოვრება (მარიამისეული). 1633—1646

470 ფ. (932 გვ.) 32,5×23; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის მორღვეული ყდა (ყდაზე ამოტვიფრულია ჯვრის გამოსახულება კვარცხლბეკზე, შესრულებული წნული ორნამენტით); ნაკლული, ხელნაწერი შეიცავს 59 რვეულს, პირველს—აკლია 1 ფურცელი, უკანასკნელისაგან კი დარჩენილია ერთი ფურცლის ფრაგმენტი. თორმეტ რვეულს, ტექსტის ხელით, გაკეთებული აქვს ანბანური სათვალავი (ა—იბ), რომელიც შემდეგ აღარ გოქლდება. მოგვიანებით (XIX ს.) რვეულები ვიდაცას აღურიცხავს სომხური ანბანით; მხედრული (სხვადასხვა ხელით. სათაურები სინგურით); გადანწერი წიგნის ზოგიერთ გვერდს აფორმებს პირველი და უკანასკნელი სტრიქონის შესაბამისი ასოების ზედმეტად აზიდვით ან ჩამოზიდვით და მათი ბოლოების დახუჭუქებით; 1633—1646 წწ. (იხ. კ. გრიგოლია, ახალი ქართლის ცხოვრება, 1954, გვ. 115); დამკვეთი — მარიამ დედოფალი (ქართლის მეფის როსტომის მეუღლე); ამ ხელნაწერის ფურცლები სხვადასხვა ჰვირნიშანია. ხშირია გვირგვინის გამოსახულება. და ღუზა წრები, ქვემოთ მიმაგრებული სამყურათი, იშვიათად გვხვდება გვირგვინი ვარსკვლავითა და მასზე მობმული ნახევარმთვარით (ფ.ფ. 464, 465, 468, 469), არის, აგრეთვე, ერთ მწკრივში სამი სხვადასხვა ზომის ნახევარმთვარე (ფ. 455).

„ქართლის ცხოვრების“ ამ (მარიამისეულ) ნუსხაში მოთავსებულია შემდეგი თხზულებები:

1. [აპოკრიფული მოთხრობანი]. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფრემისი, თარგმანი დაბადებისათჳს ცისა და ქუეყანისა და ადამისთვის, ვითარ მისცულას გუამი მისი და დამარხეს გოლგოთას, და ცუალე-

ბა ნათესავთა, ვითარ ვპოვეთ ნათესაობა ქრისტესი ჯორცითა, ვითარცა წერილ არს სახარებასა ლუკას თავსა, და ადამისითგან ყოველთა მამათა ვიდრე ქრისტესამდე უფლისა და ღთისა ჩუენისა პირველად. ხოლო ესე თარგმანა (!) წმიდამან მამა[მან] ჩუენმან ეფრემ, შობა მამათ-მთავართა ადამისიდგან ვიდრე ქრისტესამდე მაცხოვრისა და ღთისა, გ. მ.—იყო დღესა პირველსა, რომელ არს თავი ყოველთა დღეთა—კვირიაკე, რაჟამს დაბადა ღმერთმან ცა და ქუეყანა და ყოველი რა არს მას შინა...“ 1r—52r.

მთავრდება: „... და არა ეწოდებოდა მონასტრები, არამედ და შენებად და პატიოსნებად, ვინაცა აშას ცხად ყოფს ეგესევი“.

2. [ლეონტი მროველი]. ა. „სახელითა მამისათა... ვიწყო მითხრობად ცხორებასა ქართუელთა მეფეთასა და პირველთაგანთა მამათა და ნათესავთა.—პირველად ვახსენოთ ესე, რამეთუ სომეხთა და ქართუელთა, რანთა და მოვაკნელთა, ჰერთა და ლეკთა, და მეგრელთა ამათ თჳსთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგმავს (!). ესე თარგმავს (!) იყო ძე თარბისი, ძისწული იაფეთისი...“ 52r—100r.

მთავრდება: „... და ჳმამლლად იწყო ქადაგებად ქრისტეს სჯულითა ჳეშმარტისა მის ქრისტეს ღთისა ჩუენისა“.

ბ. მისივე, „მოქცევა მირიან მეფისა და მისთანა ყოვლისა ქართლისა, წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩუენისა ნინო მოციქულისა.—პირველად უკუე ვახსენოთ ცხორება წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩუენისა და ყოვლისა ქართლისა განმანათლებელისა ნინო მოციქულისა, რომელი ესე, თჳთ მანვე ნეტარმან მოგვიოხრა ჟამსა აღსრულებისა მისისასა...“ 100r—151r.

მთავრდება: „... ხოლო მირდატ წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა“.

3. [ჯუანშერი], „ცხოვრება ვახტანგ გორგასლისა მეფისა მშობელთა და შემდგომად თჳთ მის დიდისა და ღთის მსახურისა მეფისა, რომელი უშეტესად სხუათა განთქმულად გამოჩნდა ყოველთა მეფეთა ქართლისათა.—ვითარ-იგი შეიპყრეს ქართუელთა მეფე მრდატ სპარსთა წყობასა შინა, წარიყუანეს ბაღდადს და მუნ მოკუდა. დაიპყრეს ქართლი სპარსთა...“ 151r—220v.

მთავრდება: „... და ესხნეს არჩილს ძენი ორნი: ჯუმბერ და იოვანე, ასულნი ოთხნი: გორანდუხტ, მარიამ, მირანდუხტ და შუშან“.

4. [ლეონტი მროველი]. „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, რომელი-ესე იყო მეფე ქართუელთა.—და ვითარ გარდაცდეს აშას შინა წელიწადნი ორმეოცდაათნი, კუალად მოვიდა ჳიკუჳამ, ძე მოაჳმადისი, მოაოხრა და შემუსრა ყოველი შენებული ქართლისა და მიმართა შესულად კახეთად, რათამცა მოაოგრა, ყოველითურთ უშკუიდრო ყო. და იყო შიში დიდი მეფეთა და მთავართა და ყოვლისა ერისა...“ 220v—223v.

მთავრდება: „... და წინამდებარემან ჟამმან უწყებად მოსცეს გონებასა მათსა ღთიე განბრძნობილსა“.

შენიშვნა: ამ თავს წამძღვარებული აქვს შემდგომ ცნობა: „არჩილის წამება და მეფეთა ცხორება და ნინოს ქართლის მოქცევა [აღწერა] ლეონტი მროველმან. დედასა ასეთნი ეწერა“.

5. [მატიანე ქართლისა]. „შემდგომად ამისსა, რაჟამს-იგი აღესრულა წმიდა მოწამე არჩილ, დარჩეს შვილნი მისნი იოვანე და ჯუანბერ(!)

წარვიდა იოვანე ეგრიხად და წარიტანნა ღთისა (!) დედა და ორნი დანი მათნი, ხოლო ჯუანბერ და ორნი დანი მისნი დაშეთს ქუეყანასა ქართლისასა და კახეთისასა...“ 223v—260v.

მთავრდება: „...ადილო ქალაქი კარისა, ციხე-ქუეყანა, და სიმაგრენი ვანანდისა და კარმიფორასიანი და იოტნა თურქუნი (!) მის ქუეყნისანი“.

6. „ცხოვრება მეფეთ-მეფისა [დავითისი]. — შემდგომად მოვიდა სულტანი მალიქაშ, მოადგა სამშვილდესა და წაიღო, და ივანე ძე ლიპარიტისი ტყუე ყო და მოაოჯრა სომხითი და წარვიდა...“ 260v—288r.

მთავრდება: „...რამეთუ ნამდვილ მუნ არს ბუნება, რომელსა არა აქუს მწუხარება და სიმდიდრე, რომელსა არა აქუს სიგლახაკე და სიხარული, რომელსა ვაჰკრთეს ურვად მეფეება, რომლისა არა არს აღსასრული და მუნ არს ცხოვრება, რომელსა არა შეამღურვეს სიკუდილი“.

7. «სუმბატ დავითის ძე»: „ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონთა ჩუენ ქართველთა მეფეთასა, თუ სადათ მოიწიენეს ამას ქუეყანასა იგინი ანუ რომლით ჟამითგან უპყრიეს მათ მეფობა ქართლისა, რომელი აღწერა სუმბატ ძემან დავითისმან. — ადამ შვა სეით, სეით შვა ენოს, ენოს შვა კაინან, კაინან შვა ზალელ; მალელ შვა იარედ, იარედ შვა ენოქ, ენოქ შვა მათუსალა...“ 288r—300v.

მთავრდება: „...დაწყნარებულ და მყუდრო იყუნენ და რათა მიუთხრეს პატივი ძესა თვისსა ბაგრატს მეფესა წესისაებრ სახელისა“.

8. [თამარის პირველი ისტორიკოსი, ისტორიკოსი და აზმანი შარავანდედთანი]. „რომელმან წყლისა მოაბადნი რიტორთა სძლე, ყოველთა ენა უტყუე-მეტყუელ ჰყავ ანგელოზთა მთავრისა, აწცა განმარტე ენა-ბრგუნილი ესტორთა (!) და აზმათა მეტყუელებასა შინა შარავანდედთასა. — ვინათგან მოსე, მხილველი ღთისა და წინასწარ მეცნი ყოფადთა, ეურჩა განმგზავნასა ისრაელთამდე. მათდა მომღები ენამძიმობისა...“ 301r—365v.

მთავრდება: „...დავით თქვა: ზესთა განდიდეს მით რკმალი ჯორცსა ჭამს მათ/და აქლემისებრ ძალით მპყრობელად გეთსა (?) ჭამს ის დიდება ღთისა“.

9. [ქამთაღმწერელი]. „ამას სანატრელსა სიცოცხლეშიგან დაედგა გვირგვინი ძეს მათსა გიორგის, რომელსა ლაშორიც უწოდა. იყო წლისა ათცამეტისა რაქამს დაიდგა გვირგვინი მეფობისა და მეფემან თამარ მიულოცა მეფობა. ხოლო რაქამს მი[ი]ცვალა თამარ, იყო თანა ლაშა ათვრამეტისა წლისა...“ 365r—470v.

წყდება: „...სთხოვა შვილი, რათა მეფე ყოს, მაშინ მცირე იყო გიორგი, იგიცა მოსცეს და წარმოგზავნეს ურდოსა... ჩოფანისა თანა წარ... შეკრბონ მეფობასა...“

ანდერძები: 1. „ცოდვილს დედოფალს მარიამს დღეგრძელობით ღმერთმან შეუნდოს ცოდვანი მისნი, ამინ“ (52r; მსგავსი ანდერძები მოთავსებულია: 55v, 68v, 90r, 94r, 100r, 118v, 120r, 365v, 372v).

2. „ღმერთო და წმიდაო ღთისმშობელო, ორსავე ცხოვრებას შინა მისსა დიცივე ქართლისა დედოფალი მარიამ, რომლისა ბრძანებით აიწერა ცხოვრება ქართლისა, ღმერთმან აკურთხოს, ამინ“ (129v; მსგავსი ანდერძები—151v, 288r).

3. „ღმერთო, წარმართე დედოფალთ-დედოფალი მარიამ და ცოდვანი მისნი შეუნდვენ. ღმერთო, შეიწყალე მწერალი ამისი გიორგი“ (142v).

4. „ღმერთო, დაიცევ ორსავე ცხოვრებასა შინა დედოფალთა დედოფალი მარიამ და ძე მისი პირშუო ოტიკა, რომლისა ბრძანებითა იწერება წმიდა ესე წიგნი“ (406v; მსგავსი ანდერძები—400r, 469v).

მინაწერები: 1. ტექსტთან დაკავშირებული მითითებანი (მინაწერები): 53v, 77r, 95r, 136v, 173v, 193r, 204v, 204r, 211v, 216v, 245v, 317r, 350v.

2. „ცრუმან სოფელმან ჩემი დღე სინწარით დამალევიან, არც მომღლა, არც დამარჩინა, არც სული დამალევიან“ (27r).

3. „ცხოვრებაო საუკუნესაო, შეიწყალე ყოვლად ცოდვილი მონაჲ შენი გობრონ-მიხაილ საბინინი, სახელისათჳს შენისა ყოველთაგან მოძულებული, ჩჳპგ წელსა, ტფილისი, ე ჟამი, პარასკევი“ (338r).

ამავე ხასიათის მინაწერები: 343r, 359r-v 379v, 434r, 442r.

4. „სიყრმისა კელით წერილი სიბერეს ნახეთ სადა რა. რომანოზ ცოდვილი (360r).

5. „სახელი ღმრთისა მალღისა მე დიდებითა მიქია,

აქა ჯორცითა ვადიდებ, სულითა ვმონებ იქია,

ჩენზედა შემწედ ამყოფოს. წმიდა გაბრიელ მიქია,

და მძღაერსა არ მიმცეს ბოროტსა, არა მტანჯვიდეს იქია“ (300v).

შენიშვნა: 1. ქართლის ცხოვრების მარიამისეული ნუსხა პირველად ცნობილი გახდა 1884 წელს დიმიტრი ბაქრაძის მიერ მოწოდებული ცნობის მიხედვით („ივერია“, 1884 წ. № VI—VIII; ვახუშტის „საქართველოს ისტორიის“ გამოცემის წინასიტყვაობა). იგი პირველი ნუსხაა. რომლითაც ჩვენმა საისტორიო მეცნიერებამ გაიცნო ვახტანგ VI-ის წინადროინდელი ძველი „ქართლის ცხოვრების“ ტექსტი (მეორე იყო 1913 წელს აღმოჩენილი „ანასეული ნუსხა“, მესამე—1923 წელს აღმოჩენილი „ქალაშვილისეული ნუსხა“, მეოთხე—1942 წელს ხმარებაში შემოსული „მაჩაბლისეული ნუსხა“).

2. ეს ხელნაწერი ხელთ ჰქონია ვახტანგ VI-ს ჯერ კიდევ ბატონიშვილობის დროს; ამას მოწმობს მისი ხელით კიდევ მიწერილი შემდეგი სიტყვები: „ქ. ეპ, ყოვლისა დაზადებულისა შემოქმედო, რომელი მისცემ მოსავთ და თაყვანისმცემელთა შენთა სიმაღლესა და სიკეთეს.

აწც გვედრები უნდო და უღირსი მონა ესე შენი შებღ[ა]ლული ცოდვითა ბატონის შეილი ვახტანგ, რათა მომივლინო ანგელოზი წმინდა შენი განსაწმედ[ვ]ლად ცოდვათა ჩემთა შესანდობელათ, ცოდვათა ჩემთა, უფალო, უფალო ჩემო! არვინ უწყი სხვა ღმრთი შენსა გარეშე. და შეზინდევ, ძლიერო, ცოდვანი ჩემნი მრავალნი კაცთმოკვარებისა შენისათვის. ვინცა შენდობა გვიბძანოთ, ღმრთან თქვენც შეგიწოდოს“ (359 r-v; ამ მინაწერს ახასიათებს ა-მეტობა).

3. მარიამისეული ნუსხა აღწერილია ექვ. თაყაიშვილის მიერ („Описание“) II, 27—114, 1906 წ.) და მის მიერვეა გამოცემული (ქართლის ცხოვრება, მარიამ დედოფლის ვარიანტი, გამოცემული ექვ. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი 1906 წ. გვ. 993).

4. მარიამისეული ნუსხა იმით არის საყურადღებო, რომ: ა. იგი შეიცავს „ქართლის ცხოვრების“ უძველეს ტექსტს, ვახტანგ VI-ის წინადროინდელს, ბ. მასში შეტანილია თამარის ისტორია „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“, რომელიც არ მოიპოვებოდა მანამდე ცნობილ არც ერთ ნუსხაში (შემდგომის აღმოჩნდა მაჩაბლისეულ ნუსხაშიც). გ. მარიამისეულში შედის, აგრეთვე, სუმბატ დავითის ძის „ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონთა“, რომელიც „ქართლის ცხოვრების“ მანამდე ცნობილ ნუსხებში ასე მთლიანად და ცალკე თხზულების სახით არ არის მოთავსებული (შემდგომში იგი ამავე სახით, აღმოჩნდა მაჩაბლისეულ ნუსხაშიც).

5. მარიამისეული „ქართლის ცხოვრება“ საუფველად დაედო შემდგომ გამოცემებს: ა. ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონთა... რომელი აღწერა სუმბატ ქმან დავითისმან (სამი ისტორიული ქრონიკა, გამოცემული ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ, თბილისი, 1890, გვ. 41—79). 1949 წელს ექვ. თაყაიშვილმა ხელახლა გამოსცა იგივე ტექსტი გამოკვლევითა და ტაბულებით: სუმბატ დავითის ძის ქრონიკა ტაო-კლარჯეთის ბაგრატიონთა შესახებ. თბილისი, 1949, გვ. 94.

ბ. ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი (კდა ტექსტის აღდგენისა), აკად. კორნელი კეკელიძის რედაქციითა და გამოკვლევით, თბილისი, 1941.

გ. ქართლის ცხოვრება, ტომი I, გამოცემული ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი, 1955; ტომი II, თბილისი 1959.

(31)

31

ქილილა და დამანა. 1717—1721

189 ფ.: 31×20; ქალღმერთი; მუყაოს ყდა (ტყავის დაზიანებული ყდა ამჟამად შეცვლილია. ხელნაწერი ახლად რესტავირებულია. პირველად არეული ფურცლები მეორედ დაკანონების დროს გასწორებულია). მხედრული; დასახატავად თავისუფალი ადგილები თუმცა არ არის დატოვებული, მაგრამ არსებობს მათზე მითითებანი: «დასახატავი». [1717—1721 წწ.]; სულხან-საბა ორბელიანის ავტოგრაფი. ხელნაწერი სახლთუბუცესის ზურაბ წერეთლის ოჯახიდანაა.

«ქილილა და დამანა». «ამას უკან ამ შემოკრებულს არაკებს რომ საქებარის სიტყუებით შეთხზნილა და მითვე ღოიკაზმის და ისიტყვის. — ვიწყევით პირველი არაკი იგავთა, თუალ-მარგალიტთა მებზრეთა და სიტყვა-ველოვნებათა გამომჩხრეკელთა და უცხოთა არაკებთათუის პირის ამღებთა და საკვირველთა შემქვერებითა თქმულთა შემწყობელთა. ამა ამბისა თავი ჰაი, ჰაი ასე მოურთავთ, ქებულისა და გამოჩენილის კაბადონთა დასაწყისი უცხოთ რამ შეუწყვიათ, რომე პირველსა ჟამთა და დროთა ჩინეთისა ქუეყანათა ერთი მეფე ყოფილა, რომე მისი ბედ-სვიანობა და მისისა სახელ-დიდობის ქმა ყოელთა ადგილთა განფენილ იყო...» 4v—186v.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. «შესავალი», „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის შესავლად თქმული ბრძნისა ანგარი სოილისა. — სრული სიბრძნე ამისად შესგავსებულად საფუძველად დაუტ, და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა სახელი დიდად უსახელოვნებია. სიბრძნეთა იგავთა მიერ სწავლისა აღმატებათა ქილილა დამანას წიგნია...“ (2r—4r).

ბ. „ანდერძი სულხან-საბა ორბელიანისა. — ეს წიგნი ქირმანსა და ისპანს შექიოვებაში მყოფსა და უსაქმო მზრუნავს გონების ურვის წამლად მოემუშავა, ქართველთა მეფე ვახტანგს სპარსულისაგან ქართულად ეთარგმნინა...“ (4v—5r).

გ. [ქართა საძიებელი]. — «ა. კარი რიდი ორენა და მიუნდობელისაგან;

ბ კარი, ავის მოქმედის მისაგებელისა და ბოლო მათ...“ (5v, საძიებელი სულა 14 (იღ) კარს შეიცავს).

2. შესავლის დასასრულს სულხან-საბა აღნიშნავს: „ანდერძი ვახტანგ მეფისა აქუნდა დაიწეროს“ (4r). ასეთივე მითითება აქვს მას საკუთარი ანდერძის შემდეგაც: „აქ ბატონის ანდერძი უნდა დაიწეროს“ (5v). ამ ნუსხაში ვახტანგ VI ანდერძი არ მოიპოვება.

3. ხელნაწერის კიდევებზე გატანილია საბას მიერ ზოგიერთი სიტყვის განმარტება.

4. საბას ქილილა და დამანა სარწმუნოებრივი თვალსაზრისითაც «გაუჩაღხავს». ერთგან კიდევ იგი წერს: «სადაც რჯულის წინააღმდეგად ჩნდა, ცოტა რამ ჩაღხიკარ» (25r).

5. ქილილა და დამანას ეს ნუსხა გამოყენებული აქვს მის პირველ გამომცემელს ი. ჯეჯეიძეს (ქილილა და დამანა. ილია ჭყონიას რედაქციით, 1886). ხელნაწერის შიგნით და ბოლოში არის ცენზორის დიმიტრი ბაქრაძის წარწერა: «Дозволено цензурою, Тифлис, 14 октября, 1874 года. И. Д. цензора Дм. Бахрадзе». (186v). ეს ხელნაწერი საფუძველად დაედვა მეორე გამომცემსაც (იხ. ქილილა და დამანა აღ. ბარამიძისა და ბ. ინგოროყვას რედაქციით, 1949 წ.). ეს ხელნაწერი აღწე-

რილი და შესწავლილი აქვს ალ. ბარამიძეს (იხ. ალ. ბარამიძე, ნარკვევები, ტ. 1, 1945, გვ. 237—358).

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. 1, გვ. 285—287.

მინაწერები: 1. „რადგან აქამდე მოვიდა ეს ჩემი სიტყვა კიდესა,

სჯობს გასრულება სიტყვისა, ვირე დღე წამეკიდოსა“ (186v, საბას ხელით).

2. საცავ ფურცელზე მოთავსებულია რვა სტროფიანი ლექსი, რომელიც ხელნაწერილია: „თა გრიგოლ წერეთელი“. პროფ. ექვ. თაყაიშვილს თავის აღწერილობაში ამ ლექსის მხოლოდ უკანასკნელი სტროფი აქვს დაბეჭდილი. იგი იწყება ასე:

„არანცა დასცდე საქმესა მუხთალთა მოცთუნებითა.

მათი ნათქვამი ხრიკია, ავის ბუნების თნებითა...“ (1r-v).

3. იმერეთის მეფის [...] წერილის ნიმუში კოსტანტინეპოლის პატრიარქთან. — „ყოვლად უწმიდესსა და უსანატრელესსა მეუფესა, ახალსა რომისა, კოსტანტინიპოლისა და ყოვლისა სოფლისა პატრიარქსა, ზენათა განგებითა ღირსებისათვის განწმენდილს, წინათ გამორჩეულსა დიდსა მწყემსსა და ყრდ ნეტარსა და ყრდ ბრწყინვალეს უფალს, უფალს მეფე იმერეთის ქრისტეს მიერსა შენსა ვეგსავთ მწყემს-მთავრობასა ცოდვათა მოტევებისა თანად, განათლებისა და კურთხევისა მოცემისა და ლოცვითურთ წმიდით შენით ჳელთა საცოურთაგან ჳსნის მოფენას, პირველ მნათობთა მისა მზებრთა ჳელთა შენთა შეგსწირავთ თაყუანის-ცემასა და შევრდომით ვითხოვთ ამბორის-ყოფის ღირსებასა“... (186v. იგივე ტექსტი მეორდება ამავე გვერდზე).

4. ხველისა და სხვა ავადმყოფობათა წამლობანი.—

„ქათმის ქონი წაისვი გულზე, ბამბა დაიკარ, გადისურე.

ქოთანში საკმელი ჩაყარე, იორთქლე...“ (186v—187r).

5. გრიგოლ წერეთლის (სახლიუხუცესის ზურაბის ძის) მინაწერი: „ჩყიე სა წელს სვიმონის ჩემი ძმის წიგნი მივიღე ქუთაისს[ს], ივლისის კვ-სა. კაცი ეხმო. გავგზანე ტრაპიზოთა გაზაბარა, მივე ქირათ ორასი მარჩილი.

ამავე ივლისშიღ გაუგზანე ბარბარე სიმონივიჩის მეუღლეს“ (188r. ბარბარე გრიგოლის ძმის... ცოლია).

6. „ჩყთ-სა წელს, აგვისტოში წავიდა იეროსალიმის ეკეილი ჯვარის მამა ვენედიქტე არხიმანდრიტი იერუსალიმს იმერეთით, ამას გაყვა ავალოვი გიორგი იქით“ (188r).

7. 188r-ზე მოცემულია კრიპტოგრამული მინაწერი. ქვემოთ, იმავე ხელით ნაწერი, შემდეგი ლექსი იკითხება:

„ერთი ვაება ვიხილე, ზარისა უზარესია,

გზა გავლე, სხვანი მომიხდა ზედიზედ უარესია,

უძნელესი და უავე, თან გაყვა ბავთთა წესია,

და ესოდენ ჳირსა ვინ გასძლებს, დიდი თუ უმცირესია.

მე მოყვარემა გამწირა, დამაგდო უკურნებელად,

ფეელი პირობა გატეხა, ვნებულმა მან სავენებელად“.

8. „ეს ქილ[ილა] დამანას წიგნი სამენგრელოს მთავრის ლეონ დადიანის მეუღლის, ზურაბ წერეთლის და თამარ დადიანის ასულ[ი]ს მართასი არის“ (188v).

9. „მიიცვალა მიტროპოლიტი ჯუმათისა მაქსიმე ნიჟარაძე ქუთაისს[ს] ჩყი-სა წელსა, სექტემბრის ია-სა“ (189r).

10. „მიიცვალა წინამძღვარი სოხასტრისა არხიმანდრიტი დავით იოსელიანი ჩყზ წელს“ (189r).

11. „საქართველოს სარდლის იოანე ორბელიანის მეუღლე ანასტასია მიიცვალა ჩყთ-სა წელს, სექტემბერშიდ“ (189r).

12. „მიიცვალა საქართველოს მეფის გიორგის ძე დავით პეტრებურხს ჩყთ წელს“ (189r).

13. ამავე პერიოდის (1810—1819 წწ.) მინაწერი (ხელნაწერის დამწერის დალოცვა) მოიპოვება Oir-ზეც.

(32)

32

ქილილა და დამანა. 1810

273 ფ. (გვ. 546); 35×21; ლურჯი ქალღი; მწვანე ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მცირედ დაზიანებული (2 ფურცელი ამოვარდნილია და გაკვეთილი, ყდა ყუაში დახეულია); მხედრული (სათურები, შაირთა და ტაეპთა დასაწყისი სიტყვები სინგურით); ტექსტში დასახატავად თავისუფალი ადგილებია დატოვებული: 1810 წ. (გვ. 543); გადამწერი — სპირიდონ ია... თვი (გვ. 543); დამკვეთი — იოანე აფხაზი (გვ. 543); გვ. გვ. 545—546 დაუწერელია. ეს ნუსხა ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოებისათვის შეუწირავს ილია ჭავჭავაძეს (01r).

«ქილილა და დამანა». «ვიწყევით პირველი არაკი. — იგავთა თვალმარგალიტთა მეზაზრეთა და სიტყუა-ველოვნებათ გამომჩხრეკელთა და უცხოთა არაკებთათვის პირის ამღებთა და საკვირველთა შემქმერებითა თქმულთა შემაწყობელთა. ამა ამბისა თავი ჰაი, ჰაი, ასე, მოურთავთ, ქებულისა და გამოჩენილის კაბადონთა დასაწყისი უცხოთ რამ შეუწყვიდა. რომელსა პირველთა ღამთა და დროთა ჩინეთისა ქუშყანათა ერთი მეფე ყოფილა, რომე მისი ბედ-სვიანობა და მისისა სახელ-დიდობის ჯმა ყოველთა ადგილთა განფენილიყო...» გვ. გვ. 12—543.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. «შესავალი». „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავალად თქმული, ბრძნისა ანვარი სოილისა. — სრული სიბრძნე ამისად შემსგავსებულად საფუძველად დაუტ, და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა სახელი დიდად უსახელოვნებია...“ (გვ. 1—8).

ბ. ანდერძი სულხან-საბა ორბელიანისა.—

„ეს წიგნი ქირმანს, ისპაანს შეპირებებაში მყოფსა და უსაქმო მზრუნავს განების ურვის წამლად მოგმუშავა მეფეს ვახტანგს ქართველთასა, სპარსულისაგან ქართულად ეთარგმნინა...“ გვ. 9—11).

გ. [ქართა საძიებელი] (გვ. 12).

2. ვახტანგ VI ანდერძი ამ ნუსხაში არ არის. მის ჩასაწერად ადგილია დატოვებული და აღნიშნულია: „აქ ბატონის ანდერძი უნდა დაიწეროს“ (გვ. 11).

3. კიდევზე გატანილია ზოგიერთი სიტყვის ასხნა, იგი მომდინარეობს საბას ავტოგრაფიდან (შდ. S-31).

4. ეს ნუსხა იმეორებს საბას ავტოგრაფს (შდ. S-31).

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს პროფ. ე. თაყაიშვილს იხ. დასახელებული აღწერილობა გვ. 288.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე ქილილა [და] დამანასი თვადის აფხაზის იოანე სთვის.“

აღმწერი წიგნისა ამის სპირიდონ ია... თვი. სრულ იქმნა სეკდენბრის ოცდაცხრას, წელსა ჩყი, ქქს უფშ“ (გვ. 543).

მინაწერა: „წიგნი ესე ქილილა და მანანა (!) თემცა ეკუთნოდა თვადს იოვანე აფხაზოვსა, ხოლო ახლა ეკუთვნის, წილში რგებით, თვადს დიმიტრი იოვანეს ძეს აფხაზოვს. ჩემს-ს. წელსა, იანერის კო-ს დღესა“ (გვ. 544).

(33)

33

ქილილა და დამანა. XVIII

01+404 ფ.; 30×20; ქალღი; ყვითელ ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; ნაკლული (ნაკლული ადგილების აღსადგენად შიგა და შიგ ჩაყინძულია თავისუფალი ფურცლები, ერთი მათგანი შევსებულია (ფ. 22), სხვები კი არა. ბოლოშიაც დანაკლისი სხვა ხელითაა დართული, მაგრამ არა სრულად); კალიგრაფიული მხედრული (სათურები, შაირთა და აბზატა დასაწყისები სინგურით); XVIII საუკუნის I ნახევარი. ხელნაწერი შეადგენდა პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის კუთვნილებას.

[ქილილა და დამანა]. «ვიწყევით პირველი არაკი იგავთა თვალმარგალიტთა მეზაზრეთა და სიტყუა-ველოვნებათა გამომჩხრეკელთა და უცხო-

თა არაკებთათვის პირის ამღებთა და საკვირველთა შემქვერებითა თქმულთა შემაწყობელთა. ამა ამბის თავი ჰაი, ჰაი, ასრე მოურთავთ, ქებულისა და გამოჩენილის კაბადონთა დასაწყისი ფურცელი უცხოთ რამ შეუწყვიათ. რომელსა პირველთა ჟამთა და დროთა ჩინეთისა ქვეყანათა ერთი მეფე ყოფილა...“ 11v—404r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. „ქარი პირველი ქილილა დამანასი, სპარსულსაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის ვახტანგისაგან. —

მეც მივეყვ სპარსთა ზღაპრისა თარგმანებისა მგებართა,
არავინ მიშვებს გარეგან მთათა და გინა მე ბართა... (1r).

ბ. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავლად თქმული ბრძნისა ანგარი სოილისა. — სრული სიბრძნე ამისად შემსგავსებულად საფუძველად დაუც და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა სახელი დიდად უსახელებია...“ (1r—9v).

გ. „ანდერძი დიდსა ჭირსა შინა მყოფისა მეფის ვახტანგისა. — ჟამსა მას პატიოსნისა და ამაღლებულისა დედათ-შეგნიერებისა, თვითმპყრობელისა და ღთივ გვირგვინოსნის მეფეთ-მეფისა თამარისა, ესე წიგნი ეთარგმნათ, რომელი ცხოვრებასა ქართლისასაც წერილ არს...“ (9r—11r).

დ. [კართა საძიებელი] (11r—v).

ერთვის: „მეფის ვახტანგის ნაბძანები. —

კულავ მივმეს ისევ ისპანს, დამრჩა ეს შეუსრულები,

მამცეს პატივი მრავალი, ვა, თუ დავები სულები!...“ (403r—404r.)

ამ ლექსის V სტროფის შემდეგ ნათქვამია: „ვით წინა ლექსი აჩენს, მე დამრჩა გაულექსავი და სულხან გალექსა ყაფლანის შვილმან, რომელი ბოლოდ მონაზონ იქნა და ეწოდა საბა. რასა ლექსს აშიაზე მანი უხის, მეფისა არის“.

2. აქ არ არის სულხან-საბა ორბელიანის ანდერძი. თვით ვახტანგისა — შესავალს მოსდევს. დანაკლისის აღმდგენელს ეს მხედველობიდან გაუშვია და ახლად დაუწვია ვახტანგის ანდერძის წერა, მაგრამ შეუწყვეტია სიტყვებზე: „ანდერძი დიდს ჭირსა შინა“...

3. კიდებზე გატანილია ზოგიერთი სიტყვის განმარტება, რაც მომდინარეობს საბას ავტოგრაფიდან (S—31-დან).

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. 1, გვ. 289—290.

შინაწერები: ა. „სადაც სჯულის წინააღმდეგობად ჩნდა, ცოტა-რამ ჩალხი ვკარ“ (53r. ტექსტის ხელით. გადმოსულია საბას ავტოგრაფული ნუსხიდან).

ბ. „გოგია და მისი ძე არს ესე“ (01r. სახელი გოგია მეორეჯერაცაა განმეორებული).

გ. „Снателство Димитрий Гуманов“ (01r).

დ. „ეს ქილილა დიმიტრი მდივნისა [თუმანიშვილის?], ვინც ეს მაიპაროს, ღმერთი გაუწყრეს“ (01v).

ე. „იოსებ დაიბადა ქალაქს მარიამობისთვის იო, გასულს ხუთშაფ[ა]თს, შუადლისას, ქკს ულდ“ (01v).

ვ. „იოსებ მონა ყოვლისა, გვართა შაჰ ყუბათისა,
სარწმუნებითა სომხისა, ყმა მყოლე (?) მეფობისა,

ამჟამად აოსამეტისა გიორგი, იოაკლის ძისა „(1r. იოსებიც თუმანიშვილი უნდა იყოს, გიორგი XIII-ის მდივანი).

(34)

34

ქილილა და დამანა. 1829

285 ფ.; 33,5×21; ქალაღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; თაენაკლოღრ (აკლია რვეული ა, და გ რვეულს ორი ფურცელი ფ. ფ. 13—14-ს შორის); ხელნაწერს აქვს რვეულგბრივი აღრიცხვა ძველი (37-ლზ) და ახალი—ფურცლობლივი; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით), დასახატავად ტექსტში დატოვებულა თავისუფალი ადგილები; 1829 წ. (284v); გადამწერი—სფირიღონ ბიავეი (284v); დაუწერელია 1v—2v და 285r-v; ხელნაწერი ზაქარია კიკინაძისეულია.

[ქილილა და დამანა]. „ვიწყევით პირველი არაკი იგავთა თუალ-მარგალიტთა მებაზრეთა და სიტყუა ჴელოვნებათა გამომჩრჩველთა და უცხოთა არაკებთათჳს პირის ამღებთა და საკვრველითა შემქერვებითა თქმულთა შემაწყობელთა...“ 3v—284r.

შენიშვნა: 1. უძღვის [ანდერძი სულხან-საბა ორბელიანისა] 3r-v.

ერთვის: ა. „მეფის ვახტანგის ნაბრძანები ლექსები.—

კულავ მიხმეს ისევ ისპაანს, დამრჩა ეს შეუსრულები, მომცეს პატივი მრავალი, ვა თუ დავები სულები...“ (284r-v).

ამ ლექსის ბოლოს ვახტანგის შენიშვნის განსხვავებული რედაქციაა მოცემული (შდრ. S-33-ს):

„ეით წინა ლექსი აჩენს, მე დამრჩა გაულექსავი და სულხან-საბამ გალექსა, ორბელის ძემან:

დიდის ცდით ჩემგან ნაღუაწნი, თუცა გაავლით გულები,
გულო, ნუ ზრუნავ მტერისა მოგონებულსა ნებასა,
ნუთუ სხუა კარი განგელოს, მით მორჩე ძნელსა სნებასა“.

ბ. „ეს ბოლოს ლექსი ყმაწვილს ვისმე უთქვამს.—

დაეკლიფოთ თვალი ლალები და მალგალიტი მალები,
გული ავივსოთ სულვილით. ულვილით დანამალები,
სულ შემოვკლიფოთ შაილნი და მიცნი ლექსთა ძალები
და კაკბულათ მოვინადილოთ ბოლო კალკახნი ქალები“ (284v).

2. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. გვ. 290—291.

ანდერძი: „სრულ იქნა ივლისის ე-სა დღესა სფირიღონ ბიავეისა გან, ჩყკთ-სა წელსა“ (284v).

(35)

35

კრებული. 1787

144 ფ.; 33,5×22,5; ქალაღი (სხვადასხვა); მუყაოს დაზიანებული ყდა; დეფექტური (დიდი რაოდენობითაა ამოხეული ფურცლები. დასაწყისში რამდენიმე, ბოლოში—23, შიგადაშიგ კი—9. მაგ.: ფ. ფ. 40-ის, 48-ისა, 49-ისა და 82-ის შემდეგ); კრებული დაწერილია ქართულსა და რუსულ ენებზე სხვადასხვა ხელით; შეკინძულია შემდეგ: ფ. ფ. 1—23 და 83—144 წარმოადგენს გაიოზ არქიმანდრიტის ავტოგრაფს, ფ. ფ. 24—82 დაწერილია რუსული, ორი სხვადასხვა, XVIII საუკუნის კანცელარული, კალიგრაფიული ხელით; რუსული ტექსტის კვირნიშანი 1784-ს არევენებს; გაიოზ არქიმანდრიტის ნაწილი დაწერილია 1787 წ. (82r); ადგილი—კრემენჩუკი (83r).

1. «გაიოზ არქიმანდრიტი, ქართლის გრამატიკა» (რუსულ ენაზე).— „...Означающия мужеский род имена подлежат сему правилу.

4. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

Женский мдედრობითი — მდედრობითი, ნაპრ. დედა დედა — мать; და და — сестра; ცოლი ცოლი — жена и все имена та[к]же естественно означающая суть женского рода...“ 1r—23v.

შენიშვნა: ყდას შიგნიდან რუსული ტექსტის ხელით აწერია: „Карталинская грамматика“.

2. «О некоторых в особлявостях (!) мнениях Алкорана» 24r—40v.

შენიშვნა: ამ სტატიას სათაურს ხეშოთ, გაიოზის ხელით, აწერია: „Подарил сам автор архиепископ Амвросий Екатеринославский“

3. «Исповедание веры армянских церквей» 41r—82v.

4. „ბ რ ო კ ა ტ ე ი ლ ის ანუ წ ი ნ ა თ მ ო წ ო დ ე ბ ა სწავლასა ზედა საკათაქმეველოსა, წმიდათა შორის მამისა ჩწნისა კირილე იერუსალიმის არხიეპისკოპოსისა. ახალ განათლებადთა მდგომარეობა და ნეტარება. — ა. სუნნელება უკუწ ნეტარებისა არს თქუწ შორის ჭი, განათლებადნო! გონიერსა უკუწ ყუავეილსა ჰკრებთ შეთხზუსათუს ზეციურთა გვრგვანთასა...“

წყდება: „... კაცობრივთა მეფეთა უზიარებელ აქუსთ სახელი მეფობისა თვისისა კაცთადმი; ხოლო იესუ ქრისტემან, ძემან ღწისამან, ინება ქრისტეანად წოდება“...

შენიშვნა: 1. ამ ნაკლული სტატიიდან დარჩენილია 7 „სწავლა საკათაქმეველო განათლებადთადმი, ჰადაგებული იერუსალიმწ შინა“.

2. იგი თარგმნილი უნდა იყოს გაიოზ არქიმანდრიტისაგან. დასაწყისში მას გაიოზის ხელით წარწერილი აქვს: „ვიწყე მაისს 20, წელსა ჩღპ, კრემწჩუქს, გაიოს“ (83r).

3. ხელწერილი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს. იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 282—285.

(36)

36

გაბაშვილი ტიმოთე, მიმოხლვა. XIX

46 ფ.; 31×19; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.].

„მთაწმინდისა და წმინდისა იერუსალიმისა მიმოხილვა ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოსისაგან.“

მიზეზი მოგზაურობისა და წარსულა საქართველოდ. — მარადის სასურვოდ და საწადად დავიდე თუალითა გონებისა ჩემისათა უღირსად ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათუს ლტოლვა, ვინაიმე და რათა ტვრთ-მძიმეობა ბრალეულებათა ჩემთა სამარად-ხსენებად მომივიდოდეს, ამისთვის ვიწსწრაფდი მწირობად...“ 2r—45r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: „შესავალი. — სამარადსაგონებელ ჩემდა იყო, თუ არასაზღვეო იყოს ზენაძისთვის მორფუა სიტყვათა, და კვალად დახსნილობითა და უდებად ცხოვრებულთაგან არაშესამგზავს არს დიდების მოყვარებით მოსწრაფება საღწოთათა რათმე...“ 1r-v.

2. თავგვრცელი: „მთავარეპისკოპოსის ტიმოთეს მოგზაურობა“ (01r).

3. ხელწერის თავსა და ბოლოში დასმული აქვს პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის ბეჭედი.

4. ყდაზე ბეჭდურად. ოქროს ასოებით წარწერილია: „Путешествіи грузинскаго первосвещеннаго“

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ: თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ს (იხ. „Описание“, ტ. I, გვ. 292—294), იხ. აგრეთვე „მიმოსვლა“, ტექსტი გამოკვლევიტ, ლექსიკონითა და საიხებლებით გამოსცა ელ. მეტრეველმა. 1956, გვ. 069—070.

(37)

37

ჩხეიძე სეხნია, ორბელიანი პაპუნა, ქართლის ცხოვრება, 1846

158 ფ.; 33,5×21; ქაღალდი; მუყაოს ყდა (ტყავის ტვიფრული ყუით); მხედრული; 1846 წ. (158r); გადამწერი — გიორგი სამეგრელოელი (158r); დამკვეთი — ფარნაოზ ბატონიშვილი (158r); პეტერბურგი (158r).

1. [სეხნია ჩხეიძე]. „ქართლის ცხოვრება. ძლიერებითა ღვთისათა ვიწყე ცხოვრება მეფეთა, მსმენელთათჳს არა უნდომითა ანბითა, უცხოთა ქუშყანათა, არა მარტივად ქართლისა ჩვენისა, ჩემის თუალით ნახული და ზოგიერთი მნახავთაგან სმენითა. — იყო მეფე ესე სახელ-ღიდებული, სვე ამღლებული, ჳელმწიფობითა სფადარი, ამიღბარობითა სპასპეტი. ლაშქარცხოვრებითა ზე აღმატებული ოთხთავე კიდეთა ქუშყანისათა...“

იყო მეფე ესე ძირისაგან იესესა და თესლისაგან დავითისა აღმოცენებული, სოლომონისა ნაყოფისა შესადარებელი, ბაგრატიონად წოდებული ვახტანგ, სპარსთა ენითა შანაპოზ წოდებული, თჳთ მდიდარი, განძრიეღებული, უხვი და მოწყალე...“ 1r—33r.

წყდებ: „... ამავ ქკსა [უკჳ — 427], მარტისა, ინდოეთზედ გაემარჯვა ამავ ყაენსა და დამორჩილდა ინდოეთის ხემწიფე და მოართვა მრავალი. დასასრული სეხნია ჩხეიძის ისტორიისა“.

2. «პაპუნა ორბელიანი, ქართლის ცხოვრება» — „ქკსა უკჳ, ხოლო აქეთ თვესა ივლისსა მოიშველა ერისთავმან შანშემ ჯარი ლეკისა. პირველ მიუბდნენ ხაშმის ციხესა და შემოადგნენ, აიღეს ციხე, აიკლეს ციხე და საქონელი იავარ ჰყვეს...“ 34r—158r,

დამთავრებულია: „... დაუხვდა მეფე ერეკლე ლეკის ჯარსა. ამოსწყვიტეს ლეკნი, წაართვეს ნაშოვარი. წამოვიდა კიდევ დაღისტინიდან ქვევითი და ცხენოსანი ლეკის ჯარი და აივსო ზემო ქართლი ლეკის ჯარითა. აოხრებდნენ და მიჰქონდათ ურიცხვი ტყვე და საქონელი“.

შენიშვნა: 1. პაპუნა ორბელიანი თავის ისტორიას ასეთი შესავლით იწყებს: „წინადგან, ვიდრე აქამომდე აღწერილ იყო ანბანი ესე ქართლისანი, აღწერის ამისა ჩხერისძე [! ჩხეიძე] სეხნისაგან, და ველარ აღწერა შემდგომად ანბანი და მომკედარიყო. მე, პაპუნა ორბელიანი, ხელგჳყავ პირველად, რათა არა დავიწყებული იქმნას ესე ვითარნი ანბანი, და მეორედ — შემდგომნი ჩვენნი მოიხსენებდნენ ოდეს უამისა ვითარებასა და ქცეულებათა, რომელიცა კინადა და რაოდეს ყოფილ არიან, ესე ვითარნი იწროებანი ქართლისანი, და ძალიადნი ცვლილებანი მპერიმბათაგან (!) გამგებულობანი ქუშყანისა ჩუშნისათანი მწარედნი და ძინად მოოხრებანი; და თვით თვალითა ჩემითა რომელი მინახამს და რომელიცა სხვანი ანბანი მომეთხრნეს სარწმუნოთა კაცთაგან, და ესენი არა უდებ ვჳყავ ხელ-ჳყოფად ამის გამო ძალისა ჩემისა, რათა მოხარდულნი ქართულნი განეკრძალნენ ქუშყანათა თვისთა სიმტკიცისათვის, ვინაჲთგან ესწოდენნი ტირნი და იწროებანი დაიწყებოდეს თუ ვისგან და ვითა, რომლისა მიზეზითა იქმნეს ესე ყოფილი“ (34r).

2. თავფურცელი: „ქართლის ცხოვრება სეხნია ჩხეიძისა და პაპუნა ორბელიანისა“.

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღვთისათა წიგნი ესე—მცირედი ქართლის ცხოვრება—ხელითა გიორგი სამეგრელი სათა, რომელი გთხოვთ უმდაბლესად პატოსანთა მკითხველთა, უკეთუ ნაწერსა ამასა შინა ცდომილება რამე იხილოთ, ნუ მწყევით, ვინაიდგან წიგნისა ამის დედანსა შინა ესრედ ეწერა, ვითარცა მე აღმიწერია. სრულ იქმნა წელსა 1846-სა, თვესა ნოემბრისა, რიცხვით მეათვრამეტესა დღესა, პეტრებუღსა შინა.“

ღმერთმან მშვიდობით, სიცოცხლით, დღეგრძელობით და მრავალმკითხველობით ახმაროს წიგნი ესე საქართველოს მეფის ირაკლის ძეს ფარნაოზს“ (158r).

შენიშვნა:

ა. ხელნაწერს თავსა და ბოლოში უხის პეტრებუღის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის ბეჭედი.

ბ. ტექსტი განოცემული აქვს პროფ. დ. ჩუბინაშვილს. იხ. ქართლის ცხოვრება. ტ. II, 1854, პეტრებუღი, გვ. 307—474.

გ. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. II, გვ. 684—686.

(38)

38

ყარამანიანი. XIX

295 ფ.; 34×21; ქალღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხას ყდა; დაშლილი; თავნაკლული (აკლია ერთი ფურცელი); ხელნაწერს აქვს ძველი, ანბანური გვერდობლივი აღრიცხვა; მხედრული (სათაურები სინგურით); თავკახშულობიანი (ყოველი კარის დასაწყისში მოიპოვება წითელი მელნით შესრულებული ყვავილოვანი ორნამენტი); XIX ს. (პეირნიშანი 1824); გადაწერილი—იოსებ დავითის ძე ჩხეიძე (295v); დამკვეთი — თაღია გიორგის ძე ჩოლოყაშვილი (295v); სოფ. სართიქალა (295v).

[ყარამანიანი] ... „უწყეთ, რით ჩაზოვარდი მე თქვენს ველში. მე თქვენ არა გგევარ და აქ თქვენს სამყოფში რად ვარო. როგორც იყო თავის საქმე გამოიკითხა, რომ კაცთა ნათესავი იყო და დევთა მოპარვით მიეყვანათ...“ 1r—291v.

შენიშვნა: 1. ყარამანიანი შედგება ექვსი კარისაგან.

2. ტექსტის ბოლოს მოიპოვება ამ ხელნაწერის დედნის გადამწერის ანდერძი: „ესეც იცოდეთ, რომ იტყვიან: ამისა შემდგომად რამდენიმე კარი ყარამანიანი კიდევ იყოს, მაგრამ ვგონებ, რომ საქართველოში ამის მეტი არ იყო, თორე იმის შოვნასაც ვეცდებოდი; და არც ამას გარდა შემდგომის ყარამანის ამბავი ზეპირათაც აღარა გამიგონია რა, და ამაზედ უფრო გული დავაჯერე. ან დაკარგულა იქვე არაბში და, ან ამის მთარგმნელს ამაზედ მეტი არ უთარგმნია. მწერალი ამისი: დიაჩოქი იოსებ სულხანოვიჩი“ (291v).

3. ტექსტს ბოლოში დართული აქვს სხვა დედნიდან გადმოწერილი „ხოსროვ შირისაგან მვეციის სიკვდილის ამბავი“. — „ქ. ხოსროვ შირმა შეიტყო, რომ ეს გულნინ არისო, იმ წამს თავს შუბი შემოვიღო, დაატრიალა და რაში იმისკენ მიქუსლა...“ (292r—295r).

ამის შესახებ გადამწერი სულხანოვიჩი წერს: „ესრეთ იცოდეთ ყოველთა მკითხველთა ამის წიგნისათა, რომ რომელიც ამ ფურცელს უკან წერილი ხოსროვ შირისაგან მვეციის სიკვდილის ამბავი არის, საცა ადგილია, იქაცა სწერია სხვა, მაგრამ ამ წიგნის პოვნაში და გამოძიებაში რომ ვიყავე, მეორე დედანიც ვიშოვე იმავე მოთხრობისა. პირველ ნაშოვნს დედანში წერილი თავის ადგილს დავსწერე, მართალია, ის მცირე მოთხრობაა და ეს უფრო გავრცელებული. მაგრამ აზრით არ არიან განყოფილნი, ერთი აზრი აქვსთ, და, მკითხველნო, თუ გინდოდესთ, ის წაიკითხეთ, თუ გინდოდესთ,—ესე...“ (292r).

ანდერძი: „მებრძანა მე, ამათის ბრწყინვალეების თავადის თაღია გიორგის ძის ჩოლოყაშვილისაგან ამ ყარამანიანის გარდმოწერა, და მეც ვიშრომე და“

გარდმოვსწერე დიაჩოქის იოსებ სულხანოვიჩის დაწერილის დედნიდამ სრულიად; მე, სართისკალას მცხოვრებელმა იოსებ დავითის ძემ ჩხეიძემ მარტის კვ-სა დღესა“ (295v).

მინაწერი: „ზაქარია ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“ (1r).

შენიშვნა: 2. ეს ნუსხა აღწერილი აქვს ექვ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание“, ტ. II, გვ. 610—611.

(39)

39

ანტონ I, კატეხიზმო. 1772

122 ფ.; 19,7×16; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათურები სინგურით); 1772 წ. (122v); გადამწერი—ტრიფილე ხუცეს-მონაზონი(122v); ასტრახანი (122v); დაუწერელია 3r-v, 107r.

„წიგნი კატეხისმოს, ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა არს ქრისტე-ანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმელოიონ აღიხსნების 123 შინა კითხვა მიგებათა, ქმნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყრისა ზემოისა საქართუშლოისა. — კითხუა: რაჲ არს სათანადო ქრისტეანისა მიმართ, რათა ჰრწმენეს? მიგება: სიმელოიონ, რომელი არს ათორმეტი ტაეპი, ქმნილი მეორისაგან ჰსოფლიოჲსა კრებისა...“ 5r—107v.

შენიშვნა: უძღვის: 1. თავფურცელი „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თან-არისისა და განუყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმინდისა, ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოისა საქართუშლოისა, დავითიან ბატონიანისა წიგნი კატეხისმოს, რომელ არს მოწოდება თვსთა მოწაფეთა ქეშმარიტისა მიმართ სარწმუნოებისა და საქმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღმოჩინებითა ღმრთეცულებითითა და ფილოსოფოსობითითა იპყრობს შორის კითხუ-მიგებითად დროსა უკეთილმსახურებისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა მეფისა ყრისა საქართუშლოისასა და მამათ-მოავერობისა თვისისასა ყთა ქართუშლოთა ზედა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა ვსოზ, განჯორციელებითგან სიტყუსა ღრისა—ჩადო, თთუშსა მესამესა, რიცხუსა კ“ (2r-v).

2. „შეყუანილება ანუ წინასიტყუაობა წიგნისა კატეხისმოსისა.—

არ მომწყინდების თქუშნთაზ საუბარი,
ჰ ქართუშლონო, სიბრძნის შემყვარებელნო,
აღტეხილება მაქუს ნიქად თქუშნდა მომართ,
შრომად, უბნობად, წერად, მეშაირობად...“ (4r-v).

ერთვის: „პინაქს-სიტყუაობა ჩუშნ მიერ ქმნილისა წიგნისა კატეხისმოსისა, რომლისა შორის სიმელოიონ აღიხსნების 123 კითხუ-მიგებათა შინა, ქართულსა აღფავიტასა ზედა“ (108r—122v).

ანდრო: „აღუსწერე ხუცეს-მონაზონმან ტრიფილე ქალაქსა ასტრახანს, წელსა 1772, ნოემბერს 26“ (122v).

(40)

40

კრებული. 1816

118 ფ.; 20,5×16; ლურჯი ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელით) 1816 წ. (117r); დაუწერელია ფ. ფ. 38—40,118.

1. „მისის იმპერატორების დიდებულების საზოგადო რეგლამენტი ანუ კანონისდება, რომლისაებრცა სახელმწიფო კოლლეგიანი, ეგრეთვე ყო-

ველნიცა მათ შესახედრთა მათდამი კანცელარიათა და კანტორათა მსახურნი...“ 1r—29r.

შენიშვნა: ერთის „რეესტრი საზოგადოება რელამენტისა“ (29v—31r).

2. „თარგმანი სამთა უქაზთა, რომელნიცა წარმოდგინებულ არიან ზერცალთა ზედა ყოველთავე შინა სამსაჯულთა ადგილთა.— ჩვენ, პეტრე პირველი, იმპერატორი და თვითმპყრობელი სრულიად როსსიისა და სხუათა და სხუათა განვაცხადებთ: ვინაფთგან არა რაჲმე ესრეთ განსაგებელად სახელმწიფოებასა საჭირო არს...“ 32r—37v.

შენიშვნა: უძღვის: 1. „უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათვის ქრისტიანებრისა...“ (41r).

2. „წინასწარ უწყება“ (42r—43r).

(41)

41

ანტონ I, კათიგორია სიმეტნე. 1767

120 ფ.; 21×15,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა, მოძველებული; მხედრული (სათურები მთავრულით) დამკვეთი—ირაკლი II (3r); 1767 წ. (1v); დაუწერელია: 3v—4v, 94v—95v.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კათილორიათა არისტოტელითად შეყუანილება. § 1.—საჭირო ვიდრემე არს სიბრძნის მოყუარებისად მოწაფე-ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრივი...“ 5r—94r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თანაარსისა და განუყოფელისა სამებისა ანტონისგან არხიეპისკოპოსისა, დავითიან-ბაგრატიონისა, ქმნილი ანუ თქმული წიგნი კათილორიაჲ სიმეტნეჲ, დაჰსჯილი მისგან ჯმასა ზედა არისტოტელისა შედგომითავე მისითა, მაგრა სხუათაცა სხოლასტიკოსთა და ახალთა ფილოსოფოსთა განსაზღურებათაგან და გარდამოცემათა მოღებული, ხოლო წინადადებულნი თვისისა სხოლისა მოწაფეთად დროსა ყოვლად ბრწყინვალისა უკეთილმსახურესისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოვლისა ზემოებასა საქართუშლოებასა, ხოლო მამათ-მთავრობისა თვისისა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7275, ჯორციელითგან შობითგან სიტყუსა ღრისა 1767, მთუშსა მერუშსა, რიცხუსა 9. დაიწერა აპრილსა გნოსისა შინა სამეფოსა მისისა მეფობის უმაღლესობისასა“ 1r—v.

ბ. „წინასიტყუება წინამდებარისა წიგნისა ხუთ-ტაეპოვანთა სტიხთა, ანუ დასდებულთა ზედა ცხრა რიცხუთა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა.—1. არ სილაღითმან კადრომან გუათანადა ჩნ ახლად ჯელყოფად ქუშთქმულობანი ძუშლნი...“ 2r—3r.

2. ერთის—„პინაქს-სიტყუობაჲ ჩნ მიერთა შეყუანილებათა კათილორიათა სიმეტნეთა და რომელთამე ჰსჯილთა ჩნ მიერ ქართულსა აღქავეტასა ზედა...“ 96r—120v.

ანდერძი: „სრულ იქმნა, იყავნ სადიდებელად ემმანუილისა და უბიწოდ მშობელისა მისისა, ამინ“ 120v.

მინაწერი: 1. ბერძნული—ზედა ყდის v-ზე; 2. „ამ წიგნში არის ასოცი ფურცელი. [მოსე] ჯ[ანაშვილი] „პირველი საცავი ფ-ის r. 3.“ ეს კათილორია ტრიფილესია“ 121v.

მეტაფიზიკა. XVIII

145 ფ.; 21×15.7; ქალაღი (მოლოურჯო); ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. XVIII ს. (კვირნიშანი: 1790); მხედრული (სათურები მთავრულით); გადამწერი—იოსტოს არხიდაკონი (141v); დაუწერელია მეორე საცავი ფურცლის r—v, 142r—145v;

«მეტაფიზიკა»: „თავი პირუშლი პირუშლთათუხ დასაბამთა კაცობრივისა ცნობისათა.—§ 9. ონტოლოლიასა თანა-აცს დადგინებად უპირუშლესნი დასაბამნი კაცობრივისა ცნობისანი...“ 4r—141v.

შენიშვნა: 1. უძღვის—ა. „ზედდადგინებანი მეტაფიზიკისანი, წინასიტყუაობა...“ 1r—2v; ბ. „ზედდადგინებანი ონტოლოლიისანი, წინასიტყუაობა...“ 3r—4r.

2. ერთვის—ა. ანტონ I-ის შენიშვნები სქოლიოებში; ბ. „იგავ. კ. ნეტარ არს კაცი, რომელმან ბოვა სიბრძნე...“ (შდრ. A—1302 ხელნაწერს).

ანდერძი: „ალიწერა უღირსის მონის მისის უწმიდესობის არხიდაკუნის იოსტოსისგან, დიდება ღმერთსა ყოვლისა მკურთხელა აწ და უყუნიამდე. ამინ.“ 141v (იქვე, ხელრთვით „იოსტოს“).

მინაწერი: „ამ წიგნში არის ასორმოცდაერთი ფურცელი (141 ფ.). მ[ოსე] ჯ[ანა-შვილი]“, ხემო საცავი ფ-ის r.

(43)

43

სვიმონ ჯულფელი, დიალექტიკა. XVIII

79 ფ.; 21×16,5; ქალაღი (მოლოურჯო); ტყავადაკრული ტვიფრული მუქაოს ყდა; თავ-ბოლონაკლული; მხედრული (სათურები სინგურით); XVIII ს. (კვირნიშანი: 1796).

[სვიმონ ჯულფელი], «დიალექტიკა»—... „შარშაკუნი, რომელ არიან უპირუშლესთაგანი, ითქმიან ნათესავად და ესევეთარნი სახელნი: კიოსიან, საულიან, დავითიან, რომელ არიან მშობელთაგან, ითქმიან ნათესავად...“ 1r—79v

წყდება: „... ყოველი არს თანმოსახელისაებრ, ვითარ ქაჩაჩოვანი ცხენისად იყოს, რათა იქმნების...“ (თავიდან: „განრემშომობისა საცთურთათუხ, თავი 7“)

შენიშვნა: ერთვის სქოლიოები ანტონის შენიშვნებითა და ხელმოწერით მინაწერი: „№ 43, ამ წიგნში არის 79 ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანა-შვილი]“. ხედა ყდის v.

(44)

44

ბაუმეისტერი, ფიზიკა XVIII

119 ფ.; 21:3×15,8; ქალაღი (სხვადასხვა); ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები მთავრულით); XVIII ს. (კვირნიშანი: 1728). დაუწერელია: 1r—6v, 20v, 84v.

„შემოკლებული ფიზიკა თეორეტიკებრი. შესავალი ანუ წინასიტყუაობა.—§ 1. ძალოსოქია ბუნებითა, ანუ ძისიკა, არს ცნობა ბუნებითა ნივთთა, ესე იგი ყოვლისა მის, რაეცაღა არსებისაგან და თუხებისა სხეულთასა ყოფად შესაძლებელ არს...“ 1r—119v

შენიშვნა: ტექსტი კომენტირებულია ანტონ I-ის მიერ.

მინაწერი: „ამ წიგნში არის 119 ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, 1 საცავი ფურცლის r.

(45)

45

მარკ ავრელი, საყოფაქცევო სჯა. XVIII

94 ფ.; 20,3×17,3; ქალაღი (ლურჯი); ხის ყდა (ქვედა გატეხილი); დაზიანებული; XVIII ს. (პვირნიშანი: 1798); მხედრული. დაუწერელია: 94r.

[საყოფაქცევო ჰსჯა], „თქმული მარკ ავრილისა, რომის კეისრისა; წიგნი პირველი, § 1. — პაპისა ჩემისა ვერუსისგან ვისწავლე სიმდაბლე და უშურველობა...“ 1r—93r.

მინაწერები: 1. „ესრეთ ერისაგან ჩემისა მოიწია ჩემ ზედა უსამართლობა ესე.

ესრეთ მშვენიერი იქნება, რომ არაოდეს

არ იქნას მოსვლა მათი საზღვარსა ამას ზვისა (!)

გარეშემოდგომითა, რომელ არს მუცელ ამისა მოწამისა,

გარნა ბაკითა, არამედ იბრძანება შუამდგომლობითა ერისა მისისათა“ 94v.

2. „შენ სჯავრობ ესრეთსა კაცსა ზედა, რომელმან თვით ააყროლა, ვითარცა თხამან, და კდ ამასთანა აქეს სურავანდიანი პირი. რასათვის სჯავრობ მას ზედა? სტომაქი სნეული აქეს და ყელი არს მიზუნი.

ოჰ, რა საკვირველობს სიბრძნესა შინა და გელოვნობს უსაკუთრეს თვისისა, გონიერებითა ხუროვნობს გულმოდგინებითა უცვალებელი ფიქრითა და დაუზარებლობითა მცადინობითა. მოიღებს მიუწთომელისა მისად არსებისა ქებასა და მისითვე მოწყალეობითა განიკუთვნის და აღირჩევის ყოელსა სწავლასა. და სიბრძნესა შინა კმა არს ესრეთი, ქება მის ავქსონისა ამისა წიგნისა. ვითარმედ ყოველივე სიბრძნე და გონიერება მისგან წარმოებს და აქვსთ ესევეითართა მსოფლიერთა მეცნიერთა, კავშირითა სწორითა მის დანოკიდულედა აქეს გაუწყვედელი ნეტარება, გულმოდგინებითი მორბედობასა მისისა უკეთილმორწმუნეობის უკეთილმსაჯულობისა“ 94v.

3. „ყოველი იგი გულსმოდგინედ განიხილე, რაიცა თქვენდა შესაბამ იქმნების“ (ზემო1 საცავი ფ-ის r).

4. „ამ წიგნში არის 94 ფურცელი. მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, იქვე.

(46)

46

სამთვარიო და საეტლო. 1875

134 ფ.; 21×17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; თანაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1875 წ. (134r); გადანწერი — დაკით ამირიძე (ორბელიანთ მოურავი, 134r); დაუწერელია: 6v—7r, 28v, 132v-133 v, 134v.

[სამთვარიო და საეტლო]... „რვა ას ოცდა ცხრაჯერ ასი ათას და სამოცი ალაჯი, სივანე მისი არს სამოცდა ცხრაჯერ ასი ათას ექუსას და ოთხმოცდა ათი ალაჯი, ქუეყანით იქიმდე არს ასოცდა თხუთმეტჯერ ასი ათას სამას და ორმოცდაათი ალაჯი, მრავალნი შეიცილებიან მთოვარის სიდიდეზე...“ 1r—132r.

შენიშვნა: 1. ტექსტში ჩართულია ნახატები. 2. საგანგებო ყურადღებას იპყრობს: „... რაც ამას ზემოთ დაგვიწერია, მართლა არ შეიტყობის, თუ რომელს ქუეყანასა რომ ვართ, იმის სიმაღლისა და სიდაღის ზომას არ შევიტყობთ, მაგრამ ეს წიგნი მართო საქართველოსი, კახეთისა, იმერეთისა და ოდიშისას შეგვა-

ტყობინებს. საქართველოს სიმაღლე სამოცდა თექვსმეტი მართაბა არის, სიგანე ორმოცდა ოთხი მართაბა და ორმოცი ნაწილი არის. კახეთის სიმაღლე სამოც და ათი მართაბა არის. სიგანე მისი ოცდა თხუთმეტი მართაბა და ოცდა ორმეტი ნაწილი. იმერეთის სიმაღლე ორმოცდა თვრამეტი მართაბა არის. სიგანე ოც და რვა მართაბა და ორმეტი ნაწილი. ოდიშის სიმაღლე სამოცდა ორმეტი მართაბაა და ოცდაათი ნაწილი. სიგანე ორმოცდა ორი მართაბა არის და ორმოცდა ხუთი ნაწილი, და ზემოთ წერილი კუთხებით ესები ადვილ შევიტყობთ“ 44r-v.

3. „ზანდუკი სადგომებისა მათაბაებისა და ზემოური ცის კამარისა, რომელსა ჭკვიან მუნაჯიბურად პოლო და ამას აქეს მართაბა ოცდაცხრამეტი; ვინც ამას სიბრძნით იანგარიშებს. მოიხმარებს საქართველოსაკენ, კახეთისკენ, იმერეთისკენ, ოდიშისკენ. აზრუმისკენ და ყიზილბაშისკენ.“ 45r—50v.

ანდერძი: „ესე საფილასოფოსო წიგნი გადმოვწერე. მე, დავით ივანეს ძემ ამ ი რ ი ძემ, ორბელიანთ სარდლის ოჯახის მოურავმან, ძველის ხელნაწერის წიგნისაგან, რომელიც იყო ამისი დედანი, სამას ექვსის წლისა ქორონიკონი უჯდა ასე: ქქს სნ ხ. ამის დედანი ყოფილა გადმოწერილი ამ ქორონიკონის ანგარიშით ქრისტეს აქეთ ჩქ მ თ-სა. თუ რამ შეცდომით იყოს, შემინდევით. წელსა ჩ ყ თ ე-სა იანგრის ი ა-სა დასრულდა“ 134r.

მიწაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 268 გვერდი მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“ ზედაყდის v.

2. „ზოჰარის ამბავი აკლდა დედანს“ 3v.

(47)

47

სიტყვისგება სოკრატისა და არისტოტელისა. 1813

66 ფ.; 21×16.6; ქალაქი (მოლურჯო): ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1813 წ. (65v); გადამწერი — იოსებ მაღალოვი (65v); მთარგმნელი — ერასტი თურქისტანიშვილი (3r); ადგილი — მოსკოვი (ქვედა საცავი ფ-ის r). დაუწერელია: 4r—v, 43v—44v.

„მოკლედ სიტყვისგება სოკრატისა და არისტოტელისა, სწავლა პირველი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანის შვილისაგან. — კეთილი კაცის წესი არ არის, კაცს პირში კი აქებდე და უკან ზრახვიდეს...“ 3r—65v.

ანდერძები: 1. „ესე წერილი სამეფოსა დიდსა სასაყდროსა ქალაქსა მოსკოვს გარდმოვწერე ხი თარაშვილის გოგოას წერილსა ზედა. თუ მეტ-ნაკლები ამაში მომივიდა რამე, გთხოვთ წამკითხველნო წიგნი (!) ამის, შემინდოთ, თუ მეტ ნაკლები მომივიდა რამე. კალესკის სეკრატარი (!) თავადი იოსებ მაღალოვი. კათოვის იბ წელსა ჩყოგ“ 65v.

2. „ესე წიგნი არის სწავლა კაცისათვის ყოვლად საჭირო, არისტოტელისა და სოკრატ ფილისოზოფისაგან (!) თქმული დარიგება. ყოველა (!) დროს უნდა მოაგონდეს ჰაზრი ზოგერთი. დაიწერა მოსკოვს წელსა ჩყოგ-სა თიბათვის იბ-სა, იოსებ თულაევისა არის. ვინც ითხოვოს ან მოიპაროს, მისი ხელი აღარ მოემართოს, ამისთვის — ეს ანდერძი: ვინც ითხოვოს ან წაიღოს, ისე პატრონს დაუბრუნოს“ (ქვედა საცავი ფ-ის r).

მიწაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 64 ფურცელი, მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“ 1 საცავი ფ-ის r.

2. „1834-года წამკითხავს მ... თ...“ ამავე ფ-ის v.

3. „Январь, Февраль, Март, Апрель, Май, Июнь, Июль, Август, Сентябрь, Октябрь Ноябрь, Декабрь (რუსული თვეების სახელი არს ზემორე), იანვარი, თებერვალი, მარტი, აპრილი, მაისი, თიბათვე. კათათვე. მარიაშობისთვე, ენკენისთვე, ლეინობისთვე, გიორგობა, ქრისტიშობა (ქართული თვეების სახელი არი ზემორე), январь, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь (ესე სიტყვა ქართული, წერა რუსულად არს)“ 1r.

4. „და მე ვეგები მარად თქვენდამო კეშმარიტის პატივის დებით, მდაბლათ მოსამსახურე მონა იოსებ ტულაევი“ 2r.

5. „ესე სამეცნიერო წიგნი არის სხვა წიგნების სარკე, ჩასახედავი ჰაზრთა. პირველი ფილოსოფოსებისაგან—პლატონი, სოკრატის და არისტოტელისა და დიაგონისაგან კეთილნი დარიგებანი, კაცის გონებისა გასაწმენდი გახლავსო, თუ კი დაისწავლებთ. ლუბერკის სეკლეტარი იოსებ ტულაევისაგან, ვინ მონა ერთგულესია“ 2 v.

6. „ზაქარია კიკინაძის ბიბლიოტეკისა“ 3r.

(48)

48

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. [1774]

148 ფ.; 17,5×10,5; ქალაღდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; [1774]—9r. დაუწერელია 2r, 3r-v.

„მხითარ სევასტიელი“. „თუხ საზღურისა სამჭევრმეთქუოდასა და წვალებისა ნაწილთა მისთასა. თავი ა.—მჭევრმეთქუობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჯელოვნებათა საკეთილმეთქუო, ითქმის ხელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხვათა ყოველთა ჯელოვნებათა, ითქმის საკეთილმეთქუოდ, რომლითა სხვაობს სხუათაგან ყოველთა ხელოვნებათა...“ 9v—145v.

შენიშვნა: უძღვის—1. თავფურცელი: „მხითარ ბრძნისა მოძღურისა სომეხთასა სევასტიელის ქმნილი წიგნი რიტორიკა სარგებელად ყრმათა სხოლის შინათა ქართულსა ხმასა ზედა, გარდმოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუშლოდასა დავითიან ბაგრატოვანისა, დროსა უკეთილმსახურესისა, ყოვლად უბრწყინვალესისა და უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორის ყოვლისა საქართუშლოდასა, მამათ მთავრობისა ანტონისსა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 3322—ხორციელად შობითგან სიტყუისა ლთისსა 1764, თთუშა მეშვიდესა, რიცხუსა 10-სა“ 4r (გვერდზე: „ესე წელთა რიცხუობა არ არს მართალ“).

2. „წინასიტყვაობა-ეპისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუშლოდასა დავითიან ბაგრატოვანისა ირაკლის მიმართ მეორისა, ძმისა თუსისა, მეფისა ყოვლისა საქართუშლოდასა დავითიან ბაგრატოვანისა, ირაკლი დავითიან ბაგრატოვანისა მეფესა ყოვლისა საქართუშლოდასა, მისს მეფობის სიმაღლეს ჩემს ყოვლად სატრფიალს ძმას.—იცის საზოგადოვან ჩუშულებამან. ვითარმედ ყოველნი უმჯობესისადმი მიმართებენ თავთა თუსთაჟს, ვითარ-იგი ბრძანებს ჰსჯულიცა ბუნებითი...“ 4r—9r.

ერთვის: „პინაქსი-სიტყუაობა სარიტოროდასა ჯელოვნებისა. ესე იგი სამჭევრმეთქუოდას...“ 146r—148r.

მინაწერიები: 1. „ამ წიგნში არის ას ორმოცდა ხუთი ფურცელი (145 ფ.). მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“, 1 საცავი ფ-ის r.

2. „ზაქარია კიკინაძის ხელნაწერი წიგნები. № 10, რიტორიკა“ 1r.

3. სია: „ზაქარია კიკინაძე, ხელნაწერი წიგნები: 1. გეომეტრია, 2. ფილოსოფია, 3. მეტაფიზიკა. 4. კატელორია, 5. რიტორება, 6. საზიარო, 7. რელამენტი. 8 ლექსები, 9. მოკმედება დღესასწაულობით, 10. ხილთა ქება, 11. პატარა ლოცვა-ნი, 12. სარიდონიანი, 13 სახარება“ 1v.

3. „ფრიად კარგი არს, ჭეშმარიტი არის ეს მუხლი“ 69r.

4. „ჩემო გრიგოლ! ხშირად მოიხსენებდე მაგალითსა ამას. შ. გ. დ. მ“ 92v.

5. „ჩემო გრიგოლ! ეს მაგალითი ფრიად მშვენიერი არის და ერთგვის წარკითხვთა მისითა ნუ აკმაყოფილებ თავსა შენსა, არამედ დაღათუმცა შესაძლებელ იყოს. ზებირმცა აღმოიღე იგი და განუშორებელად იმეჟიანი იგი ცხალუსა მესხიერებასა შინა შენსა დასაცულად(!) შენდა მანქანებათაგან გულისა მის სულიერი-საცა. შ. დ. მ.“ 104v.

6. „გრიგოლ ჩემო! აჰა ფრიად მშვენიერი მაგალითი, რომელიცა განარინებს გულისათ აღმოშკითხველთა თუსთა მრავალთაგან ბოროტთა დ. მ.“ 106v.

7. „Мой Григорий, часто читай эти примеры“, 106v—107r.

8. „განსრულდა დიდება და ქება სასარგებლოდ ყოველთა მოსწავლეთა, ამინ“
148v.

(49)

49

კრებული. 1820

77 ფ.; 21,5×16,7; ქალღი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული; 1820 წ. (67r);
გადამწერი—იოელ ალექსიევი (67r); ადგილი—ტფილისი (67r). დაუწერელია დასაწყისი.
ში 2 ფ.; 67v—69r, 77v.

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა ან დ რ ი ა მთავარ-ეპისკოპოსისა-
კესარიისა კაბბად უქიელისა თარგმანება გამოცხადებისა.
წისა იოანე ღის მეტყუშლისა და მახარებლისა, რომელი სთხოვა სხუა-
მან ეპისკოპოსმან და მან მიუწერა ესე: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანა-
მლუდელსა უფლისა მიერ განარებ.—მრავალთა მიმართ მრავალ გზის ვიძულე,
რომელთა-იგი აქუნდა ჩემდა მომართ იქვ, უხესთაესი ძალისა ჩემისა, რა-
თამცა ვჰსთარგმნე ღის მეტყუშლისა იოანეს გამოცხადება...“ 1r—67r.

2. „ჰურიათა მიერ განჰსჯა ქრისტეს ზედა. — ქეშმარიტი სახე უსჯუ-
ლოსა მის სასჯელისა წინააღმდეგ ქრისტესა, რომელიცა ჰყუშს იერუსალიმს-
შინა ჰურიათა, და ესე პოვნილ იქმნა ვიენის ქალაქსა შინა...“ 70r—71r.

3. „პილატეს მიერ განჰსჯა ჯუარცმისათჳს ქრისტესა. ქრისტეს
აქეთ ჩქნ-სა წელსა, ხოლო დროსა კოსტანტინეპოლის პატრიარხოზისა უფ-
ლისა იერემიასსა მოსრულ იქმნა განჩინება ესე პონტოელისა პილატეს მიერ
მიცემული...“ 71r—72v.

4. „ეპისტოლენი წმიდისა ეგნატი ღმერთ-შემოსილისად. ეპისტოლენ
კასოვოლელისა მის ეპისკოპოსისა ღის ქალაქისა ანტიოხიისა. — მარიამ
მწირი იესო ქრისტესი ეგნატი ღმერთ-შემოსილსა, ნეტარსა ეპისკოპოსსა,
ანტიოხელთა სამოციქულო ეკლესიასა ღისა მამისა და იესო ქრისტეს შე-
ყუარებულსა მარადის გილოცავთ...“ 73r—74v.

5. „ეპისტოლენი წმიდისა მლუდელ-მოწამისა ეგნატი მთავარეპისკოპოსისა,
ღისა ქალაქისა ანტიოხიისა, მარიამის მიმართ. — ეგნატი ღმერთ-შემოსილი,
შეწყალებულსა მამისა მადლისა მიერ და უფლისა იესო ქრისტესა, რომელი
იგი ჩუშნთჳს მოკუდა...“ 74v—76r.

6. ლექსი—„ხარებისათჳს:

მოვა ნაზარეთს ქალაქად ერის მთავარი ღთისა და...“ 76r-v.

7. ლექსი.—„შობისათჳს:

მარიამ იოსებითურთ ბეთლემის იქმნა მწვეველი... 76v.

8. ლექსი.—„აღდგომისათჳს:

ვინ ჳართ მოყუარე ქრისტესი, ანუ სარწმუნო კურნების...“ 77r.

ანდერძი: „სრულ იქმნა წიგნი ესე აღწვრითა ტფილისს, წელსა 1820-ს ნოენ-
ბრის 10-სა დღესა, გაპართულია თჳსსა დედასა ზედა—იოელ ალექსიე-
ვი“ 67r.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნში არის სამოცდა ჩვიდმეტი ფურცელი (77 ფურცელი)-
მ[ოსე] ჯ[ანაშვილი]“. 1 საცავი ფ-ის r.

2. აკროსტიხად: „იამბიკო:

იოანესგან მოთხოზობის თარგმანება.

ორ-ბუნებისა სიტყჳს კილვა, განგება.

ემმაკთ დასთ ტყუშნვა, ანტეს სასჯელის გება,

ლახუართ ჳმარება, გოგ-მაგოგის გარება,

ისართა სროლა, მათთა დღეთა წარგება.“

67r (გვერდზე: „ჰშთახდა იონა სამ-სახებო“).

3. „ეს გამოცხადების თარგმანი არის ეს ცხრა რვეული, და ეს მეათე რვეული ამ წიგნისა არ არის და სხუა არის. თუ გნებავსთ, ამ წიგნის შეკრვასა თანა თან შეაერთეთ და თუ გნებავსთ, განაშორეთ“ 69ვ.

4. „თანაჲსწორ არს გარდმოწერილ თჳსსა დედასა ზედა“ 72ვ.

5. „არცა რვეული ესე დაჲშთა უქმად“ 77რ.

(50)

50

კრებული. XVIII—XIX

80 ფ.; 20,8×16,5; ქალაღი (სხვადასხვა); მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII—XIX ს. (კვირინიშანი: 1791, 1804). დაუწერელია: 7ვ—11ვ, 17ვ, 32ვ—34ვ, 35ვ.

1. [სოლომონ ლეონიძე]. „მოთქმით ტირილი საქართულოს მეფის ღერკულეს ღირსისა.—დღეს ქვეყანა აღსრული გულისწყრომისა ტახტსა ზედა, ცხებული სისხლითა ცესარიისა დიდისა ეკატერინასითა, დღეს იცხებეს კულად უფასოსა სისხლსა სახსარსა ივერიელთა გვარისასა...“ 1რ—6რ.

2. [პისტოლე]. „ყოვლად უგანათლებულესსა, უდიდებულესსა და უთვითმპყრობელესსა დიდსა იმპერატორსა პავლე პეტროვიჩსა, მპყრობელს ყოვლისა რუსიისასა და სხუათა და სხუათა და სხუათა, ყოვლად უმოწყალებსა კელმწიფესა.—საუკუნემან ამან სახსოვრად საგლოველმან სიტყვიერთ ბუნებათა დიდებისა მის კელმწიფისა დიდისა ქვეყანისაგან წიაღთა ზეცისათა მესაუნჯემან და დიდისა იმპერატორცა ეკატერინასაგან უბედნიერესითა ყუავილოვნებითა დატკობილმან როსიისამან, ვრცელმან იმპერიამან მოჰფინა ცის ქვეშეთა ნისლი მწუხარებისა...“ 6რ—7რ.

3. „შესხმა შემდგომად მისის დიდებულების უაღუსტესობითის და გვირგვინებისა. და ესრეთ ღირს გეყო ჩუქნ ღმერთმან ხილუად მეფისა თვისისა გვრგვინისისა და ყოვლად ამალღებულისა, რაჲ ვთქუათ ჩუქნ აწ...“ 12რ—16ვ.

4. „1801 წელთა სექტემბრის 15, დღესა მისის უდიდებულესობის სრულიად როსიის იმპერატორის ალექსანდრეს კურთხევის დღესა. შესხმა ანუ მილოცუად მოსკოვის მიტრაპოლიტის პლატონისაგან, ესრეთ:—და ესრეთ ღირს გეყო ჩუქნ ღმერთმან ხილუად მეფისა თვისისა გვრგვინისისა და ყოვლად ამალღებულისა, რაჲ ვჰსთქუათ ჩუქნ აწ, ზეი ძენო რუსეთისანო...“ 18რ—23ვ.

5. „უბნობა სიყუარულისა და გონიერებისა შორის. გონიერებამ:—ფრიად ძნელ იქმნებოდაცა, საყუარელო განრემზომო, შემთხუშვად ჩუქნი სხუაგან, გარდა გონიერაჲსა და შუქნიერაჲსა სიმპლიციისას, თქუქნ ხართ ესოდენ დანიკებულნი მით, რამეთუ ივლტით ჩემ მიერ მარად...“ 24რ—32რ.

6. [დავრიშიანი]. „კოსტანტინე ხელმწიფის ამბავი და უშვილობისათვის როგორ შეწუხებული იყო.—იყო ხელმწიფე კოსტანტინეპოლის ქვეყანასა მორქპული, გამდიდრებული, ყოველს ქვეყანასა სახელგათქმული, არ იყო გულსა მისსა შეჭირვება...“ 36რ—80ვ.

წყდება: „...თუ იმათ ასეთი მოწყალება ქნეს, მე ხომ უფრო შენიძლია, მე...“

მინაწერები: 1 „ამ წიგნში არის ოთხმოცი ფურცელი (80 ფურც.) მ[ოსე] ჯ[ანა-შვილი]“, 1 საცავი ფ-ის 1.

2. „რუსულიდამ ქართულს ენაზედ თარგმნილი და გადმოღებული ყოვლად-სამღუღელსა ეპისკოპოსის ევლოლი სიგანა“ 23v (ტექსტის ხელით).

(51)

51

ვახტანგის სამართლის წიგნი. 1794

60 ფ.; (120 გვ.); 21,5×16,5; ქალაღი (მოლურჯო); ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1794 წ. (117 გვ.); გადამწერი—სოლომონ დეკანოზი (117 გვ.). დაუწერელია გვ. გვ.: 106, 118, 119, 120.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი.]—„ა. ჯერ ეს გკადროთ და მოგახსენოთ მეფეთა და მსაჯულთა და ყოველთავე სამართალში მჯდომთ კაცთ, ეს იცოდეთ, დამარხვით გონებაში გქონდესთ, რომ ღმერთი, ყოვლისა დამბადებელი, თქვენგან სამართლისა უფროსსა არას ითხოვს...“ 6—84 გვ.

შენიშვნა: 1 ტექსტი შეიცავს 270 მუხლს. ტექსტს აკლია სკვ—ს ლ ზ, ს მ—ს მ ა. მუხლები.

2. ტექსტს წინ უძღვის „სამართლის წიგნის“ შესავალი 1—6 გვ.

3. ტექსტს ერთვის „ზანდუკი წიგნისა ამის“ 107—117 გვ.

4. ხელნაწერი აღწერილია ე. თაყაიშვილის მიერ, იხ. „Описание“ ტ. II, გვ. 623.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა, უკუნისა-მდე. მისი 3, კჳს უპა, უღირსი დეკანოზი სოლომონ შენდობის მოქენე“ 117 გვ.

(52)

52

ანტონ I, კატეგორია სიმეტნე. 1769

05+151 ფ. (302 გვ.); 15,3×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1769 წ. (298 გვ.); გადამწერი—მიხაილ ალექსევი (298, 299 გვ.). დაუწერელია: 01v—05v; 240, 300—302 გვ.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კატელორიათა არისტოტელითთად შეყუან იღებაჲ, § 1. საჭირო ვიდრემე არს სიბრძნის მოყუარებისად მოწაფე-ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილ-ბაჲ კაცობრივი...“ 1—239 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის—ა. თავფურცელი (იხ. ხელნაწერი S—41-ის აღწერილობა, შენ. 1 ა); ბ. „წინასიტყუაობა“ 03r—04r (იხ. S—41-ის აღწერილობა, შენ. 1 ბ).

2. ერთვის—„პინაქს-სიტყუაობა“ 241—298 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1769. 8.10. იყავნ სადიდებელად ემმანუილისა და უბიწოდ მშობელისა მისისა, აღუსწერე მიხაილ მან“ 298 გვ.

მინაწერები: 1. „1881 წელს, დეკემბრის 18-ს, ესე ძვირფასი ნაშთი ოდესმე ბრწყინვალე ლიტერატურისა ქართველთა ერისა მოპოვებულა. იცით, ბატონებო, სადაჲ—ი არ მუკახედ. ვისგანჲ—მეწერი მალესგან. როგორჲ—შვიდკაპეიკად. გრცხვენოდეთ ამისთანა წიგნების უარმყოფელთა მემკვიდრეებო!..

პოლიევეკტოს გრიგორის ძე კარბელოვი“ 01r.

2. „ბ. კარბელოვი, 1881 წ. XII. 8“ 02r.

3. „ამა წიგნისა აღმწერი მიხაილი იყო დეკანოზი (ასაფლავია ანჩისხატის ახალ სამრევლოს ქვეშე, ქვა დღესაც ჰსჩანს) ტფილისის ანჩისხატის სობოროსი, გვართ ალექსისძე (ალექსიე-მესხიევი). პ. კარბელოვი“ 299 გვ.

(53)

53

ლოცვა ვნების კვირისასა. 1820

41 ფ.; 23×17,5; ქალაღი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული 1820 წ. (39ვ); გადა-
მწერი—ჩიქოვანი ალექსანდრე (39ვ); დაუწერელია: 1v—2v, 40r—41v.

„ჟამის ლოცუა ვნების კვირისა დიდხუთშაბათისა იესოს სა-
ტანჯულზედ.—ა. საველითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა,
ამენ...“ 3r—18v.

ანდერძი: „აღმწერი ამა წიგნისა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანი, თუშა
მარტისასა, წელსა ჩყკ-სა. და ნუცა ეკიხვით რომელთამე შეცდომილებათა, მკი-
თხველნო, ჯელმწიფენო და ჯელმწიფიანო, ვინაჲთგან თუთ ასლში იპოვებოდა მრავა-
ლი შეცდომა და სიჩქარისა გამო ვერცა მე შევასწორე“ 39v.

მინაწერები: 1. „თა ალექსანდრე გიორგისძე ჩიქოვანი, მწერალი
მრავალთა ლექსთა, აწ დაკარგულთა (იყო დაბეჭდილი „ცისკარში“ მცირე 1858 წ.)
დაიბადა ტფილისს 1805 წელსა 27 აგვისტოსა და გარდაიცვალა ტფილისსავე
1858 წელსა 26 მაისსა, დასაფლავებულია სოლოლაკის კათოლიკეთ სასაფლაოზედ.
1887 წ. პეტრე უმიკაშვილი“ 1r.

2. „9-го апр[еля] 1859 г., პირველათ მე და ფანცომ ვსთქვით ანტიფონები
დიდხუთშაბათს—ქვედა ყდის რ.“

(54)

54

კრებული. XVIII

140 ფ. (280 გვ.); 16,3×10,8; ქალაღი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული (სათა-
ურები სინგურით); XVIII ს. (პეირნიშანი: 1798).

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩრისა დიდისა ვასილისა კესარია კაბზა-
დუკიისა არხიეპის[კ]ოპოსისა თქმულთაგან ღვი შუშნიერნი სწავლანი, რო-
მელსა ეწოდების სუფევა; სწავლა ა. სარწმუნოებისათჳს წისა სამებისა.—
ღრისა ხსენება, მარადის კეთილ არს და განუძღომელ სულისა მის ღრის მო-
ყუარისა...“ 1—252 გვ.

შენიშვნა: 1. სუფევა 12 სწავლისაგან შედგება (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართუ-
ლი ლიტერატურა, 1 2, გვ. 582).

2. სუფევა შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ.

2. „ეპისტოლე წისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩრისა დიდისა
ვასილისა ღრისმეტყველისა გრიგორის მიმართ.—ვიცან ეპისტოლე
შენი, ვითარცა ვინ შვილი საყვარელისა მეგობრისა...“ 253—265 გვ.

3. „გრიგორის მიერ ღრისმეტყველისა დიდისა ვასილის საფლავსა
ზედა წარწერილნი სიტყვანი, რომელსა ეწოდების ეპიტაქია.—ეპა,
ქრისტეს მოყუარეო და მსახურო და მნეო, მისო ერთგულო ვასილი, ვგო-
ნებდი ნუუქუშ კორცნი თჳნიერ სულის[ა] სცხოხდენ, ვიდრეღა მე თჳნიერ
შენსა...“ 266—271 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის გალობა: „გმა დ, რომელი იწოდე სეხნად სუფევისა“ (ზედა
საკავი ფ-ის წ).

2. ერთვის: ა. ბეჟედი ღრივ სულიერი და პატრიარქისანი. ესე წიგნი წრისა ღმერთ-შემოსილისა ვასილი დიდისა მრავალთა და ვრცელთა სწავლათაგან რჩევით აღმოწერილ არს, ვითარ-იგი კაცი ბრძენი და ჯელოვანი შთავიდის რა სიღრმესა და სივრცესა ზღვისასა და პოვის კეთილნი მარგალიტნი, აღნიოდის და განჰკარგის და შეაწყვს, ვითარცა ფარღული შევნიერი, სამკაული იგი ვოროცთა, და ესე სულისა ეწოდების ამას სუფიევა...“ 272—273 გვ. (შდრ H კოლექციის აღწერილობის ტომი II, № 906, შენიშვნა 3—გ).

ბ. „ზანდუკი წიგნისა ამის“ 274 გვ.

მინაწერები: 1. „უფალი ზაქარია კიკინაძეს ბიბლიოტეკიდან ხელნაწერი“ 275 გვ.

2. „კიკინაძის ბიბლიოტეკისა“, 1 საცავი ფურცლის v.

55

(55)

კრებული. 1840

77 ფ. (154 გვ.); 21×16,5; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1840 წ. (95 გვ.); გადამწერი—სოლომონ ბულუჯოვი, დიაკონი (89,95 გვ.); ადგილი—დავით გარეჯის უდაბნო (95 გვ.). დაუწერელი გვერდებია: 96, 126, 147, 154.

1. „კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოვანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ მთავარ-ეფისკოპოსისა, რომელს მარხველი ეწოდა.— უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოვანე მარხველი უკანასკნელი იყო უფროს ყოველთა მათ, რომელთა სჯულის კანონისა წესნი აღსწერნეს...“ 1—34 გვ.

2. „კანონი შეცოდებულთანი, განწესებულნი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოვანე მმარხველისა მიერ კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისა.— უკეთუ ვისმე შექმთხვიენენ ბუნებითნი ცოდვანი...“ 35—77 გვ.

3. „კანონი დღითი-ღღეთა ცთონათა, ვითარცა წმინდამან მამამან ჩვენმან ვასილი განაწესა.—პირველი მოსვლა გულის სიტყვისა, რომელი მოუხდეს და გონებამან მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულეზრ (პროსავლიონ), უცოდველთ არს და არა შეირაცხების ბრალ, არამედ რამეთუ მტერისაგან მოუხდების...“ 78—89 გვ.

შენიშვნა: ერთვის „ზანდუკი წიგნისა ამის“, 90—95 გვ.

4. [მანუილ ქსანთინოს]. „ქოჯრ წინებისა თავისათჳს. სჳა მატესი.— ხარისხნი ქორწინებისანი აბად, ვიდრე მოიწოდებინ ხარისხად, რამეთუ ვითარ-იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად...“ 97—125 გვ.

5. [მანუილ ქსანთინოს]. „აჰა მაგალითნიცა ქორწინებისანი, რომელნიცა დასხნა უბრძენსმან და უსიტყვიერსმან დიდმან პარატოფილაქსმან(!) (ესე იგი) წიგნთა მცველმან, უწმინდესისა ქრისტეს დიდისა ეკლესისა კოსტანტინუპოლისამან, იეროდიაკონთა შორის უფალმან მანუილ ქსანთუს...“ 127—146 გვ.

6. [დავით გურამიშვილი].—„სწავლა ყრმათათვის მოსწავლეთა და ათთა სახმართა საქმეთა შეგონება:

ისმინე სწავლ[ის] მძებნელო, შიპყევ დავითის მცნებასა

ჯერ მწარე ქამე, კვლავ ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებას...“

148—153 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილია ე. თაყაიშვილის მიერ, იხ. Описание, ტ. II, 479 გვ.

ანდროძე (ავტორისა): „აწ უკუშ ზემოხსენებულნი რომელნიმე აღწერილნი სჯულ-ლის კანონსა შინა და რომელნიმე უწერილნი ცოდვანი და თუ ვითარ განწესებულ არს პირველთა მამათაგან თვითთვეულისა ცოდვისა კანონნი ესერა აღმიწერიეს მე, გლახაკსა ამას და უღირსსა, ხოლო რაჲ იგი მე, უდებსა ამას და კანდიერსა, ვითარცა შემდგომთა მათ ჩემ ზედა უპირატესცა, ჩემსა გამოჩინებულთა წმინდათა მამათაგან მასწავიეს და მადლითა სახიერისა და მრავალმოწყალისა ღთისათა გულსავესე ქმნილ ვარ და განმიწესებია კანონნი სიმრავლისათვის ერის კაცთათვის, გლახაკთა და მდიდართათვის, მრთელთა და უძღურთათვის და სიკვდილისაცა ჟამსა სინანულად მომავლთათვის (!) და ყოველისა კაცისათვის, ვითარცა დამიწესებიეს, აღვსწერო და გაუწყო ძალითა და შეწვევითა კაცთმოყვარისა და კეთილ მომნიჭებელისა უფლისა ჩვენი ა იესო ქრისტესითა, რომელსა ნებავეს ყოველთა კაცთა ცხოვრება და შეცნირებასა მას ჰეშმარიტებისასა მოსვლა; და მას შვევის ყოველი დიდება, პატივი და თავყანისცემა თანა მანით და სულით წმინდითურთ აწ და მარადის, უკუნითი, უკუნისამდე. ამინ“ 33—34 გვ.

2. (გადამწერისა): „რომელნიცა ამას სჯულის კანონს იკითხ[ვ]იდეთ, ლოცვით მომიხსენებდეთ. უკუთუ შეცდომა იხილოთ, მსწრაფლათ აღვწერე, ნუ გეწყევთ, ლოცვით მომიხსენებდეთ. აღვწერე მე სლომან ბულუჯოვიმან“ 89 გვ.

3. „აღიწერა წიგნი ესე სჯულის კანონი, ღირსისა და ნეტარისა წმიდისა დავით გარეჯისსა უდაბნოსა შინა სლომან დიაკვნისაგან აღიწერა. აღიწერა მაისის თ, წელსა ჩემ.“ 95 გვ.

(56)

56

კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიურ საკითხებზე, 1807

65 ფ. (130 გვ.); 17,6×10,5; ქალაღი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; თაე-ბოლონაკლული. მხედრული; 1807 წ. (126 გვ.). დაუწერელია; 84 გვ.

[კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიურ საკითხებზე]. „... რომელთაც ჩუქულება აქუს, რომ ნივთის თის(!)კმა მიზეზი გამოიძიოს და განახილოს, იმას ძილოსოფოსი ეწოდების...“ 1—127 გვ.

წყდება: „... პირისპირ ესევითარისა წინააღმდეგომისა“.

მინაწერები: 1. „ზაქარია ჰიკინაძის ხელნაწერი ბიბლიოტეკისა № 138, შექმნილი 1875 წ. ქ. თბილისს, მაისის თორმეტს, იარმუკაში“ 1 გვ.

2. „ესე წიგნი წინადადება საფილოსოფო ეკუთვნის მათე ხარისხს“, ქვედა ყდის რ.

(57)

57

ანტონ I, კატიგორია სიმეტნე, 1767

191 ფ.: 17,6×11; ქალაღი (მოლურჯო); ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები ასომთავრული სინგურით); 1767 წ. (17). დაუწერელია: 4რ—7, 5ა—7ა, 154ა.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კატილორიათა არისტოტელითად შეყუანილება. § 1. საპირო ვიდრემე არს სიბრძნის მო-

ყუარებისად მოწაფე ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრივი...“ 8r—154r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი 1r—v (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1). ბ. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა...“ 2r—3v (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1).

2. ერთვის: „ბინაქსიტყუაობა...“ 155r—191v. (იხ. S—41 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 2).

გინაწერები: 1. „ზაქარია კვიპინაძის ბიბლიოტეკისა“ 1r; 2. „მაქუს ტრფიალება თხზულთა არისტოტელეჲ. არისტოტელი მოგვითხრობს სწავლასა ხუთთა ხნობითა პორფირთა. არად გვიჩნს ჩვენ ქართველთა“ 5r.

(58)

58

კრებული. 1796

151 ფ.: 16,6×10,5; ქალღი (ლურჯი); ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები ასომთავრული, სინგურით); 1795 წ. (151v); გადამწერი—გერონტი უღირსი (151v); ადგილი—ტფილისი (თავფურცელი).

1. [დავით ბატონიშვილი, გრამატიკა]. — „კითხუა: პლსა დაწყებასა ღრამმატიკისასა რაჲ საწმარ არს ცნობად...“ 3r—114v.

2. „თუ სხუთთა მარტივთა წმითა პორფირიოსისთა. — კი: ვინაჲთგან საზღუარსა შინა ჯერ-იყო სამისა რაჲსამე გამოძიება, ე. ი. ნათესავისა, სახისა და განყოფილებისა, რაჲსათუ არა მასწავე მე, თუ რა იყო ნათესავი, რაჲ სახე და რაჲ განყოფილება?...“ 115r—122v.

3. „დავითის მიერ, მეფისა მეორისა ირაკლისა პირმშოს ძის გიორგის პირმშოს ძისა. ქმნილი კატილორიისა შემოკლებული, სარგებელად სწავლის შინათა სხუათა კატილორიათა შორის, მხოლოდ ესრეთ კითხუა-მიგებთა. — კი.: ოდეს ველ-ჰყავ და შესთხზე ღრამმატიკაჲ მცირე და შემდგომად დასასრულსა ღრამმატიკისასა აღმოაჩინენ ხუთნი იგი მარტივნი წმანი, უკეთუ გაქუნდა კმაჲ მიზეზი აღმოჩინებად სრულებით მარტივთა წმათას...“ 124r—151r.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი—„დავითის მიერ დავითიან ბაგრა-ტოვანისა, ირაკლი მეორისა პირმშო გიორგის პირმშოს ძისაგან, ხელხება წელსა ჩღუ, ხოლო ქართულსა ზედა უოჲ, სამეფოსა ქალაქს ტფილისს“, პირველი საცავი ფ-ის r.

ბ. [დავით ბატონიშვილი]—„მისს უმაღლესობას სრულიად ზემოესა საქართველოს მეფესა მეორესა ირაკლის, ყოვლად უმაღლესს და უმოწყალებს ველ-მწიფეს.—ვინაჲთგან კმაჲ მიზეზი შრომისა ჩნისა ესე არს, რათა კარისა მიმართ სიბრძნისა იყოსცა გზაჲ სღვისა ჩნისა...“ 1r—2v.

2. ერთვის—წინასიტყუაობა: „უგანათლებულესო მეფის ძეო ფარნავაზ. ჩემო მწყალობელო ველმწიფეჲ და სულითა თანაშეკრულო მეგობარო.— აჲ სადაჲმე კმაჲ მიზეზი შრომისა ჩემისა ესე არს, რათა ნათესავიცა ჩნი არა დაკლებულ იქნამცა ესეგუარისაგან საჭიროებისა, რომელითამცა ვიხმარე-ყე სიმეონისი ესე კატილო-რია...“ 123r—124r.

ანდერძი. „სრულ იქმნა შეწვევითა ღრისათა წიგნი ესე, რომელ არს მცირე ღრამმატიკაჲ, თთუჲსა მარტსა კბ, წელთა 1795, ქკს უზგ. უღირსი გერონტი“ 151v (ხელრთვა).

5. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ.1

სახალღობლები. XIX

87 ფ. (174 გვ.); 22×15,5; ქალაღი (სხვადასხვა); ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა: მღდრული (სათურები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1808); დაუწერელია; 173—174 გვ.

1. „საზიარო ათორმეტთა წმიდათა მოციქულთა, ოდესცა ჯსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღყსსა ზედა, დასდებელი, მუჭლი ვ. ჯ. დ.—განბრწყინდი, მოციქულო, ელვარედ, ვითარცა მზის თუალი ნათლითა მით სულისათა და ყოველი სოფელი ღვი მეცნიერებით განაბრწყინვე ნეტარო...“ 1—19 გვ.

2. „საზიარო წმიდათა სამეოცდა ათთა მოციქულთა, რომლისაცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უფალო ღყსსა ზედა დასდებელი ჯმა ა.—მნათობმან ცისკიდეთამან პავლე მოციქულმან, ვითარცა მცხინვარება სივრცესა სოფლისასა მიგფინა მოციქულო...“ 19—37 გვ.

3. „საზიარო წმიდათა მღუდელთ-მოძღუართა, რომელთაცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უფალო ღყსა ზედა დასდებელი ხმისა, მუხლი გ, და უკეთუ დღესასწაული გენებოს, ყოველივე ჩვეულებრისაებრ აღასრულე ჯმა დ.—გონება თვთმფლობელი და გულის სიტყუა თვთმპყრობელი ვნებათა განიკუთნე შენ, ნეტარო...“ 38—52 გვ.

4. „საზიარო მღუდელ-მოწამეთა, ოდესცა ჯსენებასა აღვასრულებდეთ. უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღყსსა ზედა, ჩვეულებრისაებრ მ მუჭლად, დასდებელი ჯმა ა.—სიტყუათა შენთა ძალითა დაამხვე, სანატრლო, კერპთა ამოება და გულნი შერყეულნი სარწმუნოებითა დაამტკიცენ...“ 53—68 გვ.

5. „საზიარო წმიდათა მოწამეთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღყსსა ზედა, უკეთუ დღესასწაულისა გენებოს, აღსრულება მუჭლი მ, ხმა დ.—რბამ შვენიერ არიან ფერხნი შენნი, ღუაწლისა მძლეო მოწამეო...“ 68—84 გვ.

6. „საზიარო წმიდათა ქალწულ-მოწამეთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უფალო ღალატყავსა ზედა, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, მუჭლი მ, ჯ. ა.—ვითარცა კლდესა ზედა სიმტკიცისასა ქრისტეს აღსარებისა ხარისხსა ზედა დამტკიცე, ქალწულ-მოწამეო ყოვლად ქებულო, სახე და მტერი დაეც მოშურნე...“ 85—101 გვ.

7. „საზოგადო ღირსთა მამათა, რომელთაცა ხსენებასა აღვასრულებთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღალატყავსა ზედა ჩვეულებრისაებრ მუჭლი მ, და უკეთუ არა, ექვს მუხლად ჯმა ე.—საბა, ნეტარო, გზნ, სახელი ნეტარო, შემკულო საიდუმლოთა ხედვათა მიერ“. 102—119 გვ.

8. „საზოგადო აღმსარებელთა, ოდესცა ხსენებასა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, უფალო ღალადყავსა ზედა მუხლი მ, ჯმა მ.—რამე გიწოდო, ბრძენო მამაო, სახელი, მოძღურებათა სამღრთოთა წინამძღუარო, ყოვლად შევნიერ თვე მართლმადიდებელთა სწავლისა, ყოვლად უტყუელ ქეშარიტად...“ 120—138 გვ.

9. „საზოგადო წმიდათა წინასწარმეტყუელთა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოს დღესასწაული, მწუხრად დასდებელი მ

მუხლად, ხმა ა. — სული ყოვლად წა, რომელი მამისაგან გამოვალს, იტყოდო ყოფადისა მისთს, აღსასრულსა ჟამთასა ქრისტეს გორცთ შესხმისა...“ 138—153 გვ.

10. „საზიარო ღირსთა დედათა, ოდესცა ხსენებასა მათსა აღვასრულებდეთ, უკეთუ გენებოსთ დღესასწაული, მ მუხლად დასდებელი წარუკითხე, ჟმა დ.—გუამითა მით უძღურითა, დედათა თანა სანატრელო, ხოლო სახითა მამაკაცობრივითა სრბა კეთილი აღასრულე..“ 154—172 გვ.

მინაწერი: „ქიქინაძის ბიბლიოტეკისა“, 1 გვ.

(60)

60

კრებული. XVIII

294 ფ. (588 გვ); 20,8×14; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაზიანებული; თავ-ბილონაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს].

1. [აპოკრიფები ახალი აღთქმიდან]. — „... თისა მის სულისა წმიდისა მონიჭებულნი და შემზადებულნი ესრეთ აღესრულა ტაძრად მიყვანებაჲ ქალწულისაჲ...“ 1—115 გვ.

2. „საკითხავი განცხადებისათჳს. — ხოლო ჩნ განცხადებისა მის და ნათლისღებისა უფლისაჲ სიტყუაჲ ვისმინოთ...“ 115—163 გვ.

3. „ჯრცმის საკითხავი. — ხოლო ოდეს-იგი ლალად ყო ჟმითა დიდითა იესჳ და განუტევა სული...“ 163—206 გვ.

4. „საკითხავი მიცვალებისა. — ხოლო აწ მიცვალებისა მისისათჳს და ამიერ სოფლით სასუფევლად საუკუნოდ მიწვენისათჳს ვიტყოდით მადლითავე მისითაჲ...“ 206—237 გვ.

5. „საკითხავი სარტყლის დადებისაჲ. — ჟამთა მათ ლეონ დიდისა, მეფისა მის მორწმუნისა ბერძენთასა, რომელი-იგი შემდგომად მარკიანესა მეფობდა, იყვნეს ორნი ერისთავნი...“ 237—276 გვ.

6. „ცხორებაჲ და ქადაგებანი წმიდისაჲ და ყოვლად ქებულისა იოანე ღრსმეტყუელისაჲ, აღწერილი პროხოლეს(!) მიერ, მოწაფისა მისისა ერთისა შჯდთავანისა, ძმისწულისა წრისა სტეფანე პირველ მოწამისა. — ესე კაცი ღმერთშემოსილი, უზეშთაესი ანგელოზთა, შეყუარებული მეფისაჲ, განმანათლებელი დაბნელებულთა...“ 277—450 გვ.

7. „წმიდისა მამისა ჩრისა ანდრია მთავარებისკოპოსისა კესარი-აკაბადუციელისა თარგმანებაჲ გამოცხადებისა წრისა იოანე მახარებელისა, რომელი სთხოაჲ სხმანებისკოპოსმან და მან მიუწერა ესე მას: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანამღდელსაჲ უფლისაჲ მიერ გახარებ. — მრავალთა მიერ მრავალგზის ვიძულე, რომელთაჲ იგი აქუნდა ჩემდა მართ იქჳ უზეშთაესი ძალისა ჩემისა...“ 450—588 გვ.

წყდება: „... რათა ამას საქმესა ვეკრძალნეთ და უპატიონესს შევრაცხ“.

შენიშვნა: ტექსტის თავებად და რიცხვებად დაყოფა, ამოკრეფილ წინადადებათა კიდებზე გამოტანა, განმარტებანი და ხელი, რაც ვახტანგ VI ახასიათებს, გვაფიქრებინებს, რომ მას უმუშავნია ამ ხელნაწერზე: იხ. გვ. 67, 71, 86, 94, 282.

283, 288, 291, 292, 298, 300, 302, 304, 305, 308, 314, 315, 316, 324, 327, 328, 329, 336, 364, 369, 378, 399, 452—588.

ანდერძი (არა ტექსტის ხელით, მხედრულად).

1. „ყოვლა[დ] წმინდაო მღთისმშობელო და წმინდაო იოვანე მახარებელო, თქვენ, მეოხ ექმენით ნეორედ მოსლვასა მცხეთის კანდელაკს გრიგოლს. სამს დღეს გავათავე და შევქელ კეთილი ესე მოსაძოვარი, ამინ კირალესუნ“ 43 გვ.

2. „ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი გრიგოლ, ქკს უობ“ 276 გვ.

3. „ქრისტე, შეიწყალე ეფთვიმე წინამძღვარი, ამინ“ 276, 450 გვ.

4. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე მცხეთის კანდელაკის შვილი ისიდორე“ 340 გვ. (ხელრთვა).

5. „შეყვარებულო ქრისტესო მოციქულო იოანე, მეოხ ეყავ გრიგოლს, ქკს უობ“ 354 გვ.

6. „ქ. ცოდვილი ბერი ნიკოლოზ მიწობლიძე გედრივარ ყოველთა, შენ-დობ[ას] მიბძ[ანებდეთ, უფალნო ჩემნო“ 588 გვ.

მინაწერები: 1—„ქიკინაძის ბიბლიოტეკისა“ 2 გვ.

2. „წმინდაო ლთებე (?) უცოვლებელო (?), შეეწი ცოდვილს რამაზსა, ამინ“ 115 გვ.

3. „იოვანე, საყუარელო მოწაფეო ქრისტესო, შემიწყალე ცოდვილი იესე“ 264 გვ.

4. „ქრისტე იესო. ღთისა სიბრძნეო, მშვიდობით დაიფარე ცხოვრება მიტროპოლიტის იოვაკიმესი“ 276 გვ.

5. „იოანე მოსავი ჯვარისა. მამა დავით გარეჯისა“ 277 გვ. (ლევანდა ბეჭდისა).

6. „ეს წიგნი წმინდის დავითისა არის, ცოდვილი იოანე შეიწყალე, იოანე ღთისმეტყველ“ 277 გვ.

7. „წმინდაო იოვანე მახარებელო, შეიწყალე იესე.“ 280 გვ.

8. „ღთისმეტყულება წმიდათა მამათა და წმიდისა მამისა ჩვენისა იოანე დამასკელისა, ერთარსებისათვის და სამთვითებისა. — კურთხეულ არს ღმერთი, მამა უშობელი და დაუსაბამო და დაუარსებელი, მიუწოთმელი და გამოუთქმელი, ღმერთი—მე მამისაგან დაუსაბამოდ პირველ ყოველთა საუკუნეთა შობილი, და ღმერთი სული წა, რომელი მამისაგან განსოვალს და ძესა ზედა განისვენებს, და ძისა მიერ მოგვიცემის ჩვენ, არა სამნი ღმერთნი, არამედ ერთი ღმერთი, ერთი ნება, ერთი ძალი, ერთი ჯელმწიფება, როპელი განიყოფის განუშორებელად და შეიერთების შეურწყმელად. ხოლო სამთვითება სახელთა ესრეთ იცნობების და ღთისმეტყუელნი ესრეთ იტყუიან სახელთა სამთვითებისათა და ესრეთ გამოაჩენენ სამთვთებასა, რამეთუ მამისასა არა იტყუიან შობასა, არამედ უშობელობასა, და ძისა არა იტყუიან უშობელობასა, არამედ შობასა, და არცა იტყუიან ძესა ძედ სულისა წმიდისად, არამედ ძედ მამისად იტყუიან. და სულსა წმიდასა არა იტყუიან ძისაგან გამოსრულად, არამედ მამისაგან გამოსრულად და ძესა ზედა განსვენებულად—სულად ქრისტესად, სულად ძისა ღთისა, ვითარცა შებერა წმიდათა მოციქულთა. და კვლად წმიდა მოციქული პავლე იტყუის: გამოავლინა ღმერთმან სული ძისა თვისისაო და სამთვითებასა გამოაჩინებენ, ხოლო ერთარსებასა, რამეთუ ერთ არს ბუნება მათი, და სადაცა არს მამა, მუნ არს ძეცა და სულიცა. და სადაცა არს ძე, მუნ არს მამაცა და სული წმიდაცა. და სადაცა არს სული წმიდა, მუნ არს მამაცა და ძეცა. და არა არს მათ შორის პირველობა და უკანასკნელობა, არამედ ოდესცა იყო მამა. იყო ძეცა და სული წმიდაცა, და ოდეს იყო ძე, იყო მამა და სული წმიდაცა, და ოდეს იყო სული წმიდა, იყო მამა და ძეცა, რომელი განუყოფელ არიან. და ერთ არს ბუნება მათი, და სამგვამოვანი არს და სამთვითება და ერთღთება; ერთნება, ერთსიტყუა, ერთუფლება; და ამისთვის თქუეს ღთისმეტყუელთა სამთვითებად და ერთღთებად. რამეთუ ერთ არს ბუნება და არსება მათი და სამთვითებად: რამეთუ მამამან უშობელმან შვა ძე და სული წა გამოავლინა, და თუ რა არს შობა და რა არს გამოსვლა, მან მხოლომან უწყის. ხოლო ჩვენ ესრეთ გვისწავიგეს წერილთაგან საღთოთა და კაცთაგან ღთისმეტყუელთა და ესრეთ აღვიარებთ, ვითარმედ: მამა უშობელი და ძე შობილი და სული წა მამისაგან გამოსრული და

მამისა და ძისა თანა თაყუანისცემელი და დიდებული—ესე არიან თუითებანი ერთარსებად მის ღთაებისანი და ესრეთ იყო და არს და იყოს საუკუნოთა და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. ესრეთ ქადაგეს მოციქულთა და ესრეთ ღთისმეტყველეს, მღვდელთ-მოძღვართა და მამათა. და ამის უმეტეს ნუ ვინ ეძიებს და გამოიკვლევს რამეთუ, რომელიცა იყო გამოსაძიებელი და მისაწდომელი, მათ გამოიძიეს და რომელი მათ დაუტევეს გამოუძიებელად, არცა ჩვენგან ჯერ არს გამოძიება, და რომელი ეძიებდეს უმეტესსა ამისსა, მან პოოს დანთქმა და დარბევა წვალებითა, ღმერთთა, შვიწყალე ამისი დამწერი, ამინ“. 388,397 გვ.

9. „იწერა, ასვთ ასეთი—ითესა თავსა. ამის დამწერელსა, ღთისმადლით ნურავინ დასწყევლით“ 587 გვ.

(61)

61

ჩარღავრიშინი, 1780

103 ფ. (206 გვ.); 19,2×13,5; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1780 წ. (206 გვ.); გადამწერი — დავით ალექსის ძე [მესხიშვილი]—206 გვ.

„ქარი პირველი ბახტიარ ჯელმწიფის ამბავი, ტკბილად და ამოდ გასაგონი მსმენელთათვის, რომელსაცა ეწოდების წიგნსა ამას სახელად ჩარღავრიშინი.—იყო ჯელმწიფე კოსტანტინეპოლეს შინა მორკმული, გამდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა ზედა სახელგანთქმული...“ 1—206 გვ.

ანდრძი: „წარმოთხველნი ამას ზედანი ნუ გამიცხავთ, რომელ ესე მისი წესი არ იყო და რად ჰსწერდათ. თუცა მართალ არს, რომ ამისთანას ამოსა და ბედითს საქმეზედ ჯელი არ უნდა დააშროს კაცმან და არცა მეცნიერთა წესია ამისი წერა. რა ვყო, რომელთაჲმ ჩემთა კეთილთა მეგობართა ძმათა მაწიეეს ამ წიგნის დაწერადი დად მევედრენენ, მე ველარ ურჩ ვექმენ და გარდაუნსხე. ოდესმე კაცს შეატყვევს ამათ უკუშ მომესვენებელ ვარ ყოველთადმი უმდაბლესად ალექსის ძე დავით თთვესა ოკდომბერსა რიცხუსა 8, წელსა 1780 გამართულა. დავით“ 206 გვ. (ხელრთვა).

მიწერი: „წიგნებისაგან კოლექსიის ასესორის იერონიმე ალექსიევისა“ პირველი საცავი ფ-ის რ.

(62)

62

კრებული. 1823

104 ფ.: 21×16,5; ქალაღი (ლურჯი); ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა—დაზიანებული; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1823 წ. (65წ, 76წ); გადამწერი—კონი ბებურავი (65წ, 76წ). დაუწერელია: 66წ—ვ, 95წ—97წ, 99წ—101წ.

1. [მირიანი].—„ამბავი დასაწყისი მაშრიყის ჯელმწიფისა.—იყო ჯელმწიფე ხოსროვ-შაჰ, ჩინეთს დგებოდა, იმისთანა ძლიერი და მაღალი ჯელმწიფე უშვილობას ასე შეეწუხებინა, რომ ყოველი თავისი სახელმწიფო და დიდება ჩალად მიაჩნდა...“ 1რ—65წ.

2. [ალექსიანი].—„კოსტანტინეპოლსა იყო კაცი ერთი, დიახ მდიდარი, აშენებული, სახელათ ერქვა ეფრემ, ცოლს ერქვა ანნა, შვილი არა ჰყვანდა, ღმერთს ეხვეწებოდნენ შვილის ბოძებისათვის...“ 67რ—76რ.

3. [თეიმურაზ II. ხილთაბასი].—„1. ქ. მარწყმა თქვა: მოვალ პირველათ, მე ვერ მომისწრობს ხილია...“ 77რ—79რ.

4. [ჯ ა ა მ ვ ე ზ ი რ ი ს ა მ ბ ა ვ ე]. — „კარი პირუშლი. ამბავი ბრძნისა ჯამ ვაზირისა. — იყო ვინმე მეფე დიდი, ძლიერი სახელით, და ჰყვანდა კაცი ფრიად მეცნიერი და იყო სახელი მისი ჯაჰამ...“ 79v—81v.

5. „ანბანთ ქება თქმული ბრძნისა და მეცნიერისა გვრვეინოსნისა მეფეთ-მეფისა და თვთველმწიფისა პატრონის თემურაზ, პირველისა მიერ. — აღახვენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამებით ქებულს...“ 82r—86v.

6. „მაშაო ჩვენო გალექსილი, ოთხტაეპოვანი. — რომელი მყოფ ხარ მაღალთა, სახელწმინდაო მამაო ჩვენო...“ 86v.

7. „სხვა ანბანთ ქება სრული და უნაკლულთ თემურაზ კახთ ბატონისაგან ნაბრძანები, რომელი არს პირუშლი თემურაზ, ენა რიტორი, სასმენად საამო და შვენიერი:

აღმართა მკსნელმან ჯვარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალ-
[თა]...“ 87r—91v.

8. [არაკები]. — ა. „სამნი ამხანაკნი შეიყარნენ გზასა მიმავალი, ერთი ქილა თეთრი პოვეს და შუდილი მოუხდათ...“ 103r.

ბ. „ერთი მდიდარი ხელმწიფე სანადიროთ გავიდა. ნადირობას თავის მეჯინიბეს უთხრა, ცხენი გავ[ა]ჰქენოთო...“ 103v.

გ. „ერთს მეცნიარს უთქვამს, სამთა საქმეთა არ უნდა კაცი შეეხას...“ 103v.

9. [რეცეპტი წამლის მომზადებისა]. „მაჯუმი, რომ კაცი გასუქოს და წელი გაუმაგროს...“ 104r.

10. [იგავი]. — „ქრისტე რომ ქვეყნათ მოვიდა, ერთი ცოდვილი დედაკაცი მოიყვანეს, რომ ჩაქვავონ...“ 104v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილია ე. თაყაიშვილის მიერ, იხ. „Описание“, ტ. II; გვ. 301.

2. ხელნაწერი გრიგოლ ქავჭავაძის (ილიას მამის) ოჯახის საკუთრება ყოფილა (იხ. ხელნაწერის მინაწერები).

ანდერძი: 1. „დაიწერა ესე მირიანი კონი ბებურთ ვისაგან წელს ჩუკა კათათვის ე“. 65v.

2. „ესე აღექსანესი გადაწერე მე, კონი ბებურთვი, წელს ჩუკა, მარიამობისთვის ე. მაშ, ეს ვიცოდეთ და ნულარავინ მიქვენდობით ამ წუთისოფელსა“ 76r.

მინაწერი: 1. „ღმერთმან მშვიდობაში მოახმაროს პატრონს თა გიორგი ანდრონიკოსს“ 65v.

2. „წელსა ჩუმს-ს მარტის იმ დღესა.

უსაყვარლესო ძალუა, კნინა მაგდან ქავჭავაძისა, წავიკითხე ესე თქვენი წიგნი, რომელიც არიან ბოლოსა და ბოლოს უმეტესად სამო და შესაქცევნი ამბავნი და ეს თან, რომ ამისი წამითხაზნი არც ცოლი და არც ქმ. რი არ იქმნებით უგრძობელნი. მაშასადამე, ჰსჩანს, რომელ მეცა გრძობაში შემიყვანა ამ წიგნმა, უმეტეს ამან, რომ სოფლიურს კაცსა თუ ქალსა უნდა ჰქონდეს ფიქრი, რომ საწუთრო, ესე სოფელი განიყვანს კაცთა ლხინთაგან, პირსა შეურთავს გულწყრელად (?) და ლხინს აწანებს პირთაგან, მოაყვლებს დღეთა ვრცელობას და საყვარელთა ტრფობასა, და წყეულია ღვთისაგან, ვინცა არ მიენდოს ძმობასა.

გთხოვთ, მომიგონოთ, ძმაო და ძალუავ, ოდესცა აღმოიკითხოთ მცირედნი ესე აღწერილნი ხელითა ჩემითა. უკეთუ განვერო სოფელსა ამას ოხერსა და მეტადრე ჩემთვის შეუსვენებელს, მომიგონებდეთ შენდობით. დაი თქვენი საღოთმე მელქისედედოკონა ანდრონიკოსისა“ 92v—93r.

3. „წელსა ჩვენ, ივლისის იდ, პარასკევს დილით ექვს სათხედ შემოვიდა ყვარელში ჯარი და იდგა ბაზარში, იდგა ნახევარ სათი. ქართველი მოკვდა სული თოთხმეტი და ლევი ცამეტი. ადგილობრივი დარჩა ცამეტი მკვდარი, რომელთაგან ერთი აღმოჩნდა ადალანაიბი“ 93v.

4. „წელსა ჩყა, თებერვლის 11 დღესა ასულმა ჩემა ნინო უცამ იქორწინა თავად ნიკოლოზო აბხაზედ, თავადი გრიგოლ ქავჭავაძე“ 93v, 94r.

5. [ილია ქავჭავაძის ყრმობის ლექსი. აქტოვრაფი].

„ჩემს საყვარელს და სასურველს ნინას
წიგნსა მიუწერ, თუ ყურს მისცემ სმენას.

შენის ლოცვისთვის ვსტანჯამ მე ვნას,
შენთვის ღმერთსა ვთხოვ შეებას და ლხენას.

ღმერთმან ისმინოს ჩემი ზრახვანი,

რომე გიქარვოს შენი ტანჯვანი,

მაშინ მაღირსოს შენი ნახვანი.

აი, რა არის ჩემი ნატვრანი!

იყავ მშვიდობით, საესე ბედით, ყოვლის სიკეთით,
ტკებოდე ლხინით, სიამოვნით, ყოლისა შევბით,
მაშინ აღტაცებული ვისიამოვნებ შენთან ხლებით,
და ღმერთსაც მაღლობას შევწირამ დიდისა ქებით.

ამ წიგნთან გიდღენით ჩალაუბნის ქებას,

თუ წარკითხვისთვის დართობთ თქვენ ნებას,

მრავალსა პოეზთ მუნ შეცოდებას,

და რად-ლა ვიფიქრებ მის მოწონებას.

შენსა შეილსა, ჩემს დისწულსა გიგოსა,

მაგ ვარდის კონას, დრამის წონას გვრიტლას,

ათასფრთა ჩაუტყლოშნი მის თვალგზას ცქვიტლას,

და მისთვის შემწობას ვსთხოვ მასა, ვისთვის თეთრი იმოსა.

ბევრსა მოგწერდი, ბარამა ენა არა მაქვს ტკბილია.

ჩემი ლექსი და სიტყვები გულისთვის მეტად ლბილია.

მისთვის ვასრულებ ამ წიგნსა, ხელიც მაქვს დაღალულთა.

დავშები შენივე ძმამ, მე, ქავჭავაძე ილია.

გათავდა ეს ლექსი“ 94v—95r.

(ამ ლექსის მეორე ვარიანტი დაცულია ხელნაწერ S—5028. იხ. ილ. ქავჭავაძის ავტოგრაფები. აღწერილობა. შედგენილი შ. გოხალიშვილას მიერ, 1951, გვ. 26).

6. „წელსა ჩყლ ხ-სა ღვინობისთჳს 8-სა დღესა, ოთხს სათხედ შენობრძანდა დიდებული და ყოვლად მოწყალე ხელმწიფე და მოფინა მოწყალეობა თჳს საქართველოს.—შესხმა ექსარხოსისაგან. როდესაც ხელმწიფეს მიახსენა: ყოვლად მოწყალეო ჳელმწიფეო! ძველიცა ივერია ღირს იქმნა, რომელ გიხილა შენ პირველი გვირგვინოსანთაგანი რუსეთისა, ვითარ სახარულევან არს ესე და რაოდენ შემაკრთობელ ჩუშნთჳს მოსვლაჲ შენი, შემაკრთობელ ამისთჳს, რომელ განვლი ზღუასა მღელვარესა ზურგთა მთათასა უმაღლესათა სოფელსაზედ და უფსკრულთა ქვეყანისათა... სახარულევან არს ამისთჳს, რომელ რასა ნიშნავს მოსვლაჲ შენი?—მამობრივისა შენს ჩვენდა სიყვარულსა—სიყვარულსა, რომლისა არცა სიმაღლეს, არცა სიღრმესა, არცა სიძნელესა, არცა საშიშროებასა გზისასა არა ძალუჳსთ შეყენება მისგან, რათა იხილოს ტომნი და ერნი უშორესთა საზღვართაცა შინა, ტკბილად განსვენებულნი მფარველობისა კვეშჳ სკიპტრასა შენისა, და მრავალთა ენათა მექონით, გარნა ერთითა გულითა მოდიდებულნი (?) მეუფებისა შენისა, ჳელმწიფეო!

გული შენი განჭვრცა, მას შინა ყოველი და თუთელი ჩვენგანი არა იწროდ დაიტევიან, ნუ უმე ჩუშნ. არა განვრცელდეთ ნაცვლადსა მოგებას (2 კორნე.) ოჲ, უკეთუმცა ძეგბირივმან სიყვარულმან ჩვენმან განატკბოს ყოველნი ტკივილნი და შრომანი შენნი ჩუშნთჳს. უკეთუმცა დაუღალველმან მეცადინობამან საზოგადოასა კეთილისადმი და სრულმან შევედრებამან ჩვენმა ტახტისადმი შეამსუბუჳოს მძიმე ტვირთი სამეფოთა უთვალავთა ზრუნვითა შენთა კეთილდღეობისათჳს ჩვენისა.

ზოლო უფალმან ძალთა აღსრულებითა აღასრულნეს წადილნი გულისა შენისანი და დაცვი[თ]ა დაიცუმნეს განგებითი ჩვენთჳს შემოსვლა და განსლვა შენი ამიერთგან და უჳუნისამდე“ 98r—99r.

(63)

63

კრებული. XVIII

110 ფ.; 15,3×10,5; ქალღი; ტყავადაკრული ხის დაზიანებული ყდა; თავ-ბოლო-
ნაკლული; მხედრული, კალიგრაფიული ხელით; XVIII ს. დაუწერელია: 46v; 94v, 97v.

1. [ლოგიკიდან]. „... ამისთვის თქვა: სხვისა არა არს ვისიმეო, ესე
იგი სხვის მაარსებელი არა არსო...“ 1r—40v.

2. „უცილებელი ღვთისმეტყუელებად იოანე დამასკელისა. —
ღმერთი არავინ იხილა, ოდესცა მხოლოდ შობილმან ძემან, რომელი იყო
წიაღთა მანისათა...“ 41r—46r.

3. „მოკლედ წყობილნი მუხლები, მრავალთა წიგნთაგან აღმობუტყენილი
გულსმოდგინებითა დავით ახალნორჩის და სიბრძნის ქურად მზადებულის,
ჯიმშერ ერისთვის ძისათა, ღვაწლდებულობით შრომილი, მისის
უერთგულსულების მეგობრის ზაქარია ფილასოფოსისათა. — მოყუარე ღუმი-
ლისა მიეახლების ღმერთსა და რაზომცა მიეახლოს მას, განათლებულ იქმნების
მის მიერ...“ 47r—110v.

წყდება: „... მიზეზი ზეწარწერისა. იცოდეს რას მიზეზისათვის არს
აღწერი...“

მინაწერები: 1. „Книга эта куплена на Тифл[исской] ярмарке 2 Мая 1879.
Н. Гамрекели“ 1r.

2. „ხეობრივი სენტენციები თქმულნი ბრძენთაგან“ 1r.

(64)

64

სვინაქსარი. 1757

458 ფ. (916 გვ.); 16×10; ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; და-
ზიანებული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1757 წ. (912 გვ.); გადამწერი—იოანე დე-
კანოზი (912 გვ.); ადგილი—თბილისი, ჯვრის საყდარი (912 გვ.).

„სვინაქსარი, ძალითა ღმერთისათა მოძღუარი სოფლისა და სამკაული
წმიდისა კათოლიკე ეკკლესიისა. სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს
ჟამი იბ და ლამეთა ჟამი იბ. თუესა სეკდენბერსა ა. გვრგვინი წელიწდისა
და დაწყება ინდიკტიონისა და ჟენება წმიდისა ღმრთობელისა მასიანეს
შინა...“ 1—911 გვ.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოველთასა, რომლისა შეწვენითა
აღწერე წჳ ესე სვინაქსარი, გვირგვინი წელიწადისა, ნე, უღირსმან მღვდელმან
ტფილისის ქალაქის ჯრის საყდრის დეკანოზმან იოანემ, გვედრები ყოველთა
მხილველთა შენდობისა ყოფად ჩემ ცოდვილისათს.“

სრულ იქმნა ოკდონბერის თოვს კზ, ქკ, უჟე“ 912 გვ.

მინაწერები: 1. „1757 წელსა ჯვარის მამის ეკკლესიის დეკანოზს იოანეს
დაუწერია“ 912 გვ.

2. „ეს წიგნი ვიციდღე 1867-ს წ. ლევან კიასაშვილისგან; ამასთანავე ვი-
ციდღე მისგან „გრამატიკა“ ქართული, თხზული საქართველოს ბატონიშვილის
დავითისაგან 1796-ს, რომელსაც უძღვნის თავის პაპას მეფე ირაკლი II-ს.“

ეს გრამატიკა წაიღო თბილისით ბატ. დავით იესეს ძე ჩუბინოვი
1875 წელს პეტერბურგში.

ამ სვინაქსარს ესწირავ „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ბიბლიო-თეკას, ბოლივეტოსკარბელოვი, 1882-ს წ. მაისის 30“, 913 გვ.

3. „წლის სათვალავი: სეკდემბერი, ოკდომბერი, ნოემბერი, დეკემბერი, იანვარი, ფებერვალი, მარტი, აპრილი, მაისი, ივნისი, ივლისი, ავისტო. წელიწადი გასრულდა“, 916 გვ.

(65)

65

კრებული. XVIII

17 ფ. (34 გვ.): 17,5×11; ქალაღი; ქალაღისავე ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გაღამწერი—ღავით რექტორი (34 გვ.).

1. „აქა წერილნი ღთივ ცნობიერნი ათნი მცნებანი, რომელნი მოეცნეს მოსეს ღთისმხილველსა თითითა ღრისათა. წერილნი, რომელნი თანა-გვადს ყოველთა ქრისტეანეთა დამარხვად...“ 1—12 გვ.

2. „წიგნი აღსარებისა.— მოძღვარმან სიტკობებით და კეთილად მიიყვანოს მოწაფე და თქვას: კურთხეულ არს ღმერთი ჩვენი...“ 13—34 გვ.

მინაწერები: 1. აღექსის ძის დავით რექტორისა“, 34 გვ. (ხელრთვა).

2. „აღსარების წიგნი ესე ეკუთვნის კოლლექსის სეკრეტარს იერონიმე აღექსიევს“, 1 საცავი ფ-ის რ.

(66)

66

ლოცვები. XIX

165 ფ.; 17,7×10,7; ქალაღი; ტყავგაღაკრული ტვიფრული მუყაოს დანიანებული ყდა; დაშლილი; ნაღული (ძველი პაგინაციის მიხედვით დასაწყისში 8 ფ. აკლია) მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1821); დაწურღლია: 142v—143v, 146r—161v, 162v—164r.

[ლოცვები] „... სინანული. — მონანული ყოველი ცოღვებსა შენსა ზეღა, თქუი ესღერ: ზ ი, ჩემო ტკბილო იესო ქრისტეო...“ 1r—135r.

შენიშვნა: 1. ლოცვების წიგნი კათოლიკური რიგისა;

2. ბოლოშია „ქართული წირუის გაღობა“ 136r—142r.

3. ზოგი ლოცვა გაღექსიღია: ა. „გაღობა ყოღვღად წშიღა მარღამისა“ 138r—139r; ბ. „აღღგომის კვირის წირვის სათქმელი გაღობა“ 141r—142r.

მინაწერება: 1. „ტიკინაძის ბიბლიოტეკისა“ 2r.

2. „ხელნაწერი წიგნები უფ. ზაქარია ტიკინაძესი:

1) გეომეტრღია, ნათარგმნი მიხაიღ ეღვიჩისაგან და მეფე ვახტანგის გასწო-რებული წღელს 17...

2) არისტოტელის კატეღორღია. დაწერიღი 1767 წღელს.

3) მეტაფიზღიკა, გაღაწერიღი წღელს 1783.

4) არისტოტელის სწავღა, ნათარგმნი ერასტი თურქისტანოვისა მიერ.

5) იობისა და სამხთო ისტორღია და საზარება, ერთ წიგნათ.

6) საზოგადო ათთორმეტთა მოციქულთა საზღარო.

7) ანტონ კათალიკოზის ფიღოსოფღია, წღელს 1785.

9) ლექსები სხვადასხვა მწერიღებისა.

10) სარღღონიანი ლექსათ.

11) საზარება, ხელნაწერი.

- 12) დავრიშიანი, ხელნაწერი.
- 13) მ ხ ი თ ა რ ი ს რ ი ტ ო რ ბ ა.
- 14) რელამენტი.
- 15) შემოკლებული კატეხიზმოსი.
- 16) ხილთა ქება.
- 17) მეფე ვ ა ხ ტ ა ნ გ ი ს ლექსები.
- 18) მოხსენებულთათვის გარდაცვალებულთასა.
- 19) ლექსები სხვადასხვა მწერლებისა.
- 20) მოქმედება დღესასწაულობით, 1783, გ ა ი ო ს ი ს ა.
- 21) ლოცვანი ძველი.
- 22) კიდევ ლოცვანი, ძველი.
- 23) ლოცვანი, კიდევ ძველი.
- 24) ისტორია საქართველოსი, ერთი რვეული.
- 25) თავად-ახნაურების ახწერა მეფე ერეკლეს ბრძანებით.
- 26) არაკები, ძველი წიგნი.
- 27) დამტკიცება კათოლიკე სარწმუნოებისა საქართველოში.
- 28) სახმარებელი ლოდიკისა.
- 29) ეწერ კვირავესი (!)“ 144r—145v.
3. „1809-სა წელსა, მაისის 5-სა დღესა დაიბადა გ ი ო რ გ ი ს ტ ე ფ ა ნ ა ს ძ ე ხ ა რ ა ფ ო ვ ი, ნათლია იყო ი ო ს ე ბ ლ ა რ ი ბ ო ვ ი“. 162r.
4. „Господина Георгия Зарапова“ 164v.
5. „Бонифачио Исарлов“ 165r.
6. „1865 წელსა 16 июня“ 165v.

(67)

67

კრებული. XVIII

287 ფ. (574 გვ.); 16,7×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნაკ-
ლული (322—323 და 538—539 შორის); მხედრული (კალიგრაფიული ხელით. სათაურე-
ბი სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—ნიკოლოზ ორბელიშვილი, მატროპოლიტი
(557 გვ.). დაუწერელია: 465—466, 468 გვ.

1. „ჟამნი ძალითა ღთისათა, რაჟამს აღსდგე ძილისაგან, განეშორე
სარეცელსა და ბრძანეთ ლოცვითა წმინდათა მამათა ჩვენთათა.—უფალო იესო
ქრისტე, ღმერთო ჩვენი, შეგვიწყალენ ჩვენ...“ 7—217 გვ.

2. [საწელიწდო თვენი]. — „თვესა სეკდებერს აქვს დღე ლ, დღეთა
აქვს ჟამი იზ და ლამეთა ჟამი იზ.—ა წმიდისა მამისა სვიმეონ მესვეტისა
და წსენება წისა ღთისმშობელისა და წისა აითალასი...“ 218—318 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს: „განსრულდა ძალითა ღთისათა თორმეტივე თვე
ოხითა იბაკო“.

3. „მარხვათა და ზატკითანი. კორციელის კუირიაკესა მეორედ
მოსლვა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი ოხითა.—ოდეს იგი მიგიყუანებდენ
შენ, სულო ჩემო, ყოვლისა სოფლისა განკითხვისა მას სამშუავროსა და
გასწრაფობდენ საშინელებით...“ 319—378 გვ.

4. „სახარებანი აღდგომისანი. ათერთმეტნი აღდგომისანი.
სახარება მათესი.—ა. მას ჟამსა შინა ხოლო ათერთმეტნი იგი მოწაფენი
წარვიდეს გალილიასა მათასა მას, სადაცა უბრძანა მათ იესო...“ 379—420 გვ.

5. [გამოკრებილი საკითხავები ახალი აღთქმიდან].—„რომაელთა მიმართ ებისტოლე: ძმანო, რომლითა-ესე ნათელ ვილეთ ქრისტეს იესოს მიერ, სიკუდილისა მისისა მიმართ ნათელ ვილეთ...“ 421—464 გვ.

შენიშვნა: ერთვის „ხელთა“. 467 გვ.

6. „იბაკონი წმიდისა ლთისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი იწოდების.—ზეშთა მრძოლისა (!) ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლუელისა(!), ვითარცა შენ მიერ ქსნილნი განსაცდელთაგან სამადლობელსა აღვწერთ...“ 469—517 გვ.

7. ლოცვები: ა. „ლოცვა წმიდისა იოვანე დამასკელისა“ 517—524 გვ.

ბ. „ლოცვა მგზავრობისათვის“ 524—525 გვ.

გ. „ლოცვა მტერთა მიმართ შებმისა“ 525—526 გვ.

დ. „ლოცვა წრისა მამისა ჩვენისა ბასილისა, კესარის მთავარ ეფისკოპოსისა“ 527—534 გვ.

ე. „აღვიარება მართლმადიდებელთა. მწამს და აღვიარებ წრისა სამებასა“ 534—538 გვ.

წყდება: „... ესრეთ აღვიარებ მართლმადიდებლობისა წესითა...“

8. „ესე არს შვიდთა მათ მომაკუდიანებელთა ცოდვათა უპირველესი—ამპარტავნება. ამპარტავნება ეს არის, ვისაც თავისი ნაქმარი და ნათქვამი დიდად მოსწონდეს...“ 539—557 გვ.

9. „სარწმუნოება წამოკლებით, აღწერილი ტფილელ მიტროპოლიტისა ნიკოლოზისა მიერ[რ], რომელსაცა ენებოს, და სწავლა ამითი მიღონ. კითხვა: რა არს სჯული?...“ 559—574 გვ.

შენიშვნა: უძღვის—„შეკრება საქმე და ჭურიათა იესო ნაზარეველისა. ოდეს ჯვარს აცვეს, პილატეს ცოლმან თქვა: ა. არარა ძეს შენი და მართლისა მაგის კაცი-სა, რამეთუ მრავალი მევენო მე დღეს...“ 1—6 გვ.

ანდრძი: „ღმერთო, შეიწყალე მიტრაპოლიტი ნიკოლოზ ორბელი შვილი, ამის გამკეთებელი, და ვინც გარდასწერდეს და ჩემი მოხსენება დააგდოს, ღმერთმან ორსავე შინა სოფელსა კეთილის უნაწილო დააგდოს. კეთილად მომკნებელნი ღმერთმან კეთილად მოგიკნენოს. ამისი მწერალი ნიკოლოზ“ 557—558 გვ.

(68)

68

ძლისპირნი. 1786.

149 ფ.; 16X9,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა, მხედრული (სათურები მთავრულით, სინფურით); 1786 წ. (143r); გადანწერილი—იოსებ მცირე (143r); დაუწერელია: 36v.

„სძლისპირი და ლთისმშობლისანი, ჯა ა.—სასწაულითა იხსნა ერთი უფალმან და ზღუა მღელვარე სიტყვთ განახმო პირველ, და დღეს უხრწნელად იშვა ქალწულისაგან და წარმიძღვა ჩუენ ზეცად...“ 3r—143r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა სძლისპირნი რვა ხმათანი, დიდება ღმერთსა ჩვენსა, ამინ“.

2. ზედა ყდის v-სა, 1r—2v, 148r—149r და ქვედა ყდის r-ზე სხვა ხელით მიწერილია საგალობლები.

ანდერძი: 1. „აღსწერე სძლისპირი ესე მცირე მანოსებ მოსახსენებელად და შესაწევნელად სულის ჩემისა კალმითა ერთის გამოჭრილითა დეკემბერს და, ქკს უოდ, ქრისტეს აქეთ ათასშვიდას ოთხმოცდა ექუსსა“ 143r.

2. „ღმერთო, აცხოვე იოსებ დიაკონი სასუფეველსა ზენსა, ამინ“ 143r (სხვა ხელით, აშინაზე).

მინაწერები: 1. „ესე წიგნი აბრაჰამისა ეკუთნების, ნურავინ ხელყოფს პარვად ამისა, რაისათა დაისაჯონ“ 1r.

2. „ზაქარია ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“ 2v.

3. „რომელ სძლისპირსაც წითელი სათაური აქეს, იმის ხმაზედ იგალობების მისი მიმყოლი სძლისპირი, რომელსაც შვა სათაური აქეს. ა. რ. ვ. რ. ქუთათელაძე, 1895 წელი 29 აგვისტო“ 88r.

4. „იბაკონი ანუ კონდაკნი იგალობებიან თავის „წარდგომის“ ხმაზე. ა. რ. ქუთათელაძე, 1895 წ.“ 129v.

5. „ეს ძლისპირი იმე, საბამ, ვიყიდე ფასით, ასე იცოდეთ ფებერვლის ოთ, დღესა პარასკევსა ჩყო“ 144v.

6. „ჩუკო-სა წელსა ენკენისთვის კო-სა პატა ჯავაშვილმა უნდა მომცეს პური ხუთი კოდი და ოთხი ლიტრა, რომელიც გასახებულია (!) იმისი, ანუ ფული ხუთი და ათი შუარი. ამას გარდა, ჩემი პური აბარია ოცდა თუთხმეტი ლიტრა, თუ არ დაათესვინა, პური უნდა მომბაროს“ 149v (ხაზგადასმულია).

7. „ჩყოვ-სა იენისის კბ-სა პატარა იოთამ მოიყვანა თავისმა ძმამ მარკოზმა ოდიში და მ ჩემთან ქიზიყს“, ქვედა ყდის v

(69)

69

ანტონ I, კატეხიზმო. 1769

64 ფ. (128 გვ.); 21,2×16; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები მთავრულით, სინგურით); 1769 წ. (127 გვ.); გადაწერილი—ზაქარია, ხუცესი სიონისა (127 გვ.).

„წიგნი კატეხიზმოს, ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა-აძს ქრისტე-ანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმ-ვოლიონ აღიქსნების 123 შინა კითხვსა-მიგებათა, ქმნილი ანტონის მიერ არ-ხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოხსა საქართულოხსა.— 1. კითხუა: რაჲ არს სათანადო ქრისტეანისა მიმართ, რათა ჰრწმენეს?“ 3—108 გვ.

შენიშვნა: 1 უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თან-არსისა და განუყოფელისა სამებისა—მამისა და ძისა და სულისა წისა—ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოხსა საქართულოხსა, დავითიან ბაგრატიონისა წიგნი კატეხიზმოს, რომელ არს მოწოდება თვსთა მოწაფეთა ქეშმარტისა მიმართ სარწმუნოებისა და საქმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღმოჩინებითა ღისმეტყულებითითა და ფილოსოფოსობითითა იპყრობს თვს შორის კითხუა-მი-გებდეთად დროსა უკეთილმსახურისისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოვლისა საქართულოხსასა და მამათმთავრობისა თვისისასა ყოველთა ქართულოთა-ზედა, წელსა დასაბამითგან სოფლია... ჭსოზ, განჯორციელებითგან სიტყუსა ღისა... ჩლოთ, თთუშსა მესამესა, რიცხუსა... კ.“ 1 გვ.

ბ. „შეუქანილება, ანუ წინასიტყუაობა წიგნისა კატეხიზმოსისა—

არ მომწყინდების თქნთანა საუბარი

ჟ, ქართულნო, სიბრძნის შემუქარებელნო,

აღტეხილება მაქუს ნიჰად, თქნდა მომოთ

შრომად, უბნობად, წერად, მეშაირობად,

ამად, ვითარმედ მიყუართ ქეშმარტებით.

ნამდულ ქეშმარტთ ზესთა მყო ისმენს ამას,

ვითარმედ თქნთვს შეჩუწნებულ ვაყო თავი.

არაა მჭამის, არად შემირაცხის
 არცა თქნათა სიკდილი, არცა ტანჯუა!
 ვაშურები სურვილით, არ დავცსცრე, ვირე ვიყო.
 ვაქმენ კატეხიზნოს სარგებლად თქუშნდა, ძმანო,
 ჩემთან ნერგულთად შჯლთა თქნთა ძმათადმი,
 მომწოდებელმან სათანადოისადმი
 ქრისტეანეთად კეთილმსახურ მცხოვრებთა,
 მიერთეთ სარგებელ, ჰყავთ ჩემთს თქნ ლოცუაი.
 ეს აღაქსნის ტაეპთ სიმვოლისათ ათ-ორთა,
 ღისმეტყუშლურად აღმოაჩინებს იმათ,
 ხოლო სხუთაცა საღმრთოთა საიდუმლოთ
 ეგ სახედ მათსა ჰყოფს აღმოჩინებასა
 ძილოსოქოსებრ, ყოვლად დაურღუშველად.
 რაცა საჭიროდ თანა-გუაძს ქრისტიანეთ,
 რაჲსაცა მიგჰსწუშთ, არაა დაუტევე
 დაუდებელად კატეხიზნოსსა შინა
 თეორეტიკა ანუ საპრაქტიკოი
 ღისმეტყუშლება, ამისთს ვაშურ უეებნი“ 2 გვ.

2. ე რ თ ე ი ს : „პინაქს-სიტყუაობა ჩნ მიერ ქმნილისა წიგნისა კატეხიზნოსისა რომლისა შორის სიმვოლიონ აღიქსნების 123 კითხუა-მიგებათა შინა ქართულსა აღქავეიტას ზედა“ 109—127 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1769. 3. 23: იყაენ სადიდებელად შენდა, მხოლოდ შობილო სიტყუაო მამისაო, ღმერთო კეშმარტო და უბიწოდ მშობელისა შენისა აღუსწურე უღირსმა ხუცესმა ზაქარია სიონისამან, ძემან დეკანოზისმა“. 127 გვ.

მინაწერები: 1. „ესე „ძუშლ-მშუშნიერება“—კატეხიზნო, ქმნილი ან ტონის მიერ 1, არის პოლიეკტოს გრიგორის ძის კარბელოვისა; 1882 წ. აპრილის 20-ს.“ 1 გვ.

2. „ამ წიგნს ვსწირავ „საქართველოში წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“ პ. კარბელოვი. 1882-ს წ. მაისის 30-ს“ 1 გვ.

(70)

70

პარაკლიტონი. XVIII

464 ფ.: 14.3×10.5; ქალაღი; ტყავადაქრული ტვიფრული ხის ყდა; (ცალი ყდა მოცილებულია); დაზიანებული; ნაკლული (თავ-ბოლოსა და შივადაშიგ); ნუსხური (სათაურები სინგური); [XVIII ს.]; გადამწერი—ზაქარია ცოდვილი (411v). დაუწერელია 343r.

[პარაკლიტონი]. — „გალობანი... ვმა ა. სამწუხრონი ლოცვა ჩნნი შეიწირენ, წო უფალო, და შოგან... ცოდვილთა, რამეთუ შენ მწ..., რომელმან უწნე საფლავსა აღდგომით...“ 1r—464v.

წყდებდა: „...უხრწნელო, ზეშთა სიტყუსა ვორცნი ავა“...

შენიშვნა: აშიებზე გადამწერის მინაწერებია: 103r, 139v, 162v, 271r, 326v, 329r, 347r, 368r, 369v, 378r, 380r, 392v, 401r, 437v, 457v.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ზაქარია ღისმშობლისა მეოხებითა“ 411v

მინაწერი: „ქრთლდამე, ელიოზ გედავანის შვილი, და აზყასიმისი წა. ქალაქად მივიდენ“ 392v.

(71)

71

ალაპიტ დიაკონი, სამეფო ტომარი. XVIII

33 ფ. (66 გვ.); 21×16,8; ქალაღი (მოლურჯო); მუყაოს ყდა; მხედრული (სათურები მთავრულად); XVIII ს. (კვირისიშანი: 1789); გადამწერი—გაბრიელ რატის ძე (65 გვ.). დაუწერელია: 66 გვ.

„სამეფო ტომარი. უსამღვდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუქნსა იმპერატორსა იუსტინიანეს ალაპიტ უმცირესი დიაკონი კრძალვით შრომასა ამას უძღვნი, თავი ა.—ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედი, მყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა, ჭი იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებათა ალგიყვანა შენ ქრისტემან...“ 6—63 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. მთარგმნელის, გაიოსის მიმართვა ირაკლი მეფისადმი (უდრ. H-70, შენ. ბ; 1—3 გვ.); ბ. [ავტორების შესახებ დამოწმებული ცნობები], (3—5 გვ.).

2. ერთვის: [გაიოსის ლოცვა მეფის ირაკლისა და მისი სახლუელობისათვის]; 63—65 გვ.

ანდერძი: „რატის ძის გაბრიელის არის, რომელ აღწერა ჟამსა სიკაბუკისასა თუსისასა, ამინ“ 65 გვ.

(72)

72

წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმედებისა. XVIII

133 ფ.; (266 გვ.); 20×15; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული. XVIII ს. (კვირისიშანი: 1791). დაუწერელია დასაწყისში 6 ფ. და 246—266 გვ.

„წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმედებისა, ანუ მღგომარეობა კაცობრივისა ცხოვრებისა. შესავალი.—დასდრიკეთ თავნი თუსნი ქვედ, ჭი თქვენ, მცხოვრებნო ქვეყანად! სდუმენით და მიიღეთ კეთილკრძალულებითა მოძღვრებად მაღლით...“ 1—240 გვ.

შენიშვნა: ერთვის—„პყრობა ანაწილისა შვიდთა წიგნთა გამო შემდგარისა...“ 241—245 გვ.

(73)

73

ლოცვები. 1778

235 ფ. (470 გვ.); 15×9,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; თაენაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1778 წ. (470 გვ.); გადამწერი—სოლომონ უღირსი (470 გვ.). დაუწერელია: 234 გვ.

[ლოცვები]. „...ხოლო აწ გახარებ შენ სიხარულსა, და ეგო უწრწენლად და ჰშუტ ღმერთი, ყოვლად წმიდაო...“ 1—470 გვ.

შენიშვნა: ზოგი ლოცვა და გალობა ხელნაწერში არის ავტორის დასახელებით: ა. „ლოცვა სავდრებელი ყოვლად წისა ღისმშობელისა მიმართ, თქმული წისა მამისა ჩნისა მარკოზ მონაზონისა“ 160—177 გვ.; 283—287 გვ.

ბ. „გალობა ყოვლად წისა ღისმშობელისა, თქმული იოსებისა, ემა დ“ 180 გვ.

- გ. „ლოცვა ყდ წრისა ღრისმშობელისა მიმართ, თქმული ღირსისა ფილთეოს კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა“ 181—197 გვ.
- დ. „ლოცვა განთიად და მიმწუხრი სათქმელი წრისა იოანე დამასკელი-სა“ 215—222 გვ.
- ე. „ლოცვა, თქმული წრისა მაკარიისა“ 223—233 გვ.
- ვ. „სზღ ლოცვა წრისა დიდისა ბასილისა“ 287—290 გვ.
- ზ. „ლოცვა წრისა მამისა ჩრისა იოანე ოქროპირისა“ 290—297 გვ.
- ძ. „ლოცვა წრისა ზიარებისა წრისა დიდისა ეასილისა“ 337—445 გვ.
- თ. „ლოცვა სზღ წრისა მამისა ჩრისა იოანე ოქროპირისა“ 345—350 გვ.
- ი. „ლოცვა სზღ სიმეონ მეტაფრასისა“ 350—354 გვ., 355—366 გვ.
- ია. „საღთისა დანაკელისა“ 366—369 გვ.
- იბ. „დიდისა ეასილისა“ 369—371 გვ.
- იგ. „ლოცვა სზღ წრისა ზიარებისა სიმეონ ახლისა ღრისმეტყულისა“ 372—383 გვ.
- იდ. „ლოცვა სზღ ოქროპირისა“ 383—388 გვ.
- იე. „ლოცვა სზღ იოანე დამასკელისა“ 389—391 გვ.
- ივ. „სზღ ლოცვა იოანე ოქროპირისა“ 391—392 გვ.
- იზ. „დიდისა ეასილისა“ 402—404 გვ.
- იძ. „ოხითა ოქროპირი“ 412 გვ.
- იო. „ოხითა ეასილისა“ 415 გვ.
- იკ. „გალობა სავედრებელი ყოვლად წრისა ღრისმშობელისა, ითქმის ყოვლისა ვნებისათს სულიერისა, თქმული თეოსტირიკტა მონაზონისა“ 419—422 გვ.
- ანდერძი: „... და ღამე მოსწრაფედ მოქმედებად და ამის უკუშ ძლით. აჰა, უწყობნი მარცვალნი ჩანედ და იქმნების რაოდენნიმე შეცქ მიღება, გარნა გვედრები შენდობასა ყოველთა, უღირსი სოლომონ, ქკს უაზ“ 470 გვ. (მხედრულად, სხვა ხელით).

(74)

74

კრებული. XVIII

256 ფ. (512 გვ.); 20×16; ქალღი (სხვადასხვა); ტყეგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელი; სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ჭვირნიშანი: 1780, 1788, 1789, 1792, 1799). დაუწერელია: 346, 509, 510, 512 გვ.

1. „თქმული წრისა და ნეტარისა მამისა ჩრისა იოანე ოქროპირისა იგავისა მისთს მეზუშრისა და ფარისევლისა, მ. გ.—საყუარელნო, ორნი კაცნი აღვიდოდეს ტაძრად ლოცვად, ერთი ფარისეველი და ერთი მეზუშრე...“ 1—5 გვ.

შენიშვნა: თავფურცლის რ-ზე დაკრულია ნაბეჭდი წიგნიდან აღებული ილუსტრაცია: „მეზუშრე და ფარისეველი“ წარწერით: „ტრიოდონი“, ქვემოთ კი: „ნუმცა ვილოცავთ ქარისევლებრ, ძმანო, რამეთუ რამელმან აღიმაღლოს თავი თსი, დამდაბლდეს. მოვედით, დამდაბლდეთ წინაშე ღრისა მარხუთა და მეზვერისა, გმასა ვლადდებდეთ სულთქმით და ლმობიერად. ღმერთო გკლბინე ჩრ ცოდვლთა ამათ და მოგვანიტე ბრალთა შენდობა მრავალმოწყალეო და გვხსენ მწარეთა მათგან სატანჯველთა საუკუნეთა“.

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩრისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა უძღვებისათს შვილისა, მ. გ.—მარადის თანამდებ ვართ ქადაგებად კაცთმოყუარებასა ღრისასა...“ 6—14 გვ.

3. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ანასტასი სინაელისა ქრისტეს მიერ შესვენებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათს, მ. გ.—რად არს ესე ღღეს, მ საყუარელნო, ვითარ მოსწრაფებით და ღირსე-

ჩით შემოკრებულ ვართ, რაზეთუ მომიწოდს ჩნ ხსენება ძმათა ჩუშნთა...“ 14—22 გვ.

4. „წმიდისა და ღწიგ განბრძნობილისა მამისა ჩუშნისა იოანე დამასკელისა სიტყუა ქრისტეს მიერ შესუშნებულთათჳს და რათა სამარადისოდ აღვასრულებდეთ ჳსენებასა მათსა, მ. გ.—საზრდელთა გემოვანთა წინადაგებანი მრავალგზის არა ხოლო მშიერთა ჳამად თვისსა მიიზიდუშნ, არამედ ოდესმე თუთ მათ განმაძღართაცა აღსძრუშნ...“ 23—44 გვ.

5. „კვირიაკესა ჳორცთა აღებასა საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ეფრემ ასურისა მეორედ მოსლვისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა, მ. გ.—საყვარელნო, ნურარას პატივს სცემთ უფროს შეუორგულებულისა სიყუარულისა, რამეთუ ფრიად ვსცთებით დღითი დღე...“ 45—57 გვ.

6. „შაბათსა ყუელიერისასა ჳსენებასა წმიდათა მამათასა სიტყუა წმიდისა მამისა ჩუშნისა ეფრემ ასურისა მამათათჳს შესვენებულთა, მ. გ.—გული ჩემი მელმის, შემდობელ (!) მექმნენით მე, ძმანო და მონანო კურთხეულნო, მოვედით და ისმინეთ რამეთუ ტკივნეულ არს სული ჩემი და ელმის თირკმელთა ჩემთა, სადა არიან ცრემლნი...“ 57—67 გვ.

7. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაბადუკიელისა მარხვისათჳს, სიტყუა ა, მ. გ.—დანესტუშთ, იტყვის, ახალთა თთუშსა შინა ნესტესა კეთილ შესწავებულსა დღესადღესასწაულსა თქუშნისასა...“ 67—77 გვ.

8. „წმიდათაგანისა მამისა ჩნისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაბადუკიისა მარხვისათჳსვე, სიტყუა მეორე, მ. გ.—ნუგეშინისცემდით, იტყვის, მლუდელნი ერსა, იტყოდეთ ყურთა მიმართ იერუსალიმისათა, კმა არს ბუნება სიტყვისა მოსწრაფეთა მიმართებისა, ვიდრემე წარმატებულ ყოფად...“ 77—84 გვ.

9. „თქმული ანასტასი მონაზონისა სინელისა შემოსლვისათვის მარხვათასა და მეექვსისათჳს ფსალმუნისა, მ. გ.—შემსგავსებული მარხვათა დაწყებისა და ჯეროანისა სინანულისა მიზეზი მიუღლებიეს ეკლესიასა მეექვსე ფსალმუნი, და რამეთუ არს იგი ნამდული სწავლა სულისა...“ 84—100 გვ.

10. „თთუშსა მარტსა თ, წამება წმიდათა ორბეოცთა სევასტიანს წამებულთა. სახელები მათი ესე არს: დომენტიანე, ვალენტი, ევსუქი...—ჟამთა მათ ლიკინიოზ მეფისათა იყო დევნულება დიდი ქრისტიანეთა ზედა...“ 101—107 გვ.

11. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაბადუკიელისა შესხმა წმიდათა ორბეოცთა მოწამეთა, მ. გ.—მარტულთა ჳსენებითა ოდესმე იქმნა განძლომაჲ მოყვარისა მათისა...“ 107—116 გვ.

12. „წამება წმიდისა მოწამისა თეოდორესი, მ. გ.—ტკბილ არს და საწადელ ჳსენება მოწამეთა და საესე საღთოთა მადლითა...“ 117—126 გვ.

13. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ნეკტარი კოსტანტინოპოლით მამათ-მთავრისა საკითხავი, რომელი-ესე აღწერა სასწაულისა მისთჳს წმიდისა თეოდორეს მიერ აღსრულებულისა, რომელი-იგი აღასრულა ყოვლად ქებულმან და უძლეველმან მოწამემან ჟამთა ივლიანე განდგომილისათა, რომელი-ესე იკითხების პლსა შაბათსა წმიდათა მარხუ-

თასა, მ. გ.—ბრწყინულე არს და შუშნიერ დღეს მგალობელთა მთავრისა დავითის თანა გალობად ჩუშნდა... 127—140 გვ.

14. „თხრობა სულთა სარგებელი სასწაულისა მისთჲს, რომელი იქმნა ხალკიპატრიას პატიოსნისაგან და წმიდისა ხატისა ქრისტესისა, რომლისა მიზეზისათჲს ეწოდა მას თავსმდებ, და თეოდორასთჲს მენავისა და აბრაჰამ ჰურიისა, მ. გ.—სამეფოთა სასწაულთა სახსენებელი წარმოგვდგა დღეს და უხმობს მას გულსმოდგინებით მსმენელთაგან ღირსად დიდებულებისა თქმულთასა განმზადებად სასმენელთა...“ 141—162 გვ.

15. „პირუშლსა კვრიაკესა წმიდათა მარხუათასა თხრობა სასწაულისა მის, რომელი აღესრულა ბივრიტიას ხატისა მიერ უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, და სიტყუა სწავლისა მარხუასთჲს და მოწყალებისა, მ. გ.—ბივრიტია არს ქალაქი რომელიმე მყოფი საზღუართა ტვროსისა და სიდონისათა...“ 163—175 გვ.

16. „თხრობა დიდებ[უ]ლისა სასწაულისა, რომელი იქმნა წმიდასა მას ზედა ჯურღმულსა დიდისა ეკკლესიისასა სოფია წმიდასა საუფლოსაგან და პატიოსნისა ხატისა უფლისა და ღრისა და მაცხოვრისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა და მუნ მისრულისა მისთჲს პატრიკისა და ქრისტეს მოყუარისა მწიგნობრისა მისისა, მ. გ.—არარა არს ესრეთ მახარებელ სულთა ღრის მოყუარეთა, ვითარ საქმეთა ღრის მიერ საკვრველებით აღსრულებულთა...“ 175—184 გვ.

17. „წმიდათა შორის მამის ჩუშნის და ნეტარებით მოხსენებულისა იოვანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა, სიტყუა ხატთათჲს, თავი მეორე, მ. გ.—მეცით მე შენდობა მეძიებელსა შენდობისასა, მეუფენო ჩემნო...“ 185—200 გვ.

18. „თხრობა, მოღებული წათა და სამსახურებელთა ხატთათჲს, და თუ ვითარ, ანუ რომლისა მიზეზისათჲს განეწესა დღესასწაული მართლმადიდებლობისა, რომელი მიიღო წლით-წლად წმიდამან და დიდმან კათოლიკე ეკკლესიამან პლსა კვრიაკესა წმიდათა მარხუათასა, მ. გ.—მეფესა თეოფილეს მის ჟამისა, რომელი იგი თვთმპრობელობისა ბერძენთასა დაეპყრა მთავრობა მიშუშბითა ღრისათა...“ 201—206 გვ.

19. „მეთოდის დღეთა საღმრთოსა მიერ განბრწინებებისა მოუხდა წასა და დიდსა იოვანიკეს, რომელი-იგი სიბრძნის მოყუარებდა მათ ზედა ულუმბოსით, წა არსაკ, რჩეული იგი მონა ღრისა და დიდი მოღუაწე...“ 207—215 გვ.

20. „წათა შორის მამისა ჩუშნისა იოვანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა ქება ეკკლესიად მიმავალთა და კეთილწესიერებისათჲს დიდებისმეტყულებათა შინა და სიტყუსა მისთჲს, ვითარმედ ვიხილე უფალი მჯდომარე საყდარსა ზედა მაღალსა და აღმატებულსა, მ. გ.—მრავლისა მოსწრაფებისა მჩუშნებელად გხედავთ თქნ...“ 215—229 გვ.

21. „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა დედისა ჩუშნისა მარიამ მეგვკტელასი, აღწერილი სოფრონის მიერ იეროსალიმელ მთავარეფისკოპოსისა, მ. გ.—საიდუმლოთა მეფისათა დაფარუა კეთილ არს, ხოლო საქმეთა ღრისათა ქადაგება დიდებულ...“ 229—255 გვ.

22. „თხრობა მარგებელი თხრობათაგან, შეკრებილი მაუწყებელად, სახსენებელად საკვრუშლებით ქმნილისა სასწაულისასა, რაჟამს სპარსნი და ბარბაროსნი დეკოფალსა ამას ქალაქთასა ბრძოლად მოადგეს და წ[ა]რწყმ-6. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I.

დესცა სამლოთოთა ბქობითა განსჯილინი, ხოლო ქალაქი ესე, უვნებელად დაცული მეოხებითა ღისმშობელისათა, მიერთგან წლითი-წლადსა გალობასა სამადლობელსა და უჯდომელ სახელდებულ დღისა ამის, მ. გ. — წელთა ირაკლის ბერძენთა მეფობისათა, ხუასრო სპარსთა სამთავროსა მქონებელმან წარმოავლინა სარვან მხედართმძღუანელი...“ 255—265 გვ.

23. „ნეტარისა ევსუქი ხუცისა იეროსალიმელისა შესხმა ცხოვრებისათს ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა, მ. გ. — ყოველი, ვინ კეთილ ცნობიერი ენა სამართლად მოიკითხავს ქალწულსა ღისმშობელსა და ჭეშმარიტად ძალისაებრ მიემსგავსების სთავარანგელოსსა გაბრიილს, რამეთუ იგი გიხაროდენ ეტყვის მას...“ 265—269 გვ.

24. „იოვანე მთავარეპისკოპოსისა თესალონიკელისა სიტყუა განკაცებისათს უფლისა იესუ ქრისტესსა და ხარებისათს ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა, მ. გ. — ლამე წარხდა, ხოლო დღე მოგვახლა...“ 270—273 გვ.

25. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა სოფრონი იეროსალიმელ პატრიარხისა სიტყუა ხარებისათს ყოვლად წმიდისა უხრწნელისა დედოფლისა ჩუშნისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, მ. გ. — მარტს კე. ხარება არს, ძმანო, ხარება, და კდ ვთქუა ხარება არა ხოლო, რომელ ყოველთა ხარებათა უმალღეს არს, უსამლოვს და უაპაროვენს(!) და შეუსწორებელითა აღმატებითა აღმატებულ...“ 273—307 გვ.

26. „წმიდათა შორის მამის ჩუშნისა იოვანე ოქროპირისა სიტყუა ხარებისათს ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუშნისა ღისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, მ. გ. — კდ სიხარულისა ხარება, კდ განთავისუფლებისა უწყება, კდ აღმოწოდება, კდ აღმოსულა, კდ მხიარულებისა ვმამ, კდ მონებისა წილ აზნაურება, ანგელოსი ქალწულსა ჰზრახავს...“ 307—312 გვ.

27. „წინა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ანდრია იერუსალიმელის, კრიტელ მთავარეპისკოპოსისა, სიტყუა ლაზარისთს ოთხ დღე მომკუდრისა, რომელი აღადგინა უფალმან, მ. გ. — ლაზარე შემოკრიბა აწინდელი ესე შესაკრებელი და ეგულების სერობისა ყოფად და ტაბლასა განმზადებს ღირსებით ტრფიალთათს სათნოებისათა...“ 312—334 გვ.

28. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა იოვანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა თქმული ბზობისათს, მ. გ. — საკურუსლებათაგან საკურუსლებად და სასწაულთაგან სასწაულთა მიმართ უფლისათა ვიდოდიოთ, ძმანო...“ 334—345 გვ.

29. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ანდრია იერუსალიმელ მთავარეფისკოპოსისა სიტყუა ბზობისა და იეროსალიმს შესულისათს უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ. — გუშინ მეუფისათანა ლაზარე მისტუმრნა ჩუშნ...“ 347—370 გვ.

30. „იოვანე მდაბლისა ხუცეს-მონაზონისა და დამასკელისა სიტყუა ლელსათს განხმობილისა და ივანისა მისთს ვენახისა, რომელი აღმოთქუა დიდისა ორშაბათისათს. მ. გ. — აღმძრავს მე სიტყუად ერთარსი ღისა მამისა, რომელი-იგი მამულთა წიაღთა არაოდეს განეშორა საშოსა ქალწულისასა...“ 370—380 გვ.

31. „თარგმანება მატ[თ]ეს თავისა, წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა იოვანე ოქროპირისა სიტყუა ათთა ქალწულთათს, რომელი იკო-

თხვების ორშაბათსა ვნებისასა. მ. გ. თავი კე.—არამედ საყუარელნო, შესაძრწუნებელთა იგავთა წარმოიტყვს უფალი, რომელნი-ესე გულსკმის-ყოფით ყურად ვიხუნეთ, და გონებათა შინა ჩუშნთა გაქუნდინ სახსენებელად...“ 380—395 გვ.

32. „თარგმანი მათეს თავისა, რომელი იკითხუშბის დიდსა სამშაბათსა, თავი კე, მ. გ.—ხოლო იესუ იყო რა ბეთანისას სახლსა სიმონ კეთროვნისასა, მოუხდა დედაკაცი, რომელსა აქუნდა ალბასტრი ნელსაცხებელისა მრავალ სასყიდლისა და დაასხა თავსა მისსა...“ 396—403 გვ.

33. „წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა დიდისა ხუთშაბათისა განცემისათს იუდასგან და მიცემისათს წმიდათა საიდუმლოთასა და რათა არა ვიხსენებდეთ ძვრსა, მ.გ.—მცირედ საჭირო არს დღეს თქუშნისა მიმართ სიყვარულისა თქმად, ხოლო მცირედ საჭიროება ვთქუ...“ 404—415 გვ.

34. წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა საკითხავი დიდისა ხუთშაბათისა, განცემისათს უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—მკმუნვარედ ვხედავ დღეს ეკკლესიასა სახითა და ფრიადცა შეწუხებულად...“ 415—418 გვ.

35. „თარგმანება მათეს თავისა წმიდისა მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა, თავი კე, მ. გ.—და ვითარცა ჭამდეს იგინი, მოილო იესუ პური, აკურთხა და განსტეხა და მისცა მოწაფეთა თსთა და ჰრქუა: მიიღეთ და ჭამეთ, ესე არს გორცი ჩემი...“ 418—426 გვ.

36. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სწავლა ზიარებისათს წმიდათა საიდუმლოთასა, მ. გ.—ამისთს გევედრები, საყუარელნო, ნუცა ჩუშნ უღებ ვიქმნებით და ვიტყვთ, თუ ღმერთმან გაცხო...“ 426—431 გვ.

37. „დიდსა პარასკევსა საკითხავი ჯუარცმისათს და დაფლუსა უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, თქმული ნეტარისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ნიკომიდელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—მაღალსა და აღმატებ[უ]ლსა სახილველსა აღიწია ჭადავება იგი სახარებისა...“ 431—446 გვ.

38. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა ვნებისათს მაცხოვრისა ჩრნისა იესუ ქრისტესსა, ძისა ღრისა, და ვითარმედ დღესა, რომელსა განივლინა ადამ სამოთხით, მასვე დღესა შევიდა ავაზაკი სამოთხედ, მ. გ.—გუშინ აღთქმულსა მას ვალსა, დღეს მნებავს აღსრულებად, საყუარელნო, და ვეძიებ, თუ სადა დავბეჭდეთ მაშინ სიტყუა...“ 446—452 გვ.

39. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა ეპიფანე კიპრელ ეპისკოპოსისა სამლოთოთა გორცთა უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესთა დაფლუსათს და იოსებ და ნიკოდიმოსისთს და ჯოჯოხეთსა შთასულისათს უფლისა, შემდგომად განმაცხოველებისა ვნებისა მისისა, რომელი-ესე იკითხუშბის დიდსა შაბათსა, მ. გ.—რად არს დღეს დუმილი მრავალი ქუშყანასა ზედა...“ 452—496 გვ.

40. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ნოსელიისა მკუდრეთით აღდგომისათს უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—რაოდენიცა მამათმთავართა კურთხევა სულსა სულისა მიერ დამტკიცებულ არს...“ 469—493 გვ.

41. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა ამაღლებისათს უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—ბრწყინულად

არს ყოველი დღესასწაული უფლისა განგებულებისა და განმაბრწყინებელ გულებსა მორწმუნეთასა. ბრწყინულე არს უკუშ მიზეზიცა წინამდებარისა ამის დღესასწაულისა...“ 493—501 გვ.

42. „მისივე წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყუა ამალღებისათს უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—სამნი განსაკრებელნი საქმენი და არა საცნაური კაცობრივისა ბუნებისაგან თანა შემოათხზნა ბუნებასა ჩუშნისა...“ 502—505 გვ.

43. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა სოფრონ იეროსალიმელ პატრიარხისა სიტყუა ცად ამალღებისათს უფლისა და ლუთისა დამაცხოვრისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა, ითქუა ესე ადგილსა თხემისასა შიშისათს უღთოთა სარკინოსთასა, და სადა-იგი აღასრულებდეს წმიდასა დღესასწაულსა ამალღებისასა, მ. გ.—ვდუმენ, ნუუკუშ მარადის ვდუმენა და თავს ვიდუა, ვითარცა მღმობიერმან ვითმენდ...“ 505—508 გვ.

შენიშვნა: ერთვის — „ხანდუკი წიგნისა ამის“ 511 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი იე“ 44 გვ.

მინაწერები: 1. „შეისწავეთ, რამეთუ დედანსა შინა არლარა იყო ნაშთი ამისი, არამედ დაკლებულ იყო, და სადაც დედანი იშოვოთ, მოაწერეთ, წმიდანო ღრისანო“ 508 გვ. (აშიაზე).

2. „დეკანოზი და ბლალაჩინი ვასილი ადრიანოვი“ 1 საცავი, ფ-ის რ (იქვე, ზემოთ ბერძნულად).

(75)

75

გედევანიშვილი იონა, მოგზაურობა. XIX

60 ფ.; 20,3×16,3; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი: 1805). დაუწერელია: 59v—60v.

[გედევანიშვილი იონა. მოგზაურობა]—„მზადმან მან ნათელმან უსხეულომან ყოველთა არსთა მიზეზმან მიზეზთამან იხილა ქუწყანა განუსაზღვრებელი და განუწყალელებელი, უხილავი და ბნელი, და ჰსთქუა: იქმენინ ნათელი, იანიეჟარბერტყა და განყარა ბნელი...“ 1r—52v.

შენიშვნა: ერთვის — „თქმული იონა მიტროპოლიტის, გედევანის ძისა — ა. ლოცვამან ანა: თიფლის აზიით და მოკლე პონტია ზღვით, ვგროპ-ბიზინტით, აღბიჟელაგ ნისებით...“ 53r—59r.

(76)

76

ლოცვების წიგნი. XIX

73 ფ.; 22,3×16,5; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი: 1824). დაუწერელია: 1v, 2v, 72r—73v.

„დილის ლოცუა.—კდ განვლო ლამემან! მე აღვსდგები ძილისაგან და კდ ვგროპნობ სიაჟოვნესა მყოფობისა ჩემისასა, დაუსრულებელი სახიერებაო...“ 3r—70v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის შედგენილობა:

1. „დილის ლოცვა“ 3r—6r.
2. „გრძნობა საკუთარისა მყოფობისა“ 6r—8v.
3. „შეწირვა მადრიელობისა ღმრთისა თანა 8v—13r.
4. „ღმერთი არს სიყვარული“ 13r—16r.
5. „ცნობა საკუთარის განზრახვისა“ 16r—19r.
6. „იმედ-ქონისათჳს ღმრთისაგან ჟამსა ქვეყნიერის უბედურებისასა“ 19r—21r.
7. „ლოცვა კაცთათჳს ძმათა ჩემთა“ 21r—23v.
8. „ლოცვა მტერთათჳს“ 23v—24v.
9. „ნამდვილ ცნობისათჳს მოყვისისა“ 24v—27r.
10. „ვედრება მონიჭებისათჳს სარწმუნოების ცნობისა“ 27r—v.
11. „ლოცვა გამოძიებისათჳს სუნიდისისა თჳსისა“ 27v—28r.
12. „უადვილესი ღონე თჳსის სინიდისის გამოძიებისა“ 28r—29r.
13. „ლოცვა მეგობრისათჳს, გინა კეთილისმყოფისა“ 29r—30r.
14. „ლოცვა მიცვალბულთა ნათესავთა და მეგობართათჳს“ 30r—31r.
15. „მადრიელობა ღმრთისა მონიჭებისათჳს ჩვენდა უკვდავის სულისა“ 31r—32v.
16. „ლოცვა მამისა და სახლელულთათჳს“ 32v—34r.
17. „ლოცვა მამისა ძეთათჳს თჳსთა“ 34r—35r.
18. „ლოცვა ჟამსა უბედურებისასა“ 35r—v.
19. „ლოცვა წინასწარ მოსმენისა სიტყვათა ღმრთისათა“ 36r—v.
20. „ლოცვა შემდგომ მოსმენისა სიტყვათა ღმრთისათა“ 37r—38r.
21. „საღამოს ლოცვა“ 38r—42v.
22. „ლოცვა მოთხოვისათჳს სიბრძნისა ნათლისათჳს“ 43r—v.
23. „შეწირვა ნებისა“ 43v—44v.
24. „ლოცუა იესო ქრისტეს მიმართ მოვლენისათჳს ღვთიურის სულისა“ 44v—46r.
25. „განზრახუა ღმრთიურსა სიბრძნესა ზედა“ 46r—47r.
26. „ლოცვა დღესა შობისა თჳსისასა“ 47r—v.
27. „ლოცუა ძლევისათჳს ცოდვათა ზედა“ 48r—v.
28. „სასაღებისათჳს ღმერთზედა“ 48—49r.
29. „ვიში ღმრთისა“ 49v—51r.
30. „შეურაცყოფისათჳს ღმრთისა“ 51v—53v.
31. „გრძნობა სულისა მიმწოდებელისა ღმრთისა მიმართ“ 53v—55v.
32. „ქმმართველისათჳს და კეთილოვნებისა“ 55v—56v.
33. „სანუგეშო განზრახვა სიკვდილსა ზედა“ 56v—59r.
34. „ღმერთი არს სიყვარული“ 59v—64r.
35. „დახსნისათჳს“ 64r—68r.
36. „განგებულება“ 68v.
37. „ყოველღვთიური განმარტვა ქრისტიანის ცხოვრებისა“ 69r.
38. „მყოფობა ღმრთისა“ 69v—70v.

2. ერთვის „პინაქსი“ 71r—v.

შინაწერები: 1. „წიგნი მაჩვენებელი სულიერის თანამდებობისა“ 1r.

2. „ღმერთი არს სიყვარული უბიწო, ღმერთი სიყვარული არს და რომელი ეგოს სიყვარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰკიცხ და იგი ღმრთის თანა. იოანესი თა-ვი დ და რიცხვ ივ; შეთხზული ეკვარტს ღაუ ზენისაგან“ 2r.

(77)

77

სწავლანი «სამასეული». XIX

79 ფ. (158 გვ); 16,5×10,5; ქალაღი (ღურჯი); მუყაოს ყდა (ყუა და კუთხეები—ტყავი, ტვიფრული); მხედრული (სათაურები სინგურით); გადამწერი—იოსტოსი (158 გვ); XIX ს. (ქვირნიშანი: 1862).

1. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩნისა გრიგოლი ღმრთისმეტყულისა.—დასაბა(მა)დ და აღსრულებად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაქუნდინ, რამეთუ კეთილ არს ღმრთისაგან დაწყებად..“ 1—61 გვ.

2. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩრნისა დიდისა ვასილისნი, 1. ლოცუა უბნობა არს ღრისა მიმართ, აწ უკუშ გულისხმა-ვეოთ, ძმანო, თუ ვითარი საზომი უხმს გონებასა მას...“ 62—106 გვ.

3. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩრნისა მაქსიმე აღმსარებელისნი.—პლი უენებულობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდვასაა უცხო იქმნეს და სრულიად განეშოროს...“ 107—156 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა სამასეული ესე სადიდებულად სამებისა წმიდისა“ 157 გვ. (ტექსტის ხელით. სინგურით).

მინაწერები: 1. „ზაქარია ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“ 1 საცავი ფ-ის რ.

2. „სამასეული წა გრიგოლისა ღვთისმეტყველისა“ იქვე.

3. „ამას წიგნსა ეწოდების „სამასეული“ 1 საცავი ფ-ის v (სინგურით, ტექსტის ხელით).

4. „ეს სამასეული, იოსტოსის დაწერილი, თავად თადია ჩოლაყოვისა, არს“ 158 გვ. (თადია—ხელრთვა).

5. „ესე წიგნი, საღმთო სწავლა და დარიგება გრიგოლი მღვთისმეტყველისა; ნიკოლოზ ჩოლოყაშვილისა არის, ვინც მოიპაროს, ამის მაღლი გაუწყრეს“ 158 გვ. (სხვა ხელით).

(78)

78

საგალობლები. XVIII

77 ფ. (154 გვ.) 16,6×10,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ჭვირნიშანი: 1796). დაუწერელია: 54 გვ.

1. „დასდებელი. ჳმა ა.—სამწუხრონი ლოცუანი ჩუშნი შეიწირენ, წმინდაო უფალო, და მოგუმადლე ჩუშნ მოტევება ცოდუათა, რამეთუ შენ მხოლო ხარ...“ 1—50 გვ.

2. „მომიწესენენი, რვა ჳმა. ჳმა ა.—საქმლისა მიერ გამოხადა მტერმანადამი სამოთხით...“ 51—53 გვ.

3. „თთუშსა სეკდენბერსა ა, ოხითა იბაკონი ყოველთა დღესასწაულთანი ჳმა ბ.—ყოვლისა დაბადებულისა შემოქმედო, ჟამთა და წელთა თსითა ჳელმწიფებითა დამსხმელო, აკურთხე. გვრგვნი ამის წელიწადისა...“ 55—111 გვ.

4. „ოხითა იბაკო მარხუათანი და ჳატიკათანი, მეზუშრისა და ძარისეველისა კვრიაკითგან, ნაცულად მოციქულთა ვედრებისა ამათ სამთა მუხლთა ვიდრე ბზობადმდე ვიტყვთ დიდება, ჳმა ვ.—მსწაფლ განუხუშნ სინანულისა ბჳენი სულსა ჩემსა, ცხოვრების მომცემელო...“ 112—128 გვ.

5. „აღღგომის საგალობლები.—„პასექისა ბრწყინუალესა კვრიაკესა პასექისასა, ოხითა ჳმა ე.—ქრისტე აღდგა მკურდრეთით, სიკუდილითა სიკუდილისა დამთრგუნველი...“ 129—154 გვ.

შენიშვნა: ჳვედა ყდის რ-ზე დაკრულია დაზიანებული ნაწყვეტი „მეცხრე ჟამის“, ტექსტისავე ხელით ნაწერი.

მინაწერი: „ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“, ჳდა საცავი ფ-ის რ.

(79)

79

ოთხთავი. XVIII

48 ფ.; 19×13; ქალღი; რესტავირებული; ნაკლული; მხედრული; XVIII ს. დაუწერელია: 21r-v, 36r-v.

„წმიდა სახარება მათეს თავი პირველი.—წიგნი შობის იესო ქრისტესი, ძისა დავითისაი და ძისა აბრამისი...“ 2r—48v.

წყდება: „რომელი არა არს ჩვენდა მტერი, იგი ჩვენ კერძო არს“ (ლ. 9,50).

შენიშვნა: 1.ოთხთავს აკლია მთლიანად:

იოანეს სახარება;

მათეს თავს: 9,1—9,22; 12,13—12,40; 13,16-დან ბოლომდე.

მარკოზის თავს: 10,29—12,16; 13,22—14,65;

ლუკას თავს: 2,34—6,49; 9,51-დან ბოლომდე.

2. ბოლო საცავი ფ-ის r-ზე კრიპტოგრაფია.

შინაწერი: „ქიქინაძის ბიბლიოტეკისა“ 1r.

(80)

80

კრებულ. 1853

42 ფ. (84 გვ.); 17,5×10,6; ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; 1853 წ. (74 გვ.); გადამწერი—ნაომ რევაზოვი (28, 59, 74, 83 გვ. გვ.); ადგილი—ხირსის მონასტერი (82 გვ.).

1. „ქანონნი შეცოდებულთანი, აწერილნი ნეტარისა მამისა ჩუქნისა იოანეს მიერ კონსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, რომელსა მარხველ ეწოდა.—უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მარხველი უკანასკნელ იყო უფროს ყოველთა მართალთა, ჰსჯულის კანონის წესნი აღსწერნეს...“ 1—28 გვ.

ქორწინებისა თავისათჳს; თავი სჳა მატთესი. ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ-იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობაცა ხარისხად...“ 29—74 გვ.

შენიშვნა: ერთის—1. „საძიებელი კანონთათჳს, როგორ მიეცემის და რაოდენ ეპატეების და რომელიმე წელი მიუტევებს“ 75—79 გვ.

2. მსოფლიო კრებათა ნუსხა 80—82 გვ.

ანდერძი: 1. „ესე ჰსჯულის კანონი სრულის კანონიდგან გამომწერე შემოკლებით ცხადნი ცოდვილმან მღუდელმან ნაომ რევაზოვიან“ 28 გვ.

2. „აჳა მაგალითნიცა ქორწინებისანი, რომელნიცა დასხნა უბრძენსმან და უსიტყვიერესმან დიდმან ხარტოფილაქსმან, (ესე იგი) წიგნთა მცველმან უწმინდესისა ქრისტეს დიდის ეკლესისა კონსტანტინეპოლისამან იეროდიაკონთა შორის უფალმან მანუილ ქსანთოს. ამათის მადლის შემწეობითა აღვწერე შემოკლებული კანონი ესე ქორწინებისა ცოდვილმან გლაზაკმან მღუდელმან ნაომ რევაზოვიან მოსახსენებლად ჩემდა, ამინ“ 59 გვ.

3. „წელსა ჩუნგ, 1853, თ-ს ოკდომბერსა 9 შესრულდა ესე ნათესაობისა მაგალითნი და კანონნი ჩემ ცოდვილის მღუდლის ნაომ რევაზოვიან მიერ, უკეთუ

შეცდომა რაიმე იხილოთ, შენდობილი ვიყო, რადგანაც შემოკლებით გადმოვწერე სრულის კანონიდან მარტივად საჭიროებისათვის“ 74 გვ.

4. „მე ვარ კეთილ ჰსჯულისა კანონი, სამღთო კაცისა ჯელთა მძღუანველი, მე-ქორწინეთა ჯვროვნად შემაუღლებელი, მორწმუნეთათვის დამრიგებელი, უფროს ღვთისადმი შეყვარებული, კუთვნილი მღუდლის ნაო მისი, გვარად არის რე-ვაზოვი.

ხოლო დამწერი ამისი მღუდელი ნაო მ. ვინც გულს იღვას პარვა ამისი, იყოს ღვთისადმი შეჩვენებული. ამინ“. 83 გვ.

მინაწერები: 1. „ხირსის მონასტრის მღუდელი ნაო მ რევაზოვი“ 82 გვ.

2. „მოციქულთ საწინასწარმეტყულონი, სამოციქულონი წერილ არიან თვენში სამგან: პირველი გ სევდემბრის—კვ-სა,

მეორე გ ნემბრის—ლ-სა

მესამე გ იუნისსა კთ-სა.

ხოლო ესენი ყოველთა მოციქულთაზე ვისაცა ენებოს, გა დ ი დ ე ბ ს ი ა ნ თ გ არ-დახდა. უკეთუ არა ჰქონდეს რომელსამე მოციქულსა გა დ ი დ ე ბ ს ი, ამ ზემო სა-წინასწარმეტყულოდგან შეიძლება გარდახდა“ 84 გვ.

(81)

81

სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ. 1793

36 ფ.; 17,5×10,5; ქალაღა (ლურჯი); ტყავადაკრული ხის ყდა; მხედრული (სა-თაურები სინგურით): 1793 წ. (34ვ); დამკვეთი—ფარნავაზ, მეფის ირაკლის ძე (34ვ); გადამწერი—დავით რექტორი (34ვ); ადგილი—თელავი (34ვ). დაუწერელია: 1ვ—3ვ, 4ვ, 35რ—36ვ.

„ამბავი მახმადისი თარგმანსა შინა ფსალმუნთასა, მოყუანილი და წიგნ-თაგან მახმადიანთასა გამოღებულრ, და ნათესაობა მათი. გალობა, ფსალმუნი ასაფისი პბ.—ესე ფსალმუნი წინასწარმეტყუელმან აგარიანთა ნათესავისა და ისმაიტელთათს თქუა...“ 5რ—34რ.

ანდერძი: „დავმუშტ ალექსის ძე, თელავის ქალაქს, სემინარიის რექტორი და ვით გარდაწერით, რომელსაცა მისისა უგანათლებულესობისა სრულიად საქართ-ველოს მპყრობელის მეფის ირაკლი მეორის ძის ფარნავაზისაგან მებრძანა ამის უკუშ წიგნაკისა აღწერა, უმაღლესმან მარჯუშენმან ცუა-ფარუა და სიცოცხლესა შინა მოახმარნეს.

აღწერილ იქმნა თვით თელავს ქალაქსავე შინა, სამეფოსა პალატსა, სემინა-რიასა, თთუშსა ნოენბერსა. რიცხუსა 28, წელსა განკორციელებითგან სიტყუსა ღისა 1793, ხოლო ქართულსა ქკსა ზედა უპა. უუქანასკნელესი მონა თქუშნის უგანათლებულესობისა რექტორი დავით“ 34ვ.

მინაწერები: 1. „И. Андраш“ 1რ; 2. „სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ“ 4რ.

(82)

82

სულხან-საბა ორბელიანი. ქართული ლექსიკონი. 1743

342 ფ. (684 გვ.); 22×16,5; ქალაღი. ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1743 წ. (368 გვ.); გადამწერი—იოანე მოძღვარი (683 გვ.).

1. „აქა იწყებიან ლექსიკონი ქართული განსამარტებელად ენათა, რო-მელსათანავე ენა თურქთა და სომეხთა უწერია: ა. ანი არს პლი ასო და

ჰმიანი და ართრონი მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუათასა და ბოლოდაცა, ვითარცა ზედეთ დამიწერია:

აბანო სახლი დასაბანელი. ჰამაზ. ბაღის.

აბა მამა ჩნი უფალი

აბელი ყავ. აფიეთ...“ 16—368 გვ.

შენიშვნა: 1. უძღვის—ა. „[ასონი ხუთთა ჰმიანთა ასოთანი და სწავლა სხვათა ასოთა თავბოლოთანი“ 1—2 გვ.; ბ. „მოჭელენი, რომელნი არიან ქართულნი, რომელთამე არლარა უწოდენ და დავიწყებებს და სხვა თურქთა ენათაგან მოულიესთ მისად ნაცულად“ 3—5 გვ.; გ. „ანბანი პდ სასწავლონი ყრმათანი“ 6 გვ.; დ. „ნულა და ქართული რიცხვი, ვისცა სწავლა ენებოს“ 7—10 გვ.; ე. „საჭვენი ხუთთა ასოთანი და სხვათა თავბოლოთანი“ 10—11 გვ.

ვ. „ანდერძანაჲნი მუშაკისა ფრიად დამაშვრალისა მოსწავლეთათჳს, ხოლო მრავალნი მოსწავლენი მგომობარ და მოკიცხარ ექმნებიან შრომისათჳს და არა სარეწავად მისცემენ შენდობასა“ 11—13 გვ.

ზ. „არიან ქარაგმანიცა ათნი, რომელთა ბერძულად ეწოდებიან პროსოდია-ნი“ 13 გვ.

თ. „ესე ოთხნი ნიშანი ქუჩის მზომელობათა კელავენბანი არიან“ 14 გვ.

თ. „ქ. ეს ნიშნები სადა სხდენ, ყოველთა ადგილთა მიგასწავლის მის მისთასა მცენარეთა ანუ ცხოველთა“ 15 გვ.

2. ე რ თ ვ ი ს—ა. „სახელნი თვეთანი“ 359—360 გვ.

ბ. „რიცხვი ჩინელთა, რომელ ათორმეტსა წელიწადსა ათორმეტთა პირუტყუთა სახელებსა უწოდენ. თვითოს წელიწადს თვითოს ათავისუფლებენ, სახელები რომელთა ესენი არიან“ 361 გვ.

გ. „ათორმეტთა ზოდიაქთა სახელები, რომელსა მიითვალავს თვითოს თვეს თვითო. ხოლო მთოვარე თვითოს თვესა ათორმეტსავე“ 362 გვ.

დ. „შესხმა მდღელისა წმიდისა მატათანისა და მეუღლისა მისისა მარია-მისი, დედის დედისა წმიდისა ღისმშობელისა თქმული.—მოვედინ ცნობიერება და შემოკერბინ გონება, აღეზენ ენა ჩემი მაღალთა და აღმატებულთა საქმეთა ჯელყოფად...“ 363—367 გვ.

2. [ს უ ლ ხ ა ნ -ს ა ბ ა ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ქ ა რ თ უ ლ ი ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი].—

„...აბადლონ ებრაელებრ და ბერძულ აპოლიონ და ლათინურად ვესტესმინანს, რომელი წერილ არს იოანეს გამოცხადების 9,11 მომ-სპოლველად გამოითარგმანების;

აბაზანა სააბანოე დიდი ტაშტი კონკა.

აბაზი ოთხი შაური...“ 369—682 გვ.

შენიშვნა: ერთის—1. „ეს ქა ჩნს ენაში ევოდენ საჭმარი არ არის, მაგრამ სხვათა ენის თარგმანებისათ“ დიდად საჭმარია და ამისის ჰმარებით დია გაშვენიერდება სიტყუა, ვითარცა ჯე ვინისა და უნის საშუალია, სათქმელად ჯე ინისა ანისა, აგრევე ესე ვინისა და ფარის საშუალი არს, განიხილე, გულისხმიერო“ 677 გვ.

2. [Curriculum vitae]—„ამა წიგნისა მომღეაწებელსა...“ 678—679 გვ.

3. ლექსი „მეფის ვახტანგის ნათქვამი.—სიყრმითგან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახველი...“ 679 გვ.

4. „საბას ნათქუაში.— ამ ლექსიკონის რიგები, თუ ბრძენმა დამიწუნთა“... 679 გვ.

5. [წელთარციხვანი].—„დასაბამითგან ქრისტეს მოსულადმდე ქართულის რიცხვით გარდაჯდა წელნი...“ 680 გვ.

6. ტექსტები ნარდის ქვევით თამაშისათვის:
„მოურნე მარიამ განსწმედს ვეცხლისაებრ ბერთა (ო);“
„მწენდ არს მიუწვენელი მოსავთა მწედ ერთა (ი);“
„კაცი გ. კენჭი კლ—
ადგე ბეყან, შავი ცხენი ქიტას მიეც“ 680 გვ.

7. „განჯაფისა და მისის თამაშობისა სახელები ქართულის და თათრულსა“ 681 გვ.
8. „რაჯირანგი“ (!) 681—682 გვ.
ანდერძი: 1. „ეჟე წიგნი მე, იოანე მოძღვარს (!) დავწერე, ვინც წაიკითხოს, შენდობა“ (!) 683 გვ. (სხვა ხელით).
2. „ღმერთო, კეთილად წარმართე სწავლა ამისისა მწერლისავე, ამისისა ცოდვილის იოვანე მღდელისა, ამინ“ 358 გვ.
3. „ალესწერე ესე წიგნი აპრილს იდ, ქკს ულა“ 368 გვ.
4. „საცნაურ უკუშ არს, ვითარმედ არა რომელი სიმდიდრე ვორციელი შეესწორების სიმდიდრესა მას სულიერსა და უფროს-ლა რომელი შექსულიყო საღმრთოთა წერილთა კითხუასა და თარგმანებასა იგავით თქმულთა და დაფარულთასა და ვგრძობე ბრძენთა და ღისმეტყულთა სიღრმით გულისათ აღმომეტყულთა, ხენასა არსებისა ნივთთასა ცხადად წარმომაჩინებელთა ამით, ხოლო ფოთოვან იქმნების და ისწრაფის ნავსა სულისა თვისისასა უღრმესსა ადგილსა ზღვისასა შესულად და მუნით აღმოვებად მარგალიტისა ფას-უსაქლდურთა. დაღათუ საწუთოსა სიმდიდრენი მყისად განჰქარებდებინ, გარნა ესე სიმდიდრე არა განიღვივის, არცა წაოპარვის, არცა განირყუნების და არცა წარწყმდების, რამეთუ ამის სიმდიდრისა წუგილი დლითი-დღე აღორძინდების და ნაყოფსა თავწარსხმულსა გამოიღებს განმავრცობელსა საღმრთოსა. ხოლო ვინათგან სხუათა წერილთა წურთა ესოდენ საწუგვარ არს. ჯერ არს, რათა შობილსა თანა მშობელთაცა პატივ-ვსცემდეთ, რამეთუ დედა არს ყოველთა წერილთა სიტყუათა წარმოჩენისა დექსიკონი, რამეთუ ფარნავაზს მეფესა შეემკო და შეესრულებინა ქართულთა ენა და ლექსიკონი შეეწყო.
- მერმე-ლა არაბთა ვითარებათაგან და მრავალჯერ საქართველოსა მოოჯრებისაგან განბნეულ და წარწყმედულ იყო და არა იპოებოდა ქართული ლექსიკონი.
- აწ იწყო მოძიება მრავალ გამოძკულეველმან ამან კაცმან, რომელი იყო დიდთა ტომთა და სახელ მაღალთა საქართველოსა უაღრესთა დიდებულთა ორბელიანთა ძის ძე, სიბრძნე ფრიადი და დიდათ სწავლული და მონაზონ ქმნული საბა. ფრიად მოსურნე იქმნა ქართულის ლექსიკონისა შეწყობასა და სრულ ჰყოცა, დიდად იღვაწა და დიდი შრომა თავს იდვა. სომეხთა და ფრანგთა ლექსიკონთა შემოწმებითა განასრულა, და იხარებს ყოველი საქიროთა წერილთა გამოძკულეველი“. 683 გვ.
- მინაწერები: 1. „ლექსიკონი საბა ორბელიანისა“, თავფურცლის რ.
2. „ქ. ეს ლექსიკონი ქალაქის მოურავის ევსტათისა არის. ღმერთს ვფიცავ, არც ნაპარევი არის, არც წანართმევი არის, არც არახე მოუციათ; ერთმა ჩემამეგობარმა კაცმა მაჩუქა. ვინც მოიპაროს, მასამც რისხავს საუკუნო მამა, ამინ“ 2 გვ.
3. „ქ. ეს ლექსიკონი ქალაქის მოურავმა ევსტატიმ მომცა ტფილისის ქალაქში, მე, მეფის ირაკლის ძეს ფარნავაზს, წელსა ჩუგ—1803, მკათათეს“ 2 გვ.
4. „ეს წიგნი კურთხევის ტანისა იყო და ეს, რაც ამას ზეით სწერია, ექუს ფურცელზედ უნდა მოვიდეს სწორედ, რომ ცარიელი არ დარჩეს, ამასთან მოვიდეს სახელების გვერდი ცარიელი არის და ერთ გვერდზედ მარტოკა ანბანი აბსწერია“ 14 გვ.
5. „მამაჩემი გარსევანი მიიცვალა ნოემბერს კაქკს ულა“. 368 გვ.
6. „ჩემი საყვარელი ელისაბედ მიიცვალა ნოემბერს ით ქკს ულა“ 368 გვ.
7. „მოვიდა იოანე ზედაძნელი მოწაფითურთ თვისით მეფობასა ფარსმანისასა და მღდელთმთავრობასა ევლათისასა ქრისტეს აქათ ქკსა ხუთასოცდასამსა, ხოლო ქართლის მოქცევითგან ორასთა.
- შობითგან ნათლისღებადმდე ლ, ჯვარცმამდე დ, ჯვარცმიდამ ტყვეწვადმდე იერუსალემისა ჩვ, დასაბამითგან აქამდე ვხია“ 368 გვ.

(83)

83

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. 1829

276 ფ.; 21×16; ქალაღი (ღურჯი); ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; 1829 წ. (258რ); ვადამწერი—იონან ბალსაროვი (თავფურცლის რ). დაუწერელია: 1რ—6ვ, 267რ—269ვ, 270ვ—275ვ, 276ვ.

«А союз ხოლო, არამედ, და
Агнец ტარიგი, კრავი...» 7რ—258რ

შენიშვნა: დართულია სალექსიკონო მასალა (258ვ—266ვ).

ანღერძები: 1. „Да хвалится... начал и окончил при бнтности моей в Эриванской крепости, при соборе Покрова пресвятыя богородицы, диакон Б а с х а р о в. 1829. II. 25* 258რ.

2. „Из книги диакона Сионскаго Кафедральнаго собора Иоанна Басхарова. 1831. VI. 11. Переплет безмездно заштатный ключарь оного собора священик О н о ф р и й И ш х е л о в“, თავფურცლის რ.

3. „ესე რუსიული ქართულითურთ ეკუთვნის სიონის სობოროს დიაკონს იოანე ბალსაროვს თვის საკუთარის კელით ნაწერი დროსა მყოფობისა დიაკონად ერევნის ციხის ღუთისმშობლის საფარველის სობოროს შინა. შეკრულ არს უფასოდ სიონის სობოროს კანდელაკის მღუდლის თ ნ ო ფ რ ე ი შ ხ ე ლ ი ს მიერ“, თავფურცლის რ.

მინაწერები რუსულად: 270რ, 276რ.

(84)

84

ანტონ I, კატეხიზმო. 1767

150 ფ. (300 გვ.); 14.4×9.3; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დახიანებული (კიისაგან ხელნაწერის ყდა, წინა და ბოლო ფურცლები); მხედრული (სათაურები ასომთავრულით, სინგურით); 1767 წ. (თავფურცლის ვ).

„წიგნი კატეხიზმოს ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა-აძს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარებად, რომლისა შორის სიმეოლიონ აღაცხნების 123 შინა კითხვა მიგებათა.—

1. კითხვა: რად არს სათანადო ქრისტეანესა მიმართ, რათა ჰრწმენეს?..

1. მიგება: სიმეოლიონ, რომელი არს ათორმეტი ტაევი, კმნილი მეორისაგან მსოფლიოესა კრებისა, პდ კოსტანტინუპოლის შეკრებულისა...“ 1—299 გვ.

შენიშვნა. უძღვის თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა თანარსისა და განუყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოესა საქართულოესა, დავითიან-ბაგრატოვანისა წიგნი კატეხიზმოს, რომელ არს მოწოდება თვსთა მოწაფეთა კეშმარიტისა მიმართ სარწმუნოებისა და საქმისა, რომელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღმოჩინებითა ღმრისმეტყულებითითა და ფილოსოფოსობითითა იპყრობს თვს შორის კითხვა-მიგებითა, დროსა უკეთილმსახურესისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა მეფესაყოელისა საქართულოესასა და მამათმთავრობისასა თვისისა ყოველთა ქართუელთა ზედა წელსა დასაბამითან სოფლისა... ესოე; განვტორციელებითან სიტყვსა ღმრისა... ჩლავ, თთუქსა მეხუთესა, რიცხუსა... კ“.

(85)

85

სიტყვანი და სწავლანი. 1814

103 ფ. (206 გვ.); 21,4×16,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ქალღღის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1814 წ. (204 გვ.); დამკვეთი—იოსებ კალატოზოვი (204 გვ.); გადამწერი—გურგენ წერალოვი (204 გვ.); ადგილი—თბილისი (204 გვ.).

„სიტყუანი და ჰსწავლანი სამეცნიერონი ფრიაღ მარგებელნი სულ სხეულობით ორკერძოვე ძველისა და ახლისა წმინდათა წერილთაგან ჰრჩევით გამოკრებულნი კლემაქსისაგან და დიდისა ვასილისა და გრიგოლი ლთსმეტყუშლისა და უოანე (!) ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხვათა წმინდათა მღუდელთმოდღუართა მამათა, მოციქულთა, წინასწარმეტყველთა, სოლომონ და ზირაქისა და გარეშე წიგნთა პლატონ და სოგრატი და მენიანდროს და სხვათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულნი.—ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა, ეპოების მათი, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი და ყოველთა ცხოვრება ურწმუნოთა და მორწმუნეთა. და მართალთა და ცოდვილთა ქრისტეანეთა არს მსგავსება ქრისტესი ძალისაებრ კაცობრივისა...“ 1—204 გვ.

შენიშვნა: უძღვის—„კვიმატი, რომელი ითარგმანების უბედურთ დღეთა ღრის-მეტყველთაგან და ფილასოფ[ო]სთა კაცთაგან, რომელიცა ამა თვეებში აცხადებს“, თავფურცლის r-v.

ანდერძი: „სიტყუანი და სწავლანი სასარგებლონი, აღწერილინი ფილასოფოსთაგან მათის მაღალკეთილშობილების პოდპოლკოვნიკის ელისაბედპოლის ოკრუჟენის ნაჩაღნიკის იოსებ ანდრეიჩის კალატოზოვისა ბრძანებითა. მე, განწესებულმან ელისაბედპოლის ოკრუჟენის სუდსა შინა მირზად, აღწერე წიგნი ესე თვესა ნოენბერის თ-სა წელთა ჩყიდ-სა, ტიფლიზისა შინა მცხოვრები გურგენ ძე ზურაბ წერალოვი“ 204 გვ.

მინაწერი: „ეს წიგნი ეკუთნის კნენას ელენეს ამირეჯიბოვისას“ (205 გვ.).

(86)

86

ანტონ I, მეტაფიზიკა. XVIII

238 ფ., 17,5×10,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები მთავრულით, სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—ოიანე (236r); დაუწერელია: 1v, 4v, 235v, 236v—238v.

„ზედ-ღვინებანი მეტაფიზიკაჲსანი. წინასიტყუაობა ბუნებისათჳს და თჳსებისა მეტაფიზიკაჲსა. § 51.—დაღათუ გულისმსიტყუშლობენ რომელნიმე, ვითარმედ ყრმათამი სხოღათა შინა აზნაურთა სწავლათა მჰსწავლელთა არა სათანადო არს...“ 5r—235r.

შენიშვნა: უძღვის—1. თავფურცელი: „მეტაფიზიკისა ნაწილი პლი, ონტოლოღია ანუ ფილოსოფია პირუშლი“.

2. „პინაქსი მეტაფიზიკისა“... 2r—4r.

ანდერძი: „ინებე სწავლად სწავლანი სასიბრძნონი,
ორნივე თანად-ზედუთნი და საქმიოთანი,
ამისთვის ვშუშრი წერით ყოვლად გლახაკი,
ნეტარ მიიღო, ვითა მნებავს ყოველი,
ესრეთ მახარო მე, მსურავსა ამისსა“ 236r.

მინაწერები: 1. „ლევეან სერებრაკოვის ნაჩუქარი, მ. კერესელიძე“
1 საცავი ფ-ის r.
2. „სახსოვრათ 1879 წელსა ფურცელაძესაგან“ 238v.

(87)

87

კრებული. XVIII—XIX

91 ფ. (182 გვ.); 21,2×16,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XVIII—XIX],

1. „ისტორია დარღვევისათჳს უკანასკნელ წისა ქალაქისა იეროსალიმისა ჰრომელთა კეისრისა ტიტესაგან, ძისა უესპასიანესა.—ოდეს მიიღო პატივი და ღირსებაჲ კეისრობისა უესპასიანემან და იქმნა დამტკიცებულ მბრძანებლად ყოვლისა სოფლისა, მყის პირველსავე წელსა მბრძანებლობისა თჳსისასა იწყო გამოძიებად დაშთომილთა მათ იუდიანთათჳს...“ 1—98 გვ.

2. „წმიდათა მოწამეთა ინდისი, დომნასი და სიმრავლისა მის ორთა ბევრთა, რომელნი ნიკომიდიას დაიწვნენ ეკლესიასა შინა მაქსიმიანეს მიერ, რომელთა ხსენებასა ვჰყოფთ დეკენბრის კჳ.—ესე წა დომნა იყო მაქსიმიანეს ზე მეფისა ქალაქსა შინა ნიკომიდიას მსახური ათორმეტთა ღთთა პალატისათა, სწავლული წერილთა...“ 99—103 გვ.

3. „ტყუშობისათჳს დიდებულისა სამეუფოსა ქალაქისა კოსტანტინეპოლისა, რომელსა ახლად ჰრომად უწოდებენ, რომელიცა დაატყუშვა მახმედ მეორემან, სულთანმან თურქთამან, შემდგომად ქრისტესსა, წელსა ქრისტესითა ჩუნგ: 1453.—მაჰმად სულთანმან თურქთამან, რომლისა სახელი მეორე, შემდგომად სიკუდილისა მამისა თჳსისა ამურატისსა, აზიასა შინა სამთავროსა ბითუნისასა და ქალაქსა შინა ბურესსა ღირსებისაებრ აღასრულა დაფლვა მისი...“ 105—179 გვ.

შენიშვნა: დართულია ქრონოლოგიური ცხრილი: „სტანბოლის დარღვევა ჩუნგ—1453; შთამამელოზა ხონთქრისა არს ესრეთ:

თუ რაოდენი წელიწადია	თუ რაოდენი მეფეა	
	ა	მურად მამა მაჰმადისა, ამან მოსტყვენა ცხოში, მოკვდა მურად ჩუნა
27	ბ	დაჯდა მაჰმად მეორე, ძე მისი. ამან აღიღო კოსტანტინეპოლი, მოკდა მაჰმად ჩუპ
30	გ	ბაიაზეთ, ძე მისი. მოკუდა ბაიაზეთ ჩფი, 1510
10	დ	დაჯდა სელიმ, ძე მისი, მოკვდა სელიმ, ამან ჩფკ 1520, ამან გამოგზავნა იმერეთს სარასკარი
46	ე	დაჯდა სულეიმან ძე მისი. ამან აღიღო ერევახი. მოკვდა ჩფგ 1566. კდ ამან მოგზავნა ბაგრატიხედ სარასკარი
9	ვ	დაჯდა სელიმ, ძე მისი. მოკვდა სელიმ ჩფოე, 1575

თუ რაოდენი წელიწადია	თუ რაოდენი მეფეა	
20	ზ	დაჯდა მურად, ძე მისი. ამან წარმოავლინა ლალა ფაშა. ამ მურადისას იტყვიან ძედ ჰურიისა ვისიმე, რომელი ჰყო ვეზირმან სულთანად. მოკულა მურად ჩუყე, 1595
9	ც	დაჯდა მაჰმად, ძე მისი. მოკვდა მაჰმად ჩქვ, 1604
13	თ	დაჯდა აჰმად, ძე მისი. ამან აღიღო ბა ღ და დ ი. გარდაადგინეს აჰმად ჩქიზ, 1617
1	ი	დაჯდა მუსტაფა, ძმა მისი გარდაადგინეს მუსტაფა ჩქიშ, 1618
4	ია	დაჯდა ოსმან, ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან ჩქკბ, 1622
1	იბ	დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდადგა მუსტაფა ჩქკგ, 1623
17	იგ	დაჯდა მურად. ძმა ოსმანისა. ამანაც აღიღო ერევანი, გარდაადგინეს მურად ჩქმ, 1640.
8	იდ	დაჯდა იბრეიმ, ძმა მურადისა, მოკულა იბრეიმ ჩქმშ, 1648
39	იე	დაჯდა მაჰმად, ძე მისი, მოკვდა მაჰმად ჩქკზ, 1687
4	ივ	დაჯდა სულეიმან ძე მისი. გარდაადგინეს სულეიმან ჩქჟა, 1691
4	იზ	დაჯდა აჰმად, ძმა სულეიმანისა. გარდაადგინეს აჰმად ჩქყე, 1695
8	იძ	დაჯდა მუსტაფა, ძმა აჰმადისა. ამან გამოგზავნა იმერეთს; აწ სარასკარი, გარდაადგინეს მუსტაფა ჩღგ, 1703
27	ით	დაჯდა აჰმად, ძმა მუსტაფასი. ამან წარმოავლინა სარასკარი იბრეიმ ფაშა, გარდაადგინეს აჰმად ჩღდ, 1730
34	იკ	დაჯდა მაჰმად, ძე მუსტაფასი. მოკულა მაჰმად ჩღდ, 1754
	იქ	დაჯდა ოსმან, ძმა მისი ტა 301 გასულა სტამბოლის აღებიდამ 180—181 გვ.

(88)

88

ბარონ დე პოლნიცა. მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი. XVIII

73 ფ. (146 გვ.); 21,5×16,2; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული XVIII ს. (კვირნიშანი: 1788); მთარგმნელი—გაიოს არქიდიაკონი (87 გვ.); ადგილი—მოსკოვი (87 გვ.). დაუწერელია: 88 და 124 გვ.

„მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი მისგანვე. წიგნი პირველი უფლისადმი. კელმწიფეო ჩემო, სიცოცხლემან, რომელიცა განვაგრძელებ მე პარიჟსა შინა, შემაწუხა და მრავალთათვის მიზეზთა, რომელთაცა არა მნებავს თქვენდა თვითოეულად მოხსენება, განვიზრახე მგზავრობა...“ 1—145 გვ.

ანდერძი: „მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი ისტორიულისა და ლეოლრაფიულის გვართ თვით მისგანვე. ტომი მეორე, რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონის გაიოსის მიერ მოსკოვს, 1776 წელსა, ივნისს 25“ (87 გვ.)

მინაწერი: 1. „კნიაზ დიმიტრი ბაგრატიონი“, 1 საცავი ფ-ის ვ.

2. „მის მაღალს კეთილს შობილს კნიაზ მიხილს (!) ორბელიანს მოკითხველს მოვახსენებ და თქვენს მშვიდობას ღმერთს ვთხოვ, და თუ ჩემს ამბავს ინებებთ, მშვიდობით გახლავარ...“ 147 გვ.;

მინაწერი რუსულად 145 გვერდზე.

(89)

89

ანდრია სალოსის ცხოვრება. XVIII

147 ფ. (294 გვ.); 14,7×10,3; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.] დაუწერელია: 288—294 გვ. გვ.

„ცხოვრება და მოქალაქობა ნეტარისა ანდრია სი, რომელი იქმნა სალოს ქრისტესთვის, გ. მ.—ძმასო ჩემნო საყუარელნო და მონანო უფლისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და გაუწყო, რამეთუ არს საქმე ესე ტკბილ, ვითარცა თაფლი და საყნოსელად სუნნელ და ჰამო...“ 1—286 გვ.

შენიშვნა: ერთვის ტროპარი და კონდაკი ანდრია სალოსზე (286—287 გვ.).

(90)

90

გაბაშვილი ტიმოთე, მიმოსვლა. XIX

91 ფ. (182 გვ.); 21,5×16,6; ქალაღი (ღურჯი); ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (ვერინიშანი: 1813). დაუწერელია გვ. გვ.: 165, 166, 177, 178, 179, 180, 181, 182.

«მთაწმიდისა და წმიდისა იერუსალიმისა მიმოხილვა».—„მარადის სასურველ დასაწყისად დავიდევ თვალთა გონებისა ჩემისათა უღირსიდ ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათს ლტოლვა...“ 5—164 გვ.

შენიშვნა: 1. ამ ხელნაწერის შესახებ ცნობები იხ. „მიმოსვლის“ მეორე გამოცემაში (ტიმოთე გაბაშვილი, მიმოსვლა. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა. თბილისი, 1956, გვ. 71).

2. ა. ტექსტს წინ უძღვის: შესავალი „მთაწმიდისა და წრისა იერუსალიმისა მიმოხილვა ტიმოთეს მიერ, ქართველთა მთავარეპისკოპოსისა.—სამარად საგონებელ ჩემდა იყუნეს, თუ ვითარ არა საზღვეო იყოს ზენადათს მორთვა სიტყუათა...“ 1—5 გვ.

ბ. ტექსტს ერთვის: „სიბრძნისაგ[ან] ძილოსოქოსთასა გამოწერილნი.—არა არს სიგრძე ჟამთა ყოველთავე მასწავლე. სიბრძნისა, არამედ ბუნება და ზომით მიღება საზრდელთა...“ 167—176 გვ.

მინაწერი: „კი ბი ნ ა ძ ი ს ბ ი ბ ლ ი ო ტ ე კ ი ს ა“ 1 გვ.

(91)

91

საწელიწდო საგალობლები. XVIII

646 გვ.; 14,7×10,5; ქალაღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; ნაკლული; მხედრული: სათაურები სინგურით; დასაწყისი ასოები მთავრულით; [XVIII] დაუწერელია: 88 241, 242 გვ.

1. „სეკედებერსა მ. გალობა, თქმული იოანე დამასკელისა, ემა ბ, გალობა ა. სძლისპირი.—მოვედით, ერნო, უგალობდეთ გალობითა ქრესა, რომელმან სასწაულითა ერი თუსი იხსნა ეგუპტით მონებისაგან ძღვევისა გალობითა, რამეთუ დიდებულ არს...“ 1—21 გვ.

შენიშვნა: ა. სათაურის გასწვრივ კიდევ ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ეს ძილისპირი შევთომით დავსწერე“ 1 გვ.

ბ. 2 და 3 გვერდს შუა აკლია 6 ფურცელი.

2. „თქმსა ნოებერსა კა, ტაძრად მიყუანება ყოვლად წისა ღთისმშობელისა უფალო ღალადყავზე, ჳმა ა. შენ სიტყვა.—უფლისა მიერ მოიღეს ნაყოფი აღთქმისა იოაკიმ და ანნა...“ 21—43 გვ.

3. „თქმსა დეკენბერსა კ სერობასა ზედა სამსაგალობელი ჳჲ ბ, გალობა ა. სძლისპირი.—სულად უჩუშველისა და მღელუარისა ზღვისა სამლოთობა ბრძანებითა თვისითა განმანზობელსა და წიაღმყვანებელსა მას შინა რჩეულისა ისრაილისასა ღთსა დიდებულსა გალობით უგალობდეთ...“ 43—54 გვ.

4. „დეკენბერსა კბ. სამსაგალობელი სერობასა ზედა: ჳჲ ვ გალობა ა. სძლისპირი.—მოკუშთილი კუშთს მიქ]წამულსა და ღელვათა მზრდელი ზღვისა განხმების იგი...“ 54—67 გვ.

5. „დეკებერსა კგ. სერობასა ზედა სამსაგალობელი ჳმაჲ ვ, გალობა ე. სძლისპირი.—შენდა აღვიმსთობთ მოწყალებისათჳს დაცალიერებულისა და დაცემულთა მათ მონათამდე უენებელად შთამოსრულისა...“ გვ. 67—72.

6. „დეკემბერსა კდ. სერობასა კანონი. ჳმაჲ ვ, გალობა ა. სძლისპირი.—რომელმან დაფარა ღელვათა ზღვისათა ოდესმე მძლავრი მდევარი. ბაგასა შინა დაფარულსა მოკულად ეძიებს იროდი...“ 72—87 ფვ.

7. „დეკენბერსა კე. შობის გალობა ჳმაჲ ა. სძლისპირი.—ქრისტიშობასა დახსნა ურჩებით პირულ-ქმნული, მსგავსად ღთაებისა დაბადებული, ხოლო დაბადებულმან მისმან კულად აგო პირველად ნეტარებად...“ 87—105 გვ.

8. „იანვარსა ბ. სამსაგალობელი, ხოლო მისი იგი კიდურწერილობა ჳმაჲ ბ, გალობა ა სძლის.—სლუად უჩუშველისა და მღელვარისა ზღჳსა საღთოთა ბრძანებითა თვისითა განმანზობელსა და წიაღმყვანებელსა...“ 106—120 გვ.

9. „იანვარსა დ სერობასა ზედა, ჳმაჲ ვ, გალობა ა. სძლისპირი.—მოკუშთილი კუშთს მეწამულსა და ღელვათა მზრდელი ზღვისა განხმების...“ 121—144 გვ.

10. „გალობა ნათლისღებისა ჳმაჲ ბ, უგალობსი.—განაპო სიღრმე-ადამ განხრწნილი განაახლა დღეს წყალთა შინა იორდანისათა...“ 145—180 გვ.

11. [მარხვის საგალობლები]. „შაბათს მწუხრად ჳმა ა.—გჳა დიდებული, ნუმცა ვილოცავთ ფარისევლისაებრ ჳ, ძმანო...“ 181—453 გვ.

12. „გალობა აღდგომისა ჳჲ ა, გალობა ა, სძლისპირი.—აღდგომისა დღე არს, განვიწმინდნეთ საცნობელნი და ესრეთ ვიხილოთ ნათელი უხილავი...“ 453—472 გვ.

13. „დაუფდომლის საგალობელი. გალობა ჳმა დ, სძლისპირი. ალაღე წიგნად სიტყვისა ღთისა სულეირად. სულისა მიერ წმინდისა დაბეჭდულად ვიხილა დიდებულმან ძალთა მთავარმან...“ 472—489 გვ.

14. „კვრიაკესა აღვსებისასა, რომელ არს თომას მოციქულისა მიერ, მცირესა მწუხრსა ზედა. დასდებელი, ჳმა ა.—ზეცისა განწესებულთა.—ქრისტე კაცთმოყვარეო, რომელმან დაითმინე გუშრდისა განხილვა...“ 489—542 გვ.

15. „თა ივნისსა კდ. წისა და ყდ ქებულისა ნათლისმცემლისა.—რლი იწოდე.—საშოსაგან უნაყოფოსა იშევ გამხსნელი უნაყოფოებისა გულთა ჩვენთასა...“ 542—561 გვ.

16. „თა იუნისსა კთ. წთა და ყოვლად ქებულთა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი მცირესა მწუხრსა ზედა დასდებელი, მოგიცემიეს.— მოსცენ სიქადულად დღეს ეკლესიათა შენთა, ქრისტე, დამწყსად მოწაფენი შენნი...“ 561—579 გვ.

17. „თა აგვისტ[ოს] ვ. ფერისცვალების მწუხრის დიდება აწდა, ჳმა ე. სიბრძნე.—წინასწარ მომასწავებელად აღდგომისა შენისა, ქრისტე, წარიყვანე სამნი მოწაფენი შენნი...“ 579—601 გვ.

18. „თა აგვისტოსა ივ. მიცუალება ყდ წიდის ღთისმშობელისა, დედოფლისა ჩვენისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა. მცირესა მწუხრსა ზედა დასდებელი, მუხლი დ, ჳმა ა. ზეცისა განწესებული.—უკვდავითა და-ბინებითა ღთისა დედისათა ანგელოსთა კრებული იხარებს, ხოლო იგი წარსრულ სავანესა შინა...“ 602—645 გვ.

(92)

92

მილტონი, დაკარგული სამოთხე. XIX

252 გვ.; 19,5×16; ქაღალდი; ლიდერინგადაკრული მუყაოს ყდა; ნაკლული; მხედ-რული; [XIX ს.].

[მილტონი], „დაკარგული სამოთხე. წიგნი პირუშლი. ვჰგოდებ ურჩებასა კაცისასა, წარმწყმენდელსა, მოქმედებასა აღკრძალულისა ნაყოფისასა, დაკარგუასა სამოთხისასა და ბოროტსა. ქუშყანასა ზედა მედღესასწაულისა სიკუდილისასა, ვიდრემდის მოვიდეს ღმერთ-კაცი განჰსჯად ერთა, და კუალად შემეყვანეს ჩუშნ სანატრელსა შინა საცხოვრებელსა!...“ 1—252 გვ.

წყდება: „ისწრაფე, წარვედ აქაჲთ უშორეს! განჰზურინდი უკუშ წყეულთა ადგილთა შინა შენდა დანიშნულთა! უკეთუ ..“ 252 გვ.

მინაწერები: საცავი ფ. რ-ზე.

(93)

93

ავალიშვილი გიორგი, ჳმა ცოდვილისა. 1838

45 ფ.; 21×13; ქაღალდი; მუყაოს ლიდერინგადაკრული ყდა; მხედრული; 1838 წ. (2რ); ავტოგრაფი; მისკოვი (3რ).

„ჳმა ცოდვილისა ღმრთისადმი, იამბიკოდ თქემული თავადისა გიორგის ავალოვისა მიერ ჩელმ წელსა მოსკოვსა შინა. ჳმა ცოდვილისა ღმრთისადმი. სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.—

ა. მოვედინ, სულო, დ[ა] შემოვიროთ გონება,

მოვიგოთ ღმრთისა გულსა შიშის ქონება...“ 3რ—45ვ.

შენიშვნა: 1. საცავი ფურცლის რ-ზე მიწერილია: „Из библиотеки его светлости князя Давида Грузинского в г. Москве, 1874 года, 29 апрель“.

2. 1 ფ. რ-ზე აკრავს სამოცაპიკიანი მარკა საცენზურო წარწერით „14 августа 1884г“.

3. ტექსტის ბოლოს ცენზორის ხელით აწერია: „Читал прот. Г. Хелидзе. 12 Августа 1884 г. м. Боржом“.

4. ეს ხელნაწერი გამოცემულია (იხ. გ. ავალიშვილი, ხმა ცოდვილისა ღმრთისადმი, 1884 წ.).

7. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1

(94)

94

იოანე ოქროპირი, მარგალიტი. 1795

II, 309 გვ.; 15,2×10,5; ქალღმერთი; მუყაოს ხავერდგადაკრული ყდა, დაზიანებული; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით, სინკურით: 1795 წ. VIII. 27 (309 გვ.); გადამწერი: იერომონახი გაბრიელი (309 გვ.); ადგილი: მრავალმთის უდაბნო, ნათლისმცემლის მონასტერი (309 გვ.).

„წმიდათა შორის გამოსა ჩინისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა თქმულთაგან ღთივ შუშნიერნი[ი] სწავლანი, რომელსა ეწოდების მარგალიტი. თავი ა. მოთმინებისათჳს. — დიდ არს, საყვარელნო, მოთმინებისა მადლი და სულგრძელებისა, რათა არა სულმოკლე და მოწყინე ვიქმნებოდეთ...“ 1—307 გვ.

შენიშვნა: 1. პირველ ფურცელზე ტექსტის ხელით დაწერილია: „მსგავს არს სასუფრველი ცათა კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა და ჰპოვა ერთი მარგალიტი მრავალ სასყიდლისა. წარვიდა და განჰყიდა, რადცა ედვა, და შოიყიდა იგი“, 1r.

2. ერთვის „ხანდუკი წიგნისა ამის“, 308—309 გვ.

3. წთარგნელი ექვთიმე ათონელი (იხ. კ. კეკელიძე—ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941 წ. 632 გვ.).

ანდერძი: „ნამდვილვე უსასყიდლო მარგალიტი, წმიდასა ამას წერილსა შინა მდებარე სამლო მცნებაჲ, სასუფრველად აღმყვანებელი ჩნი, ყოვლადის სურვილით და ფრადის ტრფილით აღიწერა მრავალმთის უდაბნოსა, მონასტერსა ნათლისმცემლისასა, წელსა განვორციელებითგან სიტყვისა ღისა ჩღუჲ, თუშსა აგვისტოსა, რიცხესა კზ. ყოველთა მხილველთა გვედრები, მომიხსენეთ ყოველად უღირსი იერომონახი გაბრიელი. 1795, VIII. 27“, 309 გვ.

(95)

95

მხითარ სევასტიელი, რიტორიკა. XVIII

143 ფ.; 15,7×10,5; ქალღმერთი; დაზიანებული, თავშიც და ბოლოშიც აკლია ფურცლები; არა აქვს ხეშო ყდა; ქვემო მუყაოს ყდა მოვარდნილია; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; [XVIII ს.].

[მხითარ სევასტიელი, რიტორიკა], „...მსახურება სამეცვერმეთქუო არს შეწყობის ძალისა მიერ და შუშნიერ თქმათა თჳსთასა დამშუდებლად ნათქჳს საქმეჲ მსმენელთა მიმართ...“ 1—141v..

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი ზუსტად მისდევს H 256 ხელნაწერის ტექსტს (იხ. 8v—167v).

2. დართული აქვს: „პინაქს-სიტყუაობა სარიტორიკასა ცელღვნებისა (ესე იგი სამეცვერმეთქუოასა)“, 142r.

წყდება: „თ. თჳს ნაკუშთთა ჰაზრთასა. თჳს მიდმომოღებისა წვერისა და განკუშთილისა...“ 143 v.

(96)

96

ვისრამიანი. 1811

316 გვ.; 21,5×16; ქალაღი მოღურჯო ფერისა: მუყაოს ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; თავკახზულობა (3 გვ.); გადამწერი: იესე თუმანიოვი (1 გვ.); 1811. V. 19 (1 გვ.).

„კარი პირველი, დასაწყისი, ვისისა და რამინისა ამბავი.—იყო დიდი და მალალი სულტანი ტულულიბეგ ქვეყანასა ხვარასანსა და აღრაბაგინისასა, ლაშქარ-მრავალი, მორჭული ყოველსა სპარსეთსა ზედა...“ 3—345 გვ.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „ვისრამიანის“ პირველსა (1884 წლის) და მეორე (1938 წლის) გამოცემებში.

ანდერძი: „ეს ვისრამიანი არის ისტორია ყრმთა კაცთა და ქალთა საკითხავი. აშიკო-თჳს ველოენდა მიმზიდი, ხოლო მოხუცათჳს (!) აუგია ანისი მოსმენა, რომელიცა აღიწერა კელითა თავადისა იესე თუმანიოვისაგან ესე ვისრამიანი სასაყდროსა ტფილისსკა, თვესა მაისსა 19, წელსა 1811. გთხოვთ უმორჩილესად ამის წარმოკთხვაენო, თუ რაიმე შეცდომა ჰყოფთ, ნუ დამგმობთ. რომელ არ არის გამართული და არც ჩაკითხული. იესე“, 1 გვ.

(97)

97

ნიკიფორე ხუცესი, ანდრია სალოსის ცხოვრება. XIX

270 გვ. 20×15; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 5, 6, 267, 268, 269 გვ.

[ნიკიფორე ხუცესი], „ცხოვრება და მოქალაქობა ნეტარისა ანდრიასი, რომელი იქმნა სალოს ქრისტესთჳსა, გვაკურთხენ მამაო.—მმანო ჩემნო, საყუარელნო და მონანო უფლისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა, და გაუწყო, რამეთუ არს საქმე ესე ტკბილ, ვითარცა თავლი, და საყნოსელად სუნნელ და ჰამო. და განმზადენით გულნი სმენად, რათა მე უფროს განვძლიერდე და ვიწყო თხრობად კაცისათვის საკვირველისა მოღუაწებათა და შრომათა...“ 7—266 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ქ. ასოთ-სამღერელი მართალი და ჭეშმარიტი, ნათქვამი დანიელ წინასწარმეტყველისაგან და აღექსანდრესა მაკიდონელისაგან და იმჯაფრისაგან ბრძენთაგან, ექიმების თქმული...“ 1—4 გვ.

მინაწერი: „ესე წიგნი ანდრია სალოსისა ცხოვრებაარის, ივანე მიტრიჩისა“, 266 გვ.

(98)

98

თომა კემფელი, მიბაძვა ქრისტესი. XIX

309 ფ.; 17×11,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული დასაწყისები სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1, 2, 19rv, 71r, 108v, 249v. თავკახზულობა: 13r, 70v, 72r, 109r, 250r.

„თომა კემფელი, ბერი ეკლესიერი, წესისაგან წმიდის ოქოსტინესი, ქრისტეს თანაშედგომასა ზედა. წიგნი პირველი. სავმარნი და ტუქსვანი

სულიერი ცხოვრებისათვის. თავი პირველი, ქრისტეს თანაშემდგომასა ზედა და ყოველი სოფლისა ამის ამოების გალახვასა ზედა.—რომელი შემომიდგეს მე, არა ვიდოდის ბნელსა (იოანე 8,12), იტყვის უფალი...“ 13r—309v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. „შესაწირავი იესო ქრისტე მხსნელი ჩვენისა მამართ...“ 3r—7v. ბ. „წამკითხავთათვის.—აწუ ქრისტეს მიერ, ძმანო სულიერნო, რადგან ეს წიგნი თითქმის ყოელთ გვართ ენახედ გარდათარგმანებული არის, აწ მე ვიფიქრე, რომ ქართველის გვარი ამ მაღლისაგან არ გამოვარდეს...“ 7v—8v. გ. „ცხოვრება თომა კემფელისა“...“ 8v—11v.

2. ხელნაწერის 71v-ზე დაბატულია თომა კემფელის სურათი.

3. ბოლოს დართული აქვს: „ლოცვა ყოვლად მჭურვალე მამა ღმრთისა მიმართ სათქმელი, რომელი აღმოღებულ არს საქმეთაგან თომა კემფელისა და ამა ადგილსა შინა ჩართული...“ 302v—300r.

4. „წიბაძვა ქრისტესი“ შედგება ოთხი წიგნისაგან.

ანდერძი: „სრულ იქმნა მეოთხე წიგნიცა სადიდებლად იესოსი და მარიამისა“, 309v.

მინაწერი: 108r.

(99)

99

ტიბიკონი. XIX

219 ფ.; 17,5×11; ქაღალდი; დაშლილი, ნაკლული (აკლია თავში, ბოლოში და შიგაც); ხის ტყავადაკრული ყდა; მხედრული, სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 42rv.

[ტიბიკონი], „...ქეშმარიტად უფალი არს ადგილსა წმიდასა ამას, ხოლო მე არა უწყობი...“ 1r—219v.

წყდება: „...ჰ ი, ღმერთო ჩემო, მითვალე (!) შეწირვა ეგე და შენის სახიერებითა შეასრულე იგი, რაიც აკლია კულავად...“ 219v.

მინაწერები: ქვედა და ზედა ყდის შიდა გვერდებზე, სომხური მინაწერი 187v-ზე.

(100)

100

კრებული. 1787

196 გვ.; 20×16; ქაღალდი; ტყავადაკრული ბუყაოს ყდა; მხედრული: 1787. VI. 17 (172 გვ.).

1. „მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი ისტორიულის და ლეოლრაფიულის გვართ თვით მისგანვე, ტომი პირველი, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონის გაიოსის მიერ მოსკოვს 1776 წელსა, ივნისის 25. წიგნი პირველი.—უფლისადმი დე... კელმწიფეო ჩემო, სიცოცხლემან, რომელიცა განვაგრძელე მე პარიჟსა შინა, შენაწუხა...“ 9—172 გვ.

შენიშვნა 1. წინ უძღვის: ა. „მათს უგანათლებულესობას მეფის ვახტანგის ძეს გიორგის, ლენერალ ანშეფს, ალექსანდრე ნეკსის და წინდის ანნას ორდენის კავალერს, უმოწყალეს კელმწიფეს.“

უმოწყალესო კელმწიფეო, არარად არს ესრეთ ტკბილ, ვითა სიყვარული მამულისა. ესრეთ სასურველ, ვითა მსახურება უფალთა, და ესრეთ პატიოსან, ვითა ერთგულობით ჩვენება თანამდებობისა უფალთადმი თვისთა. და ეინადგან ძვირ: ფასობსა მოქმედება საქმისა შესაბამსა დროსა და უფროსლა მაშინ, ოდეს ნიფთ

ითხოვდეს, ამისთვის ველ-ვჭყავ გარდმოღებად წიგნისა ამის სახელსა ზედა თქვენისა უგანათლებულესობისასა, ხოლო უფროსად მიზეზი ჩემისა ამის კანდიერებისა იყო პორფიროვანისა გვარობითისა თქვენისა სიბრძნისმოყვარება და დიდებულისა მამულისა თქვენისა მეცნიერებისა სურვილი, ვინათგან უგანათლებულესობა თქვენი თულად მეორედ სიბრძნისად რაცხს ისტორიასა. გარნა უმწვერვალესი ბედნიერება ჩემისა აჰის შრომის ესე არს, ვინადგან შემძლებელ ვიქმენ სამარადისოსა მსახურებისა ცხად ყოფასა თქვენისადმი უგანათლებულესობისა და უფროსა მაშინ, უკეთუ სათნო იქნება მიღებად მფარველობასა ქვეშე თქვენსა, რომლისათვისცა თქვენის უგანათლებულესობის სამსახურსა და ღთისადმი თქვენის ბედნიერობის ლოცვასა შინა ვეგები საუკუნოდ. უზოწყალესო კელმწიფეო, თქვენის უგანათლებულესობის უკანასკნელთაგანი მონა და მლოცველი გ[იოანისი]“ (3—5 გვ.).

გ. „წინასიტყვაობა“ (7—8 გვ.).

2. „მომოსვლა“ შედგება 2 ტომისაგან. I ტომს, რომელიც შეიცავს 2 წიგნს, ბოლოს მიწერილი აქვს: „გაგრძელებასა ჩემისა სიარულისასა მოგახსენებ მეორესა შინა ტომსა, ესრეთვე დასრულებასა ჩთა შემთხვეულთა საქმეთასა დავეგები, კელმწიფეო ჩემო, თქნს უმდაბლესად და სარწმუნოდ მოსამსახურედ კარლ ლუდოვიკი ბარონ დე პოლნიცი, კორსიკას 1710 წელსა, აგვისტოს 7-რიცხვს“ (104 გვ.). II ტომიც შეიცავს 2 წიგნს. მეორე წიგნის ბოლოს მიწერილია: „კელმწიფეო ჩემო, თქვენი უმდაბლესი მოსამსახურე კარლ ლუდოვიკი ბარონ დე პოლნიცი. თებერვალს 17-დღეს, 1722 წელს“ (172 გვ.).

ანდერძი: „აღსრულდა იენისის 17, წელსა 1787“ (172 გვ.).

2. „გოდება დავით გურამის შვილისაგან, საწუთოს სოფლის გამოტირილი. —

გული ღონდება, ვიწყო ბოდება, ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო.
ბორგვნა, ბოდება, რაც მაგონდება, ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო...“
175—178 გვ.

წყდება: „მისთვის თვის (!) მწუხარე, აწ გამახარე, ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო,
და თვალით მაჩვენე, ნუ შემაჩვენე! ვაი საწუთრო, ცრუო სოფელო“
178 გვ.

შენიშვნა: ლექსი ნაკლულია (იხ. დავით გურამიშვილი. დავითიანი. IX გამოცემა, 1955 წ. გვ. 226—229).

3. [ლექსი]. — „ქ. ღმერთი არს თავი ყოველთა დასაბამ დასაწყისისა, არაარსისა არს მქმნელი, ცხოველად მქმნელი მყისისა...“
179—181 გვ.

4. „თარგმნილი კნიაზ ალექსანდრეს მიერ ქავკავაძისა ქურდ[ის] და ძაღლის ისტორია. — ღამეს ერთსა შეხვდა ქურდი მგლეღი საქურდლად სახლსა მდიდრისა კაცისასა, რომელსაცა ჰყვა ძაღლი, რომელიცა ჰვარვიდა სახლსა მისსა...“ 185 გვ.

შენიშვნა: 1. გამოცემულია, იხ. აღ. კავკავაძე, თხზულებანი ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1946 წ. გვ. 168 („ქურდის და ძაღლის ისტორია. ეზოპიდან“).

2. ხელნაწერი აღწერილია, იხ. Такашвили, Описание рукописей... ტ. II, გვ. 478.

მანაწერები: 106, 173, 183, 186 გვ.

კრებული. XIX

(101)

112 ფ.; 31×20,5; ქაღალდი: დაზიანებული, ნაკლული, დაფურცვლილი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [XIX ს.]; ქვირნიშანი: 1801, 1804.

1. [ფავლენიშვილი, ვახტანგიანი]. —
... გულმან მითხრა: თუ მწვე მსურის,

მე წასწავლე სიბრძნის გზანი,
გონებისა მონდომებით არ მაქვს სიტყვის უკუთქმანი,
ესწვრთენ მას ღთი, სრულადა სცან სამ ხატოვნად სამებანი
და ამით ყველას აღასრულებ, ვინ მისთვის ქნა წამებანი...“ 1—25 ფ.

შენიშვნა: „ვახტანგის“ ეს ნუსხა საფუძვლად დაედვა გამოცემას (იხ. ს. ყუბანეი-შვილი, ვახტანგის, „ლიტერატურული ძეგანი“ IV, 1948 წ., გვ. 175—219. გამოცემაში ვახტანგის ეს ტექსტი აღნიშნულია B ლიტერით).

2. „ქ. ვიწყო ლექსთა ღარიბთა და მუნასიბთა აღწერად, ნათქვამი ღთივ გვირგვინოსანისა მეფისა პატრონის თეიმურაზისა, კეთილ სასმენელი და ტკბილ საამოვნო, მსმენელთა და მკითხველთათვის საძებარ-სათარგმანებელი, სუფრისა და ლხინისა დიდად შესამკობელი. —

კულავცა მითქვამს სიტყვა უქმისა, პატიემან შექაშინაო.
ყოველნი გავლით სოფელსა, არვინ დარჩების შინაო.
კარი დაგვეხმას საძლოსა, გვესმას: ნუ მოხვალ შინაო
და სულია არ გამსვენებლო მსგავსად პირუტყუთა მშვინაო...“
26r—30v.

შენიშვნა: თეიმურაზ I ეს „მაჯამა“ გამოცემულია (იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული, აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით. ტფ. 1934 წ., გვ. 113—116 და 125).

3. „ქ. ერთი ქალი იჯდა, თავის შვილს არწევდა და ნანას ეუბნებოდა: მამა შენი—მამაჩემი, პაპა შენი—ქმარი ჩემი, შენ ძე ჩემი, მე და შენი. ეს იგავი ლოთისა არის, რომ სოდომის დაწვას უკან ეს საქმე მოხდა“ 30v.

4. „ენა მწარე, ენა ტკბილი, ენა მოკლე, ენა გრძელი,
ენა სევდის უკუმყრელი. ენა ქვეყნის შე-ცა-მძრველი...“ 30v.

5. [ლექსი].—„ქ. ვევედრები შემოქმედსა, სხვა ვიგონო მე აბა რა, ვინცა შექმნა ზღვა და ხმელი, ერთმანერთსა მიაბარა...“ 31r—35r.

6. „ქ. აქა პირველი დასაწყისი სპილენძის ქალაქისა.—
ბძანეთ, სიავე ვის არგებს, ვინც იყოს ბრძენთა თქმულია,
ნახეთ სპილენძის ქალაქი სოლომონისგან ქმნულია...“ 35r—64v.

შენიშვნა: „სპილენძის ქალაქის“ ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. კ. ავალიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. II. თბ. 1952 წ., გვ. 340—343.

7. „ქ. წიგნი და ქება დიდის მოურავის გიორგის, თქმული ლექსად ტფილელის იოსებისაგან. ღმერთო, წარმართე ქმნული ხელთა ჩემთანი და ხელი მოუმართე მწერალსა.—

მეფესა ქართლის ცხოვრება ებრძანა გალექსულობით,
ზოგი რუსთელისა ბასი, კახთ მეფის საქმე სრულობით...“
65r—112v.

წყდება: „მეც შევიქმენ ენა ყბედი, სოფლის სიტყვის მას წამთქმელი...“ 212v.

შენიშვნა: თბილელის „დიდმოურავის“ ტექსტი გამოქვეყნებულია გ. ლეონიძის რედაქციით 1939 წ.

ანდერძი: 1. „აღიწერა წიგნი ესე დიდმოურავიანი სრული და უნაკლებო, ას თორმეტი ფურცელი არის, ზედგინიძის ქალის ნინოსაგან“ (ნუსხური). ზემოყდის v.

2. „ქ. დედაო ლთისაო, მარამ ქალწულო, ამის დამწერი ცოდვილი და მბეველი შენი ზედგინიძის ასული ნინო და დედა მისი ივანეძის ასული სოფიო იხსენ. საუკუნოს სატანჯლისაგან და ყოველის გასაცდელისაგან[ნ]. და ყოველთა გვედროით, ვინც წაიკითხოთ ეს წიგნი, შენდობა უბძანეთ მწერელსა, ამინ“, 25v.

მინაწერები: ზედა ყდის v, ქვედა ყდის r, 25v, 30v.

(102)

102

ვისრამიანი. XIX

168 ფ.: 34.5×22; ქალაღი: ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 2r—6r, 163r—168r.

„კარი პირველი დასაწყისი ვისისა და რამინისა.—იყო დიდი და მაღალი სულტანი ტულულბეგ ქუეყანასა ხეარასნისა და ადრაბაგანისასა, ლაშქარ მრავალი, შორქმული და აღსრულებული ყოველსა სპარსეთსა ზედა...“ 8r—160r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის ვისრამიანისა“ 161r—162v.

2. ხელნაწერში პ. უმიკაშვილის ხელით მიწერილია: „ეს ხელნაწერი ეგზემლარი ვისრამიანისა რედაქციობის დროს, 1884 წელს. დასაბეჭდის ტექსტისათვის შესადარებლად ხელში ჰქონდა რედაქციას, რომელშიც იყვნენ ილია ქავჭავაძე, ალექსანდრე სარაჯიშვილი და მე. პეტრე უმიკაშვილი. აღმოჩნდა ეს ეგზემლარი ფრიად შეცვლილი და შერყვნილი. პ. უმიკაშვილი“, 160r.

3. ტექსტის ბოლოს მიწერილია:

„მწერალი ჰმურების ფასისა მორეწუად ასაღებლად.

თუისის თფლითა მომჭირნე ცხოვრების განსაგებლად.

გარნა ზოჯთ არ აქუსთ ჩაკითხუა სიმართლის მოსაგებლად,

და სხუისა შრომისა მიმცემი, ვითა ვჰსთქუა მე საქებულად“ 150v.

4 ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „ვისრამიანის“ უკანასკნელი გამოცემისათვის. (იხ. ვისრამიანი. აღ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას და კეკელიძის რედაქციით და შესავალი წერილით, ტფ. 1938 წ., გვ. XVIII).

(103)

103

გურამიშვილი დავით, კრებული 1822

170 ფ.: 33×22.5; ქალაღი: ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები სინგურით; 1822. III. 13 (154r); გადამწერი დავით რექტორი ალექსისძე (154r); დაუწერელია ფ. ფ. 27r—v, 154—170rv;

„დაწყება პირუშლი, თავადის დავით გურამიშვილისაგან თქმული ქართველთა მეგვართომობის იგავი.—

ღმერთო, რომელსა გქონანვე არსის საყდართა ჯდომანი,

რომელმან მოეც მიჯნურთა ტრფილთა სურვის ნდომანი...“

8r—147v

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის“, 149r—154r.

2. ხელნაწერი აწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (Описание рукописей... ტ. II, 175—176 გვ).

3. დ. გურამიშვილის ლექსთა კრებულის ეს ნუსხა ზედმიწევნით მისდევს ავტორგრაფს (S-1598). გამოკემაში (დავით გურამიშვილი, დავითიანი 1955 წ.) იგი შესულია C ლიტერით.

ანდერძი: „მისმან ბრწყინვალეობამ სტატუსის სოვეტნიკმან და კავალერმან თავადმან გიორგი თუმანოვმან მიბრძანა ამ წიგნის გარდაწერა და გარდუწერე. ღმერთმან მშვიდობასა და დღეგრძელობასა შინა მოახმაროს. ამ წიგნს საძიებელიც მე გაუკეთე. მაღალკეთილშობილი ალექსისძე რექტორი დავით მარტს 13, წელსა ჩუკბ, ქკს ფი“, 154r.

(104)

104

მარხვანი. XVII

325 ფ.; 31×28; ქაღალდი; დაზიანებული, თავსა და ბოლოში ნაკული; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; ნუსხური, სათურები სინგურით; [XVII ს.];

[მარხვანი]. „... ოხითა წიწა ღისმშობლისათა, მაცხოვარ, გცხ (!) ხუთშაბათსა ოხითა წმიდათა ზოციქულთა შენთათა ...“ 1—325r.

წყდება: „და სიტყვაჲ იგი ჯორციელ იქმნა და დაემკვდრა ჩნ შორის, და ვიხილეთ დაბაჲ მისი, ვითა მხოლოდშობილისა მამისა მიერ, სავეს მადლითა და ქეშმარიტებითა. იოანე წამ...“

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტს ბოლოს დართული აქვს 4 ეტრატის ფურცელი, ასომთავრულით ნაწერი, რომელიც წარმოადგენს ძველი ქართული ხელნაწერი ბიბლიის ფრაგმენტს (იხ. ილ. აბულაძე „ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფრაგმენტი. სტალინის სახელობის თბილისის საჯლანაწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XVIII თბ. 1941).

მანაწერები: გადამწერის ხელით: 1. „ქობულიძესა გერმანეს ცოდვანი და ბრალნი მისნი შეუნდგნეს ღმერთმან, ამინ“, 53r.

2. „დოფის ძესა ქსენიფორეს შეუნდგნეს ღმერთმან, კარგა, მპატრივჲ“, 216r.

მინაწერები გვხვდება აგრეთვე: 181r, 211v, 236v; 187v-ზე მოთაკებულია ბერძნული მინაწერი.

(105)

105

დავით ალექსიშვილი (რექტორი), კრებული. 1825 წ.

158 ფ.; 32×22; ქაღალდი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით; 1825 წ. (143v); ავტორი და დამწერი დავით რექტორი ალექსისძე (143v); დაუშერელია: 1—7 ფფ. 8v, 125v 144 r, 149v—158v;

[კრებული]. 1. „სრულიად საქართველოვანსა ანუ სრულიად გიორგიისა, და ივერიისა ამერ-იმერთა თვთმპყრობელისა დიდისა მცფაჲსა თამარისა დავითიან-პალკრატოვანისა (!), მეფის გიორგის ასულისათჳა შესხმად თქული იროიკონი ესე ოცდაათ მუხლედნი, თითონი ხუთ-ტაეპოვან ათორმეტ მარტულოვანნი სიბრძნის-მოყუარისა, მაღალკეთილშობილის ალექსისძის და სრულიად კახეთის სამეფოს რექტორისა და სამეცნოთა მოძღურად მასწავლელისა დავითის მიერ წელსა ქქესსა 1811. თთჳსა აპრილსა 12-ქმა დ. სამსახეობა. — ანტილატიკოსთა ყოვლადჳ მრუმანთა

პსიხებთა, ორბით მცურულთა პელელოდნი...“ 8r—12v;

2. „იამბიკო მეფის ირაკლის შესხმად.—

ირაკლი მზემან, ყოვლად უძლეველ, მკნემან,
რიტორმან, მქვერმან, შუშნიერ გამომოქმედმან...“

13r—14v.

შენიშვნა: იამბიკოს წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „როდესაც ლამამატიკას ვკითხულობდი, დია პატარაც ვიყავ და მაშინ დიდმა კათოლიკოსმა, მეფის იესეს ქემან ანტონი მიბრძანა: მისის სიმაღლის მეფის ირაკლის ქება იამბიკოთი ჰსთქვიო, და მაშინ ვჰსთქვი მე, კეთილშობილმან ალექსისის ქემან დავითმან, რომელი ორმოცდახუთისა წლისა განვლისა ვიქმენ სრულიად კახეთის სამეფოსა რექტორად, სახელწოდების დღესა მარტსთ, რომლისა კიდურწერილობა არს ესთა „ირაკლი სიმკნედ ქებული, მეფობით, სახელდებული“. სამსახეობა ჯმა დ“, 13r.

3. „იამბიკო მეფის ირაკლის შესხმად.—

პოვნა ვჰყოთ ქებათ აღმონამორჩის მტილის,
განვჰკარგოთ წესით მებრ თილოსოფოსთ... 14r v.

შენიშვნა: იამბიკოს წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „თქმული მაღალკეთილშობილის ალექსისის ძის დავითისა განჯამსა სიყრმისასა. როდესაც რატორებს ვჰსწავლობდი, მაშინ ეს შესხმა მეფეს ირაკლი მეორეს მოვახსენე დღესა სახელწოდებისა მისისასა მარტსთ. ჯმა დ. ლოცუამან ანნა“, 14r.

4. „შესხმა მეფის გიორგისა.—ხედუასა შინა უწულილესსა შესრულთა და გონებისა სამყაროთა ფრიად მოაჰაზრეთა ძულთა სხოლასტიკოსთა განსაზღურეს რა გამოჩინებით, ვითარმედ სახენი არიან ვნებისანი...“ 15r—18r.

შენიშვნა: შესხმას წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დავით რექტორის ცნობა: „მის უმაღლესობას, სრულიად მეფესა გიორგის მეთასამეტესა, მეფის ირაკლი მეორის ძეს მივართუამ კინისა ამას შესხმასა მილოცვთსა მეფობისასა მაღალკეთილშობილი ალექსისის ძე და კახეთის სამეფოს თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორი სიბრძნის მოყუარე დავით თთუშსა ფებერუარსა, რიცხუსა კბ, წელსა ჩღჟს, ხოლო ქართულსა ქორთონიკონსა ზედა უჰვ“, 15r.

5. „ცერემონია, გინა წესი და რიგი მეფის ირაკლის მიცუალეებასა ზედა წარღებასა ცხედრისასა.—ბოლოდამ დაიწყების ტირილი და გლოვა. პირუშლად—წინ თოფხანა, ზარბაზნები თავისის ყუთებით, თავის დროშით და თავისის ამალით გაწყობილნი; აგრეთვე ბალაბანჩიკები და სალამურთა დამკურელნი. წეს-დგომით—წინ აფიცრები, უფროსნი თავს და უმცროსნი ბოლოს, ჯმალ აპოლებულნი და ქვე ჯმალდაშეგებულნი...“ 19r—26r.

შენიშვნა: 1. „ცერემონიის“ ტექსტს წინ უძღვის დ. რექტორის ცნობა: „წელსა განწორციელებითვან სიტყვსა ღისა ჩღჟს. თთუშსა იანუარსა, რიცხუსა ია, დღესა ორშაბათსა, ჯამსა განთიადისასა მაცუალეება სანატრელისა, დიდებულისა და მემკვდრისა სრულიად საქართუშლოვსა და სხუათა და სხუათა მპყრობულისა მეფისა ირაკლი მეორისა, ძისა ცხებულის მეფის თეიმურაზისა, კახეთის სამეფოსა შინა ქალაქსა თელავს. სამეფოსა პალატსა შინა, რომლისა საუკუნო იყავნ სუფევით ნეტარება, ქართულსა ქორთონიკონსა ზედა უჰვ. მისის უმაღლესობის სრულიად ზემოასა საქართუშლოვს მპყრობელის მეფის ირაკლი მეორის ცხედარს ამ კანონით და ცერემონიით უნდა შეუდგნენ სამეფო სამკურთო ხარისხი და სამლუდლო დასი. ესე უჰჟ ცერემონია ქმნილი, დაწერილი, მოგონილი და გაკე-

თებული არს მისის მაღალკეთილშობილების ალექსის ძის, სიბრძნის მოყუარის და სრულიად კახეთის სამეფოს თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორის დავითის მიერ“, 22r.

2. „ცერემონიის“ ტექსტს ბოლოს დართული აქვს ანტონ 11-ის ბრძანების პირი: „ამის უკუშ წესთა ცერემონ-მეისტრად დაიდგინა ჩვენ მიერისა ბრძანებითა მისი მაღალკეთილშობილება ალექსოვი ალექსის ძე რექტორი დავით თთუშ-სა იანვარსა, რიცხუსა 14, წელსა ჩლჟს, ქ[ორთინ]ქ[ოქს] ჟავ. გელმოწერილი და ბეჭედი—სრულიად საქართველოს დედოფალი დარეჯან. გელმოწერილი და ბეჭედი—მისი უწმიდესობა კათოლიკოს-პატრიარხი მეფის ირაკლის ძე ანტონი“, 25r.

6. „წესი და განგება კურთხევისათჳს მეფისა დროსა, თუ ვითარ დაჰსხდენ მლუდელთ-მთავარნი სრულიად საქართუშლოჲსანი...“ 27r—28v;

7. „იმერეთის მეფის დავითის შესხმა.—

მადლი, რომელი ყოველთა არსთა ზედა

ერთებრ მისრული ერთისა უზადოსგან...“ 29r—30r.

შენიშვნა: 1. „შესხმის“ ტექსტს წინ უძღვის: „მისი სიმაღლეს, სრულიად იმერთა მეფეს დავითს გიორგის ძეს რვა მუხლედთა იამბიკოთა შესხმად თქმულთა მოგართუაჲ თქვენის სიმაღლის მონა, მაღალკეთილშობილი ალექსის შვილი ალექსის ძე, სიბრძნის მოყუარე დავით, რომლისა კიდურწერილობა არს ესთა: „მეფესა დავითს შესხმით უგალობ ალექსისძე დავით“. ჳმა დ. ლოცუჲმან ანნა“, 29r.

8. „ოკდომბერს იჴ. ყოვლისა საქართუშლოჲსა მეფის იესეს ძის ანტონის კათალიკოსის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნისმოყუარის მცირის დავითის ალექსისძისაგან. იამბიკონი რვა მუხლედნი, რომლისა კიდურწერილობა არს ესთა: „დავითთ ბუტკავს ძირებსა, ვინ დღესა განიკურებსა“. სამ-სახეობა ჳმა დ.—

დღეს დაძნობს დავით სულითა ცხოველითა,

ალტყუშლავს, ახალს აებნებს სიხარულსა...“ 30v—31v.

9. „მეფის იესეს-ძის ანტონი კათალიკოსის შესხმა.—

დღეს მქუსელი მექმი შენივ თავს სამეთქუოსა,

ალიგონებებს წინარსა საგონისა...“ 32r.

შენიშვნა „შესხმას“ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „ოკდომბერს იჴ, ყოვლისა საქართუშლოს მამათ-მთავრის მეფის იესეს ძის ანტონის კათალიკოსის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნის-მოყუარის მცირის დავითის ალექსის ძისაგან, იამბიკო რვა მუხლედნი, ჳმა დ. ლოცუჲმან ანნა, რომლისა კიდურწერილობა, საშუალწერილობა და აკროსტიხორნი არს ესთა: „დავით მტილს სარნა, ზამბაჲა სცუარნა, ზეს ბუტკაჲ ფარნა, დღეს ძნობით ქნარნა“, 31v.

10. „შესხმა მეფის იესეს ძის ანტონი კათალიკოსის.—

ველჲან კაზმილჲან განიკრთო მოელუარედ

იგურდივად მორთხმით სრულება კეთილობით...“ 33r—34r.

შენიშვნა: 1. „შესხმას“ წინ უძღვის სინგუზით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „ოკდომბერს იჴ, ყოვლისა საქართუშლოს მეფის იესეს ძის ანტონის შობისა დღესა შესხმად თქმული სიბრძნის-მოყუარის მცირის დავითის ალექსის ძისაგან, იამბიკო ხუთმუხლედნი, რომლისა კიდურწერილობა არს ესთა: „ვინ დასცა ქნარი, მან აკრთო ცუარი“. სამსახეობა, ჳმა დ“, 33r.

2. „შესხმა“ შეიცავს 5 სტროფს.

3. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „წელსა ჩლოვ, 1773, ქკს უად“, 34r.

11. „მეფის ირაკლის ძის ანტონი კათოლიკოსის შესახება. —
უსხეულოთა ყოვლადთა სამყაროსა
უწულილესისა თეორეტიკებრ მკედთა...“ 34r—36v.

შენიშვნა: 1. „შესხმა“ წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „უწმიდესსა და უნეტარესსა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარხს მეფის ირაკლის ძეს ანტონის უმდაბლესი მონა აღექისის ძე დავით შესხით უგალობ ირაკიოთა ამით ხუთ-ტაეპოვან ორ ათეულთა. ჳმა დ, სამსახეობა“, 34r.
2. შესხმა შედგება 20 სტროფისაგან.

12. „მისს უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეათცამეტის მეფის გიორგის ძეს. უგანათლებულესო კელმწიფევ, კეშმარიტო მემკვდრევ, ბატონისშვილო დავით.—თვთ შენუშ უგანათლებულესო, ცინადგან მოგცეს ძულთა ელინთა ესეგუარნი ცნობანი, რომელ ნამყოთა ქმნილთა და წარსულთა საქმეთა აწყოთა შინა ძალ-გედუა განახლებად. რომელი ესე ხსწავე გონება მკუჭთრმან და განათლებულმან გულისკმის-ყოფითა...“ 36r—41v.

შენიშვნა: წერილის ბოლოს მიწერილია: „თქუშნის უგანათლებულესობის უკანასკნელი მონა, თქვენი მოძღუარი, სიბრძნისმოყუარე აღექისის ძე დავით. ოკონმბერს 6, წელსა ჩღბთ“, 41v.

13. «დავით რექტორი», „მეფის ძის ვახტანგის შესახება. —
ვინადგან უკუშ სიბრძნისა არარა არს
უსაწადელეს ხედვსა სამყაროსა...“ 42r—45r.

შენიშვნა: 1. „შესხმა“ წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „მისს უგანათლებულესობას საქართველოს მეფის ირაკლის მეორის ძეს ვახტანგს, რომელსა სხუშბრცა სახელ-ედუა აღმასხან, შესხით უგალობ მალაკეთილშობილი სიბრძნისმოყუარე, სამეფოსა კახეთის სემინარიის რექტორი აღექისის ძე დავით ირაკიოთა ამით ორ ათეულ ერთსა ქალაქსა შინა თელავს, სამეფოსა პალატსა სეპინარიასა შინა, თთუშსა ფებერუალსა. რიცხუსა 16, წელს 1791“, 42r.

14. „გერმანე ბერის ქობულოვისა, სვიმონ მდივნის ძისა. —
განიმკედლარე სულისა ძალთა შინა...“ 45r v

შენიშვნა: 1. ამ იამბიკოს წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა სინგურით ნაწერი: „ეს იამბიკონი მე აღექისოვმა აღექისის ძემ, მალაკეთილშობილმან რექტორმან დავითმან ჩემს მოწაფეთ მოვახსენებინე ვახტანგ ბატონის შვილისათჳს თელავს სკოლაში, მარჯუნივ და მარცხნივ თქმითა, თითო-თითოს მიმოგდებით. ახლად იყო ჰსწავლის დაწყება და ესენი გავუყე-თე. ჳმა დ, სამსახეობა“, 45r.

15. „მერაბ ენდრონიკას შვილისა. —

თვით ბუნებითა უგანათლებულესო,
უბრძნესო, ჰვედავ ჩემს-არე უსრულებას...“ 45v.

16. „იოსებ, ალავერდის დეკანოზის ძმისწულისა. —

მეცა მჰკმობელი ლიტონთა გულის-ზრახუათ,
ვინა გვიხილენ სიტყუთნი მცენარენი...“ 45v.

1 დ. რექტორის ეს ცნობა ეხება მომდევნო 11 ლექსს (14 დან 24-ის ჩათვლით).

17. „ნიკოლოს, გიორგი დეკანოზის ძისა.—
უვიც და უსრულ, გარნა მადიდი შენის,
ვითა რა ძალ-მიძს, უგანათლებულესო...“ 46r.
18. „იოელ, გარეჯლის დავით კანდელაკის ძისა.—
მოვედ, იხილენ, მამამან მვნემან ჰყო ეს,
სიბრძნით შემზადნა მეფემან უმაღლესმან...“ 46r.
19. „ვასილი, შიო მღუდლის ძისა.—
დაემტკიცენინ სახლი ეგე სიბრძნისა,
აღშენებული ზროდ, შენადგი ყოვლადი...“ 46r.
20. „იოანესი, დავით რექტორის გასდილის, გესამანიელის გიორგის ძისა.—
უტევი ვინმე მომრთმევი თქუშნისადმი,
გულის ლაკნითა ქებისა მომძლუნანები...“ 46v.
21. დავით მიქელის ძისა.—
ჩუშნ მიერ შესხმა უსრულოჲ, უფერო
მიიღენ ესთა, ვინადგან უმეცარნი,
ჯერეთ უწურთნელნი ვიშიშვით წარმოდგომად...“ 46v.
22. „გიორგი მუხრანბატონის ძისა.—
მიხარის, რომელი თქუშნისა დიდებისა
განვიციდი მრავლად სურვილითა სრულებით...“ 46v—47r.
23. „ბექან თანიას შვილისა.—
აღმღები ჳმათა მეცა ესგუარ მვმობელი,
ვინადგან ბნელნი აქა მოსულით შენითა...“ 47r.
24. „კუალად გერმანე ბერისაგანვე დასასრულ მადლობად თქმული.—
ერთებრ ვმა-ქმნილნი ერთითა-რე პირითა,
სწავლის შინანი ყრმანი გონებითავე...“ 47r.

შენიშვნა: ამ იამბიკოს შემდეგ მიწერილია: „ფებერუალს 16. წელსა 1791“.
ეს თარიღი უნდა ეკუთვნოდეს ყველა იმ იამბიკოებს, რომლებიც დავით რექტორის
მოწაფეებმა შეთხზეს.

25. „ალექსის ძის დავით რექტორის მიერ სიტყუა ძნიად აღმო-
საცნობი.—ვინადგან უკუშ განნაწილდა ორ კერძოდ, ხოლო კერძო იგი
პირუშლისა მეორე იქმნა განწუალულ ორკერძოდუშ...“ 47v.

შენიშვნა: 1. წინ დართული აქვს დ. რექტორის შემდეგი ცნობა: „როდესაც
მეფემან ირაკლი მეორემან სრულიად კახეთის რექტორად დამადგინა, ესე
იგი სამეცნიეროთა მოძღურად ქალაქსა თელავს, სასახლესა შინა პალატსა სამე-
ფოსა, ხოლო სემინარიასა შინა ესე სიტყუა ვიმოდღურე და კედელთა სემინარიისა-
თა ძეგლად დავკიდე, რათა მუნ შემავალთა განემარტათ“, 47v.

დ. რექტორის ამ „სიტყუას“ თარიღად მიწერილი აქვს: „იანვარს ზ, ქ[ორონი]-
კ[ონ]ს უოზ. დავით რექტორი“.

26. „საბას ქებად ნათქუამი ნეკრესლისაგან.—
ვერვინ შეჰკადრებს გიობას, თუმც შეკრბენ ბრძენნი ასეგი,
შეგისომს სავეს სიბრძნისა ფიალნი, გინა თასები...“
47v—48r.

შენიშვნა: „ქებას“ წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „ნეკრე-
სელს დოსითეოსს ეთქუა ლექსი ოთხი ტაეპი საბა ორბელიანის ქე-
ბად. ლექსიონზედ დაეწერა და ლექსიონის შრომისათვის ექო“, 47v.

27. „ნეკრესლის ქება, ნათქუამი ორბელიანის მშეკაბუკ მდივან-ბეგისაგან.—

ბრძენო დოსითე ჩერქეზო, მცნობო ზენავე აასა,
ვპრცელ-გულო, ენა-მალალო, დამხედო არსთა აასა...“ 48r.

28. „კეთილშობილის დავით რექტორის ალექსიის ძისაგან ნათქუამი დოსითეოს ნეკრესელ ზედ ქებად,—

მინერვისა მეტალთაგან აწთობ გნომით სტიხთა ბრძმედ-სა...“ 48r.

29. „მისს უგანათლებულესობას საქართველოს მეფის ირაკლის მეორის ძის ძეს ბატონის შვილს დავითს შესხმით უგალობ ალექსიის ძე რექტორი დავით იროიკოთა ამათ ორ ათეულთა, ჯმა დ, სამსახეობა.—

აღმცისკამარი ჰაერთა გონებისთა,
რომელი იგი სულითა მობერვილთა...“ 48r--51r.

შენიშვნა: „შესხმას“ ბოლოს მიწერილი აქვს: „მისის უგანათლებულესობის უქვე-ნავის მონა მაღალკეთილშობილი ალექსოვი ალექსიის ძე, თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორი დავით. თთუშა აპრილსა, რიცხუსა 2, წელსა 1791“, 51r.

30. „მერაბ ენდრონიკა შვილისა, მეფის ძის დავითის შესხმა.—

აჰა, რომელი ვითა არის შემოსლუა,
ეგრეთ შევნიერ მრავლის ჰაეროვნებით“ 51r.

შენიშვნა: 1. შესხმას წინ დართული აქვს სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „მისს უგანათლებულესობას საქართუშლოს ირაკლი მეორის მეფის ძის გიორგის ძეს დავითს შესხმით უგალობთ იროიკოთა ამათ თელავს ქალაქსა შინა, სამეფოსა პალატსა სემინარიასა ზოგად მოწაფენი ალექსიის ძის დავით რექტორისანი. აპრილს ბ, წელსა 1791. ჯმა დ, სამსახეობა“, 51r.

2. „შესხმა“ შედგება 15 სტროფისაგან, თვითეულ სტროფს ყავს ცალკე ავტორი, გარდა ენდრონიკა შვილისა, „შესხმის“ ავტორები არიან: იოსებ ალავერდის დეკანოზის ძე, თავადი სოლომონ ქობულოვი, გერმანე ქობულოვი, ნიკოლაოსი—კარის დეკანოზის გიორგის ძე, თავადი ევგენი ქობულოვი, დავით—მიხაილ მღუდლის ძე, იოელ—გარეჯელი დავითის ძე, ბეჟან თანაის შვილი, ვასილი—ზიო მღუდლის ძე, იოანე—დავით რექტორის გაზრდილი, გიორგი—მუხრან ბატონის ძე, თავადი იოსებ ქობულოვი, ისააკ—ალავერდის დეკანოზის ძე, იოსებ პრეფერტი—ალავერდის დეკანოზის ძე (51r--53v).

31. „მეფის ირაკლის შესხმა დავით რექტორის მოწაფეთაგან თავადის დავით მდივნის ძის სოლომონ ქობულოვისა.—

არა სადამე იქო კადნიერებამ
თავი სილალით შეკადრებად მალალთა...“ 54r.

შენიშვნა: 1. „შესხმას“ წინ დართული აქვს სინგურით ნაწერი დ. რექტორის ცნობა: „მისს უმაღლესობას მეფესა საქართუშლოჲსა და სხუთასა მეორესა ირაკლის, ყოვლად მოწაულესა დიდებულსა ჯილმწიფეს შესხმით უგალობთ იროიკოთა ამათ ათოთხმეტთა ხუთ-ხუთეულად დალექსულთა მონანი უმაღლესობისა მათისანი. ქალაქსა შინა თელავს შეკრებილნი სემინარისტნი და მოწაფენი ალექსიის ძის რექტორის დავითისანი რეთა ნაწილთა ღრამმატიკისა სიტყუსათა, ჯმა დ, სამსახეობა“, 53v--54r.

2. „შესხმა“ შედგება 14 სტროფისაგან. თვითეულ სტროფს ჰყავს ცალკე ავტორი, გარდა სოლომონ ქობულოვისა, „შესხმის“ ავტორები არიან: თავადი მერაბ ენდრო-

ნიკაშვილი, ქობულოვი გერმანე, თავადი ვეგენი დავითის ძე; ქობულოვი იოსები—ალავერდის დეკანოზის ძე ნიკოლაოს—თელავის კარის დეკანოზის გიორგის ძე, ქობულოვი იოსები—სვიმონ მდივნის ძე, იოელ გარეჯელი—დავით კანდელაკის ძე, ვასილი ლაღიზანისშვილი—შო მღვდლის ძე, ბეჟან თანასშვილი, გიორგი—სკმონ მუხრან ბატონის შვილი, დავით—მიხაილ მღვდლის ძე, იოანე—გიორგი გესამანიელის ძე, დავით რექტორის ვაზრდილი, ისაყ—ალავერდის დეკანოზის ძე. 54r—56r.

3. „შესხანას“ ბოლოს მიწერილი აქვს: „ესენი მე, ალექსისის ძემან რექტორმან დავითმან გავუყეთე ჩემს მოწყაეთ თელავს ქალაქსა სემინარიასა შინა, მეფის ირაკლის შესამად. ახლად იკვნენ დამწყებნი პირველის ნაწილის ღრამმატიკისანი. ივნისს იდ, ქორონიკონის უოჲ“, 56r.

32. «დ. რექტორის წერილი», „მისს ბრწყინვალეებას თავადს ქობულოვს, მდივანს, ჩემს უსარწმუნოესს მოწყალეს ველმწიფეს იოანეს.—ვინადგან არარაა არს მზესა ქუტუშე სარწმუნოსა მეგობრისა ბრძნისამებრ ზრახვსა...“ 56r—57r.

33. «დ. რექტორის წერილი», „მისს უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეფის ძეს, ყოვლად მოწყალეს ბატონის შვილს იულიონს.—სადა ითქმიან ტრფიალებანი სოფლისა უკუქ ლტოლვილთაგან...“ 57r—58r.

34. «დ. რექტორის წერილი», „მისს უგანათლებულესობას, სრულიად ზემოდას საქართველოს მეფის ირაკლი მეორის ძეს ბატონიშვილს, უმოწყალესს ველმწიფეს ვახტანგს.—ძულთა ბრძენთა დადებული ივი წინადადება შემკრავს მე აქა სურულითა მოჰხსენებად...“ 58r—59r.

35. «დ. რექტორის წერილი», „ნადილთა უწინარეს აღმობდომილსა აღმოსავლით მიდრეკილსა მესამესა მენაკსა მზისა თანა მიმოარსა და ქვენა სფერათა წალკოტთა თანა თავმოხრილსა, ქუფროსილსა სუნნელსა, ყოველთა ჩემთა საგონისთა ზესთა საწყურთა უმწუჟრვალესსა.—ჟი, საცურო, თუ ვითა არაოდეს მომლოდე, გარნა იერლაცსა მივემთხვევ...“ 59r—60r.

36. „თავადს ალექსანდრე ქავქავაძეზედ დავით რექტორისაგან თქმული შაირი.—
მიწათა ივერისათა შენებრ არვინ არს შობილი...“ 60r.

37. „დავით რექტორისაგანვე თქმული იროიკო თავადს ალექსანდრე ქავქავაძეზედ, რომლისა კიდურწერილობა არს ესგვარ: (ალექსანდრე), ჯმა დ, სამსახეობა.—

აცუზრებს უცხოდ გონებისა ხედვასა...“ 60r.

38. „დავით რექტორისაგან თქმული ოთხტაეპოვანი შაირი.—
მთოვარე მაშენებელი საწუთოთ შემომწყურალია...“ 60v.

39. „ესეც არის თქმული დავით რექტორისაგანვე, რომლისა კიდურწერილობა შაირის თავს არს „მაია“:—

მტილთა, ვარჯთა, ნარდიონი ქუფრ შროშანებრ მოელვარე...“ 60v.

40. «დ. რექტორის წერილი», „ველმწიფეო მოწყალეო ანდრონიკოვ პაატა, უგანათლებულესსა მოგონებისა წარმოდგენასა პოვებითა ჰაზრთა უფროს ანთრაკთა უძრფასესთასა...“ 60v—61v.

შენიშვნა: წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „თოფიბაშს პაატას ღირსი ჰხსოვნისა დაუფურე და ეს ეპისტოლე მიჰსწერე ორის იამბიკოთა, რომელსა აქვს აკროსტიხულად წერილობა: „უსაწადლესსა ხედუასა აღსურვებულთა დაცხლისა საკურველთა მსახურთა მებრძოლთა ბანაკებისა უმთავრესო“, 60v.

41. „ბა[ა]ტას გიქლუნ ალექსის ძემან დავით, ჳმა დ. სამსახეობა.—
პაზიონ საქებ, ძიებით უფროს სარაცხ...“ 62r.

შენიშვნა: „ინაბიკოს“ სტრიქონის დასაწყისი ასოებით გამოდის: „პატას გიქლუნ ალექსის ძემან დავით“.

42. [მარიხ აბაშიძის წერილი], „მოწყალეს დედას და დედამთილს ევეფემიას. — დამწუარი დეირისა საქმილითა და დაუშრეტელისა ეტნისისა ცეცხლითა, კინდა მშვნეიერებათა განშორებული და ხილული შორის არცა მკუდრად და არცა ცხოვლად...“ 62r—64r.

43. «დავით რექტორის წერილი», „მისს ბრწყინვალეობას ანდრონიკოვს ანუ პროვინციათა ვოივოდას ძეს, თოფჩიბაშს, ფრიად საკუთრად მოწყალეს პართენს ანუ სხვას.—ჩემს მოწყალეს ჳელს გაკოცებ...“ 64r—65r.

44. [ლექსი დ. რექტორისა].—

„წარბი უცხოდ მოემახა, ხალნი ვარდით ჳანგს ისროდეს...“ 65r.

45. «დავით რექტორი, სიზმრის განმარტება».—

„რა გონებამან უხორცოდ მოარნის თვალნი არებსა...“ 65rv.

შენიშვნა: წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „სიზმარი ნახა რომელმანმე, მე დიდად მევედრა: სიზმარი განმიმარტეო ლექსითაო, და მე ამგვარად ის სიზმარი აღვჰსენ და ასე გავლექსე“, 65r.

46. «დავით რექტორი, ლექსი» „საყუარელზედ თქმული. —
წარბთა მეომართ მშჯლდთაებრ სურვილის ისრით მასა-
რეს...“ 66r.

47. «დ. რექტორი, ლექსი» „სინიისეფითზედ.—

ტრფიალებით დანალებსა გული მქონან დალახვრული...“ 66r.

48. «დავით რექტორმან ბეგუმის სახლს დავაწერე.—

მსურველო, აქა სამყოფსა ეახლე საწადილოსა...“ 66rv.

49. „ეს მზექაბუჯ მდივანბეგ ორბელიანმა ჳსთქვა, მანცა კედელზედ დააწერა ჩემად ქებად.—

სიბრძნის ტრფიალო, გნომისა გიქებ სიმდიდრით ქონასა...“ 66r.

50. „ეს იოანე მუხრანბატონის დედას ბარბარას ამ შაირებთან დაეწერა.—

ორთა ბრძენთაგან შემკულა ტურფა სრა, თვალთა ჩინება...“ 66v.

51. «ლექსი დ. რექტორისა».—

ვით ინდისა ხე მწუხარე დღე ნათელთა უჩინარობს...“ 66v.

შენიშვნა: ლექსს წინ დართული აქვს დ. რექტორის ცნობა: „ჩემს მომნათლავს ბეგუმს უხუმრე ჳელაშვილს იოსებზედ“, 66v.

52. «დ. რექტორი», „ფისტიკაური ჳელასშვილს იოსებზედვე.—

„შენთვის მოხუცდა იგი საწყალი, ვნახენ, ვის ჳქონდა შავ-
თეთრ-ჳრელია...“ 66v—67v.

53. „ბარბარეს ბეგუმის მაგიერად ჩემთვის მოეწერა ჳასუხად.—

მვცე შერთულს ჳგიობ, ჳაბუკო, კარგ ენავ, კარგ სახედაო...“ 67r.

54. «დ. რექტორის საგან თქმული», „ბარბარეს პასუხად მივჰსწვრე.—
ნიშნი ერმისა ბუნებით მკვრან ტიალთა დავგარა...“ 67r.

55. «დ. რექტორის საგან თქმული», „ესეც მასვე ბარბარას.—
სოფელი ხვედრთა არ ძვირობს, არა შენ კერძცა იარა...“
67r.

56. «დ. რექტორის საგან თქმული», „ესეც სინეისეფითზედ:—
ზილფნაშალსა დაუშეენდა მანიაკით ბროლი ყელი...“ 67rv.

57. «დ. რექტორი», „ნზეკაბუჯედ თქმული.—
ბექ-მრუდ ფრაკოდ საარაკოდ...“ 67v.

58. «დ. რექტორის საგან თქმული», „ჩახრუხაული, ესეც მზეკა-
ბუჯედ.—
ბრძენ კაბუასა, ბაბაქუასა...“ 67v.

59. «დ. რექტორის საგან თქმული», „სხვას მივსწვრე სხვაზედ ხუმ-
რობა.—

გული ტრფიალი ეწია მათ თვსსა საწადილოსა...“ 67v.

60. «დ. რექტორი, ლექსი». —კადრი მკდართა არა ღალად ბრძენ, ახოვან,
ქველ ლომისა...“ 67v—68r.

შენიშვნა: 1. ლექსს წამძღვარებული აქვს დ. რექტორის ცნობა:

„ბატონი შვილმა გიორგიმ საუცხოვო კადრაკი გამომართო, ცხენს
დამპირდა, აღარ მომცა, ამ შაირით მოვაგონე, მაგრამ ჯერაც მოღის“. 67v.

61. „სიყმის უამს თქმული ალექსის ძის დავით რექტორის სა-
გან ანბანთქება.—აკრობს, ალავს, ასაღარებს, ანთარაკებს, აელვება...“
68r—69r.

62. „დავით რექტორის საგან თქმული ანბანთქება ფისტიკაურად
საყვარელზედ.—

აფროდიტ ბადრებს გავსითა, დისკოთ ელვარებს ვარდი ზე
ცერმულად...“ 69r.

63. «დავით რექტორის წერილი» „მარჯვენის ღიშა ძლიერება მან-
ადამაღლოს სახელი შენი, აფრიკისა ლომო, უგანათლებულესო, ძისა მეფისა
ძეო ბატონის შვილო დავით! —ახალნი ველაკნი ეპპონენ და მინდორნი
ჰამონი ყუავილთაგან პირად-პირადთა...“ 69v—70v.

64. «დ. რექტორის იამბიკო». „დათხზვილს ურანოს ნაზავსა მკო-
ბილებას ვიშრომე...“ 70v.

შენიშვნა: იამბიკოს უძღვის დ. რექტორის ცნობა: „სოლომონ კვალია

შვილს „დაუჯდომელი“ დავუწერე და ეს ანდერძად იამბიკო დაუწერე—ჩემი და
მისი სახელი აკროსტიხულად“, 70v.

65. „მისს უწმიდესობას სრულიად აფხაზ-იმერთა კათოლიკოს-პატრი-
არხს, ყოვლად მოწყალეს მეუფეს, უგანწმედილესსა მაქსიმეს.—

უმწვერვალესის სიტყუსა სიმდაბლითა...“ 70v—71v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „უწმიდესობისა თქვენისა თაყვანისმცე-
მელი ალექსის ძე ალექსოვი დავით“, 71v.

66. «დ. რექტორი», „გაბრიელ ჩემი ძმისწული რომ მიიცუალა, მაშინ
მგლოვიარებმან ეპსთქვი.—

დავბნელდი ხედვთ სოფლისა ვითარებით...“ 71v—72r.

შენიშვნა: ლექსი აკროსტიხულია.

67. «დ. რექტორი», „ჩემს ძმას გიორგის მივქსწერე.—
გლახაკთ შემოსი მდიდარი შიშვეულთა
იგონებს ყოფად ნაქნთაყე საკეთილოდ...“ 72r.

შენიშვნა: ლექსი აკროსტიხულია.

68. «დ. რექტორი», „ბესარიონ გაბაშვილს მივქსწერე.—
საყვარო ძმაო, სულითო მეგობარო...“ 72r.
69. «დ. რექტორი», „იამბიკო.—
არსი, რომელი არა შეზავებულ არს...“ 72r—73v.

შენიშვნა: ლექსს წინ უძღვრს დ. რექტორის ცნობა: „როდესაც მეტაფიზიკა და-
ვასრულე, კათოლიკოსმა მეფის იესუს ძემან დიდმან ანტონიმ მიბრძანა ვნებაზედ
იამბიკოს გაკეთება“, 72r.

70. «დავით რექტორი», „მწუხარებაში სხვას მივქსწერე.—
დღეს თუალთა ცრემლი ჰრწყვიდენ უბეთა ჰჭვირად...“
73v—74r.

შენიშვნა: სტრიქონის დასაწყისი და ბოლო ასოები ქმნიან „დავით“-ს.

71. «დავით რექტორი», „სამეფო ტომარი აღვქსწერე და მისს ბო-
ლოს ეს მოკაწერე აკროსტიხორად.—
დაეპთხენ ჯელოვნებრ საქმენი გარეგანნი
არ შინაობით, ქუა სპეკალი უფრფასეს...“ 74r.

72. «დავით რექტორი», „იამბიკო.—
დედოფალ დედა, ასული დავითისი,
აღმსურ წილ-ხდომილთ ლტოლეილთა სიბოროტის...“ 74r.

შენიშვნა: ლექსს წინ უძღვრს დ. რექტორის ცნობა: „ტიმოთე მთავარეპისკო-
პოსის წიგნი აღვქსწერე «მთაწმიდის მოხილვა მონასტრებისა». იმ წიგნის თავს ლ-ის-
მშობელი დაეხატე პორტიტისა და ეს იამბიკო დაეწერე, ჩემი სახელი დავით“.

73. «დ. რექტორი», „ბატონისშვილებმა დავით და იოანემ ილა-
ჯი გამიწყვიტეს, მზექაბუკ მდივანბეგს ამგვარი იამბიკოები მისწე-
რეო, და ნივქსწერე, წარმკითხველთა ჰსცანიით...“ 74rv.

შენიშვნა: 3 სტროფიანი ლექსი მთლიანად გადაშლილია ავტორისავე ხელით.

74. «დავით რექტორის თქმული. — გული თუ ჩემად იცია, რად-
ლა გწადს ვშირნი ფიცია...“ 75v—76v

75. «დავით რექტორი», „თოფით ქედანი მოვკვალ და ეს შირი
იმაზედა ვჰსთქვი.—
თავთა თხემნი ლურჯს ღრუბელსა, მზე დამტვრეულს
უცხოდ გვანდეს...“ 76v—78r.

76. «დავით რექტორი», „იამბიკო იოანეს მიმართ ოსეს ძისა,
ჩემი თქმული.—
იმეცენ სავედ საგონთა სავესებითად...“ 78rv.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „იოანე“, „დავით“.

77. „იოანეს თქმული.—

იაზროს თუ ვინ იქმნაო ესე მწყემდად
ორფეოსებრად სხვისა წარწერიასა...“ 78v.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „იოანე“ და „დავით“.

79. «დავით რექტორი», „დავითის მიერ ბესარიონის მიმართ.—

სულთა საწყურო, გულისა შენაყვარო,
გიძღუნი თუალთაგან ცრემლსა, ღვარად მოდენით...“ 78v

79. „დავითის მიერ ლეონის მიმართ იამბიკო. ლეონ და დავით.—

ლალისა ელვა ოქროვილსაჲ ნაფუსა,
ლომო, ელვიდა ოტარიდებრსა ნაკუთსა...“ 78v.

80. «დავით რექტორი», „ბესარიონ გაბაონს მივჰსწერე ეს იამბიკო აკროსტიხულად და ამას შინა არს ბესარიონ, ლეონ და დავით.—

ბრძენი ლიმენთა, ნუ ჰსდროებ, მყისად წარვედ...“ 79r.

81. «დავით რექტორი», „ეს იამბიკო კიდურწერილობითი ერისთვის დედას ქეთეონზედ ვჰსთქვი, ოდეს სამნი ძენი დაეხოცნეს: ბეგლარ ერისთავი, დავით და აღაბაბა. ისილე, მჭურეტო, რომლისა კიდურწერილობა არს ესთა: სამთა ტირს ძეთა გოდებით ქეთევიან ეტნისთ მოდებით.—

საბავეთოს ვიტყუ, მისმინე, მჰსმენო, სავსეღ
აჩრდილსა დღეთა მონასიზრმსა წარმავალს...“ 79r—80r.

82. «დავით რექტორი», „მალობელი იესე. საფლავეზედ დავუწერე.—

იქცა ბუნება აღამის ცთუნებისა...“ 80r.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „იესე“.

83. «დავით რექტორი», „შალვას, დავით ერისთვის შვილს მივჰსწერე, წიგნი მოეწერა. მამაზედ შავი ეცვა. კიდურწერილობა არს შალვა და დავით.—

შენი ძაძანი ტანისა ელატთ მფარად...“ 80v.

84. «დავით რექტორი», „დიდს „კათოლიკოსს ანტონის მოვასხენე, სავედრებელი მქონდა.—

სულით მწყურვალთა შემცუარე მადლ საზეოთ...“ 80v.

85. «დავით რექტორი», „ორ სახელიანი ლექსი: იულონ და მიქელ მევედრენ და ვჰსთქვი ჟამსა სიყმისასა.—

ისარს უყორნებ, ლამპართა ორბოზ ნაზარდი მზიანი
80v—81r.

86. «დავით რექტორი», „ფრანგის ქალი ვნახე ბალში და მაზედ ეს ლექსი ვჰსთქვ.—

წალკოტსა ჰსჯდა ქალი ვინჰე, დაწვი ვარდი, პირი მთვარე...“
81r—82r.

87. «დავით რექტორი», „ბარათი.—

ჶე ჩემებრ გულსილამისა მანათო, მთოვარეო, მოი და შენის შავარდნისა თვალთა მიხილე...“ 82rv.

88. «დავით რექტორი», „ბარათი.—

გულისა ჩემისაებრ შავსა ზანგსა თუმბუთურსა, ორ ენისა ქალდიისა ჟაწლობილითა...“ 82v—83r.

89. «დავით რექტორი», [ლექსი].—
„ვის ნაძუს გვიდავს ჩაბანდულნი,
სათად თხზულნი ღვლარქნილ გველნი...“ 83r.
90. «დავით რექტორი», „იოანე მუხრანბატონის დედას ბარბარას მივჰსწერე.—
დათხზუა ათინთა წმასნათა ზავეებით შენდა არესა...“ 83rv.
91. «დავით რექტორი», „საყვარელზედ.—
ზილფი სიტურფით გიშვენის ლულამბრის შეგრეხილოზა...“ 83v.
92. «დავით რექტორი», „ზმად თქმული.—
ნოხდა ვითხოვე ვერ თქმათა, აწ მოგახსენებ ბოდიშით...“ 83v.
93. «დავით რექტორი», „ქაიხოსრო მდივანბეგს უხუმრე მიწერიით ზმად.—
ბაგეთა ლალად გიღიმებს, მისთვის ხარ გაქრილ ხელია...“ 83v.
94. «ქაიხოსრო მდივანბეგი», „ქაიხოსროს მოეწერა პასუხად ზმითვე ჩემთვის:—
შენთა ლალათა სიბრძნესა უქებ შენისა ზრდისათენ...“ 83v—84r.
95. «დავით რექტორი», „ერთს ჰაზრზედან არის თქმული.—
გულისა თეთრმან შუქებმან პირთა მომნათა ელვანი...“ 84r.
96. «დავით რექტორი», „თქმული ერთს ჰაზრზედ.—
ამას სულთქმითა მტირალი ვჰსჩივი ბელთაგან, მაძს თავსა...“ 84rv.
97. «დავით რექტორი», „ხუმრობით მივჰსწერე დაბალი შაირი სხუათა.—
ვის გერიტორნეს, ბედითო, განკაზმით ლექსთა გვარები...“ 84v—86r.
98. «დავით რექტორი», „სხვას მივჰსწერე ეს ლექსი. მოეწერა, მივჰსწერე.—მშულდთა სათურთა მოხრითა მომწყლეს საკუდავად ასერა...“ 85r.
99. «დავით რექტორი», „ლეონ ბატონისშვილს მოეწერა ჩემთვის და პასუხად მივჰსწერე.—ვარდ-რგულევან, ნორჩ-სხმულევან, ბუტკ-ქულევან, კაზმულევან...“ 85rv.
100. «დავით რექტორი», „სხვას მივჰსწერე პასუხად.—
გიშრისა მშვილდმან უწყალოდ გულსა მალახვრა ნასობით...“ 85v.
101. «დავით რექტორი», „სარკეზედ დავაწერე ეს ლექსი.—
ეს სამყარო ვარდთა სიტყვით გამობრძმედავს, ვით იქალი...“ 85v.
102. «დავით რექტორი», „სხვას ვევედრე ამ ლექსით, დამეხსენ შეთქი.—
გიწღრს, ბრძენი შევნიერად უმჰსგავსოსა საქმეს მოკლად...“ 85v.
103. «დავით რექტორი», [ლექსი].—
„დანაკოდარი სევდითა გული რა დილეგს იგება...“ 86r.
- შენაშენა: 1. ლექსს წინ უძღვის დავით რექტორის ცნობა: „მეფე ირაკლი გამიწერა, მტერთ უბრალე შემასმინეს. შემდგომად განათვისუფლებისა „სამეფო ტომარი“ აღვჰსწერე და მისს ბოლოს ეს მოვაწერე ორი შაირი მწუხარებმან“, 86r.
2. ლექსი აკრთხილულია.

104. «დავით რექტორი», „ურვეული საწოლთა ვჰსჯე, გულთა სევდა მილამებდა. საგონებელთა რასამე ვიყავ და ესე ოდენ ვჰსთქვ ფისტიკაური.—

კაცთა გულისა თვალთა მძინართა დედანი თჰსდად გააღვი-
ძებენ...“ 86r—87v.

105. «დავით რექტორი», „სხუანი მოგონებანი წარმომიდგეს. მათ ფიქრთა გული ნაღვლით აღმიშფოთეს და ნალულიანმან ესე-ოდენ მოვიუბენ რეული.—

საყუარელისა პირმთვარეობა, მოხდომით გაშლა, ვით არეობა...“
87v—88v.

106. „დავით რექტორისაგან თქმული ჟამსა სიყმისასა.— მზეო შვენიერო, ეთერის ცათა აღმოხდომილო და ყოველთა განმანათლებლო...“
88v—89v.

107. «დავით რექტორი», „დავით ბატონისშვილს უხუმრე ამ ლექსით. მოეწერა, მივუწერე.— ტანსა მჰვევრსა არონებ, ვით ტატანი აღმო-
სავლით...“ 89v—90r;

108. «დავით რექტორი», „ზმად გამოყვანილი.— სულისა ძალთა
წამლებო...“ 90r.

შენიშვნა: სულ არის სამი ზმა. თვითელი ოთხ-ოთხ ტაგოვანი. პირველი ზმა იძლევა: დარეჯან, მეორე—სალომე, მესამე—ქეთევან.

109 «დავით რექტორი», „დავით ბატონისშვილს მოეწერა ჩემთვის. მე ეს მივსწერე მაგიერი დარეჯანზედ.—

მთიებისა ტბათა გარე მკვირან გულნი რად აგერა...“ 90r v.

110. «დავით რექტორი», [ლექსი].—

„უფრინავს თვალნი, გაჰსჰვირავს ლაღნი, ლაწვთა ზედ ასხედს
ინდურნი ხაღნი...“ 90v.

111. «დავით რექტორი», „საყვარელზედ ვჰსთქვი.—

სურვილისა უთმობლობა, ცეცხლის ალთა მოკიდება...“ 90v.

112. «დავით რექტორი», „ესეც ჩემს საყვარელს მივჰსწერე.—
ოთხთა შინა ერთის სტიხით მაქვს ეთერით ძლეულება...“ 90v.

113. «დავით რექტორი», „ჩემს საყვარელს მივჰსწერე ბარათი და
შიგ ჩავრთე შაირნი.—

არ დაჰსჯერდა ბედი ჩემი, ამას ცრემლით მტირალი ვიგლოვ...“
90v—92r.

114. «დავით რექტორი», „ბარათი საყუარელთან მიწერილი.—აწ მოვედ, ერმისა პირო, და გული ლამიანი შენისა საშროშნისა ელვარისა ლამპრითა განმინათლენ, და შენისა იაგუნდისა ფერთა ბაგეთაგან და-
ნათვრენ...“ 92r—93v.

115. «დავით რექტორი», „საყვარელს მივჰსწერე შაირად.—

ცისა სფერათა სიმგრგულეთა ერთია აღმოსულება...“ 93v—94r.

116. «დავით რექტორი», „დავით ბატონისშვილს მოეწერა ჩემთჰს შაირი ზუმრობით. მაგიერი ეს მ[ი]ვჰსწერე.—სად არე ჯანი მსურავნი,
მუნცა დაგეცნეს ლევანი...“ 94rv.

117. «დავით რექტორი», „ზმად: ნინია, რევაზ, დიმიტრი და გრი-
გოლ.—

წარბნი ნიავეთ რხეულნი გულსა ლახვირედს დაღუბით...“ 94v.

119. „იოვანე მდივანს ქობულოვს მოეწერა პასუხად იგივე სახელნი ზმაღ.—

სიმართლის მშკლდი მოვზიო ან ერთი საქმე მიმფარდეს...“ 94წ.

119. «დავით რექტორი», „დავით ბატონისშვილს პასუხად მივჰსწერე, ხუმრობა მოეწერა.

სად სურვილთა დაუდგრომად გულთა შეჰკრებ საგანთ შინა...“ 94წ.

120. „მუსტაზადი თურქთა ენათა ზედა სათქმელი უცხო და შევნიერი, შესაქცევად საამო ხუთ-ხუთეული, თქმული დავითის ალექსისძისაგან ჟამსა სიჭაბუქისასა მისისასა საყვარელზედ. მუსტაზადი არაბულია, ქართულად—გრძელი, რვა ხმად გაწყობილი.—

შე მოყვარეო, ზილფ-ნარეგო, ნარდიონგველო...“ 95წ.

121. „მუსტაზადივე მისვე დავით ალექსისძისაგანვე თქმული.— გრგვინვით ციურნო, მოით მზიურნო, რა არს სმინება...“

95წ—96წ.

122. „ბატონისშვილი დავით გარდამეკიდა, ხუდიაზედ მუსტაზადი ჰსთქვიო და მისი ვაჟეაცობა აქეო. მუსტაზადი თურქთა ჯმათა ზედა სათქმელი, შესაქცევად საამო, თქმული ალექსისძის დავითისაგან. ქაჩივარი სოფლისა.—

ლახვარ-სობანი, დავმობანი, მეცნეს ტყეებითა...“ 96წ—97წ.

123. „დავით რექტორისაგან თქმული თურქთა ჯმათა ზედა, რომელსა ეწოდებენ თახმისი, ქართულს შაირებრ ათექვსმეტ მარცულოვანია, და ერთი შაირი ხუთი ტაეპია,—ხუთ-ხუთეული იქნება. ხოლო თახმისი არაბული ლექსია, რომელ არს ხუთტრიქონიანი.—

მეოთხესა ცის მენაკსა სიტყვერი მზე რა ახე...“ 97წ—98წ.

124. „მისის მაღალკეთილშობილების ალექსოვის ალექსისძის დავით რექტორისაგან თქმული ხანუმჯან ხანუმზედ, ჰარბახანდა ჩემში მახტუნის ჯმაზედ.—

გიკებ თვალსა, ღაწუად ღალსა, ზედ შეყრილსა ღინღურ ხალსა...“ 98წ.

125. „ალექსისძის დავითისაგან თქმული მუხამბაზი ღათა-იური, ესე იგი გაკიცხვითი, გინა გიობითი, უწოდებენ ევროპელნი კრიტიკას. თათრული ლექსია ღათაია.—

ნეტარ რას ამბობ შენ, ბრძენო, იალალი, იალალი...“ 99წ—100წ.

126. „ოთხ ტაეპი ნინა ზმად გამოყუანილი, დავით რექტორის თქმული.—

მისნი ნარინჯნი კეკელა პერანგს ჰსჭვირს, სადა გველია...“ 100წ—101წ.

127. „შაირი დავით რექტორისაგან თქმული.—

წალკოტით მფშველთა ყვავილთა დაედგნეს ღერად კარავნი...“ 101წ.

შენიშვნა: „შაირს“ წინ უძღვის დავით რექტორის ცნობა: „ჰაბუკსა ვისმე ჰა-ლი უყუარდა. ყმამან წალკოტიდამ ყვავილნი მოკრიფნა, შეკონა და მიართუა, უთხრა: ამათ შენის შვენებდამ მოუპარავსთ ფერებო. მე შევიპყარ, მოგართვი და გარდაახდევინეო, და უთხრა შაირი დავით რექტორისაგან თქმული“, 101წ.

128. [წერილი]. „ნამყოსა ქმნილისა, სამყართა შინა იაკობისთა აღ-მოსრულისა და გაეგებტურებულისა სიტყვერისა მთიებისა აწმყოსა ჟამსა სახისა

შემოსელო და ზეციერისა მემტილისაგან ხატონებითა მისებრითა დატვფრულო, უგანათლებულესო გურიელის ძეო, ყოვლად უმოწყალესო, ხედვასა შინა უსასურველესსა ვახტანგ.—აჰოვანმან ზეფირმან სურვილად განმზადებულისა გულისა იგურდივთა მარაკთა გარდმომცენარისა მალ-მჩქეფარისა წყალთა სიყვარულისათა მობერვილმან...“ 101r—102r.

შენიშვნა: 1. წერილის ბოლოს მიწერილია: „ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზ“, 102r.

2. წერილის დასაწყისში სინგურით მიწერილია: „დავით რექტორის თქმული“, ეტყობა, რევაზის დაკვეთით დავით რექტორს დაუწერია ეს ბარათი.

129. [წერილი]. „მათს მალად ყოვლად სამღუდლოებას ქუთათელ მიტროპოლიტს, ყოვლად მოწყალეს მეუფეს დოსითეოსს.—ტრფილო უსამღუდლოესო ბუნებაო, რომელმან დაიწერე საღმრთოთა ცეცხლებრივთა უნამდვლესნი დოღბატთა ხედვსა თეორეტიკანი და გამოსახენ პირველსა შინა სხეულსა ნაკვერცხალნი პირველისა სხეულისანი...“ 102r—103r.

შენიშვნა: 1. წერილის დასაწყისში, მარჯვენა კიდეზე მიწერილია: „დავით რექტორის თქმული“, 102r.

2. წერილის ბოლოს მიწერილია: „ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზ“, 103r.

i30. [წერილი]. „არსთა სიტყუთა პსიხისა მიმოძურათა მწყემსობის კენტროთ შემომსფერავსა და მარტიობისა ოქიმათა შეუზავებელისა არვეობითა გუამის ნათლითა მმართველსა, მარტკლისა კათედრათა მმეუფებელსა ყოვლად სამღუდლოს ჰყონდიდელ მიტროპოლიტს ანტონიოსს.—სადა თითმან ზესთ არსების მმექმისაგან და თვს შორებით სიბრძნისა კალმით სარილის მელანთა აღმოაწუნა...“ 103r—105r.

შენიშვნა: 1. წერილი მიწერილია ქსნის ერისთვის გიორგისძე რევაზის სახელით.

2. წერილი დაწერილია დავით რექტორის მიერ, ალბათ, შეკვეთით.

131. „ალექსისძე დავით.—ბრწყინვალეო ერისთვის ძეო, მოწყალეო ჯელმწიფეო, მდივანბეგო ბეჟან.—შემომნივთარისა ურჩად ნაყოფთა მკულელობის მშულდმან უბადრუკების მარმენთა ორ პიროვანთა ისართა გარდააცუნა...“ 105r—106r.

132. „ალექსისძე დავით.—მისს კეთილშობილებას გაბაონს, მოძლუარის ძეს, საყვარელს ძმას და მეგობარს ბესარიონს.—ძალბერნი თან შეკრულებითისა სურვისა სანუქნი გიანი აღმოძოწდებიან...“ 106r—107r.

133. [წერილი]. „საყვარელთან მიწერილი.—მთოვარსა ცასა ზედა ახლად შობილმან სამფეროვანმან მშვილდმან და შეყრილმან ნარგიზის ტბის ისარმან...“ 107v—108v.

134. „ალექსოვი ალექსისძე დავით რექტორი.—ყოვლად ღირსსა და სანატრელსა იერომონახსა და უსაწყურველესსა ძმასა იუდას იაკობისა იოსტოსს.—მცალს თუცალა მარადის, რათა პირველ განიმზადებოდეს შენთვის შავნი წარწერანი...“ 108v—110r.

135. [წერილი]. „მის კეთილშობილებას გაბაონს, შოძლურის ზაქარიას ძეს, მოწყალეს ჯელმწიფეს და სატრფოს, ძმას ბესარიონს.—მწუხარე“

ბამან (კრემლი, უბადრუკებამან გოდება და განწირულებამან სასოებათა წარ-
კვეთანი დამაკვეთნეს...“ 110r—111v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ზიწერილია: „შენი უსაკუთრესი ძმა და მეგობარო
ალექსისძე დავით“, 111v.

136. «და ვით რეკტორი», „ჰამბავი პირველი. შესავალი შაირთა,
რომელსა უხმობენ ცხოველ დიაკის უბედობასა, გალექსილი მდაბიოთა და
უჯაზმავითა ლექსითა.—

მკსმენნო, მოგიტხრობ რასმე გულითა ამოს მბობასა,
ლექსთა ლიზლობით შემკობას, ოდესმე სხუათა გმობასა...“

111v—115r.

შენიშვნა: 1. „ჰამბავი“ შედგება: ა. „აჰა ხბოს ჩამოვარდნა წყალთა პირსა,
კლდეთ დაცემა და დაბნედა...“ 112r—113r; ბ. „აჰა ხბოს მაღლა კლდეთავე ატანა და
მუნ კჰუნვა და გოდება ჯერეთ სულთმობრძავისა“ 113r—114r; გ. „აჰა მის დიაკისა-
გან თვისის ხბოს გამომეტება და თჳსის ველისაგანვე ყელის გამოჭრა“ 114r—115r.

2. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „მე რეკტორი, როდესაც ეს ვჰსთქვი, მაშინ
ვიყავ წლისა ათ ექვსეტისა, დავით“, 115r.

3. „ჰამბავს“ წინ უძღვის სინგურით ნაწერი დავით რეკტორის ცნობა: „ნაიბის
ქალი ბეგუმ შევედრა, როდესაც ყმაწვილი ვიყავ, მე ალექსისძეს დავითსა,
რადგან მისი მინათლული ვიყავ, უარი ვედარ უთხარ. ჩემის სასახლის პირდაპირ,
მტკერის პირს, ქვრივს დედაკაცს ხბო ჩაშოუვარდა, კლდუხედ დაეცა და მოკვდა-
სასაცილო იყო დედაბრისაგან ხბოსთვის თავში ცემა და ტირილი, ის შაირად
ჰსთქვიო და ვჰსთქვი“. 111 v.

137. „ოთხს ტაეპში რვას ადგილს ზმად ანა გამოყუანილი დავით
რეკტორისაგან.—

საროდ მრხეო ზარიფანავ, კიპაროხო ნორჩო ტანავ...“ 115r.

138. „და ვით რეკტორისაგან თქმული.—

არ სამარადნი იგი მტრთნი სატრფ უცნოსა,

საწყუროისადმი უწოთსა, საღით წარმოშადისა...“ 115v—116v.

139. „ძილისშორისი ხილუა. ფებერვალს იჲ, დღესა ოთხშაბათსა. წელსა
1781.—მიმეძინა მე, მაღალ ღირსსა არხიმანდრიტსა სტეფანეს, და ვინილუ
ხილვა ესე ძილისშორისი...“ 116v—118v.

140. „მისს მაღალ ყოვლად უსამღუდელოესობას, არხიეპისკოპოსსა სა-
მეფოსა კახეთისასა და ორთა სამთავროთა საქართულოესათა და სრულიად
ივერიისა კავკასთა შინა მცხოვრებელთა, პირად-პირადთა უჩიკთა ერთა.
დიდსა მწყემს-მთავარსა მისისა უდიდებულესობისა დიდისა კელმწიფისა, სრუ-
ლიად როსსიისა და სხუათა და სხუათა მპყრობელისა იმპერატორისა ალექ-
სანდრე პირველისა კელმწიფისა, იმპერატორისა პავლე პირველისა
ძისა, პირველისა კავალეროვანსა ანნასასა. უგანწმედილესა მეუფესა დოცი-
თეოსს უვალომ შესხმათა ამათ იროიკოთა დღესა ამას ყოვლად ბრწყინუ-
ლესა აღდგომისასა, რომელსა დღესა აღადგინა დაცემული კაცთა ბუნება
ძემან და სიტყუამან ღისამან ჯორჯქმნილმან, კეთილშობილი, სამეფოსა
კახეთისა მოძღვარი, სიბრძნის-მოყუარე რეკტორი ალექსოვი ალექ-
სისძე, რეკტორი დავით. თითონი სტინხნი ხუთტაეპოვანნი და თუთო-
ეულნი ტაეპნი ათორმეტთა მარცულთა მიერ გარეშეტულნი. ჳმად, სამსა-
ხეობა, სახელითა მამისათა და თისათა და სულისა წმიდისათა ამინ.—

სულისა ძალსა მთავარსა გონებასა...“ 119r—125r

შენიშვნა: 1. „შესხმა“ შედგება ორმოცი სტროფისაგან.

2. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „შესხმა დიდისა არხივისკობოსისა დოსი-თელისის მიმართ ალექსისძის დავით რექტორის მიერ, თქმული ქალაქ-სა ტფილისს, სობორისა შინა ანჩისხატსა, დღესა აღდგომისასა, წელსა 1816, თთუშსა აპრილსა, რიცხუსა თ. დავით რექტორი“, 125r.

141. «დავით რექტორი», „მისის სინაღლის სრულიად საქართველოს მეფის ირაკლის მეორის ძის ლეონისათვის თქმულნი ათნი სიტყვანი იამბიკოდ. სიტყუა პირუშლი: ვითარ იშუა ძე მეფის ირაკლისა ლეონ.— დასაბამ ღმერთი იყავნ ყოველთა თავად...“ 126r—140v.

შენიშვნა: 1. იამბიკოს წინ დართული აქვს დავით რექტორის ცნობა: „ურვეულ-მან გონებითა და მწუხარებან ფრიად გულითა ვჰქმენ იამბიკონი ასნი ათთა შინა სიტყუათა, უფერადოსა და მდაბიოსა ლექსითა, ყოველთა მიმართ ადვლ საცნოდ და გასაგონად. ყოველთა აღმომკითხულთა უმდაბლესად მოვხსენებ ყოველთა მიმართ უმცირესი მონა ალექსისძე დავით. წელსა 1781, თთუშსა აგვისტოსა 10, ქალაქსა ტფილისს“, 126r.

142. «დავით რექტორი», „დოროქენაია ლეოლრაფია აღვსწერე და მისს ბოლოს ეს მოვაწერე. ანდერძი აღმწერლისა.— ვინადგან არარაჲ არს ჭოფელსა შინა უფროს სიბრძნის მოყუარებისა...“ 142r—143r.

შენიშვნა: დავით რექტორის კრებულს ერთვის საძიებელი, 145r—149r.

ანდერძი: 1. „თუმცალა ამას გარდა მრავალი იყო ჩემგან ზოგი ნუსხები და ზოგი სხვადასხვა თქმული, ზოგი დაკარგული წახდენსა ტფილისისა ალა-მამად ხან ასტარბათელისასა, და ზოგი მწუხარებისაგან შეურეგებულ-სა თავი ჯელთ არა მქონდა და დამზარდა ყოვლისავე ჩემგან თქულისა დაწერა. და რაცა დამიწერია, ეს ვაკმავე, რათა წარმკითხულსა კნიაზ გიორგი თავადს თუ მანოვს განვრცელებითა თავი არა შესწყენოდა. მარტის იე. წელსა ჩუკბ, ქ[ორონი]კ[ონ]ს ფი. მაღალ კეთილშობილი ალექსისძე ალექსოვი, სიბრძ-ნის მოყუარე დავით რექტორი“, 143v.

2. „მისმან ბრწყინვალეობამ სტატისკის სოვეტნიკმან და კავალერმან თავდამან გიორგი თუ მანოვმან მიბრძანა მე, რექტორს დავითს, შენი ნათ-ქომები აღმიწერო. მეცა ბრძანების მისისა მორჩილმან, დაკარგულს გარდა რაცა მქონდა, აღუწერე. ღმერთმან ნმუდობასა და დღევრძელობასა შინა მოახზაროს. ამ ჩემგან თქმულებს საძიებელიც მე გაუკეთე. ყოველთა ამა წიგნისა მხილველთა და წარმითხულთა მომხსენებელ ვარ უმდაბლესი მონა და მოსამსახურე თქვენო რექტორი დავით“, 143v.

(106)

106

თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა. 1821

141 ფ.: 32,5X21,5; ქაღალდი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით: 1821 წ. X. 20 (127r); გადამწერი— დავით რექტორი (126r); დაუწერეჲია: 1—16; 130—141 ფფ.

„დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მე-ფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებულ შემდგომად წელიწდისა ცხრისა თქმისა ამისსა. აწ წიგნსა ამას ეწოდების სარკე თქმულთა.—

ვით ჯელ-ვჰყო აღძრვად სიტყუათა ვერ სიბრძნის ღირსმან
სწავლობით,

ვერცა ღრმად გამომეტყველი, რიტორებრ ენა მრავლობით...“

17r—126r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მრავალგან დატოვებულია ადგილები ილუსტრაციუბისათვის.

2. ხელნაწერი გამოყენებული აქვს თეიმურაზ II თხზულებათა სრული კრებული ს გამომცემელს გ. ჯაკობიას (1939 წ. გამოცემა, გვ. XXV, I-ნუსხა)

3. დართული აქვს: „საძიებელი წიგნისა ამის სარკე თქმულთასა ესე არს...“ 127r—129v.

ანდერძი: 1. „აღვსწერე ესე წიგნი სარკე თქმულთა მე, კეთილშობილმან ალექსოვ მან ალექსის ძემან, სამეფოსა კახეთის თელავის ქალაქის სემინარიის სიბრძნისმოყუარემან დავით რექტორმან თთქსა ოკდონბერსა, რიცხუსა 20, წელსა ჩყკა, ქორონიქონის ფო“, 126r.

2. „მისმან ბრწყინვალეებამ სტატისკის სოვეტნიკმან და კავალერმან თავადმან გიორგი თუმანოვმან მიბრძანა ამა სარკე თქმულთა წიგნისა აღწერა. მეცა, ბრძანებისა მისისა მორჩილმან, აღვსწერე. ღმერთმან მშვიდობასა და დღეგრძელობასა შინა მოახმაროს უწებლობასა შინა მუდღისა, ძეთა და ასულთასა. ამას წიგნსა დაწყებითანვე საძიებელი არა ჰქონდა და მე გაუჟკეთე. კეთილშობილი ალექსოვი ალექსისძე დავით რექტორი“, 129v.

მინაწერი: 126v.

(107)

107-ა

სამართლის წიგნები. XIX

294 ფ.; 33×22; ლურჯი ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ტეიფრული ყდა; მხედრული: კვირინიშანი 1819 წლისა (2 ფ.); დაუწერელია: 1—10 ფ., 36v, 37r v, 82r, 138v, 215r—217v, 721v, 221rv, 229rv, 245v—247v; 284v—294v.

1. «სამართალი მოსესი», „ქარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან მოსე წიგნსა მეორ[ე] სჯულისაა და გამოსლვათასა. მცნება ღთისაგან. სამართალი მოსესი.—ა. მცნება ღთისაგან: თავ-უყავ მამასა შენსა და დედასა შენსა...“ 73v—81v.

2. «სამართალი ბერძული», „ღევან ბრძენისა და კოსტანტინესი და სხვათა გელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება, სჯულის კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რათა, რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამასა შინა, მცირედიცა არა განვაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოღცა.—ა. რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად საწელის წოდება, ამა წესითა და რიგითა ნუ განაგდებს...“ 83r—134v.

3. «სამართალი სომხური», „ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა სამართლის წიგნთა ზედა გაღმოთარგმანებული და ეწოდების სახელი სამართლისა...“ 137r—214v.

4. «სამართალი კათალიკოზისა», „ა. სახელითა ღვთისითა, მე. ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქართველოსა კათალიკოზმან პატრიარქმან მალაქია, მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან, მამათმთავარმან ევდემონ, დავსხედით და შეეკრაზენით ყოველნი ებისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 218r—220v.

5. «ძეგლის-ღება მეფეთ-მეფის გიორგის შიერ», „ა. ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან, დავდევით ძეგლი, განიჩენი ესე, მას ჟამსა, ოდეს შევედით მთაჟულთა შიგან...“ 222r—228v.

«სამართალი აღბუღასი», „შევიყარენით ქოლთა მინდნობილნი ლთისაჲ და აწყურისა ლთისმშობლისანი და გაქცევისა, დავიდევით წინ პატრონისა პაპისა ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი ავრევე სრულებით და უკლებრად დავწერთ...“ 230r—245r.

7. «სამართალი ბატონის შვილის ვახტანგისა», „მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა დამაარსისა მქებნი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელა და მმონებელი, უდებად მქონე მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დლითი-დღე მრეველნი ჯელთა მარგალიტთა შინა, და ჰპოვებენ მძივთა რათმე...“ 248r—284r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. E. Такайшвили, Описание рукописей..., ტ. II, Тифлис, 1906—1912 წ., გვ. 616).

2. სამართლის წიგნებს წინ უძღვის: „საძიებელი ვახტანგ VI სამართლის წიგნთა მუხლებისა“, 11r—70v.

(107)

107-ბ

სამართლის წიგნები. XIX

652 გვ.; 33×20; ქალაქი; მუყაოს ყდა; ნხედრული; კვირინიანი—1810 (611 გვ.); დაუწერელია: 40—48, 50, 239—240, 551, 552, 588, 630—652 გვ.

1. «სამართალი მოსესი», „კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან მოსე წიგნსა მეორე სჯულისასა და გამოვლათასა. მცნება ღთისაგან, სამართალი მოსესი.—ა. მცნება ღთისაგან: თავ უყავ მამასა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნოა შენ უფალმან ღმერთმან...“ 9—39 გვ.

შენიშვნა: მოსეს სამართალს წინ უძღვის: ა. „წიგნი სამართლისა, გამოკრებული მოსეს მიერ აღწერილთა სჯულთაგან და განცემული ქართველთა მეფისა ვახტანგ მეექვსისა მიერ წელთა შორის ჩლდ და ჩლია“ (1 გვ.).

ბ. «შესავალი». „დასაბამიდანვე დამდებელმან საფუძველთა ქვეყანისათამან და დამქესელმან ცათამან, უფსკრულთა გამოკვლეველმან და სივრცეთა სოფლისათა გარეშემცველმან, ყოველთა არსთა და არაარსთა არსებად მომყვანებულმან...“ 3—8 გვ.

2. «სამართალი ბერძული», „ლევან ბრძინისა და კოსტანტინესი და სხუათა ჯელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება სჯულისა, კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განვაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოდცა.—რომ მოხდეს და დადგეს მსაჯულად კაცი ვინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად სახელისა წოდება, ამა წესთა და რიგთა ნუ განაგდებს...“ 54—238 გვ.

შენიშვნა: „ბერძულ სამართალს წინ უძღვის ტექსტის ხელით დაწერილი შემდეგი ცნობა: „სამართალი ბერძენთა, გარდღოლებული თვით ენისა ზისგან ქართულსა ზედა ჟამსა ქართველთა მეფის ვახტანგ მეექვსისასა და განცემული მის მიერ ერთადმი ქართველთასა ჟამსა ყოფნისა ნისისა ბატონიშვილად და განმგედ ქართლისა წელთა შორის ჩლდ და ჩლია“; 49 გვ.

3. «სამართალი სომხური», „ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა-სამართლის წიგნთა ზედან გარდმოთარგმული (!) და ეწოდების სახელი სამართლისა...“ 243—551 გვ.

შენიშვნა: სომხურ სამართალს წინ უძღვის: „სამართალი სომხთა გარდმოღებული თვით ენისა მისგან ქართულსა. ზედა ჟამსა ქართველთა მეფისა ვახტანგ მეექვსისა და განცემული მის მიერ ერთად ქართველთასა ჟამსა ყოფნისა მისისა ბატონიშვილად და განმგედ ქართლისა წელთა შორის ჩღგ და ჩღა“, 241 გვ.

4. «სამართალი კათალიკოზისა», „სახელითა ღთისათა მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოველისა საქართველოსა კათალიკოზმან, პატრიარქმან მალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან, მამათმთავარმან ევდემონ დავსხედით და შეეკრიბენით ყოველნი ეფესკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 555—563 გვ.

შენიშვნა: „კათალიკოზის სამართალს“ წინ უძღვის ცნობა: „სჯული, დადებული იმერთა ერთათვის კათალიკოსთა მიერ ქართლისა, მალაქიასა, და აფხაზეთისა—ევდემოსისათა, კრებითა ლუდელმთავართა, ქმნული წელთა შორის 1605 და 1610“; 553 გვ.

5. „ძეგლის დადებო მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ.— ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან დავდევით ძეგლი განაჩენი ესე მას ჟამსა, ოდეს შევედით მთიულთა შიგან...“ 567—587 გვ.

შენიშვნა: სამართლის ტექსტს წინ უძღვის ცნობა: „საქართველოს მეფისა გიორგისაგან. რომელსა ეწოდა ბრწყინვალეცა, რომელიცა განმეფდა წელსა 1318 და ემეფა ვიდრე 1346-დმდე“ (565 გვ.).

6. «სამართაი აღბულასი», „შევიყარენით ქოლთა მინდობილნი ღთისანი და აწყურისა ღთისმშობელისანი და გაქცევისა.— ა. დავიდევით წინა პატრონისა პაპის ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენიდა იგი აგრევე სრულობით, დაუკლებლად დავსწერეთ...“ 591—649 გვ.

შენიშვნა: აღბულას სამართალს წინ უძღვის გადამწერის შემდეგი ცნობა: „სჯული, დადებული სამცხეს ათაბაგისა ბექასი და ხედ დართულ[ი] ძის ძისა მისისა აღბულათაბაგისა მიერ. ათაბაგი ბექა ცხოვრებდა წელსა 1361 ვიდრე 1391-დმდე, ხოლო ათაბაგი აღბულა ცხოვრებდა წელსა 1444 ვიდრე 1491-დმდე, რომელთაცა ქორონიკონ[თა] შორის დადებულ არიან სჯულნი ესე მათ მიერ“, 589 გვ. მინაწერი: 553 გვ.

(107)

107-გ

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1809

119 ფ.; 20×15,5; ქალაღი; მუყაოს ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები და მუხლის დასაწყისი სიტყვები სინგური; 1809 წ. (101v); გადამწერი: ანდრია ალექსიშვილი (101v); მოსკოვი (101v); დაუწერელია: 32v—20r; 162r—119r.

«ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნი», „მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა ჩემისაებრ მქებელი და მომნებელი (!), უღებად მქონე მპონელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი-დღედ ნრეველნი ჯელთა მარგალიტთა შინა.

და ჰპოებენ მძივთა რათმე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთაზღებენ საუნჯედ, პატიოსანთა შემკობით უპატიოსნედ მარგალიტად ჰყოფენ...“ 24r—101v.

შენიშვნა: 1. სამართლის მუხლებს აკლია 225 მუხლის დასაწყისიდან 237 მუხლის ჩათვლით, 259 მუხლის ბოლოდან 261 მუხლის ჩათვლით და 248—260 მუხლები.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. E. Такайшвили, Описание рукописей... т. II, Тифлис, 1906—1912 г.г. стр. 629—630).

4. ხელნაწერის დაუწერელ ფურცლებზე დაკრულია სურათები რუსული ნაბეჭდი გამოცემებიდან.

ანდერძი: „წელთა 1809, ენკენისთვის ბ. აღიწერა სამეფოსა ქალაქსა შინა მოსკოვისასა წიგნი ესე სამართლისა, მეფის ვახტანგისაგან გაგებული, ხელითა აღეჭსი შეილის ანდრიასითა. ვითხოვ. მკითხველთ შენდობა მიბრძანოთ. ანდრია (ჩართულით)“, 101v.

(108)

108

ანტონი I, გრამატიკა. XIX

284 გვ.; 34,5×22; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით; [XIX]; დაუწერელია: 1, 2, 9, 10, 20, 281—284 გვ.

[ანტონი I], „თვს ჭელოვნებისა ღრამატიკოსობითისა. ნაწილი პირუღლი, რომელსა შინა მარტივად მდებარე არიან თვთოეულნი ნაწილნი სიტყუათანი მაგალითებითურთ, რომელნიცა ზეპირებად სათანადო არიან ღრამატიკაჲსა მოწაფე-ქმნილთა. თავი პირველი. ბრუნუათათვს სახელთასა. § 1.—რიცხუსა შორის ჩუშნ მიერ განჰსჯითა შემოყუანილნი ბრუნუანი სახელთანი არიან რუა...“ 11—280 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. „შეყუანილება წიგნისა ღრამატიკაჲსა, მიწერილი მოძღუართად და მოწაფეთად ღრამატიკაჲსათა, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუშლოჲსა“, 3—4 გვ.

ბ. „პინაქსი ღრამატიკისა“, 5—8;

2. გრამატიკის ტექსტი მთლიანად მიჰყვება 1885 წლის გამოცემას (იხ. ქართული ღრამატიკა, შედგენილი ანტონი I მიერ).

(109)

109

მარხვანი. XVI—XVII

431 ფ.; 26,5×17; ქალაღი; დაზიანებული; რესტავირებული; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნუსხური, ორი სხვადასხვა ხელით ნაწერი (სათაურები სინგურით); [XVI—XVII სს].

«მარხვანი». „კვრიაკესა მეზუშრისა და ფარისეველისასა [იწ]ყუბიან მარხვანი. მწუხრად ოზოლყა ზედა დასდებელი აღდგომისა წმისაგან და ყოვლად. ეჰა დბლი.—ნუმცა ვილოცავთ ფარისეველისაებრ, ჰ მძანო, რამეთუ რომელმან აღიმაღლოს თავი თვისი, დამდაბლდეს...“ 1r—431r.

წყდება: „... გამოუთქმელსა დიდებასა შინა თქსა... საიდუმლოსა-
ახლისა პრქუა ზიარებად მათთა...“ 431r.

შენიშვნა: ხელნაწერში ორი სხვადასხვა ხელი შეიმჩნევა.

მინაწერები: 1. „ქ. ესე მარხვანი წმინდის მღთისმშობლისა არის, ვინც ეს მო-
იბაოს, გაუწყრეს ამისი მადლი, ამინ“, 71v.

2. „ქ. ესე მარხვანი დაშლილი და წამხდარი იყო, მე, დიმიტრი დეკანოზი-
შია შევაკრეინე. ვინც ეს წაიკითხოს, დღეგრძელობა უბრძანეთ“, 38v.

3. „ამა წიგნის წიგნში ავად გავგე. ღმერთო და ბარც[ხ]ანისა ღისმშობლო. მ[ომიტვე]ე
ჩემნი ცოდვანი, ამინ უ[ფალაო]“ (ტექსტის ხელითა); 294v. მინაწერებია აგრეთვე
54v-სა და 358v-ზე.

(110)

110

კრებული. XIX

143 ფ.: 11x16: ქალაღი (ორი სხვადასხვა ფერისა); დაშლილი; კიდევშემოცვე-
თილი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით;
[XIX ს.].

1. «ჩარდავრი შიანი», „კონსტანტინუპოლის ჯელმწიფის ამბავი, უშლოებისათჳს თუ როგორ შეწუხებული იყო.—იყო ჯელმწიფე კონსტანტინუ-
პოლის ქვეყანასა, მორკმული და განმდიდრებული, ყოველს ქვეყანას საჯელ-
განთქმული...“ 1r—56v.

2. „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ირაკლას ძის მეფისა
თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებულ შემდგომად წელიწდისა ცხრისა-
თქმისა ამისისა. წიგნსა ამას ეწოდების სარკე თქმულთა.—

ა. ვით ჯელ-ვჰყო აღძრვად სიტყვათა ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავ-
ლობით,
ვერცა ღრმაგ (!) გამომეტყველი, რიტორებრ ენა მრავლობით...“
57r—92v..

შენიშვნა: ხელნაწერში მოთავსებული „სარკე თქმულთა“ გამოუყენებია თავის-
გამოცემაში გ. ჯაკობიას (იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული გიორგი
ჯაკობიას წინასიტყვაობით, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით. თბ. 1939 წ.,
გვ. XXIII).

3. «ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილი, ომანიანი», „[დიდება] შენ-
და, დიდება, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო...“

შენიშვნა: „ომანიანის“ ტექსტი მცირე სხვაობით ემთხვევა გ. ჯაკობიას მიერ
1937 წ. გამოცემულ „ომანიანის“ ტექსტს. ჩვენი ხელნაწერის ტექსტი ნაკლებია,
წყდება XIII თავზე.

2. სათაურებისა და სტროფების დასაწყისი სიტყვების ადგილები დაუწერელია,
ეტყობა, გადამწერს შემდეგ სინგურით სურდა მათი ჩაწერა.

4. [ნაწყვეტები „ქილილა და დამანადან], „არაკი.—ერთი დიდი ვაქარი ✓
იყო მრავლის ქონების პატრონი, მაგრამ დიად ავი და გონჯი სანახავი იყო...“
115r—143r.

წყდება: „...ზოგი საქმეები არის, რომ მტერი მოკეთე შეექნეს კაცსა,
როგორც ვაქრის ცოლმან ქურდის შიშით ვაქარი შეიყვარა. ჯელმწიფემ
ჰკითხა: როგორ ყოფილაო?...“ 143r.

შენიშვნა: 1. „ქილილა და დამანას“ ეს ხელნაწერი რუსულ ენაზე გადათარგმნილი გამოცემული აქვს ალ. ხახანაშვილს (იხ. Грузинский отрывок Калилы и Димны, Древности Восточные, т. I, вып. II, Москва, 1901). ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. აგრეთვე: ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, მეორე შეესებული და გადაშუშავებული გამოცემა, თბ. 1945 წ., გვ. 244)“.

2. კრებული აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. (იხ. Описание рукописей, ტ. I, გვ. 299—302).

(111)

111

კრებული. XIX

104 ფ.; 21×16; ლურჯი ფერის ქაღალდი; ტყავდაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; კვირნიშანი: 1823. წ.; [XIX ს.]; გადამწერი: იაკობ ავალოვი (103r).

1. „ისტორია ალექსანდრეს მეფისა მაკედონიისა და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვლია სამხრეთისა და თვთმპყრობელისა მეფეთ-მეფისა.—იტყვან ძედ ყოფად მისა მაკედონიისა მეფისა პილიპესა (!), არა არს და ცრუ არს, არამედ ძე არს იგი ეგვიპტის მეფისა ნეფთიანათისა პილიპეს ცოლისა დედოფლის ალიმზიადესაგან...“ 1r—56v.

წყდება: „...ესე რა ესმით მაკედონელთა, ტირილითა ჰრქუეს მას: „მეფეო ალექსანდრე და ძლიერო პატრონო, უკეთუმც შესაძლებელ იყო...“ 56v.

2. «იოსებ ტფილელი», „დიდმოურავიანი. კარი ზ. ამბავი დიდის მოურავისა აქა დაიწყების ლექსსა შინა გამოჩენით გარდასავალი თვისისა ცხოვრებისა.—

მიფესა ქართლის ცხოვრება ებრძანა გალექსულობით,
ზოგი რუსთველის ბაასი, კახთ მეფის საქმე სრულობით...“
57r—102r.

შენიშვნა: I. ხელნაწერი ზუსტად მისდევს გამოცემულ ტექსტს (იხ. იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი. გ. ლენინის რედაქციით, 1939 წ.).

2. ხელნაწერს ერთვის „საძიებელი“, 103rv.
ანდერძი: „დასასრული საძიებლისა. ავალოვი მე იაკობ. განსრულდა, დიდება ღმერთსა“, 103v.

შინაწერები: 1. „1724-სა გადაბანდა ვახტანგ მეფე ასტარხანს, იმავე წელს პეტერბურღს (!). და უკუნ იქცა 1737-სა კიდევ ასტარხანს და გარდაიცვალა იმავე წელსა დიდი ვახტანგ მეფე“, 11r.

2. „მეფე ერეკლე დაიბადა 1716 წელსა. კახეთის მეფობა მიიღო 1744-ს წელსა და ქართლისა ც მიიღო 1762-სა წელსა, და გარდაიცვალა 1798-სა წელსა. გიორგი მეფე დაიბადა 1750 წელსა. მეფობა მიიღო 1798-სა წელსა, გარდაიცვალა 1800-სა წელსა“, 10v.

მინაწერები მოგვიანო ხანისა: 35r, 102v.

(112)

112

ბაუმეისტერი, ლოგიკა. 1797

II+302 გვ.; 18×11,5; ქაღალდი; ქაღალდისავე ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულით; გადამწერი: ალექსისძე რექტორი დავით (298 გვ); 1797 წ. (298 გვ.); დაუწერელია: I, II, 293, 294, 299—302 გვ.

[ბაუმეისტერი], „თავი პირუელი. წინასიტყუა ფილოსოფიისათვის და ნაწილა მისთა, § 1.—ვიწინდგან აწ შრომა ჩუწნი არს ამას შინა, რათა ყო-

ველნი ნაწილნი ფილოსოფიისანი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განვკარგენ-
ნიომცა. .“ 1—292 გვ.

შენიშვნა: 1. ბაუმეისტერის შრომა თარგმნა ქართულ ენაზე ანტონი I.

2. „ლოგიკას“ დართული აქვს: „კინაქსი ლოლიკისა. ნაწილი პირუელი...“
295—297 გვ.

ანდერძი (გადანწერისა): „აღუსწერე ლოლიკა ესე სანეფოსა შინა კახეთისა-
სა, ქალაქსა შინა თელავს, თუთ თელავის ქალაქის სემინარიასა შინა, მე, ალექსის
ის ძემან და თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორმან დავით, სამეფოსა
შინა პალატსა დასაბამითგან სოფლისა წელსა ჭტე, წელსა განხორციელდებოდა
სიტყუსა ძისა ღისა ჩღუბ, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა ზედა ოპე, ზედნადებსა
თ, ჭელთას შინა გ. ათცხრამეტურსა დ. მთუარის მოქცევასა თ, მზის მოქცევასა
კ. ალექსის ძე რექტორი დავით“, 298 გვ.

(113)

113

ანდრია კესარიელი, იოანე ლევისმეტყველის გამოცხადების თარგმანება. 1801

53 ფ.; 21 × 17.5; ქალაღდი მოღურჯა ფერის; დაშლილი, დაფურცვლილი, კიდებ-
შემოკვეთილი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები
და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინგურით, ზოგ ადვილას მთავრულით); მომგებელი
მღუდელ-მონაზონ. იოსტო ანდრონიკოვი (53r); გადამწერი: დიმიტრი (53r); 1801 წ.
X. 4 (53r).

„წმინდათა შორის მამისა ჩუშნისა ანდრია მთავარეპისკოპოსისა კა-
ბადოკიელიისა თარგმანება გამოცხადებისა წმინდისა იოანე
ლთისმეტყველისა, რომელი ჰსთხოვა სხუამან ეპისკოპოსმან და ნან მიუწერა
ესე: უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანა-მღუდელსა უფლისა მიერ გაბა-
რებ.—მრავალთა მიერ მრავალგზის ვიგულე, რომელთა-იგი აქვნდა ჩემდა
მომართ იქვი უზესთავსი ძალისა ჩემისა...“ 1r—53r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე ათონელის თარგმანს (იხ. კველიძე,
ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბილისი, 1941 წ., გვ. 577).

ანდერძი გადამწერისა: „სრულ იქმნა წიგნი ესე, რომელ არს გამარტება (!)
გამოცხადებისა, რომელიცა მიბძანა ყოვლად კეთილმან კაცმან და წერილისა ჩუშ-
ნისა ზედმიწევნით გამომეძიებელმა მღუდელ-მონაზონმან იოსტოს, ხოლო გუა-
რით ენდრონიკოვმან, მე ფრიად და ნანდულ-მოყუარესა და სარწმუნოსა მეგობარ-
ს: თუსსა მღუდელ-მონაზონ დიმიტრის აღწერა წიგნისა ამის, თუმცა უამისა
უქამობა მაყენებდა, მაგრამ უმწესრვალესმა სიყუარულმა მაიძულა, და მზილველ-
თა მიერ ლოცვით მოკსენებას ვითხოვ მცნებისათს ღთისა. წელთა 1801, ოკტონ-
ბრის 4“, 53r.

(114)

114

ანტონი I, ფიზიკა. XVIII

IV+290 გვ.; 18×11; ქალაღდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული,
სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები მთავრულით; მთარგმნელი და შემდგენელი:
ანტონი I (1 ფურცელი); [XVIII საუკ. ბოლო]; დაუწერელი: IVr.v.

„ანტონი I“, „შემოკლებული ფიზიკა თეორეტიკებრი. შესა-
ვალი, ანუ წინასიტყუაობა. § 1.—ფილოსოფია ბუნებითი, ანუ ფიზიკა არს

ცნობა ბუნებითა ნივთთა, ესე იგი ყოვლისა მის, რაეცაღა არსებისაგან და თვისებისა სხეულთასა ყოფად შესაძლებელ არს..." 1—289 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ბოლოს დართული აქვს ორი ნაბეჭდი ტაბულა ნახეზებით.

2. ხელნაწერს წინ ერთვის: „პინაკსი ფისიკისა“, 11r—111r.

3. ტექსტს წინ უძღვის ანტონი I წინასიტყვაობა: „ანტონის მიერ არსებებისკაობისა წინასიტყვაობა ფისიკისა ამის წინამდებარისა.—შემდობელ მექმენინ სურვლნი წერილთმოყუარეთა და უფროსდა სიბრძნისმოყუარეთანი, რამეთუ წინასიტყვაობაჲ შესაბანი აქა დადებად. ვითა დაყენებულმან გარემობათგან საკიროთა, ვერ უქლე. ვინათგან ვჰსთქუ ზემორე, ვითარმედ გარემობათგან საკიროთა ვითა დაყენებულმან წინასიტყვაობაჲ აქა დადებად ვერ უძლე, ამისთვის თანა-მაცს განცხადებად, თუ რამემინ იყუნეს საკირონი იგი დაყენებანი: მგზავრობა მანულისადნი, რომელსაცა მონარხისა ნიშართ დიდითა-რე თხოვითა ნივემთხვე.“

გარდამოვიღე წინამდებარეჲ ესე ბუნებითი ფილოსოფია სავმარად სწავლის მოყუარეთა რუსთა სამოქალაქოჲსა ენისაგან ჩნსა ზედა ენასა ხოლო სავმარად ესთა. გუშინ წელსა 1762, თთუშსა დეკტებერსა 26 შეკრებულ ვიყუშნით სახლსა. ვისმე ნათესავისა ჩნისასა, სადაცა ითქუა ვისგანმე, ვითარმედ ფისიკა გარდააქციესო კაცსა ქემშარბიტებისაგან ცნობისა, ხოლო უგანსწავლულესნან ვინმე და, უდიდესი ვჰსთქუა, უქრისტესმოყუარესმან მიუგო ზას: უმეცარნიო ფისიკისანი მსგავს არიან ბრმათა, მხოლოდ ნივთთა წინამდებარეთა კელითა ოდენ განმზილულშლი და მგრძნობელნი შეხებითა ოდენ ნივთისანი და ვერ სადამე მცნობელნი შესახედავთანი. ხოლო მეცნიერნი ფისიკისანი არიან ვითა მხედულშლი და არა შეხებითა ოდენ მგრძნობელნი ნივთთანი, რომელნიცა არა რამეთა მიხეზითა ფისიკოსობისათა გარდაიქცევან ქემშარბიტისაგან ცნობისა.

არს ფისიკისა ამას შინა ანბანი, რომელიცა გუაცნობებს ჩნ ცნობასა ირისესსა, გვრგვინთა და მაცთურთა ნხეთასა და მიზიდუასა წყლისასა მთოვარის მიშართ. და ესე დაღათუ არა ადვლ არს, მაგრა ნაყუშთნი დახატულნი ბოლოს წიგნისა ადვლად შეგუასწავებენ.

გარდამოვიღე ფისიკაჲ ესე სხუათა და სხუათა ავქსონთაგან შემკრებელმან მით, რამეთუ ვოლფიოსისგანსა სისტემასა სოფლისასა მივრიდე. ხოლო მეუფესა ამას საუკუნეთასა უზრწნელსა, უხილავსა, მხოლოსა, ბრძენსა უფლისაჲ პატივი და დიდება უკუნითი უკუნისამდე, ამინ“, 11v.

(115)

115

მითოლოგია. XIX

26 გვ.; 21×16,5; ქალღი: დაფურცვლილი; ნაკლული; ტყავადაკრული მუყაოს ტყვიფრული ყდა; მხედრული; [XIX ს.].

„შეეყუანნილება მეტალოლიისა საზოგადოდ. თავი I.—მეტალოლია ანუ ძუშლი ზღაპარსიტყუაობა, არს მოთხრობა ერთათუს ნივთთა და ბუნებითთა მოქმედებათა ლთად აღსარებულთა ძველთა წარმართთაგან...“ 1—26 გვ.

წყდება: „...მ. მავსილოი, რომლისაცა საფლავი არს ერთი შვდთაგანი ღირსი კსოვინისა, რომელნიცა აღაშენა თავისა თვისისათუს საფლავი დიდითა წარსაგებელითა და ნივთთა სიმძიმითა ზედა და უყეთა რომელიცა მდებარე არს შესავალთა მორევთა მიერსა...“ 26 გვ.

შენიშვნა: 1. ნაშრომში ანბანზე დალაგებული და განმარტებულია სხვადასხვა მითოური ანბები. ტექსტი წყდება ასო მ-ზე.

(116)

116

ახალი აღთქმის საკითხავები. XIII—XIV

172 ფ.; 18×14; ეტრატი (შიგ ჩართულია მოგვიანო ხანის ქალაქის 3 ფურცელი (61,116 და 117 ფ.); ნაკლული; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა (შიგნიდან გამოკრული აქვს ძველი ქსოვილი); დაზიანებული; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XIII—XIVსს.];

[ახალი აღთქმის საკითხავები]. „... და ჰრქუა: ავსე! უფალო, ყოვლითა ზაკუვითა და ყოვლითა მანკიერებითა, შვილო ეშმაკისაო, და მტერო ყოვლისა სიმართლისაო, არა დასცხრტ... ქცევად გზათა უფლისათა წრფელთა...“ 1r—10lr.

შენიშვნა: დართული აქვს: „განგებაჲ თუშთა წელიწდისთაჲ საკითხავათჲს დლითი-დღედთა წრთაჲსა და საუფლოთა დღესასწაულთა წდგმისათჲს და აღილუთა ფსალმუნისა“ (10lr—172v).

მინაწერები: 1. „ღმერთო შეიწყალე ფრიად ცოდვილი აბელ, ამენ“. 23r, 64r, 168v.

2. „ღმერთო შეიწყალე მიქელ“, 34r.

3. „[იოანე]სა არაბიძესა...სსა მისა მეუღლეს [გულ]ქანსა შეუნდვენ ღონ“, 40v.

4. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი დავით, მამა მისი იასონ, დედა მისი ტანსუხს, ამენ“. 44r.

5. „სულსა აბრამასა და მისისა მეუღლისა ელ[ი]საბე]დს შეუნდვენს ღმერთმან...“ 46r.

6. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი დონა (!), ამენ“. 63v.

7. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი დავით“, 170r.

8. „ქ. ღმერთო, შეუნდე მისი ცოდვანი ანასტასიას“, 166r.

9. „[სულსა არაბიძესა ესაიას, მისა მეუღლეს აზმიფარს შეუნდვენ ღმერთმან“, 169v.

მინაწერები: 5v, 15v, 16r, 23v, 24r, 27v, 39v, 40r, 61v, 84v, 91v, 92r, 93v, 121v, 133r, 134v, 137r, 138v, 149v—151v, 158v, 170v, 171v.

(117)

117

ფსალმუნი. XVII—XVIII

52 გვ.; 19×13,5; ქალაქი თავნაკლული (აკლია 4 და 5 გვ. შუა.); ტყავის ტვიფრული ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVII—XVIII.].

[ფსალმუნი]. „... შინა შენსა სრულად. ლოცვაჲ სამეამისა. ფსალმუნი დავითისა, 5გ.—ისმინე, უფალო სიმართლისა ჩემისაო, ვედრებასა ჩემსა...“ 1—52 გვ.

(118)

118

კრებული. XIX

32 ფ.; 31,5×16; ქალაქი მოლურჯო ფერისა; ნაკლული; დაშლილი; მუყაოს ყდა; მხედრული; გადაწერილი: დიახოქი ზაქარია (30 v); კვირინიშანი 1820 წლისა.

1. «ქაიხოსრო ანდრონიკაშვილი, მიჯნურთ ბადე». —

„ქ. აწ დავიწყით თქმა ამბისა, თუმც[ა] სულნი შემოჩებიან, გითხრა, რაცა გულსა ჩემსა დაფარული იდებთან...“ 1r—11r.

9. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

შენიშვნა: 1. 42 სტროფიდან ბოლომდე ტექსტი მისდევს გამოცემას (იხ. ან-თოლოგია, ტ. II, რედაქტორი ია ეკლაძე, ტფ. 1928 წ.).

2. ტექსტს აკვლია პირველი ოთხი თავი (შდრ. S—1511, 1111r—117v).

2. „ქ. თქმული ლექსი სამიჯნურნი (!), რომელსა ეწოდების ეშხი ხონია.— ჩახრუხაული.

ქ. ზანზახის პირი, მნახავთა ჭირი, კეკლუცს მახე წარებით...“

11r—19r

შენიშვნა: მისდევს S—1511 ხელნაწერის ტექსტს.

3. „კარი პირველი ნარგიზოვანისა.—

ქ. შე საყვარელო, შენის გონებით

ხილ ვარ მინდორსა თავის ღონებით...“ 19r—26r

შენიშვნა: ტექსტი სრულია, მაგრამ თავების თანმიმდევრობა არ მისდევს ნაბეჭდ გამოცემას (იხ. „ნარგიზოვანი“ ალ. ბარამიძის რედაქციით, ტფ. 1936 წ.).

4. [ლექსი].—„აღმართნა ბროლნი სვეტისა, რა მზემან ნახა, იამა, უფურჩქუნელსა(!) ვარდსა კოკობსა ჯარით შეედგა, შეისიამა...“ 26rv.

5. «ხილთა ქება».—უყურეთ ხილთა ქცევასა, რისა ანბისა მთქმელია, ფერ-შეწინიერი, ძირ-წვრილი ცოტახან მდგომელია, უხუცესი და პირველი მარწყვი მიწას მდგომელია...“ 26v—28v.

6. [ლექსი].—„სიყვარულისა პირ-მთვარეობა, მოხდომით გაშლა, მით არეობა,

კვიპაროზისებრ ტან-სარეობა ნაძვისა, ზანზახნი ვარდთ ნარეობა...“ 28v—29v.

7. [ლექსი].—„არა გიცნია და აქებ, ესე ვით მოგიგონია, მრავალთა ჟამთა განჩხრიკე, თუ ვითა საყვარელნია...“ 29v—30r.

8. [ლექსი].—„ნორჩნი, ახალ სანუკვარნი, ვაი დაზრდეს აწ უდაროდ, სიყმის ვარდნი დამერთვილნეს, გაქსე (!) ყოველთა საშუდაროდ...“ 30rv.

შენიშვნა: კრებულის ბოლოს სხვა ხელით დართულია სასიყვარულო წერილის ნიმუში. იწყება: „აჰა, თვალთა ნათელთ ჩემო! სვედისა ჩემისა წამალო, დაწყურულბულისა გულისა ჩემისა, ჩემისა მკურნელო, ჩემო სა[ა]ქაოს ცხოვრებაე...“ 31v—32v.

ანდერძი: „მე ღრიად ცოდვილმან და უღირსმან დიაჩოქმა ზაქარიამ დაეწერე წიგნი ესე მიჯნურთ ბადე. რომელმაც წაიკითხო წიგნი ესე და შეცთობა პოვით ვინმე, ნუ გუწყევთ, არამედ ლოცვით მომიხსენებდეთ, და თქვენცა მოგიხსენოთ უფალმა ჩვენმა იესო ქ[რ]ისტემა მეორედ მოსულასა უკუნისამდე, ამინ“ 30v—31r.

(119)

119

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XVIII

374 გვ.; 18,6×12; ქალაღი; დაზიანებული; მუყაოს ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები და აბზაცების დასაწყისები ასომთავრულით; [XVIII]; დაუწერელია: გვ. გვ. 15—18; 355—356; 363—374.

„თუს გელოვნებისა სარიტორიკოსა (ესე იგი სამქვერმეთქვოვას): წიგნი ა. თუს საზღურისა სამქვერმეთქვოვასა და წუალებისა ნაწილთა მისთასა. თავი

ა. — მქვერმეთქუშობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჯელოვნება საკეთილმეთქუო. ითქმის ჯელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჯელოვნებათა. ითქმის საკეთილმეთქუოდ, რომლითა სხუაობს სხუათაგან ყოველთა ჯელოვნებათა...“ 19—354 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. თავფურცელი 1 გვ. (თავფურცლის ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში). ბ. „წინასიტყუაობა—ეპისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართულოჲსა დავითიან-ბაგრატიონისა ირაკლის მიმართ...“ 2—14 გვ. (ტექსტი იხ. „H კოლექც. ხელნაწერთა აღწერილობა“ 1 ტ. № 256; გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს „პინაქს-სიტყუაობა სარიტოროჲსა ჯელოვნებისა...“ 357—362 გვ.

(120)

120

კრებული. 1794

412 გვ.; 21×18; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულით; მეორე ნაწილში სათაურები გვხვდება სინგურით; გადამწერი: პეტრე მოძღვარი და მისი ძმა გიორგი (202 გვ.); 1794 წ. (202 გვ.); დაუწერელია: 203—206; 410—412 გვ.

1. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა ბასილისი. პირველი. სიტყუსა მისთჳს, ვითარმედ „დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ქუშყანა“. რომელსა ენებოს „დაბადებისათჳს სოფლისა“ მითსრობად, დასაბამად ხილულთა ამათ შემკობისა ესევეითარისა სიტყუსა შუშნის დაწყებად, რამეთუ ცისა და ქუშყანისა დაბადებასა ჰნებაეს უწყებად, რომელი-იგი არა თუ თავით თჳსით წარმოიჩინა, ვითარცა-იგი ვიეთმე ეოცნა, არამედ ღისაგან მიიღო მიზეზი დაბადებისაჲ—რომელიმცა უკუშ სასმენელი ღირს იყო სმენად სიდიდისა ამათ თქმულთასა...“ 1—201 გვ.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი წ. ლიტერით გამოყენებული აქვს მ. კახაძეს (იხ. ბასილი დიდი, ექუსთა დღეთაჲ, თბ. 1947 წ.).

ანდერძი: „დიდება და მადლობა ბრძენსა ღმერთსა. სრულ იქმნა ექვსთა დღეთა მადლითა პეტრე მოძღვრისა და ძმისა მისისა გიორგისითა, ამინ.“

ესე აღვსწერე 1792 წელსა, ქორონიკონის უბ. შვეთის კოროლი დუხსტავ მესამე მოიკლა დამბაჩითა მასკარეთს შინა შვეთელისავე აზნაურის ანკერსტრემისაგან“, 202 გვ.

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩნისა დიდისა ვასილისა კესარია კაბადოკიისა არხიეპისკოპოსისა თქმულთაგან ღთიე-შუშნიერთა სწავლანი, რომელსა ეწოდების სუფევა. სწავლა ა. სარწმუნოებისათჳს წმიდისა სამებისა.—ღისა მარადის ხსენება კეთილ არს და განუძლომელ სულისა მის ღრის მოყუარისა...“ 207—408 გვ.

შენიშვნა: 1. ერთვის „ზანდუკი“, 409 გვ.

2. სუფევა შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1, 1941, გვ. 582).

მინაწერები: 1. „სეინდოროსი არს ვაქილი“, 295 გვ.

2. „მდაბალი დეკანოზი ვასილი ადრიანოვისა არს“, 1 გვ. აქვე არის ბერძნული მინაწერი.

3. „დეკანოზი ვასილი ადრიანოვი“, აქვე ბერძნული მინაწერია 409 გვ.
 4. „ბერძნის დეკანოზი და ბლალორინი ვასილი მლუდღის ანთიმოსის ძე-
 მისავე მლუდღის ანდრიასი ანდრიანოვისა არს წიგნი ესე“, 202 გვ.
 (იგივე მიწერილია ბერძნულად).

(121)

121

ანტონი I, წყობილსიტყვაობა. 1820

302 გვ.; 23×19; ქალაღი; მუყაოს ტყავადაკრული ტეფრული ყდა (ქვედა ყდა-
 მოვარდნილია); მხედრული; სათაურები და სტროფის დასაწყისი ასოები სინგურით-
 მთავრულად; 1820 წ. VIII. 1 (291 გვ.); გადამწერი: ტარასი (291 გვ.); სანკტპეტერბურ-
 ლი, ალექსანდრე ნევესკის ლავრა (291 გვ.); დაუწერილია: გვ.გვ. 1, 2, 19, 20, 292—302.

„[ანტონი I] წიგნი წყობილსიტყვაობა. ნაწილი პირველი, ლტისნეტყუსლებისათჳს თავი ა. თჳს სამობისა და ერთობისა.—

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ
 ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამპირებით
 უდასაბამო და უმიზნო ყოფის...“ 21—289 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტს უძღვის: ა. „წინასიტყვაობა (წინამდებარისა-
 წიგნისა ხუთტაეზოვანთა სტინთა ანუ შაირთა კმნილი გაიოსის მიერ არხიდაი-
 კონისა...“ 3—9 გვ. ბ. „პინაქსი წყობილსიტყვაობისა...“ 10—18 გვ.

2. ხელნაწერის ტექსტს, პლ. იოსელიანის გამოცემასთან („წყობილსიტყვაობა-
 კმნილი ანტონისაგან პირუშლი კათოლიკოს პატრიარხისა ყოვლისა საქართუშლოჲ-
 სა“, თფილისი, 1853 წ.) შედარებით დამატებული აქვს: ა. „კმნილი მცირისა
 ტრიფილესგან დიკონ-მონაზონისა.—ეს წყობილსიტყუა, განკარგულ, კმნილ-
 თხზულ, ლექსულ არს ანტონისგან ყოვლად ბრძნის ბრძენთ უბრძნესის...“
 267—268.

ბ. „თჳს სახელწოდებისა მისის უწმიდესობისა.—დღე ესე მსგავს არს დღისა
 მეერგასისა...“ 268.

გ. „ეპიტაფია უნეტარესისა და უწმიდესისა ყოვლისა საქართუშლოჲსა კათო-
 ლიკოს პატრიარხისა, ჩლენისა უწმიდესისა სინოდისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა
 მეფის ძისა ანტონისი დიდასკალოსისა და დირეკტორისა, ყოვლისა ივერიისა და
 ყოველთა საქართუშლოჲსა სემინარიათა კმნილი უღირისა მოწაფისა მისისა იოა-
 ნე ოსესძისა მიერ ხუცისა და იკონომოს-დეკანოსისა ტფილისსა შინა სიონისა,
 ფებერუალსა თთუშსა, დღესა 29, წელსა 1788, ჩლპმ.—ნამდულ არაჲინ მკადრე იქმნას
 შენდამი, შ, უწმიდესო მამათმთავარო ჩუშნო...“ 269—286.

(შეიცავს 67-სტროფს).

დ. [ეპიტაფია].—„მაგრა რიცხუსა მას წელთასა თუშნი ხუთნი
 მეტნი წარმოვლენ, რომლისათჳსცა ხუთნი
 მუხლნი წარვსწერნე...“ 286—289 გვ.

(ბოლო ხუთ სტროფში ზმად იკითხება: „ვახტანგ“, „კათალიკოსი ანტონი და-
 ვითიანი მეფის ძე“, „იოანე ოსეს ძე“, „ხუცესი დეკანოსი“).

ე. „ადიდისა მის აეკსონისადმი გარდამწერისა მიერ უქვენავსი კადრი¹.—

ესე ვითარი შეგზუნდა მლუდღელმთავარი,
 მწყემს მკაცრ არვეთ თჳსთ, ოქროს მდელთ მამოვნელ,
 მეათცამეტე მოციქულ რჩეულ ქრისტეს...“ 290—291 გვ.

ანდრძებო: 1. „სრულ იქმნა სადიდებელად ლტისა და საქებელად წმიდათა
 მისთა“, გვ. 289.

2. „ადიწერა სანკტპეტერბურლს, ლავრასა შინა ალექსანდრე ნევესკისასა, წელსა
 1820, აგვისტოს 1“, გვ. 291.

¹ აქ ბოლო სტროფში კიდურწერილობით იკითხება გადამწერის სახელი „ტარასი“.

(122)

122

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. XIX

182 გვ.; 20,5×15,3; ქალაღი, დალაქავებული; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა, მღვარდნილი; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX ს.]; დაუწერელია: გვ. 8, 176, 178, 180.

„თჳს ჳელოვნებისა სარიტოროჳსა (ესე იგი სამჳევრმეთქჳოჳსა და წუალებისა ნაწილთა მისთასა. თავი ა.—მჳევრმეთქჳობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჳელოვნება საკეთილმეთქჳო, ითქმის ჳელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჳელოვნებათა; ითქმის საკეთილმეთქჳოდ, რომლითა სხუაობს სხუათაგან ყოველთა ჳელოვნებათა...“ 9—172 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის ა. თავფურცელი 1 გვ. (თავფურცლის ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში).

ბ. „წინასიტყვაობა.—ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა...“ 2—7 გვ. (ტექსტი იხ. H კოლექტ. აღწერილობის I ტომში, გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს: „პინაქს-სიტყუაობა სარიტოროჳსა ჳელოვნებისა (ესე იგი სამჳევრმეთქჳოჳსა)...“ 173—175 გვ.

მინაწერები: საცავი ფურცლის v და 177 გვ. თუმანიშვილთა მინაწერები.

(123)

123

მხითარ სებასტიელი, რიტორიკა. 1766

103 ფ.; 20×16; ქალაღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; 1766 წ. (102r); გადამწერი: დიაკონი ტრიფილე (102r); დაუწერელია: 5v, 6r v, 7r v.

„თჳს ჳელოვნებისა სარიტოროჳსა (ესე იგი სამჳევრმეთქჳოჳსა), წიგნი ა.—თჳს საზღურისა სამჳევრმეთქჳოჳსა და წუალებისა ნაწილთა მისთასა, თავი ა.—მჳევრმეთქჳობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჳელოვნება საკეთილმეთქჳო, ითქმის საკეთილმეთქჳოდ, რომლითა სხუაობს სხუათაგან ყოველთა ჳელოვნებათა...“ 8r—100v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. თავფურცელი. თავფურცლის სრული ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში.

ბ. „წინასიტყვაობა. ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუშლოჳსა, დავითიან-ბაგრატოვანისა, ირაკლის მიმართ მეორისა, ძმისა თჳსისა მეფისა ყოვლისა საქართუშლოჳსა, დავით-ბაგრატოვანისა, ყოვლად ბრწყინულესა მეფესა ყოვლისა საქართუშლოჳსა მის მეფობის სიმაღლეს ჩემს ყოვლად სატრფოს ძმას... (ანტონის ეპისტოლეს ტექსტი იხ. H ფონდის „ხელნაწერთა აღწერილობის“ I ტ. 256; გვ. 183—184).

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს „პინაქს-სიტყუაობა სარიტოროჳსა ჳელოვნებისა (ესე იგი სამჳევრმეთქჳოჳსა)...“ 101r—102v.

4. რიტორიკა წარმოდგენილია 5 წიგნად.

ანდერძი: „სრულ იქმნა სადიდებლად ღრისა, ამინ. წელსა 1766, თთუშა მანისა, 27 კვ; ტრიფილესაგან დიაკონ-მონახონისა“, 102v.

მინაწერები: 103r-v და ქვემო ყდის შიდა მხარე.

(124)

124

სასულიერო რეგლამენტი პეტრე დიდისა. XIX

221 ფ.; 21,5×16,5: ქაღალდი, დაზიანებული; ბოლო ფურცელი შუაზე გახეულია; უყდო; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები ასომთავრულით; ჰვირნიშანი: 1814.

„რეგლამენტი, ანუ კანონის დება სასულიეროასა კოლლედიისა.— ნაწილი პირველი. თუ რაჲ არს სასულიერო კოლლედია და ვითარნი არიან უჩინებულესნი მიზეზნი ესევეთარისა მმართველობისანი.—კოლლედია მმართველობითი არა სხუა რაჲმე არს, გარნა ოდენ მმართველობითი შეკრებულება...“

შენიშვნა: 1. რეგლამენტი შეიცავს შემდეგ ნაწილებს: ა. „ნაწილი მეორე. საქმენი მმართველობისა ამის ქვემდებარენი...“ 15r—166r.

ბ. „ნაწილი მესამე. თუ მმართველთა თანამდებობა, მოქმედება და ძალი...“ 166r—173v.

2. რეგლამენტს დართული აქვს: ა. პეტრე პირველის წინასიტყვაობა, 1r—3v.

ბ. „ფიცი წევრთა სასულიეროასა კოლლედიისათა...“ 4r—5v.

გ. „ქორწინებათათჳს მართლმადიდებელთა პირთასა სხუა სარწმუნობისა თანა. განსჯა...“ 174r—221v.

(125)

125

ხრონოგრაფი. XVIII

379 ფ.; 17×11: ქაღალდი; თავნაკლული; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინგურით); [XVIII ს]; დაუწერელია: 374r.

«ხრონოგრაფი». „... ღმერთსა, ხოლო ესეოდენ იდიდებდა თავსათვისსა, ვიდრე წადიერ იყო წინააღდგომად მლთისა ამპარტაცნებითა თვისითა... და აღაშენა გოდოლი ამისთვის, თუ კვალად წყლით-რღუნას მოავლენს, ამაში მოკრჩებიო, და ღმერთს სად დაეძალებოდა უგუნური, და მუნ შეუროვნა ენანი და აღიკოცა...“ 1r—370v.

მინაწერები: 1. „ქ. ოდეს დიდმან კოსტანტინე ტრაპეზისა დაჯდომის რიგი განაწესა საეროს დარბაზის(ერისა და სამღვდლოსი, იმის შემდგომნი მეფენი ცოველნი ესრეთ ჰყოფდეს: პროთაპაპს, რომელ არს უფროსი მღვდელი, ქართულათ დეკანოზი კარისა და დიდის საპატრიარქოს საყდრისა, ამათ წინ დაისმიდენ და კარის დეკანოზს მარჯუნით დასმიდენ და უზეშთაესს პატრისაცა სცემდენ. და ახლაც მოსკოვს სობორის დეკანოზს კარის დეკანოზი უფრო არის და უფროსი ხარისხიცა აქუს. როსცა პატრიარქი იჯდა, კარის დეკანოზს მიტრა ხურვია და ისე სწირევდა თავის საყდარს. თუ პატრიარქთან მიტრას დაიხურევდა, დაჯდომითაც. სობორის დეკანოზს ზეით დასვემდენ, და ჯელმწიფისა და დედოფლის მოძღვარის ის უნდა იყოს, სხვა არ იქნების. ოდეს რომ მოვედით მოსკოვს, პეტრე ალექსის შვილის დროს, მიტრა აღარ ეხურა. ამიტომ, რომ პატრიარქი არ იჯდა და პატრივი ისივე ჰქონდა, ჯელმწიფის მიცვალების რიგში და მათის შვილის მიცვალების რიგში, მარჯუნით კარის დეკანოზი მივიდოდა და მარცხნივე სობორისა. და სობორის დეკანოზი თავშიშველი მივიდოდა და კარის დეკანოზს სკუპია ეხურა (რომელ არს ჩვენებურათ არახინი) და მისაცემიც იმას უფროსი მისცეს. კარის დეკანოზს ორი თუმანი მისცეს და სობორის[ა]ს—თუმან ნახევარი. ეს ჩემის თვალით ვნახე“, 371rv.

2. „ქ. რუსეთს, მოსკოვს რომ პატრიარქი დაუსვამთ, დასაბამითგან გარდასულსა წელსა შვიდიათას ოთხმოცდაჩვიდმეტსა, ქრისტეს აქათ ათას ხუთას ოცდარვას“, 372r.

3. ისტორიული ხასიათის მოკლე აღონაწერები ხრონოგრაფიდან და სხვა წიგნებიდან, 372r—377r, 378r, 379r და ქვედა ყდის შიდა მხარე.

4. „ქ. პატარა ბიჭი, ღთის წყალობა, თეოდოსი დაიბადა იანვარს ია თერთმეტს, ქ[ორონი]კონის უფ“, 378r.

5. „ქ. პატარა ბიჭი იოანე დაიბადა მარტის ხუთს მთვარის ხუთს ქ[ორონი]კონის უფ. ეს წიგნი იოანესთვის მიმიცია“. 378r.

6. „ქ. პატარა ბიჭი თეოდოსი დაიბადა იანვარს თერთმეტს, ქ[ორონი]კონის უფ, ნებითა იესო ღმერთ-მამაკაცისთა“, 378r.

7. „ქ. დიმიტრი მგალობლის გარსევანოვის ძემ იოვანემ ჯვარი დაიწერა პროტოპოპი გიორგი მალრაძის ასულს ანნაზედ. დეკენბრის. ქრისტიანობის იგ ცამეტს, წელს ჩუდ, ქ[ორონი]კონის უფ. ღმერთმან ერთმანეთ შეაბეროს სიხარულით, დღეგრძელობით. ბედნიერებით. აღავსოს შვილითა და შვილის შვილითა და ყოველის სიმდიდრითა და ორისვე ცხოვრების დადებითა, ამინ“, 378r.

8. „ქ. ცრუმან სოფელმან რა მიყო, ქოჩორსა თავი წამაბა,

რაცა ძალ ედვა, მიმწია, ხანგძლივ რუსეთსა დამაბა.

ეწერდი რა ამ წიგნის ამბავსა, უღონოდ ზურგი მამაბა,

და ადამის შექმნის ყ[ო]ფასა კეისრთ ცხოვრებას წამაბა“. 377r.

9. „ქ. გიოლოგი მთაწმინდელი ვის დროს იყო კოსტანტინეპოლის? რომანიაზ კეისრის დროს და ქართლს ბაგრატ მეფე იჯდა. ამან თარგმნა ახლად: წიგნი სვინაქსარის, სახარება გამოკრებული საწელიწდოდ, სამოციქულო სრულად, ათორმეტთა თვეთა საგალობელი, დიდი ბარაკლიტონი, დიდი მარხვანი, ზადიკთა საგალობელი, წიგნი თევდორე სტრატელატისა; წიგნი დაბადებისა, დაბადების თარგმანი იოვანე ოქროპირისა, წიგნი მეექვსე კრებისა წმინდისა კვირილესნი და ზუთთა წმიდათა მამათა განკითხვისა ნისტორისანი, წიგნი გრიგოლისა—შვენიერება და. ქება ზეშთა არს ყოველთა მითხრობათა,—წიგნი # ექუსთა დღეთა ბასილისი, წიგნი ებისტოლუე წმინდისა გნატისა, ფსალმუნი დავითისა“, 377 ც.

(126)

126

ბაგრატ ბატონიშვილი, მოთხრობაჲ სჯულთა უღმრთოთა ისმაილიტთაჲ. 1815

80 გვ.; 17×11; ქალაღი მოღურჯო ფერისა; მუყაოს ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; ავტორი: ბაგრატ ბატონიშვილი (1 გვ.); გადამწერი: ხუცეს-მონაზონი თეოფანე; ადგილი: დავით-გარეჯა; 1815. II-13 (79 გვ.).

„მოთხრობა სჯულთა უღმრთოთა ისმაილიტთა, რომელ არიან ნათესავნი თათართანი, გამოკრებული, და სიტყვის-გება ქრისტიანეთ მიერ, თქმული ბატონის შვილის ბაგრატის მიერ.—ჟამთა უკვე ერეკლე ბერძენთა მეფისათა გაპოსჩნდა მოჰ[ა]მედ ვინმე ახალი მწუალებელი, უღმრთო და უსჯულო...“ 1—79 გვ.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე უდაბნოს მრავალმთის დავით-გარეჯისას კელით ყოვლად უღირსის ხუცეს-მონაზონისა თეოფანესით სადიდებლად მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, აწ და უკუნისამდე, ამინ. წელს 1815, თვეს ფებერვალს 13“, 79 გვ.

(127)

127

კრებული. 1794

372 გვ.; 18,5×10,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით, სინგურით; 1794 (371 გვ.).

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოვანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა თქმულთაგან ღრვ სულიერნი სწავლანი, რო-

მელსა ეწოდების (კლიტე). სწავლა ა. სარწმუნოვ[ე]ბისათვის მართლისა.—
 ღმერთი, მაცხოვარი, ჩვენი უჟალი დიდებისა, იესუ ქრისტე, სახიერი მო-
 ძღვარი, უბრძანებს წმიდათა თვისთა მოწაფეთა და მოციქულთა, მეტყველი:
 ნათელს-სცემდით სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წდისათა...“
 1—240 გვ.

შენიშვნა: „კლიტე“ შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ.

2. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩწისა გრიგორ
 ღთის მეტყლისა. — დასაბამად და აღსასრულად ყოველთა საქმეთა შენ-
 თა ღმერთი გაქვდინ, რამეთუ კეთილ არს ღთისაგან დაწყებად და ღთისა
 მიერ აღსრულებად ყოველთავე საქმეთა შენთა და მარადის გონებათა ჩვე[ენ]-
 თა ღთისა თანა ყოფად...“ 243—291 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდლის მიერ.

3. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩვენისა დიდისა ვა-
 სილისა. — ლოცვა უბნობა არს ღთის მიმართ. აწ უკუშ გულისგმა-ვყოთ,
 ძმანო, თუ ვითარი საზომი უქმს გონებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ
 იქმნას მოუდრეკელად...“ 292—327 გვ.

შენიშვნა: „სწავლანი“ წარმოადგენს „ითიკის“ ნაწილს.

4 „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩვენისა მაქსიმე აღ-
 მსარებელისა. — პირველი უვნებელობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდ-
 ვისათა უცხო იქმნნეს და სრულად განეშოროს...“ 328—371 გვ. (თარგმნი-
 ლია ექვთიმე მთაწმიდლის მიერ).

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „1794. 3. 8.“ (აღბათ გადაწერის
 თარიღია).

2. საცავი ფურცლის v-ზე მიწერილია: „ქ. რომელთაც კელ-ყოთ კითხვათ, ნეო-
 ფიტეს შენდობა უბძანეთ“. აქვე მიწერილია სხვა ხელით: „ღმერთმან შეგინდნეს,
 რაოდენიც მომავალ ცხოვრებისათვის შეგიცოდამს.“

მინაწერი: „ეს წიგნი ეკუთვნის პრიჩეტნიკს ბართლომე იოსების ძეს
 ბიბილუროვსა. ვინც მოიპაროს, უკანვე მოიტანოს ძალითა ღუთისათა და კი-
 რიალენისონ, ამინ“, საცავი ფ. r.

(128)

128

გაბრიელ მცირე, სამოთხის ყვავილი. 1796

410 გვ.; 17×11; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მბედრული;
 სათაურები სინგურით; 1796 წ. (408 გვ.).

„ღთივ განათლებულნი თხრობანი, სულისა ნაყოფიერ მყოფელნი, რა-
 მელსა ეწოდების (სამოთხისა ყუავილი). თავი ა. სიმდაბლისათეს და
 სიმწვიდისა ქრისტეს მსგავსისა. თხოობა ა. სულიერი სიმდაბლით განათლე-
 ბულისათვის. — ღთივ სულიერნო შეილნო აღმოსავლეთისა ეკლესიისანო (!),
 ღმერთმან სთქუა: იქმენინ ნათელი და იქმნა ნათელი. კუალად სთქუა მამა-
 მან ძისა და სულისა წმიდისა მიმართ: ვჰქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად
 ჩნდა...“ 1—407 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი ამ ხელნაწერისა გამოქვეყნებულია ვ. კარბელაშვილის მიერ 1895 წ. „სამოთხის ყვავილი“ შედგენილია გაბრიელ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941, გვ. 364—367).

შენიშვნები: 1. „სასურველი ესე სწავლა ყრმათათვის მსმენელთა აღიწერა კურთხეულის გაბრიელი, მიერ“ (410 გვ.).

2. „იესო ქრისტე, ძეო ღწო, შვე მე ცოდვილი გლახაკი დიაკონი იოანე“ (ნუსხურად, ზედა ყდის v).

შინაწერი მოთავსებულია აგრეთვე საცავი ფ. I-v-ზე და 408 გვ.

129

129

ანტონი I, შეყვანილება კატელორიათა. 1781

III ფ.; 340 გვ.; 16×10; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით მოთავსულად); 1781 წ. (329 გვ.); გადამწერი მიხაილ (329 გვ.); დაუწერელია: III v, 278, 230—340 გვ.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კატელორიათა არისტოტელითთაღ შეყვანილება. § 1. საპირო ვიდრემე არს სიბრძნის-მოყუარებისად მოწაფექმნილთა ცნობაღ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაღ კაცობრივი მით, რომელ უკეთუ არ მეცნავ იქმნებინმცა ამისდა მოწაფენი სიბრძნის-მოყუარებისანი...“ 1—277 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ ვართვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებლად ცხოველსმყოფელისა, თანარისისა და განუყოფელისა სამებისა ანტონისაგან არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოასა საქართუშლოასა დავითიან-ბაგრატიონისა ქმნილი ანუ თქმული წიგნი კატელორიაღ, სიმეტნეღ, დასჯილი მისგან ჳმასა ზედა არისტოტელისისა, შედგომითაფე მისითა, მაგრა სხუათაცა სხოლასტიკოსთა და ახალთა ფილოსოფოსთა განსაზღურებათაგან და გარდამოცემათა მოღებული, ხოლო წინადადებული თსთა სხოლისა მოწაფეთად დროსა ყოვლად ბრწყინულისა, უკეთილმსახურისისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოვლისა ზემოასა საქართუშლოასასა, ხოლო მამათმთავრობისა თსისასა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7275, ჳორციელითგან შობით სიტყუსა ღწისა 1767. თთუშსა მერუშსა, რიცხუსა 9 დაიწერა ახალსა გნოსისსა შინა სამეფოსა მისისა მეფობის უმაღლესობისასა“, I-r-v.

ბ. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტაეპოვანთა სტიხთა ანუ დასდებელთა ზედა ცხრა რიცხუთა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა.—არ სილაღითმან კადრმან გუათანაღა ჩუშნ ახლად ჳელ-ყოფად „ქუშ-თქმულობანი ძუშლნი...“ II-r-III-r.

2. ბოლოს დართულია: „პინაქს-სიტყუაობაღ ჩუშნ მიერთა შეყვანილებათა კატელორიათა, სიმეტნეთა, და რომელთამე ჰსჯილთა ჩწნ მიერ ქართულსა აღფაეიტასა ზედა“, 279—328 გვ.

ანღერი: „სრულ იქმნა 1781, 16 ოქტომბერს. იყავნ სადიდებლად ემმანუილისა და უბიწოდ მშობელისა მისისა. აღუსწერე მიხაილ“, 329 გვ.

130

130

კლემაქსი. 1829

II ფ.; 113 გვ.; 19,8×15,5; ქალაღის მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; გადამწერი სვიმონ ტაბიძე; 1829 წ. (გვ. 1); დაუწერელია: I-r-v, II-v; 42, 43, 108—113 გვ.

„კლემაქსი, იამბიკოდ თქმული იოანე ფილოსოფოსისა ქიმქიმელისა, შედწოდებით აპეტრიცისა, იოანესგან სინელისა, სამათნი გუარნი

კობისა აღსავალთაებრ თქმულნი. ვინცა აღსრულ წარ, სისრულედ მიწვენილ ხარ, ესენი თითო თავისაგან ათ მუხლად მე, იოანემ, დავლექსენ პირისპირად. თავი ა. გამოსლვისათჳს სოფლით.—

გნებაეს, გამოხუალ,
არსსა ვით ხედავ
მარადის მხელი,
ოწყლი მუნ აღვალს
საზოგადოდ ვინა.

თუ ოდესცა ამას ჰყოფ,
უმეცარი არ მართალ,
საუკუნოსა მეტრტი,
სულთა მამისა მიმართ
უფროს მოიგო ესე...“ 5—101 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: ა. „პინაქსი, საღმრთო კიბე სათნოებითა...“
3—5 გვ. ბ. „წინასიტყვაობა.“

ივერიისა ნორჩასა ვახსა კეთილსა,
ოქრო-ნილოსა ტკბილად მომდინარესა,
ნეკტარსა საღმრთოს მწყურვალთ განმაგრძილესა,
ანთრაკს მშვენიერს სიბრძნის გამომკთოლველსა,
საუნჯეს საღმრთოს სულისა მომბერვალსა.
სიმდაბლით ვიძღვნი ამა ჩემსა ნაშრომსა.
ვინადგან მაქუს მე სურვლი მსახურებად,
იხარებს სული, თუ სათნო იყოს თქუშნდა,
მოძღვრისა ჩემის სულიერის მამისა,
ონიქსის მსგავსად განმახარის გოლისა.

თქუშნისა ყოვლად ღირსებისა უმდაბლესად წმიდას მარჯუტუნეს მემამბორო გუ-
რიული ტაბიძე სკიმონ, მათის უგანათლებულესობის მეფის ძის იოანეს
მსახური.

წელსა 1829-სა „გიორგობის თჳს 20-სა“, 1 გვ.

გ. „აპრილის 13 დღესა, 1807 წელსა.

იხილე, ძმაო, კნინი ნამუშავევი
ოდეს-იგი შენ სასოებით განმამჴნე
ამისა შრომად, ნიშნად სიყვარულისთჳს,
ნუ დამივიწყებ, უღირსი ესე გეხსნდე,
ესე რა ვჴშთები უშენოდ მე ხილვისაგან“ (102, გვ.).

2. კლემაქსი ანუ კიბე გალექსილია იოანე პეტრიწის მიერ. (იხ. კეკელიძე-
ძე. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. 1, 1941, გვ. 263).

ანდერძი: „საველითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. კელ-
ვჴყავ წელსა 1829-სა, ივლისის 30“, 5 გვ.

„განსრულდა ჳელითა ჩემითა აღწერილი და გარდაწერილი # ნამუშაქარის იოანეს
იესუსაგან შესრულებული მე, მდაბლისა სკიმონ ტაბიძესაგან. შემინდევით,
თუ შეცთომა ნახოთ რამე. ვინადგან ვიყავ ახლად მოსწავლე...“ (102 გვ.).

მინაწერები: ა. „ეს წიგნი მეკუთვნის მე, მ. მონოზონს იოანეს (გადაშლილია,
ძნელად იკითხება). წელს 1830-სა, ოქტომბერს 29-სა“ (1 ვ.).

ბ. „მის მალაღირსებას მღუდელ-მონოზონს მამა იონასა. —

1. მალისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძლეო, ეშმაკთ მთრგუნველო,

2. ნათლის მფრჴველო, გონება ვრცელო, შორს განმჴვრეტელო, გოლად მე-
ტყველო,

3. ქველის საქმეთა უხვად მფენელო, ნუგეშის წყლისა მაჴკურებელო.

4. სამართალია, იდიდებოდე, უცხო, თესლთაცა შემწენარებელო.

სოლომონ რაზმაძე. 1830-ს წელსა“ IIr. (იგივე ლექსი სოლომონ რაზმაძის
ხელით მიწერილია 2 გვ. აქ წელთან დამატებით მიწერილია: „იანერის დღესა“.

გ. „1878 წელს მე [ხ. კიჭინაძემ—ეს ამოშლილია, მაგრამ ამოკითხვა შეიძლება]
გავარჩიე ეს წიგნი „კლემაქსი“ და გარჩევა მისი წარუდგინე ჰავჴავაძეს, მაგრამ
ამაოდ. შევიტყე, რომ აღარ არის ახლა აღარსადო“ (103 გვ.).

დ. „ამბანი ღირს არს ესე შემკობად ამბანითავე.—

აღებაძვე ბრძენთ გონიერებით დიდთა
ესვეითარის ზეციებრითა თხზვითა,

იმსთუღე კეთილი მოსაგები ნეტართა,
 კადონ ორფეს პირი ქლერს რა ტურფასა,
 უალრესობენ ფრიად ქების ღირსებად
 ყოვლადსა შინა ჩუშნებულნი ცნობანი,
 ძნობს წინწილებრად, ჰევროთ ხატად კვლოვნებით,
 ჯილდოდ ჰსთქუან: ში, ღირს იქმენ ქებას მრავლად.
 მამაო იონა, მდაბლად სრულიად საქართველოს
 მეფის ძე თეიმურაზ“ (104 გვ.)

ე. „მამაო იონა ვე,

იმღუდელ-მოქმედებ ანგელოსთა წესისებრ,
 ოხათ აღიყუან, წყალობათ გარდამოიყუან
 ასურელთ სახელ ათორმეტ მამათაებრ.
 ნიშანის ცურვეით განაბრძნობ უმეცართა
 ერთმემამულეთ და სხუათაცა გუამებთა.
 ივერიელნი არ მცირედ სარგებლობენ
 ორნატის მაგის ჰსწავლათა გამომღების
 ნაშრომის შენის წერილთა აღმოვსებით.
 ამა მიზეზით მადლობის მოძღუანებით,
 სახელ სუხნობის მდაბლად მონლოცველობით.
 აწ მომლოცველობ მეცა მრავალ ჟამობით,
 გფარვიდეს ღმერთი მარად დღითი-დღეობით.
 წმიდას მარჯვენეს გეამბორები სწირი იონა ე“ (105 გვ.)

ვ. „მაღალ ღირსო მამაო მ. მ. მ. იონა, უმოწყალებო კელმწიფე!

იქმენ ბრძენ, ნათელ, ბრწყინვალე სწავლათა,
 ოგება წყარო, მომფენელი კეთილთა,
 ნაყოფ გამომღებ, მეცნიერ, წყურვილ მომდინარედ,
 აარსთა არსებამამან გყოთ სათნობ საესუნდ,
 სახენი კეთილთა მომდინარებულ
 ურიცხვედ ჩემდა არიან ხილულ.
 ძალსა ბუნება და ზნეობა გულსა
 ღმრთისადმი აღძრავს ვედრებად თჳს თქვენისა,
 ვერ შემძლებელ ვარ. ათა ვჰყო ცხადად
 ნუგეშ საგრძნობელ ჩემდა სოქმედად.
 იღია ჩემი მდგომარეობს მისად,
 სიტყვთ წარმოვადგინო თჳსება თჳსად.
 ოდესმე იქმნას კეთილი მემამულეთა საცნობლად,
 ლოცუად ზეცად ჰყონ და თვთ ჰქმნან მსგავსად.
 ოცად ტრიქონად მოკლედ აქ წარვსწერ,
 მაშინცა ჰსცნობენ მხოლოდ სახიერ,
 ოდესმე აღრიცხვენ სათნოს სახეთა.
 ნადებსა თანა ვასრულებ ყოველთა დღეთა.
 ამით და ვავლენ მოლოცვასაცა
 წინაშე თქვენსა და ზემო წმიდას თხოვადცა.

ს. დოდაევი.

სეკდემბრის 21, 1826 წელსა ქალაქსა პეტრეს დიდისასა“ (106—197 გვ.)

შინაწერი მოთავსებულია აგრეთვე ზედა ყდის ქვემო. მხარეს.

(131)

131

კრებული. 1760

157 ფ.; 21×18; ქალაღი; დაზინებული (დასაწყისი ფურცლების კიდები შემოცვე-
თილა); ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნუსხური. სათაურები და დასაწყისი
ასები სინგური; გადამწერი: ქალაქის ჯვრის საყდრის დეკანოზი იოანე (149r);
1760 წ. (148r); დაუწერილა: 32v, 33v, 149v—152v.

1. [ანტონი I], „სიმეტნე ღრამმატიკისა პრლისა კერძოსა. კი-
თხუა-გებანი ღრამმატიკისათს და ნაწილთა მისთა, რათა ზეპირ უწყს-
გამოხატუა გონებათა შინა სწავლის შინათა ქუშმო ამისა, ღრამმატიკის
ნაწილთათს, თავი პირველი.—

კითხუა: რაჲ არს ღრამმატიკაჲ?

მიგება: ღრამმატიკაჲ არს გამოცდილებაჲ სიტყუს-მოქმედთა და აღ-
მწერელთა ზედმიწევნილთა მიერი...“ 1—32r.

2. [სიმეონ ჯულფელი], „დიალექტიკა, ნაკუთი პირუელი.—და-
წყებასა შორის დიალექტიკისასა საჯმარ არს კითხუსათს მცირისა რაჲსამე
თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელი ესრეთ: კითხვა არს წიგება
მიგებისა...“ 35r—149v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს არის მზისა და მთვარის მოქცევის ტაბულები და
ხელთა 153r—157r.

2. სიმეონ ჯულფელის დიალექტიკა თარგმნილია ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ.

ანდერძი: „აწ უკუშ სრულ იქმნა დიალექტიკა ესე, რამეთუ არიან თავნი
სამნი, ესე იგი: მარტივ მიღება, თხზვა და სილოგიზმო. აღსრულთა ქართველთა
ენასა ზედა დიდებისათს ქრისტეს სასოსა მორწმუნეთასა, რომელმან მოსცეს რიტო-
რება, ჭეშმარიტ-მეტყლბა მნაცვალ-მსიტყულთა, რომელსა დიდებაჲ, პატივი და
თაყუანისცემა მამისა და სულისა წრისა რთა უკუნითი უკუნისამდე, ამენ. მეფობასა
ქართველთა ზე ცხებულისა მეფის თეიმურაზისა და კახთა ზე ძისა მისისა
ირაკლი სახელ-დიდისა ჯელითა ჩემ უღირსის მღდლის ტფილისის ქალაქს
ჯვარის საყდრის დეკანოზის იოანესითა. სრულ იქმნა იენისის თთვის 19, ქრეს
აქათ 1760, ქართულს ქ[ორონი]კ[ონ]სა, უმშ“, 149r.

შინაწერები: 1. „პოტასი—უდიდესი წინადადება.

კატასკევი—საძუალი.

ს... აზმა—კიდურმდგმოობა.

სვილოლოგისმო—შესიტყვაობა.

დიანვია—ძალი სულისა.

ნოიმაჲ—ძალი გავონებისა.

ნოიტონი—გასაგონოსა და ზესთა მდებარისა“, 1r.

2. დიალექტიკა ესე ნათარგმნია იოანე ტარიჭის ძის მიერ ეამსა დავით აღ-
მაშენებელისასა 1089—1130 წ., .34v.

(132)

132

წიგნი სამღვდელთ კუროხევისა. 1837

74 გვ.; 21,5×16; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული;
დამწერი—მღვდელ-მონაზონი გრიგოლ ბერი, ასლან ვაჩნაძის შვილი. 1837. XI. 29
(ქვედა ყდის შიდა გვერდი).

„წესი დადგინებისათვის წიგნის მკითხველთასა ანუ მგა-
ლობელისა ესრეთ იქმნების.—რომელსა ჯერ-უჩნდეს ლამპრისა მტვირთველად
ყოფა, მოიყვანების ორთა კერძო დიაკონთაგან...“ 1—71 გვ.

შენიშვნა: 1. გარდა წიგნის მკითხველთა დადგინებისა, წიგნში შესულია: ა. „წესი, რომელი იქმნების ველდასხმასა ზედა კერძო დიაკონისასა“, ბ. „წესი, რომელი იქმნების აღყვანებასა ზედა და ხარისხსა არხიდიაკონობისა ანუ პროტოდიაკონობისასა“, გ. „წესი, რომელი იქმნების ველდასხმასა ზედა მღვდელისასა“, დ. „წესი, რომელი იქმნების დადგინებასა ზედა წინამძღვრისასა, რომელსა ჯერ-უჩნდეს აღწვენა წინამძღვრობად“, ე. „წესი, რომელი იქმნების დადგინებასა არხიმანდრიტიასა“, ვ. „წესი, რომელი იქმნების ველდასხმასა ზედა ეფისკოპოსისასა“.

2. ხელნაწერს ერთვის: „სარჩევი წიგნისა ამის“, 72.

ანდერძი გადამწერისა: „ესე წიგნი სამღვდელთ კურთხევისა დაესწერე მეღვდელ-მონაზონმა გრიგოლ ბერმა. ცხრა კურთხევის წიგნი არის. რომელთა აღმოკითხვით, შენდობას მიძახებდეთ, რამეთუ ესე წიგნი ჩემთვის დაესწერე და არავის სხვისათვის დაესწერე, წმინდის ნინოს ეკლესიაში სოფელს კალაგისაგან მყოფმან გვართთ ვაჩაძემ, ასლანის შვილმან, ნოენბრის კთ, ჩუღუ წელსა“ (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

შინაწერები: ზედა ყდის შიდა მხარეს მიწერილია დამწერის წამალი.

(133)

133

კრებული. XVIII

56 გვ.; ქალაღი; დაზიანებული, დაშლილი; თავბოლონაკლული; აკლია შიგნითაც; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; [XVIII ს.].

1. [„გ ა ნ ზ რ ა ხ ე ა ნ ი“] „...ლსა და თუ დამაგდო და არ შემომხედო, მე-მართლები და ღირსი ვარ, მაგრა შენი დიდი მოწყალება საღლა გამოჩნდება, ჩემისთანა ცოდვილი რომ არ ა(ა)ყენო...“ 1—30 გვ.

2. [?] „... ვითა კირჩხიბი კირკინოდ თქმულნი იგი ადვილ ხელთ საგდებელ არიან ოდესმე ვიდრემ წარმართ სლვისა ძლით და ოდესმე უკულმართ ესრეთვე...“ 31—35 გვ.

3. „ე ბ ის ტ ო ლ ე ა მ ბ ა ი ო ა ნ ნ ი წ ი ნ ა მ ძ ლ ვ რ ი ს ა რ ა ი თ ი ს ა ი ო ა ნ ნ ი ს მიმართ ღირს საკვირველისა სინის მთის წინამძღვრისა.—ზესთა უმახვილესისა და ანგელოზთა სწორსა მამას მამათასა და მოძღვარსა ზესთა. ყოველად ცოდვილნი იოანნი რაითისა წინამძღვარი, უაღრისა მიერ გიხაროდენ...“ 35—53 გვ.

4. „თვესა დეკენბერს ვ, ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა საკვირველთ მოქმედისა მამისა ჩვენისა ნიკოლაოზ მთავარ ეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა, გვაკურთხენ მეუფეო, ამინ.—ცხოვრებანი და მოქალაქობანი ღმერთშემოსილთა წმიდათა მამათანი მსგავს არიან მაგალითსა მხატვართასა...“ 54—56 გვ.

წყდება: „... მის სიგლახაკისა და ნაკულუოვანებისაგან და ყოველთა მიერ დაწუნებლობისაგან იყო...“ 56 გვ.

(134)

134

კრებული. XVIII

170 ფ.; 16×10,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; თავნაკლული; მხედრული (სათურები ასომთავრულით, სინგურით); [XVIII ს.]; დაუწერელია; 77v.

1. [მ ე ტ ა ფ რ ა ს ი ღ ვ თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს მი ც ვ ა ლ ე ბ ი ს ა] „... შოწა-ფეთა ყოველთა და ყა კრებულსა ძლიერსა ცათა და ქუწყანისასა მოუწოდს...“

შენდა, # სძალო უქორწინებელი მამისაო, საყდარო სამეფუოო ძისაო...“
1r—51v.

2. „თთუჴსა ივლისსა ოცდახუთსა. ცხოურება ანტილონესი და მე-
ულლისა მისისა ევპრაქსიასი და ასულისა მისისა, რომლისა სახელი ევ-
პრაქსიავე უწოდეს.—დღეთა ღისმსახურისა თეოდოსი მეფისათა იყო
ვინმე კაცი, სახელით ანტილონე, სამეფოსა ქალაქსა შინა, ნათესავი მეფისა,
ბრძენი სიტყვით და საქმით და მარადის კეთილსა აზრახებნ მეფესა...“
52r—77r.

3. „თთუჴსა იუნისსა კე. წამება წმიდისა და სამგზის სანატრელისა
ფებრონიასი.—იყო დღეთა მათ დეოკლიტიანე მეფისათა ანთიმოს
მთავარი, და იყო იგი უძლურ გორციითა და იღუა იგი ცხედარსა ზედა...“
78r—95v.

4. „ულუმპიასთჳს ქალწულისა.—იყო ვინმე ქალი სახელით ულუმ-
პია, რომელი მოშურნე იყო სულად გზასა მას ზეცად აღმყვანებელსა და
ყოვლითურთ მოსწრაფედ გულისგმის-ყოფასა სამლოთოთა წერილთასა...“
96r—98v.

5. „ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩწისა იოანესი, რომე-
ლი გლახაკ იქმნა ქრისტესთჳს მონასტერსა მის დაუძინებელთასა.—იყო ქა-
ლაქსა შინა კოსტანტინუპოლის კაცი ვინმე კურთხეული ღმრთისა მიერ, შე-
მკული სიტყვით და საქმით...“ 99r—116r.

6. „ცხოვრება და მოქალაქობა ევფემიანესი და ძისა მისისა ალექ-
სი კაცისა ღვთისა.—იყო ვინმე ჰროზს ქალაქსა შინა კაცი მორწმუნე და
მართალი და მდიდარი ფრიად და სახელი მისი ევფემიანე...“ 116v—123v.

7. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა
ქსენეფორესი.—გვითხრობდა ბერთაგანი ვინ[მ]ე ფრიად სათნოე, ვითარ-
მედ იყო ვინმე სეფეწული სახელით ქსენეფორე...“ 124r—137v.

8. ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა ნისიმესი, რომელი იყო
ასული მეფისა ეგვიპტისა.—იყო ეგვიპტეს ქალი სახელით ნისიმე და იყო
წელსა ქვეშე მისსა ათხუთმეტი ქალაქი ყოვლითურთ დაბით და სანახებით...“
138r—144r.

9. „თხრობა სულიერი ფრიად სარგებელი სულთა ღწის მოყვარეთა.—
იყო ვინმე ბერი წმიდა და ღმერთშემოსილი, დიდად სახელოვანი მოღვა-
წებითა და პატივცემული ყოველთა მიერ...“ 144r—143v.

10. „ცხოვრება ქალწულისა კანონიკესი, რომელი იყო ასული მთავ-
რისა ვისმე დიდებულისა.—იყო ვინმე ერთი მამათაგანი, რომელსა ერქუა
სილოანე. და სჯდა იგი ქუაბსა შინა მონასტერსა ფარსსა, მახლობელად იე-
რუსალიმისა...“ 149r—153v.

11. „თხრობა სულისა სარგებელი.—იყო ვინმე მდიდარი ფრიად დიდსა
ქალაქსა შინა ანტიოქიისასა, კაბუკი ჰასაკითა და მცოვანი გონებითა და
შემკობილი ყოვლითა სათნოებითა სახელით ანდრონიკე...“ 155r—158r.

12. „სხუა თხრობა სულიერი.—იყო ვინმე მღუდელი პატოსანი და
საკრველი, რომელსა ფაზნი მრავალნი დაეყვნეს მღუდლობასა შინა უბიწოდ
და წესიერად...“ 158v—169v. (აქ მოთავსებულია 6 თხრობა).

შენიშვნა: დართული აქვს: „ზანდუკი წიგნისა ამის...“ 170r.

(135)

135

თეიმურაზ II, განზრახვანი და ვედრებანი. 1753.

200 გვ.; 15.6×10,5; ქალაღი: ტყავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; დასაწყისები სინაგურით. ავტოგრაფი თეიმურაზ II-ისა (10 გვ.); 1753. XII. 3 (199 გვ.).

«განზრახვანი და ვედრებანი» „ნაწილი ა.—ქ. განზრახვა სიკვდილისა ორშაფათსა. შენ მხოლო ხარ უკედავი, ყოვლად ძლიერი, ცხოვრების მომცემელი, რომელმან-ეგე შემქმენ და დამბადე კაცი მიწისაგან...“ 10—199 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის წინასიტყვაობა: „ქ. მოვედ და უჩვენე უფალსა შენსა მცემლობითა სვინიდიისისათა, გულის ტანჯვით და შვერდომით განზრახვა. და მოგონება ექვსთა ამით საჯონისთა. ისვინიდისე, კეშმარითო ქრისტიანე, და წარდგე წინაშე ღმრისა, ვითარცა დასჯილი. ეს ანდერძს უკან დაიწეროს, მას უკან—პირველი განზრახვა.“

ქ. ვგანმცდელე, მხედველო თვალითა გონებისათა, და სკვრიტე უნდობასა ნომისა ჩემისასა, რომელ ესოდენ მიმოძრბე არს მსოფლიოთა ნივთთა მიერ გონება ჩემი, რომელ ძლითა ლოცვასა არა მაცადებს და ცნობად არა მიტევებს, გარნა რომლისა ცნობად, ცნობად მის, რომლისაგან ღმერთი იხილვის და პირისპირ იზრახვის ჩემ ხენებისა მიერ. ესე რა მოილო ჩემ შორის მტერმან მან. და ვითარმან მტერმან, მეცა წინაგანსაწყოდ მისდა დავეშენ საუნჯევი ჩემნი და მოვილე საჭურველად მისდამი გონება ღმრისა მიმართ მკურვალი; და შემოვკრიბენ. წმიდანთა წერილთაგან ლოცვანი ღმობიერ მყოფელნი გულთანი, გარნა არა ყოვლთათვის, რამეთუ შორს ყავნ ღმერთმან ჩემებრ მიტაცებულნი გონებანი. სხვათაგან. მე მას-მიოდა ჟამად-ჟამად ეკლესიასა შინა წმინდათა მოსახსენებელსა, რომელ ლოცვანი ღმობიერ ჰყოფენ ღმრსა და მე უგბილსა დამედრიკენს ქედნი და ვერას ვიტყვოდი, გარნა მცირედ ჟამ თუ მიტვევის გონებამან აქა-იქი მიმოკვეთისაგან, ვიტყვოდი: კეთილ არს ჩემდა, უკეთუ ვყავ ესე, არამედ ოდეს იქმნების დღე იგი და ოდეს ღირს მყოფს ღმერთი, კდ რა მიჭიდი სულიერისა მამისადმი. ვისწავებდი ლოცვასა სვინიდიისთა გამწმედსა და მუნცა ვყვედრიდი უბადრუკებასა თავსა ჩემსა, ვითა რად ესრეთ ყოვლთა კაცთაგან უსაკვირველეს ქმნილ ხარ, რომელ თვინიერ შენსა არავინ ჰკვირ მოძღვრასა შენსა ცოდვისათვის და ვერათვე განუწმედელისა სვინიდიისათვის. და ვტიროდვ უფირსებათა ჩემთა და პირველისა შის ბუნებისა ჩვენისა უღირსად თრგუნვისათვის მოვიდი პალატად. მესჯოდა გონება და მე-არა-ღირსებოდა თავი ესოდენთა ერთა მეუფეებასა, და უწყოდი შინაგანი სიბუნელე ჩემი. მოვიწყოდი თვისად, მოვიგმი მდღელნი და მათ მიერ ვისმინი, რომელნი კადებულ არიან ქრისტიანეთათვის. ხოლო ჩემს შორის არაოდეს აღაგზნო გულმან ჩემმან საღმრთო საწმილი. რათამცა მეცა სხვათა მორწმუნეთა გულისა მდღელანებთა დამეტკბო მწოდებელი ჩემი ქრისტე. რომელი ნარად მიბძანებს მოქცევისათვის ჩემისა სიხარულსა ანგელოზთასა. გარნა უსახლვრომან მოწყალეებამან კუალად მამხილა და ესოდენ ზიარ მყო მქადლსა თვისსა. რომელ გონება მომცა ამით მცირეთა და ადგიდ-ადგიდ აღმონარჩევთა ლოცვათა აღწერად და კადნიერება მრქავალ მოწყალეებასა მისსა თანა შევთხენ და გული ჩემი ესევითარითა წერილთა სმენითა მოვიდრიკე და აღვირ-უსხენ არა-ქმნად ნებისა. არცაღა უდრტივენველად ყოფა დღეთა ცხოვრებისა ჩემისათა. ხოლო აწ მაღლი მისი იყავნ ჩემ ზედა, რათამცა არა დავა-ცადე ლოცვანი ესე განწვალულნი ყოვლთა მსგეფსთა დღეთანი. აწ მხილველთა ამის ნაშრომისა ჩემისათა მამცნობელ ვარ, რათა არა სხვად რადმე შემირაცხოთ. ანუ ქებისათვის ჩემისა მექმნას, ანუ რიტორებისათვის ჩემისა საჩინოდ, ანუ თქვენ-თვის. რომელთათვისცა ღმერთსა მოუციეს ცნობა გონებათანი, არარა კეშმარითად. გარნა ჩემთვის, რომელსა-ესე დამეშვიეს ცოდვისა ძლით საცნოანი, ხოლო უკეთუ ჩემებრნი შეხედეთ; რომელთა წერილთა სიმრავლე არა მიგელოთ და ესე საჭმარ იყოს, თქვენ და მეცა წმიდათა ლოცვათა შინა თქვენთა მომისხენებდეთ. ამით წმიდათა და ღირსად ცხოვრებულთაგან აღწერილისა შემვედრებელსა თითოეულთა

დღეთა თვით გაცნობებს. ექვსი განზრახვა შეიძულად განწვალულია და ესე, ვითარცა გენებოსთ, ვგრეთ ილოცეთ, ერთსა დღესა და ღამესა თვისნი ლოცვანი აღასრულენ გულითა მდაბლითა და შემუსკრილითა, გინებს დღე და თუ გინებსთ ღამე; გინებს ზე დგომით და მკერდს ცემით, თუ გინებსთ მუჭლდავრდომით და ცრენლით; ხოლო აწ მოგეცინ, საყვარელო, ცრემლი და სინანული, ამინ. ციებული მემუ საქართველოსა თეიმურაზესწერა“ (2—10 გვ.).

2. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილეთ: თეიმურაზ მეროვე, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას წინასიტყვაობით, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით თბილისი, 1939 წ., გვ. XVII—XVIII.

3. ხელნაწერი წარმოადგენს თეიმურაზ II-ის ავტოგრაფს.

ანდერძი: „ქ. სრულ იქმნა ჯელითა ჩემითა დეკნებერისა თვისა გ, ქრისტეს აქეთ ჩინგ“ (199 გვ.).

შინაწერი: „წიგლსა ჩუილ, ივლისის ვ, ჩამივარდა ეს წიგნი თავრის და ვიყიდესაგარჯუას მოურავქმა ჩოლაყომა თადიამა, რომელიცა ეწოდების სახელი ლთისმეტყველება. ქორონიკონს ფა“ (199 გვ.).

(136)

136

ჰაერსა შინა მროველი ანუ მრონიენე. 1788

30 გვ.; 16,5×10; ქალაღი, მუყაოს ყდა; მხედრული, (სათაურები სინგურით); მთარგმნელი: ტერ დავითი (25 გვ.); გადამწერი: დავით ალექსისძე (29 გვ.); 1788. IX. 30 (29 გვ.); დაუწერელია: 30 გვ.

„მოკლედ მოთხრობაჲ ჰაერსა შორის მროველისა გუნდისა და მგზავრობისა მონკოლჯიისა ქარლოჲსა და როპერთისა.—ახალი და საჩინო პოენა ჰაერსა შინა მროკუშლისა მგზავრობისა კაცთასა, რომელი-იგი პირუშლ იპოვა გალილიასა...“ 3—27 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ დართული აქვს: ა. „სიტყუა ქრისტეს მიერ განძლიერებულსა მფეესა ირაკლის ყოვლად მოწყალესა ჯელმწიფეს.—ჟ. შესავედრებელო ქრისტიანეთაო (რომელა აზიასა შინა), ქრისტეს მიერ გზოგზოსანო მფეეო, მცირესა ამას ძლევსა დიდითა გულმხურავლობითა ზე მოგოდლენი, ვითარცა ნაყოფსა ადრეულსა ჩემ სიტყუერისა მიწისაგან, რომელი ხარ დადგიხებულ ყოველთა მარსისაგან მუშაკად ჩემ მიწასა ზედან. მაშა მიიღე ესე, ვითარცა მწველი იქერივისა სამეფოსა საუნჯესა შორის შენსა, რომლითა ვიუწყებდე, უკეთუ ამიერიდგან იმუშაკებ მოწლოებით ჩემ ზედა (ესე იგი დაბარვით და მორწყვით); რათა არა დაღახულ გიქმნე განმეველთაგან და უნაყოფო, და მე ღვაწლ-შემეცნებულ-ყოფილ დაეშთები ყოვლითურთ თანამედებ და განმზადებულ მონებად წინაშე სამეფოსა სიმაღლისა თქუშნისა უმაღლესობისა თქუშნისა ფერჯთა ნატერფალი. ფრიად მდაბალი მღუდელი ტერ დავით, ტერ ოჰანისი. ტერ დავით, ვენეტის, წელსა უფლისა 1785“ (1—2 გვ.).

ბ. დართული აქვს რუკა (2 და 3 ფ. შუა).

ანდერძი: 1. (მთარგმნელისა) „წიგნაკი, ესე, რომელსა ეწოდების ჰაერსა შინა მროკველ, ანუ მრონიენე, დაბეჭდულ იყო ჰაოსიანთა ენასა ზედან (რომელ არს სომხურსა) ქალაქსა შინა ვენეტის (ესე იგი ვენეცია). რიცხუსა განვორციელებითგან სიტყუსა ლისა 1784. ხოლო აწ გარდმოითარგმნა სომხურისა ენისაგან ქართულსა ენასა ზედან ტერ დავითისაგან წელსა 1788, თთუშსა აგსტოსა, რიცხუსა 8, ქორონიკონს უოგ“, 28 გვ.

2. (გადამწერი): „ალესწერე ესე ალექსისძემან დავით, უქმობასა შინა ჩემსა, ხოლო უფროს მწუხარებასა შინა მყოფმან, რომელ ცოდვისა ჩემისა ძლითა საქმეთაგან დავისაჯე. საყვარელი და სასურველი ძმისწული ჩემი, ღირსი და პატროსანი, განკრძალული მღუდელი და დეკანოზი მიხაილ ანჩისხატის ეკლესიისა, და უფროს ძმისა უსაწყურველსი, სიკვილიმან განმაშორა, რომელი ვიხილე უბედოთა თვალთა ჩემთა დაბნელებულთაგან. ვაი, სოფლისა საცთურსა, მისგან დამარბვისა და დატი-

რებისა მომლოდნემ, მისი სიკვდილი მოვინახე, რომელი დაეშთი ყოვლითურთ უნუ-
გეშო და კნინდა განწირულებასა შანა მიწეული. ვიყავ ლახვრითა სასიკვდიინეთა
გულ-განწონილი და თვალცრემლმორეული სახლთა გსჯედ, სეგდა გულთა მიღამებ-
და და ესე გარდავსუსხე. საყვარელი ჩემი ძმისწული და უფროსი ძმა, ანჩისხატის
დეკანოზი მიხაილ მიიტყულა—ანჩისხატის გრის დეკანოზის ძე—თთუშა # სეკდემბერსა
ბერსა ით, ცისკრის ეამს, რომ ის დღე ცხრამეტი სეკდემბრის სამშაბათი თენდებოდა,
ქ[ორონი]ქ[ონ]ს უოვ, წელსა ჩღვ. გარდავსუსხე ესე წიგნაკი თთვესა სეკდემბერსა
ლ, წელსა 1788, ქ[ორონი]ქ[ონ]ს უოვ, ტერ და ვ ი თ ა ს ა გ ა ნ ნათარგმნიდან გარ-
დავსწერე. მეტად სომხურად და გაუწყობლად იყო ნათარგმნი. მე რომელიმე გავა-
სწორე, ზმნა და სახელი შეწყობით ვათანხმე. სრულად კი ვერ დავშვერე, მწუხარე-
ბისაგან თავი ველთ არა მქონდა. სასურველნო მეგობარნო მკითხველნო, ყვედრება-
თა ნუ მომაწერთ. ყოვლად მდაბალი ალექსის ძე დავით“ (დავით(ხვეულად),
გვ. 28—29.

(137)

137

იონა ხელაშვილი, „ქრისტეს მოყუარის მკედრობის განსამკნობელი წიგნი“. XIX

XIV გვ. + 163 გვ.; 19.5×15.5; ქაღალდი; მუყოს ტყავგადაკრული ტვიფრული
ლამაზი ყდა; მხედრული; ისევე როგორც შენიშვნები და სქოლიოები, 154 და 163
გვერდებიც დაწერილია თვითონ ავტორის მიერ; გადამწერი: სვიმონ ტაბიძე (შდრ.
ხელნაწერები № Q 791); [XIX ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. IV, X, XII, XIII.

[იონა ხელაშვილი, ქრისტეს მოყუარის მკედრობის
განსამკნობელი წიგნი].—„რომელი დამკვდრებულ არს შეწვენითა
მალღისათა საფარუშლსა ღთისა ზეცათასა, განისუშნოს (ფსალმუნ. 90)...“
13—85 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. იონა ხელაშვილის წიგნების სია.
სიაში 31 სახელწოდების წიგნია. მათი სახელწოდება იხილეთ S 333 ხელნაწერის აღ-
წერილობაში (1—31 ნომრები).

ბ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—წინასიტყვაობა—ივერიის ნორჩსა
ვახსა კეთილს...“ V გვ.

გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგანვე.—დღეს აღმოცენდა ძირთაგან კელა-
ანთა...“ V—VI გვ.

დ. „მეფის ძის იოანესაგან თქმული.—იმღუდელმოქმედებ ანგელოს წესი-
საებრ...“ VII გვ.

ე. „მეფის ირაკლი ძის მირიანისაგან. იამბიკონი ლოცუამან ანნა.—
იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუელის...“ (ლექსის ბოლოს მიწერილია. „წელ-
სა 1817, თთუშს კ-სა სეკდემბერს“, VI გვ.).

ვ. „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.—აღსრული მალალს კათედრსა სამღუდელოსა...“
VIII გვ.

ზ. «სოლომონ რაზმაძე». მისს პატროსან ღირსებას მღუდელ-მონოზონს მამა
იონას.—

მალღისა ძეო, სიბრძნისა მზეო...“

(ლექსის ბოლოს მიწერილია: „სოლომონ რაზმაძე. წელსა 1830 სა“, VIII—IX გვ.
შ. [მეფის ძის თეიმურაზისაგან იონას შესხმა].—ინეტარების განბრძნობილი
გონებით...“ IX გვ.

თ. [ლექსი].—„იღვაწა ოდეს ისო ნავე საჭურვლით...“ XIV გვ. (ხელნაწერში მო-
თავსებული ლექსების სრული ტექსტი იხ. აქვე № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში
შენ. 8).

ი. წერილი იონა ხელაშვილისა იოანე სვიმონის ძე ჯანდიერისადმი 1834 წ. 17
მაისის თარიღით.—„ბრწყინვალეთ თავადო იოანე, ძეო სვიმონისაო, სქესით. ჯანდიერ,
მოფარდულ ველისციხ დაბით...“ 1—12 გვ.

10. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

მინაწერები: 1. „საქართველოს მეფის გიორგი XIII-ის ძის იოანე ბატონიშვილის ნაქონი. მღ. პ. კარბელაშვილი“, სავ. ფურ რ.

2. „საკუთრება პოლიევკტოს გრიგორის ძისა კარბელოვისა. ჩუპ წელსა, მარტის 6 დღესა, კვირას. ქ. ტფილისი“ (ზემო სავ. ფ. რ.).

(138)

138

შემსგავსებანი. XVIII—XIX

260 გვ.: 21×16.5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; [XVIII—XIX ს.]. მთარგმნელი და დამწერი ეგნატი [იოსელიანი] (239 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 245—246; 254—260.

[შემსგავსებანი]. „წიგნი პირველი. ცათათს და წინეთათს, მრავალთა სრულებათათს და უარესობათათს უწმინდესისა ქალწულისათა იგელყოფებიან, რომელნიცა პირად-პირადისა შემსგავსებითა: მზისა, მთოვარისა, ვარსკულავთა, ნათლისა, განთიადისა, ღრუბლისა, ზღვისა და ქუშყანისათა, მერეცა უკუშ თუთებითა სინის მთისათა გონიერებრივ იჩუშნების. თავი ა.—მარიამ დედა უფლისა შე-სამე-მსგავსებულ არს მზისა პირველ სადამე, რამეთუ მზესა აქუნ უკუშ ვიდრემე პატიოსნებაჲ განოკროთოღვასა შინა მით, რამეთუ გამოკრთის სიმალლით გამო და მრავლითა შარავანდელებითა...“ 1—253 გვ.

შენიშვნა: შეიცავს 32 თავს.

ანდრძი: „ღმერთო, შეიწყალე მწერალი ამისი ონისიმე მღვდელის ძე, მთავარდიაკონი ცოდვილი ეგნატი და აცხოვნე, რომელმანცა სთარგმნა სომხურითგან ქართულსა ენასა ზედა“, 238—239 გვ.

(139)

139

კრებული. XVIII—XIX

718 გვ.; 21.5×16; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (შესრულებულია სხვადასხვა ხელით); [XVIII—XIX-ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 362, 376, 426.

1. „ფსალმუნთა თარგმანება“. „წმიდისა მამისა ჩვენისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიელ კაბადუკიელისა თარგმანება პირველისა ფსალმუნისა, მამაო გვაკურთხენ.—ყოველივე წერილი სულისა მიერ წმიდისა თქმულ არს და სარგებელ არს სულისა და ამისთვის დაწერილ არს სულისა მიერ წმიდისა...“ 1—177 გვ.

2. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ბასილიდიდისა კესარიელისა შობისათს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა. გვაკურთხენ მამაო.—ქრისტეს შობა თვისი იგი და პირველი, და დაუსაბამოსა მის მამისა ღუთაებისა ღუმილით პატივი-იცემებოდენ და უფროსლა გონებათა ჩვენთა ესწაეებოდენ...“—178—187 გვ.

3. „თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა სოფრონიძელემელ პატრიარხისა ნათლისღებისა თვისი მაცხოვრისა და ზედა აღდგომისათვის სარკინოზთასა. მამაო გვაკურთხენ.—კუალად ნათელი გამოჩნდების და კუალად მე განვნათლდები, კუალად ქუეყანა განბრწყინდების, კუალად მეცა განვბრწყინდები...“ 187—202 გვ.

4. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი ნოსელიისა ქალწულებისათვის და სამღთოსა მოქალაქობისა, მამაო გვაკურთხენ.—პირი სიტყვისა ამის ჩვენისა ჭი, საყვარელნო, ესე არს რა სურვილი მათნოსა ცხოვრებისა შთაუგდოთ გულსა მკითხველთასა...“ 202—205 გვ.

5. „გამოჩინებისათვის მელქისედეკისა, ჰშუა ასელა სალი, და სალმან შვა მელქინ, და მელქინ იყო წარმართ...“ 205—207 გვ.

6. „თვესა ნოემბერსა იჲ. ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩვენისა და ყოვლად ქებულისა გრიგორი საკვირველთ-მოქმედისა, აღწერილი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი ნოსელიისა, ხოლო ნოსელის ხსენება 10 იანვარს...“ 207—260 გვ.

7. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გრიგორი დვთის-მეტყუელისა ნათლისღებისთვის, რამეთუ იკითხვის, ხოლო ხვალისა დღე განცხადებისა, მამაო, გვაკურთხენ.—გუშინ ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღვასრულეთ კრება...“ 261—288 გვ.

8. „თავი მეხუთე წიგნისა მის, რომელსა ეწოდების დიოლოლონი, რომელ არს თხრობა სულიერი, გვაკურთხენ მამაო.—დასაბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუშყანა, ვითა წმიდა წერილი იტყუხს...“ 289—361 გვ.

9. „თქმული წმიდისა მამისა, ჩვენის იოვან ოქროპირისა სიტყუა სიკვდილისა და სასჯელისათჳს ჯორ[ც]თა და სულისა, გვაკურთხენ მეუფეო.—ვაჲ ჩუჴნდა შენ მიერ, ჭი სიკუ[დი]ლო. თანამდები ხარ...“ 363—375 გვ.

10. „ცხოვრებანი და ქადაგებანი წმიდისა და ყოვლადქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა იოანე ღის მეთყუელისა, აღწერილი პროხორეს მიერ მოწაფისა მისისა ერთისა შუდათაგანისა და ძმისწულისა წმიდისა სტეფანეს პირველმოწამისა, თარგმნილი წმიდისა მამისა და განმანათლებელისა ჩუენისა ახლისა ოქროპირისა ეფთიმი მთაწმიდელისა. გვაკურთხენ მამაო.—ესა კაცი ღმერთშემოსილი, უზესთაესი ანგელოსთაცა, შეყუარებული ყოველთა მეუფისა...“ 377—425 გვ.

11. „ცხოვრება და ნეტარება წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა და.. ისა ყოვლისა სოფლისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ ეპისკოპოსისა, გვაკურთხენ უფალო.—ყოველთა მთხრობელთა ძველისა სჯულისათა სთქუჴს, რომელი-იგი იყო უწინარეს მათსა...“ 427—534 გვ.

12. „თვესა მისისა ე. წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა ირინასი.—პირველ წარსრულთა მათ ჟამთა იყო ვინმე მეფე სახელით ლიკინიოზ, და ესეჲ მას ასული მხოლოდ-შობილი და სახელი მისი პელინოპე...“ 535—570 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „იოვანე. წმიდაო ქალწულმოწამეო ირინა, მეოხ მექმენ მე ცოდვილსა“, 570 გვ.

13. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა ნისიმესი, რომელი იქმნა პირველ სულელ და უკანასკნელ იქმნა მოურ[ნ]ე მძოვართა, ესე იყო ასული მეფისა მეგიპტელისა, გუაკურთხენ მამაო.—იყო ეგუიპტეს ქალი სახელით ნისიმე და იყო ჳელსა ქუშუე მისისა ათხუტმეტი (!) ქალაქი ყოვლითურთ დაბით...“ 571—591 გვ.

14. „ცხოვრებანი და მოქალაქობანი ეფემიანესი და ძისა მისისა ალექსი, კაცისა ღისა, გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე რომს ქალაქსა კაცო

მორწმუნე და მართალი და მდიდარი ფრიად და სახელი მისი ევფემიანე...
591—598 გვ.

15. „არჩილ და ლუარსაბის... [წამება(!)].—

შენ გშუშნის არჩილ, გზრგზნი ყუთავილენი.

შენ, ვარდსა ველის, შროშანსა დელეთასა...“ 599 გვ.

შენიშვნა: ამ ლექსში 4-სტროფია. პირველი ორი სტროფი ამოღებულია ანტონო-
I წყობილსიტყვაობიდან (შდრ. ანტონი I, წყობილსიტყვაობა, 1853 წ., სტროფი-
558—559, 613—615).

16. „[წამება ქეთ]ევან დედოფლისა.

[.....] განსმენილი.

მზის ქუშუშე მნათი, მეორე მზე ქართუშლთა,

ყოველთ მაარსის დედისა თუისებითა,

ცხებულთაგანი ცხებულთა დედოფალი

მწუშლთა სიავთა გზრუგზნად საჯთ იქავლებს...“ 600 გვ.

17. „თავი მ. ეპიტაფია დათა ჩემთა მეფის ასულთა ანასტასია და მა-
რიამისად ანტონისა.—

ჟ. რაბამ არს ამისთჳს თქმულნი ჩემნი,

ვითარმედ ჳელი შეხებული კალმისად...“ 601—604 გვ.

შენიშვნა: ეს ლექსი იხ. ანტონი I. წყობილსიტყვაობაში გვ. 301—303, სტროფ-
838—850.

18. „თთუშსა ოკდომბერსა 17, შობასა უნეტარესისა და უწმიდესისა-
პატრიარხისა მეფის ძის ან[ტონ]ისასა, ქმნილი ტრიფილესგან მციროს-
დიაკონ-მონაზონისა.—

ელვარე იყო წარსული დღესასწაული,

ნათელ ცისკრისა აწინდელიცა კრება...“ 604—606 გვ.

19. „თთუშსა ოკდომბერსა 3, შობასა მისის სიმალლისა უკეთილმსახუ-
რისისა მეფისა ი[რაკლი] მეორისა, ქმნილი ტრიფილესგან მციროსა-
დიაკონ-მონაზონისა...“ 607—608 გვ.

20. „ნიკიფორესი და საპრიკიოსი. თვესა ფებერვალსა თ, წამე-
ბა წმიდისა და ძლევამემოსილისა ნიკიფორესი ქალაქსა შინა ანტიოქიას,
რომელსა ეწოდების თეოპოლი, რომელ არს ქალაქი ღვთისა, გვაკურთხენ
მამაო.—იყო ვინმე ხუცესი ქალაქსა ანტიოქიასა სახელით საპრიკიოს...“ 609—
614 გვ.

21. „თვესა ფებერვალსა იბ. ცხოვრება ევგენიოსისი და ასული-
სა მისისა მარიამისი, რომელმან გარდაიცვალა სახელი მარიანედ,
გვაკურთხენ მამაო.—იყო ვინმე კაცი ერთი ბითუნიას, რომელი ცხოვრებდა,
სახელი მისი ევგენიოს. ამას ესეა ცოლი და შვა მან ასული ერთი და უწოდა
სახელი მისი მარიამი...“ 614—617 გვ.

22. „თვესა ფებერვალსა იე. ცხოვრება და სიმხნე წმიდისა დედისა
ევფროსინესი და მოქალაქობა მამისა მისისა პატენტისი, გვაკურთხენ მამაო.—
იყო ვინმე ალექსანდრიას კაცი აზნაური და სახელი მისი პატენტის...“ 618—
625 გვ.

23. „თვესა მარტსა ვ. წამება წმინდისა კონონისი და ძისა მისისა, გვაკურთხენ მამაო.—ველმწიფებასა და მეფობასა ავრილიანე ბოროტისასა წარმოვივლინა დომენტიანოს კომსი...“ 625—627 გვ.

24. „თვესა აპრილსა კე. წამება წმიდისა მარკოზ მახარებელისა ალექსანდრიას შინა.—წელსა ოცდამეათხუთმეტესა შემდგომად ვნებისა მაცხოვრისა ჩვენისა და მქსნელისა იესო ქრისტესა ღვთისა ჩვენისა...“ 627—630 გვ.

25. „მაისის ლ დღესა. ღირსისა მამისა ჩვენისა ისაკისი, ესე იყო წელსა ხუთიათას რვას სამეოცდაათხუთმეტსა, ჟამთა უაღენტანესსა და თეოდოსის ზე მეფისა დიდისა. ამასვე დღესა სიტყუა დედაკაცისათვის, რომელი ჰპოვა მამემან მაკარი ქალაქსა შინა ზღუასასა ძისა თანა თვისისა.—ნეტარი მამა ჩვენი მაკარი მონაზონი მოგვთხრობდა...“ 631—635 გვ.

26. „თვესა ავგისტოს ვ დღესა. ფერისცუალება უფლისა ღრისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი და აღდგომისა მისისა...“ 636—639 გვ.

27. „აგუსტოს იღ დღესა. წინადღესასწაულება წმიდისა ღრის მშობელისა მიძინებისა და წმიდისა წინასწარმეტყუელისა მიქიასი, მიქია წინასწარმეტყველი იყო ტომისაგან ეფრემისა, ძისა იოსებისა, და ესე იყო ერთი ათექუსმეტთა წინასწარმეტყუელთაგან. ამან წინა უსწრო ქრისტეს შობასა...“ 640—649 გვ.

28. „თვესა აგუსტოსა იე დღესა. დაძინება ყოვლად წმიდისა ღრის მშობელისა და მარადის ქალწულისა ბარიამისა...“ 650—670 გვ.

29. „თქმული წინა წინასწარმეტყველისა იერემიასი მეძაეთათვის — ისმინეთ მეძაენო, რამეთუ დაგიტევებიეს მცნებანი ღრისანი...“ 671—680.

შენიშვნა: აქ შესულია მისივე „თქმული ვაჭრისათვის“.

30. „სწავლა წმიდისა ბასილისი, რომელნი განვლენ ამის სოფლისაგან წესსა მონაზონებისასა...“ 680—682 გვ.

31. „სიტყუა იოანე ოქროპირისა ამპარტავანებისათვის.— ვითა ნერგსა განუწმენდელსა კუროს-თავთაგან არა ძალუძს აღორძინება...“ 682—684 გვ.

32. „სიტყუა ღირსისა მამისა ჩვენისა პალადისა მორლუაწებიისათვის.— ჰრქუა ღირსმან მამან პალადი მისდა მიმართ მისრულთა ძმათა, ვითარმედ: შეიღნო, ჟამი წმიდისა მარხუსა კეთილითა მოთმინებითა ვიმარხნეთ...“ 684—691 გვ.

33. „სიტყუა ეფრემ ასურისა მდიდართა მიმართ.— ისმინეთ, მდიდარნო, და ყურად იხუენით, სახლთა მპყრობელნო...“ 691—692 გვ.

34. „სწავლა იოანე ოქროპირისა, ვითარმედ, რომელი უყუარს უფალსა, ჰსტანჯავსა.— უკეთუ ხედვიდე ვისზე უსამართლოსა და ძვრის-მოქმედსა კაცსა...“ 692—695 გვ.

35. „სიტყუა მონაზონებისაგანი სამეძაოთათვის.— მოგვითხრობდა ჩვენ მამა იოანე განშორებულთაგანი, რამეთუ მესმა მოთხრობილი მამისა სტეფანესა...“ 695-698 გვ.

36. „სიტყუა დანიილ მონაზონისათვის, რომელი შეისმინებოდა მეძაეობითა...— მოგვითხრობდა ჩვენ მოხუცებული ამბა დანიილ მეგვატელი-სათვის მეტყველი...“ 700—703 გვ.

37. „სწავლა წინაღღესასწაულისათჳს ხარებისა ყოვლად წმინდისა ღმრთისა მშობელისა.—კურთხეულ არს ღმერთი უფალი, მამა ყოვლისა მპყრობელი...“ 703—705 გვ.

38. „ღღესასწაულათჳს ხარებისა, რომელ ახარა გაბრიელ ღმრთის მშობელსა.—ხოლო ვყოფთ უკუე მოხსენებასა ხარებისასა ყოვლად წმინდისა დედოფლისა ჩვენისა ღმრთის მშობელისასა...“ 705—711 გვ.

39. „სიტყუა წმინდისა ათანასის აღექსანდრელ მთავარეფესკოპოსისა მელქისედეკისათჳს.—მეფესა მელქისედეკს, ვითა ვსტქუ, ესუნეს ორნი ძენი...“ 711—717 გვ.

(140)

140

კრებული. XIX

11 ფ.; 198 გვ.; 21×17; ქალღდი: ხის ტყავადაკრული ტეფრული ყდა: მხედრული, სათაურები სინგური: [XIX ს.]; დაუწერელია: 1—11 ფ.; 47—48, 188—192, 194—198 გვ.

1. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმინდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუშნისა დავით გარესჯელისა, მ. გ.—სახსენებელსა მართლისასა მომთხრობელთა და მოქალაქობასა წმინდათასა აღმწერელთა გონებისა სადამე თუალთა განწმედილად ჯერ-იყო ქონებად...“ 1—46 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი მიჰყვება საბინინის მიერ გამოცემულ ტექსტს (იხ. საქართველოს სამოთხე, გვ. 266—266).

2. „თთუშსა იანვარსა ბ, ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმინდისა და ღმერთშემოსილისა სილიბისტროს რომთა პაპისა, მ. გ.—ვესებოს პამფილიელმან საეკლესიონნი წიგნი აღწერნა მრავალნი და ძუშლთაგან თხრობათა შემოკრიბნა კეთილად...“ 49—128 გვ.

3. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ნიკოლაოზ მირონ-ლუკიისა ეპისკოპოსისა.—უადვილეს არს ცუართა ცისათა, ანუ ქვიშათა ზღვის კიდისათა აღრიცხვად, ვიდრედა სასწაულთა და საკვირველებათა ნეტარისა მის მამისათა...“ 129—186 გვ.

შინაწერები: „იამბიკო.—თეატრსა შინა წმიდათასა მარადის ასფოდლოვობს შვებანი სულიერნი...“ 187 გვ.
შინაწერი: 193 გვ.

(141)

141

სამგზავრო გეოგრაფია. XIX.

140 გვ.; 21,7×16,7; ქალღდი: მუყაოს ყდა; მხედრული; კვირნიშანი 1800 წ. დაუწერელია: 13, 14, 138, 139, 140 გვ.

[სამგზავრო გეოგრაფია]. „ნაწილი ა. თჳს საველმწიფოთა საკოროლოთა და რესპუბლიკათა ევროპიისათა. I. თჳს გერმანიისა.—გერმანიასა აქუს 200 მილი სიგრძე, 100 მილი სიგანე, ხოლო სიმგრგულე 680. ჰაერი არს მუნ კეთილი და მრთელი...“ 15—137 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის შესავალი: „სამგზავრო გეოგრაფია, ესე იგი სამგზავროდ სავმარი ქუშყნის აღწერა თჳს ქუშყნიერისა სფერაჲსა, გინა ბურთისა.—მსოფლიო სფერა ანუ ბურთი შეიცავს თავსა ზედა თჳსსა 7200 მილსა...“ 3—12 გვ.

2. გეოგრაფიის ეს ტექსტი 1794 წელს თარგმნა რუსულიდან დავით ბატონიშვილმა (შდრ. H კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. III, № 1003).

მინაწერი: 2 გვ. მოთავსებულია მილის ვანმარტება.

(142)

142

კრებული. 1823

120 გვ.; 16×10,5; ქალაღი (5—6 გვ. ამოვარდნილი); მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადამწერი: დიმიტრი ოქროაძე (119 გვ.); 1823. VI 18 (119 გვ.); დაუწერილია: გვ.გვ. 6, 35—40.

1. „განჰსჯანი არისტოტელისანი სათნოებათა და ბითათჳს.—ქეშმარიტებასა ეკუთუნის, რათამცა ვაქებდეთ ყოველსა პატიოსნებასა და ძაგებულ ვჰყოფდეთ ყოველსა უშუქრებასა შორის პატიოსანთა ნიეთთა...“ 7—34 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „განჰსჯანი არისტოტელისანი კეთილისათჳს და ბოროტისა, თარგმნილი ლათინთა ენისაგან რუსულსა ზედა ენასა მ. ა. წელსა 1787, სანკტ-პეტერბურლსა შინა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოთარგმნილ იქმნა მეთასამეტე მეფის გიორგის ძის თეიმურაზისაგან წელსა განჯორციელებიდან სიტყჳსა ლისა 1818, დეკემბრის 18, ხოლო ქართულსა რიცხუსა მეთათრმეტის ქორონიკონისასა ფვ. დაიბეჭდა საფასითავე მისის უგანათლებულესობისათა სამეფულსა ქალაქსა შინა სანკტ-პეტერბურლს, სტამბასა შინა იოსებ იოანესოვი-სასა“ (1—2 გვ.).

ა. „წინასიტყუაობა აკროსტიხურით მისდამი, ვისთჳსცა ვილუაწე.—

ისტულების სიბრძნით ყუავილნი სათნოებით,
 ორ ფრთე ჰყოფს სულსა ზედის და საქმის თნებით,
 ნათლად უჩრდილად გზით ლისა ჰსჯულთა მცნებით,
 აღიყუანს ზენად, განაბრწყინებებს გონებით,
 იგი იცავს ჰსჯულს ბუნებით განმტკიცებით...“ (გვ. 3—5).

კიდურმწერლობაში იკითხება: „იონა იერომონახს გძღვნი მეფის ძე თეი-
 რაზ“.

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღთისათა, შრომითა და ზედამხედულობითა სოლომონ რაზმანძე გივის ძისათა. თანაჰსწორ გარმოვჰსწერე მლუდელმან დიმიტრი ოქროაძემან ივლისის 15 დღესა, 1823 წელსა. გორის ქალაქსა შინა“ (34 გვ.).

2. „პაექრობა გინა ბასი, უფლისა თეოფილაქტე ექსარხოსისა და არხიერის ფილარეტისა რაოდენთამე შენიშუნათა ზედა უფლისა ანსილიონისა აღნაქუსსა შინათა. I. სიტყუანი აექსონისნი (პირველსა განჰსჯისა მესამესა პუნქტსა შინა).—ყოვლადობა წარმოდგენათა და ანუ, უმჯობეს თქმად, ყოველნი მყოფნი და არსნი გარეგან ჩემსა პოებულნი და ჩემზედა არაღამოკიდებულნი, ერთითა უკუქ სიტყუთა სოფელი...“ 41—114 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა 1823. VI. 18. თანაჰსწორ გარდმოწერილ იქმნა მლუდლის დიმიტრი ოქროაძისაგან“, 19 გვ.

(143)

143

სჯულის კანონი. XI

204 ფ.; 19×15; ეტრათი ნაკლული (აკლია თავში, ბოლოს და შიგნით); აკრავს ტყავის ტვიფრული ყდა (ტყავი გადაკრული ყოფილა ხეზე, რომლის ნაწილი ამჟამად მხოლოდ ზემო ყდაზეა შერჩენილი); ნუსხური; სათაურები და აბზაცის დასაწყისები ასომთავრულად, სინგურით; მთარგმნელი ეფთჳმე (94 r); გადამწერი ბასილი (176 v); მომგებელი: ზაქარია ვალაშკერელი (94 r); ხელნაწერს გააჩნია თავსამკაულები 94 v, 149 r, 173 r.

1. «მცირე რჩულის კანონი მეექუსისა კრებისა» „...ცხო იყავნ პატივისა მისგან, უკეთუ მონაზონი ანუ ერის კაცი იყოს, წყევასა ქუეშე იყავნ...“ 1r—94r.

ანდერძი: 1. მთარგმნელისა — რომელნიცა ამას რჩულის კანონსა იკითხვიდეთ, ლოცვასა მომიტყნეთ გლახაკი ეფთჳმე, რომელმან ვთარგმნე ესე ბერძულისაგან ქართულად, ამენ იყავნ“, 94 r.

2. გადამწერისა: „უფალო იესუ ქრისტე, მფლობელო ყოველთავე არსთა და სუფევათაო, აღიდე შენმიერთა წარუვალითა დიდებითა ზეცისა სასუფეველსა წმიდა მამად-მთავარი ზაქარია ვალაშკერელი“, 94 r.

2. „კანონნი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩუშნისა. იოვანეს მიერ კოსტანტინეპოვულ მთავარებისკოპოსისა, რომელსა მ მ ა რ ხ ე ე ლ ეწოდებოდა.—უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოვანე მმარხველი უკუანაასკენლ იყო უფროას ყოველთა მათ, რომელთა რჩულის კანონისა წესნი აღწერნეს...“ 94 v—117 v.

შენიშვნა: 1. ეს შრომა გამოქვეყნებულია, იხ. Н. А. Заозерский и А. С. Хаканов, Номоканон Иоанна Постника. Москва 1902, стр. 2—92.

2. ხელნაწერს ამ ნაწილში შუა ადგილი აკლია, რაზედაც მიუთითებს თ. ყორღანიას მინაწერი: „აქ ბევრი აკლია, სახელდობრ 4×8=32 ფურ. ანუ 64 გვერდი“, 114 v.

3. „ეფთჳმის განმარტებაჲ.—რაჲ არს შეტირებაჲ და მსმენელთა თანადაწესებაჲ და ქუე-დავრომით ვედრებაჲ და მორწმუნეთა თანა-დგომიჲ და ღირს-ყოფაჲ სიწმიდისაჲ. შეტირებაჲ ესე არს: ოდეს შეცოდებული იგი დგეს გარეშე კართა ეკლესიისა და შემავალთა ეკლესიად მორწმუნეთა შეუვრდებოდის ლოცვად და ევედრებოდის მისთჳს...“ 117v—118v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „აღიდება შენდა, ქრისტე მეუფეო დიდებისაო, დაესრულა რჩულის კანონი ყოველთა განგებთა. იესუ ქრისტე, აღიდე ზაქარია მამად-მთავარი“, 118 v.

4. „ე გ ლ ი ს წ ე რ ა ე ს ა რ წ მ უ ნ ო ე ბ ი ს ა ჲ, რომელი აღწერეს წმიდათა მამათა კოსტანტინეპოვულს შეკრებულთა წმიდათა სატთა თაყვანისცემისათჳს, რომელ-ესე წარიკითხვის სოფიაწმიდას პირველსა კვირიაკესა წმიდათა მარხვათასა.—წინასწარმეტყუშლთა ქადაგებულისაგან დამტკიცებულნი და წმიდისა სახარებისა ბრძანებათა დამორჩილებულნი ვდღესასწაულობთ დღესა ამას სატფურებისა და განახლებისა სარწმუნოებისა ჩუშნისასა...“ 118v—133 v.

ანდერძი მთარგმნელისა: „ლოცვა ყავთ გლახაკისა ეფთჳმესთჳს, წწო ღთისნო, რომელმან ესე ვთარგმნენ ბერძულისაგან ქართულად, ამენ იყავნ“, 133 v.

5. „თქმული წმიდისა ბასილისი კესარიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ მარტულისა მწუხრი. — ვითარცა ცხრად ჟამ იყოს, დღე კვრიაჲ წმიდისა მარტულისაჲ, დაპრეკონ ჟამსა და შევიდენ და იწყონ მწუხრისა ლოცვასა...“ 133 v—148 r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „იესუ ქრისტე, ადიღე ზაქარია მამად-მთავარი შენმიერთა დიდებითა“, 148 r.

6. „რიცხვ დასაბამითგანთა წელთა ბერძულებრ, რომელი გამოგვთარგმნა წმიდამან მამამან ეფთჳმე. — ადამისითგან ვიდრე ქრისტეს მოსლვადმდე...“ 148 v.

შენიშვნა: ბოლნაკლულია.

7. „წესი და განგებაჲ სატფურებისაჲ, რომელ არს კურთხევაჲ წმიდისა ეკლესიისაჲ, რომელი თარგმნა იონთა ენისაგან ნეტარმან ეფთჳმე. — ბირველ დღისა ერთისა სატფურებისა შოვიდეს ქადაგი მღვდელთმოდურისაჲ ანუ სხუაჲ მღვდელთაგანი, რომელიცა მიავლინოს, და მიიყვანნეს მარმარილოჲსა მოქმედნი, და ტრაპეზი იგი საკურთხეველისაჲ დაამყარონ...“ 149 r—163 v.

ანდერძი: „დიდებაჲ ღმერთსა. დაესრულა კურთხევაჲ წმიდისა ეკლესიისაჲ, ლოცვა ყავთ მამისა ეფთჳმესთჳს. რომელმან ესე ბერძულისაგან ევთარგმნა ქართულად. იესუ ქრისტე, ადიღე ზაქარია მამად-მთავარი ორთავე შინა ცხოვრებათა“, 163 v.

8. „კურთხევაჲ წიგნის მკითხველისა და ფსალტისა, რაჟამს ებისკოპოსი ჟამისწირვად დადგეს შემოსი[ლი]. — მოიყვანონ მღვდელთა წიგნის მკითხველად კურთხევად იგი და სიმრავლე თმათა თავისა მისისათაჲ აღკუეცონ და ფილონი გარდააცუან...“ 164 r—166 r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად სინგურით მიწერილია: „ქრისტე, ადიღე ზაქარია მამად-მთავარი ზეცისა სასუფეველსა“, 166 r.

9. „კურთხევაჲ მთავარდიაკონისაჲ ესრეთ არს. — შემდგომად აღსრულებისა საიდუმლოთაჲსა და განღებისა კართაჲსა ვიდრე არღა ეთქუას დიაკონსა...“ 166 v—169 v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „ესუ ქრისტე, ადიღე ზაქარია მამად-მთავარი აქა და საუკუნესა, ან“, 169 v.

10. „კურთხევაჲ ხუცისაჲ. — დადგეს ებისკოპოსი ჟამისწირვად წესისაებრ და ოდესსიწმიდე შემოიყვანონ და სიწმიდისა გალობაჲ აღასრულონ...“ 170 r—173 r.

11. „კურთხევაჲ ებისკოპოსისაჲ ესრეთ წეს არს. — შევიდეს პატრიარქი ჟამისწირვად და ვითა თქუან ფსალტათა „წმიდაო ღო“ „საფსალმონეთა ზედა და აღასრულონ გალობაჲ იგი...“ 173 r—176 v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დიდებაჲ შენდა, იესუ ქრისტე, სრულებაჲ ყოველთა კეთილთაო, რომელი მიანიჭებ საწადელსა მოშიშთა სახელისა შენისათა, ან. ლოცვაჲ ყავთ ცოდვილისა ბასილისთჳს“, 176 v. (ვფიქრობთ, აქ მოხსენებული ბასილი გადამწერია).

12. „განგებად მათ ზედა, რომელთა ნიაქუნდეს დიდნი სქემაჲ¹.—წინა დღით მწუხრსა სამონაზნოჲ ჩასაცუმელი ყოველი და სქემაჲ და ღუქარდი აღსავალსა საკურთხეველისასა დადვას მღვდელმან...“ 176v—204v.

წყდება: „და იწყონ შემოსად საკურთხეველისა, ძმანი ამას იტყოდიან... შეიმოსეთ...“ 204 v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი გამოცემისათვის აწერილი და გამოყენებული აქვს ზაოერსკის და ხახანაშვილს (იხ. Номоканон Иоанна Постника. Москва, 1902 г. 94 стр.) ხელნაწერს დაწერის თარიღი არ მოეპოება. ხეობსენებულ გამოცემაში კი იგი 1031 წელს გადაწერილად არის მოხსენებული. აწერილი აქვს აგრეთვე პრინციპალ. აბულაძეს—ქართული წერის ნიმუშები, თბილისი, 1949 წ. გვ. 308.

(144)

144

მცირე სჯულის კანონი. XVII—XVIII

342 გვ.: 14×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული. სათაურები სინგურით; გადამწერი: გიორგი (319 გვ.); [XVII—XVIII]; დაუწვრელია: გვ.გვ. 2, 3, 320.

1. „რჩულის კანონი, ახლად თარგმნილი წმიდისა მამისა ჩწნისა ეფთჳმისი. წესი და განგებად და რჩულის კანონი მეექუსისა კრებისაჲ ასსამეოცდარვათა წმიდათა მამათა, რომელნი შეკრბეს კოსტანტინეპოვლეს, ახალსა ჰრომსა, კოსტანტინე ღწის მსახურისა მეფისა ზე, ძის წულისა ძისა ჰერაკლე მეფისა. იყვნეს წინამძღვარ კრებისა მის: ავათონ პაპა ჰრომისაჲ და გწი პატრიარქი კოსტანტინეპოვლისაჲ და თეოფანე ანტიოქიისაჲ და სხუანი იგი ღმერთშემოსილნი, ღბჯ ღწა...“ 5—206 გვ.

2. კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანეს მიერ კოსტანტინეპოვლელ მთავარეპისკოპოსისა, რომელსა ეწოდა მმარხველ. —უწყებულ იყვნით: ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მმარხველი უკუანასკნელ იყო ყოველთა მათ, რომელთა რჩულის კანონისა წესნი დაწერნეს...“ 206—244 გვ.

შენიშვნა: 1. ეს ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. Н. А. Заозерский и А. С. Хананов—Номоканон Иоанна Постника, Москва 1902 г. стр. 2—38).

2. სათაურის შემდეგ მიწერილია: „მწერალსა შეუნდენეს ღმერთმან ამისსა“ (906გვ.)—

3. „კანონნი შეცოდებულთანი განწესებულნი ნეტარისა მამისა ჩუწნისა იოანე მმარხველისა მიერ კოსტანტინეპოვლელ პატრიარქისაჲ.—უკეთუ ვისმე შეემთხვენ ბუნებითნი ცოდვანი...“ 244—300 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. Н. А. Заозерский... გვ. 58—92).

4. „წესი, რომელი აღესრულებს აღმსარებელსა ზედა თჳსთა # ცოდვათათჳს.—პირველად შეიყვანოს იგი მღვდელმან ეკლესიაღ და დაჰკრძალნეს...“ 303—319 გვ.

¹ აქ ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „იესუ ქრისტე, ადიდე ზაქარია“.

5. „უწყება ალსარებისათვის.—მოწყვანებელ იქმნების სულიერი იგი მამა მათი, რომელთაცა რისა ერთბამად ჯ[ე]რ-უჩნდეს ალსარება ცოდვისა...“ 321—336 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს რუსული სიტყვები ქართული ტრანსკრიპციით და მნიშვნელობით 337—340 გვ.

ანდერძი: „ამისა მწერალსა ფრიად ცოდვილსა გიორგის და მისთა მამად-მშობელთა შეუდგენეს ღმერთმან. ვინცა ბრძანოთ, თქვენცა შეგინდეს ღმერთმან, ამენ და კირლეისონ“, 319 გვ.

მინაწერები: 1. „მეუფეო, მრავალმოწყალეო ქალწულო; ღთისა დამტვენელო. შენ მიერ დაეცდებ(!) ბოროტთა და ვიწყებ კეთილთა მე, ცოდვილი სამეგბელი იაკობ. და შენ მიპყარ მარჯვენა მოწყალეებისა შენისა, ოდეს სჯიდეს ძე შენი მართლმსაჯულობით ყოველთა კაცთა და მიაგებდეს საქმეთა მათთაებრ“, 4 გვ.

2. „ესე მშუშნიერი წიგნი საკუთრება პოლიევქტოს გრიგ. კარბელოვისა. ჩუპგ. წელსა, იანურის თ დღესა“, 1 გვ.

3. „ღის სიყუარულისათს შენდობად უბრძანეთ ცოდვილს მღვდელ-მონაზონს. დომეტის ჭიჭინაძეს. თქვენცა შეგინდოს ღმერთმან, ამენ“, 336 გვ.

(145)

145

იოანე დამასკელი, კატილორია. 1799

244 ფ.; 22×16; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით; გადამწერი: დავით რექტორი (227 v); 1799 წ. (227 v); დაუწერელია: 228—244 ფფ.

[იოანე დამასკელი, კატილორია]. „მყოფისათს არსებისა და შემთხუშვითისათს. თავი პირუშლი.—მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთა. ესე უკუშ მყოფი განიკუშების არსებისა მიმართ და შემთხუშვითისა...“ 5r—227v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „ყოველად ღირსსა და ღივ პატივემულსა მამასა კოზმას ეპისკოპოსსა მაიუმისასა იოანე უნდოი.—იწროებასა ვიდრემე გონებისასა და უღონობასა ენისა ჩემისასა მეცნიერსა მცონოდა, ჰ, სანატრელო, ველ-ჰყოფად უაღრესთა ძალისა ჩემისა...“ 3r—4v.

2. ხელნაწერს კიდევზე აქვს დავით რექტორის შენიშვნები.

3. ხელნაწერის ტექსტი წარმოადგენს არსენ ვაჩხიძის თარგმანს (იხ. ს. გორგაძე, იოანე დამასკელის მთავარი თხზულება... ქართულ მწერლობაში“, მინომხილველი, 1, 1926 გვ. 173—194).

ანდერძი: „რაოდენ შეიძლებოდა გავმართე, რექტორი დავით, ოკდომბერს კთა, წელსა ჩლთ, ქკს უპზ“, 227 v.

მინაწერები: „წიგნი ესე ეკუთვნის იერონიმე ალექსიევს“, 3r.

(146)

146

იოანე სინელი, კლემაქსი. XVIII

110 გვ.; 17×16; ქალაღი, დაზიანებული; ნაკლული; დაშლილი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცების დასაწყისები ასომთავრულით, სინგურით; [XVIII ს];

[იოანე სინელი, კლემაქსი].—“... თავი მეორე.

უზრუნუშლ ვის თ უყოფიეს აქ თავი
ზენა აქათ ზ ესე ამალღებულ არს,

რამეთუ ტროფია ლამის აღფრენას ზენა,
უხარის სატრფ-ორბობს, ზეობს ქუჭშეურთ.
ნეტარ არს საქე და ბ რძნებროა ესე ქმნათათჳს...“ 3—110 გვ.
წყდებ ა: „... ეჭირებისცა მკურნალსა ესე გვარი...“ 110 გვ.

შენიშვნა: 1. შეიცავს თავებს მეორიდან 30-მდე.

2. „კლემასი“ ანუ „კიბე“ გალექსილია იოანე პეტრიწის მიერ. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. 1, 1941 წ., გვ. 263).

(147)

147

საქრისტიანო მოძღვრება. 1822

III ფ. 86 გვ.; 17,3X11; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; გადამწერი ალექსანდრე ჩიქოვანი (66 გვ.); 1822 წ. (66 გვ.); დაუწერელია: I—III ფ.; გვ. გვ. 74—81, 83, 85 და 86.

„ნაწილი ა. საქრისტიანო მოძღვარებისა თავი პირველი.—

კით. ვინ დაგბადა შენ?

მიგ. ღმერთმან.

კით. რისთვის დაგბადა შენ ღმერთმან?...“ I—63 გვ.

შენიშვნა: 1. საქრისტიანო მოძღვრება შედგება 3 ნაწილისაგან.

2. ერთვის; ა. „შუადღის ლოცვა. სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.—უფალო, აღახუენ პირი ჩემი, რათა უგალობდე წმიდასა სახელსა შენსა...“ 67—73 გვ.

ბ. ცნობები ქართული წელთაღრიცხვის შესახებ 63—64 გვ.

ანდერძი: 1. „ესე წიგნი აღიწერა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანისა მიერ. ა. ჩიქოვანის ძემ დაესწერე სულისა ხომ სარგებელი და. მკითხველნო, ღისა მითხოვეთ კეთილი მოსაგებელი. ბ. გთხოვთ ვედრებით, რომ მალერსოთ შენდობა და ლოცუა თქუშნი“, 64 გვ.

2. „აღმწერი ამა საქრისტიანო მოძღვარებისა თავადი ალექსანდრე ჩიქოვანი, წელსა 1822-სა, თუშსა დეკემბერსა, რიცხუსა 22-სა, ხოლო ქართულსა რიცხუსა“, 66 გვ.

მინაწერები: „1. საქრისტიანოთ ცნობილი ამბავთა ღისა კაცთანი,

შესხმა ღოსა და წმინდანთა და ვარდახედუა ჭირთანი.

კათოლიკეთგან ნათქუამი. ქება ბროლლაღთა მჭვირთანი, და მისის ათსა სრულ იქმნა, უნი პარი და ჯღის ბანი.

2. გიორგის ძემან დაგსწერე წიგნი ესეა.

ასეთს კაცს უნდა მიეყიღა, ვინც გუართ უდიდესია,

უგვარო კაცმა იკითხოს, არ არის ამის წესია,

და ვინც ფასის დება იკითხოს. მანეთი გამინწესია.

3. მყიდველს მოხმარდეს საღონოთ, სწყალობდეს წმინდა მესია,

ქამს მნათობისგან წაკითხვა. ვინ მხისგან უმჯობესია,

ბრწყვივალეს კელით გაშალოს, ნუში ლალს ჰფენდეს წესია,

და სირინოზის წმით იკითხოს, მსმენელთვის უამესია“, 65 გვ.

მინაწერები: 82, 84, გვ.

(148)

148

ქართული გრამატიკა. XIX

74 გვ.; 21,5X16; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; ქვირინიანი 1818 წ.; დაუწერელია: 62—70 გვ.

„ქართული ღრამმატიკა. § 1. ღრამატიკა არს ჰსწავლა კელთმძღუანველი კანონიერ უბნობისა და მართლ წერისადმი. § 2. ღრამატიკა განიყოფების სამთა ზედა ნაწილთა. 1. ეტიმოლილისა(!) ზედა, ესე იგი ლექსთ წარმოებასა.

2. სინტაქსა ზედა, ესე იგი ლექსთ თხზულებასა.

3. ორთოღრაფიასა ზედა, ესე იგი მართლწერასა...“ 1—61 გვ.
მიანწერები: 71, 74 გვ.

(149)

149

კრებული. 1754

44 ფ.; 10×7,5; ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; გადამწერი: თეიმურაზ II (44v); 1754. XII. 27 (44v); დაუწერელია: 24v—26v.

1. „ქ. გალობანი ღთის მშობლისანი. დაუჯდომელისა გალობა ა. ჯმა დ.—ზღვა უვალი. წიგნად სიტყვისა ღთისა სულიერად სულისა მიერ წმიდისა დაბეჭდულად გიხილა დიდებულმან ძალთა მთავარმან და ჯმა ყო...“ 1r—24r.

2. „ქ. გალობანი აღსარებით შევრდომითნი ყოვლისა მონანულისანი, თქმული ბაგრატიონისა დავით მეფეთა-მეფისანი. გალობანი გ. გ. წამის ყოფითა.—რომლისადა წინაშე ქედ-დადრეკილ არს ყოელი მუგლი...“ 27r—44r.

ანდერძი: „ანდერძი მწერლისა მეფეთა-მეფისა დავით აღმაშენებლის მიერ თქმულ[ი]სა. ამას მე, ტომი მისი, მეფე თეიმურაზ ვსწერ კელითა ჩემითა. სრულ იქმნა დეკნებრსა კზ, ქრისტეს აქეთ ჩლნდ“ 44r.

(150)

150

სადღესასწაულო. XVII—XVIII

542 ფ.; 11×8,5; ქალღი; ნაკლული; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდაჲ ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII—XVIII]ს.; დაუწერელია: 10r-v; 29r-v; 47v; 92v; 98v; 256 v; 279r; 360v; 365v; 372v; 282r; 396v; 417v; 426v; 441v; 453v; 469v; 473v; 478v; 486v; 506v; 521v; 529v.

1. „... შენითა, მფ.შო, შემოსრულსადა წელსა უვნებლად დაგვცვენ, ყოვლად ძლიერო...“ 1r—3r.

2. „თუესა სეკდენბერსა ე. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ზაქარიაესი, ნათლისმცემლის მძისა. უფალო წყე. ჯ.დ, დ...“ 3v—7v.

3. „თუესა სეკდენბერსა ვ. წმიდისა მთავარახელოზის მიქაელისი...“ 7v—9v.

4. „თუესა სეკდენბერსა მ. შობაჲ ყოვლად წმიდისა ღ.ის მშობელისა...“ 11r—18v.

5. „თუესა სეკდენბერსა თ. წმიდათა და მართალთა იოვაკიმ და ანნაესი...“ 19r—22v.

6. „თუესა სეკდენბერსა იგ. სატფურებაჲ წმიდისა ქრისტეს აღსადგომელისა და წინადღე ამაღლებისა...“ 23r—28v.

7. „თუესა სეკდენბერსა იდ. ამაღლებად პატოსნისა ჯუარისაჲ და დაძინებაჲ წმიდათაგანისა მამისა ჩუწნისა იოანე ოქროპირისაჲ...“ 30r—42v.
8. „თუესა სეკდენბერსა ივ. დიდისა მოწამისა ევფემიასი...“ 43r—47r.
9. „თუესა სეკდენბერსა კ. წმიდისა და დიდისა მოწამისა ევსტათი სი მეუღლითურთ და შვილთა მისთა...“ 48r—51v.
10. „თუესა სეკდენბერსა კვ. დადუმეზად ზაქარიასი და მუცლადღებად იოანე ნათლისმცემლისა—ჴმად დ...“ 52r—57v.
11. „თუესა სეკდენბერსა კდ. წმიდისა პირუელ მოწამისა თეკლასი...“ 57v—61v.
12. „თუესა სეკდენბერსა კვ. მიცვალებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მახარებელისა და ღწის მეტყუშლისა იოანესი...“ 62r—69v.
13. „თუესა სეკდენბერსა ლ. წმიდისა გრიგოლი პართეველისა მღღელ-მოწამისა, სომხითის ეპისკოპოსისა, და წმიდათა ქალწულთა დედათა რიფსიმესი და გაიანესი...“ 70r—73r.
14. „თუესა ოკდონბერსა აქუს დღე ლა, დღეთა აქუს ჟამი ია, და ლამეთა ჟამი ივ. თთუშსა ოკდონბერსა ა წმიდისა მოციქულისა ანანიასი და ღირსისა რომანოზ მგალობელისა...“ 73v—78r.
15. „თუესა ოკდონბერსა ბ. წმიდისა მღუღელმოწამისა კვპრიანესი და წმიდისა მოწამისა იოსტინასი...“ 78v—82r.
16. „თუესა ოკდონბერსა გ. წმიდისა დიონოსი არიოპაგელი -სა...“ 82r—86v.
- შენიშვნა: აქ ტექსტის ბოლოს ასომთავრულიდ ხვეულად მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე მგალობელი პეტრე“, 86v.
17. „თუესა ოკდონბერსა ვ. წმიდისა და ყოვლად ქებულისა თომა მოციქულისა ჴად...“ 87r—92r.
18. „თუესა ოკდონბერსა იმ. წმიდისა მოციქულისა ლუკა მახარებელისა...“ 93r—98r.
19. „თუესა ოკდონბერსა კვ. წმიდისა იაკობ, ძმისა უფლისაჲ, ჴმად დ...“ 99r—103v.
20. „თუესა ოკდონბერსა კვ. წმიდისა და დიდებულისა მთავარ-მოწამისა დიმიტრისი...“ 104r—117r.
21. „თუესა ნოენბერსა ა. წმიდათა უქრთამოთა მკურნალთა კოზმან და დამიანესი. განგებაჲ ყოველივე ივლისს ა ჰპოო...“ 117v.
22. „თუესა ნოენბერსა მ. კრებაჲ ძალითა მთავრისა მიქაელისა და სხუათა...“ 118r—129r.
23. „თუესა ნოენბერსა იბ. წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე მოწყალისა...“ 129r—132v.
24. „თუესა ნოენბერსა ივ. წმიდისა იოანე ოქროპირისა მიცვალებისა. ნაცვალთა ჴმად ა...“ 133r—144v.
25. „თუესა ნოენბერსა იდ. წმიდისა ფილიპე მოციქულისა...“ 144v—149v.
26. „თუესა ნოენბერსა ივ. წმიდისა მათე მახარებელისა...“ 150r—153r.

27. „თუესა ნოენბერსა იზ. წმიდისა გრიგოლი საგვირველთ-
მოქმედისა...“ 153r—157v.
28. „თუესა ნოენბერსა კა. ტაძრად მიყვანებაჲ წმიდისა ღთის-
მშობელისა...“ 158r—166r.
29. „თუესა ნოენბერსა კდ. წმიდისა დიდისა მოწამისა ეკატორი-
ნესი...“ 166r—170r.
30. „თუესა ნოენბერსა ლ. წმიდისა მოციქულისა ანდრიასი...“
170r—173v.
31. „თუესა დეკენბერსა დ. წმიდისა მოწამისა ბარბარესი და წმი-
დისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკელისა...“ 173v—179v.
32. „თუესა დეკენბერსა ე. წმიდისა მამისა ჩუენისა საბასი...“
180r—185v.
33. „თუესა დეკენბერსა ვ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ნიკოლოზ მღვლთ-
მოდღურისა მიჰრონ-ლუკიისა...“ 186r—191v.
34. „თუესა დეკენბერსა თ. მუცლადღებაჲ წმიდისა ანანასი...“ 191v—195v.
35. „თუესა დეკენბერსა იბ. წმიდისა და საკვრველთმოქმედისა მამისა
ჩუენისა სფირიდონისი...“ 195v—200r.
36. „თუესა დეკენბერსა იგ. წმიდათა მოწამეთა ევსტრატისი, აექსენ-
ტისი, ევგენისი და მარდარისი და ორესტისი და წმიდისა ლუკასისი...“
200r—205v.
37. „თუესა დეკენბერსა იზ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა დანიი-
ლისი და წმიდათა სამთა ყრმათა ანანია, აზარია და მისაელისი...“
205v—222v.
38. „თუესა დეკენბერსა კ. წინაღვე ქრისტესშობისა და წმიდისა
ეგნატისი...“ 222v—237r.
39. „თუესა დეკენბერსა კე. განმაცხოველებელი შობაჲ უფლისა
ჩუენისა იესუ ქრისტესი წმიდისა ქალწულისა მარიამისგან...“ 238r—251r;
40. „თუესა დეკენბერსა კზ. წმიდისა პირველ-მოწამისა სტეფანე-
სი...“ 251r—256r;
41. „თუესა იანვარსა ა. წინადაცუეთა უფლისაჲ ჩუენისაჲ იესუ
ქრისტესი და წმიდისა მამისა ჩუენისა დიდისა ბასილისი...“ 257r—263v.
42. „თუესა იანვარსა ბ. წინაღვე განცხადებისა და წმიდისა სილი-
ბისტრო პრომთა პაპისა...“ 263v—279r.
43. „თუესა იანვარსა ვ. წმიდაჲ ღრისა გამოცხადებაჲ უფლისაჲ ჩუენი-
სა იესუ ქრისტესი...“ 280r—297v.
44. „თუესა იანვარსა ზ. წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა...“
297v—301v.
45. „თუესა იანვარსა ია. წმიდისა მამისა ჩუენისა თევდოსისი...“
301v—305v.
46. „თუესა იანვარსა იდ. წმიდისა დედისა ჩუენისა ნინოსი...“
305v—307v.
47. „თუესა იანვარსა ივ. თაყუანისცემა პეტრე მოციქულისა
ჯუქუთა...“ 307v—311v.
48. „თუესა იანვარსა იზ. ღირსისა მამისა ჩუენისა ანტონისი...“
311v—315v.

49. „თუესა იანვარსა იმ. წმიდისა ათანასე დიდისა...“ 315 v—
—319 v.

50. „თუესა იანვარსა კ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფთჳესისი...“
319 v—325 r.

51. „თუესა იანვარსა კბ. წმიდისა მოციქულისა ტიმოთესისი და
წმიდისა ანასტასია სპარსისა...“ 325—330 v.

52. „თუესა იანვარსა კე. წმიდისა გრიგოლი ღვთისმეტყვე-
ლისა...“ 331 r—334 v.

53. „თუესა იანვარსა კჳ. ნაწილთ აღმოყვანებაჲ წმიდისა იოანე
ოქროპირისა...“ 334 v—337 v.

54. „თუესა იანვარსა კმ. წმიდისა ეფრემ ასურისა...“ 338 r—
340 v.

55. „თუესა ფებერვალსა ბ. მიგებებაჲ უფლისაჲ ჩუენისა იესუ ქრის-
ტესა...“ 341 r—350 r.

56. „თუესა ფებერვალსა მ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეო-
დორე სტრატილასა...“ 350 r—353 r.

57. „თუესა ფებერვალსა ია. წმიდისა მღვდელ-მოწამისა ვლასისი...“
353 r—356 r.

58. „თუესა ფებერვალსა იზ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა
თეოდორე ტირონისა...“ 356 r—360 r.

59. „თუესა ფებერვალსა კდ. თავის პოვნა წმიდისა იოანე ნათლის-
მცემელისა...“ 360 r—365 r.

60. თუესა მარტსა თ. წმიდათა ორმოცთა სევასტიას წამებულთა...“
366 r—372 r.

61. „თუესა მარტსა კე. ხარებაჲ წმიდისა ღწის მშობელისა...“ 373 r—
382 r.

62. „თუესა აპრილსა კგ. წმიდისა და დიდებულისა მთავარმოწამისა
გიორგისი...“ 383 r—391 v.

შენიშვნა: ტექსტის ამ ნაწილში 384 v-ზე კიდევუ ასომთავრულით მიწერილია:
„გერმანოზ“, 385 v-ზე—„კოზმან“.

63. „თუესა აპრილსა კე. წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოციქულისა
და მახარებელისა მარკოზისი...“ 392 r—395 r.

64. „თუესა აპრილსა ლ. წმიდისა იაკობ მოციქულისა, ძმისა
წმიდისა იოანე მახარებელისა და ღწის მეტყველისა...“ 397 r—400 v.

65. „თუესა მაისსა ბ. ექსორიობისაგან მოქცევაჲ წმიდისა მამისა ჩუ-
ენისა ათანასე ალექსანდრიელისა...“ 401 r—405 v.

66. „თუესა მაისსა გ. წმიდისა და ნეტარისა იობ მართლისა...“ 406 r—
—409 v.

67. „თუესა მაისსა იე. წმიდისა მამისა ჩუენისა პახუმისი...“ 410 r—
—412 r.

შენიშვნა: ტექსტის სათაურის გასწვრივ კიდევუ ასომთავრულით მიწერილია:
„თეოფანე“.

68. „თუესა მაისსა კა. წმიდათა მეფეთა და მოციქულთა სწორთა-
ოსტანტინე და ელენესი...“ 413 r—417 v.

69. „თუესა მაისსა კდ. წმიდისა მამისა ჩუენისა სვიმონ საკვრ-
ველთმოქმედისა...“ 418 r—422 v.

70. „თუესა იენისსა ც. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა თეოდო-
რე სტრატილატისა...“ 423 r—426 r.

71. „თუესა იენისსა ია. წმიდათა მოციქულთა ბარტოლომესი და
ბარნაბასი...“ 427 r—433 v.

72. „თუესა იენისსა იბ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ონოფრესი...“
434 r—436 v.

73. „თუესა იენისსა იდ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელისესი...“
437 r—441 r.

74. „თუესა იენისსა კდ. შობაჲ წმიდისა იოანე ნათლის-მცემე-
ლისა...“ 442 r—453 r.

75. „თუესა იენისსა კთ. წმიდათა და ყოვლად ქებულთა თავთა მო-
ციქულთა პეტრესი და პავლესი...“ 454 r—464 v.

76. „თუესა იელისსა ა. წმიდათა კოზმან და დამიანესი...“ 465 r
—469 r.

77. „თუესა იელისსა ბ. წმიდისა ღწის მშობელისა სამოსლის დადება
ვლადქერნას...“ 470 r—473 r.

78. „თუესა იელისსა ც. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პროკო-
პისი...“ 474 r—478 r.

79. „თუესა იელისსა იე. წმიდათა დიდებულთა კვირიკე და ივლი-
ტასი...“ 479 r—483 r.

80. „თუესა იელისსა იზ. წმიდისა დიდებულისა მოწამისა მარინა-
სი...“ 483 r—486 r.

81. „თუესა იელისსა კ. წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელიაჲსი...“
487 r—494 v.

82. „თუესა იელისსა კე. დაძინებაჲ წმიდათა და მართალთა იო-
ვაკიმ და ანნაისი...“ 495 r—498 v.

83. „თუესა იელისსა კზ. წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პანტე-
ლეიმონისა...“ 499 r—503 r.

84. „თუესა აგვსტოსა ე. წინა დღე ფერისცვალებისა...“ 503 v—506 r.

85. „თუესა აგვსტოსა ვ. ფერისცვალებაჲ უფლისაჲ ჩუენისა იესუ
ქრისტესი...“ 507 r—518 r.

86. „თუესა აგვსტოსა იდ. წინა დღე წჳიდისა ღწის მშობელის მიცვა-
ლებისა...“ 518—521 r.

87. „თუესა აგვსტოსა იე. მიცვალებაჲ ყოვლად წმიდისა ღწის მშობე-
ლისა...“ 522 r—529 r.

88. „თუესა აგვსტოსა კთ. წმიდისა იოანე წინამორბედისა თავის კუე-
თა...“ 530 r—541 v.

წყდება: „...ესმა რაჲ ჰეროდეს თქჲ, ვითარმედ რომელსამე თავი მოვ-
კუშთე ინს, იგი აღდგომილ არს...“ 541 v.

მინაწერები: „ნიკოლოზ შეიწყალე უფლ“. 542 v.

2. „ქ. ეს წიგნი თომასია, ვინც მოიპაროს, მამის, ძის, სულის წმინდის მადლი
გაუწყრეს, ამინ, ამინ, ამინ! 542 v.

მინაწერები მოთავსებულია აგრეთვე ქვედა ყდის შიდა მხარეს.

(151)

151

ლოცვანი. XVII—XVIII

260 ფ.; 10,5×8; ქალღმერთი; დაშლილი, დაზიანებული, ნაკლები; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგური; [XVII—XVIII]; დაუწერელია: 44 r.

«ლოცვანი». — «... მხოლოდმან ყოველივე დაბადე გამოუტყენელითა განზრახვითა ყოველითა და ძალითა. ცანი, ვითარცა კამარანი გარდაართხენ და ქუშყანა წყალთა ზედა დაკიდე, რომელმან ეთერი, ვითარცა ცეცხლი განჰფინე და სული ჰაერთა ზედა მოფინე...» 1 r—260 v.

შენიშვნა: 1. ლოცვანი შეიცავს: ა. «ლოცუა შუალამისა...» 1 r—43 v;

ბ. «იბაკონი წმიდისა ღრის მშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების, ბერძულად აქათისტოა...», 45 r—85 r;

გ. «ლოცვანი ყოველთა შვიდელთა დღეთანი, რომელიცა ვინ ჰყოფდეს აღსარებას თუსთა ცოდვასა კვრიაკესა სათქმელი. თეოდანეს მიერ თქმული...» 85 v—156 v;

დ. «ლოცვა ძილად დაწოლისა...» 156 v—162 r;

ე. «ლოცვანი ღამისანი ათორმეტთა უამთანი...» 162 r—170 v;

ვ. «ლოცვანი დღისანი ათორმეტნი...» 170 v—180 v;

ზ. «დაცემისა...» 181 r—188 r;

თ. «ზიარებისა...» 188 v—223 v;

ი. «გალობა ყოველთა წმიდანთანი, რომელნიცა იტყვიან რიცხვსა ყოველთა წმიდანთა წესისაებრ ტუბიკონისა...» 224 r—236 v;

კ. «პარაკლისი, ახლად თარგმნილ, სავედრებელი ყოვლად წმიდისა ღრის მშობლისა მიმართ...» 237 r—249 v;

ქ. «პარაკლისი სავედრებელი წმიდისა იოანე ნათლის-მცემლისა...» 250 r—560 r.

2. 44 v-ზე მოთავსებულია ღვთის მშობლის მინიატიურა.

მინაწერი: «ლო, შეიწყალე ამისი დამზნაბავი...» (სახელი ამოშლილია) 236 v.

(152)

152

მარკოს ავრელიუსი, საყოფაქცევო სჯა. XIX

149 ფ.; 22,5 × 17,5; ქალღმერთი, ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგური; კვირნიშანი 1828 წ. (7 r); დაუწერელია: 1 r—8 v; 146 v—149 v.

«საყოფაქცევო ჰსჯა მარკოს ავრელასი, ჰრომის კეისრისა. წიგნი პირული.—I. პაპისა ჩემისა ვერუსისაგან ვისწავე სიმდაბლე და უშურუსლობა...» 12 r—146 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის «წინასიტყვაობა» 9 r—11 r; ამ წინასიტყვაობის ტექსტი იხ. «ხელნაწერთა აღწერილობა» H კოლექცია, ტ. V. თბილისი, 1949 წ. ხელნაწ. № 2206, გვ. 146—147.

2. ხელნაწერი ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოებისათვის შეუწირავს ხალიკალიანს: «უძღუდნენ წერა-კითხვის განმავრცელებელის საზოგადოების წიგნთსაცავს. გიორგი ვასილისძე ხალიკალიანი,» 9 r.

(153)

153

იოანე ოქროპირი, მათეს თავის სახარების თარგმანება. 1809

431 ფ.; 32,5 × 21,5; ქალღმერთი მოლურჯო ფერისა; მუყაოს ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით, სინგური; გააჩნია თავსაშეკრული (1 r); გადაწერილია: 1809 წ. VI. 25 (428 r); დაუწერელია: 428 v, 429 v — 431 v-

„თარგმანება წმიდისა სახარებისა მატთეს თავისა, თქმული წმი-
დათა შორის მამისა ჩუშნის იოანე ოქროპირისა, კონსტანტინოპოლელ
მთავარეპისკოპოსისა. დაწყება სიტყუათა, წიგნი შობისა იესო ქრისტესი.—
ჯერ-იყო ჩუშნდა, ძმანო, რათამცა არა გუშხმარებოდა წერილთამიერი
შეწევნა, არამედ ესევეთარიმცა გუაქუნდა მოქალაქობაჲ სავესეა სიწმიდითა...“
1r—42v.

„შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „ესე ანდერძი მამისა ევთიმისი იოანესი არს...“
424r—428r.

ბ. „გამოწერილი თარგმანებისაგან საქმე მოციქულთასა წმიდათა შორის მამისა
ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა...“ 429 r.

ანდერძი: „გმადლობ შენ, მაცხოვარო ჩუშნო და უფალო იესო ქრისტე. და
გადიდებ და თაყუანის-გეცემ, რომელმან ღირს-მყავ მრავლითა სახიერებითა შენითა
აღწერად ამის საღმრთოჲსა წიგნისა, რომელი იყავნმცა სადიდებელ შენდა თანა
მამით და სულით წმიდითურთ. შენ, უკუშ კაცთმოყუარეო მეუფეო, ღირს-მყავ აქბ
აღწერილთა სათნობებათა საქმითცა აღსრულებითა. სათნო ყოფად შენდა, მეოხებითა
უმეტესად კურთხეულისა და უხრწნელად მშობელისა წმიდისა ქალწულისა დედისა
შენისათა და წმიდისა წინამორბედისა და ნათლის-მცემელისა შენისა იოანესითა და
წმიდისა ქადაგისა შენისა მახარებელისა მატთესითა, და ლოცვითა წმიდათა შორის
მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისათა და ღირსთა მამათა ჩუშნთა ქართულთა
იოანე და ევთიმისათა, ხოლო ღირს-იჩინეცა შენვე, სახიერო მეუფეო, უმეტესცა
საღმრთოთა წერილთა შინა განგძობად უკე შრომაჲ ჩემი შენითა აურაცხელითა
მოწყალებითა, რომელი კურთხეულ ხარ და დიდებულ თანა დაუსაბამოთ მამით
და ყოვლად წმიდით სახიერით და ცხოველს მყოფელით სულით შენით წმიდითურთ.
აწ და მარადის და უკუნიოთ უკუნისამდე, ამინ. თთუშს იუენისსა კე დღესა, წელსა
განვორციელებითგან სიტყვსა ლსა ჩუთ“; 428 r.

(154)

იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარებისა. 1810

600 გვ.: 31×19,5; ქალაღი: მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრუ-
ლად, სინგურით; გადამწერი: იესე ჩუბინიძე (592 გვ); 1810 წ. 31 აგვისტო (592 გვ.);
დაუწერელია: 597—600 გვ.

„წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანე ოქროპირისა, კოს-
ტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისი, თარგმანება იოანეს სახარებისა.
თავი პირუშლი. წმიდისა იოანე მახარებელისა და ლის მეტყუშლისათჲს.—
შექედართა ამის სოფლისათა, რაჟამს იხილიან ახლად მოსრული ვინმეჲ უცხოა-
სა ქუშყანისა მწედარი...“ 1—591 გვ.

„შენიშვნა: დართული აქვს: „ხანდუკი ამა წიგნისა სწავლანი...“ 593—596 გვ.

ანდერძი: „კეთილმსახურნო და პატოიასანო მკითხუშლონ, შემინდვეით მე უფუ-
ანად წერისათჲს წმიდისა ამის და სულთა მაცხოვრებელისა საღთოჲსა წიგნისა. ღმერ-
თმან იცის, თუ ვითარითა გულსმოდგინებითა ვჰსწერე, და თუ რაოდენი დაბრკო-
ლებაჲ შემემთხუა, რამეთუ ვიწყე ფებერვლის 3 დღესა, წელსა 1810. და დიაკონად
ველდასხმულ ვიქმენ ამასვე წელსა მარტის 13 დღესა, მესამესა კვრიაკესა მარხუთა-
სა, ბოდბელ მიტროპოლიტის იოანესაგან. მაჰამან ჩემმან დამიტევა და
გარდაიცვალა ამიერ ამისვე თთჲს 15 დღესა. მლუდელად ვეკურთხე მე ამისვე თთჲს
19 დღესა ნინოწმიდელ მიტრაპოლიტის სტეფანესგან. ქრისტეს სამწყსოთა
პირმეტყუშლთა ცხოვართა მოძღურებაჲ მერწმუნა ამავე თთჲს 22 დღესა. და მო-
მიცვა მსოფლიო ზრუნუამ, ობლობის მწუხარებამ და მლუდელობის მოვალეობამ,
გარნა მრავალ მოწყალებმან ლთნ ველი აღმიპყრა და სრულ ვყავ ამასვე წელს
აგვისტოს უკანასკნელს დღეს. საქართველოს მეფის, გიორგის ქონებულს დედანზე
აღვსწერე და გაემართე ოკტომბრის 17 დღეს. ამავე წელსა სრულ ვყავ ოცდამეათე
წელი სიცოცხლისა ჩემისა. ჩემის დიაკონად ველდასხმის დღეს, რვა წელიწადი შეს-

რულდა ჩემის ძმის იოანეს, სიკუდილისა და საქართველოში წმიდის ნინას ჯვარის მოსვენებისა და მმართველობის განწყობებისა და გუბერნიის განხსნისა. გვედრებო ყოველთა მკითხულთა: უკეთუ ცთომა რაჟმე იხილოთ, ნუ მწყევთ, არამედ შემიდევით სიყუარულისათჳს. მცირე მღუდელი და უნდო მოსამსახურე კარის საყდრის, და ვით მღუდლის შვილი იესე ჩუბინიძე“, 592 გვ.

(155)

155

პეტრე ლარაძე, მრავალფერყუავილოვანი. 1826—1834 წ.

239 ფ.: 35×22; ქალღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); ავტოგრაფი; ქვირნიშანი 1826 წ. (1ფ); კრებულში შეტანილი ლექსებიდან ყველაზე გვიანდელი თარიღით გვხვდება 1834 წელს დაწერილი ლექსი (202 რ); დაუწერელია: 1—9 რ-ვ; 124 რ—129 ვ; 163 რ—166 ვ; 176 ვ—177 ვ 189 რ—192 ვ; 199 რ—201 რ; 202 ვ—216 ვ; 217 ვ; 232 რ—239 რ-ვ.

1. [პეტრე ლარაძე]. „აქა იწყების სიტყუა პეტრეს მიერ ყარობის ლარაძისა შექმნისათვის სოფლისა და ადამ, პირველისა მამისა ჩვენისა, შაირად თქმული.—

სულო, ღმერთ სრულო, ათორთად განბრძნობად გარდმოსრულო და, სახედ ცეცხლისა ენათა ნათლად განბრწყინებულო და...“ 11 რ—121 რ.

შენიშვნა: ეს თხზულება ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილია „დავითიან ბაგრატივანთა მატიანედ“ (ტრ. რუხაძე, ქართული ეპოსი გარდამავალი ხანის ლიტერატურაში, 1939 წ., გვ. 134).

2. „შესხმა თამარ დამყარებულისა კელმწიფასა, მეფის გიორგის ასულისა, გიორგიელთა თვთმპყრობელის მონარხისა, თქმული ხუთტაეპ იამბიკოდ ბოლოებ განწყობილად, ათშვიდმეტ მუხლედად კეთილშობილის პეტრეს მიერ ლარაძისა, გიორგის ძის, ყარობისა, რომლისა მიერ ჰამბავნიცა ზემორენი გალექსილ იქმნენს ჩყვე-ს წელსა.

ა. ცისა სფეროთა ქვე მფლობელთა ყოველთა...“ 121 ვ—122 ვ.

3. „თქმული მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარობისა იამბიკოდვე იესოს ქრისტეს შობისათვის.—

აღვიმსოთ, ვეტრფეთ ყოველთა არსთა საქებს...“ 122 ვ—123 რ.

4. „სიზმართათვის განსაზღურა იამბიკოდ, თხზულნი ესე პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

სამე ქეშმარიტ იცით ზომიერ, მხედნო,

არს რაიშენი, თუ რაულად აღძრვანი...“ 123 რ ვ.

5. „ეს ჩახრუხაულად რველწყობილნი და შაირნი მწირობასა შინაჰსთქვა პეტრე ლარაძემან, ვითარცა მხნედ-მორბედობით ჰმსახურა მეფის ძეს თეიმურაზს და ძლიერის კელოვნებით გამოიყვანა სპარსეთით.—

აჰა ესერა, უბიწო სძალო, მოვივლტი შენდა, მრჩობლ დედოფალო...“ 130 რ—133 რ.

6. „ესე შაირნი მაშინ ჰსთქუა პეტრე ლარაძემან, ოდეს მეფის გიორგის ასული მენგრელიის დედოფალი ნინა მობრძანდა პეტერბურლს და თანმყოლთა მისთა თავადთა და აზნაურთა ჰსთხოეს პეტრეს დაწერა შაირთა რეცა მათ მაგიერად.—

მწადს, დაუგო ტაბლა ტკბილი გონიერთა, სიბრძნით ვრცელთა...“ 133 ვ—135 ვ.

7. „ეს იამბიკო მეფის ძეს დავითს მიაართო პეტრე ლარაძე-მან ქურთო რა ჰსძლია.—

დღეს მეფსალმუნე დავით ქნარს ჰსცემს ჯმა ტკბილად...“ 135 v — 136 r.

8. „ეს ქვემოთ იამბიკონი კლ მეფის ძეს თეიმურაზზედ თქმული მისვე პეტრე ლარაძის მიერ.—

თენგილთა გულთა სიბრძნისა შარავანდით
იმსწრაფლეს მცნებად...“ 136 r — 136 v.

შენიშვნა: ამ ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს ზემო იამბიკონი პეტრე ყარიბმან მისწრა მეფის ძეს თეიმურაზს სანკტპეტერბურლსა შინა. მისგან განშორებული სცხოვრებდა რა საკუთრად ნაქირავებსა სახლსა შინა. წელსა ჩუიბ-ს. ზემო შაირნი და ჩახრუხაულნიცა ამავე წელსა შინა ჰსთქუა პეტრე-მან.“ 136 v.

9. „ეს დავითის პირველის კანონისა პირუშლი ფსალმუნი იამბიკოდ გალობის ჯმაზედ გააკეთა პეტრე ლარაძემან. მიერ ვინც აღმოიკითხოთ, მოიხსენებდეთ სიყვარულისათვის ღთისა.—

ნეტარ არს კაცი, რომელი არ მივიდა
ზრახუას უღმრთოთას და გზასა ცოდვილთასა...“ 137 v.

10. „ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ფისტიკა ურად ჟამსა ათრუამეტის წლისასა.—

ალალის ბაგე გიშრის დალაღებს, ელვარეს ვარდს-ზე შოერულობენ...“ 137v.

11. „მისივე პეტრე ლარაძის მიერ ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ შაირად.—

აკრთო ბალახში გულს დია ეთერს ვლის-ზე შე თმა ია...“ 137 v.

12. „მისივე პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ანბანთქება შაირად.—
ალვა ბუტი გუქსა დალად ერხვე ვარდად ზრო მელვობით...“ 137 v.

13. „მისივე პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული ჟამსა ათურამეტის წლისასა ანბანთქება ოთხ ტაეპსა ზედა, ყოველს ლექსზედ თვთო მარტულოვანი.—

ასე აღმეულა, აღნაგსა აკრთობსო, ალვად არებსა...“ 137 v—140 r.

14. „მისვე პეტრე ყარიბისა.

შეგბრალდე შენი, ნათელ-დღიურო, მკუდარი ყარიბი მთენ ზეციერო...“
140 r.

15. „მისვე პეტრე ყარიბისა შაირი.—

ამ ჟამსა ვისურვებ—შენს არეს ვმსლველობდე ვნთა ფრთიანი...“ 140 r.

16. „მისივე პეტრე ლარაძისა.—

ჰაე მოვსტქვაბ საყვარელსა, ჰაი სრულად ია-ვარდი...“ 140 r.

17. „ანბანთქება პეტრეს მიერ ლარაძისა თქმული შაირად.—
ავსტრიელმან არიოპაგს მოვიწებე ბრძენთ განმსტრობა...“ 140 v — 142 r.

18. „ეს ქვემო აკროსტიხორნი მეფის ძის იოანეს ძეს გრიგოლს.
შესძლუნა პეტრე ლარაძემან¹.—

ათეული რა იგ ლევიტელთ უმცნო გულთ...“ 143 r.

¹ ნუსხაშია: „ლარაჰემან“.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „პეტრე ყარიბი გძლუნი ხობას ტკბილსა, თუ ეძიებ, ჰსცნობ კიდურწერილსა...“ (143 r).

19. „ანბანთ ქება სტატსკის სოვეტნიკის და კავალერის კნიაზ თუმანოვის გიორგი ეგნატისძის მიმართ ძლუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—

ატვიფრებს აღნაგს, აღიმკობს აფროდიტს აღზეებითა...“ 143 v — 144 r.

20. „კნიაზ თუმანოვის სტატსკის სოვეტნიკს და კავალერს უძღვნის ყარიბი ტკბილს მისთვის ფინიკს. ჩახრუხაული.—

ვინ არს ყოველთა, მოძრავ ცხოველთა, მთა-წყალ-ტყე-ველთა დამაწესებში...“ 144 r.

21. „თავადის სტატსკის(!) სოვეტნიკის და კავალერის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ, ყარიბული.—

წარსრულნი იგ დღენი და სულთა მომალხენი და, განვლეს, ვერ-რა გძღვენდა...“ 144 v.

შენიშვნა: ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მოგილოცავ წარსრულთა დღესასწაულთა და მომავალთა მრავალ გზის მიგაგებოს ღმერთმან მხიარულებით.“

22. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—

მამამან ზეცით ძალნი გივლინოს მცველად ზალნი, გცვაროს ფარვა მრავალნი...“ 145 rv.

23. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრე ყარიბისა ლარაძისა მიერ, რეულ-ჩახრუხაული.—

იშვებენ ცანი ანგელოსთ დასით, ქვეყანა კაცით მრავალ-მწყობრ ასით...“ 145 v-146 r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მომილოცავს დიდისა მთავარ-მოწამის გიორგის დღესასწაული, რადგან მოსახელე მისი ჰბრძანდები. ჰგებდე მრავალწულს მხიარულებით. ყარიბი“.

24. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მუშაკის მიერ კეთილის ვჰსცან კეთილ-ნამუშაკევი...“ 146 r-v.

25. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრეს მიერ.—

დღეს ვხედავ ტკბობას მნათობის მზისას და კეთილობას ნაზისა დღისას...“ 146 v.

26. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

თუ შინ ჰბრძანდები, მეც მოვგოგდები, არ დავზარდები თქვენთან ხლებასა...“ 146 v.

27. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძლუნილი მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—

ოდეს იესომ ლაზარეს უწოლა მკუდარსა სამართ...“ 146 v — 147 r.

28. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან ჩახრუხაულად რვეული.—

ძოღან მისილე ჩემს ვანს ნარონი, გულისა სულეღბრ შესაყარონი...“ 147rv.

29. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—

ღღეს ჰსწორობს ჩემდა სენი, თუმც არ მახსოვს ესენი...“ 147v — 148r.

30. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან.—

საბრალოა ეშყით სრული გული, წვიმამ დაამწყვდიოს...“ 148 r.

31. „კნიაზ ალექსანდრე ქავკავაძისაგან.—

ძველთ მოღექსეთ საქებელად ნიჰად ესე დაიდვიან,

რომ სიცრუვის უშვერებას, მქვერმეთქვობით დაჰბურვიან...“ 148 r.

შენიშვნა: ლექსი გამოკვეყნებულია (იხ. ალ. ქავკავაძე, თხზულებანი. ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940 წ., 129 გვ.).

32. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—

ესე ახალი გვარი გონების შესაყარი არს მხილველთ საწადელად...“ 148rv.

33. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისაგან. თქვენმა შაირთა სიტკობებამან მეცა მასურვა უნდოთა ამათ ლექსთა მოარმალნება.—

ვიცი, გასმია ბულბულთა მრავალგვარ ტკბილად ჳმობანი...“ 148r — 149r.

34. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისაგან.—

მესმა, სასთუნალ ნოხებსა ჰსწევ ჩემთს საამბოხებსა...“ 149rv.

35. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა, ყარიბული.—

ჰგავ სპარსეთს განაჰარსა, მით ვერა ესვამ მაჰარსა, ვერცა ვჰყოფ ენით სლაჰსა...“ 149v — 150r.

36. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა. რვეული.—

ისარი პირბასრეული აქვს სვესა ჩემზედ სრეული...“ 150 r.

37. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

ბახუზს რა აჰბროზია დაერაო ყბას დაზია...“ 150 v.

38. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძისაგან.—

ბედი მწყრომარე ჩემზედა ჰგავს ზენით მონაქუხარსა...“ 150 v.

39. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მომსურდა საუბარი თქვენთან, ალერსი მტკბარი, ესთხვე გვარი საქებარი...“ 150 v.

40. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა.—

სევდის ემპლასტროდ საკურნებელად საქმის ველ-ყოფა ბრძენთ მიერ თქმულა...“ 151 r — 152 v.

41. „საქართუშლოს მეფის ძის ოქროპირისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა.—

მამისა სული, ათორთადმი მოსრული...“ 152 v — 153 r.

42. „საქართველოს მეფის ძის მიხაილისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—

სული ცეცხლ-სახედ ძისა რა ათორთ მქადაგათ...“ 153 r-v.

43. „საქართველოს მეფის ძის ილიასადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—

ინათელ-ცისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლად...“ 153 v.

44. „ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა მისისავე ბიძის პეტრეს მიერ ლარაძისა მოტირალისა.—

ოთხთაგან ერთად ველოვანთა მთავარმან...“ 153 v — 154 r.

45. „კულავ პეტრეს მიერ მოთქმა.—

მესმა რა შენი, პროხორე, შვილო ტკბილო...“ 154 r.

46. „გოდება პეტრეს მიერ ლარაძისა საყვარელსა თვსსა ძმისწულსა და შვილსა სოლომონსა ზედა.—

შვილო საყვარელო, ბრძენო, ბატკანო სოლომონ...“ 154 v — 155 r.

47. „პეტრეს მიერ ლარაძისა ყარიბისა თვსსა ძმისწულსა იონანეს ძესა ზედა და თვისგან შვილად მიღებულს სოლომონსა ზედა ცრემლით გოდება. შაირი.—

შვილო ტკბილო, საწადელო, სიცოცხლეო სასურველო,

თვალთა ჩემთა დაბრყვილებულთ უხვად ნათლის მომფენელო...“

155 r- v.

48. „ეპიტაფია საქართუშლოს მეფის ირაკლის ძის იულონისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.— იუდას ტომით, იესეს კვერთხის ძირით, დავითის წალკოტს ბმულ რტოთა კეთილ ხშირით...“ 156 r-v.

49. „ნინა დედოფლისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

ნიავეწულით გამო, ზესთა მიმცემი ჰსჯულთა

ისრაილთადმი, განმცხადი დაფარულთა...“ 156 v — 157 r.

50. „კიდურ წერილობა.— ერნო, ვაქებდეთ ძნობით გრიგოლსა...“ 157 r.

51. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა თქმული ყარიბულ რეჟულად.—

მამამან ქველმან, ცათა დამრთველმან, მანვე არსთ ქმნელმან, უხე, უშურველმან...“ 157 r-v.

52. „ეს მეფის ძემ დავითმა დასწერა და პეტრე ყარიბს გაუგზავნა პასუხის დასაწერად.—სოფელმან მიმცა უბედობას განსაბძარველად...“ 157 r — 158 r.

53. „ეს პეტრე ლარაძე ყარიბმა მისწერა პასუხად მეფის ძეს დავითს და მადლობელ იქმნა ფრიად ესე-ვითარად შეგონებისათჳს.—

რად ჰგომბ სოფელსა, რა უქმნია შენზედ ავები...“ 158 v.

54. „მეფის ძის ბაგრატისადმი ძღუნილი იამბიკო მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.

- კიდურწერილობა. — დავითის ძირით რტოვ ნაყოფ-კეთილსმებულ...“
158 v — 159 r.
55. „პეტრეს მიერ ყარიბისა რეული.—
ვინ პირითა ჰმგავსებ მთვარეს, ნათლით — მზესა სხივ-მცხინვარეს...“
159 r.
56. „პეტრეს მიერ ყარიბისა იამბიკო.—
— შენ სულთ საწადო, ყუავილ სუნნელთა მტილო,
სამეფოს წალკოტს, გაბაონს აღბუტკვილო...“ 159 v.
57. „პეტრეს მიერ ყარიბისა.—ეჰა, რაბამად უმოყვსო ვარ ჰირთვან
შოყვისიანია...“ 159 v.
58. „მისვე პეტრე ყარიბისა.—ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს
საქებრად არსნი სრულნი...“ 159 v—160 r.
59. „პეტრე ყარიბმან მიულოცა დიდმარხვა მოყუასსა თვისსა შტატ-
სკის სოვეტნიკს და კავალერს თავადს გიორგი თუმანოვს, ეგნატის
ძეს. —
აჰა ესერა მარხუა ყოველსა ცოდვსა მწიკულსა ჰყოფს განმბანელსა...“
160 r-v.
60. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—არწივმან ჰაირს განმახუნა, ჩარ-
მნი განმბარვად ქორისად...“ 160 r.
61. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—მზე ვნახე მკმუნვარედ, ჟამი მხვდა
მწარე...“ 160 v—161 r.
62. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ეჰა, ვითარსა დროსა მწარესა შე-
ვესწარ ცრემლით სამგლოვარესა...“ 161 r-v.
63. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ზევს არ ბედლოვნებს თვისს მე-
ხებიო...“ 161 v—162 r.
64. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ვინადგან ჩვეულება არს იმერთა
ერთა კრებისა...“ 162 r v.
65. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—განთიადს ცისკრის მნათობსა მზე
რა მოესწრას სხივითა...“ 162 v.
66. „ხარებობისათვის, თქმული პეტრეს მიერ ყარიბისა ლარაძისა
ტკბილ ვმად სათქმელი.—
ანგელოსი მალლით მოსწრაფებულად, სძალო წმიდაო...“ 167 r v.
67. „მისვე პეტრე ყარიბისა შობისათვის უფლისა ჩვენისა იესო
ქრისტესსა ტკბილ ვმად სათქმელი.—
რომელმან არსნი ყოველნი შემზადენ და ჰყვენ ცხოველნი...“ 167 v—168 v.
68. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა წინადაცვეთისათვის უფლისა
ჩვენისა იესო ქესსა.—
ჯერუბიმთ განმწესებელი,
სერაფიმთა მბრძანებელი,
ადამის დამბადებელი...“ 168 v—169 r.
69. „მისივე პეტრე ყარიბის ლარაძისა ნათლის-ღებისათვის
უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
ღღეს ბუნება წყალთა განახლებოდა,
იორდანე შიშით უკუნდგებოდა...“ 169 r.
70. „ლავარობისათვის თქმული მისივე ყარიბის პეტრეს მიერ
ტკბილ ვმად სათქმელი.—

დავანტრი უფლისა საწადელს ვმასა, თაყვანის-ვსცემ მას...“ 169 რ—170 რ.

71. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული ბაიობისათვის.—

ცისა საყდრად მქონი ჯელმწიფებითა...“ 170 რვ;

72. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თქმული იესოსადმი ვედრებისა.—

შენ ხარ მამის საყდარს მარჯუნივ, მჯდომარე...“ 170 ვ—171 ვ.

73. „უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტეს ვნებისათვის, თქმული ყარიბის პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

დედა რა ქალწული ვნებულს გხედვიდა, ტკბილო იესო...“ 171 ვ — 172 ვ.

74. „აღდგომისათვის უფლისა ჩვენისა იესოსა, თქმული მისვე პეტრე ყარიბისა ლარაძისა მიერ. სხვა ვმა ტკბილი.—

არსნი ზენანი და ქვენანი დღეს განცხრებიან...“ 172 ვ — 173 რ.

75. „მისივე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული თომას მიერ გვერდისა განხილვისათვის.—

მოციქულნი ოდეს კართა დახშულთა...“ 173 რ ვ.

76. „სულის წმიდის მოსლვისათვის, თქმული პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ.—

ოდეს მოწაფენი სახლს აღთქმულთ აღსრულებას...“ 173 ვ — 174 რ.

77. „აქმაღლებისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, თქმული ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—

იესო ჩემი არსთ მბრძანებელი...“ 174 რ—175 რ.

78. „ფერიცვალებისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ.—

შემდგომად ექვსის დღისა უფალმან...“ 175 რ—176 რ.

79. „ღის მშობლის იამბიკო პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული.—

ხესთა ნათლისა წინაშე მდგომარეთა...“ 178 რ.

80. „იამბიკო ჯუარისა პეტრე ლარაძისა მიერ.—

ჯუარო, დიდებავ იესოს ძისა ღისა...“ 178 რ.

81. „იამბიკო მთავარანგელოსთა პეტრეს მიერ.—

ზეცის მხედრობათ უსხეულოთ მთავარანო...“ 178 რ.

82. „იამბიკო მახარობლისა პეტრეს მიერ.—

კრავი ღისა. რა ძელსა ამაღლებული...“ 178 რ ვ.

83. „იამბიკო წმიდის გიორგისა პეტრეს მიერ.—

მხნეო, მოწამეთ შორის დიდად ლუაწლის მძლეე...“ 178 ვ.

84. „იამბიკო არგვეთის მთავართა წთა მოწამეთა დავით და კოსტანტინესი პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მურვან სადგური ეშმაკთა, ბილწი, ცრუცა...“ 178 ვ.

85. „იამბიკო დავით გარესჯელისა პეტრეს მიერ თქმული.—

ნეტარო დავით, ღვაწლითა ფრთოვან ქმნილო...“ 178 ვ — 179 რ.

86. „მუხლნი სინანულისანი სავედრებელნი იესოს მიმართ, თქმული პეტრეს მიერ ლარაძისა მწირობასა შინა გალობის ვმაზედ: რომელი მუცელსა დაიტიე.—

ოდეს მოხვიდე, ჭა, მსაჯულო, სიმართლით განმკითხველო ბრალთა მათ ყოველთაო

იესო, მაშინ, ტკბილო, შემიწყალე ცოდვილი ესე...“ 179 ოვ.

97. მისვე პეტრე ლარაძის მიერ.—

გითხრა ლოდს ოდეს ცით ქვეყანად რებული,
შოსავთ ხხილეს ხვლით ტყებულთ ეს ახარეს...“ 179 ო.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს აკროსტიხორნი პეტრე ლარაძემ ან ყარბმან კნიაზ გიორგი თუმანოვს ვგანტისძეს დამეუღლესა მისსა კნენია მარია მს და დასა მისსა კნენია ანნას ქრისტეს აღდგომის დღეს უარმადნა, ვინადგან ფრიად მოყვსობისა კავშირითა შვეტულიყო სიყრმიდგანვე კნიაზ გიორგისადმი პეტრე ყარბიბი,“ 179 ო.

88. „უფლისა იესოს შობას მოგილოცავ ძესა მეფისასა ილიას მადლითა ევმანუილისათა. მრავალს წელს დღეგრძელ იყავნ, ამინ. კიდურწერილობა. —

ინათელ-ცისკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლით...“ 180 ო.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს ზემო აკროსტიხორნი მეფის ძეს ილიას შესძლუნა სანკტპეტერბურლსა შინა პეტრე ყარბმან დღესა ქვეს შობისასა,“ 180 ო.

89. „იამბიკო კიდურწერილი შესძლუნა პეტრე ლარაძე ყარბმან მეფის გიორგის ასულს მენგრელიის დედოფალს ნინას თვის სახელის დღეობას სანკტპეტერბურლსა შინა.—

დღეისის დღესა ვინ ისახელწოდების,
ელვით ნათლდების ლუთივ ცნობის შარავანდით...“ 180 ოვ.

90. „ეს ქვემორე ერთი იამბიკო პეტრე ყარბმა მისწერა საყვარელსა მოყვასსა თვისსა კნიაზ გიორგი ავალოვს პეტრებურლს ვასილის ოსტროვიდამ ლეტნი სადის პირისპირ მეჭუევის სახლში.—

ვსწუხ შენთვის, ძმაო, მელმის ქეშმარიტებით...“ 180 ო.

91. „ეპიტაფია ბაგრატიის ასულისა პეტრებურლს.—

იუდას ძირით რტო აღმოცენებული,
იესეს წალკოტს ახლად აღყვებული...“ 181 ო.

92. „ეს ქვემორე შვიდ მუხლელი ლექსნი ძეობის ვმაზედ შესთხვა პეტრე ლარაძე ყარბმან. ძეობას ვიყავ მზისასა, მზევ შინ შემოდიო.—

ცისა სფეროს მნათობთ დასნი უცხოდ შეჰკრებიან...“ 181 ო—182 ო.

93. „ყარბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

სიხარულ მწყდარსა, ცოცხლივ მკუდარსა, დრო მზეუდა სამწარად...“ 182 ო.

94. „ყარბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

დამწარდეს ჟამნი, შემხვდეს ვამნი, საწამ-საწამნი,
შემაშთვეს ზართა საკუთართა, მხშირდეს თვალთ ნამნი...“ 182 ო—183 ო.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „ეს ზემოთქმული მუსტაფაზადი მას ჟამსჰსთქუა ყარბმან. ოდეს მოყვასსა თვისსა შეჰქმნოდა სვედითა კვეშანი“, 183 ო.

95. „ყარბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.

ეშყის მქონები, კირ-მგონები თქმულ ჩემებრ აროს...“ 183 ოვ.

96. „ყარბის პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ხმა ყარბი ორბელ იანის დავით სარდლის ძის ყაფლანის სიკუდილისათვის რეცა მის მაგიერად.—

- მოდით დასად სისხლისა ცრემლთა მდენელნო...“ 183 v-184 r.
97. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ ვმა ყარიბი.—
გაზაფხულმან აწყო ყვავილთა დასნი...“ 184 r v.
98. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
დილის მთებს აღმომჭვირვალს დახევდდა...“ 184 v-185 r.
99. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
მზე ცორანობს, ერმობს, ჰაი დარადა...“ 185 r.
100. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—
კმა კიპარი, კამკამ, კენარ მანათად...“ 185 v.
101. „ყარიბი პეტრე ლარაძისა მიერ თეჯნისი.—
არხევ ტანსა, გულს წამტანსა, სარულად...“ 185 v—186 r.
102. „მისივე პეტრე ყარიბისა.—
ქუფერ დრომონნი, ლურჯთა ზღუათა მაარნი...“ 186 r-v.
103. „მისავე პეტრე ყარიბისა მუსტაფაზადი.—
კმუნვისა ქარმან, შესაზარმან, დამქროლა მწარედ...“ 186 v—187 r
104. „ოსმალის ყაიდაზედ ილაი, თქმული მისივე პეტრე ლარაძის ყარიბისა მიერ.—
მოვიდა გაზაფხულისა დრო გულთ სიხარულისა...“ 187 r.
105. „თქმული პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—
მწყლავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი...“ 187 v — 188 r.
106. „ოდეს სტატკის (!) სოვეტნიკმა თავადმა გიორგი ეგნატის ძემ
თუმანოვმა გარეთუბანს სახლები იყიდა, მაშინ პეტრე ლარაძემ ეს
ჩახრიხაულ ირეულად შესძღვნა.—
სახლო, სვიანად ჰგებდევე მარად, ანგელოსი გყვეს ზღუდედ, მცველ
ფარად,
შენ შორის მყოფნი იყენენ დამტკებარად, სრულ სავსეობდევ კეთი-
ლით კმარად...“ 188 r.
107. „პეტრე ლარაძის მიერ მილოცვა წმიდის გიორგის დღე-
სახწაულისა სტატკის სოვეტნიკის თავადის გიორგი ეგნატის ძის თუმანოვი-
სადმი.—
წმინდათა მათდა იესოს ჰმსახურთ ნამდვილ...“ 188 v.
108. „უბრალოება.—
ა. სინიდიის შვების შენ, საყდარო.
სულისა ღმრთის ნიკ-ქებულ...“ 195 r — 198 r.
- შენიშვნა: 1. წინ დართული აქვს: ა. „უბრალოება, თხზულება თავადის
იოანე მიხაილის ძის მხარგრძელისა, პონტიის წვერისა მოსკოვის საიმპე-
რატორის უნივერსიტეტისა და საზოგადოებისა მოყვარეთა როსსიულის სიტყვიე-
რებისათა, რომელიცა მას შინა დაწესებულ არს და რომელსაცა შინა თხზულება
ესე იყო წარკითხულ სააჯმნოდ. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ არს
სტინადვე რუსულ გვარად ჩუკვ-ს წელსა, ფებერვლის ი-ს დღესა.
სანკტპეტერბურღ სტიფოლრაფიასა შინა ივანე ღლაზუნო ვისასა ჩეიზ-სა
წელსა. დაბეჭდვისა ნება არის დართული ს. პ. იანერის ივ-ს დღესა, ჩეიზ-ს წელსა—
ცენზორი სტატკის სოვეტნიკი და კავალერი ტიმოვსკი“, (193 r-v).
- ბ. მიძღვნა ლექსად: „თქვენო ბრწყინუალებავ, მოწყალეო კელმწიფევი! ტაეპი
ჩახრიხაულად.

სიყვარულმან რა ადგილი ჰპოვის, შიში გარჰსდევნის, არღა იხსოვის...“ 194 r-v.

გ. ლექსის წინ სინგურტ დაწერილია: „სტიხნი ესე რუსულად თქმულნი არიან კნიახის მიერ დო ლო რო უკოვისა იოანე მიხაილისძისა, ხოლო ქართულად ლექსად შეიწყო პეტრეს მიერ ლარაძისა, ყარბისა, რომელიცა რუსულით ქართულად ჰამბად გარდმოღებულ იქმნა კეთილშობილის ალექსისძის იაკინთე დიმიტრისძისა მიერ წელსა ჩუკვსა, ფებერვლის ისა დღესა“ (195 r).

11. ბოლოს ერთვის: „უეკველად პატივემულთა წარმკითხველთა თხზულებისა ამისათა ექმნებათ მიხეზი დარწმუნებულ ყოფად, რომელ დამთხზულსა ამისა ამით გვართა სტიხთათა ძალ-ედუა ქმნა მისი ქართულთ სტიხთ გუართაცა, გარნა განზრახუა მისი იყო ესე, რათა ამისგან იხილვებოდეს, რომელ ქართულსა ენასა ზედა იქმნებთან სტიხნი გარდა სხვათა გვართა, გუართაცა რუსულითა, და იგიცა, თუ ვითარი სიამოვნე აქეს კითხუასა სტიხთა ქართულთასა და კითხვასა სტიხთა რუსულთასა“, 198 r.

109. „თქმული მისე ლარაძისა. — ა. რას მკითხავ, ჭიკაცო, სოფლის ვითარებასა განსკვრეტდე უმტკიცობით მის ყვავილოვნებასა...“ 198 v.

110. „მისის უგანათლებულესობის მეფის ირაკლის ასულისა თეკლას მიმართ მილოცუა იამბიკოდ და აკროსტიხურად პეტრეს მიერ. ლარაძისა ყარბისა. —

ალმძრავს სურვილი ათას გზის ნეტარ მეფის..“ 201v—202. r

111. „ახლიადრე გარდმოენებული ოოსსიის ხმით ქართულსა ენასა ზედა სამენგრელომს მემკვიდრის დავითის მიერ წელთა ჩუღდ, ივნისის ით, ქ... ტფილისს, ხოლო გაიამბიკოებულ ჰყო პეტრე ყარბმან ლარაძემან. წინასიტყუაობა გამსტინებულისა. იამბიკო.—

ჭ-ი, სარწმუნოვ, ერთსა შინა მლუთაებას,

ერთ დასაბამის დაუსაბამოებას...“ 202 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ერთვის: „პინაქსი, გინა საძიებელი, გინა ზანდუკი წიგნისა ამის. ესე წიგნი სხუათა და სხუათ ყუავილთ ყრილობად წოდებული, ქმნილი ყარბის პეტრე ლარაძეს მიერ. რომლისაც საძიებელი ქმნილ არს ანბანსა ზედა. რომელნიცა იკითხვიდეთ და გენებოსთ პოუნა და გამორჩევა რომლისამე ყუავილთ ყრილობისა, იპოვით პირველად ფურცლის რიცხვით, მეორედ—დაწყების რიცხვით და მესამედ—შაირის რიცხვით.“ 217 r—231 v.

2. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: „წიგნი მრავალფერყუავილოვანი.—

ამა წიგნსა ჰსძეს სახელად მრავალფერყუავილოვანი მით, რომე სხენან სხუადასხუა ჰამბავნი სახელოვანი. ვით მტილი ყვავილ-მრავალი, სატრფობი, არ ეკლოვანი, და მთალხენს მჭურეტთა გულეებსა, ყმანი იყუნენ თუ მცხოვანი.

წიგნის მეცნავთა ყოველთა ასმიათ, ახსოვთ გულეებსა, მამათმთავართა მოთხრობას ჰსჭურეტენ ბიბლიას თქმულეებსა, მუნით გარდმოვეც შაირად, გიძლუნით მწირობას თხზულეებსა, და ვინცა იკითხამთ, არ გაენებსთ არ ხორცით, არცა სულეებსა.

თუმც შუშნიერი იოსებ მეფესა ენა-ზხესა და, სიბრძნის მტრფილსა, მჭევრ-მეთქესა, თქმა ტკბილად მელექსესა და, შეემკო ტურჟუად ჰამბავი მისი ძლიერად მხნესა და, და შეეთხზა მსმენელთ საამოდ, პანკრატიონთა ძესა და.

აქ ვერ ჰსცნობთ მისებრ ზილიხას ვისთვისმე ლექსთა ტკობასა.
ვის დიდად უჭებს აღნაგისს და სახის ლამაზობასა,
გარნა ამბავსა ნანდვილსა ისმენთყე თქმა მართლობასა,
და იგი სპარსულთ შეუთხზავს, ვაქებ მისს მუსიკობასა.

ორნი ყოფილან პირველნი ქართლოსელთ მესტიხეთანი,
ენატკბილნი და რიტორნი, სიტყვისა მარჯვედ მკვეთანი,
თუთ მეფე თეიმურაზ და ვის აქენდა გული მხნეთანი,
და შოთა, რომელსა აქებენ მკვერ-მეთქენი ქართველთ ერთანი.

ყოფილან სხუანიც მრავალნი ტკბილთა შაირთა მთქმელები,
გარნა ლექსთ სიტკობებითა მათ აღუვსიათ ველები,
მეცა პატივის-^[ვ]ცემ წინანთა, არიან საქებელები
და მათ შორის შევსთხზენ მეც ლექსნი, მსმენელთა სასურველები.

დასაბამითგან სოფლისა ჯელ-ვჰყავ შაირით წერასა,
ადამისიდგან ქრისტედმდე ვსთქვი: სული მცემდა მე რასა,
ქრისტესით დავითის ტომთა თხრობა მომცემდა მღერასა,
და აღმაშენებლის ჰამბისთვის ვიქმოდი სტიხთა მზერასა.

თამარ დიდისა ჯელმწიფას ჰამბავნი საწადელები
აღესწერე, სრულ-ვჰყავ მოთხრობა ბრძენთავან საქებელები,
სხუა—კოლხიდელთა დედოფალს შეუძკვე ლექს ნათელები
და თეიმურაზსცა შეუთხზენ შაირნი სასურველები.

კულავ წიგნი სახე მგოსანი, შაირი ცხრამეტ ასობდა,
ვინცა იხილა მეფითურთ აქებდა, ვერა ნასობდა,
დილარიანი ჰამბავად, შიგ ჰართლნი ლექსნი ხასობდა,
და ეს გვარნი ჩემგან შეთხზულნი შაირნი ოც ათასობდა.

სხუა მომღერალთა სათქმელნი ტკბილადრე გასაგონები,
სვედისა მოსალხინები, ლექსნი მსმენთ მოსაწონები,
მრავალი შევთხზე მეჩანგეთ შეტრფობით შესაკონები,
და ვინცა ისმენდა, იშვებდა, არ იყუნენ დანალონები.

კულავ საღმრთოდ თქმულნი ლექსნი და სხუადასხვა უცხო გვარები,
სულისა კერძოდ მეჭურეტნი, კეთილ გზის შემავარები.
იამბიკონი კიდურხედ მარცვლებით ნამკობარები
და ნუთუ არ მეხშას ცოდვითა ზეცისა სასძლოს კარები.

ერთს წიგნად დილარიანი შევთხზეყე ტკბილ უბნობითა,
ერთს წიგნად სახე მგოსანი შაირითა ვჰყავ მკობითა.
ერთად თუთ ესე შევეშადე სხუადასხუა ფერადობითა,
და ათაგან ერთი შევჰკრიბე ჩემთა თქმულთ აქა წყობითა“, 10 რვ.

(156)

156

წიგნი მაკაბელთა. 1818

168 გვ.; 34,5×20,5; ქალაღი; დაზიანებული; მუყაოს დაზიანებული ყდა; მზედ-
რული, სათურები მთავრულით; გადამწერი გაიოზი (1 და 133 გვ.); გადაწერის აღბი-
ლი ასტრახანი (1,133 გვ.); 1818 წ., III-13 (1,133 გვ.); დაუწერელა: გვ. გვ. 77—84;
134—144; 164—168.

წიგნი პირველი მაკაბელთა, თავი ა.—და იყო ოდეს მოარბევდა
(ქვეყანასა) ალექსანდრე, ძე ფილიპე მაკედონელისა, რომელიცა გამოვიდა
ქყანით ჰეტიმით და დასცა დარიოს მეფე სპარსთა...“ 1—163 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი მოიცავს მკაბელთა სამივე წიგნს.

ანდერძი: ა. „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. ვიწყე წელსა 1818, მარტის 13 გაიოს, ასტრახანს“, 1 გვ.

ბ. „დიდება ღმერთსა სრულმყოფსა ყოველთასა, სრულ ვჰყავ წელსა 1818, თთულსა აპრილსა 13, გაიოს ასტრახანს, უძღურმან მითუჲ სნეულებითა,“ 133 გვ.

(157)

157

კრებული. 1811

470 გვ.; 33,5 × 21: ქალღმერთი; ბოლონაკლული; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულით; გადამწერი იოსებ (357 გვ.); 1811. V1, 20 (357 გვ.); დაუწერელი: 1—III ფ., გვ.გვ.12, 358—363, 467—470.

1. [კირილე ალექსანდრიელი, საუნჯე] „პირუშლად უშობელობისათვის და შობილებისა, აგებულებისა და აუგებელობისათვის. — უკეთეს ქველ-ჰყონმცა კითხუად ჩნდა არიანთა...“ 13—357 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 35 თავისაგან.

2. ტექსტი თარგმნილია სომხურიდან ანტონ კათალიკოსის და ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ (კ. კეკელიძე. უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში ეტიუდები, V, გვ. 87.).

3. წინ უძღვის: ა. „შეყუანილება ანუ წინასიტყვაობაჲ წიგნისა საუნჯისა, ქმნილი ანტონის მიერ...“ 1—2 გვ.

ბ. „სანატრელისა უფლისა და წისა კირილოს ეპისკოპოსისა ალექსანდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს საუნჯე...“—3—4 გვ.

გ. ზანდუკი, 5—11 გვ.

ანდერძი: „დასასრული წიგნისა ამის საუნჯედ წოდებულისა წელსა 1811, ივნისსა 20, იოსებ“ 357 გვ.

2. „წიგნი პირუშლი ცათათვის და ნივთათათვის მრავალთა სრულებათათვის და უალრესობათათვის უწმიდისისა ქალწულისათა იველყოფებიან, რომელნიცა პირად-პირადისა შემჰსგავსებითა მზისა, მთოვარისა, ვარსკულავთა წათლისა, განთიადისა, ღრუბლისა, ზღუსა და ქყანისათა. მერმეცა უკუშთუთებითა სინას მთისათა გონიერებრივ იჩუშნების. თავი ა.—მარიამ, დედა უფლისა, შემსგავსებულ არს მზისა...“ 364 — 466 გვ.

წყდება: „რამეთუ ანგელოსი შეახლებითა ძალისათა ითქმის ადგილსა შინა მყოფად, რომელსა არა ძალ...“

(158)

158

ლოგმატიკონი. 1802

I-II. ფ.; 394 გვ.; 33,5 × 21,5: ქალღმერთი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადამწერი: დიმიტრი; 1802 წ., ადგილი ყარაბულახი (391 გვ.); დაუწერელი: ფ.ფ. I-II. 392—394 გვ.

„მისივე იოანე მონაზონისა ხუცისა დამასკელისა, ოქრორ-ნეკტარად(!) სახელდებულისა სიტყუა-ნამუშავევი დასამხობელი ღრის მოძაგებულისა წუთალებისა იაკობითასა.—არცა კეთილი კეთილ არსო, რაჟამს არა კეთილად იქმნებოდეს ბრძენთა სიტყუა...“ 1—391.

ანდრძი: „აღვსწერე დ ო ლ მ ა ტ ი ესე ყოვლითურთ სასური და მწუალებელთა ბაგეთა დამაყოფელი უღირსმან მლუდელ-მონაზონმან და უმრწემესმან ძმამან ბრძანებითა ნამდვლ-საყუარელისა სქესით ენ დ რ ო ნ ი კ ო ვ ი ს იოსტოსისათა, მომცენებელმან მოციქულისა ბრძანებისამან, რომელიცა ბრძანებს: სიყუარული თვნიერ საქმისაო. გარნა ჭორციელთა სახმართაგან ვიყავ გლახაკი, ვითა მონაზონი, და შენცა შეგეცა ნივთნი სოფლისანი არარად, თვნიერ წერილისა, რომელიცა გაქუნდა საზრდელად და სიცოცხლედ სულისა. ამისთვის დავეშუქრ და აღვსწერე ყ ა რ ა ბ უ ლ ა ხ ს ყოფას ჩემსა ბრწყინულე ესე წიგნი სახითა და საქმითა, ძალითა და ხედვთა, პირი მართლ-მკუთხელი ქეშმარიტისა აღსარებისა და კეთილმორწმუნეთა სიქადული ესე. დ ო ლ მ ა ტ ი კ ა დ სახელდებული; შენ ჟსასურველესო ძმაო, ვითარცა შენ შენმან ქრისტემან შეიწირე, ვითა ქურივისა მწულილი. და გავსოვდე განწმენდილსა შინა სინიდისსა უმდაბლესი ძმა და მეგობარი დ ი მ ი ტ რ ი. ერთის კალმით სრულ ვყავ 1802 VI.23“, 391 გვ.

(159)

159

დიონისე არეოპაგელი, თხზულებანი. XIX

II ფ. 416 გვ.; 33,5 × 20,5; ქალაღი მოლურჯო ფერისა; ტყავადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა. (ყდის შუა ამოტიფრულია ღვთის მშობლის მიცვალების სცენა); მხედრული. სათაურები მთავრულით: მთარგმნელი ეფრემ მცირე; ჰვირნიშანი 1809 წ. დაუწერელია: I-II ფ.; 10 გვ. გვ. 408, 409, 410, 413,—416.

1. „დ ი ო ნ ს ი ო ს ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთ ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საღმრთოთათვის სახელთათვი ა. რაჲ არს პირი სიტყუსა და რაჲ არს მოცემულ საღმრთოთა სახელთათვის. თანამლუდელსა ტიმოთეს დიონისიოს მლუდელი.—ხოლო აწ ჰოი, სანატრელო, (1) შემდგომად ღის მეტყუჴლებითთა სახის-შემოღებათა საღმრთოთა სახელთა თარგმანებასა მოუჯდე რაოდენ დასატევენელ არს...“ 11 — 174 გვ.

2. „დ ი ო ნ ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეპისკოპოსისა ზეცათა მლუდელთმთავრობისათვის.—ესენი არიან ზეცათა მლუდელთმთავრობისათვის, თქმულთა სიტყუათა ათხუთმეტნი თავნი...“ 175—265.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მოთავსებულია იროკო, რომელსაც ეფრემის შემდეგი შენიშვნა აქვს მიწერილი: „და ესეცა ი რ ო ნ ი კ ო ვ ო რ-მუხლი შუდმეტ მარცუალია. ენისა უგრძესობისათვის და დასდებულად უნაკლულობისათვის ათორმეტ მარცულად იამბიკოდ მიითჴალეთ და უსასყიდლოდ ლოცუაჲ ჰყავთ ე ფ რ ე მ ყ ო ვ ლ ა დ საწყალობელისათვის“, 265 გვ. (ამ შენიშვნის შესახებ იხ. ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი ეფრემ მცირე და ბერძნულ-ბიზანტიური ლექსწყობის საკითხები. სტალინის საბელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრომები, XXVII 46B, 1946 წ., გვ. 67.).

3. „დ ი ო ნ ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საეკლესიოესა მლუდელთ-მთავრობისათვის. თანამლუდელისა ტ ი მ ო თ ე ს დ ი ო ნ ს ი ო ს მლუდელი. თავი ა.—რაჲ არს საეკლესიო მლუდელთ-მთავრობისა მოცემად და რაჲ არს პირი მისი?...“ 266—350 გვ.

4. „დ ი ო ნ ა ს ი ა რ ი ო პ ა გ ე ლ ი ს ა ათინელთა ეპისკოპოსისა ტ ი მ ო თ ე ს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საიდუმლოდ ღის მეტყუჴლებისათვის. თამლუდელსა ტიმოთეს დიონასიოს მლუდელი. თავი ა.—ვითარმედ რაი არს საღმრთო ვმა...“ 351—364 გვ.

5. „დიონისი არიოპაგელის ათინელთა ეპისკოპოსისა ეპისტოლენი თითო-სახენი. ეპისტოლე ა. გაიოსის მიმართ მოწესისა.—ბნელი უჩინო იქმნების ნათლითა...“ 365—412 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: „შეწვენითა უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესითა წინა-ბჭე სიტყუსა თბრობა დიდისა დიონასისთჳს და წიგნთა მათთჳს მის მიერ აღწერილთა, გვაკურთხენ, მამაო...“ 1—9 გვ. ამ ნაწარმოებთა შესახებ იხ. კ. კეკელიძე. ქართ. ლიტერატურის ისტორია. ტ. I², გვ. 601.

2. კრებულში შესული ნაწარმოებების კიდევბზე მიწერილია კომენტარები.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „დიდება და მადლობა დასაბამსა და სრულმყოფელსა ყოველთა კეთილთასა ღმერთსა, რომლისა წყალობითა სრულ-იქმნა ერთი ესე ხუთთაგან წიგნთა წისა დიონისისთა. პირველი წიგნი—თარგმანება საღმრთოთა სახელთა—მეოხებითა წსა ღის მშობელისათა და წისა სიმეონ საკრველთმოქმედისათა და ლოცუთა ბერთა ჩნთა საბა და ანტონისითა და მათ თანავე მოლუაწებითა და ზრუნვითა კირილე ალექსანდრიელისათა, რომელთა ხსენება და ნეტარება საუკუნო იყავნ. ლოცუთა ჰყავთ, ქწნ მოყუარენო, იონანესთჳს საღმრთოდ ფილოსოფოსისა და ჯორციელად ღრამმატიკოსისა, რამეთუ ლოცვასავე თანა ზემოხსენებულთა მამათასა იგი იქმნა პირ და გონება და სიტყუა პირუტყუთა უფუნურების ეფრემ მცინისა, რომელი აღვიარებ, ვითარმედ არა თუმცა იგი ყოფილიყო მოძღუარ და ძალ-მწე ჩემდა, მიხედუადცა ვერ ვიკადრებდი მზის თუალსა ამის წიგნისასა, რომელსა შინა ჩემი ცთომილება ოდენ არს, მომიტყვეთ და ლოცუთა ჰყავთ“, 174 გვ.

(160)

160

კრებული. 1829

IX ფ.; 266 გვ.; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტეიფრული ყდა; მხედრული, სათურები სინგური; გადაწერილია 1829 წ. II. 20 (178, 247 გვ.); დაუწერელია: I-IX ფ.; გვ. გვ. 179, 180, 248—266.

1. „კარი პირველი. ბახტიერ კელმწიფისა ჰამბავი ტკვილად და ამოდ გასაგონი მსმენელთათვის, რომელსაცა ეწოდების წიგნსა ამას სახელად ჩარდავრიშიანი. —იყო კელმწიფე კოსტანტინეპოლეს შინა, მორკმული, განმდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა ზედა სახელგანთქმული. არა იყო შექირვება გულსა მისსა, მარადის ლხინობდის, ასპარეზობდის, გაჰსცემდის და შექცეოდის...“ 1—178.

2. „აქა ამბავი და დასაწყისი ჩინეთის კელმწიფისა და ძისა მისისა მირისა, რომელი მისცა ღმერთმან ფერიისა ასულთანა. —იყო კელმწიფე ერთი ხოსრო შაჰ, მფლობელი ჩინეთისა, დიდებული, მაღალი და ყოვლითა ბედნიერებითა სრული. ამისთანა ძლიერი და მაღალი კელმწიფე უშვილოებასა ასე შეეწუხებინა, რომელ ყოველივე საკელმწიფო თვისი არა-რადლა ნიაჩნდა...“ 181—247 გვ.

ანდერძები: „სრულ იქმნა ჩარდავრიშიანი ფებერვალს კ-ს დღესა, ჩყკთ-სა წელსა“, 178 გვ.

2. „წელსა 1829 მარტისა 2 დღესა“, 247 გვ.

12. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

უღუღბეგი, ვარსკვლავთა კატალოგი. 1735—1737

557 გვ.; 30,5 × 21; ქალღი; მუყაოს ყდა, რომელსაც გადაკრული აქვს ხელნაწერის ძველი ტვიფრული ტყავი; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით (ტექსტის ძირითადი ხელისაგან განსხვავებით არის ნაწერი 554—556 გვ.); [1735—1737 წწ.] აქვს ჭვირნიშანი. დაუწერულია: გვ. გვ. 27—36, 289, 519—521, 537—553, 557.

[**უღუღბეგი, ვარსკვლავთა კატალოგი**]. „ასე იტყვის უღუღბეგ შაჰრუხას შვილი, რომელი არს შვილიშვილი თეიმურისი, რომ მე, ნიადგ ჩემი დღენი სწავლასა და მცოდინარობაზედ დავალამე და ბოლოს, ღმერთმან მომცა შეძლება და ვარსკულავნი გავყავ და ვიანგარიშე ჩემსავე ოსტატთა თანა, რომელსა ეწოდა სახელად ერთსა ყაზიზად რომი, მეორესა მოლა ჯიმშიდ. პირველად რომ მინდოდა დამეწყო ამ წიგნის გამოღება, მოლა ჯიმშიდ მიიცვალა და ჯერ ეს წიგნი არ დაწერილიყო, ჩემი ოსტატი ყაზიზადე რომ მიიცვალა, მას უკან მოლა ალი იყო, მაჰმადი ბაზიერის შვილი; მე და იმან ეს წიგნი დავასრულეთ და გავათავეთ. ეს წიგნი ოთხი კარი არის. სახვეწარი ჩვენი ეს არის, რომ, რომელმაც ამ წიგნში მრუდი და საწუნარი ნახოს, შეგეინდოს და თვით გა[ა]სწოროს, პირველი კარი ქორანიკონების ცოდნისათვის არის...“ 37—556 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის შედგენილობა: ა. [კარი პირველი] „პირველი თავი. იჯარის ქრონიკონის ცოდნა...“ 39—68 გვ.

ბ. „კარი მეორე. აღმოსვლის ცოდნისა და იმის შეფერებულების საქმის შეტყობისა. ეს ოცდაორი თავი არის. თავი პირველი.—ერთი რიცხვი რომ არა ჩნდეს...“ 69—288 გვ. (ამ კარში შესულია: „სახელების თარგმანი“—„ქ. თარგმანილი ბერძენთა და ფრანგთაგან.—შეტყობა სიგრძისა და განისა გამორჩეული ქალაქებსა და ქალაქებსა, ვითარცა მოგვეცა ჩვენ და ვიბოვეთ პირველთა ფილასოფოსთაგან, რომელთა ქუეყანა აღწერეს...“, „რუსულისაგან თარგმანილი ქალაქნი...“¹).

გ. ქ. კარი მესამე. ვარსკულავთ სიარულისა, იმათი სადაობის, განისა და სიგრძის, რაც ამათი მგზავსია. ეს ცამეტი თავი არის...“ 290—475 (ამ თავში 329 და 330 გვ. ერთიდაიგივე ტექსტია შეცდომით დაწერილი).

დ. „დასაწყისი მეოთხე. ვარსკულავთ მრიცხველობისა, რაც ძირს დანარჩომია. იმის რიგების სწავლა. ეს ორი თავი არის...“ 476—536.

2. ტექსტს წინ უძღვის: „ქ. ვარსკულავთ მრიცხველობის საქმეების სახელები თათრულისაგან ქართულად თარგმნული მეფის ვახტანგისაგან...“ 1—26 გვ.

3. სხვა ხელით დართულია: „...ამით კვრა გინა განრავლება. თუ სამოც-ქმნილი ჯაზვარი არ არის, ცოცა(!) ძნელი არს. სამოც-ქმნილი ჯაზვარი ამას ქუიან: ერთი-დამ სამოცამდინ დასამენ...“ 554—556 (ამ ტექსტში მოთავსებულ ცხოილებში ასოები და მინაწერები ვახტანგის მიერ უნდა იყოს გაკეთებული).

4. ხელნაწერი უთარიღია. „გადაწერილი ჩანს რუსეთში (1737 წლამდე) იმ დენიდან, რომელიც ვახტანგის ხელით არის ნასწორები და დატულია საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის საახიო მუზეუმისეულ ფონდში (საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა გზამკვლევი, 1953 წ., გვ. 37).

¹ რუსული ქალაქების სიგრძე და განი ნაჩვენებია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით მხოლოდ სამ ქალაქზე.

5. ხელნაწერის ტყავის ძველ ყდაზე ამოტვიფრულია გეომეტრიული ნახაზები გარშემო რუსული წარწერით, რომელშიაც მოხსენებულია ვახტანგ VI.

ანდერძები (მთარგმნელისა): 1. „მე, მეფემ ვახტანგ, ეს ზიჯი ქართულად ულუყბეგის ზიჯი დამ ვთარგმნე და ეს ქართული თვის დადგი დავსწერე“, 43 გვ.

2. „ქ. დასაწყისი ზიჯისა ამის სწავლისა, თარგმნილი მეფის ვახტანგისა. ეს ულუყბეგის ზიჯი, მე, მეფე ვახტანგ გამოვილე პირზე აბდურბა თავრიზელის შეწვევით. ეს ზიჯის სწავლის რიგები, როგორც იმათში იყო, ისე გარდმოვსწერე და სახელები იმათისავე ენით არის, რომ ქართულს ენაში არც მცოდნე ვინმე იყო და არც წიგნი, და შესატყობრად მოსწავლეს გაუჭირდებოდა, და იმათი სახელებისა ერთი თარგმანი და მეორე, რომელი რასა ქვიან, იმას ქვეით დაგვიწერია. ჯერ ეს ისწავლეთ და მერმე ქვეითი, მაგრამ უოსტატოთ ცოტა ამ წიგნის საქმე ყველა რამ ძნელია. და თუ ვინმე ამას წალმართ ისწავლით, გაქადვილდება და ქართულის სახელებით დასწერეთ ესეცა. და თუ რამ დაგვეკლოს, ისიც ამა ზეით, თარიხებისა და თვის დადგები კარგა გამოგვილია, მაგრამ სხვას ანგარიშებს ვერცა ვინ შეიტყობდა და არც მაგთონი სახმარია, მაგთონს არას გამოვეყენდით, და ვისაც ამის წალმართ გინდოდეს, ჯაზვალი სწორად გამოგვილია და როგორც უნდა, იმის სწავლას სისწორე აკლია. ამას ქვეით სამი დასაწყისი რომ არი, მეორე, მესამე და მეოთხე, სწორია. მაგრამ ეს სწავლეები, როგორც ეს ზიჯი გამოუღიათ და ან რომელი როგორ უბოვნიათ, ის დაუწერიათ, რომ თუ ვისმე ახლის ზიჯის გამოღება უნდოდეს, იცოდეს, რომ ასე უნდა, თვარემ რაც მოსახმარისა ყველასათვის, ჯადვალი გაუკეთებია და ამ წიგნში დაუწერია. იმ ჯადვალადამ რომ იმ საქმის გამოღება ისწავლოთ, თაღუმის დაწერა თუ სხვა მასკულაების საქმე, ყველა შეგძლებათ შეს[ატყობრად მნათობთა თუ დამტკიცებულთა“, 68 გვ.

მინაწერები: 1. „ივანე ანდრონიკაშვილი“, ზემო საცავი ფურცელი.

2. „ვარსკვლავთ-მრიცხველობა თათრულიდამ ნათარგმნი მეფე ვახტანგისაგან“, ზემო საცავი ფურც.

(162)

162

პორფირის შეყვანილება. 1740

410 გვ.: 31×20; ჭალადი ფრიად დაზიანებული (დამწვარია მელნისაგან): ტყავ-გადაკრული ხის ყდა, დაზიანებული: ნუსხური, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით.

„პორფირისა შეყვანილება. ნათესავისათჳს. — ხოლო ჰგავს, უკეთუ არცა ნათესავი და არცა სახე მარტივად ითქმინან, რამეთუ ნათესავად ითქმის და ვიეთთა ჭონებითა რაჲმე ერთისა რაჲსამე მიმართ და თუთულისა მიმართ შეკრებაჲ...“ 1—409 გვ.

შენიშვნა: უძღვის შესავალი: „ნანდილ საჭიროსი ხურისაორე და არისტოტელისა მიერთსა(!) შინა კატელორითა მნებავი მასწავლელობათა ცნობად...“ 1 გვ.

ანდერძი: „ნებითა და წყალობითა საღთოსა არსებისათა აღწერა წიგნი ესე სრული ღრისმეტყულება, თქმული წინა იოანე დამასკელიისა. ძალითა ღრისათა ვიმუშავე მე, ფრიად ცოდვილ-საწყალობელმან ზებედე; ძემან იესესიმან, ზებედე ვანმან. უკეთუ ცთომილი იპოვებოდეს, ნუ მწყვეთ, უფალნო, უწყოდეთ, რამეთუ. რაოდენ მიგწუთებოდი გამართვად, სიცონილსა არ ვერჩდი, ხოლო ცთომილება არა მხოლოდ ჩემ მიერ, არამედ ნათესავთა მთავართაგან ვჭურეტო, იტყოდა. და სრულ იქმნა ქყნასა რუსეთსა, ქალაქსა ნოვგოროდს, რომელ არს ახალ-ქალაქი, მეფობასა ანნას იოანესისა, ქრისტეს აქეთ ჩემ 1740, მარტსა კა“, 409 გვ.

(163)

163

ფსალმუნთა თარგმანება (გამოკრებილი). 1815

II ფ.; 428 გვ.; 33 × 21; ქალაღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; გადაწერის თარიღი: 1815 წ. XI. 18. (423 გვ.); დაწერულია: I-II რვ, 10, 372, 42 4 — 428 გვ.

„კანონი ა. სიტყუანი ფსალმუნთანი, შემოკლებით თარგმანთაგან გამოკრებულნი მრავალთა წიგნთაგან. ფსალმუნი ალილუია.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა განზრახუასა უღმრთოთასა და გზასა ცოდულთასა არა დასდგა...“ 11—371 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის სიმბოლოთა განმარტება: „ელუა ღისა არს მოსწრაფედ მოვლინება ძალსა საკვირეულებათა და შეწვენათა მისთასა...“ 1—9 გვ.

2. ბოლოს დართული აქვს: „გალობა მოსესი გამოსლუათა შინა, განმარტება. — გალობა არს თვისსაებრ უკუშ სიტყუსა...“ 373—423 გვ.

3. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „სრულ იქმნა წელსა 1815, თბუშსა ნოემბერსა 18“.

(164)

164

ყარამანიანი. 1820

722 გვ.; 26.5 × 18; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); გადამწერი ანდრია [ალექსიშვილი]; 18 20. VII. 8; პეტერბურგი (722 გვ.).

„თავი პირველი. ყარამანიანი.—ქ. პირველ ჟამად სპარსეთშიგან იყო ჯელმწიფე ერთი, რომელსაც ეწოდა თანხმურად. ესე იყო მორჭმულა და აღსრულებული ყოველსა ზედან სპარსეთსა. ჟამსა მისსა მეფობისასა ქაჯთა და დევთაგან კაცთა ნათესავთა მრავალი ზიანი ეცემოდათ...“ 3—722 გვ.
წყდება: „...ყარამან და სარეიხურამან მარადის სიხარულსა და შვებაში იყვნენ და მწუხარება არღარავის რა ჰქონდათ იმათში ლხინის შვებისა და შექცევისა და განცხრომის მეტი“ 722 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს მისდევს დ. ლაზარევისა და ნ. კობლაძის 1875 წ. გამოცემული ყარამანიანის I, II, III და IV კარებს.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей, ტ. II, გვ. 607).

3. ხელნაწერის გადამწერის გვარი აღდგენილია მომდევნო ხელნაწერის ანდრძის მიხედვით.

ანდრძები: 1. მთარგმნელისა: „ქ. ამბავი ყარამანისა თურქთა ენისაგან ქართულსა ენასა ზედან თარგმნილი ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ა, სარდლის ძის ქეშიკრიბაშისა და ვ ი თ ი ს ა გ ა ნ. თუმცა არა რიტორთა ენითა შეწყობილი არს, მაგრამ ამისთვის დაწვევრ თარგმანსა ამას ზედა, ვინათგან წიგნი ყარამანისა ქართველთა ენასა ზედან დღესაქამომდე არსად იპოებოდა. და აწ ვისცა უკეთ გენებოსთ გაკეთებათ თქვენ გამართედ“, 2 გვ.

2. გადამწერისა: „სრულ იქმნა წელსა ჩყკ. ელისის წ, სამეფოს ქალაქს პეტერბურღში. ღმერთო, მშვიდობაში და ბედნიერებაში მოახმარე მეფის ძეს ფარნავაზს და მეფის სძალს ანნას. მკითხველნო, მეცა შენდობას მიბრძანებდეთ და ბრალთა ჩემთა მოტყუებას, ანდრია [ალექსიშვილი]“, 722. გვ.

მინაწერები: 1 და 722 გვ.

(165)

165

ყარამანიანი. 1820

669 გვ.; 29 × 19; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); გადამწერი: აღუქსიშვილი ანდრია (669 გვ.); პეტერბურგი 1820 წ. (669 გვ.).

«ყარამანიანი». «კარი მეოთხე. ყარამანიანი და ამბავი ყარამანისა, კვალად იწყება ამბავი ყაპრისა, შემდგომად სულეიმანის ბალისა, მერე აღლან აჰანდისა, ჩალაქ აიარისა, არყას სალიმისა, ჯანსუზ აიარისა, სულეიმანის ბალისა და ფარიმანია ციხის ამბავი და ზღვის კოშკის ამბავიც დროსა ინდოეთის ჯელმწიფის რაიაზამისასა, რომელსა ეწოდებოდა შამალშა.—იმ ჟამად, ოდეს ყარამანის შემწეობით უშანგშამ ინდოეთი და სინდეთი დაიპყრა და საბრძანებლად თჳსად ჰყო...» 1—668 გვ.

წყდებ: რადგან ესე სწორეთ ასეა, ყოველთავე განმზადება გმართებთო, მარად ჟამს მომლოდნე იყენითო და გახსომდეთო, რომ ღმერთია უკვდავი და არა კაციო*, 668 გვ.

შენიშვნა: 1: ხელნაწერი შეიცავს დ. ლაზარევის და ნ. კობლაძის 1877—78 წ. გამოცემული ყარამანიანის V, VI კარებსა, და VIII კარის დასაწყისს (იხ. ხსენებულ გამოცემის გვ. 329—548).

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს. (იხ. Описание..., ტ. II, გვ. 607.). ანდრძი: «წელსა ჩუკ გარდმოვსწერ[ე] დიდს სამეფოა ქალაქს პეტრებუხსა ყარამანიანი ესე. ორი კარი სრული არს. ღმერთო, მშვიდობაში მოახმარე ბატონისშვილს ფარნაოზს და მეფის სძალს ანანას. მკითხველნო, მეცა შენდობას მიბრძანებდეთ, მათს მონას, საქართველოს ახნაურსშვილს, ხიდისთავს მოსახლეს აღუქსიშვილს ანდრიას», 669 გვ.

(166)

166

თვენი. XVIII

318 გვ.; 34 × 20; ქალაღი; დაშლილი, ნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრულად, სინგურით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 308 გვ.

«თთუშსა დეკემბერსა აქუს დღე ღა. პირუშლსა დღესა. წმიდისა წინასწარმეტყულისა ნაომისა ალილუია ანუ ტროპარი. დასდებელი ჳმა ბ. დიდ-არს ძალი ჯურისა.—მადლი სულისა წმიდისა დაემკვდრა შენ თანა, წინასწარმეტყუელი...» 1—4 გვ.

2. «თთუშსა დეკემბერსა ბ. წმიდისა წინასწარმეტყულისა ამბაკომისა. ამასვე დღესა წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ისე წილკანის ეპისკოპოსისა ათორმეტთაგანისა, აკოლიტია ამისი წერილ არს. შემდგომად ამის აკოლოტიისა «უფალო ღაღად ვჰყავსსა» ზედა დასდებელი წინასწარმეტყულისა, ჳმა დ. მწენონი.—ბრწყინულე მადლი სულისა შეიწყნარა დიდებულმან ამბაკომ საკრულმან და იჰმნა ლთივ შუშნიერ...» 4—23 გვ.

შენიშვნა: აქვე შეტანილია სხვა საგალობელთა შორის: «ა. აკოლოტია წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ისე წილკანის ეპისკოპოსისა...» # ბ. «კანონი ღწის მშობლისა, რომლისა კიდურ-წერილობა[ა]: ეტლო მზისა სიმართლისაო, განმანათლევ. ან ტონისა...» გ. კანონი მღუდელ-მთავრისა, კმნილი უფლისა ბესარიონ კა-

თოლიკოსისა...“ დ. „სხუაკანონი მლუდელ-მთავრისა, ქმნილი ანტონისა...“
ენიკოლოზტფილელიისა და ვ. იოანე ფილოსოფოსის საგალობლები.

3. „თთუშსა დეკემბერსა გ. წმიდისა წინასწარმეტყულისა სოფონიასისი. «უფალო ღალად ვჰყავსსა» ზედა დასდებელი წინასწარმეტყულისა გ, ჯმა დ. რომელი იწოდე.—რომელმან შარავანდელი სალთოსა მის ბრწყინუალები-სა შეიწყნარე...“ 23—26 გვ.

შენიშვნა: სხვა საგალობლებთა შორის არის: „ცისკრად კანონი, რომლისა კი-ღურ-წერილობა[ა]: სოფონიას დიდებამან განმბარწყინვოს მე. თეოფანესი. ჯმა გ...“ 24 გვ.

4. „თთუშსა დეკემბერსა დ. წმიდისა დიდისა მოწამისა ვარვარასი და ღირსისა მამისა ჩვენისა იოანე დამასკელიისა. «ოღალად ვჰყავსსა» ზედა დასდებელი წმიდისა, ჯმა ბ.—რაქამს ძელისაგან.—რა ქამს იხილა-სამსჯავროსა მას საშინელსა...“ 27—34 გვ.

5. „თთუშსა დეკემბერსა ე. ღირსისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუშნისა საბზ განწმედილისა მცირესა ზედა მწუხრსა დასდებელი დ-ჯმა ა. ყოვლად ქებულნო.—მხილულ იქმენ გონებითა ძლიერ საცნობელითა, ვითარცა მუშაკი სალთო სიტყუსა...“ 34—47 გვ.

6. „თთუშსა დეკემბერსა ვ. წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა ნიკო-ლაოს მთავარეპისკოპოსისა მირონ-ლუკიისა საკვრულთ-მოქმედისა...“ 47—64 გვ.

7. „თთუშსა დეკემბერსა ზ. წმიდათა შორის მამისა ჩრისა ამბროსი მედიოლანელ ეპისკოპოსისა...“ 64—68 გვ.

8. „თთუშსა დეკემბერსა შ. ღირსისა მამისა ჩუშნისა პატაპისა. უკეთუ ჰნებავს უპირატესსა ალილუია ანუ ტროპარი და ჰგალობს ტიბიკონისაებრ...“ 68—72 გვ.

9. „თთუშსა დეკემბერსა თ. მუცლად-ღეზა წმიდისა ანნასისი. რაქამს მუცლად იღებდა წმიდასა ღრის მშობელსა...“ 72—80 გვ.

10. „თთუშსა დეკემბერსა ი. წმიდათა მოწამეთა მინა, ერმოგენი და ევლრაფოსი...“ 81—86 გვ.

11. „თთუშსა დეკემბერსა იგ. ღირსისა მამისა ჩუშნისა დანიილ მესუტისა...“ 86—102 გვ.

12. „თთუშსა დეკემბერსა იბ. ღირსისა მამისა ჩუშნისა სპირიდონ საკვრველთმოქმედისა ეპისკოპოსისა ტრიმიოზენტელისა...“ 102 — 105 გვ.

13. „თთუშსა დეკემბერსა იგ. წმიდათა მოწამეთა ევსტრატე, ავქსენტე, ევდენი, მარდარი და ორესტისი და წმიდისა მოწამისა ლუკია ქალწულისა...“ 106—117 გვ.

14. „თთუშსა დეკემბერსა იდ. წმიდათა მოწამეთა თვრასო, ლევკი ფილიმინ და მისთანათა...“ 117—121 გვ.

15. „თთუშსა დეკემბერსა იე. წმიდისა მლუდელ-მოწამისა ელევთერიისი და ღირსისა მამისა ჩუშნისა პავლე ლათრელიისა...“ 121—130 გვ.

16. „თთუშსა დეკემბერსა ივ. წმიდისა წინასწარმეტყულისა ანგია-სისი...“ 130—133 გვ.

17. „თთუშსა დეკემბერსა იზ. წმიდისა წინასწარმეტყულისა და ნი-
ლისა და წმიდათა სამთა ყრმათა ანანია, აზარია და მიხაი-
ლისი...“ 133—140 გვ.

18. „თთუშსა დეკემბერსა იმ. წმიდისა მოწამისა სევასტიანესი და
მოყუასთა მისთა...“ 140—161 გვ.

19. „თთუშსა დეკემბერსა ით. წმიდისა მოწამისა ვონიფანტესი...“
161—165.

20. „თთუშსა დეკემბერსა კ. წინა-დღესასწაული კორციელად შობისა
უფლისა ღისა და მაცხოვრისა ჩუშნისა იესო ქრისტესი და ჯსენება წმიდისა
მლუდელმოწამისა ეგნატი ღმერთშემოსილისა. «უფალო ღალად ვჰყავსსა»
ზედა დასდებელი. წინა-დღესასწაულისა გ. და წმიდისა გ დასდებელი წინა-
დღესასწაულისა, გმა ა. თუთ-წმოვანი ანატოლისა...“ 165—179 გვ.

21. „თთუშსა დეკემბერსა კა. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და
წმიდისა მოწამისა იულიანასი, რომელი იყო ნიკომიდიელი...“ 179—188.

22. „თთუშსა დეკემბერსა კბ. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და
წმიდისა დიდისა მოწამისა ანასტასიასი მწამლუსლობათა დამკსნე-
ლისა...“ 189—200 გვ.

23. „თთუშსა დეკემბერსა კგ. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და
წმიდათა ათთა მოწამეთა, რომელნი იყუნეს კრიტელნი...“ 200—210 გვ.

24. „თთუშსა დეკემბერსა კდ. წინა-დღესასწაული ქრისტეს შობისა და
ჰხსენება წმიდისა ღირსისა მოწამისა ევდენიასი...“ 210—238 გვ.

25. „თთუშსა დეკემბერსა კე. კორციელი შობა უფლისა ღისა და მა-
ცხოვრისა ჩუშნისა იესო ქრისტესი...“ 239—256 გვ.

26. „თთუშსა დეკემბერსა კვ. კრება ყოვლად წმიდისა ღის მშობელისა
და ჯსენება წმიდისა მღვდელმოწამისა ევთიმი სარდიის ეპისკოპოსისა...“
256—271.

27. „თთუშსა დეკემბერსა კზ. წმიდისა მოციქულისა პირველ მოწამისა
და არხიდაკონისა სტეფანესი და ღირსისა მამისა ჩუშნისა და აღმსა-
რებელისა თეოდორე გამომწერალისა და მამისა თეოფანე გალობათა
მთქმელისა...“ 271—281 გვ.

28. „თთუშსა დეკემბერსა კმ. წმიდათა ორთა ბევრთა მოწამეთა, რო-
მელნი ნიკომიდიას დაიწუნეს...“ 281—287 გვ.

29. „თთუშსა დეკემბერსა კთ. წმიდათა ჩჩლთა ათოთხმეტ ათასთა
ქრისტესთჳს მომწყდართა ჰიროდის მიერ ბეთლემს ჰურიასტანისასა...“
287—295 გვ.

30. „თთუშსა დეკემბერსა ლ. წმიდისა მოწამისა ანუსიასი და ღირსი-
სა დედისა ჩწისა მელანიასი და ღირსისა ოტიკესი...“ 295—305 გვ.

31. „თთუშსა დეკემბერსა ლა. ღირსისა დედისა ჩუშნისა მელანი-
სი...“ 306—307 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა
გრიგორი ღისმეტყულისა შობისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა წმიდი-
საგან ქალწულისა. — ქრისტე იშუშბის, ადიდებდით, ქრისტე ზეცით მოვალს, მიეგებ-
ვოდეთ...“ 309—318 გვ.

ბ. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღისმეტ-
ყუშლისა კოსტანტინეპოლელ მთაწარეპისკოპოსისა ნათლის-ღებისათჳს უფლისა
ჩუშნისა იესუ ქრისტესსა დღესა განცხადებასა...“ 318 გვ.

წყდებ ა... „ჟამი არს მეორედ შობისა, ვიშუენეთ ჴუბგარდამო. ჟამი არს გა-
ნახლებისა, პირველი იგი ადამი შევიმოსოთ, ნუ დავადგრებით, ვითარ...“

(167)

167

კრებული. 1725

247 ფ.; 31 × 20; ქალაღი, დაზიანებული, ბოლონაკლული; I—29 ფურცლები დაზიანებულია. ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; არის მრავალი ჩანახაზი და ჩანახატი. მთარგმნელი მიხ[ე]ილ ელივიჩი (1r); ადგილი მოსკოვი (1 r); 1725 წ. (1 r); დაუწერელია ფ-ბი: 9 v, 110 v, 112 r v, 118 v, 119 r, 122 v, 125 v, 128 v, 129 v, 133 v, 134 v, 135 v, 137 v, 138 v, 142 v, 144 v, 145 v, 146 r, 148 v, 149 v, 150 v, 151 v, 158 v, 160 v, 161 v, 163 v, 166 r, 168 r, 169 v, 170 r, 171 r, 182 v, 185 v, 191 v, 219 v, ნახატებისათვის დატოვებულია თავისუფალი გვერდები: 116 r, 123 v, 124 r, 126 v, 127 r, 136 r, 159 r.

1. „მცირე რამ გამოკრებული ანგარიშის ცოდნისა.— პირველად დათელის ცოდნა არის, რომ ერთისათვისაც ერთი დაისმის, ათისათვისაც ერთი დაისმის...“ 1 r — 111 v.

2. «საარტილერიო წიგნი» „... სარქველი და თავი კარგათ მოუგლისე, რომ ქარი არ ჰაგარდეს, მასუკან ოთხი სა[ა]თი რომ გამოვიდეს, რათაც გინდა, იმათ მოიგმარებ შესაქცევისათვის თუ სხვა საცეცხლოს საქმისათვის...“ 113 r.

წყდება: „... ქ. და რამდენჯერაც ზარბაზნის სროლა გინდოდეს, ყოველ[ე]ლთვინ უნდა გამოსწმინდო და მერმე ისე გასტენო ამისთვის, რომ არც ცა თერაკად ცეც...“

შენიშვნა: 1. ამ კრებულშივეს ორი ნაწარმოები სხვადასხვა ხელთ არის დაწერილი.

2. მთელი კრებული ნასწორები უნდა იყოს ვახტანგ VI-ის მიერ.

3. ამ კრებულის შესახებ იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა საცავების გზამკვლევი, თბ., 1951 წ., გვ. 37.

4. «საარტილერიო წიგნი» ეს ტექსტი ალექსანდრე ბატონიშვილის ნათარგმნია (იხ. დასახელებული გზამკვლევი, გვ. 39, შდრ. H—1069).

ანდერძი: „ქ. ეს წიგნი მე მიხილ ელივიჩ ვათარგმნე(!) რუსულისაგან ქართულად, ოდეს მობაძანდა მეფე ვახტანგ ქალაქსა მოსკოვს. მან მიბრძანა და თვით მანვე ქართულის ენით გაქსწორა და ვრცლად დასწერა, საუკუნომცა არიან წელნი და ჟამნი ცხოვრების მისისნი, ამინ. ქრისტეს აქათ ჩლკე, სეკდენბერს ი განსრულდა წერილი ესე“ (1r). (ანდერძი ეხება «ანგარიშის ცოდნის წიგნს»).

მიწაწერი: „ქ. ლთისაგან ამ[ა]ლღებულმან მეფეთ-მეფემან და თვით ხემწიფემან, მპყრობელმან ქართლისა, კახეთისა, შამშადინისა, ყაზახისა და ბორჩალოსმან მეორემან პატრონმან ირაკლი მ მიბძანა რუსულს დასტურზე არტილერის გაკეთება საქართველოს კაცს გიორგი თარხანს. სახელითა მლთისათა, მეწეწენით პატრონისა ჩემისათა გავ[ა]კმთე, გავ[ა]წყე ზარბაზნები, რომ რუსთაც დიდათ მოსწონსთ, ქართველთა და კახთ[ა]ც დიდათ იმედათ უჩანსთ, ვინც წ[ა]რიკითხვიდეთ, შენდობას მიბძანებდეთ, ლთი შეგინდობსთ თქვენს ცოდვ[ა]ს“ (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

(168)

168

კრებული. 182ა

378 გვ.: 21 × 16.5; ქაღალდი; მუყაოს ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; გადამწერი: ბეჟან ფავლენიშვილი (325 გვ.); 1825 იანვრის 5 (325 გვ.).

1. «მარკოს ავრელიუსი, —საყოფაქცეო ჰსჯა». „თქმული მარკ ავრილისა, რომის კეისრისა. წიგნი პირუშლი.—§ 1. პაპისა ჩემისა ვერუხისაგან ვისწავლე სიმდაბლე და უშურველობა...“ 1—324 გვ.

3. „მოკლედ სიტყვს-გება სოგრატიისა. სწავლა პირუშლი. სხუათა თარგმნული ფილოსოფოსთა რუსულისგან ქართულსა ენას ზედა.—ნიშანი კეუისა ის არის, კაცს კაცის განსაცდელში ჩაგდება უმძიმდეს. სიკეთე უქულ (!) (არ იქნება), ცალიერი არის...“ 327 — 342 გვ.

3. „იგავნი კეთილგონიერისა არისტოტელისანი.—შენ თავს ნურც აქებ და ნურც აძაგებ. თუ თავს იქებ, არაფერი იქმნები, და თუ იძაგებ, ქუსყანასა ფარისეველად აღმოსჩნდები...“ 342—354 გვ.

4. „მოკლედ განოსახსნელი ამბავი, წიგნი მეორე ჰრომის კეისრებისა, სხუათა მეფეთა და მხედართა მთავრობისა.—ივლიანე კეისარი ერთხელ ნავში იჯდა და დიდი ღელვა აუღდა...“ 355—377 გვ.

ანდერძი: „ჩემ ბეჟან ფავლენიშვილისა მიერ წელსა 1825-სა იანვრის ე-სა,“ 325 გვ.

მინაწერი: 1. ხელნაწერის 378 გვ. და ქვედა ყდის შიდა მხარეს მიწერილი აქვს: „ხელნაწერი წიგნები უფალი ზაქარია კიკინაძისი“ (ტექსტი გადახზულია). 2, 325. გვ.

(169)

169

ტროადის ისტორია. 1829

XIII ფ.: 238 გვ.; 33.5 × 21; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადამწერი იოანე იალღუხისძე; 1829. I. 20. (209 გვ.); დაუწერელია: I—XIII r v 210 გვ. 216—238 გვ.

«ტროადის ისტორია», „მეფისა პელეისათვის, რომელმან გაგზავნა იაზონ შონად ოქროს მატყლოანისა მის ვერძისა.—თესალონიკისა სამეფოსა შინა, რომლისა ქვეყანისა კაცნი მირმიადონენდ იწოდებოდენ, მეფობდა მეფე ვინმე გვარიანი და მართალი, სახელით პელეი, მეუღლით თუსით ფეთიდა დედოფლითურთ, რომელთაგან იშვა კაცი ეგოდენ ძლიერი და ეგოდენ კადნიერ, სახელით ახილეს..“ 1—209 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „საძიებელი წიგნისა ამის ტროადის ისტორიისა...“ 211—215 გვ. ბ. „მატიანე, რომელსა შინა წერილ არს დარღუშვა ქალაქისა ტროადისა (!) ფრილიისა საკლემწიფოასა და აღშენება მისი და დიდნი აშვედრებულნი ბრძოლანი, ვითარ იბრძოდენ მისთვის მეფენი და მთავარნი ქვეყანისანი და რაჲსათუს გარდუბრუნდათ ესეოდენნი და ესევითარი სამეფოა ტროიანელთა მფლობელთა და ნათხარს მინდვრად დაიდვა სრულისა გაოხრებითა. და კვალად რომელნი მეფენი და მთავარნი ებრძოდენ მას, და რომელნი მას ეშველებოდენ, და რაოდენნი ჟამნი იბრძოდნეს, და ვინ მათგანი დაეცა ბრძოლასა შიგან, და ვითარისა საჭურველითა და ვისის კვეთებითა—ყოველნივე ესე აქა თათოფულად აღწერილ არიან. აღსწერეს ესე პირველად მემატანეთა დით(!) ბერძენმან და ფრილინდარიამ ჰუმარიტთა მოწამეთა ტროიანელთა ბრძოლისა ამდ, რომელ დამწრენი (!) იგი თათ

იუუნეს ბრძოლათა შიგან და თვთმზილველ არიან ყოფილისა მის დაწყებითგან საქმეთა მათთა, ამისთჳს მართლიადცა აღსწერეს იგი. და მერმელა პირად-პირადთაჲთა შინა ომირ. ვირლილიამ და ოვიდი სოლომონელმან დაჰსწერეს იგი თვთაეულთა მათგანთა, გარნა არა მართლიად, რომელთა შორის მრავალნი სიტყვა უსწორობანი და ტყუილზღაპარი მოიპოვენეს; და უფროსლა ოვიდი სოლომონელმან ფრიადისა ცრუ სიტყვა-მოზღაპრებით აღსწერა, ვინათგან შთაურენადმერთნი, რომელთაცა ძველნი ელლინი პატივ-ჰსცემდენ, მაშველებელად ბერძენთა და მბრძოლველად ტროიანელთა და მათ თანა ყოფილად ბრძოლასა შიგან, ვითარცა კაცნი-ცხოველნი და სხვანიცა ბევრნი მოზღაპრებულნი, და ესე ჳეშმარიტი მატანე დით(!) ბერძენისა მიერ აღწერილ არს“, XIII r.

ანდერძი: „სრულ-იქმნა ძალითა ყოველთა კეთილთა მასრულისა ღთისათა ჳეღითა ღებერსკის სკვარტრისა იოანე იალღუზის ძისათა იანერის ჳხა დღესა, ჩჳყთ ხაწელსა“, 209 გვ.

(170)

170

ბარამგულიჯანიანი. 1621

XIII, 128 ფ.; 33 × 22; ქალაღი მოღურჯო ფერის; ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; მხედრული, სათურები სინგურით; გადამწერი: დავით რექტორი (101r); 1821 წ. XII, 15 (101r); დაუწერელია; I—VIII ფ.; 101 v, 106 r, 109 r—128 v.

«ბარამგულიჯანიანი». «კარი პირუშლი დასაწყისი. ჯონშერ ჩინელთა მეფის ჰამბაენი, რომელსა ზედან იწყების მიჯნურობა გულიჯანისა და ბარამ ჳაბუქისა, ისმენდინ, მეფეთ მეფეო, ცხონდი უჳუნისამდე. ესრეთ უხმობენ წიგნსა ამას ბარამიანიად, ისმინეთ და გულისგმა ჳყავით, წარმკითხველნო—არსებით ვჰხადი ერთ უფლად; სამ-სახედ გვამოვენბასა, მამისა მიერ ძესა და ეგრეთ სულისა თნებასა...» 1r—101r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ეროვის: „საძიებელი წიგნისა ამის ბარამ ჩინელთა მეფისა და გულიჯან დედოფლისა“, 107 r—108 v.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს: E. Такайшвили. Описание рукописей...ტ. I. 1902—1904 წ., 531—540 გვ.; იხილეთ აგრეთვე კ. კვეციმიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია. ტ. II, თბ. 1952, გვ. 311—316.

ანდერძი: 1. ანდერძი გამლექსავისა: „დასრულდა წიგნი ესე ბარამიანი და იქმნა ამა მიჯნურობა ჰამბავთა ლექსი რვაას ათორმეტი, რომელმან გავლექსე თვისა სამსა და დავსწერე დღეში რვეული ერთი და მისთჳს ვერარაი კაი ჳელი. ამბთ-ჳებას ცალჳე უნდა წაიკითხვდეთ, ამაში ნუ შერთავთ“, 101 r.

2. «ანდერძი წიგნისა ამის მთქმელისა».—

„ჳა სწავლის მოყუარენო და მოთბრობისა მოსაწადენო, სიბრძნის მეძიებელნო და მეცნიერებისა საუნჯენო, რომელიმე ჰხადით ჳეშმარიტებისა მცნებათა და უპირველესთა მათ ბრძენთა სიტყურ-ყოფასა, ყურად-იღებთ წერილთა მათთა. შეიძინებთ მიმოდამფენელთა თქვენგან, გემოვან იქმნებით ბუნებისა სიმბურვალითა და სჯულიერ ყოფად კაცყოფილებისა ჩვენისათჳს. რომელიმე ზადით მიბაძთა უწინარეს განომეტყუშლთა საღმრთოთა სამიჯნუროთასა, ნეტარ ზართ და კეთილი გეყოს თქვენ. და რომელნი მემცალა იურები მსოფლიოსა ამის საშველად ნასიტყუსა კველუცთა ზედან ყმა ქალთა მიჯნურობასა, იგი არა სარგებელ გეყოს სასწრაღ სულთათჳს. ვინადგან ყოფილან ზოგადნი ბრძენნი სოფლისა ამის ნივთთა მღალადებელნი, რომელთამე უთჳვამსთ საქმენი საერთოთა ვაჳთა საკეთილნი, პირმზეთა თანასიყვარულნი, დაუტკობით ლექსითა გემოვანიოთა და ჰამბითაცა შვენიერითა; ვჰსთჳნეთ ესეცა მათ თანა, ვითარცა იაგუნდთა შორის კენჭნი, ანუ მთოვარეთა შორის ვარსკულავნი, ნათელსა შორის ბნელი და ვარდთა თანა ასკილნი, ესრეთ შორს არიან საერონი საღმრთოთა წერილთა მიერ, ვითარცა ესე ესრეთ...

არიან წიგნები საერთო კაცთა შესატკბობელნი, ბრძენთა და ფილოსოფოსთაგან თქმულნი სამღერებლად და სალაღობელად მსმენელთა მისათუჳს, ვინადგან ნივთიერნი და მსოფლიონი კაცნი საწუთროსა შიგან რასმე შერებოდიან. მაშ არ დაჰსწორდენ იგი ფილოსოფოსნი, რომე ზოგადთა კბაუტთა პირმზეთა ქალთათჳს რაოდენნი ძლიერნი საკაცობონი ღვაწლნი დადვიან, ანუ მიჯნურთა რა პატკიენი ნახიან და მნათობნი მკლავით გამოიყუანიან. აბა მათსა ეზდენსა კეთილსა თუ ბოროტსა საქმესა არა ცუდათ რასმე დაჰკარგვიდენ და იტყოდენ ვაჟთა კბაუტობისა სასწავლებელად და თჳსისა სიბრძნისაცა გამოსაცხადებელად. და მერმე, მათ სამღელელთა წერილთა ყოველთა კაცთა ბუნება ვერსადა მისწვდებოდა და მისთჳს მოიგონეს, რომე ერისკაცნი უსწავლელნი და ცოდნა დაკლებულნი არ დარჩენ და ამაზედ იხალისებდენ და საკბაუტოსა საქმესა ყურს მიუპყრობდენ. ზოგმან სხუა ჰსთქუა და ზოგმან სხუა, და ერთი ესე მე მითქუამს.

აწე ესე დიდისა ჩინელთა კელმწიფის ჯონშერისა ჰამბავნი იწყებოდა და მუნ მყოფთა კვლუტთა ქალთათჳს უსწოროთა კბაუტთა მიჯნურობა ითქმოდა და ბარამ კბაუტისა და გულიჯან ჩინელთა მეფის ასულისა, მათნი სურჯლი დაუცბრომელი და საკრველი. ესე ბარამ იყო სახლელუთაგან ტომი და ნერგად ყვავილი ფურცლოვანკმნილი მისი დიდისა ჩინელთა მეფისა და მისგანვე ძედ ნახარდი და შულად ნახმობი უნაყოფეობისათჳს მის კელმწიფისა. და იგი პირმზე და კმელთა ზედა მანათობელი გულიჯან ასული იყო მის კელმწიფისა. და ამით დაუცბრომელი ერთმანერთისა სურჯლისა ცეცხლისა სიმზურვალითა დაალეზულნი იყუნენ უმიჯნურესად ყოველთა სოფლისა შემბჭულულთა ძეთა კაცისათა. და მიწვენილ იყო ყოველსა ქვეყანასა საქმენი მათნი, და ოდეს ჰსენეს სპარსთა ფილოსოფოსთა და მოიწივა ჰამბავნი მათნი სპარსეთად, ბრძენთა გულნი მიუძღვანეს და მეცნიერთა ცნობანი განუზუნეს, შეიწვიეს და შეინაწვეგრეს, დაწერეს ჰამბად სპარსთა ენათა ზედან. მან ჰბრძენმან კაცმან კეთილად, არა თუმცა უსწავლელმან და უგბილმან, ჩუბინ ბრძენმან, რომელი იყო თემისაგან ქირმანელთასა, ჰსთქუა მათ მიჯნურთა საქმენი. და იცით ყოველთავე, რომელსაცა ქვეყანასა შიგან ლომთა კბაუტთაგან პირმთავრეთა ქალთა ზედან მიჯნურობანი იკმნებიან და ანუ შევნიერთა ქალთაგან კაცთა შორის ნახნი და ხარინფნი სიყუარულნი განეცხადებიან, იგი სპარსნი მეცნიერნი ტკბილისა გემოვანისა სიტყუთა დაჰსწერენ და გააუბნებენ მათ მოყუარეთა, და მათგან სხვანი მეცნიერნი ქართულად გარდმოიღებენ, და ესეცა იყო სპარსთა ენათაგან გარდმოთარგმნული.

აწე მენება და სურვიელ ვიყავ. ვეძიებდი, რომელ კელთ მეგდო. ოდეს ვჰპოვე მე, ყოველთა უნაკლულესმან და კეთილთა მეტყუელმანთა არღლილთაცა მიბაძვად, არა ღირს მჩენელმან ძემან კახეთის მიდინისამან და თეთ მ დი ვ ა ნ მ ა ნ ო ნ ა ნ ა მ. გავალექსე მათ მიჯნურთა სატრფიალონი ამბავნი, ნათქუამნი, რომელი არს ჰამბავნი მათნი კაცთა ერობისა მახალისებელი, ჯომარდობისა ეტლთა ზედან მაგალითად შემასრულებელი, ყმათა გაუობისა სიმენე გოლიათობისა მასწავლებელი, პურადობისა საბოძვარსა ზედან ბუნებისა გამჰსნელი, მოისარ ასპარეზთა ზედან ოროლისა მღერითა და ბურთისა გარდათურგენითა მაწინავებელობისა მამგონებელი, რომელი ახარებს კბაუტობასა ზედან კაცყოფილებასა ჩვენსა და მეცა მისთჳს კელ-ვჰყავ.

აწე ისმინეთ და გულსიკმა ჰყავით მცირესა ამას ნაშრომსა ზედან და სარწმუნო იკმენით. რომელიმე ამა ამბისა წიგნსა შიგან წერებულყო და მიგზუდით, დაუკლებელად ვეცადენით და მთლად შესრულებად გამოვიძიეთ, და იმ რიგად გავლექსეთ იგი ტკბილნი და გემოვანი ჰამბავნი, მაგრამ ბევრი რამე დამიშთა ამაღ, რომე ჩვენად დასახედავად ბევრნი ვინმე თავადნი, დიდებულნი თუ მცირენი, მობრძანდიან და საუბართა შეექცეოდნიან, ზოგნი ლაღობდიან და იციინდიან, ზოგნი ნარდსა და ჰადრაკსა ზედან იმღერდიან და მათმან ტკბილმან საუბარმან გული მიმიღის და წერაში ლექსი ველარ გავსჩალხი, და მე, რომელიც მენება, იმრიგად ვერ დაეგვარიანი. და რომელსაც არ მაიწონებთ, ამრიგათ აკლია სიკეთე. და მერმე არც კელის სიკეთეს გავუფრთხილდი, ამაღ რომე კალმად ბატის ფრთე მქონდა და ქალღელსა და მელანს თქვენც დახედეთ, არა ცუდნი და არს ჳელისანი არიან, და ამისთჳს და კარგი ჳელი არ მოვიდა და მერმე, რომელიც ტრიტონი მოფხევილი და მეორედ გაცთებული არის, ისიც სხვის საუბრის გონების გართუთ სხვა სიტყუა დაეჰსწერი. და გვედრები ყოველთა მეცნიერთა, რომე არა უგულუბელს ჰყოთ ღვაწლი მონისა.

თქვენისა, რომე ახალი ნათქვამი წიგნი იყო და ეს მრავალ გზის მოფხევილი ტრიკო-
ნი ამისთვის მოვიდა, რომე მას უკან გავაკეთე. ზოგი რამ გაუჩაღლავი ლექსი დამრჩო-
მოდა, ცალკე სადგომი ვერ დავინებე და ვერცა თავი წელთ მივიღე. ყოველთა დღე-
თა მსხდომარეთა, მათ შორის მიმოთქმითა გული ძლივ ვიპოვენი და კეთილნი სი-
ტყუანი მიმელის. ვაშურებდი შესრულებასა, დიდმარბუსა დღესა ვჰსწვრდი და სა-
ცელსიოსს განწესებულის ლოცვასგან ყოველნი ერნი შემოვბრუნდით. დღეში ერთი
რვეული დავჰსწერი ოთხმოცდათექვსმეტი ლექსი, რომე მრავალთა ნახიან სწრაფობა
კალამთა ჩემთა, მაგრამ ჯელის სიკვამ არ დამაჯერა. ბუზმა წამიხდინა ასო მრავალ
გზის და შეჰამა, და შეკვრაშიც ერთმანერთს ფურცელი მიეკრა და მელანი გაეცხო,
და ესეოდენი მანებელი და არა ჯელისშემწე რას კარგს წიგნს მოიყვანდა? ვიწყვე
ამ წიგნის გალექსვა ფებერელის დამდგეს, და დასრულდა გასულს აპრილს, და დაწე-
რით შესრულდა იე მაისს, ქ[ორონი]ქ[ონ]ს უიდ. ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას ოცდა
ექვსსა, დასაბამითგან ვიდრე აქამომდე შვიდი ათას ორას ოცდა თოთხმეტსა", 102r—
104 v.

3. „ანდერძი აღმწერლისა. —

იეეს ძირთა მეფენი ტომობენ დასაბამითა,
არიან ფილოსოფოსნი, რიტორებ დასაბამითა,
მამაბან თოკი სიბრძნისა, მე მასთან დასაბამითა,
ვჰკადრი ვარდისებრ სიტყუანი, ძმა უძღვნი დასაბამითა.

მწიგნობარს მართებს მეფეთ წინ დაჩოქილითა წერანი,
ალარსად მამხვდა ტყვექმნილსა, რა ვიოგო მე აწე რანი.
მოვშორდი საგაზდილოსა, სახლი მაქეს ოჯერ-ვერანი.
აწ მმართებს მისა მგონესა ძაძა და ამოწერანი.

ვიწყვე ამ წიგნის გალექსვა, ვიქმენ აშტარხანს რებული,
შევაძვე ტკბილად სიტყვანი, რაც მქონდა გულსა დებული,
ჯახეთით კიდევან ვჰქმნილვარ, კვლავ კიდევ იმედებული,
ონანად მიხმეთ, იქ ვიყავ მდივნობით სახელდებული.

ლარიბსა მომიგონია მე წამლად ცუდის დებისა,
არა მაქეს ნიკი კეთილი სამწერლოს იმედებისა,
კალამს მიზიდავს მურიწევი, ოდეს ფრთა დეარდებისა,
ცუდი მელანი ქალაღსა უმალ შიგ გავარდებისა.

მელანი მქრქალი. უსამყე, ცუდმან ქალაღმან გაისვა,
ფრთის კალამს მოსდის ბეწვი და უმალ წაგრზედან გაისვა,
დალონებულა მწერალი, ადგეს, იძაზოს გაისვა,
ამად არს დაქმუნებული, გულსა ლახვარი გაისვა.

წელი ვერ გამოვიჩინე, ქალაღმან მიყო ზიანი,
მელანმა იკლო ფერთა, მან შემქმნა მიზეზიანი,
ასო ვერ დავსტი გაწყობით, ვერ ჰოჯ ლამაზიანი,
მაშინცა ვჰსწვრდი ყოველდღე, რა დილა ენახი მიხიანი.

ნეტამც მწერალსა სამწერლო ვითა ჰსწადს, ესრეთ უნება,
მელანი, სპარსთა ქალაღდი, კალამი ჯელად უნება,
გამართვით ჰსწერდეს, მის გამო ბევრგან არ გაეთხუნება,
სიწყნარით ასო გააწყოს, არც ჯელი დაეწუნება.

ღვარძლი დავჰსთესე ასოთა, მოიმკის პურის ალოდა,
დავჰყარნე სწრაფად მარცვალნი კვალთა სიმრუდეს ალოდა,
მომკალსა მისცეს ნაყოფი იმედად გამოსალოდა,
ავს მიწას ცუდი ქვა ყრილი მუშაკმან ქებნა, ალოდა:

ჩინელთა მეფის ჰანბაგსა აწ ვიტყვი გალექსულობით,
 ჯარეგან ანბანთ-ქებასა დაუწერ თანშექსულებით,
 სხვადასხვას ვმასა ანბანთა თავით ბოლომდი სრულებით,
 თუ დამიწუნებთ მჰსმენილნი, შევიქნა გაბასრულებით.

ჰვამს მწერლისაგან სიმართლე, ჯელისაგანცა სრულისა,
 ქეშმარიტებით საკითხი, ყველას მოსწონდეს სრულისა,
 სახსენებელად ცოცხალთა, თუ ოდენ აღსასრულისა,
 აწ შემოკლდების სიტყუანი აწ წიგნის დასასრულისა“, 105 rv.

4. ანდრძი (გადამწერისა): „აღესწერე ესე ბარამგულიჯანი იანი მისი
 ბრწყინვალეების სტატისკის სოვეტნიკის და კავალერის თავადის გიორგი ვგნატის-
 ძის თუმანოვისათვის მე, კეთილშობილმან აღექსოვმან აღექსისს-
 ძემან და კახეთის სამეფოს თელავ ქალაქის სემინარიის რექტორმან და სიბრძნის-
 მოყვარემან დავითმან, და საძიებელიცა მევე გაუკეთე თთვისა დეკემბერსა
 იე, წელსა, ჩუკა, ქკს ფთ. დავით რექტორი“, 101 r.

(171)

171

ვახტანგ VI, ლექსთა კრებული, 1734—1737

130 გვ.; 32 × 20; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები და აბჯანის
 დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [1734—1737 წწ.], გადამწერი: დემეტრე ორბელიანი-
 (34 გვ.).

1. „მეფე ვახტანგ სამეფოსაგან კიდევან ქმნილი საღბუნად
 გულისა წყლულებათათვის მკურნალ თავისა თვისისათვის იქმნების და
 სწერს ესრეთ ისპაანს.—

აშკმული პირი სასარჯლო სარჯელისაგან იცოდა...“ 1—15 გვ.

2. „მოცალებასა შინა მყოფსა კმუნვა ნაღვლისა მაქარებლად იწერების-
 საქართველოს მეფის ვახტანგის მიერ დიდსა ქალაქსა პეტრებუხსა წე-
 ლისა.—

კაეშანმა დამიმონა ნაღველი მცა მისთვის წამლად...“ 15—16 გვ.

3. „ქ. აქა იწყებიან ტრფილისაგან სატრფოსათვის შაირობა დიდსა.
 ქალაქსა მოსკოვსა და მკითხველთა უჯმს გულისწმიერება, თუ ვისდამე.
 ტრფიალებს მეფე. საჯმარ არს ყური სმენად და გული გამოკველევად.—

ლექსი თქმულა გვარიანი, სასწავლოთი გამახარად...“ 16—34 გვ.

4. „ქ. მოკლედ სიტყვის-გება სოგრატიისი. სწავლა პირველი,
 თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანისშვილი-
 საგან და ლექსად ნაბრძანები მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან, რომელსა-
 ეწოდების სიბრძნე მალაღობელი. მრავალიჟამიერ(!)ყოს უფალმან.—

ტკბილმოუბარსა რუსთველსა დაუფრქვევია მკობანი...“ 35—107 გვ.

5. „ქ. წიგნი პირველი ამირნასარიანი სპარსულისაგან ქართუ-
 ლად ნათარგმნი მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან და ბოლოდ მოსკოვს.
 მის მეფისაგანვე გალექსული.—

დავიაარსენით არსისგან სანივთო უნივთელები...“ 107—130 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი აწერილი აქვს ჳქვ. თაყაიშვილს (Описание рукописей...
 ტ. II, გვ. 406—408).

2. ხელნაწერი გამოყენებულია ვახტანგ VI-ის ლექსებისა და პოემების გამოცემისას (ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები. აღ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით, 1947 წ.).

ანდერძი: „ეს აქა იქ ნათქვამი ლექსები მე დემეტრემ ორბელიანმა შეეკრიბე“, 34 გვ.

შინაწერები: „პეტრე უმიკაშვილისა“, ზემო ყდის ვ.

(172)

172

მარმონტელი, ველიაზარ. 1787

118 გვ.: 33 × 21; ქაღალდი; ნაკლული; ტყვის ტვიფრული ყდა; მხედრული მთარგმნელი: არქიმანდრიტი გაიოზი (თავფურცელი): 1787 წ. (თავფურცელი).

„ველიაზარ. თავი ა.—მოუძღვრებული განგრძობულითა მძრულთა პრომის იმპერია (სახელმწიფო) დღეთა იუსტინიანეს მოხუცებულებისათა დაუახლოვდა უკუ სრულსა შემუსრუასა...“ 1—118 გვ.

წყდება: „...ბედნიერობისათჳს ქუცნიერთა მცხოვრებთასა და დიდებისათჳს იუსტინიანესა უსუსურებით...“ 118 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი წყდება XVI თავზე.

2. დართული აქვს თავფურცელი: „ქმნილი ველიაზარიონი უფლისა მარმონტელი საგან, რომელიცა იყო წვერი ფრანცუზის აკადემიისა, თარგმნილი რუსულად იმისის იმპერატორების დიდებულებისა ეკატერინა მეორისა იმპერატრიცისი და თომპკობდლისა ყოვლისა რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა ვოლგასა ზედა, ხოლო რუსულით. ქართულსა ზედა ვიწყე თარგმნად არქიმანდრიტმან გაიოზს წელსა ქრისტესით 1787, ოკტომბერს 24 კრემენჩუკს. კრემენჩუკს ვოლგასა ზედა თარგმნილი იმპერატრიცა ეკატერინას მიერ“ (თავფურცელი).

3. გააჩნია კრიპტოგრაჲა (თავფურცელის ვ.).

შინაწერები: 1. „სულხან. ქ. აწ ფარისევის ლოცვასა ვინ იტყვის...“ ზემო ყდის შიდა მხარე.

(173)

173

ორბელიანი სულხან-საბა, სიბრძნე სიცრუისა. 1835

192 გვ.: 35 × 21.5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; 1835. III. 8. (183 გვ.); გადამწერი: შარმადინოვი გიოოგი (183 გვ.); ადგილი: სანკტპეტერბურგი (183 გვ.); დაუწერელია: 184—192 გვ.

„წიგნი სიბრძნე სიცრუისა, ნათქვამი სულხან ორბელიანისა ჟამსა სიკაბუკისასა თვისისასა.—იყო ჯელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არავისაგან მოიგონებინან, რომლისა სიკეთისა და სიქველისაგან ეგეოდენნა მოწყალეზანი შეკრიბნა გულსა თვისსა, თავად არა აღირიცხოდა. სიფიცხლელ და უწყალობა ჯავრისანი გულისაგან ღთისა შიშისა ნიკითა განეკარებინა...“ 1—183 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი მისდევს სულხან-საბა ორბელიანის სიბრძნე სიცრუის 1938 წ. გამოცემის ტექსტს.

ანდერძი: „ალიწერა წიგნი ესე მალხენელი და მარტოს გამაძლებინებელი სიბრძნის სიტუისა ხელითა საქართველოს მეფის ირაკლის ასულის ანასტასიას მსახურის გიორგი შარმადინოვის მიერ სამეფოსა ქილაქსა სანკთ-პეტრე ბურღსა შინა წელსა 1835 იოია, მარტის 8 დღესა სრულ იქმნა,“ 183 გვ.

(174)

174

„ჯამი აბასი“ ქართულად. XVII—XVIII

280 გვ.: 31 × 22; ქალაღი (სხვადასხვა. დიდი ნაწილი ჰვირნიშნით: გვირგვინზე გამობმული მტევნით); დაშლილი, დაფურცლული; პირველ ფფ-ბს კიდებები შემოკვეთილი აქვს; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა ირანულ ყაიდაზე ნაკეთები; იგი (ყდა) მოცილებულია და დაშლილი; მხედრული; XVII—XVIII ს; თარგმნილი; „არაბული[თ] სპარსულად და სპარსულით ქართულად“ ფარსადან გორგიჯანიძის მიერ 112 გვ. საგანგებოდ ოთხკუთხედ ჩარჩოდ შემოხაზული ადგილი დაუწერელად არის დატოვებული: დაუწერელია აგრეთვე .1 ფ. 254, 272, 273—280 გვ.: თავკახმულობა არაბული წარწერით—1 გვ.: 1 გვერდზევე ხელნაწერის ფურცლის კიდებები მოხატულია ოქროს ვარაყით, ფოთლოვან-ყვავილოვანი ორნამენტით; ტექსტი ყოველ გვერდზე ჩაწერილია საგანგებოდ ოქროთი და ფერადებით შესრულებულ ჩარჩოში. შემოწირულია ალექსანდრე როინაშვილის მიერ.

„ჯამი აბასი ქართულად“ (არაბული წარწერა 1 გვ. თავკახმულობისა). „ქ. ნებითა მღთისით, ჩვენ, უმცროსმან, ყველათ უმცირესმან და ცოდვილმან და დამნაშავემა, ყოველს ცოდვილთა და დამნაშავეთ უმეტესმან, პირშავემან და მონანავმა ნაქმართა ჩემთა ფარსადან გიორგი ჯანიძემან, მღთის ძალითა და შეწევნითა ჯელი მივჰყავ მუსურმანთ სარჯულო წიგნისა და ყანუნის სათარგმანებლად—არაბული სპარსულად და სპარსული ქართულად. ზოგი ვაჯუბია, რომ სარჯულოს საქმის გარდახდა მართებულია და არ გარდახდა ცოდვა და მოვალე შეიქნება. და ზოგს სუწათს ეძახიან, რომ მისი ქნა დიდი მადლია და არ-ქნა ცოდვა არ არის, და ზოგს მაქრუს ეძახიან—თუ ქნა, ცოდვა არ არის, მაგრა არ-ქნა სჯობს. ამაგებს უკადრისი საქმეს ეძახიან და ზოგს ჰარამს ეძახიან—საცოდავი საქმეებია, დარიდება და არა-ქნა სჯობს და თუ იქ, ცოდვილი და მოვალე შეიქნები და გარდუხდელი ვერ მორჩების. და ამაგების ცოდნა მუსურმანთ მართებს და არცა რას ქრისტიანს დაუმარცხებს და კიდევ უჯობს ყოველს კაცსა, რომ ყოველის რჯულისა რამე იცოდეს და კარგისა და ავის გარკვევა შეეძლოს.

თავი დასაწყისი. რაც სიწმიდეს უწესებს, ის ორი საქმე არის: აბა, უწინ, რომ გინდოდეს ქნა, რამე გასაწმენდ-გასაბანელი, ესეები ან წყლით იქნება, ან მიწით. აბა მიწით გაწმენდა თეიმომს ლოცვას ზედან ხან ჯელპირთ დაბანა ეყოფის და ყუსლი არ უნდა... ხან ორივე უნდა, რომ ლოცვა მართალი იყოს და ჯელპირთ დაბანა და თეიმომიც უნდა; ხან ყუსლი და თეიმომი უნდა, რომ ლოცვა სწორი იყოს...“ 1—230 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დართული აქვს დამატებანი:

ა. ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი. — „ქ. დიდება დიდებულსა, არვისგან გადიდებულსა! ვსთხოვე ძალი და შეწვენა მძღეთა-მძღესა, მე, ცოდვილმან და უღირსმან ფარსადან გიორგი ჯანიძემ, რომ არაბული და სპარსული და ქართული სიტყვანი და სახელნი. თუ რომელს რა ჰქვიან... ამაში დავსწეროთ: დმერთს არაბულათ ილჰ, სპარსულათ—ხუდა... [ჰქვიან]“... 231—249.

ფარსადან გორგიჯანიძის ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი გამოქვეყნებულ-
ლია: იხ. მ. ჯანაშვილის გ-მა: „ფარსადან გორგიჯანიძე და მისი შრომანი“. თბილ-
ლისი. 1896. და ვლ. ფუფურიძის გამოცემა 1941 წლის.

ბ. „თვისა და მთვარისა წლისა და ძასკვლავის საქელები და...
ან არაბულთა ქრონიკონს სიღამ დაიწყებს.—ერთსა მაჰრამსა, ორსა საფარსა...“
249—250 გვ.

გ. „ცის თორმეტი ბურჯები და მათი სახელები ეს არის: და სრულ ცა-
სა და ქვეყანასა დღედაღამეს ოცდაოთხს ჟამს გარშემოწველიან და ყოელი საწუთრო,
საქმის მორთვა და მოსავალი ღმერთს ამათით უბძანებია და მუნჯჯიმთათვის
უსწავლებია მზე და მთვარის ამალღებ-დადაბლება...“ 250 გვ.

დ. „სახელი და საქციელი შვიდის ეტლისა.—ყამარ[მაჰ] მთვარე,
ოთარიტ...“ 250—251 გვ.

ე. „არაბულის ქრონიკოს ანგარიში ქართულის ანბანით ანითა
დაქირული ჭომედისინ ათჯერ ათასი იტყვის და არაბული ალიფე-ბე ათასის მეტს
არ იტყვის; ამიტომე, რომ მკედრულის ანბანისა ცხრა ასო მეტი აქვს არაბულს-
ასოზედან, რომ ორთავ ან ერთი აქ დაიწერების: ალიფ ერთი, ბი ორი, ჯიმ სამი,
დალ ოთხი, ჰი ხუთი, ვოფ ექვსი, ზი შვიდი...“ 251—252.

„ქ. აბათე მჭედრული ქრონიკო რასთვის ათი ათასია და არაბული
ათასის მეტი არ არის. ეს ასოები გა[ა]ცხადებს: ან ერთი. ბან ორი...“

თავდება: „ჯ.—რვა ათასი, ჰაე ცხრა ათასი: ჭოე ათი ათასი“. გვ. 252.

ვ. „ვისაც სამალავათ ერთმანერთ[თ]ან წიგნის მიწერა გინ-
დოდეს, ამას ქვეით, რომ ანჯანის ანბანი დაიწერების, ან ზეპირათ-
ისწავლეთ და დამხსოვნეთ და ანჯანის ანბანთან იქონიეთ, რომე იმით მისწერდეთ
და ან მოგწერდენ, წაიკითხვის. ფარსადან გორგიჯანიძეს შეუწყვიდა
რაც ასო თქმასა და გაგონებას მოუნდების, ყველა არის.

ანჯანის ანბანი ეს არის:

ქ. აჯ. ბბ. გგ. დდ. ეე. ვვ. ზზ. ჰჰ. თთ. იყ. ვლ. ლქ. მმ. ნუ. ოტ. პს. რყ“. 252 გვ.

ზ. „სასიზმრო მართალი და ჭეშმარიტი...“ 253.

შ. „ქ. ასოთსამღერელი მართალი და ჭეშმარიტი[!] და დაცდენ-
ნილი[!] დანიელ მოციქულისაგან და ალექსანდრე მაკედონელისაგან და მოწამეთაგან
და ურუმთ და არაბთ ჰაქიმთაგან გარდანახადი და დაცდენილი[!] ფარსადან გორგი-
ჯანიძისაგან ასრე არის: თუ სრულ თავი ემღერდეს, ყოელი მისი საქმე კარგად მო-
ხდეს...“ 255—266 გვ.

თ. „ქ. ანბავი ოსმან ჯუგის ნათესავისა თუ რამდენმან იკემწიფა
ურუმში. თავით ოსმან ჯუგ აჯობა ბერქნთა. თავის ბატონს ალაღინ სულთანს
წა[ა]რთვა ველმწიფობა...“ 267—271.

თავდება: „ორმოცდერთი წელიწადი იკემწიფა და მრავალი ქვეყანა დაი-
ჭირ[ა] და ბოლოს თვითან და თავის შვილი დიდის პატივით საქმწიფოს სარაი[ა]-
ში ოთურალი უყვეს და მისი ძმა სულთან სულემიან გააქმწიფეს არაბთ ქრონიკონ-
სა ათასს ოთხმოცდა ცხრასა“.

მინაწერი: 1: „მუსულმანთ სარწმუნოება, შემოწირული ალექსანდრე როი-
ნაშვილისაგან“. 1 გვ.

2. არაბული ოსმანაწერი „ასოთსამღერალის“ ტექსტისა: „ასოთსამღერის
ეპისტოლეს თარგმანი“. გვ. 255, ზემო კიდებზე. შავი მეღნით. (მინაწერი ქართულად
თარგმნა რუსუდ ან გვარამიამ).

3. სპარსული ოსმანაწერი „ოსმანჯუგის“ ამბისა: „მდგომარეობათა (ამბე-
თა) ჯაჭვი, [რომლითაც] ოსმანჯუგი რამდენიმე კაცმა ფაიდშაჰად გახადა (სპარსუ-
ლიდან თარგმნა ცისანა აბულაძემ).

ბიბლიოგრაფიული ცნობა: ფარსადან გორგიჯანიძის ხელით და-
წერილი, მისგანვე თარგმნილი „ჯამი აბასის.“ ეს ნუსხა მთარგმნელის ერთ-ერთ
ავტოგრაფთაგანს წარმოადგენს.

მეოლე ნუსხა, დაწერილი მთარგმნელისავე ხელით, დაცულია საკავშირო მეცნიე-
რებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის საახიო მუზეუმისეულ
ხელნაწერებში.

შდრ. P. P. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения. В. I. М. Л. 1954, оп. 107.

ხელნაწერთა ინსტიტუტის ნუსხა (S:174) განსხვავდება ლენინგრადულიდან თავისი შესავალით (მთარგმნელის ავტობიოგრაფ. ცნობები) და, განსაკუთრებით, დამატებებით.

(175)

175

თვენი (ანტონ I-ლის რედაქციისა). 1805

II, 540 გვ. 34,3 × 22,7; ქალაღი (მოლურჯო); ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა (ჭიებისაგან დაზიანებული; დაზიანებულია აგრეთვე ხელნაწერის პირველი და ბოლო ფურცლები; მხედრული; სხვადასხვა. ორ-ორ სვეტად; სათაურები და გამოსაყოფი ადგილები სინგურით; დასაწყისი ასოები და ზოგიერთი სათაური—მთავრულით, ზოგან ჩართულად (1 გვ); კვირინიშანი: 1804; დაუწერელია: I—II, 533—540გვ.

„თ თ უ მ ს ა ს ე კ დ ე მ ბ ე რ ს ა ა ქ თ ს დ ლ ე ლ. პირველსა დღესა დაწყება ინდიკტიონისა, ესე იგი არს ახლისა წელიწადისა და ჰქსენება[!] ღირსისა მამისა ჩნისა სიმეონ მესტუტისა არხიმანდრიტისა და დედისა მისისა მართასა და კრება ყდ წისა ღის მშობელისა, რომელი იყო მასიანეს, და წისა მოწამისა აითალასი და წთა მოწამეთა მ—დედათა და წისა ამმონა დიაკონისა და მოძღვრისა მათისა და წთა მოწამეთა: კალისტე, ევოდ და ერმოგენისი და მოყუასთა მათთა; და ჰქსენება მართლისა ისოსი, ძისა ნავესი. მწუხრად: „ნეტარ არს კაცი“, ა აღსავალი; ხოლო უკეთუ არს შაბათი, წარეკითხავთ კანონსა სრულად „უფალო, ლაღად ვჰყავსა“ ზედა; აღვიღებთ მუ[ხ]ლთა ი და ვჰგალობთ დასდებელსა ინდიკტიონისასა გ. ჯმა ა: „ზეცისა განწესებულთა“.—თავადისა ქრისტეს, ღთისა მოძღვრებისა მიერ ლოცუბა გვსწავიეს ჩნ ყოველთა დღეთა ესრეთ მისა მიმართ ჯმობად: „მამაო ჩნო, რომელი ხარ ცათა შინა...“ [1]ა—[532] ფლბ გვ.

შენიშვნა: 1. „თვენი“ იწყება სეკდემბრის 1-ით და თავდება ნოემბრის 30-ით

2. „თვენის“ ან ნუსხაში მასალის დიდი ნაწილი განლაგებულია მოსკოვს დაბეჭდილი „სამთვენისაგან“ განსხვავებით.

3. ტექსტში მრავლად არის შეტანილი ანტონ I-ის „დასდებელი“, მაგ. იმ გვერდზე: „ს ხ თ ა დ ა ს დ ე ბ ე ლ ი წ ი ს ა ქ ე თ ა ვ ა ნ ი ს ა, ჯმა ბ. მსგავსი. ეპა, გვრგვინოსანო ქებისანო“; ანტონის ავე: პა გვერდზე II სვეტში; პდ. გვ. I და II სვეტში, პე, გვ. II სვ. და წსხვ. მრავალი: შეტანილია აგრეთვე ნიკოლა აოს ტფილელიის „კონდაკი“ (უ გვ. II სვ), უმა გვ. დასდებელი, უზ გვ. და უმა გვ. იოანე ჭილოსოფოსის „ქეტრი წისა“ და იოანე მონაზონის თხზულებები, არსენი კათოლიკოსისა ბულმაისის ძისა—უკმ გვ., რომლებსაც ვერ, ვხედავთ დაბეჭდილ „სამთვენში“.

(176)

176

კიტაიის სიბრძნე. 1795

I—VIII, 106 გვ.; 21×16,5; ქალაღი (ცისფერი); დასაწყისში ამოხეულია ორი აუ-ნუსხავი ფ.; ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდის ზემო ფრთა მოცილებულია; მხედრული; 1795 წ. [ყდის საცავ ფურცლებზე, ბოლოში]; ადგილი: მოსკოვი; გადამწერი: თეოდორე მღვდელი; დაუწერელია I—IV, VI, VIII გვ.

13. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. I

„კიტაიის სიბრძნე, ანუ სწავლა ქვეყანასა ზედა ბედნიერად ცხოვრებისა. შესავალი.—ისმინეთ ქვეყანასა ზედა მცხოვრებნო, ქვეყნიერნო! იყავით მღუმარებასა შინა და მიიღეთ პატივით მცნება მალლისა... ნაწილი პირველი. თავი ა. განხილვისათვის თავისა თვისისა ანუ თანამდებობათათვის კაცობრივთა, თუ ვითარი განუყოფელი წევრი არს საზოგადოებისა ანუ ქვეყანისა ერთობისა თვითოეული კაცი. იფიქრე თავსა შორის თვისსა, ჭი, მოკვდავო კაცო და გასინჯე, თუ რასათვის დაბადებულ ხარ...“ 22,24—105 გვ.

ტექსტის ბოლოს: „დასასრული კიტაიის ბრძნის აზრისა მთარგმნელისგანვე არის გარდაწერილი. მაშ ჭეშმარიტი და სწორე დედანიც არის.“ 106 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის. ა თავფურცელი (ნაბეჭდი გამოცემისა):

„კიტაიის სიბრძნე, ანუ სწავლა ბედნიერად ცხოვრებისა, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არხიდიკონის გაიოსის მიერ წელსა 1777, თვე[ესა იანვარ-სა[!], 12, სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს.“ V გვ.

ბ. მიძღვნა „მეფის ქაიხოსროს ასულს ანნასა“ მთარგმნელის გაიოსისა. 1—2 გვ.

გ. „წინასიტყვაობა მკითხუშლოთადმი“ გაოზისა. 2—7 გვ.

დ. „მიწერილი ანლიელის მთარგმნელისაგან რომელისამე დიდის ბრიტანიის ღრაფისადმი“, წელსა 1723., 8—18 გვ.

ე. „შესავალი კიტაიის სიბრძნისა“ (ნაწილების აღნიშვნა და დასათაურების ნუსხა). 19—22 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „წელსა ქრისტეს აქეთ ჩღჟე, მარტის ა—აღვსწერე წიგნი ესე სიბრძნე კიტისა[!] სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს, თეოდორე მღვდელმა.“ II ყდის საცავი ფურცელი.

მინაწერები: „ო ბოზე ი ღუგებ—ღვთისათვის და სულისა. 1. „დედო ვტ სპირიტბუს.

„ბოლ ღმერთი“.

„ბოლ ოტეც ღმერთი მამა...“ 1 გვ.

სულ განმარტებულია 14 სიტყვა.

2. „კარბს სოფელს, ქართლში, მერედსა [მერეთსაჟ] და კულბით შტა, ამ სამ სოფელს საშუალ არის ძველი ნასახლარი დაქცეული, რომელსა შინა ოსმალთაგან არის მუნ ხაზინა დაფლული.“ VIII გვ.

3. „ეს წიგნი შვესწირე წერა-კითხვის ქართველთ-შორის წიგნთ-საცავს. გიორი ვასილისძე ხალიკიანი“, 7 გვ.

გაიოზის ამ თარგმანის ტექსტი დაბეჭდილია თბილისში, ერეკლე II-ის სტამბაში, 1784 წ. (დაცულია კ. მარქსის სახელობის სახელ. საჯარო ბიბლიოთეკაში—თბ. დასაკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის სახიო მუზეუმისეულ ქართულ ხელნაწერთა კოლექციაში № C 10).

შდრ. P. P. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения. В. 1, М.—Л. 1956, опис. 117, სადაც შეცდომით თარგმნის ადგილად თელავია დასახელებული, ხოლო დაბეჭდვის ადგილად—მოსკოვი.

ამვროსი ნეკრეხელი. ქადაგებანი. 1795—1808

360 გვ.; 22×16,6; ქაღალდი (სხვადასხვა); მუყაოს ყდა; მწედრული; ზოგიერთი სათაური სინგურით; დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1795 (79 გვ.)—1808 წ.; ავტოგრაფი; 345—350 გვ.—თავდაყირა არის ჩაკინძული. შეწირულია წ. კ. საზოგადოების წიგნთსაცვისათვის გიორგი ვასილის ძის ხალიკიანის მიერ.

„სწავლითი ქადაგება აგვისტოს იე, მიცვალებასა ღის მშობლისა-
 შა. შემეწიე სულო, ყდ წო, ნეკრესელს ამე როსის.—ქემშარიტნო
 ქრისტეს მადიდებელნო...“ 1—360 გვ.

შენიშვნა; 1. აქ მოთავსებული მთელი მასალა გამოქვეყნებულია: „ქადაგებანი და
 მოძღვრებანი, თქმულნი ამბროსი ნეკრესელ ეპისკოპოსის მიერ, გამოცემული ალექს-
 სანდრე ეპისკოპოსის მიერ, ქ. თბილისი, სტამბა ექვთიმე ხელაძისა. 1881.“ წინ
 უძღვის გამომცემელის წინასიტყვაობა და მღვდლის დიმიტრი ჯანაშვილის: „ნეკ-
 რესის ეპარქია და ამბროსი“.

2. „როგორც ხელნაწერის ფფ.-ზე თანქრით მიწერილი შენიშვნები მოწმობს,
 აბ გამოცემას დედნად სწორედ ჩვენი ხელნაწერი ჰქონია.

3. აწყობის შემდეგ ცალ-ცალკე დაწერილი ქადაგებანი ერთად შეუკრავთ, ხულ
 სხვა თანამიმდევრობით.

178)

178

[ბაუმეისტერი]. ზედ-დადგინებანი მეტაფისიკისანი. XVIII

I—IV; 184 გვ.; 19×13,5; ქალაღი: ქალღდებისაგან შეწებილი რბილი ყდა;
 მხედრული; სათაურები მთავრულით, XVIII ს.; დაუწერელია 175—184 გვ.; იერო-
 ნიმე ალექსის ძის [მეხსიშვილის] წიგნებიდან.

„ზედ-დადგინებანი მეტაფისიკისანი. წინასიტყვაობა
 ბუნებისათს და თსებისა მეტაფისიკაჲსა. § I.—დალათუ გულისმსიტყულობენ
 რომელნიმე, ვითარმედ ყრმათა[დ]მი სხოლათა შინა აზნაურთა სწავლათა
 მსწავლელთა არ სათანადო არს გარდამოცემად მეტაფისიკაჲ, მით, რ თავსა
 შორის თსსა ურიცხუთა და ძნელთა წინადადებათა იპყრობს იგი, რომელთა
 უმჯობეს სადამე არს არა ცოდნად, მაგრა მეცნავ ვარ ნამძღლ, ვითარმედ
 ყრმათა სამეტაფისიკოჲსაგან სიტკბოებისა შეუგუანებელ არს განყენებალ...“
 1—174 გვ.

თავღება 144 §-ით.

შენიშვნა: ტექსტს სქოლიოებში მრავლად აქვს დართული ანტონ I-ის გან-
 მარტებანი (15, 19, 28, 32, 35—36, 37 და სხვ.), შღო., H—2244, 2245

მინაწერები: 1. „ზედ-დადგინებანი მეტაფისიკისანი, ანტონ დიდისა,“ მხედრუ-
 ლი. გვ. III.

2. „წიგნი ესე ეკუთნის [!] იერონიმე ალექსიევს.“ IV გვ. მხედრული.

179)

179

დასდებელნი და ძლიხპირნი აღღგომისანი. 1814

106 გვ.; 15,5×10,5; ქალღღი (მოღურჯო); ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუ-
 ყაოს ყდა (II ფრთას ჰიის კვალი ემჩნევა); მხედრული; სათაურები სინგურით, ნაწი-
 ლობრივ მთავრული ასოებით, დასწყისი ასოები სინგურით, მთავრულით: 1814;
 გადამწერი: დავით ჯანდიერი; ადგილი: დავით-გარეჯის მრავალმთის მონასტერი;
 დაუწერელია: 86—90, 92, 96, 97, 100—103 გვ.

„დასდებელნი აღღგომისანი. შაბათსა, დღისა მწუხრსა ზედა,
 ჰმად ა.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩვენნი შეიწიონ, წმიდაო, უფალო და მოგვ[ც]-“

მადლე ჩვენ მოტევება ცოდვათა, რ შენ მხოლო ხარ, რომელმან უჩვენე სო-
ფელსა აღდგომა...“ 1—106 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი შეიცავს რვა ხმაზე დაწერილ აღდგომის საგალობლებსა-
და აღდგომის ძლისპირებს.

ანდრძი (გადამწერისა): „ალიწერა წიგნი ეს, რომელსა სძლისპირი, მრავალ-
მთის მონასტერსა და ვით გარეჯისასა, ჯელითა უღირსის კერძო დიაკონის
და ვით ჯანდიეროვისათა, იელისის ო, ჩვიდ-სა წელსა“ 91 გვ.

მინაწერები: 1. „წიგნის პატრონის ილუმენის დიონისიოსის“, 104, 106 გვ.
2. „დიაჩოქისა დეკანოზოვისა“, პირველი საცავი ფ. 1-ზე და 105 გვ.

(180)

180

მოკლე ჰაზრი ყოველთათჳს სწავლათათა, საჯმარად ყრმათა
საქართუშლოხათა. XVIII—XIX

30 გვ.; 16,8 × 10,5; ქალაღი; რბილი კანი, ქალღდებისაგან შეწებილი; გაკრუ-
ლი მხედრული; სათურები ნუსხური; უთარღი; ჳვირნიშანი: „17[9]9“ (25—
26 გვ. და I საცავი ფ.); |ავტორი და დამწერი: „მოძღუარი ჳილოსოფიისა რეკ-
ტორი დავით“, (25 გვ.). დაუწერელია 26—30 გვ.

„მოკლე ჰაზრი ყოველთათჳს სწავლათათა, საჯმარად
ყრმათა საქართუშლოხათათა. შესავალი“—კი[თხვა]: რად უმეტეს
თანა-ადს კაცსა ცნობად?

მი[გება]: სამი ნივთი—1. თავი თჳსი. 2. ღმერთი, ვითარცა შემოქმედი-
თჳსი და 3-ე. ქმნილი, დაბადებულნი კაცისათჳს...“ 1—25 გვ.

შედგენილობა: 1. „თავი ა. ქმნილთათჳს.“ 2—6 გვ.

2. „თავი ბ. კაცისათჳს.“ 6—13 გვ.

3. „თავი მესამე ღოჯისათჳს.“ 13—17 გვ.

4. „თავი მეოთხე. სარწმუნოებისათჳს.“ 17—25.

ავტორის—დავით რექტორის—მინაწერი მხედრული ჩართული ასოებით, ტექ-
სტის ბოლოს:

„მოძღუარი ჳილოსოფიისა რექტორი დავით“.

შენიშვნა: კანის 11 ფრთაზე, შიგნიდან ძიკრულ მოღურჯო ქალღდზე მოთავ-
სებულია მხედრულად ნაწერი ტექსტი, რომელიც იწყება: „გულისა ჩემისაებრ
შავსა ზანგსა თუ [მწ]ითურსა(?) ორ ენისა ქალღდისა გაწლობილითა თაბორულისა-
სპეტსა, ჳელთანის ნუნის მწმრუალითა ვარუკებ და უყორნესსა ნაკრტანსა მაღლია-
დისა მუსკულისა შეძრვითა დავასხამ... და ხუთეულისა სამერიდიანოსა ცისა სწორ-
თა გაეკლიბტიკებასა და ბედითად ორობათა ზრქელსა და მარტივსა გაბედიობებასა
ტინ საღაეროსა საგოდოსა ნარგიზისა ნამთა დაგტუარავ...“ 31 r.

ტექსტში იხმარება ანტონ I შემოღებული გასო (14.22 გვ.).

(181)

181

მხილება სჳნიდისისა. 1798

მწ[48] გვ.; 17,7 × 11,5; ქალღდი; მუყავს ყდა, ქალღდი და მოშლილი, ყუა-
დაზიანებული ყდაც ძალზე დაჭმულია კისისაგან (ა—იწ, შა—მწ გვ.); მხედრული;
1798 წ. (მწ გვ.); ბაგრატი ბატონის შვილის დიაკვნის—სვიმონის
ხელით (მწ გვ.).

„მხილება სჯნი დისისა და მოვსენება სახიერებათა ღწისათა ბუნებასა ზედა კაცთასა. თავი ა.—ღმერთმან, წამისყოფით დამბადებელმან, არა არსისაგან არსად მომყუანებელმან და ყოვლისა კეთილისა მიზეზმან, ჯელითა თუსითა შეგქმნა, თავო ჩემო, და სულითა პირისა მისისათა განგაცხოველა და ხატებითა თუსითა პატივს-გცა.. ხოლო შენ, უბადრუკო თავო ჩემო, ვერცა ერთი კეთილი შეიფერე! ურჩ ექმენ ღმერთსა და მორჩილ ეშმაკსა...“ ა[1]—მშ [48] გვ.

შედგენილობა: 1. „მხილება სჯნი დისისა და მოვსენება სახიერებათა ღწისათა ბუნებასა ზედა კაცთასა. თავი ა.“ ა—ბ გვ.

2. „ქუშლის მოქმედება ქრისტეს მიერ ჩემს ზედა. თავი ბ.“ ბ—შ.

3. „ვითარმედ ვერ ვხედავთ ღმერთის მოწყალებათა.“ თავი ე.“ შ—ი გვ.

4. „რათა არა ვაწუხებდეთ კაცთა.“ თავი დ. ი—იგ გვ.

5. „მხილება სჯნი დისისა, რათა არა განუკითხვდეთ კაცთა.“ თავი ე, იგ—იე გვ.

6. „რათა არა ვჭფარვიდეთ აღსარებასა.“ თავი ვ, იე—კა გვ.

7. რათა არა აღთქმისა გარდავქმედეთ ცოდვსათს.“ თავი ზ. კა—კვ გვ.

8. „რათა არა უშიშ ვიყუნეთ სიკუდილისაგან. თავი შ.“ კვ—ლვ გვ.

9. „ქრისტეს მეორედ მოსვლისათს. თავი თ.“ ლვ—ლშ გვ.

10. „ცოდვილთ შესულა ჯოჯოხეთს და გამოუსვლელობა“. თავი ი. ლშ—მბ გვ.

11. „ლოცუა ღმერთის მშობლისა მიმართ დღითი-დღე სათქმელი.—ჟ ყოვლად წმიდაო დედოფალო...“ მბ—მვ.

12. „ეთომბა სოლომონისი.—ოდეს იგი სცოდა კერპთმსახურებითა...“ მვ—მშ გვ.

ანდრძი: „წიგნი ესე სჯინი დისისა ღამე მუკლზე დაეჩხაბე, მკითხუშლნო! ნუ მწყევთ. დედანიც ასე იყო და მეც ასე დავწერე, რათა თქუშნცა შეგინდუნეს ცოდუანი თქუშნნი... მჩხაბავი ამისი ბატონის სველის ბაგრატიის დიაკუანი სჯმო ნ.

ადიწერა წელსა ჩლქშ, ქწნსა უპვ. თქშსა მარტსა კვ; აღდგომის ღამე თენდებოდა“.

„(182)

182

დაუჯდომლები და გალობანი. XVIII

80 გვ.; 16×11.3; ქალღი; რბილი მუყაოს ყდა, ტვიფრული ტყავით შემოსილი (კიისაგან დაზიანებულია ყდაცა და ხელნაწერის ფურცლებიც—1—10 გვ.); მხედრული; XVIII ს; მესნიშვილთა კალიგრაფიული სკოლის ერთ-ერთი უფროსი წარმომადგენლის [ალექსისა თუ გიორგის?] ხელით (შდრ. A—1443 ხელნაწ.ხელ).

1. „იბაკონი წმიდისა ღმრის მშობელისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების. კმა ღ გი.—ხესთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლეველისა, ვა შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღესწერთ, ღწის მშობელო ქალწულო, შენდა მომართ, მონანი შენნი...“ ვ—74 გვ.

შედგენილობა:

2. „კანონი უფლისა ჩწისა მიმართ იესო ქრისტესა. გალობა ა, კმა ვ. სძლისპირი: „ხლუა მეწამული...“—იესუ. ტუბილო...“ 43—47.

3. „იბაკონი უფლისა ჩწისა იეს[ო] ქრისტესი, თქმული თ ეოქ დის ტესტოდ ი ელი ს მონასტრისა. იბაკო ა.—ხესთა მბრძოლო უფალო, ჯოჯოხეთისა დამორგუნველო...“ 47—54.

4. „დასდებულნი სინანულისანი...—იესუ, ყოვლად ტუბილო, სულთა და გონებათა ჩემთა წმიდამყოფელო...“ 54—55.

5. „დაუჯდომელი ჯუარისა, ბერძელისაგან ქართულად თარგმნილი.—ხესთა მბრძოლისა და მოღვაწისა ჩვენისა...“ 55—61.

6. „გალობანი სინანულისანი, თქმულნი და ვით მეფისანი. უგაღსდლისპირი: „წამის ყოფითა, ღმერთო...“—„რომელისაცა წინაშე ზედ-დადრეკილ არს ყოი, მუხლი მოდრეკების და ენა ყოველი შენსა წმობს აღსარებასა!...“ 61—65 გვ. თავდება: „მართალნი ნეტარებდენ. ცოდვილთა ჰგემდეს ცეცხლი, მაშინ შემიწყალე. იესო ჩემო.“

7. „ტინ ტიმო. ტერან ტონ ხერუემ...“ ბერძნული ლოცვა ქართული ტრანსკრიპციით, 4 სტრიქონად. 66 გვ.

8. „პარაკლისი სავედრებელი ... იოანე ნათლისმცემელისა.—მოვედით, თაყვანისვცეთ; გ. „უფალო, შეისმინე,..—წინამორბედა და ნათლის-მცემელა და უდაბნოსა მოქალაქეო...“ 67—74.

შენიშვნა: ძველ ხელნაწერთან ერთად ჩაკინძულია ორი ფ. სხვა ქალაღდი, ცისფერი [დაწერილი დავით რექტორის ხელით]:

„მისის უმაღლესობის სუდ საქართუშლოს მეფის ირაკლისაგან თქმულნი ლოცუანი ესე, რომელი იყო ცხებულის მეფის თეიმურაზის ძე: „სინანული საზოგადო ეკკლესიასა შინა ერთგან, ყოველსა დღესა პარაკესსა. წმიდათა ორმოცთასა და წმიდათა მოციქულთა და ყუდ წმიდისა ლის მშობელისა. მარხუთასა; იწყების ოპირატესისაგან, ესე იგი მღუღელ-მთავრისა ანუ მღუღლისაგან, ესრეთ:

ვაე ჩუენდა, რ შეგცოდეთ შენ, ღმერთო!...“ 75—77.

მინაწერები: 1. „დაუჯდომელი პარაკლისი ესე ეკუთვნის კოლლეჟსკის სეკრეტარს იერონიმე ალექსიეს.“ 1 გვ.

2. „დაუჯდომელი ღვთის მშობლისა“, იქვე.

(183)

183

ალაპიტ დიაკონი. სამეფო ქარტა ანუ ტომარი. 1776

XII, 76 გვ.; 16,6×10,5; ქალაღდი; ტფიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა. (ყუა დაზინებული აქეს); მხედრული (თ-ვეფურცელი და სათაურები მრგვლოვანით); გაიოზის მიერ თარგმნილი რუსულიდან 1776 წელს (1 გვ.); აღგილი: მოსკოვი-

„სამეფო ტონარი. უსამღდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუენსა, იმპერატორსა იუსტინიანეს, ალაპიტ, უმცირესი დიაკონი კრძალულებით შრომასა ამას უძღუნი. თავი ა, „ღმერთი არს ყოთა მეფობათა შემოქმედ.“—მყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა, ჰი, იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებასა აღგიყუანა შენ ღმერთმან...“ 1—73 გვ.

შენიშვნა: 1. „სამეფო ტომარის“ ტექსტს წინ უძღვის ა. თავფურცელი: „სამეფო ქარტა ანუ ტომარი, მირთმეული ბერძნის იმპერატორის იუსტინიანესადმი ალაპიტ კოსტანტინეპოლის სოფიაწმიდის ეკკლესიის დიაკონისა მიერ. სასარგებლოთა სხოლიებთა სრულქმნილი და გარდმოღებული რუსულით ქართულსა ენასა ზედა რხიდიაკონის გაიოსის მიერ, წელსა 1776, მოსკოვს.“

ბ. მთარგმნელის გაიოზის მიძღვნა ერეკლე II-სადმი. „უმოწყალესო გელმწიფეო სრულებით ზედმიწევნამან სიბრძნისმოყვარების თქმუნისამან..“ III—VII გვ. („მიძღვის“ ტექსტი იხ. H—70 ხელნაწერის აღწერილობაში).

2. ტექსტს დართული აქეს ქვემო ნაპირებზე მრავალი სქოლიო („სასარგებლონი სხოლიონი“), რაც თავფურცელზედაც აღნიშნულია.

3. ტექსტის ბოლოს მოთავსებულია გაიოზის ბოლოსიტყვაობა (ტექსტი იხ. H—70 ხელნაწერის აღწერილობაში).

4. ხელნაწერის 74 გვერდზე, გაიოზის ბოლოსიტყვაობის ტექსტის 'ხემოთ დატოვებულ დაუწერელ არზე, დასმულია პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა ბიბლიოთეკის წიგნების ექსლიბრისი: „ბ.პ. უ. ქ. ს.“ ბიბლიოთეკა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა“.

5. „სამეფო ქარტა“, ს. გორგაძის განმარტებით, „შეიცავს ზნეობის სწავლას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს მეფე“.

(184)

184

ეფრემ მცირე. უწყება მიზეზისა ქართველთა მოქცევისა. 1609

12 გვ.; 21×17; ქალაღი: ქალაღდებისაგან შეწებილი ყდა; მხედრული; სათაური და ზოგან დასაწყისი ასოები სინგურით; „ქახეთის სამეფოს რეკტორის და ვ ი თ ი ს“ ხელით; 1809 წ.; იერონიმე მესხიშვილისეული; მესხიშვილთა ოჯახიდან.

[ეფრემ მცირე].

„უწყება მიზეზისა ქართულთა მოქცევისასა, თურლთა წიგნთა შინა მოიხსენების.—სულიერსა მამასა ჩემსა და პატიოსანსა ეკკლესიარსსა ჩრ ქართულთასა, მღჭდელსა უფლისასა იოანეს კჯრიაკოსსა ყდ მცირე და უღირსი სახისა და სახელისა ეფრემ მონოზონი (!) თაყვანის-ცემით მოგიკითხავ.—ვინათგან მადლითა ღრისათა სრულიქმნა გულსმოდგინება შენი წიგნისა ამისთჳს სადღესასწაულოდსა, რომელი შენ იწროებასა შინა ჟამთასა უხუტებით განვრცომითა გონებისათა მოუგე საზოგადოსა მაგას ნიქსა ნათესავისა ჩრნისასა, ეკკლესიასა წმიდისა სუმეონ საკურტულთ-მოქმედისასა, რომელი ვა საწყაული კეთილი და განმყოფელი იფქლისა ცხოვრებისა ქეშმარიტებით წმიდად მოდად სახელდებულ არს...“ 1—9გვ. შდრ. ხელნაწერ A—24-ს (146v—148r).

იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I², გვ. 238—239.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს

„კეთილშობილი ა ღ ე ქ ს ი ს ძ ე, ქ ა ხ ე თ ი ს ს ა მ ე ფ ო ს რ ე კ ტ ო რ ი დ ა ვ ი თ. მაის[ს] ვ, წელსა 1809.“, 9 გვ.

2. შდრ. ე. თაყაიშვილი. ახალი ვარიანტი წმ. ნინოს ცხოვრებისა, ტფილისი. 1891. გვ. XXXVII—LVII, სადაც მთლიანად გამოკვეთებულია ეფრემ მცირის ეს ტექსტი ამ ხელნაწერის მიხედვით. იხ. აგრეთვე: ეფრემ მცირე. უწყება მიზეზსა ქართველთა მოქცევისასა, თუ რომელთა წიგნთა შინა მოიქსენების. თ. ბრეგაძის გამოცემა, 1959 წ.

(185)

185

ისტორია ალექსანდრე მეფისა. 1820

174 გვ.; 35,5×23; ქალაღი: უყდო, რბილი ქალაღის კანით აკინშული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ნუსხურით); 1820 წ.; აღგილი: პეტერბურგი; გადამწერი იოსებ ბასტამოვი; ალექსანდრე ლაზარეს ძის მაისურაძისეული.

„ისტორია ალექსანდრე მეფისა, მაკედონისა და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვლისა სამხრეთისა და თვთმპყრობელისა მეფეთ-მეფისა.—იტყვიან უკულ ძედ ყოფად მისა მაკედონის მეფისა ფილიპპესად, არამედ არა არს ესრეთ და ცრუ არს ესე ყოველი; არამედ არს იგი ძე ეგიპტის მეფისა ნავთანაფისა, ფილიპეს ცოლისა, დედოფლისა აღიმპიადეს მიერ, რამეთუ საქმენი მისნი მოიხსენებინან ესრეთ: იყო მეფე ეგიპტისა ნავთანაფ, მისნობისა და ვარსკულავთ-მრიცხულობისა ქელოგნებითა განჰსწავლული ფრიად...“ 1—174.

ანდერძი: „აღწერილ არს ისტორია ესი[!] ველთქმნილი იოსებ ბასტა-
მოვისი. რომელთ იხილოთ წერილი ესი[!]; ბრძანეთ: მიიღოს წყალობა ღთისი“.
ალიწერა დიდსა ქალაქსა შინა ს. პეტერბურღსა, წელსა 1820.

შენიშვნა: „წიგნი ესე ეკუთვნის ალექსანდრე ლაზაროვიძის მი-
სურაძისა“, კანის II ფრთის შიგნიდან.

შენიშვნა: ხელნაწერში ჩადებულია თბილისის პოლიცემისტერის ბუხალტრის,
ქანანოვის ხელმოწერილი ხიმართვა ცნობილი მესტამბის (მოკვლეს 1905 წლის
დეკემბერში, რეაქციის დროს) ე. ხელაძისადმი ბლანკების დაკვეთით; მეორე გვერ-
დზე სტამბის ანგარიშებია (ქართულად)—1878 წლისა.

(186)

186

ვახუშტი. საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია. XVIII—XIX

502 გვ.; 29,5×20; ქალაღი (თხელი—ძირითადად; აღდგენილ გვერდებზე სხვა
მდარე ხარისხისა — 1—2, 15—16, 135—160, 497—502 გვ.): უყდო; მხედრული
(სხვადასხვა); XVIII—XIX ს; მეტად დაზიანებულია 489—496 ფუ.

ვახუშტი: „ტომობა და შთამამავლობა ქართუღლთა
და ცხოვრება მათი, რომელსა ეწოდების წიგნსა ამას ცხოვრება ქარ-
თლისა, ნოეს ძის იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მის-
თამდე, და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთანი.

— აწ ზნეთათვის ვიწყით ძველთაგან ახალთამდე, საქართველოსათა ზნე-
თა, ჩვეულებათა და წესთა მათთა, პირველ განყოფილებისა და შემდგომად
განყოფილებისა, რამეთუ წესნი მთავრობათა საქართველოსათა არიან დასა-
წყისითაგანვე, ვითარცა ვიუწყებთ: რაჟამს მისცა ჰოს[!] ძმათა თვისთა წი-
ლნი ქვეყანათა და შემდგომად ქართლოსის ცოლმან ძეთა თვისთა...“ 1—502.

წყდება: კახეთის ცხოვრების (ისტორიის) შემდეგ აღვიღებ: „ხოლო
ჟამთა ამათ მოწინებულ იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნე-
ბისაებრ მისისა მსახურებდნენ ხანსა. იხილა რა სიამაყე ესე კახთა ხანმან მან,
იწყო მოწამლვით და რომელთამე ცხადადცა სიკვდილი. ამისთვის კახთაცა
იწყეს კრძალვა“.

შდრ.—ტექსტის დასაწყისი მეორე აბზაციდან ვახუშტის გეოგრაფიის
1941 წლის თ. ლომოურისა და ნ. ბერძენიშვილის გამოცემას, გვ. 12, 12
სტრიქონიდან (ზემოდან), ხოლო ბოლო ვახუშტის „საქართველოს ცხოვრე-
ბის“ 1913 წლის გამოცემის 194 გვ., სტრ. 2—5 ქვემოდან.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ზოგადად აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. Описание,
ტ. II, გვ. 675, № 403 (=186).

2. „აღწერა შერეთისა, კახეთისა და კუხეთისა, კვალად თუშეთისა და დიდოეთი-
სა“ ნაბეჭდი (1941 წ.) გამოკემის 86—89 გვერდები (89 გვერდის 31 სტრიქონამ-
დის: „პავით მშენი, ხოლო ზაფხულს ცხელი, ხაშშიანი და გაუძლიისი. იორის
პირს“) ორჯერ არის გადაწერილი ხელნაწერის ძირითადი ხელით. შდრ. გვ.
433—436 და 493—496.

განმეორებით არის გადაწერილი აგრეთვე დამატებითი ფ.ფ.-ბის 498 გვ. მე-5-ე
სტრიქონიდან (ქვემოდან) ბოლომდის ძირითადი ხელით გადაწერილი 489—493 გვ.
ტექსტი.

3. საერთოდ ხელნაწერი, რომელიც ძირითადად XVIII ს. ხელით გადაწერილი
ჩანს, ალბათ დაზიანების გამო, შეესებულება XIX ს. ბოლო ათეულების ხელით
(1—2, 15—16, 135—160, 497—502 გვ.).

4. XVIII ს. ხელიც ორ მწერალს მაინც უნდა ეკუთვნოდეს (შდრ. 347—349, 421—431 გვ. დანარჩენებს).

(187)

187

კურასი ლილმარ. საყოველთაო ისტორია. 1776

162 ფ.; 33×21; ქალაღი; დაშლილი, დაფურცლული, კიდევბ-დაზიანებული; ტყავბადაკრული მუყაოს ყდის ორივე ფრთა მოცილებულია; მხედრული; სათაურები სინგურით; 1776 წ.; ადგილი: პეტერბურგი; რუსული თარგმანიდან თარგმნილი აღექსანდრე ამილახერის მიერ (იხ. ანდერძი); იერთონიმე მესხიშვილისეული.

„ლილმარა კურასი, შემოკლებულად საყოველთაო მოთხრობა, რომელსა უპყრიეს ყ[ოველ]ი ღირსად სახსოვარი ქვეყანისა შინა დროთა, შექმნიტგან ქვეყანისა ვიდრე აქამომდე ჟამისა; მრავლითა გამოძიებითა ახლად თარგმნილი, შეერთებითა მოკლისა რუსეთისა ამბავთათა, კითხვით და მიგებით, სარგოდ მსწავლელთა ყრმათა, მეორითა ბეჭდითა დაბეჭდილი თვით პეტერბურგსა შინა, სახელმწიფოსა ზედა აკადემიისასა სასწავლოსა წელსა 1762.

შემოყვანება ისტორიისა, რომელ არს ამბავი გინა მოთხრობა. რასა გვაუწყებს ჩვენ მოთხრობა ესე?—გამოგვიცხადებს ჩვენ იგი სახესა ქვეშა, რაიცა ქვეყანისა ღირს არს სახსოვრად ჩვენდამდე წარსულისა.

ვითარისათვის განზრახვისა?—ცნობისათვის საკვირველისა ღისა განგებულებისა და ამისთვისცა, რათა მაგალითებითა შეუძლოთ სხვათაცა დასწავლულ ყოფად გულისწმიერად...“ 145 ვ.

შენიშვნა: 1. „საყოველთაო მოთხრობა“ ანუ ზოგადი ისტორია მოთავსებულია 1 რ—145რ-ზე.

2. 145 ვ—161 რ-ზე—„შემოკლებულად მოთხრობა რუსეთისა, სადეთგან შემოიყვანს ვარი რუსეთისა დასაწყისს(ს)ათვისისა?—რუსნი გამოვიდნენ სლავანი, რომელნიცა გამოხდნენ დუნაით და დაეშენნენ სამხრისა და ჩრდილოეთისა ადგილთა—აწინდელნი რუსნი, მცხოვრებელნი შორის ნოვგოროდისა სლავანნი, ესრეთ, ვითარცა და სხვანი, მმართველ იყუნენ პირველად მთხუცებულთაგან ერსა შორის. გარნა შექმნისათვის შორის ერთმანერთსა აღრეულებისა, მოუწოდეს თვისად სამთა ძმათა ვარგითგან რუსუთა, რომელთაგან უხუცესი იყო რურიკ...“

3. 155 ვ—161რ-ზე მოთავსებულია ქრონოლოგიური ცნობები პეტრე დიდის ცხოვრებისა და მოღვაწეობისა, დაბადებიდან (1672?) გარდაცვალებამდე (1725, იანვრის 28).

4. „საყოველთაო მოთხრობა“, როგორც ეს აღნიშნულია ანდერძში (იხ.), თარგმნილია: რუსული თარგმანის 1762 წლის გამოცემიდან. ეს არის მეორე (შეესებული) გამოცემა, სათაურით: „Введение в генеральную историю, изданное на немецком языке от Гильмара Кураса и на российской язык переведено канцелярии академии наук секретарем Сергеем Волчковым. СПб., 1762.“ იხ. Сопиков В. С., Опыт Россииской библиографии, под редакцией В. Н. Рогожина. т. III. № 4929: СПб.. 1904.

ანდერძი: „ალიწურა ფებერვალს, 1776. ზ. გ.“

„დასრულდა წიგნი ესე, შეწევნითა მღვთისათა, თარგმნილი რუსულითგან ქართულსა ზედა აღექსანდრეს მიერ ამილახვაროვისა, ძისა დიმიტრი-

სა *, და ითხოვს მკითხველთაგან მოტყუებასა შეტომილთასა, ამისთვის რ' ოდეს-
რა მოიწივა ჩრდილოეთს, სახელმწიფოსა რუსთასა, ვითარებისაგან ჟამთასა, წელსა
1772, თვესა იანვარს 1 და არა უწყებდა ** წერასა, არცა კითხვასა რუსულთასა,
მცირესათვის დაყოფისა მუნ ჟამთასა; გარნა რჩევითა ვიეთთამე მოყვასთასა იწყოს
სწავლად წიგნთა რუსულთასა და თანაშეუდგა მას თარგმნაცა, რ' ჯერეთ არცაღა-
ძალ-ედგა ლაპარაკად რუსულთა და არცა ჰყვა მასწავლებელი, თვინიერ მცირესა
ჟამთასა—ძე ყარაბუღახისი, თავადი იოანე. იგი აუწყებდა, რავდენ ჟამ და რაოდენი-
ძალ-ედგა, გარნა, რ[ომელმან] მოსცა ცნობა ბოროტისა და კეთილისა, იგივე თანა-
შემწე ეყო მას დაწყებასაცა და შესრულებასა და ექმნებისმცა უკუნისამდე. ზოლო
დაწყება ორთავე, კითხვისა და თარგმნისა, თვესა ოკტომბერსა იე, და დასრულება
იენის თ, წელსა 1773.

ვინცა მიიღოთ ხელად, ბრძანებდეთ მისთვის მიტყუებასა, რათა მოგიტყუენს-
ღმერთმან თქვენცა შეცოდებანი თქვენნი“. 161 r.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის კოლლეჟსკი ასსესორს იე რ ო ნ ი მ ე ა ლ ე ქ-
ს ე ე ვ ს“.

(188)

188 ა, ბ

მონტესკიე. გულისხმისყოფისათვის ჰსჯულთასა. 1816.

(წიგნი ა. და ბ.); თარგმნილი ნ ე ფ ი ს ძ ი ს დ ა ვ ი თ ი ს მიერ.

ა

XIV, 254 გვ.: 31,7×19,7; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1816 წ., მარტის-
1-ს; მთარგმნელის დავით ბატონიშვილის ხელით; იერონიმე მესხიშვილისეული-
დაუწერელია I-XIV გვ.

[მონტესკიე], „გულისხმისყოფისათვის ჰსჯულთასა-
წიგნი ა. სჯულთათვის საზოგადოდ. თავი ა. ჰსჯულთათვის ნაცვალგებისა
შინა, ვითარცა აქვსთ მათ სხვანი და სხვანი არსებანი.—სჯულნი სივრცესა
შინა შენიშვნისასა სხვანი არარაჲმენი არიან, გარდა საჭიროთა ნაცვალ-
გებათა ბუნებისაგან ნივთთასა გამოსრულსა...“ 1—254 გვ.

ტექსტის ბოლოს. „დასასრული პირველისა წიგნისა; წელსა ჩყივ-სა, მარ-
ტის ა-სა.“

ბ

IV, 253 ფ. [506 გვ.], 31,5×19,8; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1816 წლის-
აპრილის 28-ს; ადგილი: პეტერბურგი; მთარგმნელის დავით ბატონიშვილის ხელით-
დაუწერელია I—IV გვ.; იერონიმე მესხიშვილისეული.

„ნაწილი ბ. წიგნი ი. ჰსჯულთათვის ნაცვალგებებასა შინა, ვითარცა
აქვსთ ძალისა თანა ზედადასხმისა. თავი ა. ძალისათვის ზედადასხმისა-
—ძალი ზედადამსხმელი დაწესებულ არს კანონთამებრ ერთა სამართლისათა,
რომელიცა შეადრგენს ერთა საპოლიტიკოსა შესმენილებასა...“ [5—503] გვ-

* „ძისა დიმიტრისა“ ჩაწერილია ზემოდან.

** ტექსტში: „იწყებდა“.

ტექსტის ბოლოს: „დასასრული მეორისა წიგნისა. „შევასრულე ორივე წიგნი მონტესკიუ პეტერბურხს, წელსა ჩყვი აპრილს კჳ და მოვბლაჯე. ეგლითა ჩემითა დედანი ია.“ [დავით ბატონიშვილის ხელით].

„გაემართე ალექსისძემან კეთილშობილმან დავით რექტორმან“.
(252 r.)

შენიშვნა: დავით რექტორის ეს განცხადება არ არის სწორი; მხოლოდ ერთადგილას გაუყუთებია მას სქოლიო, სიტყვა ტრიბუნის განმარტებით: „ტრიბუნის არს ლათინური ლექსი, ხოლო არს ქართულად საზოგადოთა ერთა ზედა ზედამხედველი. რექტორი დავით“.

შდრ. დავით ბატონიშვილის განმარტება ბ. 41 v-ზე: „ტრიბუნნი“. შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ ტ. III. თბ.—1948. II—1424, გვ. 361. მონტესკიეს თხზულებას სქოლიოებში მრავალი შენიშვნა ახლავს. ავტორის შენიშვნების გარდა ქართულ თარგმანს დართული აქვს მთარგმნელის შენიშვნებიც, დაწერილი ტექსტის ხელით და ხელნაწერით: დავით.

ა ნაწილში:

1. „გულისხმიერსა სოფელსა აქა ავტორი კაცსა უწოდს“ ა, გვ. 4.
2. „იეროკველნი არიან რომელნიმე ერნი ამერიკისანი. ესენი სკამენ ტყვეთა თვისთა“ ა. გვ. 10.
3. „სოფისტნი იყვნენ ამაო ფილოსოფოსნი, რომელთა ყოველი ფილოსოფიად შედგებოდა რათამცა ეყბდრათ შათ ამაოთა საგანათუის“. ა. გვ. 57.
4. ევროპასა შინა მონაზონთა აქვთ სხვადასხვა ორდენი, რომელნი განიყოფებიან ვითარცა საცმელითა. ეგრეთვე კანონითა. მაგ. ორდენი ვასილიანთი, ანტონიანთი, იესუიტებისა, კაპუცინებისა, და სხვანი. ა. გვ. 82
5. არიოპაგად იწოდებოდა ათინასა შინა უპირველესი რჩევა, გინა სენატი. ა. 95.
6. ეფორნი ლაკედემონიასა შინა ეწოდებოდნენ მსაჯულთა, დაწესებულთა აღვირსმისათვის ჟწესობებათა მეფეთასა, ჩინებულთა გვამთასა და ერთასა. ა. გვ. 103.
7. „ლოგისტინი ათინასა შინა იყვნენ ესევიტარნი მოხელენი, რომელნიცა მოჰსთხოვდიან ანგარიშსა მათგან, ვისცა ხელთა შინა ექმნებოდის ხაზინისა თეთრი“. ა. გვ. 104.
8. „ედლინი მართედნენ თანამდებობასა, ვითარცა აწ პოლიცემისტერი ანუ ნაცვალი. ა. 190.
9. „გრაკხნი იყვნენ ძენი სემპრონიოს გრაკხისანი და ასულის წულნი სციპიონისა, აფრიკელად წოდებულისანი, რომელთაცა ეწოდებოდათ ტიბერიოს და კაიოს. იხილე ჰრომის ისტორია. დავით“. ა. გვ. 229
10. „პატრიკი—წოდება არს, ვითარიმე აზნაურება რომელთაცა აქნდრათ შთამომავლობათა რომულოსისა სენატორთაგან, ვითარცა ჩვენში აზონისაგანთა აზნაურება“. ა. გვ. 230.
11. „თუმცადა ღონისძიებდა ესე „იზმიეს რუსთა პირისპირ ფრანცუცთა წელსა ჩყიბ, გარნა ვერა დააყენა ამან მოწვა მოსკოვისა.“ ა. გვ. 250

ბ ნაწილში:

12. „ევფორნი იყვნენ მსაჯულნი, გამორჩეულნი ლაკედემონიასა შინა, რომელნიცა განწესებულ იყვნენ აღვირსმისათვის თვითნებობისა მეფეთასა. ხოლო უკანასკნელ შეიქმნენ იგინი გამომეძიებელად ყოველთა სამოქალაქოთა და სამსჯავროთა საქმეთა“. ბ. 37 v.
13. „სეთიმი ეწოდების თვითოეულთა განთვისებულთა სამპრობელოთა და სამეფოთაგან აღრჩეულთა დეპუტატთა, მოლაპარაკებისათვის საქვეყნოთა საქმეთასა“. ბ. 39 r.

* იგულისხმება საზღვრებზე მდებარე ადგილების გაწირვა მტრის შემოტევის დროს, შიგნითა ქვეყნის დაცვის მიზნით.

14. „ტრიბუნნი ეწოდებოდა მოხელეთა რომსა შინა, რომელნიცა დასცევდენ სამართალთა ერთასა პირისპირ პატრიკთა.“ ბ. 41 გვ.
15. „კოსმინი იყვნენ მმართველნი, გამოჩრჩეულნი კრიტელთა მიერ მდაბიოთა შედგმულებათაგან განმგედ და ამა კოსმთაგან გამოირჩეოდინ სენატორნიცა.“ ბ. 45 რ.
16. „ქვეტორი იყო რომსა შინა მოხელე და ესე იყო საზოგადო ერისა მოლარე და ამისი თანამდებობა იყო მესტუმრეობა და მემანდრობაცა.“ ბ. 65 ვ.
17. „ელიოი სახელოა რომსა შინა, რომლისა თანამდებობა იყო ჭკრეტა საზოგადოთა შენებულებათა და ქუჩათა.“ ბ. 66 რ.
18. „კაპიტოლია იყო ტაძარი იუპიტერისა, სადაცა აღსრულდებოდნენ ყოველნი დღესასწაულობანი და დამტკიცდებოდნენ ყოველნი წესდებულებანი რესპუბლიკისანი; სადაცა იყო შენებულებაჲ ესევითარა, რომელიცა მსახურებდა მათ ციხედცა.“ ბ. 70 რ.
19. „ტრიუმფი ეწოდების სადღესასწაულოთა შემოსვლათა მძლეველთასა.“ ბ. 74 რ.
20. „ლეგეონი ეწოდებოდა პოლკსა, გინა გუნდსა ერთსა, შედგებულსა სამი ათასთაგან კაცთა, გინა ექვსით ასთაგან.“ ბ. 75 რ.
21. „ჟეზაოთი ეწოდების ამაღლებულსა ტახტსა, მსგავსსა ანბონისსა, სადაცა აღიყვანენ დამნაშავეთა და მას ზედა დაჰსჯიან; სახილველად ერთათვის“ ბ. 96 რ.
22. [როლი] თამაშობა, რომელიც ერგება წარმოსადგენად.“ ბ. 126 რ.
23. „ილოტნი ეწოდებოდნენ მხოლოდ ლაკედემონიასა შინა დამონებულთა მათგან მეზობელთა. რომელთაჲცა გამოიყვანდნენ მსახურად და უმეტეს მიეწერებოდა ერსა მესინელთასა, რომელიცა ლაკედემონელთა დაიპყრეს და ვეთინმე გარდასახლეს ადგილთა თვისთა. ხოლო მონანი ესე იყვნენ მათგან დიდსა შემჭივრებასა და ტანჯვასა ქვეშე.“ ბ. 137 ვ.
24. (ბარკის აკრეფისათვის რუსეთში) „უფალს მონტესკუს არა სცოდნია, თუ ვითარი სახივი აძევს მუჟიკთა რუსეთსა შინა და ანუ ვითარი შემჭივრება და ძალი ადგასთ, და ამისთვის ჰსჯის ესრეთ.“ ბ. 139 ვ.
25. „ტალანტი იყო ორგვარი: დიდი და მცირე. დიდი შეადრგენდა ოთხმოცსა მნასასა და მცირე—სამეოცსა. სადაცა იხსენიების ტალანტი და არა დაჰყვების დიდი, მცირე ტალანტი იგულისხმების.“ ბ. 140 რ.
26. „მნას ბერძული თეთრის სახელოა. ერთი მნას შეადრგენდა ასოც დრამსა ვერცხლსა ანუ ჩვენსა აბაზსა.“ ბ. 140 ვ.
27. „ქუნტ სტერლინგი არის ინგლისური მანეთი და ერთი ქუნტ სტერლინგი იქმს ოთხ მინანთულს და. ათ შაურს თეთრს ფულს.“ ბ. 151 რ.
28. „აქტია არს ლექსი ლათინური. ესე ნიშნავს თეთრსა დადებულსა, გინა მათსა სამხანაგოსა ვაჭართაგან, საზოგადოდ პირობითა. ამით მოიყიდვენ და განსყიდვენ საქონელსა და ზიანი და სარგებელი არს სამხანაგო.“ ბ. 157 რ.
29. „აქა სტეების აეტორი. არავინ არს ეგრეთ შურისმგებელი, გულმანკიერ, იჭენეულ, მზაკვარ, მცბიერ და უყვარულ, ვითარცა ცივსა ჰაერსა შინა მცხოვრებნი, ანუ ჩრდილოელნი.“ ბ. 161 ვ.
30. „სტეები, უფალო მონტესკუ! იარანალ რტიშჩევი და კნორინგი არიან მცხოვრებნი ცივისა კლიმატისანი და ბონაპარტე და მარშალ ნეე ცხელითა კლიმატისანი. ნუუმე ზემონი სჯობდენ ქვემოთა ბიკად ანუ სარდლად!“ ბ. 162 რ.
31. „სიქსუსა ანუ ქერის პურის არაყი და შავი პურისა, სხვადასხვაფრად შეღებილი ბაყმითა და ესევითარითა!“ ბ. 165 ვ.
32. „მანდარინი არს ღირსებასა წოდებამ და ანუ ტიტული სახელოესა კიტაიას შინა. ხოლო ესე არს ლექსი პართოვალიული. ესე განყოფილ არს მრავალ კლასად.“ ბ. 172 ვ.
33. „პოლუს ლექსი არს ბერძული. ხოლო ესე ეწოდების ორსა დასასრულსა ღერძისასა, რომლისა გარემო შარი მიწისა, გინა სფერაჲ, ოცდაოთხ საათში ერთგზის გარდატრიალდების. ხოლო ერთსა მათგანსა ეწოდების პოლუსი ჩრდილოეთისა და მეორესა—პოლუსი სამხრისა და ორთავე თანასწორი აქვსთ განშორებულებაჲ ეკვატორისაგან.“ ბ. 175 რ.

34. „ჩრდილოეთისა შინა, იტყვიან, ესრეთ არს სიმთვრალე განდიდებულ. რომელ არათუ მამაკაცი, ად დედანიცა რაცრაცებენ მთვრალნი ქუჩათა შინა და ვგრეთ ურცხვადრე დასთხვევენ წყალთა ზედგომით. და მრავალნი იტყვიან: გვიხილავსა რეცა მშვენიერად მორთულნიცა გორვიდიან ლაფთა შინა“.

35. „პირველი ჯვარით ლაშქრობაჲ იყო აა საუქუნესა, წელსა ჩუგ. ხოლო მეორეჲ ჩრმზ—და უკანასკნელი—ჩხმშ, სადაც ვეროპელნი, განღვიძებთა პაპისათა, შეკრბენ განსადიგენელად საოცინთა (სარკინოზთა) იერუსალიმით და ბრძოლასა ამას უწოდებენ ვეროპელნი ჯვართ-ლაშქრობასა“. ბ. 177 v.

36. „რუსეთსა შინა გაახატებულნი მონანი და ლაქიანი (მსახურნი) და ძენი უგვანთა და მდაბალთა კაცთანი ჰხშირად შეიქმნებიან დარბაზ-ბატონად“ ბ. 112 r.

37. „ავსპიცად უწოდდენ ჰრომსა შინა. რომელნიცა შიგნეულთა ზედა კურატი-სათა მკითხველობდენ და ჰსცნობდენ ნებასა ღმერთთასა და წინასწარმეტყველებდენ.“ ბ. 237 r.

38. „ქვეყანისა შარასა [!] ზედა იპოების სარტყელი ხუთი: ერთი—ცხელი, ეკვატორსა ქვეშე; ორი—ზომიერი აქით და იქით ეკვატორისა და ორი—ცივი, თავსა და ბოლოს პოლუსისასა“. ბ. 244 r.

39. „აქა იგულისხმების ჩრდილოეთისა აზნაურება; ვინათგან უარეს მუშიკთა არს დამონებულ.“ ბ. 245 v.

მინაწერები: 1. „წიგნი ესე ეკუთვნის კოლექსიი სეკრეტარს იერონიმე ალექსი-დეს.“ 3 r.

2. „პაპა პაველ ქიოდორიჩ არღუთოვ.“ 11 ყდის შიგნით.

(189)

189

გაბაშვილი ტომოთე. მარწუხი. 1810

VI, 246 გვ.; ჩართული აქვს ორი ფ. 6—7 გვ. შუა. 1—31.5 × 19.5—ფერადებით ნახატი მსოფლიო კრებათა ნუსხა. 22,7 × 17,5; ჭალადი (ციხფერი); უყდო (ოდესლაც აკინძულს და ყდიანს შემოცლილი აქვს ყდა); მხედრული; სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1810 წ.; დავით რექტორის ხელით; დაუწერელია: 1—VI, 5—6, 6—7 შუა (აუნუსხავი), 39—40, 190—193, გვ. იერონიმე მესხიშვილი-სეული.

ტომოთე, ქუთათელ არქიეპისკოპოსი. „შემოკრებული შუდთა მსოფლიოთა საღმრთოთა და სამღუდელთა წთა კრებათა ერთად წმიდათა და ღმერთ-შემოსილთა მამათა ჩტშნთა აღწერილთა წთა წერილთაგან, რომელიცა უცთომელად გეუწყების წმიდისა ამის წიგნისაგან, რომელსა ეწოდების მარწუხი. იქმნა მადლითა და წამისყოფითა ღისათა წმიდა და პირველი მსოფლიო კრება ქრისტეს აქეთ ტიშ, მისისა კო, მეფობასა დიდისა კოსტანტინესსა, რომელი დაჯდა დასაბამითგან წელთა ხუთი ათას რეაას და მეთაურამეტესა, განჯორციელებითგან სამას და მეთაურამეტესა, ქალქსა ნიკიას. ალექსანდრესითგან, წელსა ქკივ, კალანდრასა იულისისასა. — ბრძენმან და ხუროთმოძღვარმან, სასიერმან და შემოქმედმან ღმერთმან ჩტშმან, ცთუნებითა გარეკემნით ედემით ბუნება ესე ჩტშნი არა დაივიწყა...“ 7—237გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. „ანდერძი მშრომელისა: .იქველისმეტყუტლედოდენ და იდიდებოდენ ჩტშნ მიერ პირველი ერთი მბადი და მარსებელი ნამკისა..... შუდნი მსოფლიონი რა იქმნებოდენ კრებანი, აღიწერებოდა სიმტკიცე სარწუნოებისა და წარეცემოდა სასებასა სოფლისასა. ხოლო მრავალგანთქმული ესე მართლმადიდებლობითა დიდი ივერია მრავალგზის წარმართთა ოხრებითა შემცირებულ იყო ამა წიგნთაგან და ეკლესიათანი საგანძურნი დაცარიელებულ იყვნეს საღმრთოთა წერილთაგან. და კრებისა ესე წიგნი სრულებით არღარასადა იპოებოდა.“

თუ ქრისტეს აქეთ რაოდენს ეამსა იქმნენ ჩუნი კრებანი, ანუ რომელნი მეფენი ჰსუფევდენ, ანუ პაპანი რომელნი ჰსცხოვრებდენ და პოტირიტნი, რომელნი მოიწეოდენ კრებასა, და ანუ პატრიარხნი, რომელნი ჰმწყსიდენ მას ეამსა, და ანუ რომელსა ქალაქსა იქმნებოდენ კრებანი, ანუ წინააღმდგომნი მწუალებელნი ვინა იყუნენ. მღუდელნი თუ ერისკაცნი...

ხოლო მე, მდაბალი ქუთათელ არხიეპისკოპოსი ტიმოთე ვიძულე მართლმადიდებელთაგან, რომელთა იქუ ედვათ ჩემდა შეკრებასა ამთსა არა მეცნიერთა უსწავლელობისა ჩემისათა, და ვერ ურჩ ქმნილი ბრძანებისა, ვიწყე შეკრებად საღმრთოთა წერილთაგან, რომელი თვთ მაშინვე კრებასა ნათქვამნი და ზოგი შუდ კრებისა აღწერილინი... არა თუ შემწყვეცეს რამე წესა ამას კრებასა, არამედ თვთ ღირსთა პირისათა ნაბიჯენი აღმომივსიეს. და უწოდე წიგნსა ამას მარწუხნი მტვრთმული შუდთა ნაკვტრცხალთა...

ხოლო თქუნი, წუნო ღისანო, უკეთუ ცთომი ლება იხილოთ, ნუ უგულებელს-მწყაფთ. უნებელი უმეცრებისა და სიკინე ფრიადი ზედან მედუა მე.

აწ, ყრბანო საქართუმლოდსანო! ისწავლიდეთ რაჲ და იკითხვდეთ, უცებად მხრეკელისა ჰქსენებასა ნუ უგულებელს-მწყაფთ“. 1—4 გვ.

შდრ. „საქართველოს სახელმწიფო მუხეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა“, H კოლექ. ტ. 1, თბ., 1946. № 393, გვ. 292—294.

იხ. კორნელო კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. 1, 1941. გვ. 323—324.

2. ტექსტს დართული აქვს:

„საძიებელი წიგნისა ამის მარწუხნისა“, გადამწერის დავით რექტორის შენიშვნით:

„ამ მარწუხს საძიებელი არა ჰქონდა და მე, დავით რექტორმან ესგვარ-მოკლე დავუკეთე. მკითხმული მალ იპოვიან, რაჲსა ეძიებენ ამა მარწუხნისასა. რექტორი დავით“. 239—240.

ანდერძი (გადამწერისა): „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა, სრულ-იქმნა ძალითა ღისათა.

აღვსწერე მარწუხი ესე შუდთა მსოფლიოთა კრებათა და ქქალად ათთა ადგილობითთა კრებათა ცნობანი კეთილშობილმან ალექსოვმან ალექსის ძემან, სიბრძნის მოყუარემან და სრულიად კახეთის სამეფოს რექტორმან დავითმან; რაკოდენ ძალ-მედვა, მის-მის ადგილს გასწორებას ვეცადე. დია ავი დედანი მქონდა და უმეცრის მწერლისაგან უკანონოდ აღწერილი. თთქსა დეკემბერსა, რიცხტსა კ; ქრისტეს აქეთ წელსა 1810; ქკს უფშ. რექტორი დავით“. (ჩართულად). 237 r.

(190)

190

უზოპეს ცხოვრება და იგავნი მისნი. NIX

117 გვ.; 22×17,6; ქალაღი (ცისფერი): მუყაოს ყდა, ყუაზე გაცვეთილი, დაცბრილული (ჭიებისაგან), კიდებშემოცვეთილი. მხედრული; სათაურები სინგური; დასაწყისი ასოები მთავრულით: XIX ს. (კვირნიშანი: „1804.“); გვ. 117 დაკრულია ყდის II ფრთაზე, შიგნიდან.

1. ცხოვრებანი მოდგომობითი გონება მახვილისა ესოპესი.—მოდგმა იგი საქმეთა, რომელ არიან, ყოველნი გამოცვადენ, და სხვანიცა რაჲმე მრავალნი, და მივეცი მისთჳ განწრაზებასა თჳსსა და ვგონებ მე ამას, ვითარმედ ევსაე[!] არა იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებითა ღთისა სიბრძნითა, ვინადგან მიიწია სიბრძნითა საზომსა ძველთა მათ მოძღვართასა..“ 1—89 გვ.

ბოლო: „აწ უქმ დაღაცათუ წაგრწყმდები მე თქვენ მიერ, არამედ ამიერიდგან ჩემ ნიერცა. კრულ და წყეულ იქმნეთ თქვენ და მამულიცა

თქვენი. და მაქვს სასოება, მოვკუდები მე და მრწამს, რ თვით ღმერთთანაცა გეკმნების მოპოვნება“.

2. „ი გ ა ვ ნ ი ე ს ო პ ე ს ნ ი. იგავი ა. მელისა და ჩიგვისათვის.—უყურეთ ესოპეს!—აღვიდა ოდესმე მელი ერთი ღობესა ზედა და დაუსხლტეს მას ფერხნი მისნი...“ 91—117 გვ.

წყდება: მ [40] იგავის „თარგმანზე“: „იგავი ესე გამოაცხადებს, ვითარმედ როდესცა ღმერთი მისცემს მართალთა შეწვენასა, ეგეოდენსავე ცოდვილთაცა წინააღუდგების“. 117 r.

შენიშვნა: 1. ტექსტი თარგმნილი უნდა იყოს XVIII ს. ერთ-ერთი (1747 წ.) რუსული გამოცემიდან.

2. ყოველ იგავს ახლავს „თარგმანი“.

(191)

191

თეიმურაზ, გიორგი XII-ის ძე. მოოხრება თბილისისა 1795 წელს. XIX

88 გვ.; 21×18,5; ქალაღი (მეტად მდარე ხარისხის); უყდო, რვეულად აკინძული; მხედრული; სათაურები მთავრული; [XIX ს.]

1. „მ ო ო ხ რ ე ბ ა ქ ა ლ ა ქ ი ს თ ბ ი ლ ი დ ი ს ა ს პ ა რ ს ე თ ი ს ყ ა ე ნ ი ს, ყ ა ჯ ა რ ი ს-ა ლ ა მ ა ჰ მ ა დ -ხ ა ნ ი ს ა გ ა ნ.—წელსა ქრისტესით ჩღუე, ქქსა უპგ-სა მოვიდა ყაჯარი აღამაჰმადხან, რომელმანცა დაიპყრა სპარსეთი, სრულადითა სპარსეთისა მხედრობითა და მოუვლინა მოციქულნი მეფესა ირაკლის, რა ზავ-ჰყოს მის თანა და შეერთოს მას. და აღუთქმიდა მრავალსა წყალობასა და სრულიად ადრიბეჟანისა მიცემასა ველმწიფებასა ქვეშე მეფისა მის ირაკლისასა. ხოლო მეფემან ირაკლიმ არა მიიღო არცა ერთი წინადადებაჲ მისი, ვინაჲთგან მეფესა ირაკლის სხვათა მეზობელთა თუსთა თანა აქუნდა ერთობაჲ, რომელნიცა აღუთქმიდეს შეწვენასა მტერთა ზედა მისთა, მხედრობითაცა და ფულითაცა, რომელთაცა ზედა იმედოვნებდაცა...“ 1—32 გვ.

2. „შ ე მ დ გ ო მ ა დ ტ ბ ი ლ ი ს ი ს [!] მ ო ო ხ რ ე ბ ი ს ა მ ო ს ლ ვ ა ლ ე კ თ ა. ლაშქრობა ლეკთა ზედა.—ოდეს სცნეს ლეკთა, კავკასიის მთათა შინა მცხოვრებთა დაღისტნელთა, აღება თბილისისა სპარსთაგან, შეკრბეს გამოორჩეულნი და გამოცდილნი ბრძოლასა შინა კაცნი, უმეტეს ორი ათასთა...“ 34, 35—38 გვ.

3. „ა ლ ე ბ ა მ ე ფ ი ს ი რ ა კ ლ ი ს ა გ ა ნ გ ა ნ ჯ ი ს ა და შურისგება ჯავად-ხანსა ზედა.—ოდესცა მოიწია გაზაფხული, მეფემან ირაკლი უბრძანა და წარავლინა ძის ძეჲ თუსი დავით მეწინავეთა მხედრობითა განჯასა ზედა...“ 39—44 გვ.

4. „მ ო ს ლ ვ ა რ უ ს ე თ ი ს მ ხ ე დ რ ო ბ ი ს ა ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო დ.—ამასვე ჩღუე წელსა, ოდეს მოიქცა მეფე ირაკლი განჯით თბილისად, მოვიდეს რუსეთის მხედრობანი მრავალნი...“ 45—47 გვ.

5. „უ კ უ ნ ქ ც ე ვ ა რ უ ს ე თ ი ს მ ხ ე დ რ ო ბ ი ს ა რ ო ს ს ი ა დ ვ ე და წარგზავნა მეფის ირაკლისაგან შვილისშვილისა თუსისა დავითისა რუსეთის იმპერატორის კარზედ.—ჯერეთ არა უკუნქცეულ იყვნეს რუსნი, ოდეს მოიქცა აღამაჰმადხან ერანად და ვითარცა ესმა მოსლვაჲ რუსთა მხე-

დრობისა და დაპყრობა ადგილთა მათ გარემოთა საქართველოვსათა...“ 47—49 გვ.

6. „მეორედ წამოსვლა აღამაჰმად ხანისა დიდისა მკედრობითა საქართველოსა ზედა.—ხოლო მომავალსა გაზაფხულსა, წელსა ქრისტესით ჩლუჳ, მოიცალა რა აღამაჰმადხანმან ხორასნის საქმისაგან...“ 49—52 გვ.

7. „მოკულა აღამაჰმად ხანისა მსახურთაგან თვისთა ყუშის ციხესა შინა.—მას ჭამსა, ოდეს იგი იყო აღამაჰმადხან ციხესა შინა ყუშისასა და ენება დღეთა მათ შინა წარმოსვლად ყოვლითა ძალითა თვისითა, მაშინ შეითქვნეს მსახურნი მისნი...“ 52—63 გვ.

8. „სიკვდილი მეფისა ირაკლისა ბ-სა.—ოდეს მივიდა მამასა თვისსა თანა მეფის ძე გიორგი, თუმცა შეპყრობილ იყო მეფე ფრიად უძლურებითა და სენითა მით წყლით-მანკიერებისათა, არამედ ფრიად განიხარა ხილვასა ზედა ძისა თვისისა...“ 63—68 გვ.

9. „გამეფება მეფის გიორგისა მეათეცამეტისა.—წარმოვიდა მუნითგან მეფე გიორგი, ყოვლითა წარჩინებულებითა თვისითა და მოვიდა ქალაქსა თელავს...“ 68—74 გვ.

10. „სიკვდილი მეფის გიორგისა იგ-სა.—და შეეძინოს მცირედიცა ესე უწყება, რომელ ოდეს გარდაიცვალა მეფე გიორგი იგ, განსვლასა წლისასა ქრისტესით ჩყ, ქკს უჰჳ, თვესა დეკემბერსა კჳ, ქალაქსა შინა თბილისს...“ 74—75 გვ.

11. „სიკვდილი საქართველოს მემკვიდრის მეფის გიორგის იგ-ს ძის დავითისა.—ესე და უმეტეს ამისა სიკეთენ მისნი ყოველნივე სოფლისათვის ბოროტმოქმედებათა და დაუდგრომელობათაგან საწუთოსათა უკანასკნელ იქმნენს ყოველნივე დაფარულ მიწასა შინა...“ 76—77 გვ.

12. „ეპიტაჳია, წარწერილი საფლავსა ზედა საქართველოს მემკვიდრის, მეფის გიორგის იგ ძისა დავითისასა, გაღეჳსულ კულ-კვეცილ ლეჳსად, ესე იგი იამზად ანუ იამბიკოდ:

1. „შექმნილი კაცად კეცისაგან თიხისა...“ 77—79 გვ.

შენიშვნა: აქ წარმოდგენილი მასალის ნაწილი გამოქვეყნებულია. იხ. მ. ბროსეს ლითოგრაფიული გამოცემა: თეიმურაზ ბაგრატიონის „შემოკლებული მოთხრობა საქართველოსი“. პარიზი 1833, § 39—203.

(192)

192

პროკლე დიადოხოსი. კავშირნი. 1809

024; 264 გვ.; 22×17,5; ქალაღი (ლურჯი); უყდო; მკვიდრად აკინძული; ქალაღის კანი; მხედრული; სათაურები სინგურით; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით, ზოგან ჩართულად (017); 1809 წ. (255 გვ.); გადამწერი: დავით რექტორი [მესხიშვილი]; დაუწერელია: 01—03, 012—016, 023—024; 256—258, 262—264; იერონიმე ალექსის ძის [მესხიშვილის] წიგნებიდან.

პროკლე დიადოხოსი, კავშირნი ღვთისმეტყველებითნი, სვიმეონ ჯულფელის რედაქციისა. „პროკლესი დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კავშირნი ღვთისმეტყველებითნი. თავნი 211. თავი 1.—ყოველი სიმრავლე ეზიარების ერთსა. ხოლო უკეთუ არა

ეზიაროს, არა ყოველი ერთ იქმნება და არცა თვითოეული, რომელთაგან არს სიმრავლე...“ 1—254 გვ.

შენიშვნა: 1. პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი-ს“ ეს ტექსტი სვიმეონ ჯულაფელის რედაქციისა არის.

2. იგი თარგმნილია სომხურიდან ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ, იოანე ორბელიანისა და ნიკოლოზ ქიჩიყელის მონაწილეობით.

3. ამ თარგმანისათვის იხ. კ. კველიძე. ძველი ქართული ლიტერატურა. I, 1941 წ. გვ. 331—332, 349—350.

4. ტექსტს წამდღვარებული აქვს:

ა. „იოანე სმიერ. ჯამბაკურიან-ორბელიანისა, ქართულ-მსაჯულისა მიერ სიტყული წინასიტყუა პარტული.—ეტრფიან და ესურვიანო მყოფნი ყოველნი კეთილსა და არათუ ურთიერთისა მიშორისებულსა კეთილსა...“ 05—07 გვ.

ბ. „თუ რომლისა მიზეზისათვის ითარგმნა წიგნი ესე.—ვინაეთგან მრავლით უამითგან ფრიად ვსაწადნოდი სწავლად ამა ზესთა ღრის-მეტყუტლებისა წიგნსა პროკლე ფილოსოფოსისა (რომელიცა ჩრ. სპანთ მოსახელეთა, ქართულ-მსაჯულისა ენითა კავშირად სახელ-იდების), მაგრა არა იპოებოდა მოძღვარი, რათამცა საწავლად ჩემი სრულქმნილიყო...“ 07—011 გვ.

დავით რექტორის მიერ „გამართული“ იოანე ორბელიანის წინასიტყვაობის ეს ნუსხა (1809 წლის) ალაგ-ალაგ დიდად განსხვავდება A—1164 ხელნაწერის იმავე ი. ორბელიანის წინასიტყვაობის 1760 წ. გადაწერილი ნუსხისაგან.

უნდა ვიფიქროთ, რომ დავით რექტორს ან სხვა დედანი ჰქონა ხელთ, ან მეტად ფართოდ გამოუყენებია გადამწერისა და „გამართველის“ უფლება, ზოგან აზრის საზიანოდაც.

აქ გამოტოვებულია სომხურიდან 1757 წ. თარგმნილი „კავშირნი“ ტექსტის წინ მოთავსებული მიმართვა იოანე ჯამბაკურიან-ორბელიანისადმი (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“—A კოლექცია—ტ. IV, თბ. 1954, გვ. 212—213).

შესამჩნევად განსხვავდება ი. ორბელიანისეული ტექსტის ავტობიოგრაფიული ნაწილისაგან დავით რექტორის ხელით გადაწერილი წინასიტყვაობის შემდეგი ადგილი:

„და ესერა ესრეთ იყო, მივიწადე და მივიტრუე მისდა მის და უმოქნეოსა მარად მოქნე მე, დედის დისწულის ძე მეფის ერეკლესი, რომელ ამა ყოვლად ბრძენსა მეფესა ემცნო დედის ძისად მამისა ჩემისად, ქართულ-მსაჯულთა ამირსპასალარის ლუარსაბ ორბელიანისად, რათამცა ესწავებინა ჩემდა წერილნი. და დედის ძმისწულის ძე მეფის არჩილისა და მეფის გიორგისა, რომელ ძმისწულმან ამა მეფეთამან, მეფემან ვახტანგ ფრიად შრომა ჰყო ჩემ ზედა და მასწავა თუთ რომელიმე სწავლად ქალღმერთი ვარსკულავთ-მრიცხველობისა.

და ესე სახელით იოანე ორბელიანი ჯამბაკურიანი, ქართულ-მსაჯულად დადგინებული, მივედ მოწაფედ სწავლისა ზემორე ჰსწავებულისა ეპისკოპოსისად და ესეცა მიზეზ-მეკმნა, რ' ფრიად ტრფიალინი სიბრძნისანი მეფენი ჩნნი: მეფე ქართულ-მსაჯულთა თეიმურაზ და ძემისი მეფე კახთა ირაკლი მაწმუტვედენ და მაიძულებდენ სწავლად წიგნისა ამის.

და მოვიდა თანა-მესხოლედ ჩემდა ნიკოლოზს, მღვდელი კახთა მეფის კარისა და კ[?]ლად სიყრმით სიჩოთგან მოწაფე ყოვლად ბრძნისა მის ეპისკოპოსისა გიორგი ნათლის ძე, რომელიცა განისწავლა წიგნითა და სწავლისმოყუარებითა სომეხთათა და სომეხთა მღვდელი ფილიპე, აზნაურთა ჩუშთაგანი, ტრფიალი სწავლისა“.

თავდება: „ხოლო ესაცა აღიუწყეთ, რ' მამხვესა ენისა ჩნისასა, იოანე ფილოსოფოსისა, ელადელთა ენისაგან ჩუშნსა ზედა ენასა რა გარდმოუვიცა, შუქნიერ-ლექს-უნებობითა ათრობს მსმენელთა, მაგრა ფრიად ღრიტოვს. არამედ ესე ადულ სასმინო ლექს-აზრ-გუბართა აღვსწერე, რათა არალარა ეხვანჯებოდეს მსმენთა, რამეთუ ამის მიერ ცხადდების ღრიტოვ პეტრიწულისა. ხოლო ჩუშნი მიერ არმანთა, თუ ვითარ გარდაუღიეს-ყვ. მათ მიერ აღწერილ არს აქა, რაველიცა ჩუშნი

გარდამოვიღეთ წელსა ათას შვიდას ორმოცდაათ შუდმეტსა. 1757; თთქსა აპრილისასა, რიცხუსა 20“. 08—011 გვ.

გ. „სკმეონისა, გარნისი [ს] ეპისკოპოსისა განგანმარტებულნი წიგნი პროკლესი.—პირ[ვე]ლთა მთარგმნელთა ჩვენთა—მოსეს ვიტყვ და დავითს და მოყუასთა ამითა, რომელნიცა ათინურისა სწავლითა იყუნეს განსწავლულნი, არა აქუნდათ გარდმთარგმანებული წიგნი პროკლესი...“ 017—018 გვ.

ამ განმარტების სრული ტექსტი იხ. „საქართველოს მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობაში“, (A კოლექცია) ტომი IV, თბილისი, 1954, გვ. 213 (N1162).

დ. „პროკლესი დიადოხოსისა პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღრისმეტყუტლებითნი, ნაკუჭთნი 211.

დიადოხოსი არს ენათამებრ ელლენთასა, რომელი ქართულსა ენასა ზედა გამოითარგმანგზის მონაცუალედ, რეცა თუ პროკლე შემდგომად პლატონისა მოსაყდრე იყოს ადგილსა პლატონისასა...“ 018—020 გვ.

ე. „საძიებელი წიგნისა ამის.

1. ერთისა და სიმრავლისათჳს: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7...“ 020—022 გვ.

ტექსტის ბოლოს გაგლებული ჰორიზონტალური ხაზის ქვეშ, დავით რექტორის კალიგრაფიული ხელით, მოზრდილი მხედრული ასოებით, ჩართულად, დაწერილია:

„მაღალ-კეთილ შობილი ალექსისა ძე რექტორი დავით“ 022 გვ.

აქ დაუწერლად დატოვებულია 022 გვერდის შვიდი სტრიქონი და მომდევნო—023—024 გვ.

5. ტექსტს დართული აქვს:

ა. გადამწერის დავით რექტორის ხელით საგანგებოდ დახაზული გრაფებით გაფორმებული: საძიებელი მეორე, უმჯობესი „კავშირისა“, პინაქს-სიტყუაობა, რომელ არს საძიებელი წიგნისა ამის“ (259—261 გვ.)—განმარტებით: „ამ საძიებელს, რომელსაც კიდურის ნაპირზედ მკედრული ასო უჯდეს, ის ფურცელს მიგასწავლის და მეორეს კიდურზედ, რომელზედაც ხუტური ასო ზის, ის თავს გაცნობებს და ამ ხუტურს ასოსთან, რომელიც ციფირი ჯდეს, ის თითო თავი რამდენს განმარტებდ განყოფილია, იმ თავის ნაწილთ რაოდენობის რიცხუს შეგასწავებს. დავით.“ 261 გვ.

ბ. „შმა დ. ლოცუამამან ანნა. —მიზეზ-მეერთსა ეტრფიან მარად საერთნი;

ესურვინ-ეტრფინ... ეწად-ეყოვლადებიან*... 2b 3 გვ.

ოთხ სტროფიანი (20 სტრიქონიანი) ლექსი თავდება:

„ესე აღკრვამ, აღსურვით აღნათლვამ
მბადისა ერთის უოცნოსა ნათლისად
არა სხუა რა არს თუნერ მოკრთოლვისა
მის ერთობისა, ნათლისა კეთილობა,
რომელს ისავესებს ყდრთ მყოფთ დასოვნება“.

ეს სქოლასტიკურ-რიტორიული ლექსი დავით რექტორის უნდა იყოს.

ანდერძი (გადამწერისა): „სრულ იქმნა, ძალითა ღრისათა, წიგნი ესე პროკლე დიადოხოსის კავშირით მაღალ-კეთილშობილის სიბრძნის-მაცუარის ალექსის ძის, სრულიად კახეთის სამეფოს რექტორის, ფილოსოფიისა და ღრისმეტყუტლების მოძღურის დავითის მიერ, თთქსა ჭებერუარსა, რიცხუსა ნ, წელსა განვორციელებითგან სიტყუსა ღრისა ჩუთ: 1809, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა ზედა უჟჳ. რექტორი დავით“ (ჩართულად). 255 გვ.

„მაღალ-კეთილ შობილი სიბრძნის-მოყუარე ალექსის ძე რექტორი დავით“. 254 გვ. (022 გვერდზე მოთავსებული მიწაწერისებურად, ჩართული მხედრული ასოებით).

(193)

193

[ბაგრატიონი] თეიმურაზ, მეფის ძე. წამება ქეთევანისა. XIX

I—II, 22 გვ.; 20,5×18; ქალღიმი; უყდო; ქალღიმი კანი; მხედრული; სათაური და დასაწყისი ასოები—მთავრულით; დაუწყებელია 21—22 გვ.

„წ ა მ ე ბ ა წ თ ა შ ო რ ი ს დ ე დ ი ს ა ჩ ნ ო ს ა ქ ე თ ე ვ ა ნ ი ს ა , კ ა ხ თ ა დ ე -
დ ო ფ ლ ი ს ა , ს პ ა რ ს ე თ ი ს ქ ა ლ ა ქ ს ა შ ი ნ ა შ ი რ ა ზ ს . — ო დ ე ს ლ უ ა რ ს ა ბ
მ ე ო რ ე , მ ე ფ ე ქ ა რ თ ლ ი ს ა და მოწამე, ძე გ ი ო რ გ ი მ ე თ ე რ თ მ ე -
ტ ი ს ა [!], ქ ა რ თ ლ ი ს მ ე ფ ე ს ა , ლ ტ ო ლ ვ ი ლ ი ლ ი ხ თ . ი მ ჭ რ ე თ ი დ ა ნ გ ა რ დ მ ო ი ყ ე ა ნ ა
შ ა ჰ ა ბ ა ზ . . . “ 1 — 20 გვ.

შენიშვნა: შდრ. H—1288 ხელნაწერის 2r—19 v. იხილე აგრეთვე „ხელნაწერთა აღწერილობა“ (H კოლექცია), ტ. III; თბ. 1948. გვ. 238—239—სადაც გარკვეულია, რომ ქეთევანის წამების ამ მოთხრობის ავტორ-გამომკრებელი არის მეფის ძე, თეიმურაზ; თეიმურაზსვე უნდა ეკუთვნოდეს ტექსტისთვის დართული საყურადღებო სქოლიოები.

თავფურცელზე: „აღწერა წამებისა წისა ქეთევან დედოფლისა“ (ძველი №: 45).

(194)

194

ანექლოტები ბალაკირევისათვის. XIX

II, 36 ფ.; 20,5 × 18; ქალღიმი; უყდო; ქალღიმი კანი; მხედრული; XIX ს.; და-
უწყებელია II; თარგმნილია რუსულიდან იერონიმე მესხიშვილის მიერ.

„ ა ნ ე კ ლ ო თ ნ ი გ ი ნ ა ა ნ დ ა ზ ა ნ ი ბ ა ლ ა კ ი რ ე ვ ი ს ა თ ზ ს . ა .
შ ი მ ხ ვ ე რ ე ლ ო ბ ა და გ ო ნ ე ბ ა ბ ა ლ ა კ ი რ ე ვ ი ს ა , რ ო მ ე ლ ი ც ა და ი ნ ა ხ ვ ე ბ ა შ ე მ დ გ ო მ ი ს
ანეკლოტისაგან. — ერთმა სასახლის კაცმა, რომელსაც სრულებით არა ჰქონდა
არარაჟსამე ნიჭი, თავისის მცბიერის მეძიებლობით უკანასკნელ მიაწია იქა-
მდისინ, რომელ პეტრე დიდმან აღუთქვა მას ერთი საკმაოდ თვალსაჩინი
ადგილი... “ 3—36 გვ.

შენიშვნა: 1. თავფურცელი: „ანექლოტები (ანუ ანდაზები) ბალაკირევისათვის, რომელიცა იყო ხუმარა სასახლესა შინა პეტრე დიდისასა, შუკრებილნი ვ. ა. მოსკოვს. 1836“.

2. ტექსტს წინ უძღვის: „შესავალი. ვ. ი. ბალაკირევი, პეტრე დიდის სასახლის ხუმარა, იყო მდაბალის გვარისა...“ 1—2.

3. ხელნაწერის ტექსტი 28 ანექლოტისგან შედგება.

ანდერძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუბრალებლობასა მთარგმნელი კოლლეგისკის. ასესორი იერონიმე ალექსეევ-მესხიევი“, 36 გვ.

(195)

195

მირიანი

120 გვ.; 22×18; ქალაღდი; უყდო; ქალაღდის კანი (ბოლოში მობეულია); მხედრული; XIX ს.

„მირის წიგნი. თავი პირველი. კარი პირველი, დასაწყისი ჩინეთის ჯელმწიფისა და ძისა თვისისა, რომელი მოსცა ღმერთმან ფერიის ქალისაგან.—იყო ხელმწიფე ერთი ხოსროვშა ჩინეთს...“ 1—120 გვ.

ბოლო: „... მირი მორქჳული იჯდა ტახტზედ, სამართლობდა, ნადირობდა, ასპარეზობდა, ბურთაობდა, შეექცეოდა, ხარობდა ქვეყანასა ზედა და ნომიავთაბსა ზედა. ისეც თქვენ ეწიოვით[!] კეთილსა საწადელსა, მკითხველნო და დამწერნო, როგორც ისინი ეწივნენ სიხარულითა თვისსა.

დასრულდა ესე წერილი ჩინეთის ჯელმწიფისა და თვისისა პირმოც[!] საყვარელისა შვილისა მირის წიგნი.“

შენიშვნა: 1. იბ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ნწერლობის ისტორია. ტ. II, 1952, გვ. 334—337.

2. მირიანი გამოცემულია: „მირიანი ანუ ზღაპრული მოთხრობა მაშრიყის ხელმწიფისა ხოსროვ შაჰისა და შვილისა მისისა მირისა.“ სულ სამი გამოცემა: პირველი—ტფ., 1876 წ. ე. ხელადის გ-მა; მეორე—ა. ზარგაროვისა, ტფ. 1894, მესამე—ამავე გამოცემლისა. ტფ., 1900.

„მირიანის“ ფრანგული თარგმანი გამოსცა მ. ბროსემ „Le miriani ou histoire du roi Miri, conte géorgien“, 1839.

მირიანის ვრცელი შინაარსი რუსულად გადმოცემული აქვს ა. ხახანაშვილს იბ. А. Хаханов. Очерки истории грузинской литературы“, III, 182—190.

(196)

196

[საქართველოს] მახლობელთა ადგილთათვის. XVIII—XIX

II, 10 გვ.; 21×16; ქალაღდი; სქელი ქალაღდის კანი; მხედრული; XVIII—XIX ს.ს.; დაუწერელია; 10 გვ.; იერონიმე ალექსი-მესხიშვილის წიგნებიდან.

„ინსტრუქცია ჩვენდა მომართა მახლობელთა ადგილებთა. (აღწერა ახალციხისა).—ახალციხის ქვეყანა, რომელიც არის ქართლის ქვეყნისა ნაწილი ერთი, რომელიც უჭირავს ახლა ხვანთქარსა...“ 1—10 გვ.

შინაწერები: 1. „ინსტრუქცია ჩვენდა მომართა მახლობელთა ადგილებთა“, 1 გვ.
2. „წიგნი ესე ეკუთვნის კოლლეჟსკი სეკრეტარს იერონიმე ალექსი-ვიცს“. II გვ.

შენიშვნა: შდრ. H—1082:2 (1791 წ. თარიღით), H—1292:2, H—1361:2. იბ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ (II კოლექცია), ტომი III, თბ, 1948, გვ. 71, 242, 320, სადაც „აღწერის“ ტექსტს წინ უძღვის: „მე, უმცირესი ვინმე, ძე ალექსისა და თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორი დავით მოვახსენებ, მეზრთოვისა მათისა და რომელთამე საქართველოვსა მებობელთა მჭარეთა ადგილთა ამის უკუშ წერილითა აღწერ [ბრწყინვალებასა] თქმსნა ლეილარაჭიურებ, რომელ არს ინსტრუქცია...“

197 გ

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

25 ფ.; 22×17; ქაღალდი ლურჯი ფერისა; ბოლონაკლული; მუყაოს ყდა, აკინძულია 197 ა, ბ და დ ხელნაწერებთან; მხედრული, საი აურები სინგურით; [XIX-ს.]

[ხერხეულიძე ომან], „შემოკლებული ისტორია ქართლისა მეორისა ირაკლი მეფისათვის იწყების, თუ], ვითარისა შრომითა მიიღო მეფობა ქართლისა.—წელსა 1722 დაჯდა ყაენად ძე შ[ა]ჰსულტან უსეინისა შაჰთამაზ და ამჟამად იჯდა ქართლში მეფედ ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1 r—25 v.

წყდება: „...რაოდენსამე თვესა ქარში დარჩა ომარ ხან, გარნა ველარა იკადრა მოსვლა ქიზიყხედ, არამედ ხოლო მეფობასა აზისა, რომელი დაესწერე ძღვევანი, სახელდობ ვგონებ ოცდათამდინ უმეტესიცა...“

მინაწერი: „ხაქარია ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“, 1 r.

197 დ

ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

15 ფ.; 22×17; ლურჯი ფერის ქაღალდი; მუყაოს ყდა; აკინძულია 197 ა, ბ და გ ხელნაწერებთან; მხედრული; [XIX ს.]

[ხერხეულიძე ომან], „საქართუშლოს მეფის თეიმურაზის ძის ირაკლის მეფის ცხოვრება.—წელსა ჩღებ, ქ[ორონი]კ-[ონ]ს უი დაჯდა ყაენად ძე შასულთან უსეინისა შაჰთამაზ. ამა ჟამზე იჯდა მეფედ ქართლში ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1r—15r.

მინაწერი: „ჭიჭინაძის ბიბლიოტეკისა“. 1r

(198)

198

აღწერა იერუსალიმისა (თარგმნილი რუსულიდან). 1836

IV, 42 გვ.; 22,5 × 18; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1836 წ. სექტემბრის 10-ს; რუსულიდან თარგმნილი იერთონიშე ალექსი [მესხიშვილის] მიერ; [მთარგმნელის ხელით].

„აღწერა ქალაქისა ღუთისა იერუსალიმისა.“ მოკლე ცნობა ქალაქისათვის იერუსალიმისა და სხუთათა, გარემო მისსა მდებარეთა წმიდათა ადგილთათვის.—წმიდა ქალაქი იერუსალიმი, ვითარცა ნოუთხრობს წარმოცენაჲ, აღშენებელ არს მელქისედეკის მიერ, მღუღლისა ღრისა მალღისა. ბრძოლით დაიპყრეს რა იგი იებოსელთა, ჰფლობდენ მას... 7—40 გვ.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: ა. „მოკლე ცნობა“ (ისტორიული). 7—10 გვ;

ბ. „ღიდისა ტრულასათვის, გინა გუმბათისა.“ 11—13 გვ.

გ. „თუხ საღმრთოსა ნათლისა და მისთვისც ოდესცა იგი იქნებოს.“ 14—15 გვ.

დ. „სობოროს ტაძრისათვის.“ 16—19. გვ.

ე. „ტაძრისათვის ყდ წმიდისა ღრისმშობლისა“. 20—26 გვ.

ვ. „ტაძართათჳს, მყოფთა აწ წმიდასა ქალაქსა შინა იერუსალიმსა“. 23—40 აქ, სხვათა შორის, ვკითხულობთ: „... სავანე უჭირავსთ აწ სომეხთა. მათ დაიქირეს იგი მაშინ, ოდესცა ქართველთა, დამფუძნებელთა ამა სავანისათა, დაუტევეს იგი, მიზეზის გამო გარდახდად შეუძლებელისა ვალისა...“ გვ. 27.

2. ტექსტს წინ უძღვის: ა. „პლანი ტაძრისა ქრისტეს აღდგომისა იერუსალიმსა შინა, ჩტქნებითა, თუ რაჲ ეკუთნვისთ თუთელსა აღმსარებელთაგანსა.“—ზომით: 34×40, შენიშვნით: „გადმოვიღე დაბეჭდილიდგან უბრალოს ფრთის კალმით და მელნით ჩჳლვ წელსა სკადემბრის ი დღესა. იერაზიმე ალქაქეჲ.“ მარჯვენა ნაპირზე. I. გვ.

ბ. თავფურცელი: „აღწერა ქალაქისა ღმთისა იერუსალიმისა და წმიდათა ადგილთა, თუთ მას შინა და მახლობელ მისსა მყოფთა, რომელთაცა შინა აღსრულებულ იქმნენ სხტადასხტანი საქმენი კაცობრივისა ნათესავისათჳს საცხოვრებელნი, მოსკოვს. უნივერსიტეტის სტამბასა შინა. ჩჳლვ.“ III გვ.

გ. „შესწავებთა. აღწერა ქალაქისა ღმთისა იერუსალიმისა, რომელიცა აქა წინადადეგების ყურადღებასა ქრისტესმოყუარისა მკითხველისასა, უწინარეს (ჩლოა წელსა) იყო დაბეჭდილი სლავიანურსა ენასა ზედა იერუსალიმის არხი მანდრიტის სიმეონის მიერ. ხლო აწ გარდმოთარგმნილი არს რუსულსა ზედა და გამოცემულ ქტქანაზედ გულსმოდკინებითა და წარსაგებელითა ... თაბორის არხი ეპისკოპოსის იეროთეოსისათა...“ 1—2 გვ.

დ. „წინა-იტყუობა. ყოველთაჲ კეთილ-მსახურთა მკითხველთაჲ მსურის მშვიდობა.—არა მეფისა საქმენი და ღვაწლნი, არა დიდმშენიერებაჲ სამეფოთა პალატთა აღწერებთან მცირესა ამას წიგნსა... არამედ კეთილ-შენიერებაჲ სახლისა უფლისა...“ 3—5.

მთარგმნელისა და გადამწერის მინაწერი:

„გადმოთარგმნილ არს რუსულის ენისაჲ ქართულზედ ჩჳლვ წელსა, სკადემბრის ი-ს დღესა, კოლლექციის ასსესორის იერაზიმე ალქაქევეისაგან“. 40 გვ, ტექსტის ბოლოს.

(199)

199

სახარების თარგმანება. XIX

104 გვ.: 24×18,8; ქაღალდი; უყდო, უკანო; პირველი 2 ფ. დალაქავებულია; შეკრულია მსხვილი ძაფით; მხედრული; XIX ს; დაუწერელია 102—104 გვ.

„თარგმანება სახარებასა ზედა ლუკასაგან. კვირიაკესა მეთურამეტესა.—მრავალნი, იხილვენ რა ლტოლვილთა თევზთა წყალსა შინა ჟამსა თვით უმცირესისა ობრვისასა, დაამტკიცებენ, რომელ იგინი მქონებელ არაჲნ უკვეთრესთა სმენათა. ვარნა თევზნი მოკლებულ-ყოფილნი ორღანოთა სმენითია გრძნობისათა, არავეთარისამე მქონებელ არიან სმენისა, არამედ სრულებით იპოვებიან ყრუდ.“ 1—101 გვ.

წყდებთ: „... და თქვენ, მყოფთა სატანჯველთა შინა. ხოლო ესე არს მისთჳს, რათამცა ვერცა მართალნი ვერ შემძლებელ იქმნენ.“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შეიცავს სულ ხუთ „თარგმანებას“ ლუკას სახარებისასა (თავი ე. მუხ. დ და სხ.); XVII—XXII კვირიაკემდის (ჩათვლით).

2. ყოველ ცალკე „თარგმანებას“ მისდევს „ასწავლა“.

3. მეხუთე თარგმანებას „კვირიაკისა ოცდამეზრისასა“ აღარ ახლავს სწავლა (მეხუთე „თარგმანი“ დასრულებული არ არის).

4. თარგმანება დაწერილი ჩანს XVII—XVIII ს. იგი ერთ ადგილას იხსენიებს საქრისტიანო ეკლესიის სახელგანთქმულ ისტორიკოსს ბარონის (1538—1607): „ბარონი ქვეყანის მოქმედებისათჳს. პლინი, წიგ. III, თავი ი: მცენარეთათჳს“. 74 გვ. მარჯვენა ნაპირზე.

(200)

200 ა

სახსოვარი ძნიად საპოვართა ნივთთა. XIX

1—IV, 1—82 გვ.; (მთლად ამოხეულია: 39—42, 59—60: 83—86); ქალაღდი; 22,6 × 18; უყდო; მხედრული; [XIX ს. დასაწყისისა]; ამოცვენილია 75—76 გვ.; ნახევრად მოცილებულია; 77—82 გვ.; მთარგმნელი დავით რექტორი—მესხიშვილი; გადაწერილია მთარგმნელის ხელითვე.

„სახსოვარი ძნიად საპოვართა ნივთთა.— 1. ანტიპაროსის მღვმე ...ბროლქმნილთა სინოტიეთობ, ესოდენ ქებული, ვითარცა ძველთა მიერ, ეგრეთვე უახლესთა მწერალთა, იპოების ქალაკსა ანტიპაროსსა, რომელიცა მდებარებს საბერძნეთსა შინა...“ 1—82 გვ.

შენიშვნა: 1. თარგმანის დედანი რუსული უნდა იყოს:

2. მთარგმნელის ვინაობა დადგენილია ნიკიტა დეზიდოვისადმი მიძღვნილი ტექსტის მიხედვით (იხ. გვ. III, 1, 3, 4 და სხვ.).

3. აწერილია სულ 110 „ძნიად საპოვართა ნივთი“.

4. 110 წ-ში ვკითხულობთ: „აქვს ზეთი გამომდინარეობს მათაგან, ჰპოვებულთა პროვინციასა შინა შინსი, მდებარესა იმპერიასა შინა კიტაიისასა...“ 81. გვ.

5. ტექსტს თითქმის ყოველ გვერდზე დაოთული აქვს დავით რექტორის სქოლიოები: მაგ. „მღვმე არს მოხრებლი კლდისა.“ „რუსული სამი ადლი, რომელიცა იქნების ქართული რვა ჩარეჟი...“ გვ. 1.

6. თავფურცელი: „მოწყალეს ველმწიფეს ნიკიტა ნიკიტჩის დემიდოვის უპატივემულესი შესაწირავი“.

7. თავფურცელზე ალექსი-მესხიშვილის იერონიმეს ხელით მიწერილია: „გადაწერილია თეთრად. გამართულია გასაგონარსწენაჲდ და თეთრად გადაწერილიც.“ იხ. 200 ბ-ს აღწერილობა.

200ბ

სახსოვარი იზვიათად საპოვართა ქმნულებათა. XIX

1—72 გვ.; 22 × 18; ქალაღდი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით.

„აღწერა სახსოვართა იზუთად საპოვართა ქმნულებათა.— 1. ანტიპაროსის მღვიმე, რომელიცა არის შემდგარი მსგავსად ბროლისა სინოტიეთაგან...“ 1—68 გვ.

შენიშვნა: 1. არსებითად ეს არის იგივე თხზულება, რომელიც უთარგმნია დავით რექტორს და მიუძღვნია ნიკიტა დემიდოვისათვის (იხ. № 200 ა-ს აღწერილობა).

2. ტექსტს დართული აქვს: „რელისტრი. ესე იგი ტომარი ს[ა]თვითთა სახელთა, ნივთთა ანუ ქმნულებათა, შენიშვნისა ღირსთა, რომელნიცა აღწერილ არიან ამას წიგნსა შინა: ა. ანტიპაოვის მღვმე. 1...“ 69—72 გვ.

3. იერონიმე მესხიშვილი, რომელსაც გაუმართავს დავით რექტორის თარგმანი, რატომღაც თავის თავს თხზულების მთარგმნელად აცხადებს: „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუძრავობასა მთარგმნელი კოლლექციის სესიორი იერონიმე მესხიშვილ.“ 72 გვ.

4. თავფურცელი: „სახსოვარი იშვთად საპოვართა ქმნულებათა.. გადმოთარგმნილი რუსულიდან“.

(201)

201

მოხსენებისათვის სულთა მიცვალებულთასა. XIX

1—VI, 54 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; დასაწყისი ასოები მთავრულით; XIX ს.; გადწერილიაქრუსულიდან მთარგმნელის იერონიმე მესხიშვილის ხელით.

„მოხსენებისათვის მიცვალებულთასა.—კეთილ-მსახურებითი საქმე ვედრებად ლტითსადმი შესვენებულთათვის მოქმედებს ჩტმწ შორის...“ 1—52 გვ.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა:

ა. „მოხსენებისათვის მიცვალებულთასა“.

ბ. „მსხვერპლისათვის“.

გ. „ლოცვითა განთავისუფლდებიან სულნი“.

დ. „სხვადასხვაობისათვის სულთა გარდაცვალებულთა. (ცოდვილთა სულთათვის)“.

ე. „მოხსენებისათვის შესვენებულთასა დღეთა შინა, დანიშნულთა ეკლესიისა მიერ“.

ვ. „მოხსენებისათვის მიცვალებულთასა და სიკჳდილისათვის მართლისა და ცოდვილისა კაცისა“.

ზ. „სიტყუა რომლისამე მხედრისათვის, სახელით ტაქსიოტისა“.

2. მთარგმნელის მინაწერი:

„ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუხრახველდასა მთარგმნელი კოლლექციის სესიორი იერონიმე ალექსეევ-მესხიშვილ.“ 53 გვ.

4. იხ. ქვემოთ 5 — 231 ხელნაწერის აღწერილობა.

(202)

202

პეტრე მოგილა, აღსარება სარწმუნოებისა. 1798

1—VI, 1—156; 23×17.5; ქალაღი; სქელი; უყდო; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით. მთავრულით: მთარგმნელი: არჩილ მეფე; „ქართულს ენაზე გამწყობელი ტფილელ მიტროპოლიტი ნიკოლაოს ორბელისშვილი“ (152 გვ.); გადამწერი დავით რექტორი; 1798 (151 გვ.) დაუწერელია 1—IV, 153—156 გვ.; იერონიმე მესხიშვილის წიგნთსაცავიდან.

[პეტრე მოგილა]. აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა აღმოსავლეთისა მართლმადიდებელთა წმიდისა კათოლიკე სამოციქულოსა ეკლესიისა. — კითხუა: ა. რაა ჯერ არს დამარხებულ მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა მიერ, რათა დაიმკჯდრონ ცხვრება საუკუნო?

მიგება: სარწმუნოება მართალი და საქმენი კეთილნი...“ 15—151 გვ.

შენიშვნა: 1. სარწმუნოების აღსარების ტექსტის წინ უძღვის: ა: „შესავალი ამის წიგნისა.—სამნი არიან განყოფილებანი ღის-მეტყუტელებისა სათნოებანი ამას წერილსა შინა...“ 1—6 გვ.

„შესავალი“ საძიებელს (სარჩევს) წარმოადგენს.

ბ. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა წმიდისა კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიისა მართლ-მადიდებელთა აღმოსავალთასა.—წყალობითა ღისათა, პატრიარხი ნექტარიოს წმიდისა ქალაქისა იეროსალიმისა და ყისა პალესტინისა ყოველთა მართლ-მადიდებელთა ძმათა და საყუარელთა შულთა გიხაროდენ! ხოლო უფლისა მიერ მადლი, მშვიდობა და წყალობა თქვენ ყოველთა თანა, ამინ.— ჰოე, საყუარელნო აღმოამკითხტმლონო! არათუ თვნიერ საქმეთასა აღიწერა წიგნი ესე.“ 7—11 გვ.

ბოლო: „ქრისტეს აქეთ წელსა ათას ექუისას სამეოცდა ორსა, ნოენბერსა ოცსა“.

გ. „წყალობითა ღისათა, მთავარ-ეპისკოპოსი კოსტანტინუპოლისა, ახლისა ჰრომისა და ყოვლისა ქრტიანისა პატრიარხი.—სახომისებრ ჩნისა და სხუათა თანა, ჩვენთა საღმრთოთა კრებულისა მღუდელ-მთავართა და ერთობით მკუდრთა ძმათაგან ჩვენთა ჩუშნდა წარმოვლინებულნი მოიწივნენ მცირისა რუსეთისა წიგნითა, რომელსა ხედა წერილი იყო აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა ..., რომელ განყოფილ იყო სამ ნაწილად... და ებრძანებთ... ყოველთა მართლ-მადიდებელთა და მორწმუნეთა... ქრისტეანეთა აღმოსავლეთისათა აღმოკითხვად ამისა...“

ქვეს აქეთ წელსა ათას ექუსას ორმეოცდა სამსა, თთქმსა მარტსა, დღესა ათორმეტსა.“ 11—12 გვ.

დ. „თვთვეულისა ჳელით-წერილი ყოველთა მათ წმიდათა ესრეთ არს: პართენი...“ (სულ 27 ხელმოწერა). 12—13 გვ.

2. სარწმუნოების აღსარების ტექსტი შედგება სამი ნაწილისაგან.

ანდერძი (გადამწერისა): „სრულ იქნა 17²³/_ყ98.“

„აღვსწერე ესე სამ-ნაწილადი ღის-მეტყუტეობა, (რომელ არს) სარწმუნოება, სასოება და სიყუარული, თელავის ქალაქის სემინარიის რექტორმან ალექსის ძემან დავით, თთქმსა ნოენბერსა, რიცხუსა კვ, ხოლო წელსა განტორციელებითგან სიტყუსა ღისა ჩლუშ, ხოლო ქართულსა ქქსა ხედა უჟვ.“

ანდერძის ქვეშ, კალიგრაფიულად, ჩართული მხედრული ასოებით: „რექტორი დავით.“

ანდერძი ნიკოლოზ ორბელიანისა: „ღმერთო, აცხონე ამ წიგნის ქართულს ენაზე გამწყობელი ტფილელ-მიტროპოლიტი ნიკოლოზ ორბელის შვილი.“

მეფესვახტანგს ვერ ურჩევქმენ, თორემ ჩემისთანას ცოდვილის ბერისაგან ძნელად შესამართავი წიგნი იყო. 1730. გარდმომღებელი ღმერთმან აცხონეს!“

1. ნიკოლოზ ორბელიანის ანდერძი მოწმობს, რომ ვახტანგ VI-ის დავალებით მას [რუსულიდან] თარგმნილი სარწმუნოების აღსარების ტექსტი [მოსკოვს] 1730 წ. გაუმართავს.

2. ნ. ორბელიანისეულ ტექსტს დავით რექტორის ხელში შესამჩნევი ცვლილება განუცდია, რასაც, სხვათა შორის, მოწმობს ტ. შ. ჯ და სხვ. ხშირი ხმარება, ანტონი I-ის მიერ შემოღებული გ-ის ხმარება.

მიწაწერები: 1. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა წმ. კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიისა მართლმადიდებელთა აღმოსავალთასა“, „სამ ნაწილადი“. 1 გვ.

2. „ნ. ხელთნაწერები №№ 1587, 239, 1859 დავით ქარიქაშვილის ხელით. იქვე, თანქრით.“

3. „წიგნი ესე ეკუთნის [!] კოლლეგსკი სეკრეტარს იერონიმ მესხიევს“

(203)

203

დავით სიბრძნისმოყვარე. ახსნა პორფირის შეყვანილებისა. 1807

134 გვ.; 22,6 × 17,4; ქალაღი, სქელი; უყდო; ნხედრული; სათაურები სინგურით; მრგვლოვანითა და მხედრულით; 1807 წ.; თარგნლილი ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ; დოსითეოს ნეკრესელის მიერ გამართული; გადაწერილი დავით რექტორის ხელით. იერონიმე მესხიშვილის წიგნებიდან.

„დავით სიბრძნის მოყვარისა ახსნა პორფირის შეყვანილებისა დამი, რუათა თავთა შერთვთა, განმზადებულთა ღონითურთ. თავი ა—წყება ვჰყოთ წინამდებარე აღნაქტისისა ჩუტულეებითა განმმარტებელთა ძიება თავთა რუა რიცხუ თავთა ვიძიოთ. და არიან ესენი: 1. განი, რომელ არს ჰაზრი; 2. სავმარი; 3. მიზეზი ზედა-წარწერისა; 4. საკუთრება; 5. განწუალუა თავთა; 6. წესი; 7. მოძღურებითი სქესი; 8. რომლისა ნაწილისა მიმართ აღყუანება.

არათუ მეტნობით რამე ყოფთ თავთა ამათ...“ 1—129 გვ.

შენიშვნა: 1. პორფირის შეყვანილობის ახსნა 35 თავისგან შედგება..

2. ტექსტის ბოლოს: „დავითისაგან. ერმანთა ფილოსოფოსისა, უძლეველად ზედწოდებულისა ახსნა პორფირის ფილოსოფოსისა ჭინკიელისა ხუთთა ჳმათა“. 129 r.

3. ტექსტს დართული აქვს სქოლიოები (ხელმოწერაელი): გვ. 5, 16, 18, 28, 36, 45, 93.

4. ტექსტში ჩართულია ორი ნახაზი. 87—88 გვ.

5. ბოლოში, გადამწერის ანდერძის შემდეგ. მოთავსებულია: ა: „მცირე რამ. საცნობნი აქა დაწერილ-არიან, მოყვარეთა სიბრძნისადა ყურად-საღებელნი: ბუნებით მიწთომილი ცნობით მიუწთონელი; სახენი...“ 131 გვ.

განმარტებულთა რამდენიმე ფილოსოფიური ცნება.

ბ. „პლატონ იტყოდოდ, რომ ეს ხუთნი ჳმანი ნივთსა შორის იყუნენო...“ 132—133 გვ.

თავდება: „ზ. თან-მოსოხელედ შეისმინებთან თსთა ქტმ-მდებარეთადმი და ამ მიზეზით პატრიკისამებრ უწინარეს სახე მოიხსენა აქა და მუნ ბუნებით წყობილებისამებრ განყოფილება“.

გ. ხსენებულ განმარტებათა ბოლოს მონაგრომულად ხელმოწერილია: „დავით. ანდერძი (გადანწერისა): „მე, მალალ-კეთილშობილნან კახეთის სამეფოს რექტორმან აღექსისი ძემან დავით ესე უქტე პორფირის აჰსნა გარდავდესხე. რაცა დედასა ეწერა, იგიქტე!! დაგჰსწერე. მე არცა რა მომიკლია და არცა რა მომიმატებია.

თოქტსა ოკდომბეოსა. რიცხუსა ი: წელსა ჩყზ; ქჰს უჟე. ვისაც შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა დაგრჩესთ, ლოცუა და შენდობა ჰყავთ ჩემ ცოდვილსათს. დავით“. 129 გვ.

მიანწერი: „წიგნი ესე ეკუთნვის ['] კოლლეჟსკი სეკრეტარს იერონიმე აღექსიევის. 1 გვ.“

როლენი შარლ. ძველი ისტორია: I. 1792

144 გვ.; 21 × 17; ქალაღი; უყდო; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასო-ები ასომთავრულით; 1792 წ.; ვ. ტრედიაკოვსკის რუსული თარგმანიდან ქართულად თარგმნილი გაიოზ რექტორის მიერ; გადაწერილი დავით რექტორის ხელით (2, 141 გვ.); ჩართულია პირამიდებისა და „ლავერენტის“ ნახაზი (26,5 × 19; 25,5 × 18,5), დაუწერელია 142—144 გვ.; იერონიმე მესხიშვილის წიგნებიდან.

„ძუშლი ისტორია ეგვპტელთა, კართაგენელთა, ასსირიელთა, ბაბილო-ნელთა, მიდელთა, სპარსთა, მაკედონელთა და ბერძენთა.—ნაწილი პირძუშლი. ძუშლი ისტორია ეგიპტელთათჳს. სამად უუჭუშ ნაწილად განვჳყოფ მას, რადცა ჯერ-არს ჩემდა წინადადებად ეგვპტელთათჳს. პირ[ველი] იქმნების მჳყრობელ შემოკლებულისა განკარგჳსა და მოკლისა აღწერისა სხუათა და სხუათა კერძოთათჳს ეგვპტისათა და ესრეთჳჳ ყოვლისა მის, რადცა იპოების მუნ ღირსი ჰჳსოვნისა...“ 36—140 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი მხ ო ლ ო დ ე გ ვ ი პ ტ ი ს ის ტ ო რ ი ა ს შ ე ი ც ა ვ ს.

2. როგორც ავტორი (როლენი) აღნიშნავს, ეგვიპტის ისტორიის ტექსტი მას სამ ნაწილად აქვს გაყოფილი.

ა. გეოგრაფიული აღწერა (სახლებები პოლიტიკური და ბუნებრივი; რელიეფი, ზემო ეგვიპტე—თეზაიდა, საშუალი ეგვიპტე—ლექსანა, ქვემო ეგვიპტე, დელტიურთ; ადმინისტრაციული დაყოფა). 36—73 გვ.

ბ. ჩვეულებანი, კანონები, სარწმუნოება. 73—102 გვ.

გ. საკუთრად ისტორია. 102—140.

3. თავფურცელი: „ძუშლი ისტორია ეგვპტელთა, კართაგენელთა, ასსირიელთა, ბაბილონელთა, მიდელთა, სპარსთა, მაკედონელთა, ბერძენთა, ქმნილი უფლისა რო ლ ე ნ ა ს ი [!], რომელიცა იყო რექტორი პარიჳსისა უნივერსიტეტისა და პრეფესორი [!] მჳვერ-მეთჳტჳშობისა და სხუათა.

ხოლო გარდმოთარგმნილ არს ღრანცუსულით რუსულსა ზედა ვ ა ს ი ლ ი ტ რ ე დ ი ა კ ო ვ ი ს ა გ ა ნ, რომელიცა არს პრეფესორი მჳვერ-მეთჳტჳშობისა და წვერი სანკტებერტუსკის სასწავლოსა აკადემიისა.

ხოლო ქ ა რ თ ე ლ ს ა ზ ე დ ა და წყ ე ბ უ ლ ა რ ს თ ა რ გ მ ნ ა დ არზი-მანდრიტის და თ ე ლ ა ე ის ს ე მ ი ნ ა რ ი ის რ ე ქ ტ ო რ ი ს გა ი ო ს ი ს მიერ, წელსა 1783, იანჳრს 11.“ 1—2 გვ.

4. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. ავტორის—როლენის—„წინასიტყუაობა.—სარგებლობა წარმართთ ისტორიისა, ხოლო უსაკუთრესად ჰახრი ანუ ჰსჯა სჯულთა და პატივისცემისა ღრისა.“ 3—21 გვ.

ბ. „წ 11. უსაკუთრესი დაცულება, რომელიცა თჳს ეკვს შრომასა ამას.—შრომასა ამას შინა... განვიზრახე აღწერად ძუშლისა ისტორიისა ეგვიპტელთა...“ 21—29 გვ.

გ. „ძუშლი ისტორია ეგვიპტელთა... შესავალი. დასაბამი და განმრავლება სამეფოთა.“ 31—35 გვ.

5. შდრ. H—385; „ხელნაწერთა აღწერილობა. I (H კოლექცია). თბ. 1946.

ანდერძი (გადამწერისა): „სრულ-იქმნა ისტორია ეგვიპტისა, ძალითა ღრისათა, აღვსწერე ისტორია ესე ეგვიპტისა, ტომი პირველი. ქალაქსა შინა თ ე ლ ა ე ს ა, თ ე ლ ა ე ის ქ ა ლ ა ქ ის ს ე მ ი ნ ა რ ი ის რ ე ქ ტ ო რ მ ა ნ ა ლ ე ქ ს ი ს ძ ე მ ა ნ დ ა ვ ი თ, თ ჳ ს ე მ ი ნ ა რ ი ა ს შ ი ნ ა ვ ე, ო დ ე ს მ ი ს ი ს ს ი მ ა ლ ის მ ე ფ ის ი რ ა კ ლ ი მ ე ო რ ი ს ა, ს რ უ ლ ი ა დ ს ა ქ ა რ თ ჳ შ ლ ო ს მ ჳ ყ რ ო ბ ე ლ ის ა გ ა ნ თ ე ლ ა ე ს ქ ა ლ ა ქ ს ა შ ი ნ ა მ ო ძ ლ უ რ ა დ დ ა ვ ი დ გ ი ნ ე ესე იგი არს (რექტორად), ღრამმატიკისა, რიტორიკისა და ჭილასოფისა და გვ-რეთჳტ... მვედრულთა... ელჩართულთა მასწავლებლად.

უწინარეს ამის უამისა მისსა მაღალ-ღირსებასა ამის უკუშ თელავ ქალაქისავე მეცნიერსა და ბრძენსა რეკტორსა არხიმანდრიტსა გაიოსსესე უკუშ ეგვპტისა ისტორია რუსთა ენისაგან ქართულსა ენასა ზედა ეთარგმნა და გარდმოვლო. რომელიცა მისი მაღალი ღირსება რუსთა ენისა სრულიად მეცნიერ იყო და განსწავლულ.

ამისთვის არა ვირიდ ამის გარდანუსხვსა მცირედ შრომისათვს, ვინათგან გონიერე ბითთა ცხოვრებათა ზედა დამოკიდებულ არს ისტორია ესე ეგვპტისა და სიტყვართა კაცთა ფრიად შესანატად იხილვების.

აწ უკუშ ვინცა იხილვდეთ, ჳსენებასა ჳყოფდეთ ჩემ მდაბლისათვს, რათა ჳჳსენებითა ჩემითა სასყიდელი ჳილოთ ჳეცათა მამისაგან.

სრულ იქმნა ძალითა ლთისათა... წელსა ათას შვდას ოთხმოცდა მეთორმეტესა: ჩლუბ. ხოლო ქართულსა ქორთნიკონსა ზედა ოთხასოთხმოცსა: უბ.

აღუქსის ძე, თელავის ქალაქის სემინარიის რეკტორი დავით დავით (მონოგრაჲმა). გამართული და ჩკითხულია თუსა დედასა ზედა. როგორც ამის დედასა შინა ეწერა, ეგრეთ გარდმიწერია. მე არცარა მომიკლია და არცა რა მომიმატებია. ამას ვჳსწერ ძე ალექსისა რეკტორი და ვიკ, თთჳსა დეკემბერსა კწ, წელსა 1792“. 141 გვ.

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის... იერონიმე ალექსიევეს“. 1 გვ.

(205)

205

თეატრონი. 1811

158 გვ.: 22,5 × 19; ქალაღი (მოლურჯო, ჳვირინიწით 1808); მზედრული [1811 წ.] (1 გვ.); დაზიანებულია თავისაგან 1—12 გვ.; ბოლონაკლული; ბერძენულიდან თარგმნილი „მეტროპოლიტის ახტალელის დესპოდანს[!] იოაკიმისაგან“; გადაწერილი აღუქსანდრე მაყაშვილის ხელით; დაუწერელია 151—152 გვ.

„თეატრონ-პოლეტიკა, რომელსა შინა შემოკრებულ არს უალუს[ტ]იევესი[?] რჩევა, თუ რაჲ უხმს ქმნად ანუ რაჲსაგან ჯერ-არს, რათა ივლტოდეს მთავარი. თავი პირველი.— მთავარი თანამდებ არს, რათა[... ..] ება პატიოსანი, რომლისაცა სათანადო არს, რათა შეუდგებოდნენ[... ..] ისნი, ვითარცა აჩრდილი.

თუცა თვითვეული კაცი თანამდებ არს, რათა გარე შე იპყრობდეს სათნოებასა, ვინაიდგან არს ბუნებით სასურველი, და განაბრწყინდებოდეს წინაშე კაცთა...“ 1—150 გვ.

წყდება: „...და შემდგომად დასხდენ ქამად და მოატანიენს საქმელი ცხელი, და კდ კაცი იგი, ოდეს მიიღებდა მას პირად, უბერევედა და განკრძბულ[!] იქმნა სატირო.“

შენიშვნა: 1. „თეატრონის“ წინამდებარე ნუსხა 21 თავს შეიცავს.

2. ბოლოში დართულია: ა. ათორმეტთა ზოდოქთა[!] სახელები, „წინაწინი“ და „რომელსა თვესა მიითვალავს მზე მათ“, 154—155 გვ.

ბ. საღეთისმეტყველო შიხარისის ტექსტები. 155 გვ.

გ. ამონაწერები [ს.-ს. ორბელიანის ლექსიკონიდან]. 155—157 გვ.

ანღვრძი (გადამწერისა): „წელსა ჩუ[ია] |... ..| პირველსა ვიწყე წიგნი ესე სახელსახოვარი, რომლისა სახელი არს თეატრონ-პოლეტიკა, ბერძელის ისტორიიდან გადმოთარგმნილი ჳეცისა კაცისა და ქტშყანისა ანგელოზისა. სქესითაც ბერძენისა, რაოდენ ბრძნისა, ეგოდენ გვართაცა უწარჩინებულისა[!], იმის;

ყრდ უსამღდელოესობის მიტროპოლიტის ახტალელის დესპოდას იოაკიმისაგან.

ღრინადმი განსვენებულთა დროთა საქართველოს მეფეთასა ყოფილმან სამეფოსა კახეთის მხრით სალთხუცეს-ხევისთავ და ეშიკალბაშად ნმობილმან და ახლა ერთმთავრისა და დიდისა მონარხისა და იპერატორის! ქხელმწიფისა ჩვენისა კოლეჯის სოვეტნიკმან თავადმან მაყაშვილმან ალექსანდრემ გარდმოვსწერე თვით ჯელითა ჩემითა, სადაცა უწინარეს ამისა არასადა გარდმოვლებულ არს ბერძნულის ენიდამ ქართულს ენად. თა აღექსადრე!|მაყაოვი.“ 1 გვ.

„მაქსიმე აღმსარებელისა მიერ თქმული რაეცა მენება აღმოვიღე და მიტროპოლიტის ნინოწმიდისასა ვიყავ და აქ დავსწერე თ. ალექსანდრე, სახლსა ყრდ სამღდელოს რუსთვლისასა,“ 155 გვ.

შდრ. სობიკოვი: Российская библиография. § 1689.—Театр или зеркало монархов. Поднесено государю Петру великому.

(20ა)

206 ა

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XIX

124 გვ.; 20×16,5; ქაღალდი; უყდო; დალაქიანებული და დახიანებული; თავნაკლული; მხედრული; XIX ს; 123—1.4 გვ. კიდე ტექსტიურთ მოხეულია.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი]. „... [§ 10. ფიცი ასრე არის: ერთის ჯარის შეწამებაზე .. ერთი შეუგდებელი მოწამე არის; და თუ მთხრობლით სწამობს, შეგდებული მოფიცარი უნდა. აგრეც რამთენის ჯარის საქმე იყოს, იმთენი მოფიცარი შევარდების. თავისი ყადარი, უმტერ-უმოყერო, მისი გარეშემო მისის ჯეობისა| თავის ბატონისა და იმ მფიცებელის ბატონის ყმას გარდაისად უნდა სხუის ყმა შეაგდოს...“ 1—124 გვ.

შენიშვნა: 1. ვახტანგის სამართლის წიგნის ტექსტი 270 მუხლით თავდება.

2. მას აკლია პირველი ცხრა მუხლი.

206 ბ

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XIX

142 გვ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყდო; კიდებ-შემოკვეთილი; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით; XIX;

„დასაწყისი მეფის ვახტანგის სამართლისა, თქმული და ნაღვაწი და ნასიბრჳნი მეფის ვახტანგისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა, ჟამსა უფლისწულობისა თჳსისასა.

შესავალი პირუშლი. — მყოფისა უმყოფოსა, არსისა და უარსისა დამა[ა]რსისა მქებნი...“ 1—191 გვ.

შენიშვნა: 1. ვახტანგის სამართლის წინამდებარე ტექსტი 270 მუხლი არის აღნიშნული.

2. მუხლების თანამიმდევრობა არეულია 185 მუხლიდან თითქმის ბოლომდის.

3. 119 გვერდზე დაუწერლად არის დატოვებული სლდ, სღე, სლფ მუხლი (234—235—236).

4. სამართლის წიგნის ტექსტს დართული აქვს „ბინაქსი წიგნისა ამისა.“ იწყება: „ა. აზნაურის სისხლმა საქონლიდამ მიცემისათვის—ით.“

წყდება: „შუა აზნაურისა, მღვდელ-მონაზონისა, მწირის მონაზონისა და დიდის ვაჭრის სისხლისათს“.

206 გ

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1844

69 ფ.; 22×18; ქალღი: უყდო; მხედრული; სათაური ასომთავრულით; 1844 წ

„წიგნი სამართლისა მართალი და კეთილმართი, თქმული ვახტანგ ქართველთა მეფისა მიერ.—ჯერ ეს გაშინჯეთ და მოვახსენოთ მეფეთა და მსაჯულთა, ყოველსა სამართალშიდ მჯდომს კაცსა: ესე იცოდეთ და დაიმარხეთ, გუნებაშიდ გქონდესთ, რომელი[!] ყოელისა დამბადებელი თქვენგან სამართალს უფრო ითხოვს...“ 1r—59 v.

შენიშვნა: 1. ნებისმიერად დამატებული ჩანს მუხლები სოა—სოთ; წინა მუხლები არეულია.

2. ხელნაწერი, საერთოდ, დაუდევრად. უწიგნურად არის გადმოწერილი.

3. სამართლის ტექსტს ბოლოში დართული აქვს:

ა. „დიდებულნი თავადნი ესენი არიან...“ 59 v.

ბ. სამართლის წიგნის საძიებელი“ „ჯერ ეს გკადროთ და მოვახსენოთ ა...“ 60r—69 v.

წყდება: „სამ. რომელი კაცი იცდახუთის წლის ნაკლებია...“

(207)

207

განრჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა. 1815

70 გვ.; 21×17; ქალღი: უყდო, მოლურჯო; თეთრი ქალღი კანი; მხედრული: სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით, ზოგან ასომთავრულით; 1815 წ. რუსულიდან მთარგმნელი მაიორი დავით ქანანოვი; გადამწერი და გამმართველი დავით რეცტორი (69 გვ.).

„განრჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა. ა. აზიისათს.—პირუშლი და ღირსი განხილუა ამათ სხუსა და სხუსა ჰაზრებისა არს ფეროვანებანი, მეორე—სახენი და სიდიდე და მესამე—თესება ამა ერთა შორის...“ 1—62 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი იწყება შესავალი ნაწილით. 1—6 გვ. შემდეგ ცალ-ცალკე დახასიათებულია აზიის მცხოვრები ხალხების („თათართა“, „კიტაიელთა ანუ ჩინელთა“, „იაპონელთა“, „კაცთა, კუდისა მქონებულთა“, „ინდელთა“ და სხვ.) ფიზიკური აღნაგობა და ხე-ჩვეულებანი. 6—33 გვ.

2. აზიელ ხალხთა შორის თითო თავი მიძღვნილია „ქართუშლითათს“ და „ჩერქეთსა და მენგრელთათვის“; აღნიშნულია, „როც ესე სამნი გვარნი ხალხნი ერთისა ჩამოშავლობისა არიან...“

3. „აზიელთა“ გარდა აქ აღწერილი არიან ევროპისა, აფრიკის და ამერიკის ხალხები.

4. თარგმანში შეიმჩნევა რუსიციზმები: მაგ. „პერეშეიკი“ (გვ. 62) „კიტი“ (გვ. 4) და სხვ.

5. ტექსტის დართული აქტს:

ა. „საძიებელი წიგნისა ამის, რომელსა ეწოდების სახის ჩემნება“. 65—68 გვ.

ბ. გადამწერის. დავით რეკტორის სქოლიონი.

ანდერძი (გადამწერისა): „აღვსწერე წიგნი ესე ოთხთა ნაწილთა ქრესტიანისათა: აზისა, ევროპისა, აზიისა და ამერიკისა ერთა სახის-ჩვენებისა და თუთ მე შეუქმენ ამას წიგნსა სხოლიონ და საძიებელი და ეგრეთვე ესე სახის ჩვენების წიგნი, ოდესცა მისმან მაღალ-კეთილშობილებამ მათორმან ქანანოვმან დავითმან გარდმოიღო რუსთა ენისაგან ქართულსა ენასა ზედა, ვერ იყო კარგად შეწყობილი; მე მაიძულა ამ წიგნისა გამართვა და შეწყობა. და მეცა, მეგობრობის გამოისად, ვერ ურჩევებენ და გავმართე და შევაწყვე ესგვარად.“

ხოლო გვედრებზე წარმკითხულთა და მხილველთა ამის უკვე წერილისათა, რათა მისი მაღალ-კეთილშობილება ქანანოვიცა მათორი დავით და მეცა ლოცვთ მოგვიხსენოთ.

ხოლო რომელმანცა შურითა და მტერობითა დააკლოთ, ესე ჩემი ანდერძი, თუ ვინმე გარდასწეროთ, თქვენცა დაკლებულ-იქნენით წიგნისა მისგან ცხოველთასა და დიდსა საშინელსა სამსჯავროსა დღესა მას მსაჯულის მიმართ სიტყვს-მგებელ იქნენით, ჩემგან დეაწლისა და კეთილისა დაფარვისათს.

ამათ სიტყვათა მომხსენებელ ვარ მე, სრულიად კახეთის სამეფოს რეკტორი, ფილოსოფიისა და ლისმეტყველების მოძღვარი, სიბრძნის მოყურე, კეთილშობილი ალექსიევი ალექსისძე დავით. თთქსა ნომებერსა, 6, წელსა 1815, ხოლო ქართულსა კორონიკონსა[!] ზედა ფც.“

მიწაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის... იერონიმე ალექსიევს“.

(208)

208

ფსალმუნნი და საკითხავნი მიცვალებულთათვის. 1857

1—11, 36 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1857 წ.; ადგილი; თბილისი.

[ფსალმუნნი და საკითხავნი].

„იესო, მარიამ, იოსებ, ჟამის ლოცუთა ყოველთა მორწმუნეთა მიცუალე-ბულთა. გიორგობისთვის ზ-სა. პირველი სახტემილაღვი. ა.—„მამაო ჩვენო...“, „მეუფესა, რომლისაგან ყოველნი ცხოველ არიან, მოვედით, თაყვანის ვსცეთ! მ. „მეუფესა...“ ზემორ—(ფნი, 94)...“ 1 r—28 r.

ხოლო „...განსვენება საუკუნო მიანიჭე მათ, უფალო და ნათლითა სამარადისოდ განანათლე იგინი. განისვენონ მშვიდობით. ამენ.“

ანდერძი: „სრულ იქმნა გარდაწერვითა...ჩ[ემ] მიერ. 18 $\frac{11}{4}$ 57, ტფილისი.“

(209)

209

შემოკლებული მოთხრობა ცხოვრებისა მახმადისა. XIX

66 გვ.; 22.3×18; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; რუსულიდან თარგმნილი იერონიმე მესხიშვილის მიერ; გადაწერილი მთარგმნელისავე ხელით.

„იმამნი (ესე იგი სჯულის მოძღვარნი ანუ მთარგმნელნი სარწმუნოებისანი) ასან და უსეინ, ძენი ალიასნი. მეფობა ხალიფებისა მოავიასა და ძისა

მისისა ეზიდასა (ქა-ს წლიდგან ვიდრე ქპკ-ს წლადმდე, შემდგომად ქრისტეს შობისა).—ერთს უმძიმესად მიზეზად მისსა, რომელ განიყვნენ მუსულმანნი ორად ერთიმეორის მტერად თარაფად, ორად დიდ-დიდს განხეთქილებად—სუნითთა და შიითთა ზედა, უნდა შეირაცხოს გაუბედველობაჲ მახმედისა, სჯულის დამფუძნებელისა...“ 1—66 გვ.

თავჯურცილი: „შემოკლებული მოაზრობა ცხოვრებისა და მოქმედებათა მუსულმანთაგან წინასწარმეტყველად აღსაარებულის მახმედისა, სიძისა მისისა ალიასა და შვილთა ამა ალიასათა—ჰასანისა და უსეინისა. გადმოთარგმნილი რუსულიდგან.“

მთარგმნელ-გადამწერის უწყება:

„ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუპრაზნელობასა მთარგმნელი კოლლექსი ასე-ლორი ი ე რ ო ნ ი მ ე ა ლ ე ქ ს ი ე ვ - მ ე ს ხ ი ე ვ ი.“ 66 გვ.

(210)

210

მოთხრობები. 1841

60 გვ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1841 წ. (60 გვ.); თარგმნილი რუსულიდან იერონიმე მესხიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელითვე გადაწერილი.

1. „რ ჩ ე ვ ა ქ კ ვ ი ა ნ ი ს მ ო ხ უ ც ე ბ უ ლ ი ს კ ა ც ი ს ა.—ასრე, ჩემნო მეგობარნო! ხარაჯა და ბეგარები მძიმეა. მაგრამ იცოდეთ კი, რომ არა თუ მარტო მმართველობა და მებატონენი გვადებენ ხარაჯასა!...“ 1—8 გვ.

შენიშვნა: 1. „მოთხრობის“ ავტორის ვინაობა უცნობია. 2. „რჩევა“ მოუწოდებს მსმენელებს უკუაგლონ სიხარმატე, უსაქმურობა და ბუჯითი, პატიოსანი შრომით გადაიხადონ მთავრობისა და მებატონის ბეგარა.

2. „ერთი ყმაწვილი კაცი, სახელით არდასსან-ოღლი, რომელიც იყო იკოლლანი დიდის ოსმალის ჯელმწიფისა, ერთ დროს ესაუბრებოდა თავის თავს...“ 9—10 გვ.

შენიშვნა: პატარა მოთხრობა ოსმალთა ცხოვრებიდან არის.

3. „ა რ ა ბ თ ა დ ა ი ნ დ ო ე ლ თ ზ ლ ა პ ა რ ნ ი.—არაბნი აღენის თე-მისა და სხვათა ლიემის მხრისანი იმა ქვეყანისა, რომელსაცა სამართლიანად ეწოდება ბედნიერი არაბია, არიან ფრიად უბატოსნენსი...“ 10—12 გვ.

4. „ნ უ გ ე შ ი ნ ი ს ც ე მ ა.—დიდი ფილოსოფოსი ცენოფილ ერთ დროს ეუბნებოდა რომელსამე მგლოვიარედ მყოფს დედაკაცსა, რომელსაცა ჰქონდა მართალი მიზეზი მგლოვიარობისა...“ 12—14 გვ.

5. „ს ვ ა ვ ი დ ა ს ხ ვ ა ნ ი მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ ნ ი.—ოდესმე არწივი ბატონობდა ყოველთავე მფრინველთა ზედა...“ 14 გვ.

6. „მრთელს ქვეყანას აქვს ცნობილი მეფე ბუტანისა...“ 15—16 გვ.

7. „ერთმა მამაცმა დომინიკანეცმა უწოდა ანგლიის ფილოსოფოსსა რომში ძალღად...“ 16 გვ.

სულ 6 სტრიქონია.

8. „რაოდენ საშიშარია გონიერულად ყოფნა.—იმ დროს, როდესაც ჭრანციასა ჰყვანდა ლავა ღირსებასა შინა სახელმწიფოს ხაზინდარისასა, უგუჟურად შეუდგა სისტემასა მისსა ერთი კაცი...“ 16—19 გვ.

9. „თ ე თ რ ი ხ ა რ ი. მართალი მოთხოვნა. შეყრა ამაზიდიისა ხართან.—ამაზიდეა, მშვენიერი ყმაწვილი ქალი, ასული ტანისის მგვისს ამაზისა, ერთს დღეს სეირნობდა თავისის მხლებლებითა პელუზიის გზაზედ...“ 20—57 გვ.

შენიშვნა: „თეთრი ხარი“—არის აბისი.

10. „ც ა შ ი მ ო გ ზ ა უ რ ო ბ ა.—მას აქეთ არის ერთი წელიწადი, რომ იმ ფებერვალსა... ჩე ალყვანილ ვიქმენ ზეცად...“ 58—60 გვ.

მთარგმნელ-გადამწერის ანდერძი: „ზემორე აღწერილი მოთხოვნები გადმო-მთარგმნილ არს რუსულიდგან ქართულად ... იერონიმე, მესხიევისაგან. ჩყკა.“ 60 გვ.

(211)

211

შემოკლებული კატეხიზმო. XIX

44 გვ.; 22×18; ქალაღი (მოლურჯო); უყდო; დაშლილ-დაფურცლული; დახი-ანებულია 1—2 ფ.; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი: 1820—41—42 გვ.).

„შ ე მ ო კ ლ ე ბ უ ლ ი კ ა ტ ე ხ ი ზ მ ო ს.—კი[თხვა]: რაჲ არს კატე-ხიზმოს? მი[გება]: კატეხიზმოს არს სწავლა, თუ ვითარ სათანადო არს ცნო-ბა ლისა და მოქცევად მცნებათა მისთაებრ...“ 1—43 გვ.

(212)

212

„ღვთისმშობლის ტირილი“ და კალენდარი. 1821

50 გვ.; 22×17; ქალაღი (მოლურჯო); უყდო; მხედრული; 1821 წ.; გადაწერი-ლი გრიგოლ დავითის ძის იოსელიანის ხელით (50 გვ.); თავნაკლული.

1. „...გ უ ნ დ ნ ი უ რ ი ე ს ო ნ ი. ამაზედა ჩა[ა]ცვეს ხალათი |||ლი შინდის ფერი და დაადვეს თავზედა გვირგვინი ეკლისა და ლერწამი მისცეს მარჯვენა ხელშია და მუხლს უყრიდნენ წინა და აიგდებდნენ მასხარათა...“ 1—11 გვ.

შენიშვნა: 1. პირველ აბზაცში მოთხოვნილია ქრისტეს წამებისა და ჯვარცმის ამბავი.

2. მეორე აბზაციდან ბოლომდის გადმოცემულია ქრისტეს ჯვარცმით გამოწვეუ-ლი მწუხარება მისი დედის მარიამისა.

2. „ქ. გრიგოლ რომ საქებელია, ლუსაორჩის ქრონიკო ასრე ქენი: დაი-ქირე ორასი და ორმოცდარვა და სომხის ქრონიკოც ზედ და[ა]დვეი. ისარე. „ქ. თვარის დღე ასრე იანგარიშე: რასაც თვეში ხარ...“ 14—34 გვ.

3. „[ს ა მ თ ვ ა რ ი ო]. მთვარისა ა დღე კეთილი...“ 35—50 გვ.

შენიშვნა: 1. დაწერილია მეტად უწიგნურად, გაუმართავი ხელით.

2. ზოგან უაზრო ნაფარჯიშევი ჩანს. მაგ. 12—14 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „ესე წიგნი კა ლ ა დ ა რ ი გ ა რ დ ა მ ო უ წ ე რ ე მ თ ვ ა რ ის ა ნ - გ ა რ ი შ ი. ვ ა რ ს კ უ ლ ა ე [თ] ა ნ გ ა რ ი შ ი, მე, გ ა რ ი გ ო ლ ა დ ა ვ ი თ ა [ს ძ ე მ?] ი ო ს ე ლ ი - ა ნ მ ა, წ ე ლ ს ა ჩ ყ ა, [თ ე ბ ე რ ე ჯ ლ ის ა გ ლ დ ე ს ა შ ე ვ ა ს რ უ ლ ე.“ 50 გვ.

(213)

213

[ბაგრატიონი თეიმურაზ], სიკვდილი დიდ-მოურავის გიორგი სააკაძისა. XIX

9 გვ.; 22×18; ქალაღი (მეტად მდარე ხარისხის); უყდო; მხედრული; XIX, [იერონიმე მესხიშვილის ხელით].

„ს ი კ უ დ ი ლ ი დ ი დ ის მ ო უ რ ა ვ ის გ ი ო რ გ ი ს ა ა კ ა ძ ის ა. —ოდეს შაჰაბაზ ყენისა მიერ წარმოვლენილი ყარჩხან სარდარი მოვიდა თბილისს დიდის ლაშქრითა, მოურავი და ზურაბ ერისთავი თან ახლდნენ და მეფის ბაგრატის შვილი (ა) სვიმონ მოიყვანეს...“ 1—9 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ყოველ გვერდზე დართული აქვს შენიშვნები.

2. შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, III (H კოლექც.) თბ. 1948, № 1288. შენიშ. 3—6.

შდრ. „შემოკრებული მოთხრობა საქართველოსა.“ პარიზი, 1833 წ. მ ა რ ი ბ რ ო ს ე ს მიერ ლითოგრაფ. გამოცემული, ნაწ. 1.

(214)

214

სულის სასარგებლო მოთხრობანი. XIX

32 გვ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; გადაწერილია იერონიმე მესხიშვილის ხელით; დაუწერელია 24—32 გვ.; ამოხეულია 19—20; თარგმნილი ჩანს გადამწერის ი. მესხიშვილის მიერ.

„რომელნიმე სულისა სასარგებლონი მოთხრობანი, გადმოღებული რუ-სულიდგან:

შედგენილობა:

ა. ყოველად წმინდა ქალწული მარიამ.“ 1—5 გვ.

ბ. „მარიამ [ღეთის მშობელი] და ელისაბედ [იონანე ნათლისმცემლის დედა].“ 5—8 გვ.

გ. „შესვლა [ქრისტესი] იერუსალიმსა შინა.“ 6—7 გვ.

დ. „უბნობა. ქრისტე აღსდგა!—ქალმა (შესრულმა ოთახში):—ქრისტე აღსდგა, საყუარელო დედაო!“ 8—13 გვ.

შენიშვნა: „უბნობა“ ქრისტიანული მოძღვრების საფუძვლების გადმოცემას წარ-მოადგენს, დიალოგის სახით.

ე. „მ ც ვ ე ლ ი ა ნ გ ე ლ ო ს ი.—ქ ა ლ ი: როგორ ბედნიერი ვარ მე დღეს დედაც!..“ 13—18 გვ.

შენიშვნა: მსგავსად წინა მოთხრობისა. ეს დიალოგიც ქრისტიანული მოძღვრე-ბის გადმოცემას წარმოადგენს.

ვ. „თ ზ თ უ პ ი რ ვ ე ლ ე ს ი მ ო ვ ა ლ ე ო ბ ა.—თ ზ თ პ ი რ ვ ე ლ ს... მოვალეობად დეე იყოს ჩვენთვის... სიყუარული ღმერთისა...“ 19 გვ.

ზ. „სამწუხარო განხრახვა, გინა ფიქრი.—როგორ განატარე შენ დღევანდელი

დღე? როდესაც ჰსტკებბოდი შენ შთანოვლენილითა ზეცით შენს წილად ნიჭებითა ღუთისათა..." 20 გვ.

შ. „ქრისტიანედ მონათვლა რუსეთის ხალხისა. — როდესაც დაბრუნდა უკანვე კიევში დიდი მთავარი ვლადიმერ წმიდა..." 20—21 გვ.

თ. „ეს ძველიაო. — რომელსამე დროითგან მოუვიდათ კაცთა თავში ფიქრად რომელ ყოველი ძველი არის იგივე რაც ძველი ტანისამოსი..." 21—23 გვ.

თავდება: „მე ძველსა ვაძლევ მიუხდელსა უაღრესობასა, ვინემ ახალსა.“

(215)

215

სულიერი სასარგებლო სწავლა. XIX

28 გვ.; 22×17,5; ქალაღი უყდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით; გადამწერის მიერვე თარგმნილი რუსულიდა; დაუწერელია 25—28 გვ.

„დარიგება (გინა მოძღურება) განგრილებულთა და განდგომილთადმი. — ოდესცა რომელნიმე იესო ქრისტეს შედგომილთაგანნი, იქვნეულ — ქმნილნი ქეშმარიტებასა ზედა მოძღურებისა მისისასა, განეშორნენ მას, მაშინ მან..." 1—24 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „სულიერი სასარგებლო სწავლა, გადმოთარგმნილი რუსულითგან.“

(216)

216 ა

აღწერა აია სოფისა. XIX

30 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით, თარგმნილი რუსულიდან იმავე იერონიმეს მიერ.

„ტაძარი აია სოფიასი, მდგომარე კონსტანტინოპოლში. — სახელი წმიდისა სოფიასი... განუწყვეტელად არის შეკრული ხვედრსა თანა (სვებედი) აღმოსავლეთის რომის იმპერიისასა..." 1—30 გვ.

შენიშვნა: 1. თავფურცელი: „აღწერა აია სოფიას დიდებულისა ტაძრისა, მდგომარისა კონსტანტინოპოლში (ესე იგი სტამბოლში), გადმოთარგმნილი რუსულიდგან.“

2. ტექსტს წინ უძღვის: „სიბრძნემან იშენა თავისა თვისსა სახლი“ იავ. 9,1. მინაწერი (ტექსტის ხელით): „არის თარგმნილი რუსულიდგან კოლექციის ასესორის იერონიმე აღექსევეის-მესხიშვილისაგან, რომელიცა ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუზრახველობასა.“ 30 გვ.

216 ბ

ტაძარი წმიდისა სოფიას კონსტანტინოპოლში. XIX

22 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; მთარგმნელი და გადამწერი იერონიმე მესხიშვილი. 1 ფ. თავისაგან დახრულია.

„ტაძარი წმიდისა სოფიასი კოსტანტინეპოლში.—სახელი წმიდისა სოფიასი (ἁγία Σοφία) განუწყვეტლად არის შეკრული ხვედრსა თანა აღმოსავლეთის რომის იმპერიისასა...“ 1—21 გვ.

შენიშვნა: 1. 216/ბ ხელნაწერის ტექსტი 216/ა ხელნაწერის (იხ. წინა აღწერილობა) პირველ რედაქციას უნდა წარმოადგენდეს.

2. ა. ხელნაწერისაგან განსხვავებით ბ ხელნაწერს დართული აქვს ვრცელი სქოლიოები (2,3,5 და სხვ. გვ.).

3. ტექსტს წამძღვარებული აქვს: „სიბრძნემან იშენა თავისა თვისსა სახლი (ივაგი 9. 1)“.

(217)

217

შესხმანი დღესასწაულთა. XIX

24 გვ.; 21×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის ხელით; დაუწერელია 23—24 გვ.

შესხმანი დღესასწაულთა.

1. ხარებისათჳს ღის მშობლის[ა], თქმული.

— 1. ანგელოსი მალლით მოსწრაფებულად... სძალო წმიდაო...“ 1—4 გვ.

2. „შობისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა.

— 1. რომელმან არსნი ყოველნი“... 5—7 გვ.

3. „წინადაცუტითისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა.

— 1. ხერუვიმთ განმწესებელი...“ 7—8 გვ.

4. „ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა.

— 1. დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა...“ 8—9 გვ.

5. „ლაზარეს მკვდრეთით აღდგინებისათჳს თქმული.

— 1. დატრჳთა უფლისა საწადელა ხმაასა... თაყუანის-ვცემ მას...“ 10

—14 გვ.

6. „ბაიაობისათჳს.

— 1. ცისა საყდრად მქონი კელმწიფებითა“... 14—15 გვ.

7. „უფლისა იესოსადმი ვედრება.

— 1. შენ ხარ მამის საყდარსა მარჯვნივ მჯდომარე...“ 15—18 გვ.

8. „ვნებისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესა.

— 1. დედა რა ქალწული ვნებულს გხედვდა, ტკბილო იესო...“ 18—21.

9. „აღდგომისათჳს უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესა.

— 1. არსნი ზენანი და ქვენანი დღეს განჰსცხრებიან...“ 21—22 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „შესხმანი სხუადასხუათა დღესასწაულთა ზედა, გალექსილნი.“

(218)

218

აღწერა აფრიკელი არაბებისა. XIX

22 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.: „გადმოღებული ნემეცუარიდამ რუსულს ენაზედ და რუსულიდამ ქართულზედ“ იერონიმე მესხიშვილის მიერ; გადამწერი იგივე იერონიმე მესხიშვილი; დაუწერელია 18—22 გვ.

[აფრიკელნი არაბნი].

„საცხოვრებელი ადგილი.—სამშობლო მამული ბედუინისა არის თვალუწდომი ქვიშიანი ვაკე მინდორი, უწყლო, უღალი, სადაცა არცა მცენარენი—ხენი და არცა მთანი არა არიან...“ 1—17 გვ.

შენიშვნა: თავფურცელი: „აღწერა საცხოვრებელთა ადგილთა, ხნეთა, ჩუქულე-ბათა, ჰსჯულისა და სხუა აფრიკელთა არაბთასა, რომელნიცა იწოდებიან ბედუინე-ბად. გადმოღებული ნემცურითა და რუსულს ენაზედ და რუსულიდამ ქართულზედ“.

მინაწერი (ტექსტის ხელით, ტექსტის ბოლოს): „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუზრახველობასა მთარგმნელი კოლლეჟსკი ასესორი იერონიმე ალექსევი-მესხიევი“. 18 გვ.

(219)

219

მოკლე სწავლა აცრისათვის ყვაილისა. 1829

20 გვ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო მხედრული; 1829წ.; მთარგმნელი (რუსულიდან) და გადაწერი იერონიმე მესხიშვილი; დაუწერელია 17—20 გვ. კვირნიშანი: [18]28.

«მოკლე ჰსწავება აცრისათვის ყვაილისა». — კეთილმსახურნო შულნო მართლმადიდებლისა ქრისტეს ეკკლესიისანო! თქუენ ყოველთავე გაქუსთ ცნობილი, რომელ ყოვლად სახიერი ღმერთი არს მამაა უხე-ბათა, კეთილ-განმზრახი სრულიადისა კაცობრივისა ნათესავისათვის...“ 3—16 გვ.

შენიშვნა: 1. თავფურცელი: „მოკლე მწყემსებრივი ჰსწავება აცრისათვის წინათ-დასაცველისა ზროხის ყვაილისა, გადმოთარგმნილი რუსულიდგან სანკტებტერ-ბურლსა შინა, უწმიდესა სინოდსა თანა. ჩუკო წელსა.“ „ნებართვითა უწმიდესის მმართველის სინოდისათა“. 1—2 გვ.

2. რუსულიდან თარგმნილი ამ ბროშურის სახით ჩვენ გვაქვს ღვთისმეტყველური მსჯელობით უხვად შეზავებული ცნობილი ფრანგი ექიმის ჯენერის (1747—1823) შესანიშნავი აღმოჩენის—ადამიანისთვის ძროხის ყვაილის აცრის—„კანონიზაცია“ მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ.

აღდრძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „რუსულიდგან ქართულსა ენასა ზედა ითარგმნა საქართველოს ექსარხოსის კანცელარიასა შინა... იერონიმე ალექსევი-მესხიევისაგან“. 16 გვ.

(220)

220

მოქცევა მირიან მეფისა და ყოვლისა ქართლისა. XIX

1—11, 24 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მეტად დაზიანებული; დაკმეუქნული; ლაქებიანი; მე-8 გვ. უაზრო ნაწერებით აკრელებული; 19—22 გვ. სინესტისაგან გახრწნილი; მხედრული; XIX ს.

„მოქცევა მირიან მეფისა და მის თანა ყოვლისა ქართლისა წისა და ნეტარისა ღედისა ჩვენისა ნინო მოციქულისა მიერ. —64 იკითხე ქართლის ცხოვრებაში 16 ტრიქონ ქვევით, რაცა აკლია იმას, და ასულმან თრდატ სომეხთ მეფისამან (ეს აკლია: რომელი ესე იკითხების იანერის იღ) დაწყებიდგან 4 ტრიქონ ქვეით.“

... და ვითარცა კრავთა, შვილთა მათთა (ეს აკლია: საწყალობლად იგლოვდეს) 65 გვერდი, 27 ტრიქონში... 1—11 გვ.

შენიშვნა: 1. გაბმული მოთხრობა იწყება 3 გვერდის მეორე აბზაციდან: „ხოლო წა ნინო ჩავიდა კახეთს და დადგა კაწარეთს და მოაქცივნა იგინიცა და მერმე გარდავიდა ქველ დაბას და ზოუწოდა მთავართა კახეთისათა...“ 3—11 გვ.

2. გაბმული თხრობა წყდება [„ქართლის ცხოვრების“] სტრიქონების მითითებით 6,7,8 გვერდზედაც.

3. ტექსტი შეიცავს არა მარტო ქართლის მოქცევისას, არამედ საქართველოს ისტორიის სხვა ამბების—ვახტანგ ჯგორგასალისა და სხვ.—სულ მოკლედ გადმოცემას.

4. 13—24 გვერდამდე მოთავსებულია ნიკოლოზ თბილელის [ორბელიანის] „შვილთა მომავდინებელთა ცოდვათათვის“.—„ესე არს შვილთა მომავდინებელთა ცოდვათა უპირველესი, თქმული ნიკოლოზ მიტროპოლიტისა ორბელიანისა.—პირველი მომავდინებელი ცოდვა ამპარტავენება არის...“ 13—24 გვ.

(221)

221

ელენორა კასტილიელი. XIX

51 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო: მხედრული; XIX ს; „გადმოთარგმნილი ჭრანციტულიდამ“; გადამწერი: „ველემორედ გამასწორებელი ამა ნათარგმნისა... იერონიმე ალექსევი-მესხიევი“. 43 გვ.; დაუწერელია 44—50 გვ.

„ელენორა კასტილიელი ანუ სიმხნე მეუღლეობითისა სიყუარულისა.—დეე, სხუათა განკიცხონ სატირიკებრივთა (ზოსაყივნებელთა) ფურცელთა შინა თუსთა ის სქესი, რომლისადმიცა ვალდებულ არს კაცი კეთილდღეობითა თუსითა; მე შევეურაცხ-ვჰყოფ რა ამა ადვილსა ველოვნებასა სათნებელად მზაკუარებისა, აღვსწერ მაღალსა თავის შეწირვასა ახალგაზდას მეუღლისასა...“ 1—43 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ევრიპიდეს ალცესტას ნაწყვეტი: „ნუ იფიქრებთ, რომელ საფლავი ალცესტისა ემსგავსებოდეს ჩემულებრივთა საფლავთა...“ გვ. 1.

2. თავფურცელი: „ელენორა კასტილიელი, გადმოთარგმნილი ჭრანციტულიდამ.“.

ანდერძი (გადამწერისა): „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუზრახველობასა ველემორედ გამასწორებელი ამა ნათარგმნისა კოლლეჯსი ასესორი იერონიმე ალექსევი-მესხიევი“. 43 გვ.

(222)

222

ფრიდოლინი. XIX

14 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო: მხედრული; XIX.; გადამწერი და მთარგმნელი ორუსულიდან იერონიმე მესხიევილი.

„ფრიდოლინი.—კეთილ-მორწმუნე მოსამსახურე იყო პატარა ფრიდოლინი, აღზრდილი ღუთის შიშში თავის ქალბატონის ღრაფინა სავენსკისაგან...“ 1—13 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „ითხოვს წარმკითხველთაგან დაუძრახველობასა მთარ-
გმნელი კოლექციის ასესხორი იერონიმე ალექსევი-მესხივეი“. 13 გვ.

(223)

223

აღწერა დღეთა კვიმატთა, საეტლოთა და სამთვარიოთა. XIX

12 გვ.; 22×18; ქალაღდი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; იერონიმე მესხიშვილის
ხელით.

1. „დღენი კვიმატად წოდებულნი

თთჳშნი				რიცხენი	
მარტსა	„	„	„	თ	ამა რიცხვებთა შინა არაფერი არა
აპრილსა	„	„	„	ვ	ვარგა რა: არა მუშაობა, არა შენობა,
მაისსა	„	„	„	კთ	არა მგზავრობა, არა სყიდვა...“ 1 გვ.
ივნისსა	„	„	„	ე	კბ

2. „ს ა ე ტ ლ ო ნ ი. — აწ ესე უნდა ვიცოდეთ, რომ ხუთის თითის ქვე-
მოთ ხუთის ეტლის მთანი არიან და ხელის გული არეას მინდორი არის...“
3—7 გვ.

3. „ს ა მ თ ვ ა რ ი ო მართალი და ყოვლად ჰეშმარტი.

ა—წთვარისასა: დღე კეთილი, თესვა, ნერგვა, გაქეთება, ხეთა გაჭრა,
გზასა წასლვა...“ 7—12 გვ.

თ ა ე დ ე ბ ა: ლ მთავრისასა სამოელ წინასწარმეტყველი იშვა, კარგია,
რაცა ჰქმნა... სიზმარი წლისთავს განუცხადდეს“.

შენიშვნა: თავფურცელი—„აღწერა დღეთა კვიმატთა, რომელ არს პეტრიკონი
საეტლოთა და სამთვარიოთა“.

(224)

224

ძღვეისათვის მტერთა ზედა. 1828.

12 გვ.; 22×18; ქალაღდი; უყდო; მხედრული; 1828 წ.; რუსულიდან მთარგმნელის
იერონიმე მესხიშვილის ხელით (11 გვ.).

„ძ ლ ე ვ ი ს ა თ ვ ს მ ტ ე რ თ ა ზ ე დ ა ქრისტეს-მოსახელისა მხედრო-
ბისათა. მშვიდობიანი [!], რომლისაცა შტჳნის თქმად მწუხრსა, ცისკარსა და
ლიტურლიასა ზედა, ითქმის ესრეთ:

„მშვიდობით უფლისა მიმართ ვილოცოთ“ და შემდგომი, ვიდრე «მენა-
ვეთა თვს-ადმდე», ხოლო ზედა დაერთვის ესეცა მწუხრზედ. „რათა არა წოი-
ხსენნეს ცოდუნი...“ 1—11 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს, ტექსტისავე ხელით:

ა. „სანკტპეტერბურლსა შინა, უწმინდესსა მმართველსა სინოდსა თანა, ჩჳკჳ
წელსა, აპრილის იდ დღესა.

ბ. „თარგმნილ არს რუსულიდამ საქართველოს საეკარხოსოს კანცელარიაჲსა
შინა; ტიტულარნის სოვეტნიკის იერონიმე ალექსიევი-საგან.“ 11 გვ.

(225)

225

ცხენის კარაბადინი. XVIII

60 გვ.; 21,8×18; ქალაღი (1 ფ. დაძველებული, ყვითელი, ლაქებიანი; ბოლო-ნაკლული); უყდო; მხედრული; XVIII ს.

„კარაბადინი ცხენისა, ყოვლის მისის შეტყობისა და ცნობისა და ყოვლის გვარის სნეულებისა, წამლობისა და მოვლისა მისისა. — პირველად რომ ზღვიდამ ცხენი გამოუყვანიათ, ეს პირობაც მაშინვე მიუციათ: პირველი ეს არის: როდისაც დალაღული ვიყო, არ შემაციოთო...“

პირველი კარი ჯოგის შეყრისა. — ჯოგის საქმეს ასრე ეცადე, გონიერო მაძიებელო...“ 1—3—60 გვ.

უყდება: „გ. კარი ცხენს რომ ძუა-ფაფარი ცოტა აქენდეს, თევზის ქონით ფაფრის და ძუის ძირში ჩას[ცხეთ]“.

შენიშვნა: არ არის სწორი Q — 281 ხელნაწერის § 3-ის აღწერილობისათვის დართული შენიშვნა, თითქოს ცხენის „კარაბადინის“ ეს ტექსტი ვახტანგ VI მიერ იყოს „თარგმნილი და შეკრებილი“ (იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა I, Q კოლექცია, თბ., 1957, გვ. 281).

H კოლექციის 1788 წლის ხელნაწერი № 2156 მოწმობს, რომ ცხენის კარაბადინის ეს ტექსტი თავდაპირველად თარგმნილი ყოფილა „არაბის წირილისაგან სომეხთა ენასა ზედა“, ხოლო „ქართულსა ზედა ენასა“ სომეხურიდან ითარგმნა გიორგი ერეკლეს ძის (XII, მაშინ ბატონიშვილის), იოანე ოსეს ძისა და სომეხთა მღვდლის ტერ პეტროსის მიერ; რომელნიმე თავნი და მუკლნი“ კი „პრინციისა იოვანეს მიერ ყოფილან პოვნით“, იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა, V, H კოლექც., შედგენილი ლ. მეფარიშვილის მიერ აღ. ბარამიძის რედაქციით. თბ., 1949, H — 2156.

(226)

226

სამკურნალო წამალნი პირუტყვთათვის. XIX

20 გვ.; 22×17,5; ქალაღი (დაძველებული, ყვისფერი ლაქებით დაფარული); უყდო; მოშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; მე-20 გვ. ტექსტის დიდი ნაწილი გადასული და უხეიროდ აღდგენილია.

„1. (ა) სამკურნალო წამალნი პირუტყვთათვის (ესე იგი) ძროხათა და ხართა, ცხვართა და თხათა და ღორთათვის და ინდოურის, ქათმისა და ფარშევანგისათვის. — ძროხისა და ხარის სნეულობა, ესე იგი სისხლის აღლევა, ანუ სისხლის მორევისათვის საქონლისა. სენი ესე ამისგან დაემართება, რომე ძალიან სიცხიან ალაგას იყოს...“ 1—20 გვ.

თავდება: „საქმელიც, როგორც ინდაურის წიწილას, ისე იმას [ბატის წიწილას] უნდა აჭამო და ისე შეინახო, ვითარცა იმისათვის სწერია.

გათავდა. და თუ ასე მოუარეთ და უწამლეთ და შეინახეთ, ერთი აღარ მოკვდება — თუ ცხენი, ძროხა, ცხვარი, ღორი, თხა და ფრინველი“.

(227)

227

სჯულისათვის ღმრთისა. XIX

20 გვ.; 22×17; ქალაღი (ღურჯი); უცდო; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი: 1826—11—14 გვ.).

„სჯულისათვის ღმრთისა სანებელთა საქმეთაგან“. „თავი ბ. სჯულისათვის ღმრთისა. — კანონნი კეთილთა საქმეთანი წარმოწერილ არიან ჩუენდა სჯულსა შინა ღმრთისასა, რომელიცა იპყრობვის ათთა შინა მცნებათა...“ 1—20 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი „ათი მცნების“ სათვითაო ვრცელ ახსნასა და განმარტებას წარმოადგენს.

(228)

228

კრებული (ლიტურგიკული). XIX

24 ფ. (ძველი პავინაციით 3—51 გვ.); 22×17,5; ქალაღი; უცდო; დაშლილი; 1—4 ფ. ლაქებიანი; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით (სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1829, 7—8 ფ.).

1. „უწყება მასალისა წმიდასა ტრაპეზისა ზედა დასახსმელისა: წმიდა სანთელი ოთხასი დრამი. დანამასტაკი ოცი დრამი...“ 1r—v.

2. „განგება ეკლესიისა თუ ოდეს იკურთხების ანუ ოდეს არა იკურთხების, ჯერ არს ცნობად. — ოდესმე იქმნების კურთხევა ეკლესიისა დღეთა შინა კვირიაკისათა და ოდესმე არა იქმნება...“ 1v—2r.

3. „ტახტიკონი მის დლისა დღესასწაულობითი, რომელსა დღესა იქმნების კურთხევა ანუ განახლება ეკლესიისა. — შეენის უწყება რა წინადლით, პირველ მზის დასულისა, ჰრეკს მცირედ პარეკლესიარხი...“ 2v—4r.

4. „წესი და კურთხევა ეკლესიისა მღვდელ-მთავრისაგან, — ეკლესია უკუა აღსრულებულ იქმნას, მოვალს შესაკრებელის ეკლესიისა კანდელაკი მჭუხრად...“ 4v—16r.

შენიშვნა: ალაგ-ალაგ დაუწერლად დატოვებული სტრიქონები მოწმობს, რომ დედანი ნაკლული ყოფილა: 9v, 10r, 10v, 11r, 13r, 13v, 14r, 14v.

5. „კურთხევა ოდიკოსა მღვდელ-მთავრისაგან, ხოლო მას ზედა სამლო მოქმედება მაშინ უკუა ჯერ-არს მღვდლისაგან, რაჟამს-იგი არ არს ეკლესიასა შინა ტრაპეზისასა წმინდათა ნაწილნი. — პირველად უკუა უბრძანებს მღვდელ-მთავარი კანდელაკსა ანუ მღვდელსა, რომლისადცა რწმუნებულ-იყოს მსახურება ეკლესიისა...“ 16v—23v.

შენიშვნა: ხელნაწერის ეს ნაწილი გადმოწერილი ჩანს კიდევ უფრო დეფექტიანი დედნიდან: დაუწერელად დატოვებულია მრავალი სტრიქონი და მთელი გვერდები: 17r-v, 18 r (მთლიანად), 18v, 19 r (მთლიანად), 19 v, 20r-v, 21 r (მთლიანად), 21, 22 r-v, 23r-v;

მინაწერი: „ამას, ვითარცა პირმშოს რასმე ნაყოფსა და დასაბამსა ჩუქნგან მსახურებისა, შენ ძლით და შენგან მდიდრად განკაზმულსა სძლისა შენისა, ქართველთ ეკლესიისა, შევსწირაეთ შენდა, ვითარცა მეუფისა და მოგიძღვანებთ თუთ სახარულევენსა და განათლებულსა შენსა დღესასწაულსა და შევდრომილნი მფარველობითა შენითა ვსწადნოათ გარდა მსახურებად შენდამი უგლაბაკესნი მონანი ქრისტეწერილნი“ (მინაწერი დაწერილია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით (გვიანდელით); ხელმოწერა არ ერთვის).

(229)

229

ქორწინებისა თავთავის. XIX

30 გვ.; 22×17,5; ქალაღი (სქელი); უყლო; მოშლილი; ნაწილობრივ დაფურცლული (5—10 გვ.), მხედრული; XIX ს.

„ქორწინებისა თავთავის. თავი სუა. მატთესი.—ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობა ხუთ წესად...“ 1—26 გვ.

წყდება: „ორნი ესე ვინაჲდგან ერთისა კაცისა მონათლულნი არიან, არ...“

შენიშვნა: 1. ტექსტი აკლია 18—19 გვ. შუა.

2. 19—20 გვ. უჭირავს „ქორწინების მაგალითების“ სქემებს.

3. ზემოხსენებულ სქემებს აკლია ა — დ ნაწილი.

4. შდრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ (H კოლექცია), ტ. III, № 1365: 4 და კ. კეკელიძე. ტ. I. გვ. 363—4, 1941 წ.

5. 27—30 გვ. უჭირავს უწიგნურ ნავარჯიშებს.

(230)

230

სადგთისმეტყველო კრებული. XIX

1—VI: 30 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყლო (15—30 გვ.—ლურჯი); მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; XIX ს.

1. „ყოფისათვის ღმერთისა. ა.—ყოფა ღმერთისა დამტკიცდების ცნობითა თუთ თავთა ჩუქნთათა...“ 1—2 გვ.

2. „ნაწილი მეორე. განცხადებითა ცნობისათვის ღმერთისა.—ოდესცა კაცმან იწყო ყოვლით კერძო ბუნებითისაგან სჯულისა ღმერთისა გარდასვლა...“ 3—4 გვ.

3. „თავი ა. სახარებისა სარწმუნოებისათვის.—ა. სარწმუნოება არს გულითადი მიღება სახარებისა...“ 4—31.

შენიშვნა: 1. ტექსტის მესამე ნაწილში ჩართულია მსჯელობა საღმრთო წერილის ორ ნაწილად გაყოფისათვის (5 გვ.) და სარწმუნოების სიმბოლისათვის (5—30), ყოველი სიმბოლოს ვრცელი განმარტებით.

2. ხელნაწერის III გვ. მოთავსებულია ქვეყნის „ღვთისაგან გაჩენის“ მოთხრობის ნაწყვეტები, გადახაზული ჯვარედინი ხაზებით.

(231)

231

მოხსენებისათვის გარდაცვალებულთა. XIX

70 გვ.; 22,5×18; ქალაღი: უყდო; მხედრული; XIX ს.; ჩართულია ფრაგმენტები ნაწერი ილუსტრაციები: 11, 17, 23, 41, 47, 59 გვ.

„მოხსენებისათვის გარდაცვალებულთასა.— კეთილ-მსახურებითი საქმე ვედრებად ღმთისადმი შესვენებულთათვის მოქმედებს ჩუენ შორის...“ 1—64.

შენიშვნა: 1. „მოხსენებისათვის გარდაცვალებულთასა“ ზედნიწევნით მისდევს S—201 ხელნაწერის ზემოთ აწერილ ტექსტს, უმნიშვნელო სტილისტური შესწორებით.

2. წინამდებარე ტექსტი ნასწორებია სხვა ხელით.

3. ტექსტს არა აქვს დართული [რუსულისაგან] მთარგმნელის ი. მესხიშვილის მინაწერი.

4. 231 ხელნაწერი სხვა, უფრო ლამაზი ხელით არის გადაწერილი.

232

იორგიევსკის ტრაქტატი 1783 წლის.

გადატანილია ისტორიული დოკუმენტების ფონდში Qd—9265.

(232)

233 ა

ბაგრატიონი დიმიტრი, წამება ქეთევან დედოფლისა. XIX

28 გვ.; 21×17; ქალაღი: უყდო; მხედრული (ბოლონაკლული, სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სტროფებში სინგურით); XIX ს. (კვირინიზანი: 1823); დაუწერელია 19—28 გვ.; ზაქარია ჭიჭინაძის წიგნთსაცავისათვის შეწირული მარიამ გაბრიჩიძის მიერ 1879 წ. (1 გვ.).

„წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ.

— შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო...“ 3—18 გვ.

წყდება: „კულავ მიხუდათ: რიგი მოხადეს მათ, უბედურთა ხუცებთა; აწვევდენ ცრუთა წამებას ქეშმარიტისა მფუტებთა; დაჰყენენ საგმობლად ქრისტესად იგ სულმოკლენი უცებთა; ვერ იძლეს წამად მოთმენა ტყავისა დასაბურცებთა.

ზეუძახა დედოფალმან.“

შენიშვნა: წინ უძღვის:

ა. თავფურცელი: „წამება წმიდისა ქეთევან დედოფლისა, ლექსად თქმული.“

ბ. მიძღვნა მეფის ასულის ქეთევანისადმი: „მისს უგანათლებულესობას უმოწყა-
ლეს ჭელმწიფას საქართუშლოს მეფის ირაკლის ასულს ქეთევანს.—მეფის ასულს
ქუშლ-კეთილ სულს...“

2. დიმიტრი ბაგრატიონის ეს თხზულება გამოქვეყნებულია.

(232)

233 ბ

ბაგრატიონი დიმიტრი, წამება ქეთევან დედოფლისა. XIX.

48 გვ.; 22,5×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს.; ზაქარია კიკინაძის
ბიბლიოთეკიდან.

„წამება ქეთევან დედოფლისა. ახლად თქმული თავადის
დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ.“

— შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო !..“ 1—25 გვ.

თავდება: „უხამს დაჯდეს ღირსი ვინმე მისთა ღვაწლთა აღსაწერად:
მთაწმიდელი ან სინელი, პეტრიწი ჰყვეს კალმის მჭერად;
მოკლეს სიტყვით შეამჭეროს, გრძელი ტანჯვა მრავალფერად;
მათ მოგვიტხრან შესაზაროდ, ასასტიკონ ვულსა გმერად.“

დიმიტრი ბაგრატიონი.“

შენიშვნა: 1. ტექსტი გამოქვეყნებულია. 2. ქეთევანის წამების ტექსტის გარდა-
ხელნაწერში მოთავსებულია:

„თთუშსა სვედენბერსა იჲ წამება წმინდათა დედათა: სოფიასი და.
ასულთა მისთა—პისტი, ელპიდი და ალაპისი.—შემდგომად ყოვლად კერძო განუე-
ნისა ქადაგებასა მას ცხოვრებისასა...“ 25—48 გვ.

(233)

234

მირიანი. 1862

92 გვ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1862 წ. (92 გვ.).

„აქ ანბავი დასაწყისი ჩინეთის ხელმწიფისა [ხოსროვშასი] და ძი-
სა მისისა მირისა, რომელი მისცა ღმერთმან ფერის ასულთან.—იყო
ხელმწიფე ერთი ხოსროვშა ჩინეთს. დგებოდა ამირთანა (?). ძლიერი და მა-
ღალი ხელმწიფე უშვილობას ასე შეეწუხებინა, რომელ ყოველი თავისი სახელ-
მწიფო არად მიაჩნდა...“ 1—92.

ანდერძი (გადამწერისა): ჩყებ-სა წელსა, აგვისტოს იჲ-სა დღესა სრულ იქმნა
ესე წიგნი. სრული ვყავი მეტად დიდისა შრომითა. გთხოვთ, ვინც იკითხოთ ეს
წიგნი, იყოთ ჩემთვის შენდობითა; [არ] დაიშუროთ შენდობა, მლოცვიდეთ ყველა
გულითა, [ვინცა] არ დამივიწყოსა/იყოს იგი სიდიდითა“. 92 გვ.

(234)

235

გეოგრაფია. XIX

76 გვ.; 22,5×17,5; ქალაღი (მოცისფრო, მეტად დაზიანებული; სინესტეში გდვ.
ბისავან კიდები გაზრწნილი და შემოცვეთილი აქვს. 1—8 გვ.); უყდო; მხედრული;
XIX ს. (პეირნიშანი: 1809).

„ღეოღრაფია“. „შეყუანილება ლეოღრაფიას შინა.—ლეოღრაფია არს აღწერა ქყანისა, რომელსაცა დაპნიშნავს სახელი მისი ელლინურს ენას ზედა. პსწავლა ესე აღსწერს ქყანასა და წარმოგვდგენს სხუათა და სხუათა კერძოთა მისთა კარგითა მით, რომლითაცა იგინი მდებარეობენ; განსაზღვრებს სახეს ქყანათა და ზღუათასა, გვჩუშნებს სლუას მდინარეთასა, განარჩევს სამფლობელოთა და მოგუტემს შემეცნებას სარგებლობათათჳს, რომელთაცა იგინი მექონ არიან და ერთათჳს, რომელნიცა მკვდრობენ მათ შორის...“ 1—66 გვ.

შენიშვნა: 1. გეოგრაფია თარგმნილი უნდა იყოს რუსულიდან.

2. შედგენილობა: „მათემატიკების ლეოღრაფიისთვის“ (ანუ ასტრონომებისთვის)“. 2—19 გვ.

3. „ბუნებისთისა (ანუ ფისიკებრი) ლეოღრაფიისათჳს.“ 19—31 გვ.

4. „პოლიტიკებრი ანუ სამოქალაქო [ლეოღრაფია].“ 31—66.

5. ამ უკანასკნელში შეტანილია დედამიწის ხუთივე ნაწილი, უპირველეს ყოვლისა ევროპა, მისი ჩრდილოეთი ნაწილი „ევროპიის როსისა“, „დანია“, შვეცია“ და სხვა.

(235)

236

ესოპეს ცხოვრება. 1877

30 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყღო; მხედრული; 1877 წ. (30 ფ.); გაღამწერი: ბესარიონ კუცია.

„მოღგმითი ცხოვრება და მოქალაქობა გონებამახვილისა ესოპესი.—მოღგმა იგი საქმეთა, რომელნი არიან კაცთა შორის, ყოველივე გამოვსცადენ...“ 1r—30 r.

თავღება: „მაშინ ქსანთემ მისცა ესოპეს განთავისუფლება უნებლიედ და აღესრულა სიტყვა იგი ესოპესი, რომელი სთქვა: ვითარმედ უნებლიედ განმათავისუფლე შენ“. და ესრედ ჰპოვა განთავისუფლება“.

შენიშვნა: შღრ. A—1299 ხელნაწ., „აღწერილობა“ A კოღექც., ტ. IV., გვ. 373.

მიწაწერი (გაღამწერისა): „სისწორით გარღმღღებულ არს [ძველი ხელთნაწერისაგან] ბესარიონ კუციას მიერ. 17-ს მაისს. 1877-სა წელსა,“ გვ. 30.

(236)

237

მარინას წამება. 1845.

22 გვ.; 22,5×17,5; ქალაღი (უხემი, ლაქებინი); უყღო; მხედრული; 1845; გაღამწერი: ივანე გიუნოვი (22 გვ.).

„თვესა მაისსა მისა წამება წმინღისა ქალწულ-მოწამისა მარინასი.—შემღგომად ამაღლებისა უფღისა ჩვენისა იესო ქრისტესა დიდღებით ზეცად და მამისა თანა ჯღღომისა...“ 1—22 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „წამკითხველთა ამის წმინდის მარინას მოთხოობისათა თუ რაიმე შეცთობა იხილოთ, მოტევებას ვითხოვ. პირველი მიზეზი ყმაწვილობისა დ[ა] მეორე—ქალაღი არ ვარგოდა. შენდობას ვითხოვ. წმინდაო მოწამეო მარინა, მეოხ მექმენ არა ღირს[ს]ა, მონათა უმორჩილეს[ს]ა იოანეს!

აქ[ა], საყვარელო დაო ანუ ფოფოლიავ [ე ღ ი ს ა ბ ე დ]! მი[ი]ღე მცირედი ნაშრომი მადლითა.

განმრავლებული იქმნას შენ ზედა წმინდის მარინასი [მადლი?]. თავით, ქრებით და შეილებით. ყოველი სოფლის მხილველობა მოისთვლება, არამედ წმინდათა წერილთა არა აქვს დასასრული დ[ა] არცა მოისთვლება. აღიწერა მაისს 0-სა დღესა, წელთა ჩემე. დავსწერე მე, ივანე გიუნოვიძე“.

(237)

238

სამკურნალო რეცეპტები. XIX

152 გვ.; 22X18; ქალაღი; უყდო; მოშლილი; 1, 17—18 გვ. ლაქებიანი; მხედრული; სათურები კალიგრაფიულად, მრგვალი მხედრული ასოებით; XIX ს.; დავით თუმანიშვილის ხელით; თარგმნილი ლათინურიდან და რუსულიდან დავით გიორგის ძის ბაგრატიონის მიერ.

„გარდმოთარგმნილი ლათინურის და რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა ფრიად საკირო და სამკურნალო რეცეპტები, რომელიცა ამბანაზედ არის გამოკრებული მისის უმაღლესობის საქართულოს მეფის გიორგის პირმშოს ძის და საქართულოს მემკვდრის რუსეთის ღენერალ-ლეიტენანტის და კავალერის დავითისაგან სამეუფოსა ქალაქს სანკთ-პეტერბურღს, წელსა ქრისტესსა 1811-სა, იანვრის 2-სა დღესა.

ა. ანტონის ცეცხლისათვის: 1.

— ქინაქინის წვენი; აბზინდისა; თმიანა (ვარდ-კანაფასი), მელის კულასი, პიტნისა, ღვალსი. ამით ყველა კარგია“... 1—152 გვ.

შენიშვნა: 1. არ არის სწორი 1 გვ. ზემო კიდის მინაწერი: „სულ 136 გვერდი“ ნამდვილად ხელნაწერი 152 გვ. შეიცავს.

2. გადამწერის სახელი მელაენდება მინაწერში: „ეს კარაბადინი არის გადმოწერილი განსვენებულის ჩემის ძმის თავადის დავით ეგნატის ძის თუმანოვისაგან“. 152 გვ.

(238)

239

კრებული. XIX

45 გვ.; 22,5 X 18; ქალაღი (მდარე ხარისხის); უყდო; მხედრული; XIX ს.; თავნაკლული.

1. თეიმურაზ I. ვარდბულბულიანი. —

„ბალი, ბაღჩა და წალკოტი შეამყო, დაამშვენა მან...“ 3—12

წყდება: ... „და მე დავიმკვიდრებ გულისა სევდასა, იგი მალეგსა“.

2. თეიმურაზ I. შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა [თავნაკლული].

[თუ საღმთო რამე] შესიბრძნა, შიგ არვინ ჩამიხედვდა...“ 12—17.

წყდებ: „თმას ამბრის ფერთა კოქამდის რომ გიშრის ტევრად
ხშირობდეს,
და გაუსპეტაკებს თოვლურებ, იგ ველერ ამბრად ძვირობდეს“.

შენიშვნა: 1. „ვარდუბუღლიანის“ ტექსტს აკლია დასაწყისში 23 სტროფი; აკლია ბოლოშიც: რვა სტროფი—88—95 ნაბეჭდი გამოცემისა,

2. გახაფხულის და შემოდგომის შედარება კიდევ უფრო ნაკლულია; ხელნაწერში მას აკლია: დასაწყისში 81 სტროფი, ბოლოში—6 სტროფი (103—108), შდრ. თეიმურაზ 1. ტფ. 1934, გვ. 6—13: 109—112.

3. ბ ა რ ა მ ი ა ნ ი. — „ქ. იყო ქვეყანასა ურუმეთისასა ველმწიფე ქიშ-
ვარ, გაძრიელებული, უკლებელი, მორჭმული...“ გვ. 19—44.

წყდებ: „ბეზადის ლაშქარი ეგრე დარეტიანდნენ, რომ ველი ველარა
რომელმა გაიძრა მათისა ზარისაგან. შიგნით გოდოლს შინა ჩინეთი ზრალისა
ხმა ესმოდათ; ბურჯებსა ზედა ასული იყვნენ და მუნით ყურს“.

(239)

240

ბეჟანიანი. XIX

I—IV, 40 გვ.; 22×17,8; ქალაღი (მოცისფრო); უყდო; XIX ს. (კვირნიშანი: 1829); მხედრული. დაუწერელია 37—40 გვ.

1. „აქ ამ ბ ა ვ ი დასაწყისი ბ ე ჟ ა ნ და მ ა ნ ი ე ა [ვ] ი ს ა...
— თურანს ტახტი დაემყარა, ჯორციელი ყველა სცნობდა...“ გვ. I—III.

შენიშვნა: 1. „ბეჟან-მანიჟიანი-ს“ ტექსტის ეს ნაწყვეტი თავდება: „სტავრითა
სახურვიანი ჩვენი საჭურჭლე მისია, ბრძოლად ვინც წავსაქმოა[?]“.

2. ბ ე ჟ ა ნ ი ა ნ ი. [ცხენსა შესხდნენ, გაემართნენ; მათ გრძელი გზა შეა-
მოკლეს;

ფიცხელის ამაყობითა, სადაც [ნ]ახეს მხეცი, მოკლეს.
ქორი, ავაზა თანა ჰყვანდათ, კელთ მშვილდები მოიმაგრეს;
მიისწრაფეს სადურსა ადგილს, იქ ტვირთები დააბარგეს].
რა შევიდნენ ქალაშია, მოგებნენ ლორნი წინა.

ბეჟან მშვილდი გარდაიცვა, მათ ისარი დაუშინა...“ გვ. 1—36.
თ ა ვ დ ე ბ ა: „ვეშის პირსა ვინც აბია, იმის ტახტი არ მიჰხუდების.
აწ იყვენით თქვენა ამოდ: მტერი თქვენი მოცაწყუდების“.

შენიშვნა: 1. „ბეჟანიანის“ წინამდებარე ტექსტი წარმოდგენილია: ა. ძირითადი
ტექსტის (თავნაკლულის) წინ მოთავსებული ფრაგმენტით (სხვა ქალაღდზე, სხვა
ხელით)—§ 1 და ბ. ძირითადი ტექსტით (გვ. 1—36), რომელსაც ზემო კიდევ, ფან-
ქრით მიწვილი აქვს (ტეხილ ფრჩხილებში მოთავსებული) ოთხი სტრიქონი—§ 2.

(240)

241

გურამიშვილი დავით. ქაცვია მწყემსი. XIX

44 გვ.; 22 × 18; ქალაღი; უყდო, უკანო; მხედრული; XIX ს.; [ტრასი მესხი-შვილის ხელით].

„[ქაცვია მეცხვარე დ. გურამიშვილისა]. „ლექი მხიარულებისა, დალექსული ქაცვია მეცხვარისა.

„მხიარულს ზაფხულს მოჰყავს ყვაელი. მოწყენილს ზამთარსა თან განჰყვა რთვილი...“ გვ. 1—44.

თავდება. „ადამ ხმა ჰყო მალე შიშით:“დავიმალე შიშელის გამო შიშით“ პრქვა ღმერთმან ადამს; რათა ხარ შიშველი,უკეთუ არ სქამე შენ ისა ხილი?“.

შენიშნა: მისდევს 1955 წ. (მეცხრე) გამოცემის 265 გვ. III აბზაციდან 342 გვ. III აბზაცამდის (ჩართვით). დანარჩენი სტროფები არ უდგება გამოცემულისას შემდეგი ადგილიდან: „თუ კაცსა გული არა აქვს მრთელი. ცუდია მისთვის თვალთა ნათელი.“ (42 გვ.).

(241)

242

ციციანოვის ასული რახაილ. ამბავი სლავენისა და სონიჩკასი. 1859

1, 37 ფ.; 22 × 17,5; ქალაღი; უყდო (ქალაღის თხელი კანი); მხედრული; 1859 წ. როსკანა ერისთავი-წულუკიძის ბრძანებით გადაწერილი [ბიჭია მასხაროვის—მიერ?] I რ.

„აჰა, ამბავი სლავენისა და სონიჩკასი. —სამეუფოსა ქალაქსა ევროპიისასა, პეტერბულსა, მისის იმპერატორებითის დიდებულებისა შტაბსა შინა იმყოფებოდა მოსამსახურედ მინისტრი პაულე ლულიაკოვი, სიმდიდრითა ყოვლითა სრული და მოხუცი, ნამსახური...“ I რ—36 ვ.

თავდება: „უბედური დოლგერდ დაბრუნდება; დიდი მწუხარე მოვა პეტერბურლში და უამბობს ყოველს სონიჩკას მოქმედებას და აღსასრულს მინისტრს ბულაკოვს და მის მეუღლას კესარიას, რომელნიც დიდს გლოვას განატარებენ იმ წელს.“

ანდრეჟ-მინაწერები: I. „წიგნი ეკუთნის ელისაბედ ჭუბაბრიას ასულს. ღმერთმან მოახმაროს ასი წლის სიცოცხლეში, სრულს მესხიერებაში, რათა არა დავიწყდეს ახლად შექმნილი სულიერი შვილი და მარად მორჩილი ბიჭია მასხაროვი. ჩუგ-ს წელსა...“ I რ.

II. ამბავი ლეკთა სლავენისა და სონიჩკასი, ესე იგი ბულაკოვისა მინისტრის ასულისა.

ამბავი ესე ნათქვამ არს, მსგავსად ზღაპრისა. კენინა რახაილ ციციანოვის ასულის მიერ კნიაზის გრიგოლ ციციანოვისადმი ჩუგ-სა წელსა შინა; ხოლო ამის მიერ გამწვენიერებულ არს სიტყვანი და ლექსნი და შემდგომ გარდმოწერილ არს, ბრძანებისამებრ კენინა როსკანა ერისთავის ასულისა წულუკიძისა ჩუნთ-სა წელსა, ოკდომბრის იგ-სა დღესა.“ I რ.

16. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I.

(242)

243

ქართული გრამატიკა. 1822

92 გვ.; 22 × 18; ქალაღი (მოცისფრო); უყდო; სამ რვეულად შეკრული; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები—მთავრულით; 1822 წ. (47 გვ.); გადამწერი ალექსანდრე ჩიქოანი (47 გვ.). დაუწერელია: 13, 14 48, 50. გვ.

„ქართული ღრამატიკა. — ღრამატიკა არს ჰსწავლა კელთმძღუნტშლი კანონიერ უბნობისა და მართლ-წერისადმი. ღრამატიკა განიყოფების სამთა ზედა ნაწილთა: ეტიმოლოლიასა ზედა, ესე იგი ლექსთწარმოებისა; სინტაქსისა ზედა, ესე იგი ლექსთ-თხზულებასა; ორთო-ღრამატიკისა ზედა, ესე იგი მართლწერასა.

ნაწილი პირუშლი. ეტიმოლოლიისათჳს.—ეტიმოლოლია არს ნაწილი პირუშლი ღრამატიკისა...“ გვ. 1—46, 53—71, 79—85.

ანდერძი: (გადამწერისა): „ღმწერი ესე პირუშლი ნაწილის ღრამატიკისათჳსადი ალექსანდრე ჩიქოანი. წელსა 1822. ხოლო ქართულსა ზედაჲ, თჳსა დეკემბერსა, რიცხუსა 27.“ გვ. 47.

(243)

244

მეტაფრასი. XIX

232; 21 × 18; ქალაღი (მოცისფრო); უყდო; მხედრული; დასაწყისი ასოები ნუსხა-ხუცურით; თავბოლო-ნაკლული; XIX, ს; დაუწერელია: გვ. 11—12, 124; ამოხეულია გვ. 52—53 შუა.

1. „ეკატორინას წამება...“ — „ცეცხლსა შინა უვნებლად ცეცხლისა მისგან არცალა თუ თმა თავისა მათისა შემწვარ იყო. და ვითარცა შემწუხრდა, მოვიდეს კაცნე ლთის მოშიშნი.... ხოლო იგინი რა აღესრულნეს, თჳეა მეფემან წრისა მის მიმართ: ყოვლად ბრძენო ეკატორინა, განგვისვენე და აღიარენ ლთნი...“ გვ. 1—10.

თავდება: „ესე მე, ათანასე, მალე-მწერალმან, მონამან წმინდისა ეკატორინასა მან აღესწერე... და აღესრულა... ეკატორინა თვესა ნოემბერსა, ოცდახუთსა, დღესა შაბათსა, ჟამსა მესამესა, საღიღებლად მამისა და ძისა...“

2. „თუშა აგუისტოსა ათუთხმეტსა მიცვალე ბაჭყყანი თეცად ყოვლადწმინდისა ღისმშობელისა. გ. მ.—რაჟამს იგი სულისაგან წმინდისა ლთისმშობელისა ჟამი განსელისა თჳსისა ამიერ სოფლით [ეუწყა], მაშინ მხიარულ იქმნა...“ გვ. 13—53.

წყდება: „ხოლო მარხვისათჳს ესრეთ: რ სამნი მარხვანი არიან ჩემ მიერ განწესებულნი. ხოლო რომელთა ლთის.“

3. წმ. ნინოს ცხოვრება (თავნაკლული). „კაბ[ა]ლუკიელი, სახელითა ზაბულონ, რომელი ვახსენეთ შესავალსავე, მიიწია რომედ...“ გვ. 53—122.

შენიშვნა: ტექსტი თითქმის ზედმიწევნით მისდევს მ. საბინინის მიერ გამოქვეყნებულს; „მოქცევა მირიან მეფისა და მისთანა ყოვლისა ქართლისა წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩუშნისა ნინო მოციქულისა მიერა“ 120 გვერდის მესამე სტრიქონიდან ბოლომდის (155 გვ.).

შდრ. „საქართველოს სამოთხე“, გამოცემული საბინინის მიერ. პეტერბურგი 1882 წ., გვ. 119—155.

4. „ცხოვრება და მოქალაქობა წიწსა და ნეტარისა მამისა ჩინი-
ბა ანდრიასი, რომელი იქმნა ქრისტესთჳს სალოს. გ. მ.—ძვანო
ჩემნო საყუარელნო, მონანო ღთისანო! ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და
გაუწყოთ თქნ რ არს საქმე ესე, ვითარცა თაფლი ტკბილი...“ გვ. 125—232
წყდება: „მოუგო ანდრია: შეილო ჩემო! ესრეთ გულისგნა ჰყავ—სული
არს||| მათ ჯორცთა ამათ და ნაწევართა ძალსა შინა სულისასა. და რაჟამს
განეშოროს სული ჯორცთაგან, ჯორცნი ესე დაშთებიან, ვითარცა ნაცარნი
და თიხანი უქმად. ჰრქუა.“

შენიშვნა: 1. შდრ. H კოლექციის ხელნაწერებს: №№ 1025, 1064: 1; 1345 (H კოლ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“. ტ. III. თბ., 1948).

2. შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I: თბ. 1941, გვ. 396, სადაც ხსენებული ავტორი აპოკრიფული ლიტერატურის ერთ-ერთ ნიმუშად მიგვითითებს ჩვენს ხელნაწერს.

(244)

245

ამინდის წინასწარმეტყველება და „სამთვარო“. XIX

20 გვ.: 22 × 17; ქალაღი; უყდო, დაშლილი, მეტად კუჭკიანი (ლაქებიანი) მხედრული; სათაურები ნუსხურით; XIX ს. პრიმიტიული შემკულობანი.

1. „ზედნადები საკითხავი, მართალი და ქეშმარტი.—
უკეთუ იყოს ზედნადები ია, მას წელიწადსა იყოს ზამთარი თოვლიანი, ყინუ-
ლი და მავნე. ფებერვლით ოცითგან ტფილ იყოს და მოვმე, გაზაფხული—
—წვიმიანი...“ 1—5 გვ.

2. „ძრვისა და ქუხილისათჳს.—იანვარსა თუ იქუხნეს, ყოვლისა
კ[ე]თ[ი]ლისა ნიშანი იყოს, თუ იძრას, სწორად ყოველსა ქყანასა ზედა სი-
კვდილი იყოს...“ 5—6 გვ.

3. „კალანდრა ეზრა წწმეტყველისა.—უკეთუ იანვარსა კკე-
სა დადგეს, ზამთარი კეთილი, ზაფხულისა არე ქარიანი, ცხოვართა სიკვდი-
ლი...“ 6—7 გვ

4. [მთვარისა და მზის დაბნელებისათჳს]—„თვესა სეკდემ-
ბერსა თუ მთვარე დაბნელდეს, დიდი შიში იყოს, თუ მზე დაბნელდეს, დიდი
პაცი მოკვდეს...“ 7—15 გვ.

5. „კვიმატნი ყოველთა თვეთა, ღღე ოროლი.—თვესა სეკდენ-
ბერსა გ...“ გვ. 15.

შენიშვნა: 1. 16 გვერდზე—სათაური: „სამთვარო მართალი და ქეშმარტი“.

2. 19 გვ.—ადამისა და ევას პრიმიტიული სურათი.

3. 20 გვერდზე [„ასთო სამღერალის“] ფრაგმენტი—„თუ საჯდომი ს'დ ვის ემ-
ღეროს, ნება თუხსა: თუ მარჯვენა ბარკალი [ეშღერდეს], სიხარული მიხედეს...“

(245)

246

პანტეონ—დიდებულითა გვამთა ცხოვრება. 1824

66 გვ.; 23 × 18 ქალაღი; უყდო, რვეულად შვეკრული; მხედრული; სათაურები-
მთავრულით; 1824 (. (62 გვ.); ადგილი: ტფილისი; ლურჯი ქალაღია: 45—52,
63—66 გვ.; გაღამწერი და მთარგმნელი რევაზ ყორჩიბაშოვი (3 გვ.);
იერონიმე მესხიშვილის ბიბლიოთეკიდან.

„პანტეონ.“ „ღომერ იწოდებოდა კვალად მელისინად, ხოლო ღომე-
რად სახელიდო მისთვის, რომელ შემდგომად იქმნა ბრმა...“ 5—62 გვ.

შენიშვნა: 1. „პანტეონში“ აღწერილია: ღომერის, საჭოსი, ვირლილიოსის, არის-
ტოჭანისა, ტერენციოსის, თეოკრიტესი, სოფოკლეს, ევრიპიდესი, ანაკრეონისა,
ალკეის, ლეზიოდის, ასპაზიასი, ციკერონის, მარკ ბრუტოსისა და სხვ. ცხოვრება.

2. „პანტეონი“ თავდება „ღჳონ ლოკის“ ცხოვრების აღწერით.

3. ტექსტს დართული აქვს: „ამაში რომელიც სხვათა ენისა სახელები არის, ისი-
ნი უნდა განიმარტოს ქართულად, ან რომლის ქვეყნის სახელია და ან რას დანი-
შნავს: ქ: პანეონ[!]...“

სულ შვეულად ჩამოწერილი და განმარტებულია 88 სიტყვა. 63—66 გვ.

4. ტექსტს წინ უძღვის თავფურცელი: „პანტეონ[!] ყრმათათაჳს;“ ანუ აღწერა-
ცხოვრებათა დიდებულითა ძველთა—ორისავე ნათესავისა გვამთა, ესე იგი დიდთა
ბრძენთა ჳელმწიფეთა, ზანაკთ-მძღვენთა, ჰსჯულის-მდებთა, ორატორთა, სტინმოქ-
მედთა და სხვათა. რუსულისაგან ენისა ქართულსა ზედა თარგმნილი ტფილისის
სასულიეროს სემინარიას მოწაფის რევაზ ყორჩიბაშოვის მიერ.“ (გვ. 3)

ანდერძი: „დასასრული პანტეონის აღწერა ცხოვრებისა წეულსა 1824-სა, მარტის
10-სა დღესა. თავადი რევაზ ყორჩიბაშოვი.“

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის[!] ტიტულარნი სოვეტნიკს იერონიმე
ალექსიხეცს.“

(246)

247

ორხელიანი ხ. ხ. „ლექსიკონი ქართული“. XVIII

339 ფ. (ძველი გვერდობლივი პაჳინაციით 678 გვ.); 21 × 15,5; ქალაღი (ჳვირ-
ნიშანი: სამი ნახვევარ მთვარე); მაგარი ფიცრული ყდა, გარედან ტვიფრული ტყა-
ვით შემოსილი, შიგნიდან—ძველი ტილოს ქსოვილით, ლითონის ორი შესაკრავი
მოტეხილი და დაკარგულია; გაზეულია 1,331 ფ.; სინესტისაგან დაზიანებულია
172—204 ფფ; ნუსხური; სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით; XVIII ს-
(ჳვირნიშნის მიხედვით მე-18 ს. დასაწყისი წლებისა). დავით დადიანის ბი-
ბლიოთეკიდან, გორდის სასახლიდან.

„ლექსიკონი ქართული“. აქა იწყებინ ლექსიკონი ქართული,
რომელთა თანადართვით უწერია ენანი იტალიელთა. თურქთა და სომეხთა.—
— ა: 18. კავშირში. აქა დასჳკრიტენ სწავლის მოყუარემან, ვითარ ძნელ
არს ფილოსოფოსთა ენანი... ესევითარად სათანადოჳ თანა-განვლის სახედ,
განსჳკრიტე.

აბადონ ებრაელებ, ხოლო ბერძულად აპოლიონ... 9.11.

აბაზანა დიდი ტაშტი სააბანოე. კონკა

აბაზი ოთხი შაურჩი.

აბანო დასაბანი სახლი. ბალნეუს. ჰამამ. ბალნის... 9რ—333 v.

შენიშვნა: 1. ლექსიკონის ძირითად ტექსტს აქვს დამატებანი თავსა და ბოლოში:

ა. ღ რ ა მ ა ტ ი კ ა თ ა რ ო მ ე ლ ო ბ ა ნ ი. ნომენატო სინგულარე... 1 რ—2რ.

ბ. „ანბანი სასწავლებელი ყრმათანი.“—ქართული ანბანი, ორ ჰორიზონტურ სტრიქონად და იგივე ქართული ანბანი, ვერტიკალურად ჩამოწერილ ექვს სვეტად. ყოველი ასოს სახელწოდებით, სათაურით. „პირველად ესრეთ ჯერ არს სწავლათა დაწყება“... აქ ყოველ ასოს მიწერილი აქვს მისი სახელწოდება: „ა ან ბ ბან“... 2რ.

როგორც ვხედავთ, ამ ნუსხაში „ანბანი, სასწავლებელი ყრმათანი“—მხოლოდ მისი I ნაწილის სახით არის წარმოდგენილი.

გ. რ ი ც ხ ჯ ქ ა რ თ ვ ე ლ თ ა ა ნ ბ ა ნ თ ა ნ ი.—ა ერთი ბ ო რ ი... 2 ვ.

დ. „ნულა და ქართული რიცხვ, ვისცა სწავლა უნდათ.—1 ა 2 ბ 3 გ...“ 3 რ—4 ვ.

დართული აქვს შენიშვნა: „ესე ნულა...“

შღრ. „ხელნაწერთა აღწერილობა.“ (A კოლექც.), IV, №№ 1113, 1157.

ე. „საქცევნი ხუთთა ქმნიანთა ასოთანი და სხვათა თავბოლოთანი.“ 5რ—7.

ვ. „ანდერძნამაგი მუშაკისა ფრიად დამაშურალისა, მოსწავლეთათჳს. ხოლო მრავალნი მოსწავლენი მგმობარ და მოკიცხარ ექმნებიან შრომისათჳს და არა სარეწავად მისცემენ შენდობასა.—ფრიადი შრომა დამიცს ამა წიგნსა ზედა, რამეთუ ქართულთა ენათა აღარ იბოებოდა ლექსიკონი; ეამთა ვითარებისაგან დაკარგულიყო და ენა ქართველთა თჳსთა ნებაზედ გაერყუნათ. სომხური ენაზე ერთი მომცრო დ მეც მათის ბაძით აღვწერე და, რაოდენი ძალმედევა, ანუ წერილთა შინა ენაზე, გამოვწერე საღთო წერილთა და ღთისმეტყულებათა შინა. რომელიმე ღრმათა ფილოსოფოსთა წიგნებთა და ღთისმეტყულებისა კავშირთა პროკლე პლატონურსა დიდოფოსთა, არისტოტელისა კათილორიათაგან გამოვიღე. ნემსიოსისა და იოანე დამასკელის პლატონური სიტყჳს საქცევები აღვწერე; რომელიმე, არა მათებრ ღუღარქნილად, არამედ მათთავე წთა მამათაგან, სადა საადვილონი ვპოვე, საადვილონი აღვწერე, რათა ისწაონ ენა ქართული, შესრულებული და განრკეუელი ფარნაოხ ქართველთა პირველისა მეფისა მიერ ბრძნისა და გონიერისა, რომელი იყო წარმართი, ძეთაგან ქართლოსიანთა, სასწავლოდ კეთილგონიერთა მოსწავლეთათჳს.

ხოლო რომელიცა ვიცოდით, დავსწერე და რომელიცა ძნელი სიტყჳა არა ვიცოდი, ღრმათა წიგნთა შინა ვიძიე, რომელიმე სხვათა ენათა შევამოწმე და რაოდენი ვპოვე, გამოწულილვით ადვილად თანა დაუწერე. რომელიცა ვერა ვპოვე, საცილობელად არა დავწერე, არამედ მუნვე კიდეთა ზედა წითლით ნიშნად მოვაწერე; და ვინცა ჰპოოთ სიტყჳ უცხო, ანუ მათი თარგმანნი, ანუ ღრმათა წერილთაგან გამოიღოთ, ამა წიგნსა თანაჩაურთევით, რამეთუ მე მრავალი სიტყჳ დამიშთა: რომელიმე დაღიწყებითა, რომელიმე არასმენითა, [რომელიმე] დაწერილთა უნახაობითა, რომელიმე —ნუსხათა დაკარგვითა.

ხოლო რაოდენი ძალმედევა, ვეცადე—ელღენთა, ლათინთა, ფრანცისთა, სომხურთა და რუსთა წიგნებთა შემოწმებითა გარდმოვიღე, და უმრავლესი დამიშთა; ამისთჳს, რ[ომე] მე ქართულისაგან კიდევ სხვა ენა არ ვიცოდი და ამით ენათა რომელიცა ყ[ოვე]ლთა სწორედ თქუეს, ანუ რომელმან მე დამაჯერა, იგი დავწერე და რომელი არა ემოწმეს, არცა მე დავირწმუნე. თქვენ იგულსმოდგინეთ, რომელთა

მოკცეს უფალმან სიბრძნე და მეცნიერება, თქვენ შესრულეთ. არა უცებსა გიტყჱ არამედ ბრძენთა მოგახსენებ ვედრებით.

მე უწინარეს ლათინური და ელლენური ლექსიკონი ვერ გნახე, თუ არა უკეთს-რიგით აღწერდი.

არიან ამა წიგნთა შინა სახელნი კეთილნი და ბოროტნი, უბადონიკა და ცუდ-ნი. არა თუ კიცხვესათჳს აღმიწერია, არათამცა საქირდლად იპყრათ, არამედ ენის-სისრულისათჳს აღწერე: უკეთუ უბადო სახელი აღმოიკოცოს, მერმე უდარესი მოაკლდეს უადრესსა და უკეთესი არარაჲ არს ლთისაგან კიდე. და შემცირდების-ენა ქართული.

ვიცი, მრავალნი საბასრობელად დასდებენ ამა ნაშრომსა ჩემსა. მათ, თუცა წე-რილნი უყუარან, მრავალნი სხანი არიან საღოთონი და საერონი და იგი იკითხენ; ესე ჩემებრ უცებისათჳს აღიწერა და დაუტეონ.

აჲ იუწყე, რ' პლატონის თანამოსაყდრეს პროკლეს და იონეს, დიდთა ფილო-სოფოსთა სიტყუაჲ პეტრიწი ქართველს რომელსამე ადგილს მრთლად აღუწერიათ რომელიმე სიტყჲ მეტ და რომელიმე ნაკლებ და სხუაგან შუაგანკუშთილ ერთი იგივე სიტყჲ, რომელნი ძნელ ჰყოფენ ენათა და წერილთა, რ' სიტყჲ მრთელი არს ახლოს, ხოლო მეტი—ახლოხრე და ნაკლები—ახლო, ხოლო განკუშთილი—ახს; აგრეთვე მრთელი მოვედ, და მეტი— მოვედი, ნაკლები— მოდი, ხოლო განკუშთი-ლი— მო, ესევეითარად არიან მრავალნი სიტყუანი და საქცეენი მათნი." 5 r—6 v.

ჲ „არიან ქარაგმანიცა ათნი..." 6 v—7 r.

ჳ. „შეისწავე, რ' ქვეყნისმზომელობათა კელოვნებანი არიან ესე ნიშანნი-ოთხნი: ა..." 7 r.

თ. [სხვა პირობითი ნიშნები]. 7 v—8 r.

დამატებანი ლექსიკონის ტექსტის ბოლოს.

ი. „ქ რ ის ტ ე ს ი ე ს უ ს სა მ ო ც ე და ა თ ო რ მ ე ტ ო მ ო წ ა ე თ ს სა ხ ე ლ ე-ბ ი და ვ ი ნ ა ი ე ვ ნ ე ს: 1 წ მ ი და ა ბ ა ო..." 334r—335r.

ია. „თ თ უ ე თ სა ხ ე ლ ე ბ ი ს ხ უ ა და ს ხ უ ა ე ნ ა თ ა ნ ი" 335v—337r.

იბ. „ა თ ო რ მ ე ტ ო ა ზ ო დ ი ა ქ ო თ ა სა ხ ე ლ ე ბ ი." 337 r.

იგ. „მ ო ტ ე ლ ე ნ ი' ქ ა რ თ უ ლ ნ ი და თ ა თ რ უ ლ ნ ი, რ ო მ ე ლ ნ ი შ ე ე-მ ო წ მ ნ ე ს." 538r—59 r.

იდ. [კალენდარული ხასიათის მასალა]. „დასაბამიდაჲ ქრისტესამდე ქართულის-რიცხუთ გარდაჲდა..." 339 v.

იე. „გეომეტრი—ქენის მზომელი..."

„ჩარჩავი: ზანჯაფილი: კოქი;"

2. ხელნაწერი, პროფესორი ა. შანიძის დასკვნით, C რედაქციისა არის; ი. ყიფ-შიძეს კი რედაქციული თვალსაზრისით BC-დ მიაჩნია.

3. ს. ს. ორბელიანის ნუსხების: A-1113, A- 1157-მსგავსად, ეს ნუსხაც ნასწორე-ბია, რასაც მოწმობს ნუსხურ ტექსტში მხედრულით, ჩამატებული განმარტებები და შენიშვნები:

53 r ტექსტში:

„გუგუბა დიდრონი დილები“.

118r „კიპორკი წანწალა“

138r. „მარნა წვლილი ტირიფი, ვენაჯის ასაკრავი.“

237r. „ტატაბო დიდი დილი, ბრტყელი“.

„ტატანი ვარსკლავ-მორბედი, რომელი განფრინ-დების.“

248 r. „ოტურა გრძელი დილი.“

264v. „კოტი ქაფქირი“

მინაწერი:

„საყურს უწმობენ თუშნი“.

„აგს გზასაც კვიან კიპორკი“.

„ყოვლის ახლის ხის ყლორტსაც კვიან.“

„საყურსაც კვიან. თუშნი უწმობენ.“

„ცის იერზედ რომ კაცი დაინახო გო-რაზედ.“

„საყურსც კვიან. თუშნი უწმობენ.“

„თუშნი კოვზს უწმობენ.“

3. საფიქრებელია, რომ ნუსხური ხელით შესრულებული სამი ხელნაწერი: S—247, A—1113 და A—1157—დახლოვებით დროის ერთსა და იმავე ნაკვეთში უნდა იყოს დაწერილი, რასაც მოწმობს ერთისა და იმავე კვირნიშნიანი ქალაღდის გამოყენება ხსენებულ ნუსხებში. აქედან S—247 მთლიანად ასეთ ქალაღდესა დაწერილი, ხოლო დანარჩენებში მხოლოდ ნაწილობრივ ურევია ეს (სიმნახევარმთვარიანი) ქალაღდი: A : 1113-ში—63—139 ფფ.; A—1157-ში 175, 192, 195, 210, 220 ფფ.

4. ხსენებულ ხელნაწერებს S—247 და A—1113-ს გაკეთებული აქვს გვერდობლივი პაგინაცია არაბული ციფრებით, ხელნაწერების გადაწერის დროსვე. არაბული ციფრები იხმარება ამ ნუსხების ტექსტებშიაც ყოველგან. რიცხვების აღსანიშნავად.

ჩამოწერილია არაბული ციფრების ნუსხა I ამოკრილი ფურცლის ნაშთზე.

5. S—247 ხელნაწერის გვერდობლივ პაგინაციაში (არაბული ციფრებით—1—673) რამდენიმე შეცდომა შეიძინება: 93-ს მისდევს 96, რაც გასწორებულია 98 გვერდზე; 214-ს მისდევს 219; 287-ს მისდევს 286; 297-ს—296.

პირველი ორი გვერდი (ტექსტით: „ღრამატიკათა რომელობანი“) პაგინაციის გარეშე არის დატოვებული.

7. ხელნაწერში ჩადებულია ქალაღის პატარა ნაქერი (12,5 × 11), რომლის ორივე გვერდზე ჩამოწერილია (ნუსხურით) ორმოციოდ სიტყვა, განმარტებითურთ

„უგანმსჯელობა: განუყოფელი[?].

შიშნეული: ამპარტავანი[!].

ზეშთმჩენობა: ღთის უარისყოფა[!].

პალმოს. ასოს იტყვს...“

რომელსაცა წიგნსა შინა სწერია, მუნით გამოლებასა. ეცადენ. მე ვერ გამოვიღე.“
მინაწერები: 1. „ეს ლექსიკონი გორდის სასახლის არის“, 1 რ. მხედრულით.

2. „დათვი იშვათ[!] გასძლებს ოც წელიწადს უმეტეს.

მგელიც და ძალიც დათვს ოდენს.

მელი ათოთხმეტ წელ და თექუსმეტამდისაც გააწევს. კატა ათშვდმეტს.

თორია და კურდღელი ხუთს წელს და ეგებ რუამდისაც გასძლოს.

სპილო—ოთხასს.

მარტორქა—ორმოცდაათსა წელსა.

ცხენი მიაწევს სამოცდაათსმეტს წლამდის, მაგრამ ოცდახუთს და ოცდაათს სძლებენ, უმეტეს იშვათ.

ორბი მოკვდა ვენაში ასოთხის წლისა.

ყორანი ას წელ ცოცხლებს.

გედი ცოცხლებს სამასს წელ.

ერთს რკუს გაუძლია ვეროპაში ასოთხმოცდაათი წელიწადი.

ცხვარი ათს წელიწადს ძლივ გააწევს.

ძროხა თუთხმეტს[!].“ 125 რ-ს ცარიელ არეზე, მხედრულით.

3. „ოდვისყო, მეფე ითაკისა, ბრძლისსაგან ტანზედ ქონებულისა იცნობა—და-ვი ით.“ 243 რ.

ეს მინაწერი მოწმობს, რომ წინა მინაწერებიც, ამავე ხელითა და მგლნით დაწერილი, დავით დადიანს ეკუთვნის.

4. „ქ. პატარა ხორაზან—ხუთს მარტს.“

5. უფრო ძველი, XVIII ს. მხედრულით, 1 რ-ზე, ტექსტის სტრუქტურებშია დატოვებულ ცარიელ არეზე:

„ეს ლექსიკონი ნაობ დეკანოზისა არის.“ 315 ვ-ს მარჯვენა არეზე, დასწერივ, წინა მინაწერის ხელით.

6. „ანდრია ხერხეულიძე“. წარწერილია II ყდის შიგნიდან გაკრულ მწვანე ტილოზე, მსხვილი, ლამაზი მხედრულით.

(247)

248

დოგმატიკურ-პოლემიკური და კანონიკური კრებული. XVIII

1—II, 278 გვ.; 21 × 17; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, ოდნავ მორღვეული; მხედრული; სათაურები სინგური, დასაწყისი ასოები ასომთავრულით (სინგური); XVIII ს. მოცილებულია 1—II, 1—12 ფფ.

1. „ამა წიგნსა შინა იპოების მრავლად საძიებელი მართლმადიდებელთა სიტყვს გება ჰურიათა.—ჰრქუა ქრისტიანემან: „ვის ეტყოდა ღმერთი: „ვკჳმნეთ კაცი ხატებად ჩნდა და მსგავსებად...“ გვ. 1—3.

2. „მის თვსვე თეოდორე ავუკურასი.—ჰურიამან: „მე, ჰრქუა წერილთაგან, სიტყუა გიგებ შენ...“ გვ. 3—7.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის მთელი ტექსტი გადმოწერილია 1541 წელს მესხეთში, საფარას, საბას ლავრას გადაწერილი კრებულიდან, რომელიც დაწერილებით არის აწერილი ამავე სკოლეციის 312 ნომერ ქვეშ (იხ. ქვემოთ).

2. სხეებული S: 312 კრებულისაგან განსვავებით წინამდებარე ნუსხაში არ არის შეტანილი:

ა. „თსა სეკდენბერსა დღესასწაულნი, რომელნი დაცადებენ საქმესა“. 91r—v.

ბ. აბუსერიძე—ტბელის ცნობილი ასტრონომიული ტრაქტატი (S: 312 ხელნაწერის 92r—101r.)

გ. კალენდარული ნახაზი (მხატვრულად გაფორმებული. ფერადებით). 103v—104r. დ. „სიტყუა ართონათუს“. 106r—108v.

3. XVIII ს. გადაწერილი ნუსხა (S: 248) განსვავდება მეთვრამეტე ს. II ნახვარის ორთოგრაფიული წესების დაცვით.

4. წინამდებარე ხელნაწერის ტექსტი ემთხვევა აგრეთვე თ. ჟორდანიასეული-ხელნაწერის A: 1132 ნაკლულ, დაზიანებულ ტექსტს და ავსებს მას. (შდრ. A კოლექც. IV ტ. აღწ.)

მინაწერები: 1. „ქეს წიგნი ჯუმათელ მიტროპოლიტის ნიჟარაძის მაქსიმეს შეწირული არის. ღმრთმან საუკუნო განსვენება მისცეს“, II გვ. მხედრული ხელით.

2. „ეს წიგნი. [ჩემმა შეიღმა] იქიქი მთხა და მივე და ნუ ვინ | ორნ | ბით...“ ნაწილობრივ ამოფხვკილი მინაწერი 277r-ზე, XVIII ს. ლამაზი მხედრულით).

(248)

249

სამხედრო ტიბიკონი და სამხედრო არტიკული. 1784

298 ფ.: 21 × 17; ქალაღი (შიგნით—ჩინებულად შენახული ფურცლები); ხელნაწერის დასაწყისი და ბოლო ფურცლები მეტად ჭუჭყიანია: 1—23, 291—298; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; რუსულიდან თარგმნილი გაიოზ რექტორის მიერ; 1784 წ.: ადგილი: ტფილისი; დაუწერელია: 139, 247—250 ფ.ფ.; მოოქროვილი კიდევით. იოანე ბატონიშვილის წიგნთსაცვიდან.

1. „სამხედრო ტიბიკონი.“ „თავი ა. ვოლუნტერთათუს.

— ყმაწვილნი და მდიდარნი კაცნი, ჩინებულნი პირნი და რომელნიმე მღაბიერნიცა, რომელთაცა აქჳსთ აჰზრი, რათა იყუნენ სამხედროსა რასამე ხარისხსა შინა, არიან პოლკთა შინა...“ 3r—127v.

შენიშვნა: 1. „ტიბიკონის“ ტექსტს დართული აქვს „ზანდუკი“ 128r—138v

2. „ტიბიკონის“ თავფურცელი: „სამხედრო ტიბიკონი, თანამდებობათათუს ღენარალთა, ფერდმარშალთა და ყოველთა ღენარალიტეტთა და სხუთა ხარისხთა, რომელნიცა სამხედროსა შინა სათანადო არიან ყოფად და სამხედროთა მათ საქმეთა და ქცევათა, თუ რაჲ ვის თანაჲძს.

დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტ-პეტერბურგს, მესამითა დაბეჭდითა, საიმპერატოროსა აკადემიისა სასწავლოსა შინა, წელსა 1753.

ხოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა, არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოსის მიერ, ტფილისს, წელსა 1784.“ 1r—v.

2. „სამეცედრო არტიკული.“ „ფიცისათჳს. თუ ვითარითა ხატითა ფიცი ანუ აღთქმა იქმნების ლენარალიდამ ვიდრე ჭენდრიხადმდე.—დაჰსლუას შარცხენა ჯელი სახარებასა და მარჯჴსნე აღიპყრას...“ 142r—235r.

შენიშვნა: 1. 206—235r ფფ. უპირავს; „მოკლედ გამოხატუა სამსაჯულოთა გამომძიებლობათა“-ს.

2. „არტიკული“ დართული აქვს „ზანდუკი“ 236—246 ფფ.

3. თავფურცელი: „სამეცედრო არტიკული, მოკლითა განმარტებითა და სამსაჯულოთა გამომძიებლობათა. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტპეტერბურდს. საიმპერატოროსა აკადემიისა სსსწავლოსა შინა წელსა 1755.

ხოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა, არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოსის მიერ. ტფილისს, წელსა 1784“.

3. „ეგზერციცია“. „ნაწილი პირველი ეგზერციციისათჳს ანუ (სწავლისა).—ჩჴშულებითი სწავლა მოკლითა განმარტებითა, რომელიცა ჯერარსრათა აქჴნდესთ ინჴანტერთა, თუ ვითარითა უკეთესითა ხატითა თანა-ადსთ ჯმარება თოფთა სამთა დროთა შინა...“ 253r—293r.

შენიშვნა: 1. „ეგზერციციის“ ტექსტს დართული აქვს ზანდუკი 294r—296v.

2. თავფურცელი: „ეგზერციცია. განმზადება მარშისადმი, წოდება და თანამდებობა პოლკის მოვლეთა. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტპეტერბურდს; საიმპერატოროსა აკადემიისა სსსწავლოსა შინა, წელსა 1756.

ხოლო ქართულსა ენასა ზედა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ირაკლი მეორისათა არხიმანდრიტისა და თელავის სემინარიის რექტორის გაიოსის მიერ. ტფილისს, წელსა 1784.

შინაწერები: I „ამა წიგნსა მრთ[მე]ლობს შენდამი და შენ... მამაჲ შენი... პეტრე-ბურლით, 1836-ს წელსა“. I საცავი ფურცლის v-ზე. მხედრულით. II „საქართველოს მეფის ძის იოანეს იარის წიგნი ესე“. 2r-ს ქვემო კიდებზე. III. „მეფის ძის იოანეს ია.“ 296r-ზე, I სტრიქონზე, იოანე ბატონიშვილის ხელით.

(249)

250

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული. 1754, 1764, 1776

424 ფ.: 21,5 × 16; ქალაღი (სხვადასხვა, უმეტესი ნაწილის—15—424—კვირნი-შანი სამი ნახევარმთვარე); 310—424 ფფ: ზემო კიდებები შეწებლილი ყოფილა (სინესტისაგან?) და დაზიანებულია: მწვანე ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა ყუაზე ოდნავ დაზიანებულია; ორი შესაკრავის ტყავი დაწყვეტილია; უმეტესი ნაწილი (15—424 ფ) ნუსხურით; 1754 (4r), 1764 (15r.) და 1776 (189 v); 1—13v—ზაქარია ხუცესის ხელით (4r); 15r—184r—ერეკლე II-ის ბრძანებით თარგმნილი სომხურიდან ფილიპე ყაითმაზაშვილისა და დოსითეოს ნეკრესელის მიერ (15r); 187—418. კაცია დადიანის ბრძანებით, იმავე ფ. ყაითმაზაშვილის და ანტონი ცაგერელის მიერ.

1. „მოქმედებითი რაიმე მარად მოძრავად მიბუნებულ, მსგავსად აღმსრბოლისა ცეცხლისა, სიტყვიერი ცნობა კაცისა, არ მქონე მდგომობისა, ვიდრე განკიდებულ გეზისადმი აღსრულებად თვისისა. ხოლო არს აღსასრული სიტყვასა შინა ქეშმარიტება, ვითარცა საქმესაცა შინა კეთილი და ამითვე ხედვითთა და საქმითთა შეიმკობიან სულნი ჩვენნი...“ 1r—2v.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „რ ყოველნი მყოფნი შეზავებულ არიან ურთიერთისა მიმართ ანუ ნივთებითი არს ხუთ საყოველთაო ხმა პორფირისა: მოქმედი პორფირი, აღსრულებითი არს ათი შესმენა, ხოლო სახითი არს კერბი თქმისა და ანუ ნაცვალსიტყვაობა წერილთა.“

2. „ვითარცა იტყვის ფილასოფოსი მესამე წიგნსა შინა სულისასა, ვითარმედ სული დასაბამსა თვისსა არს, ვითარცა უწერი ფიცარი...“ 3r—4r.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „აწ უკუ შ პირველისა. საქმისა შორის არს წერილი ათ შესმენათა და ექვს დასაბამათა, რომლისა მიერ შეყვანილობა საქირო არს წერილნი პორფირისანი; მეორე საქმისა მიერ არს პერიარმენიასი; მესამისაგან არს ყოვლითურთ, რომელ არს ლოჯიგა.“

შენიშვნა: 1. პირველი და მეორე უსათაურო, ანონიმური წ-ი დაწერილია ერთნაირ ქალაღებზე, ერთისა და იმავე ლამაზი მხედრულით.

2. 4r-ზე, 10—11 სტრიქონს შუა, კალმის მსუქანი დაჭერით, მხედრულით, დაუწერელ სტრიქონზე სწვრია; „უღირსი ხუცესი ზაქარია ვსწერ ჩუდნა.“

აქედან ცხადია, რომ ხელნაწერის ეს ნაწილი დაწერილი ყოფილა „ზაქარია ხუცესის“ [გაბაშვილის] ხელით, 1754 წელს.

3. „პორფირის შეყვანილობა. — ნანდვილ საქირო ხურისაორიე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებავი მასწავლელობათა ცნობად: რაე ნათესავი, რაე განყოფილებად, რაე სახე, რაე თვისი და რაე შემთხუჭვითი...“ 5r—13v.

შენიშვნა: 1. ს. გორგაძეს „პორფირის შეყვანილობის“ ეს ტექსტი (S—250) მოხსენებული აქვს, როგორც სომხურიდან ნათარგმნი ზ. შანშოანის მიერ, ვაჭტანგ VI ბრძანებით: „ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ მწერლობაში.“ ე. „ჩვენი მეცნიერება.“ 1923, 3—4, გვ. 145.

2. ხელნაწერის ეს ნაწილიც მხედრულით არის ნაწერი.

3. ს. გორგაძეს 1—13 ფ.ფ. ერთ, I-ლ, ხელნაწერად მიაჩნია.

4. [კოვიდი ანტონი ლევმოაკელი]. „ნაცვალ-სიტყუაობა.“

.. პირველი ნაწილი ფილასოფოსობისა, წოდებულ ლოლიკად, ანუ დიალიკტიკად, იგი არს ნაცვალ-სიტყვაობა. — ლოლიკა ანუ დიალიკტიკა სახელი არს ელინურ, არამედ ქართულ კმად ითარგმნების ნაცვალ-სიტყვაობად. ესე სახელი არს ფილასოფოსობის ნაწილისა, რომელი მართებს გონებასა ანუ სიტყსა ცნობად ქეშმარიტებისა...“ 64r—418r.

შენიშვნა: 1. „ნაცვალ-სიტყვაობას“ დართული აქვს: „პინაკსი ზემო წერილთა.“ 419r—423v.

2. „ნაცვალ-სიტყვაობის“ ტექსტს წინ უძღვის:

ა. მოკლე წინასიტყვაობა: „სიტყვა პირველი, წინა ქებისათჳს ფილასოფოსობისა.“ 15r—16r.

ბ. ვრცელი წინასიტყვაობა: „ნებითი პირველი. საჭირო არს ფილასოფოსობაჲ კაცისა, რომლისამებრ არს კაცი აღსრულებად გონებისა მისისა.“ 17r—62r.

თავდებთ: „აწ აჰა, ესევეითარნი იქმნენ მოძღვრებანი ფილასოფოსთანნი ელინითა ძიმართ, რომელთაგან სხუთა გვართა მიეფინნენ. გარნა ყოველსა ამათსა წასწერს დაშრეტილად და მხოლოდ პერიპატოელთანნი აწ აღყვანებულ იხილვების უფროსლა შემდგომად განმარტებისა მათისა ბრძნისა თომასაგან, მალამოძღვრებისა გულითად აღთქმითა შეერთებისა თანა“.

3. „ნაცვალ-სიტყვაობა“ ორი ნაწილისაგან შედგება:

ა. „ნაცვალ-სიტყვაობა მცირე“, რომელსაც წინ უძღვის ორგვერდიანი შესავალი (64r—v)—თხზულების I და II ნაწილისათვის, და საკუთრივ „მცირე ნაცვალ-სიტყვაობა“, სამგვერდიანი შესავალით (65r—66r).

„მცირე ნაცვალ-სიტყვაობა“ იწყება 65r-ზე, თავდება 184r-ზე.

ბ. ნაწილი II: „დიალიკტიკობა დიდი.“ 190r—418r.

4. ანტონი კოვიდის თხზულების ამ ერთადერთი ნუსხის დაწვრილებითი აღწერილობა იხ. ს. გორგაძე, „ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ მწერლობაში“, ჟურ. „ჩვენი მეცნიერება“. იხ. აგრეთვე კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატ. ძს-ტორია. I თბ. 1941. გვ. 335: 361.

5. თავფურცელი: „ფილასოფოსობა მებრ უცთომელ და უბრკელ მოძღვრებისა თომასი, განწვალბულ ოთხ ნაკუთხთად, რომელი ქმნილ არს ანტონი კოვიდისა, ლევმთაკელისა ღისმეტყუელ-მოძღვრისა ფარეხ ქალაქსა. ნაცვლითი პირველი: „ნაცვალ-სიტყვაობა“. 15 r.

6. წინასიტყვაობა ყოვლად-სამღვდელოსა და დიანის ძისა, ცაგერელ მიტროპოლიტისა ანტონის მიერ.

— აშუაბაჲ საჭიროდ რაცხვა გონებაჲმან ჩემმან გარდამოლება დიდისა ამის ლოლიკისა ორთათჳს-რე მიხუზთა: მეცნიერებათა სრულყოფისათჳს და ძმათა სიყუარულისათჳს, რომლითა ისრულების სჯული საღთოჲ, ვითარცა არს თქმულბა: „ყოველი სჯული ერთითა სატყუთა აღესრულების: „შეიყუარო მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თჳსი.“

ესე თქმულ არს ტეტრტიქსისა პავლე ჩრმისა მიერ.

ესთქუ—მეცნიერებათა სრულ-ყოფისათჳს, რამეთუ სრულება არს მეცნიერებისა წრფლივ ცნობაჲ, ხოლო წრფლივ ცნობაჲ იქმნების აღმოჩინებითითა სიტყუთა და აღმოჩინებაჲ ამის წინამდებარისა წიგნისა მიერ, მაშასადამე, საჭირო არს მეცნიერებათა სრულებისათჳს.

ამის აღმოჩინებისა მნებაჲს განრჩევაჲ უდიდესისა და უმცირესისა წინადადებისა-სრულება არს მეცნიერებისა წრფლივ ცნობაჲ.

აღიარების სახოგადოდ, რომელ უწრფელო ცნობა ნაკლ-ყოფა არს ცნობისა. და უკეთუ ესე ნაკლ ცნობა არს, რომელ ვსცნა კაცი ცნოველ სიტყუარად და არა მოკუქდავად, წრფლივ ცნობა ამისი მოკუდავებითურთ ირაცების სრულ-მცნობელობად. მაშასადამე, ცნობა არს. სრულება მეცნიერებისა. ხოლო უმცირესი არს წრფლივ ცნობაჲ; იქმნების აღმოჩინებითითა სიტყუთა და აღმოჩინებითი ამის, წინამდებარისა წიგნისა მიერ—ესეცა არს აღსარებადი, „რ არა რაჲ წრფლივ ცნობაჲ არს თჳნიერ აღმოჩინებითისა სიტყუსა. რ რაჲ უკჳ აღმოჩნდეს წრფელად, უკეთუ არა აღმოჩინოს სანანდილომან სიტყუამან, უკეთუ ბუნებითი და თუ შესაბუნებითი ანუ სამოქალაქო და ყოფაქცევითი.“

რ. ბუნებითთა ზედა თუმცა არა ითქუეს ესე აღმოჩინებითი და სხვათაცა ზედა მებრეე არა იქმნების კანონებრივ ცნობაჲ, ვითარ ესე: „ყოველი კაცი არს არსება. პეტრე არს კაცი; მაშასადამე არს არსება“.

ესრეთვე შესაბუნებითთაცა ზედა: „ყოველთა მყოფთა გარეშემცველი არს პირველი მიზეზი. ხოლო ერთი არს შთამყოფთაქი გარეშემცველი. მაშასადამე ერთი არს პირველი მიზეზი.“—მებრეე სამოქალაქოთა დაყოფა კეცევითთაცა ზედა სახილველ. და ესენი იქმნენ ჰუმარიტ ცნობილ აღმოჩინებითითა სიტყუთა. მაშასადამე, წრფლივ ცნობაჲ იქმნების აღმოჩინებითისა მიერ სიტყუსა.

ხოლო აღმოჩინებითიცა ამის წიგნისა მიერ. რ' ცხად რაჲვე არს ესე ყოველ-
თათჳს, ვითარმედ დიალიკტიკობითი ველოვნება ასწავებს აღმოჩინებითსა კელზება-
სა, რომელ არა სხვაჲ რაჲვე არს წინამდებარე წიგნი ესე, გარნა თუ ველოვნება
დიალიკტიკობითი, ვინაჲ ნანდვილსაჩინო, რ[ომელ] არს საჭირო მცენიერებათა
სრულებისათჳს. ამისთჳს გარდამოცემა ამისი შეირაცხა ჩემ მიერცა საჭიროდ.

ქველად ხედვითთა მცენიერებათა ჰსწვალვენ ოთხად: ესეგიგი—დიალიკტიკობი-
თად, ბუნებათ-მე ზუსტლებითად, ყოფა-ქცევითად და ზესთა-ბუნებათ-მეტყუშლე-
ბითად.

ხოლო აწ ამათ ოთხთა ჰრაცხულს სრულ მცენიერებად. და თუ მოვსოთ დიალიკ-
ტიკობად, არლარა იქმნების სრულ. მაშასადამე, ესე დიალიკტიკობა არს სრულება
მცენიერებათა, რომლისათჳს კეთილად შეირაცხა ჩემ მიერ საჭიროდ გარდამოცემა
ამისი.

ქველად ვსდევ მეორედ მიზეხად გარდამოცემისა სიყუარული ძმათა, ვითარ იგი
ვსთქუ ზემორე, და ესე მიზეხი არა მცირეობს, არამედ უმეტესობს თავსა შორის
თქვისსა, ვითარცა იტყუს მოციქული პავლე: „ჰვიეს სამი ესე—სარწმუნოება, სასო-
ება და სიყუარული; ხოლო უფროს ამათსა სიყუარული არს.—ქველადცა არა მცირე
არს ესე მიზეხი, არამედ უდიდეს და უძლიერესცა, რამეთუ თუთ თავადიცა:
ქრისტე სიყუარულად იწოდა, ვითარ იგა სთქქვად იოანე: „ღმერთი არს სიყუარულ-
დი, და რომელი ეგოს სიყუარულსა ზედა, ღმერთი მასთანა ჰვიეს და იგი ღ'თისაჲ
თანა“.

ქველად სანეტარო, რ' ამის წინამდებარისა სიბრძნისა მიზეხ მექმნა კელ-ხეობი-
სათჳს და რაჲ უსაწადელეს სიბრძნისა, რ' თქმულ არს ბრძნისა სოლომონის მიერ
„სიბრძნე უფლისაჲ განანათლებს პირსა გონიერთასა“.

ესრეთ მრჩობლ სანეტარო ჩემდა აქმნა რაჲ სიყუარული, მივედ სულთ დამა-
მებელისა ამის ღ[მერთისა]ჲ მიერ გამომდინარისა წყაოთა, რომელ არს სიყუარული
ძმათა, და ირმებრ სურვებულმან, თქმისაებრ დაეთისა: „ვითარცა სურინ ირემსა
წყაროთა მიმართ წყალთასა“, ეგრეთცა ვიმებე მე სმად სასმელი, ესე კელ-ვწყავ
გარდამოცემად დიდისა ამის ლოლიკისა.

ხოლო უქველად ძმაცულებითა ჰსწმასანიდეს ვინმე მეტყუშლი: „რაჲჲ სარაცხველ
სიყუარულად ძმისა გარდამოცემა ლოლიკისა, რ' არა სხ[უ]ადითა, არამედ თავისა
არს თჳსისა.“—ესე მთესელობა არს ღვარძლისა იფქლსა შორის მტერთა მიერ,
ვითარ იგი თქმულ არს წმიდასა შინა სახარებასა: „მტერმან კაცმან ჰყო ესუ.“

გარნა ჩვენ, თანაშემწეობითა კეთილმოყუარისა ქრისტესითა, აღმოვფხვრათ
ღვარძლი ესე, რათა დაშთეს იფქლი წმიდაჲ, რომელ არს სიყუარული და ერთბა-
მად გჯაროდეს მთესვარსა და მომკალსა, ბრძანებისაებრ საღმ[რ]ტოსა: „უქველად
ვინ ვისამე წადებული აღუსრულოს, კეთილ არს სიყუარული.“ რ'[ანეთუ] კეთილისა
სრულყოფა არა არს სიძულილი, არამედ უქვეშარიტესი სიყუარული.

ხოლო ყოველდსამდედელოსა ძმასა ჩემს დოსითეოსს ნეკრესელსა ეწადა
კეთილობაჲ ამის წიგნისა, რ[ათამაც]ასრულ ეყომცა ნაცვალ-მეტყუშობაჲ ესე დიდი
და ვერ ეწიფა წადილსა ამას, რათამე გარეშეთა მიზეხთა მიერ. ხოლო მე აღვავსე
წადილი მისი, რამეთუ გარდამოვეც ლოლიკა ესე. მაშასადამე, გარდამოცემა ამისი
არს სიყვარული მისი.

ესთქუ: ეწადა კეთილობაჲ ამის წიგნისა, რ' ესე ცხად არს ყოველთათჳს, რო-
მელსა ჰსურის სიღვა და გემება მცირისა სიტკბოსი, იგი უდიდესისა უმეტეს
სურვიელ არს, რამეთუ უმეტეს აღავსებს სიტკბობითა. ხოლო დოსითეოს, თანა-
ძმასა ჩემსა, ესურვა მცირისა დიალიკტიკისა სიტკბოსა გემებაი, რ' თუთცა გარდა-
მოვეცა. მაშასადამე ამის, უდიდესისაცა სიტკბოსა სურვიელ იყო.

ქველად იგი სურველ იყო ამის წიგნისა გარდამოცემად, ვითარცა ითქქვად. ხო-
ლო რომლისათჳს მას ჰსუროდა, მე დავშვერ და გარდამოვეც წიგნი ესე. მაშასადამე,
გარდამოცემა ამისი შემერაცხების სიყუარულად მისდა. და თუშეცა იტყოდეს
ვინ: „არა მხოლოდ გილუაწის მისთჳს, არამედ შენთჳსცა.“—ესე უქვეშარიტესი არს
სიყუარული, რ' რომელი მიწებდა ჩემთჳს კეთილი. იგივე ზიარად ვყავ მისთჳსცა,
და ქრისტეს მიერცა ესრეთ ბრძანებულ არს: „ყოველი, რაოდენი გნებაეს, რათა
გიყონ თქვენ კაცთა, ეგრეთცა თქვენ ჰყავთ მათდა მიმართ.“

ნუ უმე ქველად მაწყინებდეს ვინმე და მეტყუადეს: „ვინაჲ იწოდების დოსითეოს
ძმად შენდა, რ' სქესიცა და ადგილი ფრიად სხუქაობს თქვენ შორის!“

(250)

251

ბაუმეისტერი, ფრიდერიკოს-ხრისტიანოს, ფილოსოფიური თხზულებანი. 1762

032, 732 გვ.; 21 × 16; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა; მხედრული; თავფურცელი და სათაურები მრგვლოვანით; 1762 წ. [03 გვ.]; ანტონ I-ლის თარგმანი.

„ფრიდერიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტერი. დასაბამი ფილოსოფიის ახლისა.“ „თავი პირველი... ნაწილი პირველი ლოლიკისა სათეორეთიკო ანუ სამთათს მოქნედებათა გონებისათა. თავი პირველი. მოგონებათათს ანუ იდეათათს. § 29.—პირველსა ვიდრემე მოქმედებასა გულისხმის ჰყოფისა ჩნისასა მარტივად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულ-ვჰყოფთ, რომელიცა არა რაჲმე სხუა არს, თჳნიერ ნიეთისა რაჲგესა გონებასა შინა გამოხატუა, გარდა დამტკიცებისა და უკუთქმისა...“ 21—731 გვ.

შენიშვნა: 1. „ლოლიკის“ ტექსტს წინ უძღვის:

ა. თავფურცელი: „ფრიდერიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტრისა, გორლიციურის ღიმნაზიისა რეკტორისა დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა, სარგებელად ყრმათა სხოლისშინათა ქმნილი და მრავალთა მიერ იგავთა და მაგალითთა ძეგლთაგან მწერალთა ჰრომაელთასა მოღებულთა განმარტებული.“

ქართულსა კმასა ზედა გარდამოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხიევ სკოპოსისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა, დროსა ყდ ჴბრწყინუაღესისა და უმპყრობელესისა დიდისა ჳელმწიფისა იმპერატრიცა ეკატერინა ალექსეევნასა, თჳთ მპყრობელისა ყოვლისა როსისისასა და მემკვდრისა მისისა კეთილმორწმუნისა ჳელმწიფისა ცესარევიჩისა და დიდისა მთავრისა პავლე პეტროვიჩისასა.

წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7270.

კორციელად შობითგან სიტჳსა ღთისა 1762, ინდიკტიონსა 10,

თთქსა მეშჳდესა, რიცხჳსა 30.“ 03 გვ.

ბ. „წინა-სიტჳთობა ანტონის მიერ არხიევსკოპოსისა... ფილოსოფიისა ამის, წინა-მღებარისა.

— აღნამკსა ვიდრემე გონებისასა ვერ სადაჲმე მიჳწვი სიბრძნესა, მით, რ წოდებულ-ჰყოფენ მას ფილოსოფოსნი მეჲად ანუ უფლად სხუთათა ძილთა გონებისათა...“ 05—021 გვ.

გ. „პინაჳსი,“ ლოლიკისა, მეტაფისიკისა, [ითიკისა] და პოლიტიკისა. 023—030 გვ.

დ. აეტორის „წინასიტჳტა“ ფილოსოფიისათს და ნაწილთა მისთა. §. 1.—ვინაჲ თგან აწ შრომა ჩვენი არს ამას შინა, რათა ყოველნი ფილოსოფიისანი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განვეკარგენითმცა...“ 1—20 გვ.

2. ხელნაწილში წარმოდგენილია ბაუმეისტერის ლოლიკა—21—177 გვ.; მეტაფიზიკა—179—456 გვ.; ითიკა—457—688 გვ.; პოლიტიკა—689—731 გვ.

3. ტექსტს მრავალ ადგილას დართული აჳქს ანტონის სჳოლიოები, მისი სახელის აღნიშნვით („ანტონი“).

4. ხელნაწერის ძველი პაგინაციის შეცდომები გასწორებულია ს. გორგაძის ხელით.

5. ანტონ I-ის ამ თარგმანისათვის იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 350—351; ა. ფრანგიშვილი. მასალები ფსიქოლოგიური ცოდნის ისტორიისათვის საქართველოში—„საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემია. ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის შრომები.“ VII, 1950, გვ. 237 და სხვ.

მინაწერები ტექსტის ხელით: 1 საცავი ფურცლის r-ზე და 456 გვ.

(251)

252

სხვადასხვა ხელნაწერთა კრებული. XVIII—XIX

90 ფ.; სხვადასხვა ზომის (იხ. ქვემოთ), სხვადასხვა ქაღალდი. მხედრულ-ნუსხური (იხ. ქვემოთ); წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა (24,5 × 18,5).

252 ა

წმ. გიორგის პარაკლისი. XVIII—XIX

16 გვ.; 17 × 11; მოცისფრო ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრული (სინგურით); შემკულობა 1 ყდის v-ზე და 1 გვ.

„პარაკლისი სავედრებელი წისა დიდისა ნოწამისა გიორგისა.—
—მღელმან: „კურთხეულ“რი“, „მეუფეო ზეცათაო“, „წმიდაო ღმერთო...
ტროპარი ჯმა დ: „ტყვეთა განმათავისუფლებლო და გლახაკთა ჯელის.
აღმპყრობელო, სნეულთა მკურნალო, ძეფეთა უძლეველო წინამბრძოლო...“
1—16 გვ.

252 ბ

წესი გამორჩევისა და ჯელდასხმისა მღუდელმთავრობითისა. XIX

56 გვ.; 20,6 × 16; ქაღალდი (ცისფერი); თხელი მუყაოს ყდა; მხედრული; სათურები სინგურით; დასაწყისი ასოები მთავრულით; XIX ს., კვირნიშანი; 1809, დაუწერელია 49—56 გვ.

„წესი გამორჩევისა და ჯელდასხმისა მღუდელ-მთავრობითისა.—
ოდეს დაცალიერდეს აღარ ყოფითა მღუდელ-მთავრისათა საყდარი
სამღუდელ-მთავროა, მაშინ უნეტარესი მამათმთავარი საქართუშლოასა
ჰყოფს შემოკრებასა უმარჯუშსთა ადგილთა მყოფთა მღუდელ-მთავართასა-
ბრძანებითა კეთილმსახურისა მისისა სიმაღლისა მეფისათა და იქმს გამორ-
ჩევასა კრებითურთ დაცალიერებულისა მის სამღუდელ-მთავროასა საყდრი-
სა...“ 1—48 გვ.

ანდროი ანტონი I-ლისა: „იხილე!“ „ესე უკუშ წესი გამორჩევისა და ჯელ-
დასხმისა მღუდელ-მთავრობითისა განიშართა ჩნ მიერ; წინადადებითა საბერძნეთი-
სა და რუსეთისა ეკლესიისაგან პყრობითა მღუდელ-მთავრობითისა გამორჩევისა
და ჯელდასხმისა განწესებათაგან, რ ჩნ, მომღებელთა თქმულის მღუდელ-მთავრო-
ბითისა განწესებისათა, რომელიცა ვჰპოვევით საუნჯეთა შინა წიგნის-საცავთა მცხე-
თისა ეკლესიისათა, გარდმოთარგმანებული ბერძელისაგან, ვგონებ, ვითარმედ
კჰპრინან ეს მიერ სამთავრელისა (რომელი იყო ნათესავით არაგვის
ერისრავთაგან), ნათარგმანები ბრძანებითა ნეტარისა ნამათ-მთავრისა, მამის ძმისა
და მოსაყდრისა ჩემისა მქფის ძისა დომენტი მეცხრისათა და კდ თქმუ-
ლისა განწესებისაგან, რუსთა ენისაგან გარდამოთარგმანებულიისათა, ვჰყავ განჰსჯავ
ჯულისგმის ყოფითი და ესრეთ უმჯობესისა აღმრჩეველმან, ყოველი აღსარებაჲ
სარწმუნოებისა და ლოცუანიცა ჯელის-დასხმითნი ბერძელისაგან, ხოლო თრისკია-

ნი, ესე იგი ცერემონიანი, რუსულისაგან ნათარგმანებისა შევაწყუტენ. და ესრეთ-საჰმარად ფრიად სამღუდელ-მთავროსა გამორჩევისა და ხელდასხმისა დადებად-ქოვლითა ზემოასა საქართუმლოასა ეკლესიისათვის ვიმზარკენ, ყოვლითა გამოძიებ-ბითა და გამოწულილივითა ქმნილნი.

ხოლო სათქმელ არს ესე, ვითარმედ ნუ ვინ სადამე იკადრებენ გარდასულად და-დარღუშვად კანონთა მათ საქართუმლოასა ეკლესიისა, ნეტართა მამათ-მთავართა-და მღუდელ მთავართაგან დადებულთა და ყოვლითა დამტკიცებითა აღმოჩინებუ-ლითა[!], რომელ არს: თ ვნიერ მცხეთისა დიდისა სამოციქულოასა-ეკლესიისა ქოვლითურთ დაყენებულ არს ჳელი-დასხმად მღუ-დელ-მთავრობითი სხუასა ეკლესიასა შინა. ხოლო თუ სადამე იკადროს ვინ გარდასტლად კანონისა ამის ჩტმნისა, ჳელის დამსხმელიცა იგი კრებად-და კელ-დასხმულიცა იგი განკუშთილ არნნ.

ამას ზედა მსწამებს ისტორიად წერილი მამათ მთავრისა ნიკოლოსის-სა, რომელი იყო ძმის-წული სიმონ მამათ მთავრისა“. 46—48 გვ.

№ 252 გ

„ქორონიკონი... სრული“. XVIII

26 გვ; 23.5 × 16.5; ქალაღი; ჳვირნიშანი: სამი ნახევარმთვარე: ნუსხური; ზო-გიერთი გვიანდელი ჩანაწერი—მხედრულით; სათაური და კინკლოსის ნახევარი სინ-გურით: XVIII ს.

„ესე ქორონიკონი დაიწერა სახითა იმ[რუსა]ლიმისადათა, სრულით ცთომელი.“

ა	ფბ	კე	აპ	იგ	დღშ ვ	აპ იე	ლ:
ბ	ფბ	იშ	აპ	ბ	დღშ ვ	აპ ზ	ია :...“ 2—26 გვ.

შენიშვნა: წინამდებარე „ქორონიკონი“ არის ერთ-ერთი წყაროთაგანი, რომელ-ლიც გამოყენებული აქვს თ. ჟორდანიას თავისი „ქორონიკების“ II (გამოქვეყნებ-ბული) ტომის მრავალ ადგილას.

თ. ჟორდანიას იხსენიებს ამ წყაროს, როგორც „წერაკითხვის საზოგადოების ხელნაწერს № 252“ (იხ. ქორონიკები“, II, ტფ., 1897, გვ. VI, 307 და სხვ. მრავალი.) მინაწერები: 1. „არღბ|1444|“ აქა კოსტანტ|ინეპოლი და|იჭირეს თათარ|თაჲ ჰოა. დღე რი|სხვსა| ლ|მრთისა|ა!“ გვ. 8, ნუსხურით.

შენიშვნა: 1. ჩვენი დაკვირვებით, თ, ჟორდანიას გამორჩენია ეს მინაწერი.
2. 2 გვერდზე, დასწვრივ. ქორონიკონის სათაურების დამწერისა და, საერთოდ. ტექსტის ხელით, ნიწვრილია:

„ეს ქორონიკონი რამდენჯერ არის დაბრუნებული არა სწერია.“
ეს მინაწერი მოწმობს, რომ ქორონიკონის მთელი ცხრილ-ცხავი (სათაურითა და ტექსტის ხელით ნაწერი მინაწერებითურთ) გადმოწერილი უნდა იყოს მთლიანად. სხვა, ძველი დედნიდან. იხ. § 52-ის შენიშვნები.

2. როშ[1490] „აქა დედის იმედი მიიცულა ათაბაკი“. 10 გვ. წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟ. „ქრ.“, II, გვ. 307.

3. რპე და რპვ-ს. შუა[1497—1498]“ აქა დიდი ყვარყვარე მიიცულა ათაბაკი.“ 10 გვ. წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟ. „ქრ.“, II, გვ. 312.

4. რპ[1500]. „აქა მიიტუალა ქრისტეანობისა ნათელი ქიხოსრო, ათაბაგი.“
11 გვ. მარჯვენა კიდეზე.
5. რთ [1511]. „აქა მოვიდეს თათარნი, ნოენბეოსა კჳ და დაწვეს საყდარი ქუთათისი და გაელათი.“
11 გვ. მარცხენა კიდეზე, წინა მინაწერების ხელისაგან განსხვავებულნი ნუსხურით. შდრ. თ. უორდანია“, ქრ.“, II, 327 გვ.
6. ხდ[1516]. „აქა დიდი მზეკაბუქ მიიტუალა ათაბაკი.“
11 გვ. მარჯვენა ნაპირზე.
7. სკა[1533]. „აქა გაილაშქრა მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს და მოკლეს მამია დადიანი და გიორგი გურიელის შვილი და ტყუჲ იქმნა გურიელი და საზნი მისნი ძანი და ლაშქარნი.“
12 გვ. მარცხენა ნაპირზე, I სტრიქონი კინკლოსის სტრიქონების გასწვრივ, II—ასწვრივი, III—V სტრიქონი—დასწვრივ, წინა მინაწერების ხელით, შდრ. „ქრ.“, II, გვ. 378—379, სადაც ეს ხელნაწერი არ არის მოხსენებული და ამავე ცნობების, ამავე რედაქციის წყაროდ მოხსენებულია: „ეკ. მუხ. პარაკლიტონი, № 49“—და „წა-ა გი“-ს გულანი“.
8. სკგ[1535]. „მურჯახეთის ომი, ქრისტიანეთა წაზდენისა მიზეხი...“
გვ. 12, იმავე ხელითა და მეღნით, როგორითაც დაწერილია მინაწერები № 4, 6 და 13 და სხვ. მარცხენა ნაპირზე, პირველი და II სტრიქონი გასწვრივ, დანარჩენი—დასწვრივ. შდრ. თ. უორდანია, „ქრ.“, II გვ. 381—382.
9. სკგ.[1535]. „აქა შეიბა მეფეთ-მეფე ბაგრატი და ათაბაკი ყვარყვარე ახალქალაქს და გაემარჯვა მეფეს; ველთ-დარჩა ყვარყვარე და მისი-ლაშქარნი და დაიპყრა ძემან ალექსანდრესმან სქრულიაქ საათაბაკო.“
12 გვ., წინა მინაწერისაგან განსხვავებული ნუსხურით, მარჯვენა, კიდეზე, ასწვრივ. შდრ. თ. უორდანია, „ქრ.“, II, 382.
10. ხდ.[1536]. „აქა არის წელიწადი ზღდიათს ოცდაროი, ვიდრე აქამომდე.“
12 გვ., წინა (9) მინაწერის ხელითა და მეღნით, დასწვრივ, მარჯვენა კიდეზე.
შდრ. თ. უორდანია, „ქრ.“, II, გვ. 382, სადაც ჩვენ ვხედავთ, რომ მსგავსი მინაწერი ყოფილა, ორი ხელნაწერის მინაწერებში: „წა-ა გიორგის გულანი“ და ეკლ. მუხ. № 42-ში.
11. ხლგ[1548]. „აქა დაიჭირა მეფემან ბაგრატი ლეონ დადიანი.“
13 გვ. I სტრიქონი გასწვრივ, II—III-ასწვრივ, იმავე ხელითა და მეღნით.
12. ხლმ.[1550]. „და გაიპარა და მოვიდა შინა.“ წინა (№ 11) მინაწერის გაგრძელების სახით, ხლმ ქრონიკონის გასწვრივ. შდრ. თ. უორდანია, „ქრ.“, II, გვ. 389 და 391.
13. ხმდ[1556]. „აქა დაჯდა ტზეკრად ბახულარი წყმედისძე მამა საბა.“
13 გვ. № 4, 6, 8. მინაწერის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე, შდრ. თ. უორდანია, „ქრ.“, II, გვ. 399.
14. ხნგ, [1568]. „აქა იყო დიდი ჟამი იმერეთს. ამავე ქორანიკონსა, თესა იენისსა კდ გაურისხდა ღმერთი ხოსროსა, ვახტანგის შვილსა. უღალატა მეფეს გიორგის, ძესა ბაგრატიასა, ტყვე იქმნა ძმისწული მეფისა, ძე კოსტანტინესი. განერა მეფე სწვიდობით.“
გვ. 14, მარცხენა ნაპირზე, სწორი ნუსხურით, რომლითაც დაწერილია მინაწერების უდიდესი ნაწილი (№№ 5, 7, 9, 10, 11—12. და სხვ.).
თ. უორდანიას „ქრონიკების“ II წიგნში. გვ. 411. ეს ცნობები სხვა წყაროების—„გელათის გულანი“, „ჟამნი № 3“—მიხედვით არის შეტანილი და N—252 ხელნაწერი მოხსენებული არ არის.

15. სმ [1579]. „აქა ლალა თაშა გამოვიდა“.
გვ. 14, № 4, 6, 8, 13 მინაწერების ხელით, მარცხენა ნაპირზე.
შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 418.
16. „(ამავე თარიღით, წინა მინაწერის ხელით) „ესე არს აწინდელი ქკნი, რომელსა დაიწერა.“ მარცხენა ნაპირზე, დასწვრივ.
შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 418.
17. სო [1582]. „აქა მან უჩარს ულალატეს ფაშებმა“.
იმავე 14 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით (№№ 4, 6, 8, 13, 15, 16).
შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 421).
18. სოდ 1586 „აქა ელენე დაიბადა ახალციხელი.“
15 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, ლაშაზი მხედრულით. შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 424.
19. სოე [1587]. „აქა დაიკირეს სამცხეისმა ელთა“.
15 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, № 4, 6, 8, 13, 15, 16, 17 მინაწერების ხელითა და შეღწით.
თ. ჟორდანიას ეს მინაწერი გამორჩენია.
20. სოზ[277 + 780 = 1057]. „ამა ქორონიკონსა დავით აღმაშენებელს ზელათი და უწყია და ქკნი მობრუნებული არი.“
15 გვ., მარცხენა კიდებზე, I, III, IV სტრიქონები გასწვრივ (პირველი—თავდაღმა), II სტრიქონი ასწვრივ, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ნუსხურით. შდრ. თ. ჟორდანიას „ქრ.“ II, 426 გვ.
21. სოთ [1591] „აქა შამოება მეფე როსტომს და დიანს და გაემარჯვა მეფე როსტომს და დაიპყრეს ქართველნი[!]“.
15 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 427.
22. სბთ [1601]. „აქა დაიპყრა სრულებით დუვალეთ-ოსეთი და აღიღო ციხე და სოფლები მეფემან როსტომ, იმერეთისამან.“
15 გვ. წინა მინაწერის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე. შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 432.
23. სბა [1603]. „აქა ელენე კახ მეფემან წაიყუანა“.
15 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, № 18 მინაწერის მხედრული ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 433.
24. ტკე [1637]. „აქა საფრიძე გედეონ მტბევარს[!] დაჯდა.“
17 გვ., მარცხენა კიდებზე, დასწვრივ, № 4, 6, 8, 13, 15, 16, 17, 19 მინაწერების ხელით. შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 452.
25. ტკე [1637]. „აქა მიიკვალა მეფე გიორგი იმერეთისა. ძემისი, დიდი ალექსანდრე, მეფედ დაჯდა.“
17 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით (ნუსხურით). შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 452.
26. ტლმ [1640]. „აქა საფრიძეს მტბევარს იშხნელობა და მ[ა]წყვერლობა მოუვიდა ხვანთქრისგან.“
18 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, № 4, 6, 8, 13, 15—17, 19, 24 მინაწერის ხელით, დასწვრივ, II სტრიქონი—თავდაყირა, გასწვრივ.
თ. ჟორდანიას. „ქრონიკებში“ (II ტ.) ეს ცნობა ვერ მოიძებნა.
27. ტმპ [1654]. „აქა მიიკვალა დიდი მამუკა, ბატონიშვილი იმერეთისა. დადიანმა ლეონ დაშავა და იქვე მიიკვალა.“
18 გვ., მარცხენა ნაპირზე. პირველი სტრიქონი — გასწვრივ, დანარჩენი ორი—ასწვრივ; წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, გვ. 468.
28. ტმგ[1658]. „აქა შემოებენ მეფეს ალექსანდრეს ბანძას და დიანს. ლიპარი, გურიელი ქაიხოსრო, ფართ-ფაშა; დადიანს ქართველი ლაშკარი მეფე როსტომ ათხუვა. მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა.“
18 გვ., I სტრიქონი დასწვრივ, მარცხენა ნაპირზე; დანარჩენი—გასწვრივ, ქვემო ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანიას, „ქრ.“ II, 470.

29. ტმზ[1659]. „აქა მიიცვალა ყოველთა მეფეთა მჯობი დიდი მეფე ალექსანდრე იმერეთისა.“
18 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, 475.
30. ტნა[1663]. „აქა მოვიდა ლეონ დადიანი და შამოება მეფეს ბაგრატს ქუთათის, აწქილახის საყდარს უკან. და მეფეს ბაგრატს გაემარჯვა.“
18 გვ. წინა მინაწერის ხელით, მარცხენა ნაპირზე.
შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, 481.
31. ტნე[1667]. „აქა მიიცვალა ლევან დადიანი.“
19 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, 484.
32. ტნვ[1668]. „ამა ქქქსა ფაშამ ჩამოიყვანა კახბატონის ქალი დარიჯან დედოფალი. გააბატონეს, მაგრამ ქუთათის ლეჩხუმლებმა მოკლეს და ისევ ბაგრატს დარჩა მეფობა.“
19 გვ. მარჯვენა ნაპირზე. წინა მინაწერების მსგავსი ხელითა და განსხვავებული მეღნი. შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, გვ. 485.
33. ტძბ[1674]. „აქა დაესხა ქუთათის მეფე ბაგრატს ასან ფაშა, გურიელი გიორგი და შეება მეფე და ფაშას გაემარჯვა. წვრილი კაცი დაწოცეს და ცხენოსანი კუხთაშიდ გარდაყარეს.“
19 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.
შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრძბ.“ II, გვ. 488.
34. ტძთ[1681]. „აქა მიიცვალა მეფე ბაგრატი იმერეთისა, ძე ალექსანდრესი. ვად, მემკვდრე ბატონის გარდაშენება.“
19 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, გვ. 495.
35. ტობ[1684]. „აქა როკითს მეფეს ალექსანდრეს გურიელი გიორგი შამოება და მეფეს გაემარჯვა.“
19 გვ. ქვემო ნაპირზე, გასწვრივ, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“ II გვ. 499.
36. ტოთ[1691]. „აქა შამოება გოდოგანს მეფე არჩილსა, მეფე ალექსანდრე და გაემარჯვა არჩილ მეფეს.“
20 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით. შდრ. თ. ჟორდანი, „ქრ.“, II, გვ. 512.
37. ტპა[1693]. „ამა ქქსა მიიცვალა კბლი ბატონის შვილი მარიამ. ყოვლითა სიკეთითა გასრულებული. — უფალო! მოიხსენე სასუფეველსა შინა ცათასა ახალციხეს!“
20 გვ. მარცხენა ნაპირზე, დასწვრივ, ლამაზი მხედრულით, № 18 და 23-ის ხელით.
38. ტუბ[1704]. „აქა ეკურთხა მონაზვნათ ბაგრატ იმერეთის მეფის ასული თინათინ. იყო წლის კვ.“
20 გვ. მარჯვენა ნაპირზე. მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.
39. ტუზ[1709]. „აქა დეკენბერსა შამოებენ მეფე გიორგის მაღლას დადიანი გიორგი, ოდიშარი თანა ახლდა ემ[?], ზოგიერთი იმერლებიც თანა ახლდენ. და მეფეს გიორგის გაემარჯვა.“
21. გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინ მინაწერის ხელით.
40. უთთ[1731]. „აქა მიიცვალა მარიამ დედოფალი, დადიანის ასული, მეფე ალექსანდრეს მეუღლე.“
22 გვ. მარცხენა ნაპირზე, მეორე სტრიქონი ასწვრივ, მესამე და მეოთხე—თავდაღმა, ზემო ნაპირზე, გასწვრივ; წინა მინაწერის ხელით.
41. უკ[1732]. „აქა გაემარჯვა მეფე ალექსანდრეს ჩიხორს; ოტია დადიანი დაიჭირეს, რაჭის ერისთავი და აბაშიძე გაიქცა.“
22 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.
42. ულთ[1751]. „აქა მიიცვალა მეფე ალექსანდრე.“

43. უმე [1758]. „აქა გაემარჯვა ხრესილზედ მეფე სოლომონს; და დიანო თან ახლდა, ახალციხისა და აქარის ჯარი სულ იყო; ერისთავი, აბაშიძე, წულუკიძე ახლდენ. [გ]ოლაფაშა დაირჩინეს; აბაშიძე მოკლეს; წულუკიძე დაიჭირეს; თათარი გასწყვიდეს და ზოგი ცოცხალი შეიპყრეს.“

23 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

44. უნზ[1768]. „აქა ერისთავი წახდინა მეფე სოლომონ ჩლოგ.“

24 გვ. მარჯვენა კიდებზე, მეტად მკრთალი მელნით, მხედრულით.

45. უნზ[1769]. „აქა რუსი მოვიდა იმერეთს.“

24 გვ. მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელით.

46. უნცი[1770]. აქა რუსის ჯარმან და მეფე სოლომონ ქუთათის ილიეს ფერისცვალებას.

47. „ „ ამავე წელსა, ბაღდათი, შორაპანი და ცუცხეთი ილიეს.“

იქვე, წინა მინაწერების ხელით.

48. უაბ[1774]. „აქა გაემარჯვა ჩხერს მეფე სოლომონს; ხუთიათასი ლეკის და თათრის ჯარი იყო; აბაშიძე ჩამოჰდღვა; თათარი და ლეკი სულ გასწყვიტეს და აბაშიძე გაიქცა.“

24 გვ. მარჯვენა კიდებზე, პირველი სიტყვა გასწვრივ, დანარჩენები დასწვრივ; წინა მინაწერების ხელით (მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით).

49. უაბ[1776]. „აქა მიიცვალა მეფის ძე, კათალიკოზ-გაენათელი იოსებ.“

24 გვერდზევე, მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელით.

50. უაგ[1778]. „აქა მიიცვალა დედოფალი მარიამ.“

იმვე 24 გვ., მარცხენა ნაპირზე, იმავე ხელით.

51. აჟ[1780]. „აქა გაემარჯვა მეფე სოლომონს. და დიანი კაცია, თან ახლდა რუხვს. აფხაზი, ჩერქეზი, თათარი თერთმეტი ათასი კაცი იყო, გააქციეს, ამოსწყვიტეს და მრავალი ცოცხალი შეიპყრეს.“

24 გვერდზევე, წინა მინაწერების ხელით, მერვე სტრიქონი დასწვრივ; მეცხრე — გასწვრივ, ქვემო ნაპირზე.

52. უობ[1784]. „აქა მიიცვალა ქრისტეანობისა ნათელი, მეფე სოლომონ.“

24 გვერდზევე, უკანასკნელი მინაწერი ნუსხური მინაწერების უმეტესი ნაწილის ხელით.

შენიშვნა: 1. მინაწერი დაწერილია უობ ქრონიკონის გასწვრივ, მარცხენა ნაპირზე, გასწვრივ.

2. ამ ხელით, XVIII საუკუნის სწორი ნუსხურით. ყოველი მინაწერის სიტყვა „აქა“-თი დაწყებით, ამ სიტყვის პირველი ასოს — ა-ს სინგურით დაწერით, არის შეტანილი ხელნაწერის კინკლოსის სათანადო ქრონიკონის გასწვრივ ცნობათა დიდი უმეტესობა. 1510 წლიდან მოყოლებული 1784 წლამდის (იხ. გვ. 11 — 24), ეს იგი XVI საუკუნის დასაწყისიდან XVIII ს. 80-იან წლებამდის.

3. ამ ხელითვე უნდა იყოს დაწერილი კინკლოსის მთელი ცხრილ-ცხავი და სათაური (სინგურით).

4. ამის მიხედვით კინკლოსის მინაწერები, შესრულებული ხსენებული ხელით (№№ 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11—12, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51), დაწყებული 1444 წლით, გათავებული 1784 წლით, დაწერილია ერთი ხელით, XVIII ს. II ნახევარში.

ცხადია, ძველი ცნობები გადმოწერილი უნდა იყოს სხვა წყაროდან და S—252-ს ქრონიკები მთლიანად პირველ წყაროდ ვერ ჩაითვლება.

53. უოზ[1789]. „აქა არჩილის ძე სოლომონ მეფე იქმნა იმერეთისა, იულისის თუეს.“

25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, მკრთალი, მღვრიე მელნით, მხედრული ხელით, რომლითაც დაწერილი ჩანს ყველა დანარჩენი მინაწერი.

54. „ოპ“ [1795]. „აქა მეფე დავით მიიტტალა ახალციხეს.“
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერის ხელათ.
55. „ჟოდ“ [1796]. „აქა ხოჯა-ყაენი მოვიდა ტფილისს.“
იმავე 25 გვ., მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელითა და მელნით.
56. „უბე“ [1797!!]. „აქა მეფე ირაკლი მიიტტალა.“
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, წინა მინაწერების ხელითა და მელნით.
57. „უბთ“ [1801]. „აქა მეფე ქართლისა გიორგი მიიტტალა.“
იმავე 25 გვ. მარჯვენა ნაპირზე, იმავე ხელითა და მელნით.
58. „უჟა“ [1803]. „აქა ლეჩხუმი აილო მეფე მეორემ სოლომონ.“
წინა მინაწერის ქვემოთ, იმავე ხელითა და მელნით.
59. „უჟგ“ [1805]. „აქა პირველად რაქას ჟამი იყო.“
წინა მინაწერის ქვეშ. იმავე ხელითა და მელნით.
60. „უჟშ“ [1810]. „აქა რუსთა დაიპყრეს იმერეთი.“
26 გვერდის მარცხენა ნაპირზე, წინა მინაწერების მხედრული ხელითა და მკრთალი, მღვრიე მელნით.
61. „უჟთ“ [1811]. „აქა ახალციხეს შემოადგა [ხი?].“ წინა მინაწერის ქვემოთ, იმავე ხელითა და მელნით.
62. „ჟ“ [1812]. „აქა ბუონაპარტე შევიდა მოსკოვშიდ და რუსთა განდევნეს.“
63. „ამავე წელს და და[!] წარსულს წელს იყო სიყმილი და ჟამი იმერეთს.“
იმავე 26 გვ., წინა მინაწერის ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით.
64. „ჟგ“ [1815]. „აქა მოვიდა მთავარმმართველი რტიხევი იმერეთს.“
იმავე 26 გვ., წინა მინაწერების ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით.
65. „აქა მიიცივალა მეფე არჩილის ძე სოლომონ ტრაპიზონს.“
წინა მინაწერის ხელითა და მელნით, მარჯვენა კიდებზე.
66. „ჟშ“ [1820]. „აქ ქუთათელი და გენათელი წაიყვანეს რუსეთს მარტის ე დღესა.“
ამავე 26 გვ., წინა მინაწერების ქვეშ, იმავე ხელითა და მელნით უკანასკნელი მინაწერი.

(251)

252 დ

წესი და გამორჩევა და ხელის დასსმა მღვდელმთავრისა. XIX

IV, 32 გვ.: 23 × 17; ქალაღი (I—IV დაუწერელია); მხედრული; XIX ს.; რუსულიდან თარგმნილი.

„ოდეს დაემთხვიოს ჟამი გამორჩევად მღვდელმთავრისა დაქვრივებულისა რომლისამე სამღვდელმთავროსა ტახტისა, უწმიდესი პატრიარხი და მღვდელმთავარნი გამოარჩევენ...“ 1—29 გვ.

თავდება: „ესე წესი ველის დასსმისა არს გარდამოღებულ დიდისა რუსეთისა განწესებისაგან.“

(251)

252 ე

თეოდორე. სიტყვა ღვთისმშობლის სამოხელისათვის. XIX

I—VI, 42 გვ.; 21 × 17,5; ქალაღი; ნუსხური; სათაური სინგურით; XIX ს.; დაუწერელია I—VI, 40—42 გვ.; თავკახმულობა 1 გვ.

„თვესა აგვისტოსა ლა. თეოდორე დიდისა ეკლესიისა ხუცისა სიტყვა, ცხადყოფელი ჟამისა, რომელსა და თუ ვითარ წინა ღვთის მშობელისა სამოსელი სამეფოდ ქალაქად მოიწია და დაიდვა ვლ ა ქ ე რ ნ ა თ ა შ ი ნ ა „მამაო, გკხნი!“

— საღთონი რაიმე და დიდნი საიდუმლონი ღ[მრ]თისა კატომოყვარებისა საცნაურ[ე]ბანი არა უპირატეს მრავალთ ნათესავთა ჩვენთასა იქმნეს, ხოლო გამოუცხადნეს იგი უბრწყინვალეს ჟამთა ჩვენთა, რომელთა თვთხილველ და მცნობელ ვიქმნენით ყოველნი...“ 1—39 გვ.

(252)

253

დავით ბატონიშვილი, კატეგორია შემოკლებული. XVIII—XIX

31 ფ.: 14×10,7; ქალაღი (ჭვირნიშანი სამი ნახევარმთვარე); ორმაგი ტყავისა ვდა; მხედრული; XVIII—XIX ს.

„დავითის მიერ, მეფისა ირაკლი მეორისა პირმშოახს ძის გიორგის პირმშოახსა ძისა ქმნილი კატილორია შემოკლებული, სარგებელად სწავლის-შინათა, სხუათა კატილორიათა შორის, ესრეთ კითხუა-მიგებით.—კითხუა: ოდეს ჯელ-ჰყავ და შეჰსთხზე ღრამმატიკაჲ. მცირე და შემდგომად დასასრულსა ღრამატიკისასა აღმოაჩინენ ხუთნი იგი მარტივნი ჯმანი, უკეთუ გაქუნდა კმაჲ მიზეზი აღმოჩინებით სრულებით მარტივთა ჯმათათჳს, რაჲსათჳს დაუტევე ათინცა იგი მარტივნი ჯმანი...“ 4r—31r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ავტორის მიძღვნა მეფის ძის ფარნავახისადმი:

„უგანათლებულესო მეფის ძეო ფარნავახ და სულითა თანშეკრულო მეგობარო!“

აწ სადამე კმა მიზეზი შრომისა ჩემისა ესე არს, რათა ნათესავიცა ჩემნი არა დაკლებულ იქმნამცა ესე-გუარისაგან საპიროებისა, რომლითაცა ვიმჯარკე. სჯემონისი ესე კატილორია, რომელიცა ფრიად სწავლასა შინა ვარ გამოუტდეღ დროსა ძლით მიზეზისა.

ვინაჲთგან სათანადო ვიდრემე არს მათდა, რომელნიცა გულისჭმის-ყოფითა და ნებითა არიან ნიჭებულ, რა იყუნენცა შემცნებულ ჰსჯულთა აზნაურებითა, რომელიცა ჰშუქნისთ აზნაურთა, მეცა, აღძრულმან სურვილითა ამით, ჯელ-ჰყავ ჯელყოფად ამისა.

გარნა ჰგონიეს-ყე ვიეთთამე, ვითარმედ სწავლის ამის აზნაურებითისა ჯელოვნებისა მიღებითა შემეხზვენცა ლოდსა შებრკოლებისასა, ვინა კლდესა საცთურებისასა, გარნა არა ესრეთ, არამედ .ნეტარ არს კაცი, რომელმან უწყის სიბრძნე და რომელმან გზანი მისნი დაიცუნეს და იღუბებდესმცა კართა ზედა ზღრუბლთა მისთასა, რა გამოსავალნი მისნი გამოსავალ ცხოვრებისა და მცოდველნი და შეურაცხის მყოფელნი ჰსცოდვენ და შეურაცხყოფენ თავსა თჳსსა და რომელთა ჰსძულთ იგი უბოვნიესთ თავისა თჳსისა სიკუდილი.

თქუქნის უგანათლებულესობის მონა და მეგობრობისა, სიყვარულისა კავშირისა მიერ შეკავშირებული თქვენი ძმისწული დავით.“ 2r—3r.

პირველი სამი სტრიქონი დაწერილია სხვა, მსხვილი, გავრული მხედრულით (დავითის ავტოგრაფია?).

2. როგორც ამას თვითონ დავით ბატონიშვილი აღნიშნავს, „მან იმჯარკა“ სვიმეონ ჯუღაელის „კატილორია“—ესე იგი შემოკლებითა გადმოგვცა იგე.

ხელაშვილი იონა, სნეულთ ნუგეში. XIX

018, 350 გვ.; 22×17,5: ქალაღი (ღაუწერღია 010—017, 347—350 გვ.); მადღ-
რი მუყაოს ყღა, ტღეფრული (მღოჭრღვიღი) ყღით შემღსიღი, გაცრღვიღია; მღმ-
ღრული; [1817—1830] წწ.; დადიანღბისეული წიგნთსაცავიდან.

„წიგნსა ამას ეწოდღბის სნეულთ ნუგეში.). — მამაო წმღდაო იონაე!
ესერა ვიმწირღ მსხემობით...

მი[გება]: ძეო მეფისაო იონაე! ეგერა თღვეე უწყით ლუთისმეტყმღლე-
ბითა, რომელ სულღბი განსრულნი უკუღდავ არიან, ვითარცა აუწყა მაცულღვან-
სა ზეღა მოსეს: „მე ვარ ლმერთი აბრაამისი, ისააკისა და იაკობისა,“ და ზე-
ღართო: „არა არს ლმერთი მკუღღართა, არამედ ყოველნივე ცხოველ არიან
წინაშე ჩემსა...“ 1,10—346 გვ.

შენიშვნა: 1. იონა ხელაშვილის ეს თხზუღბა კითხვა-მიგღბის ფორმით დღწერი-
ლი საღვთისმეტყველო ნაწარმღბია.

2. ავტორი ცდიღობს შეებრღოლოს „ათეისტღბს“ და „ნატურალისტღბს“ მისი
თანამედღრღვე (XIX ს. დღასაწყისის) მეცნიერღბის მონაცემღბის მომარჯღვებით.

3. ი. ხელაშვილის პოლემიკურ პასუხღბში გზადღვა გაბნეულია საყურადღებო
ტერმინღბი (ბოტანიკური, ანატომიღ-ფიზიოლოგიისა. მეკურნაღობისა და სხვ.).

4. ათეისტთა და ნატურალისტთა გარღა (იხ. გვ. 56, 58, 59, 65, 66, 133—მი-
მართვა: „ათეისტთა და ნატურალისტთა, რომელნი შინაგან სულითა თქმღწითა
ხართ მწირ, უნაყოფო...“) იონას პოლემიკა მიმართულია ქრისტიან მწვაღებღლთა,
მაჰმადიანთა (ყურანის), ურიათა და აღმოსავლეთ აზიის სხვადასხვა რელიგიის
აღმსარებღლთა წინაღმდეგ.

5. ქრისტიანობის უპირატესობღს ხსენებულ რელიგიათღ მიმართ იონა, სხვათა
შორის, ასაბუთებს ქრისტიანობის აღმსარებღლ ხალხთა (ევროპიელთა) ცივილიზღ-
ციის უპირატესობით აღმოსავლეთის ჩამორჩენიღობღსთან შედარებით.

6. იონა ხელაშვილი ვრცღღად ეხება აგრღვეე ბიბლიის (ძვეღისა და ახღლი
აღთქმის) წიგნღბის შინაარს.

7. მთელს ამ საღვთისმეტყველო პაექრობღში უმნიშვნელოვანესიღა თხზუღბის
ღღასაწყისი: იონა ე გიოლოგიის ბაგრატიონის მიმართვა იონა ხელა-
შვილისადმი (გვ. 1—10) და ღღასარული: ავტორის მიმართვა მიცვალბული იონაე
ბატონიშვილისადმი. თხზუღბის ხსენებული ნაწიღი მდიღარ მღსალღს გვადღვეს
მეცნიერი ბატონიშვილის, „კალმასობის“ ავტორის შესახებ (იხ. ქვემოთ).

8. „სნეულთ ნუგეშის“ ტექსტს წინ უძღღვის:

ა. იონა ხელაშვილის 43 თხზუღბის ნუსხღ. 01—03. (იხ. აღწერიღობღ S—267
მინაწერი 2).

ბ. „თქმული მეფის ძის იონაესაგან წინასიტყუობღ:

1. იუმღრისი[!] ნორჩღა ვაზსა კეთიღსა,
2. ღჭრღ-ნიღოსღ. ტკბიღღად მომღღინარღესღ.
3. ნეკტარსღ, საღმერთოს მწყურვალთ განმღგარიღესღ,
4. ანთრღკს მშუღწინერს, სიბრძნის გამომკერთოღვეღსღ,
5. ხაულჯეს საღმერთოს სულისღ მომბერვეღსღ.“ [ციღღურწერიღობღ: „იონას“].
05 გვ.

გ. „მეფის ძის იონაესაგანვე ნაცღღალ-გუღამობით ქმღწოროღ ლექსი ესე.

1. სიღღაბღლით გიძღღნი ჰმა ჩემსღ ნაშრომსღ.
2. ვინღღღან მღჭღს-მე სურვიღი მსახურღბადღ.
3. იხარღბს სული, თუ სათნო იყოს თქმღწნღღ,
4. მოძღღერისღ ჩემის, სულღიერის მამისღ,

5. ონიქსის მკსგავსად განმზახრის გულისა“.
[კიდურწერილობა: „სვიმონ“—ტაბიძე?]. გვ. 05.

დ. „მისივე [იოანესი]:

1. დღეს აღმოცენდა ძირთაგან ჯელანთა
2. მთიები დიდი—ბერი მამა იონა.
3. გვიჯამს ჩემს ვიშტებდეთ შობის მაგის დღისათჳს,
 1. ვინადგარ გვიგებ ტაბლასა სულიერსა;
 2. ამის გამო ჩემსც შეესტამთ სადღევრძელოს“.
1. „იონა ბერსა, მონაზონთა გვრგვნსა,
2. ახალ რიტორსა, ღთის მეტყუტლების ჭურსა,
3. წიგნთა ჯელ-მხებსა, ქადაგების აქსონსა[!].
4. და ყოფა-ქცევით ძეტლთ მამათ შენადარსა,
5. მონაზონების კანონსა[!] სრულ დამცუტლსა.
 1. მსურს მიძღუნად მისდა დღეს ეს იამბიკონი;
 2. ვინათგან ესე იღვწის ყოველთა ქართუტლთათჳს,
 3. ამისთჳს ჯერ-არს ჩემსდაცა სიხარული,
 4. მზიარულება მის ანღელ-სენზობისათჳს
 5. და ნექტართ შესმა დღევრძელობისა მისთჳს.“ 05—06 გვ.

ე. „მისივე [იოანესი].

1. იმღუდელ-მოქმედებ ანგელოსთა წესისებრ.
2. ოხად ილიყუან, წყალობათ გარდმოიყუან,
3. ასურე[ლ]თ სახედ, ათორმეტ მამათაებრ;
4. ნამოვანის ცურევით განაბრძობ უმეცართა:
5. ერთმემამულეთ და სხუათაცა.“ 06—07 გვ.

ვ. „იამბიკონი „ლოცუამან, ანნა.“

1. იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუტლის—
2. ოხად მეორის, თჳსისა მოსახელის,
3. ნებად უფლისა მის ჯზათ წარმართებელის.
4. აქუნდეს ამასცა ნიკი მისევე, პირველის
5. სწავლით განათულად უმეცართ გულს სიბნელის.

[კიდურწერილობა: „იონას“].

წელსა 1817-სა. თთუშსა სეცდემბრის 2-სა.“ გვ. 07.

ზ. „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.

1. აღპსრული მალალს კათედრასა სამღუდელოს,
2. დღეს იჩტუნები პავლესებრ ტეტეიქსობით.
3. იქუხებ ჰსწავლას, ნათელ-ჰყოფ მსმენელთ გულეზსა.
4. ალატრფობ ერთა-ერთ სამობის ნათლისად.
5. აზად დაესტებები, მოგილოც-ცა.“ გვ. 07.

თ. „მის პატიოსან ღირსებას მღუდელ-მონაზონს მამა იონას.

1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძღეო,
ეშმაკთ მთრგუნველო!
2. ნათლის მფრკვეველო, გონება-ერცელო.
შორს გამკვერეტელო, გოლად-მეტყუტელო:
3. ქტლის საქმეთა უხვად მფენელო, ნუგეშის
წყლისა მბაკურებელო!
4. სამართალია, იდიდებოდე უცხო თესლთაცა
შემწყნარებელო!

სოლომონ რაზმაძე.

წელსა 1830-სა.“ გვ. 08.

თ. ინეტარების განბრძნობილი გონებით
 ორიონ სიბრძნის დღისა წინამსროლისა,
 ნათლისა მიერ მოფენითა ყუაეილთ ზე
 აღმსთვე, სიბრძნის მოყუარეო, დიღუელ
 საგანმხედველოსა ორნატისა მისთვლებად.

თქმული მეფისძის თეიმურაზისაგან.

გვ. 09, 018.

9. იონანე ბაგრატიონის მიმართვა იონა ხელაშვილისადმი
 — მამაო წმიდაო იონანე! ესერა ვიმწირე მსხემობით სამეოცდარონი წელნი
 ქტყანასა ზედა, სიყუარულითა ლტითისა და მოყუსისათა, რომელმან ჰჯული ლტისა
 დავიციე, წმიდა-ყოფელი მორწმუნეთი, და ლოცუა და მარხუა იყო საზრდელად
 ჩემდა სულსა შინა საიდუმლოდ; ხოლო ეკლესიასა შინა ყოვლისა მორწმუნისა შო-
 რის განცხადებულნი მსახურება მაქტუნდა ლტითისა მიმართ და მწირველთაცა საქმით
 ვანიჭებდი მოსახსენებელთა ცხოველთა და მკუდართათვს.

ხოლო სახლსა შინა ჩემსა ჴევიწყნაოენ შესაწყალნი, მალაღნი და საშუალნი და
 მდაბალნი და ქვრივნი და თბოლნი, რომელთაგანთა მოხუცებულთა ვუყვარდი პა-
 ტივსა მშობელთასა და თანამოასავეთა—ძმათა და დათა—პატივსა; ხოლო მცირე-
 წლოვანთა შვილად ვხადიდი.

ხოლო სტუმართა, მსგავსად ანგელოსთა, მივიღებდი და მოსრულთა მწირთა
 ქართუშლთათვს თავი ჩემი ნებსით განვმზადე მსახურებად საზრდელითა, სასმელი-
 თა, საცმელითა და სახლითა და სნეულთა თჳსვე ვკურნებდი, ვინათგან ვისწავლე
 მკურნალობაცა სხვადასხუა სწავლებისა თანა და მხატვრობისა.

გლაპაკთა, დაღრეკილთა და დაკლებულთა თუალთა, გინა კელთა და ფერკთა და
 გონჯთა და ჯუჯათა და უძღურთა და ასაკ-მცირეთა, უძალოთა და სნეულთა მო-
 ვეღველთა და პყრობილთა; ძალისა და მონაგებისა და შემოსავლისა ჩემისა უაღრეს
 ემსახურებდი ზემო ყოველთა, რომელსა ყოველნივე მტურეთ გამეცდოვანებულსა,
 რომელმან არარად საუნჯე დაეკრძალე ქვეყანასა ზედა, არამედ ყოველნივე ცათა
 შინა წარგზაუნე. ვითარცა ბრძანებს მაცხოვარი ჰჯულსა შინა ახლისა აღთქმისასა.

აჰა, რომცა მიბრძანის მოძღურმან სულიერმან, ვევედრებოდი ღმერთსა აღსრუ-
 ლებად შიშითა უფლისათა, რომლისა შიში ძეობიანი დასაბამი სიბრძნისა არსრა-
 მეთუ პატივი მღუღელთა, პატივისცემა ლტითისა არს, ვითარცა მსოფლიონიცა კმო-
 ბენ საღმრთოდ და საეროდ მღუღელთა და მეფეთაო მორჩილება და შემეკვალე
 და მსახურება და პატივის-ცემა და აღსრულება მათგან ბრძანებულთა სულიერად
 და კორციელად, რათამცა კორციელიცა მოქალაქობა სულიერვე იყოს.

ეგერა, თუალნი შენნი სკვრეტენ ოცდახუთისა წლისა უშუმეტეს. მამაო იონანე
 აქა-რე შენისა მოსლითგან პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა, რომელ მეფე 2 ირაკლი-
 სა, პაპისა ჩემისა ძეთა და ასულთა და შვილთა მათთაცა ვმსახურებდი, მრწამობი-
 სა ჩვენებითა და ქვემოდგომითა და ჯდომითა და უჴანასკნელობისა სიტყვითა
 ტკბილითა.

ეგრეთუ მამისა ჩემისა, მეთასამეტისა გიორგი მეფისა ძეთა და ასულთა, ძმათა
 ჩემთა და დათა უსწრობდი მსახურებასა უმცროსთაცა ჩემთა.

ხოლო პირმშოსა ძმასა ჩემსა, მემკვიდრედ დანიშნულსა
 დავით, კურთხევით სახსოვარსა, ვმსახურებდი ძალისამებრ ჩემისა.

ზემოსხენებულთა ორთა მეფეთა, ნეტარებით სახსოვართა, ვმსახურე უაღრეს
 ძალისა ჩემასა, შინაგან ივერიისა ბრძანებულთა აღსრულებითა, ხოლო გარე-
 გან—სამძღვრებსა ზედა გარემოდგომილთა მტერთა უკუნ-ქცევითა, ვიდრე გარდა-
 ცვალებადმდე თელავისა ქალაქსა შინა 2 მეფისა ირაკლისა და ტფილის-
 სა შინა მეთასამეტე გიორგი მეფისა, რომელთა ძქალნი ღირს იქმნენ
 დადებად სრულიად გიორგისა საკრებულო კათოლიკე ეკლესიასა შინა მცხეთად
 წოდებულსა. მეფეთა და დედოფალთა საცხებულოსა, პირმშო კათედრიანსა კათა-
 დოფალთა გუამნი, შინაგან—სამსახედ განაწვევებისა უბადრუკებისა გამო; გარეგან—
 თურქთა და ლეკთა და კაკასიელთაგან ოკრებისა ძლით.

აპა, ოთხთა მეფეთა, შეწვევის მთხოველთა, აქარე, რუსთა წმიდა ეკლესიათა შინა, დაიძინეს, ლტოლვილთა სპარსთაგან: 2 არჩილმან, 5 ვახტანგმან და ბაქარმან და თეიმურაზმან, რომელთაცა ძუალნი ვერღა შევიდა მცხეთასა შინა, თქვიერ 2 მეფე ირაკლისა და მეათსამეტე გიორგი მეფისა.

ეგრეთჲ უწინარეს ყოველთასა, დედოფალი დარია და რიასა და მარიამისა, მე მოვედი აქარე და შემდგომ ყოველნივე მობრძანდნენ, რომელთაგანი გარდაიცვალნენ: დედოფალი დარია, ვახტანგ და იულონ, ძვნიძისნი, ე. ი. ირაკლი მეფისა, ბიძანი ჩემნი.

ხოლო ძმანი ჩემნი, დავით პირმშო და ჯობრაილი და სძალნი, და ასულნი, რომელმან ყოველთავე ვმსახურე, ვითარცა ცხოვრებასა შინა მათსა, ეგრეთვე სიკუდილთა შინა.

რომელ დარია დედოფლისა გუამი დაიდვა წმიდისა ალექსანდრე ნევესკის დავრამონასტრის ხარებობის ეკლესიასა შინა, პეტრე მესამისა ნასაფლავარსა ზედა, დაბლა ანბ[ი]ონისა მუნვე. ეგრეთჲ მეფეთა ძენი და სძალნი და ასულნი მუნვე, მონასტერსა შინა, რომელთაცა თუთოეულთა ძეგლნი ფიცრებთა ზედა წარწერილ არიან თითბერისასა, საუკუნოდ სახსოვრად კედლებთა ზედა დამკვალულნი; რომელთა სახელნი იხსენებიან არხიერთა და მემხოლოეთაგან შაბათებთა შინა და სულთაობაში და სახელწოდების დღებთა შინა.

აპა ესერა, ვითარცა ზემოხსენებულნი შექმნიენ წარსულთა წინაპართა და შევმცირდით ორთა მეფეთა მრავალრიცხენი ძენი და სძალნი და ასულნი, რომელთა სულიერი ნუგეში ჩქეში, ანტონი 2 კათალიკოზ-პატრიარხი, ბიძა ჩემი, მიგუტაცა სიკუდილმან, ყოველთა ჟამიერ ცხოვრებისა აღმკურდამან.

...სიკუდილიცა, განმწყნანი მათნი ამიერ სოფლით, მსახურ მართალთა კაცთი არს, რომლისაგან განსრულნი მოკუდავებისაგან, გარდაიცვალებიან უკუდავად წინაშე ღმრთისა აღსრულნი, რომელნიცა უზრწნელისა გვირგვინებითა სამ გზის ნეტარიანი, ღმრთისაგან განდიდებულნი.

ეგრეთჲ მწირობა-განგრობილსა კაცსა, განშორებულსა მშობელთა თქსთა სახლისაგან, და მოყვისსა, და ენისა ჳმისა და სამარხოზსაგან, უჭირისუფლოსა, უტირალსა თანშეზრდილთაგან, უნუგეშოსა მოხუცებულთაგან. უაღერსოსა თქსსა ცნობილთა ბრძენთაგან, უმხიარულოსა თქსსა შესწავებულთა შორის და უტირალსა, მტირალთა თანა თქსისა მახლობელისა.

კაცსა მწირობასა სჭირებენ ყოველნი მუნებურნი. ხოლო მსხემი მსგავსებს დღისი გვირგვინსა, ტოლისა თქსისათჳს. მგლოვარესა, რომელი არღა დაჯდების ნედლთა რტოთა ზედა, და ღამე—ყორანსა, რომელი არა დაიძინებს, წარმწყმედი მართვეთი რომელ კაცი ეული უცხოებათა შინა დაყრუგდების, ვერღა მსმენელი უცხოთა ენისა ჳმითა და კინიდა და დაბრმავდებისცა, ვერ მიწითომილი ახალ-ახალთა ეპიფანიისა საესებათა; რომელსა ჳელნიცა გაუუქმდებიან უცხოთა ერისა საქმეთა უსწავლელსა, ხოლო ფერჯნი დაუბუჯდებიან უსვლელობითა, რომელი მკდოვანებითა იყოს დაწუნებულ მდიდართაგან და გლახაკთაგანცა და არცაღა უწყოდეს ფერჯთა წარსადგმელი ადგილნი, რათამცა იამოვნოს. არამედ მოვლიდეს თქსსა ჩოდოლოსა, ღირითა დაკავებულსა, შიშით და ძრწოლით სავანისა უფლისათა, რათა არა შეიძრას კერი და არა წარიბლალს იატაკი და კედლნი, და არა შეეხოსთ კართა და კლიტეთა და კიბეთა, ხოლო ეზო იყოს დაცულ სალუქად, და არა აღიცრცნას სარკმელნი და წყრთილნი და შინაგანნი და გარეგანნი, ერთბამად აღწერით მობარებული, ვიდრე მიბარებამდე.

აპა, კაცსა მწირობასა, ზემო ოცდაათისა წლისასა მისრულსა უცხოებაში, კაეშნანსა, დღისი თქსისა აჩრდილისაცა ეშინის, ხოლო ღამესა შინა თავთა ბგერისაგანცა იქმნების მძრწოლარჲ.

ესერა, კაცმან მსხემმან სულისა თქსისა მთავარ-გონებითა და გულსქმის-ყოფითაცა უუმეტეს უწყის, რომედ კეთილ-მართებლობა კეთილად მცხოვრებთა ჰყორობს და შეეწვიცა, ანისთჳს სული გულსმოდგინე არს უშიშროებით, გარან ჳორცნი უძღურ და მოშიშ. გულის-სიტყუანი მოკუდავთანი ამაღ უმცროსნი ძრწონ უფროსთა კეთილთა კაცთაგანცა. ეგრეთჲ რომელთამე უფროსთაცა ეშინისთ, ჟამისებრ და ადგილისა და პირთა, ვინათგან არავინ იცის კაცმან კაცისა შინაგან გონებისა და საქმისა, თუ რანი იშვებიან გარეგან ხტალისა დღეში და ზეგ და შემდგომ, უკეთჲ

უფუნურთავანი გარდაჯდეს ჩინებათა და ჰყოს შესენნა მღვიძარებან მძინარე მართლისა ვნებად.

დასასრულ, დიდ ფრიად მწუხარისა უნუგეშოვსა სიკუდილი არს განმასვენებელი ქრისტეს მიერ, რომელ მწირო, მსხემი, ეული, უუმეტეს მეორე[მსხემი], ნეტარებითა იქმნების ცათა შინა გვირგვინოსან, რომელი ნებსით და უნებლიეთ იქმნების მგლოვარებით მეძიებელი მხიარულებით დაკარგულისა სამოთხისა, რომელი წარწყმიდეს პირტელთა მსოფლითა მშობელთა, რომელ მსხემსა ქტყანასა ზედა არლარა რამე აქტს თვისი, ფერტა წარსადგმელი, რათამცა უყუარდეს სოფელი.

არამედ სკამს მწირო პურსა, ცრემლითა განმაზავებელი სასმელისა; რომელსა ძილისა სიხმარნიცა აძრწოლებენ და სდევნიან თელთაგან რულსა, რომლისა ყურსა სახიობანი და საკრავნი ვაებად ესმიან და მხიარულებისა ხადილნი [ტექსტში: სადილნი] შოშობად ელანდებიან; რომელ განკვირდების მწირო სხუთა სიცილთა ზედა, თვნიერ გალიმებისა, რომლისა სიხარული ცრემლი თვისი არიან ღამეთა შინა, ხოლო დღისი, კენესა და სულთქმა არიან სახიობანი, რომელი ინატრებს სიბერესა ღრმასა ადრე, მსწრაფლიად, რათა განვიდეს ამიერ სოფლით და განისვენოს; რომელ მსხემი მწირო, მსმენელი სხუთა გოდებისა, ტყებისა, ვალალებისა და ველოვნებისა, განწურდების ღმობიერებითა-რე სასტიკითა და მძაფრად დადნების, ცრემლთა თვისთა მაწუმებელი; რომელ ვინძი ძტმლნი და ახალნი მტირალნი დასტხრენ გოდებისაგან და იწყონ მხიარულება ნუგეშად თვისსა. გარნა მსხემი კუალადცა გოდებს გამხიარულებულთათვის, რომელსა არლა დაემორჩილების გულით ვსი, განვილი მსხემობისაგან. ამისთვის ამცნო უფალმან მოსეს: მსხემსა და მწიროსა ნუგეში ეცითო.

მამო იონან? ესერა ჩემი ყოველივე მოგითხარ, ქარტასა ზედა დასაქვსელი, რომელსა გარე მომადგა სიკუდილი მიუცილებელი და შთაჯდა გუამსა ჩემსა, ვითარცა მლილი, განმრყუნელი საუნჯისა და ჭუა ხეთი, რომელი ნაწვევართა და ასოთა დაკინძთა დაწებითა, გუამისა დამოკიდებულებასა არღვევს და შრეტს სისხლთა და ნაღველთა და სიციცხლისა ნოტიოთა და ნედლთა სხეულთა აწმობს.

ესერა სამეოცინი დღენი და ღამენი არიან, რომელ მიიწია გულადმდე და აშობს ფირტვსა, რომლითაცა ვერლარა ვმშვინავ.

ამისთვის შეგკითხავ არა ურწმუნოებით, არამედ წმიდა სახარებისა სარწმუნოებითა გულსავსე ქმნილი, გარნა მსურს—შენ ვითარ უწყი?

აჰა, ესერა გუამი ჩემი ვიდრე მიმწუხრადმდე დაირღვევის. ამისთვის შეთხოვით შეგკითხვა:

— ვითარლა აღსდგების ესე მიწა, ოთხთა სტიხიოთაგან შედრგინებული, უალრეს ცისა და ქვეყანისა უუკეთილესად დაბადებული?

მახარე მე გულითად, რომელმან საიდუმლო სარწმუნოებითა თუტცა უწყი?"

გვ. 1—10.

10. იონან? ხელა შვილის მიმართვა. იონანე ბატონი შვილი სადმი:

— ხოლო შენ, ძეო მეფისაო იონანე, ღმერთმან, მართალთა მოყუარებან და ცოდვილთა მოწყალემან, დაგაწესოს წიალსა შინა აბრაამისასა, მეოხებითა ყოველთა საუქუნითგან წმიდათა და დავით აღმაშენებელისა, ქეთავან! და ლუარსაბ, წამებულთა წინაპართა შენთას!

წარვედ, წარვედ, წარვედ! მშვიდობით, მშვიდობით, მშვიდობით! ყოვლად წმიდისა სამებისა მიერ სამ გზის ნეტარო სიყრმესა შინა; სრულ, მამაკაცობასა შინა და მოხუცებულებასა შინა. რომელსა კნინლა და უმეტეს თავისა შენისა სულიერნი გიყვარდა, მსგავსად თავისა შენისა ვრი მორწმუნე გიყვარდა და გლახაკნი, მწირონი ქართლოსისა ძენი და ასულნი გიყვარდა ტაბლასა შენსა ზედა პურის მტედ, რომელთა ზედა განანბიე სიმდიდრე შენი და ითმენდი გლახაკობასა.

გარნა დავიდუმებ სიმდაბლესა შენსა და სიყვარულსა ღმრთისამიერსა კაცთათვის. ამად. რომელ არ ძალმ-იძს გამოთქმა, რომელთაცა მაგიერ ნაცვალთა მოგაგებს სიყვარული, რომელ არს ღმერთი...

უგანათლებულესო მეფეს ძეო, იონანე! აჰა, სამეოცდარნი წელი მწირო იყავ ამა სოფელსა შინა... ღმერთმან ცხოველთა და მკვდართამან ... უნებლიეთ შენსა დაგადინა...

ხოლო ოდეს მოვიდეს მაცხოვარი... მყის... აღადგენს გვამსა შენსა... გვ. 344—345.

(254)

255

სვიმეონ ჯულფელი, დიალექტიკა. XVIII

294 გვ.; 21 × 16; ქალაღი (ჭვირნიშანი: სანი ნახევარმთვარე და სხვაც); მაგარი ფიცრული ყდა, ტვიფრული ტყავით შემოსილი, ნაწილობრივ მორღვეულია, ყდის ორი შესაკრავის ნაშთი (ხის პატარა პალაოები) აზიანებს ხელნაწერს; 51—52 გვ. თითქმის მოცილებულია; მხედრული; სათაურები სინგულით; საერთო სათაური მთავრული ასოებით; თარგმნილი სომხურიდან ფილიპე ყაითმაზაშვილის მიერ; XVIII ს.; დაუწერელია 291—293 გვ.

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალექტიკა.

„დაწყებასა შორის დიალექტიკისა სახმარ არს კითხვასთჳს მცი[რი]სა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელი ესრეთ: „კითხუა არს ძიება მიგებისა“.

— აწ უკუშ დაღაცათუ მრავალ არიან სახენი კითხვასანი, გარნა აქა საჯემარ არიან ჩჳმნდა რაჲ არსისა და ვითარი-არსისათჳს...“ გვ. 3—290.

შენიშვნა: 1. „დიალექტიკაში“ წარმოდგენილია შემდეგი „ნაკვეთები“:

ა. „მარტივ-მიღებისათჳს“.

ბ. „თხზვასათჳს“.

გ. „სჯლოგიზმოსათჳს“.

დ. „ადგილობრთჳს დიალექტიკობისათა, წიგნისაგან არისტოტელისა“ (თავი 9 + ა — ზ + ა — ი)

2. შდრ. H ფონდის—1012:1 („ხელნაწერთა აღწერილობა“, III, 1012:1), S კოლექციის—131:2 და № 271 ხელნაწერების ტექსტი.

3. 239 გვ. ქვემო კიდებუ მთავსებულია მინაწერი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ნიკოლოზ“.

ეს უნდა იყოს „ნიკოლოზს, მღდელი კახთა მეფის კარისა“, რომელიც ფილიპე ყაითმაზაშვილთან ერთად მოღვაწეობდა „დიალექტიკის“ თარგმნისა და გადაწერის დროს“.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I თბ., 1941, გვ. 335.

ს. გორგაძე. ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ სწერლობაში. ურ. „ჩვენი მეცნიერება“. თბ., 1923, № 4—5, გვ. 148, § 5.

(255)

256

პლუტარხოზს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი. I—II წიგნი. XIX

314 გვ.; 21,5 × 18; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა; მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმნიდან იასე გარსევანოვის მიერ; დავით დადიანის დაკვეთით; დაუწერელია: 163—173, 175—176, 311—314; ამოხეულია ფ. 2—3 გვ. შუა. დადიანთა კოლექციიდან.

1. „[პლუტარხოზისსანი შეთანასწორვითნი ცხოვრება-აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. ნაწილი I—II]. ტეზეოს და რომოლოს. ტეზეოსი (I).—ვითარ სახედცა ქჳსყანისაღმწერნი დადებითა უცნაურთა ნათდა კერძოთა კიდურთა 65 ქარტათა თჳსთა იქმან ჩუშუ-

ლებრ შესწავებათა, უშორეს ამისსა ურწყულნი, ქვიშიერნი მერენი, საცხოვრონი ველურთა მხეტანი, წილ-უვალნი, უყენი სკვითურნი ყინელნი, ყინულოვანი ზღუანი ერთა სახედ ვიდრემცა, ჟი, [ვე]ნციონ! [ე]თანასწორებითა ამათ ცხოვრების აღწერათა შინა წარმვლელსა სივრცისასა...“ გვ. 30—162.

2. „სოლონ და პუბლიკოლა. სოლონ. — ღრამმატიკოსმან დიდმოს, პასუხსა შინა თვსსა ასკლიპიადეს მიმართ, სჯულთათჳს სოლონისთა, მოიყ[ვ]ანის სიტყუანი ვისნე ჭილოკლესნი...“ გვ. 177—310.

შენიშვნა: 1. „ცხოვრების აღწერას“ წინ უძღვის:

ა. რუსულად მთარგმნელის ს. დისტუნისის მიმართვა რუსეთის იმპერატორის [ალექსანდრე პირველის]ადმი. გვ. 3. ტექსტი ხაზგადასმულია.

ბ. „წინაბჭე. მოკლელი მოთხოობა თხზუათათჳს და ცხოვრებისა პლუტარხონისთასა.“ გვ. 5—29.

2. ტექსტი ნასწორებია 3—129 გვერდამდის.

3. იხ. შემდეგი ხელნაწერების (S—257 და 262 აღწერილობა).

მინაწერები (იმ ხელით, რომლითაც ნასწორებია ტექსტი):

1. „ვინაიდან განმეცადა მარგობა და სიტკბო პლუტარხონის დიდთა მამაცთა, ცხოვრების აღწერისა, აღვიძარ სურვილით გარდმოცემად ჩვენსა ზედა ენასა, სარგოდ საყვარელისა ჩემისა მამულისა, და მრავლის შრომით ვათარგმინე წიგნი ესე მღვდელს იასე გარსევანოვს და მეცა, გასწორებითა და სხოლონთა დახსნითა შემზედა დიადი შრომა მალე მაყვანად სისრულეშიდ სურვილი იგი ჩემი.“

აწ წარმოთხველთა საყვარელთა თანამემამულეთა ვსთხოვ შენდობით მომხსენმეყონ და ვინცა დაიწუნოთ, ამას ხელს ნუ ახლებთ და უკეთესად სთარგმნეთ. ფრიად მოხარულ ვიქმნები. მემკვიდრე მენგრელი ისა და ვით“ 2 გვ.

2. „დიდ მარგ ყოვლად სრული წიგნი ესე რეული და ვინ მსურ იყოს, ამოავსოს მით სიბრძნე. და თუ სად პოვოს რამ ხენეში, განეველტოს. დრტუნ ნუ [მეყვის]ამა ნაშრომისათვის და იპყრას მარგი ზნეთ მკეთ, რაც წარიკითხოს“ გვ. 162. ქვემოთ წაშლილია 10 სტრიქონი.

3. ხალხური ანდახები:

- ა. „აქლემს კითხეს: მრუდე ყელი რათა გაქვსო? — სხვა რა მაქვს სწორე, რო ეგეც სწორე მქონდესო.“
- ბ. „სათემა ფურმა დამწიხლოს, ჩაფ-ჩაფით იწველებოდეს“.

გ. „სხვა არს ესე, სხვა არს იგი, სხვა მართალი, სხვა არს კორი, ცა ზღვათაგან, ზღვა ხმელთაგან კიდის კიდე, ყოფა შორი; სადა იგი, სადა ესე, სადა ორბი, სადა მძორი! მრცხუშნის ცნობა უგბილთაგან. უმსგავსო და შორი-შორი.“

დ. „ერთს ქვეყანას ძალდი არ იყო და კატას აყეფებდნო.“ გვ. 174.

დ. „ზურაბ ლობაძე რიძის კულახე და წეროლი.“

— სახაფხულო სასმისი ვარ, მე კულა ვარ ზურაბისას.

მღვთის მადლს ჰკითხეთ: რათ უნდივარ!

ღვინო არ დგას სულა მისასი.“

ე. „დეისმა ჩიჩუაზედ [ბესიკისგან], რუხის ომში.

მას დღეს მზავესი ავთანდილის, შექურვილი ჯაქე-ქაფ-ზუჩით.

კასკასი და კულა უებრო, მისდევს ხმლ სა ზღაჩი-ხლუჩით;

ზოგნი ჩივიან ავზაზნი და ზოგნი ზოხნო[?] ვერ გადურჩით.

ზოგსა წყლითგან გამოითრეეს, ვით მეთეზე თეუხს ლაყუჩით.“

ამოღებულია ბესიკის „რუხის ბრძოლიდან“, სტროფი. 57. ბესიკი. 1932 წ.

გვ. 37.

იგავნი: გვ. 174,

(256)

257

პლუტარხოს, შედარებითი ცხოვრების აღწერანი (III ნაწილი). XIX.

1—IV, 154 გვ.; 21,5 × 18; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა; მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმანიდან ისე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით დაწერილი. მომგებელი: დადიანი დავით; ამოხეულია III, IV გვ.; დაუწერელია I, II გვ.; დადიანთა კოლექციიდან.

1. „პერიკლე და ფაბიოს მაქსიმოსი. პერიკლე.—კეისარმან, მხილველმან სამე ჰრომედ რომელთამე მდიდართა უცნო ქმწყანისათამან, რომელთაცა ხელთა შინა თვისთა ეპყრა-ყე მცირენი ყააუზუნანი და ლეკუნი...“ გვ. 1—72.

2. „ალკივიადე და მარციოს ლაიოს კორიოლანი. ალკივიადე.—ალკივიადე—ესეა, ვითარცა იტყვიან, მამულით ნათესავთ-მთავრად ევრისაკოს[თა?], ძეა აიაქსისი...“ გვ. 73—153.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს „დასასრული მესამისა ნაწილისა. ი. მ. გ.“ [იხვე მღუდელი გარსევანოვი].

(257)

258

პლუტარხოს, შედარებითი ცხოვრების აღწერანი (IV—V ნაწილები). XIX

1—IV, 424 გვ.; 20 × 17; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, მხედრული; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმანიდან, ისე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; მომგებელი: დადიანი დავით; დაუწერელია I, III 242, 243—244; 246, 248 419—424 გვ.; დადიანების კოლექციიდან.

1. „ტიმოლეონი და პავლე ემილიოსი. ტიმოლეონი.—საქმენი სკრავუსელთანი წარგზავნამდე ტიმოლეონისა სიცილიად, შემდეგ რა იპოებოდა მდებარებასა: დიონოს განაძო დიონისიონ მტარული...“ გვ. 1—111.

2. „პელოპიდე და მარკელე. პელოპიდე.—კატონ უხუცესმან უთხრა მათ, რომელნიცა აქებდენ კაცსა განუსჯელად...“ გვ. 112—241.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს: „დასასრული მეოთხისა ნაწილისა. მ. ი. გ.“ [მღუდელი ისე გარსევანოვი].

3. „არისტიდე და მარკოს კატონი: არისტიდე.—არისტიდე, ძე ლისიმახოსისა, იყო ტომისა ანტიოქიურისა...“ გვ. 249—342.

4. „ფილოპიმენი და ტიტოს კვინტოსი ფლამინიენე. ფილოპიმენი.—კლენდოსი, ნათესავით მანტინევთ, კაცი უპირველესისა ნათესავისა...“ გვ. 243—418.

1. შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს:
„დასასრული მეზუთისა ნაწილისა მ. ი. გ.“
[მღვდელი იასე გარსევანოვი].
2. IV და V ნაწილს წინ უძღვის რუსული გამოცემის თავფურცელი (ს. პეტერბურლსა შინა, ჩყივ წ.). გვ. 1 და 245.

(258)

259

პლუტარხოს, შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი (VI—VIII ნაწ.). XIX

1—III, 237, გვ.; 22 × 18; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა მხედრული; თარგმნილი ს. დისტუნისის რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; მომგებელი: დადიანი დავით; დადიანების კრლექციიდან.

1. „პ ი რ რ ო ს ი და გ ა ი ო ს მ ა რ ი ო ს ი. პ ი რ რ ო ს ი.— თ ე ს პ რ ო ტ ა ზ ე და და ბ ო ლ ო ს ს თ ა, ვ ი თ ა რ ს ა ხ ე თ ც ა მ ო ო უ თ ხ რ ი ა ნ, შ ე მ დ გ ო მ ა დ ჰ რ ლ ე ნ ი ს ა, მ ე ფ ო ბ და პ ი რ ვ ე ლ ჭ ა ე ტ ო ნ ო ს...“ გვ. 1—74.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს „სხოლით: შედარება პირროსისა მარიოსისა თანა არავე მოსრულ არს ჩვენამდე.“

2. „ლ ი ს ა ნ დ რ ე და ს ი ლ ლ ა. ლ ი ს ა ნ დ რ ე.— დ ე ლ ლ ი ს ტ ა ძ ა რ ს ა შ ი ნ ა, ს ა გ ა ნ ძ უ რ ს ა ა კ ა ნ თ ი ე ლ თ ა ს ა არ ს შ ე მ დ ე ვ ი ზ ე და წ ა რ წ ე რ ა: „ვ რ ა ს ი დ ე და ა კ ა ნ თ ი ე ლ ნ ი შ ე ს წ ი რ ვ ე ნ ა ლ ა ფ თ ა ა თ ი ნ უ რ თ ა“...“ გვ. 75—128.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს რუსულიდან მთარგმნელის მინაწერი: „ვიწყე ივლისის იბ-სა. ამასვე დღესა ქალაქს წარმსვლელმან და დაჰყავ მუნ, რა ღირს ვერ ვიქმენ ხილვისა სამინგრელოჲსა მემკვიდრისასა, ორ დღე, და მუნით მოსრულმან აღვასრულე.“ გვ. 131.

3. „კ ი მ ო ნ და ლ უ კ უ ლ ლ ე. კ ი მ ო ნ.— მ ი ს ა ნ მ ა ნ პ ე რ ი პ ო ლ ტ ე, მ ო მ ლ ე მ ა ნ [?] ო ფ ე ლ ტ ო ს მ ე ფ ი ს ა მ ა ნ და დ ა ნ ა პ ე რ თ ა მ ი ს და ე რ თ მ ა ნ თ ე ს ა ლ ი თ ვ ი ო ტ ი ა დ, და უ ტ ვ ე ა შ ე მ დ გ ო მ ა დ თ ვ ს ს ა გ უ ა რ ი...“ გვ. 134—182.

4. „ნ ი კ ი ა ს ე და მ ა რ კ ო ზ კ რ ა ს ს ე. ნ ი კ ი ა ს ე.— ვ ი ნ ა ჯ თ გ ა ნ შ ე შ ე მ ი რ ა ც ხ ი ე ს ყ ე შ ე ს ა ფ ე რ ა დ შ ე დ ა რ ე ბ ა ნ ი კ ი ა ს ე ს ი კ რ ი ს ე ს თ ა ნ ა და პ ა რ თ თ ა უ [ბ ა თ ო] ე ბ ა ნ ი ს ი ც ი ლ ი უ რ თ ა თ ა ნ ა, ა მ ი ს გ ა მ ო ვ ჰ ო ვ ე ლ ა ს ა კ ი რ ო დ...“ გვ. 182—236.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს:

„დასასრული მეშვიდისა ნაწილის 17-სა[შინავე?] ივლისისას: ჩყლთ-სა წელსა, მ. ი. გ.“

2. VI და VII ნაწილისა ტექსტს წამდვარებული აქვს სადისტუნისის რუსული თარგმანის (პეტერბურგი, 1818 და 1821 წ.) გამოცემის თავფურცლები. გვ. II და 132..

(259)

260

პლუტარხოს „შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი. (VIII) და „ტელემაქიადა“
(VI—XXIV ნაწ.). 1836

294 გვ.; 21.5 × 17,5; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდის II ფრთა გატეხილია; ორივე ფრთას ეტყობა მავნებელის ნაკვალევი; მხედრული 1836 წ.: თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იასე ვარსევანოვის მიერ; მონეგებელი: დადიანი დავით. დადიანების კოლექციიდან.

1. „პლუტარხოს. შედარებითნი ცხოვრების აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. სერტულიოს და ევმენ. სერტულიოს.—ეგებ უსაკურტლო იყოს, რ[ომელ] დაუსრულებელსა სივრცესა ჯამთასა, მრავალსახეთა მოქცევათა თანა ბედისათა, ხშირად სადამე შეხდომამან გამოიყუანნის ერთნი და იგივე შემთხუტკანი...“ გვ. 3—38.

წყდება: „...შემდგომად სიკუდილისა აღექანდრესა მრავალთა სუროდ-და-ყე ქონება მისი უმთავრესად წინამძღომელად, მომგონთა, რომელ მას მაკედონელთათჳს მრავალგზის დაუზიდვიეს თავსა ზედა თჳსსა რისხუა აღექსანდრესი, ჳინაათგან იგი...“

შენიშვნა: 1. ბრვეულს მისდევს ე რვეული. აქ აკლია 8 ფ.

2. [ტელემაქოს] (თავნაკლული),... მსახურებად მისდა აღთქმულად მსხვერპლად: გარნა ამოდ...“ გვ. 39—292.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში ნაკლული სახით წარმოდგენილია; „ტელემაქიადას“ V წიგნი, ხოლო VI—XXIV წიგნები სრულად.

2. ტექსტის ბოლოს:

„დასასრული მეორათოთხისა[!] და უკანასკნელისა წიგნისა.“

3. ტექსტი ნასწორებია 1—32 გვერდამდის, იმავე ხელით, როგორითაც S—256 მინაწერები მთარგმნელისა და დამკვეთის: 1 „სრულ გჳყავ ესე დაწყებითგან სამრჩობლათეულსამოსა[!] სარიცხუსა დღესა, მსასომან—რამეთუ ახლავე მივილი აღნათჳს ესდენ მალღისა სჳესის მიერი, ი: მ: გ:“ გვ. 293, მელნით (ზახებ გადასმულია).

2. ხუცესო ხარბო და ანგარო! აქ ნათქუზე ვინათგან მეტი მიიღე, ამად უმსწრაფესად-სთარგმნე პლუტარხოს და მაშინ კიდევ მეტს მიიღებ ჩემს მიერ ნიქს. ხოლო ღმერთმან შეუ-ნდოს შენს მეულღეს, შენგან ჳაში ჩამრჩუალს, ყოველი შეცოდება და შენ მოგიტეოს წაუწყმედლობით ცოლის დარჩობა. ხოლო სააქაოს განკურნოს სენისაგან, რომელ (ვენერა). დავით დადიანი. 1836-სა“. (იმავე 293 გვერდზე; იასე ვარსევანიშვილის მინაწერის ჳვეშ; ფანქრით).

(260)

261

პლუტარხოს, შედარებითი ცხოვრების აღწერანი (IX—X ნაწ.). XIX

1—II, 246 გვ.; 22,5 × 18; ქალღი; ფიტრული ყდა, წითელი ტყავით შემოსილი, ჭისაგან დახრული (შიგნიდან); მხედრული; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან ი. გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; დადიანის დაკვეთით (გვ. 149—153, 155—157).

1. „შედარებითი ცხოვრების აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. ალექსანდრე და გაიოსკეისარი. ალექსანდრე.—წიგნსა ამას მიმხმენ[!] სადამე აღწერვად ცხოვრებათამან ალექსანდრესსა...“ გვ. 1—147.

2. „ჭუკიონი და კატონი მრწემი. ჭუკიონი.—[მ]კვერი ვიდრემე დიმაღე, მმქონე ათინად დიდისა-რე ძალისა მ[ა]თნებობისა გამო თვისისა მაკიდონელთა ნიშართ...“ გვ. 159—213.

3. „არატოსი—ძილოსოფოსმან ხრისიპპე, საყუარმან პოლიკრიტე...“ გვ. 213—244.

შენიშვნა: 1. მთარგმნელის, მღვდ. იასე გარსევანიშვილის მინაწერი; „უგანათლებულესო მთავარო! ადრითვე აღნათქუსა ნალუაწსა ზედა ჩემსა ჯერ-იჩინეთლა ბარე აწცა მინიჭებად ნუგეშისა რასამე. ვითარ შემძლემან და არარად მიმთუალველმან ესეთისა დაკლებისამან, საჰამროდ შეძლებისა თქტნისა. მ. ი. გ.“ გვ. 245.

2. იბ. S—262-ს აღწერილობის შენიშვნები.

მინაწერები: 1. „წიგნი ესე ეკუთვნის დავით დადიანს.“ I გვ., ლამაზი მხედრულით.

2. „Книга сия принадлежит Давиду Даднани.“ I გვ.

3. „ქუთაის მოძახნა დავით იანვრის იბ, ჩუღა.“ I გვ. მეტად მკრთალი მელნით, სხვა ხელით.

4. „ჩიხორს იქნა ომიო; ჭაქარს მოხვდა ორიო; /წულუკიტეს—სარიო, / გოცირი-ძეს—ცხვარიო; / ჭაქარს ნიავი და ქარიო.“ I გვ., დავით დადიანის ხელით, მკრთალი მელნით.

(261)

262

პლუტარხოს, შედარებითი ცხოვრების აღწერანი. (XI—XIII ნაწ.). XIX

1—III, 309 გვ.; 22 × 17,5; ქალღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიტრული ყდა, შიგნითა კიდებზე ჭისაგან დახრული; მხედრული; XIX ს; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან მღვდელი იასე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელის ხელით; დავით დადიანის დაკვეთით; 128—129 ფ. გახეულია.

1. „დიმოსთენი და ციცერონი. დიმოსთენი.—მეთხზე სასაქებოთა ვიდრემე სტიხებთა ალკივიადეს მიშართ, სოსისოსი, სენეციონოსი ნაპყრევსა მისმიერსა ზედასა ძღვეასა ოლიმპურსა შინა საჭუნეოსა სარბიელსა...“ გვ. 1—46.

2. „აღისე და კლემენი. აღისე.—არა უშესაფერო არს განუსჯელ ჰაზრი მათი, რომელნიცა დასდებენ, ვითარმედ ზღაპარსა ი[ვ]სიონისათჳს, რომელი იგი რეცა-ლათუ მოჰხვოდეს[?] იუნონასა წილ ღრუბელსა...“ გვ. 46—78.

18. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

3. „ტიბერიოს და გაიოს გრაქხოსნი. ტიბერიოსი.—გამომცემელთა წინამავალისა ისტორიისა აღისესა და კლემენისასა...“ გვ. 79—104.

4. „დემეტრეოსი და ანტონიოსი. დემეტრეოსი.—ვინ იგი პირველ-ლა მიჰმეცნებისყუე, ვითარმედ გამოცდილება და გრძნობანი ჩვენნი ურთიერთას ჰგუნობედ...“ გვ. 109—197.

5. „არტაქსერქსი.— არტაქსერქსი, პირველ აღმატებული სიმშვიდითა და სულდიდობითა...“ გვ. 197—216.

6. „დიონე და ბრუტოსი. დიონე.—სიმონიდე ისიტყუებნ: საყუარელო სენეკონე, ვითარმედ ილიონ...“ გვ. 221—276.

7. „ლალბა.—იჭიკრატოსი ათინელ გუნდის-მძღუანმან იმოქენის...“ გვ. 276—294.

8. „ოტონოსი.—მეორესა დღესა დილასა. დანიად მისლვა რა ჰყო ახალმან კაპიტოლიად...“ გვ. 295—308.

შენიშვნა: 1. დავით დადიანის დაკვეთით იასე გარსევანიშვილს უთარგმნია სა-დისტუნისის-მიერ რუსულად თარგმნილი პლუტარხოსის „ცხოვრების აღწერათა“ 13 წიგნი. იხ. Плутарховы сравнительные жизнеописания, СПб., 1810. 1814—16, 1817—21.

2. გარდა პირველი სამი ნაწილისა, ყოველ ნაწილს წინ უძღვის რუსული დედნის ქართულად თარგმნილი თავფურცელი, მაგ. იხ. №—258: „პლუტარხოსისნი შეთანასწორებითნი ცხოვრება-აღწერანი დიდებულთა მამაკაცთანი. უთარგმნიეს ბერძულით სპერიდონი[!] დისტუნისეს[!], ისტორიკებრთა და კრიტიკებრთა შესასწავლოთა თანა, საღეღრაფიოთა ქართათა და გამოზატუათა დიდებულთა მამაკაცთათა. ნაწილი მეოთხე. დაბეჭდულ არს უმაღლესისაებრ ბრძანებისა, სანკტებერლსა შინა. იმპერატორისა აკადემიისა თანა ჰსწავლათასა. ჩყიგ-სა წელსა.“

3. შდრ. №—1422. პლუტარხოსი ცხოვრების. აღწერანი დიდებულთა მამრთანი ტ. I. „აღეზილას და პომპეოს“—რომელიც წინამდებარე სერიის ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს. იხ. „აღწერილობა“ Н კოლექც., ტ. III, თბ, 1948, გვ. 360.

(262)

263

ვენებანი იესო ქრისტესნი. I—II. 1828

1, 203 ფ.; 21,5 × 17,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა, ყუაზე ტყავგადაკრული; კალიგრაფიული მხედრული; 1828 წ.; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან გიორგი ავალიშვილის მიერ; თარგმნელის ხელით; მოსკოვს; დაუწერელია I r-v. 1 v, 21 v, 126 r—127 v, 128 v, 197 v, 199 r—203 v.

1. „ვენებანი უფლისა ჩუშნისა იესო ხრისტესნი“. „სულიერნი ზრახუანი. თავი ა. მოძღვარებაჲ, თუ ვითარითა სახედათა-სათანადო არს სარგებლობად მიმოგანმსჯელობითა ვენებათათჳს იესო ხრისტესთა. ა.—ღია ხშირად მოჰქედების, რამეთუ მხმსწრაფებელნი ხრისტეანეთა სრულებისადმი, შესცდებიან...“ 7 v—125 v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი, სინგურით ნაწერი: „ვენებანი უფლისა ჩუშნისა იესო ხრისტესნი დაფარულსა და საზოგადოსა ცხოვრებასა შინა მისსა, ტანჯუათა შინა მისთა პირუშლ-სიკუდილისა და თუთ სიკუდილსაცა შინა, ე. ი. თუთ განჯორციელებისა მისისათ განტყვებდმდე სულისა ჯუარსა ზედა. თარგმნილი როსიის ენით ქართულსა ზედა თავადისა გიორგი ავალიშვილის მიერ. ტომი ა, ნაწილი ა.

ჩვეუ წელსა, თოტშა დეკემბერსა იბ. მოსკოვს.“ 1 რ.

ბ. [სარჩევი]. „გათავება (ა) პირტშლისადმი ნაწილისა პირტშლისა ტომისა.“ 2 რ—3 რ.

გ. „წინასიტყვაობა.—წიგნი ესე არს კატაქვეველ-პორთუვალიისა ენასა ზედა ჩემ წელსა...“ 4 რ-ვ.

დ. „შემოკლებული აღწერა კატაქვეველის[!] ცხოვრებისა“. 5 რ—7 რ.

2. „ენებანი უფლისა ჩუშნისა იესო ხრისტესნი. ნაწილი ბ. თარგმნილი როსსიის ენით ქართველსა[!] ზედა თავადისა გიორგი ავალოვის მიერ. მოსკოვს.“ იდ. ენება იესო ხრისტესი. [თანამდებობა] ცხოვრებად. ერთა თანა ესთა უმსგავსოთა მას თანა ზნეთა შინა.—შიმშილი და წყურვილი მართლ-მსაჯულებისა მსახურთა შორის ღმრთისათა ჰბშირად იქმნებიან ხლებულ...“ 129 რ—197 რ.

შენიშვნა: პირველი ტომის ამ II ნაწილს ბოლოში აქვს დართულ სარჩევი: „გათავება მე[ო]რქვასადმი ნაწილისა პირტშლისა ტომისა.“ 198 რ-ვ.

263

264

ენებანი იესო ქრისტესნი. II. 1828—29

I, 180 ფ.: 21,5 × 17,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდის ყუა ტყავით შემოსილი; მხედრული; [1828—29 წწ.]. თარგმნილი რუსული თარგმანიდან გიორგი ავალიშვილის მიერ: მთარგმნელის კალიგრაფიული ხელით; მოსკოვს. დაუწერელია: 1v, 2 v, 105 v, 107 v, 177 r—180 v.

1. „ენებანი უფლისა ჩუშნისა იესო ხრისტესნი, დროსა ენებისა მისისასა. კგ ენება იესო ხრისტესი. თუ ვითარნი საბრპენი იყუნენ დარწყმულ მოკლეისათჳს მისისა.—შეჭირვება, მიზეზებული მაცხოვრისად დაგუცხრომელთა ყუძდრებათა მიერ, იყო კჳალად განმრავლებულ გამოძიებათა მიერ ერთ-მთავართა...“ 3r—105 r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. ისეთივე თავფურცელი. როგორც I ტომს (იხ. აღწერილობა S—263), მხოლოდ უთარილო.

ბ. სარჩევი: „გათავება მესამესა ნაწილისადმი მეორესა ტომისა.“ 1 რ—2 რ.

2. „ენებანი უფლისა ჩუშნისა იესო ხრისტესი პირველ-სიკუდილისა მისისა, ესე იგი განსჯით მისით განტევებადმდე სულისა ჯუარსა ზედა. მა ენება ხრისტესი. განსჯად მისი სიკუდილად.—პილატე სასოებდა, რამეთუ არა არს ესთა ფიცხელი გული, რომელმანცა, მხილტშლმან იესო ხრისტესა..., მოინებოსცა თხოვაჲ სიკუდილისა მისისა...“ 108 რ—176 v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. სარჩევი—„გათავება.“ 106რ-ვ.

ბ. თავფურცელი დ ნაწილისა. 107რ. (იხ. 263 №-ის აღწერილობა, შენიშვნა 1 ა.)

264

265

[იავორსკი სტეფანე], სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსვლისა. XIX

I—II, 1—200 გვ.; 21,5 × 17; ქაღალდი; მუყაოს მაგარი ყდის ყუა ტყავისა არის. (ტვიფრული); მხედრული; XIX ს.; თარგმნილი მოსკოვის 1703 წლის გამოცემიდან; დაუწერელია 193—200 გვ.

იავორსკი სტეფანე, «სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსვლისა». „თავი პირველი. პირველისა მის სასწაულისათვის მოსვლისა ანტე-ქრისტესისა წინამორბედობითა, რომელ-არს მოხრება და აღსასრული რომის გელმწიფებისა.—ხოლო თესალონიკელთა იხილეს რა ფიცხელი ჟამი იგი, რომელსაცა ჟამსა იყვნენ სოფელსა ამას, წა მოციქული გონებდა უკუშ. მოახლებდასა უკანასკნელისა მის ჟამისა ანტექრისტესსა...“ გვ. 59—193.

წყდება: მეთოთხმეტე თავის შემდეგ ადგილას: „ამას ყოველთა ღთვი განბრძნობილთა წინა ეკკლესიისათა მართლმადიდებელთა კათოლიკესა აღმოსავლეთისასა განსაზღვრებითა გელ-გიდებ თქვენ, მზასა განმართუად, უკეთუ იყოს ამაში შეცოდებანი რომელნიმე“.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. 1703 წლის მოსკოვური გამოცემის თავფურცლის ტექსტი: „სასწაული ანტე-ქრისტეს მოსვლისა და ამ სოფლის აღსრულებისა, საღთოთა წერილებთაგან გამოჩენილი. მოციქულთაგან კითხვა უფლისა: „შენი რა არს სახელდება სასწაული მოსვლისა შენისა და სოფლისა ამის აღსასრულისა? მატყე თავი 24 მუხლი. [?] თანაშეჭმობითა.“

დაიბეჭდა ბრძანებითა კეთილის-ყოფელისა დიდისა პატრონისა ჩჟმნისა პეტრე აღექსევიჩისათა, ყოვლისა დიდისა და მცირისა, თეთრისა რუსეთისათვითმპყრობელისათა, და ჟამსა კეთილად შობილისა პატრონისა ჩვენისა, მეფის შეილისა და დიდისა მთავრისა აღექსი პეტრეს შეილისათა, ხოლო კურთხევითა ყოველთა მათ სამღვდელთა კრებათათა, შორის პატრიარხოზისა, სამეუფოსა ქალაქსა მოსკოვს, წელსა დასაბამითგან ჯსიზ, ხოლო განჯორციელებითგან სიტყვსა ღისა ჩღ, ინდიკტიონსა იზ, ნომებერს ია.“

ბ. თავფურცელს მისდევს მოციქულთა წიგნებიდან ამოწერილი ციტატები ანტე-ქრისტეს მოსვლისათვის და „წინა-მეტყულება კეთილის ყოფელთა მკითხველთა მიმართ.“ გვ. 2—59.

2. ამავე თხზულების ვახუშტისეულ თარგმანთან (A—58) შედარება მოწმობს რომ წინამდებარე ტექსტი, სხვა, გაცილებით უფრო გვიანდელ თარგმანს წარმოადგენს.

შდრ. აგრეთვე S—563 ხელნაწერი, რომლის ტექსტიც ვახუშტის თარგმნილი არ არის.

შინაწერები: „მამას დავითს უძღუნი [|||||] კეტრებურლით, 1836 წელსა.“ 1 გვ. გაკრული ხელით.

(265)

266

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული. 1792

274 გვ.: 20,5 X 15,7; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; სათურები და აბზაცების დასაწყისი მრგვლოვანით, სინგურით; 1792 წ. (გვ. 274); გადამწერი: ზაქარია (იქვე); კალიგრაფის (ჩართული ასომთავრული) ნიმუში 1^ა გვ.

1. „უფროსად ბრძნისა ამჟონიოს ერმისისა მოსახსენებელი ხუთთა ჳმათადმი ჰორფერიოს ფილასოფოსისათა.“

მგულტმბელთათვს დაწყებასა ფილოსოფოსისა სიტყვასა საჭირო არს სწავლად, თუ რაჲ ვიდრემე არს ფილოსოფოსობაჲ? რ[ამეთუ] უჳმს დამწყებელსა პირველად სწავლად, თუ რაჲ ვითარი არს, რ[ომელ?] ესრეთ უმოსწრავესად შეეხების საქმესა...“ გვ. 1—153.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს: „დასასრული ამმონიოსის განმარტებისა...“
2. იხ. კველიძე. ქართული ლიტერატ. ისტორია; გვ. 284; აკად. კ. კველიძეს თხზულების მთარგმნელად იოანე ტარიჭისძე მიაჩნია.

3. „დავით სიბრძნის-მოყუარისა აღჯსნა პორტირის შეყუანილობისადმი, რუათა თავთა შერთვთა, განმზადებულთა ღთითურთ.—წყება ვჰყოთ წინა-მდებარე აღნაქუსისა...“ გვ. 155—274.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ნაპირებზე დართული აქვს სქოლიოები (169, 171 და სხვ. გვ.).

2. ტექსტის ბოლოს: „დიდება ღმერთსა, ყრამაებულისა დედასა ქალწულისა უფალასა იყავნ სადიდებელად. წელთა 1792. ზაქარია“ (ხვეულად).

(266)

267

ხელაშვილი იონა, ცნობა თავისა და გუამთა. XIX

1—X, 205 გვ.; 21 × 16; ქაღალდი; ტვიფრული მოოქროვილი ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს.; დაუწერელია V—VI, X გვ. ტექსტის წინ და 35 195, 200—205 ბოლოში.

[ხელაშვილი იონა. ცნობა თავისა და გუამთა]. „ქრისტე იესოს მიერ ემბაზისაგან კეთილ შობილო, შინაგან—მეფე სულითა, და გარეგან—ქალაქ, გუამითურთ შენით, სოლომონ, ძეო იოანესო, სულიერ ართრნი არს მეორე შობითა საუკუნო ცხებულება და დაუსრულებელი კეშმარიტი ქრისტეანობა...“ გვ. 50—194.

შენიშვნა: 1. ძირითად ტექსტს წინ უძღვის:

ა, „წინასიტყუაობიერი ცხადოვნება, კელის-ველ წინარე დამძღვანებელი შეყუა-ნად წიგნსა ამას შინა...“ გვ. 1—25.

აქ, სხვათა შორის, ვკითხულობთ: „აჰა, შენცა თანა-გაძს, სახლო ქართლოსისა და ავოსისა და კავკასიისაო, რათა ლოცვათა ზედა მრავალთა შესძინო მარხვები-ცა... რათამცა უფალმან უფლისა მიერ მოსცეს ცხებულსა თუსსა სჯულის-დება მოსესი... და შეგიზოს წყლულნი შენნი ექვსასისა წლისა და გცხოს სალბუნი სიბრძნისა და სწავლისა და განგიახლოს დღენი იგი, ოდესცა ჰყუაოდი... და მტერთა მიმართცა იყავ გმირ და ძლიერ... მიზეზითა შენ ძლით გარემო ბარბაროზნიცა იცვალნენ კაცადმე.“

წელსა 1830, აპრილის 13, იონა ხუცეს-მონაზონი“ გვ. 24.

ბ. „ეგერა, წიგნი კატეხიზმო თქმუნდამო ვჰყავ წინასიტყუაობითა, პირუშლ წელსა 1827, ეგრეთჲ ალჩა-ჯტა—წელსა 1829; ხოლო მესამე ესე, დამა კავშირებე ჯლად სახელდებული, ესეცა წიგნი თქმუნდამო შევამზადე...“ გვ. 26—34.

ამ ტექსტის ბოლო სტრიქონებში ავტორი მიმართავს სოლომონს [დოდა-შვილს.] და გამოთქვამს სურვილს, „რათა მოსწავლეთა „მისთა შეიძინონ ცოდნა“ და „იქმნენ უაღრეს მაღაროსიელთა და უფროს და კიაველთა[!], ვითარცა სურს სულსა ჩემსა“ და ცხებულსა ჩემსს.“

გ. „ფურცლებთა და გუმრდებთა ზედა წითურთა მუხლებთა მისწავებათათვის...“ გვ. 36—48.

2. სათაური მიწერილია 1 გვერდის თავში: („წიგნსა ამას ეწოდების ცნობა თავისა და გუამთა)“.
- ძირითადი ტექსტის გვერდებზე კი სათაურად უწერია: „დამაკავშირებელი ასო-თა და გუამთა თავსა ზედა“.
3. წიგნი იცავს ლეთისმეტყველების უპირატესობას მეცნიერებასთან: „გვერა ყოველნი სწავლანი ჰყავთ მსახურ სამღრთო წერილთა და ღთის-მეტყუშლებსა...“ — ქადაგობს იონა (გვ. 193).
4. 31 გვერდზე ყურადღებას იპყრობს ნუსხურით დაწერილი, ფრჩხილებში მოთავსებული ცნობა: „(და ვ ი თ ბ ო ს ტ ა ძ ე მ უნე თვისი დაუტალა მეფეს 2 ი რ ა კ ლ ის და იხსნა სიკუდილისაგან, ეამსა სასტიკსა ლტოლვასა. იონა)“.
- მინაწერები: 1. „ესე წიგნი სომეხს გარდავაწერინე ნამდვილის დედნისაგან, რომელიცა წარგზავნე ტფილის[ს] სოლომონ დოდა შვილისად. და შემდგომ წარვიკითხე ესე, რომლისა გარდამომწერსა სხოლიონნი აღურვეიეს, ნამდვილში ამად ძნაიდ არს განჩევა. ვისცა გთნდეს წიგნისა ამის ცნობა, ნამდვილი აღმოიკითხე თითოეულნი მუჯლნი და სხოლიონი გამომთარგმნელი.“
- დასასრულ, უკეთუ ძალ გედვას გარჩევა სხოლიონისა, აღმოიკითხე წიგნი ესე მღვდელ-მონაზონი იონა. წელსა 1833, თთჳსა იანვარს, 12“.
- ყდის I ფრთის საცავი ფურცლის V-ზე, ავტოგრაფი.
2. იონა ხელაშვილის თხზულებათა ნუსხა (შდრ. S—333 ხელნაწერის აღწერილობა, შენ. 1).
3. „წინა-სიტყუათა—ივერის ნორჩსა ვაზსა კეთილსა...“ გვ. VII. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშენა 8, ბ, გ.).
4. „ძის მაღალ-ღირსებას...“
- ... სოლომონ რაზმაძე. 1830-სა.“ გვ. VIII. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშენა 8, მ).
5. „თქმული მეფის ძის თეიმურაზისაგან...“ — ინეტარების განბრძნობილი...“
- გვ. IX. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშენა 8, თ).
6. „იამბიკონი ლოცუამან ანნა. — იყავნ ხსენება...“
- „მეფის ირაკლის ძე მირიან, წელსა 1817, სეკდემბრის 22-ს.“ გვ. 196 (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშენა 8, ვ.).
7. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან. — დღეს აღმოსცენდა...“ გვ. 196—197. (იხ. აღწერილობა S—254, შენიშენა 8, დ.).
8. „(თქმული პეტრე ლარაძესაგან). — აღსრული მაღალს კათედრსა...“ გვ. 197. (იხ. აღწერილობა S—254, შენ. 8, ზ.).
10. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან. — იმღვდელ-მოქმედებ...“ გვ. 198. (იხ. აღწერილობა S—254, შენ. 8, ე.).
11. „იყავ, ვით ტრედი უმანკო, ძეშლთ მამათ მიმზგავსებულო! ორძილო საღთო ყუაილო, დაუკნობელო. ნამდვილო ბრძენო, მერცხალო, ვმა-ტკბილად მქადაგებელო! აღდგე, სულო, უდაბნოს შუქნიერ ადონო! სინანულისა წყარო არს, ვაქებდეთ, ერნო!“
- თქმული იოანე დემეტრაშვილის, ზაქარია მღვდლის ძისაგან წელსა 1832-სა, დეკემბრ. კ დღესა.“ გვ. 198.
12. „1. იმსთულებ კეთილითა მოსაგებ ნეტართა.
2. ოხად აღიყვან, წყალობად მარად იყვან.
3. აწმყოდამ იწყებ, ნამყოს ასრულებ;
4. ნამეტნავს წყალობას გარდამოიღებ ერთ შენიანთა. უაღრეს სხვათა.
5. ახ! გონება-ვრცელო, სიბრძნის-მეტყუელო, შემწყყარებელო!“
- თქმული ამავე მამა იონას ძმისწულისა იოანე კელავეისა, სოლომონის ძისაგან წელსა 1833, თთჳსა[!]ივლისსა, 1 დღესა.“ გვ. 199.

(267)

268

ცხენთა სამკურნალო. 1807

1—IV, 92 გვ.; 19 × 15; ქალაღი; მოოქროვილი ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მოოქროვილია ფურცლების ჩამონაჭრებით; მხედრული; 1807 წ. დეკემბრის 14; ადგილი: მოსკოვი; თარგმნილი 1795 წლის რუსული გამოცემიდან; „გამოკრებით“ თარგმნილი ბაგრატ გიორგის ძის ბაგრატიონის მიერ; გადაწერილი: ხუცეს-დეკანოზი იოანე ბაზიეროვი (92 გვ.).

„სამკურნალო ცხენისა. ნაწილი მეორე. ბეიტრისათვის, თუ როგორ ჰმსახუროს სნეულსა ცხენსა. §. 1. ბალახინი, ყოჭლის სენის მარგებელი.—მოიღე ვენეცის საპოენი 12 მისხალი, ოპიო 3 მისხალი, ესენი ერთათ აურივე და გაღესე ამათში საპოენი და ჩაყარე ბუტილიკაში და დაახი ერთი ჭუნთი საია ოტკა, დაუეც პირს მაგრა და დადგი თბილს ადგილას, ანუ მზეხედ და მალ-მალ გააქანჭყარებდე...“ გვ. 3—89.

შენიშვნა: 1. ტექსტში ბირველად დაწერილი ყოფილა არაყი; ეს სიტყვა[მთარგმნელს?] წაუშლია და აღუწერია ოტკა.

2. თარგმანის ტექსტს წინ უძღვის:

ა. „ესე ცხენთა სამკურნალო, რომელიცა აღუწერიეს უფალს ლეონტის[მარტ.] ევესტა ობერ არცაბრის[?], წელსა 1795, მისის ბრწყინვალეობის ღრაფის აღეკის გრიგორიჩის ორლოვისათვის, რომელიცა იყო ფრიად ცხენთა მოყვარე. ხოლო ესე ითარგმნა გამოკრებით ორთა ტომთა წიგნთაგან მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფისა 13 გიორგის ძის ბაგრატიონსაგან, სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს; წელსა 1807, დეკემბრის 14“. გვ. 1V.

ბ. „უგანათლებულესო მეფის გიორგის ძეგ იოანე, მოწყალეო ჭელმწიფევე! უცხოებასა შინა მყოფსა თანა-აძს შრომად. განვლისათჳს დრახსა, რათა არა მიეცეს უმეტესსა მწუხარებასა და უმჯობეს არს ესევეთარისა შრომის ტვრთვად, რომელიცა ნიშნედეგს სიბრძნესა და მისცემდეგ კაცთა სარგებელსა. და ესე არს მიზეზი შრომისა ჩემისა გარდმოღებად სამკურნალოსა ცხენისა რუსულთა ქართულსა ენასა ზედა, რომელიცა არს ესეცა ნაწილი სიბრძნისა. რომელიცა საჭიროდ განვსაჯე, გამოვჭკრიბე და ერთად შევაწყე, რომელიცა არს ესეცა ნაწილი სიბრძნისა და სარგებელ კაცთა. და ეგრეთვე აღრიდგანევე უწყი სურვილი უგანათლებულესობისა თქვენისა სიბრძნის მოყვარებისადმი და გამოცდილება სამკურნალოსა ჭელოვნებასა შინა. ამისთჳს უმეტესად ვიგულსმოდგინე შეძლუნად თქვენდამი, რათა მიიღოთ უმდაბლესად უმცირესისაგან ძმისა თქვენისა და, უკეთუ ნაკლულევენება რამე ჰპოოთ, სრულყოთ, რომლისთჳსცა ვეგები თქვენის უგანათლებულესობის უმდაბლესსა პატივისცემასა შინა მეფის ძე ბაგრატ. 1807 წელსა, დეკემბრის 14, მოსკოვს.“ გვ. 1. ხელმოწერა ბაგრატ მთარგმნელის ხელით.

ანდერძი (გადაწერილი): „ესე ცხენთა სამკურნალო წიგნი, რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა ნათარგმნი მისის უგანათლებულესობის, საქართველოს მეფის გიორგის ძის ბაგრატის მიერ, აღიწერა ჭელითა ჩემ ცოდვილის ხუცის დეკანოზის იოანეს ბაზიეროვისათა, სამეფოსა ქალაქსა შინა მოსკოვს. იოანე.“ გვ. 92.

(268)

269

დოგმატიკურ-ასკეტიკური და მეცნიერული კრებული. XVII.

320 ფ., 20,5 × 15; ქალაქი (7ა ფ. მოცილებული; ტექსტი თავნაკლული); ტვიფრული ტყავით შემოსილი ხის ყდის II ფრთა შიგნიდან მთლად დაზრულია ჭიისაგან; დაზიანებულია ბოლო ფფ. 313—320; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVII, ს.] კვირნიშანი სამი ნახევარმთვარე; მომგებელი: ჭყონდიდელ მიტროპოლიტი გაბრიელ.

1. „..... და [კვა]დაგებ. და მე მას, ლმერთსა დაფარულსა და დიდად ძლიერსა ვჰმსახურებ, რომელი იგი გარდამოხდა ფარულად და შეიმოსა გუამი სრული, უცოდველი...“ 1r—2r.

თავდება: „მით გამოიძიების საიდუმლო უცნაურთა და მით გულისწმად იყოფების, ვითარ ჯერ-არს მსახურება უფლისაჲ ჩნისა იესუ ქრისტესი, რომელსა ჰშუშნის“.

შენიშვნა: ბოლოში, ექვს სტრიქონად:
„უცხოა ღთისაჲ ბომონთა წერილისა
პავლეს ენისა ვარი დიონოსი,
პირველი უკუშ მომხრობელჲ შემდგომად მ[ათ]თა.
თავი წარკუშთილი, ეჰა, ნიშნა ვალს ორმოთ
და მდღელობს, სადა თვთ
მდღელთმთავრობს იესუ“.

2. „ორდანობითნი თავნი იუდელთა მ[იერთი?] რიცხვთ.—უკეთუ საყოველთად კეთილ არს სჯული, რასათს არა ყოველსა ნათესავსა მიეცა, არამედ ერთსა მხოლოდ...“ 2r—7a v.

შენიშვნა: აქ არის ოცდახუთი პოლემიკური შეკითხვა ებრაელთა სჯულის აღმსარებელთა მიმართ.

3. „წისა ანასტასი სინა[ჲ]სა მთისაჲ მრავალთა და საჭიროთა ძიებათათს საღოთთა წერილთა შინა უცხადოთათს და ყოველთა ქრისტეანეთა მიერ შესწავებად საჭიროთათს, რომელნი ამას წიგნსა შინა მდებარე არიან საკითხავნი თავნი რღვ, კითხვაჲ.—მრწმუნებელნი და ნათლისა მღებელნი სამებისა ერთარსებისა მიმართ და მეტყუელნი ლმერთად ყოფასა მამისა...“ 7a v—17 v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს კითხვა-მიგების სახე აქვს.

2. შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 575, § 14—3.

4. „წისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა მამისი მე აღმსარებელისა მიერ მიწერილთა [მიმართ] თალასესს კითხვა-მიგებათაგან გამოღებულნი რჩევით, მცირენი. კითხვა-მიგებანი, თავნი ოთ.—კითხვაჲ: რაჲ არს სასწაული ჭეშმარიტისა ქრისტიანისაჲ? მიგებაჲ: სარწმუნოებაჲ მართალი და საქმენი კეთილნი...“ 17 v—24 r.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941, გვ. 657, 659, § 130—2,16—ამ თხზულების ნაწილს უნდა წააზოადგენდეს ჩვენი ტექსტი.

5. „წისა და ნეტარისა დიდისა ათანასესი, ალექსანდრიელ მთავარებისკობოსისა, კითხვა-მიგებანი, და წთა მამათა ჩნთა არსან უფი და ილვაქნესი. გ. მ.—კითხვა: რაამე უკუშ შეენდობის ქრისტეს უარის მყოფელსა...“ 24 r—35 v.

შენიშვნა: დართული აქვს: „სათნებათათს და ვნებათა კითხვა-მიგებანი კითხვა: „რომელნი საქმენი ბოროტნი განვიშორნე, რათა არა ვყენე იგი და ვცხონდე, ანუ რომელნი ვქმნე, ვპოო ღმერთი?...“ 33 r—35 v.

6. „შზ დად უწოდენ შზდნი მადლნი სულისანი: სული სიბრძნისა, სული გულისკმის-ყოფისა, სული შეცნიერებისა, სული განზრახვისა, სული ძლიერებისა, სული კეთილად მსახურებისა...“ 35 v—36 r.

7. „საზლქვარნი ფილოსოფოსობისანი: მეცნიერება მყოფთა, მეცნიერება საღთოთა...“ 36 r.

შენიშვნა: სულ ექვსი სტრიქონი.

8. „კითხვა-მიგებანი დიდისა ბასილის და გრიგოლი დის შეტყველისანი. კითხვა ბასილისი: რა არს დასაბამი? გრიგოლი: პირველი მიზეზი მეორისა მიზეზისა...“ 36 r—39 v.

9. „კითხვანი მონაზონისა ვისნიმე, რომელთა ავსნა მამოსცა პე პეტრესმან ხარტოფილაქმან. კითხვა: უკეთუ ჯერ-არს კურთხევასა წთა ნათელთა ქმნად ლაკნათა შინა, კარდართა შინა და ქურქელთა შინა...“ 39 v—43 r.

10. „წისა და ღთმყოფისა მიპრონისა.—პირველად მოსე მოსცა ოთხ-სახეთაგან ქმნა მიპრონისა...“ 43 r.

11. „შეისწავენ ბრძნობისა თხნი ძალნი, რომელ არს ხუთრიცხვ სამსახურებელი ჳორცთანი: ხედვა, სმენა, ყნოსა, გემოს-ხილვა და შეხება და კუალად შეისწავენ მეცნიერებთნიცა სულისანი: გონება, გაგონება, თნება, ოცნება და გრძნობა. შეისწავე ცხოველობითაცა, რომელ არს წადიერებითი: განზრახვა და წინააღრჩევა...“ 43 r—43 v.

შენიშვნა: გადმოწერილია მთლიანად.

12. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა ათანასე ალექსანდრიელისა აღსრულებად მართლისა სარწმუნოებისა.— უკეთუ ვისმე ჰნებავს ცხოვრება, პირველ ყოვლისა ჯერ-არს, რა აქუნდეს მართალი სარწმუნობა...“ 43 v—45 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941, გვ. 570, § 3—1.

13. „წისა ფოტი მპატრიაქისა[!] აღწერილი მართლისა სარწმუნოებისა აღსარება და წარმოთქმა:—ესრეთ მრწამს და აღვიარებ კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიასა...“ 45 v—46 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 675, § 185—1.

14. „ღის მეტყუშლებისათჳს და განგებულებისა კითხვა-მიგებაჲ და შემდგომითი-შემდგომად კითხვა-მიგებათაჲ: „ღთის მეტყუშლებასა შინა რაოდენთა ბუნებათა აღიარებ?...“ 46 v—56 v.

შენიშვნა: 48—57 ფფ. ტექსტი დაწერილია სხვა, გაცილებით უფრო გაწაფული, სწორი ნუსხურით. ტექსტის ეს ნაწილი „მსოფლიო კრებებს“ შეეხება.

15. „ღიდების მეტყუშლებჲჲ სამებისა..., რომელი მოეცა დიდისა [უნდა იყოს „ღედისა“] ღთისაჲ და იოანე ღთის მეტყუშლისა მიერ წჳსა გრიგოლის, საკვრეელ-თ-მოქმედსა, ნოსელსა. — ერთი არს ღმერთი...“ 56 v—57 r.

16. „ღისათჳს: რაჲ არს ღმერთი და რასათჳს ღმერთი და რადენსახედ ღმერთი?—ღმერთი არს არსებაჲ უმიზეზოჲ...“ 57 v—59 v.

შენიშვნა: 1. „ღმრთისათჳს“ ცნების განმარტებას დართული აქვს: „შეისწავე —ბერძულად თეორა ჰქვან ხედვასა და თეოს—ღმერთსა, და ყოველთა ზედა მხედველობითისა მის მოქმედებისა მისისაგან მოპოვნებულ არს სახელი ესე. პანი ჰქვან ყოველსა და ტირინ—ცვასა, ხოლო ერთად რაჲ შეკრბენ, ყოველთა ცვასა“. 58 v.

2. აქვე, ქვემოთ, განმარტება „მამობისათჳს“ (58 v); „ძეობისათჳს“ (58 v—29 r) და „სულისათჳს“—„სული ვიდრემე არს წულილი და უნივთოჲ და დაუსახველი...“ (59 r—v), „კაცებისათჳს ჰვენისა“ (59 v).

შდრ. S—292 ხელნაწერის § 1—„გამოკრებულნი კლემენტოსისაგან“ (იხ. აქვე, ქვემოთ).

17. „მიქაელ სჯნკელისა, იტრუსალიმელისაჲ, მართლისა სარწმუნოებისა წამოთქმაჲ და აღსარებაჲ.—მრწამს ერთი ღმერთი, მამაჲ უშობელი და ერთი ძე შობილი...“ 59 v—64 v.

18. „სიტყუანი და სწავლანი სარგებისნი, გამორჩეულნი საღთოთა წერილთაგან და წთა მამათაგან.—ვითარცა სარწმუნოებაჲ ჰეშმარტისა ქრისტიანისაჲ თჳნიერ საქმეთა მკუდარ არს, ეგრეთვე საქმენი კეთილნი თჳნიერ მართლისა სარწმუნოებისა მკუდარ არიან...“ 64 v—70 v.

19. „სიტყუანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი სულ-სხეულობით ორკერძოვე, ძუშლისა და ახლისა წთა წერილთაგან რჩევით გამოკრებულნი: კლემაქსისაგან, დიდისა ბასილის და გრიგოლის ღის მეტყუშლისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემის და მაქსიმესი, და ცხორებისაგან მამათაჲსა და სხ[უ]ათა წთა მღდელთ-მოძლ[უ]ართა მამათა, მოციქულთა, წინასწარმეტყუშლთაჲ, და სოლომონ და ზირაქისი და გარეშეთა წიგნთა: პლატონ, სოკრატ და მენანდროსსა და სხ[უ]ათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულთანი.—ყ[ოველ]თა, რომელთა ენებოს და ეძიებდეს ღმერთსა, ეპოების...“ 70 v—125 r.

შენიშვნა: 111 r—126 r-დგ: „წისა... ნილოსა ღნომნი სწავლითნი სარგებელად სულისა.“

20. „თარგმანებაჲ ლოცვისა ამის, ვითარმედ: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვწყალებნ ჩნ, ან,“—თითოეული ლექსი აღსავსე არს სარწმუნოებითა მიერ სჯულთა და სიბრძნისა...“ 125 v—126 v.

21. „იამბიკონი, თქმული წრისა იქ იოქროპირისაჲ. ჭყრმაჲ საშოთგან და მუცლით შთამოსრული...“ 126 v—127 r.

22. [იოანე პეტრიწი. თვენი—გალექსილი].

„სეკდენბრისა დღეთა ათოცობასა

სთორმეტ-სთორმეტობს ეამები დღე-ღამეთაჲ...“ 127 r—155 v.

შენიშვნა: 1. შდრ. A—1427 ხელნაწერს (A კოლექციის „აღწერილობა,“ ტ. IV, თბ. 1954, გვ. 521—522; კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ. 1941, გვ. 265.

2. აქ მოთავსებულია იოანე პეტრიწის გალექსილი კალენდარი: სექტემბრის, ოქტომბრის, ნოემბრის, დეკემბრისა და იანვრისა. 3. ტექსტში მრავალი შეცდომა და ზოგან, ხარვეზებიც შეიმჩნევა.

23. „წრისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა გრიგოლი ღთის მეტყუელისაჲ მუტლები იამბიკოჲ სასწავლელოჲს წილ წარმართთაჲსა, რომლისაგან განაყენნა ქრისტიანენი ივლიანე ვანდგომილმან, ზედაწარწერილი თუთ მისვე.—ა. გრიგოლის ვაზ მე, ტკივილი[თ] ნამუშაკევე[ი]...“ 155 v—168 r.

შენიშვნა: იამბიკო ეფრემ მცირის თარგმანია (შდრ. კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1941, გვ. 596, V—39).

24. „წრისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა გრიგოლი ღრის მეტყუელისა თქმული იამბიკონად რიცხუსა ზედა ბერძულისა ანბანისასა აღფავითაჲსასა.—საწყის ყოველთა დასასრულ ღმერთი ყავ...“ 168 r-v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კველიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ.; 1941, გვ. 600—17, რის მიხედვითაც იამბიკო ეფრემ მცირის თარგმანს წარმოადგენს. (იხ. აგრეთვე იქვე, გვ. 563).

25. „წრისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა გრიგოლი ღრის მეტყუელისა მუტლელი აღრიცხვაჲ წმიდათა წიგნთაჲ ძველისა ვიდრემე სჯულისათაჲ, რიცხუთ ოცდაორთა, ხოლო ახლისა მადლისათა ოცდაშუდთაჲ, ჯუმლად ყოველთა მ[!]თავთა, —რათა უცხოთა არ მიგიპარონ წიგნთა, რიცხუსა გვაუწყებ[!] ჩუენთასა, მეგობარო...“ 168 v—169 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კველიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია I, თბ. 1941, გვ. 600—19, რის მიხედვითაც ესეც ეფრემ მცირის თარგმანს წარმოადგენს.

26. „იამბიკონნი აღმრიცხულნი წთა წიგნთა „საქმისა მოციქულთასა“, კათოლიკეთა შუდთა და პავლეს ებისტოლეთანნი, თარგმნილი ეფრემ მცირისა; თარგმ[ა]ნისაჲ.

— აღმართების წიგნი ესე რ[ჩ]ეული...“ 169 v—170 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I, თბ.; 1941, გვ. 244.

იხ. „საქმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით,“ ილია აბულაძის გ-მა. თბ.—1950, გვ. 026—027.

27. „იამბიკონნი, აღმრიცხულნი მათვე წთა წიგნთანი, თქმული თვთეფრემ მკირისა, თარგმ[ა]ნისაჲ.

— სახედ სიბრძნისა გიწესს: „მოვედ და შეედ და განიცადე წიგნი სამოციქულოჲ...“ 170 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ.; 1941 გვ. 245. იხ. აგრეთვე „საქმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით,“ ი. აბულაძის გ-მა. თბ. 1950, გვ. 027.

28. „იამბიკონნი აღმორჩეულნი მთვე წთა წიგნთანი, თუქუმულნი[!] არსენი [ი]ყალთოლისა[!], თარგმ[ა]ნისაჲ.

— წმიდამყოფელი მითუალა[!] საუნჯე.

იყნოსე მისთა მიპრონთა სულნელებაჲ...“ 170 v—171 r.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. თბ., 1941 გვ. 252. იხ. „საქმე მოციქულთა ძველი ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ილია აბულაძემ, ა. შანიძის რედაქციით. თბ., 1950, გვ. 027—028.

29. [იოანე პეტრიწი.] „სხუა იამბიკონი მისთსვე.

— „ჰრომ, კორი კორი. გალატ-ეფეს-ფილაპედ, კოლას თესალო, თესალო, თესალონიკ, ტიმოთე, ტიმოთე, ტიტე, ფილ, მებრაელ[!] ათ-ოთხ[მეტ]. იაკობ, პეტრე, ორ და სამიოვანე, ხოლო იუდა შუდ, შემდგომად „საქმეთა.“

„მტერობაჲ ღთისაჲ არს მის სქ[?] ქმნაჲ ქუშნათ თამი.

მგებ მდგომისგან ამაოდ ამდგომთამი.

კოდ სწისქვლთა ცარს სუკვობ და ემუშუნებ ღმთინი[!].

ეთერ ღრუბლისაცა სულთ მიდგმ ზღუდელ ღ[მრთისა]ათმი;

დავითი ორი, ეზვ[ი]ა—სამოცდა სამ.

სამოცდასამ შუდ ლითუთხკვი ელაკია[!].“

„გან, ბან, ვინ; გაწ, ბან, ვინ, დონ,

გან, ზენ, ვი[წ?]და დონ.

მეფე, მთავარი, სიონი და წყარონი.

ქაბუქსა სწ[ყ]ური ებგური საეგბუროჲ;

აღვრი, კიცვ, თ[ვა]ლნი და ი[სრაელი],

გოდოლი, მენავე, სახლი და მამაჲ

და მეგვპტელი, ცხენი, [ლა]ზარე, ქუდი“. 171 r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში ავტორის დაუსახელებლად მოთავსებულ იამბიკონთა ორი პირველი ნაკვეთი ცნობილია, როგორც იოანე პეტრიწის ნაწარმოები (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 265—267).

2. რაც შეეხება მესამეს—ამ იამბიკოს ავტორად აკად. კ. კეკელიძეს იოანე ჭიბჭიძე ემიანია. შდრ. „ისტორიანი და აზნანი შარავანდედთანი.“ აკად. კ. კეკელიძის რედაქციითა და გამოკვლევით, თბ., 1941, გვ. 22—23. შდრ. ხელნ. S—379. გვ. 192—193.

30. „წიგნნი ძქმლისა სჯულისანი ყოველნი რიცხვით ლდ: დაბადებამ, გამოსლეთათა ლევიტელთა...“ 171 v—172 v.

შენიშვნა: აქვე, ქვემოთ, აღწახულია „წიგნნი ახლისა სჯულისანი... კზ. სახარებ-ბა მათესი...“ 172 r-v.

31. „ესე დორეთეოზ საწარმართოსა და ებ[რაელ]ებრისაგან ერთად შეკრებული მოგუცა, ჰრომაებრითა წერილითა, რომელი ჩვენ, ვითარცა საწმარი და ადვილად შესაწყნარებელი, ერთად შეკრებამ ესე, საცნაურ ყოველთა ვყავთ: მიმოსლვამ და ქადაგებამ წთა მოციქულთამ, ვითარ ანუ სადა ქადაგეს ქრისტე.—პ[ეტრ]ე—გალილიას და შუა გალილიას და პონტოს და ყოველსა კაბადუქიასა და ბითუნიასა ქადაგებდა სახარებასა... ანდრია, ძმამ მისი, ყოველთა ზღვის კიდეთა ბითუნიასათა პონტოსათა და თრაქისათა, აფხაზთა მებრელთა, ჰოვსთა და სკვთელთასა მოველო და ქადაგებდა უ[ფალს]ა. და შემდგომად მათსა წარვიდა სევასტელთა ქალაქსა მას დიდსა, სადა ბანაკი იგი აფსარელთამ და ფასის მდინარე არს; სადა იგი უშინაგანნენსი ეთიოპელნი დამკვრებულ არიან. ხოლო დაეფლა პატრას, აქაელთასა, ჯვარცმული...“ 172 v—174 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 603—2, რომლის მიხედვითაც ეს გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი უნდა იყოს.

32. „ნათლის-ღებისათჳს წთა მოციქულთასა და დედისა ღმრთიქსამ და ნათესავთ-მეტყულებამ ქრისტეს ქადაგებისა და მახარებელისა.—გამომეძიებელთა შრომის მოყუარებით ვითარ და ვის მიერ ნათელ-ილეს წმიდათა მოციქულთა, ეპოვეთ მოსაქსენებელთა შინა წიწსა სოფრონისთა...“ 174 v—175 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 407 (აპოკრიფები).

33. „იამბიკონნი წთა მოციქულთა აღსრულებისნი, თქმულნი იოვანიკ მონაზონისნი.

— ჯუარს აცუამს პ[ეტრ]ე[ს] თავდამოღმართ ნერონ...“ 175 v—176 r.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ., 1941, გვ. 561 და 643—2.

34. „სხუამ იამბიკონები წთა მოციქულთა.

— პ[ეტრ]ე ჯუარსა ზედა სჯი უარის ყოფასა; თავსა პავლესსა და[ს!]-რბთა[?] და სკრის ნერონ...“ 176.

35. „სხუამ იამბიკონები მოციქულთამ.

— ჰრომს დაუტევა ცხორებამ პეტრე ჯუარცმით...“ 176 r-v.

36. „სახელნი წთა ორმეოცთა მოწამეთანი: დომენტიანე, ვალენტი, ვესუქი...“ 176 v—177 r.

37. „აღწერილი საეკლესიომ სამეოცდაათთა მათჳს მოწაფეთა უფლისათა დორეთეოს მიერ ტვრელ ებისკოპოსისა, პირველისა მის კაცისა მოხუცებულისა და სულითა შემოსილისა, რომელი იწამა ეამთა მათ

ივლიანე განდგომილისათა.—იაკობ, ძმა უფლისაჲ და პირველ ებისკოპოსსი იწრუსალიმისაჲ, თუთ თავადისა უფლისაგან იკურთხა...“ 177 r—181 v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 602 (§ 45—1)—603.

38. „თარგმანებაჲ წთა მოციქულთა სახელთაჲ.—პეტრე—განმკსნელად...“ 181 v.

39. „ალრიცხუვაჲ წთა წინასწარმეტყუშლთაჲ შემდგომითი-შემდგომად...“ 181 v—182 v.

40. „სახელნი მამათა, მამათ-მთავართა, მეფეთა და მღდელთანი.—ადამ, აბელ, სეით, ენოს...“ 182 v—183 r.

41. „წმიდანი დედანი.—ევა, სარრა, რებეკა, რაქაილ...“ 183 v.

42. „იაკობ მამათ-მთავრისა მიერ კურთხევაჲ თუსთაჲ ათორმეტთა მამათ-მთავართაჲ.—რუბენ, პირმშოჲ ჩემი...“ 183 v—185 v.

43. „ტაძრისა აღშენებისათჳს მიცემულისა ნივთისა საცნაურქმნაჲ და უწყებაჲ აღშენებისაჲ.—დავით, მეფე დიდი და წინასწარმეტყუშლი, რაჟამს აღესრულებოდა, დაუტევა ძესა თუსსა, სოლომონს, ტაძრისა უფლისაჲ აღსაშენებელად ოქროჲ, ტალანტი ასიათასი...“ 185 v—186 r.

44. „ათნი წყლულებანი ეგვპტიისანი.—პირველად წყალი სისხლად გარდაიქცა...“ 186 v.

45. „ათნი მცნებანი მოსეს სჯულბისანი. ა.—მე ვარ უფალი ღმერთი შენი...“ 186 v—187 r.

46. „კითხვაჲ ძმისა ვისმე დიდისა ეპიფანეს მიმართ.—რაჲსათჳს ნეტარებანი ვიდრემე ცხრანი არიან?...“ 187 r.

47. „ჭაერისა, მიწისაჲ, ცეცხლისა და წყლისა [თუს].—გადინდგელდეს რაჲ, წყლად იქმნების ქ[უშ]ყანაჲ, და შემტკიცდეს რაჲ და შეხშირდეს—მიწა[დ]ვე, ხოლო განჯურდეს რაჲ და განაორთქლდეს რაჲ—აირ, და შემტკიცდეს რაჲ აირი, იქმნების წყალი. კუალად განკმეს რაჲ, ცეცხლად შეიცვალე[ი]ს. და უსიგემლოჲ ცეცხლი, აირ იქმნების“. 187 v.

48. „კითხვა-მიგებაჲ მცირე—კითხვაჲ: რაჲ არს გარეგანი კერძო ქ[უშ]ყანისაჲ? მიგებაჲ: ზღუაჲ. კითხვაჲ;—და ქუშ[უ]შე კერძო ზღუისა რაჲ იხილვების? მიგებაჲ: ალი, ვითარცა სახმილი ცეცხლისაჲ გარემოდებულ არს. კითხვაჲ. და ქუშ კერძო ცეცხლისა რაჲ იხილვების? მიგებაჲ: ქუაჲ. ცეცხლებრ მოტყინარე. და ქუშ[უ]შე კერძო მისსა დამტკიცებულ არს ბუნება წყალთაჲ. და კუალად ქუშ[უ]შე კერძო წყალთა მათ განფენილ არს ბუნებაჲ ცეცხლის წყუდიადისაჲ.“ 187 v.

49. „წისა და ნეტარისა მოციქულთა თავისა პავლესი, რომელმან სახედ მზისა მოვლო და განანათლა ყოველი ქუშყანა, რომელი სულისა მიერ წისა მიიტაცა სამოთხედ და აღიწია სამ ცამდე და ესმნეს უსმენელნი და უთქმელნი სიტყუანი და იხილნა საყოფელნი მართალთა და ცოდვილთანი და თუ ვითარ გამოვალს სულ[ი] გორცთაგან.—იტყუს ნეტარი პავლე, ნესტუ ბრწყინვალე ეკლესიისაჲ...“ 187 r—201 v.

უკ[ე]თუ გინდეს ცნობაჲ ქორონიკონისაჲ, დასაბამითგანნი წელნი იპყრენ-
ფლ, ბ-ულად გაუტევენ და რომელ უმცრო დაგრჩეს, იგი არს ქორონიკონი-
მის წლისაჲ და სხუაჲ ყოველი ქორონიკონითა პოვე.

თუღნი წელიწდისანი არიან იბ-ნი. კკრიაკენი—ნბ. დღენი—ტჲე და გ-
ჟამნი დღეთანი წტპ. ჟამნი ლამეთანი წტტ. ერთ რიცხუად ყოველნი ჟამნი-
ჯღჲ.

მარტუალნი დღისა და ლამისა ჟამთანი მ და გ—შ და ჯ, რომელ არს
ბევრი. დ და ძ და ჯ.

იანვარი—ლა. დღე საძიებელი არარაჲ.

ფებრვალი—სამსა წელსა კშ, მეოთხესა—კთ. დღე საძიებელი გ. მარ-
ტი...“ 289 r—290 r.

„უკეთუ გინდეს ცნობაჲ აღესებისაჲ, იპყარ ქორონიკონი მის წლისაჲ...“
290 r—300 a r.

შენიშვნა: 1. აღესების ცნობისა და ძიების ოთხ სხვადასხვა ზერხის გარდა აქ
მოთავსებულია: მარხვის დადგომის ძიების სხვადასხვა ზერხი (5), „სჯულიერის პა-
სექის რაოდენობის“ ცნობის ზერხი (ორი), „ხუთეულისა და ექვსეულის“ ძიების
ექვსი ზერხი (მთვარის დღეების მიხედვითაც), „წელთა დასაბამითგანთა დასასრუ-
ლის“ ძიების ზერხი. „დასაბამითგანთა წელთა განტევის“ ზერხი, ზედნადების რაო-
დენობის გამოცნობის ზერხი; მთვარის ზედნადების გამოცნობის ზერხი (ჩამდენიმე)

2. „უკ[ე]თუ გინდეს ცნობაჲ ნაკისა, თუ სადა[ი]თ მოვალს: დასაბამსა,
ოდენ ქმნა ღმერთმან ნათელ და განაწესნა ჟამნი, სამი ჟამი იყო ნათლისაჲ, შუდთა
მათ დღეთა უმეტესი გარეგან. და უფლისაჲ ჯუარცმასა უკუნ-ილო ბნელმან, ხოლო
სულის წისა მოსლვასა, დღესა მარტკლისა, უკმოილო ნათელმან გ იგი ჟამი და
რაჲ წელ გ: გ: ჟამი დაერთვის და წელსა მეოთხესა გასრულდების იბ ჟამად და
იქმნების ერთ დღედ, რომელი დაერთვი[ს] ფებრვალსა თუქსა. და ამას ეწო-
დების ნაკ შუდეულისა“. 295 a v—296 r.

ამას მოსდევს ნაკის გამოანგარიშების სხვა, უფრო მექანიკური ზერხის გადმო-
ცემა; შემდეგ: „დღის საძიებელის“ გამოცნობის სამი ზერხი; „მთვარის ცნობისა“
მისი სლვისა და ცბრომის გამოცნობის ხეობები. 296 r—297 v.

3. ცის შვიდი სარტყლისათვის მსჯელობა: „მზის ტვალი“,
„მთვარე“, „არეილ“—მჭურვალ—„ოცსა თუქსა მოვლის ცასა“, „ერმის“, „ზეგს“,
„აფრიდიტე“, „კრონოს“, „დია“, „დრეა“ (თუ „არეა“?)“. 297 v—298 r.

4. საეტლო.—„უკეთუ გინდეს ცნობის, თუ რომელი ეტლი იუფლებს წელიწადსა
ნას რომელსა ზედა სდგე...“ 298 r-v.

თავდება ზოდიაკოთა ჩამოთვლით: „ვერძი“, „კუროა“, „ტყუბი“, „იკირჩხიბი“,
„ლომი“, „ქალწული“, „სასწორი“, „ლრიაკალი“, „მშკლდოსანი“, „თხის რქაჲ“,
„წყლის საქანელი“ და „თევზი“.

5. „უკეთუ ვძიებდე ცათა გაცმასა...“ 298 v.

6. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ ჟამთა მზის ქცევათასაჲ...“ 298 v—299 r

7. „დღის ძიების“ („თუ რომელნი არს დღენი თქსნი“) წესები. 299 r—300 r-v.

8. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ ვარდობისაჲ, თუ რომელსა თუეხა იყოს...“ 300 r-v.

9. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ... თუ რომელსა დღესა დადგების... თუქ იგი...“
300 v—300 a r.

54. „საცნაურ-ყოფაჲ სნეულისა სიცოცხლისა ანუ სიკუდი-
ლისაჲ.—უკეთუ გინდეს ცნობად სნეულისა, უკეთუ განმრთელდების ანუ
თუ მოკუდების, იპყარ სახე მის მლდლისა[?] წოდებული, ამას ზედა დაურთე
კ და მოთარე რავედნი იყოს...“ 300 a r—301 v.

მოასწავებენ და ამასვე ჯარნი, კლიკთა მომტბაებელნი და ყვრილით ბოსლად მიმსრობონი მახლობლად თხათა და სახლთა განბესლებული[?] და თავუნი მწრინნი და ძა[ლ?]ლნი, მიწ[ი]სა აღმომთხრელნი, ზამთარსა მოასწავებენ.“ 307 v—308 v.

61. „წინასწარ ცნობაჲ გრძლისა ზამთრისაჲ.—თხარნი[!] და ლორნი მაკინებელნი და კუალად მაკინებად მნებებელნი, ზამთარსა გრძელსა მოასწავებენ...“ 308 v.

62. „ბუნებრივი წინასწარ-ცნობაჲ წერილითაგან. — წერონი, ანსდათ გამოჩენილნი, იეყსეულად ზამთარსა მოასწავებენ...“ 308 v.

63. „ქალანდრაჲ, თქმული ეზრა წინასწარმეტყულებლისაჲ. — უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კვრიაკესა, ზამთარი იყოს ნოტია...“ 308 v—309 v.

64. „ძრჳსა და ქუხილისათჳს.—იანვარსა თუ იქუხნეს, იფქლისა და ღვნისა სავსებაჲ იყოს...“ 309 v—310 v.

65. „სამთ[უ]არეოჲ მართალი და ჭეშმარიტი.— მთვარისა—დღე კეთილ: თესვაჲ, ნერგვაჲ, ცხვართა რისვა...“ 310 v—319 v.

შენიშვნა: მთვარის ყოველი დღის „სამთვარეოს“ დართული აქვს „თარგმანი“, რომელშიაც ქრისტიანული სარწმუნოების საფუძველზე განმარტებულია, თუ რა მიზეზით არის მთვარის ესა თუ ის დღე კეთილ ან ბოროტ.

ყოველი ასეთი „თარგმანი“ თავდება. „ევეფუდი დღე-ყოველ იკითხე“, ან: „ევეფუდი არა იკითხვის.“

66. „სარგებელი კითხვა მთვარისა და თვეთა.— თჳსასა, გინა მთვარისასა იყიდე მონა გინა ტყუ... ე—ნუვის უბჭობ... ი—შეხვიდე მოსაჯულესა შენსა თანაჲ... იღ—მიეც გლახაკთა... კ—რკინასა ნუ დაიკირავ... კდ—ჭელმწიფესა ძღვნი შეწირე... კზ—ტაბლასა შევედ, კეთილ არს...“ 319 v—320 v.

თავდება: „ლ—ნათელი აღანთე, საკმეველი აკმიე და ილოცე ქრისტეს ღმრთისაჲ მიმართ და მან მოგმადლოს შენ.“

ანდერძები: I. „ღმერთო და ამაჲ წმიდათა წიგნთა შინა რაცა წმიდანი სწერიხართ და მოიკსენებით წმიდათა ანგელოზთა თანა, ამათ წთა მადლოჲ და ჩემო ბატონო ღთაებო! ამას სოფელსა ცოცხლებით მოიკსენე და დღე გაუგრძელე და შენსა მონასტერსა ნუ მოუღებ! ვინცა არჩიოს მტერობაჲ ანუ ჯალარიბებად, მისსავე თავსა ზედა დახადენ. მტერნი ჯყონ დიდელ მიტროპოლიტი საბარბელისნი შენ დაამხუნ, უკუნისამდე, ამინ. ხოლო მეგობარნი და მოყუარენი მისნი აკურთხენ უკუნისამდე.“

ღმერთო! შეიწყალე და [ა]ცხოვნე ჰყონ დიდელ მიტროპოლიტი გარბრეილ. ამინ.“ 287 v.

II. „ვინცა ესე ჩემი ნაშრომი წიგნი ნახოთ, ღთის გულისათჳს, ნუ დამწყველით და ნუტა მაგინებთ! მის გულისათჳს, რომე ჯერ სხვაჲ მართებული წიგნი არაფერი დამიწერია, მერმე ვერც მართებული მელანი ვიშოვე. სადაც ურიგო ჭელი ნახოთ, მელანის ბარია, თუარა მოსწაველი ვიყავ, მაგრამ უკეთესს კელს ვიკმოდო.“

— კარგი მელნით რატომ არ წერეო, თუ მიბრძანებთ, აჯასდი ვერ ვიშოვე და ამის გულისა კარგი არ იქნა და ნუ გამიწყობით. სხვაჲ რიგად, ღმერთმან უწყის საცდელი არ დამიკლია, მაგრამ არა გეეწყო-რაჲ.“ 320 v.

4(269)

270

მითოლოგია (ლექსიკონი). 1834

IV, 224 გვ.; 21 × 17; ქალაღი; მუყაოს ყდა მუქი-მწვანე ტყავით შემოსილი; მხედრული; დასაწყისი ასოები (სათაურში) ნუსხურით; 1834 წ.

[„მითოლოგია“]. „პარდიოს, ზესთა კაცი, ჩრდილოელი. ხოლო ზესთა ჩრდილოელ არიან უშინაგანესნი იგი ჩრდილოელთა და სკვიტელთასა, რომელმანცა მოკლა ელლიდა და სტყორცა სიტყვებითა რათამე გრძნებოსათა...“ გვ. 4—224.

შენიშვნა: 1. მითოლოგიურ ლექსიკონს წინ უძღვის:

ა. „შეყუანილება მეტოლოგიისა საზოგადოდ. თავი პირტში.— მეტოლოგია ანუ ძუსლზაპარსიტყუობა არს მოთხრობა ერთთვის ნივთთა და ბუნებითა მოქნელებთა, ლმერთად აღსაარებულთა ძტშლთა წარმართთაგან...“ გვ. 1—3.

ბ. „საზოგადოდ განყოფისათვის ლმერთთასა.— ლმერთნი განიყოფებიან ექვსად: ა. ცისად...“ გვ. 3.

2. თარიღი: „სრულ-იქმნა ჩუღლ-ს წელსა, მაისის ლ-სა დღესა“: გვ. 224.

4(270)

271

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალიკტიკა. XVIII

I—II, 322 გვ.; 16 × 10; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა კიისაგან დაცხრილული; დაზიანებულია კიისაგან I—II, 1—49, 279—322 გვ.; მხედრული; სათაურები სწგურით, ნაწილობრივ ასომთავრულით; თარგმნილი ფილიპეყათმანაშვილის მიერ; XVIII ს. დავით და იოანე ბაგრატიონებისეული; დავით დადიანის ბიბლიოთეკიდან.

სვიმეონ ჯულფელი. მცირე დიალიკტიკა. „დაწყებასა შორის დიალიკტიკისასა—საქმარ არს კითხვისათუს მცირისა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსაზღურებს არისტოტელი ესრეთ: „კითხუა არს ძიება მიგებისა.“ აწ უკუშ დაღაცათუ მრავალ არიან სახენი კითხუსანი, გარნა აქა საქმარ არიან ჩნდა: რაჲ არსისა, ვითარი-არსისათუს...“ გვ. 1—314.

თავდება: „მე აღვქსნი მაგას ამითა და მოგართმევ შენ წინაგანწყოდ ამას რაჲმესა დასარღუტველად მაგისა.“

შენიშვნა: 1. შედგენილობა:

ა. „მარტივ-მიღებისათუს, რომელ არს: ნაკუშთი პირტში“. 3—117;

ბ. „თხზსათუს, რომელ არს ნაკუშთი ბ.“ 117—164.

გ. „სილოგიზმთაათუს, რომელ არს ნაკუშთი შესამგ“. 164—314.

2. 316—320 გვ. მოთავსებულია ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით, მკრთალი მელნით დაწერილი: „თუს გუაროვანთა წინადადებათა განურჩეველისა და განრჩევლისა ერთმანერთისადმი შედგომილებითა.—1: საჭიროყოფა. არაშესაძლო არაყოფა, შეუძლო არაყოფა...“

თავდება: „შესაძლებელ არს ქალაღისა თეთრყოფა. შეუძლებელ არს ქალაღისა თეთრყოფა და სხუანი.“

- 3.320—222.—„თუისა თანდებულისა.—თუის ამისთჳს არის პირველად დადუ-
ბული, რომელ თანდებული მძიებელი არს...“
„ხედშესრულისათჳს.—ხედშესრული განიწვალების სამად:
... დადებითად, მსგავსებითად და აღრობითად[!?!]...“
„...კეთილი... კეთილებრი... უკეთილესი...“
4. სიმეონ ჯულაფელის თხზულების ქართული თარგმანის გადამწერი უნდა იყოს.
ტ რ ი ფ ი ლ ე ა რ ქ ი მ ა ნ დ რ ი ტ ი; ეს საუქრებელია ხელის მსგავსების მიხედვით-
შდრ. S—131:2, აღწერილი ამავე ტომში.
მინაწერები: 1. „1836-სა წელსა პეტრებურლით, იენისის 16-ს დღესა [მრთ-
მელობს] თქ[ტ]შ[ნ]დამი დავით[და დიან?] ამა წიგნსა, ძმაჲ თქტშნი [გ. დადია-
ნი?].“ I გვ.
2. „წელსა 1795, ხოლო ქართულსა ქკს უბჲ, მოვიდა შუშით ჩვენი გაქცეული
[ელეები და გარეშე სხვაც მეტი, აღამაჰმათ ხანის შიშით, რომელიცა მოადგა-
შუშის ციხეს.“ II გვ. დავით ბაგრატიონის ხელით?
3. „მეფის ძემ, დავითმა მიბოძა მათ ძმას იოანეს.“ II გვ.
4. „სუშესტვო... არსება.
კოლიჩესტვო... რაოდენი[!].“ 315 გვ. სულ 10 რუსული სიტყვა და მათი ქარ-
თული შესატყვისები.

(271)

272

ვახილი დიდი, ექვსთა დღეთა. 1799

394 გვ.; ქალღი (ციხერი); ტეფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მზე-
დრული; სათაურები სინგურით (ასომთავრულითა და მხედრულით); 1799 წელს
დავით რექტორის ხელით.

„თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ვახილი დიდისა,
პირტშლისა მისთჳს სიტყჳსა. თავი პირტშლი. „დასაბამად ჰქმნა-
ღმერთმან ცაჲ და ქტშყანაჲ.“

— რომელსა ენებოს დაბადებისათჳს სოფლისა მითხრობად, დასაბამად
ხილულთა ამათ შემგობისა, ესე ვითარისა სიტყჳსა შტშნის დაწყებად: რამეთუ
ციხა და ქტშყანისა დაბადებასა ჰნებაჲს უწყებად, რომელი იგი არა თუ თავით
თჳსით წარმოიჩინა, ვითარცა იგი ვიეთმე ეოცნა, არამედ ღთისაგან მი-
ილო მიზეზი დაბადებისაჲ...“ გვ. 1—390.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დართული აქვს:

ა. გადამწერის დავით რექტორის შედგენილი: „საძიებელი წიგნისა ამის“-
გვ. 383—390.

ბ. გადამწერის სკოლიოები (ს. ს. ორბელიანის ლექსიკონის გამოყენებით).

გ. დავით რექტორი აცხადებს: „თავის დედანზედ, როგორც შეიძლება, გა-
მართული და ჩაკითხულია“ (გვ. 390. ანდერძის ქვემოთ). მაგრამ გადამწერს ძველ
ტექსტში ენობრივი შესწორებანი შეუტანია.

4. შდრ. მ. კახაძის მიერ გამოცემული „ექუსთა დღეთა“-ს „წინასიტყვაობა“,
XI და „ხელნაწერთა აღწერილობა“, ხელნაწერი D (S—272)—გვ. 03—04.

„მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის“, 1946, ნაკვეთი II
(25). „ბასილი დიდი. ექუსთა დღეთა“. თბ. 1947.

ანდერძი (გადამწერისა): 1. „აღვსწერე ესე „ექუსთა დღეთა“ ალექსის-
ძემან რექტორმან დავით, თთქშსა აგვისტოსა, რიცხტსა 4. წელსა გან-
ქორციელებითგან სიტყჳსა ღისა ჩღუთ, ხოლო ქართულსა ქრონიკონსა ზედა უბჲ
ალექსის ძე რექტორი დავით[ქართულად].“ გვ. 390.

2. „თავის დედანზედ, როგორც შეიძლება, გამართული და ჩაკითხულია“. გვ. 390.

3. „ამა უკუშ ექვსთა დღეთასა პირველითანეე არა ჰქუნდა საძიებელი, როდესაც წმიდასა მამასა ჩვენსა, ქართველსა გიორგი მთაწმიდელსა გარდმოეთარგმნა ქართულად. ხოლო მე, რა გარდმოვსწერე კახეთს ყოფასა ჩემსა, თვით სხოლასა ჩემსა, მაშინ ვსაჯე სახმარად საძიებელისა შექმნა და ორნივე ესე საძიებელნი გაუქეთენ. ეგრეთვე ყოველთა ფურცლისა თავსა ზედა თავ-თავისი წარწერა. შემდგომად ჩემსა ვინცა იხილოთ, ნაშრომისა თქს ლოცუა ჰყავთ... ეგრეთვე შევუქმენ ყოველთა ფურცლის გვერდთა კადურთა ზედა ნოლი!], ადვილ საპოვნელად. ამით ანდერძთა უმდაბლესად მონხსენებელი ვარ სრულიად კახეთის სამეფოს რეკტორი, მალაღკეთილშობილი ალექსისძე დავით.“

რომელთაც გარდასწეროთ და ეს ჩემი ანდერძი არ დაწეროთ, კეთილის საქმის დამაღვისათვის და შურითა ჰყოთ, სიტყუს მგებელ იყვნით წინაშე მართლმსაჯულისა ღისა. აგვისტოს 4, წელსა ქრისტესით ჩღეთ, ხოლო ქკს უპჰ. ალექსისძე რეკტორი მალაღკეთილშობილი დავით.“ 391 გვ.

მიანწერება: 1. „უკეთუმცა არა ყოფილიყო წერილი ესე უფლისა დავით—რეკტორად წოდებულისა მიერ გარდაწერილი, მაშინმცა ძალ-მედუა ჰსყიდუა ამა წერილისა.“

გარნა, ჩავიკითხე რა, ვიხილე დასასრულსა წყევა მის მიერ არადამწერთა სახელისა მისისათა, ვინაჲდგან დაუწერია მას ვითამც სარჩევი, რომელიც ძალუქსთ ყოველთა გრმათა. და ესევეთარი წყევა არა ემესაბამების შეცნითათა. და უკეთუ იგი ამა მცირისა შრომისათვის, რომელიც არა ღირს თქმად, ესევეთარად იდიდებს თავსა თქსსა, მაშ იმათ რაი ჰყონ, ანუ ვითარ აღიმაღლონ თავნი თვისნი, რომელთა მიუღიესთ სრულნი შრომანი და შეუთხზავსთ წერილნი ღირსსახსოვარნი?

მეორეც, უფალი დავით, რეკტორად წოდებული, იწერება მალაღკეთილშობილად, რომელიც არა შვენის ესევეთარსა ჩაწერა წერილთა. უკეთუ აოს მალაღკეთილშობილი, ვინ წაართმევს! და თუ არ არის, ასე დააწერენ, რომელ ღოგი არაოდეს არ იყო მალაღკეთილშობილიო. და სწორედ არა ყოფილა და არც არის.

18 ⁴/₁₁ 31 თ[ავად]ი დ[ადიანი?] ა. თ.“ 392 გვ.

2. „გლოცავ, გიგალობ, მამო გიორგი, მონიკებისათს მამულის ძეთად შენთა ერთისა უპირატესთა წიგნთაგანთა, რომელა „ექვსთა დღეთა“. ნამდვილ ტკბილ, იფე სასმენელ და ჭოაზთა შინა უსწორთებ. მსურს ქება შენი, მიყვარს სახელი შენი და მიზარის, ვითარმედ, ვითარცა სხვათა მრავალთა წიგნთა მთარგმნელნი არა ვუწყით, შენცა ესრედ არა მოგვეფარე და გიცნით თარგმანად ამისა.“

ჩართული მხედრული ხელმოწერა: [დავით დადიანი]

3. „სამ კვირულ სრულ-ყავე წარკითხვა სამგზის და ესე კმად მეყავე წელთა ვიდრემე რავდენთა, შეწევნითა ღვთისათა.“ 393 გვ.

(272)

273

ხელაშვილი იონა, მოწოდება ცოდვილთა. 1836

1—XVI, 102 გვ.; 21,5 × 16,7; ქალაღი; ყუა მუყაოს ყდის ტყავით შემოსილი; მხედრული; 1836 წ.; ადგილი პეტერბურგი.

[ხელაშვილი იონა]. „ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდვილთა“. ქრისტე მეუფე ცოდვილსა სულსა თქსდამი უწოდს ცათა შინა, ცხოვრებად თქსთანა. „მე, რომელნი მიყვარან, ვამხილებ და ვსწავლი.“—ამოკალიფსი, თავი 3, მჭ. 19; იგავ., თავი 3, მჭ. 18, ებრლ., თავი 12, მჭ. 5.

— ჰოი, კაცო! დაგბადე შენ, არაარსი და არა თუ შენ შემეყუარე, არამედ მე შეგეყუარე პირუტყლად (იონანე, თავი 4...) დაცვად მცნებისა... გარნა მოჰკვედ ურჩებით...“ გვ. 1—95.

შენიშვნა: 1. ტექსტში უხვად არის შეტანილი ციტატები საქრისტიანო მწერლობისა და „ძველი აღთქმის“ ავტორიტებისა.

2. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. იონანე ხელაშვილის ნაშრომთა ნუსხა, სულ[44 წიგნისა], რომელსაც დართული აქვს იონანე ხელაშვილის შესხმა.

ნუსხის (შესხმითურთ) ავტორი თავს კოლხიდელს უწოდებს: „გვსთქვა შენიჭებამე, კოლხიდელმან, ბრძენო!“ გვ. 1.

ნუსხა იწყება: „იონანე მღუდელ-მონაზონისაგან ღუაწლიერ-ნაშრომნი წიგნნი, რაოდენნიცა უბუშავებიეს მას იმერეთის, დედოფლის კაცისას ასულის მარიამის მოძღვრისა სტიხთა თქმულნი შტენიერ ლექსითა, ქრებორე ლექსნი ესე ნაცუალ-გუამობით ვიეთთამესაგან: 1. ღთისმეტყველება სამნაწილადი ღირსო...“ გვ. 1—IV.

ბ. წინასიტყვაობა წიგნისა, აღმოკთხუად და ცნობად:—ქრისტე მეუფისა სიყუარული ცოდვილთა კაცთა ზედა აღძრევილად გვეჩუქნების, ვითარცა მონანულთა...“ გვ. V—XVI.

თავდება: „სულიერ მსახურმან თქუქსნი, მკითხველთამან, მონაზონ-უცესმან, დავწერე წიგნი ესე პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა. ლოცვით მოხსენებად ჩემდა, რათა თქუქსნი, კეთილად მკითხველნი, გიხილო ცათა შინა, წინაშე ქრისტესა. ი. მ. მ. ს. წელსა 1836, ივლისის 23.“

3. ტექსტს დართული აქვს იონანეს დმი მიძღვნილი „ქებანი“—იონანე ბატონიშვილის, მირიან ბატონიშვილის, პეტრე ლარაძისა და სოლომონ რაზმაძისა, რომელთა ტექსტები იხ. S—267, S—254 აღწერილობაში, შენიშვ. 8.

(273)

274

რასინი [ლუი], მადლი. XIX

106 გვ.; 21 × 18: ქალაქი (ლურჯი); ხვერდგადაკრული ფიცრული ყდა, ჰიონსაგან დაცხრილული; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; XIX ს.; თარგმნილი უნდა იყოს XIX ს. დასაწყისშივე [ჭვირნიშანი: 1822]

[რასინი] მადლი. გალობა პირველი.—ვითარცა დაუზავებელსა მტერსა სიცრუისა და ზათ მომგონებლობათასა, რომელთაცა მხოლოდ ბორგუნულნი ვნებანი ჰზრდიან გულსა შინა ჩუქნსა, მე მსურს აწველთძღუანველ-ყოფად ქეშმარიტებითა...“ გვ. 5—105.

შენიშვნა: 1. თხზულება ეკლესიის მსახურის, ღრმად მორწმუნე ადამიანის დაწერილი ჩანს.

2. თავფურცელზე სწერია: „პოემა, კმნულება რასინისა.“

3. „მადლი“ ოთხი „გალობისაგან“ შედგება. ყოველ მათგანს წინ უძღვის „ჰაზრი“—პირველის, მეორე, მესამე და მეოთხე „გალობისა“.

4. ავტორი ტექსტსა და სქოლიოებში იხსენიებს ბოსოეთს (ბოსაუეტს) პასხალს, პაროსპერს, წმ. აგვისტინესა და სხვ.

5. საფიქრებელია, რომ თხზულება ეკუთვნოდეს არა ცნობილ დრამატურგ ენბატისტ Racine-ს, არამედ მის ვაჟს—ლუის (1692—1763), რომელიც სასულიერო პირი და დიდაქტიკური ლექსებისა და პოემების ავტორი იყო.

(274)

275

„პლუტარხი ყრმათათჳს“ (ორ ნაწილად). 1835—1836

340 გვ.; 22,5 × 18; ქალაღი; წითელი ტვიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრუ-
ლი ყდა, შიგნიდან კიისაგან დახრული, მხედრული; 1835 (გვ. 1) და 1836 წ.
(გვ. 197); თარგმნილი რუსული ენიდან დავით ინანაშვილისაგან; ადგილი (თარგმნის):
ხორნაბუჯი (1,197).

1. „პლუტარხი ყრმათათჳს.“ ნაწილი მეშვიდე. „ღროციოს,
დიდებული მწერალი ლოლანდიელი, იშუა 1582, ხოლო მოკუდა 1645 წელსა.
—ღულო ღროციოს იშუა დელქტეს შინა...“ გვ. 5—195.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: თავფურცელი; „პლუტარხი ყრმათათჳს,
ანუ ცხოვრება უდიდებულესთა გუამთა ყოველთა ერთასა,
უძეშლესთაგან დროთა ვიდრე აწამდე, გამოხატულით მათით სახეებითურთ. თხზუ-
ლება, შემძლებელი ამალღებად სულისა ყრმაწულ-კაცისა და განშუშენებად გულისა
მისისა კეთილისმოქმედებათა მიერ.

გამოცემული პეტრეს მიერ, ბლანშარდისა, გარდმოღებული ფრანცი-
ულით, განმართული და განხილული გამოცემაჲ, თანშეერთებითურთ ცხოვრება-
აღწერათა უწარჩინებულესთა როსსიელთასა, ყოფილთა ვითარ-იგი ძველთა, ვგრეთ
ახალთაცა დროთა შინა. ნაწილი მეშვიდე. გამოცემა მესამე, განმართული და
განმრავლებული. მოსკოვი. სტამბასა შინა ს. სელივიანოვისასა, წელსა
1822.

ხოლო ქართულსა ზედა—მღუდლის დავით ინანაშვილისაგან, წელსა
1835, ხორნაბუჯს.“ გვ. 1.

2. „პლუტარხი ყრმათათჳს.“ ნაწილი მერტე. „ვობანოს, დიდ-
ებული ინჟენერი ფრანციელითა, იშუა 1633, ხოლო მოკუდა 1707 წელსა.—სე-
ბასტიანე პრეტრი, ძეჲ ურბინა პეტრასი, უ. ვობანოს იშუა მაისის 1, წელსა
1633...“ გვ. 201—339.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის ისეთივე თავფურცელი, როგორც მეშვიდე ნა-
წილს, იმ განსხვავებით, რომ რუსული გამოცემის წელი აქ 1823-ია და ბოლოში
მიწერილია:

„ხოლო ქართულსა ზედა [ითარგმნა] მღუდლის დავით ინანაშვილისა-
გან, წელსა 1836. ხორნაბუჯს.“

2. რუსული დედნის სათაური: „Плутарх для детей“, сборник биографий
знаменитых людей древности“, გამოსცა ს. გლინიკამ მოსკოვს. 1822 და
1823 წწ., რამდენიმე ნაწილად.

(275)

276

პრავატსკი გაბრიელ, ფსალმუნთა განმარტება. 1821

X, 204 გვ.; 21 × 16; ქალაღი (ლურჯი); მუყაოს ყდა; მხედრული; 1821 წ.
(1,3 გვ.); რუსულიდან თარგმნილი იოანე ბაზლიძისაგან; ადგილი: პეტერბურგი.
იოანე ბატონიშვილისა და დავით დადიანისეული (1,3 გვ.). დაუწერელია: II—X,
2 4, 197—204 გვ.

„ას ორმეოცდაათთა ფსალმუნთა განმარტება“ „ფსალმუნნი 1.
— „ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღთოთასა.“ — ამა
ფსალმუნსა შინა პორფიროსანი წინასწარმეტყველი გვაჩვენებს ჩუშნ უპირვე-
ლესთა ხარისხთა და ღონისძიებათ მისაწდომელად დროენისა და საუკუნოვანსა
ნეტარებისადმი...“ გვ. 5—196.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: 1. თავთუროცელი „ას ორმეოცდა ათთა
ფსალმუნთა განმარტება ისტორიებრსა და საიდუმლობითსა ჰაზრსა ზედა. წმინდათა
მოწამეთა თანასწორთა მეფეთა—კონსტანტინე და ელენესა ეკლესიასა შინა მსახუ-
რისა მღვდლისა გაბრიელ პრავატსკის მიერ.

ხოლო რუსულსიგან ქართულსა ენასა ზედა გარდმოთარგმნილ იქმნა იოანეს,
ბაზლიძეს მიერ, წელსა 1821-სა, იანვარსა 1-სა, პეტრებუხსა შინა.“ 1 გვ.

2. მიძღვნა: „მათს უგანათლებულესობას, საქართველოს მეფის ძეს
იოანეს უმორჩილესად უძღვნი შვირესა შრომასა ამას ჩემსა პერეოჩიკი!]
ტიტულიარნი სვეტნიკი იოანე ბაზლიძე, სანკტ-პეტერბურლსა შინა, წელსა
1821-სა, თვესა აპრილსა“ 3. გვ.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „დასრულდა ამა სხვადასხვაგვართა შემოტანილთა
ფსალმუნთა შინა ლექსთა განმარტებულთა, თარგმანი ჩემ მიერ რუსულიდამ
ქართულსა ენასა ზედა. მარტის ოცდაშვიდსა, წელსა ათას რვათა ოცდა ერთსა;
იოანე ბაზლიძე“ 196 გვ.

შინაწერი: „მას დავითს უძღვნის ძმად მისი [გრიგოლ დადიანი?] პეტრე-
ბურლით, 1836-სა წელსა.“ 1 გვ.

ვინაიდან დავით ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის შვილი) გარდაიცვალა
1819 წელს. შინაწერში მოხსენებული დავით — დადიანად უნდა ვიგულისხმოდ.

ხელნაწერის პატრონი—იოანე ბატონიშვილიც (გიორგი XII-ის ძე) 1836
წელზე ნწლით ადრე იყო გარდაცვლილი.

(276)

277

ხელაშვილი იონა, ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარების წიგნი. 1830.

XXXIV, 194 გვ.; 21,5 X 17; ქალაღი; ტვიფრულ-მოთქოვილი ტყავით შემო-
სილ მაგარ ყდას გარედან მუყაოს კანი აკრავს (ცალკე) მხედრული; დასაწყისი
ასოები ასომთავრული; 1830 წ. (გვ. XXII). დაუწერელია: V, VII—XYI; XXXIII—
XXXIV, 185—187, 191—194 გვ.

[ხელაშვილი იონა. ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარების
განმარტება, დაპირისპირება].

§ 1.

„პირველი მცნება
1. მე ვარ უფალი
ღმერთი შენი...“

პირველი ნეტარება
1. ნეტარ-იყუნენ გლახაკნი
სულითა...“

§ 2

აჰა, ესერა ათთა მცნებათა ძეშლისა აღთქმისა ჰსჯულისათა მოასწავეს
ცხრა ნეტარება...“ გვ. 1—3—185.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოებს პოლემიკური ხასიათი აქვს—მიმართულია წარმართული და ებრაული სარწმუნოების აღმსარებელთა წინააღმდეგ; ალაგ-ალაგ ავტორის თანამედროვეთა ურწმუნოების წინააღმდეგ („ფიზიკოსთა“, „ნატონთა“ და სხვ.).

2. თხზულება ალაგ-ალაგ კითხვა-მიგების სახით არის დაწერილი და 63 პარაგრაფისგან შედგება.

3. §. 63 წარმოადგენს „გოდებას ტფილისსა ზედა, დღეთა შინა დიდისა მის სიკვდილისაგან მოსვრისასა,“ როდესაც „სენმან ანანდმან“ ორივე სქესის წარმომადგენლების „საფლავებად“ მიცვალა გამოიწვია XIX ს. დასაწყის წლებში. ამ პარაგრაფის დაბოლოება ტფილისის მცხოვრებთათვის მხურვალე ვედრებას წარმოადგენს:

4. ტექსტს წინ უძღვის:

ა. იონა ხელაშვილისადმი მიძღვნილი ლექსები: მიროიან ირაკლი II-ის ძისა, მეფის ძის იოანესი, პეტრე ლარაძისა, სოლომონ რაზმაძისა, სვიმონ ტაბიძისა. გვ. I—III, V, VI. შტრ. S—254 ხელნაწერისა და S—267-ის აღწერილობანი.

ბ. იონა ხელაშვილს წინასიტყვაობა: „წიგნისა ამის მკითხველნი...“

თავდება: „აჰა, ესერა ოდესცა ვაწერდი წიგნსა ამას ჰსჯულებოდა, მომესმა ტფილისის დასნეულება, რომელი ფრიად ზარდაცემულ ვიქმენ. ამისთვის გოდებაცა ჩემი ზედავე მოვიკიდე წიგნსა ამას ჰსჯულებოდა, მარადის ხსენებად დიდისა სიკვდილისაგან დაცემად მომწყდართა:

ხოლო სინანულითა და ლოცვითა და მარხვითა ნაშთთა განრინება, განმრავლება და განმზიარულება, მადლობითა ღთისათა.

იერო-მონაზი იონა. წელსა 1830-სა, თთქსა აგვსტოსსა. 15-სა.“ გვ. XVII—XXII.

გ. „წიგნისა ამის, ათთა მცნებათა ცხრა ნეტარებით ცნობილისა თავთ-შეტყუებლად...“ (გვ. XXIII—XXXII) წარმოადგენს თხზულების ერთგვარ კონსპექტს, პარაგრაფების მიხედვით დაწერილს

5. დართული აქვს იონას თხზულებათა ნუსხა, 44 სახელწოდებიდან შემდგარი. გვ. 188—190.

შტრ. S—267 ხელნაწერის აღწერილობაში მოთავსებული ნუსხა, რომელსაც S—277 ხელნაწერის ნუსხა ერთი ერთეულით ჰპარბობს („შოდვრისაგან სულიერ მოწაფისა სარჩელა“—42 §).

4277)

278

დავით უძლეველი, შემოკლებული ახსნა „პერიარმენიას“ წიგნთა. 176შ.

184 გვ.; 22,3 × 16; ქალაღი; სინესტისაგან ლაქები აჩნია: 1—54 გვ.; მოშლილია: 1—26; ტვიფრული ტყავით შემოსილი ფიკრული ყდის I ფრთა შიგნიდან დაზიანებულია; დაკარგულია შესაკრავები; აკლია ერთი ფურცელი 8—9 გვ. შუა; კალიგრაფიული მხედრულით; დასაწყისი ასოები და გამოსაყოფი ადგილები სინგურით; 1763 წ. (175 გვ.); სომხურიდან თარგმნილი ფილიპე ყაითმაზაშვილის დოსითეოს ჩერქეზიშვილი-ნეკრესელის მიერ, ერეკლე II-ის განკარგულებით; 1762წ. (2,175 გვ.); გადამწერი: ანჩისხატის დეკანოზი გიორგი ალექსისძე [მესხიშვილი] (177 გვ.); ნახაზები და სქემები: 92, 93, 95—96, 97, 103, 105—106, 107, 134, 135, 136, 138, 141, 142, 146. 172—წარწერები ნუსხურით, სინგურით; დაუწერილია: 5—6, 173—174, 176, 178, 179—182 გვ.

[დავით უძლეველი]. „შემოკლებული ახსნა პერიარმენიასი წიგნთა.—დასაწყისი და წინადადება. ახსნა: იგი წინადადებულნი სიტყვანი იგივე არს დასაწყისიცა წიგნთა...“ გვ. 7—172.

შენიშვნა: 1. ტექსტი 33 („ოც ათ სანი“) პრაქსისისაგან შედგება.

2. ტექსტს წინ უძღვის გალექსილი შესავალი დ ო ს ი თ ე ო ს ნ ე კ რ ე ს ე ლ ი ს ა ჯ ო ლ ც ვ ა მ ა ნ ა ნ ნ ა .”

„დავსდებ გონებად აღძრვასა სულისასა,
დის სადაჲთჳა ძალი ნეკტარებრ სიტყვსა,
დანიშნოს ცნობამ ყოფა ცხად-აღძრვითობისა,
დგეს შინაგანად, უჭმოდ აღცისკრებითად,
დამხედ შედგმითა, ანუ განყენებითა,
ოდეს ისიტყვოს სიტყვა რა წარმოაჩენილად,
ოხვრად და ჳმად ქნას ჰაერმან მოზიდულმან:
ორ-ჳმა დაითხზას, ანუ დგეს მარტივ-გებითად,
ოცნებითსა სცეს მან ძალი დანიშნითი,
სოცენად სახელად დათხზულ, თუ ყოფად სიტყვსა.
სიტყვსა ძალსა დაისიტყუენ კეთილობად,
იბრძნის შემყვარნი ისიტყუენ ძველნი ესრეთ:
სიმაღლედ სდებენ ზე დამჳკრებობად მყოფთა,
სიღრმედ მიწვენად, ვიდრე ბნელ-ალუფელისად.
სადა დგეს აღუფლულად-რე ცნობისა ოცნებითობა,
ი რ ა კ ლ ი . მ ე ფ ე მ ანათლა ცნობა თვისი,
იკამარა რა ძალთადმი მხედველობითა,
ისიტყვა სიტყვა, მასხივი სიტყვერთა:
„ისიბრძნის რა შორის ქართველთა სიბრძნე
იგი, რომელი ს ტ ა გ ი რ ე ლ ს ესიბრძნა პირველ.“
თქმულნი სიბრძნენი არიან ოდენ სამნი:
თქმით მარტივს ვიტყვი და სულსა, ჳმასა პირველ
თარგმნისა თარგმნის სძეს სახელ პ ე რ ი ა რ მ ე ნ ა ,
თხზვით მარტივს, რომელ განმმარტებელსა არსთასა,
თუმც სხუაჲცა საცნოდ შეჯარვა ლექსთაჲ იგი,
ებრძანნეს ესე თარგმნად აწ ენად ჩვენურსა—
ენამზე მ ღ ვ დ ე ლ ს ა ფ ი ლ ი პ ე ს ჰარმანულთაგან
ი რ ა კ ლ ე ს მ ი ე რ , მ ე ფ ე ს ა , ქ ა რ თ ვ ე ლ თ მ ფ ლ ო ბ ლ ი ს ა ,
ემზეოს რა ბნელ გულსა უმეცნოთასა;
ეწად მიჩნაჲცა ჳელ-ყოფით განსრულებასა,
ოსნა წართჳა დაფრდომით მყოფთა მბადისად.
ორანო მეც მე განბრჳობად უმაღლესისად
ოცნებითსა ვსცე ძალი ხედვითი, რა[თამცა]
ორბებრ ზე მხედად არსთა არიანობისა,
ოხრვით ჩენილად განგონებითა ხედვისა,
საჭიროთ მყოფთა ვიტყუ უშლულად მარად
სამთა ჟამთავე მართლ სიტყუა მათი მხოლოდ
სძლევს საძლოს ამით, უძლოსა მოხენავე;
სამთა შორის ერთ ესე ესეობს ესრეთ:
სამთა გარყოფა არა წარითჳეს ნივთისა.
ნისლი იძარცვეთ, ქართველთა ძენო, მრუმი!
ნათლად აღგიჩნდათ სიტყული სიტყვსა ძალთა.
ნათლად კაცისად სიტყვა არს პირველ-სიბრძნული.
ნათლებრ იბლარდნეთ მდევნელი ბინდთა ხშირისთა;
ნეფსით მზად ყავით კლება ნათლისა მთვარული.
ესენი მანათლ, წარვთჳევი რომელნი ზენას
ელვა გონიერთ, განმხედთა მყისად არსთა,
ეთერებრ ზეობს ზეყოლობითა ნივთთა,
ენას ახევებს, მხეებრ მზნობითთა სამზნოთ;
ელთაჲსებრ აცეცხლ-ეტლოსნებს მარად;
კარ-ხმულ არიან სატრფონი სასიბრძნოსანი!

კრებით შეხლდით თქვენ, ქართლოსიანო ყრმანო!
კეთილ-მწვერვალნი იმენაკენით, გკადრებთ!
კისკასად მყის ვლეთ საბელნი, ცეცხლ-ნივთობითნი,
კავებრ ნზიდველნი ცნობადთა მცნობელისანი,
რახამს შევლოთ რა, განგებენსთ მაშინ ბრძენი,
რომელ არიან სავალნი ბრძენთა წყრთილნი;
რაზომ საანნი, უწყის არ ენამ სიტყვად.

რად, მაშ, მეტყვთ თქმად, მას, სასიტყუტლსა ძველსა, *)

რიტორთა სამეტყუტლს შესტრფით სატრფოს მყისად
ენას რიტორთას ამკვერნეტყველებს ცნობით
ესე, რომელ არს ნივთთა საცნონი ლექსნი,
ესხივ-ნათელოს ნაცვალ-მსიტყუტლთა მრავლად,
ეწელ-სახებოს ლექსთა-მჯარველთა ხშირისთა.
ველვოს მრჩობლად, მხედველთა ცნობადისათა.

სულის მკულობა სამნაწილოვნობს, უწყით.

სიტყვა ჯელმწიფობს ორ-ძალოვნასა ზედა,
სიმართლით მსჯელი საველქუტლშოთა თქსთა.

სელნი უდგენით მაშ ჯელმწიფესა დიდსა,
საშ-ლექს-საცნონი, მათ, ყოველობითთა ნივთთა.

ეთერებრივად მაცეცხლებელი სიტყვა

ესე, ს ტ ა გ ი რ ა ს ა ლ მ ო ნ ო რ ჩ ი ს ა ბ რ ძ ნ ი ს ა

ეგარმცველზღუდა ყოვლთ აგებულთა მყოფთა,

ეგანმარტეზხა და ვ ი თ, ჰ ა რ მ ა ნ თ ა ბ რ ძ ე ნ ს ა .

ესევე ახსნით აწ იქსტა ქართველთა წესსა.

ლიტონი არაა, მოგებხრათ შელექსულ სიბრძენა:

ლოდოვანს სდევნის, საენოსა სულისასა,

ლამპარ უტნოთა, მოსილთა მრჩობლად ღამითა

ლავანოსიან სუნ-საყნოს კეთილ მათდა,

ლაგრიითს მსგავსნი წრფელ-ყვენს სავალნი მათნი,

იწადოს თუ ვინ ლექსთ-ყრილობისა ცნობა,

ინდალმას სცეს მან მაღალ-ბჭობისა ძალნი,

იმსტროს განმკაცვრით სიტყვათ შეჯრისა გვარნი

იროიკულნი ქსულნი, იწვართოს წესით,

იცნოს: მთხვეელისა სახელი იანბიკუროს“. 1—4 გვ.

სტრიქონების თავში სინგურით დაწერილი დასაწყისი ასოები იკითხება:

„დ ო ს ი თ ე ო ს ნ ე კ რ ე ს ე ლ ი.“

3. და ვ ი თ უ ძ ლ ე ვ ე ლ ი ს „პერიარმენიას“ წიგნთა შემოკლებული ახსნის.
ტექსტს დართული აქვს:

„აღმოსავლეთის ეკლესიასა, სოფელსა შინა დანოასასა ჭმნილი საკვირველება.
მ ა რ ი ა მ ი ს ა გ ა ნ ქ ა ლ წ უ ლ ი ს ა .

— აღმოსავლეთის სოფელსა, სახელით დანოსა, იყო ეკლესია საემპისკოპოსო მარ-
რიამ ლთის მშობელისა. მას ეკლესიას ყავდა იკონომოსად მ ო ნ ა ზ ო ნ ი თ ე ო -
ფ ი ლ ე ...“

წყ დ ე ბ ა : „...და ამას უკან მოიხსენა ღმერთმან თეოფილეს სამსახური და ერთ-
გულედა და ქერისა და თბოლზე მოწყალედა. შეუგდო გულში სინანული...“ გვ-
183—184.

ანდერძები: 1. (მთარგნელებისა): „თქვენ, ჩვენდა საყვარელო მოყვარელო სი-
ბრძნისანო, მ-ი, ქართლოსიანო ბრძენო! მოიხილეთ სიტყვასდმო ჩემისა და
გკადრენ მე ლექსნი, მახარებელნი თქვენ, მეცნიერთანი!

აჰა, წიგნნი, მანათლებელნი გონებათანი. აჰა, იპყართ ჯელითი-ველად ორი და.
ორი და იქმნებთან ოთხნი, და შეიკონეთ ბრძნისა გონებისა თქვენისა წიალთა, ვი-

*) თუ ძნელსა?

ნათგან გიშობენ თქვენ საზრდოთა სიტყუსათა სიტყულნი ესე, რომელ არიან: რიტორებაჲ; საზღურისა წიგნი, პორტირისა ახსნა და ესე ახსნა პერიარმენასი. მიიღეთ! გიძღვნიტ ჩვექ, მდაბალი მუშაკნი და მოღვაწენი თქვენდა სატოფიალოთანი, მთარგმნელი ფილიპე და მწერალ-მწებრებელ-მოღვაწელ დოსითეოს. აჰა, მიიღეთ და გაკურთხოს სულმან თქვენმან, ამინ.

სრულ-იქნნა თარგმანებითა ორი ესე წიგნი ჰარმანთაგან ქართველთადმო, რომელ არს ახსნა პორტირისა და ესე ახსნა პერიარმენასი, ქკს ჩამბ, თვესა ივნისსა, ივ. 175 გვ.

2. (გადამწერისა:) „ადიწერა ქალაქსა ტფილისს, ფებერვალს კ, კელითა ანჩისხატის დეკანოზის ალექსის ძის გიორგისათა. მხილველთა შენდობის მოქენე, ქკს უნა.“ გვ. 177.

ეს ანდერძი დაწერილია კალიგრაფიულად, დიდი (მხედრული) ჩართული ასოებით. ანდერძის ტექსტის ქვეშ, მელნით მიწერილია ამავე (ანდერძის) ტექსტი, თ. ჟორდანიას ხელით.

მხანწერი: „(აქ ერთი ფურცელი აკლია).“
მე-9 გვერდის ხეშო ნაპირზე, მელნით, სერგი გორგაძის ხელით (მასვე გაუკეთებია ხელნაწერის ფურცლობრივი ჰაგინაცია—92 ფ).

(278)

ხელაშვილი, იონა, წიგნი ქორწინებისა. 1832

გვ. XX, 142; 20 x 15,5; ქალაღი; მაგარი მუყაოს ყდა; მხედრული; დასაწყისი ასოები სინგურით, ასომთავრულით; 1832 წელს; დაუწერელია: 1—V, IX, XX, 18, 126—142 გვ.

„წიგნსა ამას ეწოდებ ი[ს] მექორწინეთაგან სულიერი ყურადღება.“—„ქორწინი იყო კანას გალილესა და მუნ იყო დედა იესოსი...“ „აჰა, ძეო მეფისაო ოქროპირო! თქვენდამი კინილა და უწინარეს ჩემსა უწყებულ არს ძქმლისა აღთქმისაგან, რომელ ღმერთმან მხოლოდ-შობილისა თვისსათუხ დაწადა სოფელი...“ გვ. 19—119.

- შენიშვნა: 1. ტექსტი საღმრთო წერილის ციტატებით არის აკრეფებული.
- 2. 95—96 გვ. იონა ხელაშვილი იხსენიებს ოქროპირ ბაგრატიონის წინაპრებს: დავით აღმაშენებელს, თამარ მეფეს, ლუარსაბსა და ქეთევან წამებულს, როგორც ქრისტიანული სათნოების ნიმუშებს.
- 3. ტექსტს წამძღვარებული აქვს:
 - ა. „აჰა, წიგნსა ამას ეწოდების მექორწინეთ ყურადღება, ამაღ, რომელ, სამღთთა შეუღლებულთათუხ მეტყუტმებს, ვითარც კრმისათუხ, ეგრეთვე ცოლისათუხ...“ გვ. IX—XVII.

თავდება: „თქმუნ, მკითხველთათუხ, ჩვენსა აღმოსავლურისა ეკლესიისა შილთათუხ დაწერე წიგნი ესე. იონა, იერო-მონაზი, მ[ღუდელ] მ[წირობონი].“
ბ. „უმაღლესისა მეთასამეტე მეფე გიორგის ძეო ოქროპირო!
იმრთვეველეთ! ესე მცირე მწველილ არმაღანი, საღთო წერილებთა ახლისა და ძქმლისაგან მოძღვანებული, რომელსა მონრთმველობ თქმუნთა მშობელთა, უმაღლესთა მეფეთა, მოწყალებით აღზრდილი: მეორე მეფე ირაკლისაგან და შემდგომ მის უმაღლესობისა ძისა მისისა უმაღლესისა მეფე გიორგისა, რომელ აღზარდეს მათ. ნეტარსახსოვართა ჰაჰამან თქმუნმან და მამამან თქმუნმან ახლითა და ძქმლისა აღთქმებითა; რომელთაცა მიზეზითა კურთხეულმან ალექსანდრე იმპერატორმანცა წარმავლინა წმიდა ალექსანდრეს აკადემიაში, ხონიშნობითარე! სუქართველოს მემკვიდრე დავით, მეფის ძის, უგანათლებულესისა ძმისა თქმუნისათა, ნეტარხსენებულისა, რომელმან ორთა კურ-

თხვეით სახსოვართა წყალობანი განმიბაზლა, კურთხევით სახსოვარმან დავით, მეფის ძემ და ყოველთავე მეფეთ ძეთა და ასულთა, აქარე მობრძანებულთა... პეტრე დი დისა და შენებულ ქალაქსა შინა ყტქს წყალობანი თუსნი, ჩემდა მომართნი...“

„... უგანათლებულესო! ოდესცა გიახელ აქარე მეთცხრამეტისა საუკუნისა! ქმეექესსა წელსა, იანვრის კ-ს, უგანათლებულესმან მიხაილ, მეფის ძემან, მიმილო თუსსა საილსა შინა და მზრდიდით და წყალობას ყოფდით ჩემზედა, ვითარცა ძმანი თქტქსნი უგანათლებულესნი. ეგრეთქტ თქტქსნი, მცირე წლობისა ჟამსა; უგანათლებულესი ილია, მეფის ძე, რომელ სულიერად და მოწაფეთა[?] და შემძინა ხტასტაგნიცა, რომლითაცა შეემახდე ექესსისა თუმნისა ხატი მაცხოვრისა, მძიმედ მოოკვილი სპეკალებითა ფერად-ფერადითა...“

ვლადადებ... უკეთუ დავივიწყო წყალობა იტქრისა[ივერიისა?] თქტქსნისა მეფეთი და თქტქსნი, ყოველთა ძეთა და ასულთა... დაივიწყეს მარჯტქსნი ჩემი მალდამანი! უკეთუ დავივიწყო თქტქსნი ყოველნი, ცასა ქტქსმე მყოფნი და რომელთაცა შეისტქნეს!

... ძეო მეფისაო! მე ვლამოდი მცირე ქარტითა მოლოცუათა. გარნა... ლუარსაბ პაპისა თქტქსნისა ძის ძემან, მეფის ძის იულონის ძემან, ლუარსაბ მიბრძანა, რათამცა ... ქადაგებისა შემზავებულად ვქტქსნა წიგნად, საუკუნოდ დაშთომად აღმომკითხტლთა... და ცხონებად ჩემ გლახაკისა მემხოლოისა სახელთა თქტქსნის უგანათლებულესისა თანა- ხსენებად ჩემ, მლოცტქსლ-მწირუტქსლისა ცა გებდ იონა გლახაკისა...“

ეგრეთქტ უმაღლესსა დედოფალსა საქართტქსლოესა, მარია მგორჯისა ასულსა, მოულოცეთ, დედასა თქტქსნისა... ღმერთმან... მხიარულ ჰყოს ქორწინებითა თქტქსნითა... რომლისა გულსა განვლო მახვილმან მწუხარებისმან, მრავალბეგრულ სახედ; რომელი მიერითგან სტამს პურსა ცრემლითა... და სტამს ცრემლითავე, გარნა სრულიად ითმენს ქრისტეს მიერ, დიდ სულგრძელებითა დასკარგთა მათ, რომელთა ფას-დება არ ძალუდს სრულიად სოფელსა; გარნა მხურვალე სიყუარული ღთისა და შვილთა და გამოზრდა თუსისა ერისა, მწირმ-ხსემითი და გლახაკთა და უპოვართი, რომელთაცა გამოზრდა და მდელი ღთისა სცავს უმაღლესსა დედოფალსა, დედასა თქტქსნისა, ძეო მეფისაო, ოქროპირო... ეგრე განამკაცრეთ მეუღლე შენი, უგანათლებულესი მეფის მძალი. ანა პავლეს ასული, რათამცა დედასა თუსსა... დედოფალსა მარია მგორჯისასა ასულსა მოხუცებულთა სიყუარულითა თუსითა და მსხტარებითი! პატრიისცენითა თუსითა მოუქციოს დღენი იგი, ოდესცა იხარება და იშტქსნა გვრგუნოსანი სახლსა ზედა ქართლოსისასა და აოსიანთა და კავკასიისა და ერევანისა და განჯისა და სულთნებისა და ერისთავებისა და ელებისა და სხტათა და სხტათაზე. რომელ არა შეილნი მისცემენ ზეგარდამო კურთხევასა, არამედ მშობელთაგან იკურთხებიან შეილნი და მძალნი.

ეგ სახედტქს მოლოცტქსლოთ თქტქსნდამო, უგანათლებულესნი ძეო მეფისანო: ილია, კაცო ღთისაო, ირაკლი, ეკლესიისა შემამკობელო, და ასულთა მეფისაო, უგანათლებულესო სახე მონოზონებისა დედათა შორის, ბრძენო თამარ, მონაცელეო წმიდა მკარინა მეფისასა, რომელი უგალობს ეკლესიასა იტქრისასა.

თქტქსნი მარად მლოცველი იონა, მდღელმონოზონი.

წელსა 1832-სა, თქტქსა იანვარსა გვ. 1—17.

გ. იონა ხელაშვილის 43 თხზულების ნუსხა. გვ. VI—VIII. შდრ. S—267, 277.

დ. მეფის ძის თეიმურაზის მიძღვნა:

„ინეტარების განბრძნობილი გონებით...“ გვ. X; გვ. 124.

შდრ. S—254, შენ. 8 ე, S—267, შენ. 10.

4. ტექსტის დართული აქვს იონასა დმი მიძღნილი ლექსები (გვ. 120—125.)

ა. მირიან ბაგრატიონისა. „იამბიკონი ლოცუამან ანა.“

იყავნ ხსენება დღეს...“ გვ. 120.

შდრ S—254, შენიშ. 8—3

ბ. „მეფის ძის იონესაგან.—დღეს აღმოცენდა“... გვ. 120—122.

შდრ. S—254. შენ. 8—დ—ე.

გ. იონანე ბაგრატიონისაგან. —ივერისა ნორჩსა ვახსა...“

შდრ. S—254, შენ. 8—ბ.

- დ. [სვიმონ „ტაბიძისგან].—სიმდაბლით გიძღვნი...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—გ.
- ე. „თქმული პეტრე ლარაქესგან.—აღპსრული...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—ზ.
- ვ. სოლომონ რაზმაძისგან.—„მალისა ძეო...“
შდრ. S: 254, შენ. 8—შ.
- ზ. მეფის ძის თეიმურაზისგან.—ილუაწა ოდეს...“ გვ. 124.
აქვე მეორე ლექსი თეიმურაზ ბაგრატიონისაგანვე:
—„იდიდებიან ქრისტეს მოსახელნი...“ გვ. 124—125.

(279)

280

ბაუმეისტერი, ფ. ქ., ლოლიკა, მეტაფიზიკა. 1794—1796

1, 205 ფ; 20,5 × 16; ქალღი (მოცისფრო); ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა, ტყავის შესაკრავების ნაშთით, მხედრული; სათაურები სინგურით, ასომთავრულით; გამოსაყოფი ადვილები ზოგან ნუსხურით; 1794(92 v)—1796 წწ. (205 r); თარგმნილი ანტონი I-ლის მიერ; გადამწერი: იოანე ოსყოფილი (92v, 205 r); დაუწერელია: 1r-v, 92—94r—v.

1. ბაუმეისტერი ფ. ქ. ლოლიკა. „ნაწილი პირველი ლოლიკისა სათეორეთიკო ანუ სამთათეს მოქმედებათა გონებისათა. თავი პირველი. მოგონებათათეს ანუ იდიათათეს. §: 29.

— პირველსა ვიდრემე მოქმედებასა გულისწმისყოფისა ჩრისასა მარტივად მოგონებად ანუ იდიად წოდებულეყოფთ, რომელიცა არარაამე სხუა არს, თუნიერ ნიეთისა რაფშააქ?!], გონებასა შინა გამოხატუა, გარდა დამტკიცებისა და უკუთქმისა...“ 10v—92r.

შენიშვნა: ლოლიკის 1 ნაწილს წამდღვარებული აქვს:

ა. „თავი პირველი. წინასიტყუა ფილოსოფიისათეს და ნაწილთა მისთა. § 1.—ვინაჲთგან აწ შრომა ჩენნი არს ამას შინა, რათამცა ყოველნი ნაწილნი ფილოსოფიისანი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით გაეკარგენითმცა...“ 1r—8r.

—წინასიტყვაობა“ შედგება ორი ნაწილისაგან და 18 პარაგრაფისაგან.

ბ. „წინასიტყუა. ლოლიკისათეს და ანუ გულისწმისყოფისა ფილოსოფიისა. § 19.—წინადავსდებთ უკუწ რომელთაზე დადებულეებათა უკეთესგულისწმისყოფად ლოლიკისა...“ 8v—10v.

2. პარაგრაფებად დაყოფა დაცულია პირველი წინასიტყვაობიდან მოყოლებული (1r) ლოლიკის ტექსტის ბოლომდის (მთლიანად, 221 წ.).

3. „ანდერშში“ ამოშლილია გადამწერის გვარი (იხ. ქვემოთ).

ანდერში (გადამწერისა): „ალიწერა წიგნი ესე ლოლიკა სადიდებელად ღმრთისა და უთესლოდ მშობელისა მისისა მარიამისა ჯელითა იოანე. . . . ოს-ყოფილისათა. სრულ იქმნა ოკტომბერს 17, წელსა 1794.“ 92v.

2. ბაუმეისტერი. მეტაფიზიკა.—თავი პირველი. პირველთათეს დასაბამთა კაცობრივისა ცნობისათა. § 9.—ონტოლოლიასა თანა-ადს დადგინებად უპირველესნი კაცობრივისა ცნობისანი (§9.). ხოლო ყოვლისა ცნობისა კაცობრივისა ორნი ვიდრემე არიან დასაბამნი: პირველი ვიდრემე არს წინააღმდგომ-თქმისა, ხოლო მეორე—კმაჲსა მიზეზისა...“ 97r—205r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს, ქვემოთ, მთავრული ასოებით სწერია: „დასას-
რული ყოველისა მეტაფისიკისა.“

2. „მეტაფისიკა“ ოთხი ნაწილისაგან შედგება:

I. „ონტოლოლია“. 97r—134v.

II. „კონზოლოლია საზოგადო.“ 135r—146r.

III. „პნევმატოლოლია პსიხოლოლიისა.“ 147r—191r.

IV. „ლთისმეტყულება ბუნებითი.“ 191v—205r.

3. ანტონი I-ლის თარგმანის ეს ნუსხა ზედმიწევნით იმავე შედგენილობისაა, რო-
გორისაც A 1302, აწერილი A კოლექციის „აღწერილობის“ IV ტომში, თბ. 1954,
გვ. 375.

4. ამ ნუსხასაც, მსგავსად A—1302-ისა, ნაპირებზე ახლავს ანტონი I-ის მრავალი
სქოლიო, განსაკუთრებით „მეტაფიზიკის“ ტექსტს.

5. იოანე ოს-ყოფილი ანტონის მიერ შემოღებულ 2 ნიშანს ხმარობს.

შდრ. ლოლიკა: H 231, 255, A 1300; მეტაფიზიკა: H 212, 337; A 1302.

ანდერძი (გადამწერისა): „სრულიქმნა ნომბერს 10, წელსა 1796, იოანეს სგან...
ოს-ყოფილისა“. 105r.

შინაწერი: „იგავი 3. „მეტარ-არს კაცი, რომელმან ჰპოვა სიბრძნე

13 და მოკუდავმან, რომელმან იხილა გონიერება.

14 ეცე უმჯობეს არს მოგებად.

15 ვიდრე ოქროა და ვეცხლი საუნჯისა,

უპატიოსნეს ძვრფასისა ანთრაკისა.“

ტექსტის ხელით, მეტაფიზიკის ტექსტის ქვემოთ (ბოლოში) 205r.

შდრ. „ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა“, IV, თბ.—1954 (A კოლექცია).

№ 1302, გვ. 375, სადაც ამ ტექსტს ქვეშ უწერია „ანტონი“.

(280)

281

ვახუშტი, საქართველოს ისტორია და გეოგრაფია. 1774

I—II, 294 ფ.; 19,5 × 16; თხელი ქალაღი; წითელი ტვიფრული ტყავით შემო-
სილი მაგარი მუყაოს ყდა; მხედრული; დასაწყისი ასოები და გამოსაყოფი ადგილე-
ბი სინგურით; 1774 წელს; ადგილი: „სანკტპეტერბურხი“; „მადალაშვილის ნიკო-
ლაოს მდივნის ნაწერს დედაზე.“ (291r); პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ
სტუდენტთა ბიბლიოთეკიდან; ექსლიბრისი: ბ. პ. უ. ქ. ს.—თავფურცელზე და 291r;
დაზიანებულია: 1.

ვახუშტი. საქართველოს ისტორია და გეოგრაფია—
ტომობა და ჩამომავლობა ქართველთა და ცხოვრება
მათი, რომელი ეწოდების წიგნსა ამას ცხოვრება ქარ-
ლისა, ნოეს ძის იაფეტის თესლითგან ვიდრე ქართლოსისა
და ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა-
მათთანი.

— აწ ხნეთათს ვიწყოთ ძუძლითგან ახლადმდე საქარ-
თულსოხსა ზნეთა, ჩუშლებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა
და შემდგომად განყოფილებისა, რ წესნი მთავრობათა საქართულსოხსათა
არიან დასაწყისთაგანვე, ვითარცა ვიუწყებთ: ამა ეამს მისცა ჰაოს ძმათა
თქსთა წილნი ქვეყანათა...“ 1r—286r.

წყდებდა: „წელსა ქრისტეს აქათ ჩამდ, ქართულს უღბ წარმოველინა ხონთ-ქარს [განძი დიდი—გამოტოვებულა], რათა წარმოველინოს ლეკთა იგი. ამას მიერთო: ამილახორი გვიცა. ესმა ესე ხანს ტფილისისას ალიხანს; შეკრიბა ყიზილბაშით და მოუწოდა ქართველთა და მეფეს თეიმურაზს კახეთის სპით. მერმე შეკრებულნი მოვიდნენ ყოველნი იგი გორს.

ხოლო ოსმალნი იდგნენ რუისს და მოვიდნენ თედოწმიდას. მიეგება ხანი მეფით თეიმურაზით და ქართველ-ყიზილბაშით. იძლივნენ ოსმალთაგან და შემოვიდნენ გორს. მოვიდნენ ოსმალნი, მოადგნენ გარს და წარგზავნეს სპითა დიდითა საჯანძურო იგი ლეკთა შინა—და წარუძღვანეს დაღისტნელი ბელადი მალაჩი და სხვანი ოსმალნიცა.

ესე აცნობა ხანმა მეფის თეიმურაზის ძეს ირაკლის. ესე შეკრბა მყის კახითა და ავღნით და შეუკრა არაგვის პირის ქალა მოსრულთა ოსმალთა და ლეკთა ამათ. დილას, რიქრაქს ოდენ ეწყო; დაუწყეს თოფითა ცემა; აოტნეს ოსმალ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს მრავალნი და დევნა უყვეს, კიდრე ქსანდმდე. გარნა წარიღეს საჯანძურო იგი და მივიდნენ რუისს ლტოლვილნი იგი.

ამის მხილველი უსუფ-ფაშა აიყარა და წარვიდა, ვითარცა მეოტი. ხოლო ხანი და მეფე თეიმურაზ გამოვიდნენ გორიდან, აღიღეს ალაფი ოსმალთი მრავალი, არამედ არა დევნა უყვეს. შემდგომად მოიქცნენ ესენი ტფილისს და აცნობეს ყოველი ყოფილი შანადირს. ხოლო ესე განიხარა შანადირ და მოსცა მეფეს თეიმურაზს ქართლი და ძესა მისსა ერეკლეს კახეთი.“ 285 v.

„შემდგომად მოვიდა ტფილისს მეფე თეიმურაზ ქვს აქათ ჩამდ, ქართულსა უღბ.

და ამასვე წელსა, აგვისტოს ია მოკდა კზნი იკოლა ოს ხერხეულიძე დამავე წელს, აგვისტოს, იქმნა კათალიკოზ პატრიარხად მეფის ძე ანტონი; არამედ ქუთათელ მითროპოლიტად იყო პირველ. ბიძამ და ძმამან მოსცეს კათალიკოზობა და შანადირმაცა ნება-სცა და უბოძა.

არამედ მეორეს წელს იცხო მეფედ ცხებულობით მეფემ თეიმურაზ, თთვესა ოკდომბერსა, ა. ქრისტეს აქათ ჩამდ, ქართულსა უღბ. და სცხო ამან, დისწულმან თქსმან, კათალიკოზ-პატრიარხმან ანტონიმ, ქართლისა და კახეთისა ეპისკოპოს-წარჩინებულთა მთავართა ნებითა, მცხეთას და იქმნა ცხებულ.“

შენიშვნა: 1. შედგენილობა (დ. ბაქრაძის 1885 წ., თ. ლომოურისა. და ნ. ბერძენიშვილის 1941 წ. და ხ. ჭიჭინაძის 1913 წ. გამოცემათა მიხედვით)

ა. „ტომობა და ჩამომავლობა ქართველთა“, რომლის პირველ ორ სტრიქონს მისდევს ვახუშტის შრომის მთელი ის ნაწილი, რომელიც მოთავსებულია დ. ბაქრაძის გამოცემის 2—27 გვ. 1r—18r.

ბ. [„ძველი ისტორია საქართველოსი. თავი პირველი.] „ნათესავთა აღწერილისა წილთათვის სწერენ: ხოლი ქართლოს იყო ნოეს ძის იაფეტისაგან...“ (ნაბეჭდის გვ. 28—105). 18r—62v

გ. [„თავი მეორე გვარამ კუროპალატი (575—600). ხოლო ძენი ბაკურ მეფისანი...“ დ. ბაქრაძის გ-მა, გვ. 156—172]. „შემოსვლა ქასრესი. ხოლო ძენი ბაკურ მეფისანი...“ „ინდიკიონსა შ.“ (62v—63r.) „ბაგრატოვანთ გამგეფება. თავი მეფობისა არს მათისა. მეფობა ოცდამეათცხრამეტეტე.—ესე გვარამ ბაგრატოვანი იყო მეფედ საქართველოსა. ამან იმეფა ოცდახუთი წელი. ესე იყო ფრიად მორწმუნე და მაშენებელი ეკლესიათა. ამავე მოჰუდა კზროსიმონ და დასვა კზრად სამოელ. ამათ ბაგრატოვანთ—დავითიანს-ოლომონიან ბაგრატოვანობა და ჩამომავლობა ვითარ არის, ან მოსვლა ქართლს, სამცხის აღწერაში იკითხვ, ვინათგან პლ მოვიდნენ. „თიატრის მატანიის“ მწერალი მოწმობს, რომ იუსტინე კვისარმან მოსცა შეწვევა სომეხთა და გიორგულთა სპარსთა ზედა, რომელი განამართლებს აქა წერილსა. შვილთ ბაკურ მეფისათა დაიპყრეს კახეთი და შერეთი და ერთობდნენ! მუნ...“ 63r—83v.

დ. [„IV. თავი მესამე. მეფე დავით აღმაშენებელი (1089—1125). დაჯდა ძე გიორგისა მეფედ წლისა 16...“ 173—237].

„წმ. მეფობა ორმოცდამეთხრამეტე. — დაჯდა ძე მეფის გიორგისა დავით. აწან, იმეფა წელი ორმოცდაერთი, იყო წლისა ათექვსმეტისა, რომლისა გამეფებისა წელი და აღსასრულისა წელი და დღე წერილ არს მით ორმოცდართმ წელი...“ 83v—115r.

დ. [V. თავი მეოთხე. მეფენი დავით IV ნარინი (1243—1259) და დავით V: (1243—1269). 238—307. ხოლო მეფობდნენ ორნივე ესე დავითნი...]

„მეფობა სამოცდამეექვსე. მეფენი დასხდნენ დავით და დავით. ხოლო ლაშას ძემ... იმეფა წელი ექვსი...“ 115r—159v.

ე. „უწყებულეება მკითხველთათვის. — უწყებულ იყავნ. რამეთუ ბრწყინვალთა მეფის გიორგის ცხოვრება და მას ქვევითთა მეფეთა არღარა მოიპოვების...“ 160r—167v.

შდრ. ხ. ჭიჭინაძის 1913 წ. გამოცემაში გვ. 3—15.

ვ. „აღწერა აწინდელისა ქართლისა სახლრითურთ, მითომდინარეებით, ადგილთა და მას შინა შენებულეებათა. — ვინათგან სახელნი და აღშენებანი ვისით იქმნა ქვეყანისა ამის აღსწერნით, აწ ვიწყით თვითველთა წარმოთქმად...“ 168r—207r.

აქ არის მხოლოდ ქართლის აღწერა. შდრ. ვახუშტი. აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. თ. ლომოურის და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით. თბ. 1941, გვ. 33—85-

„შემდგომად სამეფოდ და ხუთსამთავროდ განყოფისა ცხოვრება და ქმნულეება მეფეთა ქართლისათა. დასაბამითგან: რომელსა ჭიჭი, ბერძულსა ხმოვ, ქრისტეს აქათ ჩუაჲთ, ქართულსახუთასიანს ქორთიკონსა რწჲ, ინდიკტიონსა ბ. მეფობა ბ. — ხოლო შემდგომად მეფის გიორგისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინათგან გამეფდა ბაგრატ იმერეთს...“ 207v—286r.

შდრ. „საქართველოს ცხოვრება“. ხ. ჭიჭინაძის გ-მა. თბ. 1913. გვ. 16—145.

2. ვახტანგ VI-ის ძმის, იესეს მეფობის თხრობა ამ სახით არის წარმოდგენილი ნუსხაში: „მეფობა ოთხმოცდამეთხრამეტე. მეფე იესე. აწან ოთხი წელი იმეფა ტფილისს, ქუეს აქათ ჩიდი. ქართულსა უბ. — ხოლო იყო მწნე, ახოვანი, ჰაეროვანი, მოწყალე, უხვი, მალალთა და მდაბალთა მიმცემი. ლხინ-სიხარულთა, განცხრომათა მოყვარე. სამდგდელთა პატივისმცემელი. და დალოცეს ყოველთა ქართველთა და გარდაყარს ოქრო და ვეცხლი მრავალი დიდებულთა და წარჩინებულთა ყოველთავე. არამედ ესე წესი ძველადვე იყო საქართველოსი და უყოფდიან ესრეთ ყოველთა მეფეთა, ხოლო ყაენისაგან აღიყულისანად წოდებულნი და იყო ესე ფრიად მოქცეული მამადიანობასა ზედა...“ 269 r-v.

(ამის ქვემოთ — გამოქვეყნებული ტექსტისამებრ და შემდეგ ისევ განსხვავებულია:) „მიუწერა მეფემ იესემ და ყოველთა ქართველთა წარჩინებულთა, ყაენსა... ხოლო იესე მეფე, მშვებელი და... შექცეული ლხინ-სიხარულთა და გაცემათა და მღერათა, გარნა მქცევი დიდებულად. ხოლო სიკაბუითა და ამაყობითა წაჰგვარა ცოლი დედის ბიძასა თუსსა ქაიხოსრო ამირეჯიბსა. ბებინს ძმისწული თუსი, ასული ერასტი მდივანბეგისა და ჯავა. იგი ხარჭად. და მოიყვანა... ყაენის ბრძანებით და მოთხოვით მეფის ირაკლის ასული... მოვიდა ლუარსაბ [სასაბეტი]... წინაშე მეფე იესესა საგარეჯოს, არამედ ესეცა [?] მოიქცა უქმი... წარმოავლინა ბტარვალი ყაენმართა შეიპყრას იესე მეფე...“ გვ. 269r—270v. შდრ. ჭიჭინაძის გ-მა, გვ. 120—122

შდრ. H—1381 ხელნაწერი, რომლის ტექსტიც აქედან (S—281) უნდა მომდინარეობდეს. იხ. H კოლექციის „აღწერილობის“ III ტ. თბ. 1948, გვ. 341. საყურადღებოა, რომ იესეს ეს გადაკეთებული დახასიათებაც არ ჩაუთვლია დამაკმაყოფილებლად ვიღაც მკითხველს და კიდევ მიუწერია: „გრცხვეიოდეს, გარდამწერო! დედანშებ ცოლი სწერა, რომლისა მახსოვარნი დღესაც არიან. თავადის ქალი სხვას ვის სჯდომოა ზასად!“

3. როგორც ეს ე. თაყაიშვილს აქვს აღნიშნული (ОПОП, ტ. II, გვ. 681) S—281 ხელნაწერის ნუსხა ზანსხვადედა ვახუშტის ნაშრომის სხვა ნუსხებისაგან: 1. ამ ხელნაწერში „ქართველ მთარგმნელთა“ შესახებ ცნობები სხვადასხვა ადგილას, სხვადასხვაგვარად აქვს შეტანილი, 2. აქ არის ისეთი ცნობები, რომლებიც არ მოიპოვება სხვა ნუსხებში (ხოც მათგანი, უმკველია, არც ვაჭთენის ვახუშტის—ე. თაყაიშვილის აზრით).

უფრო დაწვრილებით აქვს აწერილი ე. თაყაიშვილს ეს ხელნაწერი „არქეოლო-
გიური მოგზაურობის“ პირველ წიგნში (ტფ. 1907). გვ. 96—100.

4. ვახუშტის ტექსტს დაართული აქვს:

ა. „ხოლო ესე ქართლის ცხოვრება პირველვე მეფეს ვანტანგს თვთვე-
თებინა ქართლს მყოფობასა და მერმე რუსეთს ძველთა გუჯრებთა და ცხოვრებათა
და მოხუცებულ მახსოვარ-მეცნიერთა საქართველოს კაცთაგან დიდის გამოკვლე-
ვით და გამოძიებით გულსმოდგინედ ეკეთებინა, რომ საქართველოს ცხოვრება ნოეს
შვილის იეფეთის(!) ქართლოსიდან აქამომდე რა როგორ ყოფილა, ან მეფენი ვინა
მსხდარან და ან რა ჟამები და დრონი ყოფილან. ბატონის შვილის ვახუშ-
ტის თანხლებით ეკეთებინა და აღარ დასცალბობოდა თანამედრობისაგან სიკვდი-
ლისა. მერმე, მეფე რომ ასტრახანს გარდაცვალებულიყო, ბატონის შვილს ვახუშტის
შეესრულებინა და არს აქ მეფის ირაკლისამდე, და ამას იქით, რაც იქმნას ქვეყანასა
ამას საქართველოსა შინა, მატიანეთა მწერალთ აღწერონ.“ ტექსტის ხელით, 287r-ს
პირველ თორმეტ სტრიქონზე (დანარჩენი სტრიქონები დაუწერელია).

ბ. „მეფეთა ყოვლისა ივერიისათა, ანუ საქართველოსათა,
გინა გიორგიისათა, რომელთა ესე სამინი სახელნი ერთ სა-
ხელად ქვეყანასა ამას ეწოდა ყოველთა საქართველოთა, და
ვინცა პირველითგანვე მეფენი იყვნენ, აწამას ქვეით აღიწე-
რება რიცხვთ, ვითარ რამდენნი წელნი იმეფეს და იცხოვრნეს
ქვეყანასა ამას:

	რიცხვი მეფეთა და სახელი	იმეფა წელი	დასა- ბამით- გან	ქრის- ტეს აქეთ	ბერძულსა	ქარ- თულსა
ა	მეფე ფარნაოზ	სამ,გე	ქქე%		ქ'ხვ	ფიდ
ბ	მეფე საურმაგ	ოე	ჩღპს(?)			
გ	მეფე მირვან	ნ	ძელს			როზ
დ	მეფე ფარნაჯობ	ით	ძენვ			რჟა
ე	მეფე არშაკ არშაკუნინი	იბ	ძყდშ			სგ
ვ	მეფე არტაგ	იე	ძყოგ			სიშ

288r—290r.

თავდება: „უღ—უფ მეფე ბაქარ ვ წელი იმეფა და მეფე ვანტანგ მოვიდა
სპარსეთიდან ქ'ეს აქათ ჩღვ, ქართ. უშ. იმეფა ქართლს ყოფაში დ წელი და წარ-
ვიდა რუსეთს ქ'ეს აქათ ჩღვდ, ქართულ: უიბ.

ხოლო ოსმალთ დამპყრეს ქართლი და ფაშები მრავალნი გამოიცვალნენ მეფებად
და ბატონებად და აოჭრებდენ ქართლს. ხოლო შანადირის ჟამს ხანები სხდებოდენ
და უმეტესი მწუხარება და ჭირი იყო ქართლსა შინა.

ქ.ზ. ხოლო მოსცა მეფეს თეიმურაზს შანადირ ქართლი და ძესა
მისსა მეფობა კახეთისა, ქ'ეს აქათ ჩღმდ, ქართულ უღბ, ხოლო წარვიდა რუსეთს,
მეფე თეიმურაზ ჯელმწიფეს იმპერატრიცას ელისაბედ პეტროვნას
წინაშე, თვესა აპრილსა ა, ქ'ეს აქეთ ჩღდ, და მიიცვალა სანქთპეტრებურსს, წელსა
ჩღდბ, თთვესა იანვარსა-შ. და წარმოიღეს და დამარხეს ასტრახანს, სობოროში,
ხოლო ძესა თუსსა, მეფეს ირაკლის დაუტევა ქართლი და ჰგვის, ადიდნეს
ღმერთმან და სუფევითამცა იყოს უკუნისამდე.“ „ხოლო შემდგომად უკმოიქცა რუ-
სეთიდან, დიდის ბატონით მიღებული დიდს იმპერიაში და რუსეთის ეპარხია ერ-
წმუნა ვლადიმერისა კათალიკოზ-პატრიარხს ანტონის, მეფის ძეს. და
მოვიდა ძმასა მისსა მეფეს ირაკლის თანა სიყვარულითა მისითა წელსა ჩღდდ, ქარ-
თულსა უნა.

ხოლო ცხოვრებს ქართლსა შინა, თუსსა ტახტსა ზედა საპატრიარხოს მრწმუ-
ნებელი.“

ანდერძი (გადამწერისა): „მაღალა შვილის ნიკოლოს მდივნის ნაწერს
დედაზე გარდავსწერე წელსა ჩღოდ 1774, თთვესა იანვარსა კდ. სანკტპეტერ-
ბურსს...“ 291 r.

აბბატი მილოტი, ყოვლად ზოგადი ისტორია. I. 1833

194 გვ.; 21 × 17,5; ქალაქი (მეტად მდარე ხარისხისა); მუყაოს ყდა; მხედრული [1883]; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იესე გარსევანიშვილის მიერ, დავით; დადიანის დავალებით. დავით დადიანის წიგნთსაცაიდან.

„აბბათ მილოტი“, „ყოვლად საზოგადო ისტორია“. ძველი ისტორია. ნაწილი პირველი. ზოგადნი შესწავებანი ძუშლთა ერთათვის.—ძუშლნი გამოწვევნი დიდითა ნაწილითა მოუთხრობენ ესევეთარისა დროსათვის, რომელსა შინა პირველნი კაცნი განთესულნი ჰრონიებდნიან მალნარებად, გარემოცულნი საშიშოებითა...“ გვ. 23—189.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ყოვლად ზოგადი ისტორია. ძუშლი და ახალი, დასაბამით სოფლისათ ვიდრე აწინდელ ჟამამდე. რომელი იპყრობს პირველთა ოთხთა ნაწილთა შინა ისტორიასა ეგვიპტელთა, კიტაელთა, ასსურთა და ბაბილონელთა, ფინიკიელთა, ებრაელთა, მიდთა და სპარსთა, ჰინდთა, სკვითთა და [კელტაჲ?]. ბერძენთა, ჰრომთა და კართაღნელთა, შერატამებითურთ ზოგადთა სხალითა სხვათა ძუშლთა აზის ერთათვის; ხოლო შემდგომთა ნაწილთა შინა ყოველთა იმპერიათა, საკოროლოთა, საზოგადოებათა და სხვათა სამფლობოთა, აწე ვეროპასა შინა საცნაურთა.

თხზული აბბათ მილოტისი.

თარგმნილი ჭრანცუხთა ჯმათაგან რუსულად და მიერ ქართულად იასეს მიერ გარსევანოვის, მღვდლისა. ნაწილი პირველი. მოსკოვი. სტამბასა შინა სელივანოვსკისასა. ათას რვაას მეცხრამეტე წელსა.“ გვ. 5.

ბ. „წინასიტყვეობა მთხზულისა.“ 7—9.

გ. „მოკლე წინადადება დასაბამითობითისა განცხადებისათვის... საეროდ განცხადებულისა ავტორისა მიერ ჩლდგ-სა წელსა.“ 10—14.

დ. „შეყუანილება“ 15—22.

2. თარიღი დადგენილია S—283 ხელნაწერის (იხ. აღწერილობა) დავით დადიანისეული ბინაწერის მიხედვით

ბინაწერები: 1. (მთარგმნელისა): „უგანათლებულესო სქესო! მბაძაჲ-ქმნილი ძუშლთარე უერთსულესად, ეპაწადნიო მირთუმად ნამხარკევისა ამის თქუშნისა მაგის მაღალშობილებისად, ვითა კმად მეცნავ აღრითუშ სიბრძნისა მიმართ მისურუშნისა თქუშნისა, რუ ესე ბრძენთა არს-ყუ სა[ჩუვთო], ვითარმედ საბუნებოსა ენასა მაკეთ-ჰყოფენ დაუესოითა[?] შტრეულობითა თვისითა, რომელსა ესე ცხად-ვიდრემე ვმხედვაროი გათქუშნშორისებულად და მეცა ესთაჲ ჯელ-ვჰყავ უცხოთ ჩუშნურსეა გარდომილ-ქმნად, რათა ამის ძლით იწულილ-წელავნოთ, თუ რაასა და ვითაობითის სარგოასა შემომნიეთე არს წინამდებარე ესე შრომა.

მიირთუ ესე და დასძინე სახარტოფილაქსოსა თქუშნსა, წინად უსაგულის-თქმოვისსა ჩემისა თქუშნდა მიმართისა მონებრ მსახურებისა. თქუშნი ღ[მრ]თისად მვედრი უღირსი მღვდელი იესე გარსევანოვი“ გვ. 3.

2. მომგებლის დავით დადიანისა: „მე პირველად ვათარგმნინე [საფასითა ჩემითა—წაშლილია] ქართულსა ზედა ენასა ყოვლად საზოგადოად ესე ისტორია მეოცესა წელსა შინა შობილგან ჩემისა. სამენგრელოას სამთავროს მემკვიდრე დავით დადიანი პირველი.“ გვ.1.

3. იმავე დავით დადიანისა: „ვათარგმნინე ათსამეტი ტომი ამა ისტორიისა, რომელსა სახელ-უდების ყრდ საზოგადოად ისტორიაჲ, დასაბამილად სოფლისა, ვიდრე 1818 წელამდე. სამენგრელოას მემკვიდრე დავით დადიანი.

ნამდვილ არს ესე.“ გვ. 189, ტექსტის ბოლოს.

(282)

283

აბბატი მილოტი, ყოვლად საზოგადო ისტორია. II. 1833

210 გვ.; 22,5 × 17,3; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1833 წ. (გვ. 1); თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იასე გარსევანიშვილის მიერ დავით დადიანის დაკვეთით. დავით დადიანის წიგნთსაცავიდან. დაუწერელია 203—210 გვ.

„აბბატი მილოტი“, „ყოვლად საზოგადო ისტორია. განგრძობა ბერძენთა ისტორიისა. ნაწილი მეორე. თავი მეხუთე. აღეზილათ აზიასა შინა. მას მიუწოდებენ. სარცხუნუღი შეთქმა სპარსთა თანა. საზოგადოობა თიბაქსა, ვიდრე ლევეკტრიულ წყობადმდე. — გამოსაყუანებელად დიდთა ვიდრემე წინამიღებათა არარად ესდენ განკცხოვლებულ-ჰყოფს, ვიდრე დიდება დიდთა საქმიერებათა...“ გვ. 4—202.

თავდება: „დასასრული მეორისა ტომისა“.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის რუსული გამოცემის სწორედ ისეთივე თავფურცელი, როგორც I ტომს. (იხ. წინა ხელნაწერის—№ 282—აღწერილობა, შენიშვ. 1, ა). I ტომისაგან განსხვავებით აქ ვკითხულობთ:

„თხზული აბბატი მილოტისა. ნაწილი მეორე“

მინაწერი: „მე პირველად ვათარგმნივე საფასითა ჩემითა ქართულსა ზედა ენასა ყდ საზოგადოად ესე ისტორია მეოცესა წელსა შინა შობილგან ჩემისა.“

სამეგრელოს სამთავროს მემკვიდრე დავით დადიანი პირველი. წელთა განხორციელებითგან უფლისა 1833“. გვ. 1.

(283)

284

უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა. 1820.

I—III 154 გვ.: 20 × 17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით, ზოგან ასომთავრულით; 1820 წ.; გადამწერი: ოსე გაბაშვილი; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან; ადგილი: [თბილისი], საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორა (151 გვ.); დაუწერელია: 152—154.

„უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათვის ქრისტიანებრისა. — გამომცდელისა: მე ვეძიებ ქეშმარიტებასა. მე მსურის ყოფად ქეშმარიტსა შინა ქრისტიანებრისა ეკლესიასა. მე მსურის მიმთხუცეად ცხოვრებისადმი.“

დარწმუნებულისა: უკეთეს სურვილნი ესე წრფელ არზან, მაშინ თუ უფალი მოგიგებს შენ: „მე ვარ გზა...“ 3—151.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის:

3: თავფურცელი, დაწერილი სინგურით: „უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათვის აღმოსავლეთის ბერძენთ-როსისის ეკლესიისა, თანადართვითა გადმოწაწერისათა საზოგადოადსა—გან ეპისტოლისა ფოტი კოსტანტინუპოლის პატრიარხისა აღმოსავლეთის საპატრიარქოთადმი საყდართა. ნებადართვთა უწმიდესის ნმართველის სინოდისათა. 1818 წელსა.“ გვ. 1.

- ბ. „წინასწარ-უწყება,“ 1—2.
 ანდერძი (გადამწერისა): „იფარგმნა რუსულთი საქართველო-იმერეთის უწმიდესის სინოდის კატორასა [!] შინა.
 აპრილის 2-სა დღესა, 1816-ს წელსა.
 გარდმომწერელი: ოსე და ბაბევი, ივლისის კა. წელთა ჩუკ.“ გვ. 151.
 მიწაწერები: 1. ტექსტში დაშვებული შეცდომისათვის—95 გვ.: „მარკოზ“ მოხსენებულია ტექსტში იმპერატორად;
 „მარკოზ ეფისკოპოსმან და არა იმპერატორმან... შეუნდოთ შეცდომა... მწერალსა, ვითარცა კაცსა. ოქროპირ მღვდელსა“. გაკრული მხედრულით, 95 გვ. ქვემო კიდევუ.
 2. „გეგნათ, თუ [შევირჩენდი?]; ნეტაი მომცა, რაც ქუყანახედ[!] კარგი წიგნია, სულ თქვენ მოგართათ.“ იმავე ოქროპირის ხელით, II ყდის შიგნითა არეზე.

(284)

285

ხელაშვილი იონა, ხულიერი იფქლი. 1833

XII, 116 გვ.; 21 × 17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1833 წ. (გვ, 17).

[ხელაშვილი იონა.] „წიგნსა ამას ეწოდების იფქლი.—ვინაიდგან გელ-ჰყავთ მოწერად ჩემდა ესე-რა მესამე წელთ არს ქარტასა ზელა დატყ-ფრულნი ამბავნი კეთილნი...“ 9—112.

- შენიშვნა: 1. იონას ეს თხზულებაც, მის თხზულებათა დიდი უმეტესობის მსგავსად, დიდაქტიკური და საღვთისმეტყველო ხასიათის არის.
 2. როგორც პირველი რვა გვერდის შინაარსი გვაფიქრებინებს, იონას დარიგებანი მიმართული არიან საქართველოში მყოფ თანამემამულეთადმი („ქისიყით მე-ქუჲსენ თქუშნი შეგვედრებ თავსა“ მიმართავს იონა გლაზაკი, იერო-მონახი სოფლის ვაჭირით, პეტრებურხითგან ბოდბისხევეს ბოხორს“, გვ. 17).
 3. იონა ხელაშვილის ეს თხზულება შეიცავს ცნობებს საქართველოს სწავლა-განათლების შესახებ XVII—XIX ს. მიჯნაზე; მაგ. ა. სწავლის დაწყების ასაკად 7 წელია მოხსენებული. ბ. დაწვრილებით არის ჩამოთვლილი სასწავლო საგნები (კატეხიზისი, რიტორება, ლოღიკა, მეტაფიზიკა—ონტოლოღია, კოსმოლოღია, ფსიქოლოღია, თეოლოღია-ფისიკა, ითიკა, იკონომია, მსოფლიო ისტორია, ლეოღრაფია ასტრონომია, „არხემეტია“, მათემატიკა, არხიტექტურა).
 4. ყველაფერი ეს ღვთისმეტყველების შესწავლას უნდა დაედოს საფუძვლად; იონას აზრით, ვინაიდან „ფილოსოფია ღვთისმეტყველების მხეველია.“
 5. თხზულებიქ ბოლოში გადმოცემულია „სჯულის კანონის“ მუხლები.
 6. იონას ეს წაწარმოები საყურადღებო ავტობიოგრაფიულ ცნობებსაც შეიცავს („აჰა, ვისწავე ახალი აღთქმა და ძუღლი შევიდისა წლითგან, სახლსავე შინა მშობელთა ჩემთასა“ (მ1) და სხვ.
 6 გვ. IX—XI, 3—8 უჭირავს იონასადმი მიძღვნილ ლექსებს: „მეფის ძის იონა-ჩქესაგან“, სოლომონ რაზმაძისაგან. „მეფის ირაკლის ძის მირიანისაგან“, იონან დემეტრავილისაგან, იონან ხელაშვილისაგან, შდრ. აღწერალობა კ. 254, შენ. 8:ბ, გ, დ, ე, ვ, ო; S—267, შენ., 11, 12.
 7. „წინასიტყვაობად“ წამდგარებულია „მეფის ძის თეიმურაზისაგან თქმულნი:—ჯ. რასაცა კაცი დასთესს, მასვე მოიმკის...“ გვ. IX—XI. ეს არის გალექსილი „წინასიტყვაობა“, „იფქლისა“ და „ლეგარძლის“ მნიშვნელობისათვის, რომელიც თავდება: ზ. აჰა, წარვსთქვი ეს, მამაო, ბოხორელო, დღითა საესეო, პატიოსნებით სრულო; აღმიჩნდა შენი წერილი მიზეზად მე; მან დამატებო-ყე და დავეფერ ამად შენთს.“

8. ა. 1—2 გვ. მოთავსებულია იონა ხელაშვილის თხზულებათა ნუსხა (სულ 44 სახელწოდება), რომელიც შეესატყვისება S—267-ში აღწერილი ნუსხის 1—43-ს, რასაც № 285-ის ნუსხაში დამატებული აქვს: „მოძღურისაგან სულიერ მოწაფისა სარჩელა“—§ 42.

ბ. ხელნაწერში განმეორებით არის წარმოდგენილი ამ ნუსხის ნაწყვეტი 17-დან § 32-დის. § 32 აქ მოთავსებულია „ლოცვათა ძალისა ცნობის წიგნი“.

9. ხელნაწერის თარიღის გასარკვევად გამოყენებულია მე-17 გვ. ბოლუსტრიქონები:

„ლოცვით მსახური უკანასკნელი ნარჩევი ძმა თქმწნი, ყოველთა მკითხველთა და არა განმკითხულთი იონა, გლახაკი იერო მონაზი სოფლის ვაჭირით, პეტრებურხითგან ბოდბისხევს, ბოხოზს. წელსა ჩყლგ-ს, თთჳშსა ივლისს, ზ. მ.მ. მ. ი.“

(285)

286

ორბელიანი ბესარიონ. გრდემლი. XVIII

139 ფ.; 21 × 15; ქალაღი; ნაკლული, დაზიანებული, უხეშად რესტავირებული (ძველადვე), წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა კისიდან დაზიანებულია; მხედრული; ჩანამატი ადგილები და შენიშვნები ნუსხურით; XVII-ს I ნახევრისა;

[ბესარიონ ორბელიანი. გრდემლი]. „...ხოლო ესე ყოველთა მიერ საცნაურარს, რ საღთოთა წერილთა მიერ ძუშლისა და ახლისა სჯულისა მოძღურებითა სავსე არს ყოვლისა სოფლისა ეკლესიანი, ვითარცა მუშისა ბრწყინვალეებისაგან და ჰაერისა ამის განფენილისა, რომლისა მიერ აქუს ყოველთა ცხოველობა...“ 1r—139v.

წყდება: ლვ თავის (A—119 ხელნაწერის „დედათა წიღოვანთათჳს—თუ ვითარ ჟამსა მას, ოდეს იგი ბუნებითა წესსა შინა იყვნეს, საკურთხეველად აღიყვანებენ და აზიარებენ“). შემდეგ ადგილზე: „დიონოსის ებისტოლისაგან, თავი ბ.“ „ხოლო დედობრივითა წესითა სისხლმცენარეთა[!] დედათათვის, უკეთუ უღირს მათ შესლვად.“ 138v.

შენიშვნა: 1. აწერილი ხელნაწერის ტექსტი შედარებულია ტიმოთე გაბაშვილის ხელით გადაწერილ ცნობილ ნუსხასთან—A—119, რომლის 3v—340v მისდევს S—286 ხელნაწერის ტექსტს, ცოტაოდენი განსხვავებით (იხ. ქვემოთ).

2. უკანასკნელი—139-ფ. რესტავრაციის შემდეგ შეცდომით მოუთავსებიათ ბოლოში: იმისი ადგილია 134 ფ. შემდეგ.

3. უნდა ვიფიქროთ, რომ აწერილი S—286 ხელნაწერი A—119 ხელნაწერის მიმართ დამუშავების პროცესში მყოფი პირვანდელი დედნის ნიშნების მატარებელია:

ა. S—286-ში არ არის მკვეთრად გამოყოფილი და აღრიცხული თხზულების თავები.

ბ. ხელნაწერს კიდევბზე და სტრიქონებს შუა მრავალი ჩანამატი ადგილები აქვს, რასაც არ ვხედავთ A—119 ხელნაწერის ნუსხაში, სადაც სათაურები სინჯურით, ვრცლად არის დაწერილი და კიდევბზე, გარდა ბიბლიოგრაფიული წყაროების მითითებისა (ციტატების გასწვრივ), არავითარი მინაწერები და ჩამატება არ არის.

3. ხელნაწერის ლამაზი მხედრული ხელი წააგავს ცნობილი სოლომონ მალაქიძის S—3683—ვახტანგის სამართლის წიგნების ერთ-ერთი უძველეს ნუსხათაგანის და სხვ. ხელნაწერებისა და საბუთების გადამწერის ხელს.

მინაწერი: 1. „გრდემლი“—Наковальник“. Опровержение римской веры, изложенное языком понятным, логично, спокойно, последовательно, основательно и дельно. Оригинальное произведение груз[инского] архиеереа.

ფრიაღ შესანიშნავი, საყურადღებო და სასარგებლო წიგნია.“ თ. ჟორდანიას ხელით, I სავიფ. ფ. 1-ზე.

(286)

287

რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) კრებული. XVIII

164 გვ.; 19,5 × 16,4; ქალაღი (კვირნიშანი, „Pro Patria“); ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა (შესაკრავები მოღლეჯილი აქვს, ყუაზე გადაკრული აქვს წითელი ტყავის ნაჭერი); კიისაგან დაზიანებულია ყდა და პირველი ორი ფ.; ამოხეულია (ძველადვე) ფფ.—6—7, 8—9, 34—35, 60—61, 68—69, 70—71 გვ. შუა; ნუსხური; XVIII ს. I ნახევარისა; რომანოზ სამთავნელის ხელით; დაუწერებალია: 2—2, 8, 34, 138—139 გვ.

[რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) კრებული].

1. —„ზედნადები მთოვარისა.

მკ	მტ	აკ	მს	ივ	ილ	ავ	სკ	ოკ	ნნ	დკ	ია	ფბ	ზე	
ა	იე	იდ	იგ	იბ	ია	ი	თ	შ	ზ	ვ	ე	დ	ია	ილ
ბ	დ	ბ	ბ	ა ლა	ლ	კთ	კშ	კზ	კვ	კე	კდ	კბ	კბ	კშ
გ	კბ	კბ	კა	კ	ით	იშ	იზ	ივ	იე	იდ	იგ	იბ	ი	ვ

„1 გვ.

2. ფრაგმენტები ბიბლიიდან. „ათ სჯული. ე. რიცხვთა.— აწ, იშლ, რასა ითხოვს ღმერთი შენგან, არამედ რათა გეშინოდის შენ უფლისაღ ღთისაღ შენსა და ხვიდოდი შენ ყოველთა გზათა მისთა და შეიყვარო იგი და მსახურებდე შენ უფალსა ღმერთსა შენსა ყოველითა გულითა შენითა და ყოველითა გონებითა შენითა...“ 4—7 გვ.

წყდება: „და მერმე არღარა შესძინა სიტყად და დაწერა ესე ორთა ფიცართა ქვისათა და მომცა მე.“

შენიშვნა: სხვათა შორის, ტექსტი შეიცავს „ათ მცნებას“.

3. „საქმენი წთა წინასწარმეტყუ[უშ]ლთანი, ვინა იყენეს ანუ საღათ მოსწყდეს ანუ საღა დაეფლნეს.—ოსე ა. [!] ესე იყო ბელამონით...“ 9—33 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტი კბ (22) წინასწარმეტყველთა შესახებ გვაწვდის ცნობებს.

2. ტექსტის ბოლოს დართულია რომანოზ სამთავნელის ანდერძი:

„ჰი, დიდნო კჳ მაღალნო, წმიდანო წინასწარმეტყუტლნო! შე[მიწყალე] გღაზაკი ესე სულით და კორცი თთავარგეფი სკოპოსი რომანოზ, კირიელვი სონ, ან. Господи помил[уй]и, подан[!] господи“.

4. კიდებე, მელნით, თ. ჟორდანიას ხელით, მიწერილია: „ერისთავი“.

4. „თქმული წი¹სა და ნეტარისა მამისა. ჩ¹ნისა ათანასე ალექსანდრიელისა. აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა.—კითხვა: რითა ჯერითა ეზიარების ქრისტე ღმერთსა და მამასა თუსსა და რითა—ჩ¹ნ, კაცთა?...“ 35—60.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოსტრიქონებში: „შეიწყალე, ღმერთო, ცოდვილი მთავარ-ეფესიკოპოსი რომანოზ!“

5. „პაერისა, მიწისა, ცეცხლისა და წყლისათჳს.—გადინდგლდეს რაჲ, წყლად იქნების ქყანა...“

„კითხ[უ]აჲ.—რაჲ არს გარეგან კერძო ქ[რ]ი[ს]ტ[ო]სა? მიგება: ზღ[ვ]აჲ. კხა: და ქვეშე კერძო ზღუსა რაჲ იხილვების? მიგება: ალი, ვითარცა სავშილი ცეცხლისა, გარემოდებულ არს მისსა. კითხა: და ქვეშე კერძო ცეცხლისა რაჲ იხილვების? მიგება: ქვაჲ, ცეცხლებრ მოტყინარე და ქრ[ი]სტ[ო]სა კერძო მისსა დამტკიცებულ არს ბუნებაჲ წყალთა და კ[ვ]ალად ქვეშე კერძო წყალთა მათ განფენილ არს ბუნებაჲ ცეცხლისა წყვდიადისაჲ.“ 61 გვ.

შდრ. წ — 269, § 47—48.

6. „ნათლის მქონებელნი... და ნათლისა არა მქონებელნი დღენი მთავარისანი...“ 61 გვ.

7. „უკეთუ გინდეს ცნობაჲ, ესე არიან შვიდნი სარტყელნი ცისანი: ივლიოს... მზის თ[ვ]ალი, ერთ წელ მოგლის ცასა... სილინ ... მთოვარე—ერთ თვე მოგლის ცასა... ესე შუდნი მნათობნი დიდნი.“ 62 გვ.

შენიშვნა: წარმოდგენილია ყოველი მნათობის გრაფიკული გამოხატულება.

8. „უკეთუ გინდეს ცნობის: რომელსა წელსა რომელი ეტლი უფლებს: ვერძი...“ 62 გვ.

შენიშვნა: ჩამოთვლილია ზოდიაკოთა სახელები.

9. „სიცოცხლისა და სიკ¹დილისათვის.—უკეთუ ვინმე იშვეს დღესა შინა მთოვარისა...“ 63 გვ. შდრ. წ: 269, § 54.

10. „საცნაურ-ყოფა სნეულისა სიცოცხლისა ანუ სიკ¹დილისა.—უკეთუ გინდეს ცნობად სნეულისა თუ განმრთელდების...“ 64—67 გვ. შდრ. წ — 269, § 54, გვ. 300v^r—301v.

შენიშვნა: 1. ამ გვერდებზე წარმოდგენილი სნეულის სიკვდილისა თუ სიცოცხლის გამოცნობის ორივე წესი (მეორე—პითალორეს მიეწერება) ასტროლოგიური ხასიათის გამომანგარიშებაზეა დამყარებული.

2. თვითველ მათგანს დართული აქვს შესატყვისი ტაბულა.

11. „ცნობა ქართა სახელებისა, რომელ არიან იბ[12]: ბორიაჲ აღმოსავლეთისა; თრასკიაჲ ჩრდილოეთისა; ნოტ[ი]ოჲ დასავლეთისა, მესიაკონი სამხრისა. და ს¹ნი ქარნი მათ თანა მყოფნი ესენი არიან: ებრილაკონი, აჰგიონი, ღნოფოჲ, ქირითონი; ბღვარი, ათერი, ლიბაჲ და კორფლნი.“ 68 გვ.

შდრ. ს. ს. ორბელიანის ლექსიკონის „ქარი“.

12. მზის მოქცევის ტაბულა. „მზე ივნისსა. ით საჭამტორდ იქეს; დეკენბერსა იჲ—საჭაფხულოდ.“ 69 გვ.

შენიშვნა: ტაბულაზე, რომელიც 12 X 15 უჯრებად არის დახაზული, წარმოდგენილია 12 თვე, სექტემბრიდან აგვისტომდე; ყოველი თვის დღეების, დღეთა და ღამეთა ჟამების, (სათების) დღედღამის ჟამთა გასწორებისა და კვირბრუნის აღნიშვნით.

13. წელიწადის თვეების, დღეებისა, საათებისა და სხვა რიცხვისათვის.

— „სექტემბერსა ჰქონან დღენი 30; ოქტომბერსა—31... ესე თუშნი იბდა დღენი ყოველნივე ტყე და სამი ჟამი. კარაკენი ნბ, ჟამნი ყოველთა დღეთანი წტპ და ღამეთანი წტპ. ერთ რიცხუად ყოველნი ჟამნი დღეთა და ღამეთანი ჯღმ. წენტილნი ორბევრ ჩზ, რ[ამეთუ] თითოეულადსა ჟამსა ჰქონან წენტილნი ე და თითოეულსა წენტილსა წამნი იბ.

ჰქონან უკუშ დღესა წამნი შუდასოცნი. კვეტი[!]არს და კ: ნონებრსა მ და იზ... სამსჯავროდ მისრული, სირცხულელ ქმნილი და კდემული უკუნ რქცეს...“ გვ. 71—72.

14. „აღრიცხ[ვა], ესე იგი არს სახელის-დებრა თითოეულთა თუშთაჲ.—თ[უშ]სა იანვარსა გ—განცხადებაჲ, აღორძინდების ნათელი.

თსა თებერვალსა ზ—დასაბამი არისაჲ.

— მარტსა კდ—ს[წ]ორდღეობაჲ.

— აპრილსა მ—თრთული პირველი.

— მასვე კბ—თრთული მეორე.

— მაისსა ა ავრაჲ სამწუხროჲ აღმოვალს.

— ამასსავე ვ—თრთული პრტიტი დიდი.

— მასვე ზ—აღმოსლვაჲ პ[ირვე]ლად თჲ, რომელ არიან ჯომნი.

— მასვე კე—არკტუროჲ[?!] აღმოვალს.

— ივნისსა მ—ვარსკვლავი ხორლუმაჲ[!],

— მასვე ი—დასაბამი მკისაჲ.

— მასვე კდ—მზისა ქცევაჲ აღორძინდებიან.

— ივლისსა მ—არკტუროჲ შთავალს.

— მასვე იდ—ვარსკვლავი ბრისაჲ[!].

— მასვე იმ—წელიწდეულნი იწყებენ.

— მასვე ით—ძალღვარსკვლავი აღმოვალს.

— მასვე [კ]მ—კვენოსისა[?] აღმოვალს და წელიწდეულნი იწყებენ.

— აგუსტოსა გ—დასლვაჲ კვენოსისაჲ.

— მასვე ე—დასაბამი გრდახლისაჲ.

— მასვე იგ—ებანი შთავალს, ხოლო ცხენი აღმოჰქდებიან.

— სექტემბერსა ე—წელიწდეულნი დასცხრებიან და არკტუროჲ აღ-

მოვალს უკანასკნელი.

თა მასვე[სექტემბერს]კდ—სწორდღეობაჲ გარდახადილისაჲ.

— ოქტომბერსა მ—თიქანნი სამწუხრონი აღმოჰქდებიან.

— მასვე ი—პლიანნი სამწუხრონი აღმოჰქდებიან.

— მასვე იდ—ვარსკვლავი კუროსა კული.

— ნონებრსა იბ—პირველნი ქცევანი ზამთრეულნი.* გვ. 72—74.

შდრ. წ—269. § 51.

15. „მოთხოვნა და სულ მცირე ვასილოდრაფისაგან რიცხვითა და დასაბამითგან გარდასრულთა წელთასა. — და მისითგან წყლით [რ]ლუნა[დ]მდე გარდაჰდეს წელნი ცხმბ...“ „... ხოლო დასაბამითგან ვიდრე აქამომდე გარდასრულ არს წელიწადი, ხქპთ, დასაბამითგან [ვიდრე] აღსასრულამდე, ვითარცა იტყვს წმინდნი ოქროპირი და სხუანი მამანი, წელიწადი შვიდი ათასი არს, შვიდთა დღეთა კურიაკისათა ზედა უკუნ განჩინებით არს ათასი...“ გვ. 74—76.

შდრ. S—269, § 53, შენ. 1.

16. „სიბრძნისაგან [ფილოს]ოფოსთაჲსა, აღწერილი წინასწარმეტყულები და ქამთა და [თუშთა?] წელიწდისათა მოწვენადთათვის, თუ ვითარ იქმნენ. — უკ[ე]თუ იყოს ზედა ნადები, რომელ არს ია-ეული, ესრეთ არს: მას ქამსა წელიწადი იყოს—თიგა ძკრად, მთანი მარჯუშდ, ბარნი ზომად...“ გვ. 76—85.

თავდება: „მაისსა მთრთვლმან ავნოს ვენაჲთა, ზამთარმან[?!], თუცა თოვლიანი, ტფილი იყოს. გაზაფხული წუმანი, სთუშლი გრძელ და შეზავებული... მარტსა იდ დაბნელდეს მთოვარე და სეკდენბერსა იზ დაბნელდეს მთოვარე.“ შდრ. S—269, § 56.

17. „მარტსა[?] გმცხ[ა]დ[ე]ბითგან წინასწარ ცნობაჲ ჰაერთკეთილთათვის—სამ[ი]სა იყოს მთოვარე, წულილად და წდად ბილული კეთილად...“ გვ. 85—85.

შდრ. S—269, § 59, გვ. 307r--v.

18. წინასწარ ცნობაჲ ჰაერ-კეთილისაჲ მზისაგან.—მზე წმიდაჲ, მარტივად აღმობრწყინებულნი, კეთილ-დარობაჲსა ცხად ჰყოფს...“ გვ. 86.

შდრ. S—269, § 58.

19. „წინასწარცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისაჲ. მთოვარისაგან.—სამ რაჲ იყოს მთვარე, უნათლოდ მქონებელი მწუშრვალთა და არმურიანად—წკმასნა მოასწავებს...“ გვ. 87.

შდრ. S—269, § 57.

20. „წინასწარ ცნობაჲ ზამთრიანისა ჰაერისაჲ მზისაგან.—მზე, წითლად აღმოსრულ და დაშავებული, წკმასნა ცხად-ჰყოფს...“ გვ. 87—89.

შდრ. S—269, § 60.

21. „წინასწარ ცნობაჲ გრძელისა ზამთრისაჲ.—თხანი და ლორნი, ... ნი და კუალად მკინებად მნებებელნი, ზამთარსა გრძელსა მოასწავებენ. უკეთუ პირუტყვ[ე]ნი მიწასა აღმოსთხრიდენ, ხოლო თავნი მათნი ჩრდილოეთით იყვნენ, დიდისა ზამთრისაჲ მოლოდებაჲ ჯერ-არს და უდიდესისაჲცა, უკეთუ უმეტესად აღმოსთხრიდენ.“ გვ. 89—90.

შდრ. S—269, § 61.

22. „ბუნებრივი წინასწარ ცნობაჲ წეროთაგან.—წერონი, ანასდათ გამოჩენილი, მეყსეულად ზამთარსა მოასწავებენ, ხოლო მიყოვრებითრე და მცირედ ბილულნი, გარდაღებაჲსა ზამთრისაჲსა ცხად ჰყოფენ.“ გვ. 90.

შდრ. S—269, § 62.

23. „კალანდრაჲ, თქმული ეზრა წინასწარმეტყულისა.—უკეთუ დადგეს იანვარი დღესა კურიაკესა, ზამთარი იყოს ნოტიოჲ...“ გვ. 90—93.

შდრ. S—269, § 63.

24. „სამთოვარე მართალი და ქეშმარტი.—ა. მთოვარისა-სა დღე კეთილ: თესვა, ნერგვა, ცხოვართა რისვად; წარწყმედილი იპოს...“ გვ. 93—110.

შდრ. S—269, § 65.

25. „სეკუნდოსნი ან დრიანოს მიმართ.—რა არს ღმერთი?—სამარადისო არსება...“ „რა არს დღე?—სტადიონი ძვრ-ხილულობისად ათორმეტა ეამთა. გზა, დრითი-დღე დაწყებადი...“ „რა არს მზე?—ზეციერი თვალი, ღამისა წინააღმდეგი, ეთეროვანი სიმრგულე, განუხრწნელი საჯმილი, ნყუთა შემცველი, აღნთებული სანთელი, ზეციერი მოგზაური, მოუკლებელი მნათობი, დღისა შემკრებელი.“ „რა არს მთოვარე?—ღამიერი ნუგეშინისმცემელი მენავთა, სანთელი მოგზაურთა, მხიარულ[ე]ბად, მზისა მონაცვალე; ზეციერი მოგზაური, ბოროტის-მოქმედთა მტერი, სასწაული დღე-სასწაულისად თვსთა-[თ]ვეული მოციქული, კ[უ]ალად უკუნ-ქცევისა მომქსენებელი...“ გვ. 111—115.

შენიშვნა: განმარტებულია აგრეთვე რაობა კაცისა, დედაკაცისა, სიმდიდრის, სიგლახაჲის, მოყვრისა, შეწიერების, მიწის, მუშაკის („ნაყოფთა მსახური...“), ნა-ვის, აგებულების, უკიანოსი (ოკენისა).

26. „გამოთქმად მამათ-მთავართა, სახარებთგან სულისა წმიდისა—მათე—ლუკასაგან.—წმიდა ქალწული, რომელმან შვა უფალი...“ გვ. 115—117.

27. „სიტყუა იაკობ; ძმისა უფლისა.—თქვა წელიწადისა მომკველმან იაკობ, რომელი იყო უწინარეს ყოველთა პატრიარქთა...“ გვ. 117—119.

28. ეპიფანე კვრელი სა უფლისა მთვს.—წინადასკვთეს ქრისტესა ქებასავე შინა, დღესა მერვესა...“ გვ. 119—120.

29. „თქმული აბუკურადსა.—[რ]ქვერ-იხინა შემოქმედმან წყალობით განახლება უსახურებით მოწყურდრისა მის კაცისა, გარდამოვდა ქვეყნად სახიერი სიმდაბლით, შემდგომად ჭფისა წლისა, მეფობესა ჰეროდეს, ანთიპატრასა...“ გვ. 121—122.

30. „ესე ჩნ დერეთეოზ საწარმართოსა და ებრაელებრისაგან ერთად შეკრებილი მოგუცა, ჰრომაელებრითა წერილითა, რომელი ჩნ, ვითარცა საწმარი და ადვილად შესწორებული, ერთად შეკრებული ესე, საცნაურ ყოველთა ვყავთ და ქადაგებად წმიდათა მოციქულთა ვითარ, ანუ სადა ქმნილა—პეტრე—გალილას...“ გვ. 122—126.

შდრ. S—269, § 31.

31. „ნათლის-ღებისათვს წთა მოციქულთასა, დედისა ღთისა და ნათესავთ-მეტყულებად ქრისტეს ქადაგისა და მახარებლისა.—გამომეძიებელთა შრომის-მყუარებობით, ვითარ და ვის მიერ ნათელ-იღეს...“ 126—128.

შდრ. S—269, § 32.

32. „აღწერილი საეკლესიო სამეოცდაათთა მათვს მოწაფეთა უფლისათა დორეთეოს მიერ, ტვრელ ეპისკოპოსისა, პირველისა მის კაცისა მოხუცებულისა და სულითა შემოსილისა, რომელი იწამა ეამთა მათ ივლიანე განდგომილისათა.—იაკობ, ძმა უფლისა...“ გვ. 128—136.

33. პატრიარქნი რომისანი და წელნი მათნი. — პეტრე მოციქული კბ წელ...“ 139—161.
შდრ. S—269, § 37.

შენიშვნა: 1. რომის პატრიარქთა ქრონოლოგიური ნუსხის გარდა აქ არის ნუსხები სათაურით: „პატრიარქნი იმლისმისანი!“ 142—144; „... ალექსანდრიისანი“ გვ. 144—146; „... ანტიოქიისანი“ გვ. 146—149. „პატრიარქნი კოსტანტინეპოლისანი“ გვ. 149—153. „მეფენი რომთანი“ გვ. 153—156. „მეფენი ასურიასტანეთისანი!“ გვ. 156—158. „მეფენი ქრისტიანი კოსტანტინეპოლისნი!“ გვ. 158—160.

2. წინამდებარე S—287—ხელნაწერის მასალის დიდი ნაწილი ემთხვევა ამავე S კოლექციის № 269 ხელნაწერის მასალის ნაწილს, რაც აღნიშნულია თავ-თავის ადგილას.

3. ხელნაწერი გადაწერილი ჩანს ვახტანგ VI-ის თანამედროვე კულტურული მოღვაწის რომანოზ სამთავნელის (ერისთავის) ხელით (იხ. მისი ანდერძი (§ 3) და მინაწერი 1.

მინაწერები: 1. „მათთა მეოხებითა შემიწყალე მე, ცოდვილი ბერი რომანოზ არქიერი“.

2. „მათთა მეოხებითა შემიწყალე მე, ცოდვილი ბერი სვიმონ და ნუ მიჩ.“

გვ. 136, რომანოზ სამთავნელის მინაწერის ქვემოთ, ლამაზი მხედრულით, შავი-მელნით.

3. „ერისთავი [რომანოზ, სამთავნელი]. ცოლის ძმა ვახტანგ VI-ის ქართლის მეფისა, იყო რუსეთში. თ. ჟორდანიძე.“ იქვე, 136 გვ., რომანოზის მინაწერის ქვეშ, ფანქრით.

თ. ჟორდანიძე აქ შეცდომით იხსენიებს რომანოზ ერისთავს ვახტანგ VI-ის ცოლის ძმად. ერისთვიანთ სახლიდან იყო ვახტანგ VI-ის ძმის სვიმონის მეუღლე; აზრთვე ვახტანგ VI-სვე ვაჟის; ბაქარის მეუღლე; თვით ვახტანგის ცოლი, რუსეთადან დედოფალი, როგორც ცნობილია, „ჩერქეზთ ბატონის ასული“ იყო.

3. „მეფენო! რით ვერ იცანით,

ვინც რომ გვრგვნი დაგადგათ?

ყთილ მწყემსისა მცნებასა

თვთ-სჯულობითა არა სდგათ!

ჰგონებთ სიცრუით სიბრძნესა.

კიბენი ზეცად არა სდგათ.

თვალდებით ნუ სჯით სამართალს!

მრჩობლ არ იტანჯოთ, აღრა სდგათ!”

გვ. 161, ტექსტის ხელით, 5—6 სტრიქონი წაშლილია სინგურით.

4. „ესე წიგნი წულუკიძის ნიკოლოზისა არის“ გვ. 162 (იხ. 164-ყ).

{287}

288

ხელაშვილი იონა. ზღინი. 1834

X, 210 გვ.; 21 × 17; ქალაქი; მუყაოს ყდის ტყავით შემოსილი ყუა დაზიანებულია; მხედრული; 1834 წ. (61 გვ.); ადგილი: პეტერბურგი, სქოლიოები შესრულებულია ავტორის მიერ, დაუწერელია I—V, 173—210 გვ.; შემოსული ჩანს დაზიანებისეული ხელნაწერების ფონდთან ერთად (იხ. მინაწერები, გვ. IX).

„(წიგნსა ამას ეწოდების რომინი მღუდელ მონაზონ იონასი)... —გმადლობ ღმერთსა ყოვლითა გულითა ჩემითა..., რომელ ვიშვე მართლმადიდებელ ქრისტიანელ ბერძენ-ქართულთ სარწმუნოებისა ენბაზითა, დაბასა დიდსა ვაჟირს შქისიყისასა...“ გვ. 1 (სათაური), 19—168.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დასაწყისში წამძღვარებული აქვს ვრცელი „შესავალი“ [?], ძველი და ახალი აღთქმის ტექსტებიდან უხვად ამოწერილი ციტატებით: „არავინ წინასწარმეტყულებს შეწყნარებულ არს თუსსა მამულსა“ და სხვ. 1—2 გვ., რასაც მისდევს საკმარისად არეული ღვთისმეტყველური მსჯელობა, ლატინსა და განდგომილების მაგალითებით შეხავებული. 3—18.

2. თხზულების უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს ავტორის თავგადასავლის თბრობა, ალავ-ალავ იმ ამბების გადმოცემით, რამელთა მოწამეც ყოფილა იონა 1796—1834 წწ.: „ესე დაწყება ჰსწავლისა ჩემისა იქმნა უწინარეს ტფილისის წარტყუშისა ექესითა თუშებითა“ (24 გვ.)

3. იონა ხელაშვილის ამ თავისებური ავტობიოგრაფიის დაწერის საბაბად, როგორც ჩანს, უნდა გამხდარიყო 1829 წლის ცნობილი „შეთქმულები“ გამოქვეყნება და მის მონაწილეთა დაპატიმრება 1832 წ.

შეთქმულთა ჯგუფის ერთი მთავარ პირთაგანი, სოლომონ დოდაშვილი რომელიც იონას მემუარებში ს.დ.-ს ინიციალებით იხსენიება, დაახლოებული ყოფილა იონასთან. იონას გადაუცია მისთვის საკმარისად დიდი ფულადი თანა—3.500 მანეთი—„ერთბაზად სამას ორმოცდათი თუმანნი ვეცხლნი“ მიუცია „ქელთა კაცისა მის ს... დ...“ მისთვისვე გადაუცია მის (იონას) მიერ შედგენილი ლექსიკონი დაუჯალბებია ლექსიკონისა და სხვ. წიგნების ბეჭდვა საქართველოში სწავლა-განათლების გასავრცელებლად.

ს. დოდაშვილს იონა თავის აღზრდილად იხსენიებს.—„რომელი სამ წელთა შინა აღზარდე დღე და ღამე რჩეულთა მასწავებელთაგან პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა, მრავალთა ვეცხლთა წარგებითა. რათამცა განსწავლა მქისიყისა ყრმანი სიღნაღსა შინა...“ ამბობს იონა (გვ. 67—70).

მაგრამ მოწაფეს არ გაუმართლებია მოძღვრის იმედები; არ შეუსრულებია მისი დავალებანი და „განუზრახავს ბოროტნი დიდნი“. ამ ამბით შემფოთებული იონა თავის „რონინში“ მკვეთრად იმიჯნება სოლომონ დოდაშვილისაგან და ქებათა-ქებას ასხამს მონარქიულ წყობილებას: „გული მეფისა ჯელთა შინა ღთისასა არსა“, ირწმუნება იგი.

გაუგებარია ზოგიერთი ბრალდება, მიმართული სოლომონ დოდაშვილისადმი... მაგ., თითქოს მან „მელნითა და ქარტითა მიულა არსობისა პური“ იონას.

„რონინის“ იმ ნაწილში, სადაც ავტორი შეთქმულთა დაპატიმრებას მოგვითხრობს, ის მრავალგზის აღვლენს ცხარე ლოცვას მათთვის: „ღმერთო!—ჭკოდებს იონა... შემწყნარებელს მოუვლინე შეპყრობილთა ქართულთა თუსთა უფუნურბათა... ღმერთო წყალობისაო!—დასძენს ის, ჯელითა ცხებულისა შენისათა გამოიყუანოს საპყრობილთა შინა ნახევარ მკუდარნი, მონღოლდნელი საუკუნო სიკვდილისათანა, ვორციელთა სიკვდილისაცა...“ ეს ადგილი მოწმობს, რომ იონა შეპყრობილ ქართველთა შემწყნარებლად იმპერატორ ნიკოლოზს-1 გულისხმობს („ქელითა ცხებულისა შენისათა“—გვ. 100, 103).

საყურადღებოა აგრეთვე, რომ იონას მოწმობით „გონება-შერეულითა მათ პყრობილთა იწყეს შინა-განცემა მძინარე მართალნი!!“ — 105 გვ.

განსაკუთრებით დამოფიქრებელია იონას მიმართვა: „აჰა, ვსერა, ვწრტხალე და ვკრტინავ თქმნთავ, დიდესა შინა დამდნარნო, გარეგან ოთხთა კვდელთაგან დადნობილნო... თქმნე ძლით მეცა წელიწადნი სამნი წარეწყმინენ“—110—111.

იონას „რონინი“ შეიცავს საყურადღებო ფურცლებს, რომლებსაც ფასდაუდებელი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიური ვითარების გასათვალისწინებლად XIX საუკუნის დასაწყისში აქ იონა მკვეთრი მუქი ფერებით ხატავს მაჰმადიანი ქრეყნების შემოსევების შედეგად დაცემულსა და განადგურებულ აღმოსავლეთ საქართველოს უწევო, სასოწარკვეთილ მდგომარეობას და რუსეთთან კავშირის აუცილებლობას მიუთითებს.

„შიშით და ძრწალით თანა-გუაძს მწირობისა მცირე ჟამნი განვლად-ჲ“, ამბობს იგი (79 გვ.).

„რონინში“ მხოლოდ აგრეთვე შეჭად საყურადღებო ცნობები სწავლა-აღზრდის შესახებ საქართველოში XVIII—XIX სს. მიჯნაზე.

3. როგორც ამ ავტორის სხვა თხზულებებს, „რონინსაც“ წინ უძღვის იონა მონაზონის 43 თხზულების ნუსხა (გვ. VI—VIII).

4. „რონინს“ დართული აქვს იოანე გიორგის ძის ბაგრატიონის, პეტრე ლარაძისა და სოლომონ რაზმაძის მიერ იონასადმი მიძღვნილი ლექსები (იხ. ზემოთ, აღწერილობანი) გვ. 169—172.

მინაწერები; 1. „სხოლიო: ძირის ქტქანასა მას, სადა-იგი გუდასა უბერტმ, პირტულ მეცნიერებისა სწავლად აქვან ლექსნი ესე:

ელასა, მელასა, ჭიქა მეკიდა ყელასა.

ამისა მაყურებელსა ძილი გაამოს ყტშლასაო.

საგინაშვილი ზურაბ, IX გვ.

2. „სხოლიოს სხოლიო: არა თუ გუამოს ძილი, ას უტკვან შორს გაგვ[ი]ფრთ; ხობსო, ლმერთმან დაგვიცოს წაკითხვისაგან თორეშაო. გრიგოლ დადიანი.“ (იქვე, ქვემოთ).

3. „სხოლიოს სხოლიოს სხოლიო: „არავინ წინასწარმეტყუტელი შეწყნარებულ არსო თუსსა მამულსა,“ თვთ ავქსონი უბნობს. მაშა თქტმ ბრძენაკობას რა გრჯისთ დაჩუდით და ავიც რომ იყოს, კარგათ მიითვალეთ, რამეთუ ითქუა, ვითარმედ „არავინ წინასწარმეტყველი შეწყნარებულ არს თუსსა მამულსა!“ „და ვი თ და დიანი.“ იქვე, წინა მინაწერის ქვეშ.

(288)

289

ციცერო, მ. ტულიუსი, ლელი ანუ მეგობრობისათვის. 1817

01, 88 გვ.; 20,5 × 16,5 ქალაღი; მაგარი მუყაოს ყდა; მხედრული (სხვადასხვა) სათაურები სინგურით; 1817 წ. (02); თარგმნილი რუსული თარგმანიდან ივანე ბახლიძის მიერ; გადაამწერი ერთი ნაწილისა იგივე ივანე ბახლიძემ (38—88 გვ.) ადგილი: პეტერბურგი; ადრინდელი პატრონი: იოანე ბატონიშვილი; დავით დადიანის ბიბლიოთეკიდან.

„მარკ ტულლი ციცერონი. ლელი ანუ მეგობრობისათვის. ჭანნი სცევილლა და ლელი. ჭანნი.—და ესრეთ ნანდვილ არს, ლელი, რონელ არა იყო არცა ერთი ოდენ კაცი, აჭირიანისა კიდე, არცა უალრეს და არცა უდიდებულეს. გარნა თანამედებ ხარ შენ დარწმუნებად, რომელ შენზედაცა ყოველნი ნოაქცივენ სახედველთა თუსთა...“ გვ. 1—88.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის:

„უგანათლებულესო მეფის ძეო იოანე, ყოვლად უმოწყალესო ჯელმწიფეო! ძენი ივერიისანი აღტაცებულნი დღესასწაულობდიან დღეს შობისა და სახელწოდებისა თქვენისა უგანათლებულესობისასა, მყოფნი მზიარულ მძლეველობითა მფარველობასა ქვეშე წინაპართა თქვენთასა, რომელნიცა კდ ჰპოვებდიან თქვენ შორის, მსგავსად მათისა, სიმზნესა და სიბრძნის მოკვარებისა, განსანათლებელად მშობლისა მამულისა თვისისათა და განვრცელებად მას შინა ყოველთა გუართა ჰსწავლთა, ფიცხელითა მოსწრაფებითა განმანათლებელთა გულთა და გონებთა ერთგულთა შვილთა მამულისა თვისისათა, რათა მი[თ] გამოეცნოთ მათ თვი თვისი და სიყვარულიცა მამულისა თვისისა.

თქვენ, უგანათლებულესო მეფის ძე, მზილველნი კეთილგონიერებითა თვისითა ერთგულთა შვილთა მამულისათა ესევეთარსა ტრფიალებასა შინა ჰსწავლისა და გვამისადმიცა თქვენისა, მეცადინეობდით ყოვლით-რე შეძლებითა თვისითა სრულყოფად და განმართლებად წადიერებისა მათისათა და დაუცხრომელისა ღვაწლისა გამო თქვენისა, კეთილდღეობისათვის ერთგულთა თვისთა არა მხოლოდ განმაცისკროვნებულნი სიბრძნითა შარავანდელნი მიმოეფინებოდნიან მათზედან უგანათლებულესისა გუამისა თქვენისა. არა! თქვენ კვალადვე მიურულელებლად მეცადინობდით

ზეგარდამო ნიჭიერებითა თვისითა განათლებად და ნუგეშინის, ცემად გულთა, არა მხოლოდ თვისთა მონათა, არამედ სხვათაცა მრავალთა ნათესავთა, შეიწროებულთა მწარისა ხვედრისა გამო თვისთასა.

უგანათლებულესო მეფის ძვე იოანნე! ივერია, ოდესმე მყოფი დროსა კურთხეულთა ნეტარსენებულთ და ძღვეამოსილთა წინაპართა თქვენთასა, მსგავსად ელლადისა განვრცელებული და აღყვავებული მძღვეელობისა საჭურველითა წინაპართა თქვენთათა, ხოლო დღეს იგი მოკლებული ნამყოფსა მდგომარეობისა მის, ვითარცა ელლადა, და კ'დ იგივე კპოებსცა დღეს დამარობლებით თქვენ შორის მასვე სიბრძნის მოყვარებასა და სხვანიცა მრავალნი მის თანა ერთბამად, რომელსაცა განიცდიდა იგი ნამყოთა მდგომარეობათა შინა თვისთა და რომელსაცა ეძიებთ თქვენ დაუცხრომელად, არა მრიდებელნი განსვენებისა თვისისა, სასარგებლოდ შვილთათვის მამულისათა.—მით, რამეთუ განიცადაცა მან, თუ რაოდენ კეთილარს და სადიდებელ რტოჲ აღმონაზარდი მტილისაგან დავითისა და ნანდვილ კეშმარიტი მეგობარი კაცთა ნათესავისა: განიცადა და გრძნობანიცა აღზნებულისა სიყვარულისანი გუამისადმი უგანათლებულესობისა თქვენისა დაბეჭდულ ექმნენ გულთა შინა აღზრდილთა მისთა.

ხოლო მე, განღვიძებულმან ესევითართა მგრძნობელობითა, ვიკადნიერე მორთმევად თქვენდა დღესა ამას შინა სახელწოდებისა თქვენისასა, რომელმანცა ვერა ვიძლე ამის უმჯობეს ნიჭისა შემოწირვად თქვენდა, მით რამეთუ ესე ყოველვე თქვენ მიერ არს ჩემს შორის წარმოებულთა და მოწყალეობითაცა თქვენთა მექონ არს მომდინარეობისა თვისისა.

ნიჭი ესე არს ჩემ მიერ რუსულისაგან კართულსა ენასა ზედა ნათარგმნი წიგნაკი, რომელიცა იპყრობს თვის შორის მეგობრობასა ყოვლისა გვარისასა: ელლინთა ბერძენთ[?!] და ჩინებულთა გუამთაგან შეთხზულ, ვინიღგან თქვენიცა თვისებებულ ხართ მეგობრობისადმი კაცთა ნათესავისა და მგვაჯიებულ[!] ყოველთა უკუშე ჰსწავლათა. მით უმეტეს ვზრდი თავსა ჩემსა იმედით, რომელ ღირს იყოფვის თ. მიმთავალეობის თქუშნისა უკინენსი მსხვერპლი ესე.

უგანათლებულესო მეფის ძეო იოანნე! ყოვლად უმოწყალესო ჯელმწიფეე! თქვენისა უგანათლებულესობისა უმორჩილესი მონა ივან რომანიჩი ბაბლიძე. ჩიჲ წელსა, იენისის კდ-სა, ს[ანკტ] პეტერ] ბუხსა“ გვ. 01—02.

2. თხზულების ლათინური სახელწოდება; *Laelinus de amicitia*.”

3. ტექსტის ბოლოს: „დასასრული. იქანე] ბ[ახლიძე].“

4. ხელნაწერის ყდაზე დაკრულ ტყავის წითელ ნაჭერზე დაბეჭდილია (ოქროთი): „Лелій или о дружестве“.

მიწაწერი: „1836 წელსა. წიგნი ესე ეკუთნვის [გრიგოლ?] და დიანს და [უმრთმელებს?] პეტრებურლით ძმასა თვისსა დავით და დიანსა.“ II ყდის შიგნითა არეზე.

{289}

290

დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუბტალო). წვერთა პარსვათათვის. 1707

58 ფ. (ძვ. პაგინაციით—ა—ნ); 20 × 15,5; ქალაღი; ოდესღაც ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა, დაშლილი და გაცვეთილი, თითქმის მოცილებულია; 1707 წ. (55 v). დაუწერელია: 56—58 ფფ. მხედრული; სათაურები სინგურით; რუსულიდან თარგმნილი გაბრიელ ჩხეიძის მიერ; ადგილი: მოსკოვი.

[დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუბტალო)].
„წვერთა პარსვათათვის. ხატებისათვის და მგზავსებისაღკისა კაცთასა, წერილი, წმინდისა წილმ[წ]ვალეებელთა ცრულ ნათარგმანევი, რათა აქა მოვიტყნოთ.—წიგნსა პირველსა მოსესსა, თავსაა სწერია: „თქუა

უფალმან: ექმნათ კაცი ხატად ჩვენად და მგზავსად. ამას წერილსა მცვალე-ბელნი იგი უგუხურებითა თვისითა იტყუიან გორცითა ხატად კაცთასა, ვითამცა იყოს ღმერთი სახე კაცისა და აქუნდეს თავი და წვერი და თვალი და პირი...“ 2r—55r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „განსამზღვრა ხატებისათვის მღთისა და მგზავსებად კაცისა.—წინარე უწყება კეთილის მყოფელისა და კეთილად მოსაჯულისა მკითხველსა უფლისა მიერ გიხაროდენ!

დიმიტრი, წმინდა მიტროპოლიტი როსტოვისა და ეროსლავისა, კაცი სარწმუნოებითა და გონიერებითა სავსე, რომლისათვისცა სწამებს შრომა მისი „ჩეთი“ „თვეთა“ შინა და სხვათაცა, ყოფილთა მის მიერ პირად-პირადთა სასულიეროთა სწავლათა, ხოლო იბილა ამან თვისსა მას ღმრთისა მიერ მიცემულსა სამწყსოსა შინა პირად-პირადთა მრავალთა ადგილთა განმანათლებელთა აღმოსავლეთისა წმინდათა ქრისტიანეთა სარწმუნოებისა ეკლესიათა შინა შერყეულად რომელნიმე ზაკუითა-ცვალეებისათა გესლითა ყოვლითურთ შემწიკულბელნი, აღიძრა სულითა შურისა მის ელიასითა აღწერად ყოვლისავე მცვალეებელთა! წინააღმდეგობისა წიგნისა რომელსა უწოდა „გამოძებნა“, რომელსაცა შინა ამხილა სულთა მავნებელი სიბრძნე მათი და შორის სხვათა შერთო და პირველად რომელ აქა იხილვებისა „წვერთათვს“, განსამზღვრებით მითხრობა მათდა მიმართ, რომელნიცა ჰგონებენ წვერთა პარსვათა დიდად და შეუნდობლად ცოდვად და სხმა წვერთა—დიდათ საცხოვნებელად და რომელსაცა წიგნსა გამოძებნასა, შეწვენითა მღთისათა, გამოეცასაბეჭდავით დაბეჭდული და წინარესა ჟამსა იხილავს რუსეთისა ერნი.

ხოლო აწ, სისწრაფისათვის ჟამთა, ბრძანებითა მპყრობელისა კელმწიფისა ჩვენისათა, გამოეცა ჯარნა მხოლო ესე მცირე ნაწილი წვერთა პარსვათათვის მითხრობა, არამტკიცეთა დამტკიცებად მცირისა მრავლად შერყეულ არიან-რომელთაცა შეიწყნარონ სიყუარულით და განსაზღვრონ მარჯვენად, ცხონდინ უფლისა მიერ.“ 1r—2r.

2. დიმიტრი, როსტოვის მიტროპოლიტის (გვარად ტუპტალო-ს) ეს თხზულება მიზნად ისახავს მხარი დაუჭიროს პეტრე I (დიდის) ცნობილ რეფორმებს და შეებრძოლოს იმ მოძრაობას, რომელმაც თავი იჩინა ე. წ. „რასკოლნიკებში“—მწვალებლებში—პეტრეს მიერ წვერის პარსვისა და სხვ. სიახლის შემოღების გამო.

ანდერძი (მთარგმნელისა): „გადმოითარგმნა ეს წიგნი რუსულისაგან მოსკოის იმერეთის მეფის არჩილის სახლში გაბრიელის გაბრიელ ჩხეიძის აგან. წელსა ჩლ.“ 55r. გაბრიელ ჩხეიძის ავტოგრაფი, მსხვილი მხედრულით.

შინაწერი: „ეს წიგნი გაბრიელი იელორევიჩს! არის. ეს დასწერს, იმისი შვილის! მათვე ჩხეიძის.“ 55r-ზე, პირველ სამსტრიქონზე, ნუსხურით.

(290)

291

ნიკოლოზ დადიანისა და ანტონი კუონდიდელის ქადაგებანი. 1827

128 გვ.: 22 X 16,5; ქალღი; ტვიტრული ტყავით შემოსილი ხის ყდა; ნუსხური 1827; ვადამწერი გრიგორ [დადიანი?] 125 გვ.

[ნიკოლოზ დადიანი პირველი, ქადაგებანი].

1. „პირველსავეირიაკესა მარხუათასა ქადაგება სინანულისათვს.—იტყუს დიდი წინასწარმეტყველი დავით პორფიროვანი: „მძინარემან არლარა ნუსხესძინოსა აღდგომა...“ 7—22.

2. (ნიკოლოზ დადიანი). „გეორგია კვრიაკესა წთა მარხუათასა ქადაგება მარტუ[ლი]სათს.—ბრძანებს უფალი პირითა ისაია წინასწარმეტყველისათა: „მარხუა—უქმი დღესასწაულობა თქვენი, სძავს სულსა ჩემსა...“ 22—43.

3. (ნიკოლოზ დადიანი) „მესამესა კვრიაკესა მარხუათასა ქადაგება მოწყალეებისათს.—სული წმიდა გვბრძანებს...“ 43—58.

4. „თქმული ყოვლად ნეტარისა კაცისა, ყოვლად სამღწელო ანტონ ქყონდიდის მიტროპოლიტისა, დადიანის ძისა. მეოთხესა კვრიაკესა მარხუათასა. ქადაგება აღსარებისათს.—იტყვს წინასწარმეტყველი დიდი დანიელ: „ვსცოდეთ, ვიუსჯულოეთ და განვსდევით მცნებათაგან შენთა და მსჯავრთაგან შენთა...“ 58—69.

5. „თქმული მისიევი... ანტონი, ქყონდიდის მიტროპოლიტის, დადიანის ძისა, მეხუთესა კვრიაკესა მარხუათასა. აღსარება მღწელობათს.—ბრძანებს უფალი პირითა მალაქია წინასწარმეტყველისათა: „ბაგენი მღწეობანი იწურთიდენ მეცნიერებასა...“ 69—82.

6. (ნიკოლოზ დადიანი). „კვრიაკესა მეექვსესა მარხუათასა. ქადაგება შურისათს.

— წინასწარმეტყველთა შორის წარჩინებული დიდი ისაია იტყვს: „შურმან შეიპყრას ერი უსწავლელი და აწ ცეცხლმან შესქამნეს წინააღმდგომნი...“ 82—102.

7. (ნიკოლოზ დადიანი) „დიდსა პარასკევსა. ქადაგება მაცხოვრებითსა ვნებასა ზედა.—მაცხოვარი და უფალი ჩვენი იესუ ქრისტე ბრძანებს მტილსა შინა გეთსამანისასა: „შეწუხებულ არს სული ჩემი, ვიდრე სიკუდილადმდე.“ ეს ჯმა საშინელი და საზარელი სასმენელი არის...“ 102—125.

შენიშვნა: ქადაგებების ტექსტს წინ უძღვის: „წინასიტყუალობა წინამდებარის ამის წიგნისა.

მაღალთა ღირსთა არხიმანდრიტო და მოძღუართ-მოძღუარო გიორგი და წთა უდაბნოთა წინამძღუართ და მამავ, მრჩობლთა არსებათა ჩემთა სასოებაე!

ვინაიდან ახნაურებითისა სულისა შენისა არსებად საღმრთოთა დოღმატის ორდანიობითა განბრწყინებულ არს და ვითარცა სჯვისა დიადიმითა განშტმნებულ და ზესთა-ცნობად იგი ჭილოსოფოსური, ესე იგი ხედვითი და საქმითი სრულად მოგიგის და საუნჯისა სიბრძნის-მოყუარებისა შენისა გარდმონაკადთა წყაროთაგან მოირწყულებიან პირ-მეტყუელნი ქრისტეს ცხოვარნი და მით აღორძინებულნი აღფრინდებიან ზესთა უშრომელოესადმი, ესევეითარსა სრულსა მამაკაცსა საღმრთოთა და კაცობრივთა ცნობათაგან განშტმნებულსა რაჲ საკიროება გქონდათ თხოვად ჩემ გლახაკისა გონებისადმი უმაღლესისა საქმისა ხელხლებად? გარნა გწადს თქვენ სრულება მოწაფეობისა ქრისტეს, მაცხოვრისა ჩვენისა. რათა სიმდაბლისა და სიმშუდისა სათნოებითა განუშვენო მას განსასტნებელი და სულისა შენისა სართულისა ქტშე შემოიყუანო საღთოთა იგი ყოვლად-წმიდათა სული, რომელსა თუთ დაამტკიცებს უბინდოთა პირითა მისითა და იტყვს: „განუსტმნო მშუდსა და მდაბალსა ზედაო.“

ესევეითართა მაღალთა ჰაზრთა შინა მყოფსა გეთხოვნათ ჩემთს, რათა შევთხზა მე რაოდენიმე სწავლითა ქადაგებანი, წარსაკითხველად თქვენთა ჯელ-ქტშეთა უდაბნოებთა შინა, დღესა მას წმიდასა დიდსა მარხუათა შინა. და თუთ თქვენ წინადაგედვით ჩემთს ჰაზრნი: 1. სინანულისათს, 2. მარხუსათს, 3. მოწყალეებისათს, 4. შურისათს, რომელსა შინა რაოდენიმე ვაქმიო[?] ბერობისათსცა წესთა. 5. აღ-

სარებისათვის. 6. მღვდლობისათვის და 7 ვნებისათვის ქრისტეს, მაცხოვრისა ჩწისა. და არცა ქადაგებანი ესე იქმნას მაღალსა ჭრასსა ზედა, არამედ უმეტეს დაბიოდ[!] იქმნას შეთხზულ, რათა უმჯობეს იქმნას სასმენელად საზოგადოებისათვის.

თუმცა საქმენი ესე, თხოვილნი თქნგან, უზესთაეს იქმნა საზომისა ჩემისა და ეგრეთვე მრავალნიცა მიზნნი ნაყენებელ, გარნა უმეტეს სიზრქე და სიმძიმე ცნობისა ჩემისა და... მრავალნი საქმენი, რწმუნებულნი ჩემდა... ვიტყვ: კინლა და ერთისა ცა წამისა არა ძალ-მედვა პოვნად დროსა... გარნა, ვინათგან წდაწნი... მამანი დამტკიცებენ, რომელ მორჩილება არს დედა ყოველთა სათნობათა... ვიწრომე და ვაქმენ ხუთნი ქადაგებანი თქვენ მიერ წინადადებულსა ჰაზრსა ზედა... ესე ხუთნი ქადაგებანი, ახლად ქმნილნი ჩემგან... დაბიოთა ჭრასთა... ხოლო ორნი ქადაგებანი აღსარებისა და მღვდლობისათვის, უწინარესვე თქმულწი ნეტარისა... ანტიონი ტყონ დიდის მიტროპოლიტისა, ოტიას და დიანის ძისა დავსდევე, რომელიცა იყო ლამპარი მოძღურებისა და მქადაგებელ ახალ ოქროპირ... სხუათა ქადაგებულთა მისთაგან მხოლოდ ესე დაშენილი ვიპოვე წიგნის საცავსა შინა ჩემსა...

და ესე შვდნი ქადაგებანი... ერთ წიგნად შემიერთებეს... და მოვიძღვნი...

... ვინცა აღმოიკითხავდეთ, შენდობით მომიხსენებდეთ... ნუცა ამას წინასიტყუაობასა ჩემსა დაუტევეთ და სახელსა ჩემსა...

ხოლო შენ, მაღალ-ღირსო მამაო, გახსოვდე... ლოცვათა შინა შენთა...

თქვენი მაღალღირსების, მსასოვებელი და მოსამსახურე ლენერალ-მაიორი, მსაჯულთ-უზუტესი, სარდალ-მოურავი და კავალერი ნიკოლაი დადიანოვი პირველი, წელს 1826, თთვეს დეკემბერს, 28. ნოლას."

ანდერძი (გადამწერისა): „ღმერთო, აცხოვენე დამწერი უღირსი გრიგორ; ჩყვ წელს, დეკემბერს 0.“ ტექსტის ბოლოს, 125 გვ.

მინაწერები: 1. „ქადაგება ყოვლად ნეტარისა კაცისა ნიკო დადიანოვისა.“ ნუსხურით, სხვა ხელით. გვ. 126.

2. „წელს ჩყლა-ს, ნოემბრის 0ა.—ეს სულთა განმანათლებელის ქადაგების წიგნი არხიმანდრიტის გიორგის არის და ღმერთმან ახმაროს სიცოცხლესა მისსა და მერე ეს ხელშიდაც დარჩეს, ყოველნი ამის აღმოშობიხველნი შენდობას უბრძანებდეთ...“

3. „წელსა 1858-ს, ფებერვლის 6-ს, პეტრებუგი. დიდათ ცივა...“ გვ. 127.

4. „ქინაზ გრიგორ დადიანოვი. Маия 12, 184წ.“ ფანქრით, 128 გვ.

(291)

292

კრებული. XIX

296 გვ.; 16,5 X 11; ქალაღი (ლურჯი), სინესტისგან დაზიანებული (283—296. გვ.); მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. ჰეირნიშანი: 1809, 1813; დაუწერელი; 56—58, 146—156, 283 გვ.

1. „მოცემისაებრ და სარწმუნოებისა წწისა კათოლიკე ეკკლესიისა, თქმულნი გამოკრებულნი კლემენტოსისაგან და ღირსთა მამათა, რომელთა სათანადო არს პირველ სხვსა ყოელისა სასწავლელისა გახეპირება მათგან, რომელთა ენებოს ნებითა ლთისათა კეთილად-მსახურებისა სიტყუსა წინამძღუარ-ყოფა. თავი ბ.—ხოლო გამოწულიღვითისა მოცემისათვის ამისი შესაწავება საწმარ-არს, ვითარმედ ყოვლისავე ვითარ სახეცა ძიებას ანუ კითხუასა სამნი რაჲმე გამოკულევანი და კითხუანი ჰქონან, ესრეთ ულონობით წინა დასხმულნი ჩწ მიერ წინააღმდგომთა მიმართ: ვითარ იგი, ვითარმედ—რაჲ არს ღმერთი და რაჲსათვის ითქმის ღმერთი და რაოდენ სახედ გულისგმა იყოფიების ღმერთი...“ 1—55 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტში, გარდა ცნების ღმერთი, განმარტებულია: „რ ა ა რ ს ს ა ზ ლ უ ა რ ი“, მამობა, „რ ა ა რ ს ძე“, სული, სანარადისობა, თვთება, ბუნება, გუამი, ნება (ნებება), მოქმედება, შეერთება, თანაარსობა, გონება, გრძნობა, ხრწნი-
ლება, „სახლტუარი უხრწნელისა“, სარწმუნოება, სიტყვა, „რ ა ა ს ა მი მ ბ ა რ თ ი“.

2. ტექსტში წითელი ფანქრით არის დანიშნული ფილოსოფიური ტერმინები.

3. შდრ. S—269 ხელნაწერის § 16, შენიშვნებითურთ, რომელიც ემთხვევა წინა-
მდებარე ტექსტის მცირედ ნაწილს.

4. S—292 ხელნაწერის § 1 უნდა იყოს ამოღებული კლემენტოსის ნაწარ-
მოებიდან: „სახლუარნი თითო სახენი მოცემისაგებ და სარწმუნოებისა წმიდისა
კათოლიკე ეკლესიისა“, რომელიც 23 თავს შეიცავს (იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლი-
ტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941. გვ. 652, § 112—3).

2. „წი ა შორის მამისა ჩნისა იო ა ნ ე ო ქ რ ო პ ი რ ი ს ა მ ა თ ე ს
თ ა ვ ი ს ს ა ხ ა რ ე ბ ი ს გ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ი ს ა გ ა ნ გ ა მ ო კ რ ე ბ უ ლ ი, ს ა წ მ ა რ ა დ
ჰ ს ჯ ი ლ ი და გ ა ნ კ ა რ გ უ ლ ი კ ი თ ხ ჭ ა - მ ი გ ე ბ ი თ ა, რ ო მ ე ლ ს ე წ ო დ ე ბ ი ს მ ა რ ტ ი ე - თ ქ მ ა.
წ ი გ ნ ი ა . 1.— კ ი თ ხ ჭ ა: რ ა ა ს ა თ უ ს ი ტ ყ უ ს მ ა ხ ა რ ე ბ ე ლ ი მ ა ტ ე თ ი ო ს ე ბ ი ს მ შ ო ბ ე ლ -
თ ა, ვ ი ნ ა თ გ ა ნ ა რ ა ქ ო ნ დ ა ზ ა რ ე ბ ა ა შ ო ბ ა ს ა შ ი ნ ა ქ რ ი ს ტ ე ს ს ა ?“ 59—131 გვ.

3. „წი გ ნ ი მ ე ო რ ე . თ ა რ გ მ ა ნ ე ბ ი ს ა გ ა ნ ი ო ა ნ ე ს ს ა ხ ა რ ე ბ ი ს ა
ა ლ მ ო კ რ ე ბ ი ლ ი.— რ ა ა რ ს ა მ ი ს ს ი ტ ყ უ ს ა ძ ა ლ ი, რ ო პ ე ტ რ ე, შ ე მ დ გ ო მ ა დ ე ს ო -
დ ე ნ თ ა ს ა ს წ ა უ ლ თ ა ხ ი ლ ჰ ს ა, ჰ ს თ ჭ ო რ, ვ ი თ ა რ მ ე დ— „შ ე ნ ხ ა რ ძ ე ლ ო ს ა...“
131—145 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „ე გ რ ე თ ე ვ ე ქ რ ი ს ტ ე მ ა ნ ს ა ხ ლ ი რ ა ა მ ე დ ა რ ლ ტ შ უ ლ ი გ ა ნ ა ა ხ ლ ს
ჩ რ ნ ი ე ს ე გ ჭ ა მ ი.“

4. „ე პ ი თ ა ნ ე კ ი ბ რ ე ლ ი ს ა თ ქ მ უ ლ ი . ე პ ი თ ა ნ ე ე პ ი ს კ ო პ ო ს ი კ ო ს -
ტ ა ნ ტ ი ა ქ ა ლ ა ქ ი ს ა, რ ო მ ე ლ ა რ ს დ ე დ ა - ქ ა ლ ა ქ ი კ ი ბ რ ო ს ქ ა ლ ა კ ი ს ა, რ ო მ ე ლ თ ქ ო
ა თ ო რ მ ე ტ თ ა მ ა თ თ ჭ ა ლ თ ა თ ე ს.— უ ფ ა ლ ს ა ჩ ე მ ს ა პ ა ტ ი ო ს ა ნ ს ა ძ მ ა ს ა
უ ფ ა ლ ს ა დ ა ს ა ქ მ ი ს თ ა ნ ა - ზ ი ა რ ს ა თ ე ო რ ო რ ე ს, კ ე თ ი ლ ა დ - მ ს ა ხ უ რ ს ა ე პ ი ს კ ო -
პ ო ს ს ა, ე პ ი თ ა ნ ე ე პ ი ს კ ო პ ო ს ი უ ფ ლ ი ს ა მ ი ე რ გ ი კ ი თ ხ ა ე! დ ი დ ს ა ნ ი ქ ს ა მ ა დ ლ ი -
ს ა ს ა მ ი ს ც ე მ დ ა და ა რ ა თ უ მ ო ი ლ ე ბ დ ა, რ ა ჭ ა მ ს ჰ ს თ ხ ო ვ დ ა უ ფ ა ლ ი ი გ ი ც ხ ო ვ რ ე -
ბ ი ს ა ს მ ა დ დ ე დ ა კ ა ც ი ს ა მ ი ს გ ა ნ ს ა მ ა რ ი ტ ე ლ ი ს ა, რ ა მ ე თ უ ი გ ი, თ ე თ თ ა ვ ა დ ი,
ი ე ო წ ყ ა რ ო ც ხ ო ვ რ ე ბ ი ს ა...“ 157—276 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „ა წ ყ ო ვ ლ ი თ ა პ ი რ ი თ ა ი დ ი დ ე ნ მ ა მ ა, ძ ი ს ა მ ი ე რ და ძ ე, მ ა -
მ ი ს ა მ ი ე რ, ე რ თ ო ბ ი თ ა ს უ ლ ი ს ა წ მ ი დ ი ს ა თ ა. უ კ ე და უ კ ი, ა მ ი ნ.“

იხ. კ. კეკელიძე ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ.
607, § 57-2.

5. „მ ე ა თ ე რ თ მ ე ტ ე გ ა ნ წ ე ს ე ბ ა რ ი ც ხ ჰ ს ა და გ ა ნ ყ ო ფ ა ძ ე თ ა მ ა თ ი ს რ ა ი ლ ი ს -
თ ა, ვ ი თ ა რ ტ ა უ ბ რ ძ ა ნ ა მ ო ს ე ა თ ო რ მ ე ტ თ ა მ ა თ ნ ა თ ე ს ა ვ ე თ ა დ გ ო მ ა დ ე ქ ე ს ი ს ა
მ ი ს ნ ა თ ე ს ა ე ი ს ა მ ო თ ა ს ა ზ ე დ ა გ ა რ ი ზ ი ნ ს ა და ე ქ ე ს თ ა მ ა თ — მ ო თ ა ს ა მ ა ს გ ე ბ ა ლ ს ა...“
272—286 გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „ა წ გ ა მ ო ვ ა ც ხ ა დ ნ ე თ მ თ ა ნ ი ე ს ე ყ ო ვ ლ ი თ ა ქ ე მ მ ა რ ი ტ ე ბ ი თ ა -
ა ქ ა - ო დ ე ნ კ მ ა ი ყ ა ვ ნ თ ქ მ ა დ და გ უ ლ ი ს ხ მ ი ს - ყ ო ფ ა დ ა მ ი ს ყ ო ვ ლ ი ს ა თ ე [ს].“

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს, ჩართულად [როსტომ?].

6. „ი ო ლ ი ტ ე ს მ ი ე რ გ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ა კ უ რ თ ხ ე ვ ა თ ა მ ა თ თ ე ს
მ ო ს ე ს თ ა ა თ ო რ მ ე ტ თ ა მ ი მ ა რ თ ნ ა თ ე ს ა ვ თ ა. კ ი რ ი ე ლ ე ი ს ო ნ.—
ნ ე ტ ა რ ი ს ა მ ი ს ი ს ა კ ი ს ი უ წ ლ თ ა მ ა თ თ ე ს ძ ე თ ა მ ი მ ა რ თ თ ე ს თ ა პ ი რ ე ვ ლ თ ა მ ა თ
წ ი გ ნ თ ა შ ი ნ ა გ ა მ ო თ ქ მ უ ლ...“ 284—296 გვ.

წყდება: „და რებეკა ჰრჭუა თვსა შას ძესა მრწემსა: აჰა, მესმოდამამისა შენისა, რ ეტყოდა ესავს, ძმასა შენსა: მინადირე მე ნადირი და მიქმენ ჰამადი და ესჰამო და გაკურთხო შენ წინაშე უფლისა. აწ ისმინე, შვილო, სიტყუათა ჩემთა და მივედ სამწყსოდ...“

(292)

293

ბაუმეისტერი ფ. ხ., დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა. XVIII

XII, 394 გვ.; 16,3 × 10,5: ქალაღი; სადა ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მზედრული; თავფურცელის ტექსტი და სათაურები ასომთავრულით, სინგურით: XVIII ს.; თარგმნილი ანტონ I, კათალიკოსის მიერ; დაუწერელია: I—VIII, X, XII. 392—393 გვ. „ღიმიტრი ყიფიანის წიგნთაგანი.“

(ბაუმეისტერი ფ. ხ. დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა).
„**ფილოსოფია ახალ-პაექრობითი, მპყრობელი თვს შორის განსაზღურებათა და დადებულებათა. განსაზღურებად ლოღიკისა.**—1. ცნობა ისტორიკებრი არს ცნობა ნივთთა მათ, რომელნიცა იქმნებთან ანუ ნივთიერსა-შინა სოფელსა და ანუ არსებათა შორის უნივთთა შემთხტულ-იქმნებთან. მოკლედ: ცნობა ისტორიკებრი არს ცნობა საქმეთა...“
გვ. 1—329.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: ა. „განსაზღურებად ლოღიკისა.“ 1—105.

ბ. „განსაზღურებად ონტოლოღიისა.“ გვ. 105—169.

გ. „განსაზღურებანი კოზმოლოღიისანი“. 169—192.

დ. „განსაზღურებანი პსიხოლოღიასანი“. 192—258.

ე. „განსაზღურებანი ბუნებითისა ღრთის-მეტყუტლებსანი.“ 258—276.

ვ. „განსაზღურებანი ფილოსოფიისაგან საყოფაქცეოსა.“ 277—314.

ზ. „განსაზღურებანი საპოლიტიკონი.“ 315—324.

თ. „განსაზღურებანი საფისიკონი.“ 325—329.

ი. „პინაქს-სიტყუათაჲ ახლისა ფილოსოფიისა განსაზღურებათა და დადებულებათა—ანბანთა ზედა.“ 331—391.

2. ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ფრიდერიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტრისა, გორლიციურის ღიწნაზისა რეკტორისა „დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა.“ სარგებელად ყრმათა სხოლის შინათა ქმნილი წიგნი განსაზღურება ფილოსოფიისა, მგაყრობელი თვს შორის საზღურათა ჩხგ.

ქართულსა ვმასა ზედა გარდმოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხივის-კოზისსა, დავითიან-ბაგრატოვანისა; დროსა ყოვლად უბრწყინებულესისა და უმპყრობელესისა დიდისა ჯელმწიფისა იმპერატრიცა ეკატორინა ალექსეევანასა, თვთმპყრობელიცა ყოვლისა როსიისასა და მემკვდრისა მისისა კეთილ-მორწმუნისა ჯელმწიფისა, ცესარევიჩისა და დიდისა მთავრისა პავლე პეტროვიჩისასა. წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7270. ჯორციელად შობითგან სიტყუსა ღრთა 1762. ინდიკტონსა 10. თთუშსა მეთორმეტესა... 30.

ბ. „ანტონის მიერ, არხივისკოპოსისა დავითიან-ბაგრატოვანისა წინა-სიტყუათა წიგნისა განსაზღურებისა ფილოსოფიისა ზუთმუქლნი დასდებელნი.“

ფილოსოფოსმან ბაუმიესტერ ფრიდერიკოს
საზღვარდებულ ჰყუნა ნიგინი საბრძოლო-შინანი.
ახალ-ველეყოფით პაექრობითი თქმანი,
სამეოცდასამ და ორას და ათასნი.
ესე ერთ წიგნად ქმნილი სარგებლად ბრძენთა.

როსიისასა პორფირსა ქალაქთასა
თარგმანებითა ლათინთა ენისაგან
გარდამოღებით ჩემსსა ზედა ენასა
იმხარკა ესე ტკივილთ-მოყუარებითა
სარგებლად ჩვენთა ტრფიალთა სიბრძნისათა.

ან ტონი ვაშტრები, მთარგმანე სიყუარულით,
თქემს, ჩემსთა მაგათ თანა-მოქალაქეთა,
ერთ-ნათესავთა, ერთ მეგვლესიეთა,
ბრძენთა ქართულთა მირთმად ძღუემს-სიტყუერთა,
დროს მეფობისთა ირაკლი მეორისსა.“

3. ტექსტს მრავალ ადგილას დართული აქვს ანტონის სქოლიოები.
შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941, გვ. 350—
—351.

შდრ. ამავე ტომში აწერილი № 251 ხელნაწერი.

მინაწერები: 1. „დიმიტრი ყიფიანის წიგნთაგანი არის.“ გვ. 394.

2. „Д. Кипианова.“ I საცავი ფ. V-ზე.

აქვე, I ფ. I-ზე „44“ უნდა იყოს დ. ყიფიანის ბიბლიოთეკის № ამ ხელნაწერისა.

(293)

294

„სულიერი რელამენტი“. XIX

172 გვ.; 19,8 × 14; ქალაღი; მწვანე ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრუ-
ლი; სათურები ასომთავრულით; XIX ს.; კვირნიშანი: 1833; რუსულიდან თარგმნი-
ლი; დაუწერელია: 160—172 გვ.

„რელამენტი ანუ მოძღუტრება სულიერისა კოლლედი-
ისა... ნაწილი პირველი. რა აის სულიერი კოლეღია და რომელნი არიან სა-
ჭირონი მიზეზნი ამის მმართველობისანი.—კოლლეღია მმართველობითი
არა სხუა რაამე არს, თუნიერ. მმართველობითი შეკრებულეღა...“ გვ. 13—
—119.

შენიშვნა: 1. საკუთრად „რელამენტი“ სამი ნაწილისგან შედგება.

2. „რელამენტის“ ტექსტს წინ უძღვის: ა. პეტრე პირველის (რუსეთის
იმპერატორის) მანიფესტი.—წყალობითა ღისათა, ჩემს, პეტრე პირველი, მეფე და
თუთმპყრობელი ყოვლისა რუსეთისა და სხუათა..., შორის მრავალთა... რწმუნებულ-
თა ჩნთა ჭელმწიფეებისა თანამდებობათა... განვჰსტუტრითეთ სამღუდლოსაცა
წესსა...“ 1—4.

ბ. „ფიცი წვერთა სულიერისა კოლლეღისა“. 5—10.

გ. წინასიტყვაობა: „რელამენტი ანუ მოძღუტრება სულიერისა კოლლეღისა.“
11—12.

3. დართული აქვს: „დამატება მოწესეთა კანონთაჲს ეკლესიისა მოყუასთა და
მონაზონთა წესთასა.“ 121—159.

4. „რეგლამენტი“ პეტრე პირველის საეკლესიო რეფორმების მთავარ აქტს წარმოადგენს; იგი პატრიარქის ერთპიროვნულ გამგეობის ნაცვლად სინოდის კოლეგიურ გამგეობას აწესებს.

5. „რეგლამენტი“ შედგენილია პეტრე I-ის ცნობილი თანამოღვაწის თეოდანე პაროკოპოვიჩის მიერ და თვით პეტრეს მიერ არის გასწორებული (1718—1720 წწ.).

6. „რეგლამენტი“ პირველად დაიბეჭდა 1721 წლის შემოდგომაზე: „Регламент или устав духовный коллегии“.

ქართული თარგმანი 1722 წლის პეტრეს მიერ შეესებული გამოცემიდან უნდა მომდინარეობდეს.

შინაწერები: 1, № 10. ეს რეგლამენტი ეკუთვნის იოელ ალექსიევს. 1 გვ. უკანასკნელ სტრიქონზე.

2. „მთავარეპისკოპოსისა არის ეს რეგლამენტი.“ 159 გვ., ტექსტის ხელით.

(294)

295

მხითარ სევესტიელი, რიტორიკა. 1770

406 გვ.; 18 × 14; ქაღალდი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრულიყდა, ტყავის სამი შესაკრავით; კალიგრაფიული ნუსხურით; სათაურები სინგურით, მრგვლოვანით; 1770 წ.; ადგილი: ტფილისი; სომხურიდან მთარგმნელი ანტონ I გადამწერი: ანჩისხატის დეკანოზი გიორგი; მომგებელი: მთავარეპისკოპოსი ანტონი ჩიჯავაძე (გვ. 395, 403).

[მხითარ სევესტიელი]. „თვს ქელოგნებისა სარიტორიკისა (ესე იგი სამკვეერ-მეთქვოხსა). წიგნი პირველი. თვს საზღტრისა სამკვეერ-მეთქვოხსა და წჷლებისა ნაწილთა მისთასა. თავი 1.—მკვეერ-მეთქჷშობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ქელოგნება საკეთილმეთქჷო. ითქმის ქელოგნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ქელოგნებათა...“ გვ. 17—394.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის—ა. თავფურცელი:

„მხითარ, ყოვლად ბრძნისა მოძღტრისა სომეხთასა, სევესტიელისა ქმნილი წიგნი რიტორიკა, სარგებელად ყრმათა სხოლის შინათა ქართულს კმასა ხედა გარდამოღებით შრომილი ანტონის მიერ, არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართჷშლოხსა, დავითიან-ბაგრატოვანისა.

დროსა უკეთილმსახურესისა, ყდ უბრწყინუალესისა და უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორისა, ყოვლისა საქართჷშლოხსასა, მამათმთავრობასა ანტონისსა. წელსა დასაბამითან სოფლისა 7272; ჯორციელად შობითან სიტყუსა ღთისა—1764, თთჷშსა მეშუდესა, რიცხუსა 10.“ გვ. 1.

ბ. „წინასიტყუათა—ეპისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ... ირაკლის მიმართ, მეორისა, ძმისა თვისსა, მეფისა ყოვლისა საქართჷშლოხსა, დავითიან-ბაგრატოვანისა.

ირაკლი, დავითიან-ბაგრატოვანსა, ყოვლად ბრწყინუალესა მეფესა ყოვლისა საქართჷშლოხსასა.

მის მეფობის სიმაღლეს,

ჩემს ყოვლად სატრფოს ძმას!

იცის საზოგადომან ჩჷშულეზამან, ვითარმედ ყოველნი უმჯობესისა[დ]მი მიმართებენ თავთა თვსათვს, ვითარ იგი ბრძანებს ჰსჯულიცა ბუნებითი...“ გვ. 2—15.

„ეპისტოლის“ სრული ტექსტი იხ. ზემოთ, ამავე (I) ტომში, № 123-ის აღწერილობაში.

2. „რიტორიკის“ ტექსტს დართული აქვს: „ბინაქს-სიტყუაობა სარიტორიკისა ელოვებისა.“ გვ. 397—403.
3. რიტორიკის ტექსტის ქართულ თარგმანს მრავალ ადგილას დართული აქვს ქვემო ნაპირებზე ან ტონი I-ის სქოლიონი: გვ. 63, 125, 131, 179, 216, 263, 287, 300, 310, 324, 388, 390.
4. რიტორიკის ტექსტში ჩართული ნიმუშების (მჭერმეტყველების) დიდი ნაწილი ან ტონის მიერ შერჩეული ან შეთხზულია მაგ. გვ. 271:
- ა. (*) „აღმოსავალსა სამთენოსა სამოთხე.—
 ყუაილ-მრავალნი ბევრნი, არა სამოთხე;
 ლოთივ-სწავლილისა გვიქმენ ისე სამოთხე;
 არა ერთ კუთხედ ეფროსიამებო სამოთხე;
 სულთ—მაგრილებელ, რტო-ფურცლოვან საქამოთხე.“
- ბ. 282 „(*) #, ქალწულო! შენ ხარ აღ-შემოსილ მაცულო...“ სულ 13 წვრილად ნაწერი სტრიქონი, შენიშვნით: „(*) კმნილი ან ტონისა.“
- გ. 290 „ძე ადიდებს მამასა,
 მზე აბრწყინებებს ჰაერსა;
 კმნილთაგან იტრფობის ღმერთი;
 მრავალთაგან იქების ერთი.“ ან ტონი.
- დ. „ . „პეტრიწისა გუარი წერილისა განმაკვრუებს,
 ენამზეობისა მისისა სიმარჯუშე განმაცვრუებს;
 აღნაქუსთა მისთა მახარებს შტქნიერ-წყობილება;
 მსურს ჭებად მისი იგი ლექს-მცობილება.“ ან ტონი.
- ე. 354; „ქსერქსი, ძლეული. შეიცუალა მეფობითა ყოვლად-დიდებულთა ნიშნ-თაგან ლიტონ-მკედრად. კიდარისაგან(?) უცხოდ ქუდისაგანცა, პორფირისაგან—ცუდსამოსთა უმოქონოდ, ლაშქარ-მრავალ-მილიონობისაგან—მარტოდ მხოლოდ; ყოვლად დიდებულთა სიმდიდრეთაგან—არარამესა მუქონად და ყოველთა უდიდებულეს ცნობისაგან—ყოვლად უკაუოად.“ ან ტონი.
- ვ. 360 „დავით მესამისა კეთილ-მსახურება განვრცნა უფროს მონარხისა კროსისა ამაღლდა უფროს მათა მასისთა; განგრძელდა. უფროს დროთა საუკუნეთასა; აღყუანა, უფროს ბედნიერობისა აღექსანდრე დიდისათა; განსაკრვო იქმნა, უფროს მოკიდულთა ხეთა მტილისა ბაბილონურისათა; განშტქნდა უფროს იეროსალიმისა; განმტკიცნა, უფროს ზღუდეთა ტუროსისთა და ადგილთა შეუვალთა კილიკისათა და მიეახლა ღმერთსა სიყუარულითა, უფროს ეხეკიასა და იოსიასა.“ ან ტონი.
- ზ. 361—362. „ნეტარ-თუმცა უფალმან სახიერმან მასწავლს შიში თვისი. ნეტარ-თუმცა მამამან ყოვლად ტკბილმან გულსხმა მცოს პატრიც-მოყუარებად მისა! ნატარ-თუმცა ყოვლად სატრფიალომან, მოწყალემან ტკბილითნ ისრითა განმგმიროს. ნეტარ-თუმცა მნებებელმან ცოდვლთა მოკცევისამა განმნათლოს. ნეტარ-თუმცა მომტევებელმან ბრალთამან დამივოს. ნეტარ-თუმცა მწყალობელმან მოკცეულთამან შემიერთოს.“ ან ტონი.

(*) „ესე კმნილი არს ანტონისა, ისე წილკნელისა დაქებდითის“ დასდებულთაგან.“

მ. 362—363. „ანუ არა თამარ იყო, რომელმან ყოველეთილობათადმი იყოფლისფერა; ანუ არა დაითვსშორისა თვსებანი პირველისა პაპისა თვისა დავით მესამისანი. ანუ არა მძლეობითა იდიდაა ბაბილონისა მგჰყრობელისა ხალიფასითა და ნუქარდინ სულთანისათა; ანუ არა ქართუმელთა სამეფოსა დაუტევა სახელნი ზესთა კმნილნი მაშინდელთა საუქუნეთა ჯმა-განსმენილთანი?“ ა ნ ტ ო ნ ი.

თ. 363. „ვსცოდე დიდისადმი მჰსაჯულისა! ვსცოდე აღმზემლისადმი ცოდუთა ჩემთასა; ვსცოდე, რომლისადმი აღმეთქუა არალარა შეცოდება; ვსცოდე, ვსცოდე ჰსაჯულისა დათრგუნვითა; ვსცოდე; ვსცოდე, სიყუარულისა წინა-უკმოდ, ვსცოდე, ვსცოდე მრთელ-ცნობობისა წინააღმდეგობობითა, ვსცოდე.“ ა ნ ტ ო ნ ი.

ო. 291. „სანატრელსა მას მოსრულსა სიმდაბლესა—13.
შეესაკუთრე იგი გაქუნდეს მარადის. 13
წკლული ახალი ადულ-საკურნებელ-არსკ, 14.
ხოლო ძმულ-ქმნილი, უდებებად სოსრული 14.
წამალთა დიდთა ქელოვანთა მათ მკურნალთა 14.
მოქენე არსკ და ესრეთ ხედთა ხანგრძელი—14.
მოჰლავს სულისა სიწმიდესა მას კეთილსა. 14.“
ფ ი ლ ო ს ო ფ ო ს ი ო ა ნ ე.“

ანდერძი (გადამწერისა): 1. „დასასრული უკანსკელისა ნაწილისა სამქვერ-მეტქვერასა.

აღსრულა რიტორებაჲ ესე ბრძანებითა მთავარები სკოპოს[ის] ა ნ ტ ო ნ ის ჩ ი ჯ ა ვ ა ძ ი ს ა თ ა და მიუძღუნე თთვესა შაისსა კჳ, ქრისტეს აქეთ ჩლო.“
გვ. 395, ტექსტის ბოლოს.

2. „სრულ-იქნა სადიდებელად ლისა, აზინ. ქრისტეს აქეთ წელსა ჩლო, თთჴსა მარტსა, იბ. ქალაქსა ტფილისსა, პალატსა საპატრიარქოსა.

აღიწერა ქელითა ა ნ ჩ ი ს ხ ა ტ ი ს დ ე კ ა ნ ო ზ ი ს გ ი ო რ გ ი ს ა თ ა. მხილჴსლ-თა შენდობის მოქენე“.

(295)

296

აბზატი მილოტი. ყოვლად ზოგადი ისტორია. III. 1833

358 გვ.; 18 × 11; ქალაღი; ტყავადაკრული ზის ყდა და მის ახლოს მდებარე ფურცლები დაცბრილულია ჭიისაგან; მხედრული; [1833 წ.]; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან დავით დადიანის საფასით. იესე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელისავე ხელით დაწერილი; დავით დადიანის წიგნთაგან.

„საფუძმულნი ყდსა ზოგადოისა ისტორიისა. განგრძობა ჰრომაულისა ისტორიისა მეშუდე მუჭლი. დამდაბლება კართაგენისა. რომი [ჰვე]წდნვის[!] უცხოკერძოელთა ერთა, აღგებიტგან ჰრომისათ 552-ითგან ვიდრე 620 წლამდე. თავი პირველი. წყობა ძვინად ჭილიპქესა, მაკედონელ მეფისა და ძვინად[!] ანტიოხოზისსა, სირიელ მეფისა. ჰაზრი: დამდაბლება კართაღენისა... — ხუთასი კართაღენელთა ხუამალდი მიცემულ არს სციპიონისად...“ გვ. 4—353.

შენიშვნა: 1. შდრ. ზემოთ აღწერილი № 282—283.

2. რუსული გამოცემის თავფურცელი: „ყოვლად საზოგადო ძტშლი და ახალი ისტორია ნილოტესი, რომელი იპყრობს მოთხოვნათა ყოველთა ერთათვის სოფლისათა და მოყუანებულ არს ვიდრე ჩუივ წლამდე. უახლესი გამოცემობა, თანადართვითურთ ნაკვეთებისა ძტშლისა და ახლისა ლეოლრაჭისა, ნაწილი მესამე. წარსაგებელითა მატყოს და იოანოს[!] ღლაზუნოვთათა. სანკტპეტერბურლი. სტამბასა შინა იოანე ღლაზუნოვისასა. ჩუკბ წელსა“.

მინაწერები: 1. „ვათარგმინე წიგნი ესე ყოვლად საზოგადო ისტორიად სამენგრელოსს მემკვიდრემ და ვით დადიანმან წელსა 18[33], ხოლო შობითგან ჩემსა მეოცესა“ გვ. 1.

2. „შ, დავით! მიიღე ახლგამონაცემის ნათხის ნათარგმანები ესე ნიშად შენისა ჩემდა აღუზოცელისა სამეგობროსა სახსოვრობისა, ვითარცა უშუალოდესადრე პირველსა აღქსულსა და ლექსთაცა მიერ ჩვენთა ხმასა ზედა ძნელ-მეგობით ნარე-ცისა [?] წესი, აღსალესეულად უმჯობესისა|დქმი გონებისა თქვენისა. მე, თქვენ მსახურყოფილი და მყოფი და ყოფადილა იესე მღვდელი გარსევანიშვილი“. გვ.354.

(297)

297

აბბატი მილოტი, ყოვლად საზოგადო ისტორია. IV 1833

350 გვ.; 17,5 × 10,6; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა და მის ახლოს მდებარე ფფ. კისაგან დაცხრილულია; მხედრული; 1833 წ.; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან დავით დადიანის საფასით. იესე გარსევანიშვილის მიერ; მთარგმნელისავე ხელით დაწერილი. დავით დადიანის წიგნთაგან.

„საძეუძტშლინი ყრდ საზოგადოსა ისტორიისანი. განგრძელება რომაულისა ისტორიისა. კონსტანტინე. საყდარი იმპერიისა გარდაღებულ-არს კონსტანტინუპოლედ და შემოხმულ ჭრისტეანობა. თავი პირველი. დაწყება კონსტანტინეს მეფობისა...—ბითვინიასა შინა ანგლიასა, ანუ, ვითარ უსარწმუნეს არს, ნეს, სედ[?] რომელა დარდანიასა შინა, იშუ[ა] კონსტანტინე დიდი...“ გვ. 5—345.

შენიშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296 №№-ისა.

2. თავფურცელი რუსული თარგმანის 1820 წ. გამოცემისა: „ყოვლად-საზოგადო ძტშლი და ახალი ისტორია აბბატოს მილოტოსისა[!], რომელი იპყრობს მოთხოვნათა ყოველთა ერთათვის სოფლისათა... ნაწილი მეოთხე. წარსაგებელითა მათეს და ივანეს ღლაზუნოვთათა. სანკტპეტერბურლი. სტამბასა შინა საიმპერატოროსა თეატრისასა, 1820-სა წელსა“ გვ. 3.

ანდერძი (მთარგმნელ-გადამწერისა): „მიირთუ და [გგე]ცა, შ, თანაწორთა შენდა პრჩეულო! ვითარ უშუალოდესადრე წინანდელისა აღნაქუსისა ლექსებითა ძნელ-მეგობით ჩვენთა ხმასა ნარეცისა[!] წესი, აღსამახველად უმჯობესისამი ზედმიწევნელებისა თქუშნისა. მე, თქვენი ნიადაგი ღთისმიმართი მვედრი მღვდელი იესე გარსევანოვ“ გვ. 346.

მინაწერი (მომგებლისა): „ვათარგმინე წიგნი ესე, ყოვლად საზოგადო ისტორიად სამენგრელოსს მემკვიდრემ დავით დადიანმან წელსა 1833; ხოლო შობითგან ჩემსა მეოცესა“ გვ. 1.

(297)

298

აბატი მილოტი, ყოვლად-საზოგადო ისტორია. V. [1833]

1—IV, 348 გვ.; 17,5 × 10,8; ქალღმერთი: ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა და მის სიხლოვეს მდებარე ფფ. ჭიხაგან დაცხრილულია; მხედრული; [1833 წ.]; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იესე გარსევანიშვილის მიერ და მისივე ხელით დაწერილი; მომგებელი დავით ლევანისძე დადიანი.

აბატი მილოტი. ყოვლად-საზოგადო ისტორია. „ნაწილი მეხუთე“. „და შენებისათვის რომის იმპერიასა შინა ბარბაროსთა სა. ჰაზრთ: დაცემა რომის იმპერიისა დიდი საგანი განსაზრახულად...—ყოველთა სისხლის-მღებლობითა მოქცევაგან, შემცუალბელთა პირისა სოფლისათა, არა არს არცაერთი ესოდენ ღირსი ყურადღებისა პოლიტიკოსი და ფილოსოფოსი, ვითარ იგი... რომელმანცა დაარღვია რომის იმპერია...“ გვ. 3—5—347.

შენიშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296—297 ნომრებისა.

2. თავფურცელი: „ყ“დ საზოგადო ძველი და ახალი ისტორია მილოტისა... ნაწილი მეხუთე... სანკტპეტერბურლი... ჩუკ-სა“ წ.

(298)

299

მილოტი, ყოვლად-საზოგადო ისტორია. VI. [1833]

398 გვ.; 18 × 11; ქალღმერთი: ყვითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, ალაგ-ალაგ ჭიხაგან დაზრული; მხედრული; სათაურები ასომთავრულით; [1833 წ.]; თარგმნილი რუსული თარგმანიდან იესე გარსევანიშვილის მიერ და მისივე ხელით დაწერილი; მომგებელი დავით ლევანისძე დადიანი.

აბატი მილოტი. ყოვლად საზოგადო ისტორია. ნაწილი მეექვსე. „მღვდელმთავრობა ურბანოს მეორისა...—ჰსჩნდა, რომელ გრიგორიოს შეექუსე მეფობდა პირსა შინა თავისთა შემდეგთასა...“ გვ. 3,4—394.

შენიშვნა: 1. შდრ. აღწერილობა 282—283, 296—298 ნომრებისა.

2. თავფურცელი: „ყოვლად-საზოგადო ძველი და ახალი ისტორია მილოტისა... ნაწილი მეექვსე... სანკტპეტერბურლი... ჩუკ-სა წელსა.“

(299)

300

აგიოგრაფიულ-მეტაფრასტული კრებული. 1779

364 ფ.; 27 × 17; ქალღმერთი: ტვიფრული ტყავით შემოსილი მაგარი ფიცრული ყდა, ყუა ოდნავ დაზიანებული; თავნაკული; მხედრული; 1765, 1779 წწ. (15v, 364r); ორი გადამწერის: თომა კალოუბნელის და იოანე კალოუბნელის ხელით: (იხ—15v, 27r, 103r, 119r, 133v და 364r); რესტავირებულია (ძველად): 1—30, 364 ფ.წ. დაუწერელია: 16r-v, 78v, 166v, 208, 209, 283, 333 ფ.ფ.; გახეულია 263 ფ.

I ნაწილი კრებულისა

1. [პასიკრატოს] [„თ-სა აპრილსა, კგ დღესა, წამება წმ. მთავარ-მოწამისა საკვირველმოქმედისა... გიორგისი]... [არცა] შეშინდა ფერად-ფერადთა მათ განმზადებულთა სატანჯველთაგან, არამედ ყოველივე შეურაცხ-ყო და განკიცხა; საუკუნო დიდება განიცადა წთა თვალითა გონებისადა...“ 1r—2v.

წყდება: „ბრძანეს გუემა მისი ზროხისა ძარღვითა ურიდალ და ვი-თარცა მრავალემ ჰვემდეს, და ჰრქუა მეფემან და მეგობარმან ნისმან მან-გენენტოს: „ვიდრემდის არა გვერჩდე ჩვენ, სამგზის უბადრუკო, რათამცა უგე ლთთა დიდთა და მიილე პატივი და დიდება ჩვენ მიერი.“ მიუგო“.

ზღრ. გ. საბინინი. „საქართველოს სამოთხე“. გვ. 49, სტრიქონი მე-3 ქვემოდან; გვ. 54, მეორე აბზაზი, სტრიქ. 10—13 (ზემოდან).

2. „[თ]ვესა დეკემბერსა გ. ცხოვრება და მოქალაქობა წმინდი-სა საკვირველთ-მოქმედისა მამისა ჩუენისა ნიკოლოზ მთავარ-ეფისკოპო-სისა მირონ ქალაქისა. გკზენ, მეუფეო! ამინ.—ცხოვრებანი და მოქალაქობა-ნი ღმერთ-შემოსილთა წთა მამათანი მსგავს არიან მაგალითსა მხატვართა-სა...“ 3r—15v.

შენიშვნა: ექვთიმე ათონელის თარგმანი. კ. კველიძე. ქართული ლიტ- ისტ. I, 1941. გვ. 693.

ანდერძი (გადამწერისა): „მეც მეოხ მეყავ, ქებისა შენისა მნუსხველს თო- მას, განკითხვასა მას საშინელსა და გამომაჩვენე მარჯვენით მდგომარედ... რათა- ვადიდებდე მამასა და ძესა და სულსა წსა უკუნისამდე. ამინ. ქრონიკონს უნგ. უმ[?]“... „ნიკოლოზის საკითხავის“ ბოლოს (15v).

3. „საკითხავი ლთის მშობლის მიცვალებისა“. „თვესა აგ-ვისტოსა იე, მიცვალება წრისა ღ[მრთისა] მშობელისა და ქალწულისა მარია- მისა, თქმული წრისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა დიდისა ვასილი კესა-რიელ ეპისკოპოსისა. გ. მ.—რაჟამს სულისა მიერ წრისა ღ[მრთისა] მშობელ-სა მარიამს ეუწყა ჟამი განსვლისა თვისისა ამიერ სოფლით; გულისკმა-ყო განსვლა...“ 17r—27r.

ზღრ. კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, თბ. 1941. გვ. 583, 11.

ანდერძი I (ტექსტის წინ): „სამებამან წრ, ცხოველმან, დიდებულმან, დაუსაბამ-ომან, დამბადებულმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არს მამა, ძე და სული წმინდა, ერთი უფალი და ღმერთი, ამან ღირს-მყო ძიებად საშინელსა საიდუმლო-სა, რომლისათვისცა მიმაწიფა ბოვნად განცხადებულსა საიდუმლოსა, სასურველისა ჩემისა, თანა დგომითა ზეჯარდამო გამორჩეულისა მის მნათო-ბისა დიდისა და სასოცა ჩემისა ეფთვიმისათა, რომლისათვისცა ორთავე ვიღვაწეთ და ბიზანტიით გამოვიღეთ, გამოთარგმანებული თქმულისაგან იოანე ღმერთისა და მახარებელისა სიბრძნით. აღწერილი და სატრფიალოდ სათქმელი.“ 17r. ტექსტის დასაწყისის თავში.

II (გადამწერისა): „და მეცა, მნუსხველსა, ურწმუნო-ქმნილს თომას მეოხ-მეყავ და გამოიხსენ საუკუნეთა სატანჯველთაგან.“ ტექსტის ხელით, ტექსტის ბოლოს, 27-r-ზე.

4. „საკითხავი ფერისცვალებისა.“ ბ. თ[ვეს]კა აგვისტოსა გ. წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა. ფერისცვალებისათჳს უფლისა ჩნისა იესო ქრისტესი. გ. მ.—აგარაკისაგან არს მკა სიხარულისა და ვენაგისაგან—ნაყოფი ქამადთა. ხოლო წიგნებისაგან—სწავლაცხოვრებისა...“ 27ვ—30ვ.

იხ. კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I. 1941. გვ. 614—10.

5. „წამება რაქდენისა. დ. თ-სა აგვისტოსა გ წამება და ლუაწლი წმინდისა დიდისა მოწამისა რაქდენისა, რომელი იწამა ჟამთა დიდისა მეფისა ვახტანგისათა სპარსთა ჰიერ ქართლს-შ[ი]დ], სოფელსა შინა წრომს. მ. გ.—მოწამეთა წსენებითა ვითარცა იქმნა განძლომამა ღმრთისაჲ მოყუარეთაგან...“ 31—37ვ.

თავდება. „და აღიღეს მუნით და წარემართნეს გალობითა და ფსალმუნებითა, სანთელთა და კეროვანთა სიმრავლითა და საკმეველთა სურნელებითა და წარიღეს ნიქოზს, საეფესკოპოზოსა მას ეკლესიასა, მისვე მეფისა ვახტანგის მიერ აღშენებულსა.“ (ამ ადგილს თ. ჟორდანიას ხელით, წითელი მეღნით, დანიშნულია თხზულების ბოლო: „აქიდან მეტია. სხვა ვარიანტი არის,“ რაც დაბოლოებას შეეხება) „ცნეს რა ესე მეფემან და დედოფალმან, ვითარ შუქნოდა ღის მსახურებასა მათსა და სიყუარული იგი მოწამისა აწუევედა, შორს მიეგებნეს, დიდითა სურვილითა და სარწმუნოებითა; ცრემლით ამბორს უყოფდეს და შიშით შეემთხვეოდეს, მთავართა და დიდებულთა თჳსთა თანა და ქუეითნი ფ[ე]რქივ თანა-ჰყვებოდეს ცხედარსა მას წიხასა და მიიწინეს ნიქოზს და მუნ დაკრძალნეს, დიდითა დიდებითა და პატივითა სამგზის სანატრელისა მის გუამი და დღესასწაული შეუენიერი შეუშადეს, თუესა აგვისტოსა, სამსა, დღესა წამებისა მისისასა. ხოლო შემდგომად ამისა, ვითარცა აწუევედა სურვილი მოწამისა მის მეფესა მას, ღთის მსახურსა, ტადარი შეუენიერი აღუშენა ციხესა შინა უჯარმისასა, რომელსა სამგორობით უკმობენ, სადიდებელად ყოვლად-ძლიერისა ღთისა... და სამარადისოდ და დაუსრულებელთა მათ საუკუნეთა უკუნისამდე. ამინ“.

შენიშვნა: თ. ჟორდანიას მიერ აღნიშნული ვრცელი დაბოლოების გამოკლებით ტექსტი ემთხვევა „საქართველოს სამოთხისას“, გვ. 169—179.

შდრ. კ. კველიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941 წ. გვ. 497.

6. „წამება არჩილისა“. „თ-სა მარტაკ შესხმა და წამება წისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისი, მეფისა მის ქართველთასა, რომელი იყო ნათესავი და ტომი ხოსროვანთა, სპარსთა მეფისა და იწამა ქართლს შინა ჭიჭუმ მძლავრისა მიერ, რომელსა ეწოდა ასიმ.—ბრწყინვალე არს და დიდებულ წსენება ყოველთა მოწამეთა, რამეთუ მათ აღიღეს ღმერთი ასოთა თვისთა მიერ, რაჟამს იგი განიცდებოდეს ცეცხლითა და მახვილითა...“ 38რ—43ვ.

შდრ. საბინინი. საქართველოს სამოთხე. გვ. 331—332, რომლის ტექსტისაგან ძირითადად განსხვავდება 5—300 ხელნაწერის ტექსტი.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 497—98: „მარტვილობა არჩილ მეფისა“.

შდრ. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, I, ს. ყუბანეიშვილისა, თბ. 1946, გვ. 247—252.

7. „თ-სა მარტსა. ღვაწლი წიწსა და სანატრელისა მოწამისა მეფის ლუარსაბისი, რომელი იწამა შაჰბაზ უსჯულოსა მიერ, სპარსთა ძეფისა. გ. მ.—ლთისმოყუარეთათვის ქსენება წთა სიხარული არს...“ 43v—50r.

შენიშვნა: ლუარსაბის აქ ვრცლად გადმოცემული თავადასაკალი დიდად განსხვავდება საბინინის „საქართველოს სამოთხის“ 580—582 გვ. მოთავსებული მოკლე ტექსტისაგან.

მისი დასაწყისი ემთხვევა ს. ყუბანეიშვილის ძვ. ქართული ლიტერატურის ქრესტომათიის ტ. I, თბ., 1940; 407—416 გვ. მოთავსებული ტექსტის დასაწყისს.

8. „შესხმა წთა მოწამეთა: ბიძინასი, შალვასი და ელისბარისი და უწყება წამებისა მათისა. გ. მ.—თსა ივლისსა, კდ.

— მოწამეთა სიმრავლემან გარემომიცვეს ჩვენ მრავლითა რაჟთმე ბრწყინვალეებითა...“ 50r—56r.

შდრ. საბინინის „საქართველოს სამოთხე“. გვ. 59—609, რომელსაც ზედმიწევნით მისდევს ხელნაწერის ტექსტი.

9. „თსა აგვისტოსა იმ. დაძინება წთა განისა მამის ჩვენისა ისე წილკნელ ეპისკოპოსისა, საკვირველთ-მოქმედისა, რომელი იყო ერთი ათორმეტთაგანი მამათა, რომელნი შუამდინარით მოიწინეს. გ. მ.—ბრძენთა მაქებელნიცა ბრძენნი უჭან...“ 56r—62r.

თავდება: „და ესრეთ შეისტჷნა თვესა აგვისტოსა იმ. ხოლო განისშარა ამბავი ესე, მორბიოდეს ყოვლით კერძო და თვთ კუნი და მუნ მყოფნი ეპისკოპოზნი... და მრავალთა უძღურთა მიიღეს კურნება... რომელნიცა სარწმუნოებით შეეხებოდეს. ხოლო მრავალმოღვაწე იგი გუამი მისი თვთ კათალიკოზმან და წთა მღუდელთა მოძღუართა ...შიშით და კრძალულებით დაკრძალნეს მუნვე. სადიდებელად წისა სახეებისა და ერთარსებისა, რომელსა შუშნის ყოველივე დიდება, პატივი და თაყუანისცემა, მამისა, ძისა და წისასულისა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ“.

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი შესამჩნევად განსხვავდება საბინინის „საქართველოს სამოთხეში“ მოთავსებულისაგან თავისი დასაწყისით, დაბოლოებით, მოკულობით (გაცილებით უფრო ვრცელია) და შინაარსი გადმოცემითაც.

შდრ. საბინინი, გვ. 209—211.

10. „საკითხავი თომა მოციქულისა.“ „საკითხავი საკვირველებათათვის თომა მოციქულისა, რომელი იკითხვების ოკდონბერსა ექუსსა და ივლისს შვიდსა, გ. მ.—მას ჟამსა შინა იყუნეს ყოველნი მოციქულნი იელუსა-ლემს და განიყუეს ყოველი სოფლები და განიგდეს წილი...“ 63r—66r.

შდრ, A—649, გვ. 26—30. იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 687.

11. „თვესა ოკდონბერსა მ: ცხოვრება და სინანული ნეტარისა ტა: სია მეგვიპტელისა, რომელი იყო პირველად მეძავ და იქმნა ქურ“

რჩეულ.—ძმანო ჩემო საყუარელნო! მეგულების ზე თხრობად თქუედა. სასურ-
ველი და ბრწყინვალე სინანული...“ 66v—67r.

იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 696.

12. ცხოვრება ნეტარისა დედისა ნისიმესი, რომელსა თავი მოე-
სულელებინა. გ. მ.—არს ადგილი თებაიდას, რომელსა ჰრქვიან ტაბენესიოს...“
67v—68r.

13. ცხოვრება წმიდისა მამისა ჩუენისა ონოფრესი, რომე-
ლი განეშორა სოფლისაგან და უკანასკნელ ვითარ იხილნა ნეტარმან მამამან
ჩნმან პატნოტი, ესერა შოგვითხრა კეთილად. გ. ნ.—ცხოვრება სამლო და
სანატრელი და საქმენი სულისანი სარგებელნი ისინეთ, საყუარელნო ძმანო...“
68r—71v.

იხ. კ. კეკელიძე. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 693. იხ. H — 341:2.

14. თვესა მარტსა იზ. ცხოვრება ალექსი, კაცისა ლთისა.
გ. მ.—იყო ვინმე კეთილმორწმუნე ჰრომსა შინა, სახელით ეფემიანე...“
72r—74v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 678.

15. „წამება დიმიტრისი.“ „თვესა ოკდონბერსა კვ. წამება წმიდისა
დიდისა მოწამისა დიმიტრისი. გ. მ.— [შ]ქას ეამსა შინა უსჯულომან მეფემან
დაიმორჩილნა გუთნი და სარმატნი...“ 75r—78r.

შდრ. II — 341:3. „ხელნაწერთა აღწერილობა“ I, II კოლექც. 1946 წ.

იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941. გვ. 683.

16. „სასწაული გიორგისა. — ხოლო პირველად გაუწყო, ჭი, პა-
ტიოსანო კრებულნო და ქრისტეს მოყუარენო მსმენელნო, რ მკუიდრთა
ქუეყანისა ფებლალონელთასა დიდი სარწმუნოება და მჭურვალე სიყუარული
მოუგეის...“ 79r—85r.

შენიშვნა: დართული აქვს: „ისმინეთ, ძმანო, სხუაცა სასწაული საკუირველი
წისა და დიდებულისა მთავარმოწამისა გიორგისა, რომელი იქმნა ეამთა კეთილად-
მსახურისა მეფისა ჩენისა თედოსისთა...“ 83r—85r.

17. „თვესა დეკემბერსა დ წამება წმიდისა ბარბარასი.

— იყო ეამთა მათ მეფე, რომელსა სახელი ერქვა მაქსიმიანოს...“
85r—90r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 681;

შდრ. H — 341:8 („ხელნაწერთა აღწერილობა“, I, II კოლ. გვ. 248).

18. „თვესა ივნისსა, კდ—შობა წმიდისა იოვანე ნათლისმცე-
მელისა. საკითხავი საიდუმლოთა დაფარულთაგანი. მ. გ.—და იშვა იესო
ბეთლემს ჰურისტანისასა ორმეოცდა მესამესა წელსა აგვისტოს კეისრისასა
და მეფე იელუსალემისა ეძიებდა მას წარწყმედად...“ 90r—92r.

შინაწერი: „დვდას ასე ეწერა. თვე უნდა თუ წელიწადი—გასინჯეთ!“ 91r. მარჯვ-
ნაირზე.

19. „სასწაულნი საკუთრველნი წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა თევდორესნი. პირველი სასწაული.

— კაცი ვინმე იყო მჭურვალე სარწმუნოებასა ზედა...“ 92r—96v.

20. „წამება ქრისტიანასი.“ „ქალაქსა შინა ტვიროსსა, მამისა ფვისისა ურბანოსისაგან და დიონისაგან, და ივლიოსისაგან, თვესა დეკენბერსა, თვესა ივლისსა[?] ოცდაოთხსა წამება წმიდისა ქრისტიანასი.—იყო ვინმე ქალი ნეტარი და წმიდა ქალაქსა შინა ტვიროს...“ 97—103r.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.697.

ანდერძი (გადამწერისა): „წმიდაო ქალწულ-მოწამეო ქრისტინა! შენ შემწე და მეფხ ექმენ აქაცა და მას საუკუნოსაცა ფრიად ცოდვილსა მღვდელს თომას.“ 103r.

21. „თვესა ფებერვალსა რვასა წამება წმიდისა დიდისა მოწამისა თევდორესტრატილათისა. გვაკურთხენ, მამაო.—ტკბილ არს და საწადელ ქსენება მოწამეთა და სავესე სამლოთოთა მადლითა...“ 103v—106v.

შდრ. A—1103: 13-ში მოთავსებულ ტექსტს (XI ს.)—ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს, რომლისგანაც განსხვავდება S—300 ხელნაწერის ტექსტი.

22. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდათა მათ და სანატრელთა შიშველ-მართალთა და წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ზოსიმე განშორებულისა. გ. მ.—გვითხრობდა წმინდა და ნეტარი მამა ჩვენი ზოსიმე, რომელი იყო დამკვიდრებულ უშინაგანეს უდაბნოსა ორმოც წელ...“ 106v—110r.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.698 და გვ. 412.

23. „ცხოვრება მელანიასი. ჯერ-არს მოქსენებად შრომათა მათ სამეზის სანატრელისა მელანიასთა. სარგებელად მრავალთა.—ესე ნეტარი მელანია მშობელთა მისთაგან [ი]ძულა მიცემად ქრმისა ერთსა ვისმე მთავართაგანსა ჰრომისასა...“ 110r—v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 692, 2.

24. [პასიკრატოს]. „თვესა აპრილსა კვ. წამება წმიდისა დიდებულისა დიდისა მოწამისა, ღვაწლით შემოსილისა და საკვრველთ-მოქმედისა გიორგისა. გ. მ.—მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტეს პირველ საუკუნეთა მეუფებისა არა არს დასაბამი დღეთა...“ „რაჟამს იგი დაეპყრა კერპთმსახურებასა საეშმაკოსა ყოველი სოფელი, იყო მას ჟამთა ჰრომითა და ბერძენთა ზედა მეფე, რომლისა სახელი დეოკლიტიანე...“ 111r—112r; 113r—119r.

თავდება: „ხოლო მე, პასიკრატოს... პირველითგან შეუდგე უფალსა ჩვენსა და ყოველი თვალთ ხილული, კეშმარტებით აღვსწერე... სასოდ და სიხარულად მორწმუნეთა ქრისტესთა და სადიდებელად მამისა და ძისა და წისა სულისა, რომელსა ჰშუშნის დიდება, პატივი და თაყუანისცემა აწ და მარადის და დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ.“

შდრ. საბინინი. „საქართველოს სამოთხე“. გვ. 48—59.

შენიშვნა: წმ. გიორგის წამება S—300 ხელნაწერში სამადგილას არის მოთავსებული; აქედან I, თავბოლონაკლული ტექსტი 1r—2v-ზე; II—111r—112v—ბოლონაკლულია, ხოლო III—113r—119r—სრული ჩანს.

ანდერძი (გადამწერისა): „წმიდაო დიდებულო მთავარ-მოწამეო გიორგი! შემწე და მეოხ მეყავ ორსავე შინა ცხოვრებასა ფრიად ცოდვილსა სახელით თომასა მღვდელსა, პატრონს ამისას“. 119 r.

25. „განკურნება განრღვეულისა, რომელსა განიცდიდა უფალი ჩუენი იესო ქრისტე.—ოდეს შევიდოდა იესო იელუსალემს[.], იხილა განრღვეული იგი, რომელ წვა ცხედარსა ზედა...“ 119r—120r.

26. „თვესა დეკენბერსა ოცდაექუსსა წამება წმიდისა იაკობ მოციქულისა, იელუსალემელ ეპისკოპოსისა, ძმისა უფლისა. გ. მ.—და იყო რაჟამს ნებითა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა სცვალებდა ტაძარსა მას, რომელი იყო იელუსალემს კათოლიკე ეკლესიად იაკობ...“ 120r—121r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.687,2

27. „წამება წმიდისა პავლე მოციქულისა ჰრომს შინა. გ. მ.—მოელოდეს ჰრომეს შინა პავლეს. ლუკა გალატიათ მოსრულ იყო...“ 121r—122v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.693.

28. „თვესა ნოენბერსა ხუთსა წამება წმიდისა ალათანგიელისი, დამასკელ ეპისკოპოსისა, კეთილად მოღვაწისა. გ. მ.—ჟამსა სვეეროზ მეფისასა ქალაქსა დამასკოსასა დადვა ბრძანება უსჯულომან და აღავსო ყოვლითურთ სიბოროტისა სიტყუა...“ 122v—127v.

29. „თვესა ნოემბერსა კე, წამება წმიდისა ეკატერინესი, რომელი იყო ასული კოსტა მეფისა. გ. მ.—წელსა ოცდამეათურამეტესა მეფობასა უმღოსთა და უსჯულოსა მაქსენტიანესსა, შური დიდი იყო...“ 127v—133v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, 685r.

ანდერძი (გადამწერისა): „მეცა მეოხ მექმენ, ღვაწლ-მრავალო ეკატერინა, მონასთვეგნსა მნუსხველს და პატრონს ამისას თომას. ამინ.“ 133v, ტექსტის ბოლოს.

30. „თვესა იელისსა ოცდახუთსა, წამება წისა სამგზის სანატრელისა ფებრონიასი.—იყო დღეთა დეოკლეტიანე მეფისათა ანთიმოს მთავარი; და იყო იგი უძლურ ჯორცითა და იდვა იგი ცხედარსა ზედა...“ 133v—139v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, 697.

2. დედნის ნაკლულოვანობის გამო ალაგ-ალაგ დაუწერელად არის დატოვებული სტრიქონები (134v, 138r).

31. „თვესა იელისსა იზ, წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა მარინასი.—შემდგომად აღდგომისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი და დიდებით ამალღებისა მისისა მამისა მისისა თანა და ყოფასა ზეცათა შინა, სანატრელთა წთა მოციქულთა აღასრულეს სრბა ჯათი...“ 139v—144v.

შენიშვნა: იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ.691-

2. მარინას წამებაც ნაკლული დედნიდან გადმოწერილი ჩანს; იხ. 143v—დაუწერელი სტრიქონები.

32. „თვესა მაისსა ხუთსა წამება წმიდისა ირინასი. მ. გ.—პირველ წარსრულთა მათ ჟამთა იყო ვინმე მეფე, სახელით ლიკიანოს...“ 144v—154v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 689.

33. „თვესა დეკენბერსა კჳ, წამება და შესხმა წმიდისა პირველ მოწამისა და მთავარდიაკონისა სტეფანესი, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ეპისკოპოსისა. გ. მ.—რაბამ კეთილ არს ესე შეწყობილება, რაბამ ტკბილ არს შემდგომობა ესე სიხარულთა...“ 155r—160v.

34. „თვესა დეკენბერსა კთ, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილი ისავროელ ეპისკოპოსისა. სიტყუა ჩჩვილთათვის, ბეთლემს მოწყუედილთა. გ. მ.—კვალად მევე ბერი სიტყუად სტადიონად შევიყვანები, კვალად დედობრივ მრავალთშვილთ-მზრდელობისა განკაფული უძღურ[ა]სა და გლახაქ[ი]სა სიმდაბლისა ჩენისა...“ 161r—163v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 584.

35. „თვესა ფებერვალსა კდ, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე აღმსარებელისა, სტოდიელთ წინამძღურისა სიტყუა შესხმისა პოვნასა პატიოსნისა თავისა დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოვანესი. გ. მ.—მესამე არს წოდება ესე, რომელი მაქუს ჩვენდა ჭსენებად წინამორბედისა...“ 163v—166r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941. 619—2.

36. „თვესა სექტენბერსა ც. შობა წმიდისა ღთისმშობელისა საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა. სიტყუა შობისათვის ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა. გ. მ.—მოვედით ყოველნი ნათესავი კაცთა, ყოველი ენა და ყოველი ჰასაკი ყოვლისავე თანა და მზიარულებით ვდღესასწაულობდეთ ყოვლისა სოფლისა სიხარულსა...“ 167r—171v.

მდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 628:6.

37. „თვესა იენისსა კდ, თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა. სიტყუა შობისათვის იოანე ნათლისმცემელისა. გ. მ.—შეენიერ არს და კეთილ ჟამი ესე დღესასწაულისა ამის ჩვენდა...“ 171v—177r.

იხ. კ. კეკელიძე ქართული ლიტერატურის ისტორია I. 1941, გვ. 638, § 82.

მიანწერი: „წმიდათ დიდებულთ ნათლისმცემელთ იოანე! შემწე და მეფე შეყა[ვ] მე ცოდვილსა, სახელით იოან[ე]ს, პატრონსა ამისასა.“
177r. მეტად მკრთალად.

38. „თვესა ფებერვალსა ბ, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა სოფრონიელ უსალემელ პატრიაქისა, სიტყუა მიგებებისათვის უფლისა ჩუენისა და ღთისა და მაცხოვრისა იესო ქრისტესა. გ. მ.—სხვა არს ესე საიდუმლო ქრისტესი, სხვა არს ესე დიდებულება მოქმედებისა ქრისტეს, ღთისა ჩინ[ა]სა...“ 177v—185r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 672:1

39. „თვესა დეკენბერსა კე, ყოვლად-წმიდა და დიდებული შობა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა
22. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

მამის ჩუენისა იოვანე დამასკელისა. სიტყუა შობისათვის. გ.მ.—რაჟამს ზაფხული მოიწიოს, ყოვლისა სოფლისა ნივთნი კუალად განახლებად მოიქცევიან...“ 185r—192r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, 628:7.

40. „თვესა იანვარსა ა, თქმული გრიგოლი ღთისმეტყუელისა ეპიტაფიად ბასილისსა სტიხოსნი იროიკონი პარაფრასნი ნიკიტა ფილასოფოსისანი. გ. მ.—ეჰა ქრისტეს-მოყუარეო, მსახურო და მონაო მისო ერთგულო ბასილი...“ 192r—193v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941გვ. 664:

41. „თვესა იანვარსა ვ, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე მთავარეპისკოპოსისა კოსტანტინეპოლელის. ნათლისღებისათვის უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა იოანეს მიმართ იორდანესა. გ. მ.—კეთილ არს ნათელი და პატიოსან და ყოვლისა სრულებულ, რამეთუ კაცთა უძღვის იგი სარგებელად...“ 193v—197v.

შენიშვნა: აქვეა მოთავსებული იოანე ოქროპირის მიერ თქმული ორი სხვა მოძღვრება ნათლისღებისათვის:

1. „მეორე თქმული იოანე ეპისკოპოსისა იესო ქრისტეს ნათლისცემისათვის.—დასაბამი სახარებისა სასუფეველისათვის ცათასა არს წმიდა ესე დღეინდელი ესე დღესასწაული...“ 195r—196r.

2. „მესამე თქმული წისა იოვანე ოქროპირისა ნათლისღებისათვის.—და ვითარცა ველნი შვენიერნი ყუაველითა ოქროფერთა შემკულნი და ვითარცა ხენი შვენიერად შემოსილნი ფურცლითა...“ 196r—197v.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941, გვ. 633—19, 20, 24.

42. „თვესა ივნისსა კთ, თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ნეტარისა იოვანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა შესხმა წმი[და]თა და ყოვლად ქებულთა თავთა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი. გ. მ.—ცისა და ქუეყანისა ურთიერთას შესწორებისათვის ჯდომასა ვხედავ დღეს მოწევენულსა ამას დღესასწაულსა...“ 198r—200r.

შენიშვნა: თარგმანის დასაწყისი განსხვავდება კ. კეკელიძის მიერ მოხსენებული ტექსტის დასაწყისისაგან (იხ. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 638—76).

S—300 კრებულის წინამდებარე ტექსტის დასაწყისი უდგება H—1347 მეტაფრასის § 44-ს, რომელიც ეფრემ მცირის თარგმანი უნდა იყოს (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, ტ. III (H კოლექც.) გვ. 299).

43. „თვესა სექტემბერსა კ, წამება ყოვლად ქებულის ეგესტატისა და მეუღლისა და შვილთა მისთა.—ტრაიანოს რომსა ზედა მეფობასა და კერპთა მიმართ სარბიელისა, მთავრობდა დიდი ესე ეგესტატი... 200v—206v.

შენიშვნა: 1. აქ თავდება ხელნაწერის I ნაწილი.

2. ეს I ნაწილი ოდესღაც 26 (კვ) რვეულისგან ყოფილა შემდგარი; მისი თავნაკლული პირველი ფურცლები რესტავირებულია (1r—30r) ძველადვე.

3. ამ I ნაწილის მასალის დიდი ნაწილი გადაწერილია მღვდელის თომას კალუზნელის ხელით [1765 წელს]—იხ. 15v, 103r, 119r, 133v.

4. კრებულის I ნაწილს დართული აქვს: „ხანდუკი წიგნისა ამის.“ 207r-v.

ანდერძი: „რომელთაცა წამებანი და ღვაწლნი და მოთხრობანი არიან წიგნსა ამას შინა, თქვენ მცველ და მფარველ ექმნენით სრულმყოფელსა ამის კალაუბნის მღუდელს, ყოველთა უმცირესისა იოანეს. გვედრები, მზილველნო შეტოპილისა რასამე, ნუ მწყევთ, არამედ შენდობა ყავთ.“

სრულ იქმნა თვესა მასისა, იე, ქრისტეს აქეთ წელსა ჩლოთ, ქორონიკონს უაზ. 207v.

II ნაწილი

1. „ცხოვრება წმიდათა და სანატრელთა დედათა მოწესეთა და მოღვაწეთა. თვესა სეკდენბერსა ათერთმეტსა—ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა დედისა თეოდორასი. გ. მ.—იყო დღეთა ზენონ მეფისათა და გაბრიელ ეპარხოზისათა აღექსანდრია ქალაქსა იყო ვინმე დედაკაცი, სახელით თეოდორა...“ 210r—214r.

შენიშვნა: ტექსტში ეპარხოზის სახელი გაბრიელია, კ. კეკელიძის მიერ მოხსენებულ ტექსტში კი—გრიგოლი (შდრ. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941 გვ. 686).

2. „თვესა ოკდონბერსა, ოცდაცხრასა. თქმული წმიდისა ეფრემ მონაზონისა აბრაჰამ მონაზონისათვის და ძმისწულისა მისისა მარიამისათვის. გ.—მნებაეს, საყუარელნო. ჩემნო, თქვენსა მაგას ერთობასა სმენად დიდებული იგი საქმე აბრაჰამისი...“ 214r—217r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 614, §8.

3. „თვესა ფებერვალსა ათხუთმეტსა ცხოვრება და სიმწნე წმიდისა დედისა ეფროსინესი და მოქალაქობა მამისა მისისა პაფნოტისა.—იყო აღექსანდრიას კაცი აზნაური და სახელი მისი პაფნოტიოს...“ 217r—220v.

4. „ცხოვრება ქალწულისა კანონიკესი, რომელი იყო ასული მთავრისა ერთისა კოსტანტინეპოლისა და იქნა მძოვარ და სანატრელ მსმენელთა. გ. მ.—იყო ვინმე ერთი მამათაგანი, რომელსა ერქუა სილოვანე. და ჯდა იგი ქუაბსა შინა მონასტერსა ფარასსა, მახლობელად იელუსალემსა; უთხრობდა ძმათა და ჰრქუა, ვითარმედ: „იყო ვინმე კაცი მძოვარი...“ 220v—222r.

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 1941, გვ. 689.

5. „ცხოვრება და მოქალაქობა ევგენიოსისი და ასულისა მისისა. რომელმან გარდაიცვალა სახელი მარიანედ. გ. მ.—იყო ვინმე კაცი ერთი ბითინიას, რომელი ცხოვრდებოდა, სახელი მისი ევგენიოს...“ 222r—223v.

6. „ცხოვრება ამბა დანიელისთვის, რომელმან გარდაიცვალა სახელი საქურისად. გ. მ.—საქურისი ვინმე დაყუდებულიყო შინაგან უდაბნოსს სვეტსა, მილიონით ათორმეტით...“ 224r—225r.

7. ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმიდისა მამისა ჩუენისა სილიბისტრო რომთა პაპისა, რომელი აღწერა წმიდამან ევს[ტი]ოს პანფილეველმან, გ.—ევსევიოს პანფილელმან საეკლესიონი[!] წიგნი აღწერნა მრავალნი...“ 225r—235v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941 გვ. 605.

2. შდრ. H—235, 285 : 44 (იხ. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, I, H კოლექც.).

8. „ცხოვრება და მოქალაქობა. წმიდისა მამისა ჩუენისა მაკარისა, გ.—გვედრებით ჩნ, მდაბალნი ესე და გლახაკნი: თეოფილე, სერგზის[!] და ევგენი, რათა ისმინოთ ცხოვრება ნეტარისა მაკარისი...“ 235v—239r;

იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 691.

9. „ცხოვრება და ქადაგებანი წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა იოვანე ღვთისმეტყველისა, აღწერილი ჰროხოვრეს მიერ, მოწაფისა მისისა, ერთისა შვილთაგანისა, ძმისწულის წმიდისა სტეფანე პირველმოწამისა, თარგმნილი წმიდისა და განმანათლებელისა ჩუენისა ახლისა ოქროპირისა—ეფთვიმე მთაწმიდელისა. გ. მ.—ესე კაცი ღმერთშემოსილი, უზეშთაესი ანგელოზთაცა, შეყუარებული ყოველთა მეუფებსა...“ 242r—261r.

შენიშვნა: იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია., I 1941, 669-და 408.

შინაწერი: „ესე წიგნი ივანესი არს...“ 261v.

10. „სიბრძნე ბალავარისი.“ „გვითხრობდა ჩუენ მამა. ისაკ, ძე სოფრონ პალესტინელისა. და არს წიგნი ესე, სიბრძნე ბალავარისი, როველი იყოფებოდა. უდაბნოთა, მძოვად თათანა. გ. მ.

— მივიწიე ოდესმე იოპედ და მუნ ვპოე წიგნი ესე შინდოთა საწიგნესა, რომელსა შინა სწერიან საქმენი ამის სოფლისანი, ფრიად-სარგებელნი სულისანი...“ 262r—282v.

შენიშვნა: ბალავარისი სიბრძნის ეს ნუსხა გამოყენებული აქვს პროფ. ილია აბულაძეს. რომელიც მას (როგ სხვა ხელნაწერთან ერთად) „მოკლე რედაქციის სრულ ნუსხას“ უწოდებს, იხ. „ბალავარისის ქართული რედაქციები“, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, ა. შანიძის რედაქციით. თბილისი—1957, გვ. 017.

11. „თავი მეხუთე წიგნისა ამისა, რომელსა ეწოდების დიოლოლონი, რომელ არს თხრობა სულიერი. გ. მ.“ „თხრობანი წმიდათა ღმერთშემოსილთა მამათანი, რომელი განანათლებს სულთა და განაბრწყინვებს გონებათა მათთა, რომელნი ღირსებით ისმენდენ და რომელთა გულისგმა-ყონ და მიჰბაძვიდენ ცხოვრებასა წმიდათასა და ღვთისა სათნოთა კურთხეულთასა, რ მათ თანა მზიარულ არიან ამათნი მსმენელნი საუკუნოდ. გ. მ.—დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ქუეყანა, ვითარცა წმიდა წერილი იტყვის...“ 284r—307v.

შენიშვნა: 1. იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, 588, გვ. § 38.

2. შდრ. A—1103:6, რომლის დასაწყისი ემთხვევა S—300 ხელნაწერში მოთავსებული „დიოლოლონის“ დასაწყისს (იხ. „ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა“, IV, A კოლექცია), გვ. 78.

12. „თხრობანი წა ღმერთ-შემოსილთა მამათანი, რომელი განანათლებს სულთა და განაბრწყინვებს გონებათა მათთა, რომელნი ღირსებით ისმენდენ და რომელთა გულისგმა-ყონ და მიჰბაძვიდენ ცხოვრებასა წათასა და ღვთისა სათნოთა კურთხეულთასა, რამეთუ მათთანა მზიარულარიან ამათნი მსმენელნი საუკუნოდ. გ. მ.—ხოლო რომელნი აკითხვიდენ და ისმენდენ,

შიებაძუნენ სიმენესა მათსა, მისთვის თქმულ-არს: „არა ესრე უღთონი, არცა ეგრე!...“ გვითხრობნ მამისა ბესარიონისთვის მოწაფენი მისნი, ვითარმედ ცხოვრება მისი იყო ვითარცა მფრინვალისა, გინა ნადირისა...“ 308r—332v.

შდრ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I. 1941, გვ. 506, შვიორე აბზაცი.

13. „ცხოვრება და შესხმა წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩუენისა დიდისა ბასილი კესარია-კაბადუკელ მთავარებისკობოსისა, რომელი აღწერა წმიდამან და ნეტარმან მამამან ჩნმან გრიგოლი დთის-მეტყუელმან. გკხნ.—ფრიად მაიძულებდა შე დიდი და ღმერთშემოსილი ბასილი აღწერად სიტყუათა სწავლისათა...“ 334r—363v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1941, გვ. 592.

2. ხელნაწერის II ნაწილს დართულთ აქვს „ზანდუკი წიგნისა ამის“—363v—364r. ანდერძი (გადამწერისა): „ღმერთო, შენიწყაღე მონა ღისა გოგია, ამინ“. 363 v-ზე (ბასილი დიდის „ცხოვრების“ ტექსტის ხელით).

(მომგებელისა): „წმინდანო, რომელნიცა მეორესა წიგნსა წერილ არიან სიმენენი და მოღვაწებანი თქვენნი! მცველ და მფარველ მექმნენით! აპარის [ჭაერის?] მცველ-თაგან იხსენით სული ჩემი—სრულ-მყოფელსა ამისა კალაუზნის მღუდელს, ყოველთა უმცირესსა იოანეს.

აღიწერა თთვესა მათსა კ, დასაბამითგან წელთა ვსპჳ, ქრისტეს აქეთ ჩლოთ, ქორონიკონს უჲჳ, დღესა ე, ხუთშაბათს“, 364r.

(300)

301

ხელაშვილი იონა, იობის წიგნის განმარტება. XIX

XV, 80 გვ.: 25,5 × 21; ქაღალდი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა ყუაზე გაცვეთილი; მხედრული; XIX ს. I ნახევარი; დაუწერელია: V I—XV, 72—78 გვ.

[ხელაშვილი იონა]. „გასაღები იობის წიგნისა.“ „თავი პირველი.— იობ ისააკის ძის ესავის ძეთა ძე ცხოვრებოდა სიმართლითა სულიერად...“ გვ. 7—70.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. ავტორის წინასიტყვაობა: „ესე წიგნი, გასაღები იობის წიგნისა, მართლის იობის ცხოვრება შემოკლებული, იხილე, მკითხუ-ლო!

აბრაამ შვა ისაკ...“

ბ. ი. ხელაშვილის თხზულებათა (სულ 44-ის) ნუსხა (გვ. I—II. იხ. ზემოთ, S—267, 279 აღწერილობანი).

გ. ლექსები, მიძღვნილი იონასადმი მის თანამედროვეთა მიერ (III—VI), რომლებიც იგივეა, რაც S—267 აღწერილობაში შეტანილი (შენიშვ. 3—12).

2. დართული აქვს ადგილნი შესანიშნულნი“ (გვ. 71).

გიორგი ავალიშვილის კრებული. 1826 და 1828

VI, 288 გვ.; 26×21; ქალაღი (სქელი: I—VI, 1—256—1823 წლის ჰვირნიშნით); ხელახლა აკინძულია და მუყაოს ყდაში ჩასმულია 1956 წ.; ხელნაწერთა განყოფილებაში; მხედრული; ორ ნაწილად; I ნაწილი ა (VI, 255 გვ.) 1823 წ. სქელ ქალაღზე, დაწერილია: გ. ავალიშვილის ხელით, 1826 წ. (გვ. V); II—ბ (257—275)—1728 წელს ქსული მრგვლოვანი (—ასომთავრული) და მხედრული ასოების ნიმუშების შემდგენელის ნიკოლოზ ორბელიანის ხელით (275 გვ.); ადგილი: მოსკოვი.

I მამუკა ბარათაშვილი

1. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის წამებულისა, თქმული მამუკა ბარათაშვილის მიერ, ასტრახანს, ჩღეე-სა წელსა, დეკემბერსა თსა, ქორონიკოსა უიგ-სა.

— ვის შეუქმნიეს ზღვა, ჯმელი, ზე-გარდათხმული ცეპითა...

... სეკემბერსა აქვს დღეა ლ, ეამი დღეთა იბ.

ა. ღირსსა სვიმიონ, კალისტეს და ერმოგინეს, ისოსა...“ გვ. 1,3—19.

ანდრძი (ავტორისა): 1. „ვჰსთქვ ჟამნთა მიერ რივისად, დღე-დღისად გარიგებული, თვთო ტაების მოწამე თვთო დღისა ვჰყავ ქებული.

რაც ვერ გავაწყვე ლექსთა თქვით, დედანთა არის დებული.

მე არ ძალმედვა, მკითხველნო, თვთ იცით, ვინც ხართ მცნებული

მე, მცირეთგანმან მონამან, ვის მმართებს.

ჯრმალთა ჰერანი,

ასტარხანს პატრონთ ხლებულმან, მუნ ჯელ-ჰყავ ნისი წერანი.

ვით ჰვამდა მათი მჰსგავსება, გერა ვჰსთქვ შესაფერანი;

წიგნს „წამებული“ ვუწოდე, ვისა მრწამს მათი ნზერანი.

უგბილად მთქველად ვინცა მთქვათ, მართალ ხართ. მემართლებითა.

რასთვ არ მრცხვენის უჰსგავსო კარგთათვ შეჯადრებითა!

ესთქვი, მაგრამ რემა მინდორსა ერთობით, შემოკრებითა,

კარგი და ავი ერთგან ჰსძოვს, არვინ განარჩევს რებითა.

ვით კარგთან ავიც უშიშრად ჰსძოვს ველსა დამორებითა,

რაც რამ მელაჰბოს უშვერად, უმეცრად სიტყვა-გებითა.

მკითხველმან მიყოს წყალობა, შენდობით. არ გაგდებითა.

პირველ ნათქვამზე არ შემქმნათ სირცხვლის ცეცხლთა დებითა.“

19 გვ.

2. „მე ფე ქართლისა, რომელ არს იესინ-დავითიანი,

სოლომონ-ჰანკარატოვანი, ღმრთივ-დამყარებით სვიანი.

სიყრმიოვან ქართლსა განაგებს, ვახტანგ, სამართლად ღმრთიანი,

ერთგულთა დიდად მოწყალე, ურჩთ არ ჰყვის რისხვა-გვიანი.

მე, მონა მათი ძველადგან—ორგულიმც მათი კტდებისა—
 ბარათა შვილი მამუკა სახელად მეწოდებისა;
 აწ სოფლისაგან სიმუტლემ, ვიცი, არ ამცილდებისა;
 მცირე რამ წმიდათ ვედრება მწადს, თუცა მათგან მწედებისა.

ცულ-ყოფით ფიქრით შეკრულმან და უსაქმობით მარემან,
 მაშ რა ჰქმნას მწირმან მწირს ალავს, სოფლისგან შეუწყნარემან?
 არც იკითხვოს და არც ჰსწეროს, არც ვისმან მოუბარემან?
 აწ სულს რამ არგოს ეგების წმიდათა სამუდარემან.“ 5—6-ე სტროფი, 1—2 გე.

2. „ქება მეფის ბაქარისა, მამუკა ბარათა შვილის მიერ
 თქმნილი ჩლდ-სა წელსა.

— ვის უპყრაჲს ცანი, მასში რა ჰსცანი, კელთ მიწა-ზღუანი, ჰაერთა
 რება...“ გვ. 19—30.

3. „სხვადასხვა ლექსთა ვმანი“

ა. „წყობილი.

— კტლავც მეთქტა ლექსნი ვითარნი, ნუთუ ვინც ნახოთ სხტანია...“ 30.

ბ. „მრჩობლელი.

— ვინ ჩემი ჰბრძანოთ ცულ-ყოფა ლაყაფთა უსარგებლოსა...“ 31.

გ. შერეული.

— ვისგან მაქვს ძალი, გონება, სხვა არვინ შემეწევისა...“ 31—32.

დ. „პისტიკაური.

— ხუთთა ხელმწიფე თუ რა ვის[!]გენახოსთ შეგებული. სიხარულითა
 ნიადაგ მანანა...“ 32.

ე. „რეული.

— სოფელია ყოვლთა მწველად, რასთვს მიჩნდა იგრ მწველად...“ 32—33.

ვ. „იამბიკო.

— ჩემი კელმწიფე, ჩემ საქებარი...“ 33.

შენიშვნა: ვახტანგ VI-ის შესწმა.

ზ. „მოკლე შეწყობილი.

— წყევა მაქვს საკურველისა
 მუხანათისა კრელისა...“ 34.

თ. „ლექსი მოკლე.

— ვინ ენლო მცირედ მყოფელსა...“ 34—35.

ი. „უცხო.

— ქალთათვს ქმარი, კეთილად მქმნარი...“ 35—36.

ი. „შაირი.

— კაცთა მტერად ცრუ სოფელი თუმც შორს იყოს, მოუწევსა...“
 36—37.

ია. „შაირის ლექსი.

— ვჰსწერ მრავალთა სასწაელოსა, თუმც არ ქარტამ გაისვა ის...“ 37.

იბ. „შაირის ტაეპი.

— მონათაგან პატრონისა ჰვამს სიტყუანი საქებელნი...“ 37—38.

იგ. „გრძელი შაირი.

— ნავს ქარი დაჰნთქავს, ნუ იტყვთ ზღუსათჳს სიბრალულებსა...“

38—39.

იდ. „გრძელ შაირის ლექსი.

— ვის უნდეს სითბო სიცივით, რომელი მოკანკალებსა...“ 39.

იე. „გრძელ შაირის ტაეპი.

— ქირნახული ჰყოს, ლელწამი შაქარს იქმს გამოდენასა...“ 39.

ივ. „ბაღდადდან გელჳნ ბემდურანის“ ჳმა.

— ვიხილვე შენი შვენება, სახესა ვეტრფიალები.—,—,—, სულო...“
39—40.

თავდება: მათეს ჰკლავს ამოდ მოსმენა, ენა-ტჳბილს ვეტრფიალები...“.

4. რუსული ჳმეები.

ა. — შენი შვენება, ბნელთა თენება, არის მზისაგან ციაგებულად...“ 40—43.

ბ. „ჩერნიჩკოს ჳმაჲ.

— შენი ნახვა გულსა ჩემსა ახარებს და ლხინსა სცემსა...“ 43—44.

გ. „პრიიდი დრუჟოკის ჳმაჲ.

— ჰნათობ, ვითა ნათელი მზისა გამომნათლია...“ 44—45.

დ. „გუსტაჳ(?) რიდაეთის ჳმაჲ.

— ცრუ და მცბიერი წუთისოფელი...“ 45—46.

ე. „ნე სმუშჩაის“ ჳმაჲ.

— მე ნუ მაშფოთებ, ჳე, უსასყიდლოვ, ნუ ეჩვენები შით ჩემთა თვალ-
თა...“ 46—47.

ვ. „პოროდილა ჩეჩოტოკას“ ჳმაჲ.

— ჰშენა ბულბულმან საყტარელნი, შჳდნი მართვენნი...“ 47—48.

ზ. „პოლცკის ჳმაჲ.

— გულმან რა ჰქმნას, საბრალომან, ტყვედ მიეცა საწყალია...“ 48—49.

5. „ჰსწავლაჲ ლექსთა თქემისა და დასაწყისი პირუჳელი წიგნისა ამის ქაშნიკისა, პოვნილი თავადისა მამუჳა ბარათა-შვილისა მიერ, ძჳშლთა ნათჳჳამთაგან.—ლექსი ერთი რამ არის ამ სოფლის საქმეში. ამისთჳს ამ სოფლის საქმის ცდა კაცისათჳს ყოველივე ამაზედ არის—სიკჳდილს უჳან მოიგონებოდეს, და ეს ამისგანაც იქმნება, რომ თუ კარგს იტყვს, სიტჳს სიპარჯჳთა და ცოდნის ძალითა, სულეირის ცოდნითა და სამჳედროს ცოდნითა მთქემელი მოიგონება და მჰსმენი ისწავლის...“
75—92.

შენიშვნა: შდრ. მ. ბარათაშვილის „ჰაშნიკის“ ავტორაჳი, ხელნაწერი S—1550, რომლისგან განსხჳავებით გ. ავალიშვილის ნუსხაში, როგორც ამას ე. თაყაიშვილი აღნიშნავს, მეტობს ნიმუშები.

იხ. ე. თაყაიშვილი, Описание, ტ. II, გვ. 410—431, № 200—წინამდებარე S—303 ხელნაწ. აღწერილობა; იქვე, გვ. 469—470—№ 239 (=1550), „ჰაშნიკის“ ავტორა-ფული ნუსხის აღწერილობა.

იხ. „ჰაშნიკის“ ნაბეჭდი გამოცემა: გიორგი ლეონიძე. „ჰაშნიკი“—მამუჳა ბარათაშვილის პოეტიკა, თბ. 1920.

გივი მიქაძე. მამუჳა ბარათაშვილის „ლექსის სწავლის წიგნი“—(გამოკლევა. გვ. 97—124) და ტექსტი: „ქ. სწავლა ლექსის თქმისა და დასაწყისი პირველი წიგ-

ნისა ამის ტაშნიკისა, პოენილი მამუკა ბარათაშვილის მიერ.“ გვ. 127—144. „სტუ-
დენტთა სამეცნიერო შრომების კრებულის“ V. თბილისი. 1950.

იხ. აგრეთვე „ქართული პოეტიკის ქრესტომათია“ (XVIII—XIX სს.),
გივი მიქაძის რედაქციით. თბ. 1954, გვ. 5—23.

ანდერძი (ავტორისა): „მე, რადგანაც ესენი ვშეგვრებე, თუთ ამათის ჯმის თანა
ლექსების თქემაჲც შემეძლო, მაგრამ ესენი უმჯობეს იყენენ ჩემსა... უკანასკნელ,
წიგნსა ამას ვუწოდებ „ტაშნიკი ლექსთა“.

განსრულდა მოსკოვის, ხრისტეს აქეთ ჩლლა წელსა, თთჳსა ფებერვალსა, 3.“
84 გვ.

II

„თავადისა დიმიტრის, სახლთ-უჭუცესისა ორბელიანო-
ვისაგან ცოლთან მოწერილი ალერსი გაყრისათჳს.

— ალვირობ შუბლზედა კანსა და ჩინურისა ეტრატსა ვშეგმზადებ,
ემოვიდგამ შენისა სიშორითა ბნელ-ქმნულსა გულსა ჩემსა მელნის ქურკლად,
იღვიღებ ლელწამსა შენისა ტანისა მოხარულსა[!], აღმოვაწებ ნაღველთა შინა
ჩემთა და ორენას კაცსავით ვალაბარაკებ კალამსა, დავსწერ შენსა და ჩემსა
გაყრისა შექირვებასა:

შექირვებისა ტურთები რამდენი მაქევეს ბექასა!

ქმულრად მტირალსა ვინც მნახავს, დამამსგავსებენ მე ქასა...“ 49—53.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოებში ერთმანეთს ენაცვლება პროზა და ლექსი, რითაც იგი
„ჭილილა-დამანას“ მიბაძვას წარმოადგენს.

2. სტილისტურად დ. ორბელიანის წერილი „ვისრამიანში“ ჩართულ მიმოწე-
რის ნიმუშებს მოგვაგონებს.

III

„ნამოდვრალისა ზახარია გაბაევის მიერ მიწერილი
ასტრახნით მოსკოვის მათისა უგანათლებულესობისა მეფისვახ-
ტანგის ძისა გიორგისადმი.

— დავითის ვარდად, ყრმად წარმოზარდად, მჭნეთა მჭნის ფარდად,
გიორგი მარდად...“ 53—56.

შენიშვნა: ზაქარია გაბაშვილის „მიწერილი“, რომელიც გიორგი ვახტანგის ძის
ხატბას წარმოადგენს, მრავალ საყურადღებო ცნობას შეიცავს ზაქარიას „მართლ-
მადიდებლური“, ანტი-პაპისტური განწყობილებისა და საქართველოდან მისი გან-
დევნის შესახებ:

„წიგნი დასდევს ქუფრი—ბინდი, მითხრეს: „ალიარე ინდი!“

ფრანციულად გალილინდი, თორემ ზაგძრცვით, ვით სიმინდი“.

პაპის ჰუჯულზე მე შეგჰსწყინდი: იყო სულის წარმაწყინიდი.

მითხრეს: „რადგან დაგვიყინდი, ოვსეთის მთას გარდაჭრინდი...“

„რაც მეზადა, უყვეს ხლაპი, გამომაძეს შიშველ-ლლაპი...“

„სილარიბე ქვე დამძეგსა, აწ ქართლით გამომაძესა...“

„... წიგნმან, მარცხნით გალექსილმან, განშოლტა და ჰრქითა მჰრქენა...“

... მე, მტირალს, ქართლი გამომაარეს, ყვედრება გმოზაზედ დამაყარეს.

მეუღლას წართმვას არ მიმაკმარეს. შვილნიცა რვანი ერთ-ჟამ წამგვარეს.

მყავ მწირი მონა აქ შესაწყნარეს...“ და სხვ.

ეპისტოლე გამოქვეყნებულია. იხ. ალ. ბარამიძე, ნარკვევები, III, 353—358 გვ.

IV

„თქვემული თავადისა დიმიტრი ვასილიევიჩისა სააკაძესა
მიერ.

1. ერთსა ვისმე ორნი ძვრფასნბ თჳალნი აქუნდეს: ანთრაკი და იაკინთე და ამათისა დაკარგვისათჳს ჰგოდებს:

— ემოვჰსთქვამ ჩემსა სასურველსა ანთრაკსა და აღმას-სრულსა...“ 56—59.

2. „უბედობისათჳს გოდება და მისვე წადილის სურვილი. მისგანვე.

— ვიცი, კაცი ვარ სულდგმული, ვმიმოვალ, მაქვან ძრვანია...“ 59—61.

3. „გარდასავალი თავადისა დიმიტრი ვასილის ძესა სააკაძესა, რომელი შეჰნთხუჰკვია მას ოქრო-ქალას მიერ... ბარათია.

— პეტრეპავლობა განჰსთენდა, მუნ გვქონდა შემოყრილობა...“ 110—112. სათაურში: „ბარათია.“

4. მისვე სააკაძის მიერ მოწერილი თავადისა დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატიონისადმი.

— პრესნას გახლავარ უთქვენოდ, პირი ვერ ვნახენ მზისანი...“ 113—114.

შენიშვნა: სათაურში: „ბარათიბ.“

ხოლო 114 გვ. „ბ[არათი] გ—თქვენ მიერ ქარტა ვმოვიდეთ...“

5. „თავადს დიმიტრი გიორგისძეს ბაგრატიონთან მოწერილი...“

— პრესნაში ყოფნა გებრძანათ, ნახვა დარბაზის, ხულისა...“ 114—115.

„ბ[არათი] დ.“. 115 გვ. „ბ[არათი]ე.“ და „ბ[არათი]ვ.“

6. „მისვე თ. სააკაძესა მიერ თ. დ. გ. ბაგრატიონისადმი.

— მღუღარის ცრემლით მტირალი ვემღურვი ეტლთა რბენსა...“ 116. „ბ[არათი]ზ“.

7. „მისვე თ. დ. სააკაძეს მიერ მიწერილი ბ[არათი]ტ. ჩემს მწყალობელს ბატონს, თავადს მამუკა გურამოვს მიერთებას.

— პეტერბურღს ჰზიხარ დარვიშად, ტანს წამოგისხამს ჩულები...“ 117.

8. „ბ[არათი] თ.

— ტე, მზეო! ვინ ხარ? სით მოხუალ? ჩემს გაგვაშმაგე ყოველი.

ვისი ხარ ეგე ნათელი, ვარდი, ცუართა სოველი?...“ 117—118.

9. „ბ[არათი] ი.

— ჩემს ვდაუტევეთ მოსკოვი; ვმოვედით მცირეს ოლესა...“ 118.

10. „ბ[არათი] ია.

— უკეთუ ჰპოვნო შენ სადმე ხე, მწარე, მწარეს ხილისა...“ 119.

11. „ბ[არათი] იბ.

— გნახო, მეღანო, როგორ ხარ, ბრწყინვალე კაის ელვითა...“ 119.

12. „ბ[არათი] იგ.

— ესე სოფელი, ცრუთა მყოფელი, მბრუნავი, ვითა კამათელია...“ 119.

13. „ბ[არათი] იდ.

— რა რომ კაცი უბედობით სოფლის ბადით დაეზადოს...“ 119—120.

14. „ბ. იე.

— აღმოსავლითეკენ—გენარო, ჩრდილი და ტურფა მწუნებო...“ 120.

შენიშვნა: მარცხენა კიდებე მიწერილია „გიორგი ცარევიჩხედ თქმული მიხედსამებრ ვსესვია ტსკის დაბისა.“

15. „ბ. ივ.

— მღუღარად მტირალი ბულბული სულთქვმა-კენისითა ახედა...“ 120—121.

16. „ბ. იზ.
— თქმუნი გაყრისთჳს ვსესვეტჳსკას სრულად ჳვენარნი ჰსჩივიან...“ 121.
17. „ბ. იე.
— რას ვაკეთებ პრესნაშია! ვდავსახლდები, ვწარვალ მაჭარს...“ 122.
18. „ბ. ით.
— შენ მოგელის სული ჩემი, არ ეყრების ამად გჳამსა...“ 122.
19. „ბ. კ.
— ვინც რომ აშბავი მოგართვათ, არ იტყვს ჩემსა ქებასა...“ 122—123.
20. „ბ. კა.
— ერთი რამ არის უსულო, ვერ ჰნახავს ჩემი თუბლები...“ 123.
21. „ბ. კბ.
— ერთი რამ არის უსულო, არც მცირე, არც დიდია...“ 123.
22. „ბ. კგ.
— ორნო ზარიფად ნაზარდნო, ტანო ლელწამო და შალო...“ 124.
23. „ბ. კდ.
— დღივ და ღამ გაჰყუჩებულხარ, ფიქრში შესვულხარ ფუჳშია...“ 124.
24. „ბ. კე.
— გებრძანათ: „მოსკოვს რას ჳელს-ვჳყრი, ანუ ვსესვეტჳსკის ფიჳვეგბსა...“
124—125.
25. „ბ. კვ.
— პირველ მსმენია მამათგან—აბრამს ესტუმრა სამება...“ 125—126.
26. „ბ. კზ.
— მახარობელრან გვიამბო ეს საჳმე განაცხადია...“ 126—127.
27. „ბ. კშ.
— ქება-მჳობითა, ხოტბა-შესხმითა ფრიდონ ვშევაძჳეთ ბრძენი ქველო-
ბით...“ 127.
28. „ბ. კთ.
— დღესასწაული ვიხაროთ, ვევედრნეთ წმიდას ჰავლესა...“ 127—128.
29. „ბ. ლ. ეს ლექსები მომიხსენებია. ცარვენას ნუ აჩვენებთ! არ ეწყი-
ნოს!
— ყარა-ყალიხან, მიხ-ალი-ხან, ტურფა ჰავლუნა მარია...“ 28.
30. „ბ. ლა.
— მამუჳკავ! რასთჳს გაგვიშვი! პრესნას გაგვიჯეგ ბეგათა...“ 128.
31. „ბ. ლბ.
— ჰაშირად ეწყობი რო დამთან (ა) დილაზე ნარდის მღერასა...“ 129.
- შენიშვნა (გ. ავალიშვილისა): „რო დამ—არაგვის ერისთავის ასული
იყო და ოტია დივანბეგის ანდრონიკოვის ცოლის დაა.“
32. „ბ. ლგ.
— ჰნახავთ სოფლის სიმუჳთლესა! ჰუბოვს მიმცეს სამათრახეთ...“ 129.
33. „ბ. ლდ.
— ის ვინ ბებერი დამიდგა: ძალაყინი მკრა ჰურგშია...“ 129.
34. „ბ. ლე.
— სიბერიით ვმოუჳუსუსურდი, აწ ჩემზედ შეჳჳმნეს ყრილობა...“ 129—130.
35. „ბ. ლვ.
— თუალში მიმატებს სინათლეს, ხან კიდევ მიდებს ალებსა...“ 130.

36. „ბ. ლზ.
— შენ უკეთა ხარ! განზრთელი! ესე დღე გასახარია...“ 130.
37. „ბ. ლმ.
— წარმომი, წარმოისწრაფე! მზე გელის მისის შუქითა;...“ 130—131.
38. „ბ. ლთ.
— წარმოისწრაფეთ, მოყმენო! ჰნახეთ, რა ავი დარია!...“ 131.
39. „ბ. მ.
— მოისწრაფე, მოდი მალე! ფიროგები მოგივიდა...“ 131.
40. „ბ. მა.
— ღამე ვიკითხავ საღმრთოს წერილსა; დღისით ქაღალდს ვჭმლი, მეტყუხ ვერასა...“ 131.
41. „ბ. მბ.
— ციციისთან ვახლდი მამუკას; ცოტა რომ ვგავიხარეთა...“ 131—132.
42. „ბ. მგ.
— შენ ჩემთვის ჯადო, ჯედაგო, მწამლველო სიყუარულითა...“ 132.
43. „ბ. მდ.
— თალარი ესე კეკლუცი არესა დააშტენებსა...“ 132.
44. „ბ. მე.
— განიცდი რა ამ შტენიერს ბაღჩა-წალკოტ-ტბა-არესა...“ 133.

V

- „გრიგორ იოვანეს ძე ბაგრატიოვანი“. ლექსი.
— უწყალომ ტრფიალებამ მოთმინებასა
ძნელსა მიმცა
მოულოდნელად, ვგანვჭოორდი საყუარელსა...“ 61—62.

შენიშვნა: წინ უძღვის:

„ეს წიგნი სრულად დაწერილი მქონდა, როდესაც თავადი გრიგორ იოვანეს ძე ბაგრატიოვანი, მოსული პეტერბურხით, მეწვეა სადილათ, ერთად თავადისა ზახარია ზაალის ძის გურამოვიითურთ, ჩუკუ-სა წელსა, იანვრის ბ-სა და, შემდგომად სადილისა, ვდავაწერიე მის მიერ თქემულნი ლექსნი, რომელნიცა, ვერა მხოვენლმან უშორესთა ფურცელთა შინა ადგილისა, ვდავსწერე აქა“. გვ. 61.

VI

„ბრძენი აღმოსავლეთისა ანუ განზრახუა მისი საქელმწიფოასათჳს მმართველობისა, შეძღვნილი სამმადლობელად აწ მპყრობელისა მეფისად იმერთა—სოლომონისა. თავადისა მიერ აღექსანდრე ამილახორის შვილისა. თავი ა. მეფეთა მმართველობისათჳს.—ნეტარ არს ერი, მქონებელი მეფისა ბრძნისა...“ 63, 67—75 გვ.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: „ა. მეფეთა მმართველობისათჳს.“ 67—69.

„ბ. თავადთა და მთავართათჳს სამეფოასათა.“ 69—70.

„გ. მედართა და მთავართა მათათჳს.“ 70.

„დ. სამღმდელთა წესათჳს.“ 70—71.

„ე. ვაჰართათჳს.“ 71—72.

„ვ. გლეხთათჳს, გინა მიწის-მმოქმედთა კაცთა.“ 72.

„ზ. სამოქალაქოთა ჰსჯულთა დადებისათჳს.“ 72—73.

„წ. ჰსწავლისათჳს მეცნიერებისა და ჯელოვნებისა.“

„თ. საკურუმტითა უმეტეს ისახულებისა მეფეთა ანუ მშედობითა?“ 73—74.

„ი. საყოველთაოდ გასინჯულობისათჳს.“ 74—75.

2. ტექსტს წინ უძღვის ალექსანდრე ამილახორიშვილის მიძღვნა სოლომონ I. სადმი: „ყოვლად-მოწყალე მეფეო, დიდებულა სოლომონ...“ 65 გვ.

3. ტექსტს დართული აქვს:

„მცირე ვჰყავ კირი, ვაუბენ ბირი, შესაწვენელად მამულთა თჳსთა. სიყრმითჳნ ჩემით ჰკჳა-გასაჩემით, შევეუპყრავ შურსა კეთილთა ვისთა; თუ ჩემებრ ძმანი ცდილობდენ სხუანი, ბედნიერ-ჰყოფდენ ყოველთა მისთა; არ ჰქონდესთ თჳსი, იგასხონ სხუსი, კულავ შეიწვედნენ ხე ძალთა ღმრთისთა.“ 75გვ.

4. იხ. ე. თაყაიშვილი, Описание, II გვ. 419, § 7, სადაც აწერია ა. ამილახორის პოლიტიკური ტრაქტატი იგი (ტრაქტატი) გამოქვეყნებულია ე. თაყაიშვილის მიერვე; „არხეოლოგიური მოგზაურობანი და შენიშვნანი.“ წიგნი პირველი. ტფილისი. 1907, გვ. 227—241. ა. ამილახორის თხზულების ტექსტს წამძღვარებულნი აქვს ე. თაყაიშვილის განმარტება, ავტორის ბიოგრაფიული ცნობებით. 222—226.

ე. თაყაიშვილს ტრაქტატო რუსულიდან თარგმნილად მიაჩნია.

ზოგორც თვითონ ე. თაყაიშვილი აღნიშნავს მითითებულ აღწერილობაში (გვ. 224), ა. ამილახორის თარგმანში შემჩნეული რუსიციზმები მომდინარეობს გადამწერის; გ. ავალიშვილის უცნაური, ორთოგრაფიული წესებიდან და ამილახორი ამ შემთხვევაში არაფერ შუაშია, ვინაიდან მსგავსი ორთოგრაფია და რუსიციზმები ახსიათებს გ. ავალიშვილის მთელ კრებულს.

VII

„გალობაჲ სიძინაჲსა, თქემული დავით მეფისა მიერ, აღმაშენებელისა. სძლის პირი: „წამის-ყოფითა, ღმერთო“, „მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე“.

— რომლისაცა წინაშე, ქედ-დადრეკილ არს ყოველი...“ 93—96.

შენიშვნა: დავით აღმაშენებელის ამ თხზულებისათვის იხ. კ. კეკელიძე. ქართული ლიტერატურის ისტორია. I, 1941 წ. გვ. 248.

VIII

თქემული თავადისა მამუკას მიერ გურამიშვილისა.

1. „ეო, მეო, დავითს მივბაძეო!

გამიგონე, რას მოგითხრობ, ყური მამიგდეო:

ყუძლას მოგწონდესთ შუძნებით ჩემი მზეთა-მზეო;

არავინ არის სახითა მისგან უკეთეო...“ 97—109.

თავდება: „ჩემს სახელს ნუ დაივიწყებ, ყოვლთჳს გაქსოვდეო;“

„ანიმ-კირიელისონს“ ბოლოს იტყოდეო.

„ოსანნა, მაღალთა შინა, ხრისტევე, გაქებდეო“.

„ეო, მეო“ დია ვგავეწყეო,

ბატონიშვილმა მიბრძანა: „ასე ეცადეო,

დავით გურამის შვილსა ვით შენც დამიწერეო.“

მისის ბრძანებით მეცა ვჰსთქვ, აღარ ვდავაგდეო.

რაცა შემეძლო, ვდავსწერე, ეს ვიმოქმედეო.“

2. „კაფლანის კაბის მაგერი, მისვე თავადის მამუკა ბართოვის მიერ თქემული.

— ვახ, ქველო! თქვენი ქებანი უჭამს ქუხილსა ქეხითა...“ 109—110.

შენიშვნა: გადამწერის განმარტება—რომელი ბატონიშვილის დაკვეთით არი დაწერილი დავით გურამიშვილის მიბაძვა მამუკას მიერ:

„(ა) საქართველოს მეფის ირაკლის ძემ—მირიან“. 109, ქვ. კიდევ.

3. „თავადის მამუკა გურამის შვილისა მიერ თქემული.
— იქმენ მშუღ, წმიდა გულითა, სიყბარულითა სრულითა...“ 163—164.

შენიშვნა: ჩართულია დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატოვანის ლექსები (იხ. ქვემოთ); ლექსის პასუხი იხ. აქვე, X, 1, შენ. 1.

IX

ბაგრატიონი მირიან, ირაკლი II-ის ძე. „თავადს ბრწყინტალეს
გიორგის ძეს დიმიტრის, მშუღ-წყნარს, ძმას და მეგობარს.

— მას ყური უპყრათ, ვინც არის ყოველთა მბადებელია...“ 141—142.

თავადება: „თქტქნის ბრწყინტალეების მომძღუანი ქების, სიტყუა-მცირიან ძმავი მირიან.“

X

ბაგრატიონი დიმიტრი, გიორგის ძე. ლექსები და წერილები.

1. „თავადისა დიმიტრის, გიორგის ძის ბაგრატოვანის მიერ დატევე-
ბულნი ლექსნი სადგომსა შინა მროველ მიტროპოლიტისა იონასსა და არხი-
ეპისკოპოსისა დოსითეოსისა.

— თქტქნ, სანდუნოვის აბანოს ხანდაზმით ბანებულეხო...“ 142.

შენიშვნა: 1. აქვე, ამ ორსტროფიანი ლექსის ქვემოთ, მოთავსებულია: „არხი-
ეპისკოპოსისა დოსითეოსის პასუხად მოწერილის პირი თავადის დიმი-
ტრი ბაგრატოვანისადმი.

— ჩქტქნ სანდუნოვის აბანოს რას ველსა ვპყრიდით, ოფესტა...“ 142—143 გვ.

2. სათურის წინ აღნიშნულია თარიღი: „ჩღ ^წ ეა“ და მარცხენა კიდებზე

[თ. ჭორდანიას] ხელით, მეღნით, მიწერილია: „Родился около 1760 г.“

2. წერილები: „ა. თავადისა დიმიტრი გიორგისძის ბაგრატოვანის მიერ
მიწერილი წერილი მისის უგანათლებულესობის საქართველოს მეფის
ირაკლი მეორის ასულისა ქეთევანისადმი.

უგანათლებულესო მეფის ასულო და ბანოვანთა უპირატესო მოწყალეო
ჯელმწიფავ!—თქტქნი ჩემდა არათუ ოდენ შტქმით-განსაცხრომელი, არამედ
სიხარულისა ფრთეთა შემქმნელი... სიბერისა ნაკრტენთა მომძრცველი... წე-
რილი მივიღე...“ 153—154.

თავადება: „უფროსი ერთი შეუძლოთ გახლავარ, თქტქნმან მზემ, რო-
მელიცა არ ვემდურვი საწუთოსა, ოთხმეოცს გარდაცდომილი.“

„ბ. მისგანვე, მისდამივე. უგანათლებულესს მეფის ასულს და უმთავრესს
ბანოვანს უმოწყალესს ჯელმწიფავს!—მათის უმაღლესობის, თქტქნის ჰსძლის,
დედუფლის პატრუსსა სხოლიოდ მონაწერი, თქტქნგან ჩემი მოგონება ვაშად
აღმოვიკითხე...“ 154—155.

შენიშვნა: ბოლოში თარიღი „ჩყკ-სა წელსა... მოსკოვს.“

გ. მისტქ თავადისა დიმიტრის მიერ მიწერილი წერილი საქართველ-
ოს მეფის ირაკლი მეორეს... ასულისა თეკლას მიმართ.

უგანათლებულესო მეფის ასულო, ჩემდა უმოწყალესო ჯელმწიფავ!

— თქტქნი ჩემთვის ყოვლად-სახარულევანი და უხუადრე უზომოჟსა...
მოწყალეობით აღსავსე... წერილი მეზოდა...“ 155—156.

„დ. მისტქ თავადისა დიმიტრის მიერ თავადისა გრიგორი იონანეს
ძეს ბაგრატოვანისადმი მიწერილი...“

— მეფეთა შარავანდთაგან მრჩობლად მკრთოლვარეგ, მბრწყინებაო...
156—157.

„ე. მისვე თავადისა მიერ პროთოიერის, მამას პარონ ნიკოლაოსის ძეს
ალექსის ძესთან მიწერილი. მამაო და უფალო პარონ ნიკოლაოსისო!

— არ ვიცი სადით ვიწყო...“ 157—158.

შენიშვნა: სამძიმრის წერილია.

„გ. მისჲმ თავადისა დიმიტრის მიერ საქართველოს მეფის ირაკლი
მეორის ძის თარნავაზისადმი მიწერილი.—თქმნისა უგანათლე-
ბულესობისა ახლად უხუადრე ჩემდა წყალობით მჩქეფარე... ნაკადნი გარდმო-
მესხნეს...“ 157—159.

ზოლო: „—ველარასა ეპსწერ, ბატონის შვილო!

ჯელით გამეარდა კალამი. ველარ ვშევიძელ წერანი;

სიბერემ მოზაუძლურა, თუალთა მომაკლო მხერანი.

ამის მნახავსა მაშინებს: გულმა დამიწყო ძვერანი.

ჰვამს დაუტევო, ჟამია, ბარბითთა კურა და მღერანი.“

„ზ. მისვე თავადისა მიერ სამთა მიმართ ზღუდელთ-მთავართა: იონასა,
დოსითეოსისა და პაჭნუტისადმი მიწერილი.

— სამნო მაღალნო უფალნო, რჩეულნო საღმრთოს ქურადო...“ 159.

ც. მის მიერვე.

— რაცა მეთქუნეს. არ მევარგნეს, არცა იყუნეს არონურად...“ 159.

„თ. მისგანვე.

— საღმრთო წერილთა ტრფიალი სტამბით გვიმრავლებს ლოცვებსა...“

იონას, მიტროპოლიტსა, სიუხვით გასაოცებსა.“ 159.

„ო. მის მიერვე.

— ბრძნულად განჰსჯი კაცთა ცდომას, გონიერად განმხილველო...“
159—160.

„ია. მისგანვე.

— აწ ვმივხვდი ჩემსა წადილსა, ვეწიე გულის ნებასა...“ 160.

„იბ. მის მიერვე.

— რადგან, მზეო, შენკენ [თუ ჩემკენ? ქ. შ.] მზევო, მომასხივე ზედა-
ზეო...“ 160—161.

ივ.—შენი მაული არ იყო ცუდი.“ 160

„იღ. მის მიერვე.

— არიან ვინ[მ]ე უგბილნი, შორად ევლტიან ბრძნობასა...“ 161.

„იე. მისგანვე.

— რას მიჰქარავ, ნაკერატო! ვინ კრუხია, ვინ მამალი...“ 161.

„ივ. მის მიერვე.

— სად რა მზე ჰსდგას, ჩვენ არა გეწვავს, რა სიცხეა, რა დარია...“ 161.

„იზ. მისგანვე.

— ვნახე ვინმე სამყოფთაგან გამოჰრილი, ჩემებრ ჯელი...“ 162.

„იძ. მის მიერვე.

— ჯელმწიფეო ჩემო! ოდიდგან შეცურვილი გონებისა ზღუათა მიმოვაქენ
ვანკრეგებისა ლელუათა უვიცობისა ნავსა მჯდომელი...“

„შაირსა მწერ წყობილ-რუულად, შეთხზვით შექსოვულს, შენართუულად,
მომკვერ-მეთქვობ რიტორულად, პერიპატელთ მოსიბრძნულად,

მოკლედ დაქრილ-დაკვეცულად პეტრიწს გვაცნობ ლამაზ-თქვემულად, ერთმანერთზე გარდაბმულად ტაეპთ ჰკინძავ კეთილ-კრვულად.“ 163.

შენიშვნა: როგორც ამის ქვემოთ მოთავსებული ლექსი მოწმობს, დ. ბაგრატიონის ეს ბარათი იუ, დაბოლოებული ადრესატის პოეტური უნარის დახასიათებით (ლექსად), მიმართულია მამუკა გურამიშვილისადმი (იხ. ამავე აღწერილობაში VIII:3).

„[ით]. თავადის დიმიტრი გიორგის ძის ზაგრატოვანის მიერ. [პასუხად მამუკა გურამიშვილს].

— სიტყვით ჰგრძნობ, საქმით განევლტი ფილოსოფოსთა მცნებასა...“ 164.

XI

„აღსარება სარწმუნოებისა... ჰრუხიის კოროლის მიერ რომელიცა მოხდა რეგენბურგსა შინა.—მე არა მრწამს იგი, რაასაცა ჰგრძნობს პაპი...“ 133—137.

XII

„წესნი და კანონნი ეთროპელთა და აბაშთა ხრისტეანობისა სარწმუნოებათანი.—ჰრწამთ ერთი ღმერთი, შემოქმედი ცისა და ქრესტყანისა, სამთა პირთა შინა: მამა, ძე და სული წმიდა...“ 138.

თავდება: „გამორჩევა ეპისკოპოსთა არა უნებურად მეფისა, არამედ ვის მეფე სათნო-იჩენს და ყოველნი შემოსავალნი საეკლესიონი მეფისა ბრძანებისამებრვე განიწესებინ.“

XIII

ფილოსოფოსთაგან გამოკრეფილი.

„წელსა ჩქლდ-სა ჰსწერს ფილოსოფოსი.—აღჰსდგენ მეფენი ერთი-ერთსა ზედა... და იწყონ ბრძოლის დაწყება... ველი აღსრულებასა ჩღნ-ას წლამდის... აღეკტორიუს ბრძენი ჰსწერს ამას... ფილოსოფოსი დავიუხ ჰსწერს ესრეთ...“ 139—140.

XIV

იოსებ პავლეს ძისა, ესე იგი პაპა მუშრების შვილის იოსებ მუშრების [მელიქიშვილის] მიერ თქვემული [პავლე ციციანოვის სამხედრო და პოლიტიკური დამსახურების ქება].

— ჰი, ვით საოც არს განგება ღმრთისა, უსამძღვროდ ზრუნვა არსთა თუს მისა!

იგი არს მმოქმედ, ვინ ზეცად ჰზისა, არ არსთ მოარსე, შემქმნელი ცისა“... 143—148.

ბოლო: „შეიმუსრა განჯის ციხე ორს იანვარსა, ღამესა, წელსა ათასრვაასოთხსა მივჰხდით ამა სიამესა; გარდარჩომილთა განჯელთა გოდებით თქალნი ღამესა. მებრძოლნი მოჰსწყდნენ ყოველნი; დღე ესრეთ ჩაიშხამესა.“

შენიშვნა: ავტორის ვინაობა სისრულით მკლავნდება შემდეგ სტროფში: „მეფეთა ლაშქარ-ნავისმან, მდივან-მწიგნობრად. ფმობილმან,

სალართთა სეკლეტარმან, საიდუმლოთ კართ-მზობილმან, გუბაროვნებით მელიქოვმან, იოსებ, თავად-შობილმან, გაცნობოსთ განჯის ამბავი, ამანვე, ლექსად წყობილმან.“ 148.

XV.

„შემთხვევანი იმერთა მეფის სოლომონის ძის ძისა გიორგი ალექსანდრესისა.— ვითხოვ უმდაბლესად ყოველთა მაღალთაგან, ვიდრე მდაბლთაღმდე, რათა კინისა ამის შემთხვევულებითისა აღწერილსათს არ ვგანვისაჯო კადნიერთა სულითა თქვემად მცირისათს ლექსისა, რომელი ითხოვა საჭიროებამან ჩემმან განცხადებად გარდასლველისა ჩემზედა უბედობისა...“ 148—153.

შენიშვნა: სოლომონ I-ის, შვილის შვილი გიორგი (გოგია) ბაგრატიონის ამ ავტორისეულ თავგადასავალს დართული აქვს ამავე გიორგის ლექსი: „მოგენდე, მარად მტირალი, მოშორევისთს წყლულია...“ სულ სამი სტროფი.

XVI.

„თარგმანი „მამაო ჩუშნოსი.“ „მამაო ჩუშნო, რომელი ხარ ცათა შინა:“ „თარგმანი.— ხილვეა, ვითარ მეყუბურულად განაღძა გონება სიწმიდით მლოცუქლისა...“ 165—176.

XVII. ალექსანდრე ჭავჭავაძის თარგმანები

„თარგმნილი ჭრანტუხულით თავადისა ალექსანდრე გარსევანის ძის ჭავჭავაძისა მიერ.

1. „ვოლტერის ტაქტიკა.

— მე ამასწინად ვეწვევ ჩუშნა მეწიგნეს მათეოსსა...“ 176—182.

2. მისტე თავადისა ალექსანდრე ჭავჭავაძისა მიერ მოძღურისა და მოწაფისათს.

— ერთსა ვისმე მოვუცს პატრსა პარასკევსა დიდ-მარხვასს

მოუვიდა მოწაფე და თაყუანის-სცა, ვით ხატს ღმრთისას...“ 182—183.

3. „მისტე თავადისა ალექსანდრე ჭავჭავაძისა მიერ. მგლისა და კრავისათს.

— კრავსა ერთსა მოეწყურა და შიჰმართა წყლისა კიდეს...“ 184—185.

XVIII. გიორგი ავალიშვილის თარგმანები („რუსულით“)

1. „თავადისა გიორგი იოვანეს ძის ავალოვის მიერ თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა. „ალექსანდრე და მეუღაბნოე კავკასიასა შინა.— ძემან უკუტე ჩილიპაქსმან ჩინებულ-ჰყო თავი თუხი მრავალთა მიერ ძძლეველობათა...“ 185—190.

2. „მისუტ თავადისა გიორგი იოვანეს-ძის ავალოვისა მიერ თარგმნილი რუსულით ქართულსა ზედა ჩუკა-სა წელსა, დეკემბრის იგ-სა, სანკტპეტერბურსსა შინა. წინასწარ-თქვეული ნეტარისა იერონიმე ალათანგელისა, წმიდისა ვასილი დიდისა მონოზონების ორდენისა, მომხდარი მესხინსა, რომელიცა არს სიცილიასა შინა, ჩხოთ-სა წელსა... ესრეთ, ვითარცა ღმრთისა მიერ გამოჰსცხადებეს მას, შემდგომად მედიოლანსა ჩვენ-სა წელსა გამოცემულ არს ქრესტიანად ღირსისა მამისა იერემიას მიერ და თარგმნილ არს ლათინურით ელინიკა[!] ენასა ზედა ღირსისა არხიმანდრიტისა თეოკლიტე პოლიიდინის მიერ.

— მე, ძმამან იერონიმე ალათანგელმან...“ 191—209.

3. „რუსულით ქართულსა ზედა გარდმოღებული თავადისა გიორგი ავალოვისა მიერ. ორი შოტლანდიური სათემო სიმღერა.

— ოჰ, უკეთუმცა საყუარელად ჩემი იყოს ალისფერი ვარდი...“ 253—255.

შენიშვნა: 1 „სიმღერები“ პროზით არის თარგმნილი.

2. გიორგი ავალიშვილის თარგმანი უნდა იყოს აგრეთვე: „ლოცვა მადლობისა წმიდისა ამბროსი მედიოლანის ეპისკოპოსისა.— შენ, ღმერთსა გაუბ...“ 164—165.

23. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

XIX. მურატოვის ლექსები

1. „თქემულნი ლექსნი უფლისა კოლლექსკის სოვეტნიკისა და კავალერისა ივან გრიგორიჩისა მურატოვისა მიერ, ჩუკბ-სა წელსა, შემდგომად მის მიერ წარკითხვისა „დიმიტრიანისა“, თქემულისა თავადის დიმიტრის გიორგის ძის ბაგრატოვანისა გან.“

— მეც ანაბანა ვიჰსწავლე, მეც მინდა ვჰსცადო წერანი...“ 210—213.

2. „ჩემს ნათლიას თავადს გიორგი ივანიჩს ავალოვთან მიწერილი ჩუკბ-სა წელსა.“

— ნათლიავ, რაზედ გამხადე შენზედა მოჩივარია...“ 214—215.

შენიშვნა: გ. ავალიშვილისადმი მიძღვნილია აგრეთვე 1823 წ. დაწერილი ლექსი „მართლა რომ კარგად გიქიათ საკრავი—ფორტეპიანი...“ 252.

3. „მისვე მურატოვისა მიერ შეილისა მისისა ალექსანდრეს მიმართ მიწერილი ჩუკბ წელსა.“

— პირველად გირჩევ ამასა: შეიყუარო სრულად ღმერთი...“ 215—217.

4. „ავმან დარბან შემაწუხა, მარტო ვზივარ დაღონებით...“ 217—228.

5. „... ჩუკბ-სა წელსა.“

— ანბანთ-ქება ბევრმან ჰსწერა; მე რას მარგებს მათი წერა...“ 229—234.

6. „...რუსულის ისტორიიდან გალექსილი ხოროშოვას, ჩუკბ-სა წ. „იყო არაბეთს ხელმწიფე, სახელით თაჰმაზ-ხანია...“ 234—237.

7. „მისვე მურატოვისა მიერ ჩუკბ-სა წელსა, ოდესცა ცოლშვილნი მისნი წარსლვულან სოფელსა შინა...“

— მარტოობა ბევრს მაწუხებს; ბევრჯერა ვარ შეწუხებით...“ 237—244.

8. „მისტჷ მურატოვისა მიერ ჩუკბ-სა წელსა, გამოცანად მიწერილნი ლექსნი, გრიგორი აბრამ-ვიჩის, ურიად-ყოფილისადმი.“

— გამოცანები მკითხე: რა არისო სამი ზღუსა...“ 244—245.

9. „მისვე... მოგონილნი და გალექსილნი გამოცანანი.“

— მოდი, ვდავჰსწერ მიჰმსგავსებით, ვითამც ეს არს გამოცანა...“ 245—249.

10. „მურატოვის... ეპიტაფიანი, ანუ საფლავთა ქუათა ზედა მოსაწერნი.“

— განმლველო, ჰსდევინ! იფიქრე: რა ვიქმენ მე...“ 249.

11. „...მიწერილი თავადს დიმიტრი გიორგის ძეს ბაგრატოვანთან.“

— ჩიბუხი მომირთმევია თანბაქოს საწევართათა...“ 250.

12. „... ბაგრატ ბატონის შვილისადმი, ოდესცა უკანასკნელსა ამას ეთხოვა მისთვის ჰსყიდნა თხისა და მურატოვსა ეჩუქებინა მისთვის თვის საკუთარი თხად, ჩუი-სა წელსა.“

— გუშინ თხამ არზა მომართუა, ცრემლით აევსო თხოვნაო...“ 250.

13. „მის მიერვე [მურატოვის]. იეგორ მათვეიჩს ჩილაევთან მიწერილი ვორონიეს, ჩუც-სა წელსა.“

— ჩემს სალანძღავად გარჯილხართ! მართლა, რომ მეტისმეტია...“ 250—251.

თავდება: „ქულავ ბედმან შენცა მოგხედა: აწ მოგინდების მღერანი. მოჰსდოვს გაზრდილი მურტრუკი შეიქმენ შენცა მერანი?“

14. „რა რომ გაივლის ზამთარი და მოვა გაზაფხულია... 251.

15. „...გამოცანაა.

— საჭმელი არის ასეთი, რომელს აქუს გემრიელება...“ 251.

16. „მისიერვე რჩევად ლექსთა თვსთა.

— ამაზედ მემდურებოდით: დაგვწერე უბედურები...“ 252—253.

17. „მის მიერვე თქემული ანბანთქება, ჩუკლ-სა წელსა.

— აღმოსავლეთით, ბრძენთა განგებით...“ 253.

შენიშვნა: 1. გ. ავალიშვილის მიერ შედგენილისა და მისივე ხელით გადაწერილი კრებულის ტექსტის ბოლოს, დიდი ასომთავრული ასოებით დაწერილია შემდგენელის სახელი „გიორგი“ და ამ სიტყვის ასოებს შუა, მხედრულით: „თავადი ავალოვი.“ 255 გვ.

ანდერძი (შემდგენელისა და გადამწერის). „ვიწყე მოსკოვს, ჩუკვ-სა წელსა, აგვი-სტოს კჳ-ას რიცხუსა“.

„წიგნსა ამას, თუმცა ღირსსა მრავალთ სახელთა ქონებად, გარნა სიმდაბლით მოსილსა და მხასა სხუათა მონებად, არ მდებდებეს სრულებით არც მცირედ მისთვის ღონებად— „წამებულთაა“ ვუწოდებ, შეკრულსა ერთად, კონებად.

ძველ-ახალ ქართულთ მწერალთა, რაც ოდენ ვპოვნე თქემულები, ლექსად და ანბანად ნაწეროვნი, წულილთა ბარათთა თხზულები, დღემდე უხილავ-უსმენნი და რეცა დაკარგულები, მკითხულობო, აქა მოგართოთ მე. ერთად შეკრებულეები.

კუსა ვმივბაძე უმეცნვან, მათთან თავისა ცნებებით. ჩემ მიერ თარგმნილთ დართუთა. არაცოდნისა ჩუშნებით. აწ, ვითარ ჰხედავთ, არ იყო; ეს წიგნად ვშეგჳქმენ მე ნებით. შეცდომა ჰპოვნოთ თუ ვინმე. ნუ მგმობთ, გეაჯი ქენებით! თ ა ვ ა დ ი გ ი ო რ გ ი ა ვ ა ლ ო ვ ი .“ V გვ.

მინაწერი: 1 „ჩუკლ-სა წელს, დეკტორის იშ-სა, დაწინდა კნიაზ ალექსანდრე ჯავჭავაძის ასული ეკატერინა დავით, ლეგვან დადიანის შემკვიდრისათჳს. დღე იყო კვირიაკე.“ II გვ.; ტექსტისაგან განსხვავებული მომსხო მხედრულით.

2. გიორგი ავალიშვილის კრებულთან, რომელიც 255 გვ. თავდება, მხოლოდ საერთო ყდით არის დაკავშირებული ნიკოლოზ ორბელიანის (მროველ-თბილელის) კალიგრაფიის ნიმუში (იხ. ბ ნაწილი 303 ხელნაწერისა). [ორბელიანის ნიკოლოზ ბ. მროველ-ტიფილელი. კალიგრაფიული წერის ნიმუშები:]

- ა. ასომთავრულისა.—„ან, ბან, გან...“ 257—263.
- ბ. „მკედრული ასომთავრულისა“: „ან, ბან, გან, დონ...“ 263—272.

3. როგორც ასომთავრული მრგვლოვანი, ისე „მხედრული-ასომთავრული“ ასოების სახელწოდებანი (ან, ბან...) დაწერილია ჩართულად, დიდი კალიგრაფიული ოსტატობით.

4. 273 გვერდზე ჩართული მრგვლოვანი ასოებით, ერთი მთლიანი მონოგრაფის სახით, დაწერილია ავტორის სახელი „ნიკოლოზ“.

5. ამავე 273 გვ. ქვემო ნაპირზე დახატულია რომელიღაც მტაცებელი ფრინველის თავ-ყელი.

6. მხედრული მონოგრაფები წააგავს გრ. ტ ა ტ ი შ ვ ი ლ ი ს ა ს, რომელიც ალბად იცნობდა ამ ნიმუშებს.

ანდერძი: 1. „მკედრული ასომთავრული ძველითგან არა ყოფილ არს; აწ მე გეაუკეთე. თუ ვისმე ნებაეს ამისგვარის მიცემას, შემინდვი, ჩემი მოვანილია.“ 274 გვ.—

2. „ქართული ქუჩი ჯდებოდა უფ-მეთხუთმეტე მოქცევაში ვიყავით. ქ. მთავარი ესე ასეთანი ძველადვე ქართველთა ეწესა და არღარავინ იყო სწავლულ ამისა. თვინიერ უხუცესისა ძმისა ჩემისა სულხან საბა ორბელიის ძისაგან კიდე. მასცა მამისაგან ჩემისა ესწავა და მან მე მასწავა.

ჟამსა მას, რომელთა ინებეს, კელთაგან ჩემთა ისწავეს, არამედ ვერა სწორქმნულთა ჩემთასა. მის ჟამისა მეფენი და შემდგომნი მათნი ზოწლედ ჰყვარობდენ ამა წერათა.

მე, ქართველთა, იმერელთა და კახთა მეფეთა ცედის ძმისწულმან და საქართველოს მოსამართლეთუხუცესის ორბელიის ძემან, მრაველ ეფისკოპოსმან და აწტფილელ მიტრაპოლიტმან, უღირსმან ნიკოლოზ ანბანი ესრეთ დაეწერე, ტრფიალი მსწრაფლ გულისზმა-ჰყოფს და მოსურნე ადვილ მიხუდების. ურთიერთას დაქსელვა და გვარკეთილობა საჩინო მიქმნიეს და უმეტესს[ა] გვარსანუ ვინ შესძინებს.

ჩემსავე ცხოვრებასა ვიხილე, ჩემიერ სწავლულისა მიერ: ვითაც მას ენება, ვერო გვარიან ყოფდა. თუ ვისმე ძალ-უფდას, სხვა თვით მოიგონოს და ჩვენსა პირველად-მყოფსა შლად არა ჯერარს. გვარი და ერთმანეთში დაქსელვა ესრეთ ჳამს. გულისხმიერისაგან სხვადასხვა რიგად დაიქსელვის. ტანის სისხო ყოველთავე სწორედ ჳამსნ მე თხოვებულის თვალთ დაეწერე, რამეთუ ვიყავ ორმოცდაათექსმეტისა წლისა ამის წერაშია. მხილელთაგან „შენდობას ვითხოვ; ღთის სიყვარულისათვის[ს], ჩემი სიძმამე იტვირთეთ და სჯული ქრისტესი აღასრულეთ.

ქალაქსა დიდსა სამეფოსა შინა მოსკოის. 1728, „აგვისტოსა“. 275 გვ. 5. ორბელიანის ავტოგრაფი.

(302)

304

სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა. I—II. 1824

X, 178 გვ; 26,6 × 20,5; ქალაღი: ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყვა; მხედრული; სათაურები სინგურით; 1824 წელი (III გვ.); ანდერძები და დამატებითი ტექსტი (149—176) იონა ხელაშვილის ხელით; თარგმნილი რუსული თარგმანიდნ ვაჩნაძის მიერ; ხოლო დამატება—ლეიბნიცისა და კლარკის მიმოწერა თარგმნილა ფრანგულიდან ილია ბაგრატიონის მიერ.

„I. სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა.— ყოველსა პატიოსანსა კაცსა ჰსწაჲს ყოფიჲ ღთისა და უკვდავება სულისა...“ გვ. 1—147.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა. ზანდუკი: „თჲს წინასიტყუაობისა, რომელსა შინა სამნი სახელნი არიან.—I. თჲს სწავლა ზნეობითი და კანონი პატიოსნისა კაცისა...“ გვ. V—VII. სულ 62 წ.

ბ. „წინასიტყუაობა. იმსთჲსლე ესე ბრძენმან ბრძნული წერილი! ორგუარ შეთხზული: ხედვითი და საქმითი. ნაყოფ-გამომღებ ზნეობითისა ჰსწავლით აჰსპაოეს ზედან მოპაიკრეთ საგები...“ I—X გვ.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „უმეტარ თუმცა ვიყავ ესგუათ წერილთა.

ძემან მეფისმან ჳანმამხნო კელ-სახებლად:

ღვლარჰნილნი გჳანი წარმიმართა სავალად.

უძლე ამის ძლით წარმართლად ამა საქმის.

ნაცვლად ამისა ვადიდებ იოანეს.“ გვ. IX—X.

გ. წინასიტყვაობა გაღუქსილია.

ლექსის (წინასიტყვაობის) სტრიქონების დასაწყისი ასოები იძლევა მიძღვნას: იონას ჯელაძეს (მთარგმნელისაგან:) ვაჩნასძემ ვიმოუძღუნე!

ამავე ლექსის ბოლო სტრიქონებიდან გავიგებთ, რომ ფილოსოფია ვაჩნადისათვის მეფისძის იონასეს უსწავლობია.

დ. ხელნაწერის I—III გვ-ზე მოთავსებულია იონას ხელაშვილის მიმართვა მისი ძმისწულის—იონას ხელაშვილისადმი, რომლისთვისაც საგანგებოდ გადაუწერინებია იონასეს ნუსხა: „აჰა, წიგნსა ამას, უკეთუ ყოვლითა სულითა და გულით და ძალითა და სიყვარულითა იკათხავ, იონასე, ძმისწულსო ჩემო, თუთმასწავლემელ გეკმენების წერილი ესე...“ (იონას ხელით).

2. „სწავლა ხეობით“. თარგმნილი ფრანგულიდან რუსულად, ქართულად თარგმნილია 1807 წ. პეტერბურგის გამოცემიდან: Учение, нравственность и правила честного человека, содержащие в себе собрание разсуждений и разные наставления, взятые из древних и нынешних писателей... перев. с французского А. Бестужев, Спб. 1807.

3. ძირითად ტექსტს დართული აქვს ლეიბნიციისა და კლარკის მიმოწერა: „პირტპლი [მეორე და მესამე] მიწერა უფლისა ლეიბნიცისა“ და „პირტპლი ქმეორე და მესამე] უკუნრღუტეა უფლისა კლარკისაგან.“ გვ. 149—176.

ანდერძები: 1. „წიგნი ესე, უუკეთილესნი ხოტბონნი, თარგმნილ-იქმნა იონასე ბატონის ხელის ჯელმძღვანებლობითა, თავადის ვაჩნასძემ, სკმოწისო-ლომონისძისაგან, წელსა 1823—თთქსაა ტირისდენსა, ე. ი. დეკემბერს 30, რომლისათვისცა შევთხოვე მის უგანათლებულესობას მეფის ძეს იონასეს, რათა წიგნი ესე გარდმოთარგმნილიყო რუსულის ენისაგან ქართულსა ენასა ზედა და მიიღო შრომა და ექმნა წინამძღომ ზემოხსენებულსა თავადსა, რომლითა ერთმან საქმიერებით განატარა წელისა თუჯნი ცხრანი და მეორე შეეჩვია თარგმანთა ენათაგან როსთასა ჩუქსსა ჯმასა ზედა. და ვინათგან წიგნი ჩემი იყო და მიზეზცა ვექმენ ორთავე, ამაღ წინასიტყუაობანი სახელსა ჩემსა-ზედა დაქსევს და თუნი სახელნიცა მასტქ წინასიტყუაობასა შინა აღმოაჩინეს, რათა მკითხულთა ამის წიგნისათა ვაშა-ვაშა მიზეზთა უარმადანონ და თუთ ისანოვავგონ, სულიერისა ნოვავითა სანატიფოდ დატკფრულითა, რომელსა შინა სამეოცდარონი ტაბლანი, დაგებულნი გულსხმის-ჭყოფით შშიერთათუკ, განჰსჯით მგემებელთათუკ, წმიდა ნებითა მოსურნეთათუკ შეძინებისა მოყუარეთათუკ სიმენით, ურულოდ მფლობელისა მეფე სულისა განმდიდრებად და ქალაქ-გუამისა პატიოსან-ყუანებად და გამოფრდადი!| ხნიერთა დღეებთა შინა საუკუნო საუჯისა, ვინათგან ეამნი ბოროტ არიან უნებლიეთ და კაცად-კაცადი მინენი ვართ თითოეული სულისა თუჯისა საგრობითა, რათა მორამეუვაკროთ ესევი-თართა წიგნთაგან მუნ თანა-წარსატანელნი, შთაბეჭდითა სულისა დარჩავასა შინა ყოველნივე კეთილნი წიგნისა ამის, რომლისა აღმოკითხვა ზედას-ზედა თაფლ-სიტკბობებისა არიან და დახსომება—გოლ საუკუნო. და მრავალგზის გაკუალადება წარკითხვით, მანანა სულისა არს. და განართულება ამას შინა ფრიად მკაა არს სწავლათა მკელეულებისა...“

აჰა, შევლემ, სიბრძნის-მოყუარეო, წიგნისა ამის წალოკტასა... მე, იონასიერომონასხს, მეკუთენის წიგნი ესე, ეგრეთ, ვითა სწამებს წინასიტყვაობანი კიდურთა ზედა ტექებთასა.

ყვავ ქება წიგნისა ამის წელსა 1824; იანვარს 31.* გვ. VIII.

შდრ. H—1197 ხელნაწერის აღწერილობის ანდერძი, „ხელნაწერთა აღწერილობა“, III. (H კოლექციისა), თბ. 1948, გვ. 149.

2; „აქა დასრულდა ფრანციოტულიდამ გარდმოღებული ქართულსა ჯმასა ზედა მისის უგანათლებულესის ილია, მეფისძისაგან—მიწერ-მოწერა ორთა ამათ დიდთა კაცთა ჩინებულთა, კამათობა მეტაფიზიკური და მათემატიკური ცილობა, წელსა 1823, თთქსაა მარიალა—იენისისასა, 27* გვ. 176.

„მე, იონას მღუფელ-მოწონასმა გარდმოვსტკფრე სულისა ზემო სასმისნი მაკარნი, სამთვრალონი უცებთი, ხოლო მაზარებელი იქცი სწავლულთათუკ, რომელ შერკინება მეტაფიზიკისა და მათემატიკისა ურთერთას სწენებენ სულებთათუკ იფქლსა და ღწონსა ჭილასოფიურ სანოუაგედ.“

„ესე ზემო ჯლასოჯური კითხვა-მიგება, მეფის ძის ილიასაგან თარგმნილი ფრანციკული დამ ქართულსა ენასა ზედა თუმცა შთავწერე, გარნა არა ყოველთაგან წარსაკითხად, რომელი ჯლასოჯა მოუსმენელსა და უფროსლა ღთის მეტყულებათა ყურად-უღებთა არა წარეკითხების...“

... გარნა ლეიბნიციოს(!) ბრალეულ არს, ხოლო კლარკ არხიერი მართალ არს ვითარ შტშნის ქრისტიანე არხიერსა...

დასასრულ, არავინ უშკოლოთა წარეკითხოთ ლეიბნიციოსისა ამო მიწერილნი ხოლო კლარკ არხიერისაგან უკუნრდვევა... აღმოიკითხეთ... ი[ონა] მ. ი. მ.“ გვ. 176—177.

ლეიბნიცისა და კლარკის მიმოწერის თარგმანის ტექსტის ბოლოს.

მიწაწერი: „ნამა იონას ნაბოძებია ესე ველწერილი; [ხელოსა გუარისა] ივანესი არს ესე ნაბოძები მოლოზნისა, რომელიცა რა ცხოვრებს რუსეთში ბერი იონა, ჩელ, მაისს, ზ დღესა.“

II ყდის საფარი ფურცლის r-ზე.

(303)

305

რუსთაველი შოთა, ვეფხისტყაოსანი. XIX

256 გვ.: 24,5 × 20; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს. I ნახევარი; გადამწერი: იონანე იოსების ძე ლაოაძე (241 გვ.); დაუწერელია 242—256 გვ.

[რუსთაველი შოთა. ვეფხისტყაოსანი], „ჰამბაჯი პირველი როსტევეან არაბთა მეფისა.

— იყო არაბეთს როსტევეან მეფე ლუთისაგან სვიანი...“ 5—240.

თავდება: „ტარიელ — მისსა რუსთველსა, მისთჳს ცრემლ-მეუწრობელსა.“

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „შესავალი პირუშლი ვეფხისტყაოსნისა. ამა ამბისა დასაწყისი პირუშლი, ჰამო და სასმენელად შტშნიერი ჰსწავლისათჳს მოზიარათასა ტარიელისა და ნესტანდარეჯანისა, რომელსა ვეფხისტყაოსნობით უხმობებ.“

— რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა...“ 1—5.

2. როგორც ეს აღნიშნულია ა. ბარამიძის ხელით დაწერილ აღწერილობაში, „ვეფხისტყაოსნის“ ეს ნუსხა თუმანიშვილისეული (არტანუჯული—ქ. შ.) რედაქციისა არის.

3. დავით კარიკაშვილის ხელით, ფანქრით, 01 გვ. მიწერილია: „ეს იგივეა, როგორც [S] 4732.

ანდერძი (გადამწერისა): „სახელითა... ლუთისა... სრულ იქმნა წიგნი ესე, ხმობილი ვეფხისტყაოსნად, კეთილშობილის კოლლექსკის რედისტრატორის იონანე იოსების ძის ლარაძისა მიერ.“ 241 გვ.

(304)

306

ხელაშვილი, იონა მეფის ძის იონანეს ოცდაათობმეტე შეკითხვის წიგნი. [1826]

XXX, 342 გვ.; 25,5 × 20,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა, ძგიდეებზე და ყუაზე ტყავით შემოსილი; მხედრული; სათაურები მრგვლოვანი ნუსხურით. [1826—გვ. XV] დაუწერელია: I, IV, VI—IX, XVI, XXVIII—XXX, 333, 338—342.

[ხელაშვილი იონა, მეფის ძის იოანეს ოცდაათობმეტო-
 შეკითხვის წიგნი]. „წიგნსა ამას ეწოდების კედონტი.—პატივოსანო.
 მამაო იონავ! ბრძენთა მიერ წინადადება ვინადღან გუასწავებს ჩუმნ, რო-
 მელ—ეც ბრძენთა მიზეზ და უბრძნეს იქმენო, ამისთჳს აქა მოვილე რაოდენნი-
 მე შეკითხუანი, რათა განმმართველ[!] მე აჰზნობისამებრ თქმნისა და მით
 მიქმნათ კმაყოფილება (მეფის ძე იოანე). ფილასოფიური შეკითხუანი:
 რად არს რად-არსობა და რად არს ვითარი არსობა? ესენი ურთიერთისა-
 შორის ვითარ სხუაობენ?

თავი ა. შეკითხულისადმი მიგება ა: რად არს რად-არ-
 სობა. ესერა ლექსი ესე არსება გარდაეფინების ჰყოველთა[!] ქმნულთა...“
 გვ. 1—332.

შენიშვნა: 1. იონა ბატონიშვილისა და იონა ხელაშვილის „კითხვა-მიგება“
 14[იდ] თავისგან შედგება.

2. ტექსტს წამდგარებული აქვს: ა. იონა ხელაშვილის მიმართვა
 იონა ბატონიშვილისადმი:

„უგანათლებულესო იტორია-საქართულოს მეათამეტე გიორგის ძეო, იონავ!
 თქმნეან მომადლებულნი ოცდაათობნი სადნობელნი ბრძმენი მომებოძენ
 შეკითხვანი, რომელნი შევიხტენ საღთო ლოცუსა და მარხუსა გამოსაბრძმედელსა
 შინა და ზეგარდამო ნიკებითა და ტალანტებითა ყოველივე გამოვახურვენ და
 ვქმენ ზუტაკებად ოფაზნი შეკითხუანი თქმნენი, ძალისაებრ ჩემისა.

ვიხილე რა შეკითხუანი თქმნენი, ყოველივე აღმომიჩნდნენ უაღრეს ძალისა ჩე-
 მისა და უფროსლა ზესთად.

გარნა სიყუარულსა თქმნისა შევარაბამე სახსოვარი ნეტარხსენებულთა: პაპისა
 თქვენისა 2 ირაკლი მეფისა, რომელი საღთო წერილებითარე მზრდიდა, და
 მამა თქვენი, მეფე გიორგი, რომელმან თელავისა შოლასა შინა მიმცა აღსა-
 ზრდელად და აქა მოსვლასა ჩემსა თქმნცა მათ, ნეტარსახსოვართა, წყალობა გან-
 მიახლეთ და მიმიღეთ სახლსა შინა და მყავთ პურის მტე ტრაპეხსა ზედა თქმნ-
 თანა და ზე-დართეთ საშოლონი სასიბრძნე წიგნებისა განმართვება ჩემდამო ქარ-
 თულსა ენასა ზედა.

ეგსახედვე, თქვენძლით, ძმამან თქვენმან, პირმშომან—დავით, მე მკვდრემან
 ნეტარსახსოვარმან, ლტაწლსა თქმნისა შეჰსძინა და შემითხოვა კურთხეულსა ა მო-
 ნარხსა, რომლისა უქაზითა წარმავლინა წ. ალექსანდრე ნევეკისი[!]. აკადემიასა ში-
 ნა და მუნცა მიმიღეს, ეგზამენითა ფილასოფიისა და ლთის-მეტყულებლისა კლასესა
 შინა და შემდგომად კურსის შესრულებისა... დღესა ერთსა ორი კურთხევა მივი-
 ლე: განთიად-ცისკრად—მონოზონებისა და წიროვისა ეჰმსა—იგრო დიაკონებისა, ხო-
 ლო დღესა მეოთხესა, მღუდელ-მონოზონობა მოვილე.

ესე ყოველი და ზემოთი ერთბამად განღკებულ-მყოფენ სამეფო სახლისა თქვე-
 ნისა მსახურებად, რათა არა გამოეჩნდე უმადლობელად... და წაშითა დღეებითა
 გმსანურო თქმნ, რომელ საკუთარი თუალნი ჩემნი ჰჯირობენ არათუ ჩემზედა
 წარგებასა უკანასკნელისა საცხოვრებელისა თქვენისასა, არამედ ყოველთავე ივერისა
 სახლისა ძეგბსა და ასულებთა ზედა, რომელ აქარე მოსრულთა თავადთა, აზნაურთა
 სამღუდლოებთა და ერთა, ველნი თქმნენი ზრდიან, რომელნი დიდ ფრიად სარ-
 გებლობენ, რომელ არცა-და ერთსა ვისმე ძალ-ედუა აქარე ცხოვრება ჩქმნისა ქტმ-
 ყანისასა, უკეთუ თქმნ არა უღებდეთ კარსა თქვენისა სახლისასა. ამისთჳსცა დიდ-
 ფრიად გმადლობ. რომელ ესოდენ გეწყალუს ერი ჩქმნი, რომელთათჳს ვასხსაცა
 იღებთ სხვათაგან და ეგრეთ კმაუყოფთ ერსა ჩვენსა, აქარე მოსრულთა, არამინზედი
 პირებთა, არამედ ყოველთავე სწყალობთ, ვითარცა მადალთა; ეგრეთჳს მდაბალთა.

აჰა, ესეოდენთა კეთილობათა თქმნთა მხედრულსა მაიძულებს სჯინდისი ჩემი
 თქმად, მსგავსად მეფსალმუნისა; „აქჳნ ენა ჩემი სასასა ჩემსა, უკეთუ დაგივიწყო
 თქმნ, დაივიწყენ მარჯუშენცა ჩემი“.

დასასრულ, მრავალ-ბეგრეულთა თქვენთა კეთილთა აღმსენებულმან და აწცა
 მკურეტიმან, რომელსა მესმიანცა ჩქმნისა ერისაგან და თავად-აზნაურთაგან და

საღმთოთა კაცთაგან ზოტბანი თქუშნდამო, რომელ გამორჩეული ყოფილბართ მოხუცებულისა მეფისა მარჯუტენე მკლავად და ძლიერებად, სამკედრო ცეცხლ-სასროლთა მთავრად, დროსა ოვრებისასა ლცთაგან, თურქთაგან და კაცკასიისა ავაზაკთაგან, უკუნტევედ ნათ ყოველთავე.

ეგრეთუშ დროსა მამისა თქვენისა, მეფე გიორგისასა, თქვენვე ყოფილბართ ებგურად და მკმილავად სამტროთა სამძლურებასა-ზედა უკუნ-მქცეველად საკართუშლოვსა მარბიელებთა ზედა და მსხმელებთა სოფლებისა, დაბებისა, სანახებისა და ქალაქებისასა.

თქუშნ შორის თეორეტიკა, ფილასოფისა და ლთისმეტყუშლებისა დაუნჯებულ არიან ხედვიით და პრაქტიკანთა კეთილ-მსახურებისა და ხელოვნება მათემათიკურნი და მხატვრობანი და მეურნალობისაცა ნაწილი და ფიზიკურნი ცნობანი სამთა მმეფებელბთა: ცხოველებთა, ორძილებთა და მეტალებთა და სპეკალებთა ზედმიწევნილებითნი ცნობანი; სჯულვლება და სჯულგებათა თხზვანი და ისტორიათა წერანი და წიგნებთა საკუთარნი თხზულებანი თქვენნი ჰსწამებენ სარგებლობასა მამულისასა, უკეთო განმოავლდენ საბეკდავებითა, რომელ დღე და ღამე ათევე წერიითა, რათამცა სარგებლობანი შესძინოთ ვრსა სიბრძნისა და მამულის მოყუარეთა...

... ვსასოებ, რათამცა მცირაკი ესე ძლუშნი... შერთოთ ბიბლიატიკასა[!] თქუშნსა წიგნიცა ესე...

თქუშნის უგანათლებულესობის მარად მლოცუშლი... მღუღელ-მონოხონი იონა...

... ლთის-მეტყუშლება შეგმზადე სამსა წელსა შინა... შემდგომ — ქადაგება — ორსა წელსა და ნახევარსა; ეგრეთუშ. ათთა წელთა სრულებთა შინა ლექსიკონი შევეკრიბე... ესე მეოთხე წიგნი თქუშნდამო შეგმზადე ნახევარ წელსა შინა.

ვინ უწყის, ვმსახურო სამგზის მშობელსა ჩემსა ივერიასა. რომელმან მშუა კოროცითა და ემზახითა; და სწავლითა-სამეფო წარსაგებლობითა ორთა მეფეთასა და მესამედ — მონარხისა კურთხეულისა აღუქსანდრესაგან.

განსრულდა იანვარსა, ე. ი. აპანისსა — 30, წელსა 1826, პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა სანკტპეტრუბულს. უმაღლესისა იმერეთის დედუფლის მარია მ, კაცია და დიანის ასული ისა კარის საყდრის მსახურებისა დროსა, მ. მ. ი. XI — XV გვ.

ბ. იონა ხელაშვილის წინასიტყვაობა: „აღმომკითხუშლთა ანა წიგნისათა გუშდარი... რათა... განსკვირვით და პირველად იმდევროთ ლექსიკონი ქართულისა ლექსებისა ცნობათ და უცხოთა ენებისაცა ლექსებისა ფილასოფიურისა და ლთის-მეტყუშლორისა, ე. ი. ებრუელისა[!]. ელინურისა და ლათინურისა, მეორედ — ღრამბატიკაცა საკიროდ არს მსახურებად, მესამედ — რიტორება, მეოთხედ — ფილასოფია და მეხუთედ — ლთისმეტყუშლება განგებულებითი და მარტივ: მეექუთედ — ჭსალმუნთა განმარტება და მეშუდედ — წმიდისა სახარებისა განმარტება და წმ. ეზეკიელის საწინასწარმეტყუშლონი: აჰა, შუდნი გასაღებნი საქმარ-არიან წიგნისა ამის აღმომკითხუშლთათჳს...“

... თქნიერ საღმთო წერილებისა და ესევეთარისა წიგნისა არარაჲ განუსტუშნებს სულსა კაცთასა და არარაჲ დაამყუდროებს კოროცთა გრძნობაებსა...

.. მღუღელ მონაზონი მ[ამა] იონა...“ გვ. XVI — XXI.

გ. „თავებთა მეტყუშლება, ე. ი. მწკრივნი, რომელ არს სარჩევი. თავი ა გვ. XXI — XXVII.

დ. იონა ხელაშვილის თხზულებათა ნუსხა (43 სახელწოდება. გვ. II — III. შდრ აქვე აწერილი № 267. მინაწ. 2.

ე. იონა ხელაშვილისადმი მიძღვნა, „თქმული მეფის-ძის იონანესაგან“ (გვ. X, 336 — 37). „მეფის ძის თეიმურაზისაგან.“ გვ. X.

3. ტექსტს დართული აქვს „მიძღვნანი“ ა. საკართველს მეფის ძის თეიმურაზისა. — გვ. 334.

ბ. „სვიმონ“ [ტაბიძისაგან]. 335 გვ.

გ. სოლომონ რაზმაძისაგან. 335 გვ.

დ. მეფის ძის მირიანისაგან. 336 გვ.

ე. პეტრე ლარაძისაგან. 337 გვ.

(305)

307

ხელაშვილი იონა, ღვთისმეტყველება. XIX

I—II. 644 გვ.: 24,6 × 20; ქალაღდი; მუყაოს ყდა, ყუხუხე და ძვირღებზე ტყავით შემოსილი (ყუხუ, ტვიფრული, მოცილებული აქეს); ძხედრული; სათაურები მთავრულით; XIX ს. I ნახევარი; დაუწერელია: 636—644 გვ.

[ხელაშვილი იონა]. „ღვთისმეტყუტლება სამნაწილედ ი“. „ღვთისმეტყუტლება ბუნებითი, თავი პირველი. § I. —უფლისა ღისაშენისა გეშინოდენ და მას მხოლოსა ჰმსახურებდე...“ 17—633.

I შენიშვნა: „ღვთისმეტყველების“ ტექსტს წამძღვარებულ აქეს: ა. ავტორის „წინა-სიტყუაობა, —ვინაჲთგან ზრუნვანი და ღვაწლითნი შრომანი და მოსარეწავნი ორთაგან ერთი თანა-ადსთ ყოველთავე...“

... აჲა, მე, რომელ ვშერები ლოცვითა თქუშნითა, ჰრისტეს მიერ ძმანო და მამანო, გლახაკი იერო-მონახი იონა არა დავცხრები მსახურებად ორგზის მშობლისა ჩემისა ივერიქისათს... ნეტარსახსოვარნი მეფენი საქართულ ოჯახანი ირაკლი მეორე და გიორგი მეათსამეტე, სათნოდ ღთისად განმსწავლელნი ჩემდამო დაშვრენ წარსაგებელითა-რე სამეფოჲსაგან სამთა ადგილებთა შინა საღმრთოდ აღმზრდელნი, ესე იგი ეპარხისა საკრებულსა წმიდის ნინას სასწავლებელსა შინა და ტფილისს—მეტეხსა და კახეთს—თელავის შკოლასა შინარე; გარნა აქარე მოსვლასა ჩემსა ქალაქსა დიდისა პეტრესსა ზე-დართო სანატრელთა მეფეთა ზრუნვათა... იმპერატორმან ალექსანდრე პავლეს ძემ... წარმგზავნა წმიდის ალექსანდრე ნევესკის სემინარიასა შინა წელსა 1809...[სწავლაში დიდი წარმატების გამო] პროფესორ-რექტორნი და სხუდასხუანი... მოძღვარნი და თუთ მიტრაპოლიტი ამბროსი—ნოვეგოროდისა, სანკტპეტერბურხისა, ისლანდიისა, ფილანდიისა[!] ყოველთა მიმართ თითით საჩუტნებელ ჰყოფდა ჩუტნთა ქუტყანასა ერისა ვონებასა და გამობატუასა და გულსკემის-ყოფასა და ადვილ-დასწავლასა და სიტყუა-ლესულებასა...

...განუკვირტე როსთა ეკლესიისა არხივათა[!] სლავიანურსა ენასა ზედა... რუსულსა... ელდინურსა და ბერძულსა ენასა ზედა თუთ ლათინთა და სომხურსა ენასა ზედაცა და, ვსთქუა შემოკლებით... ყოველთა ჰრისტიანეთა სასტუქოთა და საბიბლიოთეკოთა წიგნებთა...

გარნა ჩუტნ, ქართლოსიანნი, წელსა შინა უმეტეს ოთხასისა საუკუნოებისა შინაგანთა განაწევრებისა ძლით და გარეგანთა უთანწმობისაგან და ბოროტ-მოდრავთა მეზობელთა ერთაგან, დავაკლდით აზნაურებითი ზედუასა... ყოფილ-იყომცა ეგოდენნივე ბიბლიოტიკანი, რადენნიცა ხუთასისა წლისა აობრებულსა ერსა სომეხთასა ჯანბნელთა ჰქონან და არიან თუსსა ნათესავსა შინა განათლებულ და დამწყსილ ეკლესიურად, ურთიერთისად მოსარჩლენი და მსოფლიოდ ყოველისა ქვეყანისა კელმწიფეთა და მეფეთა და მთავართა და მებატონეთა სათნონი, ეთიკურ-განსწავლულნი, რომელნი ურთიერთისა დაცემულებასა აღმართებენ, რომელთა ისტორიანნი და ლექსიკონნი და წიგნნი საკლასონნი არა არიან უმცირეს ევროპიისა: ამისთს საკებ არიან იგინი, რომელ დაცემასა-თანა მეფობისასა, არა განიქრა ბიბლიოტიკანი და ენისა ემათა გამოცნობანი მამულთა სჯულთა დაცვსა ძლით.

ამისთს... ვიწყე და სრულ-ვკავცა სამნაწილადი ღმრთისმეტყველება... მე ესრეთ ვგონებ... მცირედ კარგ უეჭველად არიან[ჩემნი წიგნნი], მით, რამეთუ ახალ-დაბადებულ არიან ქართულსა საეკლესიოსა ემასა ზედა.

... სამთა წელთა შრომანი ესოდენნი ლოცუად შეერაცხოს სულსა ჩემსა... გარნა ემოქენებო ლოცვითა წმიდათა დასთა ივერიისა სამღვდელთაგან, რათამცა მარცხენა გუშრდთა ჩემთა მწარე ტკივილნი განიკურნენ, ვიდრემდი უსწრა ქადაგებათა შემზადებანიცა, მსახურმან თქუტნმან იონა გლახაკმან, მრჩობლსაზედ მწირმან უცხოებასა შინა.“ გვ. 1—12.

- ბ. „თანნი და რიცხენი... ღისმეტყველებისა“—ანუ სარჩევი.—გვ. 13—16.
 გ. იონა ხელაშვილის 43 თხზულების ნუსხა. გვ. I—II და I ყდის საცავზე.
 2. ტექსტის ბოლოს დართულია იონასადმი მიძღვნილი ლექსები: პეტრე ლარა-
 მისა და თეიმურაზ ბაგრატიონისა. გვ. 635.

(306)

308

მილოტი, აბხატი. ყოვლად საზოგადო ისტორია. VII, VIII, და IX თავები. 1839

432 გვ.; 22 × 17,5; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა, კიი-
 საგან დახრული (შვიგნიდან); მხედრული; სათაური და დასაწყისი ასოები მთავრუ-
 ლით; 1839 წ.; ადგილი: გორი (გვ. 428); რუსულიდან თარგმნილი იესე გარსევანი-
 შვილის მიერ. დაუწერელია: 429—432.

VII. მილოტი. „ყოვლად საზოგადო ისტორია.“ „დარღმუცა
 საბერძნეთის იმპერიისა თურქთა მიერ... თავი პირველი. წარმატებანი თურქ-
 თანი ჟამითგან ოთმანისთა, ვიდრე მახმედ მეორემდე... აღება კონსტანტინუ-
 პოლისა.—მიერით, რაჟამს იგი მხიბილ პალეოლოლოსძან განჰყარნა კონსტან-
 ტინუპოლით ლათინნი ჩხაა წელსა...“ გვ. 2—155.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „არა უღუაწად ნათარგმანები მ[ღვდლის] ი[ესე] გ[არსევანოვის].“ 156.

VIII. მილოტი. „ყოვლად საზოგადო ისტორია.“ „ღენრიხოს
 IV. უბედობანი ჭრანციისანი განმრთელებულ არიედ კეთილისა მიერ ხელ-
 მწიფისა ჩჰპო წლიდამე, ვიდრე მინისტრობამდე კარდინალისა რიშელიესსა
 ჩქედ წელს. თავი პირველი.—საზნი ძენი ღენრიხოს მეორისანი მეფობდიან,
 ერთი შემდგომად მეორისა...“ გვ. 162—304.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „ჰყავ ღმერთმან არადამკირვად ჩემდა აღნატკვისა
 სქესისა დიდის მიერისა. მღუღელი იესე გარსევანიშვილი. ჩჰლო-ს თებერ. ც-სა
 გვ. 304.

IX. მილოტი. „ყოვლად საზოგადო ისტორია.“ „ლუდოვიკ XIV.
 — თუ სადამე ლუდოვიკ XIV, მძლე მტერთა...“ გვ. 310—427.

მინაწერი (მთარგმნელისა): „თუმცა შრომილი მ[ღვდლის] ი[ესე] გ[არსევანიშვი-
 ლისა], არამედ არამედცა არავე დაუჯილდოებელ. აჰა, მიერთუმის გონება მახესა!“
 ქალაქი გორი“ გვ. 428 (ასწვრივ).

შენიშვნა: „ყოვლად საზოგადო ისტორიის“ VII, VIII და IX თავებს, მსგავსად
 წინა თავებისა (იხ. №№ 282, 283, 296—299 აღწერილობანი), წამდღვარებული აქეს
 რუსული გამოცემის თავფურცლები [ს-პეტერბურგი. 1820).

(307)

309

ჰეროდოტე, ისტორია (ოთხ ნაწილად და ცხრა წიგნად). 1836

44 გვ.; 22 × 18; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ხის ყდა შიგნიდან და-
ხრულია ჭიისაგან; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით;
1836 წ.; თარგმნილი 1826—1828 წწ. რუსული გამოცემებიდან (იოანე მარტინოვის
თარგმნიდან) იესე გარსევანიშვილის მიერ; ადგილი ქ. გორი (გვ. 543); მომგებელი:
დადიანი დავით; შემოსულია გრიგოლ წერეთლის ბიბლიოთეკიდან.

„ისტორია იროდოტესი. წიგნი პირველი. კლიო... იროდოტე:
ალიკარნასსელმან გამოსცნის გამოწულილვანი ისე, ვითარ სხვადასხვათა სა-
განთა ესრეთ და მიზეზნიცა ბრძოლათანი, ყოფილთა ელლინთა შორის და
ბარბაროსთა, რათამცა არცა თანყოფანი წარდენისათანა ხანისა კაცთა შო-
რის აღისპოლნეს, არცა დიდნი, ხოლო საკვრეონი საქმენი ელლინთა და
ბარბაროსთა მიერ შენასრულნი დაჰშთენ უდიდებოდ.

1. სპარსეთის მეცნიერნი ჰსთქუმენ, ვითარმედ მიზეზ მტერობისა იყუ-
ნეს ფინიკელნი...“ გვ. 1—520.

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს ისტორიის აქ მოთავსებულ ოთხ ნაწილს სათითაოდ
წამძღვარებული აქვს იოანე მარტინოვის რუსული თარგმანის 1826, 1827,
1828 წწ. გამოცემების თავფურცლები (ს. პეტერბურგი. იოანესოვის სტამბა). იხ. გვ.
1, 155, 279, 275.

2. ჰეროდოტეს ისტორიის ტექსტს დართული აქვს „იროდოტეს ლეოლრაფია,
შედგინებული მალთ-ბრუნოსისა მიერ და ნაპყრევ მესამესა შინა წიგნსა პირველის
ტომისასა შემოკლებისა ისტორიისა ლეოლრაფიისა.—დაუჯერებელნი გამოცემანი
და საკვირვონი ზღაპარნი, მმეფობელნი პირველდასაბამობითისა ლეოლრაფიისა
ბერძენთასა, მყოვრად მექონყოფილ იყუნენ მეუფებისა თვისისა...“ გვ. 521—543.

ანდერძი (მთარგმნელისა): 1. მ[ლედელ-ქ[ონოხანი] ი[ესე] გ[არსევანი] შ[ე-
ილი]. 146 გვ., ტექსტის ქვემოთ.

2. „იუნის ფ-სა. ი[ესე] მ[ლედელი] გ[არსევანი] შ[ეილი]. ქ[ალაქი] გ[ორი].
ნაიძულეზსა დასმენისა ძლით მტერისა ძალიადრე თანა-მადს მოლტოლვად სა-
ფარჟელსა თ[ქვენის?] უგანათ[ლებულესობისა]. ი[ესე].“ გვ. 543, ტექსტის ბოლოს.

შინაწერება: „ჩელწ წელსა, სეკდებრის[!] ლ-სა, მაჩუქა ჩ[ემმა] დისწულმა და-
ვით დადიანმა მე, მისს ბიძას, გრიგოლ წერეთელს, ეს ლეროდოტის
ისტორია. უმეტეს მით, რომელ ჩემი ისტორიის წიგნები აქვს ძვირფასი თვრამეტი-
და ამით სურს ნათხოვარი ჩემგან საკუთრება ჩემი მიმიღოს და აღარ მომბრუ-
ნოს! ზ, უაღვირო წყურვა ჰანგაართა მდიდართა!“ 152 გვ.

(308)

310

ჰეროდოტე, ისტორია. წიგნი პირველი. XIX

გვ. 114; 23 × 18,5; ქალაღი; ყვითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა შიგ-
ნიდან კიით არის დაბრული; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავ-
რულით; XIX ს. I ნახევრისა; დაუწერელია: 108—114.

ისტორია იროდოტესი. წიგნი პირველი. კლიო.—იროდოტე ალიკარნასელი გამოსცემს გამოქ[უ]ლუ[უ]ლთა ამით, ვითარცა სხუადასხუათა საგანთა, ეგრეთჲს ბარბაროსთა და ელლინთა შორის ბრძოლათა მიზეზთაცა, რათა ჯამთა განმავლობათა არა აღისპოლნეს კაცთა შორის მომხდარნი არცა დიდნი და საკურთონი საქმენი ელლინთა და ბარბაროსთა მიერ აღსრულებულნი დაშთენ უმოხსენოთ.

1. სპარსეთის მეცნიერნი უზნობენ, ვითარმედ მიზეზ მტერობისა ჭინიკელნი იყუნენო...“ გვ. 1—107.

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს ისტორიის ამ პირველი წიგნის თარგმანი რედაქციულად განსხვავდება წინა (№ 309—S) ხელნაწერის პირველი წიგნის თარგმანისაგან ენის შედარებითი სისადავით.

2. განსხვავებულია ამ ხელნაწერის ხელიც (1—56-დის ნაწერია ერთი ხელით, 57—107 გვ. ხელი სხვა არის) იესე გარსევანიშვილის მიერ თარგმნილი და მისივე ხელით გადაწერილი ნუსხებისგან.

3. თარგმანის ქართული სტილისტურად და ლექსიკურადაც ახლმ დგას იესე გარსევანიშვილის ენასთან.

4. ტექსტი საფუძვლიანად ნასწორებია ფანქრითა და სხვადასხვა მეღნით.

5. მთელი თავისი გაფორმებით ეს ხელნაწერიც და ვით და დიანისეულ რუსულიდან თარგმნილ ხელნაწერთა ჯგუფს უნდა მივაკუთვნოთ (იხ. 308—309, 282—283, 296—299—S ხელნაწერები).

(309)

311

ჰეროდოტე, ისტორია. წიგნი III—VI. XIX

442 გვ.; 23,5 × 18,5; ქალაღი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა. შიგნიდან კიით დახრული; მხედრული; სათაურები მთავრულით; XIX ს. I ნახევარი; დაუწერელია: 54—55, 118, 254—260, 262, 350, 435—442.

ისტორია იროდოტესი. წიგნი გ. მესამე. თალია.—1. დამას ამაზიოსს კამბის ძე კვროსისა, მძლჳანი შეყრილთა ჯართა თვსთა ყმათაგან და იონელთა და ეოლელთაგან, შემდგომის მიზეზისათვს ებრძოდა კამბის წარავლინა ლაღადისი ეგვიპტეს და სთხოვა ამაზისს ასული ცოლად...“ გვ. 1—434.

თავდება: „ესრეთ დაიპყრეს ლიმნოსი ათინელთა და მილტიადმა.“ „დასასრული მეექვსისა წიგნისა ლეროდოტეს ისტორიისა.“

შენიშვნა: 1. ჰეროდოტეს III—VI წიგნის ამ თარგმანის ტექსტი რედაქციულად განსხვავდება № 309-ში (იხ. აღწერილობა) მოთავსებული III—VI წიგნის ტექსტი საგან. შდრ. 309—S-ის დასაწყისი: „1. ძინად ამისვე ამაზისა, კამბიზე, ძე კვროსისა, მძლჳანე ჯართა, მონაყრებთა, ვითარ სხუათა ერთაგან მისდა ქვე-სახელმწიფოთა, ესთავე იონიელთა და ეოლელთაგანცა იყუნებდა ბრძოლასა, შემდგომისა ძლით მიზეზისა: კამბიზე წარავლინა ლაღადისი ეგვიპტედ თხოვად [ა]მაზისაგან მეუღლად ასული მისი.“ განსხვავებულია აგრეთვე VI წ. დასასრულიც.

2. მსგავსად წინა (310—S) ხელნაწერისა, ამ ხელნაწერის ტექსტიც ნასწორებია მეღნითა და ჩვეულებრივი და წითელი ფანქრით 273 გვერდამდის.

3. ხელნაწერის ხელი წააგავს წინა (310) ხელნაწერისას.

4. ყოველ ცალკე „წიგნს“ (გარდა გ წიგნისა) წამმღვარებელი აქვს თავფურცელი: ქართული თარგმანის დედნის აღუნიშნელად (იხ. გვ. 117, 261, 349).

(310)

312

პოლემიკურ-დოგმატიკური და სამეცნიერო კრებული. 1541

108 ფ.; 22,5 × 17, კალაღი; 1—2 ფ. დაზიანებულია ყდის შესაკრავი ქაღალდისაგან, რომლებიც ამჟამად ყდას ამოკლილი აქვს; მრავალი ფ. რესტავირებულია (ძველადვე): 2—10, 16, 18—23, 30, 33—40, 56—57, 64, 67—69, 72—78, 80—108; ძალზე დაზიანებული 103—104 ფ., რომელზედაც მოთავსებულია ფვრადებით შესრულებული ნახაზი, რესტავირებულია ხელნაწერთა განყოფილების სახელოსნოში; მაგარი, ტვიფრული ტყავით შემოსილი ფიცრული ყდა XVIII ს. უნდა იყოს გაკეთებული (ხელნაწერის I რესტავრაციის დროს); ჩინებული სისწორის ლამაზი ნუსხურით, მეტად წვრილად (სათაურები და დასაწყისები სინგურით); 1541 წელს (92r); გადამწერი: კარგარეთელი სუმონ; მომგებელი: იოაკიმ მაწყვერელი; ადგილი: საფარა, საბას ლავრა. თავკახმულობა 92r. გელათიდან.

«პოლემიკურ-დოგმატიკური და სამეცნიერო კრებული».

1. «ამა წიგნსა შინა იპოების მრავალი მრავლად საძიებელი მართლ-მადიდებელთა სიტყვსგებაჲ ჰურიათა. — ჰრქ[უ]ა ქრისტეანემან: ვისეტყოდა ღმერთი—ვქმნეთ კაცი ხატებად ჩნდა და მსგავსებად, ანუ არამხოლოდ შობილსა და თანაარსსა ძესა მისსა?»

— ჰურიამან: არა, არამედ ანგელოზთა თქსთა...“ 1r—v.

2. «[სიტყვისგებაჲ ჰურიათა]. მისთსვე, თ[იქორ]ე აბუკუჲ რასი.— ჰურიამან: მე, ჰქა, წერილთაგან სიტყუასაჲ გიგებ შენ...“ 1v—3v.

შენიშვნა: თეოდორე აბუკურას სიტყვისგებას დართული აქვს «სხ[ვა]ჲ მისთსვე მამხილებელი ჰურიათა.» 3v—7v.

3. «წინა-მოსწავებანი წმიდათა წინასწარმეტყუელთანი დაბადებაჲ: «ვქმნეთ კაცი»-და აჰა, აღამ იქმნა...“ 7v—13r.

შენიშვნა: «დაბადების» ტექსტების «ქრისტიანული» განმარტებები მიწერილია (ტექსტის ხელით) კიდევბზე: «ვითარმედ სამნი პირნი», «ჲ და სული ანგელოზად ითქუმინა» და სზე.

4. «მეჩუტნებაჲ ჰურიებისა.— არა რომელთა ქირთა, არცა რომელთა იწროებათათს, არამედ სიყუარულისათს ქრისტეს სარწმუნოებისა. ვიჯმნი ყოვლისავე ებრაელებრისა წესისა და სჯულისაგან...“ 13r—16r.

5. «ხოლო მართალი სარწმუნოებაჲ ესე არს.— მრწამს ერთი ღმერთი, მამაჲ, ყოვლისა მპყრობელი...“ 16 r.

შენიშვნა: «მრწამის» ტექსტს მისდევს: «ესე არს ჰეშმარიტებაჲ ქრისტეანეთა. ჟამთა ნერონ მეფისათა ამით მართლითა სარწმუნოებითა განსწავლილი პირითა ქრისტესითა ნეტარი პეტრე, ასწავებდა რაჲ ერსა...“ 16r—19r.

6. „მოთხოვნაჲ საწყალობლისა ფილასოფოსისა ორიგენისი.—ჟამთა უკუჲ სვეეროსისთა აღმოეცენა ორიგენი ალექსანდრიათ...“ 19r—20r.

7. „ნეტარისა თ[ეოდორ]ე ავეუკარი სა[!] სიტყვსგებაჲ ორიგენიანესა მიმართ.—„რომელი სიმართლე არს ათწელ, ანუ ერგასის წელ შეცოდებულსა ვისიმე ბევრეულთა, უფროსდა—დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუჲ ტანჯვა? და რაჲ არს სიმართლე, ვითარ შენ ჰგონებ?...“ 20r—24v.

შენიშვნა: 1. 20r-ზე, სინგურით—„სიტყვის გების გაგრძელება დასათურებულია; მისდავე მიმართ“.

2. თეოდორე აბუჟურას სიტყვისგებას 20r-ზე. მარჯვენა და ქვემო კიდებზე, გადამწერის ხელით მიწერილი აქვს. „შეისწავე: ევსტათი ნიკიელისა ამისვე პირისათჳს, ვინათგან ცოდვისა მიერ დამონებულსა სულსა ანაგებად შეექმნების სიბოროტე და, ვითარცა საღებავი მღებვართა ნაქსოვსა რასმე, ანუ ტყავსა, ანუ მრავალ-კამეული გესლი განჭედისსა რკინასა, სრულებით განელის და განწონების, ეგრეთვე ყოველსა სახესა ცოდვისასა, უკრძალველობით მოქმედსა სულსა, ანაგებად რაჲ შეექნას სიბოროტე ცოდვისა, რეცა შეჭლებავს და სრულიად სიღრმედ განწონების და საჭირო-ჰყოფს თვისსა განშორებასა მისგან.“

8. „ნეტარისა თ[ეოდორ]ე აბუჟურასი ნისტორიანთა მიმართ.—ვინ თქვა თუ: „მომეცა მე ყოველი ჯელმწიფებაჲ ცათა შინა და ქ[რ]ი[სტი]ანასა ზედა?“ ძემან ქალწულისამან, ესე იგი არს კაცმან, ანუ ძემან ლთისამან?...“ 24v—26v.

9. „მოთხოვნაჲ ულთოჲსა მუხუმეტისა.—ჟამთა უკუჲ ჰერაკლესთა გამოჩნდა მუამედ ვინმე, ახალი მწვალებელი, ულთო, ტომით ისპილისით...“ 26v—27r.

10. „წინადადებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა, გკითხვიდეს რ'მუჰამედნი.—ჩ'ნ, ქრისტეანეთა, სარწმუნოებაჲ ესე არს, რ'გურწამს ერთი ღმერთი, სამგვამოვნობით ცნობილი...“ 27r—28r.

11. „სიტყვს-გებაჲ თ[ეოდორ]ე ხარანელ ებისკოპოზისა, რომელსა ეწოდა ავეუკურა, ქმნილი მთავრისა მიმართ ედესისისა შეიგანთასა, რომელმან ითხოა მისგან, რ[ათამც]ა მოპოვნებითთა გულის სიტყვთა მიერ გამოაჩინოს და უჩუქნოს მას—ვითარმედ არს ღმერთი. ხოლო წინადაწესებულ არს სიტყვსა ზედა მართლმადიდებლობის'სა ანი, ხოლო ურწმუნოს'სა, ბანი.—ჰკითხა ურწმუნომან მართლმადიდებელსა: „გარდა-მოგუჲც, ზ; ესევითარო, გამოჩინებაჲ, ვითარმედ არს ღმერთი...“ 28r—33r.

12. „თ[ეოდორ]ესი მაგალითი, რომლისა მიერ წარმოაჩენს ნეტარი მკითხველთა მიმართ, თუ ვითარ ბიწი ადამის შეცოდებისა გარდაეფინა.—იტყვან მეცნიერნი მუშაკობისნი: უკეთუ მიიღო რქა ვაზისა და დააწო ზეთსა და დანერგო, ყოველი ვითარებაჲ ზეთისა ნაყოფსაცა შინა იხილვების, ესე იგი არს ყურძენსა...“ 33r.

შენიშვნა: მარჯვენა ნაპირზე, ტექსტის ხელით, მიწერილია: „დარგვა ვაზისა და დათესვა ნესუსისა აქ ისწავეთ!“

13. „კითხვაჲ თ[ეოდორ]ესვე მიმართ ბრძოლისათჳს ქრისტესისა ეშმაკისა მიმართ.— ვინაჲთგან ღმერთი იყო ქრისტე და ბრძოლისყოფელმან ეშმაკისა მიმართ სძლო რაჲ, დიდ ქმნა...“ 33r—35 r.

14. „კითხვა აგარიანისა ქრისტეანისა მიმართ.— მითხარმე: ღმერთი შენი არსა ქრისტე?...“ 35r—36v.

შენიშვნა: კითხვა-მიგება გრძელდება 35r—37v-დის; სამ ადგილას, სინგურით დასათურებულია: „სხ^რ მისთვისვე.“

15. „სხვაჲ ქადაგებაჲ, გამოსაჩინებელი ვითარმედ მუჰამედ არა არს ღმერთისაგან.— ჩუშულემაჲ აქუს მარტენებელთა სარკინოზთაგანთა არა მოკითხვა ქრისტეანეთა...“ 37v—38r.

16. „აღსარებაჲ, დამამტკიცებელი ქრისტიანობისა უკნინესთაგან ქადაგებისთა.— უსიტყურესსა ვისმე სარკინოზთასა ესმა ებისკოპოსისათჳს...“ 38r—39v.

შენიშვნა: მინაწერები ტექსტის ხელით.— 1. „თქმულისაგან წმიდისა ბასილისა, მატქსიმესა და სხუთა წ^რთა მრ^ტ: ეკლესია სახე არს უხილავისა მის საუკუნოსა სოფლისა“. 39 v.

2. „და ხილულისა ამის საწუთოსა ამის სოფლისა საკურთხევლით უხილავისა მის; ხოლო ტაძრით—ხილულისა“. 39 v.

17. „განოჩინებაჲ ქეშმარიტი მაგალითისა მიერ, ვითარმედ მტერი იყო ღმრთისაჲ მუჰამად და იგი ეშმაკისა მიერ იგუშმობოდა[!].— უკ[უშ]თუ ყოვლისავე ცისა ქრ^შშისა დაბადებულისა მფლობელმან მეფემან რომლისამე სოფლისა მკვდრთა ორგულ და მაგინებელ-ყოფა მპყრობელობისა მისისა ცნას...“ 39v—40r.

შენიშვნა: 1. მინაწერი ტექსტის ხელით, მარჯვენა ნაპირზე, დასწვრივ: „და ამას ხედა იგი კონქი, რომელ არს გუმბადი, სახე არს ქუაბისა მის ბეთლემისა...“ 40 r.
2. ასეთივე განმარტებითი მინაწერები გრძელდება 40v—48r-დი (ჩათვლით).

18. „სხვაჲ სიტყვს-გებაჲ გამომაჩინებელი, [ვითარმედ] იგი გორცი ქრისტესი არს შეწირული იგი და კურთხეული პური.— სხ[ვა]ასა სახესა სიტყვს-გებისასა იყო სარკინოზმან და თქვა: ზ, ებისკოპე! რასათჳს ემღერით თქვენ, მღლელნი ქრისტიანეთა, რ^ე ერთისა ფქულისაგან შემცხუართა ორთა პურთა...“ 40r—41r.

19. „სიტყვს-გებაჲ ერთგზის ქორწინებისათჳს.— კითხვა სარკინოზისა: „ვინა, ზ, ებისკოპე, გიჩნს თქვენ ერთგზის ქორწინებაჲ მრავალ ქორწინებისასა უსჯულიერესად?...“ 41r—42r.

20. „მისივე, [თეოდორე აბუკურასი], ვითარმედ არცა ვნებას მისსა დაიგნა გუამი ქრისტესი.— სიტყუჲსა შინა პაექრობითისა სიტყვს-გებისა სიტყუაჲ-მჭევრმან ვინმე სარკინოზმან ჰკითხა ებისკოპოზსა: და მარქუ, ეტყოდა, —ჯუარსა ზედა რაჲ ეკიდა ღმერთი შენი, განუტევაა სული?—ჰმ! ხოლო სარკინოზი მიიქცა მუნ მყოფთა სარკინოზთა და ვითარცა განმცხრომელმან ვინმე, კელი განყარა და ვმაჲ-ყო: „უარსებო იქმნა ღმერთი ქრისტიანეთა!...“ 42r—43r.

21. „გამოჩინებაჲ, ვითარმედ აქუს ლმერთსა ძე თანაარსი, დაუსა-
ბამო, თანასამარადისო.—აგარიანთა ლონისძიებაჲ და ყოველი მოსწრაფებაჲ
მათი ამისსა მიმართ ხედავს, რათა უარყოს ღთაებდაჲ სიტყუსა ღთისაჲ...“
43r—44r.

22. „დასასრული ყოვლად ბრძენთა სიტყუსგებათა ყოვლად-ნეტა-
რისა თქედორქე ავეუქარი-სათა მეტყუშელთა მიმართა, ვითარ-
მედ-სულნი კაცთანი პირველვე იყვნეს ჳორცთასა.“—ლოცვის ყოვლად ჩემოვსა
ვევედრები ყოველთა...“ 44r—49r.

23. „ჯსენე ბაჲ სიტყუს-გებისა და სასჯელისა სჯულისათჳს
ქრისტიანეთასა და საჭრკინოზთასა.—და იყო რაჲმს მოიწია ჳელმ-
წიფე, რომელსა ერქუა იამამე, ქალაქად ტფილისად, სარჯმანი იყო
მის წინაშე დიდი და შეერბაჲ ერი მრავალი ქრისტიანეთა და სარკინოზთა.
იყო მუნ ბერიცა ვინმე ერთი მონაზონი, რომელი წარჩინებულთაგან იყო
ერისკაცობასა მისსა. მიხედა მას იამამაქან და ჳრქუა:

— იცია რაჲ გეგულების შენდა ყოვლად...“ 49r—57r.

24. „შეჩუნებაჲ სარკინოზის, რომელი იქმნების მოქცეულსა ზედა სა-
რკინოზთაგანსა წმიდისა მიმართ და ჳეშმარიტისა სარწმუნოებისა ჩვენ, ქრის-
ტიანეთასა.—პირველად უკუშ, რომელი იგი მოუძღებოდის მართალსა სარწმუ-
ნობასა, იმარხავს ორსა შკდეულსა...“ 57r—60r.

25. „ყოვლად ბრძენისა ევსტრატე ნიკიელ მიტრაპოლიტისა
მოსაჯენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს პრაოქინი და ეკლესია მათი და-
რაქსათჳს საღთოჲთა აღმოსავლისა ეკლესიათაგან განიქრნეს.—იყო ოდეს
მყუდროებაჲ აქუნდა ყოველსა საეკლესიოსა დაწყნარებასა...“ 60r—65r.

26. „მოთხრობაჲ პატრიმოთინისაგან.—წმიდაჲ გრიგოლი,
მნათობი, წელთა ლა; წმიდაჲ როსტაქე კწელ...“ 65r—66r.

27. „მეფენი სომეხთანი.—ვალარშის მეფობითგან ვიდრე არტა-
შირისამდე კა...“ 66r—67r.

28. „ყოვლად ნეტარისა თქედორქესი სიტყუს-გებაჲ სომეხთა
მიმართ.—აჲ, უკუშ წარმოდგა ლუაწლი სიტყუს-გებისა, ვინა უკუშ დაიწყე-
ბოდენ ჩნდა სიტყუჲ ჳელოვნებათაგან სიმარჯულთა ანუ უფროს-ლა პირველადს-
სხ[ვ]ათა საჭიროთა საძიებელთაგან...“ 67r—68r.

მინაწერი (ტექსტის ხელით. მარჯვენა ნაპირზე დასწერილი):

„დიდსა წინამძღუარსა შინა ესე ნესტორიანთაჲს ეწერა და აქა სომეხთაჲს.“

29. „რომელი შემდგომად ქრისტეს მოციქულთა და მანათა გარდამო-
გუცნეს ესე.—ქრისტემან ოცდაათისა წლისამან ნათელს ილო...“ 68r-v.

30. „თუ რომლითა[?]პირთათჳს შეაჩუწნებს სომეხთა წჳე კათოლიკე
ეკლესიაჲ.—ვითარმედ ვითარცა უხრწნელ-მგონებელნი შეიჩუწნებიან და ვი-
თარცა ერთისა ბუნებისა ქრისტეს შორის მგონებელნი შეიჩუ...“ 68v—70r.

31. „მაქსიმესი სომეხთა მიმართ.—იტყვან სომეხნიო, ვითარმედ
სხეული, თანმოარსე ჩვენი, ჳრქელი და მოკვდავი...“ 70r-v.

შენიშვნა: მაქსიმეს პოლემიკური თხზულება ორი ნაწილისგან შედგება: II
ნაწილი იწყება: „მისი ვე.—ქრისტე ვიდრემე თავისა თჳსსა ღთაებისათჳს
იტყვს...“ 70r-v.

32. „პეტრეს მკაწრველისაჲ და ალაჯ[ორ]ის თჳს თხრობაჲ. —იყო პატრიარქი, კაცი წმიდაჲ, უბიწო და მართალი...“ 70v—71v.

33. „უწყებამა სუბულისძისა სარგისის თჳს.—მათვე უაშთა შინა იყო კაცი ვინმე ნაგმირვეი და სახელი მისი სუბულისძე სარგის...“ 71v—73r.

34. „მოდღურებამა შემოკლებული საღთოთა სახელთათჳს საზოგადოთა სამებნითა და განთჳსებულთა თუთეულისა გუამისათა.—არიან საზოგადონი სახელნი წმიდისა სამებისათჳს მოხუჲულნი და ვითარცა საღმრთოსა არსებინა ზედა თქმულნი...“ 73r—74v.

შენიშვნა: 74r-ს უკანასკნელი სტრიქონებიდან საპოლემიკო-დოგმატიკური წერილი კითხვა-მიგების სახით არის დაწერილი.

35. „წინა-დადებამა ესე ესრეთ გულისკმამა ყავ: სახლკარ ყოელად რჩეულ კაცთა ბრძენთა არს თქმა, ვითარმედ საქმითნი სიტყვსყოფანი, წინაგანწყობანი, უმეტეს და უსარწმუნოეს და გარდარეულად უძლიერეს არიან სიტყვითა ლექსთა და წიგნთა მიერ წამებათასა...“ 74v—75r.

36. „წამებანი მრავალთაგან მცირედნი, რომელთა წინა-მიყოფენ სომეხნი, იღვწოდენ რაჲ უვნებლად ჯორცთავე თანა გამოჩინებასა მათ შორისა სიტყვსა ღთისასა. კარინთელთა... იგნატი ღმერთ-შემოსილისა... იულოს, ჰრომეელთა ებისკ[ოპოსისა]... ღთისმეტყულისა... მელიტონ, სარდელ ებისკოპოსისა... კვირილესი, ნისტორის მიმართ.

— ღთისა არს ვნებამ, ღმჯუარი...“ 75r-v.

თავდებამა: „ღმერთი სიტყუჲ ჯუარსა ზედა და სული სიტყვერი და ჯორცნი“.

შენიშვნა: 1. ხსენებული ტექსტის ქვემოთ ნახაზებით გამოხატულია ჯვარცმული ქრისტე.

2. ჯვარცმის გამოხატულებას მისდევს: „ამის სახისა წინადადებითა ეპკითხოთ მათ: აჰა, ქრისტე, ძე ღთისაჲ ცხოველისა უნაკლლოჲ და განუყოფელი ჯუარსა ზედა...“ 76r—77r.

3. 77r-ზე—მინაწერი ტექსტის ხელით, დასწვრივ: „ლავი რჯთოჲ—ქნელ-გასხვლი არს რამე ადგილი, გინა ქებაი.“

37. „კითხვამათდა მიმართვე, სამხილებელი ღთისაჲ ვნებულობისა მათისა. მართლმადიდებელმან: „რომელი ითქმის ჯუარცმულად, იგივე ითქმის მომკუდარადცა ანუ არა?“ მწვალებელმან: „ჰჲ!“...“ 77r.

38. „სახლდვარი შეერთებისა.—არსებით შეერთებამა გუამთა ზედა, რომელ არს განუკუჲთელთა...“ 77r-v.

39. „ვითარებისა თჳს.—ვითარებამა არს არსების შინა ძალი...“ 77v.

40. „განგებულობისათჳს განგებულებითისა. - განგებულე-ბითისა ქრისტეს ზედა სამ სახელად შემძლებელ არს გულისკმის-ყოფა...“ 77v—78r.

შენიშვნა: დართული აქვს „თარგმანი.—საცნაურ იყავნ, ვითარმედ შეზავებულითა ბუნებათა, ვითარცა შეზავებულთა, მოუვიეს ყოფა...“

24. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I.

41. „კითხვა მართლმადიდებლისა. — მეტყუშლნო ქრისტეს-
თჳს ორთა ბუნებათანო...“ 78r.

შენიშვნა: „კითხვა“ მიმართულია იმ დებულების დასამტკიცებლად, რომ „არა
არს ბუნება უგუამო“, — რასაც მოწმობს სინგურით დანიშნული ადგილი ტექსტში: „
მწვალდებლნი, მეტყუშლნი, ვითარმედ არსა ბუნება უგუამო“, და მინაწერი, და-
ნიშნული იმავე ნიშნით: „შეისწავე! განკუშთა და დაქსნა ყოვლად განთქმულისა მის
ყოველთა ერთნებიანთა საცილობელისა, მეტყუშლისა, ვითარმედ არა არს ბუნება
უგუამო“. 78r-ზე, დასწვრივ, სინგურით.

42. „სულთა განმხრწნელისათჳს წვალებისა ბოლომილთასა, რომელსა
შინა მოიქსენების მასალიანთათჳსცა და პავლუკიანთა.

— წვალებაჲ ვიდრემე ბოლომილთა არა მრავლად უწინარეს იქმნა ნათე-
სავისა ჩვენისა კერძოდ მყოფი მასალიანთა წვალებისა...“ 78r—82r.

შენიშვნა: 1. ეს პოლემიკური თხზულება სხვა კრებულებში, გარდა S ფონდი-
სავე 248 ხელნაწერისა, რომელიც წინამდებარე S—312-დან არის გადაწერილი, შემწნე-
ული არ არის.

2. მინაწერი ტექსტის ხელით:

„რ, ვითარცა სჯულის კანონი, ეგრეთვე ესე, უმეცარაა არა ეკითხვის. რ ეს-
რეთ იტყოდა ანბავ-მყოფელი ამისი, ვითარმედ—ურციცხუნი მევენესო მას [ს]არგის
თხოვსელისა ღინართ დედ[ა]ციისა ბურსელისათ, მე, მდაბალსა გრიგოლ
მონაზონსათ. ამისთჳს ნუსადა იტყვ, არამედ ევლტოდე ბოროტსა ამას
სიტყუა-ყოფასა.“

მინაწერი იწყება წინა § 41-ის სინგურით შესრულებული მინაწერის პარალელუ-
რად, 78r-ს მარჯვენა ნაპირზე, იგი დაკავშირებულია ბოლომილთა წინააღმდეგ მი-
მართულ პოლემიკურ თხზულებასთან, რასაც მოწმობს თხზულების სათაურის პირ-
ველი სტრიქონის ბოლოს შავი მელნით დანიშნული ორი „თვალი“ —, რომლის
მსგავსი ნიშანიც უხის მინაწერის დასაწყისს.

43. „შეჩუშნებაჲ ერთბუნებიანთა და ერთბამად ყოველთა
მწუალებელთა.— რომელი საძაგელისა მისგან წვალებისა იაკობიტთა და ხა-
ჩეცართასა უბიწოსა მართლ-მადიდებელთა სარწმუნოებასა ქრისტიანეთასა
ყოველთა სულითა და გულითა მოუტდებოდეს შეჩუშნებაჲ, თანა-აის ყოველთავე
აქა მოქსენებითა: ევტუქი არქიმანდრიტი და წვალების მთავარი შეჩვენებულ
იყაენ! იაკობ წანწალოსი... სერგის ასური, თანა-ერთბრახვა მისი შჩ... სერ-
გის სომეხი, დამწყებელი ხაჩეცართა წვალებისა...“ 82r—83r.

44. „აღსარებაჲ მართლისა სარწმუნოებისა, რომლისა ყო-
ველთა ქრისტიანეთა ჯერ-არს ზეპირით დასწავლა.— მრწამს ერთი ღმერთი“,
სრულად, ვითარცა ზემო წერილ არს.

ხოლო მართლ-მადიდებლობაჲ ესე არს კითხვაჲ-მიგებით: კითხვა:
„ლთისმეტყუშლებასა ზინა რაოდენთა ბუნებათა აღიარებჲ“ მიგება:—
ერთსა...“ 83r—87v.

შენიშვნა: „კითხვა-მიგებაში“ დაწვრილებით გადმოცემულია „მართლ-მადიდებე-
ლი“ ეკლესიის შესვურთა თხზომეტი კრების საგანი და დადგენილებანი.

45. „წინასწარ მოსწავებაჲ საღთოსა მირონისა.— პირველად
მოსცა ზოსე ოთხთა სახეთაგან ქმნა მირონისა...“ 87 v.

46. „წესთათჳს სამართლმადიდებლთა კითხვანი მონაზონისა ვისნიმე, რომელთა აჳსნა გამოსცა პეტრე, პატიოსანმან ხარტუპილაკმან.—კითხვა: უკეთუ ჯერ-არს კურთხევასა წმიდათა ნათელთასა ქმნად ლაკნათა შინა კარდართა და ჭურჭელთა შინა სხუად[თ]ა ესევეითართა და გინა შეშისა ვარცალთაჲ? მიგებაჲ: საღთოთა ნათელთა ჭურჭელნი მხოლოდ ნათელთათჳს განსაზღურებულ იქმენინ...“ 87v—88v.

47. „თქმული წმიდისა მამისა ჩწისა ეფთჳმე მთაწმიდელისა, რომელი იყო ნათესავით ქართველი, რომელმან-იგი მრავალნი წიგნნი საღთონი თარგმნნა ბერძულისაგან ენისა ქართველთა ენასა, რომელი გამოიტყოდა იგი ენათა მადლითა სულისა წმიდისათა და ესე მცირედი კითხვა-მიგებაჲ მოსცა თჳს ხუცესსა, საბაჲ წმიდელსა. ხოლო იყო იგიცა ქართველი, კეთილი მღღელქელი.—კითხვა: გვედრები შენ, ღმერთ-შემოსილო მამაო, მაუწყე, თუ რომელნი წიგნნი არიან, რომელთა-იგი წმიდაჲ კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს? მიგებაჲ: წიგნნი, რომელთა კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს არიან ყოველნი, რომელნი მწვალებელთა მიერ აღიწერნეს. ოროგინეს[!] მწვალებელსა მრავალი წიგნები დაუწერია და არა შესაწყნარებელ არს. და კვალად ევსევი ჰამფილელისა წიგნი არს, მრაველთა რაჲთმე საქმეთა და თხრობათა წარმოიტყუს... მრავლითა ფილასოფოსობითა დაწერილ არს იგი, არამედ წვალებანი მრავალნი შთაურთვან მასვე, და ამისთჳს არა შეიწყნარებს ეკლესია.

იგი ქართულად ვისმე ეთარგმნა და უწინარეს მრავლისა ეამისა, სიკოცხლესა ნეტარისა მამისა ჩწისა იოვანესსა მოეწერა ქართლით სტეფანე, ებისკოპოსსა ქყონდიდისსა და ეკითხა, ვითარმედ: შესაწყნარებელ არს წიგნი ესე, გინა თუ არაო?

ხოლო ჩვეენ მიუწერეთ, ვითარმედ: არა შესაწყნარებელ არს, მაგრამ კარგნიცა საქმენი მრავალნი სწერიან. გარნა ლუარძლიცა წვალებისა თანა-შთაუთესავს და მით უტმარ არს იგი...“ 88v—91r.

48. „თვესა სეკდენბერსა დღესასწაულნი, რომელნი აცადებენ საქმესა.—წინა სჳმეონისი; მ. შობაჲ ღთის მშობელისა; ყნი. იგ—ენკენია...“ 91r-v.

შენიშვნა: 1. დღესასწაულთა კალენდარი წყდება ივლისის ბ-ზე: „სარტყლი დადებჲ შინა ჰპოო. მორწმუნეობდი და სიტყუ-უგებდი მწვალებელთა.“

2. ბოლოში გათავების ნიშნები უხის.

49. „წელთა დასაბამითგანთა შჯლიათასთა იტყვან წნი წერილნი, ვიდრე აღსასრულამდე. და ესე ხუთას ოცდაათორმეტი წელიწადი არს ერთისა ქრონიკონისა. და რაჲ დასრულდეს, ბოლოსა ამისსა იგივე შეუთქს, რომელი თავსა დაწყებულა. ათორმეტჯერ უწინარეს ამისსა ქცეულაჲ და აწ ამას მეთათქს-მეტესა შინა ვართ და ამისა ოთხას ორმოცდაათ[თ]ცამეტი წელიწადი ვარდაჲ და წელს. ხოლო დასაბამითგან ყოველივე გარდაჲდეს ექუსითას რეას დგომად ყოველნივე დასაბამითგანნი იქმნებიან ექუსათას ცხრაას ოთხმოცდათექუსმეტნი წელიწადნი და შჯლიათას წლად დააკლდებიან ოთხმოცდა ოთხნი წელიწადნი მეთათხმეტისა ქრონიკონისანი.

და უკვეთუ დააცადოს ღმერთმან, ესევე თავსა დაიწყების, რომელ დამიწერია და იქი დაესრულების, სადა ჯუარი დამისუამს. გარნა, ვინ უწყის. უკეთუ აწუა მოიწიოს „ჟამსა, რომელსა არა ჰკონებდეთ“, სიტყვსაებრ სახარებისა, ვინათგან კაცად-კაცადისათვისცა ჟამსა არასაექულსა მოიწივის წამის-ყოფად სოფლისა განსლვისა. და არცა წნი წერილნი წამებენ ამათ ოთხმოცდა ოთხთა წელთა პოქცევასა. გარნა ამის რიცხვსა კლებისათვს დაეწერე, რომელ-არს შვიდათას წლად განმსრულებელი, ამისთა წამკითხველთაცა უწყებაჲ ჯერ-მიჩნდა.

და წელს ბერძენნი ექუსიათას შვიდას ორმოცდაერთთა წელთა თულ-ვენ სოფლისა დასაბამითგანთა, და ჩწ, ქართველნი, ოთხმოცდაათექუსმეტთა წელთა[!]წინა უძღვთ სათულავსა ბერძენთასა, ამით რიცხვთა, რომელი ზემო დამიწერიაჲ, დასაწყისსა ამის უწყებისასა.

თუ რადღა ერთითა კალიბითა იარების მარხვა ბერძენთა და ჩვენი, ჩვენდა საუწყებელად ძნელ არს. და ამისთვის იტყვან თუ: მან მბოლომან ოდენ უწყის ესეო.

ხოლო რომელი დაეტევის სისულელესა ჩემსა, ზეპირ საცოდნელი უწყებაცა შეუდგინო გონიერად გულისკმაჲს.[მ]ყოფელთათვს, უკვეთუ ვისმე ენებოს სწავლაჲ +...+

პირველად ჯერ-არს გამოთქმად მიზეზისაჲ, თუ რაჲ არს ზედნადები, ანუ ცამეტორი, გინა ხუთეული, ანუ ექუსეული, ანუ ღლის საძიებელნი.

ზედნადებთათვს.—წელიწადი ერთი არს თორმეტი თუშ...“ 92r — 101r.

თავდება: „ესე, რომელ თვთეულისა ჯერისათვს მრავალ-გზის დამიწერია, პირველად ამისა წერასა შინა უმჯობესად გულისკმის-ყოფითა ჩემგანვე ნაკლ-უ]ლევანი აღმოიკაზმავს და რომელი უნაკლულოდ და კეთილად დამიწერია თქვენიისა უკლებლად-რე უწყებისათვს და წულილად-რე გამომოძიებისათვს[!] მეორედ და მესამედ კეთილადცა მიწერია, რომლისამე ჯერისა და მიზეზისათვს.

და ღმერთი მშვიდობისა თქვენ, წთა მართლ-მორწმუნეთა და ღთის, მოყუარეთა თანა იყავნ! კურთხევაჲ თქნი ჯუარითა ცხოველსყოფელითამე ცოდვილისა თანა იყავნ, აღმოსახსნელად სული ჩწისა. ამ[ინ].“

შენიშვნა 1. ეს კალენდარულ-ასტრონომიული ტრაქტატი, რომელსაც გადამწერი სკამონ კარგარეთელი იოანე შავთელს მიაწერს, ნამდვილად აბუსერიძე-ტბელს ეკუთვნის და A — 85 ხელნაწერიდან მომდინარეობს, რასაც, სხვათა შორის, მოწმობს თარიღიც: ქწნი 453[+780]- 1233 წ.

3. ტექსტის მართლწერა და ზოგიერთი ადგილები, დედანთან შედარებით, ოდნავ შეცვლილია [შდრ. A — 85 ხელნაწერის 317v და სხვ.).

ანდერძი (გადამწერისა): „ესე ზემო დაწერილი სათვალავი შავთელის იოანეს ანდერძი არს. და ქრონიკონისა მოქცევამან[?] მეთვამეტე ყოფილა.

და ოდეს მე, სკამონ დიაკონმან დაეწერე, ქრონიკონი იყო სკთ და მოქცევი[?]. ხოლო ბერძულად დასაბამითგანნი წელნი, ვიდრე აქამომდე შვიდი ათასი წელი გარდაცა.“

50. „ჰქონან წელიწადსა თუშნი ათორმეტნი და წელიწადნი[!]—უნდა იყოს—შვიდეულნი ორმოცდათორმეტნი. ღლენი სამას სამოცდახუთნი და ჟამნი წხპ. წენტილნი—ორ ბევრ და ათას ცხრაას, რ[ამეთუ]

ხოლო რათა გამოვჩინოთ, თუ რაჲ არს ართრონი და ვითარ ვერ ეგებ-ბის ენასა ზედა ქართულსა თარგმნა მისი და ვითარ იჭუმევენ ამას ართრონ-სა ბერძენნი, არა დავფაროთ ძალისაებრ და გულისწმის-ყოფისაჲ ჩწისაებრ.

ხოლო საჭირო არს პირველად თქმად, თუ რანი არიან ართრონი. საცნაურ უკუშ იყვნა, რ[ომელ] სახელნი ყოველთა სულღერთა და უსუ-ლოთანი, ხილულთა და უხილავთანი სამთა სახელისდებათაგან საცნაურ იქმნებიან და იწოდებიან ბერძენთა შორის, ესე იგი არს მამალთა და დე-დალთა შორის და შუათაგან. ამათ მამალთა და დედალთა და შუათა სახელ-თაგან არა თვთუელსა სახელსა სამნივე დ[ა] სამთაგანვე სახელის დებათა ეწოდებიან, არამედ ყოველთა სახელთა შორის, გინა თუ მამალი ეწოდების სახელი, გინა თუ დედალი, გინა თუ შუა, და თსსა სახელისა აქვს განკუთვნი-ლებჲა და არა გარდაერწყუების ერთი მეორისასა სახელთა (ვეალებლებჲა, არა-მედ თვთუელისა ნათესავისა სცავს თვთუელისა ნათესავნი. არიან ათცამეტნი ვინაჲ მამლისა ვიდრემე ნათესავნი, რთა ყოველთა დრეკათა შინა სახელთასა წინადაუსხმენ სახელთა. არიან ესე: ო ო. ტოო...ესე ვიდრემე მამალთა სა-ხელთა ართრონი არიან, ესე იგი არს დასაწყისნი სახელთანი.

და რ ართრონი სხუანი არიან არიან, თვნიერ საძირკულნი სახელ-თანი და ვინათგან იტყოდინ რაჲ სახელთაჲ, წინა დაუსხმენ თვთუელისა ე-მისა შემსგავსებულთა ართრონთა. რ სამებისა ვიდრემე სახელი დედალი არს, მათისაებრ ენისა, ხოლო დ[ამრთისა]ჲ—მამალი. და ღმერთსა ვიდრემე ეწოდების თეოს. ხოლო და-რაჲ-უწერონ ართრონი, პირველი ესრეთ იტყუნ, ვითარმედ: ო თეოს. და ონი არს პირველი ართრონი, ირეს[რაქამს?] ადვი-ლობითად იჭუმევედენ ქსენებასა სახელისასა. და რ სამგუარად დაუსხმენ ართრონთა, გარდაარწყუენ ხუთთა ერთსა პირსა ზედა და სამთა ორობითთა-სა ორობითნიცა ხუთნი არიან და განმრავლებითნიცა.

გარნა ორობითთა ორსა ართრონთა გარდაარწყუენ სხუათა ორთა ზე-და. ამისთჳს ხუთთაგან ორნი რაჲ ორთა ზედა გარდაარწყუენ, სამად შე-იქმნებიან, რომელ არიან პირველისა და ერთისა სახელისანი ესე- ო ო ტუტო...“ 106r--108v.

შენიშვნა: S — 248 ხელნაწერის (იხ.) ეს დედანი ჭარბობს ხსენებულ ხელნაწერს შემდეგი პარაგრაფებით: 48, 49, 50, 51, 53, 55.

ანდერძი (გადამწერისა): „ადიღოს ღმერთმან ორთავე სუფევებათა შინა მღვ-დეღლთ-მთავართ მთავარეპისკოპოსი მაწყუღრელი იოკაიმ, რომლისა ბრძანებითა დაიწერა წმიდაჲ ესე უხაკველი და ყოვლითურთ უნაკლულო საფილოსოფოსო წიგნი, დღეგრძელებით ყოველნივე ცოდვანი მისნი შეუნ-დნეს ღმერთმან. ამინ.“

და მე, მოწამან მისმან, კარ გარეთელმან დიაკონმან სუმონ დავწე-რე. აწ გვედრებთ ყოველთავე, რომელნიცა მიემთხნეთ წიგნსა ამას, რათა მეცა მომიტყენოთ შენდობით, რათა თქნცა მოგიტყენოს ქრისტემან ღმერთმან სასუფეველ-სა მისსა.

დიდებაჲ ღმერთსა! გათავდა საფარას საბას[ა] ლავრისსა“. 108ც.

მინაწერები: 1. Книга написана 1541 году. Ф. Ж[ордания].“ 1 ყდის შიგნით.

2. „ძილიხან შარაშიძის ქალი.“

„თუთა შანგელიას ქალი.“ იქვე, XVIII ს. მხედრულით.

3. „ღმერთო! შეიწყალე მაქსიმე მღვდელ-მონაზონი“ 108წ. XVII ს. ლამაზი ნუსხური.

4. „კბ იანვრისას იყო დავით დადიანი გაენათს.“ II ყდის შიგნით, XIX ს. მხდრ.

(311)

313

მილოტი, აბბატ. ყოვლად-საზოგადო ისტორია. ნაწილი X—XIII. 1836

448 ფ.; 22 × 18; ქაღალდი; წითელი ტყავით შემოსილი ფიტრული ყდა, შიგნიდან კიით დაზიანებული; მხედრული; სათაურები და დასაწყისი ასოები მთავრულით; 1836 წელს, ივნისის 2 (359 გვ.); რუსული თარგმანიდან ქართულად მთარგმნელი და გადაწერილი: იესე გარსევანიშვილი; ადგილი [გორი]; დაუწერელია: 141—142, 252—255, 360—366.

„ყოვლად საზოგადო ძეგლი და ახალი ისტორია აბბატ მილოტისა [ნაწილი X—XIII]. მუჭლი მეათხუთმეტე უახლესი ისტორია, პერობილისაგან პარიყად ზავისა 1763-სა, ვიდრე აწინდელ ყამამდე...“

— რწ აწლა განხარებულ ვართ მოხილვად სივრცესა ყამისასა, მეპყრისა თვის შორის არა უმეტეს ნახევარ საუკუნესა...“ 2—447 გვ.

შენიშვნა: 1. მსგავსად წინა ხელნაწერებისა, აბატ მილოტის „უახლესი ისტორიის“ ოთხი ნაწილის (X, XI, XII, XIII) ტექსტებსაც წინ უძღვის პეტერბურგის 1820 წლის გლაზუნოვების შესატყვისი გამოცემების თავფურცლები (1, 143, 256, 367 გვ.).

2. ტექსტის ხელით შესრულებული მინაწერები (იხ. ქვემოთ) მოწმობს, რომ მილოტის ისტორიის ამ ოთხი ნაწილის მთარგმნელი იგივე იესე გარსევანიშვილი არის.

მინაწერები (მთარგმნელისა):

1. „მთარგმნელი [მღვდელი] იესე გარსევანიშვილი.“ გვ. 140, X ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

2. „მ: ჯამსა ვკვიბო ჯილდოსა მაჯილდოვოსასა. იესე გარსევანიშვილი. ჩყლვ-სა.“ გვ. 251, „უახლესი ისტორიის“ XI ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

3. „ჩყლვ-სა, ივნისს ბ-სა. აწა სწრაფითსა სამოქენოსა შენ მექმენ აღმასრული. მღვდელი იესე გარსევანიშვილი.“ 359 გვ., XII ნაწილის ტექსტის ბოლოს.

4. „ნაკუთნი ესე დიდ-სულისადა არა ჰყოფნ დავიწყებასა ამაში შტრეულისასა! დ[ავით?] დ[ადიანო!—?] ჩ[ემ?]მ[იერ?] ს[ასყიდლისა?] ქ[ალაქი] გ[ორი].“ გვ. 448, ასწვრივ.

(312)

314

ხრონოლოგია. XVIII

726 გვ.; 22 × 18; ქაღალდი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი მუყაოს ყდა, კიისაგან დაზიანებული; 1—12, 27—28 გვ. რესტავრირებულია (ძველად); გვ. 302—303 ნელნით არის გასერილი (ძველადვე); ხელნაწერის კიდევები ოდესღაც მოაქროვილი ყოფილა; მხედრული; სათაურები და „ხანდუკის“ დასაწყისი ასოები—სინგურით; XVIII ს.; თარგმნელი: ბერძნულიდან (13—331 გვ. — „თეოდოსი მცირის“ სიკვდილამდე-ჩართვით) ბაგრატ სოლალაშვილის მიერ; 331 გვერდიდან—რუსული თარგმანიდან, არჩილ მეფის მიერ; გრიგოლ წერეთლისეული.

„[ხ რ ო ნ ო გ რ ა ფ ი.]—სათნო უჩნდა სიბრძნითა შემოქმედსა მას ღმერთ-სა და უფალსა ჩქჳნსა, რათა შექმნას სოფელი ესე, მრავლითა სიბრძნითა მისითა...“ გვ. 13—717.

შენიშვნა: 1. არჩილის და ბაგრატ სოლალაშვილის ამ თარგმანისათვის იხ. კ. კვეციანი. ქართული ლიტერატურის ისტორია. 1, 1941 წ. გვ. 64 და 459.

2. ტექსტი გადმოწერილი ჩანს ნაკლული დედნიდან, რასაც მოწმობს გადამწერის შენიშვნები, მინაწერები (იხ. კვეციანი) და დაუწერებლად დატოვებული ადგილები ტექსტში.

3. „ხრონოღრაფის“ ტექსტს წინ უძღვის „ხანდუკი“ (1—11 გვ.), რომლის მიხედვითაც ამ ნუსხას აკლია ბოლო—§ „257—მოქმედება განგებათა.“

შდრ. გვ. 11, გვ. 717.

4. ღღემდის ცნობილ ნუსხათა შორის უძველესი თარიღიანი უნდა იყოს საკავშირო აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის¹ ხელნაწერი M22, გადამწერილი მოსკოვს 1738 წ.

მისი დაწერილებითი აღწერილობა: P. P. Орбели. Грузинские рукописи Института востоковедения, в. 1, М.-Л. 1956, აღწერილობა 46.

მინაწერები—ტექსტის ხელით: 1. „პრუსი ბურსას ჰქვიან“. გვ. 617.

2. „აქა აკლდა დედანს“. 643.†

3. „ახპირი ურუმული მწუღილი თეთრი“. 646.

4. „ყირმიზადი ფლურად.“

5. „ივერია საქართულო არს.“

6. „ოხოზი ჯგებირი არის.“ 649.

7. „ეს თათარს არად შემუშენის.“ (სულთან მუსტაფას დადებითი დახასიათების გამო). 652.

8. „სადაც ალაგი დაგდებულია, დედანს აკლია თითო-ოროლა ლექსი და სიტყუა.“ 652.

9. „პრუსი ბურსა უნდა იყოსო.“ გვ. 655 (შდრ. მინაწ. 1).

10. „[სუღავითა?] კურბელია?“ 666 (ტექსტში: „განვიდა სიმრავლე ერთა ურიცხუთა სუღავითა[!] დიდითა.“)

11. „შაჰკანი ქუდნი“. 666.

12. „რეფენდარი ბერძულია“. 677.

13. „პროთონოთარნი მწერალია.“ 682.

14. (გრიგოლ წერეთლის ხელით): „იოსიპკოს სხტასა მიზეხსა იტყვს ლტოლვასა. თ[ავადი] გ[რიგოლ] წ[ერეთელი].“ 63 გვ.

15. „ფრიად საიჭუტლი[ა] ეს ახრი“ (ხლაპრული ამბებისათვის) 189.

16. „ამ ცანა.—დასწვა მგელმან სათიევი და უბერავს ორბი ფრთითა;

კვლავ ისევეღეს მელა კუდსა, მას ასხურებს სიმსწრაფლითა.

ოცდაათს გოკს ღორი დაპყრის სანიშნებლად ქალაქითა;

და ნიახური მაშინ ოცნეს მის ნეზვისა სიმსწრაფლითა.

თ[ავადი] გ[რიგოლ] წ[ერეთელი]“. II ყდის საცავი ფურცლის r-ზე.

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამოხისა. 1834

212 ფ.; 17 × 12,5; ქალაღდი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულით; მომგებელი: დავით დადიანი (2r); 1834 წ. (2r).

„იოსიპოსი ფლავიოსი, იუდებრიცისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი პირუშლი.—მოაქუნნ წიგნსა ამას ჟამნი წელთა სამქათასოთხას ოცდაათსამეტანი. წინათსაწყი ყოვლისათჳს მოქმედებულისა.—მნებებელთა აღწერად მოთხრობისათა არა ერთსა, არცა მასვე ვხედავ ქმნილსა მიზეზსა მოსწრაფებისასა, არამედ მრავალთა და მრავლად ურთიერთარს განყოფილთა...“ 6r—209r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუა დასაბამობის“ I—II და III წიგნი. თვითოეულ მათგანს წინ წამძღვარებული აქვს სარჩევი (4r—5v; 76rv; 146r—147r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის წინასიტყვაობა (წინასიტყვაობის სრული ტექსტი იხ. S—372 აღწერილობაში).

4. ტექსტის ბოლოს დავით დადიანის ხელით მოწერილია „წინაბჭე“.

5. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4. ანდერძი: „1834 წელსა, მისის 1 ვიწყე გარდმოწერად ქალაქსა შინა ტფილისისასა, მისის განათლებულების მფლობელის მთავრის მეგვდოსის დავით ლეონის ძის და დადიანისათჳს, მხეგრძელმცა არს იგი უკუნისამდე, ამინ და კირიელისონ“, 2rv.

მინაწერები: 1. „გარაკსა ვიდრემე განყამირებულსა და ველის ვირთა დასათრგუნუშლად დატევებულსა მერქენე(!) ხარი შურომით მკუშთელობითა აღუდგინებს ორნატთა, რამეთუ რაოდენ უმუშაკოდ ეგოს ყანაჲ, ეგოდენ ერქუნისა მიმართ წარდგოძილი ხარი უმპირსესითა(!) შრომითა მოუდრკვების უღელ-დადებულსა ქედისა ზედ-დამაგრებულთა,“ ზემო საცავი ფურც. v. (ფანქრით ნაწერი).

2. „ტიტოს ვინიოს.—ძურის ხმევა მიმართებით განძლიერდეს, ბოლო სათნოება ოლინითა და მყოფრობათა მიერ, 1r (ფანქრით მინაწერი).

3. „ფაბიოს ვალენსიოს.—კელმწიფება კაცისა მცოვანისა უძლურ, დაბალ, განქარუშბადი,“ 1r (ფანქრით მინაწერი).

4. „ტაციტი მოკუდავთათჳს ეყვს მოსწრაფებით მიყოლა სხუათა, რაჲსაცა დაწყება თჳთ არა უნებსყე“, 1r (ფანქრით მინაწერი).

5. „ჩყმგ-სა, მარტის ბ-ს გაბძანდა ტფილისი დამა ახალი ნაკურთხი ყოვლად სამღვდელო ანტონი ეპისკოპოსი მენგრელიისა, რომელი აკურთხეს ეპისკოპოსად ტფილისში დ თებერვლის იდ-ს, დღესა კვირაჲყსა, თხოვნითა სამენგოელის მეგვიდრის დავით დადიანისათა. ხელი დაასხა ეკსარხზან საქართველოისა-მან ევგენი, რომლისა მოწამე იყო დავით მტრობოლიტი და ნიკიფორე ვიკარი“, 1r.

6. „არა უშრომელად მომიპოვიეს წიგნი ესე: პირველად დედნისა მოძიებით, მეორედ—გარდაწერითა, მესამედ—დედანზედ შესწორებით, მეოთხედ—რუსულზედ გასწორებით. რუსულისამებრ თავიანად განეკარგე და დედანში მწერალთაგან გარყენილი გაემართე. რაოდენ ძალ-მაქუნდა, ძუშლს ნ.თარგმანეყს მივაჩემე. ბერძულის მცოდნეთ ფარკითხუთ ესცან, რომ ძათ ენაზე ძალიან ახლოჲს ჩუშნური, ბოლო რუსული ენითა დანახუადებდა ხშირის ნაცულასახელისა და კულავ-მოღებოლისა უძალითადმდებარის ლექსების მიერ. იქმნების ვინმე ახალი მეცნიერთაგანი, დიწუნო[ს] ეს ენახისებარის მიერ აღნაქუსი, უხშირესად-რე ძალითად მდებარენი ლექსნი, მაგრა ესე არა ენის უვიცობისა ძლით, დანაკუშთებულსა უცხადეს უქმნია სოფლისათჳს სიარლე(!) ქართუშლთა ენათა, რომელ უმერყოდ და შეურევენელად საბუნებოსა ენასა ზედა გარდამოუთარგმნიეს ელინიებრი დათხუება და სიტყუთი-სიტყუად ატტიკოს ამას შეუწყვიეს ელინურით ქართულებრ. დ. დადიანი,“ 1v (ფანქრითა ნაწერი).

7. „მარტირია ბიძია გრიგოლმა [წერეთელმა] დატოვა, ნინოს ცხოვრება—მამიდ აჩენმა. ბიძიას აქუს კიდევ პლუტარხი—ნაწილი მეცხრე, გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება აქუს ანტონს [ეპისკოპოსს]. ქართლის ცხოვრება და მითოლოგია—ნიკოს [დადიანს]. ილიადა კიდევ ბიძიას,“ 1v (ფანქრ. მინაწ.).

8. „დავით დადიანს აქუს ბიძის მისის გრიგოლ წერეთლის წიგნები: ა. მატინე ვრცელი, ბ. ლილიმარა კურასი, გ. პლატონ მიტროპოლიტის ღვთისმეტყველება, დ. მელორდი, ე. ხრონოლოგია სამეფოთა ევროპისათა, ვ. კვინტ კურციუს, ზ. იოსიპოსი, თ. ტრადედია აღამენონისა, თ. არჩილიანი, ი. ხუცური ქართლის ცხოვრება“, 1v.

მინაწერები მოთავსებულია აგრეთვე 211rv; 212rv, და ქვედა საცავი ფურცლის r-ზე.

(314)

316

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

183ფ.; 225 × 15; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; თავნაკლული; მხედრული, სათურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეოთხე.“ — „...უკეთუ ძლევისა რაჲსავე მცირედსა ვამსა ძუნად მათდა მოგებად სურვიელ ხართ, მიემთხვენეთ მას ამისნი მოქმედნი ასულთაგან უმეტესად მშვენიერთა...“ 2r—183v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის იუდებრივისა სიტყუა, დასაბამობის IV—VI წიგნები. IV წიგნი, რომელიც 8-თავისაგან შედგება დასაწყისში ნაკლულია (იწყება მეექვსე თავიდან), V წიგნი (11 თავისაგან შედგენილს) და VI წიგნი (15 თავისაგან შემდგარს) წინ უძღვის სარჩევი (39r—40v; 105r—116r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე 315, 317, 318, 319, 320 და 321 ნომრების ქვეშ.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

(315)

317

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

238 ფ.; 22,5 × 14; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიფიოსი(ი) ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეშუდე. მოაქუნნ წიგნსა ამას ვამი წელთა ორმეოცთა. თავი ა.—ვითარმედ დავიდის ვიდრემე ერთისა ნათესავსა. ზედა, მეფე იქმნა ქევრონს ქალაქსა შინა...“ 1r—238r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის სიტყუა დასაბამობის VII—IX წიგნები. VII წიგნი შედგება 15 თავისაგან. VIII წიგნი, 15 თავისაგან შედგენილს, და IX წიგნი, 14 თავისაგან შემდგარს, წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 81r—82v; 173r—175r).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნები იხ. აქვე № 315, 316, 318, 319, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

(316)

318

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

205 ფ.; 22,5 × 15; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეათე. მოაქუს წიგნსა ამას ჟამი წელთა ასთა ოთხმეოცდართა, თთუშთა ექუსთა და დღეთა ათთა, თავი ა.—ვითარმედ სენექერემოს. მოაწია ეზეკიას ზედა ბრძოლად, ვითარნი რაბსაკოს, ჟამსა სენექერემოს აღმხედრებისასა ეგვტელთა ზედა, უქმნნა ეზეკიას ქადებანი, რომელსა განამვნობდა ისაია წინასწარმეტყველი...“ 5r—205v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუა დასაბამობისა“ X—XII წიგნები. X წიგნს, 11 თავისაგან შედგენილს, XI წიგნს—8 თავისაგან და XII წიგნს, 11 თავისაგან შემდგარს, წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—4r; 63rv; 127r—128v).

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე, № 315, 316, 317, 319, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. ტექსტის თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4. მინაწერები: 1. „ქართული დედანში ვარვარობთა შორის ეწერა, მაგრამ მევერადელთა დაეწერე, როგორც რუსულში ეწერა“, 45r.

2. „რუსულში ასოცი სწერია, დავით [დადიანი]“, 98v.

3. „ღიშანიად ეგონებ რომელ ივერია, ხოლო მთარგმნელსა ესწამობ ორთა ამთ ივერიის განურკუშობასა ქართლისა ღიშანიადთგან, არამედ ნამდვლ იბერია აქა თარგმნილი ქართლად, ყოვლად ტყუილი არს, ღიშანიად იგულსმე, დავით [დადიანი]“, 202r.

(317)

319

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

119 ფ.; 22 × 13; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; ნაკლული; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX საუკ. 40-იანი წლები].

[იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეათოთხმეტე].“ ...ჟამ მკედართმთავართამ, ვინათგან შედგომილნი მოქალაქობასა პირველთა მამათასა ზოგადისა ყოველთა კაცთა სიმტკიცისათჳს ძვირხილვას თავს იხსმენ და პატვის-მოყუარებენ...“ 1r—119v.

წყდებ: „მაშინ ახალმან მეფემან აღრიბჳა, ყოფილმან ქალაქსა ამას შინა, იშუამდგომლა კესარისაგან ბრძანებამ მთავრისა მიმართ სირიისასა...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობის XIV—XV წიგნები. XV წიგნს აქვს სარჩევი (44r—46r).

2. ხელნაწერი დავით დადიანის ხელითაა ნასწორები.

3. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე № 315—318, 320 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

4. თხზულების თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 4.

მინაწერი: „კესარ რომ ლალატით მოკლეს, ის იყო ღმერთთათვის[...] დავით [დადიანი],“ 11v.

(318)

320

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

264ფ.; 22 × 13,5; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულით; [XIX საუკ.].

„იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი მეთექუსმეტე. მოაქუს წიგნსა ამას ჟამი წელთა ოთხმეოცთა. თავი ა.—ხოლო ოდეს მეფემან სხუათა შორის შეძინებათა მის მიერ ბედნიერებისათს სამეფოსა ზრუნუათა მოსწრაფემან აღმოფხურად კერძობითთაცა ქმნულთა, ვითარ იგი ქალაქსა შინა, ეგრეთ სოფლებთაც შინა უსამართლოებათა, მაშინ გამოსცა ჰსჯული, ფრიად არა-თანამზგავსი პირველისა...“ 6r—264r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი მოთავსებულია: ა. ფლავიოსის, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობის“ XVI—XVII წიგნები.

ბ. „ცხოვრება იოსიფოს ფლავიოსის“ (189r—263r).

გ. ფლავიოსის XVI წიგნი შედგება 11-თავისაგან, ხოლო XVII—XVIII თავისაგან, ორივე წიგნს წინ უძღვის სარჩევი (3r—5v; 96r—99r).

2. ხელნაწერს წინ უძღვის თავფურცელი: „იოსიფოს ფლავიოსი, ძუძუსიტყუაობა იუდეულთა, ლათინურით როსსიულსა ენასა ზედა გარმოდებული კარის მღუდლის მიხილ სამოილოვისა. ნაწილი მეექუსე. მეოთხითა დაბეჭუდითა სანკტპეტერბურღს, საიმპერატოროსა აკადემიასა შინა ჰსწავლათასა 1818 წელსა, ხოლო ქართულსა ზედა მღუდლის დავით ინანაშვილისაგან, სამფლობელოსა (ქერეთისასა, ახლოს ხორნაბუჯისა, 1835 წელსა“, 1r.

3. ხელნაწერი ნასწორებია დ. დადიანის მიერ.

4. თხზულების სხვა წიგნები იხ. აქვე, № 315—319 და 321 ხელნაწერის აღწერილობაში.

(319)

321

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

157 ფ. 22 × 13,5; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; ნაკლული (ძალიან არეულია); მხედრული, სათაურები მთავრულით; [XIX ს.].

[იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუა დასაბამობისა, წიგნი მეთათრამეტე]. „... დგომად რომთაგან იგინი იტყოდნენ, რომელ აღწერა... მონაგებთა მიიზიდავს მათზედა ცხადსა მონებასა... 1r—157v.

წყდება: „...და მასთანავე უწყოდა იგიცა ნამდვლად, რომელ პართი, შემდგომ მიღებისაცა თხოვილისა მის მიერ კმაყოფისა, არა დაშთებოდა განსუშნებით“.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ფურცლები ძლიერ არეულადაა შეკინძული, ამიტომ მათი თანმიმდევრობის გარკვევა შეუძლებელი ხდება.

2. ხელნაწერის მე-15 ფურცელზე იკითხება:

„იოსიფოს ფლაგიოსი. ძუელსიტყუობა იუდეველთა, ლათინურით როსსიულსა ენა[სა ზედა] გარდმოღებული კარის მღუდლის მიხაილსამოილოვი[ის მიერ]. ნაწილი მეშუდე. მეოთხითა დაბეჭუდითა სანკტპეტერბურღს, საიმპერატორსა აკადემიასა შინა ჰსწავლათასა.. 1818. ხოლო ქართულსა ზედა როსსიულით—მღუდლის დავით ინანა შვილისაგან, სამფლობელოსა შერეთისასა, ხორნაბუჯს, 1836 წელს“.

3. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის მიერ.

შინაწერები: 1. „მწერალთ. არ გამისწორო, სიბრძნე არ იჩემო, დაიდუმალა არ იგულხმო. დიდუმა სხუა“, 28r.

2. „ძუელ ქართულ დედანში სამსჯუალი ეწერა, მაგრამ რუსულში რადამც ჯაკვი ეწერა მეც მისმა მიმხედველმან ვერეთ დასწერე“, 35r.

3. „განთადდ ვგონებ; დავით[დადიანი]“, 68v.

4. „კიტრა, რომელსა სხვათა ენათ ციტრონს უწოდენ, რომელ ა[რს] თურინჯი. დავით [დადიანი]“, 62r.

(320)

322

იოსიფოს ფლაგიოსი, ბრძოლისათჳს იუდიელთა. XIX

160 ფ.; 22 × 14; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრულა, სათაურები მოავრულით [XIX საუკ.]

„ფლაგიოს იოსიფოს, ბრძოლისათჳს იუდიელთასა ანუ იუდიელთა ისტორიისა აღობრებისათჳს. წიგნი ა.—ვითარცა ბრძოლა იუდიელთა რომთა თანა, რომელი უმეტეს ყოველთასა არა თუ მხოლოდ დროთა შინა ჩვენთა ქმნულნი, არამედ კინლა სმენითაცამებრ ჩვენდა...“ 10r—159v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის 1r—65r ნასწორებია დავით დადიანის მიერ.

2. წინ დართული აქვს: ა. თავფურცელი: „იოსიფოს ფლაგიოსი, ბრძოლისათჳს იუდიელთასა. ნაწილი პირველი. ლათინურით როსსიულსა ზედა ენასა გარდმოღებული კოლივანელთა სამოადკილოსა ზენასა სასამართლოსა უპირატეს მსაჯულისა, ტიტულიარნის სოვეტნიკის მიხაილის მიერ, ალექსის ძისა, მესამითა; დაბეჭუდითა სანკტპეტერბურღსა შინა საიმპერატორსა აკადემიასა ჰსწავლათასა 1804 წელსა. ხოლო ქართულსა ზედა მღუდლის დავით ინანა შვილისაგან სამფლობელოსა შერეთისასა ახლოს ხორნაბუჯისა, 1836, 1r.

ბ. „პირველსა წიგნსა შინა იოსიფოსის მოთბრობათასა აღობრებისათჳს იუდიელთასა იპყრობის შემდგომნი...“ 2r—9v.

3. თხზულების სხვა დანაწილები წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 323—324 ნომრის ქვეშ.

(321)

323

იოსიფოს ფლაგიოსი, ბრძოლისათჳს იუდიელთასა. XIX

177 ფ.; 20 × 13; ქაღალდი, ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX ს.]

„ფლავიოსი იოსიფოს, ბრძოლისათვის იუდიელთასა ანუ იუდიელთა მოთხრობისა აღოხრებისათვის, წიგნი გ. თავი ა.—ნერონი წარავლენს ვესპასიანეს სურისას(!) შინა ბრძოლად პირისპირ იუდიელთა...“ 6r—177v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია „ბრძოლისათვის იუდიელთა“-ს III და IV წიგნები. ორივე წიგნი აქვს სარჩევი (2r—5r; 85r—89r).

2. ხელნაწერს წინ უძღვის თავფურცელი: „იოსიფოს ფლავიოსი. ბრძოლისათვის იუდიელთასა. ნაწილი მეორე. ლათინურით როქსიულსა ენასა ზედა გარდმოღებული კოლივანელთა სამოადგილოვსა ხენასა სასამართლოსა უპირატეს მსაჯულის, ტიტუს-ლიარნის სოვეტნიკის მიხაილის მიერ, აღექვის ძისა.“

საკატეგორიზებულსა შინა საიმპერატოროსა აკადემიასა ჰსწავლათასა 1818 წელსა, ხოლო ქართულსა ზედა მლუდლის დავით ინანაშვილისაგან სამფლობელოსა შერეთისასა, ახლოს ხორნაბუჯისა, 1837 წელსა,“ 1r.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 322, 324 ნომრის ქვეშ.

(322)

324

იოსიფოს ფლავიოსი, ბრძოლისათვის იუდიელთასა. XIX

281 ფ.; 20,5 × 13; ქალაღდი, ხის ტყავგადაკრული ტიფურული ყდა; მხედრული, სათაურები ასომთავრულით; [XIX-საუკ. 40-იანი წლები].

„იოსიფოს ფლავიოს, ბრძოლისათვის იუდიელთასა ანუ ისტორია იუდიელთა აღოხრებისათვის იერუსალქმისა. წიგნი ე. თავი ა.—მე-შფოთეთათვის იეროსალქმს შინა და ვითარნი ბოროტნი ეცნოთ მათთვის ამას ქალაქა შინა. ჩუქნ უკუქ ზემორე ამისა განვაცხადეთ, რომელ ტიტოს განვლო უდაბნოე უკანით კერძო ელვტისა კნინლა სურიადმდე...“ 5r—281v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია „ბრძოლისათვის იუდიელთა“-ს V და VI წიგნები. ორივეს აქვს სარჩევი (1r—4v; 34r—88r).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ იხ. აქვე, 322 შენ. 2 და 323 შენ. 2.

3. თხზულების დანარჩენი წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 322, 323 ნომრის ქვეშ.

(323)

325

ფრინველთა კარაბადინი. 1832

37 ფ.; 23,5 × 18,5; ქალაღდი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი ასოები სინგურით; გადაწერილია: 1832 წ. (37v).

[ფრინველთა კარაბადინი]. „ქ. თვალშავს ფრინველს ადრე აღიყვანდე და გვიან დასვებდე ჯელზე, დაალამებიინებდე და ჯელზე გაათენებიინებდე...“ 4r—36v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის „ზანდუკი წიგნისა ამის“, 1r—3v.

2. ხელნაწერი შეიცავს შემდეგ თავებს:

ა. „ქარი ქიის ნიშნებისათვის...“ 4r—7r.

ბ. „ქარი ფრინველთა ჩინახუში ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 7r—v.

გ. კარი მფრინველის გუნებისა...“ 7v—11r.

- დ. „კარი და ამბავი თვალშავის მფრინველისა კაპოეტობისა...“ 11რ.
- ე. „კარი და ამბავი თვალმფრინველისა...“ 11ვ—12რ.
- ვ. „კარი და ამბავი ყვითლის მფრინველისა კაპოეტად შემდებისა...“ 12რ.
- ზ. „კარა თვალყვითლის მფრინველისა კაპოეტობიდან გამოყვანისა...“ 12რვ.
- თ. კარი და ამბავი მფრინველთ რგებისა და უკეთ შერგებისა...“ 12რ—13რ.
- ი. „კარი და ამბავი ამა ძნელთა და საჭიროთა მფრინველთათვის კირისა, ყაფლანისა, ჯრუნისა, ქშენისა და ანაღლისა...“ 13რვ.
- ია. „კარი და ამბავი ძნელის სენებისა, წამლისა და რიგებისა, ამბავი კირისა ყაფლანისა, ხრუნისა, ქშენისა და ანისისა...“ 13ვ—20ვ.
- იბ. „კარი ყოველთა წიწილაკისა და მფრინველთა ნიშნებისა, და წამლებისა ამბავი...“ 20ვ.
- იგ. „კარი და დასაწყისი ყოველთა მფრინველთა ჯორცის ამოყრისა, თუ რის მიზეზითა ამოყრის, ისმინეთ...“ 20ვ—23რ.
- იდ. „კარი ყოველთა მფრინველთა მავლისა სენისა ამბავი...“ 23რ—24რ.
- იე. „კარი ყოველთა მფრინველთა ჯაშმისა, ღვიძლისა ტკივილისა და ღვიძლის დასუსტებისა და ჯდომ-ღვიძლისა და გულში ნამეტნავად სიცხისა დამართების ნიშნების ამბავი...“ 24რ—25ვ.
- იფ. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა გრილად ყოფისა და სიგრილისაგან შეიწრებულისა, და ავად გახდომის ნიშნები...“ 25ვ—26რ.
- იზ. „კარი ყოველთა მფრინველთა გრილად ყოფისა სიგრილისაგან...“ 26რ—27რ.
- ით. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ჯორაგუდახის. ნიშნები, წამლები ისმინეთ...“ 27რვ.
- იკ. „კარი ყოველთა მფრინველთა კაშმის ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 27ვ—28რ.
- იქ. „კარი და ამბავი ფილენჯის ცემისა, ნიშნების დარიგება...“ 28რვ.
- იკ. „ლოცვა ფილენჯისა...“ 28ვ—29რ.
- იქ. „ფილენჯისა და თვალის ცემისათვის ლოცვა...“ 29რ—30რ
- იკდ. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფუშის ჩამოსვლისა. ნიშნობის ამბავი...“ 30რ—31რ.
- იკე. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფილთისა, ბურტყლისა, ნაკრტნისა, ან ბახიქრმა აქამოს. ან თვითან მფრინველი შეუტყობრად და ამღეს(!) კუჭი-დამ. ველარ ამოგდების ნიშნებისა და წამლებისა...“ 31რ—32რ.
- იკვ. „აქეთგან იწყების კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა ფეხის ტკივილისა. კვანჯლისა ნიშნები და წამლები...“ 32რ—33რ.
- იკზ. „კარი და ამბავი ყოველთა მფრინველთა მღრღილისა და ბურტყლისა გლფჯისა და დაციენისა, ნიშნები და წამლებისა დარიგება...“ 33რ—34რ.
- იკთ. „კარი ყოველთა მფრინველთა თავის ტკივილისა ნიშნებისა და წამლების ამბავი...“ 34რ-ვ.
- იკლ. „კარი ყოველთა მფრინველთა. ტილის სხმის ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 34ვ.
- იკა. „კარი მფრინველთა ჯორის ნიშნებისა და წამლებისა...“ 34ვ—35რ.
- იკბ. „კარი ყოველთა მფრინველთა დახალბობისა დაქანჯულისა, და დაკადილისა. ნიშნებისა და წამლებისა ამბავი...“ 35რ-ვ.
- იკგ. „კარი ყოველთა მფრინველთა მავლის და მხრის ტკივილისა. ნიშნებისა და წამლების ამბავი ისმინეთ, ცნობიერნო...“ 35ვ—36ვ.
3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей... ტ. I გვ. 697—699).
4. დართული აქვს „პოროშოკი დობტურ“ შტალისა“ და „ქირს საწინაღმდეგო წამალი...“ 36ვ—37ვ.
- ანდერძი: „განსრულდა, დიდება ღმერთსა, წელსა ჩუღბ-სა“ 37 ვ.

(324)

326ა

სამოელ რაზინ იუდიანი, ოქროს ალნაქესი. 1825

47 ფ.; 25x19; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გა-
დაწერილია: 1825 წ. V. 22; (47r); დაბა ლისკოვა (47r); გადაწერი: ჰარონ (47r).

„წიგნი სამოელ რაზინ მორანაკელისა; უბირველესის სინა-
ლოლისა, გინა სჯულის შესაკრებელის მოძღვრის, ისაკ რაზინის მიმართ,
რომელ არს სუბულმეტს მორაკანის ქალაქსა შინა.—ღმერთმან დაგიცვას შენ,
საყუარელო მნაო და განაგრძოსცა საუკუნო შენი, ვიდრე დასასრულადმდე
ტყულობისა ჩენისაღ...“ 4r—47r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ოქროს ანაქესი, სამოელ რაზინ იუ-
დიანისა. მეორედ გადმოღებული სანკტპეტერბურღს შწორისნების სტამბასა შინა
დაბეჭდილი 1782 წელსა. უწმინდესის სინოდის მიმართებელის ჯწევრს, დიდს უფალს,
მაღალ ყოვლად სამღუდელოს გაბრიელს, არხიეპისკოპოსს დიდის ნოვორო-
დისა და სანკტპეტერბურღისას და წმიდის სამების აღექვსანდრე
ნევეცკის მონასტრის არქიმანდრიტს, მის ყოვლად სამღუდლოებას უმოწყალებს
მწყემს-მთავარს“, 1r v.

ბ. რუსულად მთარგმნელის მონაზონის ვარლამის მიმართვა სინოდის წევრის
მიტროპოლიტ გაბრიელისადმი: „მაღალ ყოვლად სამღუდლოო მეუფეო,
[უ]მოწყალებსო მწყემსთ-მთავარო.—მივიღე უსახმარესი ყამი გამოცხადებად თქვენის
მაღლის ყოვლად საძღუდლოებისა უქვენაესად შეერადობისა...“ 1r—2r.

გ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართვა მკითხველისად-
მი: „მკითხველთათჳს ჩემგან ამ წიგნის თარგმნა შეუძლებელი იყო საღთო წერილის
ენის გამოუტყდლობით, მაგრამ მამიდის ჩემის, მეფის ქაიხოსროს ასულის, ანნას
თხოვა-ბძანებას ვერ ურჩ ვექმენ, ვინადგან დიადი სურვილი ჰქონდა რუსულისა-
გან ქართულად გარდმოღებისა და ამისთჳს, აღბაძებულმან სხვათა ქრისტიანეთა
მთარგნელთაგან, არღარა ვრიდე სიტყვის გაუწყობრობის ყუძდრებასა, რათა იდი-
დოს ადრიდაგნეე მოაწმუნეთა ჩემთა ერთქვეყნელთაგან ყოვლად დიდებულნი სახე-
ლი ღმრთაპატივისა იესო ქრისტესი აწ და უკუნისამდე. ქაზი წერილისა სრულად
გარდმომიღია და თუ ვინ ინებებთ უშვენიერესად გაწყობას მშრომლის სახელ
აღუწოცვლად, მმადლობელ ვექმნები,“ თავადი დიმიტრი ბაგრატიონი
1786 წელსა“, 2r.

დ. „აღნიშვნა. წიგნი ესე ამტკიცებს თჳს შორის სათნო-უყუარელს ქრისტესათჳს
განჰსჯასა წიხასწარმეტყუელთა თქმულთამებრ და მათსა ნანდჯლსა აღსრულებასა
და უფროსად, აწინდელსა მდგომარეობასა იუდიანთა ნათესავთასა და სხვადასხვა-
თა ცუდილებისა მის საფუძველსა, რომლითა იბზილებს სიბრძნე იუდიანთა ამოღ,
ვიდრე აქამომდე მესიას მოსვლის მოლოდებისა, და ცდუნდებთან იმედითა თჳსითა.
კჳლად იქმნებოდენ ყოვლის ქუქვის კერძთჳს შეკრებულნი და პატივით მიქცეულ-
ნი იერუსალიმად. წერილ არს: ვითა თუ აღმწერილი მრავალს ალაგს აცხადებს
არაბულს ენაზედ დასაბამად მეთერთმეტესა საუკუნესა, შემდგომად უკანასკნელის
იერუსალიმის დარღუქვისა, და აქუნდათ საიდუმლოდ ურიათა, ვიდრე ორას წელს
და მერმე არაბულის ენადამ ლათინურად გარდმოღებულა დომენიკანის წესის ბე-
რის აღფონს ბონომისაგან, ზეწერილ ოქროს ანქუსად (!) ქვეყნად გამოვიდა პირვე-
ლის ბეჭდით ვენეციასა შინა ათას სამას ოცდაცხრამეტს წელს, მეორედ—მაცერატს,
ათას ექვსის ოთხმოცდაათსამეტს წელს, მესამედ—ლუცერნს, ათასშვიდას ოცდაათქუ-
სმეტს წელს, მეოთხედ—ლეიპციღს, ათასშვიდას სამეოცდაცხრას წელსა. გაძოვი და და-
დაიბეჭდა შრომითა მღუდელ-მონაზონის ფელტოვისათა აწინდელის სლავენსკისა და
ვერსონის რუსეთსა შინა არხიეპისკოპოსის მიერ, ხოლო რუსულსა ენასა ზედა გა-
მოიღების აწ მეორეს ბეჭდით, თჳნიერ სჯულის წინააღმდეგის სახით გარდაბეჭდი-

ლითა მით-მოსკოვსა შინა ქუჭოწოდებულითა შეკრება სასარგებლოთა ყუავილთა“, 2v—3r

ე. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „პ ა რ ო ნ. წელსა ჩუკე, მაისის კბ, სელო ლისკოვს“, 47r.

მინაწერები: „შემოწირული მარიაჲ კერესელიძისა“ (ზემოთ საცავი ფურცელის).

326 ბ

სამოელ რაბინ იუდიანი, ოქროს აღნაქვისი. XIX

48 ფ.; 22 × 17; ქალაღი; შავ ხავერდგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]

„წიგნი სამოელ რაბინ მორაკანელისა, უპირველესის სინაღოლისა, გინა სჯულის შესაკრებელისა მოძღურის, ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს მორაკანის ქალაქს შინა.—ღმერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, და განაგრძოსცა საუკუნო შენი ვიდრე დასასრულადმდე ტყვეობისა ჩვენისად...“ 4v—48v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ა. თავფურცელი (ტექსტი იხ. 326 ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

ბ. რუსულად მთარგმნელის მონახონის ვარლამის მიმართუა სინოდის წევრის მიტროპოლიტის გაბრიილისადმი, 2r—3r.

გ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართუა, 3r. (ტექსტი იხ. 326ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

დ. „აღნიშვნა“, 3v—4r.

2. ხელნაწერის ბოლოს მიწერილია: „სრულ იქმნა ძალითა ღვთისათა.

მე დაეშვერ ამად, ერთი მწამს სამად:

სულადს ძედ, მამად, იუდელოთ ვამად,“ 48v.

(325)

327

მაქსიმე აღმსარებელი, სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი. XVIII

333 გვ.; 16 × 11; ქალაღი, ტყავადაკრული ხის ტვიჯრულა ყდა; მხედრული სათაურები და აპზაციის დასაწყისი სიტყვის ასოები მთავრულად, სანჯურით [XVIII ს.]

„თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა მაქსიმე აღმსარებელისა. სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი...—სიყუარული არს გულსმოღვინება სულისა კეთილისა, რომელი არა-რას არსთაგანსა პატივ-სცემს უფროს ღისა ცნობისა...“ 5—311 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ეპისტოლე ელპიდის მიმართ, 1—3 გვ.

2. შღრ. კ. კეკელიძე, მტიუდები, V გვ. 97 : 4.

25. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1.

(324)

326ა

სამოელ რაბინ იუდიანი, ოქროს აღნაქესი. 1825

47 ფ.; 25×19; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გა-
დაწერილია: 1825 წ. V. 22; (47r); დაბა ლისკოვო (47r); გადაწერი: ჰარონ (47r).

„წიგნი სამოელ რაბინ მორანაკელისა, უბირველესის სინა-
ლოლისა, გინა სჯულის შესაკრებელის მოძღვრის, ისაკ რაბინის მიმართ,
რომელ არს სუბულმეტს მორაკანის ქალაქსა შინა.—ღმერთმან დაგიცვას შენ,
საყუარელო ძნაო და განაგრძოსცა საუკუნო შენი, ვიდრე დასასრულადმდე
ტყულობისა ჩენისადა...“ 4r—47r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ოქროს ანაქუსი, სამოელ რაბინ იუ-
დიანისა. მეორედ გადმოღებული სანკტეტერბურლს შორისნების სტამბასა შინა
დაბეჭდილი 1782 წელსა. უწმინდესის სინოდის მმართველის სწევრს, დიდს უფალს,
მაღალ ყოვლად სამღუდელს გაბრიელს, არხიეპისკოპოსს დიდის ნოვორო-
დისა და სანკტეტერბურლისა და წმიდის სამების აღექვსანდრე-
ნეცკის მონასტრის არქიმანდრიტს, მის ყოვლად სამღუდლეობას უმოწყალებს
მწყემს-მთავარს“, 1r.

ბ. რუსულად მთარგმნელის მონაზონის ვარლამის მიმართვა სინოდის წევრის
მიტროპოლიტ გაბრიელისადმი: „მაღალ ყოვლად სამღუდელო მეუფეო,
[უ]მოწყალებს მწყემს-მთავარო.—მივიღე უსახმარესი ჟამი გამოცხადებად თქვენის
მაღლის ყოვლად სამღუდლეობისა უქვეაესად შვერდამისა...“ 1r—2r.

გ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართვა მკითხველისად-
მი: „მკითხველთათვის ჩემგან ამ წიგნის თარგმნა შეუძლებელი იყო საღთო წერილის
ენის გამოუცდლობით, მაგრამ მამიდის ჩემის, მეფის ქაიხოსროს ასულის, ანნას-
თხოვა-ბძანებას ვერ ურჩ ვექმენ, ვინადგან დიადი სურვილი ჰქონდა რუსულისა-
გან ქართულად გარდმოღებისა და ამისთვის, აღბაძებულმან სხვათა ქრისტიანეთა
მთარგნელთაგან, არაღრა ვრიდე სიტყვის გაუწყობრობის ყუძღრებასა, რათა იდი-
დოს ადრიდგანვე მოაწმუნეთა ჩემთა ერთქვეყნელთაგან ყოვლად დიდებული სახე-
ლი ღთვამაყვისა იესო ქრისტესი აწ და უქუნისამდე. ჰაზრნი წერილისა სრულად
გარდმოიღია და თუ ვინ ინებებთ უშვენიერესად გაწყობას მშრომლის სახელ
აღუქოცელად, მმადლობელ ვექმნები,“ თავადი დიმიტრი ბაგრატიონი
1786 წელსა“, 2r.

დ. „აღნიშვნა. წიგნი ესე ამტკიცებს თვის შორის სათნო-ფყოფელს ქრისტესათვის
განსჯასა წინასწარმეტყუელთა თქმულთამებრ და მათსა ნანდჯულსა აღსრულებასა
და უფროსად, აწინდელსა მდგომარეობასა იუდიანთა ნათესავთასა და სხვადასხვა-
თა ცუდიღებისა მის საუუქველსა, რომლითა იძხიღების სიბრძნე იუდიანთა ამაოდ,
ვიდრე აქამომდე მესიას მოსვლის მოლოდებისა, და ცდუნდებიან იმედითა თუსითა.
კჳლად იქმნებოდენ ყოვლის ქუქის კერძოთა შეკრებულნი და პატრიოთ მიტყველ-
ნი იერუსალიმად. წერილი არს: ვითა თუთ აღმწერელი მრავალს ალაგს აცხადებს
არაბულს ენაზედ დასაბამად მეთერთმეტესა საუკუნესა, შემდგომად უკანასკნელის
იერუსალემის დარღუქვისა, და აქუნდათ საიდუმლოდ ურიათა, ვიდრე ორას წელს
და მერმე არაბულის ენადამ ლათინურად გარდმოღებულია დომენიკანის წესის ბე-
რის აღფონს ბონომისაგან, ზეწერილი ოქროს ანაქუსად (I) ქვეყნად გამოვიდა პირვე-
ლის ბეჭდით ვენეციასა შინა ათას სანას ოცდაცხრაშეტს წელს, მეორედ—მაცერატს,
ათას ექვსას ოთხმოცდაათსამეტს წელს, მესამედ—ლუცერნს, ათასშვიდას ოცდაათექუ-
შეტს წელს, მეოთხედ—ლიპციღს, ათასშვიდას სამოცდაცხრას წელსა. გამოვიდა და
დაიბეჭდა შრომითა მღუდელ-მონაზონის ფელტოვისათა აწინდელის სლავენსკისა და
ჭერსონის რუსეთსა შინა არხიეპისკოპოსის მიერ, ხოლო რუსულსა ენასა ზედა გა-
მოიღების აწ მეორეს ბეჭდით, თუნიერ სჯულის წინააღმდეგის სახით გარდაბეჭდი-

ლითა მით მოსკოვსა შინა ქუშწოდებულთა შეკრება სასარგებლოთა ყუაეილთა“, 2v—3r

ე. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „პ არ ო ნ. წელსა ჩუკე, მაისის კბ, სელო ლისკოვს“, 47r.

მინაწერები: „შემოწირული მარიაჲ კერესელიძისა“ (ზემოთ საცავი ფურცელის).

326 ბ

სამუელ რაბინ იუდიანი, ოქროს აღნაქვსი. XIX

48 ფ.; 22 × 17; ქალაღი; შავ ხავერდგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]

„წიგნი სამოელ რაბინ მორაკანელისა, უპირველესის სინაღოლისა, გინა სჯულის შესაკრებელისა მოძღურის, ისაკ რაბინის მიშართ, რომელ არს მორაკანის ქალაქს შინა.—ღმერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, და განაგრძოსცა საუკუნო შენი ვიდრე დასასრულადმდე ტყვეობისა ჩვენისად...“ 4v—48v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ა. თავფურცელი (ტექსტი იხ. 326 ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

ბ. რუსულად მთარგმნელის მონახონის ვარლამის მიმართვა, სინოდის წევრის მიტროპოლიტის გაბრიილისადმი, 2r—3r.

გ. ქართულად მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართვა, 3r. (ტექსტი იხ. 326ა ხელნაწერის აღწერილობაში).

დ. „აღნიშვნა“, 3v—4r.

2. ხელნაწერის ბოლოს მიწერილია: „სრულ იქმნა ძალითა ღვთისათა.

მე დაეშვერ ამად, ერთი მწამს სამად:

სულადს ძედ, მამად, იუდელოთ ვამად.“ 48v.

(325)

327

მაქსიმე აღმსარებელი, სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი. XVIII

333 გვ.; 16 × 11; ქალაღი, ტყავადაკრული ხის ტვირთული ყდა; მხედრული სათაურები და აზხაცის დასაწყისი სიტყვის ასოები მთავრულად, სინგურით [XVIII ს.]

„თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა მაქს[ი]მე აღმსარებელისა. სწავლანი სულიერნი საღმრთო მეცნიერებითნი...—სიყუარული არს გულსმოდგინება სულისა კეთილისა, რომელი არა-რას არსთაგანსა პატივ-სცემს უფროს ღისა ცნობისა...“ 5—311 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ეპისტოლე ელპიდის მიმართ, 1—3 გვ.

2. შღრ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V გვ. 97:4.

25. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1.

მინაწერი: „მისმან უწმინდესობამან კათოლიკოსმ[ა]ნ მაქსიმემ აფხაზეთისა და სრულიად საიმერეთოსამან მიიღო ტახტი საკათალიკოსო თთვესა იენისსა ათორმეტსა, დღესა კვირიაკესა, ქ[ორთნი]კ[ონ]ს ათაჲ შვიდას სამოცდაათქვესმეტსა, მეფობასა სოლომონისსა, რომლისაცა წელი არიან ცხოვრებისანი ორბეცდა-ოთხმეტ. 1776,“ 333 გვ.

(326)

330

ფრინველთა კარაბადინი. XVIII

40 ფ.; 21,5 × 17; ქალღი; ნაკლული, ჭია-ნაჭამი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები ნუსხურით; [XVIII ს.].

[ფრინველთა კარაბადინი]. „...მოარჩინოს. მართვას ნუ დაუწყებ, თუ მარილი მეტი და ნაკლები აქამე. მარილის წონა იცი და ყობულის ხმარება, და როდისაც გავიჭირდეს და ყობული იხმარო, მარილისაგან გავაზი არა დია მოკუდება, მაგრამ მარილში რომ გავაზი მოკუდება, იცოდე ქიისაგან არის...“ 1r—40v.

წყდება: „ხახვი დანაყე, კარგი ყირმიზი ზეთი. თუ ზეთი ვერ იშოვო, გინდა თეთრი საპონი ააპერულე და ხახვი, და ის ერთს ჭურჭელზედ დაასხი სამსა და ოთხს ინჯრაზე ეს აქამე. ქორს ხორცში გახვეული პირში...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი ზედმიწევნით მიხედვს S—325 ხელნაწერს.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს. (იხ. Описание рукописей. ტ. I, 1902—1904 წ. გვ. 699—701).

(327)

332

იოსიპოს ფლავიოსი, კრებული. 1836

166 ფ.; 21 × 13; ქალღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები მთავრულად; 1836 წ. (166r).

1. „იოსიფოს ფლავიოს. ძუელ-სიტყუაობისათჳს იუდიელთასა. პირისპირ აპიონისა, თავი პირველი.—ნათესავისათჳს ჩვენ იუდიელთასა, ჩინებულო ეპაფროდიტოს, რომელ იგი არს თუთ უძველესი და რომელ მიმღებელსა თჳსისა თესლ-ტომობისასა მარადის პირველთა მშობელთა თჳსთაგან დაუმკვდრებდეს ადგილი ესე...“ 1r—111v.

შენიშვნა: 1. ამ ხელნაწერში იოსიპოს ფლავიოსის „ძუელ-სიტყუაობისათჳს იუდიელთასა პირისპირ აპიონისა“ I და II წიგნია მოთავსებული.

2. II წიგნის ბოლოს ტექსტის ხელით მიწერილია: „ბ. ვ. ქდანოვი. ხოლო ქართულსა ზედ მ. დ. ინანაშვილი“. 111v.

2. „იოსიფოს ფლავიოსი, მაკაბელათუს ანუ მეუფებისათუს გულისხმის-ყოფათასა. წიგნი პირველი.—მქონებელი-განზრახსა წინა-დაგებად თუთ უმძი-მეს თა საშუალისაგან ფილოსოფიისა სჯილებათა მეუფებისათუს მრთელისა და განმტკიცებულისა სჯულთა მიერ გულისხმის-ყოფისა...“ 112r—153v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია, „პ. ვ. სემენოვი, ხოლო ქართულსა ზედა მ. დ. ინანოვი“, 153v.

3. „არა თანახმანი ადგილნი საღმრთოსა წერილისა თანა გამოწერილნი იოსიფოს ფლავიოსის მიერ.—პირველსა წიგნსა შინა იუდიელთა ძუშლ-სიტყუაობათასა თავი. I. იოსიფოს ფლავიოს, მოხსენებელი გულისათუს მაცთურისა პირველთა მშობელთასა...“ 154r—166r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: ა. „სრულ იქმნა საიუდიელად ღმრთი-სა წელსა 1836-სა, აგვისტოს 26-სა,“ 166r.

ბ. აკროსტიხი „დამწყები ამის საღმრთოს წიგნისა წერად არა-მტევ ვიყავ, მარად უქმის უამისა ვშუშრ დღე და ღამე და ვიქმენ ესრეთ მსრულავ იოსიფოსსა, რომელ არს ნაშრომი თარგმანებითა ელლინურისა ენით, საქებელისა წოდებულის პეტრიწი უძულეს მთხუშლის, ვითარ ელლაადიდამ ძუშლებრთა თქმათა ჩუშნთა ივერიანთა ღრმად გასაგონთა აწინდელისა ენის უცხოად ნათხავთა, ვითა რიტორისაგან ნაშრომი ჩემი, თუცაღა გარდმოწერითა, ითქმების ოდენ და მისთსცა ვარ მოშიშ სრულ იყოს რომელ, და არვისგან საიციებარ უმეტეს მისთს, ვიდრეღა ვქმენ სამოწმო ნათარგმნი რუსულ-ლათინურის ენიდამ და სრულ-ვჭყავ აწლა პირველის ვერ თანმზავს, ოდენ სამ ნაწილ რუსულის თარგმანისა. სამაგალითოდ და არა საქებელათ, აწინდელის შტილისა მზავსებრივი, ამაღ მოვართმევ განათლებასა თქუშნსა,“ 266rv.

(328)

333

იონა ხელაშვილი, წირვის განმარტების წიგნი. 1835

XIII ფ. + 211 გვ. 19,5 × 16; ქალაღი; მუყაოს ყდა, მხედრული (სათურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვის პირველი ასოები მთავრულად, სინგურით); დაწერილია: 1835 IX. 16 (8 გვ); ადგილი: პეტრე დიდის ქალაქი (9 გვ); დაუწერელია: IIv, Vv, VI, VIIrv, XII v, XIII rv.

«იონა ხელაშვილი, წირვის განმარტების წიგნი», „დაწყება პირუშლი სამლუდლო შესამოსელთა განმარტებისათუს.—საღრმთო საზლუდლო სამოსელთა განმარტება ორ სახედ, ესე იგი აღსრულებულნი განცხადებულად ქრისტე უფლისა ზედა და საიდუმლოდ მლუდელთა ზედა აღსრულებად დღი-თი-დღე მიუყუნისამდე ზეგარდამო მადლითა და ქეშმარტებით...“ 1—209 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს: ა. იონა ხელაშვილის შრომების სია:

1. „ღვთის მეტყულება სანაწილედ.
 2. ქადაგება კვრიაკეთა და დღესასწაულებთა,
 3. კატეხიზმო ვრცელი.
 4. კატეხიზმო მეორე მცირე.
 5. ფსალმუნთ განმარტება.
 6. მოკეს ხუთის წიგნის განმარტება.
 7. ისო ნავესი და მეფეთი(!) განმარტება.
 8. იობის წიგნის განმარტება.
 9. ივანის განმარტება სამი წიგნითურთ,
 10. ისო ზირაქის წიგნის განმარტება.
 11. ათთქუსმეტთა წინასწარმეტყუშლთა წიგნებთ განმარტება.
 12. ასოთა და გუამთა განმარტების წიგნი.
 13. ალფაუტა—ანბან[ნ]ხედ ასბშული წიგნი.
 14. ათი მცნების და ცხრა ნეტარების წიგნი.
 15. მფეის ძის იოანეს ოცდაათობმეტის შეკითხვის წიგ[ნი].
 16. ღრის სიყუარულის წიგნი.
 17. ქართულსა ენასა ზედა წირვა-ლოცვს მოსმენის წიგნი.
 18. ორენა კაცის წიგნი აკრძალვისა.
 19. იონა მოხუცებულის წიგნი,
 20. წიგნი წყლულებისა.
 21. წიგნი ქორწინებისა.
 22. წიგნი ამაოებისა.
 23. წიგნი ნაშთთა განმარტებისა.
 24. წიგნი უბრწუნელის საზრდელისა.
 25. იფქულ-ლუარძლის განმარტების წიგნი, რომელ არს იფქელი ცხონებული კაცი, ხოლო ლუარძლი არს წაოწყმედილი კაცი.
 26. მესამე კატეხიზმოს წიგნი.
 27. კაცის ცნობის წიგნი.
 28. არავინ წინასწარმეტყუშლი შეწყნარებულ არს თვსსა მამულსა.
 29. ლექსიკონი შავთ დაწერილი.
 30. სიბრძნის ძიების წიგნი.
 31. ქრისტეს მოყუარისა მჭედრობის განმამჯნობელი წიგნი.
 32. ილია წინასწარმეტყუშლის წიგნი.
 33. ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდულთა.
 34. უსჯნდისოს მხილების წიგნი.
 35. ანდერძიერი წიგნი.
 36. არა-განკითხვის წიგნი.
 37. წიგნი მასწავლელისაგან მოსწავლისადმი.
 38. ღარკანელთა წერსეს სადმი. სიტყვს-გება—სარწმუნოებისა ჩუშნისა. სარჩელა.
 39. მემხოლოეთა წიგნი, რომელ არს ბერობისა დარიგება.
 40. მელქისადეკის მღუდელობის წიგნი.
 41. წირვის განმარტების წიგნი.
 42. მოძღვრისაგან სულიერ მოწაფის სარჩელა.
 43. წიგნი ოფლით ცხოვრებისა“, I r—II r.
- ბ. „მეფის იაკლის-ძე მირიან, იამბიკონი ლოცუამან ანა.— იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყუშლის...“ III r.
- გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.— დღეს აღმოსცენდა ძირთაგან კელაანთა...“ III r.
- დ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგანე.— ივერის ნორჩსა ვახსა კეთილისა...“ III V—IV r.

ვ. „მისვე ნათქვამი.—

იმღუღელ-მოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ...“ IVr

ვ. „პეტრე ლარაძისაგან თქმული.—

აღჰსრული მაღალს კათედრასა საქმედდელსა...“ IV v.

ზ. „სოლომონ რაზმაძისაგან თქმული.—

მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ენებათა მძღო, ეშმაკთ მთრგუნელო...“ IVv-Vr.

(ხელნაწერში მოთავსებული ლექსების სრული ტექსტი იხ. აქვე 254 ხელნაწერის აღწერილობაში შენ. 8).

შ. „წინასიტყუობა წიგნისა ამის წიგნის განმარტებისა მკითხულთა მიმართ. —ეს არს ვედრისა ჩემისა მოხსენება, რათამცა საწმენდლო შესამოსლებისა განმარტება დაიმარხოთ დიდებად ღთისა და სიტყუს-გებად სხუათა ქრისტიანეთა მიმართ...“ VIIIr—XI r.

2. „პინაქსი გინა სარჩევი“, 210—211 გვ.

3. ხელნაწერში ჩადებულია ერთი ფურცელი ზომით 13,6 × 11; მასზე დაწერილია ლექსი მხედრულით, 1834 წლის თარიღით. აკროსტიხი მიძღვნილია ს. ტაბიძის მიერ იოანე თარხანოვისადმი. v-ზე მიწერილია: „პროფ. გრიგოლ წერეთელმა იპოვა თავისი მამისარქივში და გადასცა გიორგი წერეთელს. ტფილისი, 1934. II. 26“. „ს. ტაბიძე.—იესოს მხსნელის დაუსაბამოს მამისა...“

ანდერძი: „ესე წიგნი დაეწერე, სიყუარულმან თქუშნან, მონოზონ ხეცესმან იონამ თქუშნ საყუარელთათჳს სულისა ჩემისაგან შეყუარებულთა სულიერთა მსახურთა საძღუმლოთა ძღუშნთა, რათამცა თქუშნითა ცხონებითა მეცა მაცხოვროს იესო, მაცხოვარმან ქრესტე უფალმან, თქუშნ-თანა ცათა შინა. თქუშნგან მოხსენებითა გლაზახისა იონა მონოზონისა დადებად ნაწილია ესე არს სურვილი ჰემი, წმიდანო მამანო და ძმანო და დედანო, მომხსენებელთა ჩემისა სახელისა მოგიხსენებთ მეუფე, ოდეს მოვიდეს სუფევითა. წელსა 1835-სა, სექტემბრის 16-სა პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა დაეწერე წიგნი ესე. უმალუქისა იმერეთისა დედოფლისა მარიამ კაცია დადიანის ასულისა ეკლესიისა მსახურებისასა, სულიერ მოწაფასა ჩემისასა. გვედრი მკითხულთაგან არა განკითხვასა, არამედ მოტეხვასა. თქუშნი სულიერი მსახური ი. მ. მ. ს.“ Xlr—Xlir.

(329)

334

დავით უძლეველი, თხზულებანი. XVIII

200 ფ.; 21 × 16; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისის პირველი ასოები მთავრულად; [XVIII ს.]; დაუწერელია: 1rv; 79v; 80—81rv; 160r—199v.

I. „დავით სიბრძნის მოყვარისა ახსნა პორფირის შეყვანო-ლებისადმი რვათა თავთა შერთვითა. განმზადებელთა ღვთითურთ წყება ცკოთ წინამდებარე აღნაქუსისა, ჩვეულებითა განმმარტებელთა მომთხრობელთა ძიება თავთა. რვა რიცხუ თავთა ვიძიოთ...“ 2r—79r.

2. „წიგნი საზღვართა დავითისა, უძლეველი ფილოსოფოსისა, რომელნი ერთგვის ეტრფიან სიტყვათა სიბრძნისათა და მის სიტყბოს გამო მხოლოდ მწვერვალთა თითისათა შეგებებევიან გემებად ყოველთა საცხოვრებელთა ამის სოფლისა ზრუნვათა...“ 82r—159v.

მინაწერები: ზემო ყდის v; ქვემო ყდის შიდა მარე და საცავი ფურცლის v.

(330)

335

ალაპიტე კონსტანტინეპოლელი, სამეფო ქარტა ანუ ტომარი. XVIII—XIX

76 გვ.; 21 × 16; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრული; [XVIII—XIX]; დაუწერელია: 61—76 გვ.

[ალაპიტე არქიდიაკონი, კონსტანტინეპოლელი]. „სამეფო ტომარი. უსამღუდელღესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუჴნსა იმპერატორსა იუსტინიანეს ალაპიტ უმცირეს დიაკონი კრძალუ[ლ]ებით შრომასა ამას უძღვნი. თავი ა. ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედ.— მყოფი უმალღესსა ღირსებასა შინა ჳ, იმპერატორო, უმალღეს ყოველთა ღირსებათა აღვიყვანა შენ ღმერთმან, რამეთუ მსგავსად თვისსა ჴეციერისა სამეფოსა გარწმუნა სკიპტრა ქუჴყნიერისა მფლობელობისა...“ 5—60 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: ა. გაიოსის მიმაოთვა ერეკლესადმი. „უმალღესსა და უდიდებულღესსა კეთილმსახურსა ჴელმწიფესა მეფესა ირაკლის...“ 1—2 გვ.

ბ. [მოწმობა წიგნისა ამის და აღმწერელისა მისისა სხუათა და სხუათაგან მწერალთა..] 3—5 გვ.

გ. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული ალაპიტის თავთა. გაიოს“ 60 გვ. მინაწერი: „1836-ს წელსა მორთმე[უ]ლიის ამა სასარგებლოსა წიგნსა თქუჴნდამი, დავით დადიანო, ძმაჲ თქუჴნი გრიგოლ პეტრებურლით“, (საცავი ფურცელი.)

(331)

337

მოთხრობა გამოცხადებისა ყოვლად წმინდისა ტიფინის მღთისმშობლისა. 1816

70 გვ.; 21 × 17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული სათაურები სინგურით; მთარგმნელი და დამწერი: ივან რომანისძე ბახლიძე (1 გვ.); 1816. I. 1 (1 გვ.); პეტრებურგი (1 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 2,70,71,72.

„მოთხრობა გამოცხადებისათვის სასწაულ-მოქმედისა ყოვლად წმინდისა მღთისმშობლისა ხატისათა წოდებულისა ტიხვინისად (!) სამზღუართა შინა დიდისა ნოვლოროდისა.— წელთა შექმნიდგან სოფლისათა ექუჴსი ათას შვიდას მოთხოცდაათერთმეტსა, დროსა კეთილმსახურისა მპყრობელობისა დიდისა თავადისა ღმირტი იოანნოვიჩისათა...“ 5—69 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: ა. „ლოცვა ყოვლად წმინდისა ტიფინის ღთისმშობლისა“, 3—4 გვ.

ბ. წინასიტყვაობა მთარგმნელისა: „უგანათლებულესო მეფის ძეო, ყოვლად უმოწყალესო ჴელმწიფეო! იმრთმელეთ მცირედი ღვაწლი ესე ჩემი, რომელიცა არს აღწერა გამოცხადებისა და სასწაულისა სხვათა და სხვათა ადგილსა შინა რუსეთისათა ყოვლად პატიოსნისა და ყოვლად დიდებულისა ტიფინის მღთისმშობლისა, ვინაჲდგან თქვენის უგანათლებულესობის შორის არს საღმრთო ტრფილგება. მეცა, უღირსმა, უმრწემესმა მონამა თქვენმა, ამის მიზეზის გამო ხელ-გპყავ რუსული-საგან ქართულსა ენასა ჴედა, რაოდენცა ძალმედვა გამოუცდელსა ესგუართა წერილ-“

თა შინა, გარდმოღებად წიგნაკისა ამის და მორთმევად უგანათლებულესობისადმი თქვენისად. მასთანავე უღრმესითა გულითა ბუნებრივითა მაქუს პატივი მოლოცვად ახლისა წლისა ამის, რათა მეოხებითა მისითა წინაშე მხოლოდშობილისა ძისა თვისისა, უფლისა ჩვენისა იესოს ქრისტესთა, თქვენის უსაყუარლესის ფამილიითურთ მრავალ წელ ბედნიერ და კეთილ შემთხუშულ. თქვენისა უგანათლებულესობისა ყოვლად უმარწემესი მონა და მოსამსახურე ივან რომანიჩი ბახლიძე. იანერის 1-სა დღესა, 1816 წელსა, ს[ანკტ]პეტერბურლსა შინა“, 1 გვ.

მიწაწერი: „ძმა უძღუნის გრიგოლ დავით დადიანს პეტრებურლით 1836-ს წელსა“, ზედა ყდის შიდა მხარე.

(332)

338

ჰომეროსი, ილიადა. 1836

206 ფ.; 19,5×11,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; სათაურებში მთავრული; მთარგმნელი და დამწერი: იესე გარსევანაშვილი (206v); 1836 წ. (206 v).

„ომიროსი, ილიადა. გალობა პირველი.—ჰგალობად ღთისაო, წარწყმედითსარე(!) ოისხუასა აქილესსა, ძისა პილეოსისსა, რომელმან შთასთხინა აქეველნი აღურიცხავთა უბედობებათა. მრავალთა ახოვანთა სულთა გმირთათა შთამკუშთებელმან ჯოჯოხეთად გუამნი მათნი ჰყუნა იავრად ძაღლთა და ფრთოსანთა...“ 7r—206r.

შენიშვნა: 1. ნაწარმოები შესდგება 4 ნაწილისაგან. I ნაწილში 6 გალობაა, —I—VI, II ნაწილში —VII—XII, მესამეში —XIII—XVIII, მეოთხეში —XIX—XXIV გალობანი. თვითოეულ გალობას წინ უძღვის მოკლე შინაარსი, ე. წ. „პაზრო“.

2. თვითოეულ ნაწილს წინ უძღვის თავფურცელი:

ა. „ომიროსისი ილიადა... ნაწილი პირველი. სანკტპეტერბურლი. სტამბასა საგანმგებოსა საეროასა განათლებისასა ჩღკვ“, 2r.

ბ. „ომიროსისი ილიადა, ნათარგმანები ბერძენთა ენით იოანეს მიერ მარტინოვისა. ნაწილი მეორე, სანკტპეტერბურლი. სტამბასა შინა საგანმგებოსა საეროასა განათლებისასა ჩყკბ-სა წელსა“, 52r.

გ. „ომიროსისა ილიადა, თარგმანებული ბერძენთა ენით იოანეს მიერ მარტინოვისა. ნაწილი მესამე. სანკტპეტერბურლი, სტამბასა შინა საგანმგებოსა საეროასა განათლებისასა ჩყკბ-სა“, 96v.

დ. „ომიროსისა ილიადა, ნათარგმანები ბერძულით ენით იოანეს მიერ მარტინოვისა. ნაწილი მეოთხე. სანკტპეტერბურლი, სტამბასა შინა... 1825-სა წელსა“, 151v.

3. ხელნაწერს წინ დართულია აქეს: „ომიროსისათჳს და მისთა ნაქმართა.—მამა ბერძულისა გალობისა. უსაჩინოესი ესე მემღერე...“ 2r—6v.

ანღერძი: „ფრიადითა ღუაწლისა დადებითა ვსთარგმნე კმად მოწყინებასა შინა ნამდვილი ესე უმიროს მაგალობელისა როსსთა ენით ჩუწნურსა ზედა მე, იესე გარსევანაშვილმან, ჩყლვ-სა წელსა. ახმარენ ღმერთმან ბედ-კეთილობასა შინა დ[ავით] დ[ადიანს]“, 206v.

ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა. XVIII

254 გვ. 21 X 16; ქალღი; მუყაოს ტყავგადაკრული ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.].

„ნეტარისა მამისა ჩუქნისა ნემესიოს ემეს[ი]ელ მთავარებისკოპოსისა. ბუნებისათვის კაცისა თავონად თქმულდ.—კაცისა სულსაგან გონიერისა და სხეულისა რჩეულად შემზადება და ესრეთ კეთილად, რომელ შეწყნარებულ იყო სხუშბრ უმჯობესად შექმნა მისი...“ 3—254 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ეს ნუსხა გამოყენებული აქვს (A ალიტერით) ისტორიკოს ს. გორგაძეს თავის გამოცემაში: „ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათვის კაცისა. ბერძნულითგან გადმოღებული იოვანე პეტრიწის მიერ. ქართული ტექსტი შეისწავლა, გამოსაცემად დაამზადა და ლექსიკონ-საძიებლები დაურთო ს. რ. გორგაძემ, ტფ. 1914 წ.“

2. ხელნაწერს წინ უძღვის ნაკლული შესავალი, გვ. 1—2.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს თაყაიშვილს (იხ. E. Такайшвили, Описание рукописей... ტ. I. 1902—1904 წ., გვ. 707—708).

მინაწერები: „ჰოი, საღმრთო ფილოსოფოსო იოვანე, მსურველსა შენის ქების ძნობისა, ვერ ძალ-მედვა პოვნა ქების ღირსთა ლექსებთა, თვნიერ შემდგომისა. ჰოი, განწაფულ ეფრემისა და არსენისაო, რავდენ თანამდებ ვართ ძენი მამულისა შენისანი შენდავე მომართ. ვსდუმ, ვინა დუმილი სათანადოებს, ოდეს საგანი ძალთა გამოთქმისათა დაუხვედების. მტირალი ჯკმოუქცევლად დანაკარგთა ამის წიგნის ბოლოთა და სხვათაცა დავით [დადიანი]“, (საცავ ფურცლის V).

კრებული. XVIII

XX ფ.; 192 გვ.; 20 X 14; ქალღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნაწილი ნაწერია მხედრულით, ნაწილი კი ნუსხურით (163—191 გვ.); [XVIII ს.]; დაუწერელია: ფფ. 1—XX; გვ. გვ. 28—32, 50, 96—162, 192.

1. „გან რჩევა და გამოცხადება, რომელთათვის ფილასოფოსნი შთამოვლენ ვმათა, და მხილება უთათა სევერიანთა, ესე იგი არს იაკოვიტთა სულთ-განმხრწნელისა წვალებისა.—ტრფიალთათვის და თანა-მბრძოლთა ქეშპარიტთა რწმენათასა საჭირო არს...“ 1—27 გვ.

2. ფილოსოფიური და ღვთისმეტყველებითი ტერმინების განმარტება, გამოკრებილი არისტოტელის, დამასკელის, გრიგოლ ღვთისმეტყველის და სხვათა თხზულებებიდან.—„ა. ანაგები არს ძნიად განსაგდებლობა და უმრავალკამიერესობა...“ 33—49 გვ.

3. ღვთაებისათვის—გრიგოლ ღვთისმეტყველის, ნექტარი კოსტანტინოპოლელის, ეფრემის, იოანე ოქროპირის თხზულებებიდან გამოკრებილი და დოღმატიკის სხოლოთაგან აღმოწერილი ადგილები.—„ღმერთი იყო მარადის, არს და იყოს...“ 51—95 გვ.

4. „გამოძიებაჲ სულისათჳს, შეკრებილი თჳთო-სახეთაგან სიტყჲთა და გულისწმის-ყოფითა წმიდათა მამათა მაქსიმე აღმსარებელისა და იოანე დამასკელისაჲ.—ვინათგან უკუშარსნი ყოველნი ანუ გრძნობითა იცნობებიან, ანუ გონებითა მისაწთომელ იქმნებიან..“ 163—191.

(335)

341

ამბროსი მედიოლანელი, თხზულებანი. 1810

52 ფ.; 20 × 16,5; ქალაღი, მუყაოს ყდა; მხედრული; მთარგმნელი და დამწერი იოანე ბაზლიძე (1r); 1810 წ. (1r); პეტერბურგი (1r).

1. [ამბროსი მედიოლანელი]. „უკანასკნელი განკითხვა.—მათ შორის, ვითა სხვანი რომელნიმე, ამაღლდებიან ქებითა და ბედნიერებითა დიდ-შემძლეთათა დიდებასა შინა მძლეველთა ცვლილებასა შინა კაცთასა...“ 5r—15r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული უკანასკნელისა განკითხვისა, ი[ოანე] ბ[აზლიძე]“, 15r.

2. [ამბროსი მედიოლანელი]. „დიდება მღვთისა.—ჰი, უზენაესო არსებაო, უმაღლესო მფლობელო სოფლისა და საუკუნოებისაო, შემოქმედო ყოველთაო...“ 15v—51v.

შენიშვნა: 1. ამბროსი მედიოლანელის „დიდება მღვთისა“ შედგება ორი ნაწილისაგან, პირველი ნაწილის ბოლოს მიწერილია; „დასასრული პირველისა ნაწილისა, ი[ოანე] ბ[აზლიძე]“, 40r.

მეორე ნაწილის ბოლოს მიწერილია: „დასასრული მეორისა ნაწილისა, ი[ოანე] ბ[აზლიძე]“, 51v.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „მოდვრება წმინდისა, და ღირსისა მამისა ჩუშნისა ეპისკოპოსის ამბროსის მედიოლანელი ააგან შეოხზული შევრდომილისათვის გემთმოყვარებასა შინა ქალწულისა რუსულსა ენასა ზედა, ხოლო რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებული პერვოდჩიკის(!) იოანეს ბაზლიძეს მიერ სამეფოსა ქალაქსა შინა ს. პ. რბურხსა, წელსა ათას რვას ათსა, თვესა ივნისსა, 1810—год“, 1r.

ბ. „უგანათლებულესო მეფის ძეო, ყოვლად უმოწყალესო კელმწიფეო, წიგნი ესე შეთხზული წმინდის და ღირსი მამისა ჩუშნისა ეპისკოპოსი ამბროსის მედიოლანელი მიერ, რომელიცა ათას რვას ათსა წელსა შინა თქვენ მიერ შთანერგოლის ჩემ შორის ნიჭიერებითა რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა რაოდენცა ძალ-მედვა გარდმოვიღე, და აწ უმორჩილესად უძღვნი უგანათლებულესობასა თქვენსა. უკეთუ სათნოს იწნთ და ღირს ჰყოფთცა კეთილ მიმგაველობისა თქვენისასა მპყრობელი თვის შორის უკანასკნელის განკითხვისა, დიდებისა მღვთისა და მცნებისა და მოძღვრებისა შეცდომილის ქალწულსა შემწირველისა თვისა თვისისა უფლისადმი.—უკანასკნელი განკითხვისა.“

მიხედვ, კაცო, მას, ვინცა ჰყო ესე ქვემო თქმულები.
 მისგან არს შენი განკითხვა, რაცა არს შენგან ქმნულები,
 ეძრწოდენ იმა საშინელს, არ გახდენ შენადრწუნები
 და ბოლო ინანო, რა გეცეს, იქ არ გზედეს სინანულები.
 მოგცა, კაცო, შენ უფლობა ყოვლისავე გა-ცა-რჩევის,
 როდეს შესცდი, სიკვდილსა ჰხვდი, ჟამი შეგხუდა გარდარევის,
 აწ სარგე გიცს ადამ მამის, გაფრთხილება გმართებს ამის,
 და ვინც არ ხედავთ, ხსოვნა რად გაქუსთ, უბედურ ხართ ვამ ვამის.
 ოდეს დასრულდეს ქვეყანა, სოფელი მისი არები,
 ზღვანი ყოველნი მთებითა და სრული მცირეც გორები,
 კაცო, ხომ იცი იქმნება საქმენი შესაზარები.
 და ერიდებოდენ ცოდვასა, არ იქმნენ გარე განძები.
 მუნვე დაჯდეს განკითხვად, მართალ-ცოდვილის მსჯელია,
 საშინელ შესახედავი, ნუ ჰგონებთ—არსო წრფელია,
 აქ არსად გიჩნის ცოდვანი, თან გაქუნდესთ შენაზელია.
 და როს განგვიკითხოსთ ცოდვილნი, გესმასთ ხმა საშინელია.
 განიცადო ღმერთი დიდი, საშინელად მომავალი,
 ანგელთ დასსა დაეფაროს ცის სიმგრგვლე, მიღნი ველი,
 ზღვანი, წყალნი სრულად განჭრეს და გამოჩნდეს მაშინ ხმელი,
 და წინაპარნი გარდაცვლილნი ახალნიცა იქმნენ მღვლეი.
 დიდება შენდა, მეუფევე, ღმერთო სამებად ქებულთა,
 უფალო ძალთა მთავარო, ჩვენთვის ჯვარხედან ვენებულთა,
 ნუ დამსჯი ცოდვილს, იესო, ოდეს განკითხვად მოსრულთა
 და ვით ადამ იხსენ წყევისგან, მეც მიხსენ განდიდებულთა.
 „დიდებისათვის მღთისა.—
 ეპა, ყოველთა მოძრავთა, ბრძენთა და ანუ მწირებნთა,
 დამეიწყებულთა მბადთაო, სიბილწისადმი მზირებნთა,
 უარმყოფელთა თავადის, ცოდვითა შემაწიკვლებნთა
 და ამა მიდრეკით მომდურად უფლისა შეპაძრწუნებნთა.
 მიხედეთ ცისა სფერასა, კარავსა გარდათხმულსა და,
 ზღვასა მას უკიანესა, ქვეყნის გარშემოსხმულსა და,
 ღამეთა ბნელთა მნათებელთა, მეუფისაგან ქმნულსა და
 და ზღვისა ქვიშათა უამრეს, ვარსკულაგად სახელხმულსა და.
 ამისა შემქმნელს ზელოვანს, მამასა მამათ-მთავარსა,
 სხვათა ვინ აღსწერს ურიცხვთა ქვემძრომ ოთხფერხთა მფარავსა,
 მისგან შექმნულთა მხეცთა და მნახველთა შემაზარავსა
 და ანგარიშ მიუწოდებულთა დას ანგელთ დასთა მკრძალავსა.
 მას მონებენ ანგელთსანი და სერაბინ მრავალთვალნი,
 საყდარნი და უფლებანი, ცის სამყაროს ყოველნი ძალნი,
 ექუს-ექუს ფრთენი სერაფიმნი, ქებად მღვთისად დაუმცხრალნი,
 და დას-დასებად, ბევრის-ბევრად, ღვთის ბრძანების მსმენი მალნი“; 2r—3r.
 ჟა ლ წ უ ლ ე ბ ი ს ა თ ე ი ს . —
 პირველ დედა მონაზონთა სახედ იქმნა ვინმე თქმული.
 მღვთისა სათნო, მლოცველ ყოვლდღე, სასწაულით მრავალქმნული,
 სნეულთ მკურნალ, ცოდვილთ დამხსნელ, მარხულება აქუნდა სრული
 და ეშმაკეულთ განმკურნებელ, ღვთის ვედრებით განხსნის კრული.
 მიემსგავსა დედასა მას, მონაზონად შედგა დედა.
 მას სურვილი მონაზონის ედებოდა გულსა ზედა,
 ეძიებდა გულსმოდგინედ, ვინ იქმესო ჩემი მწე და
 და იპოვა და აღისრულა, გაცაბრწყინდა ვითა მზე და.
 უყვარდა პირველ მამა, დაუსაბამო ღმერთი და
 მამა, ძე, სული წმინდა და, სამება სულად ერთი და,
 იესო ქრისტე მეუფე, მოსრული სოფლად ერთი და,
 და შობილი ბეთლემს ქვაბშიგან ქალწულის მიერ ერთი და.

იყო უდაბნოს, იღვწოდა, ვითა მონაზონთ წესია, ღამე ლოცვისთვის თავს ედგა სამთელი, აბედ-კვესია, განდიდდა მონაზონობით, ამაღლდა ხორცით ზესია და ეძებდა, ჰპოვა სურვილი, დაჰკარგა ბოლოს ესია. მას მონაზონად ქცეულსა შეუჩინდენ სულთა მტერები, დღე ყოველფერსა მომთხრობნი, უვლიდენ, ვითა შმაგები, უკუნ უქცივეს გონება, მონაზონობაზედ შორები ლა ნანვა ჰქმნა ცქემის კურთხვისა, იქმნა ეშმაკად ნაგები. უარპყოფდა უდაბნოელთ, მონასტრისა ყოვლთა კრებულს, განიხენდა წმინდობის წილ ტარტაროზის ცეცხლსა გზებულს, გააძებნა მას მონაზონს, სიწმინდითა პირველ ქებულს, და სიბოროტით გლახ შემცდარსა, აწ ლირწება გულსა დებულს,“ 3rv.

„განათლებული მეფის ძეგ, იო ა ნ ე დ სახელ დებულთ, მომჭირნო ხალბთა შენათთვის, თვითვე სიბრძნითა ქებულთ, მათთვის ჰსწავლისა წერილთა საძებრად განმზადებულთ, და თქვენ მხნეთ, გულად ჯობარდო, ქართველთა შეყვარებულთ. მე მესმნეს, თქვენსა მონასა, რადენ გზის სხვათა თქმულია: წიგნსა იკრებსო ხალბთათვის, განაბრძნოს ქართლი სრულია, თვითცა დასთხზაო მრავალი წიგნები, ბრძნულთა თხზულია, და მეცა ეიპოვნე და ეთარგმნე, აწ გიქმნა შეწირულია. რუსულის ენით ნაწერი, აწ ქართულად ვპყოფ ნაწერსა, ძღვითისა დიდება სრული და, და მონაზონთა სახესა, მოწთომას სიწმინდეს ზედა, შეცდომას ეშმაკთ მახესა და დიდებით მოსელას მეუფის განკითხვად სოფლის ახესა. გიძღვნი წიგნსა ჩემს ნაშრომსა, ნუთუ გული თქვენნი აროს. გულმან ბრძენმან არ უარპყოს, მეცა რისხვით არ შემზხაროს. შეიწიროთ ჩემ მიერად, გვეედრები, ჳელმან მფაროს, და მწყალობდეთ და მპატრონობდეთ, სიკვდილადმდე თქვენდა მაროს. მე შეილი ქართველთ მიწისა, აზნაურთ გვარად ძველია; მუნდგან თქვენდა მოსრული, სისწოაფით ვიყავ მველია. თქვენისა სამსახურისთვის ყოვლ დღე ვარ მომსწრაფელია და ი ვ ა ნ რ ო მ ა ნ ი ჩ ბ ა ზ ლ ი ძ ე თავითურთ შეწირულია“, 4r

გ. „სიებბო ყოვლად უმოწყალებსო ჳელმწიფეთ და პატრონო! უკეთუ სათნო იყოფვის კეთილ-მიმთვალელობისა თქვენის უგანათლებულსობისა მცირედი ღვაწლი ესე ჩემი, მაშინ უფროს დამადრგენს განდვიძებულ-ყოფად, ვიდრე უკანასკნელ აღმოფ-შეინვადმდე ერთგულ მორჩილებასა შინა მითვე ტრფიალებითა, ვითარითაცა ვგი-ებდი და ვგიბცა აწ უპატივემულესისადმი გვამისა თქვენისა, ყოვლად უმოწყალებ-სო ჳელმწიფეთ, თქვენისა უგანათლებულსობისა მარად უმრწემე ი მორჩილი მონა და მოსამსახურე ი ვ ა ნ რ ო მ ა ნ ი ჩ ბ ა ზ ლ ი ძ ე. ჩემს-სა წელსა, მარტის ა-სა რიცხსა, ს. პ. ბ უ ხ ს ა შინა“, 4v.

3. ტექსტს ერთვის „ზანდუკი“, 52r.

მინაწერი; „ძმა გ რ ი გ ო ლ უ ძ ღ ე ნ ის და ვ ი თ და დ ი ა ნ ს პ ე ტ რ ე ბ უ რ - ლ ი თ 1836-ს წელსა“, ზემო საც. ფურც.

(336)

342

კრებული. 1773

325 გვ.; 20 X 15; ქალაღი (დაზიანებულია 1—4 გვ.); ხის ტყავადაკრული მუ-ყაოს ყდა; მხედრული, სათაჰრები სინგურიით; გადამწერი ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ (157 გვ.); 1773 წ. (157 გვ.).

1. „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებულ შემდგომად წელიწადისა ცხრისა თქმისა ამისისა. ქ. აწ წიგნსა ამას სწოდებდეს სარკე თქმულთა.—

ვით კელ-ვყო აღძრვად სიტყვათა ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობით. ვერცა ღრმად გამომეტყველმან, რიტორებრ ენა მრავლობით...“ 1—144 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „ქ. აქ განსრულდა ბაასი დღისა და ღამისა. სამღთო და საერო ყოვლიფერი განსრულდა მარტს კწ ნიკ[ოლო]-ხისგან“, 144 გვ.

2. ხელნაწერი B ლიტერით გამოყენებულია თეიმურაზ მეორის თხზულებათა სრული კრებულის განოცემისას (იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, გ. ჯავახიას რედაქციით. თბილისი, 1939 გვ.).

2. „ქ. რომელ არს ანი—ჭი—მისდამი ქება ამიცანად თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფისა თეიმურაზისაგან.—

არის რამ უცხოთ საცნობელ, გამოუთარგმანებელ ენათა, არა არსისაგან მოძრავად მომცემი აღმაფრენათა...“ 145—151 გვ.

3. „ქ. ანბანთქება ამიცანად ნათქვამი მეფისა მისივე თეიმურაზისა.—

აღვძრათ სიტყვა საცნობელი, არცა ძნიად გამოჩნდების, აწ უძრახთო პირმეტყველთა, უტყვისაგან. რათ ტყუედების...“ 151—157 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: ა. „აღესრულა ცხებულის მეფის თეიმურაზის ნათქვამი. დღისა და ღამის ნათქვამი და ანბანთქება აღვწერე მე, ცოდვილმან მღვდელ ნიკოლოზ ჩაჩიკასშვილმა. ვინც იხილოთ და იკითხოთ, შენდობით მომხსენებდით. გასრულდა მარტს ლ. ქ[არონი]კ[ონ]ს უაა“.

ბ. „ქა მოყვება დიდის მეფის თეიმურაზის ნათქვამს ანბავსა შემოდგომის-გაზაფხულის, ვარდ-ბულბულის, ფარვანასი“, 157 გვ.

4. თეიმურაზ I, „ანბანთქება ნათქვამი დიდის თეიმურაზ შ[ე]ფისა.—ადამ ვახსენოთ პირველად, თვით ღმერთმან შექმნა რომელი, აბელ და სეით მოყვისითურთ მათასა წმინდასა მღვდომელი...“ 158—164 გვ.

5. [თეიმურაზ I], „მეორე ანბანთქება, თქმული მისივე მეფისა.—აღახვენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამეხით ქებულო, აერთა ზედა საყდართა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 164—170 გვ.

6. [თეიმურაზ I], „მესამე ანბანთქება, ნათქვამი მისივე მეფისა.—აღმართა მხსნელმან ჯვარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალსა, აღმოსავლეთით მისცა მამული, პირველ მუნითგან გამოჩაძვალსა...“ 170—176 გვ.

7. „ესეც კრების ანბავი, ნათქვამი მისივე მეფისა თეიმურაზისა.—აღვალო პირი, სიბრძნე და ძვირი, ზემთა ძალისა ჩემისა მზობად...“ 176—181 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერი B¹ ლიტერით აღნიშნულია თეიმურაზ პირველის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემაში (იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული. ალ. ბარამიძის და გ. ჯავახიას რედაქციით. ტყ., 1934.).

8. „ანბანთქება მეფის არჩილის შიერ თქმული.—
ასულ ასულა, მკვრეტნი დასულა ესე ვინა(ა) ჩემი ასულა?
ბროლ-მინა რევით, მზისა მორევით, თვალნი მორევით მელნისა
სულა...“ 181—183 გვ.
9. „ქ. ანბანთქება მეფის ვახტანგისაგან ნათქვამი.—
ასრე არის აგებული, ამგებელსა აქ აქებდეს.
ამკობდეს და აღიდებდეს, ამისთვისე აქა ქებდეს...“ 183—189 გვ.
10. „ქ. ანბანთქება მეფის არჩილის ნაბძანები.—
არ ადვილია აღკრძალვა ამოებისა ამოსა,
არ ასავდებლად აღმოვთქვი, ამოვიმოწმებ ამოსა...“ 189—195 გვ.
11. „კიდევ სხვა ანბანთქება ორბელიანის ვახტანგისგან თქმული.—
აჰა, ანბანთ აღვამალლოთ აწ აღვისა აღნაგობა,
ბეწვ-ბნელობა, ბედ-ბადრობა, ბაგეების ბალახობა...“ 195—196 გვ.
12. [ვახტანგ ორბელიანი], „ესგც სხვა ანბანთქება, ნათქვამი
მათისავე.—
ან ამას გეტყვი, ბანბა მიკბილე, გან გამითავე, დონ დანაპირი...“
196—197 გვ.
13. „გაზათხულ-შემოდგომის ქება მეფის პატრონის თეიმურაზის თქმული.—
ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი,
ქვე - კაცნი სამოელისგან, სამოთხით გამოიქებულნი...“ 197—210 გვ.
14. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი, გაწყობილი მსმენელთათვის სასიამოვნო. ვარდ-ბუღბუღის გაბჭობა. ნათქვამი ღვთივ გვირგვინოსანი მეფის პატრონის თეიმურაზისა, სუფევითმც ყოს უფალმან საუკუნიტგან უკუნისამდე, ამინ.—
ჴე, არისისა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლიფერი:
ცა, ქვეყანა; ზღვა და ჴმელი, დარი მზისა მონაფერი...“ 210—233. გვ.
15. „შამი-ფარვანას წიგნი, თქმული მეფის პატრონის თეიმურაზისა.—
ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იღუმალთ დაუფარო,
ვის სერაბინნი ვერ გხედვენ, პირსა ფთა მოუფარო...“ 233—244. გვ.
16. „წიგნი მაჯამა მეფის პატრონის თეიმურაზისაგან თქმული.—
კვლავც მითქვამს: სიტყვა უქმისა პატიჴმან შამაშინაო,
ყოველნი გავლით სოფელსა, არვინ დავრჩებით შინაო...“ 244—252 გვ.
17. „ლექსი მუნასიბი და სათარგმანებელი და ქება და მკობა კვლამწიფის მეფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტანდარეჯნისა, ნათქვამი ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის თეიმურაზისაგან. სუფევითმცა ყოს უფალმან ამინ.—
რადგან არ ვსცხრები ქებასა, ვგონივართ ამათ მისანი,
აწ ჩემთა გულთა ლახვარი სათი მაქვს სათათ მისანი...“ 252—257
18. „წიგნი და წამება პატრონისა თეიმურაზის დედისა. წამება, თქმული მეფისაგანვე. სუფევითმცა არის ხსენება მისი.—
ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,
ზე ამართულთა ყოველთა დამცემო, გარდამაქცეო...“ 257—274 გვ.

შენიშვნა: „ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა წამება ქეთევან დედოფლისა ხელითა ნიკოლოზ მღდლისათა“, 274 გვ.

18. „ქ. თავი დასაწყისი უსჯულოს მოამადისა და ქრისტიანთ გაბაას-სებისა ლექსად ნათქვამი შემოქმედლის იაკობისგან ბრძანებითა მეფის ჭიორგისათა, ძისა მეფის შანაოზისათა.—

სოლომონ თქვა: სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღმრთისა, სამგვამოვნის ღვთაებისა, შემოქმედის მის ერთისა...“ 274—325 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „განსრულდა ბაასი თათართა იელის ვ, ქკს უა“, 325 გვ.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. E. Такайшвили, Описание рукописей...“ ტ. II, გვ. 185—189).

მინაწერები: 1. „ღმერთო, შემიწყალე მე ცოდვილი. იესო, ძეო ღვთისაო, შენ დამიფარე და დამიცვე მე“, 324 გვ.

2. „ქ. ეს წიგნი ბატონიანი ბატონის დედოფლის ნინოს ნამზითვია. ღმერთმან სიტყვებშიდ მოახზაროს. ამინ და კირიელისონ“, 323 გვ.

(337)

343

შეყუანილება მითოლოლიად. 1833

111 ფ.; 17 × 10,7; ქალაღი, მუყაოს ყდა (ამოხეული აქვს სატიტულო ფურცელი); მხედრული; 1833 წ. (1r); დაუწერელია; ფ.ფ. 110—111.

„შეყუანილება მითოლოლიად.—რაჲ არს მითოლოლია? მითოლოლია არს ჰსწავლა ანუ განმარტება ზღაპარ-სიტყუაობისა...“ 2r—209v.

შენიშვნა: ხელნაწერის შესახებ 1r-ზე მიწერილია შემდეგი:

„ჩუღ-სა წელს მე ვათარგმნინე ჩვენსა ზედა ბუნებითსა ენასა მიჭოლოლია ესე წელსა ჩემის შობიდან მეოცესა. სამეგრელოჲს სამთავროჲსა მემკვიდრე და ვით და დიანი პირველი.“

მინაწერები: 1. „ღღეს მუუჟე ქრისტე დახსნის მრავალ ღვთაებასა საცინელთა ღმერთთათა. კნიახ გრიგოლ წერეთელი,“ 1v.

2. „მრავალღმერთობა და-ცა-ხსნა მაცხოვარმან, ბილწომოსავობა გარდასცვალა წმინდათად, ვითა უგბილთა ჩვენთა გულთა ეოცნა და წარწმედელნი წყვიდალსა სიღრმესა სისხლით გვისხნა ჩვენ ამა საცთურისაგან“, (ქვემო ყდის შიდა მხარე).

3. „მანოელ ჩარკვიანი ვინ არი, არ ვიცი“, (ზემო ყდის შიდა მხარე).

(338)

344

იოანე სინელი, კლემაქსი. XVIII

470 გვ.; 21 × 16,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; თანაკლუ-ლი; ნუსხური, სათაურები სინგური; [XVIII ს.]; აქვს კვირინიანი 17 გვ.

[იოანე სინელი, კლემაქსი]. „სიტყუაჲ მოღვაწებითი ამბა იოანნი წინამძღვრისა სინას შინათა მონაზონთასაჲ. ა. მ. გ.—სახიერისა და ზესთსახიერისა და ყოვლად სახიერისა ღმრთისაჲ ჩუენისა და მეფისა...“ 12—433 გვ.

შენიშვნა: 1. კლემაქს წინ უძღვის:

ა. „განმსჯელობითისათვის, როპელსა შინა ჰპოვო სიმდიდრე კეთილთა...“ 1 გვ.

ბ. „დანიელ მონაზონისა რაითელისა. ცხოვრებისა უფლისაჲ იოანისა სხოლასტიკოსისა...“ 1 გვ.

გ. „ცხოვრება შემკუთელებითი ამა იოანნი წინამძღვრისა წმიდისა მთისა სინასაჲ, ზედწოდებით სხოლასტიკოსისა(!), წმიდათა შორისისაჲ კემზარიტად. მ.გ.—ვიდრემე თუ რომელი იყო მომღებელი მხნისაჲ ამის და აღმზრდელი პირველი...“ 1—3 გვ.

დ. „ეპისტოლე ამა იოანნი წინამძღვრისა რაითისა იოანის მიმართ ღირს საკვრეელისა სინისა მთისა წინამძღვრისა.—ხესთ-უმახვლესისა და ანგელოზთა სწორისა მამასა მამათასა და მოძღვარსა ზესთა...“ 3—12 გვ.

2. კლემაქს ერთვის: იოანე სინელის „მისე მწყემსისა მიმართ“ 434—469. გვ.

მინაწერი: 1. „ეფრემ მცირისა თარგმნისა ნათარგმანებად ვგონებ, შემდგომად წარკითხვსა დიონისის ლუთისმეტყულებისა. დავით დადიანი“ (საც. ფურც).

2. „ემოქენობ მოტყუებას, ზი, სამღრთოვ ფილოსოფოსო იოვანე ამაღ, რომ ნაშრომი შენი სხვათა ნათარგმანებად ვგონებ, მაგრა მიზეზ ამისცა იქ შენ, შენ, ჰოი, ყოვლად ბრძენო, ვინათგან ესრედ ენა-მხედ აღზარდე ეფრემ მცირე, რომელ ნამდულ საგულეველ იყო ჩემ მიერ ესე, ვითა ზემო ვსთქუე, შემდგომად წარკითხვსა დიონისის ლუთისმეტყუელებისა. აქა შესაბამ არს თქმად ძველი იგი მოთხრობა: ხე ნაყოფთაგან საცნაურ არს. დავით დადიანი“ (საც. ფურცლის v).

339)

345

იოანე ოქროპირი, მარგალიტი. XVIII

134 გვ.: ქალაღი; ხის ქალღდგადაქრული ყდა; ნუსხური; სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია: ფ.ფ. 1-VI; გვ. 135—145.

[იოანე ოქროპირი, მარგალიტი]. „ამას წიგნსა ეწოდების მარგალიტი, რომელ არს შეკრებული მძივთაგან თქმულთა ოქროპირისათა. თავი პირველი. მოთმინებისათვის.—დიდ არს, საყვარელნო, მოთმინებისა მადლი და სულგრძელებისა...“ 1—133 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგენილობით მისდევს ხელნაწერ S 94-ს.

2. იოანე ოქროპირის „მარგალიტის“ მთარგმნელი ექვთიმე ათონელი უნდა იყოს (იხ. კვეციძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია ტ. I², 1941 წ., 632 გვ.).

(340)

346

ანტონი I, წყობილსიტყვაობა. XVIII

236 გვ.; 17 × 11,5; ქალაღი; ტყავადაქრული ხის ტვიფრული ყდა; ნუსხური; სათაურები და სტროფების დასაწყისი ასოები მთავრულად, სინგურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 9, 10, 23. 24.

«ანტონი I, წყობილსიტყუაობა.» «წიგნი წყობილსიტყუაობა. ნაწილი პირველი, თჳს ღისმეტყულებისა სამობისა და ერთობისა. თავი ა.—

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო, კეთილ,

ზესთ-ნათლოვანი, ერთობა სამ-პირებით...“ 25—233 გვ.

შენიშვნა: 1. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია: 652, 653 და 659 სტროფები (შდრ. წყობილსიტყვაობა, 1853 წ.). გადაადგილებულია 475 და 483 სტროფები. სტროფების დანომრების გამოარებულია ხელნაწერში 825 ნომერი.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებულად ცხოველსყოფელისა თანა-არსისა და განწყოფელისა სამებისა: მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ან ტონისგან, არხიებისკოპოსისა ყოვლისა ზემოისა საქართუშლოისა, დავითიან-ბაგრატივანისა კმნილი, ანუ თქმული წიგნი წყობილსიტყუაობა, ესე იგი განზომილ-სიტყუაობა ბრძენთათჳს კეთილ შესაქცევი დროსა ყოვლად ბრწყინულისა უკეთილმსახურესისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოვლისა ზემოისა საქართუშლოისა, ხოლო მამათმთავრობისა თჳსისასა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7276. ჯორციელით შობითგან სიტყუსა ღისა 1768, თთუშსა მეოთხესა, რიცხუსა 20“, 1 გვ.

ბ. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთთავოვანთა სტიხთა ანუ შაირთა, კმნილი გაიოსისა მიერ არხიდაიონისა.—

1. წინსიტყუაობით შეყუანილებათა რა ვაწინმდებარებთ ანტონი ყოვლად ბრძნისთა შეშნიერ თქმათა, სტიხთა წყობილსიტყუათა...“ 3—8 გვ.

გ. „ბინაქსი წყობილსიტყუაობისა“, 11—22 გვ.

3. ხელნაწერს ეროვის: ა. „კმნილი მცირისა ტრიფილესაგან დიაკონ მონაზონისა.—

ეს წყობილსიტყუა განკარგულ-კმნილ, თხზული ლექსულ, არს ანტონისგან ყოვლად ბრძნის, ბრძენ უბრძნის...“ 235 გვ.

ბ. „თჳს სახელწოდებისა მისის უწმიდესობისა.—

დღე ესე მსგავს არს დღისა მეგრასისა,

ჩუშნთჳს ანტონი ახალ მეტაფისიკოს

მუნ ზეცის მეტყუშლ ჰყუნა სულმან მოციქულნი...“ 236 გვ.

მინაწერი: „ანტონი, ყოვლად ბრძენო ფილოსოფოსო, ესე წიგნი მაქვს სახსოვრად შენდა, რომელსა მიყვარს ენამზეობა შენი და ლექსთმეკობილობა მშვენნი. შენი მეუფების მონა ნიკოლაჲ დადიანოვი“ (საც. ფურც. r).

(341)

347

მიხითარ სევასტიელი, რიტორიკა. XVIII

VII ფ. X 274 გვ.; 17 X 11; ქალაღი, ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა მხედრული; სათაურები მთავრულით: [XVIII ს.]; აქვს ჭვირნიშანი: 97 გვ.; დაუწერელია: VIIrv.; გვ. გვ. 262, 268, 271—274.

„თჳს ხელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამკვერმეთქუაოჲსა). წიგნი ა. თჳს საზღურისა სამკვერმეთქუაოჲსა და წულალებისა ნაწილთა მისთასა. თავი ა.—მკვერმეთქუაობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჯელოვნება საკეთილმეთქუო, ითქმის ჯელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჯელოვნებათა.“ 1—261 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. თავფურცელი., lr (ტექსტი იხ. S—48 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნაში).

ბ. „წინასიტყვაობა-ეპისტოლე, მიწერილი ანტონის მიერ არხიებისკოპოსისა...“ lr—Vlr (წინასიტყვაობის ტექსტი იხ. H კოლმეციის ხელნაწერთა აღწერილობის I ტომში, გვ. 183—184).

2. ხელნაწერს დართული აქვს: „ბინაქს-იტყუაობა სარიტოროჲსა ჯელოვნებისა (ესე იგი სამკვერმეთქუაობა),“ 263—267 გვ.

მინაწერი: 1. „ესენი არიან საღმთონი იგი მამანი მეთარგმანენი ქართველთანი, რომელთა სახელნი მოიხსენებინან აქა: იოანე გრძელის ძე, წაიოანე, მამა ყუთისისი, წაევეთისი, წაჯარსენი—ნინოწმიდელი ეპისკოპოსი, ღირსი იოანე სახულელი, რომელსა ზედწოდებულ ჰყოფენ ოქროპირად, ნეტარი გრიგორი, რომელი ზედწოდებულ იყო აბრაამ ახლად, ზაქარია მარდატის(!) ძე, არსენი, მაგრა ესე არა იყალთოელი, არცა კათოლიკოს, არამედ სხვა გიორგი შეყენებული. ილარიონ დიდი თულაელი(!). მოძღვარი გიორგი მთაწმიდელი, წაგორგი მთაწმიდელი, იოანე პატრიკად ნამყოი, სტეფანე გიორგი ოლთისელი, ვასილი ვაგრატის ძე(!) სახულელი, და ესე საგონებელ მიხნს ძედ მეფისად. იოანე საღმთო ფილასოფოსი, რომელსა ჩვეულ ვართ ზედწოდებასა პეტრიწად, ნეტარი ეფრემ მცირე, თეოფილე, ღირსი არსენი იყალთოელი, იოანე ტაიჭის(!) ძე და სხვანი მრავალნი“ 270 გვ.

2. „გორდნი, 1845, აგსტოს ე-ს. ეს რიტორიკა ვინც კარგათ ისწავლის, მისია. [ღვთი] დადიანი“ (ზემო ყდის შიდა მხარე).

(342)

348

კრებული. XVIII—XIX

326 გვ.: 17,5 X 11: ქაღალდი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; გადამწერი: ზაქარია (325 გვ.); [XVIII—XIX]: აქვს ბოლოსამკაულები: გვ. გვ. 120, 199, 207, 213. დაუწერელია: გვ. გვ. 249, 250, 326.

1. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ღუთისმეტყულისა, მუტლები იამბიკო სასწავლოსა წილ წარმართთსა, რომლისაგან განაყენნა ქრისტიანენი ივლიანე განდგომილმან. ზედაწარწერილი თუთ მისივე.—

გრიგორის ვარ მეტკვილთ ნამუშავეი.

ოთხმუტლედისა ჰინდურისა დამტულ ვარ...“ 1—29 გვ.

2. „გრიგორის შრომა ვარ ოთხმუტლის დამტველი

სიბრძნის. სასწავლანდ სწავლათა სულიერთა...“ 30—63 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „შეწეენითა ღისათა დასასრული ოთხმუტლთა ღისმეტყულისათა, ხოლო არს ფრიად სარგებლოანი თარგმანება სწავლიანითა ოთხმუტლთა ღეთისმეტყულისათა ნიკიტა პაფლადონელისა“, 64 გვ.

2. იამბიკოს დართული აქვს თარგმანება ნიკიტა პაფლადონელისა (შდრ. კ. კეკელიძე, „უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში“, ეტიუდები, V, 1957 წ., გვ. 33).

3. [გრიგოლ ღუთისმეტყველი, იამბიკო]: „ესენი ითქუნეს მაშინ, რაჟამს უკანასკნელთა ფშინვილა.—

ანგელოსთ მნათონ უწდომოს მომგრგუალებისა...“ 65 გვ.

4. [გრიგოლ ღუთისმეტყველი], „ფილოსოფოსთათს. უკეთუ ეშუმან მკედმან ბოროტყოფისა... ყოველნივე შუშანი დედაზარღლებრისა ცხოურებისანი.—

26. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1

თქუნა ვინმე ესე ოქროსა მოყუარემან:

მინავს წუშთი სჯსა, ვიდრე ჭური სიბრძნეთა...“ 65—68 გვ.

5. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ბოროტისა მიმართ.—
მოხუშდ, ბოროტო, არამედ დაეყენე.
კუამლად გიხილე და ვიგრძენ ცეცხლისაცა...“ 68—71 გვ.
6. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „თავისა მიმართ თვისისა და მო-
შურნეთაცა.—
აქუს რამე ლალთა ჩუენდა აწ განცხრომასა,
იამბიკოთათ სხუა საზომი იშუშბის...“ 71—75 გვ.
7. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ლოცუა ცისკრისა.—
ლოცუათა მიგცემ ღმერთსა ჩემსა მარჯუშთა...“ 75—77 გვ.
8. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღვთისმეტყვე-
ლისა საზღუარნი ზრქელ-კერძო[ო]ბითნი. იამბიკონი.—
ღმერთი არს არსება პირველი კეთილი,
სოფელი, შეკურა ხილულთა გონიერთა...“ 77—92 გვ.
- შენიშვნა: იამბიკოს დასაწყისში შემდეგი მინაწერია: „ეს იამბიკონი სწორე მარ-
ცულედი არ არის, რადგან ღედანში ასე იყო, ამისთვის მე არ გამოვევალე, რათა
ჯანრის სისტემა არ შეშლილიყო, # მსმენლო! ზაქარია“.
9. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „სწავლანი.—
მაგინებელ არს სიმაძღრე, #, რჩეულნო,
ხოლო მე მნებაგს შენდა ქონება საქმედ...“ 92—98 გვ.
10. „იამბიკონი წმიდათა მოციქულთანი, აღსრულებსათვს, თქმული
იოანე მონაზონისა.—
ჯუარს აცუამს პეტრეს თავდაღმართად ნერონ,
არ მკუდარი ჰსცოცხლებს მომკუდარი იოანე...“ 99—101 გვ.
11. „თარგმანება წმიდათა მოციქულთა სახელთა.—პეტრე განმქსნე-
ლად ანუ მცნობელად მსმელად...“ 101—102 გვ.
12. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „მრავლისმეტყუშლები-
სათვს და ღუმილისა, ია.—
ღუმილს(!)-მეყუარი მიეახლების ღმერთსა...“ 102—103 გვ.
13. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ტყუილისათვს, იბ.—
არ უწყის ჩჩლმან ტყუილი, არცა სულმან...“ 103 გვ.
14. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ყოვლად განთქმულისათვს და
დედოფლის ბოროტისა მუცლისა.—
ნაყროვნება არს ნოვაგობათ შემოქმედ...—103—104 გვ.
15. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „უგრწენელისათვს. გან-
ჯრწნადთა შორის შრომათაგან და ოფლთა სიწმიდისათვს და მრავალცნო-
ბობისა.—
ვიეთმე ჰნატრეს ბუნებით საქურისთა...“ 104—106 გვ.
16. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ცუდ დიდებისათვს, კბ.—
ნუ შეიწყნარებ მომგონებელსა შენსა ამას
წინამძღურობისა ეპისკოპოსობისა...“ 106—109 გვ.

17. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], ვენებათ წარმწყმენდელისა მალღისა მდაბალ-მზრახველობისათჳს უხილაეითა გრძნობითა.—

ღელე არს სული დამდაბლებული შორის
შრომის მათა და სათნოებისათა...“ 109—110 გვ.

18. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „განჰსჯისათჳს გულის სიტყუათა და ვენებათა და სათნოებათათჳს. თავი კვ.—
ზესთსახიერი მეუფე და უფალი...“ 110—111 გვ.

19. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ქუეყანის ზედასათჳს წმიდისა ღმრთისა მჰსგავისსა, უენებელობისათჳს და სისრულისა და აღდგომისათჳს სულისა პირველ ზოგადისა აღდგომისა.—

არ შემტკიცნების დიადიმა სამეფოჲ
ერთისა მიერ ქჳსა და არ იქმნების...“ 111—112 გვ.

20. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „თანშემკურელისათჳს სათნოებისა სამობისა სათნოებათა შინა. ლ.—

მნებებელმან თქმად ღმრთის სიყვარულისათჳს...“ 112—113 გვ.

21. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „მისცე მწყ[ე]მისისა მიმართ.—

მკურნალთა შორის ნეტარ ანავისაჲ...“ 113—117 გვ.

22. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „ზესთმჩენობისათჳს.—
უკეთუ სხჳს ვნებისა რას თჳნიერ...“ 117—118 გვ.

23. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი], „სიმშჳდისათჳს და სიმარტივისა და უმანკოებისა და სიბოროტისა, კდ.—

ისწავეთ ჩემგან, იტყჳს, მშჳდ ვარ მე...“ 118—120 გვ.

შენიშვნა: აღწერილობაში იამბიკოების ავტორი აღდგენილია კ. კეკელიძის მიხედვით (იხ. „უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში.“ ეტიუდები, 1957 წ. გვ. 38—39).

24. „ი[ო]ანესგან სინელისა სამათნი გუარნი ჳმისა აღსავალთაებრ თქმულნი. ვინცა აღსრულ ხარ სისრულედ, მიწვენილ ხარ. ესე თითო თავთაგან ათმუჳლად, მე, იოანე, დავლექსენ პირის-პირად.—
გნებაეს გამოხუალ, თუ ოდესცა ამას ჰყოფ...“ 121—207 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოსა:

„მამაო, ერთ-მდგომ იოანე, ვითარ მას
ექმენ ქრისტესსა ოკდემ ას ოაქერსა,
ოწყი, მეც მომცემ ვითავე ნათლად სულსა შენ,
ხარ შენ ესე, აღმზილი ეჳა აწ ზეტახ,
მალლად, ნეტარო ნესტო, სულის ვინ წრისა“, 207 გვ.

კიდურწერილობაში იკითხება: „მეოზ მექმენ, მამაო იოვანე, მე იოვანეს მოსავსა შენსა“.

2. კლემაქსი ჭალექსილია იოანე პეტრიწის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941 წ. გვ. 263).

25. [ნიკოლოზ ორბელიანი, შუდნი ცოდუანი მომკულელნი სულისანი და შუდნი წამალნი მომკულელნი მათ სენტანი].—

შუდთა ვენებათა თუთ აღმრიცხავი ჰჰოებ...“ 209—248 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „ესე შუდნი ცოდუანი მომკულელნი სულისანი და შუდნი წამალნი მომკულელნი მათ სენტანი ტფილელ-მიტრაპალიტი ნიკოლოზის ორბელიანის მიერ აღწერილი არს, რომელნი იხილვიდეთ, შენდობას უბრძანებდეთ. ქება-დიდება ლა კეთილსა“, 248 გვ.

26. „სიტყვანი წმიდათა მამათანი, იგავი ა:—კაცი ვინმე გარდამოვიდოდა იეროსალიმით იერიქოდ, ავაზაკნი დაესხნეს, განჰსძარცუშა იგი და ჰსწყეს...“ 251—264 გვ.

შენიშვნა: ტექსტში 13 იგავია მოთავსებული.

27. [ისაია ხუცესი], „სამნი სათნოებანი არიან საძიებელნი და საპირონი.—სიმშუდე და ჰოსწრაფება და სიმცნე...“ 265—268 გვ.

შენიშვნა: (შდრ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია I, 646 გვ.).

28. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა დიდისა ათანასისა, ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა, კითხუა-მიგებანი წმიდათა მამათა ჩუენტა არს სანოფ და იოანესი.—

კით-რადათამე უკუშ შეენდობის ქრისტეს უარისმყოფელსა...“ 269—310 გვ.

29. „საკრებულოსა შინა მჯდომთა ამათ უკმს შეკრძალვთ ჰყრობა.—მორჩილება ღისათვს თვნიერ ყოვლისა ცილობისა...“ 311—322 გვ.

30. „წმიდისა მამისა მაქსიმეს თქმულთა მიერ არს.—ვითა სანთელი განიოტებს სიბნელესა, ეგრეთუშ მადლი სულისა წმიდისა მრავალ-სახესა მას არმურსა ცოდვასა განიოტებს კაცთაგან...“ 322—324 გვ.

ანდერძი: „მხილულთა რა იხილთ ხილული ესე, ლოცუა ჰყავთ უღირსისა ზაქარიასთვს, რომელმან წერით და-ცა-ვიშრომე; და უკეთუ რაზე ცთომილება, (!) ვითარცა ცვალებადისა, ნუ მწყევთ ამისთვს, წმიდანო ღისანო.“ 325 გვ.

მიწერილები: 1. „არხიმანდრიტმან ზაქარია მიბოძა ესე სამლოთ მოძღვრება ნიშნად როტორების სწავლის მადლობისა. ჩუშ წელსა, ივნისის ბ-სა. სახლთ-უხუცის ძე გრიგოლ წერეთელი“ (ხემა საცავი ფურცლის წ.).

2. „გლოცოს არამან, ვინ იბიწ-ბიცენეშოს(!), რომელი იქმენ მძცი(!) ბევრის ტალანტისა იესოსათვს. ვინ მეორედ გვშეგ ბრძნობით, გულით გინსხვერბლებთ, მამხევეს ლოცვას მარად ოღორითა შენით და მადლით თენი შენნი.“ 325 გვ.

3. „ჩუიშ წელი. ნეტარ მას საუკუნესა, რომელსა შინა იშეგ ნივით ეგე უსასყიდლოთ, ზახარია მაღალ-ღირსო“ (ქვემო ყდის შიდა მხარე).

„ლოცუამან ანნა.—

ზაქარიასი ეპე მაღალ ბრძნობობა, ფილოსოფოსის ღთისმეტყუშლ ქალწულისა,

მიზარის, არა ვსცდი, არც ვიკდემე ესე.
მეგობარ ვიქმენ ხედვითა და საქმითა,
ღვთით იქოს ხე აწ ნაყოფისგან კეთილის“ (ქვემო ყდის შიდა მხარე).

(343)

349

კრებული, 1810

210 გვ.; 17 × 10,7; ქალღმერთი; ქსოვილ-გადაკრული ხის ყდა; მხედრული. სათაურები მთავრულად, სინგურით; გადამწერი: სოლალასშვილი გერონტი (207 გვ.); 1810 წ. (207 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 8, 115, 116, 203—210.

1. [სოლალასშვილი გერონტი, ნაცვალსიტყვაობა]. „წარმოთქმა მართლისა სარწმუნოებისა, (ესე იგი) ღისმეტყულებითა და განგებულ[ე]ებითა, სოლო პირველად არსებისა და ბუნებისათს პირისა და გუარისათს კითხუა-მიგებით განკარგულნი, რომელსა ეხედწოდების ნაცვალსიტყუაობა, ნაკუსთი პირველი. კითხუა ა.—რომელიცა გვისწავიეს წმიდათა მოციქულთაგან ერთი ღმერთი სამგუამოვნად და ერთარსებად, ვითარ არს ესე; ნაუწყე, თუ რაა არს არსება და ბუნება ანუ პირი და გუამი?...“ 13—114 გვ.

2. „აღსარებისათს.—რომელსაცა ჰნებავს აღსარება წინაშე მოძღვრისა, შეიყუანებს მოძღვარი ეკლესიასა შინა და ანუ სენაკსა შინა და წარსთქუამს პირველად ლოცუასა წინაშე ხატსა მაცხოვრისასა...“ 117—177 გვ.

3. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე მმარხუშელისა კანონნი შეცოდებულთათს შემოკლებულად მისგანვე. კანონი მეათე.—ი. უკეთუ ვისნე შეემთხვნენ ბუნებითნი ცოდუანი, ესრეთ იტყუს...“ 178—201 გვ.

4. „კანონნი ღვთი-ღვდელთა ცთომათანი, ვითა წმიდამან მამამან ჩუშნ-მან ვასილი განაწესა.—ნა. პირველი მოსლუაჲ გულის სიტყუსა, რომელი მოუქდეს და გონებამან მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულად (პროსკოლინი)...“ 202—206 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. „ყოვლად უსამღუდელოესს წმიდას მეუფეს არხიმანდრიტელ ნინოწმიდელ მიტროპოლიტს, სულიქერსა მწყემსსა, ჩემს მოწყალეს ხელმწიფეს მიხაილს და ჩემსა სულითსა მამას არხიმანდრიტს ეფთჳმისს—ვინათგან მრავალნი არიან ქვეყანასა ჩვენსა ჩემებრ უვიცინი მღვდელნი სოფელს. შინა მყოფნი, რომელთაცა არა უწყიან საღმრთოთა საიდუმლოთა ძალნი და საღმრთონი წიგნი, ხოლო უკეთუ ვიეთთამე უწყიან წერილნი, არა უწურთიესთ და არცა მოცალე არიან მათუს, რათამცა საღმრთოთა წერილთა მიერ განინათლებდენ გონებასა, და ამას თანა, არცა მოუსმენიესთ აზნაურებრნი ცნობანი, რომელ არს ფილოსოფია, და არცაღა ღისმეტყულებითნი და ანუ საღმრთოესა განგებულებითნი. ხოლო მიზეზი უმეცრებისა ამის ესე არს: პირველად უკანონობა და წეს-უდებელობა ქრისტიანისა ჩუენისა, და მეორედ, მოქობრება მრავალგზის და წარტყუშნვა ქუეყანისა ამის და სამეფოსა ქალაქისა ჩუენისა სპარსთაგან და ლეკთა, და დარღუშვა წმიდათა ეკლესიათა და დაწვა არა ერთგზის, გინა ორგზის, არამედ უმრავალჯერეს, ვითა გვასმიეს და უწყებულ-ვართ ქართლისა აღმწერელთა მემატინაეთაგან, ხოლო რომელნიმე თუალითაცა ჩუენითა გვიხილავენ მრავალგზის და ამათ ძლით უმეცრებასა შინა ვჭგიეთ დაშთომილნი არა მცირედთა ჟამთა, არამედ ფრიად მიმყოფრებულთაცა. ამისთვის ვიძლიევ ძმათა ჩემთა სიყვარულისაგან მე, ფრიად ცოდვილი და

უმეცარი და არა ბრძენი, არამედ გლახაკი გონებითა, და ესე არს კმა მიზეზი ჩემი, რათა ძალისაებრ ჩემისა სარგებელ ვექმნა მშობელსა ჩემსა ქვეყანასა და მათ შინა-მყოფთა წმიდისა ეკკლესიისა შვილთა და ძმათა ჩემთა მღუდელთა, ჩემებრ უვიცთა.

ხოლო არა კადნიერ ვიქმნები მათდა მიმართ, რომელნიცა მღუდელ-მთავარნი მოსაყდროებენ ნაცვლად წმიდათა მოციქულთა, არცა მათდა, რომელნიცა მეცნიერნი და პატიოსანნი მღუდელნი მოქალაქობენ სიბრძნის მოყუარებითა, არამედ მათ-დაში არს მოკსნეება ჩემ გლახაკისა ამის, რომელთაცა არა უწვრთიესთ ძუშლნი საღმრთონი წერილნი, და არცა ახლისა ამის აღთქმისანი, და არცა საღმრთოთა მოძღუროთა წმიდათა მამათანი, რომელ არიან გრიგორი ღვთისმეტყუელისა ანუ იოანე დამასკელისანი, გინა თუ ესევითართა საუთა წმიდათა მამათანი. და რომელთამე არცაღა თუ ჰსმენიესთ, არამედ მხოლოდ მსოფლიოთა ზრუნვათა არიან შექცეულ—მათდა სარგებელად ჯელ-ვყავ ამას აღწერად უნდონი ესე სიტყუანი უნდომან

ამან მარტივითა ლექსთა წყობილებითა, მცირედ შემოკლებით ღვთისმეტყუელებითა და განგებულებითა პირველად, და მერმე, შემდგომად მათსა, შუდთა მათთჳს საიდუმლოთა, რომელთაცა ზედა დამტკიცებულ არს წმიდა ეკკლესია აღმოსავლეთისა. ხოლო ამათ არა თავისა ჩემისა მიხედობილი, არამედ სასოებითა ყოვლად წმიდისა სულისათა და წმიდათა ღვთისათა თქვენთათა. და არა თუ ჩემთა სიტყუათა აღვსწერ, არამედ საღმრთოთა და წმიდათა წერილთაგან ძველისა და ახლისა აღთქმისათა და წმიდათა მამათასა, ხოლო ვინაჲთგან ჩემებრთა ლიტონთა კაცთა მიმართ არს სრბა ესე სიტყვისა ჩემისა, ამისთჳს აღწერ მარტივითა და ლიტონითა სიტყვთა, და ამისთჳს ლექსთწყობილებისა უნდობისათჳს ნუ შეურაცხყოფთ მცირედსა ამას გულსმოდგინებითა სწომასა ჩემსა, არამედ ჰაზრისამებრ მიხედეთ მცირედსა ამას ლუწასა და მოხარცებით სიყვარულსა ძმათათჳს ჩემთა და ტკივილმოყუარებასა, ხოლო მე ვგაფიანებ. ვითარმედ არა უხმარ იყოს ლუწილი ესე ჩემი.

ხოლო ესე ვუწყი. რამეთუ ჩემებრ უვიცისა და უღირისა მიერ არა ჯერ-არს ესევითართა ჯელყოფად და შეკადრებად. არამედ ღირსთა და მეცნიერთა, ხოლო ვინაჲთგან მცირედი რაჲმე ტალანტი მრწმუნებეის დატევნისამებრ ჩემისა და უძღუარებისა მეუფისაგან ჩემისა, ამისთჳს ვაჲსურები, რათა არა მოიწიოს სა[ს]ჯელი. მონისა მის მსგავსად, დაფარვისათჳს ამის ტალანტისა მიწასა შინა უდებობისასა. ხოლო ამ კადნიერებისთჳსცა ვითხოვ შენდობასა თქვენ წმიდათა მღუდელმთავართა მიერ, პატიოსანთა არხიმანდრიტთა და ყოველთა პატიოსანთა მღუდელთაგან, რათა არა თავვედად მრაცხოთ, ვითარ ვარცა ესევითარისა დიდისა კადნიერებისათჳს, და ვითხოვცა მოტევენასა. და უკეთუ არა ჰსთნავს სიწმიდესა თქვენსა ჩემ მიერ ესევითარისა საქმისა ჯელ-ხებად, რომელთაცა მიხილოთ, საიდუმლოთ მამხილეთ, და რომელნიცა შორს ბრძანდებოდეთ, წერილით მამხილეთ, და ესრეთ მივითუალავ მხილებითსა ბრძანებასა თქვენსა, ვითა ძე და მრწემი მონა, და ვითა ბრძანებასა ღმრთისასა. ესრეთ მივიღებ მადლობით მოწყალებითსა სწავლასა თქვენსა. უწყის გულთმმეცნამან, რომელი ყოველთა ზედა არს და ყოველთა შორის და ყოველსავე ალავესებს და თვით ჰგვის. მოუკლებელად და გარეშემოუწერელად. და ამასცა კრძალვით მოვახსენებ უფალთა ჩემთა. რამეთუ მადლითა თქვენითა მცირედი რაჲმე მსმენიეს მოძღუართაგან, რომელიმე ცხოველთაგან და რაოდენნიმე მკუდართაგან, არამედ ფრიად ცოდვილ და უღირს ვარ. გარნა უმეცრებასაცა წარვსწერ თავსა ჩემსა ზედა. ხოლო თქვენცა იტკივეთ სულისათვის ჩემისა და სიტკბობით მამხილეთ და განმაშორეთ თავველობისა ამისგან ჩემისა და კადნიერებისა, არამედ ნუცაჲრისხვითა მსწავლით მოქმენსა თქვენმიერისა სწავლისასა. და ვვედრებთ სიწმიდესა თქვენსა, უკეთუ შეიწყნაროთ შრომილი ესე ჩემი, რაოდენიცა ცთომილება იხილოთ, რათა თქვენ განამართნოთ და სრულ-ჰყოთ ნაკლულევანება და არა მიმცეთ წყევასა ქვეშე უბადრუკი ესე მონა თქვენი, არამედ ღვთისა და კურთხევასა ღირს-მყოფთ, რათა თქვენცა გავსდეთ ვმა იგი კურთხევისა ქრისტეს ღმრთისა ჩვენისა მიერ მიმწოდებელი ნების-მყოფელთა თჳსთა, ოდეს მოვიდეს მეორედ დიდებით განსჯად ცხოველთა და მკუდართა სინართლით, რომელი-იგი არს კურთხეულ უკუნისამდე ამინ.

მრავალმთისა ნათლისმცემლის მონასტერსა შინა უდაბნოსა გარესჯისასა, წელთა ქრისტესითგან 1801, ჩუა, თვესა დეკემბერსა ათერთმეტსა თქვენი უქვენავისი მონა, ოდესმე მისის სიმაღლის მეფის ირაკლის კარის არხიმანდრიტ-ყოფილი, ყოვლად უხმარი და უღირსი გერონტი,“ 1—7 გვ.

ბ. „იამბიკონი ათორმეტ-მარტულედი ხუთ-სტინნი—

ზესთა არსთამან, მბად-მამყოფ ზენათ ძალთა...“ 9—10 გვ.

(იამბიკოს უკანასკნელი მეხუთე სტროფის კიდურწერილობაში იკითხება გერონტი).

გ. წინასიტყვაობა, 11—12 გვ:

ანდერძი: „მისისა უმაღლესობისა მეფის ირაკლის მეორისა კარის არხიმანდრიტ-ყოფილი სალაღასშული სქესობით, ყოვლად უღირსი გერონტი მხილველთაგან შენდობას ვითხოვ. წელთა ქრისტესით 1810, დეკემბერს 18. აწ წმიდის შიოს მონასტრის არხიმანდრიტი, მღვმედ წოდებულისა, წელთა 1802,“ 207 გვ.

(344)

350

კრებულო. 1829

122 გვ.; 18 × 11; ქალაღი; ხავერდგადაკრული მუყაოს ყდა; ნუსხური, სათაურები სინგურით; 1829 წ. (გვ. 113); გადამწერი რომანოსი (112 გვ.); ადგილი მარტივის მონასტერი (113 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 114, 115, 117—122.

1. „თხორობა წმიდისა კლემენტოსისა რომთა პაპისა, თუ ვითარ დაემოწაფა მოციქულსა პეტრეს. თვესა ნოემბერსა კე და კე(!).—წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა მღვდელ-მოწამისა კლემენტოსისა რომთა პაპისა და წმინდისა მოციქულისა პეტრეს, თუ ვითარ სახედ დაემოწაფა წმიდასა მოწაფესა მაცხოვრისასა...“ 1—98 გვ.

2. „თვესა ნოემბერსა კე, წამება წმიდისა კლემენტოსისა ჰრომთა პაპისა და პეტრე მოციქულის მოწაფისა, აღწერილი ფიბეოსის მიერ მოწაფისა მისისა. ევლეისონ(!)—ესე წიგნი არს საესე ზეცისა სიბრძნითა სუღიერითა...“ 99—112 გვ.

ანდერძი: 1. „მხილველნო ამის წიგნისანო, ნაკულლოლევანებისათვის(!) შემინდევით, რამეთუ მე აღვიარებ: ოდეს სოფლად რა ვიყავ, არა მიხილავს, რომ წერდა ხუცურსა. და ოდეს განვეშორე სოფელსა და შევეყავ მარტობასა, მაშინ სულ სადა ვბოლავდი, ამისთვის შემინდევით, ცოდული რომანოსი“, 112 გვ.

2. „თქვენო მაღალღირსებაო უფალო არქიმანდრიტო გიორგი და მამაო ორთა უდაბნოასაო. ესე იგი საირომისა და ნამარნევისაო, და მოძღვარო დიდისა. მთავრისა ჩვენისა ლეონ და დიანისაო, რომელიც მთავრობ სრულიად მეღრეღიასა და სვანთა და აფხაზთა. ვინათგან შენ. მამაო, მრავლის ქველისმოქმედებითა მარადის წყაროებ ჩემ სიგლაზაკესა და უპოვარებასა ჩემსა ზედა, ამისთვის მეცა მსურდა მსახურება თქვენის ღირსებისადმი, გარნა უპოვარება მაყენებდა. ხოლო სურვილი მძლევდა მსახურებისადმი. და ვინათგან სხუათა ყოველთა უმეტესად სატრფო იყო თქვენდა სამღთო წერილის მოპოვნება. ამისთვის ტრფიალებისამებრ თქვენისა დაგიწერე კლიმენტოსის ცხოვრება. თუ ვითარ სახედ დაემოწაფა მოციქულსა პეტრეს. მიიღე. მამაო, და შეიწირე, ვითარცა სასოებით შეწირული დედაკაცისა მწვლილი შეიწირა მაცხოვარმა ყოველთამან. ხოლო მხილველთა ამის წიგნისათა შენდობით მოხსენებასა ვითხოვ[ვ]. მე გლაზაკი და ცოდვილი რომანოსის მარტვირიის(!) სვეტსა შინა დაყუდებით ვეგე და მუნ აღვწერე. წელსა ჩუკო, ნოემბრის ო“, 113 გვ.

მინაწერები: „1842 წელსა, დეკემბრის 6-სა. ნეტარ ხარ გრიგოლ ტარიელი იჩ, რომელ კვლავ მიემთხვიე პირველსავე დიდებასა შენის მწყ[ა]ლ[ობ]ელის ბატონის დავითის მიერ“; ქვედა ყდის შიდა მხარე, 116 გვ.

(345)

351

ბაუმეისტერი, ლოლიკა. XVIII—XIX

364 გვ.; 17 × 11,5; ქალაღი: ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული, სათა-ურები მთავრულით; მთარგმნელი ანტონი ს; [XIII—XIX ს.]; დაუწერელია; 21—30 გვ.

[ბაუმეისტერი]. „ნაწილი პირველი ლოლიკისა სათეორეტიკო ანუ სამათაჲს მოქმედებათა გონებ[ი]სათა. თავი პირველი. მოგონებათათჲს ანუ იდეათათჲს, § 29.—პირველსა ვიდრემე მოქმედებასა გულისწმის-ყოფისა ჩვენისასა მარტივად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულ ვჰყოფთ...“ 65—359 გვ.

შენიშვნა: 1. ლოლიკის ტექსტს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი „ფრიდრიკოს ხრისტიანოს ბაუმეისტრისა, გორლიციურისა ღმნაზიისა რეკტორისა, დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა სარგებლად ყრმათა სხოლის შინათა. ქმნილი და(!) მრავალთა მიერ იგავთა და მაგალითთა, მუშლთაგან მწერალთა ჰრომელთასა მოღებულთა, განმარტებულთა. ქართულსა წმასა ზედა, გარდამოღებთ შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიან ბაგრატიონისა, დროსა ყოვლად უბრწყინულესისა და უმპყრობელესისა დიდისა ჯელმწიფის იმპერატრიცა-ეკატერინა ალექსიენა(!) თჳთმპყრობელისა ყოვლისა როსიისა და მემკვიდრისა მისისა კეთილმორწმუნისა ჯელმწიფისა ცესარევიჩისა და დიდისა მთაერისა პავლე პეტროვიჩისა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7270, ჯორციელად შობითგან სიტყუსა ღისა 1762, ინდიკტიონსა 10, თთუშსა მესუდესა. რიცხუსა 30⁴, 1—2 გვ.

ბ. „წინასიტყვაობა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა. წინასიტყვაობა ფილოსოფიისა ამის წინამდებარისა.—აღნამკსა ვიდრემე გონებისასა ეერსადამე მიჰჭდი სიბრძნესა მით, რამეთუ წოდებულ ჰყოფენ მას ფილოსოფოსნი მეფად, ანუ უფალად სხუათა ძალთა გონებისათა...“ 1—20 გვ. (იხ. II კოლექციის ხელნაწერთა აღწერილობა ტ. I. № 255 გვ. 181).

გ. „თავი პირველი. წინასიტყვაობა ფილოსოფიისათჲს და ნაწილთა მისთა. § 1.—ვინადგან აწ შრომა ჩვენი არს ამას შინა, რათა ყოველნი ნაწილნი ფილოსოფიისა ნი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განგკარგენითმცა...“ 31—56 გვ.

დ. „წინასიტყუა ლოლიკისათჲს და ანუ გულისმხიერისა ფილოსოფიისა. § 19“—57—64 გვ.

2. დართული აქვს: „პინაქსი ლოლიკისა...“ 361—363 გვ.

(346)

352

კურთხევანი. XVIII

76 ფ.; 17 × 11,5; ქალაღი: ტყავადაკრული ტეფრული ყდა; ნუსხური (სხვა-დასხვა ხელი); სათურები სინგურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია; ფ. ფ. 1—5rv; 34rv; 42v, 53v, 54rv, 66—76rv. .

1. „კურთხევა მირონისაჲ.— დიდნი შფოთნი და ამბოხნი იქმნე-
შოდეს ებისკოპოსთა ცილობისაგან და ღთვ გვრგვინოსანმან მეფემან არჩილ-
არა სათნო იჩინა ამათ შფოთთა ქმნად და გვბრძანა განჩინად, ვითა ნიშან-
თა შეეტყუებოდა...“ 91—33v.

შენიშვნა: „მირონის კურთხევის“ შესავალი ნაწილი გამოცემული აქვს ექ. თაყაი-
შვილს (იხ. არქეოლოგიური მოგზაურობანი და შენიშვნები, წიგნი პირველი. ტფი-
ლისი 1907 წ., გვ. 82—83).

2. „წესი და განგებაჲ მეფეთ კურთხევისა ესრეთ არს.—
წინა დლით მწუხრსა, რომელსა დღესა ეგულეზოდის კურთხევა, შეიმოსოს
მთავარებისკოპოსი...“ 351—391.

შენიშვნა: 1. მეფეთა კურთხევის ეს ტექსტი ამ ხელნაწერის მიხედვით გამოცე-
მული აქვს პროფ. ს. კაკაბაძეს (იხ. მეფის კურთხევის წესი მე-XIII საუკ. დასაწყისის
შედგენილი, ტფილისი, 1913.).

2. ტექსტი ორ ადგილას გასწორებულია მხედრული ხელით.

3. „წესი და განგებაჲ ერისთვის კურთხევისა.— რაჟამს მია-
წიპებს ღმერთი პატივსა ერისმთავრობისასა, განიბანოს გუამი და შეიმოსოს
სამოსელი, ვითა შუშნის მეფეთა...“ 391—41v.

4. „კურთხევა ცოტას ერისთვის.— უფლისა მიმართ ვილო-
ცოთ...“ 41v—421.

5. „კურთხევა მეფეთა...—... ით და მიიღოთ ქებაჲ მისგან, რამეთუ
ღის მსახური არს...“ 431—50v.

შენიშვნა: მეფეთა კურთხევის ტექსტს თავი აკლია.

6. „განგებაჲ დარბაზობისაჲ.— რაჟამს იკურთხოს მეფე და
დაჯდეს ტახტსაჲ ზედა და ებისკოპოზნი ამა წესითა დასხდენ...“ 511—531.

შენიშვნა: „დარბაზობის განგების“ ტექსტი ნაწილობრივ განსხვავდება ექ. თა-
ყაიშვილის მიერ გამოცემული „დარბაზობის“ ტექსტისაგან (იხ. თაყაიშვილი,
არქ. მოგზაურობანი, 1907 წ., გვ. 78—80).

7. „ველდასხმასა ებისკოპოზისასა...— მოიყვანონ ორთა არქიმანდრიტ-
თა აღრაცხილი იგი მაცხოვარისა ხატსა წინაშე...“ 551—65v.

(347)

353

გიორგი ხუცესმონაზონი, გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება. XI

88 ფ.; 14 × 10; ეტრათი: ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნუსხური,
სათაურები სინგურით; [XI ს.]; დაუწერელია: 1v, 2v, 67r, 87r, 88v.

„ცხოვრება და მოქალაქობა და წმიდისა და ნეტარისა-
მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ. გკზ უ.—გსენებაჲ
მართალთაჲ ქებით აღესრულებისო, იტყოდა ბრძენი სოლომონ. შესხმასა მას-
შინა მართალთასა, რომელსა სულითა წმიდითა წინაჲთვე მოასწავებდა გამო-
ჩინებალთა მათ წმიდათათჳს ნრ—ნნრ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „წმიდაო და
ღმერთ-შემოსილო მამაო გიორგი, მეოხ მეყავ!“ 66რ.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის:

„ეპისტოლე, მიწერილი გიორგის მიმართ დიდისა მის შეყენებულისა, რომელი
მკვდრ იყო მთასა საკრველსა, მონასტერსა წმიდისა სუმონისსა, ბერისაჲ მის, რომ-
ლისადა ეთხოვა, რათა აღუწეროს ცხოვრება და მიცვალებდა. წმიდისა მამისა ჩუ-
ენისა გიორგი მთაწმიდელისაჲ. და წერილი ესრეთ იტყჳს:

ღმრთივსანატრელსა, სათნობათა შინა განთქუმულსა მოძღუარსა მოძღუართასა.
და სულიერსა წინამძღუარსა ჩუენსა გიორგის შეყენებულსა უფლისა მიერ გზნ, მითი-
წმიდით მთასა საკრველსა ქრისტეს მიერ ღმრთისა ჩუენისა გახარებ.—ხეშთა ბუ-
ნებისა მაღალთა მათ მიერ მოღუაწებათა ეტლი სულისა შენისა ზეცად მიმართ
ალამალეუ...“ 3ვ—6რ.

3. გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრების ტექსტი სხვა ხელნაწერის მიხედვით გამო-
ცემული აქვს მ. ჯ ა ნ ა შ ვ ი ლ ს (იხ. „ათონის ივერიის მონასტრის 1074 წ. ხელთ-
ნაწერი ალაპებით“, 1901 წ., 279—351 გვ.). ამ ხელნაწერის მიხედვით ტექსტი შე-
მოკლებით გამოცემული აქვს ს. ყუბანეიშვილს (იხ. ძველი ქართული ლიტერატუ-
რის ქრესტომათია, 1, 1946 წ. 190—214 გვ.).

4. ტექსტს დართული აქვს გიორგი მთაწმიდელის სახელზე დაწერილი საგალობ-
ლები:

ა. „ქ. თუესა იენისსა ლ. მიცვალებად წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმი-
დელისაჲ. უფალო დადადყავსა. დასდებელნი, ჳ ე ა.—შენ სიტ. ახლად მნათობად
გამოსჩნდი ეკლესიათაჳს და სენად საქმეთასა...“ 67ვ—74რ.

ბ. „მასეუ დღესა სხუანი გალობანი ამისეუ წმიდისანი. უგალობდითსა.—უგულევე.
წყაროთაგან ცხოველთა და უფსკრულთა...“ 74რ—76ვ.

გ. „სხუანი გალობანი ამისეუ წმიდისანი. უგალობდითსა.— ჳ ე დ გ რ.—ეტლთა
მეგ. მონაზონთა სამკაულსა და დიდსა მნათობსა მოღუაწეთასა გ ი ო რ გ ი ს ვ ა ქ ე ბ-
დეთ...“ 76ვ—79ვ.

დ. „სხუანი გალობანი ამისეუ წმიდისანი, ჳ ე დ გ რ.—ქუეყანასა მწყეუ. მაღლი
ბაგეთა შენთა მსპრონის სახედ აღმომცენარე დააწთეუ ჩემ ზედა...“ 80რ—82ვ.

(ამ გალობის კიდურწერილობაში იკითხება: „მუშაკი ეკლესიისაჲ იდიდებოდენ
ჩუენ მიერ დღეს“).

ამ საგალობელს ერთვის სტიქარონი, დაწერილი სხვა ხელით.

ე. „სხუანი გალობანი წმიდისა მამისა ჩუენისა გიორგისნივე, ჳ ე გ გ რ.—წამის-
ყოფითა ღო. მოვედით, მოსურენო წმიდათა გსენებისანო, და სულიერი შესხმაჲ
შეგჳზადოთ.“ 83რ—85ვ

ვ. „იბაკონი წმიდისა მამისა ჩუენისა გ ი ო რ გ ი ს ნ ი, ჳ ე დ გ რ. არაჲ დაკლ-
ათორმეტთა მხეთა შორის მნათობთა მათ...“ 86რ

ზ. „ედმეთაჲ. მოვედით, მოყუარენო დღესასწაულისანო, და ვადიდებდეთ ღმერ-
თსა, რომელმან ესე გამოგუბრწყინვა ჩუენ...“ 87ვ.

შინაწერები: 1. „ცხოვრება და საგალობელი წმიდისა გ ი ო რ გ ი ს ა მ თ ა წ მ ი-
დე ლ ი ს ა დ მ ი ჩ ყ ე -ს ა წ ლ ს ა. ივლისის თ-სა“, 1რ (მხედრულად).

2. „ღმერთო, შეიწყალე შე შ უ ა უ რ ი ო რ ს ტ ი ა და მისნი დედა-მამანი“, 2რ
(ნუსხურად).

3. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ტ ფ ი ლ ე ლ მ ო ტ ზ ი, ჯვრის მამა ბ ა რ-
ნ ა ბ ა ჲ, რომელმან წმიდაჲ ესე წიგნი შეჳკაზმა, და მშობელნი მისნი შენ“, 3რ (ნუს-
ხურად).

4. „ბარნაბა თფილელი ჩანს 1566 წ. (თ. ჟორდანია)*, 3r.
5. „მადლო წმიდისა გრგისო, მეცა რამ მიმუშლე ცოდვ[ი]ლსა ამა]ს და საწყალობელსა“, 66v (ნუსხურად).
6. „ღმერთო, შეიწყალე ავრ[ი]ლის, ესე ეტრ[ა]ტსედა კარგა იწერება“, 66v (ნუსხურად).
7. „ღმერთო, შეიწყალე ამისი მხრელი ავრ[ი]ლის, ვინცა ბრძანოთ, ღმერთმა შეგიწოდოს“, 66v (მხედრულად)..
8. „ტუტო მასტორინე ავრილოს ო თოს ელივისე აეტრე“, 66v (ნუსხურად).
9. „ღმერთო, შეიწყალე ბატონიშვილო ნინო“, 87v (მხედრულად).
10. „ღმერთო, შეიწყალე იმერელი ბატონიშვილი ნინო“, 88r (ნუსხურად).
11. „უფალა შეიწყალე მონაზონი ფ ბ რ ნ ი ა, ან, ან,“ 88r (ნუსხურად).

(348)

354

ქართლის ცხოვრება. XVII

(„დადიანისეული ნუსხა“)

602 გვ.; 34 × 22; ქალაქი: ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები სინგურით; [XVII]-საუკ. უკანასკნელი მეოთხედი.

[ქართლის ცხოვრება]. — „პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, რანთა და მოვაკნელთა, ჰერთა და ლეკთა, მეგრელთა და კავკასიანთა, ამათ ყოველთა ერთი იყო მამა, სახელით თარგამოს...“ 1—602 გვ.

შენიშვნა: 1. ქართლის ცხოვრების შედგენილობა:

ა. [ლეონტი მროველი. „ცხოვრება ქართველთა მეფეთასა და პირველთაგანთა მამათა და ნათესავთა“], 1—94 გვ.

ბ. [ჯუანშერი], „ცხოვრება გურგასლანისა ვახტანგისი და მშობელთა მისთა, პირველად თვთ დიდისა მის და ლთისმსახურისა მეფისა, რომელი უმეტესად ყოველთა მეფეთა ქართველთასა განთქმულად გამოჩნდა...“ 94—167 გვ.

გ. [ლეონტი მროველი] „წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისა, რომელი ესე მეფე იყო ქართლისა, ხოსროიანი...“ 167—170 გვ.

დ. [მატიანე ქართლისაჲ]. „მეორემოცდახუთე მთავარი ქართლისა იოანე და ძმა მისი ჯუანშერ, ძენი წმიდისა მოწამისა არჩილ მეფისანი, ხოსროიანი...“ 170—213 გვ.

ე. „ცხოვრება მეფეთ-მეფის დავითისი, გიორგის ძისა, რომელი იყო სამეოცდა-მეათერთმეტე შული, შულთაგანი დავით წინასწარმეტყველისა, რომელსა ეწოდა დავით აღმაშენებელი...“ 213—245 გვ.

ვ. „ცხოვრება დიმიტრი მეფისა, დავითის ძისა, რომელი იყო მეორემოცდაშვიდის მეფე ქართლისა ბაგრატონი...“ 245—246 გვ.

8. [თამარის ისტორიკოსი] „მეორემოცდაცხრა მეფე გიორგი, ძე მეფისა დიმიტრისი და ძმა დავით მეფისა, ბაგრატონი...“ 246—262 გვ.

შ. „დაჯდა ნებითა ღმრისათა მეფე თამარ დასაბამითან წულთა ექვსი ათას ექვსას-ოთხმოცდაექვსსა, ქრისტეს აქეთ ათას ას ორმოცდაათექვსმეტსა, იყო მეფე ქართლისა თამარ მეორემოცდაათე...“ 262—340 გვ.

თ. [ყამთალმწერელი], — „მესამეოცე მეფე ლაშა გიორგი, რომელი ითარგმანების აფსართა ენითა ქვეყნის მანათობელად, ძე თამარ მეფეთ-მეფისა, ბაგრატონი, დ. გიორგი...“ 340—497 გვ.

10. [ქართლის ცხოვრების გადაკეთებული გაგრძელება] 498—602 გვ.

2. ხელნაწერის ტექსტს დასაწყისში წამძღვარებული აქვს სინგურით ნაწერი წინასიტყვაობა: „პატიოსანწო და დიდებულწო ქართველწო, ვამთა ვითარებისაგან.

ქართლის ცხოვრება განრყუნლიყო, რომელიმე მწერალთა მიერ და რომელიმე ჟამთა ვითარებათაგან, არღარა წერებულყო. ხოლო მეხუთემან ვაბტანგ, ძემან ლეონისამან და ძმისწულმან სახელოვანის გიორგისამან, შეჭრიბნა მეცნიერნი კაცი და მოიხუნა საცა რამ ქართლის ცხოვრებაებში ჰპოვნა და კვალად გუჯარნი მცხეთისანი, გელათისანი და მრავალთა ეკლესიათა და დიდებულთანი. და შემამოწმეს, და რომელი განრყუნლი იყო, განმართეს, და სხვანიცა წერილნი მოიხვნეს. რომელიმე სომეხთა და სპარსთა ცხოვრებისაგან გამოიხუნეს და ესრეთ აღწერნეს,“ 1 გვ.

3. „ჟამთააღმწერლის“ ისტორიის შემდეგ დაუწერლად დატოვებულ ადგილზე მიწერილია: „სამი დედანი ვნახე. ასე აკლდა, მცხეთისა, მეფისა და ერისთვისა. და ჰპოვებთ თუ ვინმე და მასურვებთ, ღირს არს მიზდი მშრომელისა, დიდად მმადლობელ გექმნები,“ 497 გვ.

4. ხელნაწერი გამოყენებულია „ქართლის ცხოვრების“ 1955 წ. გამოცემაში (იხ. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ. ტ. I, თბ. 1955 წ.).

5. ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. კ. გრიგოლია, ახალი ქართლის ცხოვრება. თბილისი, 1954 წ. გვ. 305 და ექ. თაყაიშვილი „Описание...“ I, 419—517, გვ.

მინაწერები: 1. ხელნაწერს გადამწერის ხელით კიდევებუ აქვს მიწერილი საისტორიო გეოგრაფიისათვის საინტერესო მასალა. ეს მინაწერები გამოქვეყნებულია ს. ყაუხჩიშვილის მიერ გამოცემული „ქართლის ცხოვრების“ ტექსტის სქოლიოებში.

2. „ქ. გაზაფხულს ვედრებ შემყაროს, ტკბილად მაჩვენოს იანი, ვიყნოსო სულად სურნელი ყვავილთ, უაღრეს სვიანი, გონება არ დამიწყულლოს, დღე არ დამივსოს მზიანი,

და ღზინ-ყოფა მონიჭებული კარნი არ დახშას ღიანი.

ქ. ცოდვით შეპყრობილს გონებას უმეტეს განსწმენდს მარზვანი, ძმათმოყვარება, სიმშვიდე, მუხლთ შოყრა, პირჯვრის სახვანი, ქველის საქმენი გლახაკზე. ხშირად სნეულთა ნახვანი

და განკრძალულ იყოს, არა ქნას, მთვრალობა, კაცთა ზრახვანი“ (ზედა ყდის შიდა მხარე).

3. ხელნაწერს 498 და 602 გვერდზე აქვს, დ. ბაქრაძის მინაწერები ფანქრით.

(349)

355

ალექსანდრიანი. XVIII

324 გვ.: 33 X 21.5 ქალაღი, თენაკლული; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; აქვს ჭვირნიშანი: 316—317 გვ.

[ამბავნი ძველ-მოსახსენებელნი დიდისა და პატიოსნისა კეთილის მოქმედისა კაცისა და ცათა ქვეშ მპყრობელისა და მეფისა მაკიდოვნილისა ალექსანდრესი შობისა და ცხოვრებისა და სიმნისა მისისათვის].—

„...უზორვიდენ თვე ერთ კერათა, დიდო ღმერთო, სიდონ ლევო, თქვენგან არი ყოვლი ქმნილი, თქვენთა მტერთა რისხვით მძლეო...“

1—323 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ დართული აქვს სხვა ზომის (36 X 22) 4 ფ., რომელზედაც მხედრულით დაწერილია ალექსანდრიანის ის ნაწილი, რომელიც ხელნაწერს აკლია.

2. ამ ხელნაწერის და საერთოდ ალექსანდრიანის შესახებ იხ. ალ. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. II, თბილისი, 1940, გვ. 335—346.

(350)

357

ხულხან და ბეგთაბეგ თანიაშვილები, გალექსილი
ამირანდარეჯანიანი. XVII

246 ფ.; 31 × 20,5; ქალაღი: ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; დახიანე-
ბული. ნაკლული: მხედრული, სათაურები და სტროფის დასაწყისები სინგურით;
[XVII ს.].

„[სულხან და ბეგთაბეგ თანიაშვილები, გალექსილი
ამირანდარეჯანიანი]

— „... ამა ლექსისა სათქმელად უფალი მომცემს ხალისა,
სიტყუა უკლებად ვამართო, ვიქ ოქროს მსგავსად ხალისა,
მამენტა იანოს, რა ესმას ლექსის თქმა აქ ახალისა
და გამგონთა სიტყუა გულზედა დისვან მსგავსად ხალისა...“
1r-246v

წყდება: „...არ დავარდეს გარდუქდელად მესისხლებედ მესი-
სხლობა,
და გამონდების ბალხეთისა, ვის გვექნების ჩვენ დაპურობა...“

შენიშვნა. ტექსტი გამოცემულია ამ ხელნაწერის მიხედვით (იხ. ს. თანია-
შვილი, ამირანდარეჯანიანი, გ. ჯაკობიას რედაქციით. 1941 წ.).

(351)

358

კრებული, 173ა

306 გვ.; 33 × 21; ქალაღი; ხის ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; ნუსხური
სათაურები სინგურით; გადაწერი: ზებედე (302 გვ.); 1735 წ. (302 გვ.); დაუწერე-
ლია: გვ. გვ. 2. 22, 304—306;

1. „პორფირისა შეყუანილობა.—ნანდვილ საპიროსი ხურო-
საორიე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებავი მასწავ-
ლელობათა ცნობად: რაჲ ნათესავი, რაჲ განყოფილება, რაჲ სახე, რაჲ თუხი-
და რაჲ შემთხუტვითი განსაზღურებათა გარდაცემისადმი...“ 3—16 გვ.

შენიშვნა: 1. პორფირის შეყუანილობის ტექსტს წინ უძღვის: „ვახტანგ მეფე
ქართველთა უფლისაჲ მიერ იხარებდა: კეთილმორწმუნება თქნი ცხად იქმნა ჩნდა
და სიყვარული, რომელ გაქუსთ სულიერთა მიმართ სიტყუთა უფლისათა, რამეთუ
ხე ნაყოფთა მიერ საცნაურ არს. რომელ თანამდებ გექნათ ჩნდა თარგმანებად
პორფირისა შეყუანილობისა და გასაკეთებლად ღრამმატიკისა, რამეთუ ჩნდა
ვიგულისკმეთ სიტყუა მოციქულისა: უკეთუ ყოველნი ქელმწიფებასა მას უმთავრე-
სისა დაემორჩილნენ,—რონელითგან ქელ-ყავე საქმესა ამას ვედრებითა ღრისა და
კეთილ-მორწმუნებათა თქნათა, ვითარცა წეს არს მონისა უუმორჩილესისა. ვიდრე
მივიწიე აღსარებად შეყუანილობისა პორფირისასა სომხურის ენითგან ქართულად
თარგმნად ქსა ჩლდე კულად ღრამმატიკისა ცა მსწრაფლ სურვილით გუ-
ნებავეს აღსრულებად, უკეთუ ნებაჲ იყოს ღრამ. აწ თაყნის-ცემით ვლოცაჲ უფლობასა
თქნა, რათა შეიწყნაროს ესე მწულისისაებრ ძღენფლი, ვითარცა ქელთაგან ქუ-
რივისა, დადებული ფასის საცავსა საუფლოსასა, უკეთუ სათნო ეყოს სიმალღესა.
თქუნსა. უფალსა მადლი. ხოლო უკეთუ ნაკლულავენებაჲ რამე იხილვებოდეს, ესე
არა ნებითა ჩნითა არს, არამედ უმცოდინარობითა, რომლისათვისცა მოტევიბისა

მონადღებასა ვევედრები უფალს ჩემსა. მონა ზემო წერილისა ზურაბ შანშოანი, 1 გვ.

2. «იოანე დამასკელი, დიალექტიკა.» «მყოფისათჳს არსებობსა და შემთხუშეთისა.—მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთაჲ. ესე უკუჲ მყოფი განიკუჲთების არსებისა მიმართ...» 25—82 გვ.

შენიშვნა: 1. დიალექტიკის ტექსტს წინ უძღვის: ა. იოანე დამასკელის მიმართვა მადჳმელი ეპისკოპოსის კოზმასადმი: «ყოველად ღირსსა და ღთივ პატივემულსა მამასა კოზმას, წმიდასა ეპისკოპოსსა მადჳმასასა იოანე უნდოჲ.—იწროებაჲსა ვიდრემე გონებისასა და უღონოებასა ენისაჲ ჩემისასა მეცნიერსა...» 23—25 გვ.

ბ. «შეწევითა ღთისაჲთა ზანდჳი წიგნისა იოანე დამასკელისა...» 18—21 გვ.

2. დიალექტიკის ტექსტი მთ (49) თავისაგან შედგება.

3. იოანე დამასკელის ეს თხზულება არსენ იყალთოელის თარგმანს წარმოადგენს: მისი ტექსტი ემთხვევა II ფონდის № 97 ხელნაწერის ტექსტს, ეს უკანასკნელი კი ს. გორგაძის არსენ ვაჩეს ძის (იყალთოელის) მიერ თარგმნილ ნუსხათა შორის აქვს ჩაწერილი (იხ. «მიმოზილველი», I, ტფილისი, 1926 წ., გვ. 178).

3. «ღირსისა მამისა ჩნისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისაჲ გარდმოცემიაჲ უცილობელი მართლმადიდებელისა სარწმუნოებისაჲ, ვითარმედ მიუწთომელ არს ღმერთი და ვითარმედ არა ჯერ არს ძიებაჲ და გამოწულილგაჲ არა მოცემულთა ჩნდა წთა წინასწარმეტყუშლთა და მახარობელთა მიერ. გკხნ მმრ!—ღმერთი არავინ იხილა...» გვ. 83—302.

შენიშვნა: იოანე დამასკელის «გარდამოცემა სარწმუნოებისა» თარგმნილია არსენ იყალთოელის მიერ. (იხ. ს. გორგაძე «იოანე დამასკელის... წყარო ცოდნისა ქართულ მწერლობაში», მიმოზილველი I, 1926 წ. გვ. 175—186).

ანდერძი: 1. «ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამისი მწერალი ზებედე» 85 გვ.

2. «ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამისი დამწერი ზებედე. დაიწერა ქრისტეს აქეთ წელსა ჩლოჲ», 302.

მიანწერები: 1. «ეს წიგნი მისის მაღალკეთილშობილების აღქსის ძის აღქსოვის, სრულიად კახეთის სამეფოს რეკტორის, სიბრძნის მოყვარის დავითისა არის. ამას წიგნსა შინა წერილ არიან სამნი წიგნი I. პორფირის შეყუანილება, 2. იოანე დამასკელის კატილორია, 3. იოანე დამასკელის ღის მეტყუშლება. დავით რეკტორი» (ხვეულად). ზემო ყდის საცავი ფურცლის v.

3. «უფალო, მაღალ კეთილშობილად თავისა განმადიდებლო, დავით! ჰგონებ შენსა უფროსად სიბრძნის მაჩვენებლობის ნდომასა, ვიდრეღა სიბრძნის მოყვარობისასა. დავით [დადიანი]», (ზემო ყდის საცავი ფურცლის v).

4. «აჲ ახალი მელანი იყო და ამისთვის გავარდა», 20 გვ.

5. «ესე ზანდჳი დედასაცა ესრე ეწერა», 21 გვ.

6. «ვილოცავ შენისა ცხოვნებისათჳს, ში, ზებედე, და უფროს ავქსონისათჳს და მრჩობლად გარდმომთარგმნელისათჳს, რომელმან მოგვანიჭა წიგნი ესე. მსურვს ცნობა თარგმანისა მე ბერისა, რათა ვუძნო ქება. დავით დადიანი», 303 გვ.

(352)

359

იონა ხელაშვილი, პარალიპომენონის განმარტება. XIX

139 ფ.: 30.7 × 19.5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათატრები ასომთავრულად, სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 30, 4r-16r, 136v-138v.

„იონა ხელაშვილი. წიგნი პარალიპომენონი¹.—ეს წიგნი გასაღებია შიგ მოხსენებულთა წიგნებთა საღთოთა, ეღინურ, ხოლო ქართულ—ნაშთი, ესე იგი რომელნი დაუშთენ სამოელ წინასწარმეტყულსა და უფროსლა იერემია წინასწარმეტყულსა და კაცთა ღთისათა...“ 17r-136r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა «მეფის ძის, ირაკლის ძე მირიანა. „იამბიკონი ლოცუამან ანა.—

1. იყვენ ხსენება დღეს წინასწარმეტყულის
2. ოხად მეორის თვისისა მოსახელის...“ 1r
- ბ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
 1. დღეს აღმოსცენდა ძირთაგან ჭელანთა
 2. მთიები დიდი ბერი მამა იონა...“ 1rv.
- გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
 1. იმღუდელმოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ
 2. ოხად აღიყუან, წყალობათ გარდამოიყუან...“ 1v
- დ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან (ნაცუალგუმობით).—
 1. ივერიისა ნორჩსა ვახსა კეთილსა,
 2. ოჭრონილოსა, ტკბილად მომდინარესა...“ 1v.
- ე. „[მეფის ძე იოანე].—

სიმდაბლით ვიძღუნი ამა ჩემსა ნაშრომსა,
ვინადგან მაქუს მე სურვილი მსახურებად...“ 2r.
- ვ. „თქმული პეტრე ღარაძესაგან.—
 1. აღსრული მაღალს კათედრსა სამღუდელოსა
 2. დღეს იხუწნები პავლესებრ ტეტიქსობით...“ 2r.
- ზ. „თქმული სოლომონ რაზმაძესაგან.—
 1. შაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძღეო,
ეშმაკთ მთრგუნელო...“ 2r
- წ. „თქმული მეფის ძის თეიმურაზისაგან.—
 1. ინეტარების განბრძნობილი გონებით
 2. ორიონ სიბრძნის დღისა წინა მსრბოლისა...“² 16v.
- თ. იონა ხელაშვილის შრომების სია:
 1. „ღუთისმეტყულება სამნაწილადი,
 2. ჭადაგება კვრიაკეთა და დღესასწაულებთა,
 3. კატეხიზმო ვრეელი,
 4. და მცირე კატეხიზმო.
 5. ფსალმუნთ განმარტება,

¹ თავისი შრომების სიაში ამ წიგნს იონა „ნაშთთა განმარტების წიგნს“ უწოდებს.

² აქ მოყვანილი ლექსების სრული ტექსტი იხ. აქვე, № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში.

6. მოსეს ხუთის წიგნის განმარტება,
7. ისო ნავესი და მეფეთა განმარტება,
8. იოზბის წიგნის განმარტება,
9. იგავის განმარტება სამი წიგნითურთ, ეკკლესიასტე და ქება ქებათა.
10. ისო ზირაქის წიგნი განმარტება.
11. ათთექვსმეტა წინასწარმეტყულოთა წიგნების განმარტება.
12. ასოთა და გუამთა განმარტების წიგნი,
13. ალფაჟტა, ანბანზედ ასმული წიგნი.
14. ათი მცნების და ცბრა ნეტარების განმარტების წიგნი,
15. მეფის ძის იოანეს ოცდაათორმეტის შეკითხვის განმარტების წიგნი.
16. ლოთის სიყუარულის წიგნი,
17. ქართულსა ენასა ზედა წირვისა და ლოცვასა წიგნი მოსმენისა,
18. ორენა კაცის აკრძალვის წიგნი,
19. იონა მოხუცებულის წიგნი,
20. წიგნი წყლურებისათჳს(!),
21. წიგნი ამაოებისა,
22. წიგნი ქორწინებისა,
23. ნაშთთა განმარტების წიგნი,
24. წიგნი უბრწუნელის საზოდელისა,
25. იექულ-ლუარძლის განმარტების წიგნი,
26. კაცის ცნობის წიგნი,
27. არავინ წინასწარმეტყულო შეწყნარებულ არს—წიგნი,
28. მესამე კატეხიზმო ძმისწულისადმი კმნილი,
29. მელქისადეკის მღუდულობის განმარტების წიგნი,
30. სიბრძნის საძიებელის წიგნი.
31. ქრისტეს მოყუარის მკედრობის განმამკნობელი წიგნი,
32. ლექსიკონი შავთ დაწერილი,
33. ქრისტეს მიერ მოწოდება ცოდვლთა.
34. მემზოლოეთა წიგნი, რომელ არს ბერობისა და ჰიგებისა,
35. უსვინიდისოს მხილების წიგნი,
36. ანდერძიერი წიგნი,
37. არაგანკითხვის წიგნი,
38. ილია წინასწარმეტყულის წიგნი,
39. მასწავლელისაგან მოსწავლისადმი წიგნი.
40. ლაიკანელთა ნერსესისადმი სიტყვისგება, სარწმუნოებისა ჩუშნისა
სარჩელა.
41. წირვის განმარტების წიგნი,
42. მოძღვრისაგან სულიერ მოწაფის სარჩელა,
43. წიგნი ოფლით ცხოვრებისა,
44. წიგნი მკაბელთა წიგნი(!), 2v—3r

(353)

360

ფეირვერკთაოჳს. 1819

106 ფ.; 31,5 × 20,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურიოთ; გადამწერი ბაგრატ ბატონიშვილი (90r); 1819 წ., პეტერბურგი (90r); დაუწერელია: 1r—4v, 32r—33v; 54r, 91v—106v.

„ფეირვერკი. ნაწილი 1 ა. ფეირვერკათა ანუ ცეცხლისა სათამაშო შუშუნანი. § 1.—ფეირვერკნი (ანუ შუშუნანი) შეიმზადებიან ასაფრენითა ნივთთაგან, რომლისადა არიან უმთავრესნი ნაწილნი, ესე იგი გორჯილა, გოვირდი და ნახშირი, და სხვანი ამათნი სამყოფნი ნივთნი შეადრგენენ(!) ამათ აღსავსებელად...“ 80r—90r.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის 102 ნაბეჭდი ნახაზი. 5r—79r:

2. ბოლოს დართული აქვს: „ხის გაკეთება მწვანედ, რომელიც ლაპლაპებს და მსგავსება ხესა...“ 90v—91r.

ანდერძი: „უგანათლებულესო ძმაო იოვანე! ბრძანებული თქუენ მიერ სრულ ვაყავ, ამა წიგნისა გარდაწერად, და უძღვნი თქვენს უგანათლებულესობას სახსოვრად ჩემთვის, რათა მიიღოთ და მამყოფოთ თქუენის უგანათლებულესობის მდაბალი მასამასხურე თქუენი ძმა ბატონი თვთ პეტერბურხსა შინა, წელს 1819, თუქსა მარტსა 12,“ 90r.

(354)

361

კრებული. XVIII—XIX

128 გვ.: 32 × 215; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით; [XVIII—XIX სს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 3, 4, 6, 8, 124—126.

1. [იოანე დამასკელი, დიალექტიკა]. „მყოფისათვის არსებისა და შემთხვევითისა.—ყოფი ზოგადი სახელი არს ყოელთა ყოფთა, ესე უკვე ყოფი განიკვეთების არსებისა შიმართ და შემთხვევითისა. არსება უკვე არს საქმე თავით თვისით ყოფი...“ 13—88 გვ.

შენიშვნა: 1. დიალექტიკის ტექსტს წინ უძღვის: „ყოვლად ღირსსა და ღთივ პატრივცემულსა მამასა კოზმას, წაეპისკოპოსსა მაჟუმასსა, იოანე უნდო იწროებასა ვიდრემე გონებისასა და უღონობასა ენისა ჩემისასა მეცნიერსა...“ 9—11 გვ.

2. დიალექტიკის ტექსტი 49 თავისაგან შედგება.

3. დიალექტიკა. თარგმნილია არსენ იყალითელის მიერ (შდრ. 5—358,2, შენ. 3).

2. „პორფირის შეყვანილო ბაჟ.—ნანდიელ საჭირო ხურისაორიგ და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა, მნებაეი მასწავლელობათა ცნობად: რაჟ ნათესავი, რაჟ განყოფილება, რაჟ სახე, რაჟ თვისი და რაჟ შემთხვევითი...“ 89—123 გვ.

მინაწერები: 1. „ბესარიონ დადიანის ძე“, 127r.

2. „არიან რომელნიმე ბუნებით მიუწოდომელ და მეცნიერებითაც ყოფი. არიან რომელნი ბუნებით მისაწომელ და მეცნიერებით არა განუკვეთელი. არიან რომელნიმე მეცნიერებით მისაწომელ და ბუნებით არა სახე. არიან რომელნიმე ბუნებით მისაწომელ და მეცნიერებითაც—ცხრანი კატილორიანი.“ 1 გვ.

მინაწერები: მოთავსებულია აგრეთვე 5 და 7 გვერდებზე.

27. ხელნაწრთა აღწერილობა, ტ. 1

(355)

362

სახალხო ლექსიკონი, საკვირველთა თვისებათა და ბუნებათა.
ცხოველთასა. 1821

104 ფ.; 32 × 20.5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1821 წ. (104r); მთარ-
გმნელი იოანე ბახლიძე; პეტერბურგი (104r); დაუწერელია: 1r, 104v.

„სახალხო ლექსიკონი საკვირველთა თვისებათა და ბუნებათა
ცხოველთასა.—აბიდა—მეციცი, ცხოვრები სამხრეთის აფრიკასა შინა...“ 2r—
—104r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „დასრულდა თარგმანი წიგნისა ამის
სეკდემბრის ათხუთმეტსა, წელსა 1821-სა პეტრებუხსა შინა, იოანე ბახ-
ლიძე“, 104r.

შინაწერები: 1. „ჟი, დიდსულო კაცო,
ჰსწავლათა სამუარველო,
უძღურთ სულთა შემწეო,
სიმართლის მოყვარეო.
ნათელთ ორნატთ ნაყოფო,
შარავანდოვან მზისგან
მიღებით ბედნიერ ჰყავ

შრომა შენდ აღზრდილისა ი[ოანე] ბ[ახლიძე]“, 1 v.

2. „დაჰკვირდნენ შერყეულნი ზოროასტრისადა და იყონ პირნი მგმობარნი. თა-
გრიგოლ წერეთელი“, 41v.

(356)

363

კირილე ალექსანდრიელი, საუნჯე. XVIII

440 გვ.; 32 × 21; ქალაღი; ტყავადაკრული ყდა; მხედრული, სათურები მთავ-
რულად სინგურით; [XVIII ს.];

«კირილე ალექსანდრიელი, საუნჯე». „პირუშლად უშობელო-
ბისათჳს და შობილებისა აღგებულებისათჳს და აღუგებლობისა.—უკეთუ გელ-
ჰყონმცა კითხუად ჩუჴნდა არიანთა, ვითარმედ: ერთი არსა აღუგებლობაჲ ანუ
ორ, ამაღ ვითარმედ ჩუჴნ ორთაგან კერძოთა ერთად ვიტყუთო მას, ხოლო
გამისა მიმართ მოვიღებთ ქმნილთა თანა-აღრიცხულად ძესა...“ 15—440 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. „შეყუანილება, ანუ წინასიტყვაობა წი-
გნისა საუნჯისა, ქმნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზე-
მოასა საქართულოასა დაეითიან ბაგრატიონისა.—

ყბა ცოფიერის ააებს სამოსელს ძესა,
შარავანდედსა უზადოს მიჰჭდის მხესა,
ერესის ნისლის ბნელით აღაგებს დღესა,
მკუშთებმან რკინა ადამატიანს აღრესა,
ნაბერწყალთაგან თჳსად წუაი განიწესა...“ 1—2 გვ.

ბ. [წინასიტყვაობა]. „სანატრელისა უფლისა და წმიდისა კ ჳ რ ი ლ ო ს ე პისკოპოსისა ალექსანდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს სა უ ნ ჯ ე. შემეწიე მე, სულღო ღმერთო.—არა მცირე არს ჩუშნდა ამას შინა, რათა თანამდებ-ვჰყოთ გამოცდად მიმოთხუად. რომელსაცა სათნო ჩუშნდა ჰყოუს სიტყუა ეგე შენი, ჰოი, ტკივილთ-მოყუარეო ძმაო ნემესინე...“ 3—5 გვ.

გ. საუნჯის ზანდუკი: „ესევეითარნი უკუშ არიან წიგნსა ამას შინა. თავი ა...“ 7—13 გვ.

2. ტექსტის სქოლიოებში მრავლადაა ანტონის შენიშვნები.

ანდერძი: „დასასრული წიგნისა სა უ ნ ჯ ე დ წოდებულისა წელსა 1788, იულისსა 31, აღწერილი ჰელითა უნდოასა წინამძღურის ტ რ ი ფ ი ლ ე ს ი თ ა, რომელიცა ვარ ყოველთაგან შენდობისა მოქენე“, 440 გვ.

მინაწერები: 1. „სხოლონნი წიგნისა ამის საუნჯისა ქმნილნი არიან ს დ ა ნ ტ ო -ნის მიერ, არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუშლოასა“, 11 გვ.

2. „ჰი, დიდებულო მამაკაცო, ვითარცა მტუშრი ქარმან ალგავის პირისაგან ქუშ-ყანისა, ვგრეთ სამღრთო ნილოთა სიტყუათა შენთა დრკუ მტყუშლებანი. გრიგოლ...“ 440 გვ.

(357)

364

კრებული. XVII—XVIII

478 გვ.; 32 X 22; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნუსხური, სათურები სინგური: [XVII—XVIII ს.]; გადამწერი: დიაკონ-მონაზონი იოანე (478 გვ.); დაუწერელია: 366—367 გვ.

1. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, თარგმანება იოანეს სახარებისა. თავი ა. წმიდისა იოანესთჳს მახარებელისა და ღის მეტყუელისა.—მჳედართა ამის სოფლისათა რაჲჲს იხილიან ახლად მოსრული ვინმე უცხოსა ჰყანისა მჳედარი, ახოვანი და სახელგანთქმული, მეყსეულად ყოველნი შემოკრბიან“, 1—365.

შენიშვნა: ტექსტი შედგება 88 თავისაგან.

2. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა და მოძღრისა ყნისა სოფლისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა. მფშო გკზნ.—ყოველთავე სლთოდ ცხრბლთა ცხრბმ სარგებელ არს კეთილად მსახურთათჳს არა ხოლო თუ წესად და სახედ, არამედ ნუგეშინის საცემელადცა...“ 369—466 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს დართულია: „აღმოყუანებისათჳს ნაწილთა წნისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა, ყნისა სოფლისა მოძღერისა იოანე ოქროპირისა კო-მანი თ კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე პ ო ლ ე დ, თქმული კეთილად მოჰსენებულისა ბის ტ ი -ტ ო რ ის ა. მფშო გკზნ.—ჰი, კრებულნო ქრისტეს მოყვარენო, და სიწმიდისა მოსურნენო...“ 467—477 გვ.

ანდერძი: „ამრავალწლენ უფალმან უენებელნი ეამნი ცხოვრებისა მათისნი. აჰა-სა შინა ყოფადსა და საუკუნოიმცა არს წსენება და კურთხევაჲ მისი. უდაბნოსა გარე ს ჯ ი ს ა ს ა, მონასტრსა მათ მიერ და ურთიერთას შეყვარებულისა დიდე-ბულისა ნ ა თ ლ ი ს ტ ე მ ე ლ ის ა ს ა, ჰელითა ყოველთა ცოდვილთა უგლახაკისა დიაკონ-მონაზონის იოანესითა. ცთომილთათჳს ნუ მწყევთ, და შრომილთათჳს შენდობაჲ ყავთ თქმითა. რაჲთჳ თქვენცა მიემთხვნეთ თანანადებთა მიტევებ-სა,“ 478 გვ.

მინაწერები: 1 „ღონ საუკუნო ცხოვრება მისცეს ამა წიგნის პატრონსა და ამის დამწერსა“, 478 გვ.

2. „14 ივლისს 1846-სა წელსა მივიღე ბორჯომის აბანოს“ (!) (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

(358)

365

საპოლიტიკო თეატრი ანუ საყოფაქცევო სახილველობა. 1836

488 გვ.; 35×21,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულით; გადამწერი იოანე იალღუხისძე (486 გვ.); 1836 წ.; (486 წ.); დაუწერელია: 6 გვ.

„საპოლიტიკო თეატრონი ანუ საყოფაქცევო სახილველობა, რომელსა შინა შეკრებულ არიან უაღრესნი განზრახუანი, თუ რაჲ უხმს ქმნად და რაჲსაგან ლტოლუად სათანადო არს მთავარი. თავი ა. — ვითარმედ მთავარსა თანა-აძს, რათა განატაროს ცხოვრებაჲ თჲსი პატიოსნებით, რამეთუ მას შეუდგებიან კელისქუშენი თჲნი, ვითარცა აჩრდილი გუამსა, თუმცა თუთოეული კაცი თანამდებ არს, რაჲთა გარე შეიცვდეს სათნოებასა...“ 13 — 484 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „საპოლიტიკო თეატრი, (ესე იგი) საყოფაქცევო სახილველობა. თარგმნილი ლათინურისაგან ელინურსა ენასა ზედა უმაღლესისა და ყოვლად ბრძნისა უნგროვლახიის მთავრისა ნიკოლაოს მავროკორდატოვისაგან, რომელიცა პირუშლად გამოიცა ტიპოგრაფიით და მიედღუნა ძისა(!) მისსა, ღთის მსახურსა და ყოვლად ბრძენსა, უმაღლესსა მთავარსა უნგროვლახიისსა, უფლად კონსტანტინეს ნიკოლაოს ძეს მავროკორდატოვსა, წარსაგებელითა უჩინებულესისა და სამეფუფოსა მონასტრისა ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა კიკოდ წოდებულისა, რომელიცა არს ჭალაქსა შინა კპირისსა (ადგილი ბეჭდისა. ხატი ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა კიკოს მონასტრისა), შრომითა და გულსმოდგინებითა მეცადინობითა ყოვლად ღირსისა და უკეთილ-სწავლულესისა უფლისა სერაფიმ პისიდელისათა, მისვე სამეფოსა მონასტრის არხიმანდრიტისათა. დაიბეჭდა იოანეს მიერ ვოტოლოზ ემმანუილ პერიოტოპისა საქსონის ქალაქსა შინა ლიფსიას, 1758, ჩუნწ(?) წელსა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ იქმნა ტფილისს, იერუსალიმის მონასტერსა შინა, ეკლესიისა პატიოსნისა ჯუარისასა, არხიმანდრიტისა ენედიკტესაგან, და შეწყობილ იქმნა ქართულსა ენასა ზედა წელსა 1817, ჩხოჲ,“ 1—2 გვ.

ბ. სერაფიმ პისიდელის მიმართვა უნგროვლახიის მთავრის კონსტანტინესადმი: „უმაღლესო და უაღმატებულესო ღთის მსახურო მთავარო, მოწყალეო კელმწიფე! მრავალნი უკუშ არიან მიხეზნი, რომელთა გამოცა წიგნი ესეოდენ ჩინებული შეთხვისამებრ თვისსა და საკრველი ყოვლად ბრძნისა აღმწერელისა მიერ, ეგოდენვე შეუწიერ და ბრწყინულე არს ჩუშნისამებრცა ენისა. რომელიცა გარდმოღებულ იქმნა უტკბილესსა ჭრასსა ზედა უმკვერ-მეთქუშისა მთარგმნელისა, მარად სახსოვრისა თქუშისა უმაღლესობისა მშობელისაგან...“ 3—5 გვ.

გ. მიმართვაჲ „კითხვის მოყვარეთადმი. — უკეთუ ვინმე სიხარულით კმაყოფილ იქმნების აღმოკითხუსა ზე რომლისამე ძუშლთა კაცთა ანუ სახელოვანთა ფილოსოფოსთა ისტორიისასა, რაოდენ უმეტეს მიიღებს სიხარულსა და შესაძინელსა საპოლიტიკოსა ამის თიატრისაგან...“ 7 — 8 გვ.

დ. „პინაქსი“: 9 — 12 გვ.

ე. ხელნაწერს დართული აქვს პილატე პონტოელის განჩინების პოვნა: „1550-სა წელსა, კონსტანტინუპოლის იერემიას პატრიარხობისა ჟამსა, განჰსტეხა[დნა] განჩინება ესე პონტოელისა პილატეს მიერ გამოცემული მაცხოვარსა ჩნსა იესოს ქრეს ზედა, რომელი ჰპოვეს ქალაქსა შინა აკილიასა, რომელიცა ერთსა კლდესა შინა მდებარე იყო შეენიერისა რკინისა კიდობნითა, რომელსაცა შინა იყო სხუა კალოფი მარმარილოვსა საკრველი და მუნ მას შინა იდუა დაბეჭდულად განჩინება ესე ეტრატსა ზედა დაწერილი ებრაელისა ენითა, და ითარგმნა ენასა ზედა ბერძულსა, რომელსა შინა წერილ იყო ესრეთ...“ (შემდეგ მოყვანილია დოკუმენტის ტექსტი), 485—486 გვ.

ანდრეი: „დიდება ღმერთსა. ყოველთა კითხილთა სრულმყოფელსა. აღიწერა ენითა ლუბერსკი სეკრატარისა იოანე იალღუხის ძისათა ჩუკვ-სა წელსა. ოკდომბერს იბ-სა დღესა.“ 486 გვ.

მინაწერები: 1. 487 გვ. წარწერილია 10 აფორიზმი.

2. „აქა შესაბამ არს მოხსენება ჰეშმარიტად ღირს სახსოვარისა ამის ეპოხისა, ვითარმედ ნაპოლეონმან დაიპყრა რა ს-დ ევროპა, კუალად ჰსწყუროდა დაპყრობაჲ ყოვლისა სოფლიოსი, რომლისათჳსცა შესაბამად სთქუა პიიტეოსმან სტიხნი ესე: ნაპოლეონ, შობილი უღარიბესთა მშობელთაგან, აღუალს ხარისხსა ზედა იმპერატორობისასა. მობრძოლავს სრულად ევროპასა და არა კმა-ეყოფის მას, არამედ მოიწადნს დაპყრობასა ყოვლისა სოფლისასა, რამეთუ ევროპა უჩნს მას ვიწროდ.“ 313 გვ.

3. „აქა შესაბამ არს მოხსენება ამის ეპოხისა, ვითარმედ ოდესცა ყოვლად უუსაკვირუშლესმან იმპერატორმან ფრანციისამ და მეფემან იტალიანისმან ნაპოლეონ ბონაპარტემ (კორსიკანელმან მოქალაქემან), მიიღო რა ღირსება უკედავისა, კონსულობასა არა კმა იყო იგი, არამედ მოიწადა იმპერატორობაჲ, და ოდესცა მრავალთა მიერ ძლევათა მისთა აღუდა იგი საყდარსა ზედა იმპერატორობისასა და უწოდეს მას იმპერატორად ფრანციისა, მაშინ არა კმაყოფილმან ამა უგანსაკრულესის ღირსებისამან, შემდგომად ძლევისა თჳსისა ავსტერიცასა ზედა ეკურთხა იგი მეფედ იტალიისად. კუალად მწადნელმან უმეტეს ჩინებულებისამან. განაძო პირუშლი მეფულეჲ თჳსი ვოჲფინა და ივალქორწინა (!) ასულსა ზედა ავსტრიის კეისრისასა. და კუალად განავრცელა მობრძოლვაჲ და მობრძოლა კნინდა სრულად ევროპაჲ. და იქნა უპირუშლესს ბრძანებლად ევროპიელთ მკყობელთა ზედა. ხოლო აღიწია რა ესეოდენ სიმაღლესა ზედან, რომელ არცა ერთი დაბადებულთაგანი არა აღწეულ იყო ამა ღირსებასა ზედა, მაშინ ჰსწყუროდა მას კუალადცა უმეტესი ამისთჳს იწება შემოტანად უძლევემეზოსილესთა თჳსთა საკურუმელთა შინაგან რუსეთისა, რომლისაგანცა წარიტყრა, და შემდგომად წარტყრისა, აღიქურვა პირისპირ მისსა ყოვლი ევროპაჲ და კნინდა უმეტესი ნაწილი ფრანციისა. რომელსაცა ჰსძლეს და ექსორია ჰყუშს კუნძულსა შინა ელენესსა. და უკეთუმცა კმაყოფილ იყომცა იმა უგანსაკრულესსა ბედნიერებასა და არა მოეწადა მას დაპყრობაჲ სრულად როსიისა და ყოვლისა სოფლისა, მაშინ დაშთებოდა იგი პირუშლსავე თჳსსა ღირსებასა შინა“, 313 გვ.

(აქ მოტანილი მე-2 და მე-3 მინაწერები გამეორებულა 488 გვ., სადაც ბოლოს მიწერილი აქვს: „დავითი [დადიანი], 1832-სა წელსა, 16-ს ოკდომბერსა.“

4. „1832.7.29 გავგზავნე პეტრებურღსა 46 ოქრო და დავიბარე იოსტორიები (!) ქვემო აღწერილინი: ისტორია მილოტა, უკანასკნელი გამოცემული წიგნი 14; ისტორია დეროდოტესი, წიგნი რვა 8; პლუტარხოს, წიგნი 12; ტელემეაქი, წიგნი 2; ოცდახუთ-წლეობითი ევროპა, მეფობა ნაპოლეონისა და ალექსანდრეს. წიგ. 1; ცხოვრება ნაპოლეონისა, წიგ. 14; სწავლანი მარკოზ ავრელიანენსი, წიგ. 2; ზაპისკა იოზეფინა (!) იმპერატრიცასი წიგნი 4; ხაჯი ბობა (!), წიგნი 8; ცხოვრება იოაკიმ მურატისა, ნეაპოლიტანის კოროლისა. სიძისა ნაპოლეონის; ცხოვრება ახოვნისა მარშლისა ნევისა; მერკურის ბრიგისაგან დამარცხება 184-ს ზარბაზნიანების 2-ს ხომალდისა; ზაპისკა იმპერატრიცა მარია ლუიზასი; და რღვევა ტროადისა; მიწალოლია. ესე იგი ზღაპარსი ტყვაობა; უკანასკნელი ცხოვრება ნაპოლეონისა. . . .“ (ქვე ყდის შიდა მხარე. დავით დადიანის ხელითა ნაწერი ფანქრით, ძნელად იკითხება).

5. „1832.9.9 წელსა დავიწყეთ თარგმნა ხ ა ჯ ი ბ ა შ ი ს (!) მე და გ ი ო რ გ ი ბ ე დ ა მ ბ ე დ ე ვ ლ ო ბ ი ს ა ქ ე მ ე გ რ ი გ ო ლ ი ს ა, დავით [დადიანი]“ (ზემო ყდის შიდა მხარე).

(359)

366

იოანე ოქროპირი, იოანეს სახარების თარგმანება. XVIII

462 გვ.; 34×22; ქალღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები მთავრულად, სინგურით; [XVIII ს.]; დაუწერელია: გვ. გვ. 454, 358—362.

„თქმული წმიდისა მამისა ჩწისა იოანე ოქროპირისა; კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა, იოანესთჳს მახარებლისა თქმულისა სახარებისა, ჴესნიერი და კეთილი. — მკედართა ამის სოფლისათა რაჲმს იხილიან ახლად მოსრული ვინმე უცხოთა ქცნისა მკედარი, ახოვანი და სახელგანთქმული, მეყსეულად შემოკრბიან ხილულად ხელგენებისა მისისა.“ 1—453 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: „ხანდუკი სწავლათა“, 455—457 გვ.

(360)

367

კრებული. 1781

365 გვ.; 34×22; ქალღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები სინგურით; გადამწერი მიხაილი (364 გვ.); მრაკალმთის ნათლისმცემლის მონასტერი, 1781 წ. (364 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ. 35—38, 270, 358, 360, 365

1. „თთჳსა იანუარსა კა და აგუსტოსა იგ., ც ხ ო ვ რ ე ბ ა და მოქალაქობა აღსარებისა (!) მართლისა სარწმუნოებისა, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩჴსნისა მაქსიმესი. გკზენ მამაო. — მრავლისა ქებისა და ფრიადისა შესხმისა ღირს არიან მოყუარენი ღმრთისანი და მოღუაწენი სათნოებისანი...“ 1—34 გვ.

2. „სი ტყვის გება, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მაქსიმესა და პიროსის კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისა, მწუალღებელისა. — ოდეს იგი პიროს კოსტანტინეპოლელ პატრიარქი განიდევნა კოსტანტინეპოლით ბოროტთა საქმეთა მისთათჳს და წარვიდა ჰრომს...“ 39—52 გვ.

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩჴსნისა მაქსიმესი ნეტარისა თალასის მიმართ ხუცისა და მამასახლისა მრავალთა მონაზონთასა სიტყუათათჳს, რომელთა განმარტებაჲ ეთხოვა მას ნეტარისა მაქსიმესგან. სანატრელსა მონასა ღმრთისასა თალასის, ღირსსა მღუდელსა და მწყემსსა პირმეტყუშლთა ცხოვართასა მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ. მშჯღობა შენდა და სიხარული სახელითა ქრისტესითა, ამინ, კირილეისონ. — ჳორცთაგან და ჳორციელთა ჳრახუათაგან სრულითა მით მოღუაწებითა სული შენი განაშორე...“ 52—269 გვ.

4. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა მაქსიმე აღმსარებელისა სიტყვს გებისათჳს ვნებათასა, მიწერილი მამისა თალასის მიმართ. შემკობილსა ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკსა სულიერისა მის ქყნისასა, მწყემსსა პირმეტყულთა ცხოვართასა, მონასა ღმრთისასა თალასის მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ. მშჯდობა შენდა და სიხარული სახელითა ქრისტესითა, კირიელეისონ.—კულავადცა წიგნი სიწმიდისა შენისა მოიწია ჩემდა უღირსისა ამის და მრავლითა უდებებითა შეპყრობილსა, რომელი იგი სავეს იყო ფრიადითა სიყუარულითა და სუნნელებითა საღოთოთა სიტყუათათა...“ 271—359 გვ.

შენიშვნა: 1. მაქსიმე აღმსარებლის „სიტყვს გებისათჳს ვნებათასა“ შეიცავს:

- ა. „სიტყვს გება გულის სიტყუათა მიმართ ნაყროვნებისათა“,
- ბ. „ნეტარისა მამისა ჩუშნისა მაქსიმესი სწავლა ბ. ბრძოლათათჳს სიძესათა.“
- გ. „საკითხავი გ. თქმული ვერცხლის მოყუარებისათჳს“.
- დ. „საკითხავი დ. თქმული მწუხარებისათჳს“.
- ე. „სწავლა ე. მრისხანებისათჳს“.
- ვ. „საკითხავი ვ. მოწყინებისათჳს“.
- ზ. „საკითხავი ზ. ცუდად მხუარობისათჳს“.
- წ. „სწავლა წ. ამპარტავენებისათჳს“ (აკლია მე-19 თავი).
- თ. „სიტყვს გება ეპისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა...“

2. კრებულს დართული აქვს: „ზანდუკი ამის წიგნისა“, 361—364 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა წიგნი ესე ყოვლად ბრძნისა მამისა მაქსიმე აღმსარებლისა 1781. 5. 31 მრავალმთის მონასტერისა ნათლისმცემლისასა, მიხაილ აღდესწერე. იყავნ სადიდებულად შენდა, სიბრძნეთა და სიტყუა ღმრთისა მამისაო. ვინც მიემთხვენეთ. შემდგომითი-შემდგომად ლოცუასა ჰყოფდეთ ყოვლად უბადრუკისა ამისთჳს აღმწერელისა წიგნისა ამის, რომელმან უქმობისა დასაქსნელად ვიმუშაკე წიგნი ესე“, 364 გვ.

მიწაწერი: 52 გვ. გადამწერის ხელით მიწერილია: „...ლოცუა ჰყავთ წმიდისა მამისა ევეთ იმისთჳს მთარგმნელისა.“

(361)

368

კრებული. XIX

11 ფ.: 304 გვ.; 34 × 23,5; ქალაღი, ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული. სათაურები სინგურით; აქვს თავსამკაულეები: 1, 209 და 244 გვ; [XIX ს.]; დაუწერელია: 11r, გვ. გვ. 190, 204—207. 300, 301.

1. [კურასი დილმარ], „ღიღი მარა კურასი. შემოკლებულად საყოველთაო მოთხრობა, რომელსა უპყრიეს ყოველი ღირსად სახსოვარი ქვეყანასა შინა დროთა შექმნითგან ქვეყანისა ვიდრე აქამომდე, მრავლითა გამოძიებითა ახლად თარგმნილი შეერთებითა მოკლითა რუსეთისა ამბავათა კითხვით და მიგებით, სარგოდ ყრმათა, მეორითა ბეჭდითა დაბეჭდილი თჳთ პეტრებუტრხსა შინა სახელმწიფოსა შინა აკადემიისასა სასწავლოსა წელსა 1762.—შემოყვანება ისტორიისა, რომელ არს ამბავი გინა მოთხრობა. რასა გვაუწყებს ჩვენ მოთხრობა ესე?...“ 1—189 გვ.

2. „სიტყუანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი სულ სხეულობით ორკერძოვე, ძველის და ახლისა წმინდათა წერილთაგან რჩევით გამოკრებულნი, კლემაქსისაგან, დიდისა ვასილის და გრიგოლის

ლთისმეტყველისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხვათა წმინდათა მღვდელთ-მოძღვართა მამათა, მოციქულთა, წყალობა, სოლომონ და ზირაქისათა და გარეშე წიგნთა: პლატონ, სოკრატე(!) და მენანდროს, და სხვათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულნი კლემენტისგან.—ყლთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმრთისა, ეპოების მათ...“ 209—243 გვ.

3. „აპოკოფტემატა, რომელ არს შემოკლებულთა რიტორებრივთა და წესისა მასწავლელთა სიტყვებთა. წიგნი სამი. ხოლო მათ შინა არიან დადებულინი კითხვა-მიგებანი. ცხოვრებ[ა] და ქცევა და იგავნი (რომელ არიან სახისმეტყველებანი) და მეტყველება სხვათა და სხვათა ფილოსოფოსთა, შემოკლებულთა სიტყვათა და მიგებათა, წიგნი პირველი. სწავლა სოკრატისა. მოკლედ სიტყვის გება სოკრატის. სწავლა, პლი, თარგმნილი და სხვათა ცა ფილოსოფოსთა რუსულისაგან ქართულს ენაზედ ერასტი თურქისტანიშვილისაგან.—კეთილის კაცისაგან წესი ეს არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან კი ზრახედეს...“ 244—296 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს ბოლოს დართული აქვს: „რომლითაცა ენებითა აწ მეტყველ არიან ყოველსა ზედან...“ 297 გვ.

2. ხელნაწერის ცარიელ ფურცლებზე, გვიან, დავით დადიანის ხელით უნდა იყოს შეტანილი:

ა. „მეფენი აფხაზ-იმერეთისანი“ (სია), 191 გვ.

ბ. „პროკლამაცია ნაოლენონ ბონაპარტეს მიერ ტომთა მიმართ ელლინთასა, ოდესცა მან მობრძოლა ეგპტედ...“ 192—203 გვ.

გ. აფორიზმები ამოკრეფილი აბბათ მილთისის(!), კარლოს XII შვედთა მეფისა და ფენელონის თხზულებებიდან, გვ. გვ. 208, 296.

დ. „ცხოვრება და სამხედრონი ღვაწლნი ბუჟონაპარტესნი(!)...“ 298—299 გვ.

მინაწერები: 1. „ჩუკა-ხა წელსა ჩემი წიგნების რიცხვი:

ა. წლის თვენი. მხედრული—მთავარებისკოპოსისგან ვიყიდე.

ბ. დიდი სადღესასწაულო. ვარაყით შეკრული—ვარლამ მიტროპოლიტმა მაჩუქა.

გ. გრიგოლის ღმრთისმეტყველის წიგნი ეტრატზე, ხელით-წერილი.

დ. ოკდობრის მეტაფრასი, ხუცური.

ე. ვარაყით შეკრული სახარება. ზაქარიასგან ვიყიდე (გადასმული აქვს ხაზი).

ვ. რუსული სამოციქულო, კირიანობის წელს ვიყიდე, და კიდევ მეორე ქართული სამოციქულო.

ზ. პარაკლიტონი. გრიგოლ ხუცის ხმალაძისგან ვიყიდე.

წ. ვარაყით შეკრული დავითნი, ზაქარიამ მაჩუქა და პატარა დავითნი—დარეჯან ბატონისშვილმა.

თ. მარხვის მეტაფრასი—მიტროპოლიტმა ინათხოვრა } ეს სამი წიგნი მარიაპ
ი. დაბადება. } დედოფალმა მიბოძა.

ია. ბერძული დახატული წიგნი.

იბ. დახატული ფრანგული სახარების იგავება—ცაგერლმა მიბოძა.

იგ. მოკედილი სახარება—ნიკოლაოს-წმინდელმა მიბოძა, ბეჟან წერეთელმა გამო-მართვა.

იდ. მხედრული სახარება—სამოციქულო, თეოფილაქტე მიტროპოლიტმა მაჩუქა.

იე. სადღესასწაულო მეტაფრასი, ოსეს დავაწერიე.

ივ. სამი თვის თვენი.

იზ. პატარა ხელწერილი სადღესასწაულო | ეს ორი წიგნი მარიაპ
იწ. კლდე სარწმუნოებისა, ნიკოლაოს-წმინდელმა მიბოძა. } დედოფალმა მიბოძა.

იო. მატიაწე.

იო. მატიაწე.

კ. რუსული სამართლის წიგნი.

კა. ლუბერნიის წიგნი.

- კბ. კავშირი
- კვ. დიალიკტიკა } ეს სამი წიგნი ნიკოლოზ გაბაშვილისაგან, ვიყიდე.
- კდ. [დამასკელი]
- კე. ღრამმატიკა, ზაქარიამ მომცა.
- კვ. რიტორება, ვალერიანე აბაშიძემ მაჩუქა—არხიდიაკონ-ყოფილმა, არხიმან-დრიტმა.
- კზ. კურთხევანი, ვიყიდე ზაქარიასგან.
- კლ. დიდი სამართლის წიგნი. კიდევ ზაქარიამ მაჩუქა, დავით ჩხეიძეს აქვს.
- კთ. პატარა სამართლის წიგნი, დედოფალმა მიბოძა, ასლანს აქვს.
- კი. კიტაის სიბრძნე. ვიყიდე.
- კკ. ლექსიკონი, დედოფალმა მიბოძა, თუმანოვს ვათხოვე და გამოვართვი.
- კლ. კუნტოს კურციონი,
- კმ. იველი ალექსანდრიანი,
- კნ. ქართლის ცხოვრება. ახალი ბ, } ეს ექვსი წიგნი ოსეს
- კო. ცხენის კარაბადინი, } დავაწერინე.
- კპ. თიმსალ. სიბრძნე სიცრუე,
- კრ. ბარამიანი,
- კს. ქილილა, გიორ[გი] მდივანს დავაწერინე.
- კთ. ლილი მარაკურასი და ფილოსოფოსთა, გიორგი მდივანს დავაწერინე.
- კი. რუსუდანიანი, } ეს ორი წიგნი ლაბუაშვილს დავაწერინე.
- კმ. მილორდი,
- კნ. სამეფო ტომარი ვიყიდე.
- კო. დარეჯანიანი. დავაწერინე.
- კპ. ძველი ქართლის ცხოვრება, ხუცური. ვიყიდე.
- კკ. არჩილიანი, ოსეს დავაწერინე.
- კლ. დავრიშაიანი, დედოფალმა მიბოძა.
- კმ. ფირმანიანი ძველი. ვიყიდე.
- კნ. კატეხისმო, დავით თარხანოვს გამოვართვი.
- კო. კონდაკი, კირიანობის წელიწადს ვიყიდე. და კიდე კონდაკი მაშინ ვიყიდე.
- კპ. ოთხი წიგნი რუსულიდან იესეს ვათარგმნინე.
- კკ. კამედის წიგნი, გადმოვსწერე მე.
- კლ. რძალ-დედამთილის წიგნი. } ეს სამი წიგნუკა ბატონის სძალმა მიბოძა.
- კმ. ესოპეს წიგნი, }
- კნ. დახატული თელემაკი, }
- კო. ტროვადის ბრძოლა. გაბაშვილისაგან ვიყიდე
- კპ. პეტრე იმპერატორის კანონი, იესეს ვათარგმნინე.
- კკ. სამთვარიო წიგნი.
- კლ. კიდე კიტაის სიბრძნე.
- კმ. ნარკვევი.
- კნ. დამასკელი, სტამბის.
- კო. ქრისტე ქეშმარიტად იყო ქვეყანასა ზედა, გრიგოლა იშნენლმა მომიტანა.
- კპ. ათერთმეტი სჯა ქრისტიანეთა (გადახაზულია) ანუ პეტრეს კანონი.
- კკ. მატიანიე შავი.. (!)
- კლ. ფრინველის კარაბადინი.
- კმ. ძაღლის კარაბადინი.
- კნ. ექვსთა დღეთა ვასილისა.
- კო. ითიკა ვასილისა.
- კპ. თათრული სახარება.
- კკ. კიდე ჩვენი მხედრული ხელით თათრული სახარება.
- კლ. პეტრეს კანონი.
- კმ. მხედრული დავითნი.
- კნ. გაიოსის ნათარგმნი დაბადების წიგნი
- კო. სახარება ოქროს ვარაყიანი. იოანე ხუცის ფოფოდიასგან ვიყიდე.
- კპ. პარაკლისები ორი, ათ-ათი.
- კკ. დავითნი.

ოვ. პლუტარხი, ა ნაწილი

ოზ. მითოლოგია.

ოს. თელემაქი.

ოთ. ფილოსოფოსთ ცხოვრება.

პ. აბატა მილოტა: ა ტომი, ზემო ყდის შიდა მხარე და lrv.

2. „ჩუკა წელს, ფებერელის კვ-სა მეზობა ჩინი პოლკოვნიკობისა, კნიაზ გრიგოლ წერეთელი“, 1 გვ.

3. „ისტორიაჲ ესე გრიგოლ წერეთელს მიერთოს ჩუკ წელს“, 1 გვ.

4. „ჩუკა-სა წელს, ნოემბრის კა-სა, დღესა კვირიაკესა გარდაიცვალა ამიერ სოფლით გურიის მთავარი მამია სიმეონის ძე, ლენერალ-მაიორი და მქონებელი, კავალერთა წმინდის მოციქულთა თანასწორის თავადის ვლადიმირის მეორეს დიდის ჯვარისა და წმინდის ანნას პირველის ხარისხისა, იყო შობილგან წლისა ოცდათხუთმეტისა, დედით შობილი წერეთლის ქაიხოსროს ასულის მარინასი, დისა ლენერალმაიორის და კავალერის ზურაბ წერეთლისა“, 302 გვ.

5. „ჩუკა-სა წელს, ნოემბრის კვ-სა, დღესა შაბათსა მიიცვალა ბერი ფალავანდის შვილი წლისა სამოცდათექვსმეტისა“, 303 გვ.

6. „გაგვიში მთავო მალალო, ნისლი ნუ მოგიხვევია“.

7- „მგელი კვდება, თბა იცინის, სიცილით გარდაიქცევა, თნაო იცინე, იცინე, განა სამგლეთი იქცევა, ერთი მე ვკვდები ბერ-მგელი, ათასი სხვა მოიქცევა, და მგელი მგლობასა არ მოშლის, თბა ისევ გამოიქცევა“.

8. „ჩუკა-სა ოკდობრის ივ-სა წავიდა შკლიარევსკი ჭალუანიში“.

9. „დავებრდი, მშვილდი ძირს დავდე,

მალა მთაშიდან ძეს სად მე,

დამბალა, არყი ამძვრალა, არ მიდგომია მზე სადმე“.

10. „ჩუკა წელს, ფებერელის კვ-სა დამარქვეს პოლკოვნიკი(!) შუამდგომლობითა მისის დიდებულებისადმი ლენარალ-ანშეფის იერმოლოვისათა და, იერმოლოვისადმი თავადის გარჩაკოვისა, უფლის ლენარალ-მაიორის და კავალერისათა“.

11. „ჩემო ხელმწიფე მამა და ბიძა, წიგნი მიახლებ[ი]ა, ღმერთმა თქვე[ნი] მოწყალება ნუ მომაკლს და მაგიერი მსახურება მიც გადამახდევინოს რამე, 1838“.

12. „...ჩუკა-სა წელს, აპრილის ექვსს, პარასკევს, მივიღე პეტრებურლით მარია მდედოფლის წიგნი. ჩემის ბიჭების მშვიდობას და კარგობას მიბძანებს და მიამედებს მისჯან მათს პატრონობასა“.

13. „ამავე წელს აპრილის მ-სა გავისტუმრე ჩემი სამსონ ქუთაის სეკრატართან სასწავლებლათ, და ღმერთი აბრჭამისა უძლოდეს მასცა, ღმერთო, აცოცხლე“ 304 გვ.

14. „სხვა. დავებრდი, შვილდი ქვე დავდე, წვერი შემექნა ჭალარა, /ავბანაგება(!) მოვძლდი, ბატონს უნდებვარ აღარა“.

15. „ჩუკა წელს მოუიდა პოლკოვნიკობის ჩინი ქაიხოსრო წერეთელს. პაპუნოვიჩს, და სვიმონ ზურაბის ძეს—კაპიტნობა, როსტომ პაპუნოვის—საათი, ხოლო მოხუცებულს გიორგი ნიკოლოზის ძეს—პორუტიკობა, თავადთა წერეთელთ სვიმონ გიორგიის—საათივე“.

16. „ამა მარტის ზ-სა გავყავით ხოდაბუნები და ზვარი, და წავიდა კაპიტანი ნაჩალინიკი უფალი კავალერი შორაპანაძე. ვანსა თუისსა. ამავე დღეს მივართვი ანდრეა კლდია შვილს მისი ექვსასი მარჩილი და წარვიდ[ა]. ამავე მარტის თ-სა გაუგზანე ჯორის ფასად ასი მარჩილი გერასიმე არხიმანდრიტს ბეჟან ბეჟანიჩის წერეთლის ხელით“.

17. ჩუკა-სა წელს, მარტის ლა, მივიღე ქუთაისით წიგნები ბებუთოვისა.

ამავე წელს აპრილის კვ-სა მორჩა (ჩვენი შავი ჯორი და შვა ულაყი სახედარი...)*

ამავე დღესვე მოდენეს ვარციხიდან ჩემი გუთნეულები“*(ქვე ყდის. შიდა მხარე),

18. „თავადის გრიგოლ წერეთლისაგან ჩუკა-სა წელს, აგვისტოს ი-სა-პაზრი. ქეშმარიტი კეთილ-მიღება არს მტერი მდვიდურებისა და ამბოხისა, და ჰყვარობს განზხოლოებასა. შესაძლო არს თქმად, ვითარემდ იგი იშოშვის(!) თავიან

* ფრჩხილებში ჩასმული ტექსტი გადაშლილია.

თვისისა კმაყოფილებისაგან მეგობრობისა და საუბრობისაგან მცირედისა თანა რიცხვისა აღრჩეულთა კაცთასა. მას უყვარს აჩრდილი და განმზოლოება, იგი იხილავს მალნარსა და მდინარეთა, ველთა და კორდთა. იგი ჰპოებს თავსა შორის თუისსა მას, რაჲცა ესაჭიროების მას და არა იქმნების დიდ სიმრავლითა მოწამითა და მკვრეტელთათა. და საგონებელსა კეთილ-მიღებასა უყვარს ცხოვრება ჯარსა-შინა და მიზიდვად თვსა სახედველთა ყოვლისა სოფლისა. იგი არა განყვითნების ქალატთა შინა საშუალ თეატრთა და დიდთა კართა და განჭარღების, ოდესცა არავინ უკვრეტს მას“, II v.

19. „ლექცია IV, ძე და მემკვიდრე ზიმოვიტისა, იყო უძლურ და უზრუნველი. მწერალნი იტყვიან, რომელ იგი სახოვანთა ყმათა არა იხმევდაო და კეთილის მოქმედებისთვის არა რაჲთამე დაასაჩუქრებდაო, ზიმოვიტის წარბაძევედა ყოვლითურთ მამასა თუისსაო: „რომელსა ასხენ ყურნი სმენად, ისმენენ“, II v.

20. „ჩყკა-სა წელს, მარტის ლა-სა, ვიშ, შენ სოფლო, რა ძვირფასი ხარ ამ შემთხვევაშიდ ნეტრთა ჩემთათჳს, მაშინ როდისაც სამი თვე სრულდება, ცოცხალი ვართუ მკვდარი, აღარ ვიცი ჯერ. გ რ ი გ ო ლ წ ე რ ე თ ე ლ ი,“ 296 გვ.

(362)

369

გრიგოლ ღვთისმეტყველი, კრებული. XIX

326 ფ.; 34 X 21; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურით, აბზაცის დასაწყისი ასოები მთავრულად; მოხატულია 1 გვ.; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1r—5v; 323r—326v;

1. „წმითაგანისა(!) მამისა ჩუშნისა გრიგოლი ღვთისმეტყველისა სიტყვათა მიმართ და ივლიანეს განმასწორებელისა, თანა-მოსწავლე მისსა ყოფილისა, მამაო გუაკურთხენ.—რაჲ არს მძლავრებაჲ, რომელ სიყუარულისაგან მარადის ვინძლავრებთ...“ 6r—27r.

2. „წთაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგოლი ღვთისმეტყველისაჲ სიტყვაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათვის. მამაო გვაკურთხენ.—ეგულვებოდა სადმე მარადის მრავალ მიზეზთა სიტყვათასა წინა-დამდებელსა ჩნდა დიდსა ბასილის, რამეთუ იპატივებოდაცა ჩემთა სიტყვათა მიერ...“ 27r—84r.

3. „გრიგოლის მიერ ღვთისმეტყველისა ეპიტაფიად ბასილისსა სტიხოსნი, იროიკონი, პარაფრასნი ნიკიტა ფილოსოფოსისანი.—ეჳა, ქრისტეს მოყვარეო და მსახურო და მონაო მისო, ერთგულო ბასილი...“ 84r—87r.

4. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგოლი ღვთისმეტყველისა სიტყვა ნათელთათვის. მამაო გვაკურთხენ.—კვალად იესო ჩემი და კვალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურეანი, არცა უმკობელი...“ 87v—136r.

5. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღვთისმეტყველისა გრიგორის მიმართ ნოსელისა, ძმისა დიდისა ბასილისსა, შემდგომად ველთდასხმისა მოსრულისა. მამაო გუაკურთხენ.—მეგობრისა სარწმუნოესა არაჲ არს ნაცვლის-საცვალებელ არსთაგანი არცა ერთი...“ 136v—141r.

6. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღვთისმეტყველისაჲ სიტყვა დიდისა ათანასესთვის. მამაო გვაკურთხენ.—ათანასის მაქებელმან სათნოებაჲ ვაქო...“ 141r—163r

7. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისა ასერგასისთა მიმართ ეპისკოპოსთა სიტყვაჲ ჯმნისცაჲ. მამაო გუაჲკურთხენ.—უთარ თქვენდა ჩვენებანი, ჭი, საყვარელნო მწყემსნო და თანა-მწყემსნო...“ 163v—182r.

8. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ გლახაკთმოყვარებისათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—კაცნო, ძმანო და თანა-დავრდომილნო! რამეთუ გლახაკ ყოველნი და საღთოჲს მადლის მოქენე...“ 182v—209v.

9. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ წყლულებისათჳს სეტყვისა შიერისა. მამაო გუაჲკურთხენ.—რად დახსნით წესსა საქებელსა, რად აიძულებთ ენასა შჯულის მმონებელსა...“ 209v—222r.

10. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ პასხასათჳს დაყონებისათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—აღდგომისა დღე და დასაბამი მარჯვე და განვბწყინდეთ კრებასა და ურთიერთას შევიტკბენეთ...“ 222r—224v.

11. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ პასექისათჳს, სიტყუაჲ მეორე. მამაო გუაჲკურთხენ.—სახუმილავსა ზედა ჩემსა დავდგე, იტყვის საკვირველი ამბაკუმ...“ 224v—245r.

12. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და არისა და ენკენიათათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—ენკენიისა პატივი ძულ შჯულ და კეთილობის მქონებელ, ხოლო უფროჲსლა ახლისაჲ ჯგრ-არს პატივ-ცემად ენკენიათაგან...“ 245r—249v.

13. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ მეერგასისათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—დღესასწაულისათვის მცირედ ვფილოსოფოსობდეთ, რათა სულიერად ვდღესასწაულობდეთ...“ 250r—261v.

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ მკაბელთათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—რამე მკაბელნი, რამეთუ მათ აწინდელი კრებაჲ არმრავალთაგან საპატივოთაჲ...“ 261v—272r.

15. „წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ სიტყუაჲ მღვდელმორწამისა კვპრიანესათჳს. მამაო გუაჲკურთხენ.—კნინდა კვირიანე განპველთა ჩნ ჭი დაჭირვებასა...“ 272r—284r.

16. „ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდათაგანისა მამისა ჩუშნისა გრიგორი ღთისმეტყუელისაჲ კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. მამაო გუაჲკურთხენ.—თანად ხდილ-გყოფს თქუნ, ჭი კაცნო, გრიგორი ყოველად განთქმული. დიდი იგი მოსახელე ღთისმეტყუელებისაჲ...“ 284v—322v.

*(363)

370

მონტეხკიე, გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა. 1814

532 გვ.; 35 X 20,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრულ; რუსულიდან გადმომთარგმნელი და დამწერი დავით ბატონიშვილი (1 გვ.); 1814 წ.; (1 გვ.); სანკტებტერბურგი (1 გვ.); დაწვერულია: გვ. გვ. 515—529; 532.

„[მონტეხკიე]. გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა. წიგნი ა. სჯულთათვის საზოგადოდ. თავი ა.—სჯულთათვის ნაცვალ-გებასა, შინა, ვი-

თარცა აქვსთ მათ სხვანი და სხვანი არსებანი. სჯულნი სივრცესა შინა შენი-
შენისასა სხვანი არარადმენი არიან, გარდა საქ[ი]როთა ნაცვალ-გებათა ბუნე-
ბისაგან ნივთთასა გამოსრულთა...“ 3—514 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 9 წიგნისაგან.

2. დართული აქვს სარჩევი (530—531 გვ.).

ანდერძი: „გულისხმის-ყოფისათვის სჯულთასა, ქმნილი უფლისა მონტესკუსაგან, თარგმნილი ფრანცუტულითი რუსულსა ენასა ზედა, ხოლო რუსულითი ქართულად იეფის ძის მემკვიდრის, ლენერალ-ლეიტენანტისა, სენატორისა და კავალერის დავითისაჲს თარგმნილი უამსა სანკპეტერბუხსა ყოფნასასა, წელსა ჩვიდ, ქორონიქონისა ფბ“ (1 გვ.).

მიანაწერება: 1. „ჩემო სასურველო ძმაო თეიმურაზ! უაღმატებულესი სურვილი და სწავლისადმი მოცალეობაჲ, რომელიცა შექმნია სულსა შენსა თუხებად, აღმოჩნდა ღირს ხსოვისა ყოველთა კაცთათჳს. განღვიძებულმან ამით ჴელ-ვაჭყვ თარგმანებად წერილისა ამის მონტესკუსაგან ქმნილისა სჯულთათჳს გულისხმის-ყოფისათჳს. რომელიცა არს ერთიცა ესე უმჯობესთა წერილთაგანი ყოველსა ევროპასა შინა. ხოლო მე ვსასიებ, რომელ შრომა ესე ჩემი მსახურ მექმნას დატკობასა შინა ძმებრისა სიყვარულისასა. თქვენი შმა დავით“, 2 გვ.

2. „ქ. ეს პირველი ტომი მონტესკუ და მეორე ტომი ამისივე. ორივე წიგნი, ერთად მომირთვეია თქვენი უგანაულებულესობისათვის, ბატონო დისწულო და სულით მეგობარო და დიანო, მემკვიდრევე დავით. ეს წიგნი მეფის ძემ დავითმან ჩემის თხოვით სთარგმნა და მისივე ჴელით არის დაწერილი ორივე წიგნივე უსაკუთრესი შენი ბიძა და მეგობარი მეფის ძე თეიმურაზი“, 3 გვ.

3. ხელნაწერს აქვს სხვა მიანაწერებიც, კერძოდ დავით ბატონიშვილის განმარტება ათვისტისა, იროკეზელებისა, ეფორნის, პეტრორნის, გრაჟნის, სოფისტებისა და სხვ. მიანაწერების სრული ტექსტი იხ. S—188 ა,ბ-ს აღწერილობაში.

4. „სტეფანოვი მოკლეს. მირიფიჩი ურია ციხეში ჩასვეს“, საც. ფურც. 1.

(364)

371

მონტესკიე, გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა. 1816

VI, 488 გვ.; 34,5 × 21; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მზებრული; რუსულიდან მთარგმნელი და დამწერი დავით ბატონიშვილი; პეტერბურგი; 1816 წ. (462 გვ.); დაუწერელია: I—VI r; გვ. გვ. 465—486.

[მონტესკიე, გულისხმისყოფისათვის სჯულთასა]. „ნაწილი ბ. წიგნი მეათე სჯულთათჳს ნაცვალ-გებებასა შინა, ვითარცა აქვსთ ძალისათანა ზედა-დასხმისა. თავი პირველი. ძალისათვის ზედა-დასხმისა.—ძალი ზედა-დამსხმელი დაწესებულ არს კანონთამებრ ერთა სამართლისათა, რომელიცა შეადრგენს ერთა საპოლიტიკოსა შესმენილებასა...“ 1—462 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი მონტესკიეს „გულისხმის-ყოფისათვის“ წარმოადგენს დავით ბატონიშვილის თარგმანის II ნაწილს.

2. დართული აქვს საძიებელი (487—488 გვ.).

ანდერძი: „შედასრულე ორივე წიგნი მონტესკუ. პეტერბუხს წელსა ჩვიდ, აპრილის კწ და მოვბლაჲჲ ჴელითა ჩემითა. მეფის ძე დავით“, 462 გვ.

მიანაწერები: 1. „ქ. ამისი პირველი ტომი ამავე წიგნთან ერთად მოგართვი, და მეორე ეს გახლავსთ. ნდაბლად წყდის ძე თეიმურაზ“, VI v.

2. „წელს 1815, ქორონიკონს ფბ, იანერის გ, სანკტ პეტერ ბუხს შევასრულე და მრავალი შრომა შემემთხვა, ვინადგან მთარგმნელთა არა სცოდნოდან კარგათ ფრანციული და რუსულზე ბრჯგულ გარდმოვლეთ, რომელიც ძნელად იყო მისახვედრი მრავალი აზრი. გარნა სიყვარულმან ძმისა ჩემისა თეიმურაზისა მან სილო შრომასა და ვთხოვე წარმკითხველთა, არა ჰყოთ ოხუჯობა. აზრი ესე და ამგვარნი პოლექტიკანი ქართველთათვის ახალი გასაგონია და, ესასოებ, არა ეგრძნოსთ. გარწმუნებთ, წარმკითხველთ ჰაზრი არ არს დაკარგული და მშვენიერ სიტყვაობას არ გამოვეძიე ამაღ, რომელ საჭიროდ არ ვრაცხე, და, ვსთხოვ, წარმკითხველთ ყურადღებით წარიკითხოთ წერილი ესე. მერწმუნეთ, მრავალს, ცნობას მოვუცმსთ. (მეფის ძე დავით)“, 462—463 გვ.

3. „ეს რიცხვი წელიწდისა 1815 წ. თ. ე.] პირველს დაწერილზე აწერია“, 462 გვ.

4. „ეს წიგნი რომ მეორეთ საკუთრათ თავისის კელითვე დაწერა, ამ რიცხვში [1815 წ- იანერის გ. თ. ე.] შეასრულა“, 462 გვ.

5. „ამ ზემო წერილს წელიწადში შეასრულა ეს წიგნი—ორივე ტომი მონტესკიუ პირველი, მეფის ძის დავითისაგან დაწერილი, მე დამრჩა. და მეორე—ეს, იმისის კელითვე დაწერილი ორ წიგნათ, თქვენ მოგართვი“, 462 გვ.

6. „ეს მონტესკიუს წიგნი როდისაც ჩვენმან კელმწიფე ძმა სთარგმნა, ჯერ პირველად ორივე ტომი თვისის კელით დაწერა და მე, ძმასა მათსა მეფის ძეს თეიმურაზს, მიბოძა, მეორეთ ეს ორი წიგნი, იგივე, რომელიც აწ თქვენ მოგართვით, ბატონო და დიანო და მემკვიდრეო დავით, მეფის ძემ დავითმა თავისავე კელით გარდაწერა და ამ ბოლოს მონაწერი ჩემ მიერ. რომელიც წიგნი ჩემთან დარჩა იმაზედ, მისივე კელით იყო მოწერილი და ამისთვის აღარ დავაგდე და ბოლოს მოწერილი ამახედაც მოვაწერე. ის პირველად თარგმნილი და მისგან დაწერილი როდისაც შესრულდა, იმისი რიცხვი წელიწდისა და თვისაც მოვაწერე. და ამ წიგნს, რადგან იმისის კელით არის ნაშრომი, თქვენ უნდა პატივ-სცეთ და როგორც ანტიკი ანუ უნჯი რამ ძვირფასი, ისე შეინახოთ თქვენს წიგნთსაუჯგუში. თქვენზედ ჩვენთვის უკეთეს ვის უძღვინდით? ღმერთმან იესო ქრისტემ და ყოვლად წმიდამან ღვთისმშობელმან მშვიდობაში, დღეგრძელობაში. სიცოცხლეში და ბედნიერებაში გახმაროსთ“, 463—464 გვ.

მინაწერები: 1, 5—8 გაკეთებულია თეიმურაზ ბატონიშვილის ხელით.

7. ხელნაწერს დავით ბატონიშვილის ხელით მიწერილი და განმარტებული აქვს მთელი რიგი სიტყვები. ასე მაგ. სეიმი, კვესტორი, ედილი, კაპიტოლია, ტრიუმფი ლეგონი, ეშაფოთი, ილოტნი, ტალანტი და სხვ. (იხ. გვ. 70, 121, 122, 129, 135, 137, 172, 211, 225, 245, 249, 269, 282, 290, 291, 321, 388, 395, 433 და 446. შდრ. S—188 ა, ბ ხელნაწერებს).

8. ხელნაწერის ზედა ყდის შიდა მხარეზე მიწერილია კრიპტოგრამა, რომელიც გ. მიქაძემ ასე განსნა: „ბუნიაობა მოიწია სახლსა შინა ოქრობირ მღვდლისასა“

{365}

372

ოოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. 1840

210 ფ.; 34 × 25,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულად, სინკურით; გადამწერი აბელ ბაშბუქოვი (210r); 1840 წ. (210r).

„ოოსიპოს ფლავიოსი, იუდეა ბრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი პირუჭლი. წინა-საწყი ყოვლისათუს მოკმედებულისა.—მნებებელთა აღწერად მოთხრობისათა არა ერთსა, არცა მასვე ვხედავ კმნილსა

მიზეზსა მოსწრაფებისასა, არამედ მრავალთა და მრავლად ურთიერთარს გან-
ყოფილთა, რამეთუ ვითენიმე მჩვენებელნი სიძნელისა სიტყუათასა და მისგან
მომნადირებელნი დიდებისა ამის კერძოსა ზედა სწავლულებისასა მიმართეს...“
4v—210r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფ ლ ა ვ ი ო ს ი ს „სიტყუადასაბამო-
ბის“ I, II, III, IV, V და VI წიგნები. თეთვეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ.
4v—5r; 40rv; 74rv; 106r; 136rv; 169v—170r). დანარჩენი VII—XX წიგნების
აღწერილობა იხ. აქვე, 373—375 ნომრის ქვეშ.

2. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის:

ა. „წინაბჭე. იოსიპოს ფლავიოს საჩინო აღმწერელი იუდაებრივთა ძეშლ-სიტყუა-
ობათა ცოცხლებდა პირველსა, ვიდრე მე ას წლებობასა შემდგომად ქრისტეს მაცხოვ-
რის გარდამოსულსა დასაბამსა. ვიდრე მე უკანასკნელისა იუდეანთა რომანთა თანა
ბრძოლათა სრულქმნილთა...“ 2r—3r.

(წინასიტყვაობის ბოლოს დავითის ხელით მიწერილია: „წინასიტყვაობა ესე
ვთარგმნე და განვკაზმე მე, დ ა ვ ი თ“.)

ბ. „ი ო ს ი პ ო ს ი წ ი გ ნ ი ჰ უ რ ი ს ა. ეპა დიდება ღმერთსა. მაღლი ღმერთსა,
კურთხეულ არს ღმერთი მამა. ძე და წმინდა სული. იწყებინ სახელითა ღუთისათა
და წადილ-ნება-ბრძანებითა დიდისა აფხაზეთისა და ყოვლისა საქართველოასა პატ-
რიარხისა, პატრონის ეფთჳმესითა განძი, თული, ბრწყინუალება, შუშნიერება,
საყდრისა მომსმენელთათჳს დიდად მარგი, სიჭადული და მეცნიერება მოწესეთა,
და ადამოსითგან(!) დედა ყოვლისა წიგნისა წმიდა წიგნი ესე სახელით ი ო ს ი პ ო ს ი.

შენ, საშინელო და ცათა მობაძეო ბიჭვინტისა ღუთის მშობელო, აცოცხლე, აშე-
გრძელე და შემწე-მცველ-მფარველ და მეფე ექმენ და სუფევა მოუკლებელ ჰყურს
ორთავე შინა ცხოვრებათა და მუნ დაამკვიდრენ წიალთა შინა აბრაამ, ისაკ და
იაკობისთა, ამინ და კირიელისონ. რამეთუ ჰეშმარიტად იჭირვოდა საღმრთოთა
წერილთა წიგნთა წმიდათა წერასა და დაამკობდა პატროსანთა საყდართა კ ა ხ ე-
თ ი თ, ქ ა რ თ ლ ი თ, ი მ ე რ ე თ-ღ დ ი შ ი თ და გ უ რ ი ი თ და დასდებდა დიდ-
როანსა და პატროსანსა, ყოვლითურთ შემკობილსა წიგნებსა; და ჩვენ გვიმოძებდა
მათსა ალაღსა, მათისა კონდაკითა ნაშობსა საქონელსა მრავალსა და აურაცხელსა,
და არა დაჰსცბრებოდა საღმრთოსა სურვილისაგან და ყოველსა წელიწადსა შინა
ოთხ-ოთხისა, სამ-სამისა და ორ-ორისა მწერლითა გვაწერინებდა და გვაშრომებდა
დიდისა პატივითა და წყალობითა და პატივ-საფარველითა. მრავალმცა არიან
წელნი ცხოვრებისა მისისანი და საუკუნომცა არს კურთხევა და სუფევა მათი, ამინ
და კირიელისონ, ამინ, და მამა-მშობელთა მათთა შეუღუნენს ღმერთმან, ამინ“ 4rv.

4. ფლავიოსის ამ თხზულების 20 წიგნიდან 1—15 უთარგმნია იოანე პეტ-
რიწს, დანარჩენი 5 (XVI—XX წიგნები) რუსულიდან უთარგმნია დავით ინანიშვილს
(დავით დადიანის კარის მღვდელს) 1835—36 წ.წ. ბორნაბუჯს (იხ. კ. კვეციმიძე
ქართლ. ლიტ. ისტორია, 1. 263 გვ. 1941 წ.).

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე
იოსიპოვსა საშენვრელოვს მემკვიდრის დ ა ვ ი თ და დ ი ა ნ ი ს ა გ ა ნ ა ბ ე ლ ბ ა შ ბ ე-
უ ქ ო ვ ი ს მიერ და დადებულ იქნა წიგნთსაცავსა შინა მისს უკანათლებულესო-
ბისსა 1840 წელსა“, 210r.

მინაწერი: „გასწორებულია და გამართული ბრწყინუალებდ და შუშნიერად და
ნუ ვინ მწერალა იკადრებთ შეცულასა ლექსთა გინა ასოთასა“, 210r.

(366)

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეობრივისა სიტყუადასაბამობისა. 1840

243 ფ.; 34 X 26; ქაღალდი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული,
სათურები ასომთავრულად, სინგურიით; მომგებელი დავით დადიანი (242v); გადამ-
წერი აბელ ბაშბუქოვი (242 v); 1840 წ. (242v).

„იოსიპოს ფლავიოს, იუდებრივისა სიტყუადასაბამობისა წიგნი მეშუდე. მოაქუნ წიგნსა ამას ჟამი წელთა ორმოცთა. წიგნი ზ, თავი ა. ვითარმედ გავიდის ვიდრემე ერთისა ნათესავსა ზედა მეფე იქმნა ქევრონს ქალაქსა შინა, ხოლო სხვსა სიმრავლისა საულოსს ყრმაჲ.—ხოლო შეემთხვა ამის ბრძოლისა ქმნაჲ დღესა მას, რომელსა დავიდისცა ამალიკიტაჲ მიძლეველი სეველილად უქუნ იქცა...“ 6r—242v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუადასაბამობის“ VII, VIII, IX, X, XI და XII წიგნები. თვითავეულ მოთავს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 5rv: 46rv; 93r—94r; 130rv; 162rv: 198rv).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4.

3. იოსიპოს ფლავიოსის „იუდებრივი სიტყუადასაბამობის“ დასაწყისი და ბოლო წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე, 372, 274, 375 ნომრების ქვეშ.

4. ხელნაწერი ნასწორებია დავით დადიანის ხელით.

მინაწერები: დავით დადიანის ხელით: ა. „გვონებ არემან, ესე იგი გაზაფხულმანო“, 88r.

ბ. „რუსულში ოცდაათი ეწერა, ქართულს დედანში ათსამეტი და მეორე ქართულს იოსიპოსის წიგნში ათექუსმეტი“. ხოლო მე დედანში როგორც ეწერა, ისე დაესდევ“, 147r.

გ. „ღიშპანიად ვგონებ, ხოლო მთარგმნელს ვერ განურკვევია ქართლი და ღიშპანია, რალამც ძელსნი ორსავს ივერიად უწოდდენ, ხოლო აქ ღიშპანიად იგულხმე. დავით“, 240v.

დ. „გამართულია დედანზედ ელუარედ“, 243r.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე იოსიპოსის სამეგრელოს მემკვიდრის დავით დადიანისა განაბელ ბაშბეუქოვის მიერ და დადებულ იქმნა წიგნთსაცავსა შინა მისის უგანათლებულესობისსა 1840 წელსა“, 242v.

მინაწერები: 1. „მღუდელთმთავართ შორის სხემან ვარსკულავთ მფლობელმან ქუშქანის მღუდელნი ზეცისათ თანა მღუდელ ყუნა“ (თავფურცელი).

2. „თავადი სტატის(!) სოვეტნიკის გიორგი თუმანოვის მიერნი ლექსნო სამეგრელოს მემკვიდრეს დავით დადიანზედ, ოდენ დაემთხვა მას, ტფილისს-მყოფს, ყუავილით ავადმყოფობა.—

ყუავილით მეფე ყუავილითაგან ვნახე სრულად დანასებით,

კვიტხე: აგრე რამან შეგქმნა შენ, ქელმწიფე აგრე ვებით.

მიბრძანა. თუ ყუავილით მიმტრეს, არ დაფარვთ, მრაველ-დანებით

და სახე მთუარე დამიღებეს. შენცა გაწყენ ანა ლებით.

მზილმღმან შენმან ოხურით. საქმენმან მსწრაფლად მიმიღო მკუშთრი გონება,

არსთა ზენკალმან(!) მან ურულომან, წყალობით თვისთ მოგცეს კურნება,

წყულულთა შუშბანი. დაამებანი, მალე ვიხილო წარმოადგინება,

და ვიყო შუშბითა, არ მოწყენითა, მიმდებად მექმნას თქუშნი მონება“, 1r.

(367)

374

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდებრივისა სიტყუადასაბამობისა. 1840

197 ფ.; 32,5 × 25,5; ქალღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედროული; სათაფრები ასომთავრულად, სინგურით; მომგებელი დავით დადიანი (197r); გადამწერი აბელ ბაშბეუქოვი (197r); 1840 წ. (197r).

„იოსიპოს ფლავიოს, იუდებრივისა ძელს-სიტყუაობისსა წიგნი მეათსამეტე. მოაქუს წიგნსა ჟამი წელთა ოთხმეოცდაორთაჲ. წიგნი იგ. თავი ა. ვითარმედ იონათის, იუდას ძმად მყოფმან, აღსრულდა რაჲ

იგი, მთავრობამ მიიღო და ვითარმედ მეორისა ძმისა თანა თვისისა, სიმონისა ზოგად განიმკედრა ვაჟკედის ზედა. — რომლითა უკუქ სახითა იუდეელთა ნათესავმან, დამონებულმან ამან მაკედონთაგან, მიიღო თავისუფლება... 4r—197r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „სიტყუადასაბამობის“ XIII, XIV, XV და XVI წიგნები. თითოეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—3r; 52r; 55r; 104r—105r; 145r—150r).

2. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4. თხზულების დანარჩენი წიგნები აღწერილია აქვე. 372, 373 და 375 ნომრის ქვეშ.

3. მთლიანად ხელნაწერი ნასწორები და ვით დადიანის ხელით.

მინაწერები: დავით დადიანის ხელით: ა. „განთადად, ვგონებ. დავით“, 38r.

ბ. „ესე იგი ეხუაიშნებოდეს, დავით.“ 61r.

გ. „ციცერონს იტყვს. დავით“, 63r.

დ. „რუსულში ათურამეტი სეკნემბერი(!) სწერია. დავით“, 78v.

ე. „რუსულში აცხრამეტი სეკნემბერი(!) სწერია. დავით“, 79r.

ვ. „ქესარ რომ ლალატით მოკლეს, ის იყო ღმერთთათვის საძაგელიო, დავით“, 86r.

ანდერძი: „იდებდა ღმერთსა, სრულ-მყოფელსა ყოველთასა. აღიწერა წიგნი ესე იოსიპოსასა სამენგრელოს მეგვიდრის დავით დადიანისა ზ. აბელ ბაშბეუქოვის მიერ, და დადებულ იქმნა წიგნთსაცავსა შინა მისსა უგანათლებულ-სობისსა 1840 წელსა“, 197 r.

(368)

375

იოსიპოს ფლავიოსი, იუდეურიისა სიტყუადასაბამობისა. XIX

158ფ.: 35 × 25,5; ქალაღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული; საათურები ასომთავრულად, სინგურით; გადამწერი: აბელ ბაშბეუქოვი; [XIX ს.]

„იოსიპოს ფლავიოს, იუდეურიისა ძკლსიტყუაობისსა. მოაქუნნ წიგნსა ჟამნი წელთა ოთხმეოცთა. წიგნი იხ. თავი ა.—ვითარმედ ანტიპატროს წარწყმედისთავს მათა თვისასა ყოვლისა სიმრავლისა მიერ იქმნა მოძულეებულ...“ 4r—158v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის სიტყუადასაბამობის XVII, XVIII, XIX—XX წიგნები. თითოეულ მათგანს წინ უძღვის სარჩევი (იხ. 2r—3r; 48rv; 93rv; 131rv—132r).

2. წინა I—XVI წიგნების აღწერილობა იხ. აქვე; 372—374 ნომრის ქვეშ;

3. თხზულების თარგმანის შესახებ ცნობა იხ. აქვე, 372 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 4.

4. ხელის მიხედვით ხელნაწერი გადაწერილი უნდა იყოს აბელ ბაშბეუქოვის მიერ (შდრ. №№ 372—374 ხელნაწერებს).

28. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1

(369)

№ 376

ბასილი დიდი, ითიკა. 17[9]8

III ფ.: 514 გვ.; 34 × 21,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები სინგურიით; მთარგმნელი ექვთიმე ათონელი (503 გვ.); გადამწერი მიხაილ (504 გვ.); 17[9] 8 წ. (504 გვ.); დაწერელი: I—III ფ.; 278—286 გვ. 506—514 გვ.

„თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ვასილისი, მთავარეპისკოპოსისა კესარია-კაბბადუკიელისა, წმიდისა ნათლის-ღებისათჳს მათდა მიმართ, რომელნი-იგი გვიანად ნათელს იღებდეს, რამეთუ წესი იყო მაშინ, რათა ოცდაათისა წლისანი ნათელს იღებდენ, ხოლო რომელნიმე ორმეოც და სამეოც წლადმდე არა ნათელს-იღებდენ. ხოლო ჩუშნ რომელთა მოვიღეთ წმიდა ნათლის-ღება სიჩროსა და კუალად ცოდვითა ჩუშნითა შევეაგინეთ, აწ გულისხმა-ვჰყოთ ესე სინანულისათჳს. მამაო გუაკურთხენ.—ბრძენი სოლომონ, რაჟამს-იგი სოფლისა ამის საქმეთა ჟამისა განყოფილებასა იქმოდა...“ 1—503 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერს ერთვის: „ზანდუკი წიგნისა ამის თითოეულად, რომელი წერილ არს წიგნსა ამას...“ 505 გვ.

ანდერძი (დედნისა): ა. „წმიდანო მამანო, რომელნი ამას იკითხვდეთ, ლოცუა ჰყავთ გლაზაკისა ევთიმიისთჳს, რომელმან ესე ვსთარგმნე. და ღრისათჳს, ვინც გარდასწერდეთ, ჩემსაცა სახელსა შთასწერდეთ და ნუ აღმოშვოთ მე გლაზაკსა, რამეთუ ამისთჳს თავს-მისს ფრიადი შრომაჲ სწავლასა და თარგმანებასა ამისა, რათა მილოცვიდეთ. და ლოცუა ჰყავთ ღრისათჳს კურთხეულისა ამის იორდანესთჳს, რომელმან ფრიადი შრომა თავს იდუა და მოვიდა ქართლისა ქუშენით საბერძნეთს, მთაწმიდას, ღრისათჳს და მერმე ბრძანებისათჳს დავით ქართულთა მეფისა, და თავს-იდუა ჭირი და დასწერა წმიდა ესე წიგნი. აწ უკუშ ვინცა ამას იკითხვდეთ, ღრ დაგაჯეროსთ ლოცუა ჩრ ყოველთათჳს“, 503 გვ.

ბ. „ესე განწესება მოღუაწეთა და უდაბნოს ყოფისა სარგებელისა გამოჩინება წმიდისა და დიდისა ვასილის მიერ მე, გლაზაკმან ევთიმი, ვთარგმნე. აწ ვინცა იკითხვიდეთ, ლოცუა ჰყავთ ჩემთჳს. თქუშნცა ღმერთმან მიგმადლენ აღსრულება მოქალაქებისა მიმართ, ამინ“, 84 გვ.

გ. ანდერძი (გადამწერისა); „იყავნ სადიდებელად შენდა, სიბრძნეო და სიტყუაო მამისაო, რამეთუ ყოველივე კეთილთა წარმართება შენ მიერ არს და ჩუშნ შორისებულ და უბიწოდ მშობელისა შენისა მარიამ ყოველთა ქმულთა უფალასა და დედოფლისა. 17[9]8. 10. 10. აღვსწერე ყოველად გლაზაკმან ვინმე ბერმან მიხაილ“ 504 გვ.

მინაწერი: 1. გადამწერისა: „უფალნო ჩემნო, ამის დედანსა ესრეთ ეწერა: ერთი კარგი სწავლა იყოო ამა ადგილს ქალწულებახედ. მაგრა ნახევარი არ იყო და რაც იყო, ის წაშლილიო; სხუანი დედანი კი არ იშობებოდაო ამ ქუნას. ვინც იპოოთ, აქ დასწერეთ. მეც ეს მომიწერია“. 277 გვ.

2. „მოიხსენე უფალო თავადი გრიგოლ ზურაბისძე წერეთელი (ჩუიზ წელსა), მომსყიდველი წმინდისა ამის ითიკისა“, 1 გვ.

3. „თავადის გრიგოლ წერეთლისა არის ითიკა ესე ვასილისა“, 504 გვ.

(370)

377

ფენელი, ტელემაქის მიმოსვლა. 1837

303 ფ.; 35 × 22; ქალაღი: მწვანე ხავერდგადაკრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულად, სინგურით; გადამწერი: აბელ ბაშბეუქოვი (303r); 1837 წ. (303r).

[ფენელი]. „მიმოსულანი ტელემაქოსისი. ა. ძისა ოლიძესი. წიგნი პირველი.—კალიპსას ვერ ხელეწიფა ნუგეშინის-ცემად წარსლვისათვის ოლისესსა. ვაებასა შინა თვისსა ითვალვდის თავსა თვისსა უბედოდ, რამეთუ იყო იგი უკუდავ...“ 3r—303r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შედგება 24 წიგნისაგან. თვითულ წიგნს წინ უძღვის წიგნის მოკლე შინაარსი, რომელსაც თავზე სინგურით აწერია: „ჭაზრი“.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. თავფურცელი მთავრულად, სინგურით ნაწერი: „მიმომსულელობანი ტელემაქოსისნი, ძისა ოლისესი, ქმნილი ჭენელონისი“;

ბ. „მოკლელი აღწერა ჭენელონის ცხოვრებისა და რამე მისთა ნაქმართაჲს“; 1r—2v.

3. ხელნაწერს აქვს განმარტებითი ხასიათის სქოლიოები.

4. ტექსტი თარგმნილი გაიოზ რექტორისა და სარიდან ჩოლოვაშვილის მიერ (ტრ. რუხაძე, ძვ. ქართული თეატრი და დრამატურგია, 1949, გვ. 87).

ანდერძი: „დაწერილ არს აზ აბელ ბაშბეუქოვისა მიერ 1837 ივნისის 19-სა დღესა“, 303r.

(371)

378

ამბროსი მედიოლანელი, თხზულებანი. 1821

IV ფ.; 283 გვ.; 33,5 × 21; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, აბზაცის დასაწყისები მთავრულად, სინგურით; მთარგმნელი გაიოს. (5 გვ.); გადამწერი გრიგოლ ბატონიშვილი (269 გვ.); 1821 წ. სექტემბერი (270 გვ.); დაუწერელია: I—IV ფ.ფ., 273—284 გვ.

1. „წრისა მამისა ჩრნისა ამბროსი მედიონელის(!) ეპისკოპოზისა ორნი წიგნნი სინანულისათვის. წიგნი პირველი. თავი 1. ქება ზომიერებისა.—თუ რაოდენ საჭირო არს სათნოება ესე, დაიმტკიცების იგი უფროსლა მაგალითითა...“ 10—96 გვ.

შენიშვნა: წიგნი სინანულისათვის შედგება ორი ნაწილისაგან, I ნაწილს (17 თავისაგან შემდგარს) ბოლოს მიწერილი აქვს: „სრულ-ჰყავ ივლისის 17, წელსა 1789 კრემენჩუკს, გაიოს“, 56 გვ. ხოლო II ნაწილს (11 თავისაგან შემდგარს) მიწერილი აქვს: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოველთასა. სრულ-ყავ წელსა 1789, იულის, 21, კრემენჩუკს, გაიოს“, 96 გვ.

2. „წმიდისა მამისა ჩვენისა ამბროსი მედიოლენის ეპისკოპოზისა შიკვალეებისათვის ძმისა მისისა სატირ[ი]სა. ორი წიგნი. წიგნი პირველი 1.—აწ უკუჲ, საყვარელნო ძმანო, განვამგზავროთ ჩუჲს მსხუტრპლი უბიწო და სათნო ღმრთისა უფალი და ძმა ჩემი სატირ...“ 97—203 გვ.

შენიშვნა: თხზულება შედგება 2 წიგნისაგან: ა. „მიცვალებისათვის“ და ბ. „სასოებისათვის აღდგომისა“. პირველი წიგნის დასაწყისში მიწერილია: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ. ვიწყე წელსა 1789, ივლისის 30, კრემენჩუკს, გაიოს“, 97 გვ.

ბოლოს კი: „დიდება შენდა, მიმღებელო ყოველთაო უფალო, სრულ-ვყავ წელსა 1789, აგვისტოს კრემენჩუკს, გაიოს, გრიგოლ“, 133 გვ. II წიგნის ბოლოს მიწერილია: „სრულ-ვყავ წელსა 1789, ივლისის 29 კრემენჩუკს, გაიოს. გრიგოლ“, 203 გვ.

3. „წმიდისა მამისა ჩუქნისა ამბროსი მედიონელის ეპისკოპოსისა სიტყუა ნუგეშინისცემითი სიკუდილსა ზედა მცირისა ვალენტინე იმპერატორისა. — უკეთუმცა აღუსაორძინებელად ოდენ ტკივილისა არს წერა მისი, რომლისათვისცა ვჭწუხთ...“ 204—242 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის სათაურთან მიწერილია: „ვიწყე წელსა 1789, აგვისტოს 1, კრემენჩუკს“.

ბოლოს: „სრულ-ვყავ წელსა 1789, აგვისტოს 2 კრემენჩუკს, გაიოს, გრიგოლ“.

4. „წმიდისა მამისა ჩუქნისა ამბროსი მედიონელის ეპისკოპოსისა სიტყუა მიცუალებასა ზედა თეოდოსი დიდისასა. — ამისთვის გუშქალოდა ჩუქნ ფიცხელი იგი რყევა მიწისა და დაუცხრომელნი წვიმანი ესე...“ 243—269 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის სათაურთან მიწერილია: „ვიწყე წელსა 1789, ივლის 14-კრემენჩუკს, გაიოს.“ ბოლოს კი: „სრულ-ვყავ წელსა 1789, ივლისის 15 კრემენჩუკს, გაიოს“, 269 გვ.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის:

ა. „იამბიკონი. —

ურაოდენოდ უვითაროზან მყოფმან,
 გონებით ზესთა-მხედველთა ვერ მისაწთომ,
 არსთ უხსეულოთ წამის ყოფით მყო მექმან,
 ნიავ-წვლილ ღრუბლით სინაჲ გამომეტყუელმან,
 ამრავალწელოს დღე ეს თქუშნდა სოფლად სვლის,
 თქუშნ, დავითისა სქეს-ტომ იუდასით,
 ლომო. გაბაონს მტილს ნორჩით იუდასით.
 ელვებრ განმნათლო გულთ სხვითა იუდასით,
 ბნელს მყოფს მათენო, გეკუთა იუდასით,
 ომიზედ მყოფ განტყორცილ იუდასით,
 ლამპარ-პყრობილთა ბრძენთა მათებრ ქალწულთა
 ელვარესა მას ქორწილსა შესლუად მკულთა.
 სულთა სსაძლოთა განსასულნად ალტრფულთა,
 სხდომილთ მას შინა ქრისტესგან კურთხეულთა
 ორლანოს ჰცემით იქმენ მათდა მობაძავ.
 მამაო, დავშეერ ორ თვესა დღე-ღამობით.
 ეგრეთვე ბერი იოსტოს არის მოწმად.
 ფრიად მალალსა ენაზედ მოუბარობს
 იგი მოძღუარი, ეპისკოპოს ამბროსი.
 საუკუნოდცა მისგან იქმენ კურთხეულ
 ძე თქვენი გრიგოლ, ასტარხანს მოარული.
 ევედროს შენთვის იესოს ღმერთსა ჩვენსა
 საუკუნომდე გვირგვინითა სუფევად.
 იკითხე მცირით აპელატ ძველ-ყოფილი,

ოდესცა ნახო შარფითა დაგლეჯილი,
 ანუ კუტასით ეგრეთჲ დამაფული.
 ნიადგ მზა არს ქელმწიფის სამსახურად.
 ეგრეთ ბეჭედი, რომელ წარმოგივლინე,
 სრულად მიბოძო, მყო ამით მოხარული.
 ძნიად დაძველდენ, თეთრი არა მაქუს გელად,
 ეგრეთვე ჯიბეს არა-რად ძეს მწელად.
 თქვენის იმედით არა ვმუშაობ ველად.
 ქება მოგიბრასთ, ვინც ისმენს ახლოს მყოფი,
 ვინცალა მტერი, იმას შერცხვეს შენ მიერ.
 ნება თქვენია, მომავლობს მენენიცი,
 იყოს ახლნი სამენენიკოთ ჩემთვის.
 მადლმან სამლომან მომანიჭა მე ესე—
 ესე ურწმუნოთ ბაასი ვიწყე წერად.
 ფრიადცა ჰსდევნის ნოვატიანთა ცუდთა
 იგი ამბროსი, ვინ მედიონელეობს.
 ხომეხთ ბაასით ჰრჯულზე გამტყუნებულ ჰყოფს.
 ძე მფარვედ თქვენდა და ეგრეთ სული წმიდა
 იყავნ თქვენთანა დღე-ყოველ განუშორად.
 სამობით ღმერთი იგ იყოს შენდა მფარად,
 ძალთა სერაბიმთ და ქერავიმთა ბრძანად.
 ეგრეთ ეშმაკთა, ვინც ჰყოფს შემახარად,
 გძღვნიდეს სიმრავლეს დღეთა უანგარიშოდ.
 რკუა და ლბინი არ მოგეშალოს სახლში,
 ძილიო აროს, მტერს არცხვინო მალიად
 განძლიერებით სხვებზე აღმატებულად.
 ოდეს მიგონებ მე, მონასა უხმარსა,
 ლოცვას თქვენ წმიდას მე ნუ დავიწყებულ მყოფ.
 გოლგოთას ზედა ვის ჯვარცმულსა იტყვიან,
 იგი გჰყულს მფარად დღე-ყოველ დაუფარად.
 ძილად არ იქმნე ღვიძილით შემახარად,
 ღამითა მკუშლად მწოლარეს ძილსა შინა.
 ვვითარ ისრაილ, იქმენ განდიდებულად,
 ნიადგა შვებით სუფევითცა მესმოდე.
 იკითხვიდეცა ხანდიხან ძესა შენსა.
 ნეტარ გაიოხ, ამ წიგნისა მთარგმნელი,
 არს ნამდვილ ნეტარ სუფევადცა მიწვენილ,
 შრომით დამაშვრალ ამ საღმთოს წერილებზე.
 რუსთ ენისაგან ქართულად მიუღიეს.
 ოდესცა ნახოთ თვით მისგანვე ნაწერი,
 მარად ჯაფითა არის გარდმოღებული,
 საუკუნოდცა გასვენებით სამოთხეს,
 არსცა წერითა წარკიმთხავთათვის ძნელი.
 ჩემებრ ვინც ჰსწეროს ბაგრატოვანთ გვარმა,
 ერთ გზის ქება ვჰრქუა. აროდეს დაუწუნო,
 მაგრამ მასწავლა, წერით მყო განმართული,
 ხუფევეთმცა არს არქიერ დოსითეოზ,
 ამისთვის ჩემზე იგი შვრა მასწავლებლად.

მეფის ძის ძე გრიგოლ, იამბიკოსა ამის კიდურწერილობა არს ესე: უგანათლემ-
 ბულეს მფის ძეს იოანეს გიძლენი მეფის ძის ძე გრიგოლ ნაშრომსა ჩემსა, ძე
 თქვენი“, 1—4 გვ.

ბ. თავფურცელი: „წიგნი წისა მამისა ჩნისა, ამბროსი მედიონელის ეპისკო-
 პოსისა. ითარგმნა წელსა 1789, თთულსა აგვისტოსა 2, არხიმანდრიტის გაიოს[ი]ს მიერ-
 პირველი დედანი არს ესე და პირველი ნაწერი თვით მთარგმნელისაგანვე“, 5 გვ

გ. მიმართვა მკითხველთადმი: „პატიოსანო მკითხველო, კეთილმოქმედნო უფალო! ყოველი თქუნიგანნი სიმართლით მსჯელნი ეგრეთ შეირაცხუშენ შრომასა ჩემსა გარდმოღებასა შინა ამის საღთოისა მოძღურებისასა მიხედვითა დროისა და გარემოებისათა, ვითარცა პავლე [2 ტიმოთეში 3.6(1)]. ხოლო მე, დამდებელი გულსა მისუშ გამოუთქმელთა მხილულისა მცნებათასა [გალატ. 6:9(2)], გულსავესე ეპყოდ შრომასა ჩემსა ჳმითა სახარებისა მუშაკისათა ლუკა [17:10(3)], მშვიდობით, გაიოს. წელსა 1789, აგვისტოს 2, კ რ ე მ ე ნ ჩ ა უ კ ს.

(1) ყოველი წიგნი ღვთივ სულიერი და სარგებელი სამოძღურებელად არს და სამხილებელად და განსამართლებელად და სასწავლებელად სიმართლისა, რათა აწუშ იყოს ღისა კაცი ყოვლისა მიმართ საქმისა კეთილისა განმტკიცებელი.

(2) უწყოდეთ, რამეთუ რააცა ვინ ჰქმნას კაცად-კაცადნან კეთილი, იგიც მოილოს უფლისა მიერ, (ეფესელ 6,8). ხოლო კეთილისა საქმე ნუშცა გუშწყინების, რამეთუ თვისსა ჟამსა მოვიგვით, არა თუ მოვჰმედგრდეთ. აწ უკუშ, ვიდრე ჟამი გუაქუსლა, ვიქმოდეთ კეთილსა ყოველთა მიმართ, ხოლო უფროსად სახლეულთა მიმართ სარწმუნოებისათა. მონანი ვართ უხმარნი, რამეთუ რააცა თანა-გუშდუა, ყოფად ეპყაეთ“, 5—6 გვ.

ღ. სარჩევი 7—9 გვ.

3. ხელნაწერს დართული აქეს: „შირი.—

დიდება შენდა სამ-მზეო, ღმერთო, სამებით ცნობილო, მომეც ძალი და შეწევენა ლუთაებით განდიდებულო, მიეც მეფის ძეს ივანეს წელთ სიგრძე, აღდგინებულო, და მეცა მომხედე მწუხარეს, წყალობად მოსწრაფებულო. დოსითოზ მღუდელ-მთავარსა რა მადლობა ვკადრო ამის, მან მასწავლა ანბანთ-წერა, ყმაწვილობის ვიყავ ჟამის, ბევრი მირტყა უწყალობით, დღე და ღამე, მუნუტ წამის. და არა ვიცი რა მივართვა, ან რა უძღენა ჩემდა ამის. ათას რეაას ოცდა ერთსა ვიწყევ წერად ამაე წელსა, იენისის თერთმეტს დავიწყე, ნაწერ შევხვდი ძნელსა ხელსა. ორ თვეს ვერ ვსწერე, ციება მე შემქმნიდა სიციბით ცხელსა. და ენკენისთვისა სრული ვყავ, თუმცა მამსგავსა მე ლელსა. გაიოზ ეპისკობოზი, ცხონებული ჰყოს ღმერთმან და, სამას სამოცდა ხუთ წიგნი თარგმნა თვით მარტო ერთმან და, სულ სამლო, არ რა საერო, ესე იკვიროს ერმან და და სუფევედეს ააბრამთანა, ადიდა თვისმან სვემან და. გაიოზის სიკუდილისა ვიყავ წინ კვირას ჳმობილი, მიბრძანა, ბატონისშვილო, ვარ სიკუდილს გამზადებილი, თუმც მამა შენი მკრებლბლობს, აქუს ბევრი წიგნი მკობილი, და ბერთ მისცეს გარდმოსაწერად, ფურცლებად არის წყობილი. ამისთანა არ ექმნების, არვის ძალ-უძს გარდმოღებად, ამისთანას მალად ფრასზე ვინ შეუძლოს შესწორებად, უდაბნოელთ ბერთა კიდე ვინ თავს იღუას გასწორებად და რადგან არის ფურცლად ფურცლად, დიდი უნდა ცოდვილობად არის ფურცლებად ნაწერი, ერთმანერთშია რეული, ხუთ თვე ვეცადე ერთ წიგნზე, ძლივას შევაწყე რეული, დიდ ჯაფას ნახავს, ვინც ხელ-ჰყობს, მწერალნი შემეცნეულნი და ერთ ზანდუქშია ჩაყრილი, ერთმანერთშიგან სვრეული, აწ რას მიბძანებ, არ ვიცი, მე თქვენსა მოძღულებულსა, თქვენის გულისთვის გარჯილსა, ხლოპოტით მოყინებულსა. გურგენ გახლათ, ნაცვლის ძე, სურს, ხილვა თქვენი სწრებულსა, და არ დამიჯერა რაც უთხარ, აწ გაეს მჳარდაბრუნებულსა. თქვენცა მოსწერეთ წიგნითა, არ ახლოს წიგნებს კელია, ჩემდა არის-თქო ბიძისგან ანდერძად დადებულია, მეგ წიგნები ჩემთვის ჰყო გაიოს ცხონებულია, და თორემ უბნობით აპირებს წაღებას ბიოებულია.

ალექსი დეკანოზისა, არქიმანდრიტობს რომელი, იმისგან არის ნათქვამი, გურგენ რომელ არს მკმობელი, იმისი წიგნიც მოვიდა აქ არქიერთა მსწრობელი და არ დავანებე, არ მივეც, ვიხმარე ძალი ყოველი. ამას გვედრებ, არ გამიშვა უნუგეშოდ უწყალობით. რა შეგცოდნა(!) რა გეწყინა, ამაზედ ვწუხ უცებებით, შემცოდესა დაუდებენ დანაშაულს მიზეზებით, და პირველ ბრძანე, მერმე ჰრისხდი, მეც შევიქმნე მცირის შვებით. ოდეს გავგზავნე დალაქი დედაჩემთანა რებულად, მაშინ ვისესხე ორმოცი თუმანი მოსწრაფებულად, გიროთი ბეჭედი მთხოვეს და საათი ვყავ დებულად, და ორმოცდაათი თუმანი თქვენგანეგე მოვნილებულად მყისვე მივეცი სარგებლით, არ დავყოვნე ხანია, ტყვენი დავიხსენ, რომელი აწ ჩემდა არის მხანია, თვით ქალანთრისა ხელითა, ამას არ უნდა თქმანია, და ესტატეს თავსა დაუკრავ, იმან მობანოს თავია. გვედრები, შეისმინო, მოხსენებად ესე კმარის, ნულარ მარებ მე ქვეითად, სიცოცხლე მკირს მეტად მწარის. მომიბოძო მე ულუფა ხახინაში წერად ამის, და განმინათლო გონებაანი, ღრუბელ ჰყო ჩემთვის დარის. პირველად ღმერთს ადიდებენ და მერმე მისთა წმიდათა, გვედრებ, არა მყო მტრის ენით, ნულარ მამსგავსებ წიდათა, ყველა მოკუდებით—ხომ იცით, ვერარას ვირგებთ მინდათა, და მიბოძე, რაცა ულუფა მე მოგახსენე ხშირათა. ამის მეტსა ნულარ ელი თქვენდა წიგსა ჩემ მიერსა, ამის მეტსა აღარ გკადრებ მოხსენებად წადიერსა, ვით გენებოს, ჰქმენ ეგრეცა; ვითმენ, მიშვებ მე მშიერსა. და თუ გეკადრებათ, ინებეთ. პურსა ვთხოვ ჩემსა ციერსა. სამენნიკით მიბოძე, მე მყავით მოხარულია, რომ შევიმოსო ახლითა, შევიქმნა მოხარულია, პოლკს ვკამანდობდე, არას ვთხოვ, ვარ ცუდად ბირებულია, მომეცით ეგე ულუფა, უცხენით მოარულია. გ რ ი გ ო ლ^ა, 270—272 გვ. ანდერძი; „სრულ-ყვავ წიგნი ესე ა მ ბ რ ო ს ი ს ა გარდაწერითა, მე, ცოდვილმა მეფის ძის ძემ გ რ ი გ ო ლ. ფურცელი წიგნისა ამის არს 132“, 269 გვ. მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის მენგრელიის მთავრის ძეს [დავით დადიანს];“ [საც. ფურც.].

(372)

379

კრებული. XIX

222 გვ.; 36,5 × 23; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ხელნაწერი აკინძულია არასწორად, ფურცლების თანმიმდევრობა ძლიერ არეულია; მხედრული, სათაურები და სტრიქონის დასაწყისი ასოები მთავრულად, სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 12—14, 26—28, 48, 63, 64, 82, 92, 101—102, 145, 146, 185, 186, 200—202, 219 გვ.

1. „ამ ფილოქეს. იამბიკონი სელეკოსის მიმართ.—

არამედ უფროს ამისი სწავლა შენდა
სახმარ, ვითარმედ არა ყოველნი წიგნნი...“ 1—2, 55—56 გვ.

შენიშვნა; 1. ფორცლების ცუდად აკინძვის გამო ამ ტექსტის ბოლო ნაწილი მოთავსებულია 55—56 გვ.

2. ტექსტი გამოკვეთებულია (იხ. ს. ყუბანეიშვილი, ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია I, 1946 წ., 378—379 გვ.).

2. „და ვითისანი.—ა.

ძნობდი, ისრაელ, დაცემულთა შენათუჳს
რომელნი-იგი დაეცნეს წყლულებითა...“ 56—57 გვ.

3. „ამბერკის საფლავსა ზედა წერილი.—

რჩეულისამან მკვდრმან ქალაქისამან

ესე შევიქმენ, ვიდრელა ცოცხალ ვიყავ...“ 57—58 გვ.

4. [იოანე პეტრიწი, პროლოგი]. „სეკდენბრისა, დღეთა ათოცობასა სთორმეტ-სთორმეტობს ეამები დღე-ღამეთა.—

ინდიკტიონსა, სადა საბაშობს დღენდელი,

ესე იგი არს აწსა თავად თუსადსა...“ 15—25, 29—47, 49—62,

203—213 გვ.

შენიშვნა: 1. პროლოგი შეიცავს სექტემბრის, ნოემბრის, დეკემბრისა და იანვრის თვეებს. აკლია ოქტომბრის თვე (შდრ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 264 გვ.).

2. პროლოგის ტექსტს აქვს შემდეგი მინაწერები: ა. „აქა დასრულდა იამბი იანუარის თთუშნის წმინდათ, მაგრამ დედანში ასე ეწერა. ასევე იყო თავიანად დაყოფილი და მეც ეგვრეთუშ დავსწერე, როგორც ძუშლო დედნებში ვპოე“, 25 გვ.

ბ. 47 გვერდზე გადამწერის ხელით მიწერილია: „ძალიან ცუდათ ნაწერი დედანი შეგუხუდა და მის გამო განჩევაში და მუხლედად განყოფაში დიდი სიძნელე გუშწია, მაგრამე რაოდენ შესაძლო იყო, დედანს შეუდგეით, ხუთ-ხუთ ტაჳად განვყავით, ხოლო თხოშთ, რიცხვ. როგორც დედანში ეწერა, ესე დავსხით და ოცდარუა იყო და აქაც ესრეთ დავსხით უცვალეებლად, გარნა კე რიცხვ დედანში არ ეწერა და აღარც ჩუენ დავსწერეთ“.

3. ტექსტის დასაწყის გვერდზე დადიანის ხელით მიწერილია: „ეს იამბიკობი სეკნემბერის(!) წმინდათანი და სხუანი ოკნომბრისა(!), ნოემბრისა, დეკემბრისა და იანუარისა იოანე პეტრიწისაა. დიდის შურომით გამოვსწერე დედანითგან, რომ ეამთა ვითარებისგან ნაწერი გარყვნილიყო [და ვით და დიანი]“, 29 გვ.

4. 35 გვ. მიწერილია გადამწერის ხელით: „აქამდის აკლდა დედანში ათსა ოკნომბრის სათთუშლოა წმიდათა იამბიკონი და ამისთჳს ყოველივე უცვალეებლად დაგსწერეთ, როგორც დედანში ვპოეთ“.

5. (გრიგოლ ნარეკელი). „ქება და შესხმა ქალწულისა უფალაისა.—კრებულნი გუნდთა, დასთა ნეტართანი, პატივ-მოყუარულობენ სიტყუითა ქებისათა...“ 67—82 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „წინასიტყუთა ქმნილის(!) გავრიილისგან, თვთ ამისვე მთარგმნელისა მიერ.—ნამკინი სიბრძნისა სამშენებელთა კეთილთაგან და შემახსნი აღტკვირვით გონებისა ხედუთათა სავსებათადმი კეთილობისა მიზნისად, რომლისად ძნობილ ყოველი სიტყუაობითი ქება მესიტყუთა ბუნებათაგან აღმტკვირულებენ მარად აღმსურეშობით და აღიტრფობენ აღცისკრებით სახნაწილედდთა მათ სქესებულთ ცნობათაგან, რომლითა მოირთხ ნიჭ. მკულა პირუელი იგი კაცი, რათა მიუწოთ იგი უზილავი ხილულთა, ამათ მიერ აღიცნობვოს ცხადებისებერ მოციქული-სა და უსაშუალო იგი საქებელ ზენათა მათგან დასთა მოუცეს საშუალოებითა მათითა ქუენათა ამათ მიწიერებად საქებად.

ამათ უსაწადესთა გონიერებისა ვითაობათაგან ვიზილენ რა განშუშნებულად, ვით სამკაული საღმრთო და სანიჭო, მაღალი სიტყუთი ძღუენი და სასიტყუიერო თუალი და შესხმობითი მარგარიტი მორთმული ძღუენით და მონაღილა-წერთ(!) უსძლოასა სქლისა ქალწულისა მარიათისა და ნარეკელისა გრიგოლისა განწიგნსა შინა ვედრითსა თვისსა, რომელი აღუწერიეს ფრიად შუცნყოფით სიწლოთა-გან გონებისა განწმედისათა აღმარებასა ჩუენ მართლწმენითთა სარწმუნოებათასა, თანად შეწყწინარებით მეოთხისა კრებისა. რამელია აღწერით დანეტავითაა შეწყწინარებასა დამსიტუენს მემნობე ეკკლესიისა ახლის ამის ისრაილისა, სამწყსოთა მწყემსი დიდი და მთავარი ყოვლისა ზემოსა საქართუშლოსა, უწმიდესი პატრიარხი ანტონი. ნორჩი მაღალთა მეფობითთა მტილთა თვისსა ძნობილთა მხამეტყუშლებისა წიგნსა შინა განსაწყობელსა ერთ-ბუნებინათ მიმართ. და გარდამოვილენ ენასა ჩუენ ქართუშლოსა მე. ყოვლად უღირსმან და დამდაბლებულმან ყოველთა უქუენაეს არა მხოლოდ ბრძენთა. არამედ ლიტონთაცა ცოდვითა მრავლითა და არა ღირსმან ადგილთა ამათ და ხარისხთა მაღალთა მაღალად აღყუანებით დგომისა მღუდელმან, მისის სიმაღლის მოძღურის იოანეს ძემან გავრიილ თანშრომითა ჰარმანთა ენისა მღუდელის ტერ-ფილიპესაგან. გვედრებით მშრომელნი მხილულთა არა ცემად წყვედ მაღლობათათს.

დროსა მათის უმაღლესობის ირაკლი მეორის სუფევისასა, რომლისა დღენი იყავნ მრავლებულ წელთა სიმრავლით მშვიდობისათა, მწყემსთ-მთავრობასა მათსავე უწმინდესობისასა—წელსა შობითგან 1775, თთვისა მეოთხისა რიცხუსა 14, 65—66 გვ.

6. „ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღუაწისა უძღველისა, ვითარცა ქსნილნი შენ მიერ განსაცდელთაგან სამადლობელსა აღვსწერთ, ღმრთისმშობელო ქალწულო, შენდა მიმართ ქალაქი შენი, არამედ ვითარცა გაქუს ძლიერება უბრძოლუშლი ყოველთაგან ვნებათა, განმათავისუფლე, რათა გადიდებდე შენ კხლო. გწხნსძლო უსძლო.—

ა. ანგელოზი წინაშე ღმრთისა მდგომელი ზეცით მოივლინა...“ 83—91 გვ.

7. „იბაკონი და იკოსნი უფლისა ღუთისა და მაცხოვრისა ჩუშ. ნისა იესო ქრისტესი.—ხესთა მბრძოლო უფალო, ჯოჯოხეთისა დამთრგუნუშლო...“ 93—100 გვ.

9. „[გრიგოლ ღვთისმეტყველი, იამბიკო],—
„გრიგორის შრომა ვარ, ოთხს მუხლს დამცუშლი
სიბრძნის-სახსოვნად სწავლათა სულიერთა...“ 103—119 და 215
221—222 გვ.

შენიშვნა: 1. იამბიკოს დართული აქვს თარგმანება ნიკიტა პაფლალონელისა (შდრ. კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, გტიუდები, V, 1957 გვ. 38).

2. 119 გვერდზე მიწერილია: „შეწყწინათა ღუთისათა დასასრული ოთხ-მუხლთაღუთისმეტყუშლისათა, ხოლო ფრიად სარგებელოანი თარგმანება სწავლიანითა ოთხ-მუხლთა ღუთისმეტყუშლისათა ნიკიტა პაფლალონელისა“.

9. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ესენი ითქუნეს მაშინ, რაჟამს უკანასკნელთა ფშვნადა.“

ანგელოზთ მთანო, უწდომოს მომგრგუალებსა
სამ-მნათ ღთაებრის ერთ ელჳსა გარმდგომნო...“ 121 გვ.

10. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ფილოსოფოსთათჳს.—
უკეთუ ეშუმან, მხედმან ბოროტ-ყოფისამან...“

თქუნა ვინმე ესე ოქროსა მოყვარემან:
მთნავს წუჴთი სჳსა, ვიდრე კური სიბრძნეთა...“ 121—123 გვ.

11. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ბოროტისა მიმართ.—
მოხუჴდ, ბოროტო, არამედ დაეყენე,
კუამლად გიხილე, და ვაგრძენ ცეცხლისა...“ 123—125 გვ.

12. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „თავისა მიმართ თჳსისისა(!) და-
მოშურნეთა...“

აქუს რამე ლაღთა ჩუჴნდა აწ განცხრომასა,
იაბიკოთათ სხუა საზომი იშუჴბის...“ 125—128 გვ.

13. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ლოცუა ცისკრისა.—
ლოცუათა მიგცემ ღმერთსა ჩემსა მარჯუჴთა,
არა რომელსა ბნელებრსა ქმნად და ქებად...“ 128—129 გვ.

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღვთისმეტყველისა-
სახლუარნი ზრქელ-კერძობითნი იამბიკონნი.—

ღმერთი არს არსება პირუჴლი კეთილი,
სოფელი—შეკურა ხილულთა გონიერთა...“ 129—139 გვ.

15. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „სწავლანი.—
„მაგინებელ არს სიმაძღრე, ჳ რჩეულნო,
ხოლო მე მნებავს შენდა ქონება საქმედ...“ 139—144 გვ.

16. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „მრავლის-მეტყველობისათჳს და-
ღუმილისა, ია.—

ღუმილის მეყუარი მიეახლების ღმერთსა
და თანამზრახული განათლდების მის მიერ...“ 147 გვ.

17. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ტყუილისათჳს იბ.—
არ უწყის ჩიჴლმან ტყუილი, არცა სულმან
სიბოროტისა სულთა მდევნელისამან...“ 147 გვ.

18. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ყოვლად განთქმულისათჳს და-
დედოფლის ბოროტისა მუკლისა.—

ნაყროვანება არს ნოვაგობათ შემოქმედ,
საზრდელ სიმაძღრე—სიძჳსა დედა, ხოლო...“ 147—148 გვ.

19. „[გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „უბრწუნელისათჳს განხრწნადთა-
შორის შრომათაგან და უფალთა სიწმიდისათჳს და მრავალ ცნობისა.—

ვიეთმე ჰნატრეს ბუნებით საქურისთა,
ვითარ სხეულის მძლავრებისაგან ხსნილთა...“ 148—150 გვ.

20. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ცუდ დიდებისათჳს კბ.—
ნუ შეიწყნარებ მომგონებელს შენსა მას,
წინამძღურობისა ეპისკოპოსობისა...“ 150—151 გვ.

21. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ვნებათ-წარწყმენდელისა მალ-
ლისა მდაბალ-მზრახულობისათჳს უხილავეთა გრძნობითა.—

ღელე არს სული დამდაბლებული შორის
შრომის მათა(!) და დასათნოებისათა(!)... 152—153 გვ.

22. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „განსჯისათჳს გულის-სიტყუა-
თა და ვნებათა და სათნოებათათჳს, თავი კვ.—

ზესახიერი მეფე და უფალი...“ 153—154 გვ.

23. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ქუყანის(!) ზედასათჳს წმიდი-
სა ღუთისა მჰსგავსისა უვნებლობისათჳს და სისრულისა და აღდგომისათჳს
სულისა პირულ ზოგადის აღდგომისა.—

არ შემტკიცნების დიადიმა სამეფოჲ

ერთისა მიერ...“ 154 გვ.

შენიშვნა: ზემოთ მოყვანილი ლექსების ავტორი გრიგოლ ღვთისმეტყველია
(იხ. კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, ვტიუდები, V,
1957 წ., 38—39 გვ.)

24. [იოანე შავთელი]. „გალობანი ვარძიისა ღუთისმშობლისანი.
თავნი იტყვიან: ზესთა დიდებისა აღმატებულო და ანგელოზთა და კაცთა
დიდებად შენდა ვითარ ღუთისა და ქალწულებისა შემაერთებელო, ყოველად
წმიდაო ღუთისმშობელო ვარძიისა, მოსახელესა ტაძარსა შენსა შინა მგალო-
ბელი ვინმე შენი მაცხოვრე და მიხსენ მე სულიერისა ტყულობისაგან. ჳმა ა-
სასწაულითა.—

ზეციით მოჰმადლე

ენასა ბრგულ მეტყუელსა...“ 155—162 გვ.

შენიშვნა: „გალობანი ვარძიის ღუთისმშობლისანი“-ს ავტორი არის იოანე
შავთელი (კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I,
1951 წ., 304 გვ.); ტექსტი გამოცხად ს. ყუბანეიშვილმა („ქრესტომათია“, I,
384—386 გვ.)

25. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი
ღუთისმეტყუელისა მუხლები იამბიკო-სასწავლოსა წილ წარმართათასა,
რომლისაგან განაყენა ქრისტიანენი ივლიანე გადგომილმან, ზედა წარწერი-
ლი თჳთ მისივე.—

გრიგოლის ვარ მე ტკივილთ ნამუშავევი,

ოთხ-მუხლედისა ჰინდურისა დამცულ ვარ...“ 163—184 გვ.

26. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღუთის-
მეტყველისა თქმული იამბიკოდ რიცხუსა ზედა ბერძულისა ანბანისასა-
ალფავიტაჲსა.—

საწყის ყოველთა დასასრულ ღმერთი იყავ

წარგებად მარად საწუთოს სარგებლისა...“ 187 გვ.

27. „მისუე წმინდისა ღუთისმეტყუელისა გრიგოლის ლოცვა.—

უჳწყობ შენსა, უჳწყობ ჩემსა, ქრისტე

ბრძენო, ქებაჲო, სამებრივო ნათელო...“ 188 გვ.

28. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღუთის-
მეტყუელისა მუხლადი აღრიცხუა წმინდათა წიგნთა ძუელისა, ვიდრემე
სჯულისათა რიცხვთ ოცდაორთა, ხოლო ახლისა მადლისათა ოცდაშუდთა
ჯუმეულად ყოველთა ორმეოცდაცხრათა.—

ა. რათა უცხოთა არ მიგიპარონ წიგნთა,
რიცხუსა გავუწყებ ჩუშნთასა, მეგობარო...“ 188—189 გვ.

29. „იამბიკონი აღმრიცხულნი წმიდათა წიგნთა საქმესა მოციქულთა,
კათოლიკეთა შჯდთა და პავლეს ეპისტოლეთათი, თარგმნილი ეფ-
რემ მცირისა თარგმანისა.—

ა. აღმართების წიგნი ესე რეული
სუტად უძრავად ბრძნისა ეკლესიისა...“ 189—191 გვ.

30. „იამბიკონი, აღმრიცხველნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმული თვით
ეფრემ მცირისა თარგმანისა.—

ა. სახელ სიბრძნისა გიწესს: მოვედ და შევედ
და განიცადე წიგნი სამოციქულო...“ 191 გვ.

31. „იამბიკონი, აღმრიცხველნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმულნი
არსენ იყალთოელთუელისა(!) თარგმანისა.—

ა. წმიდა მყოფელი მიითუალე საუნჯე,
იყნოსე მისთა მირონთა სულნელება...“ 191—192 გვ.

შენიშვნა: კიდურწერილობაში იკითხება: „წიგნი სამოციქულო“(!).

32. „მისთვისმე(!) ასახსენო(!) სხუანი ამბიკონი(!) იოვანე პეტრი-
წისა.—

ა. ჰრომ კორი, კორი, გალატ-ეფეს ფილიპელ,
კოლას თესალო, თესალონიკ ტიმოთე...“ 192—193 გვ.

შენიშვნა: ჩვენს ხელნაწერში ეს იამბიკო 17 სტრიქონიანია. A ფონდის 342 ხელ-
ნაწერში იგი ხუთ სტრიქონიანია და დიმიტრი მეფეა ავტორად დასახელებული.
ამ იამბიკოს შესახებ იხილეთ აგრეთვე კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის
ისტორია, ტ. I³, 270 გვ.

33. „იამბიკონი წმიდათა მოციქულთა აღსრულებისანი, თქმული
იოვანე მონაზონისა.—

ა. ჯუარს აცუამს პეტრეს თავდამოღმართ, რომ სწერონ:
არ მკუდარი ცოცხლებს მომკუდარი იოვანე...“ 193—194 გვ.

34. „პაერისათჳს ცეცხლისა, შიწისა და წყალისა.—

გადინდგელდეს რა, წყლად იქმნების ქუტყანა,
და შემტკიცდეს რა და შეხშირდეს—მიწავე...“ 194 გვ.

35. „ინამბიკონი, თქმულნი წმინდისა იოვანე ოქროპირისა.—

ა. ყრმა საშოთგან და მუტლით შთამოსრული
პირუტლსა ხმასა ტირილით განუტევობს...“ 194 გვ.

36. [იოანე პეტრიწი]. „გალობანი ყოველთა წმიდათანი, ზღუა მე-
წამული.—

ღირსი სუმეონ, მამა ანთიმოს, ბაბილა, ზაქარია,
მიხაილ, სოზონ, შობა ქალწულისა მშობელთა თანა...“ 195—199 გვ.

შენიშვნა: „... ამ შრომაში იოანე პეტრიწს ეკუთვნის პირველი ნახევარი, „კურთხეულ არსამდი“, ესე იგი 1—6 გალობა, ან სექტემბერი—მარტი, ხოლო მეორე ნაწილი—7-9 გალობა—დაუწერია იოანეს ძმას პავლეს...“

(იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერის ისტორია, ტ. I, 269 გვ.)

37. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „ზესთ-მჩენობისათჳს.—

უკეთუ სხჳსა ვნებისა რას თჳნიერ

ამის ძლით ხოლო მხოლოსა შთამოვარდა...“ 215—216 გვ.

38. [გრიგოლ ღვთისმეტყველი]. „სიმამზდისათჳს და სიმარტივისა და უმანკოებისა და სიბოროტისა. კდ.—

ისწავეთ ჩემგან, იტყჳს: მშუდ ვარ მე,

მდაბალ გულითა და ჰპოოთ განსუწნება...“ 216—217 გვ.

შენიშვნა: იამბიკოს ავტორი გრიგოლ ღვთისმეტყველია (კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში, ეტიუდები, V, 1957 წ., 39 გვ.)

39. „გალობანი ღამისთევად, იამბიკონი ქრისტესშობისანი, თავნი იტყჳან: „ქებითა და გალობითა ყოვლად წმინდისათა ქრისტეს ღუთისა ხორციელად ზეშთა ცნობისა ბრ[წყ]ყინუალისა შობასა ყოველი სოველი და ანგელოზთა თანა წყალობათა მისთა აღიდებს და შეასწამს...“—

გალობა სასწაულითა იხსნა.

ქალწულისაგან

ევმანოელ განკაცნა...“ 219—220,3—11 გვ.

(373)

380

ვახუშტი, ისტორია საქართუშლოჲსა. 1831

XIII ფ.; 614 გვ.; 33.5 x 22; ქალაქი: მუყაოს ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული სათაურები მთავრულად: გადაწერილია 1831 წ. თბილისში (609 გვ.); დაუწერელია: XIII წ, 1,2,568—571, 610—614 გვ.

[ვახუშტი ბაგრატიონი]. „ტომობა და შთამომავლობა ქართუშლოთა, რომლისა ვამო ეწოდა ცხოვრება ქართლისა წიგნსა ამას,— ნოეს, ძისა იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და იმათა მისთამდე და განყოფილებანი ზათნი და ძეთა მათთა.—აწ ვიწყით ძველიდამ ახლამდე საქართველოჲსათა ზნეთა და ჩვეულებათა...“ 3—609 გვ.

შენიშვნა: 1. კიდებზე მრავალ ადგილას ტექსტის ზღვით მიწერილია შენიშვნები.

2. შედგენილობა: ა: „ხანდუკი წიგნისა ამის...“ Ir—XIIIr.

ბ. „ტომობა და შთამომავლობა ქართუშლოთა...“ 3 - 168 გვ.

გ. „უწყებულება მკითხუშლოთათჳს...“ 169—176 გვ.

დ. „აღწერა აწინდელისა ქართლისა საზღურით და მით, მდინარეებით და მას შინა შენებულებათა...“ 177—219 გვ.

ე. „შემდგომად განყოფილებისა სამეფოჲსა მოთხრობა მეფეთათჳს ქართლისათა...“ 220—300 გვ.

ვ. „აღწერა ჰერეთისა, კახეთ-კუხეთისა, თუშეთ-დიდოეთისა...“ 305—324 გვ.

- ზ. „მოთხრობა მთავართა კახ[ეთისათა...“ 325—330 გვ.
 ც. „აღწერა აწინდელთა მებატონეთა მეფეთა კახეთისათა ბაგრატიონთა...“
 331—394 გვ.
 თ. „აღწერა აწინდელი ოვსეთისა ანუ კავკასიათა შინათა...“ 395—405 გვ.
 ი. „აღწერა საჩინოთა ადგილებთა სამცხე-საათაბაგოსათა...“ 406—426 გვ.
 ია. „ცხოვრება სამცხე-საათაბაგოსა...“ 427—458 გვ.
 იბ. „აღწერა ეგრისისა ანუ აფხაზეთისა ანუ იმერეთისა...“ 459—486 გვ.
 იგ. „ცხოვრება ეგრისისა, აფხაზეთ-იმერეთისა...“ 487—546 გვ.
 იდ. „ქართველნი ჩვენ მიერ პოვნული წიგნებთა შინა...“ 547—567 გვ.
 იე. სინქრონული ტაბულები. 572—601 გვ.
 ივ. სოფლების სიები. 602—609 გვ.
 3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей,
 ტ. II, 681 გვ.).
 ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღმრთისათა ოკტომბრის 14-სა, წელსა 1831-სა,
 ტფილისში“, 609 გვ.

(374)

381

ბასილი კეხარიელი, ეპისტოლენი. 1846

254 გვ.; 34 × 22; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული;
 გადაწერილია 1846 წ. (251 გვ.); დაუწერელია: 244 გვ.

„ეპისტოლენი, მიწერილი წმიდისა მამისა ჩუწნისა ვასილი კე-
 ხარიელისაგან, ვიეთადმიცა იშესაბამა კეთილ-შნებებელობამან მის წმი-
 დისამან, თარგმნილი რუსულით ქართულსა ენასა ზედა ყოვლად-სამღუდელო-
 ისა გაიოს ასტრანხის არხიეპისკოპოსისაგან, რომლისა ხსენება იყავნ საუ-
 კუნოსა ნეტარებასა შინა და მიანიჭოს ღმერთმან განსვენება ზეცისა იერ-
 არხთა თანა, ამინ.

ეპისტოლე რმშ, წელსა 373. ევსტათის უპირველესსა მკურნალთაგან-
 სა.—უკეთუ ვწიმე სარგებელი არს წერილთაგან ჩწთა, ამისთჳს ნურაოდეს
 დასცხრები მოწერად ჩწდა და აღძვრად ჩწდა მოწერისადმი“ 1—251 გვ.

შედგენილობა:

1. „ეპისტოლე რმთ, ვიკტორ მკედართმთავრისადმი“ 1—3 გვ.
2. „ეპისტოლე რნ, წელსა 373, ანასტასის, რომელიცა იყო პირულს
 კონსულად (პრლი მოხელე საზოგადოობისა). 3 გვ.
3. „ეპისტოლე რნა, ასხოლის, ეპისკოპოსსა თესლონიკისასა, წელსა
 373“ გვ. 3—5.
4. „ეპისტოლე რნბ, სორანს, სკითის გამგებელსა“ 5—6 გვ.
5. „ეპისტოლე რნგ, ევაგროს ხუცესსა, წელსა 373“ გვ. 6—9
6. „ეპისტოლე რნვ, ეპატერის და ასულსა მისსა“ 9—11 გვ.
7. „ეპისტოლე რნდ, ევსევის, ეპისკოპოსსა სამოსატისასა“ 11 გვ.
8. „ეპისტოლე რნე, ანტიოხს“ 11 გვ.
9. „ეპისტოლე რნჳ, დიოდორეს“ 12—16 გვ.
10. „ეპისტოლე რნწ, ამფილოხეს, ახლად კელ-დასხმულსა ეპისკოპოსსა“
 16—18.
11. „ეპისტოლე რნთ, ევსევის, ეპისკოპოსს სამოსატისასა“ 18—19 გვ.
12. „ეპისტოლე რაა, იოკინს წესთ-მთავარსა“ 19 გვ.

13. „ეპისტოლე რაა. ახალი ეპისკოპოსსა თესლონიკისასა“, 20—22 გვ.
14. „ეპისტოლე რაბ. სორანს მთავარსა (სკუთის საზღუართასა) წელს 374,“ 22—23 გვ.
15. „ეპისტოლე რაგ, ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატიისასა, წელსა 374“ 23—24 გვ.
15. ა. „ეპისტოლე რად. ევსევის ეპისკოპოსსა სამოსატიისასა, წელსა 374“ 24 გვ.
16. „ეპისტოლე რაე. ანტიოხოს ხუცესსა, მყოფსა ევსევის თანა ექსკორობასა შინა“ 24—25 გვ.
17. „ეპისტოლე რაგ, ვასილი გრიგორის, 374 [წელი]“ 25—27 გვ.
18. „ეპისტოლი რაზ. ღლუკერის“ 27 გვ.
19. „ეპისტოლე რაშ, გრიგორის“ 27 გვ.
20. „ეპისტოლე რათ. სოფრონის ეპისკოპოსსა“ 27—28 გვ.
21. „ეპისტოლე რა, თეოდორა ენკრატის, 28—30 გვ.
22. „ეპისტოლე რაა. ქურიეისადმი, წელსა 374“ 30—31 გვ.
23. „ეპისტოლე რაბ. მალნინიანს მთავარსა (კომიტს), წელსა 374“, 31 გვ.
24. „ეპისტოლე რაგ, ამფილოქეს, ეპისკოპოსს ნიკონიისასა...“ 32 გვ.
25. „ეპისტოლე რად. სოფრონის, პირველსა გამგებელსა (კოსტანტინე-პოლისასა). 374“ 32—33 გვ.
26. „ეპისტოლე რაგ, ავურდისსა“ 33 გვ.
27. „ეპისტოლე რაგ. არინთს“ 33—34 გვ.
28. „ეპისტოლე რაზ. სოფრონის, პირველსა მოურავსა (კოსტანტინე-პოლისასა) ეგმანისათს 374“ 34 გვ.
29. „ეპისტოლე რაშ, ოტრის მელეტინელსა“ 34—35 გვ.
30. „ეპისტოლე რათ. სამოსატელთა მღუდელთა 374“ 35 გვ.
31. „ეპისტოლე რაპ. საგანმგებლოსა სამუსატიისასა“ 35—36 გვ.
32. „ეპისტოლე რაპ. ევსტათის, ეპისკოპოსსა იმმერიისასა 374“ 36 გვ.
23. „ეპისტოლე რაპ. თეოდოტის, ეპისკოპოსსა ვერეისასა 374“ 36—37 გვ.
34. „ეპისტოლე რაპ. ანტიპატრას, ქალაქის მთავარსა“ 27 გვ.
35. „ეპისტოლე რაპდ. ანტიპატრს. ვასილის სიმრთელე ჰსურს...“ 37 გვ.
36. „ეპისტოლე რაპე. ამფილოქეს კანონათს...“ 38 გვ.
37. „ეპისტოლე რაგ. ევსტათის პირუშლსა მკურნალთაგანსა...“ 38—45 გვ.
38. „ეპისტოლე რაპ. ამფილოხეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 45—47 გვ.
39. „ეპისტოლე რაშ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 47—49 გვ.
40. „ეპისტოლე რაჟ. მელეტის, უპირუშლესსა მკურნალთაგანსა...“ 49—50 გვ.
41. „ეპისტოლე რაჟა. ზოილს“. 50 გვ.
42. „ეპისტოლე რაჟ, ევფრონის ეპისკოპოსსა, ახლად დასახლებულთასა არმენიასა შინა“, 50—51 გვ.
43. „ეპისტოლე რაჟგ. ავურდის...“ 51 გვ.
44. „ეპისტოლე რაჟდ. ანგროსის, ეპისკოპოსსა მედიოლანიისასა...“ 51—53 გვ.
45. „ეპისტოლე რაჟდ(!), ევსევის, ეპისკოპოსსა სამუსატიისასა...“ 53—55 გვ.
46. „ეპისტოლე რაჟგ. ამფილოქეს, კანონათს...“ 55 გვ.
47. „ეპისტოლე რაჟჟ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 55—56 გვ.
48. „ეპისტოლე რაჟშ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 56 გვ.
49. „ეპისტოლე რაჟთ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 57 გვ.
50. „ეპისტოლე ს. ზღვის პირის ეპისკოპოსთა...“ 57—61 გვ.

51. „ეპისტოლე სა. ნეოკესარიელთა...“ 61—68 გვ.
52. „ეპისტოლე სბ. ელზიდის ეპისკოპოსსა...“ 68 გვ.
53. „ეპისტოლე სგ. ელზიდის ეპისკოპოსსა ნუგეშინის-ცემით...“ 69—70 გვ.
54. „ეპისტოლე სდ. ნეოკესარიის ეკლესიის მოწესეთა...“ 62—65 გვ.
55. „ეპისტოლე სე. ევლანგის (ნეოკესარიის ბრძენსა)...“ 65—66 გვ.
56. „ეპისტოლე სვ. ზედაწარუწერელად შეწვევისათჳს...“ 66 გვ.
57. „ეპისტოლე სზ. უბრძენსთა ნეოკესარიისათა, 375 [წელი]...“ 66—
—72 გვ.
58. „ეპისტოლე სძ. ოლიმპიას, 375 [წელი]...“ 72 გვ.
59. „ეპისტოლე სთ. ილარის...“ 72—74 გვ.
60. „ეპისტოლე სი. ზედა წარუწერელად კეთილმსახურსა კაცსა...“
74—75 გვ.
61. „ეპისტოლე სიბ. ტერენტის, უპირუშლესსა მოურავსა აღმოსავლეთი-
სასა, 375 [წელი]...“ 75—79 გვ.
62. „ეპისტოლე სიბ. დოროთეოს ხუცესსა...“ 78 გვ.
63. „ეპისტოლე სიგ. მელეტის ეპისკოპოსსა ანტიოხიისასა, 375 [წელი]...“
80 გვ.
64. „ეპისტოლე სიდ. ამფილოქეს კანონათჳს, 375 [წელი]...“ 80—81 გვ.
65. „ეპისტოლე სიე. ამფილოქეს ეპისკოპოსსა ნიკონიისასა(!)...“ 81—82 გვ.
66. „ეპისტოლე სივ. სამოსატის მოყუასთა, 375 [წელი]...“ 82—84 გვ.
67. „ეპისტოლე სიზ. ვერიის ეკლესიის მსახურთა...“ 84—85 გვ.
68. „ეპისტოლე სიძ. ვერიის მოქალაქეთა, 375...“ 85—86 გვ.
69. „ეპისტოლე სით. ხალკიდონელთა, 375 [წელი]...“ 86—87 გვ.
70. „ეპისტოლე სიკ. წინააღმდგომად ევსტათი სევასტიელისა, 375
[წელი]...“ 88—95 გვ.
71. „ეპისტოლე სიკა. ლენელას ხუცესსა, 375 [წელი]...“ 95—97 გვ.
72. „ეპისტოლე სიკბ. დემოსთეს პირთაგან სხუათა ეპისკოპოსთასა...“
97—99 გვ.
73. „ეპისტოლე სიკგ. მონაზონთადმი თჳსთა...“ 99—103 გვ.
74. „ეპისტოლე სიკდ. ეკლესიის მსახურთა კოლონიისათა ნუგეშინის-
ცემითი, 375 [წელი]...“ 103—105 გვ.
75. „ეპისტოლე სიკე. კრონიის გამგებელთა...“ 105—106 გვ.
76. „ეპისტოლე სიკვ. ნიკობოლის ეკლესიის მოყუასთა...“ 106—107 გვ.
77. „ეპისტოლე სიკზ. განმგებელთა ნიკობოლისათა...“ 108 გვ.
78. „ეპისტოლე სიკჳ. ამფილოქეს, ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 108—109 გვ.
79. „ეპისტოლე სიკთ. ამფილოქე ეპისკოპოსსა იკონიისასა...“ 110 გვ.
80. „ეპისტოლე სიკდ. ამფილოქეს კითხუათა ზედა...“ 110—112 გვ.
81. „ეპისტოლე სიკა. მისდავე სხუასა შინა კითხუასა მიგება, 376 [წელი]...“
112—114 გვ.
82. „ეპისტოლე სიკბ. მისდავე სხუასა ზედა კითხუასა მიგება...“ 114—
—117 გვ.
83. „ეპისტოლე სიკგ. მისვე ამფილოქესადმი, 376 [წელი]...“ 117—123 გვ.
84. „ეპისტოლე სიკდ. ევსევის ეპისკოპოსსა სამუსატისასა...“ 123—124 გვ.
85. „ეპისტოლე სიკე. ნიკობოლის გუცესთა...“ 124—125 გვ.
86. „ეპისტოლე სიკვ. ევსევის ეპისკოპოსსა სამუსატისასა ექსორიობასა
შინა მყოფსა...“ 126—127 გვ.

89. „ეპისტოლე სლზ. ნიკოპოლის ჟუცესთა...“ 127—130 გვ.
90. „ეპისტოლე სლშ. ვესევის ეპისკოპოსსა სამოსატისასა“ 130 გვ.
91. „ეპისტოლე სლთ. დასავლელთა ეპისკოპოსთა...“ 130—132 გვ.
92. „ეპისტოლე სმ. იტალიისა და გალლიის ეპისკოპოსთადმი, 376 [წელი]...“ 132—136 გვ.
93. „ეპისტოლე სმა. პატროფილს, ელეის ეკკლესიის ეპისკოპოსსა, 376. [წელი]...“ 136—144 გვ.
94. „ეპისტოლე სმზ. თეოფილეს ეპისკოპოსსა...“ 144—145 გვ.
95. „ეპისტოლე სმგ. ნიკოპოლის სამღუდელო ეკკლესიის მსახურთა, 367? [წელი]...“ 145 გვ.
96. „ეპისტოლე სმდ. ნიკოპოლის მოყუასთა...“ 145—146 გვ.
97. „ეპისტოლე სმე. ამფილოქეს ეპისკოპოსსა იკონიისასა, 376 [წელი]...“ 146 გვ.
98. „ეპისტოლე სმვ. წარუწერელად მიზეზითა კეთილმსახურებისა კაცი-სათა...“ 147 გვ.
99. „ეპისტოლე სმზ. პატროფილს, ეპისკოპოსსა ეგეის ეკკლესიისასა“.. 147—148 გვ.
100. „ეპისტოლე სმშ. ევესინთა...“ 148—151 გვ.
101. „ეპისტოლე სმთ. ეპისკოპოსთა ზღვის კიდის ეპარხიისათა...“ 151 გვ.
102. „ეპისტოლე სნ. პელაღიას, ეპისკოპოსსა ლაოდიკიის სირიისასა... 151—152 გვ.
103. „ეპისტოლე სნა. ანტიოხიის მღუდელთა...“ 152 გვ.
104. „ეპისტოლე სნბ. ვიტუჟარის ეპისკოპოსსა...“ 152—153
105. „ეპისტოლე სნგ. ყოვლად საყუარელთა და უკეთილკრძალულესთა კაცთა, ძმათა თანა-მღუდელთა: აკაკის, აეტის, პავლეს და სილოვანეს და ლუკიის დიაკონთა და სხუათა ძმათა მონაზონთა, 376 [წელი]...“ 153—154 გვ.
106. „ეპისტოლე სნდ. მონაზონთა შეიწრებულთა არიანოსთა მიერ...“ 154—155 გვ.
107. „ეპისტოლე სნე. ებიფანეს ეპისკოპოსსა, 373 [წელი]...“ 156—158 გვ.
108. „ეპისტოლე სნვ. მონაზონთა პალადის და ინოკენტის...“ 159 გვ.
109. „ეპისტოლე სნზ. ოპტიმე ეპისკოპოსსა...“ 159—166 გვ.
110. „ეპისტოლე სნშ. სოზოპოლელთადმი...“ 167—169 გვ.
111. „ეპისტოლე სნთ. ურვიკის მონაზონსა...“ 169—170 გვ.
112. „ეპისტოლე სხ. დასავლეთის ეპისკოპოსთა...“ 170—174 გვ.
113. „ეპისტოლე სხა. ვარსუს ეპისკოპოსსა ედესიისასა, ექსორია ქმნილ-სა...“ 174—175 გვ.
114. „ეპისტოლე სხბ. ევლოგის, ალექსანდრეს და ღარპოკრატს ეპისკოპოსთა ეგვიპტისათა, ექსორია ქმნილთა...“ 175—179 გვ.
115. „ეპისტოლე სხგ. პეტრეს ეპისკოპოსსა ალექსანდრიისასა, 377 [წელი]...“ 179—181 გვ.
116. „ეპისტოლე სხდ. ვარსუს ეპისკოპოსსა ედესიისასა, ექსორობასა შინა მყოფსა...“ 181—182 გვ.
117. „ეპისტოლე სხე. ვესევის, განდევნასა შინა მყოფსა, 378 [წელი]...“ 182—183 გვ.

118. „ეპისტოლე სავ. მეუღლესა არინთე მხედართ-მთავრისასა ნუგე-
შინისცემით...“ 183—185 გვ.
119. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად მიზეზითა მიტაცებისათა,
ხუცესსა შემდგომად 374 წლისა“ 185—186 გვ.
120. „ეპისტოლე სავ. ევსევის თანა-მოწაფესა ჰსწავლასა შინა, მასვე
წელსა“ 186—187 გვ.
121. „ეპისტოლე სავ. სოფრონის უპირუღესსა(!) მთავარსა სახლის
კაცთასა, დაწერილი უკანასკნელთა წელთა ვასილი დიდისათა“ 187—188 გვ.
122. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად ირასთვს, უკანასკნელს წელ-
სა“ 189 გვ.
123. „ეპისტოლე სავ. იმერის წესთ-მთავრისა, მასვე დროსა“ 189 გვ.
124. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად ირასთვს, მასვე“ 190 გვ.
125. „ეპისტოლე სავ. არმატის დიდსა“ 190—191 გვ.
126. „ეპისტოლე სავ. მაქსიმე ფილოსოფოსსა, უკანასკნელთა წელთა“
191—192 გვ.
127. „ეპისტოლე სავ. ვალერიანეს“ 192 გვ.
128. „ეპისტოლე სავ. მოდესტის ქალაქის მთავარსა“ 193 გვ.
129. „ეპისტოლე სავ. მოდესტის ქალაქთ მთავარსა“ 193—194 გვ.
130. „ეპისტოლე სავ. მოდესტის ქალაქთ მთავარსა“ 194 გვ.
131. „ეპისტოლე სავ. ეპისკოპოსსა“ 194—195 გვ.
132. „ეპისტოლე სავ. ქურივისა“ 195 გვ.
133. „ეპისტოლე სავ. შემკრებელსა ვორკეთასა(!) მონაზონთათვს“ 195—
—196 გვ.
134. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად შუამდგომლობისათვს ეკკლე-
სიათასა“ 196 გვ.
135. „ეპისტოლე სავ. მსაჯულსა“ 196—197 გვ.
136. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად შურის მგებელსა ზედა“ 197 გვ.
137. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად შურის მგებელსა ზედა“ 197
—198 გვ.
138. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად შეიწროებულისათვს დედა-
კაცისა“ 198—199 გვ.
139. „ეპისტოლე სავ. ნექტარის“ 200—201 გვ.
140. „ეპისტოლე სავ. ტიმოთეს ქორეპისკოპოსსა თვსსა. მასვე წელსა“
201—202 გვ.
141. „ეპისტოლე სავ. პალლადის ნათლისღების დაცვისათვს“ 202—
—203 გვ.
142. „ეპისტოლე სავ. იულიანეს“ 203—204 გვ.
143. „ეპისტოლე სავ. ჭისტეს და მაგნუს“ 204—205 გვ.
144. „ეპისტოლე სავ. მონაზონთა“ 205—206 გვ.
145. „ეპისტოლე სავ. ქურივისა“ 206—207 გვ.
146. „ეპისტოლე სავ. ქურივისა“ 207 გვ.
147. „ეპისტოლე სავ. ზედა-წარუწერელად კეთილმსახურსა კაცსა“
207—208 გვ.
148. „ეპისტოლე სავ. ერის ხარკის შემკრებელსა“ 208—209 გვ.
149. „ეპისტოლე სავ. მამასა ერთისა ბრძნისა მომკუდრისასა ნუგეში-
ნისცემით“ 209—210 გვ.

150. „ეპისტოლე სჟმ. მაქსიმეს ნუგეშინისცემითი მეუღლისათჳს“ 210—
—212 გვ.
151. „ეპისტოლე სჟთ. მეუღლესა ვრისონისასა ნუგეშინისცემითი
ვრისონისათჳს“ 212—214 გვ.
152. „ეპისტოლე ტ. სახელმწიფოს ხაზინადარს“ 214 გვ.
153. „ეპისტოლე ტა. ავურდის“ 214 გვ.
154. „ეპისტოლე ტბ. ზედა-წარუწერლად კეთილმოქმედთა კაცთა“ 214
—215 გვ.
155. „ეპისტოლე ტგ. სევასტიის ქალაქის მთავარსა“ 215—216 გვ.
156. „ეპისტოლე ტდ. ზედა-წარუწერელად“ 216—217 გვ.
157. „ეპისტოლე ტვ. ზედა-წარუწერელად გლახაკისათჳს“ 217 გვ.
158. „ეპისტოლე ტზ. ზედა-წარუწერლად ნათესავთათჳს“ 218 გვ.
159. „ეპისტოლე ტძ. მთავარსა“ 218 გვ.
160. „ეპისტოლე ტთ. უმთავრესსა მიწის მზომელსა“ 218 გვ.
161. „ეპისტოლე ტი. მიწის მზომელსა“ 219 გვ.
162. „ეპისტოლე ტია. ზედა-წარუწერლად მონისათჳს“ 220 გვ.
163. „ეპისტოლე ტიბ. ზედა-წარუწერელად ნათესავისათჳს ქალისა“ 220 გვ.
164. „ეპისტოლე ტიგ. ზედა-წარუწერელად შეიწრებულისათჳს“ 220—
—221 გვ.
165. „ეპისტოლე ტიდ. ზედა-წარუწერელად გლახაკისათჳს“ 221 გვ.
166. „ეპისტოლე ტიე. ვასილი დიდისა ზედწარუწერელად ერთ მექუშ-
ყნისათჳს“ 221—222 გვ.
167. „ეპისტოლე ტივ. თანასწორითავე ხატითა სტუმრისათჳსცა 222 გვ.
168. „ეპისტოლე ტიზ. ზედა-წარუწერელად ძილოცვისათჳს“ 222—283 გვ.
169. „ეპისტოლე ტიძ. თეკლას“ 223 გვ.
170. „ეპისტოლე ტით. ზედა-წარუწერელად, რათამკა მეულისა(!) თანა
პასხა ერთად იდღესასწაულოს“ 223—284 გვ.
171. „ეპისტოლე ტკ. ჭილარგის არკინეთისასა“ 224—225 გვ.
172. „ეპისტოლე ტკა. გერსა მკურნალისასა“ 225 გვ.
173. „ეპისტოლე ტკბ. მალნინის“ 226 გვ.
174. „ეპისტოლე ტკგ. ზედა-წარუწერელად მცნებისათჳს“ 226 გვ.
175. „ეპისტოლე ტკდ. ზედა-წარუწერელად სათხოვარნი“ 226—527 გვ.
176. „ეპისტოლე ტკე. ჯბერხიას“ 227 გვ.
177. „ეპისტოლე ტკვ. ჭალერის“ 227 გვ.
178. „ეპისტოლე ტკზ. ზედა-წარუწერელად“ 227 გვ.
179. „ეპისტოლე ტკძ. ზედა-წარუწერელად“ 228 გვ.
180. „ეპისტოლე ტკთ. ზედა-წარუწერელად“ 228 გვ.
181. „ეპისტოლე ტკთ. მალ-მწერალსა“ 228 გვ.
182. „ეპისტოლე ტკთა. წიგნის მწერალსა“ 228—229 გვ.
183. „ეპისტოლე ტკთბ. ვასილი ლივანის“ 229—230 გვ.
184. „ეპისტოლე ტკთგ. ლივანი ვასილის“ 230—231 გვ.
185. „ეპისტოლე ტკთდ. ვასილი ლივანის“ 231—232 გვ.
186. „ეპისტოლე ტკთე. ლივანი ვასილის“ 232—233 გვ.
187. „ეპისტოლე ტკთვ. ვასილი ლივანის“ 233—234 გვ.
188. „ეპისტოლე ტკთზ. ლივანი ვასილის“ 234—235 გვ.
189. „ეპისტოლე ტკთძ. ლივანი ვასილის“ 235 გვ.

190. „ეპისტოლე ტლთ. ვასილი ლივანიის“ 235—236 გვ.
191. „ეპისტოლე ტმ. ლივანი ვასილის“ 236 გვ.
192. „ეპისტოლე ტმა. ვასილი ლივანიის“ 236 გვ.
193. „ეპისტოლე ტმბ. ლივანი ვასილის“ 236—238 გვ.
194. „ეპისტოლე ტმგ. ლივანი ვასილის“ 238 გვ.
195. „ეპისტოლე ტმდ. ლივანი ვასილის“ 238 გვ.
196. „ეპისტოლე ტმე. ვასილი ლივანიის“ 238—239 გვ.
197. „ეპისტოლე ტმვ. ლივანი ვასილის“ 239 გვ.
198. „ეპისტოლე ტმზ. ვასილი ლივანიის“ 239—240 გვ.
199. „ეპისტოლე ტმჟ(!). ვასილი ლივანიის“ 240 გვ.
200. „ეპისტოლე ტმთ. ლივანი ვასილის“ 241 გვ.
201. „ეპისტოლე ტნ. ვასილი ლივანიის“ 241 გვ.
202. „ეპისტოლე ტნა. ლივანი ვასილის“ 241—242 გვ.
203. „ეპისტოლე ტმბ. ლივანი ვასილის“ 442 გვ.
204. „ეპისტოლე ტნგ. ლივანიის“ 242 გვ.
205. „ეპისტოლე ტნდ. ლივანი ვასილის“ 242 გვ.
206. „ეპისტოლე ტნე. ლივანი ვასილის“ 243 გვ.
207. „ეპისტოლე ტნვ. ვასილი ლივანიის“ 243 გვ.

შენიშვნა: ეპისტოლეთა კრებულს ბოლოს ერთვის: „პინაქსი ნაშთისა ამის წიგ-
ნისა ანბანსა ზედა მეორისა და მესამისა ნაწილთა“, 245—254.

ანდერძი: „ი ო ა ნ ე ი ა ლ ლ უ ძ ი ძ ი ს (!) ნ ა წ ე რ ი ს ა გ ა ნ გ ა დ მ დ მ ვ ს წ ე რ ე და შ ე ვ ა ს წ ო რ ე-
მის თანა, ჩემვ-სა წელსა, ივნისის კ-სა დღესა“, 243 გვ.

(375)

382

კრებული. XII—XIII

210 ფ.; 36,5 × 28,5; ეტრატტი, დაშლილი; ნაკლული; უყდო; ნუსხური, სათაურე-
ბი სინგური; [XII—XIII ს.ს.].

1. [თუესა ნოემბერსა იმ, წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა
პლატონისი. გკხნ მმრო] „...ნა ფრცხილებითა მით ხუტაჲ ლაწუთა წრე
სათაჲ...“ 1r—2r.

2. «ნოემბერსა კგ», «ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტა-
რისა მამისა ჩუენისა ამფილოქე იკონიელი სისაჲ, მმრო გკზნ.—და რაჲღა
ვინ კეთილთაგანი მისცეს თხოვასა, უკეთუ ღუმილით ამფილოქესსა თანა
წარჰედეს ცხოვრებასა...“ 2r—11v.

3. „წამებაჲ წმიდისა და კეთილად მძლისა, დიდისა ქრისტეს მოწამისა
ეკატერინისი. მმრო გკზნ.—მეფობასა უღმრთოისა მაქსენტისსა...“ 11v—
24v.

წყდება: „...რომელი იგი სიმძაფრით ფრიადითა ზარითა მიმორაიძრეო-
და, ვინაჲცა მეფემან ჰხედავა მო...“ 24v.

4. [თა ნოემბერსა კბ, წამება დიდისა მოწამისა მერკვირისი]. „...რის მის მიერ მივემთხვო და რამეთუ ყოველივე მსოფლიომ დამიტეობი-ეს...“ 25r—29r.

5. „[თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მღუდელ-მოწამისა კლემენტოს ჰრომთა პაპისა და წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მოწაფისა, თუ ვითარ სახედ დაემოწაფა იგი წმიდასა მოციქულსა პეტრეს, რომელი-ესე მიუწერა ჰრომით იერუსალიმს წმიდისა იაკობის მიმართ ძმისა] უფლისა, ბრძანებითა წმიდისა მოციქულისა პეტრესითა, მშო გკზნ.—კლემენტოს იაკობს, უფალსა ჩემსა, ეპისკოპოსსა და მწყემსსა იშლიმისა წმიდისა ეკლესიისა ქრისტიანეთაჲსა...“ 29v—32

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. ა. კ. ე. ლ. ი. ძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 13, თბილისი, 1951 წ., გვ. 173)

6. „წმიდისა პეტრეს მგერ, თავისა მის მოციქულთაჲსა, ველთ-დასხმაჲ და მღდელთმოდლურად კურთხევაჲ წმიდისა კლემენტოს ჰრომთა პაპისაჲ და წამებაჲ მისი. მშო გკზნ.—მე, კლიმი, ძმითურთ კულაღცა მოძღუარსა პეტრეს თანა დავადგერ...“ 32r—47v.

7. „მასვე დღესა წამებაჲ წმიდისა მღუდელ-მოწამისა პეტრე ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. მშო გკზნ.—აქუნდა წარჩინებულსა ნიკომიდიას კაცი, რომელსა ეპყრა მთავრობაჲ მეფობისაჲ...“ 48r—58r.

8. «ნოემბერ[სა] კდ». „ცხორებაჲ და საკვრველებანი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ეპისკოპოსისა აკრაკანტელთა ქალაქისაჲ, რომელ არს სიკილიისაჲ, აღწერა ლეონ ხუცესმან და მონაზონმან წმიდისა მამისა ჩუენისა საბაჲს ლავრისა მამასახლისმან, რომელ არს ქალაქსა შინა დიდსა ჰრომსა. ხოლო თარგმნა ენასა ჩუენსა დავით ტბელის ძემან, მშო გკზნ.—საშინელი და მიუწლომელი საკვრველებაჲ და სარგებელი სულისაჲ...“ 58r—140r.

9. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და აღსარებაჲ და ღუაწლი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სტეფანე ახლისაჲ, რომელი იწამა კოსტანტინეს უს...“სა მეფობსსა, მშო გკზნ.—კეთილ არს და სამართალ და სათნო წინაშე ყოველთა ღმრთისმოყუარეთა სიტყვსა მისებრ პავლე დიდისა მოციქულისა...“ 140r—165v.

წყდება: „...და ესრეთ მისცა სული თუისი უფალსა განსუშ...“

10. [თუესა ნოემბერსა კზ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ალკბი მესუეტისაჲ, გკზნ მშო]. „...ხლსა მას აღავსებდეს. ხოლო ბრწყინვალეობაჲ იგი ნათელთაჲ მათ ეგო განუქარვებულად...“ 166r—173v.

11. «თუესა ნოემბერსა კზ», „წამებაჲ წმიდისა იაკობ სპარსისაჲ. მშო გკზნ.—არკადი საბერძნეთისა განაგებდა შარავანდსა...“ 173v—177v.

წყდება: „... და დედად იცნობდეს მას ჭემშარიტისა მის სიმდიდრისა და...“

12. [თუესა იანვარსა კშ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ტიმოთე ანტიოქელისაჲ]. —„...მისი და გონებაჲ თუისი ყოვლით კერძო...“ 178r—192r.

შენიშვნა: ეს თხზულება გამოქვეყნებულია კ. კეკელიძის მიერ (იხ. აკად. ნ. მა-
რის სახ. ენის. ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის მოამბე, VII
1940. გვ. 26).

13. «ფევრუარსა კვ». „ლუაწლი წმიდისა მღუდელ-მოწამისა სადოთ-
ეპისკოპოს-ქმნილისაჲ და მის თანა ასოცდარვათა მოწამეთა მეორესა წელსა-
ღვეწულებისასა წამებულთაჲ. მშრო გკზნ.—შემდგომად წრისა სკმეონისა
წამებისა აღსრულებისა...“ 192r—195r.

14. «ფევრუარსა კვ». „ცხორებაჲ და წამებაჲ წმიდისა პოლკარ-
პოს ზმჯრნელისაჲ, მშრო გკზნ.—რაჲამს ღეკიოს ბოროტ-მსახური ჰრო-
მაელთა სკიპტრასა ჰმართებდა და ბრძანებანი განვიდოდეს...“ 195r—198v.

15. «ფევრუარსა კვ». „სიტყუაჲ პოვნისათჲს პატიონისა თავისა წმი-
დისა წინასწარმეტყველისა, წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანისაჲ
მშრო გკვ.—კუალად სანდდლოჲ და საკვრველი წინამორბედი...“ 198v—204v.

16. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე აღმსარე-
ბელისა, სტუდიელთა წინამძღურისაჲ, სიტყუაჲ შესხმისაჲ პოვნისა პატიონ-
ისა თავისაჲ დიდებულისა წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოვანე-
ისა, მშრო გკზნ.—მესამე არს წოდებაჲ ესე...“ 204v—210v.

შენიშვნა: ხელნაწერს აკლია 24—25, 26—27, 29—30; 155—156, 156—157,
158—159, 159—160, 162—163, 165—166, 171—172, 177—178 ფურცლებს შორის.

მიმაწერი: „ღმერთო. შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ბენეტიქტე დიაკონი,
ამ წიგნის მადლო, შეიწყალე. თრვამეტს ოკდომბერს ვისწავლე, ქათმის. ნამტკნით.
დავსწერე“; 45v—46r.

(376)

383

გრიგოლ დვთისმეტყველი, კრებული. XI

442 ფ.; 37 × 29; ეტრატის: თავბოლონაკლული, დაშლილი; ტყავგადაკრული ხის-
ტვიფრული ყდა; ნუსხური, სათაურები მთავრულად, სინგურით; [XI ს.]; მომგებე-
ლი აღდგომის ეკლესიის (იერუსალიმი) დიაკვანი კვიციე(443v); ეტრატის მთელრიგ
ფურცლებს ჩამოჭრილი აქვს კიდევები: იხ. 8—17, 19, 21, 48, 56, 84, 86, 88, 98, 99,
118, 120, 130, 133—140 ფ. 144, 145, 146, 148—154, 159, 161—169, 172, 173, 174
176, 179, 184—185, 187, 189—196, 198—212, 214, 216—220, 222—224, 227—231
233—239, 241, 243—245, 247, 257—266, 268—271, 27, —282, 285—288, 291—293,
295, 297—300, 303, 341—342, 344, 347, 348, 373, 379, 382, 388, 393, 394, 395,
401, 402, 403, 406, 408, 415, 416, 430, 432, 435, 442.

1, [შობისათჲს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტეჲ წმიდისაგან ქალ-
წულისა],... მიმართ, არამედ ძნიად აღსაძრველ, რომელი-იგი იყო ბრწყინვა-
ლებისათჲს მისისა მთიებ, რომელი ამპარტავანებისათჲს მისისა ბნელ-
იქმნა...“ 1r—6r.

შენიშვნა: ტექსტი თავნაკლულია. წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის
თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ. I, 593 გვ.);

2. „თარგმანებად ძნიად გულსკვმის-საყოფელთა სიტყუათაჲ ქრისტეს შობისა საკითხავისათა, თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსა-არებელისაჲ, გკზნ ოო.—ქრისტე იშვების, ადიდებდით. თარგმანი. არა თქუა, თუ იშვა, არამედ იშვებისო—ამისთჳს, რამეთუ ქრისტე ვინაჲთგან ერთ გზის იშვა წმიდისაგან ქალწულისა და აღასრულა ცხობრებაჲ ჩუენი...“ 61r—27r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1, გვ. 658).

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუ-ელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა დღესა განცხადებასა.—კუალად იესუ, მაც-ხოვარი ჩემი, და კუალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურენი...“ 27r—36v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმინდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტორია, ტ. 1, გვ. 593).

4. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუ-ელისაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, რომელი იკით-ხვების ხვალისა დღჳ განცხადებისა, გკზნ ოო.—გუშინ, ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღვასრულეთ კრებაჲ...“ 36v—61r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 593).

5. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუ-ელისაჲ აღვსებისათჳს და დაყოვნებისათჳს მისისა პონტოს, რამეთუ მას დღესა შოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა. გკზნ ოო. ქრისტე შეიწყალე კვირიკე.—აღდგომისა დღჳ არს დასაბამი ესე მარჯუენე, განვბრწყინდეთ უკუჳ კრებასა ამას და ურთიერთას...“ 61v—63r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. 1, გვ. 592 გვ.).

6. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუ-ელისაჲ, აღვსებისათჳს. გკზნ ოო.—საწუმლიავსა ზედა ჩემსა დავდგე, იტყჳს საკვრველი ამბაკუმ, და მეცა დღეს მის თანა მოცემულსა ამას ჩემდა...“ 63r—77r;

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 592 გვ.).

7. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრ-თისმეტყუელისაჲ ახალკვრიაკისათჳს და სატფურებისათჳს, გკზნ ოო.—სატფურებისა პატივი ძუელი რჩული არს და კეთილ არს იგი უფროდსლა ახლისა მის...“ 77r—83v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია:

„ესე საკითხავი კესარიას თქუა, ხოლო კესარიას ახალკურიაკედ წმიდისა მოწამისა მამაჲს ჳსენებაჲ იქმნებოდა და ერი ფრიადი შეკრებოდა. ამისთჳს აჳსენებს დასასრულსა საკითხავისასა სახელსა წმიდისა მოწამისა მამაჲსსა“, 83v.

2. ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1³, გვ. 592).

8. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი ისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, დღისა მისთჳს მეერგასისა, რომელ არს მარტულიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოციქულთა ქრისტესთა. გკზნ ოო.—დღესასწაულისა ამისთჳს მცირედ რაჲმე, სიბრძნის-მეტყუელებდეთ...“ 84r—94r

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის, ისტ., ტ. 1³, გვ. 592).

9. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი ისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, სარწმუნოებისათჳს და წესიერებისა ეპისკოპოსთაჲსა არიანოზთა და ენრომიანოზთა მიმართ მწვალებელთა, რომელნი-იგი იტყოდეს თუ: მიწვეულ ვართ მეცნიერებად ბუნებასა ღმრთეებისასა, და სხუათა მრავალთა გამობათა ზრახვიდეს, რომელნი-იგი შეაჩუენნა წმიდამან გრიგოლ და სხუათა ღმერთშემოსილთა მამათა. გკზნ ოო.—ოდეს ვიხილო აწინდელი ესე ენოვნებაჲ და სიტყუა-მჭევრობაჲ და დღითი-დღედნ რე ფილოსოფოსნი...“ 94r—101r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ.: ისტ., ტ. 1³, გვ. 594).

10. „თქუმული დიდისა მის ღმრთისმეტყუელისა გრიგოლისი ღმრთისმეტყუელებისათჳს. თავი მეორე. ჯერ-არს უწყებაჲ, რამეთუ იყვნეს ჟამთა მათ ბორგნეულნი იგი მწვალებელნი ენრომიოს და ნავატ ფილოსოფოსნი გარეგანთა სწავლათა ზედა, ესე იგი არს ენათასა, და იტყოდეს უკეთურნი იგი, ვითარმედ ჩუენ მეცნიერებასა ღმრთისასა მიწთომით მიწვეულ ვართო და გუჲმად იტყოდეს ლუთაებასა ყოფად და აცთუნებდეს მრავალთა. ხოლო დიდმან მან ღმრთისმეტყუელმან ამით თქუმულითა მოუკერნა პირნი მათნი, ვითარცა თჳთ იტყუს. გკზნ მამაო.—რამეთუ სიტყუთა მით პირველ-თქუმულითა განეწმიდეთ ჩუენ ღმრთისმეტყუელი და თუ ვითარი ჯერ-არს იგი ყოფად...“ 101r—147v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტორია, ტ. 1³, გვ. 596)

11. „ებისტოლე წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა. გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ კლიდონის ხუცისა მიმართ. გკზნ ოო.—პატიოსანსა და ღმრთის მოყუარესა ძმასა და თანა-ხუცესსა კლიდონიოსს გრიგულ(!) უფლისა მიერ გახარებ. განკრვებულ ვარ მე, თუ რაჲ არს ახლისმეტყუელებაჲ ესე ეკლესიასა ზედა...“ 147v—154r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 595).

12. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისა და განდგომილისა ივლიანესთჳს ძეგლისა აღწერაჲ უშჯულოებათა მისთაჳს, გკხნ მე, უფალო.—ისმინეთ ყოველმან თესლებმან და მერჩლით მე ყოველნი, რომელნი დამკვდრებულ ხართ სოფლებსა...“ 154r—186v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს დავით ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 595).

13. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისა. მიზეზი პონტოდ სივლტოლისა მისისა და მოქცევისათჳს მიერ კუალად, სიტყუსგებაჲ ხუცად კურთხევისა მისთჳს მისისა, რომელსა შინა მოაქსენებს: თუ რაჲ არს პატივი იგი მღდღელობისა და თუ ვითარი ჯერ-არნ ყოფად ეპისკოპოსი.—სწავლაჲ და მოძღურებაჲ, გკხნ მშმო.—ვიძლიე მე და ძღეულებასა მას ჩემსა აღვიარებ. დავემორჩილე მე უფალსა და დავემონე მას, რამეთუ ნეტარი დავით მეყავნ მე დასაბამ სიტყუსა ამის ჩემისა...“ 186r—220v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ლოცვა ყავთ დავითისთჳს ტბელის ძისა“, 220v.

2. ტექსტი წარმოადგენს დ. ტბელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 595).

14. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ანძიანძორეველისა ღმრთისმეტყუელისა შემდგომად ხუცად კურთხევისა მისისა, ვიდრე იყო-ლა სახითა მონაზონებისაჲთა, რამეთუ მამად მისი ეპისკოპოსი იყო ანძიანძორს ქალაქსა, ვითარ ჳელნი დაასხნა მას ხუცად, მიხადეს მოქალაქეთა დღესასწაულსა აღესებისასა, რაჲთა მათ თანა აღასრულოს, და ვითარ მივიდა, არა პოვნა იგინი კრებულად, გკხნ ორ.—[რაჲსათჳს, ძმანო ჩემნო საყუქარელნო, უდებ-იქმნენით სიტყუათა მომართ ჩემთა, ვინაჲთჲან იგი მაიძულეთ დატევებაჲ გოდლისა ჩემისაჲ...“ 220v—240r.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდელის თარგმანს (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. 1, გვ. 594).

15. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისა და წყლულელისა მისთჳს სეტყუსაგან მოწვევნილისა ქუეყანასა ზედა. ხოლო ესე საკითხავი თქუა, ოდეს იყო ჯერეთ გამასა თჳსსა გრიგოლის თანა, რამეთუ მასცა ესრეთ ეწოდებოდა. იყო ნეტარი ესე მაშინ ხუცობისა პატივისა, და მოწვევნილისა მისთჳს სეტყუსა მამად მისი, ეპისკოპოსი ნანძიანძორისაჲ, შეწუხებული ღუმნა და ნეტარსა მას ძესა თჳსსა გრიგოლს ამცნო სიტყუათა ამათ ნუგეშინის-ცემისა და სულიერისა სწავლისათა წარმოთქმად ეკლესიასა შინა ნანძიანძორისასა ერისა მიმართ მორ-

წმუნისა, გკხნ ორ.—რად დაჰყნით წესსა საქებელსა. რად აღიძულებთ ენა-
სა მსახურსა შჯულისასა...“ 240r—253v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I, გვ. 593).

16. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ
ღმრთისმეტყუელისა და თავისა მამისა გრიგოლის და დიდისა ბა-
ილის მიმართ ჟამსა მას, ოდეს ეპისკოპოსად აკურთხეს იგი სასიმისა საყდარ-
სა. გკხნ ორ.—კუალადცა ჩემ ზედა საცხებელიჲდა სული და კუალად მე მწუ-
ხარებით ვალ. საკურველ უკუე იქმნების ესაიაცა და პირველ ხილვადმდე მისსა
დიდება უფლისა...“ 253v—257v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, გვ. 595).

17. „თქუმული მისივე მათდა მიმართ მასვე ჟამსა.—არარაჲ არს უძლიერ-
რეს სიბერისა და არარაჲ არს უტკბილეს სიყუარულისა...“ 257v—260r.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით გრძელდება: „ქრისტე, მეუ-
ფო ტბილო, შეიწკალე კვრიკე მონაჲ და მსახური შენი, რომელმან ილუა-
წა ესე წიგნი“, 260r.

2. ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 595 გვ.).

18. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ
ღმრთისმეტყუელისა და გრიგოლის მიმართ ეპისკოპოსისა ნოსელი-
სა, მისა წმიდისა ბასილისა, რომელი-იგი მაშინ მისრული იყო სტუმრად
ნეტარისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა, ოდეს-იგი ღმერთშემოსილმან ბასი-
ლი დაადგინა იგი ეპისკოპოსად საყდარსა მას სასიმისასა და შემდგომად კურთ-
ხევისა მისისა ესტუმრა მას გრიგოლი ნოსელი და მისა მას ღუნ ყოფასა აღმო-
თქუა ესე საკითხავი, გკხნ ორ.—მეგობრისა სარწმუნოჲსა არარაჲ არს ნაც-
ვალი არსთაგან ამის სოფლისათა...“ 260r—265r.

შენიშვნა: ბოლოს ტექსტის ხელითვე მიწერილია: ა. „ლოცუა ყავთ ღმერთზე-
მოსილისა ეფთჳმესთჳს, რომელმან ესე თარგნა“.

ბ. „ქრისტე, შეიწკალე მონაჲ შენი კვრიკე და სულიერად ავმარენ წმიდაჲ ესე
წიგნი. აწ“, 265r.

19. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი
ღმრთისმეტყუელისა და თავისა მამისა გრიგოლის და ერისა მის ანძი-
ანძორისა მიმართ ჟამსა მას, ოდეს-იგი ევედრა მამაჲ მისი თანა-დგომითა და წუ-
ვეითა დიდისა ბასილისითა, რაჲთა თავს იღვას წინამძღურობაჲ და ლუწაჲ
ანძიანძორისაცა საყდარისაჲ, რამეთუ ეპისკოპოსი იყო მას ჟამსა ღმრთისმე-
ტყუელი სასიმისაჲ და ანისცა ეკლესიისაჲ მიიღო ზრუნვაჲ და აღმოთქუა მაშინ
ესე საკითხავი, გკხნ ორ.—პირი ჩემი აღვალე და მოვიღე სული და მივეც ყოვე-
ლი, რაჲცა არს ჩემი, და თუთ თავიცა თუხსი სულსა წა...“ 265r—269v.

შენიშვნა: 1. ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ლოცვა ყავთ ღმერთშემოსილისა და ვითისთჳს [ტბელისა], რომელმან ესე თარგმნა“, 269v.

20. „თქუმული წმიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა და თავისა თჳსისა მიმართ და მათა მიმართ, რომელნი-იგი იტყოდეს: ჰნებავს და ჰსურის მას კოსტანტინოპოლისა საყდარიო, ითქუა მრ კოსტანტინეპოლის გკნენ ორ.—მე განკჳრვებულ ვარ, თუ რაჲ არს ეგე, რომელ შეგემთხჳა თქუენ. და თუ ვითარ იძლიენით ჩუენისა ამის ჳმისაგან მშორობელისა და ნუუქუე კნინისაგანცა და რომელსა-იგი არარაჲ აქუს საწადელ...“ 269v—276v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია და ვით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ. ისტ., ტ. I, 595).

21. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა და ეპისკოპოსთა მათ მიმართ ეგვბუთით მომავალთა და ერისა, რომელნი ჟამსა მას მოსრულ იყვნეს ნავებითა ფრიად მრავლებითა. თევედოსი მეფისა დიდისა და მოელო მათ იექლიცა ფრიადი განსავარებულად და ხარკიცა იგი სამეუფოჲ, და მო-რაჲ-ვიდეს იგინი მეყსეულად, ხოლო აღვიდეს საუფლოდსა ამის დიდისა მოძღურისა წინაშე და მან აღმოთქუა საკითხავი ესე მათდა მიმართ. გკნენ ორ.—ეგვბუტელთა ამათ მიმართ ვმეტყუელებდეთ ჩუენ, რომელნი-ესე აწ მოვიდეს, რამეთუ ჯერვე ესრეთ არს, ვინაჲთგან უქუე მოსწრაფედ შემომიკრბეს ჩუენ და შურიტა შურსა მძლე ექმნენს...“ 276v—296v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია და ვით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I, გვ. 596).

22. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა და სიტყუათა მათთჳს წმიდისა სახარებისათა.—რომელმან მეთევზურნი წინაჲსწარვე ფჩინნა იესუ ქადაგად სიმართლისა და ჳეშმართებისად...“ 296v—307v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვეთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I, გვ. 594).

23. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისანი, თარგმნილი ნეტარისა მამისა ეფთჳმისი, გკნენ ორ.—დასაბამად და აღსასრულად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაქუნდინ...“ 307v—320v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვეთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართ. ლიტ. ისტ., ტ. I, გვ. 594).

24. „სწავლად წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა და გკნენ მამაო.—მოვედით, ძმანო ჩემნო საყუარელნო, ვისწრაფოთ სათნო-ყოფად ღმრთისა, ვიხილნეთ ქველის მოქმედებანი მისნი...“ 320v—324r.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია და ვით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, გვ. 595).

25. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ. გლახაკთ მოყუარებისათჳს, გკ^ნნ ო^რ.—კაცნო, ძმანო და თანა-დავრომილნო, რამეთუ გლახაკნი ვართ ყოველნი და საღმრთოჲსა მადლისა მოქენნი...“ 324r—354v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მთავრულით მიწერილია: „ქრისტე ადიდე მონაჲ შენი კვირიკე თრთავე შინა ცხოვებათა, ამინ, იყავნ“, 354 v.

2. ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ., ისტ., ტ. I³, გვ. 593).

26. „შესხმაჲ წმიდათა მაკაბელთაჲ. თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გკ^ნნ ო^რ.—რამდე ვთქუათ მაკაბელთათჳს, რამეთუ მათი არს ღღესისა ესე კრებაჲ...“ 355r—362v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტ., ტ. I³, გვ. 592).

27. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, შესხმაჲ და ქებაჲ წმიდისა ათანასესი, ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გკ^ნნ ო^რ. ლგ.—ათანასეს რაჲ ვაქებდე, სათნოებასა ვაქებ, რამეთუ ერთ არს მისი სახელი[ს] დებაჲ...“ 362v—391r.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ., ისტ., ტ. I³, გვ. 593).

28. „ცხოვრებაჲ და შესხმაჲ წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, კესარიელ კაპადუკიელ მთავარეპისკოპოსისაჲ რომელი აღწერა წმიდამან და ნეტარმან მამამან ჩუენმან გრიგოლი ღმრთისმეტყუელმან, გკ^ნნ ო^რ.—ფრიად მაძილოებდა შედიდი და ღმერთშემოსილი ბასილი აღწერად სიტყუათა: სწავლისათა...“ 391r—434v.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოს მიწერილია ტექსტისავე ხელით: „წმიდანო და ყოვლად ქებულნო დიდებულნო მოძღუარნო, ბასილი და გრიგოლი, მეოხ ეყვენით წინაშე ქრისტესა მონასა და მადიდებელსა თქუენსა კვირიკეს, ადგომისა დიაკუნანა, რომელმან დიდითა სურვილითა მოიგო წმიდაჲ ესე წიგნი, და სულიერთა ძმათა მისთა მქ^ლ, გ^რის მთაწმიდელთა დიაკონთა“, 434v.

2. ტექსტი თარგმნილია ექვთიმე მთაწმიდელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ., ისტ., ტ. I³, 592 გვ.).

29. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ შესხმაჲ და ქებაჲ თავისა დისა გორგონიასი. გკ^ნნ ო^რ.—დასა რაჲ ვაქებდე, თჳსობაჲ დამიკვრდების, გარნა არა ესრეთ...“ 434v—441v.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია დავით ტბელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტ., ისტორია, ტ. I³, 595 გვ.).

30. „ცხორებად და განგებად წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, გკზნოწ.— მომიწოდეს ჩუენ, ძმანო, სულიერსა მას ტაბლასა გრიგოლი დიდი იგი ღმრთისმეტყუელებისა ნესტჲ...“ 441v—442 v.

წყდება: „...ხოლო ვითარ იქმნა ათორმეტის წლის, კესარია ქალაქად მოვიდა...“

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს გრიგოლ ღვთისმეტყველის შესხმას, რომლის ავტორია გრიგოლ ხუცესი. შესხმა თარგმნილია ექვთიმე ათონელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, „ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია“, სტალინის სახელმძღვანელო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XXX-B—XXXI-B, 1947წ.).

მინაწერები: 1. „ღმერთო, შეიწყალე იოანე დიაკონი. ამ წიგნის მადლო, ღირს მუყავ ორსად ცხორებასა შინა. უფალო ღმერთო, მეუფეო ჩემო, შემიწყალე მე ცოდნით“, 104r.

2. „ცხორება შეგინებულ არს და ყოველივე გუვაში ჩემი, ხატი ჩემი, და ამისინწყალობს მე ცოდვილს“, 109r.

3. „წმიდაო ღმთისმშობელო, შეგვეწიე და გვაცხოვე ჩვენ“, 142r.

4. „ქ. ღმერთო და წმიდაო გრიგოლი და რაც ამაშიდ წმიდანი სწერიან იმის მადლო და ძალო, შენის მადლისათვის აქ შენი სამსახური მალ[ი]რსე. და რომ მივიცვალო, ეღეშმიდ დამამკვიდრუ(!) მე, ც[ო]დვილი კაკარავა იოვანე, და ვინც შენდობა ბრძანოთ, თქვენცა შეგინდოს ღმერთმან, ამინ და კირალესონი“, 142r.

5. „ქ. სახელითა სახიერისა, არსება დაუსაბამოსა ღმრთისა მამისა, ძისა და სულისა წმინდისა, თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა და შუამდგომლობობითა ყოვლად უხრწნელისა, უფროსად კურთხეულისა დედოფლისა ღმთისმშობელი-სა, მარადის ქარულისა მარამისა; თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა და შუამდგომლობობითა, ძლიერებითა და ცხოველსწყოფელისა პატიოსნისა ჯვარისათა; თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა და შუამდგომლობობითა წმინდათა და ხეცისა ძალთა ანგელ[ო]ხთა და მთავარანგელოზთა მიქელ და გაბრიელისათა; თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა და შუამდგომლობობითა და რანიცა წმინდანი დიდსა და საუფლოსა სუენაქსარსა(!) შიგან სწერია, ან დღე ყოველ მოიხსენებინ, ამათ ყოვლთა წმინდათა თავდებობითა, მინდობითა, შუობითა(!) და შუამდგომლობობითა ესე აუბრებელი და საბოლოთ გასათავებელი, უმიხეზო, უხერზო, უტყუარი, არას დროსა და ეამში არ მოსაშალი წიგნი, პირი და საფიცარი დაგიწერეთ და მოგართვი[ი]თ ჩვენ სეხნია ჯოლამა თქვექნ დიდსა წმინდას გიორგი[ის] და ბატონს ჭყონიდელს ევდემონს და სულანოდისს, მაცკავას, ასრე დაამა პირსა ზედა, რომ გაბრიელისნოდისს, და რადგან ჩემს კაცს პაკტკორიას ცოლათ მიეცი, არც მოჯალაბოთ მოვანდომოთ, არც შინ ჩოუდგე, რაც გარე არ ვისამსახურო. ამისთა გასათავებლათ მომიცემია თავათ ღმერთი და ყოვლი მისი წმინდანი ზეცისანი და ქვეყანისანი, ხორციელი და უხორცილი. კაცთაგან არის ამისი მოწამე: კადელაკი ხოშტარა. კაკულები გეგეშონია და სულა საყციონდლო. ხელიც მართლის გულით ჩამირთავს“, 157v—158r.

6. „[წო] გიორგი, მხედარო, შენ შენწე ექმენ ძამკას ყოფილსა გიორგი გრიგოლიას“, 173v.

7. „ქ. ღმერთო ცცხლებით, ცხოვებით, დღეგრძელობით დაიცვე გრიგოლიას“, 174r.

8. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე იესობ ჭიჭინაძე“, 188v.

9. „ღმერთო და წმინდაო გიორგი, შეიძლე უძლეველო, მხნეო მხედარო, ღვაწლით შემოსილო, ქრისტესო დიდო წმინდა გიორგი, შეიწყალე ცოდვილი და ყოველთა კაცთა უცოდვილეს ჭყონიდელი ევდემონ. ვინცა შენდობა ბრძანეთ, ღმერთმან თქვენც შეგინდოს, ღმერთმან თქვენცა შეგინდო(!), ამინ და კირალესონი“, 252r.

მინაწერები მოთავსებულია აგრეთვე: 36v, 37r, 117r, 255r, 308r, 372r.

კრებულო. XI—XII

888 გვ.; 30,5 × 25; ქალაღი; ნაკლული; ტკავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნუსხური; სათაურები მთავრულად, სინგურით. აქვს სახედაო ასოები: 258,535 გვ.; [XI—XII ს.ს.]

2. [საკითხავი ჯუართა ამალღებისათჳს]. „...რომელთა ამის-თჳს განვიციღღეთ, ვითარცა მტკიცეთა მოწამეთა ქეშმარიტებისათა...“ 1—12 გვ.

2. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიღისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა [იოანე ოქროპირისა, კოსტატინ[უპო]ლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, გუაკურთხენ მამო.—და ყოველთაჲვ საღმრთოდ ცხორებულთა ცხორებაჲ სარგებელ არს კეთილად მსახურთათჳს...“ 12—121 გვ.

შენიშვნა: ერთვის მთარგმნელის ანდერძი: „ღიდებაჲ შენდა, ღმერთო, მიხუხო ყოველთა კეთილთა, დასაბამო და სრულ-ყოფელი ყოველთა არსთაო, სამგუაოვ-ნებით და ერთარსებით ცნობილო სამებაო, რომელმან ჯერ-იჩინე სრულ-ყოფად ცხორებასა იოვანე, ნამდღვე ქეშმარიტისა მწყემსისასა მწყემსთა და უსრულე-სისასა მოძღუართა შორის, რომელი-იგი დადაცათუ ოკროვანად სახელ-ღიდების, არამედ ესოდენ უბატონანგს მისსა არს, რაოდენ-იგი ვერ ეგოდენ თიქისა დამწკრი-სასა, რომლისა მეობებითა და ლოცვითა ბერთა ჩუენთათა საბაჲს და ანტონი-სითა აწცაითარგმნა ესე ახლად ბერძულისაგან მეტაფრასისა ყოვლად წადიერებითა და მჭურვალედ სურვილითა ჭაბრიელ სტეფანეს ხუცისა ჭულევეღისაჲ-თა, რომელმან უმეტეს ზომისა აიძულა პირუტყუთ სახე ესე გონებაჲ ჩემი ყოვლად მცირისა და რეცა უნარჩევისა რაჲსმე თარგმანთაჲსა ეფრემისი და კანნიერ მყო სხუთაჲვ თანა ამისდაცა თარგმნად და კადრებად.

უკუეთუ რაჲმე კეთილი არს იგი ღმრთისაჲ და ზემოცხებულთა ამთ ლოცვისა და მადლისაჲ, ხოლო ნაკლულევაგებაჲ ყოველი ჩემი არს. და უღირსისა ამის ბრალთა მიერ განფრდილისა გონებისაჲ გვედრები უკუე ყოველთა მკითხველთა და მსმე-ნელთა, რაჲთა ლცვა ჰყოფდეთ პირველმოცხენებულთა მათ მამათა ჩუენთა მოძღ-უართა და მშობელთა, ძმათა და შვილთა მათთათჳს, ხოლო მე ყოველივე ცთომილე-ბაჲ სახარებით მომიტვეით და თქუთ წმიღითა პირითა თქუენითა აღვოცაჲ ცოდ-ვათა და უშჯულღებათა ჩემთაჲ, რაჲთა თქუენცა ჰპოვოთ მადლი მოწყალებისა ჩე-მისა ღმრთისა მიმართ ჰრავალ მოწყალისა, ან“, 121—122 გვ.

3. „წმიღისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ანდრია იპრუსალიმელისაჲ, კრიტელ მთავარებისკოპოსისაჲ, სიტყუაჲ აღმალღებასა პატროსნისა და სხოველსყოფელისა ჯუარისასა.—აღმძრნეთ დღეს, საყუარელნო, ბავენი სა-ხელ ბობლნისა, აღვილოთ საფსალმუნე და ორღანოჲ...“ 122—128 გვ.

4. „ღღესასწაულსა ჯუართა აღპკობისასა საკითხავი, თქემული წმი-ღისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისაჲ, გკზნ მშო.—ყოველივე უღარესთაგან უმჯობესთა მიმართ შეკვაღებაჲ ფრიადისა შუებისა და მხიარულებისა მომატყუებელ ექმნების ნათესავსა კაცთასა...“ 128—133 გვ.

5. „თუესა სეკტემბერსა იზ. წამებაჲ წმიღათა დედათაჲ სოფიჲსი და სამათა ასულთა მისთაჲ პისტისი, ელპიდისი და აღაპისი, გუაკურ-თხენ, უფალო.—შემდგომად ყოვლით კერძო განფენისა ქადაგებისა მას ცხო-

რებისასა და ყოველთავე აღსებებისა მეცნიერებითა უფლისაჲთა, ვითარცა სამარემან რამანმე უღმრთოებისამან დაშთომილმან, ესრეთ დაიპყრა მეფობაჲ ჰრომთაჲ ანდრიანე...“ 133—146 გვ.

6. „თუესა სექტემბერსა ით. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა ტროფიმე და დორიმენდონ და სავატისი, გკზნ ორ.—ჟამთა მათ, რომელთა შინა ეპყრა მეფობაჲ ბერძენთაჲ პროვოს უშჯულოსა, აქუნდა მთავრობაჲ, ანტიოქიას პისიდიისასა...“ 146—159 გვ.

7. „თუესა სექტემბერსა კ. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა ევსტათისი და თეოპისტიასისი და ორთა შვილთა მათთაჲ: ალაპისი და ლეოპისტიისი. გკზნ მმრ.—ტრაიანეს ჰრომთა სკიპტრისა მპყრობელობასა და კერპთა სიბორგილისა ყოველსა სოფელსა შორის მიმოგანფენილობასა...“ 159—192 გვ.

8. „თუესა სექტემბერსა კბ. შესხმაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მღდელ-მოწამისა ფოკაასისი, აღწერილი ნეტარისა ასტერიოს ამასიელ ეპისკოპოსისაჲ.—დიდებულ არს უკუე და ღთვე განწესებულ ყოველი კრებული წმიდათა მოწამეთაჲ, რამეთუ ვნებითა ვნებისათჳს მადლი შეწირეს...“ 192—199 გვ.

9. „თუესა სექტემბერსა კზ. წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა [ღის]-მოწამისა კალისტრატესი და მის თანა წამებულთაჲ, გუაკურთხენ უფალო.—დღითი-დღედსა მას განმრავლებასა სამწყსოთა ქრისტესთასა ხედვიდა რაჲ ბოროტი იგი მტერი, ფრიადითა სიბორგილითა მათ ზედა აღიძრვოდა...“ 200—213 გვ.

10. „თუესა სექტემბერსა ლ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და ამისსა შემდგომად წამებაჲ წმიდისა მღდელ-მოწამისა გრიგოლი პართეველისაჲ, გუაკურთხენ მამაო.—რაჟამს იგი მეფობაჲ სპარსთაჲ პართთად მიიცვალა...“ 213—257 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი გამოცემულია (იხ. ცხორებაჲ წმ. გრიგოლ პართელისაჲ გამოცემული ლეონ მელიქსეთბეგის მიერ, 1920 წ.).

11. „თუესა ოკტომბერსა ა. მოსაჯსენებელი წმიდისა მოციქულისა ანანია მღდელ-მოწამისაჲ. გკზნ მმრ.—რომელსა-იგი ეპყრა სიბორგილეკერპთა საცთურისაჲ...“ 258—262 გვ.

12. „თუესა ოკტომბერსა ბ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა კვბრიანე მღდელ-მოწამისაჲ და იოსტინა ქალწულისაჲ, გკზნ მმრ.—მრავალნი მრავალსახედ და დიდად ანტიოქიისათჳს განმაკვრევენ მე...“ 262—295 გვ.

13. „თუესა ოკტომბერსა გ. წამებაჲ წმიდისა მღდელ-მოწამისა დიონოსიოს არიოპაგელისაჲ, გკზნ ორ.—ძუელსა მას შინა პირველ სახით და ანრდილით იყო ქეშმარიტებაჲ სარწმუნოებისაჲ...“ 295—309 გვ.

14. „თუესა ოკტომბერსა ე. წამებაჲ წმიდისა მოწამისა სარიტონისი. გკზნ მმრ, მპყრობელ იყო ოდესმე საცთური უღმრთოებისაჲ...“ 309—314 გვ.

15. „თუესა ოკტომბერსა ვ. მოსაჯსენებელი წმიდისა და დიდებულისა მოციქულისა თომასისი. გკზნ მმრ.—...შემთხუევედ მათ და საქებელ ფრიად. მამინ შემოკრებოდეს მსახურნი იგი კერპთანნი...“ 314—322 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თავნაკლულია.

16. „ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ პელაგია ღირსისა ანტიოქელისაჲ. გკზნ მმრ.—დღდობრივისა სათნოებისა, რომელი არა-რათ ნაკლულევენ იყოს მამათაჲსაგან...“ 322—329 გვ.

17. „თუესა ოკტომბერსა მ. შესხმაა წმიდისა ქალწულისა და მოწამისა პელაგიაჲსი, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ. გკ^ნნ მშო.—კურთხეულ არს ღმერთი, რამეთუ დედანიცა სიკუდილსა ემღერაიან და ქალნი ამიერიტგან აღსასრულსა ეცინიან...“ 329—339 გვ.

შენიშვნა: 329 გვ. კიდევზე ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „თარგმნილი ეფრემისი“.

18. „თუესა ოკტომბერსა ი. წამებაა წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ევლამპი დი ევლამპიაჲსი, გკ^ნნ ო^ო.—აღვსებულ რაჲ იქმნა სოფელი ქადაგებითა ღმრთის მეცნიერებისაჲთა...“ 339—349 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, „ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია.“ სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XXX-ბ—XXXI-ბ, გვ. 100).

19. „თუესა ოკტომბერსა იბ. წამებაა წმიდათა მოწამეთა ტარახოს, პროკო და ანდრონიკესი. გკ^ნნ მშო.—ეპყრა უკუე დიოკლიტიანეს მეფობაჲ ბერძენთა თვთმპყრობელობისაჲ...“ 349—360 გვ.

20. „თუესა ოკტომბერსა იგ. წამებაა წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ კარპო და პაპილესი. გკ^ნნ მშო.—მოვსენება ქრისტესთჲს წამებულთაჲ უმჯობეს არს სხჲსა ყოვლისა და უმეტესად სარგებელ კაცთა...“ 360—377 გვ.

21. „თუესა ოკტომბერსა იდ. წამებაა წმიდათა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ნაზარისი, გერვასისი, პროტასისი და კელსისი, გკ^ნნ ო^ო.—რაჲამს-იგი აქუნდა ნერონის საყდარი ჰრომთა მეფობისაჲ...“ 377—387 გვ.

22. „თუესა ოკტომბერსა იე. ცხორებაჲ და წამებაჲ წმიდისა მლუდელ-მოწამისა ლუკიანესი. გკ^ნნ ო^ო,—სამოსატი ქალაქი არს ასურეთისაჲ, ხოლო ეფფრატი თანა-წარმდინარე არს სამოსატისაჲ...“ 387—402 გვ.

23. „თუესა ოკტომბერსა ივ. წამებაა წმიდისა მოწამისა ლონგინოზისი რომელი იყო ასისთაჲ ჯუარცუმისა უფლისაჲსა, გკ^ნნ ო^ო.—სათნო იყო რაჲ სიტყუამან ღმრთისამან მსგავსებაჲ ჩუენი...“ 402—410 გვ.

24. „თუესა ოკტომბერსა იშ. მოსავსენებელი წმიდისა მოციქულისა და მახარებელისა ლუკასი. გკ^ნნ მშო.—უკეთუ სავსენებელსა მართლისაჲსა საღმრთოდ ვინმე და ბრძენი კაცი საღმრთოდ შჯულის-მდებლობს...“ 410—419 გვ.

25. „თუესა ოკტომბერსა ით. წამებაა წმიდისა მამისა და მოწამისა ანდრიაჲსი, რომელი არს კრისეს. გკ^ნნ ო^ო.—მრავალ არს სიბოროტე ეშმაკისაჲ ქრისტეს მოწამეთა მიმართ...“ 419—433 გვ.

26. „თუესა ოკტომბერსა კბ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა აბერკი ეპისკოპოსისა იერაპოლელისა. გკ^ნნ ო^ო.—მარკოზს, რომელსა ანტონინე ეწოდებოდა, და ლევკიო ვიროსს. ეპყრა თვთ-მპყრობელობაჲ ჰრომთა მეფობისაჲ...“ 433—461 გვ.

27. „თუესა ოკტომბერსა კგ. მოსავსენებელი წმიდისა იაკობ მოციქულისა, ძმისა უფლისაჲ. გკ^ნნ ო^ო.—არარაჲ არს ესრეთ საწადელ სათნოების მოუყარეთა და არცა ერთითა სიმამღრითა შემაშობელ...“ 462—474 გვ.

28. „თუესა ოკტომბერსა კვ. წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა მარკიანე და მარტუროსი, რომელნი იყვნეს მწიგნობარ და მოწათე პავლე აღმსარებელისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, გკ^ნ მმ^რ. — მოცულ უკუე იყო და პლ^{ცა} საბრძანებელი ბერძენთაჲ წვალებითა არიანოზთათა და კერძონი მისნი განიხრწნებოდეს საცთურისაგან მისისა...“ 474—476 გვ.

წყდება: „...რამეთუ მზაკუვარებაჲ თჳსი დაფარეს შინაგან თჳსსა, ვითარცა ცეცხლი ნაცარსა, და პირველად იწყეს განცდად მათდა სიტ...“

29. „[თუესა ოკტომბერსა კვ. წამებაჲ დიმიტრი თესლონიკელისაჲ]: „...ხოლო ჩუეულებისა მისგან კეთილისა და წესთა დაქცევათა შემკულებისა და კრძალულებისა არავე განეშორებოდა...“ 477—488 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს ბოლოს ერთვის: „გვედრები ყოველთა, რომელნიცა მიემთხნეთ წამებასა ამას, რაათა უწყებულ იყნეთ, ვითარმედ არა თუ ამისთვის დაწერილ არს, ვითარცა უმეტესსა რასმე მეტყუელი პლ^{ცა}სსა, გარნა რამეთუ ყოველთავე ამათ დიდთა მოწამეთა ორ-ორი აქუს წამებაჲ—უძუელესი და უახლესი. არა თუ უმრუდესი და უმართლესი, არამედ უცხადესი და უღრმესი. [ეგრეთვე აქუნდენ ამასცა მეორე ესე პლ^{ცა}სავე თანა, რამეთუ ესე ბერძენთაჲცა ესრეთ აქუს, რაათა რომელიცა ვის სთნდეს. მას იკითხვიდეს და ლოცვასა ჰყოფდეს განმგებულთათჳს და შენდობასა მკადრებელთათჳს. ამისი მთარგნნელი მცირე ეფრემ ადიღე სულითა, ქრისტო, მეუფეო დიდებისაო, ამინ“ 488 გვ.

30. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა და ღმრთისმეტყუელისაჲ შესხნაჲ წმიდისა და ჟოვლად დიდებულისა მოწამისა დიმიტროსი, რომელი თქუა შემდგომად დღესასწაულისა მისისა დღისა ერთისა გარეთ შემოსრულმან ქალაქად, გკ^ნ მმ^რ. —კინდა და დიმიტროსი დღესასწაული დაგვრჩა, ჟ, დაქირვებაჲ ესე...“ 488—496 გვ.

31. „თუესა ოკტომბერსა კთ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა აბრაჰამისი. —კაცთა სათნობის მოყუარეთა ცხორებაჲ და მათისა მოქალაქობისა მოთხრობაჲ...“ 496—521 გვ.

32. „თუესა ოკტომბერსა ლ. წანებაჲ წმიდათა ნოწამეთა ზინობ მღუდელ-მოწამისა და ზინობია, დისა მისისაჲ, გკ^ნ მმ^რ. —ეგეაჲ ქალაქიარს აღშენებული ლელესა იონიასსა...“ 521—528 გვ.

წყდება: „...და ვითარცა ერთისაგან საშოასა გამოსრულ იყვნეს, ეგრეთვე ერთსა ადგი...“

33. [„თუესა ოკტომბერსა ლა. წანებაჲ წმიდისა ეპიმიხოასი]. — „...ეპიმიხოასი განმზრახ კეთილ და წადიერ-წყოდელ წამებისა მიმართ...“ 529—532 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტს დასაწყისი აკლია. 2. ტექსტის ბოლოს: „ზანდუკი თჳსა სექტენბერისაჲ“ და „ზანდუკი თჳსა ოკტომბერისაჲ“, 533—534 გვ.

34. „თუესა ნოემბერსა ბ. წანებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთაჲ აკინდჯნოასი, პილასისი, ანემპოდისტოასი, აფთონისი და ელპიდოფორესი, გკ^ნ ო^რ. —დადაცათუ პირველთა მათ სპარსთა ქრისტესა, ქალწულისაგან შობილსა, თაყუანის სცეს...“ 535—553 გვ.

30. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1

შენიშვნა: 1. ტექსტის დასაწყისში ასომთავრულად სინგურით სწერია: „იესუ ქრისტე, მფლობელი ყოველთა სუფევათაო, ადიდე ორკერძოთავე დიდებითა შენ მიერ გზრგვნოსანი, ბრწყინულე და უძლეველი მეფეთა-მეფე გიორგი და მალა-ლი კესაროსი, და განაძრავლენ წელნი მეფობისა მათისანი ნებისებრ მათისა და [შენ] მიერ მონიჭებული ძე მათი დავით ძეფე და პანიპერ სევასტოსი ადიდე და მძლე ყავ ყოველთა ზედა მტერთა და წინააღმდეგობთა, ან“, 535 გვ.

2. ტექსტი თარგმნილია თეოფილეს მიერ (კ. კეკელიძე, „ზიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია“, გვ. 43—44).

35. „თუესა ნოემბერსა გ. წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთა აკეფსიმა, იოსებ და აითალაჲსი, გკნ მშო.—განცოფებულ რაჲ იყო ქრისტეანეთათჳს საბურ, განლაღებული იგი მეფე სპარსთაჲ...“ 553—572 გვ.

36. „თუესა ნოემბერსა ე. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და წამებაჲ წმიდათა და დიდებულთა მოწამეთა ქრისტესთაჲ ლაღაკტიონ და ეპისტიმისი, გკნ ორ.—ლიბანით კერძო მითთ ფინიკიისაჲთ მრავალნი უკუე არიან ქალაქნი...“ 572—582 გვ.

37. „თუესა ნოემბერსა ვ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა პაველ აღმსარებელისაჲ, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, გკნ ორ.—რაჲამს-იგი კოსტანტინეს, დიდისა კოსტანტინეს მესამესა ძესა, კელთ ეღვა სკიპტრაჲ იგი ბერძენთა მეფობისაჲ...“ 582—590 გვ.

38. „თუესა ნოემბერსა ზ. წამებაჲ წმიდათა და დიდთა მოწამეთა ქრისტესთაჲ იერონისი და სხუათა მისთანათაჲ, რომელნი იწამნეს მელიტინის სომხითი[ს]ა, გკნ ორ.—იერონის მკნისა და ახოვნისაჲ მამული უკუე არს მეორე სამთავროჲ კაბადუქიისაჲ...“ 590—597 გვ.

შენიშვნა: ტექსტი თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. 1², 1951 წ., გვ. 341).

39. „თუესა ნოემბერსა ც. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირსისა და ყოვლად ქებულისა წმიდისა თეოქტისტის ლეზველისაჲ, გკნ ორ.—გამოსახულნი ხატნი და ძეგლნი და მსგავსებანი სახილველნი ამისთჳს განიწესნეს“, 597—612 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოსა: „საცნაურ იყავნ, რომელ ცხორებაჲ ესე ამის წმიდისა თეოქტისტისი სტეფანეს სანანოჲს ძესა უთარგმნია ბერძულისა-გან ქართულად. საუქუნომცა არს საწენებელი და კურთხევაჲ მისი“, 612 გვ.

2. ტექსტის დასაწყისში მარცხენა კიდეზე მიწერილია: „სტეფანეს თარგმნილი“, 597 გვ.

40. „თუესა ნოემბერსა თ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და მოლაწებაჲ ღირსისა დედისა მატრონაჲსი, გუაკურთხენ ორ.—ბრძენთა და წმიდათა ცხორებასა და სათნოების მოყუარეთა მოქალაქობასა ძალისებრ შესხმაჲ და ქებაჲ ერთბამად ღირსა(!) არს...“ 612—635 გვ.

41. „თუესა ნოემბერსა ი. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა მინა მეგვპტელისაჲ, რომელი იწამა ქალაქსა კოტჯაოს, გკნ მშო.—მეფობდეს რაჲ დეოკლიტიანე და მაქსიმიანე, ზეცათა მეუფისა მბრძოლნი იგი და მტერნი, წარავლენდეს წიგნებსა ყოველსა ქუეყანასა...“ 636—643 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოსაა: „წმიდანო მამანო, ესე წმიდისა მინაჲს წამებაჲ იყო ძუელადცა თარგმნილი კიმენისგან, რამეთუ ესრეთ ეწოდების პირუშულ ლიტონად აღწერილსა წიგნსა მოწამეთასა, ხოლო აწ ესე ითარგმნა ახლად მეტაფრასისაგან ბრძანებითა კალიპოსელთა წინამძღურისა ბასილისითა, რამეთუ მას უწმიდა მინა წმიდისათჳს და ესე ირჩია ლოლოთეტი სკამეონის შეკაბმულისა მოწამეთასგან, რომელსა მეტაფრას ეწოდების. შეგზნდევით და ლოცვა ყავთ“, 643გვ.

42. „თუესა ნოემბერსა იდ. მოსაჯსენებელი წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოციქულისა ფილიპესი, გკ^ნნ მმ^ო.—ღმრთისაგან ღმერთი სიტყუაჲ მარადის მამისა თანა იყო...“ 643—649 გვ.

43. „თუესა ნოემბერსა იე. საკითხავი თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისაჲ. კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, შესხმად წისა და დიდებულისა მოწამისა რომანოზისი. გკ^ნნ მმ^ო.—კულად მოწამეთა ჯსენებაჲ, კულად კრებაჲ და დღესასწაულობაჲ სულიერი, რომელსა შინა იგინი დაშურეს...“ 649—657 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის დასაწყისში კიდევ ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „თარგმნილი ეფრემისი“, 649 გვ.

44. „თუესა ნოემბერსა იე. წამებაჲ წმიდათა სამთა აღმსაარებელთა: გურიი, სამონა და აბიბოქსი, და თხრობაჲ სასწაულსა მათ მიერ აღსრულებულსა ეფემიამს ზედა ქალისა, გკ^ნნ მმ^ო.—წელსა აღექსანდრე მაკედონელისა შეფობითგან მეექუსასესა და დეოკლიტიანეს პრომითა სკიპტრისა მპყრობელობისასა მეცხრესა...“ 658—679 გვ.

შენიშვნა: 1. ტექსტის ბოლოსაა: „წმიდანო სამნო მოწამენო სამებისა ყოვლად წმიდისანო, მისსა მიმართ მეოხებითა თქუენითა და ლოცვითა ბერისა ჩუენისა ანტონისითა მითუალულ ყავთ მესამე ესე ნაყოფი ჩუენისა ყოვლად განახლებულისა მეფუდისა არსენისი და კინისა ამის წილ-ძღუენისა მიძაღლეთ ნათესავსა ჩუენსა წარმართებაჲ თარგმნობისა მისისაჲ, რამეთუ შეუძლებელი კაცთაგან მისდა და მის მიერ თქუნდა შესაძლებელ არს. ამას გლახ ეფრემ იტყჳს მცირე, მონაჲ მისი და უფროსდა მოძღუარი“, 678—679 გვ.

2. ტექსტი თარგმნილია არსენ იყალთოელის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე ძვ. ქართული მწერლობის ისტ. 1, 1950 წ., გვ. 256).

45. „თუესა ნოემბერსა იე. მოსაჯსენებელი წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოციქულისა და მახარებელისა მათესი, გკ^ნნ მმ^ო.—უკეთუმცა და მბადებელისა მიერ მოცემული იგი ჩუენდა მცნებაჲ...“ 679—682 გვ.

46. „თუესა ნოემბერსა იზ. ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა გრიგოლი საკვრველთ მოქმედისაჲ, აღწერილი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელიისაჲ, გკ^ნნ მმ^ო.—ერთი უკუე არს სახე ჩუენისაცა ამის სიტყჳსაჲ და აწ ქმნილისა ამის შესაკრებელისაჲ...“ 682—728 გვ.

ანდერძი: ტექსტის ბოლოსაა: „ლოცვა ყავთ, წმიდანო ღმრთისანო, რომელნიცა მიემთხვნეთ აღწერილსა ამას წმიდისა გრიგოლი ნოსელიისა ცხორებასა დიდისა გრიგოლი საკვრველთ მოქმედისასა, რომელი დაიწერა ბერძულისაგან ქართულად მოსწარაფებითა მღუდელისა გაბრიელისითა და ხელითა ყოვლად

უღირსისა ეფრემისითა, ხოლო ბრძანებითა ზოგადისა მამისა: ჩუენისა ბერისა საბაჲსითა, რომლისა იყავნ საუკუნე საცხენებელი და კურობეჲვა მისი, ამენ იყავნ.

ხოლო ესე საცნაურ იყავნ, ვითარმედ ცხოვრება ამის წმიდისა, რომელ ჩუენ ძუელად გუქონდა, სხუად არს, და ესე გრიგოლი ნოსელიისა თქმული—სხუად და ესეცა გუასმიოდა, ვითარმედ. . . . ილსავე თანა ნოსელიისა წიგნისასა ესეცა საკითხავი უთარგმნია წმიდასა მამასა ჩუენსა გიორგი მთაწმიდელსა, გარნა ჩუენ ჯერეთ[არა] გუენილვა, არცა შავსა მთასა მოწუენულ იყო. ამისთჳს იძულებითა მდღელისა გაბრიელისითა ვთარგმნე, ვითარცა არა მომლოდემან მის წიგნისა აჲა მოწუენისამან სიჲავისაგან ჟამთაჲსა და უდებებისაგან გონებათაჲსა და ესე დაეწერე, რათა უკუეთუ ოდესნე მოიწიოს, არა ჰგონოთ, თუ კადნიერებით ვყავ თარგმნაჲ თარგმნილსა დიდისა მოძღურისა და ეკლესიისა მნათობისასა, რომლისა უმჯობესი ნუჲჲვე და არცა თუ უპირატესისა მისისა და ზოგადისა მამისა ჩუენისა ეფთჳმისაგან საგონებელ იყო მეორედ თარგმნაჲ, ვინაჲცა იყავნ სკნჲჲსენებაჲ და კურობეჲვა მათი, ანჲ, 728 გვ.

47. „თუესა ნოემბერსა იმ. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა პლატონისი, გუაკურობენ მშო.—არა უცნაურ არს სახელი გალატელთაჲ...“ 728—739 გვ.

48. „თუესა ნოემბერსა კა. საკითხავი თქუმიული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გიორგი ნიკომიდიელისა რიტორისაჲ ტაძრად მიყუენებისათჳს ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღმრთის მშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისსა, გუაკურობენ მამაო.—ბრწყინვალე არს მიზეზო ამის კრებისაჲ...“ 739—750 გვ.

49. „გიორგისი [ნიკომიდიელისა], რომელი იყო კოსტანტინეპოლით წიგნის მცველი წმიდისა ღმრთისა ეკლესიისაჲ, სიტყუად ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობელისათჳს, რაჲჲამს მიყუენებულ იქმნა სამისა წლისაჲ ტაძრად უფლისა მშობელთა მიერ მისთა, გუაკურობენ მშო.—კეთილთა მიზეზთა სიტყუად დაწყებისათა მიჩუენებს ჩუენ მოწუენული ესე დღესასწაული...“ 750—763 გვ.

შენიშვნა: დასაწყისში, გვერდით კიდებუა: „თარგმნილი ეფრემისი“, 750 გვ.

50. „თუესა ნოემბერსა კგ. ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ამფილოქეიკონიელიისაჲ, გუქხენ მშო.—და რაჲლა ვინ კეთილთაგანი მისცეს თხრობასა...“ 763—771 გვ.

51. „თუესა ნოემბერსა კდ. ცხოვრებაჲ და საკრველებანი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ეპისკოპოსისა აკრაკანტელთა ქალაქისაჲ, რომელ არს სიკილიისაჲ. აღწერა ლეონ ხუცესმან და მონაზონმან წმიდისა მამისა ჩუენისა საბაჲს ლავრისა მამასახლისმან, რომელ არს ქალაქსა შინა დიდსა ჰრომსა, ხოლო თარგმნა ენასა ჩუენსა დავით ტბელის ძემან.—საშინელი და მიუწლომელი საკრველებაჲ და სარგებელი სულისაჲ...“ 771—856 გვ.

52. „თუესა ნოემბერსა კე. წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს, მოწამისა ეკატორინისი, გკნ ოო.—მეფობასა უღმრთოჲსა მაქსენტიისა...“ 856—873 გვ.

53. „თუესა ნოემბერსა კზ. ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ალჳბი მესუეტისაჲ, გუაკურობენ მამაო.—კეთილ უკუე არიან და მოწამეთაცა ლუაწლნი...“ 873—888 გვ.

წყ დება: „...და წინაშე სუეტს წმიდასა საყოფელს რასმე შ...“

შენიშვნა: ხელნაწერს აკლია ფურცლები: 16—17, 132—133, 314—315, 476—477 და 528—529 გვერდებს შორის.

(378)

385

ლევან ბაქარის ძე ბატონიშვილი, მსოფლიო ისტორია. 1763

1044 გვ.; 34 × 21,5; ქალაღი; გვ. 1015—1042 დაზიანებულია, კიანაპამია. ხის ქალაღდადაკრული ტვიფრული ყდა; ძხედრული, სათაურები სინგურით. შემდგენელი და მთარგმნელი ლევან ბაქარის-ძე; 1763 წ. გადამწერი მელქისედეკ კავკასიძე (1017 და 1020 გვ.), დაუწერელია: 8, 36, 365—370, 444—450, 488, 670—674, 714, 1018, 1021—1026, 1036—1038 და 1041—1043 გვ.

[ლევან ბაქარის ძე ბატონიშვილი]. „ანბავნი გინა ისტორიანი, რომელიცა არს ძველი აღთქმა. თავი I. ეკლესია ღმრისა ძველს სჯულსა ზედა. —ღმერთმან შექმნა ცა და ქვეყანა და ყოველივე, რაჲცა დანიშნავს ცასა და ქვეყანასა...“ 1—1040 გვ.

- შენიშვნა: 1. შედგენილობა: ა. „თავი I, ეკლესია ღმრისა ძველს სჯულსა ზედა“, 1—7 გვ.
 ბ. „თავი II. გამგებლობა ღმრის ერისა 22 მამათმთავართა მიერ“, 9—35 გვ.
 გ. „თავი III. გამგებლობა ერისა ღმრისა 22 წინამძღვართა ანუ მსაჯულთა მიერ“, 37—68 გვ.
 დ. „თავი V(!). გამგებლობა ერისა ღმრისა 22 მეფეთა მიერ, ესე გამგებლობა იყო 507 წელ“, 68—112 გვ.
 ე. „თავი V. გამგებლობა ერისა ღმრისა 22 მღვდელთმძღვართა მიერ ჰერიათა ქრისტესამდი“, 112—150 გვ.
 ვ. „სამეფო ოჯახისა“, 151—156 გვ.
 ზ. „კითხვის საკემწიფო“, 156—162 გვ.
 თ. „პინდოეთი“, 163—167 გვ.
 თ. „ასურთა ანუ პირველი მონარხა“, 167—177 გვ.
 ი. „ბაბილოვანი ანუ ქალდეუელთა ქუეყანანი“ 177—180 გვ.
 ია. „სირია“, 182—196 გვ.
 იბ. „სპარსეთი“, 197—215 გვ.
 იგ. „არაბია“, 216—274 გვ.
 იდ. „მცირე აზია“, 275—310 გვ.
 იე. „დიდი ტარტარია“, 311—320 გვ.
 ივ. „სამეფო ციბირისა და ოსტაგთა ჩამომავლობა“, 320—358 გვ. ამ თავში 357 გვ. ტექსტის ხელით მიწერილია: „ალიწერა ესე ანბავი ციბირისა იოან ბელურ დრაგუნის კაპიტნის შეეტისა, ვიდრემდის იყო იგი ტყვედ ციბირსა“.
 იზ. „ბისლორი გინა ბოსორია, ყირიმია, ძველადგან ხერსოვნეთად წოდებული“, 360—363 გვ.
 იძ. „კვიპრის კუნძული ანუ ხერთუსის“, 363—364 გვ.
 ით. „ვერობა“, 371—372 გვ.
 იკ. „მაკედონია“, 373—380 გვ.
 იქ. „საბერძნეთი“, 381—443 გვ.
 იკ. „სამეფონი ნორდისანი, სკანდინავიად წოდებულნი, ანუ ჩრდილოეთისა სამეფო მეროე ვერობისა“, 451—461 გვ.
 იგ. „სამეფო მესამე ვერობისა, ბოლო მეროე ნორდისა შვეთი“, 462—472 გვ.

- კდ. „სამეფო ნორვეგიისა“, 472 გვ.
 კე. „სამეფო უნგრისა ანუ ვენგრია“, 472—479 გვ.
 კვ. „სამეფო შპანიისა ანუ ჰიშპანია“, 479—504 გვ.
 კზ. „სამეფო პორტუგალიისა“, 505—510 გვ.
 კწ. „დიდი ბოიტიანია“, 510—534 გვ.
 კთ. „სამეფო ფრანცუტა“, 535—604 გვ.
 ლ. „იტალია“, 605—858 გვ.
 ლა. „გამგებლობა გერმანიის საწვლმწიფოსი“, 859—948 გვ.
 ლბ. „ნიდერლანდი“, 948—950 გვ.
 ლგ. „ლალანდია“, 950—955 გვ.
 ლდ. „შვეიცარია“, 955—957 გვ.
 ლე. „პოლციის ქვეყანა“, 957—966 გვ.
 ლვ. „ლიტოვი“, 967—969 გვ.
 ლზ. „იაფეთის ტომისა, რუსუს, ამისგან გამოვრდა სახელწ რუსეთისა და რუს-ნი—ძენი რუსუნის...“ 970—1017 გვ.
 ლწ. „ახალი სპარსთ საწვლმწიფო აღმოსავლეთად“, 1027—1035 გვ.
 ლთ. „ახია“, 1039—1040 გვ.

ანდერძები: 1. „ანდერძ-ნამაგი(!) ლე უან საქართველოს მეფე ის ბაქარის ძისანი. აჰა სიბრძნისა ტრფილწონა და გულისხმის-ყოფით მეცნიერების გამოძეძიებულწონა, უცხოთა და მრავალ საყვირველთა ამბავთა გონებათა აგანხედველეთ, თუ ვითარნი კეთილნი სანოვაგენი სანოვაგენი(!) სუნნელგებითაჲშეზავებულ-შემეკულნი შე-აგბნა, და დაგივრთა ტაბლანი სიბრძნისა გემოვნებათა მოყუარეთა კეთილშობილთა ქართველთა ერთა ლე უან, მეფის ბაქარის. ძემან, რაჟამს სიბრძნითა და ყოვლისა სწავლულგებითა აღზარდნა თუისმან კეთილად მოხსენებულმან მამამან ძენი ძენი(!) თუ-ისინი და განასრულნა სწავლითა, ვითარცა ბრძენთაგან კეთილმაგალითად ხსენებულთა ფუტკართათუის თქმულ არს: რაჟამს მართვენი ფუტკარისანი თუისთა ჟამთა მოწი-ფებისა გამოვალნ სკით თუისით და მიმოვალნ ჰაერკეთილობათა შინა ბუნებისაებრ თუისისა განმსტრობად ყუავილოვნობათა და კეთილგემოვნებათა მისთა და ნიშტი-ანობათათა განმხილველობად, ხოლო რომელიცა კეთილსაქმრად აღუჩნდის და სარ-გოდ მისთა, ყუავილთაგან მოიხუამნ თუისდად და კეთილსა რასამე ნივთსა შეამ-ხადებს ყოველთათუის მრჩობლ საჭმრად, გინა ემლასტროდ, ეგრეთვე ამა სიბრძნი-სა ტრფილწონან, რაოდენისამე ენისა წიგნისა და წერის ზედმიწევნით მცოდნემან, მიმოვლნა გონებისა თვალითა ფრანგთა სწავლისა წიგნი სიბრძნითა აღსავსენი, კრონოლოგია, რომელ არს მეფეთ ცხოვრება, ისტორიანი და სხვაინცა მრავალნი წიგნი დასაბამითგანნი, ვიდრე მოდღეინდელად დედმდე აღწეოილნი დიდის. გა-მოძიებითა დიდთა ფილასოფოსთაგან. დიდის სასჯლით შეკრებულნი ესე ძვირფასნი საუნჯენი რა განიმსტრონ და განიხილნა, მათთვის იშურენა და ქართველთათვის ისურენა. არა სცა ცხრა წელ თვალთა თუისთა რული და თავთა თუისთა განსვე-ნება, ვიდრემდის ლათინურისა, ფრანცუტულისა და ნემწყურისა დიალექტისაგან ქართულად გარდამოაენითნა. და თუ ვითარ ქართულსა კილოსა ზედა, კეთილშობი-ლობამან თქვენმან განიხილოს ცოდნა და სმენა მისი წიგნისა ქართულისა ამისთვის, რათა არა უმეცრად ვისმე აღუჩნდესთ თვით მათ ფრანგთაგანვე კებით ხსენებულ-აღწერილნი ისტორიათა მათთა შინა სახელოვანნი ქართველთა ერნი.

ხოლო ჩვენ პირველსავე მაგალითთა მივხედნეთ, ვითარცა ფუტკართა. მეფეთა და მეფეთა ჩამოშავლობათა არა აქუნ საწერტულნი, არამედ ბრძანებანი მახვილნი, და მისთა ჯართა აქუნ საწერტულნი საომრად განმზადებულნი ბრძანებისაებრ. ეგრეთვე მე, მონას მისსა, ნეტარხსენებულის მამის მათის ბრძანებისაებრ ზედამხედველად დადგინებულს მათის სწავლისათვის მათის სიმაღლის მამა-პაპის მდივანს კნიაზ მელქისედეკ კავკასიძეს მებრძანა სასასჯლონი სასჯელნი და აღმორჩნა მისმან კეთილწყაფიერობისა გამობუტკუნამან და რაცოდენ ძალ-მედვა, ვიმუშაკე მცოვანებისა ჟამსა, ვინათგან თუისნი ნამუშაკევის ნუსხანი გარდასაწერ-გასამართა-ვად მებოძა. და აღვსწერენ 65 რვეულნი. აჰა, იხილეთ, უკეთოს უდებად ცყოფილკო მათის ბრწყინვალეების სასწავლოსა და სამსახურსა ზედან. განიხილენ კეთილგო-ნიერობამან თქვენმან შეუმრღვეველის გონებითა და ეგრეთი სასყიდელი ებრძანოს თქვენ მიერ მოქსარსა და მომკალსა.

ხოლო აწ მწადს სანწუხარონი სიტყუისა მოხსენებანი: ოდეს განასრულა წიგნი ესე ყოვლითურთ, ანაზდათ მიგვტაცნა უხვანიშნომან და ყოველთა შეუწყალებელმან სიკუდილმან ყოვლით სრული და ძვირფასი იგი საჯნჯე 1763, ივლისის 23, წლისა 35, დღესა ოზნშაბათსა. აწ თუ უნწუხარო ვიყო, საუკუნომცა არს ცსენება და კურთხეუა მისი, ამინ“, 1019—1020 გვ.

2. „ღმერთო, განუსენე ამის მთარგნელს, საქართველოს მეფის ბაქარის ძეს ლეუანს, აძინ, და მწერალს მდივანს მელქისედეკს კავკასიძეს, 1763, სექტემბრის 30“, 1017 გვ.

მინაწერები: 1. „ყოვლად მოწყალედ ჳელმწიფისა ვარ“, საც. ფურც. v.

2. „ვად მწუხარება კმნილსა მწერლისასა“, 950 გვ.

3. „და ვით ლეონიძეს ვაჩუქე ჩყლხ-სა აღსავსებლად მისისა კარტოფილაქსისა, კნიაზი გრიგოლ წერეთელი“, 1044 გვ.

(379)

386

ორბელიანი სულხან-საბა, ლექსიკონი. 1784

II ფ. 556 გვ.; 27,5X 18,5; ქალაღი; თანაკლული, დალაქავებული, ტყავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები სინგური; გადამწერი მიხაილ (554 გვ.); 1784. XI-11 (554 გვ.); დაუწერელია: IIr, 547, 555, გვ.

[ლექსიკონი].—

ა. ანი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი...

ა ა ბ ი ა ბ მ ა უ ყ ა ე .

ა ა ბ ნ ი ე ზ ე შე ა ბ ნ ი ვ ე .

ა ა ბ რ უ ნ უ შ ჴ ე შე ა ქ ც ი ე ...“ 1—547 გვ.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის:

ა. ქარაგმანი Ir.

ბ. ქვეყნის მზომელობის ნიშნები Ir.

გ. ცხოველთა, მცენარეთა, ქვეწარმავალთა, პლანეტებისა და სხვათა პირობითი ნიშნები Ir.

დ. „იესო ქრისტეს 72 მოწაფეთა სახელები, ვინ იყუნეს და სად ეპისკოპოს იქმნენ...“ Iv.

ე. ლექსი ჯცნობი ავტორისა საბას მიმართ—„სიბრძნის წყარო ხარ მდინარე უფასოდ ასუამ ყოველთა...“ IIr.

ვ. [სულხან-საბა ორბელიანი].—„ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენმა დამიწუნოთა“ IIr. (ლექსი გადაკვეთილია და სხვდასხვა ადგილას არის მოთავსებული):

ზ. ლექსი მარიამ ყოფილი მაკრინასი—„ეს ლექსიკონი ჩემი საკონი, ესრეთ სასურვო ვით ვარდის კონი...“ IIr.

თ. [ვახტანგ VI].—„რადგან დაჰშურა ასრე საბა, ქება მმართველს აწლა მეცა...“ IIr.

თ. [ვახტანგ VI].—„სიყრმიტგან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახულელი...“

IIr.

ი. უცნობი ავტორის ლექსი.—„მოვედ, მსწავლულნო სიბრძნისნო, მე ამ წიგნის-თვის ვხადილობ...“ IIr.

2. ხელნაწერს ბოლოს ერთვის: ა. „მოკვლენი ქართულნი და თათრულნი, რომელნი შეემოწმნეს...“ 549—551 გვ.

ბ. „საქმართ სახელები“, 551—552 გვ.

ბ. „ქორონიკონები“, 553 გვ.

დ. ასურელ მამათა სახელები, 553 გვ.

ე. ლექსი.—„საბა სულხან ორბელისძე სიბრძნის აღჭდა ორბების ზე“, 554 გვ. (ეს ლექსი ვეჟუანის მ. კაკასაძის: ია. ე. ლორთქიფანიძე, „ლატერატურული გახე-თი“, 1953, 4 დეკემბერი).

ვ. ლექსი.—„საბასი ვნახე ნალვაწი ნამჭვერი შემოკრებული...“, 554 გვ.

ანდრძი ა. (ავტორისა): „ამა წიგნისა მომღუაწებელსა სულხან-საბა ორბელიანს ლოცვით მოიქსენებდეთ, მეფის არჩილისა და მეფის გიორგის და ბატონის ლეონის დედის ძმისწულსა, საქართულთს მსაჯულთს ბატონის ორბელის ძესა. ამა მეფეთა ბოძანებითა აღწერა ესე წიგნი ფრიადი-თა შრომითა და რულუნებითა, რამეთუ ქართლის ქუშქანას ლექსიკონი აღარ იბო-ბოდა და ოცდაათს წელიწადს ძლივ შეაწყო განმარტებით, რამეთუ ერისკანი იყო და წარჩინებული და სოფლისა საქმისაგან უცალო იყო, მაშინ ქორონიკონი იყო 1695. ამისა შემდგომად მონაზონ იქმნა და გარესჯას მრავალ მთის წმიდის ნათლისმცემლის მონასტერს დაადგრა, ქკს 1703, მარტს მ მონაზონ იქმნა. ქკს 1710, დეკემბერს 1 ხუარასანს წაეიდა,—მეფეს ქაიხოსროს ვემო, და ფებერუალს 20 გამოისტუმრა მრავლის ნიქითა. მაისს 11 ქართლს მოვიდა. ქკს 1712, აპრილს 23 ისპანს წაეიდა, მეფეს ვაბტანგს გაჰყუა, 2 ნოემბერს ვაშობაზუნა. დეკემბერს 20 ქართლს მოვიდა. ქკს 1713, აგვისტოს 17 საფრანგეთს გაიპარა: ფრანცია, ჯენევა, სიცილია, ჰრომი ნახა. ფრანციის მეფე, ჰროპის პაპა, კრანდუქა უცხო კარგ დახუდენ. ყოელი კაცი გაჰკვრდა. რაც იმ ქვეყანაში უცხო და ძვირად სანახავი იყო, ყველა აწულნეს. პაპამ წმიდის ჯვარის ძელის ნაწილი, წმიდის კლემენტოს მოწამის თავი და სხუა მრავალი წმიდა ნაწილი უბოძა, 18 მარამოზის თვეს გამო-ისტუმრა. გზებზე წმიდა სახლი და მრავალი წმიდა ადგილი მოილოცა. 20 ღვინობის თვეს მალთისს მოვიდა. 8 დეკემბერს ფრანციისს მეფის ხუამლიდი მიუვიდა, წამოვიდა. ქკს 1713 იანუარს 19 კოსტანტინუპოლისს მოვიდა, იქ დეკემბერსა ის წელიწადი. ფრანციისს დესპანისას იღვა ჯელის შეწყობითა“, 547 გვ.

ბ. გადაწერის: „სრულ იქმნა, იყავნ სადიდებულად შენდა, სიტყუაო ღთისაო, და უბიწოდ მშობელისა შენისა. 1784. XI II მიხაილ“, 554 გვ.

მინაწერები: 1. ტექსტის ხელით: „მოჟრნე მარამ განსწმედს ვეცხლისებერ ბერ-თა, მვნედ არს. მიუწვეგნელ მოსავთა მისთა, მწედ ერთა, კაცი გ. კენჭი კდ.“ ადემ ბეგან, შავი ცხენი ქიტას მიეც“, 553 გვ.

2. სხვა ხელით: „საქართველოს დედოფალი დარეჯან მიიცვალა პეტრებურსს ნოემბრის 8, წელს 1807. მეფის სძალი ქეთევან მეუბრანბატონის ასული მიიცვალა პეტრებურსა მარტს 4, წელს 1808“, 554 გვ. მინაწერები მოთავსებულია 555 გვ.

(380)

387

პეტრე ლარაძე, მრავალფერყუავილოვანი. XIX

166 ფ.; 36,5 × 25; ქალაღი, ტკევადაკრული ხის ტვიჭრული ყდა; მხედრულა. სათურები სინგურით: ავტოგრაფი(!) პ. ლარაძისა: [XIX ს.].

1. „აქა იწყების სიტყუა პეტრეს მიერ ყარობის ლარაძისა შემქმნასათს სოფლისა და ადამ, პირველისა მამისა ჩვენისა, შაირად თქმულნი.—სულო, ღმერთ-სრულო, ათორთად განბრძნობად გარდმოსრულო და, სახედ ცეცხლასა ენათა ნათლად განბრწყინებულო და...“ 2r—108r.

შენიშვნა: პეტრე ლარაძის ეს თხზულება ლიტერატურის ისტორიაში ცნობილია, „დავითიან-ბაგრატიონთა მატინელ“ (იხ. ტო. რუხაძე, „ქართული ეპოსი „გარდამავალი ხანის“ ლიტერატურაში“, 1939, გვ. 154—157).

2. „შესხმა თამარ დამყარებულისა წელმწიფასა, მეფის გიორგის ასულისა, გიორგიელთა თვთმპყრობელისა და მონარხასი, თქმული ხუთ ტაეპ იამბიკოდ, ბოლოებ განწყობილად, ათშვიდმეტ მუხლედად კეთილშობილის პეტრეს მიერ ლარაძისა, გიორგის ძის, ყარბისა, რომლისა მიერ ჰამბაენიცა ზემორენი გალექსილ იქმნნეს ჩყკე-სა წელსა.—

ცისა სფეროთა ქვემფლობელთა ყოველთა...“ 108v—109v.

3. „თქმული მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარბისა იამბიკოდვე იესოს ქრისტეს შობისათჳს.—

აღვიმსითო, ვეტრფნეთ ყოვლთა არსთა საქებს...“ 110r.

4. „სიზმართათჳს განსაზღურა იამბიკოდ თხზულნი ესე პეტრეს მიერ ლარაძისა.—სამე ქვეშარიტ იცით ზომიერ, მხედნო, არს რაიმენი, თუ რაულად აღძრვანი...“ 110r.v.

5. „ეს ჩახრიხაულად(!) რველ-წყობილნი და შაირნი მწირობასა შინა ჰსთქვა პეტრე ლარაძემან, ვითა რითაცა მხნედ-მორბედლობით ჰჰსახურა მეფის ძეს თეიმურაზს და ძლიერის წელოვნებით გამოიყვანა სპარსეთით.—

აჰა ესერა, უბიწო სძალო, მოვილტვი შენდა, მრჩობლ დედოფალო...“ 110v—114r.

6. „ესე შაირნი მაშინ ჰსთქვა პეტრე ლარაძემან, ოდეს მეფის გიორგის ასული, მენგრელიის დედოფალი ნინა მობრძანდა პეტერბურღს და თანმყოლთა მისთა თავადთა და აზნაურთა ჰსთხოვეს პეტრეს დაწერა შაირთა რეცა მათ მაგიერად.—

მწადს, დაუგო ტაბლა ტკბილი, გონიერთა სიბრძნით ვრცელთა, მსმენელთათჳს სატრფიალო, დამატკბობი სასმენელთა...“ 114r—116v.

7. „ეს იამბიკოდ მეფის ძეს დავითს მიაართო პეტრე ლარაძემან ქურთოთ რა ჰსძლია.—

დღეს მეფსალმუნე დავითს ქნარს ჰსცემს ხმა ტკბილად...“ 116v—117r.

8. „ეს ქვემორე იამბიკონი კდ მეფის ძეს თეიმურაზზედ თქმული მისვე პეტრე ლარაძის მიერ.—

თენვილთა გულთა სიბრძნისა შარავანდით...“ 117rv

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს ზემო იანბიკონი პეტრე ყარბმან მისწერა მეფის ძეს თეიმურაზს საწყეტრეტრბურღსა შინა, მისგან განშორებული ჰსცხოვრებდა რა საკუთრად ნაქირავებსა სახლსა შინა წელსა ჩყიბ-სა. ზემო შაირნი და ჩაზრუხაულნიცა ამავე წელსა შინა ჰსთქვა პეტრემან.“

9. „ეს დავითის პირველის კანონისა პირველი ფსალმუნი იამბიკოდ გალობის ჳმაზედ გააკეთა პეტრე ლარაძემან. ვინც აღმოიკითხოთ, მოიხსენებდეთ სიყვარულისათჳს ღთისა.—

ნეტარ არს კაცი, რომელი არ მივიდა

ზრახუას უღმრთოთას და გზასა ცოდვილთასა...“ 118r.

10. „ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ფისტიკაჳრად ჟამსა ათურამეტის წლისასა.—

ალაღის ბაგე, გიშრის დალაღებს ელვარეს ვარღს. ზე მთერულობენ...“ 118r-

11. მისივე პეტრე ლარაძის მიერ ანბანთქება ოთხ ტაეპზედ შაირად.— აკრთო ბალახში გულს დია, ეთერს ვლის ზე შე თმა ია...“ 118 v.
12. „მისივე პეტრე ლარაძის მიერ თქმული ანბანთქება შაირად.— ალვა ბუტკი გულსა დაღად, ერხევე ვარდად, ზრო შეღვობით...“ 118 v.
13. „მისივე პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული ეამსა ათურამეტის წლისასა. ანბანთქება ოთხ ტაეპსა ზედა ყოველს ლექსზედ თვით მარტულოვანი.—
ასე აღმკულა, აღნაგსა აკრთობსო ალვად არებსა...“ 118v—121r.
14. „მისივე პეტრე ყარიბისა.—
შეგბრალდე შენი, ნათელ-დღიერო, მკუდარი ყარიბი, მთენ ზეციერო...“ 121r.
15. „მისივე პეტრე ყარიბისა შაირი.—
ამ ეამს ვისურვებ შენს არეს, ვმსვლელობდე, ვითა ფრთიანი...“ 121r.
16. „მისივე პეტრე ლარაძისა.—
ჰაი მოვსთქვამ საყვარელსა, ჰაი სრულად ია-ვარდი...“ 121 r.
17. „ანბანთქება პეტრეს მიერ ლარაძისა თქმული შაირად.—
ავსტრიელმან არიოპაგს მოვინებე ბრძენთ განმსტრობა...“ 121r—123v.
18. „აქა ქვემო აკროსტიხური მეფის ძის იოანეს ძეს გრი-
გოლს შესძღუნა პეტრე ლარაძემან.—
ათეული რა იგ ლევიტელთ უმცნო გულთ,
ათასეულთ თვალთ იხილეს ლავრად უფლის...“ 123v.
- შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია:
„პეტრე ყარიბი გიძღუნი ზოტბას ტკბილსა,
თუ ეძიებ, ჰსცნობ კიდურწერილსა...“ 123v.
19. „ანბანთქება სტატსკის სოვეტნიკის და კავალერის კნიაზ თუ-
მანოვის გიორგი ეგნატის ძის მიმართ ძღუნილი პეტრე ყარიბის
ლარაძის მიერ.—
ატვრებს აღნაგს, აღიმკობს აფროდიტს აღზეებითა...“ 123v—124v.
20. „კნიაზ თუმანოვის სტატსკის სოვეტნიკს და კავალერს უძღვნის
ყარიბი ტკბილს მისთვის ფინიკს.—
ვინ არს ყოველთა მოძრავ ცხოველთა, მთა-წყალ-ტყე-ველთა დამაწესე-
ბი...“ 124v.
21. „თავადის სტატსკის სოვეტნიკის და კავალერის გიორგი თუმა-
ნოვისა დმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ. ყარიბუ-
ლი.—
წარსულნი იგ დღენი და, სულთა მომაღლებნი და, განელეს ვერ-რა
გძღვენი და...“ 124v—125r.
- შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „კნიაზო, მოგილოცავ წარსრულთა დღე-
სასწაულთა და მომავალთა მრავალგზის მიგაგებოს ღმერთმან მხიარულებით“.
22. „მისივე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი“ მისივე
პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—
მამამან ზეცით ძალნი გივლინოს მცველად მალნი, გცვაროს ფარვა მრავ-
ალნი...“ 125rv.

23. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ. რეულ-ჩახრუხაულნი.—

„შეებენ ცანი ანგელოსთ დასით, ქვეყანა კაცით მრავალ-მწყობრ ასით...“
125v—126r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია; „კნიაზო, მომილოცავს დიდისა მთავარ-ნოწამის გიორგის დღესასწაული, რადგან მოსახელე მისი ჰბრძანდები. ჰკებდუ მრავალ წელ მზიარულებით, ყარიბი“.

24. მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მუშაკის მიერ კეთილის ვსცან კეთილ ნამუშაკევი...“ 126r.v

25. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ.—

დღეს ვხედავ ტკობას მნათობის მზისას და კეთილობას ნაზისა დღისას...“ 126v.

26. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ.—

თუ შინ ბრძანდები, მეც მოვგოგდები, არ დავზარდები თქვენთან ქლებასა...“ 126v.

27. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ.—

ოდეს იესომ ლაზარეს უწოდა მკუდარსა სამართ...“ 126v—127r.

28. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა. ჩახრუხაულად რეული.—

ძოლან გიხილე ჩემს ვანს ნარონი, გულისა სულეგრ შესაყვარონი...“
127rv.

29. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—

დღეს ჰსწორობს ჩემდა სენი, თუმც არ მახსოვს ესენი, ვგრძნობ რა თქვენსა ვერასა...“ 127v.

30. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა გან.—

საბრალთა ეშყით სრული გული წვიმამ დაამწყვდიოს...“ 127v—128r.

31. „კნიაზ ალექსანდრე ქავჭავაძისა გან.—

ძველთ მოლექსედ საქებულად ნიჭად ესე დაიდვიან...“ 128r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. ალ. ქავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940 წ., 129 გვ.).

32. „მისვე კნიაზის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბისა. თქვენმა შაირთა სიტკბოებამან მეცა მასურვა უნდოთა ამათ ლექსთა მოარმადანება,—

ვიცი, გასმია ბულბულთა მრავალგვარ ტკბილად ხმოვანი...“ 128r.v.

33. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბისა. ყარიბული.—

ესე ახალი გვარი, გონების შესაყვარი, არს მხილველთ საწადელად...“ 128v.

34. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა.—

მესმა, სასთუნალ-ნოხებსა ჰსწევ ჩემთჳს საამხოხეხსა...“ 128v—129r.

35. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ლარაძისა. ყარიბული.—

ვჰგავ სპარსეთს განაქარსა, მით ვერა ვსვამ მაქარსა, ვერც ვჰყოფ ენით სლაპსა...“ 129r

36. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა. რეული.—

ისარი პირბასრული აქეს სვესა ჩემზედ სრეული...“ 129v.

37. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ყარიბისა.—

ბახუზს რა ამბროზია დაერთო, ყბას დაზია...“ 129v—130r.

38. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—

ბედი მწყრომარე ჩემ ზედა ჰგავს ზენით მონაქუხარსა...“ 130r.

39. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ლარაძისა მიერ.—

მომსურდა საუბარი თქვენთან, ალერსი მტკბარი, ვსთხზე გვარი საქებარი...“ 130r.

40. „მისვე თავადის გიორგი თუმანოვისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის მიერ ფისტიკაური.—

სევედის ემპლასტროდ, საკურნებელად საქმის ჯელ-ყოფა ბრძენთ მიერ თქმულა...“ 130r.

41. „წელსა ათას რვაას, ოდეს შეკრბნენ სრულად დალისტენლნი, ყარაბალი, შაქი, შირვანი და გაღმა-მხრელნი და მომართეს საქართველოს აღსაოხრებელად, მაშინ მიაართო მეფეს გიორგის პეტრე ყარიბმან ლარაძემან შაირნი ესე.—

ჰსცანით წელსა ათას რვაას, მეფობასა გიორგისას...“ 130r—132r.

42. „საქართველოს მეფის ძის ოქროპირისადმი ძღუნილი პეტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ.—მამისა სული, ათორთადმი მოსრული...“ 132r-v.

43. „საქართველოს მეფის ძის მიხაილისადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—

სული ცეცხლ-სახედ ძისა, რა ათორთ მქადაგთ იხილეს...“ 132v.

44. „საქართველოს მეფის ძის ილიასადმი ძღუნილი მისვე პეტრე ლარაძის მიერ ყარიბისა.—ინათელციკრეს ერთა ღირსთ ვარსკვლავ ახლად...“ 132v—133r.

45. „ეპიტაფია პროხორე ლარაძისა მისისავე ბიძის პეტრეს მიერ ლარაძისა მოტირალისა.—ოთხთაგან ერთად ჯელოვანთა შთავარჯან...“ 133r-v.

46. „კვლავ პეტრეს მიერ მოთქმა.—

მესმა რა შენი პროხორე, შეილო ტკბილო,

სიკუდილი მწარე, მღელვარის მტკურისა მიერ...“ 133v.

47. „გოდება პეტრეს მიერ ლარაძისა საყვარელსა თუსსა ძმისწულსა და შვილსა სოლომონსა ზედა.—შვილო საყვარელო, ბრძენო, ბატკანო, სოლომონ! სიხარულო და გვირგვინო ჩემისა ცხოვრებისაო...“ 133v—134v.

48. „პეტრეს მიერ ლარაძის ყარიბისა თუსსა ძმისწულს იოანეს ძესა ზედა და თუსგან შვილად მიღებულს სოლომონსა ზედა ცრემლით: გოდება. შაირი.—შვილო ტკბილო, საწაღელო, სიცოცხლეო სასურველო...“ 134v—135r.

49. „ეპიტაფია საქართველოს მეფის ირაკლის ძის იულონისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—იუდას ტომით, იესეს კვერთხის ძირით, დავითის წალკოტს ბმულ რტოთა კეთილ ხშირით...“ 135r.

50. „მეფის გიორგის ძის იოანეს შობის დღეს მილოცვილი პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა. იამბიკო.—

იისუ ტკბილსა, ღმერთ-მამაკაცსა სრულსა...“ 135v.

51. „ნინა დედოფლისადმი ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

ნიაჲ-წვლილთ გამო ზესთა მომცემი ჰაჯულთა

ისრაილთადმი, განმცხადი დაფარულთა...“ 135v—136r

52. „კიდურწერილობა.—ერნო ვაქებდეთ ძნობით გრიგოლსა, საღმრთოს სჯულისა მწვრთელ-თანამყოლსა...“ 136r.

53. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ ლარაძისა თქმული ყარიბული რვეულად.—მამამან ქველმან, ცათა დამრთველმან, მანვე არსთ მქმნელმან, უხეუშურველმან...“ 136r-v.

54. „ეს მეფის ძემ დავითმა დასწერა და პეტრე ყარიბს გაუგზავნა პასუხის დასაწერად.—სოფელმან მიმცა უბედობას განსაბძარველად...“ 136v—137r.

55. „ეს პეტრე ლარაძე ყარიბმა მისწერა პასუხად მეფის ძეს დავითს და მადლობელ იქმნა ფრიად ესევეითარად შეგონებისათს.—

რად ჰგომბ სოფელსა, რა უქმნია შენზედ ავები...“ 137r-v.

56. „მეფის ძის ბაგრატიისადმი ძღუნილი იამბიკო მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარიბისა. კიდურწერილობა.—

დავითის ძირით რტოვ ნაყოფ კეთილ-სხმულო

ღელვა გვემულთა, ღიმენად სიქადულო...“ 137r—138r.

57. „პეტრეს მიერ ყარიბისა რვეული.—

ვინ პირითა ჰმსგავსებ მთვარეს, ნათლით მზესა სხივ-მცხინვარეს...“ 138r.

58. „პეტრეს მიერ ყარიბისა იამბიკო.—შენ, სულთ საწაღო, ყუავილსუნენლთა მტილო...“ 138r.

59. „პეტრეს მიერ ყარიბის.—

ეჰა, რაბამად უმოყვსო ვარ, ქირთგან მოყვსიანი...“ 138v.

60. „მისვე პეტრე ყარიბისა.—

ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს საქებრად არსნი სრულნი...“ 138v.

61. „პეტრე ყარიბმან მიულოცა დიდმარხვა მოყვასსა თუსსა შტატსკის სოვეტნიკს და კავალერს თავადს გიორგი თუმანოვს ეგნატის ძეს.—

აჰა ესერა მარხუა ყოველსა ცოდვისა მწიკულსა ჰყოფს განმბანელსა“, 139r.

62. მისვე პეტრე ლარაძისა.—

არწიგმან ჰაერს განმაუხნა, ჩარბნი განბძარვად ქორისად...“ 139r-v.

63. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—
შზე ვნახე ზქჳუნვარედ, ჶამი მხვდა მწარე...“ 139v.
64. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ეჰა, ვითარსა დროსა მწარესა...“
139v—140v.
65. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ზეეს არ ბედოვნებს თვისს მეხე-
ბით...“ 140v—141r.
66. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—ვინადგან ჩვეულება არს იმერთა
ერთა კრებისა...“ 141r.
67. „მისვე პეტრე ლარაძისა.—განთიადს ცისკრის მნათობსა მზე
რა მოესწრას სხივითა...“ 141r.v.
68. „ხარებობისათჳს. თქმული პეტრეს მიერ ყარიბის ლარაძისა.
ტკბილ-ხმად სათქმელი.—
ანგელოსი მალლით მოსწრაფებულად, სძალო წმინდაო...“ 142rv
69. „მისვე პეტრე ყარიბისა მიერ თქმული შობისათჳს უფლისა
ჩვენისა იესო ქრისტესსა. ტკბილ ჶმად სათქმელი.—
რომელმან არსნი ყოველნი
შემზადენ და ჰყვენ ცხოველნი...“ 142v—143r
70. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა წინადაცვეთისათჳს
უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
ვერუვიმთ განმწესებელი,
სერაფინთა მბრძანებელი...“ 143v.
71. „მისვე პეტრე ყარიბის ლარაძისა ნათლისღებისათჳს უფ-
ლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა.—
დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა...“ 144r.
72. „ლაზარობისათჳს თქმული ყარიბის პეტრეს მიერ ლა-
რაძისა ტკბილ ჶმად სათქმელი.—
დაენატრი უფლისა საწადელს ჶმასა, თაყვანის-ვისცემ მას...“ 144r—145r.
73. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული ბაიობისათჳს.—
ცისა საყდრად მქონი ჶელმწიფეებითა...“ 145r.v.
74. „მისვე ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული იესოსადმი
ვედრებისა.—
შენ ხარ მამის საყდარს მარჯვნივ მჯდომარე...“ 145v—146v.
75. „უფლისა ჩვენის იესო ქრისტეს ვნებისათჳს, თქმული ყარიბის
პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
დედა რა ქალწული ვნებულს გხედვიდა, ტკბილო იესო...“ 146v—147r.
76. „აღდგომისათჳს უფლისა ჩვენისა იესოსა, თქმული მისვე პე-
ტრე ყარიბის ლარაძისა მიერ. სხვა ხმა ტკბილი.—
არსნი ჴენანი და ქვენანი დღეს განსცხრებიან...“ 147rv.
77. „მისვე პეტრე ყარიბის მიერ თქმული თომას გვერდის გან-
თილვისათვის.—მოციქულნი ოდეს კართა დახშულთა...“ 148r.
78. „სულის წმიდის მოსლვისათჳს, თქმული პეტრე ყარი-
ბის მიერ ლარაძისა.—ოდეს მოწაფენი საბლს აღთქმულთ აღსრულებას...“
148r.v.
79. „ამაღლებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა, თქმული
ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—იესო ჩემი არსთ მბრძანებელი...“ 148v
—149r.

80. „ფერისცვალებისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა, თქმული ყარბის პეტრე ლარაძისა მიერ.— შემდგომად ექვსის დღისა უფალ-
მან წარიყუანა მთას თაბორს მავალმან...“ 149v—150r.

81. „ღის მშობლის იანბიკო პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული.—
ზესთა ნათლისა წინაშე მდგომარეთა...“ 150r.

82. „იამბიკო ჯუარისა პეტრე ლარაძისა მიერ.—
ჯუარო, დიდებავ იესოს ძისა ღისა,
ჯვარო, ადამის ბუნების გამომხსნელო...“ 150v.

83. „იამბიკო მთავარ-ანგელოსთა პეტრეს მიერ.—
ზეცის მხედრობათ უსხეულოთ მთავარნო,
ერთსამობითის ნათლის ძრწოლით მაქებნო...“ 150v.

84. „იამბიკო მანარობლისა პეტრეს მიერ.—
კრავი ღისა რა ძელსა ამაღლებული
ხედვიდა მღმობი დედას წინაშე მდგომსა...“ 150v.

85. „იამბიკო წის გიორგისა პეტრეს მიერ.—
მხნეო, მოწამეთ შორის დიდად ლუაწლის მძლევ... 150v.

86. „იამბიკო არგვეთის მთავართა წმინდათა მოწამეთა და ვით და
კონსტანტინესი პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული.—
მურვან—სადგური ეშმაკთა, ბილწი, ცრუცა,
ქრისტიანეთა მომსვრელი, მტანჯი, მდევნი...“ 151r.

87. „იამბიკო დავით გარესჯელისა პეტრეს მიერ თქმული.—
ნეტარო დავით, ღვაწლითა ფრთოვან ქმნილო...“ 151r.

88. „მუხლნი სინანულისანი სავედრებელნი იესოს მიმართ, თქმუ-
ლი პეტრეს მიერ ლარაძისა მწირობასა შინა გალობის ხმაზედ.—რო-
მელი მუცელსა დაიტიე, ოდეს მოხვიდე, ჰოი მსაჯულო, სიპართლით განმკით-
ხველო ბლალთა(!) მათ ყოველთაო, იესო...“ 151r v.

89. „მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ.—
გითხრა ლოდს, ოდეს ცით ქვეყანად რებული...“ 151v—152r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ესე აკროსტიხური პეტრე
ლარაძემან ყარბიმან კნიაზ გიორგი თუმანოვს ეგნატის-ძეს და
მეუღლესა მისსა კნეინა მარიამს და დასა მისსა კნეინა ანნას ქრისტეს აღ-
დგომის დღეს უარპალანა, ვინადგან ფრიად მოყვსობისა კავშირითა შკრულ იყო
სიყრმიდგანვე კნიაზ გიორგისადმი პეტრე ყარბი“ 152r,

90. „უფლისა იესოს შობას მოგილოცავ ძესა მეფისასა ილიას მადლითა
ვემანუილისათა. მრავალს წელს დღეგრძელ იყავნ. კიდურწერილობა.—
ინათელციცკრეს ერთა ღირსთ ვარსკულავ ახლით...“ 152r.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სინგურით მიწერილია: „ეს ხემო აკროსტიხური მე-
ფის ძეს ილიას შესძლუნა სანკტპეტერბურლსა შინა პეტრე ყარბიმან დღე-
სა ქრისტეს შობისასა“. 152v.

91. „იამბიკო კიდურწერილი შესძლუნა პეტრე ლარაძე ყარბიმან
მეფის გიორგის ასულს მენგრელიის დედოფალს ნინას თვისს სახელის
დღეობას სანკტპეტერბურლსა შინა.—

დღეისის დღესა ვინ ისახელწოდების.

ელვით ნათლდების ღვთივ ცნობის შარავანდით...“ 152v.

92. „ეს ქვემოთ ერთი იამბიკო პეტრე ყარიბმა მისწერა საყვარელსა მოყვასსა თუსსა კნიაზ გიორგი ავალოვს პეტერბურლს ვასილის ოსტროვიდამ ლეტნი სადის პირისპირ მეუფევის სახლში.—

ესწუხ შენთს, ძმაო, მეღმის ქეშმარიტებით...“ 152v—153r.

99. „ეპიტაფია პეტრეს მიერ თქმული ბაგრატიის ასულსა ზედა პეტერბურლს.—

იუდას ძირით რტო აღმოცენებული,

იესეს წალკოტს ახლად აღყვავებული...“ 153r.

94. „ქვემოთ შვიდ მუხლელი ლექსნი, ძეობის კმაზენდ შესთხზა პეტრე ლარაძე ყარიბმან. ძეობას ვიყავ მზისასა, მზევე, შინ შემოდიო.—

ცისა სფეროს მნათობთ დასნი უცხოოდ შეჭკრებთან...“ 153r—154r.

95. „თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ მუსტაფაზადი.—

სიხარულ მწყდარსა, ცოცხლივ მკუდარსა, დრო მხუდა სამწარად.“ 154rv

96. „ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ მუსტაფაზადი.—

დანმწარდეს ჟამნი, შემხვდეს ჟამნი საწამ-საწამნი...“ 154v—155r.

97. „ეს ზემოთქმული მუსტაფაზადი მას ჟამს ჰსთქუა ყარიბმან, ოდეს მოყვასსა თუსსა შეჭქმნოდა სევდიო კაეშანი.—

ეშყის მქონები, ქირმგონები, თქმულ ჩემებრ აროს

ცეცხლი შემწველად, ჩემად მკვლელად არს, ვინ დაჰკაროს...“ 155r.

98. „ყარიბის პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული, ხმა ყარიბი, ორბელიანის დავით სარდლის ძის ყაფლანის სიკუდილისათს, რეცამის მაგიერად.—

მოღით დასად სისხლის ცრემლთა მდენელნო,

საყვარელნო, ტოლნო, ვერ დამთმენელნო...“ 155v.

99. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ. ხმა ყარიბი.—

გაზაფხულმან იწყო ყვავილთა დასნი...“ 155v—156r

100. ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—

დილის მთიებს აღმომქვირვალს დახვედა,

ვიცი, მზეებრ სხივთა მტყორცნი ისარად...“ 156r-v.

101. „ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი, —

მზე ცორანობს, ერმობს, ჰი დაარადა...“ 156v—157r.

102. „თქმული ყარიბის პეტრე ლარაძის მიერ თეჯნისი.—

კმა კიპარი კამკამ-კენარ მანათად.

ჰრხევი გულსა, სხივნი ნაზად მიარე...“ 157r

103. პეტრე ლარაძისა მიერ თქმული თეჯნისი.—

არხევ ტანსა, გულს წამტანსა, სარულად.—157v.

104. „მისვე პეტრე ყარიბისაგან თქმული.—

ქუფრ დრომონნი, ლურჯთა ზღუათა მაარნი,

გლოვა სრულნი, სისხლის ცრემლ დაუფარნი...“ 157v—158r.

105. „მისვე პეტრე ყარიბისა მუსტაფაზადი.—

ქმუნვისა ქარმან შესაზარმან დამქროლა მწარედ...“ 158rv.

106. „ოსმალის ყაიდაზედ ილაი, თქმული მისივე პეტრე ყარიბის ლარაძის მიერ.—

მოვიდა გაზაფხულისა დრო გულთ სიხარულისა...“ 158v—159r.

107. „თქმული პეტრე ყარბის ლარაძისა მიერ.—
მწყლავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი...“ 159rv
108. „ოდეს სტატისკის სოვეტნიკმა თავადმა გიორგი ეგნატის-ძემ თუ-
მანოვმა გარეთუბანს სახლები იყიდა, მაშინ პეტრე ლარაძემ ეს ჩახ-
რუხაული რვეულად შესძღუნა.—
სახლო, სვიანად ჰგებდეყე მარად, ანგელოსი გყვეს ზღუდედ მცველ-
მფარად...“ 160r
109. „პეტრე ლარაძის მიერ მილოცვა წმიდის გიორგის დღესას-
წაულისა სტატისკის სოვეტნიკის თავადის გიორგი ეგნატის-ძის თუმა-
ნოვისადმი.—
წმიდათა მათდა იესოს მსახურთ, ნაშვიტრ
დენათ ისიბრძნეს, სუნნელითა განბანა...“ 160rv..
110. „თქმული [პეტრე ლარაძისა].—
რას მკითხავ, ჭი კაცო, სოფლის ვითარებასა,
განსკვრეტდე უმტიციობით მის ყვავილოვნებასა...“ 161r
111. „ესე ქვემოთ იამბიკონი მაშინ მიართვა მენგრელიის მთავარს
დავით ლეონის-ძეს დადიანს პეტრე ყარბმან ლარაძემან, ოდეს
იწყუ დავა უსამართლოდ ჩამორთმეულთა სახლთათჳს კაზონის ექსპედიციისა
მიერ.—
აღსრული სახლსა შეენიერ განგოზილსა...“ 161v—162r.
112. „ანბანთქება, თქმული პეტრეს მიერ ყარბის ლარაძისა,
რომელიცა მიართო მენგრელიის მთავარს დავით ლეონის-ძეს დადიანს
იამბიკო.—
არსთა არსების აქსონმან ზე ზენკალმან...“ 162r—163r.
113. „მენგრელიის მთავარს დავით ლეონის-ძეს დადიანს მიართო პეტ-
რე ყარბმან ლარაძემან ეს ქვემო დაწერილი იამბიკონი. მოხუცებუ-
ლი, ქედსა ზედა მალალსა უბედურებისასა მჯდომი, თვალ-დაბრყვილებული
ჰგოდებს ესრეთ.—
იტყვის ქმამალლად ცრემლითა მოტირალი,
გოდებითა და შემწის მიმომზირალი...“ 163r—164r.
114. [ლექსი].— „მსმენო, შემოჰკრბით მალიადის სრბით, იადონს
მზირეთ, ცრემლნი ახზირეთ...“ 164rv.
115. „ჩვილის დასაძინებელად ნანინა, თქმული ყარბის პეტრე
ლარაძისა მიერ კოლლეგსკის რელისტრატორის იოანე ლარაძის
ასულს მართასა ზედა. ნანინა, ნანინა. ნანა, ნანა, ნანინა.—
ვის მორჩილებენ ზენანი
და არსნიყე ქვენანი,
მის მიერ მადლ-ფენანი
იყოს შენდ მაშვენანი...“ 164v—165v.
116. „მისის უგანათლებულესობის მეფის ირაკლის ასულის თეკლას
მიმართ მილოცვა იანბიკოდ და აკროსტიხურად პეტრეს მიერ ლარაძისა
ყარბისა.— აღმძრავს სურვილი ათას გზის ნეტარ მეფის...“ 165v—166r.

117. „მენგრელიის მთავრის დავით ლეონის-ძის და დიანისად-მი ძლუნილი პეტრეს მიერ ყარბის ლარაძისა ჩახრუხაული რვეულად.— რაბამ გვედრო ვაეზიანი, სულთქმა ტირილით ცრემლ-ხშირიანი...“
166r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: „წიგნი მრავალფერეუაილოვანი“. მისი სრული ტექსტი იხილეთ აქვე № 155 ხელნაწერის აღწერილობაში.

(381)

388

იონა ხელაშვილი, კრებულბი. XIX

420 გვ.; 26,5 × 22; ქალაღი, მუყაოს ყდა; მხედრული; ავტოგრაფი; [XIX ს. დაუწერელია: 2, 81—100; 105; 103, 185, 186, 203, 230—232, 250, 267, 268, 289, 338—339, 351—420 გვ.]

1. [ქრისტიანეთა კატეხიზისი]. „ა. უუბირველესი სწავლა არს დასაბამად სიბრძნისა შიში უფლისა, რომლითა განერების ყოვლისა ბოროტისაგან...“ 109—184 გვ.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის „ქრისტიანეთა კატეხიზისის“ თავთა სარჩევი 106—107 გვ.

2. [იფქლ-ღვარძლის განმარტების წიგნი] „...ქრისტე იესოს მიერ მრწემი ძმა თქუშნი, მემხოლოე მონოზონ-ხუცესი ჯელითა ჩემითა ამბოჯრის ყოფითა წმიდითა გიკითხავ, ღირსო ძმაო, უპირატესო მღურდელო ღთისა მალღისაო, ადამ...“—187—198 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოღოს მიწერიღია: „ხემო ესე გადაიწერა თეთრად“.

3. [კაცის ცნობის წიგნი].—„ეჰა ესერა, ძმისწულო ჩემო იოანე სოღომონისაო, წიგნსა ამას უპყრის ცნობა მცირე სოფღისა, რომელ არს კაცი, რომღისა ცნობა დიდ ფრიაღ ძნელ არს...“ 199—212.

შენიშვნა: ტექსტის ბოღოს მიწერიღია: „ხემო ნამღვიღი ესე გადაიწერა თეთრათ. იონა“.

4. [მელქისედეკის მღუდღლობის წიგნი].—„მელქისედეკ შეფე საღიმისა, ესერა ძუღლსა აღთქმასა შინა ორთა ადღიღთა შინა მოჯიხსენეს წმიდითა წინასწარმეტყუღლთა...“ 215—229 გვ.

შენიშვნა. 1. ტექსტს წინ უძღვის: „წინასიტყვაობა წიგნისა ამის უადღიღეს ცნობად შენდა ვქმენ... იოანე, ძეთ ზაქარია მღუდღღღისაო, რომელმან შემთხოვე მელქისედეკისა მღუდღღღობისა ცნობა... მღუდღღღ-მონოზონი იონა. წღღღ 1833, აგვისტ. 14“, 214 გვ.

2. ტექსტის ბოღოს მიწერიღია: „თეთრად გარდაიწერა“.

5. [რონინი].—„არავინ წინასწარმეტყუელ შეწყნარებულ არს თვისა მამულსა, ლუკ. თავ. დ, მც. 24. იერმ. თავ. იბ მც. 6 რამეთუ მინდობა ღმრის უშიშისა და უსჯინდისოჲსა ძმისა და ურცხვსა კაცისა...“ 233—249 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „გადიწერა თერთათ. იონა.“ მართლაც ტექსტის გადათეთრებული ცალი ინახება ამავე ფონდში (№ 288), ხელის მიხედვით იგი სვიმონ ტაბიძის გადაწერილი უნდა იყოს.

6. „უვანათლებულესო მენგრელ-ლეჩხუქისა მთავრისა ძეო დავით, ესერა თუმცალა პირის-პირ უცნობ თქუშნდა ვარ, გარნა მომანიჭა ნუგეშინის-მცემელმან ტალანტნი მოწერად თქუშნდამო წიგნისა ამის, რომელსაცა მიზეზ თქუშნუშ მექმენით, ვითარცა მრქუა უმაღლესმან სულიერ მოწათამან ჩემმან დედოფალმან მარიამ, კაცია და დიანის ასულმან, პაპისა თქუშნისა დაჰმან. აჰა ლეონ მთავრისა ზემკვიდრე ძესა დავითს კეთილმოწოდ მუკითხვი-ხარ ჯელითა თვისითა ქარტასა ზედა ჩუშნდამო მოწერილში...“ 251—278 გვ.

7. [სული წმიდის განმარტება].—„ხოლო ნუგეშინის-მცემელი იგი სული წმიდა, რომელი მოავლინოს სახელითა ჩემითა მამამან, მან გასწაოს თქუშნ ყოველი...“ 281—289 გვ.

8. [ქრისტეს მოყუარის მკედრობის განსამკნობელი წიგნი].—„რომელი დამკვიდრებულ არს შეწევნითა მალლისათა სათარუშლსა ღმრისა ზეცათასა, განისუშნოს (ფსალმუნი 90)...“ 291—301 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ბრწყინვალეო თავადო იოანე, ძეო სუმონისო, სქესით ჯანდიერ, მოფარდულ ველისციხ დაბით...“ 290 გვ. (წერილი დათარიღებულია 1834 წლის 17 მაისით). ამ თხზულების გადათეთრებული ცალი დაცულია ამავე ფონდში № 137 ქვეშ.

9. [მეთის ძის იოანეს ოცდაათოთხმეტის შეკითხვის წიგნი].—

„კითხვა]: რავდენი არიან ცხოვრება კაცისა?

მი[გება]: ორნი არიან.

კითხვა]: რომელნი?

მი[გება]: ჟამიერი ესე, ცხოვრება საწუთო...“ 305—326 გვ.

შენიშვნა: კრებულში აღწერილი №№ 2, 3, 4, 8, 9 შრომების სათარუები შერქმეული და აღდგენილი გვაქვს N—333 ხელნაწერში მოტანილი იოანეს შრომების სიის მიხედვით.

10. „ანდერძი იონა მონაზონ-ხუცისა. —წინასიტყვაობა წიგნისა ამის ესე არს, რომელსა უპყრიეს ანდერძიერი აღსრულება და შევედრება სულისა კაცად-კაცადთაგან...“ 328—337 გვ.

შენიშვნა: 327 გვ. მიწერილია: „ესე ანდერძის წიგნი გადაიწერა შეწევნითა ღმრისათა, თერთად იმ კუშდზედ(!) იხილე“.

11, [წიგნი მასწავლელისაგან მოსწავლისადმი].—თავი პირუშლი. გამოღებად პური ქუშყანით, ფსალ. 103, მც. 15, და ლვინო განმტკი-

ცეხად პურითა კაცისა არსობისა, ვითარცა ბრძანა უფალმან წმიდასა სახარებასა შინა:“ 341—349 გვ.

- შენიშვნა: 1. თხზულებას წინ უძღვის თავთა საძიებელი, 340 გვ.
2. კრებულს წინ უძღვის: 1. იონა ხელაშვილის შრომების სია, 3—4 გვ. (ნუსხაში 30 სახელწოდების შრომაა აღნიშნული. სია იხილეთ აქვე № 333 ხელნაწერის აღწერილობაში, შენ. 1, №№ 1—30 წიგნი).
2. ქართული ანბანი 5 გვ.
3. „ეპიტაფია მეფის გიორგის მეათეამეტის ძის ჯიბრაცილისა.— ვინადგან შობა ორგუარობს კაცთა ზედა, ბირუშლი გორცით შემოსულა სოფელსა შინა...“ 5—7 გვ.
4. „წმიდისა დავით მეფის აღმაშენებელისა მიმართ შესხმა მირთმეული.—ამათდა მომართ რასა იტყვი, რასა სიბრძნის მოყვარებ შენ, უფროსად ბრწყინულეთა, თუალო ყოვლისა სოფლისა, მეფეთა ერთგუამობისა“ 8—9 გვ.
5. [ეპიტაფია].—„დავითის ძირით აღმონორჩს, ვარდ-შროშანს ფერი მქცნობია. მეფის ძის ძესა გიორგის მტირს დედოფალი ბებია...“ 10 გვ.
6. „ნიკოლოზ ტფილელისა ნათქვამი.—
უთეროვნისა სპერასა განსმენილი,
შის ქუშუმ მნათი, მეორე ნზე ქართულთა...“ 10 გვ.
7. „ანტონი კათალიკოსის ნათქვამი.—
ცეცხლი მოიწუავს გორცსა, ძარღვითურთ განლევს...“ 11 გვ.
8. „აღებაძვე ბრნთ(!) გონიერებით დიდთა,
ესევითარის ზეციერბრისა თხზვითა,
იმთვილე კეთილი ლოცეთა(!), მოსაგები ნეტართა,
ააღონ ორფეს პირი ჟღერს(!), სკით რა ტურფას,
უაღრესობენ ფრიად ქების ღირსებად.
ყოვლადსა შინა ჩვენებულნი ცნობანი
ძნობს წინწილებად ჭევო ხატად კელოვნებით.
ჯილდოდ ჰსთქვან: ში ღირს იქმენ ღვაწლთა შორის
ქებისა მრავლად თქნად, მამო იონა,
სურვილით სრულიად საქართველოს მეფის ძე თეიმურაზ, თქმული მეფის ძის იონანესაგან“ 11—12 გვ.
9. განმარტებულთა შემდეგი სიტყვები: ტრიობა, მიმდემად, ბლუალობა.
10. „ნივინი ესე, რომელ არიან დასაბამნი სხვათა ნივთანი(!), ესე იგი ოთხნი ასონი, რომელ არიან: 1. ცეცხლი, 2 ჰაერი, 3 წყალი და 4. ქუშყანა...“ 12—13 გვ.
11. „მრწამსი ოსთენაზედ.—გონომა იგ ხუჩავ...“ 13 გვ.
12. „ამაო ჩვენო.—მან ფოდ ქაჩხ...“ 14 გვ.
13. „წმიდაო ლებრო.—აღდაგ ღვჩავ, სლდაგ თხგინ...“ 14 გვ.
14. აღდგომის მილოცვის ბარათი, მიწერილი ფერისცვალების მონასტრის ბერის [ტ...] მიერ იონანე ხელაშვილისადმი 1831 წლის 21 აპრილის თარიღით, 14—15 გვ.
15. სილნალის და ქისიყის მიტროპოლიტის იონანე ბოდბელის ბარათი იონა ხელაშვილისადმი 1830 წლის 18 მაისის თარიღით, 15—16 გვ.
16. „წყალობითა მღუთისათა ჩუშნიკოლოზ პირუშლი იმპერატორი და თვთმპრობული სრულიად რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სრუათა განაცხადებთ საყოველთაოდ განგებულებითა უზენაესისათა ტრაბტატი საუკუნოს შერიგებისა ოსმალ ოს იმპერიასთან...“ 1829 წლის 20 სექტემბრის თარიღით“, 17—20 გვ.
17. „შესხმა, წარმოთქმული ტფილისის კეთილშობილთ სასწავლებელის მოძღვრისა მიერ სოლომონ დოდაევისა, მაღარაფელისა, დროსა მოწაფეთა გამოცდისასა საზოგადოსა შერებებობასა შინა წელსა 1828, ივნისის 6-სა დღესა.—ცხად არს ესე, მაღალპატივცემულნი მენახენო...“ 20—22 გვ.

18. მოწმობა მიხეილაშვილების აზნაურობის შესახებ, 23 გვ.
19. „მოწმობა“, გაცემული ბოდბელ მიტროპოლიტის მიერ მღვდელ იოანე დემეტრაშვილზე. მოწმობა შეიცავს ცნობებს ი. დემეტრაშვილის დაბადების, დაქორწინებისა და მუშაობის შესახებ. ცნობაში აღნიშნულია აგრეთვე, რომ იოანე დემეტრაშვილი მიემგზავრება პეტერბურგში მღვდელ-მონაზან იოანესთან ერთად „უშეტესისა წარმატებისათვის“, 24—25 გვ.
20. ბარათი მეფის ძის მიხეილისაგან.—„მამაშვილობას, მანდ, ლომბარდში დაგირავებული მაქვს ბრილიანტის საათი...“ წერილი დათარიღებულია: „1831 წ. სექტემბრის 21 დღესა“, 25 გვ.
21. ბარათი მიწერილი „მეფის ძე გრიგოლის“ მიერ იოანესთან დათარიღებულია 1830 წ. 22 ივლისით.
22. ნინო დედოფლის ბარათი იონასთან, 26 გვ.
23. ალექსანდრე ორბელიანის ბარათი იონასთან 1831 წლის 6 მარტის თარიღით. დაწერილია ბელასტოკს, 26—27 გვ.
24. თეიმურაზ მეფის ძის წერილი იონასთან. წერილი დაწერილი უნდა იყოს 1831 წელს.
25. ელენე მეფის ძის ასულის ბარათი იონასთან—უთარილო, 29 გვ.
26. ელენე „მეფის ჰსძალის“ ბარათი იონასთან 1831 წლის 22 ივლისის თარიღით, 30—31 გვ.
27. ელენე „მეფის სძალის“ ბარათი იონასთან. უთარილო, 31—33 გვ.
28. ნინა ანდრონიკოვის ბარათი იონასთან. უთარილო, 33—34 გვ.
29. იოანე ანდრონიკოვის ბარათი იონასთან 1830 წლის 17 ოქტომბრის თარიღით, 34 გვ.
30. იოანე ანდრონიკოვის ბარათი იონასთან, მიწერილი ყარაღაჯიდან 1828 წლის 29 აპრილის თარიღით, 35—37 გვ.
31. დიმიტრი ორბელიანის ბარათი იონასთან ფულის სესხების შესახებ. უთარილო, 37 გვ.
32. გრიგოლ ბაგრატიონი-მუხრანოვის ბარათი იონასთან 1831 წლის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან, 38—39 გვ.
33. თამარ მეფის ძის ასულის ბარათი იონასთან. უთარილო, 40 გვ.
34. სოლომონ დოდაშვილის ბარათი იონასთან 1829 წლის 15 აგვისტოს თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 40—42 გვ. (წერილი გამოქვეყნებულია. იხ. ხუციშვილი, ს. დოდაშვილის წერილები. „მასალები საქ. დაკავსების ისტორიისათვის“, 1944 წ., ნაკ. II. წერილი № 45).
35. სტეფანე დოდაევის ბარათი იონასთან 1830 წლის 11 აგვისტოს თარიღით, 42 გვ.
36. სტეფანე [დოდაევის] ბარათი იონასთან 1830 წლის 13 ივლისის თარიღით, 42 გვ.
37. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1831 წლის 28 აპრილის თარიღით, 42—44 გვ. (იქვე, წერილი 52).
38. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1831 წლის 30 ივლისის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 45 გვ. (იქვე, წერილი 54).
39. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1829 წლის 28 დეკემბრის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან. წერს მისი მუშაობისა და საქმიანობის შესახებ, 45—48 გვ. (იქვე, წერილი № 47).
40. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1831 წლის 19 ივნისის თარიღით, 49—50 გვ. (იქვე, წერილი № 53).
41. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1831 წლის 26 თებერვლის თარიღით, მიწერილია თბილისიდან, 51—52 გვ. (იქვე, წერილი № 50).
42. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1831 წლის 15 იანვრის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 53—55 გვ. (იქვე, წერილი 49).
43. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1830 წლის 7 აგვისტოს თარიღით. მიწერილია ს. მალაროვან, 55—56 გვ. (იქვე, წერილი № 48).
44. იონა მოძღვრის ბარათი უცნობ პირთან 1834 წლის 5 ოქტომბრის თარიღით, 56 გვ.

45. მლუღელი იოანე დოდაევის ბარათი იონასთან. 1832 წლის 7 აგვისტოს თარიღით. მიწერილია „ხიზიხიდამ მადაროელი“, 57 გვ.
46. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასთან 1829 წლის 7 ნოემბრის თარიღით. მიწერილია თბილისიდან, 58—61 გვ. (იქვე, წერილი № 46).
47. სოლომონ დოდაევის ბარათი იონასადმი 1831 წლის 14 მარტის თარიღით. 62—64 გვ. (იქვე, წერილი № 51).
48. მოსე ყანჩოევის ბარათი იონასთან 1830 წლის 3 სექტემბრის თარიღით, 64—65 გვ.
49. „თეიმურაზ, საქართველოს მეფის ძე“—„ანბან ღირს არს ესე შემკობად ამბანითავე.—
აღუბადვე ბრძენთ გონიერებით დიდთა
ესევითარის ზეციებრითა თხზვითა...“ 66 გვ. (ლექსის სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, შენ. 2,8).
50. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
იმღღელ-მოქმედებ ანგელოსთან წესისებრ,
ოხათ აღიყვან, წყალობათ გარდმოიყუან...“ 65 გვ.
51. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან წინასიტყუაობა.—
ივერის ნორჩსა ვახსა კეთილსა...“ 66 გვ.
52. „მეფის ძის იოანესაგან ვე ნაცვალ-გვამობით თქმული ქუშროესე ლექსი.—
სიმდაბლით გიძღვნი ამა ჩემსა ნაშრომსა...“ 66 გვ.
53. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—
დღეს აღმოცენდა ძირთაჲან ქელანთა...“ 66—67 გვ.
54. „მეფის ირაკლის ძის მირიანისაგან.—იამბიკონი, ლოცვამან ანა.—
იყან ზენება დღეს წინასწარმეტყველის...“ 67 გვ.
ლექსის ბოლოს მიწერილია: „წელსა 1817, სექტემბრის 21“.
55. „თქმული პეტრე ლარაძისაგან.—
აღსრულ მაღალს კათედრასა სამღუღელოსა...“ 67 გვ.
56. „სოლომონ რაზმაძე“.—„მის პატიოსან ღირსებას მღუღელ-მონაზონს ნამა იონას.—
მაღლის ძეო, სიბრძნისა ნზეო, ვნებათა მძღეო, ვშმათ მთრგუნელო...“ 67 გვ.
ლექსის ბოლოს მიწერილია: „სოლომონ რაზმაძე, წელსა 1830-სა (შენიშვნაში მოტანილი ლექსების სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, № 254 ხელნაწერის აღწერილობაში).
57. სოლომონ ხელაევის წერილი იონასთან 1831 წლის 25 მარტის თარიღით, 68—70 გვ.
58. ბოდბელი იოანეს წერილი იონასთან. 1831 წლის 4 მაისის თარიღით, 70—71 გვ.
59. ბოდბელი მიტროპოლიტის იოანეს წერილი იონასთან 1931 წლის 19 თებერვლის თარიღით, 72 გვ.
60. იონას წერილი მისაილ ბატონიშვილთან 1834 წლის 21 ივნისის თარიღით, 73—80 გვ.
61. იონას წერილი თავის ძმისწულ იოანეს სოლომონის-ძესთან, 1833 წლის 17 ივნისის თარიღით, 101—104 გვ.

(382)

389

ვოლტერი. ისტორია მეფობისა ლუდოვიკ XIV და
და ლუდოვიკ XV. 1838

178 ფ.; 36,5 × 22; ქალაქი; მუყაოს ყდა; მხედრული; სათურები მთავრულად; მთარგმნელი და დამწერი: იესე გარსევანიშვილი (176v); 1838 წ. (თავფ. v); დაუწერელია: 177 და 178 r.v.

«ვოლტერი», „ისტორია მეფობისა ლუდოვიკ XIV-სა და ლუდოვიკ XV-სა, კოროლთა ფრანციისათა ზედა დართთა ლექს-წყობობისა ყოველთა საჩინოთა ფრანციელთა: მამრთა, მინისტრთა, გუნდის მძღუანთა, მწერალთა და კელოვანთა მადიდებელთა ამათ ზელმწიფეთათა. ნაწილი პირველი... საუკუნე ლუდოვიკ XIV-სა. თავი პირველი. შეკმულება(!).— არა ერთსა ცხოვრებასა ლუდოვიკ XIV-სა აღწერად წინა-დავსდვი მე, არამედ მაქუნ სახედლა საგანი უვრცელესი-რე...“ 1r—176v.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ტექსტი შედგება ოთხი ნაწილისაგან. III და IV ნაწილს წინ უძღვის თავფურცელი (იხ. 91 r და 127 v);

2. ხელნაწერის თითოეულ ნაწილს ცალ-ცალკე უძღვის ზანდუკი (იხ. 1r—2r, 51r, 91r, 128r);

ანდერძი: „ქელ-ვჳყავ თარგმანებასა ამათსა სეკდემბერსა ოცდართსა რიცხუსა ამისევე ათას რვაას ოცდამეათრუამეტისა წლისასა და შვეასრულე ოცდობერსა ოცდამეოთხესა სარიცხველსა ამისევე წლისასა; იყავნ შრომილი ესე კეთილ საქმევ(!). ვისიცა არს ესე თ. ი. გ. [იესე გარსეჳანიშვილი].“ (ზემო თავფ. v და 176v).

(383)

390

კრებული. 1732

158 გვ.; 31,5 × 20; ქალაღი: ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები და აბზაცის დასაწყისი სიტყვები სინგურით; გადამწერი: გარსეჳანიძე (144 გვ.); ადგილი: მოსკოვი; 1732 წ. (143 გვ.); დაუწერელია: 2, 156, 158 გვ.

1. „ქ. წყება პირველი წიგნისა ამის ჯიმშედიანიისა, გალექსული მამუკა ბართა შვილისა მიერ, ანბანთაგან რუსუდანიანიისა, გამოღებული ბრძანებით.—

ძველი დღეთ მიზეზ ყოველთა, არსი საყდართა მჯდომელი, ერთი მიმტენი ძალისა ზრდად სიმრავლისა ნდომელი...“ 3—143 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს გადამწერის ხელით მიწერილია:

ა. „მოსკო, წელ ჩლობ ა, სასწოთ თ, შ თხის რქა იზ, შენდობა“, 143 გვ.

ბ. „სრულ იქმნა წიგნი ესე ჩემ მიერ მოსკოს წელთა 1732, თვესა დეკემბერსა 11, შენდობა ბრძანებულთაცა, ანინ,“ 149 გვ.

ანდერძი: „მეფეთა მიერ ბრძანება სრულ იქმნა, ვითა ბძანესა, ვარდი ნერგვად და გამფურჩქნად, მზემ სხივი მიატანესა. სუნი, ფერი და შეენება თვთ სცანიო, ვით იქმან ესა და გარსეჳანის ძე მთავარი ვსწერ ჯამთა დიაკვანესა“, 143—144 გვ.

2. „მეფის არჩილისა [ანბანთქება სულხანის პასუხად].— აღვსძრა ბაგე, გული დავდვა, ეს ვის ზე ცე თამაშობდეს...“ 144 გვ.

3. „საბა-სულხან ორბელიანიისა.—

აღმას ბასრი გალესული დაჰკვეთს ენით, ვაიმით ზმნათა...“ 144 გვ.

შენიშვნა: არჩილის „ანბანთქება სულხანის პასუხად“ და საბას ეს „ანბანთქება“ დაბეჭდილია (იხ. არჩილიანი, ტ. I, ა. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1936 წ., გვ. 273).

- 4. „ოთარ არაგვის ერისთვსა.—
ან ბრძენი გეტყვის დიონოს, ეგ ვინ ზრდი შრთა თმინებით...“ 144—
—145 გვ.
- 5. „გივი მდივნისა.—
აქა ბერთ გულს დღე ერთ ვაება, ზრუნვა ჰგავს თავსდებითა...“ 145 გვ.
- 6. „ონანა კახი მდივნისა.—
ან ბრმა გდუეს დასვა, ეგ ვერ ზის, შრს თვთ იტყვის კლდობსა...“
145. გვ.
- 7. „მამუკა ბარათაშვილისა.—
ამ ბრძენთ გვარ-დარად ენა ვის ზეეს, შე, თავს იდვას კრებული...“
145—146 გვ.
- 8. „ვახტანგ ორბელიანისა.—
ალალებს ბაგეს, გულთ დასადაგეს, ეღვარებს, ვფუცავ, ზე შეთერუ-
ლად...“ 146 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს პროფ. ექ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей...“ ტ. I, გვ. 410—418).

2. „ჯიმშედინის“ ტექსტში 140 გვ. ვახტანგ VI-ის მიერ შეტანილია ერთი სტროფი: „სიკვილი ჯიმშედის ცოლისა.

მზე და მთვარე სიტურფისა ვისი იყო ბაძის მქნელი,
ბაღთა შიგან მისთა მჭვრეტთა ვარდი ქონდა გასაქნელი,
მუშკსა სადლა ახსენებდა მისი შუბლთა გამომქნელი,
ბოლოდ დაჭკნა ეს ყვავილი, მოუვიდა ის საქნელი.“

3. ხელნაწერში შემდეგ შეტანილია გ. ავალიშვილისა და პ. ლარაქის ლექსები: ა.
„გიორგი ავალიანისა, [ანბანთქება].—აჰა ბნელს გულს დაჰკოდს ესე
ვარდი ზოდლა, შე, თმა იანს...“ 146 გვ.

ბ. «გიორგი ავალიანისა».

[ანბანთქება].—„ასწავებს ბრძენით, გონებით დღენით, ეპიკურ ვისსა ზნეს-
შე, თვსებით...“ 147 გვ.

გ. «გიორგი ავალიანისა».

[ანბანთქება].—„ჰი, ჰი, ჯვარმან კმითა ხადა ჰირნი წმიდათ ძმათა...“,
147 გვ.

დ. «გიორგი ავალიანისა».

[ლექსი].—„შენგან ჯელ-ქმნილმან გონებამ ჯელი აღმიძრა დაწერად,
მომზიდა გულმან ნათელმან ცისკროვნებისა დაწერად...“ 147—150 გვ.

ე. «გიორგი ავალიანისა».

[ლექსი].—„სადილად ვსხედით, ვლაღობდით, სილაღით გვქონდა ჰამება,
ხელასმურს ვხვოვდით, სხვას არას, ძალიან გვქონდა ამება...“ 151—152 გვ.

ვ. «გიორგი ავალიანი».

[ლექსი].—„მოვიღოთ სიტყვა სათქმელად სიბრძნის-სიტრუვის მბაძიდა...“ 152 გვ.

ზ. „Ваше сѣятелство(!) покорной слуга Эгоръ Ивановичъ Фистнов.—

ხმარებულ გექმნას მშვიდობით ეს წიგნი სიგრძეთ დღეთასა.

ღოთით დაცულ იყვნეთ მრავალეამ მცირის ყრმით სინახეთასა,

როს მიცვლილ ვიქმნეთ, მივიდეთ სამოთხის კართა ბჭეთასა

და უნდოთ გვედრი შენდობას შენ, სრულსა ბჭესა ბჭეთასა.

რა ზემო თქმულსა ისმენდეთ, იწყებდეთ მწერლის ძრახვასა,

რა უთქვავს, უწერიაო, იტყოდეთ ახა ახვასა,

არ დავიდუმო, ვით იქმნას, ველარ ვიტყოდე ჩმახვასა

და მალ იმარხვიდეთ, ნუ სწუხართ მარხვასა, არა ზრახვასა.

გიორგი ავალიანის შვილი იაგორ ივანიჩი“, 153 გვ.

„პეტრე ლარაქი, [ლექსი].— „ქ. აღმეტრეთა სურვით გონება, სწადნოს მნათთა
მონება...“

ლექსის ბოლოს მიწერილია: კრიპტოგრამა:

„პეტრე ვინმე სანიადაგოდ ცრემლთა მფრქვეველი“.

- თ. „პეტრე ლარაძე“, ლექსი.—
- „ქ. არავე გულსა ვეტყვოდი, რა სურვითა რებ არავით...“ 154 გვ.
ამ ლექსის ბოლოს მიწერილია კრიპტოგრაფია: „პეტრე“.
- ი. „ყლდ სამღვდელის არხიერის ევლოლიოსისათჳს თქმულნი სტიხნი იამბიკოდ პეტრეს მიერ ლარაძისა.—
აჰა ესერა უწყალომან სიკუდილომან
მესისხლე თჳსი მახვლი აღლესილ ჰყო...“ 155 გვ.
- ია. „პეტრესია ესყარიბისა, [ანბანთ-ქება].—
ქ. აკრთო ბეზევი გულს დიამ, ელვარედ ვარდად ზე შე თვალთ...“ 146 გვ.
იბ. „ანბანთ ქება ფისტიაჳრად, პოე ჰაეური, პეტრეს მიერ ყარიბისა მოთქმით.—
ქ. ზოიმე ჰაირს ჯდაო გელმწიფედ ხალჰკირვალ(!) წელ ძვრა ცაგებული...“ 147 გვ.
იგ. „ბერი მოვახსენებ.—
ქ. ვამე უგბილსა რამე ვაწ(!) არ ვიცი არა რამეო...“ 157 გვ.
იღ. „ქ. ბ[ა] რ[ა] თა შვილის თომას გან ისმენდით ამა თქმულებსა, რამთენიღ დავყოთ ამ სოფელს, დღეს ვნახავთ ნაკვნესულებსა, რით დააწყნარებ საწუთროს, ან რით დაუხვევ გულსა.
და თითონ რაცა სწადს, იმას იქს, ჩვენ ამოგვართომს სულსა“, 157 გვ.
იე. „ჳეთორის ძვე, გამოიძვე, პირი შაქრით გამოიძვე,
წინ დაიდევ, რაც გაიდევ, ისევ მალე შიგ ჩაიდევ“, 157 გვ.
ივ. «პეტრე ლარაძე», „ლექსი.—
ქ. შემზდა არე ყინულთ დანფარე, წალკოტს გუარე ვარდის კვალსა...“ 157 გვ.
ამ ლექსის ბოლოს მიწერილია კრიპტოგრაფია: „პეტრე“.
- მინაწერები:** 1. „მამუკა ბარათაშვილის ნათქვამი“ (ზემო ყდის შიდა მხარე).
2. „ჩულო-სა წელსა, ივლისს კ-ს, წინან დალი“ (ქვე ყდის შიდა მხარე).

(384)

391

მარტივის ოთხთავი. 1050

186 ფ.; 23×19; ეტრატი; უკუდა; დაშლილი, ნაკლული; დაწერილია ასომთავრულად (3—132 ფ. ფ.) და ნუსხურად (133—186 ფ. ფ.); სათაურები ასომთავრულად, სინგურითა; 1—2 ფ. ფ. მოთავსებულია მინიატურები მათესი და მარკოზისა; ნუსხაბუტურით ნაწერ ნაწილში შესანიშნავი სახედაო ასოებიან. დაწერილია 1050 წ. (186v); მომგებელი—ივანე ფარჯანიანი (186v); დამწერი არსენი (144r, 186v) და იოვანე მესვეტე (186v).

„სახარებამ მათეს თავისამ.—წიგნი შობისამ იესუ ქრისტის, ძისა დავითისი, ძისა ამბრაჰამისი...“ 3r—186r.

შენიშვნა: ლუკას სახარების დასაწყისში ასომთავრულად სინგურით წერია: „ქრისტე, აღიდე ურთავე შინაცხურებათა შემოქმედ ჩუენი მთავარ-მამად იოვანე, ამინ, იყავნ“, 134r.

ანდერჰი: „სახელითა მამისადათა, ძისადათა და სულისა წმიდისადათა მეუხებითა წმიდისა ღმრთის მშობლისადათა და წმიდისა იოვანე ნათლის-მცემელისადათა და წმიდათა უთხთა მახარებელთადათა მე, იოვანე ფარჯანიანი მან დავიწერე წმიდად ესე სახარებამ სალუცველად თავისა და სულისა ჩემისა და ძმათა და შვილთა ჩემთა და მუსაგსენებლად სულისა მშობელთა ჩემთასა აწ... იმსახურებდეთ წმიდასა ამას უთხთავსა, მუმოგსენეთ...თქნთა, რა ღმერთმან თქნ მიერთია ლოც... შენდობასა ცოდვთა ჩემთადა, და ვადიდებდეთ მამასა, ძესა და წმიდასა სულსა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.“

დაიწერა წმიდად ესე სახარებად ჭელითა, ადიდენ ღმერთმან, იოვანე მე-ს უეტისაჲთა, ლუცვასა წმიდასა თქვენსა გვედრით. ქრონიკონი იყო ხო და მეც გლახ-საწყალობელი სულითა არსენი ემსძე ლუც...“ 186v.

მინაწერები: გადამწერის ხელით: 1. „ვაჲ მომემზია...“ 138r.

2. „ქრისტე, შეიწყალე არსენი ცოდვილი“, 137v.

3. „იესუ ქრისტე, შეიწყალე საწყალი და მწარედ ცოდვილი არსენი მწერალი, ღმერთს ლოცვასა გვედრივარ“, 144r.

4. „არსენი, უფალო, შეიწყალე“, 157v, 162r.

(385)

392

იონა ხელაშვილი, კრებული. XIX

288 გვ.; 26,5 × 20,5; ქალაღი; მუჟას ყდა; მხედრული; [XIX ს.]

1. „დასაწყისი იგავთა სოლომონისთა. თავი პირუშლი (ესე წიგნი გასაღებია შიგ მოხსენებულთა წიგნებთა საღთოთა.—თავი ესე იპყრობს თვს შორის მუჭლთა ლგ, რომელთა შინა შეცულ არიან სამნი უმთავრესნი საცნობნი...“ 1—102 გვ.

2. „ეკკლესიასტე, ებრაულ კოდეცლეტ, რომელი თვთ სოლომონისაა. თავი 1. მ[უ]კლი 18.—ამაოება ამაოთა, ყოველივე ამაო. ცხადოვნება: ამო არიან ყოველნივე; რანიცა განიბრწნებიან და ნაგვეად იცვალებიან, და ცხოველნი დაღბოლვილ ვიქმნები...“ 102—185 გვ.

3. „წიგნი ისო ზირაქისა. იხილე სლავენურ, რომელსა აქვს წინასიტყუაობა. წიგნი ესე მსგავს არს ეკკლესიასტესა, რომელსა ძუშლად ეკკლესიაებთა შინა აღმოუკითხვიდენ ლიტონთა ერთა...“ 185—281 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ა: „თქმული მეფის ძის თეიმურაზისაგან.—

1. ინეტარების განბრძნობილი გონებით.

2. ორიონ სიბრძნის დღისა წინა მსრბოლისა...“ ზემო საც. ფურცლის v.

II. ხელნაწერს ერთვის:

ა. [მეფე ირაკლის ძე მირიანი], „იამბიკონი ლოცუამან ანნა.—

1. იყავნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყულის

2. ოხად მეორის თვისსა მოსახელის...“ 283 გვ.

ბ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—

1. დღეს აღმოხცენდა ძირთაგან ჭელანთა

2. მთიები დიდი, ბერი მამა იონა...“ 283 გვ.

გ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—

1. იმღუდელმოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრ

2. ოხად აღიყუან, წყალობათ გარდამოიყუან...“ 284 გვ.

დ. „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.—

1. ივერიისა ნორჩსა ვახსა კეთილსა

2. თქრო-ნილოსა ტბილად მომდინარესა...“ 284 გვ.

ე. „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.—

1. აღსრული მაღალს კათედრსა სანღუდელოსა

2. დღეს იხუწნები პავლესებრ ტეტტიკობით...“ 284—285 გვ.

ვ. „თქმული სოლომონ რაზმაძესაგან.—

1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მხვევო, ვნებათა მძლეო, ეშმაკო მთრგუნე-
ლო...“¹ 285 გვ.

ზ. იონა ხელაშვილის შრომების სია,² 286—288 გვ.

(386)

393

მოსე ხონელი, ამირან-დარეჯანიანი. XVII

182 ფ.; 29,5 × 22; ქალღიმი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; ნაკლული; მხედრული, სათურები და ტექსტის ზოგი ადგილი სინგურით; [XVII ს].

[მოსე ხონელი, ამირან-დარეჯანიანი].—„... ლასა მიუგზანა კაცი ბადრი იამანისძემან და ესე შეუთვალა, ვითა: გამოგზავნე აზარმანიკ-გუშინდელი ომი ლალობა იყო, სატკივართა ადგილთა პოლოტიკნი რკინანი დაიკრნეს და მეცა აგრე ვიქ და გარდავიწყუთოთო...“ 2r—182v.

წყდება: „... დარჩა ქაოზ ქოსისძე უომრად, მოახსენა: მიბრძანებ, მეფეო, თუ არა ხუალე ჩემი არს ომიო. მეფემან მაღლი ქუბძანა დია ლთო გ...“

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი განოცემულია (იხ. ამირან-დარეჯანიანი მოსე ხონელისა, სარგის კაკაბაძის რედაქციით. 1939 წ., თბილისი).

(387)

394

კვინტოს კურციოსი, საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათჳს. XVIII

284 გვ.; 28,5 × 18,5; ქალღიმი; უყდო; მხედრული, სათურები მთავრულით; ჰვირნიშანი 1783 წ. (278 გვ.); [XVIII ს.]; დაუწერელია 282—283 გვ.

„კვინტოს კურციოსისა, საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათა. წიგნი მეექუსე. თავი I.—ამათ შინა, ოდეს იქმნებოდა ესე აზიას შინა, საბერძნეთს შინა და მაკედონიას იყო-უკუშ განუსუწნებლობა...“ 11—179 გვ.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს კვინტოს კურციოსის შრომისა საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისათა*—ს II ტომს (VI—X წიგნებს).

2. წინ უძღვის: „წელთა აღწერა შემოკლებითი კურციოსისა...“ 3—10 გვ.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექ. თაყაიშვილს (იხ. Описание рукописей... ტ. II, 817 გვ.).

4. ხელნაწერის I ტომი ინახება ამავე ფონდში 410 ნომრით.

¹ შენიშვნაში მოტანილი ლექსების სრული ტექსტი იხილეთ აქვე, 254 ხელნაწერის აღწერილობაში.

² იონა ხელაშვილის შრომების სია იხ. აქვე, № 359. ხელნაწერის აღწერილობაში.

მინაწერები: 1. „იანერის ა უბლ

ქ. ჩვენი ცხვარი არის მაკე 400.

ქ. თოხლი 75.

ქ. ერემალი 12.

ქ. თხა 2.

ქ. ბატკნიანი ცხვარი 7.

იქნა ჯამი 500*, 1 გვ.

2. წიგნების ნუსხა.

სახარება რუსული და ქართული.

ქ. მეტაფიზიკა რუსული და ქართული.

ქ. ლოღიკა რუსული და ქართული.

ქ. ითიკა ქართული.

ქ. თელემაკი რუსული და ქართული.

ქ. დამასკელი.

ქ. ღირსი ხოვინისა რუსული და ქართული,

ქ. რიტორება რუსული და ქართული.

ქ. ფისიკა რუსული და ქართული.

ქ. ჟილ ბლაზა, ტომი ოთხი.

ქ. ღრამატიკა ნემენცეური და ფრანციცული.

ქ. ღომერის წიგნი.

ქ. ლექსის წიგნი, ოთხი ტომი.

ქ. დეოდორაფია რუსული.

ქ. ფერეიერის ისტორია.

ქ. არტიკული რუსული და ქართული.

ქ. ისტორია რუსული უცხოებისათვის.

ქ. ლექსიკონი რუსული, ორი ტომი.

ქ. ცელქობის წიგნი რუსული.

ქ. საზოგადო ისტორია რუსული.

ქ. სამზარეულოს წიგნი რუსული.

ქ. ექიმობის წიგნი რუსული.

ქ. დოდას წიგნი რუსული.

ქ. ასტრონომის წიგნი.

ქ. ცხენის კარაბადინი.

ქ. ხელმეტი(!).

ქ. ველიაზარ რუსული და ქართული.

ქ. ცხოვრების მოკმედებისათვის.

ქ. ყრმათა სასწავლო ფილოსოფია.

ქ. მარკა ტულია.

ქ. სომხური ლექსიკონი, ორი.

ქ. ტრადედია.

ქ. თესებისა ისტორია.

ქ. პორფირი.

ქ. არტიკულის წიგნი ორი.

ქ. ციცარონის წიგნი.

ქ. მარკ ავრელია რუსული, სომხური და ქართული.

ქ. კვინტა კურცია.

ქ. ზოლოტაი ჩასი.

ქ. ლექსიკონი სომხური“, 2 გვ.

3. „საქართველოს მეფის ძე და ვით“, 11 გვ.

4. „ომარხანმა რომ აღიღო ახტალა, მე ვიყავ წლისა ით, წელსა ჩღბე, თვესა სეკდენბერსა კ, ზოლო ვახანი—ოკდონბრის ლ დღესა, პარასკევსა. დ ა-ვი თ“, 279 გვ.

5. „წელსა 1789, დღესა სამშაბათსა ესძღლეთ ქარელ ში დიდსა ჯარსა ლსკე-თისა სამ გზის, ივლისის 9. პირველი ჩემი ჯარისთავოა ესე იყო.

ამავე წელს დავარბიე ყარსი, რომელიცა დიდითა აღაფითა მოვიქვეით და ვსძლეთ ფრიად მცირეთ მხედრობათა მათ. ამავე დღეს მოკვდა ჯელთაგან ჩემთა ბიგნი იშვიებე და თიქნისელი სანი(!), დღესა სამშაბათსა, ოქტომბრის 16, და სანიბეგიც მოგვკალი. წელსა 1791 ლეკის ჯარზედ გავიმარჯვეთ თიანეთს დღესა ხუთშაბათსა, აგვისტოს 1.

ამავე წელსა სექტემბრის 8, ჩინებული გამარჯვება მომიხდა ილტოხედ ჩვენს მცირეთა ფრიადსა ძალსა ზედა ლეკთასა, დღესა კვირიაკესა ამავე წელსა ნოემბრის 26, ფადარსა და ბაიმათლოს დავპარით და საუცხოო გამარჯვებაც მოგვიხდა, ამ დღესამგზის. წელსა 1795 მოვიდა ალა-მაჰმად-ხან და შემუსრა ტფილისი და სძლო მეფესა, თუმცაღა წინას დღეს ვსძლეთ იმისს ჩარხაჩს ჩინებულად.

წელსა 1795 ყარაიაზედ ჩინებული ძლევა მოგვიხდა, დეკემბრის 1 დღესა, ხუთშაფათსა ლეკისა ჯარსა ზედა ფრიად ჩინებული, ჩვენ, მცირეთა და შეპირებულთა დარღვევისათჳს ტფილისისა. ამავე თვესა 12 მოვიდნენ რუსნი.

ბრძანებითა მეფისათა წარვედით განჯას და აღვიღვეთ ქალაქი და ციხეს ნოვადვით აპრილის 3, დღესა ხუთშაფათს. წელსა 1796, მაისის 10 დღესა, შაფათსა, ჩინებული და უწარჩინებულესი გამარჯვება მოგვიხდა ციხისა ჯართა ზედა. კულად მაისის 16 კარგი გამარჯვება მოგვიხდა და არხუმანცა მოვკალით, და ვიდრე ბატონის ჩამოსვლამდე(!) თექვსმეტი ომი მოგვიხდა, თექვსმეტჯერვე ვსძლეთ განჯელთა.

ამავე წელს, აქვე დგომამი, აქედამევე აჯალაფე ბაიანად წოდებული სოფელი, აპრილისს სამს, და ფრიადი ტყვე და საქონელი ვიშოვეთ.

წელსა 1798 ბრძანებითა მეფისა გიორგისათა წარველ ყარსს და აჯალაფეთ და გავაქცივე ოსმალთ-შეყრილობა და ვსძლეთ ალიბეგს ესრეთ ჩინებულად, რომელ ყაუხიცი გავაგდებინეთ, ნოემბრის 11 იყო, დღესა ხუთშაფათსა“ [დავით ბატონიშვილისა უნდა იყოს ეს მინაწერები] 280—281 გვ. ამ მინაწერის ქვემოთ მიწერილია: „გადავსწერე მღ. პ. კარბელაშვილი“, 281 გვ.

(388)

395

კრებული. XVIII

106 გვ.: 29,30 × 21.5; ქალაღი; ტყავადაკრული ხს ტვიფრული ყდა: მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [XVIII ს.] გადამწერი: ოსე გაბაშვილი (106 გვ.); აჭეს ბოლო სამკაული (39 გვ.); 89 გვ. მოთავსებულია სურათი წარწერით: „მეფე არჩილ“, რომელიც ძალიან ჰგავს ვანტანგ VI-ის პორტრეტს (იხ. ქრ. მარაშიძე. პირველი სტამბა საქართველოში, 1955 წ., 113 გვ.); დაუწერელია: 40,76.

1. თქმული მეფისა არჩილის მიერ ანბან ლექსნი ამიცანად სათარგმანებელი, უცებთათვის მცირედ-რე საქიროდ სათარგმანებელი, ხოლო ბრძენთა და მეცნიერთა აღვილ გულისხმის-საყოფელი.—

არსი ყოველთა დამაარსი, სხვა უარსო არსად არი.

არასი ხაზს შედარება. არს ყოველს ნივთთა არ სადარი“, 1—18 გვ. შდრ. არჩილიანი, ტ. I, გვ. 277).

2. „საქართუშლოს ზნეობანი, რომელი ჯერ-არს ესევეითარად წურთილობა კაცთა, რომელთა ჰნებაეს, რათა სრულ იყოს საწუთსა ამის ზნეკეთილობათა მიერ, ესე ყურად იხუშნ და გულად მიიღენ, რომელი-ესე აღუწერია მედესა არჩილს და ლექსად წარმოუთქუამს, რათა ყოველნი ერისკაცნი ესრეთ იქცეოდნენ. აჰა ისმინე, მკითხულო.—

მოწყალე ხარ მართლის გულით მოქმენთა უხუად ღ'თო,
გუამოვნებით სამხატედო, ლუთაებითა მხოლოდ ერთო...“ 18—
39 გვ. („არჩილიანი“, ტ. I. გვ. 3—14).

3. „კარი პირველი. დასაწყისი ამირ-ნასარიანი; თქმული სპართა
ენისაგან ქართულად ბატონისშვილის განმგებელის ვახტანგისაგან. ან-
დერძი, შამქირისა ძისა თვისისა თანა.—იყო ქელმწიფე ქექაოზ და შვილი
მისი ამირ-ნასარ...“ 41—71 გვ.

შენიშვნა: ამ თხზულების შესახებ იხ. გ. იმედაშვილი, ყაბუს-ნამეს ქართული
ვერსია ამირნასარიანი: ლიტერატურული ძიებანი, IX, 325—375 გვ.

4. «თავი დასაწყისი პირუტლი სამებელ-შემოქმედელ მიტროპოლიტის
იაკობისაგან თქმული ქება მეფისა არჩილისა».—

„სამებით ღ'თნ, არსებით ერთმან, მომცეს მე სწავლა თქვენდა
შემკობად,
გიძღვის ქებანი, მწაღსა ქებანი დავითის და ვით ვჯღე მუსიკო-
ბად...“ 72—89 გვ.

შენიშვნა: ამ თხზულების ტექსტი ზუსტად იგივეა, რაც „აბდულმესიანი“-სა
(იხ. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, II, შედგენილი ს. ყუბანე-
ნიშვილის მიერ, 1949 წ. გვ. 199—209), აკლია შემდეგი სტროფები: 17, 20, 23,
24, 33—36, 39, 46—48, 53—55, 60, 63, 78—81, 87—88, 92—96, 100—107. ბო-
ლო 2 სტროფი ჩვენს ხელნაწერში სულ სხვა შინაარსისაა.

5. [ზაქარია გაბაშვილი, კატისა და თაგვთა ომი].

„ყოველს მგრძნობელთ ცხოველს შუა წინ წარმოდგა ნაზად კატა,
მას მიუგავს თავი ლომსა, სინჯავს ბეწვი გარდამატა...“ 91—106 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ტექსტისავე ხელით მიწერილია: „ზ გრიგოლ. იპყარ
ლექსი ესე მტკიცედ, რათა არა მიეცეს განსარყუნელად მწერალთა გამოუტყდელთა,
ოსე გაბაშვილი“ (ბოლო 2 სიტყვა ხეწულად).

შინაწერები. 1. „ჩულო-ის დეკემბრის ათს შემოვედ ტფილისის ქალაქშიდ, დღე
იყო შაბათი. გავდივარ ფებერელისკ-სა, დღე არს კვირიაკე. ვნახოთ, რა გამო-
ვა რისგან. თ. გ. წერეთელი“ (ხემო საც. ფურცლის v)

2. „ოდეს მისმა ქელეშბეგს ლეჩხუმთ დაპყრობა მეფისა,
სთქვა: გავსძვრე მელის ხრევილიდგან, ჟამი არა მაქვს სეფისა,
კატას ახსოვდა დაკაწვრა ლომისა, იმერთ მჩქეფისსა,
და ვირთაგან მოლა(!) ყუვილით აბედათს დააყვესა...“ I r.

3. „მეცნარსა ბრძენი უყვარს, უგუნურსა... 1840-სა წელსა“ (იქვე).

4. „დაბე, გრიგოლ, თუ ვითარ უყვარხარ შენს მოწყალეს ბატონს დავითს,
თუ როგორი, რა ძვირფასი წიგნი გიბოძა საკითხავად, აი როგორ სურს შენი ბედ-
ნიერება. მაგრამ დავებრძი, დაუსუსრძი, წვერი შემექმნა კალარა, 1842 წელსა“
(იქვე).

5. „გრიგოლ, 1842 რომ დაბერებხს უჩივი, 1852-ში რაღა იქნები, ხომ
უფრო ბებერი უნდა იყო. მარა არ გეტყობა ჯიზვ, ირემ, შუტლი, არჩ, ხოხობის,
ზუთხ, კალმახ. კობრის, კეფალოხის ქაშაში. კბილი არ გაკლია, ხასიათი ისევ ხაღი-
სიანი გაქვს. ბებერი ცხენი ქერის ჭამას არ მოშლის. დგებუაძე“, I r.

6. გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი :

ა. „ერთი რამ არის უსულო, სულიერისა მშობელი, შვილსა შობს. დედა მოკვდება, არ სიტყვიერი, მშობელი. ცისა და ქვეყნის განმგება, ღმერთი ყოვლისა ნაპყრობელი, და ის მოგცემს ამის განგებას, თვარემ ძვირი არს მცხობელი“, IV.
 ბ. „ერთსა მინდორსა ხე რამ დგას, საჩდილობელად გრილია, მაშიგ თორმეტი მოსახლე ფერად-ფერადი ჩილია, თითო შტოს ოთხ-ოთხი ხილი ასხია ერთობ ტკბილია, შვილ-შვილი კურკა შიგ უძვეს, ის არის საკვირველია“, IV. (ამოცანის ბოლოს ამოხსნა მიწერილია კრიპტოგრამით).

გ. „რა არის: მომდინარეობს მარადის დაუღვეელი, თორმეტნი გვარნი კერძონი, ერთიმეორის მხდეველი, ერთისა ყოვლადობისა ბნელ-ნათლად შემადგენელი, სოფელს ცხოველი არიან ამა დიდების მტ[ვ]ირთ[ველი]“, IV.

დ. „თვალათ და ტანათ ტურუა, სახითა ანაგებითა. უწყლოთ, უმიწოთ ხესა ხდის, მით გუებნევი ქებითა. ვინც მისი მიმდევარნი არიან, ფეხი არ ერჩის ტენითა. ამისა გამომცნობელსა მას სიბრძნიანათ უქირსა რა“, II r.

ე. „დავდგი ტახტი, დავადგი გუბათი კამარინი. ზედაშ ზოდები დავაწყე ვერცხლისა ანუ ხიანი; ყვავილი ნარგოხს მიუგამს, ვასკლავი ურიცხვიანი(!) გარსა უსხედან თვარენი, ქალნი პირ-მარეხიანი“, II r.

ვ. „არ შემრისხოთ, მეცა შევსძენ ერთს განზრახვას აქ მცირეცა ასულს ქოლვენ უბრალოსა. ცილს სწამებენ ძნელს, მწარესა, კაცი ღვთისა და მსაჯული მუნ დაიცავს სიმართლესა, მართალს იხსნის, ბრალეულს სჯის, არცხვენს მოზუეთ სიბილწესა“, II r.

ზ. „სამთა მთენთა ერთი კრთოლვა სამ ნათლობით ერთ უფლობდეს. შვილთა პლანიტთ შვიდონობა კამკამობით ბრკალს ქვე ჰყმობდეს, ათორთ ზოდთა მოქცეობა, სრბა ვისითვე მოქმედობდეს. და განმინარტე, ხესთა ბრძენო. ვინ ვის გულს ვით შთაუთხრობდეს. ერთსა ვიტყვი: სპასპეტ-ალმით სამ ათობას უპყრობს, ჯილავს; ათორთბას თუალნი სჭვირობს, ათორთაოვის გიღგენს მემილავს, თვითო მთავრობს სამეოცთა, ვაინე მისა ვერ გამკილავს.“

და გვედრებო ხსოვნა გაქუნდეს თავსა გვერდებ ჩენსა მზრდილავს“, II v.

მ. „დასწუთა მგულმან სათიფეა და უბერავს ორბი ფრთითა, კვლავ ისელებს მელა კუდსა, მას ასხურებს სიმსწრაფლითა, ოცდაათს გოჭს ღორი დაპყრის სანიშნებლად ქალაქითა, და ნიაზური მაშინ იცნეს მის ნეხვისა სიმსწრაფლითა“, II v.

7. „კრიტიკა სოლომონ მდივისა განა.— ჩემო ანავ, რქას თანავ. ისარ განავ, გულს მიდანავ, მხევალოთ ხანავ, ნათელს ჰქანავ. თვალს მინიავ, გულს მიქანავ, ზეგშანავ, კავშანავ, ცრემლით ბან და ღვიძლს მიმანავ. ჭირსა ჰქანავ. სიტკბოთ ჰსჩანავ, შენ ზანანავ, პაწაწანავ“, II v.

8. გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი :

ა. „უცხო მოვიდა ლაშქარი, უცხო მათითა ჯარითა, არ დაეგება მას ბადე, არც დაიჭირვის მახითა; ხან არის უანგარიშო, ხან ვერავინა ვნახითა; და კაცი ამისი მცნობელი, ბრძენი ვერავინ ვნახითა. ინაღირეს და გაიგდეს დარბაზის ერთა. სეფეთა; ცხენებით შამოუტივეს ჯელმწიფეთა და მეფეთა; ათასს ნაკრავსა აიღებს, არც სისბლი მიდის ჩქეფეთა; და კაცი ამისი მცნობელი, ბრძენი ვერავინ ვნახითა.“

ბ. „ერთსა პატარა მინდორსა არს ოცდაათი სოფელი, მას შუაზედ აქვს საცვალი თქს-თქსად დასაყოფელი; წილთა დასხმასა ელიან, კაცი იქ არის მდგომელი, და თუ მეორეცა არ მივა, არის ზელ-მიუყოფელი...“

გ. „ტყვიდამა გამომიყვანა სიციხემან არა მზისამან, ტანსა რამემცა ჩამაცვა, მე ვსთქვი თუ ტყავემან ხისამან, იგი ბიძამან აილო ხმა ჩემი ძახილისამან, და მეცემენ და ამას მეტყვიან: კარგი ხარ, ძემან მღვთისამან“.

დ. „ერთი რამ უცხო ნაქმარი ქვეცა ჰგავს რამე პინასა, თეთრი აცვია პერანგად, თავი მას უგავს ინასა; მისნი მკრებელნი ყველანი არ იხმარებენ რკინასა და ბატონსაც გაახარებენ, თითონაც ნახვენ ლხინასა“.

ე. „ველსა ზედა თესლი ვსთესე, იყო მწვანეთ ამოსრული, ჩაკვარ ჯელი, ამოვიღე, იყო ეკლით შემოსილი. მისი თავი შუბლს ავიკარ, აქვს ხუცურათ მოპარცული, და ვინც ამას ვერ გამოიცინობს, ვირი არის გაპარსული“.

ვ. „მგზავრსა ვებდავ მომავალსა, ულევარსა, საკვირველსა; მგზავრობაშიდ შვილსა შობენ, იქმენ კაცთა საძინელსა, მას სხვა ჯარი მოერიოს, ფერს დაიდებს საშინელსა, და მაშინ თუ კაცი ზელთ იგდეს, აუხვევენ სამშვინველსა“.

ზ. „დედა ვინმე ზრდის თავის ძეს, არ მნიღველს მამისას, ძუძუთა თუსით გამოზრდის, თავს ანაცვალებს თავისას; ძე მისი მამის ხილვადმდე სიკვდილს თავს მისცემს თავისას, და ყოველს მოითმენს მამისთს და სხვისას სიყვარულისთს“.

თ. „სიბრძნემ თავისა თუსისა ზახალი იშენა გებული, მას ქვეშე სვეტნი შეუდგნა შვიდნი, ტურფა და ქებული, მან დაჰკლა თუსი საყვლეღი და არა იყო ვნებული. და ასენ, რაჲ ჰყო, ტაკუკთა ღვინო ჰყო მან ზაგებული“.

თ. „კაცი ყანასა ჰსთესევდა ბრძენი, გულისა ხმიერი, გვერდს ედგა თესლი ნავითა, შავი კუპრისა მიერი, გუთანი ჰქონდა ჩალისა და ხარი მისი ძლიერი, და უმისოდ კაცი არ ვარგა, ყოველი რაც სულერი“.

ი. „დედასა შვილი წაართვეს ცოტა, ახალი, მსწრობილი, სხვათა გაზარდეს ძიძინა, სხვათა ნაყოფთა შობილი; სად მიიყვანეს, იგიცა იქ დაზვდა მისი ძმობილი. და ამისი ჰსნა ძნელია, თუ არ არს კაცი ცნობილი“, II v-III v.

ია. „ახლოს არიან მეზობლად ორნი რა ძმანი კაცია, საყარაულთო არიან, არც არა ტანზედ აცვია; სითაც რომ წავა, შეიტყობს, თუ რამე კაცმა არჩია, და ხანი გამოვა, ვერ საქმობს, სიბერეც მიუტაცია“.

იბ. „უსულო და მდებარე ბორკილშიგან გაიყრებბს, თითოულად დაიწყობის, მალ-მალ პირი გაიღებბს, მუნ ორსული, მუცელ-ლია პირს ეცემის, გავარდებბს; და თავის ხორცსა აყლაპებენ, გასუქდებბს, დაშვენდებბს“. ახსნა

ვარსკვლავი სწორად ჯდომილა, როდეს მივჰყავ ამას ზელი, პირველ ამის ჯელოვნება ის ყოფილა უცხო, ბრძენი, აბრეშუმი ამასა იქს. ან კანაფი, ანუ სელი.

და ამის მეტათ ვერ გამოვსცან, ვგონებ იყოს აწ რამ ქსელი“, III v-IV v.

იგ. „ერთს ადგილს ლამაზ ფიტრულში ხმანი ისმინა ტკბილები. მუცელზედ კეხსა დაადგმენ, მას ზედ ასხია კბილები; არ სჭამენ, არც ხმას იღებენ, არიან დანაძინები. და რა მახედ აღმზებდრდებიან, გახშირდებიან ლხინ[ები]. ეს არმიცანა მე შეუსძინე და ვინც იცნოთ, შაირით ახსენით.“

დედიდა ჩემო, რალა დროს შენი ჩონგურ ფანდურსხე...“ IV v.

9. „ეს არჩილიანი მისის ბრწყინვალეების იმერეთის თავადის წებრეთლის საღთხუცის ზურაბის ძის გრიგოლის არის, ღმერთმან ახმაროს მშვიდობაშიდ. ქვეს აქეთ ჩუგ. გრიგოლ“, IV v.

10. „ლოცვამან ანა...“

დაგვაკლო ოს ემ, ვსწუხ, ვვაებ, ვვენესი...

გრიგოლისაგან წებრეთლისა ჩუგ-სა წელსა შინა იანვრისა ოცსა“, 89 გვ.

11. „ლოცვამან ანა.—

ეს არჩილ ღირსი ძე მამულისა მნათი,
ღირსი გვარისა, სირათა გამონაკრთი,
მაქი იმერთა, მანათი ქართლით თვალი,
მამკი, მადიდი ქვეშევრდომთა, ვახ, დიდი,
უკუნისამდე იყოს უკვდავი სულით.

ჩუხ წელი. გრიგოლ წერეთლისაგან დროსა რიტორებისა სწავლისასა:
პირველი იამბიკო“, 90 გვ.

12. „გამოცანანი, თქმული მისუე არჩილ მეფისა ძლიერისა. და ღვთიე
გვარგვინოსანისა, რომელიცა ყოფილ არს ფრიად ბრძენ და გამორჩეულ მღთაება
სამებისა მიერ, და რა განთავისუფლებულ არს სოფლისა ამის ზრუნვისაგან, აღუ-
წერია ესენი“, 90 გვ.

13. [ვახტანგ VI]—„რუსთვლისა ლექსი მეფეა, გვირგვინით ტახტზე მჯდომელი,
მასთანა არჩილ მეფეცა, სხვისა რიგისა მჯდომელი.
არჩილ მეფისა სასჯელი. სწავლა დაუშრომელი;
და საბა თავადი მჯდომელი, მამუკა ქვემოთ მდგომელი“, 90 გვ.

(389)

396

მაქსიმე აღმსარებელი. კრებული. XI

424 გვ. 29 × 19,5; ეტრათი თავ-ბოლონაკლული; ნუსხური. სათაურები სინგუ-
რით; [XI ს.].

1, „[თა იანვარსა კა და ავგუსტოსსა იგ. ცხოვრებად და მოქალა-
ქობად აღმსარებელისა მართლისა სარწმუნოებისა და წისა და ნეტარისა მამისა
ჩნისა მაქსიმესი, გკნ მშო].—...ზეციით მოვიდეს და დადგეს სამარხოსა
მას ზედა, სადა წმიდად იგი გუამი მისი დამარხულ იყო...“ 1—11 გვ.

2. „სიტყვს-გებად, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მაქსიმესი და პი-
როს კოსტანტინშპოლელ პატრიარქისა მწვალებელისა.—ოდეს- იგი პიროს
კოსტანტინშპოლელი პატრიარქი განიდევნა კოსტანტინეპოლით ბოროტთა საქ-
მეთა მისთათს და წარვიდა ჰრომს...“ 11—35 გვ.

3, „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი ნეტარისა თა-
ლასეს მიმართ ზუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონაზონთადასა სიტყუა-
თათს, რომელთა განმარტებად ეთხოა მას ნეტარისა მაქსიმესგან, ორო წარ-
გუმართენ, ამენ.—სანატრელსა მონასა ღისასა თალასეს, ღირსსა მდღელსა
და მწყემსსა პირმეტყუელთა...“ 35—374 გვ.

შენიშვნა: ლექსტის ბოლოს მიწერილია: „დიდებად ღმერთსა, დაესრულა კითხვა-
მიგებად, შემინდვეთ და ლოცვა ყავთ, ღმერთმან დაგაჯეროს“— 374 გვ.

4. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებე-
ლისადა სიტყუა-გებისათს ვნებათადასა, მიწერილი მამისა თალასეს
მიმართ.—შემკობილსა ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკსა სულიერისა მის
ქუეყანისასა...“ 375—424 გვ.

წყდება: „...—თავი იგ, გულის სიტყუსა მიმართ...“

შენიშვნა: კრებულში შესული მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებანი თარგმნილია
ეკვთიმე მთაწმიდლის მიერ (კ. კეკელიძე, ქართ. ლიტ. ისტ. ტ. I, 657 გვ.).

32. ხელნაწერთა აღწერილობა ტ. I

(390)

397

ბიბლიური წიგნები. XIX

240 გვ.; 36 × 23; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; მხედრული; სათაურები ასომთავრულად, სინგურით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 152, 153, 140 გვ.

«წიგნი მესამე ლევიტელთა» «...თქუშნი ქუწყანით ეგჯბტით ყოფად თქუშნდა ღუთად და იყუნეთ წმინდანი, რამეთუ წმინდა ვარ მე“ 1—239 გვ.

წყდება: «...და აჰა კაცი მოჰქუცებული მოვიდოდა საქმით თჳსით ველით მიმწუხრი, და კაცი იგი იყო მთისაგან ეფრემისსა და იგი მჰსხემ იყო ღავეას...“

შენიშვნა: ხელნაწერის შედგენილობა: ა. «წიგნი მესამე ლევიტელთა...“ (ნაკლულია, შეიცავს 11—27 თავებს), 1—33 გვ.

ბ. «წიგნი მეოთხე, რიცხუნი ძეთა ისრაელთანი, აღწერილი მოსესი,“ (შეიცავს 1—36 თავებს), 34—103 გვ.

გ. «წიგნი მეხუთე, მეორე სჯული. ა. აღწერილი მოსესი, წინასწარმეტყველისა და სჯულისმდებელისა...“ (შეიცავს, 1—34 თავებს), 104—162 გვ.

დ. «წიგნი მეექვსე, ისოსი, ძისა ნავისი...“ (შეიცავს 1—24 თავებს), 163—204 გვ.

ე. «მსაჯულთათვის...“ (შეიცავს 1—19 თავებს), 205—239 გვ.

(391)

398

საზოგადო ისტორია. 1816

370 გვ.; 33,5 × 22,5; ქალაღი ლურჯი ფერისა; მუყაოს ყდა; მხედრული; თარგმნილი რუსულიდან ქართულზე იოანე ბაზლიძის მიერ 1816 წელს (370 გვ.).

«საზოგადო ისტორია, ნაწილი მეორე, ისტორია შემდგომად შობისა ქრისტესსა, პირველი პერიოდი იესო ქრისტედგან ვიდრე თეოდოსიისადმდე...—1. ოდესცა რომის იმპერია განსვენებით მმორჩილებდა სამყობელოსა აგვისტოსასა, მაშინ სწავლანი და ხელოვნებანი მას შინა მიიწეოდინ კნინ სრულებისადმი...“ 3—369 გვ.

შენიშვნა: 1. მთელი ისტორია დაყოფილია 6 პერიოდად. თვითველი პერიოდის ბოლოს მიწერილია: «აქ უნდა ჩაეტანოს პირველის პერიოდის ტაბლიცა.» ასეთივე მინაწერებია: 53, 88, 114, 212 და 370 გვ.

2. ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. «წინასიტყუაობა წამკითხველთადმი კეთილმსახურთა.—

1

მე მეფის ძის ბრძანებითა ხელ-ვწყავ თარგმნად ამ წიგნისა, რომელ სწადდა მამულისთვის ჰქონიყო მშობლის ენისა, სასარგებლოდ ქართველთათვის და სწავლად ყოვლის ზნენისა, და ორ წიგნათა აღწერილი ყოველ ქვეყნის საქმეთ დრონისა.

2

უქმობისა დრონი ჩემნი განვატარენ ამის წერით. რაზომც ვიძლე, გარდმოვიღე ჰაზრებითა მისთა ბგერით. რასაც მივხვდი, არ შევსცვალე მოთხრობილი მის მიერით, და აწ წამკითხველთ გვედრები, განნიღვა ჰყოთ წესიერით.

3

გვედრი ყოველთა განმხილველთა, მექმნეთ ყარიბსა მოქენე, რომელსაც მწადს სამსახური, კვლავ საქმიოცა გიჩვენე, ვინადგან ვარ ურვევ ლექსთა წერას, წმასწავლავ არ მშენე, და თქვენ კეთილ მსმნელთ გეაჯები, ამისთვის არ მგმოთ რა თქვენე.

4

შრომა ესე ჩემ მიერი არ დიდად საქებარია, რადგან ითქმის სიბრძნის თვალად მამულისთვის სახმარია. თუ შემემცნებას ისურვებთ, სასწავლებლათც(!) საკმარია. და შეცდომისთვის მე ნუ დამგმობთ, წარმართვა თქვენგან მკმარია.

5

სიყრმიდგანვე აქამომდის ვარ თქვენთვის განმზადებული, მეცადინე სამსახურის, რომ თქვენთვის იქმნას რგებული, რადგან მაწვევს სიყვარული, რომლით ვარ შეწყნარებული, და მამულის, ჩემის მშობლისა, ძმათათვისც ვიქმნა შვებული.

6

თქვენდ სათნოთა მე ვით ძალ-მიძს წყობა ლექსთ ანუ წერისა, რომელიც ვარ გამოუცდელ სიყრმიდგან ესგუარ წერისა, თუ ამას სათნოდ მიითვლით, კულავც სრული ვჰყო დანაპირისა და სრულის გულით ვიქმნე მცდელი, თქვენთვის სხვა წიგნათც წერისა.

7

აწ ამის მიერ ყოველთა გთხოვ, ყარიბი გეწყალოდმე, სოფლისგან დაუნდობელი, მრავლ სიმწარისაც მომლოდმე, ობოლი, გლახა, უბედო, განუსაზღვრავს სვეს რა ვრბოდმე. და ესდენ კირთვას არ მაკმარებს, კვლავ სწადიან ველად ვრბოდმე.

უმრწემესი მონა ყოველთა იოანე ბაზლიძე, წელსა ჩყივ-სა, ოკტომბრის იე-სა რიცხვისა, სატახტოსა ქალაქსა შინა ს. პეტერბურგისა, ჯგ.

ბ. უგანათლებულესო მეფის ძეგ იოანე ვ, ყოველად უმოწყალებსო კელმწიფეგ.

1

უმრწემესი მონა თქვენი გკადრებ ამას მორიდებით: ვინადგან ხართ მფარველ ჩემდა, უარმყოფელ არ იქმნებით,

მორჩილ ვეკემენ თქვენს ბრძანებას, ღვაწლთა ჩემთა არ რიდებით,
და სრულ ვჰყავ ესე ნება თქვენი მრავლის შრომის ურიდებით.

2

ისტორია ყოვლის სოფლის ორ წიგნათა აღწერილი,
მრავალ ჰ[ა]ზრთა მონთხრობელი, ბრძენთა მიერ დაწერილი,
რომელ გსურდათ მამულისთვის ყოფილიყო ეს თარგმნილი,
და მე გლახკმა, ვით ძალ მედვა, აღვასრულე თქვენგან ზმნილი.

3

გვედრი მონა მორჩილებით, ღირს ჰყოთ ესე სათნო ყოფისს,
ანით უფროს ბედნიერ მყოფთ, თუ განხილვის ღირს იყოფის;
კვლავც შექმნების გვაჯიობა თქვენდ სურვათა ნებისყოფის;
და ნურც განმიტევეთ გლახკსა, სხვადგანაც კირთვა მეყოფის.

4

სიყრმიდგანვე მონა თქვენი, თქვენ მიერ განკაცებული,
არა არსი არსად კმნილი, არც ვისგან შეწყნარებული.
თქვენ ხართ ყოვლისა მიზეზი, რომ დღეს ვარ აღსარებული.
და ვვედრი ობლობის მფარველსა გულსთ უფროს ფუფუნებული.

5

სიყვდილადმდე მგიებელი ჩემ მიერ მორჩილებითა,
მარად მხსოვნი ჭირნახულის, არც მყოფი მლიქნელობითა,
თქვენგან კიდე ვინ იქმნების ჩემდ მამათ მფარველობითა,
და ვსთხოვ ზენაარს, მემსახუროს კვლავც თქვენის დღეგრძელობითა.

ყოვლად ბრძენო, მეფის ძეო,
მე ამას გძღვნი ბ ა ზ ლ ი ძ ე ო :

თქვენის უგანათლებულესობისა ყოვლად უმრწემესი მონა და მოსამსახურე, ტი-
ტულიარნის სოვეტნიკი და პერევეოჩიკი ივან რომანიჩი ბ ა ზ ლ ი ძ ე . 1816-
წელსა, ოქტომბრის 15 რიცხ. ს. პ[ეტ]ერბურხსა შინა,“ 2 გვ.

(392)

399

ამონიოს ერმიზი, თხზულებანი. XVIII

134 გვ.; 29,5 × 19; ქალაღი; ქალაღისავე ყდით; ნუსხური, სათაურები სინ-
გურით; [XVIII ს.].

1. „უფროსად ბრძნისა ამ მონიოს ერმიზისისაჲ მოსაქსენებელი ხუთ-
თა ჯმათად მი პორფირი ფილოსოფოსისათა.— ჩნ მგულეებელ-
თათჳს დაწყებასა ფილოსოფოსისა სიტყუსასა საჭირო არს სწავლად, თუ რაჲ
ვიდრემე არს ფილოსოფოსობაჲ...“ 3—73 გვ.

2. „ამ მონიუ(ს) ერმისისა მოსაჯსენებელი ათთა კატილო-რიათად მი არისტოტელისთა.—ვითარცა არისტოტელისსა შინაგან, ქმნაჲ გუნებაეს ფილოსოფოსობასა, მოვედ ამისდა მიმართ, თანამოქმედნი რამე ჩნნი ვიძინეთ, ხოლო არიან ესენი რიცხუთ ათ...“ 74—133 გვ.

შენიშვნა: 1. ორივე ეს თხზულება პროფ. კ. კეკელიძის აზრით თარგმნილია იონანე ტარიჭისძის მიერ (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1941 წ., 284 გვ.).

2. 1—2 გვ. მოთავსებულია ამონაწერები ხელნაწერში შესული თხზულებებიდან.

მინაწერები: 1. „ვინ მარტივ ერთობს წრფელ მგებლად, მეფედ მყო თვისად მქებულად.“

2. „ვინ ზესთ ზედაობს მეფრთეთა, წრფელ განსჯას გვიწესს მეფეთა.“

3. „ვინ მიწით მბადა მხოლომან, მანვე მყო მეფედ სოლომან“.

4. „ვის შვენის მარტივ ერთობა, მანვე მიწოდა მეფობა“.

5. „ვინ მარტივ ერთობს წრფელ მგებლად, მეფედ მყო თვისად მქებულად“.

6. „ვის ყოვლნი ტრფიან მქებულად, მეფედ მყო წრფელად მგებულად.“

7. „მორფი ვარ ცათა მყოფლისა, მეფე ვარ წუთის სოფლისა“

8. „დამხედ მთაყვანი ღმერთისა, მეფე ვარ იმერთისა“.

9. „პანარეტოსი, რომელ არს სიბრძნე სოლომონისა და საქ...“

10. „ცეცქლმან ჩემ შორისისა სურვილისამან მიიღეს რა ნაკვერცხლისა მიმ მიერ განჭურვება, დაწვენეს ცოდვანი ჩემნი და განანათლნეს გული ჩემი“.

11. „ნათესავისა და სახისათვის ცხად არს, ვითარმედ არიან ესე სახელნი და არა ზნანი. სახელი უკუშ მოიღებვის ხუთ სახედ: სახელმოდგამად, თანამოსახელულ სახელსხვად, სახელმრავლად, თანსახელად. სქეს[ს]ათვის. სქესი უკუშ მოიღებვის ოთხ სახედ, ვიდრემე: კელღენებითი, ვითარცა მოძღვარი მოწაფისაჲ; ბედითი ვითარ უფალი და მონა; წინააღრჩევითი, ვითარ მოყვასი მოყვასისა მიმართ; ბუნებითი. ხოლო ნათესავთა ზედა თქმა, ესე არს ბუნებითი.“

12. „გიორგი ნთლის შვილი კენშარიტი კაცი არის, დიდი რიტორი, არის ღთის მეტყველი“ (ნუსხურად).

13. „პორფირი. პლატონ ლიკიაპოლელის მოწაფე, ოროგინესთან მეშკოლე იყო. ლიკიაპოლი იხპირის ქალაქი არის, რომელსა ჩვენ ზმირინს უწოდთ“. 134 გვ.

ვსალმუნთა განმარტება. 1828

VI ფ.: 284 გვ.; 32,5 × 21; ქალაღი (ღურჯი ფერისა); ტყავადაკრული ზის ტვიფრული ყდა; მხედრული, სათაურები მთავრულით; თარგმნილი სომხური ენიდან ეგნატი იოსელიანის მიერ 1825 წ. (1 გვ.); გადამწერი: აბელ ბაშბეუჭოვი (271 გვ.); გადწერილია 1828 წ. (1 გვ.); (კვირნიშანი III—IV ფ.); და უწერელია VI ფ. 272—284 გვ.

«ფსალმუნთა განმარტება», „კანონი პირველი. ფსალმუნი ა.—ჰაზრი პირველისა ამის ფსალმუნისა, რომელსა შინა არს ნეტარება კაცისა მართლისა...“ 1—271 გვ.

ანდერძი: ა. მთარგმნელისა: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ. წელსა ჩუი-სა ვენტიკსა, მონასტირსა შინა წმინდისა ლაზარესსა დაბეჭდულსა ჰაოსთა ენისა ფსალმუნთა განმარტებისაგან ქართულთა ენასა ზედა წელსა ათას რუას ოცდამეხუთესა, იანუროს თოჲს კა დღესა გარდმოთარგმანებით დაწყებული ონისიმე მღუდლის ძისა ეგნატი იოსელიანისაგან,“ 1 გვ.

ბ. გადამწერისა: „ნამდვილიდამ გადმოგჰსწერე მის უგანათლებულესობის სამენგრელოჲს მემკუდრის და ვით დადიანის მწერელმან, საქართველოჲს კეთილშობილმან აბელ ბაშბეუქოვმან,“ 271 გვ.

(394)

401

დოგმატიკონი. XVIII

355 ფ.; 31,2 × 21,4; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ტყავი დაზიანებულია, ჰქონია ოთხი ტყავის საკეტი. ამჟამად შერჩენილი აქვს ერთი. აქვს ყდის საცავი ფურცლები); ხუნაწერის შემონაჭერი კიდევები მოხატულია; ნუსხური დასაწყისები სინგური; [XVIII ს.]; ჯეირნიშანი: სამი ნახევარი მთავარ (18r); დაუწერელია: 1r-v, 355r-v.

[დოგმატიკონი].—1. „წმიდათაგანისა მამისა ჩნისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა ოქრონექტარად წოდებულისა სიტყუა სარწმუნოებისათჲს დასამჯობელად ნესტორიანთა, მეუფსოგუაკურთხენ.—გვიხმს უკმ ჩნ ცხოვნებულთა ღისათა მხოლოდშობილისა მიერ ძისა მისისა...“ 2r—11v.

2. „მისივე მამისა იოანე ხუცისა დამასკელისა ოქრონექტარისაჲ სიტყუაჲ დასამჯობელი ნესტორიანთაჲ.—ნესტორის თანამზრახველთა მართლადიწყებულად სიტყუა...“ 11v—26r.

3. „მისივე იოანე მონაზონისა ხუცისა დამასკელისა ოქრონექტარად სახელდებულისა სიტყუაჲ ნამუშავევი დასამჯობელად ღისმობაგებულისა წუალებისა იაკობთაჲსა.—არცა კეთილი კეთილ არსო, რწმს არა კეთილად იქნებოდის...“ 26r—40v.

4. „მისივე, ქრისტეს შორის ორთა ნებათათჲს დამოქმედებათა სხუათა ბუნებითთა თუთებათა, გარნა შემოკლებული და ორთა ბუნებათათჲს და ერთისა გუამისა.—ორთა ბუნებათა და ერთისა გუამისა...“ 49v—66r.

5. „თუ რაოდენგუარად ითქმის ხატებაჲ.—სიტყვერებისაებრ და გონიერებისა და თუთ ველმწიფებისა...“ 66r—74r.

6. „წმიდათაგანისა მამისა ჩნისა იოანე მანსურ წოდებულისა სიტყუანი წმიდათა მამათანი. ესე იგი არს გამოკრებანი წანებათანი, რომელთა მიერ ყოველივე კათოლიკე ეკლესიისა სარწმუნოებაჲ განცხადებულად გუჲსწავების. ღისმეტყულებისასა ვიტყვ ქადაგებასა და სწლსა განგებულებისა სიტყასა და სწათა მართალთა ეკლესიისა შჯულთა უცთომელობასა

სამობისა და ერთობისა შორისა ღრისმეტყუშლებისათჳს. გ რ ი გ ო ლ ი ღ რ ის-
მ ე ტ ყ უ შ ლ ი ს ა ქ რ ის ტ ე ს შ ო ბ ის ა თ ჳ ს თ ქ მ უ ლ ის ა გ ა ნ . — თ ა ვ ი ა . ღ მ ე რ თ ი ი ყ ო .
უკუშ მარადის და არს...“ 74r—197v.

შენიშვნა: შედგება 31 თავისაგან:

7. „წმიდისა კჳრილ ე ა ღ ქ ს ა ნ დ რ ი ე ლ ე ბ ის კ ო ბ ო ს ის ა დ თ ა რ გ მ ა-
ნ ე ბ ა ა შე მ დ გ ო მ ი თ ი — შე მ დ გ ო მ ა დ ა თ ო რ მ ე ტ თ ა თ ა ვ თ ა მ ა მ ა თ ა მ ა ბ რ ა ლ ო ბ ე ლ -
თ ა შ ი მ ა რ თ . — ყ ო ვ ე ლ ნ ი ე ვ მ ა რ თ ა ლ დ ა წ რ ფ ე ლ ა რ ი ა ნ წ ი ნ ა შ ე გ უ ლ ის ე მ ის - მ ყ ო -
ფ ე ლ თ ა ...“ 197v—206v.
8. „ე პ ის ტ ო ლ ე წ მ ი დ ის ა კ ჳ რ ი ლ ე მ თ ა ვ ა რ ე პ ის კ ო პ ო ს ის ა
ა ღ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ე ლ ის ა დ ს ა ნ ა ტ რ ე ლ ის ა ნ ე უ კ ე ს ს ო ნ ის მ ო რ თ ე ბ ის კ ო ბ ო -
ს ის ა დ ი ო კ ე ს ა რ ი ე ლ თ ა მ ა ს ჯ სა მ თ ა ვ რ ო ს ა შ ი ნ ა ის ა ვ რ ო ე ლ თ ა ს ა . — მი ვ ე მ თ ხ ე ნ ი თ
მ ო ს ა ვ ს ე ნ ე ბ ე ლ ს ა ღ ი რ ს ე ბ ის ა შ ე ნ ის ა მი ე რ წ ა რ მ ო ც ე მ უ ლ ს ა ...“ 206v—211v.
9. „მ ი ს ი ვ ე , ს ხ უ ა მ ო ს ა ვ ს ე ნ ე ბ ე ლ ი ნ ა ც ვ ა ლ ა დ მ ო წ რ ი ლ ი მ ის მი ე რ
კ ი თ ხ ვ ა თ ა მ ო მ ა რ თ ჩ უ ე ნ თ ა . — ს ა ჩ ი ნ ო ვ ი დ რ ე მ ე დ ა ც ხ ა დ თ თ ვ თ ა ვ ი თ თ ო ს ი თ ა რ ს
ქ ე შ მ ა რ ი ტ ე ბ ა მ ო ყ უ ა რ ე თ ა მ ის თ ა თ ჳ ს ...“ 211v—214r.
10. „მ ი ს ი ვ ე , ა ღ ჯ ნ ა ა , ე ს ე ი გ ი ა რ ს ს ი ტ ყ ს - გ ე ბ ა . — რ ა მ ე თ უ უ კ ო თ უ
ე რ თ ს ა ბ უ ნ ე ბ ა ს ა ს ი ტ ყ ს ა ს ა მ ე ტ ყ შ ლ თ ა დ ა ვ ი დ უ მ ე თ ...“ 214r—216r.
11. „მ ი ს ი ვ ე , გ ა ნ კ ა ც ე ბ ის ა თ ჳ ს მ ხ ო ლ ო დ შ ო ბ ი ლ ის ა . — ქ ე ს ს ა ხ ე ლ ს ა ა რ ა
რ ის ა ძ ა ლ ი ა ო ქ ს ...“ 216r—217r.
12. „მ ი ს ი ვ ე , თ უ რ ა ო დ ე ნ ს ა ხ ე დ ვ ი ტ ყ ვ თ შ ე ე რ თ ე ბ ა ს ა . — შ ე ე რ თ ე ბ ის ა
ს ი ტ ყ უ ა მ ო რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე დ ს რ უ ლ ი ქ მ ნ ე ბ ის ...“ 217r—219r.
13. „მ ი ს ი ვ ე , ვ ი თ ა რ მ ე დ უ ს ხ ე უ ლ ო მ ა ს ა ღ თ ე ვ ბ ის ა ს ხ ე უ ლ ი ქ მ ნ ე ს წ ო რ -
ც ნ ი მ ქ ო ნ ე ბ ე ლ ნ ი ს უ ლ ის ა გ ო ნ ი ე რ ის ა ნ ი დ ა ვ ი თ ა რ მ ე დ უ კ ო თ უ გ ა ნ ვ ყ ვ ე ნ თ ი გ ო ნ ი
უ რ თ ი ე რ თ ა ს - ყ ო ვ ე ლ ი თ უ რ თ , ვ ი თ ა მ ე დ ა მ ჯ ს ნ ე ლ ვ ე ქ მ ნ ე ბ ი თ ს ტ ო ყ ა ს ა ქ ს შ ო რ ის
გ უ ლ ის ე მ ის - ს ა ყ ო დ ე ლ ის ა გ ა ნ გ ე ბ უ ლ ე ბ ის ა ს ა . — ქ ე ბ ა ს ა შ ი ნ ა ქ ე ბ ა თ ა ს ა თ ვ თ მ ა ს
უ ფ ა ლ ს ა ჩ ო ს ა ი ო ჳ ქ ა ...“ 219r—v.
14. „მ ი ს ი ვ ე , ვ ი თ ა რ მ ე დ ი ე ს ჯ ქ რ ის ტ ე დ ს ა ხ ე ლ - ი დ ე ბ ის გ ა ნ კ ა ც ე ბ უ ლ ო
ს ი ტ ყ უ ა დ მ რ თ ის ა . — მ ხ ო ლ ო დ შ ო ბ ი ლ ის ა ს ი ტ ყ ს ა წ ო რ ც თ ა მ ი ე რ ის ა გ ა ნ გ ე -
ბ უ ლ ე ბ ის ა გ ა მ ო ძ ი ე ბ ა დ მ ნ ე ბ ე ბ ე ლ ნ ი ...“ 219v—221v.
15. „მ ი ს ი ვ ე , თ უ ვ ი თ ა რ ღ რ ის მ შ ო ბ ე ლ ა დ გ უ ლ ის ე მ ა - ი ყ ო ფ ე ბ ის წ ნ ი დ ა
ქ ა ლ წ უ ლ ი . — ი შ ე ა უ კ უ შ გ ა მ ო უ თ ქ მ ე ლ ა დ მ ა მ ის ა დ ა ღ მ რ თ ის ა გ ა ნ ს ი ტ ყ უ ა ...“
221v—224v.
16. „თ ე ო დ ო რ ე ყ ო ვ ლ ა დ ღ რ ის მ ო ყ უ ა რ ის ა მ ო ნ ა ზ ო ნ ის ა დ ა უ უ რ ო მ ა ს ა დ
ბ რ ძ ნ ის ა ფ ი ლ ო ს ო ფ ო ს ის ა , თ უ ვ ი თ ა რ ს ა თ ა ნ ა დ ო ა რ ს გ უ ლ ის ე მ ის - ყ ო ფ ა
ს ლ ო მ ა ს ა დ ა გ ა რ ე შ ის ა ფ ი ლ ო ს ო ფ ო ს ო ბ ის ა ს ტ ო ყ ა თ ა . — ს ა ქ ი რ ო ა რ ს ჩ ო ნ თ ო
რ ო მ ე ლ თ ა გ უ შ გ უ ლ ე ბ ის მ ო ვ ს ე ნ ე ბ ა მ ქ რ ის ტ ი ა ნ ო ბ ი თ ის ა ა ლ ს ა ა რ ე ბ ის ა თ ჳ ს ...“
224v—266r.
17. „თ ი თ ო ს ა ხ ე თ ა თ ა ვ თ ა , ე ს ე ი გ ი ა რ ს გ ა მ ო ძ ი ე ბ ი თ კ ი თ ხ უ ლ თ ა ა ღ ჯ ნ ა ა
ქ რ ის ტ ე ს მ ო რ თ ის ა კ ე თ ი ლ ა დ მ ს ა ხ უ რ ე ბ ის ა თ ჳ ს დ ა თ ა ნ ა დ მ ხ ი ლ ე ბ ა ე ც ა დ ა უ კ უ
რ ლ უ შ ე ა დ ღ თ ე ვ ბ ის ა მი მ ა რ თ დ ა კ ა ც ე ბ ის ა ქ ს ის ა უ თ ა ვ ო თ ა უ რ თ ი ე რ თ ა ს წ ი ნ ა -
ა ღ მ დ გ ო მ ის ა წ ვ ა ლ ე ბ ის ა დ ნ ე ს ტ ო რ ის ა გ ა ნ დ ა ს ე ვ ე რ ო ზ ის ა ბ ო რ ო ტ ა დ მ ს ა ხ უ რ -
თ ა მ ა ს , დ ა ს ი ტ ყ ს - გ ე ბ ა მ უ ა რ ის მ ყ ო ფ ე ლ თ ა მი მ ა რ თ წ მ ი დ ის ა კ რ ე ბ ის ა ხ ა ლ კ ი დ ო -
ნ ის ა თ ა მ ო ძ ლ უ რ ე ბ ის ა გ ა ნ ღ ი ე - მ ო ც ე მ უ ლ თ ა წ მ ი დ ა თ ა მ ა მ ა თ ა ჩ ო ნ თ ა მ ა ს . — კ ი თ -
ხ უ ა დ ა . რ ა ა ა რ ს გ უ ა მ ი ...“ 266r—322v.

შენიშვნა: სულ 17 კითხვა-მიგებაა.

18. „ეპისტოლე წმიდათაგანისა პაპა ლეონისი წმიდათაგანისა ფლაბიანეს მიმართ კონსტანტინუპოლელ ეპისკოპოსისა.— საყუარელსა ძმასა და თანამღვდელსა ფლაბიანეს ლეონ...“ 322r—331v.

19. „ეპისტოლენი თითოსახეთა ეპისკოპოსთანი, მიწერილნი პეტრეს მიმართ ეპისკოპოსისა ანტიოქელთასა მმურკნველად წოდებულისა, ვითარმედ არა ჯერ-არს ვნებისა შერთვაჲ სამწმიდაობისა თანა შემატებისა მრ ამისისა, ვითარმედ: რომელი ჯუარს ეცუ ჩნთს, რომელი ამან პეტრე, ვითარცა მწვალებელმან, შესძინა.—ანტეონოს ეპისკოპოსი არსენოისაჲ პეტრეს ეპისკოპოსისა ანტიოქიისასა...“ კ331v—349v.

20. „თავნი სომეხთა წვალებათანი ოცდაათნი.—პირველად უკუშ იტყვან...“ 349v—354v.

შენიშვნა; 1. ხელნაწერის ზოგიერთი ფურცელი სინესტისაგანა შეყვითლებული.

2. ხელნაწერის კიდევბზე მოთავსებულია განმარტებები.

3. ხელნაწერი წარმოადგენს არსენ იყალთოელის რედაქციის „დოგმატიკონის“ ნაწილს. იხ. S—1463, გვ. 103—226.

შინაწერები (ტექსტის ხელით, სინგურით): 1. „შეისწავე: ვითარმედ რომელი-იგი ჩნთა ქართულთა სახარებათა შინა გარნად წერილ არს ამას ადგილსა „არცა ძემან. გარნა მამამან,“ და ჩუენ აქა ყოველგან თვნიერი დაგვწერია ნაცვალად გარნასა. ბერძულად ესრეთ არს, ვითარმედ «იმი», რომელი-იგი გარნასაცა მოასწავებს და თვნიერსაცა და არათუსაცა, ვითარცა ცხად-ყოფენ აქა საწყულონი ესე სიტყუანი ესაიაჲსნი და დავითისნი. ხოლო ერთისა არა რომელისაგან გარუ-შეიცვის ქართულისა სიტყუსა, ვითარმცა ვრთი რაჲმე დაჰმართე და სხჷსა მიმართ არღა ჰქონდა კუალი განსავალი სიტყუსა“ 129r.

2. „შეისწავე: ვითარმედ მას საკითხავსა იტყუს ნოსელიისასა, მამისა გრის თარგმნილსა, რტ არტანუჯისა კრებამან გაკუსთა და ბერმან ეფთჷმე გრძელმან. ში მე, დარღუშვისა მისისა ქელ-ყოფაჲ არა უწყი, თუ რომლითა სზლითა იკადრა. რომელსა აქა წმიდაჲ იოანე დამასკელი განცხადებულად გრიგოლი ნოსელიისად აღიარებს მას ყოფად და ყოვლისა საყურისა უმაღლეს შეასმენს უგუნუტებასა განკუშთისა მისისა მკადრებელთასა...“ (სინგურით) 136v

3. „არსენისა მისრული მღვმეს იტყუს დავით ნეფე: მე მაშინდელი კაცი ვარ, ოდეს არსენი დაროჯიდი ჰამა, მარჯუშნასა გუშრდსა ზედა წვა, ნოსელსა იკითხვი-და და დოღმატიკონსა აწამებდა და ცკლისა სოფია წმიდასა იგივე მარტოჲ იქმოდო. ნუ ვინ დაადებთ, არამედ დაწერეთ“ (სინგურით) 191v.

4. „ლექსი კახური თჷს ეყვის კადლოჲ, იკრეჷ წინათა, იღრეჷნ შუათა, იკრეჷ უკუშანათა“ 335v.

ანტონ პირველი, ღვთისმეტყველება, ტომი I. XVIII—XIX

185 ფ.; 28,5 × 19,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიტრული ხის ყდა; მხედრული (კალიგრაფიული), სათაურები მთავრულით; [XVIII—X]X ს], ჳვირნიშანი აქუსა დაუწერელია: 12v, 59v, 122v, 159v, 184v—185v.

[ანტონ I], „დოღმატიკა ღვთისმეტყველებისა. ნაწილი პირველი. თჳს ერთობითისა ღვთისმეტყველებისა, თავი ა, ვითარმედ არს ღმერთი.—§ 1. ვინაჲთვან კადნიერებაჲ განგრძელებული სულსა შინა უგლი-
მოზა არს...“ 13r—159r.

შენიშვნა: 1. პირველი ტომი შედგება სამი ნაწილისაგან:

ა) „თჳს ერთობითისა ღვთისმეტყველებისა,“ 20 თავი. 13r—59r.

ბ) „სამწმიდობისათჳს ღვთისმეტყველებისა,“ 23 თავი. 60r—122r.

გ) ზედდადგინებანი საქმეთა ღვთისათა ღვთისმეტყველებისა. 12 თავი. 123r—
—159r.

2. დართული აქვს: ა) „ზედადგინებანი დოღმატიკა ღვთისმეტყველებისანი წინასიტყუაობა ღვთისმეტყველებისა ამის და ნაწილთა მისთა, ხოლო პირ-
ველად თუ რამესა გულისკმა-ვკყოფთ ლექსისა ამის მიერ ღვთისმეტყველება.“
1r—12r.

ბ) „პინაქს-სიტყუაობა თავთა პირველისა ტომისა, ე. ი. დოღმატიკა ღვთისმეტ-
ყველებისა სამთავე ნაწილთა“, 160r—184r.

3. დღემდე ცნობილი იყო ერთადერთი ცალი ამ ღვთისმეტყველებისა (ტომი I—
S—3657; ტომი II, S—3658; ტომი III, S—3659; ტომი IV, S—3660, იხ. კ. კეკელიძე,
ძველი ქართული ლიტერატურა, ტ. I², 1941 წ. გვ. 345 შენ. 1).

შინაწერი: (ფანჭოთ) „ბიძა ჩემს გრიგოლს აქუს ჩემი: 1) მეცხრე ტომი პლუტარ-
ხი, 2) მარტირია, 3) ილიადა, 4) პატარა პლუტარხი, 5) 4-ვე ტომი ღვთისმეტყვე-
ლება, 6) ნინოს ცხოვრება, 7) ითიკა, 8) გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრება—ანტონს
9) ქართლის ცხოვრება—ნიკოს, 10) მითოლოგია—ნიკოს“ (ქვემო ყდის შიდა მხარე).

(396)

403

თეიმურაზ I, თხზულებათა კრებული. XVIII

133 ფ.; 31,5 × 21: ქალღიმი; ყვითელი ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა,
ზემო ყდა გატეხილია: ნაკლები, ზოგიერთი ფურცელი ამოცვენილია და ჭიისაგა-
ნაა შექმნილი: მხედრული, სათაურები და სურათის დასაწყისები სინჯურით; გარე-
ტოვებულია სურათებისათვის ადგილები. [XVIII ს.], ჭვირნიშანი აქვს; გადამწერი:
[ონანა ქობულაშვილი]; დაუწერელია: 9r-v, 14v, 16r, 18r, 20r, 22v, 24v, 29v,
34v, 38r, 41v, 43r, 47r, 50r, 52r, 54r, 57r—58r, 61r, 64r, 67v, 69v, 72r, 76v,
78v, 82v, 83v, 84r, 85v, 86v, 87v, 90r, 94v, 96v, 98r, 103r-v, 111r, 115r, 118v,
132r.

1. [წამება ქეთევან დედოფლისა].—

„...დაარბივეს, ამოსწყვიტეს, შექნეს ვითა განაქარი,
შირაზ-შირვან-ხვარასნელი შიგ ჩაუშვა მუნ ლაშქარი...“ 1r—8r

შენიშვნა: თეიმურაზ I-ის თხზულებათა 1934 წლის გამოცემასთან შედარე-
ბით ხელნაწერს აკლია შემდეგი სტროფები: 1—10; 51—60; 69—70.

2. „კარი პირველი. ამა ამბისა დასაწყისი, მიჯნურთ ამბავი. სპარსთა
ენათაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის პატრონის თაიმურაზისაგან
იოსებისა და ზილიხანისა, ლექსადვე მისგან თქმული, სუფევითამც
ყოს უფალმან, ამინ.“

არსებით ვიტყვი ცნობილად, სამებით ერთ უფლებულად...“ 10r—56v,

შენიშვნა: 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აკლია შემდეგი სტროფები: 69; 125; 134—137; 165—174.

3. „ჰარი პირველი ღეილ-მაჯნუნისა ამბავი, სპარსთა ენათაგან ქართულად ნათარგმანები ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის პატრონის თაიმურაზისაგან და ლექსადაც მისგანვე თქმული. სუფევითამც ყოს უფალმან უკუნისამდე, ამინ.“

ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემლობით...“ 59r—102v.

შენიშვნა: 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აკლია ბოლო სტროფი (270).

4. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილ გაწყობილი, მსმენელთათვის საამოვნო, ვარდ-ბულბულისა გაბჭობა ღვთივ გვირგვინოსანის ველმწიფის პატრონის თაიმურაზისაგან ნათქვამი. სუფევითამც ყოს უფალმან საუ[კ]უნითგან უკუნისამდე, ამინ.“

„ჰე, არსისა შემოქმედო! შენგან არი ყოვლიფერი...“ 104r—114v.

5. „შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა. ერთმანერთის თავის ქებით, ჯობნით ბაასი და ცილება, ლექსად თქმული ველმწიფის მეფის თაიმურაზისაგან. სუფევითამც ყოს უფალმან ხსენება და [კ]ურთხევა მისი, ამინ.“

ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალნი კრებული...“ 116r—127v.

შენიშვნა: 1924 წ. გამოცემასთან შედარებით აკლია მე-50-ე სტროფი.

6. [შამი-ფარვანიანი]. — „შელაპარაკება და ბაასი, მათ-მათი შესაფერი მიჯნურობა და ფარვანასაგან თავის დაწვის გაწირვა, ნათქვამი და გალექსული ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის თაიმურაზისაგან. სუფევითამც ყოს ღმერთმან ხსენება და კურთხევა მისი!“

ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იღუმალთ დაუფარაო...“ 128r—133v.

შენიშვნა: 1. 1934 წ. გამოცემასთან შედარებით აკლია სტროფები: 21; 51—68.

2. ეს ხელნაწერი, როგორც ყველაზე კარგი, საფუძვლად დაედო, ამ ტიპის სხვა ხელნაწერებთან ერთად, თეიმურაზ I თხზულებათა სრულ კრებულს, რომელიც დაიბეჭდა 1934 წ. აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, იხ. გვ. 010—011.

პროფ. აღ. ბარამიძის ვარაუდით „ეს ხელნაწერი ცნობილ მდივან-მწიგნობარს ონანა ქობულაშვილს გადაუნუსხავს“, იხ. გვ. 011.

3. ხელნაწერი აწერილი აქვს ექვთ. თაყაიშვილს, იხ. „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 274.

4. ხელნაწერში დატოვებულია თავისუფალი ადგილები სურათებისათვის, წარწერებით კიდევებზე, მაგ. „ამ თავს ფურცელზედ უნდა დიხატოს იაკობ მამადშთავარი, ძენი მისნი თორმეტნი და იოსებ შეენიერი“ (სინგურით.) 8v. იხ. აგრეთვე გვერდები: 14r; 18r; 20r; 22r; 24r; 26v; 29r; 34r; 36v; 38r; 41r; 43v; 47v; 50v; 52v; 54v; 58v; 61v; 64v; 67r; 69v; 72v; 76r; 78r; 82r; 90v; 94r; 96r; 98v; 100r; 111v; 115v; 118r.

5. ხელნაწერის ზოგიერთ გვერდზე გაკეთებულია გერმანული მინაწერები: იხ. 14r; 22r; 24r; 26r; 36r; 43v; 56v.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნში არის 133 ფურცელი. მ. ჯ.“ [მოსე ჯანაშვილი] 5r.
2. (გადამწერის ხელით, სინგურით). „ეს ბოლოს ლექსი ამ წიგნისა არ არის. ნუსხაში ეწერა და შეცდომით დავსწერეთ.“ 8r.

(397)

404

თეოფილაქტე ბულღარელი, მარკოზის სახარების თარგმანება. XVIII

82.: 32 × 22; ქალაღი; ბოლო ფურცლები სინესტისაგან შეყვირლებულია; ტყავ-გადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. ყდა და ყდის საცავი ფურცელი კიისაგან დახრულია; მხედრული, სათაური და სახედაო ასოები სინგურით; [XVIII], კვირინი-შანი აქვს; დაუწერელია 163—164 გვ.

[თეოფილაქტე ბულღარელი, მარკოზის სახარების თარგმანება].—„იოანე მან ფილოსოფოს მან კიმქმემელ მან ელადელთა ჳმისაგან სპანთ მოსახელედ ჳმად გარდამოილო თარგმანება წმიდისა ევანგელისა. სახარება მარკოზისი. თავი ა.—დასაბამი სახარებისა იესუ ქრისტესი ძისა ლქ. ვითარცა წერილ არს წინასწარმეტყუელთა შინა: აჰა, მე წარვაელენ ანგელოზსა ჩა წინაშე პირსა შენსა, რომელმან განმზადოს გზა შენი წინაშე შენსა. ჳმად მლაღადებელისა უდაბნოს შინა-განჰმზადეთ გზა უფლისაჲ, წრფელ-ყვენით ალაგნი მისნი.“

თარგმანი: იოანეს უკანასკნელსა წინასწარმეტყუელთასა, დასაბამი სახარებისა, ძისა ლქ იტყუს ყოფად...“ 1—162.

(398)

405

ოთხთავი. X

139 ფ.; 28,5 × 21; ეტრატი, დაშლილი, კიდევები დაზიანებული, ალაგ-ალაგ დალაქავებული; წითელი ფერის ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. ყუა მოცილებული; ნაკლული; ლამაზი ასომთავრულით ორ-სვეტად, ბრწყინვალედ მოზატული სახედაო ასოებით, ტექსტი ზოგან გადასულია; თავსამკაული: 45r, 116r; გადამწერი: გაბრიელი (45v).

[ოთხთავი].—„...მისდევდა მას ერი მრავალი გალილეათ. და ათქალაქით და იმრუსალემით და წიაღ იორდანისაჲ და განკურნნა იგინი...“ (მათ. 4,25) 1r—139v.

წყდება: „...სოფელი იგი ჳეშმარატებისაჲ, რომელი სოფელსა ვერ ჳელეწიფების მოღებად, რამეთუ არა ჰხედავს მას, არცა იცის იგი. ხოლო თქუენ იცით იგი, რამეთუ თქუენ თანა არს და თქუენ თანა იყოს. არა დაგიტვენ თქუენ ობლად, ჳოვიდე თქუენდა...“ (ი. 14, 18).

შენიშვნა: მუხლების შესატყვისები გატანილია ხელნაწერის ჳვემო კიდევებზე.

2. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილე „საქართველოს სახელმწიფო მუხეუმის ძველ ხელნაწერთა საცავების გზამკვლევი“, თბილისი, 1952, გვ. 71.

ანდერკები: 1. „ქრისტე, შეიწყალე გიორგი, ან.“ 45v.

2. „წმიდაო მახარებელო მარკოზ. მეოხ მეყავ წინაშე ქრისტესა; ლოცვა ყავთ, მონანო ქრისტესნო, გაბრიელი ისთკს“ 45v.

მინაწერები: 1. „ქ. ღერთო(!), ნუ წამწყმედ ცოდვილს ამას იოვანე კიკინა-
ძეს. ცოდვილი მონა უღირსი ყულასა ჟამს, აწ და მარადის და უკუნისამდე
ამინ. ვინც შენდობა ბრძანოთ, თქვენცა შეგინდოთ ღმერთმან მან“ 1v.

2. „ქ. ღმერთო, მალე დაასწავლე გიგის“ 3r.

(399)

406

როსტომიანი. XVIII

465 ფ.; 25 × 18,5; ქაღალდი (სხვადასხვა); ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს
დაზიანებული ყდა; ნაკლული, დაზიანებული, ზოგიერთი ფურცელი კიისაგანაა შეკმუ-
ლი, ძველად რესტავირებული დავით დადიანის მიერ; კალიგრაფიული მხედრუ-
ლი, სათაურები და სტროფის დასაწყისები სინგურით; [XVIII საუკ., კვირინიშანი
აქეს; დაუწერელია: 2r-v, 3v, 4r-v, 5r.

[როსტომიანი].—„კარი პირველი. დასაწყისი როსტომთა. თავი ეს
არის პირველი მანუ ჩარ გელმწიფისა და საამ ფალავანისა. ძლიერო მეუ-
ფეო, ნუ მიმედი პატიჟთა ამოიდ და შრომასა ზღაპარსა ამას ზედა და
მშვიდობით ავმარე.

ჟი, შემოკმედო, ნუ წარწყმედ, საემილთა დამცნელია...“ 6r—463v;

წყდებდა: „...ორი იაგუნდის თასი და ნარინჯი ოქროსანი,

სხუა მრავალი საქონელი, არა ითქმის ანგარიში,

ესე პილოტანმან როსტომ ბაამანს მისცა მისანი,

და ოთხს ფარსაგამდის თან გაჰყუა შეენება ფალავანისანი...“

შენიშვნა: 1. 1r-ზე მოთავსებულია წარწერა: „როსტომიანი (შაჰ-ნამე) გამოცემა
ქართულის ისტორიის და ლიტერატურის მოყვარეთა წრისა. № 88/90r“.

2. 316r-ზე, ბოლო სტროფის სტრიქონების ბოლო სიტყვები აღდგენილია ფან-
ქრით. იქვე კიდევ იმავე ხელით წერია: ა. ხ ა ხ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი.

3. 3r-ზე მოთავსებულია კრიპტოგრამები. 3 სტრიქონი, ფანქრით დაწერილი,
უნდა ეკუთვნოდეს დავით დადიანს. 4 სტრიქონი, შავი მელნით დაწერილი,
ეკუთვნის იაკობ ზუბალოვს.

ამ გვერდზე დაკრულია პატარა ზომის ქაღალდი, რომელზედაც მოთავსებუ-
ლია აკ. შანიძის მიერ ამ კრიპტოგრამების ამოხსნილი ტექსტი. კრიპტოგრა-
მების ამოხსნის თარიღია 1932 წ. 2 მაისი.

4. ხელნაწერისათვის რესტავრაცია გაუკეთებია და ზოგიერთი ნაკლული ადგი-
ლი შეუესია დავით დადიანს, იხ. მინაწ. 2.

რესტავრაციის დროს ჩამატებული ფურცლებია: 1—5, 185—186, 188, 373, 374,
405, 406, 410, 454, 455, 464, 465.

5. ეს ხელნაწერი გამოყენებულია „შაჰ-ნამე-ს“ 1916 წ. გამოცემისათვის. დაწერი-
ლებით ამის შესახებ იხილეთ „შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები“,
ტ. 1. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინი
აბულაძემ, თბილისი 1916 წ., გვ. XII—XVIII.

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. Описание ру-
кописей, ტ. 1. 1902—1904 წ., გვ. 358.

მინაწერები: 1. „Дозволено цензурою 7/VI 90г... г. Тифлис“ (ცენზორის-
გვარი არ იკითხება) 1v.

2. „ეს როსტომიანი დიდის ძებნით ვაპოე დაფუძლი ფურცლებად და
რაოდნადაც შესაძლო იყო, შევაწყობინე და შევაკრევივინე მაგასა. დედანის უპაო“

ბისა ძლით მეტად ვერ გავამრთველეთ. ბოლოც დაკლებული აქვს საშვალ ქალაქის ჩაწების გარდას. 1838-ს წელსა, ნოემბრის 29-ს, ტფილისი“ (და ვ ი თ. და დ ი ა ნ ი ხელროვა).

„ში მკითხველნო, ამ წიგნს ნუ დასცინებთ, თუცა ვინ გულისხმებდა წაიკითხოთ ჰპოთმცა ამას შინა ძველი ხნეობა და ზოგადი ჩვეულება ძველთა ქართველთა და გმირულნი ნოთხრობანი, რომლითაცა ძველნი ქართველნი შთამომავლობათა ანდა. ზად დაედებდნენ და ამით მათ შორის სიმხნესა და ახოვანსა სულსა განაღვიძებდნენ და სასიბრძნოცა მრავალი იპოება,“ (და ვ ი თ. და დ ი ა ნ ი ს ხელროვა). „(დავით დადიანის მინაწერია. თ. უ ო რ დ ა ნ ი ა).“ 5v.

3. „ბ ა შ ი ძ ი ს ქ ა ლ ი ს ქ ე თ ე ვ ა ნ ი ს ვ ა რ. ე ს რ ო ს ტ ო მ ი ა ნ ი ღ მ ე რ თ მ ა მ ო ა ხ მ ა რ ო ს. ე ს და ს წ ე რ ა მ ი ს მ ა...“ 142v.

მინაწერები: იხ. აგრეთვე; 266v, 267r, 315v, 316r.

400)

407

სამოციქულო: X.

265 ფ.; 25,2 × 21, 3; ეტრატე; ყვითელი ფერის ტყავგადაკრული ტვიფრულ ხის ყდა (შემოცლილი); ნაკლული; მრგვლოვანი, ორ-სვეტად. სათაურები სინგურით; მინიატურა: პავლე მოციქულის გამოხატულება მთელი ტანით (31v); [X ს.]; დაუწერელია: 185v.

[ს ა მ ო ც ი ქ უ ლ ო] 1. [ე ვ თ ა ლ ე ს ს ტ ი ქ ო მ ე ტ რ ი ა]—„... ჰგონებდა ვნების დიდად მოძღურებისაჲ იგი მათისა მართ უკუნ-ქცევაჲ ყოველსავე გულს მოდგინებასა და სწრაფასა ეკლესიასათა ზედა სამწყსოთა აჩუენებდ, რათამცა იგინი ანუ ქენმართებისა მისგან მოძღურები განაშენნა, ანუ საშუელი რეცა სიმართლით ქრისტეს მიმართ სარწმუნოებისათჳს აქმნია მათ...“ 1r—30v.

2. [პ ა ვ ლ ე მ ო ც ი ქ უ ლ ი ს ე პ ი ს ტ ო ლ ე ნ ი]. „პავლე მოციქულისა, წიგნი ჰრომელთა მიმართ...“ 32r—185r.

შენიშვნა: პავლე მოციქულის ეპისტოლეებში შედის: 1. წიგნი ჰრომელთა მიმართ 32r—61v; 2. წიგნი კორინთელთა მიმართ ა. 61v—88r. 3. წიგნი კორინთელთა მიმართ ბ. 88r—106r. 4. წიგნი გალატელთა მიმართ, 106r—115r; 5. წიგნი ეფესელთა მიმართ, 115v—119v (ბოლო ნაკლულია); 6. [წიგნი ფილიპელთა მიმართ] 120r—123v (თავ-ნაკლულია); 7. წიგნი კოლასელთა მიმართ, 124r—137r; 8. წიგნი თესლონიკელთა მიმართ ა, 131r—137v; 9. წიგნი თესლონიკელთა მიმართ ბ, 137v—141r; 10. წიგნი ჰებრაელთა მიმართ 141v—166r; 11. წიგნი ტიმოთშსა მიმართ, ა. 166r—175v. 12. წიგნი ტიმოთშსა მიმართ ბ, 175v—180v; 13. წიგნი, ტიტუსა მიმართ, 181r—185r; 14. წიგნი ფილემონისა მიმართ, 185r.

3. ს ა ქ მ ც წ მ ი დ ა თ ა მ ო ც ი ქ უ ლ თ ა ჲ. საკითხავი პირველი. პირველად ესე სიტყუაჲ ვყავ ყოველისა მისთჳს, ჰ ღ მ რ თ ი ს მ ო ყ უ რ ე, რ ო მ ე ლ თ ა ი წ ყ ო ი, ჳ ყ ო ფ ა დ...“ 186r—256r.

4. [კ ა თ ო ლ ი კ ე ე პ ი ს ტ ო ლ ე ნ ი.]—„იაკობისი კათოლიკე...“ 256v — 265v.

შენიშვნა: 1. „კათოლიკე ეპისტოლენ-ში“ შედის: 1. იაკობისი კათოლიკე. 25v. —257v (ბოლონაკლულია). 2. [წიგნი პეტრუსი ა.] (თავ-ნაკლულია). 258r—262v. 3. წიგნი პეტრუსი ბ (ბოლონაკლულია) 263r—265v.

2. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ილ. ა ბ უ ლ ა ძ ე ხ წიგნში: „საქმე მოციქულთა“ 1949 წ. გვ. 016; იხილე აგრეთვე „კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X—XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ქ. ლორთქიფანიძემ, 1956 წ. გვ. 107, 108, 109 და „საქართველოს საბელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა საცავების გზამკვლევი“. თბილისი, 1952; გვ. 32, 33, 71.

მინაწერები: 1. (გადამწერის ხელით, სინგურით): „ქრისტე, შეიწყალე გლახაკისულითა...“ 61r.

2. (გადამწერის ხელით): „იჯ ქმ, აღუტაცენ ყოველნი ბრალნი მონასა შენსა ბაისილს ბერს“ („ბაისილს ბერს“ გვიან არის შავი ფერის მელნით მიწერილი) 256r.

3. (ასომთავრული, გვიანდელი). „მდინარეო სიბრძნისაო, უფსკრულო სწავლათაო, ქნარო ამისა ძალისაო, ნესტო ჳმა-ტკბილად მემოზარეო, პავლე, მწე მეყავ ბატონი შვილს ვახტანგს, ამინ. ქრონიკონს ტპჲ, დასაბანიდგან შვიდი ასასა“ 31r.

4. (ასომთავრული, გვიანდელი) „წო ღს მო, შრე მზბრ იწე, აწ“ 57r.

5. „ღმერთო, შეიწყალე მათე ბერი შავიანიძე, ამინ (161)r.

6. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე ელია კიჭინაძე. ვინაც შენდობა უბრძანოთ, თქვენც შეგინდოს ღმერთმან, ამინ“ 184v.

მინაწერები იხ. აგრეთვე: 32r, 37r, 59v, 137r, 142r.

(401)

408

თეოდორე ემინი, გზა ცხოვნებისადმი. 1846

80 ფ.; (160 გვ.); 28×21; ქალღი; ტყავადაკრული მუყაოს შავი ფერის ყდა; ყდის ყუა და კუთხეები ყავისფერი ტყვისა; მხედრული, დაწერილია მთარგმნელის გიორგი ავალიშვილის ხელით, ორ სვეტად. სათაურები და ზოგიერთი ადგილები ტექსტში წითელი მელნით; 1846 წ. (გვ. 1); დაუწერელია: 156—160.

[თეოდორე ემინი, გზა ცხოვნებისადმი]. „განსჯა ა. თუ რაბამ აუცილებელ არს სინანული ცოდვილისა კაცისა.—მოიმიეტსინენ(!) მკსოფლიოთა ფუფუნებთა შინა დანტქმულო სულო ჩემო...“ გვ. 20—155.

შენიშვნა: 1. ტექსტი შეიცავს 8 განსჯას.

2. დართული აქვს: ა) სარჩევი—„გათავება“ გვ. 2!

ბ) „წინასიტყუობა“ გვ. 3—15. გ) „მოკლე აღწერა წიგნისა ამის ავტორის ცხოვრებისა“ გვ. 16—19.

3. თავფურცელზე აწერია: „გზა ცხოვნებისადმი ანუ კეთილ-მკსანურებითნი განჩჳანი სინანულისათს და დაუცხრომელად განმზადებისათს თავისა თვისისა სიყუდილად, ქმნილი თეოდორე ემინის მიერ, გარდმოღებული თავადისა გიორგი ავალიშვილისა განმოსკოვს ჩემვ წელსა“, გვ. 1.

4. ყუაზე აწერია: „Путь ко спасению“.

6. ხელნაწერის ქვემო კიდეებზე მთარგმნელის განმარტებებია მოთავსებული. მაგ.: მინისტრი, თანაგანმზრახენი ანუ მრჩეველნი“ (გვ. 23). „რომან—სატრფიანლონი წერილნი ანუ წიგნი, სიყუარულისა ცხადმყოფელნი“ (43).

ანდერძი. (მთარგმნელისა): „ყოველნი მართლმადიდებელნი ქრისტიანენო! გარდ-
მომღებო როსიის ენით ქართვეულსა ზედა სასულიეროსა წიგნისა ამისასა, თუ მახო-
ლოდ სულიათს ფრიად სასარგებლოდსა, არამედ წორცისათსცა, დროსა ათორმეტ
წელობითისა ჩემისა სწეულებისასა, რომელიცა ვიყავ თუთ ქვისს(!), ყოველთა სწეუ-
ლებათაგან პერობელი, და მასთანაცა სიძულეთა წვლთათა-დამჭვცოვნებულ, თუალ-
თა ზედვსა მოკლებულ და უფროს ყოვლისა ცოდვათა მიერ დამძიმებულ; უმდაბ-
ლესად ვითხვ წარმკითხველთა მიერ გარდაწერასა ამისა განჩვეულთა ასოებითა
ადვილ საკითხველად მსურველთათს. ვინაჲდგან ზემოწვნიებულთა მიხეზთა გამო,
ვერ ძალ-ვიდევ მე უმჯობეს ამისა დაწერაჲ. ხოლო თხოვასა ამას თანა გაახლებ
ვედრებასა ჩემსა, კეთილგონიერნი მკითხველნი. რათა განმართოთ შეცდომანი
მას შინა ბოვნილნი დედანისა (ანუ ასლისა გამო), რომელთაცა მოუტევეთ ვმეც-
რებასა ჩემსა, და მოიჭსენებთცა წმიდათა ლოცვათა შინა თქუშნთა ავტორსა ამის-
სა და თანადვე გარდმომღებისაცა მშვრომელსა, რომელთა საჯელნი არიან დაწერილ
პირველსა გვერდსა ზედა.“ გვ. 155.

(402)

409

ბიბლიის წიგნები, XIX

81 ფ.; (162 გვ.); 25 × 21; ქალაღი; ფერადი (მწვანე ყვითლით) „მუყაოს ყდა.
ყუა და ყდის კუთხეები ყავისფერი ტყავისა. მხედრული, ორ სვეტად. სათაურები
და საზედაო ასოები სინგურიით; [XIX საუკ.] აქვს კვირნიშანი: 1831 (გვ. 9); დაუწე-
რელია: 7—14; 26—30; 51—58; 92—98; 147—150; 159—162.

[ბიბლიის წიგნები]—1. „წიგნი ქება ქებათა მეფის[სა] სო-
ლომონის[სა]. თავი ა.—ამბორს მიყუშს მე ამბორის ყოფისაგან პირისა თვისი-
სათა...“ გვ. 1—6.

2. „წიგნი ეკლესიას[სა]ტე, ესე იგი არს საეკლესიო მეფისა სო-
ლომონისა.—თავი ა. სიტყუანი ეკლესიასტესნი, ძისა დავითისა, მეფისა
ისრაელისა იერუსალიმს შინა...“ გვ. 15—25.

3. „წიგნი სიბრძნისა სოლომონისა.—შეიყვარეთ სიმართლე
მსაჯულთა ქყანისათა...“ გვ. 31—50.

4. „დასაწყისი იგავთა სოლომონისთა.—იგავნი სოლომო-
ნისნი, ძისა დავითისა, რომელი მეფობდა ისრაელსა ზედა...“ გვ.
59—91.

5. „წიგნი სიბრძნისა ისო ძისა ზირაქისა. ა.—ყოველი სიბრ-
ძნე უფლისაგან და მისთანა არს საუკუნითგან...“ გვ. 99—146.

6. „გოდებანი იერემია წინასწარმეტყველისა. ა.—და
იქმნა შემდგომად წარტყუშნისა იერუსალიმისა და ისრაელისა მოხორბი-
სა...“ გვ. 151—159.

(403)

410

კვინტოს კურციუსი, ალექსანდრე მაკედონელის ისტორია, (ტ. I). XVIII

199 ფ.; (398 გვ.); 28,3 × 17,9; ქალაღი, ბოლო ფურცლები კიისაგანაა შეჭმე-
ლი; უყდო (ყუა აქვს მარტო შერჩენილი); მხედრული, სათაურები და დასაწყისები
სინგურიით. დაწერილია ჳიმიური მეღნიით; [XVIII ს.]. კვირნიშანი: 1783 წ.
(გვ. 119); მთარგმნელი: ანტონ პირველი (გვ. 3); დაუწერელია: გვ. 4, 20—22, 389.

„იოანეს მიერ ჭრეინსლეიმისა ზედა-დართუა. კვიტოს კურციუსისა საქმეთათჳს ალექსანდრე დიდისა მეფისა მაკედონელისა.. წიგნი პირველი. თავი I.—ცხოვრებასა და საქმესა ალექსანდრესსა, სპარსეთისა სამეფოასა საბერძნეთისად დამამორჩილებელისასა, მრავალნი ბერძენნი აღჰსწერდენ..“ გვ. 23—397.

შენიშვნა: 1. პირველი ტომი შეიცავს 5 წიგნს.

2. „ალექსანდრე მაკედონელის ისტორიას“ წინ უძღვის: ა) „ნათელთა სიტყუათა ალექსანდრე დიდისა რეინექციით“ გვ. 5—10; ბ) „წელთა აღწერაჲ შემოკლებითი კურციოსისა“, გვ. 11—19.

3. ხელნაწერს წინ უძღვის მთარგმნელის ანტონ პირველის „წინასიტყუაობა. ირაკლის ყოვლად ბრწყინებულესა მეფესა ქართლშოთა და კახთასა, მისს მეფობის სიმაღლესა!

იძულებული აწმყოფასგან მდგომრებისა, რომელი ორთა გარემოზომთა რაჲმეთა დამაკუტშებებს მე, რომელ უსწრობს ჩემდა საბავთოსა და საგოდებელსა საქმესა მიზეზი უბედნიერებისა კეთილდღეობისა და მიზეზსა ამას დააყენებს ჩემდა ვერ სრულეებით მისათუალტულად განმლახტრელი იგი საქმე საბავთოჲ, შენ თანა დამაობლებელი ჩემი, რომლითა ბუნებითსაებრ ჰსჯულისა ორღანონი ვორცთანი ცრემლთა მიწვებენ, და ცრემლი განუყოფელი ორთაგან განყოფილთა მოჰსდიან მიზეზთაგან მით, რომელ საგოდებელისაგან აფსინდისა და უბედნიერებისაგან კეთილდღეობისა ზავდების.

რამე ვასტუჲა ღირსი აწინდელისა გარემოებისა უბატვივსნესო წევრო შენისა და ჩემისა თანშობილებითისა ერთობისაო. მომიცავს მაწინებელსა მშუდისა კჳამლი საზაროასა მწუხარებისა, რომელ მიმეფარების შარავანდედი ყოვლად ბრწყინებულე მისისა მის მეფობის სიმაღლისა, შენისა და ჩემისა საზოგადოასა მამისა. განებრწყინდები შენითა წინათჳ სულისა მიერ წმიდისა განგებითთა საყდრის მიღებითა. ვასტირ, რომელ რადლა თჳალნი ვინაჲთგან დავით მესამისა დიადიმითა გვრგვნოსან კმნილსა არა გტურეტენ შენ. ვახრობ, ვინაჲთგან უბედობაჲ ჩემი განგეშორა მით რომელ. რაჲცალა გავნო მიდმოკეცვამან, და დაუდგრომელობამან კეთილდღეობისამან ჩჳისა შენ თანა ყოფისა ძლობით, ჩემისა მის უბედობისა შენდა დახლებასა ვაბრალებ.

მოგილოცავ ახალსა წინაპართა პაპათა ჩჳენითა აღრით განჭრილისა საყდრისა შეერთებულად მიღებასა, შენ გონიერსა მწნესა მეფესა, ვითა კვროსს და მემკვდრესა, ვითა ქსერქსისს.

იყავნ სახელი უფლისა შენ ზედა, ვითა მამასა შენსა ზედა დავითს. იყავნ მახული აღმოწუდილი შენგან ქარქაშით შენით მტერთა ზედა, ვითა მახული გმდეონისი მადიამთა ზედა. შეიმუსრენქმსგავსად კეცის ჭურთა ჳელთაგან გედეონისთა ჟამსა ბრძოლისასა შემუსრულთა, შენ მიერ მტერნი შენნი. აღენთენ ლამპარი ძლევისა შენისა დაუშრეტელად.

მე უკუტჳ სიმაღლისადმი შენისა ვასაჯე მითომად დროსა ამას მოლოცულად წიგნი კურციუსისი, რომელ[თ]ა საქმენი ალექსანდრე დიდისანი, შრომითა ჩემითა ქართულსა ჳმასა ზედა გარდამოღებულნი, მით რჳლ შეგავს ახალთა მპყრობელთა. ჳაბუკისა მის ჳელმწიფისა დაწყებასა შინა მფლობელობისასა წინადადებად: დიდსულთაჲ მისი, სიმწნეჲ. ყრმისმოყუარებაჲ, წყალობაჲ, არა განუხჯმლად ჰსჯაჲ, განჰსჯაასა შინა ყოველსავე კეთილსუნდისი, სიყუარული მვედართა; წყალობაჲ ძლეულთა ზედა, და სხუათა ყოველთა მისთა გარემიქეცვაჲ. და კუბლად, თუ რაჲთამე შოიგებს მეფე გულეზსა ერთა თჳსთასა და რაჲთამე წინაღმდეგოსა ამისსა.

განაღა უცუალებელსა ერთგულებასა შენსა ზედა ვჳგიე და სიყუარულსა მონად და ძმა შენი ანტონი, არხიეპისკოპოსი ვლადიმირისა და ნეროპოლისა წელსა 1762, ჳებერტარს 16 დღესა.“ 1—3.

4. ხელნაწერის კიდევბზე მითავსებულია ანტონ კათალიკოსის შენიშვნები (იხ. გვ. გვ. 30, 80, 82, 86, 139, 217, 281, 345, 357, 364, 365, 370, 373, 375, 379, 383).

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში „Описание рукописей, т. II, гв. 815.

(404)

413

კრებულო. XI

186 ფ.; (372 გვ.); 26 × 17,5; ეტრათი, ზოგიერთი ფურცელ (დაზიანებულია ტყავგადაკრული ხის ყდა (დაზიანებული); თავ-ბოლო ნაჯღული; 1r-ზე ტექსტი გადასულია; არ იკითხება, ზოგან ფურცლები ამოცვენილია, მაგ.: 6,69; ნუსხური. სათაურები დასახედაო ასოები სინგურით; [XI საუკ.] გადამწერი: ილარიონ (144v) მთარგმნელი: [ექვთიმე მთაწმიდელი].

1. [გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი, ქრისტეს შობისათვის]. „... და სხუანი იგი მიზღვონი მისნი ...გომილნი იგი მომპონებელნი ბორტისანი სივლტოლითა კეთილისათა...“ 1v—11v.

2. „თარგმანებად ძნიად გულისკმის-საყოფელთა სიტყუათაჲ ქრისტეს შობისა საკითხავისათა, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა მატქსიმე აღმსარებელისაჲ. — ქრისტე იშვების, აღიდებდით. თარგმანი: არა თქუა, თუ იშვა, არამედ იშვებისო...“ 11v—45v.

3. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ კოსტანტინეპოვლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, ნათლისღებისათვის უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა დღესა განცხადებისასა, კსნ, ამინ.—კუალად იესუ, მაცხოვარი ჩემი, და კუალად საიდუმლოჲ, საიდუმლოჲ არა საცთურენი...“ 45v—64r.

4. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, ნათლისღებისათვის უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა.—გუშინ ბრწყინვალესა მას ნათლისღებისა დღესა აღვასრულეთ კრებაჲ, რამეთუ ჯერ-იყოცა განმხიარულებაჲ დღესა მას ცხორებისა ჩუენისასა...“ 64v—102r.

შენიშვნა: სათაურთან შავი მელნით, მოგვიანო ხელით მიწერილია: „განცხადებისა მეორესა დღესა იკითხვის.“

5. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ აღვსებისათვის და დაკოვნებისათვის მისისა პონტოს, რამეთუ მას დღესა მოვიდა მიერ და მიუთხრა ესე ერსა.—აღდგომისა დღე არს და დასაბამი ესე მარჯუენე. განვბრწყინდეთ უკუე კრებასა ამას და ურთიერთას ამბორს-წყოთ...“ 102r—105v.

6. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, აღვსებისათვის. ქრისტე, შეიწყალე ილარიონ.—საუკმილავსა ზედა ჩემსა დავდგე, იტყვს საკვრველი ამბაკუმ...“ 105v—132r.

33. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

7. „თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ლთისმეტყუელი სისა და ახალკვრიაკისათჳს და სატფურებისათჳსცა.—სატფურებისა პატივი ძუელი რჩული არს და კეთილ არს იგი უფროსლა ახლისა მის, ჯერ-არს პატივი სატფურებითა...“ 132v—144v.

შენიშვნა: ტექსტს ბოლოში ერთვის ან დერძები:

1. „ესე საკითხავი კესარიას თქუა. ხოლო კესარიას ახალკვრიაკედ წმიდისა მოწამისა მამაჲს წსენებაჲ იქმნებოდა და ერი ფრიადი შეკრებ[ოდა]. ამისთჳს აკსენებს დასასრულსა საკითხავისასა სახელსა წმიდისა მის მოწამისა მამა ლუაწლით შემოსილსა“ (ეს ანდერძი მოთავსებულია ხელნაწერ A—1-შიც. იხ. გვ. 95).

2. „ესე საკითხავი მრუდად ვისმე ეთარგმნა და ღმერთშემოსილმან მამამან ეფუთჳმე კუალად ახლად თარგმნა. წმიდაო გრიგოლი. მეოხ ეყავ მამასა ილარიონს“, 144v.

8. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ლთისმეტყუელისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკობოსისაჲ, დღისა მისთჳს მეერგასისა, რომელ არს მარტულიაჲ, ოდეს-იგი მოვიდა სული წმიდაჲ მოწაფეთა ზედა და მოციქულთა ქესთა. უფალო, წარმიმართე.—ღღესასწაულისა ამისთჳს მცირედ რაჲმე სიბრძნის-მეტყუელებდეთ...“ 145r—164v.

9. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ლთისმეტყუელისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკობოსისაჲ, სარწმუნოებისათჳს და წესიერებისა ებისკობოზთაჲსა არიანოზთა და ევნომიანოზთა მიმართ მწვალებელთა, როგელნი-იგი იტყოდეს, თუ მიწვეულ ვართ მეცნიერებად ბუნებასა ლთეებისასა, და სხუათა მრავალთა გმობათა ზრახვიდეს, რომელნი-იგი შეაჩუენნა წმიდამან გრიგოლ და სხუათა ლთ-შემოსილთა შამათა.—ოდეს ვიხილო აწინდელი ესე ენოვნებაჲ და სიტყუა-მქვევრობაჲ და დღითი-ღღენდი ესე ფილაფომინი და თავით თჳსით დადგენილნი ლთისმეტყუელნი...“ 164v—179r.

10. „თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ლთისმეტყუელისაჲ ძისათჳს პირველსაუკუნეთა მამისაგან შობილისა, თავი ა. ხოლო საკითხავი ესე სიტყუს-გებაჲ არს მწვალებელთა მიმართ არიოზ და ევნომიოზ და მსგავსთა მათთა და მხილებაჲ ურჩულოჲსა მის და ბოროტისა წვალებისა მათისაჲ.—რაჲ-იგი ჯერ-იყო თქუმად დასაყენებელად მრავალმეტყუელებისა. მის ამოდმეტყუელთასა...“ 179r—186v.

წყდება: „...ვაჲ სულსა მათსა, რამეთუ უძკრესთა ბოროტთა მომპოვნებელ არიან. გარნა ერთი ესე სამადლობელ არნ...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის პირველი ფურცლის სარესტავრაციოდ გამოყენებულია სხვა ხელნაწერის (მშენიერი ასომთავრულით ნაწერის) ფურცელი.

2. ხელნაწერი წარმოადგენს ექვთიმე მთაწმიდლის მიერ ბერძნულიდან ქართულ ენაზედ გადმოთარგმნილ თხზულებათა კრებულს.

შინაწერები: 1. (ნუსხური) „...შ-ნს ..მისი სამოსი მან მოძეა. აბისა მკახზავსა დანიელს შეუნდოს ღმერთმან. ესე ღმრთისმეტყუელი, მრავალთავი და საღღესასწაულო და კმაჲ, გუშრდი მას ჟამსა დაჯახზე, სამცხეს ჟამი იყო, [ქ]ა მშუიდობაჲ. ქორანიკონი იყო ასოთხმოცდაორი (1494 წ). წინ[ა]მძღუარი ზაბილონ და დეკანოზი იოანე, შეუნდვენ, ღმერთო. მათი წყალობა იყო ამა ოთხისავე წიგნისა და ფრლი(ღ) მებად მოიპირვა, ღმერთმან აცხოვნოს“ 30v.

2. (ნუსხური). „ქ. დილა რგეთს დღეგრძელობით შეუნდოს ღმერთმან ცოდვანი მისნი, ამინ“ 60v.

3. (ნუსხური). „ამ წიგნისა შემკაზმავისა ძენძაშვილსა იღბს და მისთა დედა-მამათა შეუნდოს ღმერთმან“ 102r.

4. „ვაიმე ცოდვილსა ზოსიმეს. რა მეგურების, უცოლობისა მომწყენია დავრ ვავსძღებ. ვაი, ვაი, რა ვქნა ჩემი საქმე“ 156r.

იხ. აგრეთვე: 26v, 28v, 45v. 63r, 83v, 125v, 130v—131.

(405)

415

ილია მინიატი, სწავლა მაცხოვარებითისა ვნებასა ზედა. 1817

34 ფ.; 32 × 20,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა. ყუაზე ყავისფერი ტყავი; მხედრული ნაბეჭდი სურათი: „ჯვარცმა ქრისტესი“ (1v); 1817 წ. (32v); გვირგვინიანი აქვს გადამწერი: ალექსიშვილი ანდრია (32v); დაუწერელია: 1r, 33r—34v.

„სწავლა, თქმული ილია მინიატისაგან, რომელიცა იყო ეფისკოპოზი კერენიკისა და კალავრიტისა პელოპოლისსა შინა, მაცხოვარებითისა ვნებასა ზედა. „შეწუხებულ არს სული ჩემი ვიდრე სიკვდილადმდე“ (მათ. 26,38).—ორი დიადი და ფრიად დიდებული საკვირველება იხილა კაცმან სოფელსა შინა: ღმერთი ზეცით ქუნად გარდმოხდომილი და კაცქმნილი, და იგივე ღმერთი და კაცი ჯვარსა ზედა აღსრული და მომკვდარი...“ 2r—32v.

ანდრია: „წელსა ჩვიზ, აგვისტოს დ აღიწერა დიდსა სამეფოსსა ამას ქალაქსა შინა პეტერბურღში საქართველოს აზნაურიშვილის, ალექსიშვილის ანდრიასაგან. ვინც წაიკითხოთ, შენდობა მიბრძანეთ და მიტევება ცოდვათა ჩემთა“ 32v.

(406)

416

იონა ხელაშვილი, ძველი ალექმის წიგნების განმარტება. 1838

308 ფ.; სხვადასხვა ზომის ფურცლები; 24,5 × 19,3, 29 × 22,4, 35,5 × 21,5, 32 × 19,6; ქალაღი (სხვადასხვა); მუყაოს ყდა; ცუდად შეკინძული; მხედრული; ავტოგრაფი; 1830 წ. (54r).

1. [განმარტება მოსეს ხუთთა წიგნთა].—„ძულისა და ახლისა ალექმისა შემოკლებითი აღმოჩენა... უადვილეს ცნობად ორთავე ალექმითა თითოეულთა მათ საღთო-სამღუდელოთა წიგნებთა მათ სულისაგან წმიდისა დაწერილთა ძუძლითა შინა წინასწარმეტყულოთა ხელითა და ახალთა მოციქულთა ხელებთა მიერ...“ 2r—117v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილი აქვს: „ესე ათხუთმეტი რვეულნი ხუთის წიგნის განმარტებაა მოსეს ხუთთა წიგნებთა. ცალკე არს შესაკრავ“.

2. [იქსონავესი და მეფეთა წიგნთა განმარტება]. — „წიგნი ისონავესი. თავი პირუშლი. ესე ისუ ნავე ზეგარდამო ბრძანებითრე კელდასხმულ-ჰყო მოსე ისრაილისა ათორთა ტომებთა წინარე მძლომელად...“ 118r—191v.

3. [ფსალმუნთა განმარტება]. — „...ფსალმუნთათჳს დავითისა. მეფემან დავით, შემდგომ ცხებულებისა თჳსისა, დასწერა წინასწარმეტყულებით ფსალმუნნი ასორმეოცდათნი...“ 192r—307v.

შენიშვნა: 1. „ძველი აღთქმის წიგნების განმარტება“-ს წინ უძღვის იონახუცეს-მონაზონის (ხელუშვილის) წინასიტყვაობა, იხ. გვ. 54r—57v.

2. ხელნაწერს ერთვის: ა) იონახელაშვილის შრომების სია: 1. ღწმეტყულება სამნაწილედ, 2. ჯადაგება კურიაკეთა და დღესასწაულებთა. 3. კატეხიზმო დიდი 4. კატეხიზმო ვრცელი. 5. კატეხიზმო მცირე. 6. ფსალმუნთა განმარტება. 7. ისონავესი და მეფეთა განმარტება. 8. იგავის განმარტება სამი წიგნითურთ. 9. ისონავესის წიგნის განმარტება. 10. ათთექსმეტთა წინასწარმეტყულებთა წიგნის განმარტება. 11. ასოთა და გუამთა განმარტების წიგნი. 12. აღჭაჳტა, ანბანზედ ასხმული წიგნი. 13. ათი მცნების და ცხრა ნეტარების წიგნი. 14. მეფის ძის იოანეს ოცდაათობზეტი შეკითხვის წიგნი. 15. ღწმის სიყუარულის წიგნი 16. ქართულსა ენასა ზედა წირთა და დაცუვის მოსმენის წიგნი. 17. ორ-ენა კაცის აკრძალვის წიგნი. 18. იონა მოხუცებულის წიგნი. 19. წიგნი წყლულებისათჳს (ესე იგი ხოლგერისა). 20. წიგნი ამოებისა. 21. წიგნი ქორწინებისა. 22. ნეშტთა განმარტების წიგნი 23. უზრწნელის საზრდელის წიგნი. 24. იქუელი-ღუარძლის წიგნი (იქუელი არს ცხონებულნი კაცნი, ხოლო ღუარძლი, წარწყმედილი კაცნი). 25. კაცის ცნობის წიგნი. 26. წიგნი, არავინ წინასწარმეტყველი შეწყნარებულ არს თჳსსა, მამულსა. 27. მელქისადეკის მღუდელობის განმარტების წიგნი. 28. წიგნი სიბრძნის საძიებელი, ესე იგი ჳელის-ჳელ მჳუანებელი. 29. წიგნი ქრისტეს მოყუარის მწედრობისა განამწნობელი. 30. მოსეს ხუთის წიგნის განმარტება. 31. საღმრთო ღოცვის ძალის ცნობა“. 1r-v.

ბ) „მეფის ძის თეიმურაზისაგან იონასა შესხმა: ინეტარების, განბრძნობილი გონებით...“ 1v (შდრ. S—254).

გ) „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

1. ივერიის ნორჩსა ვახსა კეთილსა...“ 308r (შდრ. S—254).

დ) „იამბიკონი-ლოცუამან ანნა.

1. იგავნ ბენა(!) დღეს წინასწარმეტყულის...“ „მეფის ირაკლის ძემ იონიანისაგან ნათქუამია წელსა 1817-სა, სკედებერს 22-სა“, 308r (შდრ. S—254).

ე) „თქმული მეფის ძის იოანესაგან.

1. იმლუდელ-მოქმედებ ანგელოსთა წესისაებრი,
2. ოზათ აღიყუან, წყალობათ გარდმოიყუან,
3. ასურეთ საზედ ათთორმეტ მამათაებრ,
4. ნაშოვანისა ცურევით განაბრძობ უმეცართა,
5. ერთ მემამულეთ და სხუათაიკა“ 308r.

ვ) „თქმული პეტრე ღარაძესაგან.

1. აღჭრული მაღალს კათედრსა სამლუდელოსა,
2. დღეს იჩუშნები, პავლესებრ ტეტეიქსობით,
3. იქუებე ჰსწავლას, ნათელ-ჰყოფ მსმენთ გულგება,
4. აღატრფობ ერთა, ერთ-სამობის ნათლისად,
5. აჰად დავსტებები, ვიზარებ, მოგილოცო“ 308v.

ზ) „თქმული სოლომონ რაზმაძესაგან.

1. მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ვნებათა მძლეო, ეშმაკთ მთოგუნელო,
2. ნათლის მფრქვეველო, გოაგება ვრცელო, შორს განმჭკერტელო, გოლად მგუტყველო,

3. ქველის საქმეთა უხვად მფენლო, ნუგეშის წყლისა მაპკურებელო,
 4. სამართალია, იდიდებოდე, უცხო თესლთაცა შემწყნარებელო“, 308ვ.
- წ) „ოქმული მეფის ძის იოანესაგან.
1. ოდეს აღმოსცენდა ძირთაგან კელანთა,
 2. მთიები დიდი, ბერი მამა იონა,
 3. გვჯამს ჩუშნ ვიშვებდეთ შობისა მაგის დღისათჳს,
 4. ვინადგან გვიგებ ტაბლასა სულიერსა,
 5. ამისა გამო ჩუშნც შევსვამთ სადღეგრძელოს.—
1. იონა ბერსა, მონოხოონთა გვრგუნსა,
 2. ახალ რიტორსა, ლთისმეტყულების ქურსა,
 3. წიგნთა კელ-მხებსა, ქადაგების აქსონსა,
 4. და ყოფაქცევით ძუშლთ მამათ შენადარსა,
 5. მონოხოვნების კანონსა, სრულ დაცულსა.
1. მსურს მიძღვნად მისდა დღეს ეს იამბიკონი,
 2. ვინადგან ესე ილუწის ყოველთა ქართუშლთათჳს,
 3. ამისთჳს ჯერ-არს ჩუშნდაცა სიხარული,
 4. მხიარულება მის ანღელ სენობისათჳს.
 5. და ნექტართ შესმა დღეგრძელობისა მისთჳს“ 308ვ, ქვემო ყდის შიდა გვერდი.

შენიშვნა: ლექსები შეადარე S—254-ს.

მინაწერი: „რუსის მეყდესა შეცდომით შეუკრავსა წინასიტყუაობა, მომიტევეთ“ 55r.

(407)

417

კრებული. XII

235 ფ.; 23,5 × 34; ქალაღი, გაცვეთილი, დალაქავებული და დაჩვრეტილი; ყვითელი ფერის ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ზემო ყდა და ყუა მოცილებული აქვს და ჳიის მიერაა დახიანებული); აქვს ყდის საცავი ფურცლები; ნაკლული; ნუსხური (გაცხოველებული), სათაურები სინგურით; [XII].

[მე ტ ა ფ რ ა ს ი]. 1. [თუესა იენისსა ბ, ცხოვრებაჲ ნიკიფორე კონსტანტინეპოლელპატრიარქისა და აღმსარებელისა.]—... და სასურველისა მიმწვენელ ჰყოფს, რამეთუ კეთილმსახური მამათა სარწმუნოებაჲ, ვითარ უწყით, ახალ მშუშლელ...ათა მიერ ნობრყულებასა არასადა თავსიდებს, არამედ უფროჲსლა განძლიერებასა ჩუშულ არს...“ 1r—3r.

2. „თუესა იენისსა გ, წამებაჲ წმიდისა ლუკილიანესი და მისთანათაჲ და წმიდისა პავლისი, მ. გ.—ავრილიანეს მეფობის მთავრობისა რომეონთაჲსა მორტყმულობასა კომი, ესე იგი არს მთავარი, სიღვანოს ნიკომიდიელთა ქალაქსა ზედამდგომელობდა...“ 3r—21r.

წყ დ ე ბ ა: „...ხოლო მიერთუა კეთილმსახურისა კონსტანტინეს კრებისა ესე განჩინებაჲ, რომელსა ვითარ ლთივმოვლენილსა ჰმსახურა და შეიწყნარა...“

3. [„თუესა იენისსა დ, ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდათა მამათა და ეპისკოპოს-ქმნილთაჲ ლივ დაცვულსა და სამეფოსა ამას ქალაქსა შინა მიტროფანე და ალექსანდრესი და მას შინა კერძობითი ცხოვრებაჲცა კეთილ-მსახურისა და დიდისა კონსტანტინე მეფედ ჩუშნდა ქმნილისაჲ და თხრობაჲ ნიკეას. შინაჲსა პირუშლისა წმიდისა კრებისათჳს.]—...ელთა

და მიტროფანეს ცხრისა განმასრულებელთა და ალექსანდრეს მომკითხველთა ხოლო მეფისაგან მჯმნელთა თჳსთაში აღსლვაჲ ისწრაფეს...“ 22r—24r.

4. „თუესა ივნისსა ე, ლუაწლი წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთა მარკიანესი და მისთანათაჲ, მ. გ.—კეთილ უფლისაჲ, საყუარელნო, მწყობრიცა ეგვპტეს შინა ღისა მწამებელთაჲ, კეთილ და მოთხრობისა ღირს...“ 24r—25r.

5. „თუესა ივნისსა ვ, ცხორებაჲ და წამებაჲ დოროთე ეპისკოპოსისა ტკრელისაჲ, მ. გ.—მრავლით კერძო ჩუენდა უფლისაჲ, საყუარელნო მსმენელნო, დიდისა და დიდებულისა მღღელ-მოწამისა დორეთეოჲს შესხმაჲ სათანადო...“ 25v—27r.

6. „თუესა ივნისსა ზ, ლუაწლი კეთილად მძღისა თეოდოროი ანკვრელისა და მისთანა წამებულთა ქალწულთაჲ, მ. გ.—მბორგელობდა რაჲ მრჩობლ ეშმაკეულთა კერპთმსახურთა დევნულებაჲ ძკრად ქრისტეანეთა...“ 27v—32r.

7. „თუესა ივნისსა ც, წამებაჲ წმიდისა დიდისა მოწამისა თეოდორეს ტრატრილატიისაჲ, მ. გ.—ლიკინნიოს მეფე, მრავლისა მომგებელი კერპთათჳს ცთომილებისაჲ, ბრძანებათა ყოველთაგან განავლენდა...“ 32r—36v.

8. „თუესა ივნისსა თ, ცხორებაჲ და მოქალაქეობაჲ წმიდათა შორისისა მამისა ჩუენისა კვრილე მთავარეპისკოპოსისა ალექსანდრიელისაჲ, მ. გ.—ესე უკუშ ყოვლად ქებული მამაჲ ჩუენი და დიდი ღისა მღღელთ-მთავარი კვრილე აღმოემორჩა ალექსანდრიელთა დიდ ქალაქით...“ 36v—41r.

9. „მასვე დღესა, ლუაწლი წმიდისა, კეთილად მძღისა ქალწულ-მოწამისა ანტონინაჲსი და ალექსანდრესი, მ. გ.—დედაკაცისა სიმენესა მკვრებელმან სოლომონ, ვითარ მრავალთა ზედა სამცხორებლოთაგან წარმართებათა შეკრიბა მისთჳს შესხმაჲ...“ 41r—47v.

10. „თუესა ივნისსა ი, მოსაჯსენებელი წმიდისა მღღელ-მოწამისა ტიმოთე პრუსისა ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—უკუეთუ მართალთა ვსენებისა შესხმით გვსწავიეს ქმნაჲ, რაჲთა იგინიცა შესატყვისსა ჩუენ მიერ დიდრსნენ პატივსა...“ 48r—50v.

11. „თუესა ივნისსა ია, მოსაჯსენებელი წმიდისა მოციქულისა ვართოლომეონისი, გ. მ.—დიდი და საჩინოჲ შესხმაჲ და ზოგად ყოველთა მორწმუნეთაგან ღმრთის მსახურთა და დიდთა მოციქულთად არს ღირს-ყოფაჲ მათი...“ 50v—54r.

12. „მასვე დღესა, მოსაჯსენებელი წმიდისა მოციქულისა ბარნაბაჲს მიმართ, ერთისა საპოცდაათთაგანისაჲ, რომელსა შინა მიმოვლანიცა მისნი, მ. გ.—დიდისა ქრისტეს მოციქულისა ბარნაბა სახელდებულისა და გარდასახელებულისა ძლითნი ცხად-ყენეს უკუშ მისთაცა თანამოწაფეთა და თანამოლუაწეთა...“ 54r—65v.

13. „თუესა ივნისსა იბ, ცხორებაჲ და მოქალაქეობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა ონუფრისი და მისთანა სხუათა განშორებულთაჲ, მ. გ.—მე უდაბნოს უპირატეს მრავალთა ჟამთა ქცევასა მყოფელისა გონებასა მოვიდა(!) ოდესმე უშინაგანესთაცა მისთა მიმართ შესლვაჲ...“ 65v—79v.

14. „თუესა იენისსა იგ, ლუაწლი წმიდისა და კეთილად მძლისა ქრისტეს მოწამისა აკკლინისი, აღწერილი ანდრიაჲს მიერ კრიტელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—დედათა შორის პატიოსან-წუწნიერება, რომლისა ქსენებასა დღესასწაულობად ვიღირსენით დღეს...“ 79v—85r.

15. „თუესა იენისსა იდ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა სელევეჰკიელისაჲ შესხმაჲ წმიდისა წინასწარმეტყუელისა ელისესი და სომანიტელისა მიმართ, მ. გ.—წინასწარმეტყუელთაგანთა რომელთამე სიტყუთ ქადაგეს ქრისტე, ხოლო რომელთამე მათ მიერთა საქმეთა მიერ ჩუენეს...“ 86r—88r.

16. „მასვე დღესა, ქსენებაჲ წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გეთოდო მთავარეპისკოპოსისა კონსტანტინუპოლელისაჲ, მ. გ.—დიდ ვიდრემე თავით თჳსითცა და ქების ღირს მოღუაწებითი ცხოვრებაჲ და მოქალაქეობაჲ სახარებისებრისა სიმკაცრისა მცველი და ანგელოზებრისა ქცევისა მობაძავი...“ 88r—95r.

17. „თუესა იენისსა იე, წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა დულაჲსი, მ. გ.—პირველთა მათ ჟამთა შინა კერპთმბორგელობაჲ რაჲ მპყრობელობდა და ყოვლით კერძონი მთავარი ქრისტეანეთა დევნულებისაში უმეტესად უცალოებდეს...“ 95r—99r.

18. „მასვე დღესა ნეტარისა თეოდორიტე ტჯროსს ეპისკოპოს-ქმნილისაჲ მიზეზი დიდისა ამოსის წწყულებისაჲ, მ. გ.—დამბადებელი მხოლოდ გულთა ჩუენთაჲ და თანაშემავალი ყთა მიმართ საქმეთა ჩუენთა...“ 99v—115v.

19. „თუესა იენისსა იგ, ცხოვრებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა ტჯხონ ამათუნტელ ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—მრავლისა და დიდისა სულიერისა საარგებელისა შექმნასა მსმენელთასა ჩუეულობს მოქალაქობისა სათნოებით მცხოვრებელთაჲსა მოთხრობაჲ...“ 115v—120v.

20. „თუესა იენისსა იზ, წამებაჲ წმიდათა ქრისტეს მოწამეთა მანუილ, საბელ და ისმაილისი, მ. გ.—სხუანი უკუშ მღვვარნი და მძლავრნი, დალათუ კერპთა შემდნარნი იყვენს...“ 120v—128r.

21. „თუესა იენისსა იძ, წამებაჲ წმიდისა ლეონტისი და მისთანათა ჰპატისი და თეოდულოჲსი, მ. გ.—უესპასიანოსს სკიპტრანი რაჲ რომეონთა მპყრობელობისანი აქუნდეს, და ბოროტ-მსახური და საძაგელი ელლინთა სამსახურებელი მპყრობელობდა...“ 128r—141v.

22. „თუესა იენისსა ით, ლუაწლი წმიდისა დიდისა მოწამისა ზოსიმოჲსი, მ. გ.—აქუნდეს უკუშ რომაელთა სკიპტრანი ტრაიანოსს, სახელოანსა მგედართმოდურებითა და ამისთჳსცა შესაძრწუნებელსა...“ 142r—145r.

23. „თუესა იენისსა კ, ქსენებაჲ წმიდისა მამისა და აღმსარებელისა ევსევი სამოსატელთა ეპისკოპოსისაჲ, მ. გ.—აწლა კეთილმსახურებამან მკვდროანი ყოველი მოიცვა რაჲ კეთილთ ნებითა და წამისყოფითა ღმრთისაჲთა დიდისა კონსტანტინეს მეფობითა და თანამოქმედებითა...“ 145r—149v.

წყუდება: „...და დასასრულსა არა მსმენელობისათჳს მარჯუენისა მისისა მოკუშთასა...“

24. [თუესა იენისსა კა, წამებაჲ ზენონ და ზინაჲსი]—„... მთავარო, ვითარმედ სოფლისა ამის ჰელმწიფეთა ჰმორჩილობთ თქუენ წუთიერისა კეთილმოქმედებისათჳს...“ 150r—154r.

25. „თუესა იენისსა კზ, „ლუაწლი წმიდისა მღდელ-მოწამისა ევსტოქიოაქსი და შვილთა მისთა პროვისი, ლულისი, ურვასიოაქსი და გაიანოს, ძმისწულისა მისისაჲ, მ. გ.—იყო ვიდრემე ყოვლად ქებულისა ქრისტეს მოწამისა ევსტოქიო ქალაქით უსადონით შთამომავალისა...“ 154r—157r.

26. „თუესა იენისსა კგ, ლუაწლი წმიდათა და დიდებულთა ქრისტეს მოწამეთა ორენტიოს, ეროტოს, ფარნაკიოს, ფირმოს, ფირმინოს, კვრიაკოს და ლონგინოაქსი, მ. გ.—დიდ ვიდრემე მოწამეთა შორის და განთქმულ ორენტიოს, გარნა არა მხოლოჲ, არცა თავით თვისით თსაგან ცნობილი და სახელდებული...“ 157v—169v.

27. „თუესა იენისსა კდ, ანტიპატროვოსტრელთა ეპისკოპოსისა სიტყუაჲ შობისაძვს წმიდისა წინაჲსწარმეტყუელისა, წინამორბედისა და ნათლის-მცემელისა იოანისა, მ. გ.—ნაშობთა შორის დედათაჲსა არაჲენ უფროჲს იოანისა მაცხოვარისა სიტყუამან განაჩინა...“ 169v—177r.

28. „თუესა იენისსა კე, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ და ლუაწლი წმიდისა და ღირს-მოწამისა ფებრონიასი, მ. გ.—დიოკლიტიანე ყოვლად უღთოჲსა და უსჯულოჲსა რომთა სამეფოჲსა მმართველობასა ეპარხოზობისა პატივითა ანთიმოს მორტყმულობდა...“ 177v—200v.

29. „თუესა იენისსა კვ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა დავით თესალონიკელისაჲ, მ. გ.—არარაჲ ესრეთ სარგებელ და კაცობრივთა სულთა ცხოვნებისა მიზეზ, ვითარ ღის სათნოთა ცხორებათა მოთხრობაჲ...“ 200v—209r.

30. „თუესა იენისსა კზ, ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ ღირსისა მამისა ჩუენისა და საკვრველ-მოქმედისა სამფსონ უცხოთ შემწყნარებელისაჲ, მ. გ.—იქმნა უკუშ პირველთა ჟამთა და ძუშლისა აღთქმისა დასასრულსა მსაჯულთა შორის იმრუსალიმისათა სამფსონ სიმენესა ზედა განთქმული...“ 209r—215v.

31. „თუესა იენისსა კძ, ლუაწლი წმიდისა და დიდებულისა მღდელ-მოწამისა ბასილისი, მ. გ.—იყო ესე ბასილი შემთხრობელ ყოვლისა კაცისა ქრისტეს მიმართისა ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისა და მომაქცეველ საეშმაკოჲსა გზისაგან და ყოვლისა მოქმედებისა მისისა მეტყუელი...“ 215v—220v.

32. [თუესა იენისსა კთ,] „ნიკიტა ფილოსოფოსისა შესხმაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოციქულთა თხემისა პეტრესი, მ. გ.—რაბამ საწადელ მადლი დღისაჲ, რაბამ შუშნიერ მიზეზი დღესასწაულისაჲ, ხოლო ფრიად ჰაეროან და ღთივ ბრწყინვალე წინამდებარე კრებისაჲ...“ 220v—225v.

33. „თუესა იენისსა კთ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე მთავარეპისკოპოსისა კონსტანტინეპოლელისა ოქროპირისაჲ შესხმაჲ წმიდათა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი, მ. გ.—პეტრე და პავლე, მოწაფეთა უფლისათა, შესხმაჲ, ვიდრემე საქებელ და სანატრელ, ხოლო მიმოხუშვაჲ წადილისაჲ ძნელ და ძნად საწდომელი...“ 225v—235v.

წყდება: „...შუებასა შინა თავითა თვისითა მაშუშებლნი დღითი... მიიღელ საწერტელმან და წაებება ღმერთ-შეძოსილთა სხ...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს იენისის თევში საკითხავ წმიდათა მეტაფორასულ ცხოვრებებს.

2. ხელნაწერის კიდევზე მიწერილია განმარტებები. ბევრი მათგანი დაზიანებულია კიდების ჩამოჭრის გამო.

3. საკითხავების თვე და რიცხვი აღნიშნულია სინგურით ხელნაწერის ზემო კიდევზე.

4. ხელნაწერი გადაწერილი უნდა იყოს ნაკლები ხელნაწერიდან; ამაზე მიუთითებს ტექსტში გამოტოვებული თავისუფალი, დაუწერელი ადგილები (იხ. 21v, 74v).

5. ზემო ყდის საცავ ფურცელზე მოთავსებულია თედოქორდანის მინაწერი: „მეფე დიმიტრის (დ'თ აღმაშენებლის ძის) დროასი. დიმიტრი მოხსენებულია ჩართულ-წერილობაში. თ. უ“.

ასეთი ჩართულ-წერილობა ხელნაწერში არ არის.

მინაწერები: 1. (ნუსხური). „სულსა თედორეს ბაკურაძესა შეუნდონ ღმერთმან“, (46v).

2. (ნუსხური). „დავით შეუნდონ ღმერთმა“, 50r.

3. „ღმერთო, შეიწყალე სული თედორესი ბაკურაძისა“ (იხ. აგრეთვე მინაწერები: 21v; 59r; 64v, 74v).

(400)

418

კრებული. XVIII

96. ფ.; (192 გვ.); 31,5×19,3; ქალაღი, შეყვითლებული და დალაქავებული. (ხო-გიერთ გვერდებზე კიდები მოჭრილია); ყვითელი ფერის ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ზედა ყდა მოვარდნის აქვს); თაენაკლული; მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგურით; [XVIII], კვირნიშანი აქვს.

[არჩილი, 1. გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთველისა].—

„... დილა გათენდა, ჯმა გაჰქდა ყოველგან მოსვლის ჩემისა,

მუნ სიხარული შეიქმნა გულით არ შესაჩემისა.

ვინცა მნახევდა, მკერეტელნი ნახვამან გააჩემისა,

და სხვანი ნახულნი ჩემთანა უკუირდის, არ ეჩემისად...“ გვ. 1—177.

შენიშვნა: 1937 წლის გამოცემასთან შედარებით აკლია სტროფები: 1—160, 725 781—976, 982, 1053, 1054 (იხ. არჩილიანი, ტომი მეორე, აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით).

2. [თეიმურაზ I], „აქა ქელმწიფეს ნეფეს თეიმურაზს გრემის სასახლეზედ ლექსები ეთქუა და ბალის სასახლეზედ დაეწერა, ამ კუალად ისმინეთ.

ღმერთი არს თავი ყოველთა, იგ ვაქოთ; განვადიდოთო,

სამნი ნათელნი ერთად ვთქუათ—მამა, ძე, სული წინდოთო,

მისის ცნობითა განენათლდეთ, გონება განვიწმიდოთო,

და განვაგდოთ უსჯულოვება, ნუ ვემსგავსებით დიდოთო...“ გვ.

179—180.

შენიშვნა: 1934 წლის გამოცემასთან შედარებით აკლია სტროფები: 6—9.

3. [არჩილი]. „ლექსნი ას ორი მუტლნი მისეე მეფის არჩილისაგან თქმული. პირველი.

ასნი ორმუტლნი შაირნი ვართ მეფის გამოთქმულია,
არჩილის, ვახტანგ მეფის ძის, ბრძენთა სანუკურად თქმულია...“
გვ. 181—192.

შენიშვნა: 1. 1936 წლის გამოცემის მიხედვით აკლია მუსლები: 96—100. (იხ. არჩილიანი, ტომი პირველი, აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით).

2. ხელნაწერის კიდევებზე სხვადასხვახელით მიწერილია ლექსები. ლექსებს არაფერი აქვთ საერთო ტექსტთან. (ლექსები იხ. ქვემოთ მინაწერებში).

3. 80, 81, 82, 84, 85, 89 გვერდებზე მოთავსებულია ოთხხუთხოვანი ბეჭდები მხედრული ლექსებით: „მონა ღვთისა ნინო“.

4. 17 და 93 გვერდებზე მოთავსებულია კრიპტოგრამები.

5. ხელნაწერი, სხვა ხელნაწერებთან ერთად, გამოყენებულია გამოცემაში: იხ. არჩილი, თხზულებათა სრული კრებული ორ ტომად. აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, ტყილისი, 1936—37 წ. გვ. XIV.

6. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: Описание рукописей, II, გვ. 241.

მინაწერები: 1. [თეიმურაზ I, მაჯამა, ტურფა ხარ მშვენიერებით].

„ვარდი ამას ვით იაზრებს: მზე მამშორდეს, არ დაეკენო.

ქ. გული წამართვი ცნობათურთ, მითხარ ნაცვალ მომე რა?

უვარდოდ წალკორტისათვის(!) თვალნი გიშრისა მომე რა,

— დამწვი და წყალი არ მომე, დამწვარსა გულსა მომე რა,

და ველარა გპოვე საჩემოდ, გაყრისა სევდა მომე რა.“ გვ. 1.

შენიშვნა: მინაწერი წარმოადგენს თეიმურაზ I მაჯამის ერთ-ერთი სტროფის ვარიანტს. (იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 116. სტროფი 11).

2. „ქ. დავკრთი, რა ვნახე მნათობი ბრწყინვალე, მჯობი მთვარისა,

აღვას მოარულს უხდება მირზევა საროს ტანისა,

ზამბახს პირს სურნელიანზე ზილფები აქვს ამბარისა,

და სულ ქვეყნად მიღირს, მისმა მზემ, მე მისი შედგმა თვალისა.“ გვ. 5.

3. „ქ. ვარდთა, ჯინჯველთა შეყრილთა, უგვანდა ღაწვთა არენი,

შროშანზედ ამბრის მარცვალი ეყარნეს მისაჯარენი,

რკინის ჯაჭვითა შეპყრობით შუა შეეგლო მთვარენი,

განციფრდის მის[ი] მჭვრეტელი, თუ ნახის მოცი[ინარ]ენი“. გვ. 15.

4. „ქ. ზურმუხტის კრიალენსანო, არა ხარ ოქრო მყარია,

არცა რამ მძიმეს ფასისა, არც ქვეყნის შესაყარია,

მაგრამ ზანანას თითებსა ეშუუსულ დაყარია,

თამარის სევ გულს ელენეს რასათვის გაეყარია“. გვ. 16.

5. „ქ. თვალთ მიმდემ, მარად მწინაო, სულის შავს ფერად შენაო,

პირისპირ უცხოდ მცინაო, კაც სიშორითა მწყინაო,

სად დახედ, ნათლად მბრწყინაო, მზევე, შარავანდთა მფინაო,

და კაცთაგან დაუცინაო, ტან-ლერწამ, წერწეტ მინაო“. გვ. 16.

6. „ქ. არხაჭრობის მასარშია დაიდებენ მათარესა,

დღეს ელენემ შემომჩივლა: მუსაიბი მომპარესა,

რას ნახობით ცრემლეოდა, ვერ მოგიოხრობ სიმწარესა,

შეზე, შეზე, დამკარგავსა მას მნათობსა პირმთვარესა“ გვ. 17.

7. „ქ. მოშორებითა შენითა სევდა წარმესქვენითა,

მით აღარა ვარ ლხენითა, გული არ არის თენითა,

გარე მომიცევ ბნელითა, თვალნი სველდების ცრემლითა,

ვერზედვით დამამკმუნვარებ, ვაი რა ჩემის მკველვითა.

თვსა ფებერვალსა კზ. გვ. 23.

8. „ქ. აქვან ნავები შავები, ინდთაგან დანაცავები, კავები ნაფუტკავები, პირ ქუფურად ნაფურჩავები. ლაწე-ვარდი ანაყვები, ხელქმნილთა საქმუნავები, უცხოთ არს ნამუშავები, შჯობს მორთულ-სოფროთავები“. გვ. 27.
9. „ქ. არ ვიცოდო, შენმა მზემა, შენი გაყრა მევენებოდა, რად გაგიშვი, რად გაგწირე, გული ჩემი ვისკენ რბოდა, უშენოსა ცეცხლი ცხელი შენის გაყრით მედებოდა, და შენთან ჯდომით მომელხინა, შენი ნახვა მბედებოდა. ქ. ცეცხლს მიდებს შენი სიშორე, თვალთა მაქვს ცრემლთა დენა მე, გული, ვამხმარი სევდიოთა, ლალის ბაგითა შენამე“. გვ. 33.
10. „ქ. შენცა იცი, შენგან მჭირან წამწამთაგან ლახვარ სობა, შენვე გიჭკვრეტს თვალნი მაშინც, რახომცა სჭირს ცრემლთა ვსობა, შენი მწადს და შენი მსურის საუბარი აღერაობა, და შენთვის ვმკლელობ, შენთვის ვხელობ, მაქვს მიჯნურთა კვალი წესობა. ქ. ჩემი ნება საყვარლისა სინახესა შორავს ხახთა, მოვინატრებ, თუცა ბედად შეყარა(!) ნახი ნახთა“. გვ. 36
11. „ქ. კუმუნგია ტახტსა ვინათგან გულნი დაისუნეს გლოვებით, გიხილენ, მოყმე, სძვრიდი რა ლალისა კართგან თოვებით, მაღალმან ბაგეთ სიმტკიცე დასდვენ და უხვებრ მოვებით, და ჰოი, კენარი სალხენთა მონანი აქ გეპოვებით“. გვ. 46.
12. „ქ. გელიან გული სალხენთა, უთქვენოდ ვერ იხარიან, დადრკეს ლერწმისა ელატნი. თავნი ტერფამდე ხარიან, მუსიკმან ჭორჭთა ორდანო ძახილით გულნი თხარიან, და გულთა ქვე გიფენთ, ველინე, ეჭა დღე მიიფარიან“. გვ. 47.
13. „ქ. ვეცხლი ყვლად, ვერხვი წვლად, შეენახა აღვა გემლად, ვარდნი სველად, სათნი მცველად, მელნის ტბათა მისაშველად, თმანი გველად, ტერფთა მგველად, ტრფიალთათვის დამდაგველად, დაიწყებდი რბოლას ველად, თუ გენახა თავშიშველად. ქ. არს ნახ-ქალად, ბროლ-ფიქალად, ზილფ-ნაშალად, შემაშალად, კარგ თვალ-ტანად, დაუთვალად, შევენებანი ჰქონან მრავლად, ბაგე ლალად, ფერად ალად, ხანგნი ხალად, დაუხალად, ტრფიალთ ხალად მოეცალად, წმინდად წყალად შეუწყალად“. გვ. 48.
14. „ქ. სურნელი, მუშკო, ამბარი, ალვისა ნორჩი და ხეთ, მაშინვე დანწვი, როს ვნახ მე შენი მზებრი სახეთ, შეყრით წამართვი გონება, გაყრით ვუშე და ვახეთ, მე შენთვის მკდარი კვლავ მამკალ: გულსა ლახვარი მახეთ.“ გვ. 49.
15. [შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი], „ქ. ვარდი ჰკნებოდა. ღერებოდა, ალვისა შტო ირხეოდა, ბროლი და ლალი გათლილი, ლაქვარდათ გადიქეოდა, გამაგრებოდა სიკვდილსა, ამისთვის არ უმხნეოდა, და იტყვის, თუ ბნელი რას მიკვირს, რადგან დამაგდე მზეოდა.“ (სტრ. 954) გვ. 62.
16. [თურქული ლექსი], „ქ. ილა იდან შექრელერამ, ქოზილამ სათავ ჯამასან რაო ნაოლ ზიბათა ოზ ყადირნი თაბელასან, მურა ჯაბათ ელიანდა აღამდერსუნ ფიროსან, ეჩ, გეთ მაღუმ ლახიმ დეგუმ ულაშერდა მიხდისასან“. გვ. 63.
17. „ქ. თითებთა ქება ვითა ვთქვა, ფრჩხილთა სიმსგავსე ლალისა, მაჯათა სუფთა გაწყობა, არ შეუდგამი თვალისა, წვლმან წერწებთან მომიდვა ცეცხლი უშრეტი ალისა, და შენმა სანდომან ქეცემან კავშირად დამახალისა“. გვ. 64.
18. „ქ. კაცმან უგვარო გამოვყენო დარიოთა, ესე მასა გავს—სიბი ქვა მზესა გაუდვა დარიოთა, გონას, შეიქნას აღმასად. იაგუნდისა დარიოთა, რამდონი წელი გაიარს, არ შეიცვალოს არიოთა“. გვ. 65.

19. „ჩნდების ლამაზის ნაკვეთით, უცხოდ მკრთოლვარე,
სად ინდოელთგან ტბა,
მელნის ტბანი ვარდ-ხამბახით,
წყობილნი მანგნი ლალით,
ვარდზე თლილი მანგდნი(!) ლალით, მდიდრად შევნიერ არია,
აამებს გულსა კაცისას, ვითა წალკოტში არია“. გვ. 67.
20. „ქ. მუნ დღეთა მისთა მტმუნავმან, ვეროდეს ლხინთა მპოველმა,
ამად იტირა განწირვით, ფიქრათ სიკვდილის მოხოველმა“. გვ. 68.
21. „ქ. ვარ უბედობით მტირალი, შორის უცხოთთან სარები,
ამით შემქვევი თავისა, რომ ფიქრთან მოუბარები,
აწ სიცოცხლე მაქვს საჩემოდ, სევდითა გაუხარები,
მე დღეთა ჩემთა მტირალსა ცეცხლი მედება მწარები.
ქ. თქმული სევდემბერს იბ.“ გვ. 69.
22. [თ უ რ ქ უ ლ ი ლ ე ქ ს ი]. „ქ. აგერ დერიამანი ბიძანი ფიშიმანი
ფიშიმანი ბიძანი დერიამანი“. გვ. 69.
23. [შოთა რ უ ს თ ა ვ ე ლ ი, ვე ფ ხ ი ს ტ ყ ა ო ს ა ნ ი],
„ჩემნი გმუნვა ჭირსა ჩემსა არცა მატს და არცა დიდობს“. გვ. 69.
24. „არს ჩემთვის მარად სალხენი. ცის მნათობი არიან,
ვარდი შლილი მარგალიტით შეწყობილი არიან“. გვ. 76.
25. „მ რ ი ბ ლ ე დ ი.
ქ. მისი პირი, ტრფიალთ ჭირი, ანთრაკთაგან უსაწადლე,
მისი ბაგე, მთვრალთა მარგე, ღვინის უფრო დასამადლე,
მისი გუამი, საროს მგვანი, აღზრდილი და ნახარდი,
მისი ვარჯი, ღამეთ ბარჯი, ღაწვთ გიფლევებს, ჭგონო ვარდი,
მისი ენა, შაქრის დენა. თავი ჩივის დამაქმწარა.
მისი ბაგე ლალთ სადაგე, ძოწსა მერცხვა გა[ა]მწარა.
(ვარჯი. შეგრველი(!). ბარჯი—იაოალია, თევზს მოჭკვლენ)“ გვ. 76.
26. „ქ. სად ბროლ-ფიქალსა შევნიან მორთვა ინდისა ჯიღებ,
სად მათ მოუცთ მელნის ტბანი, გარემო გიშრის ისრებ,
სად ლალნი სცვენ მარგირტსა
სად...“ გვ. 77.
27. „ქ. დილისა ნამით პკურვილსა შევხარ ვარდისა კონასა,
შეედარები ისწრით(!) ნიხანში, არა ნანასა,
მიკვირს ეზდენი სიბრძენი ვინ მოქცა მცირეს მონასა.
და შენმა ყრმებრივმა ჭიჭიმა ბერი რ უ ს თ ვ ე ლ ი მონასა“. გვ. 80.
28. „ქ. ვარდსა ქვეშე, თავმოდრეკით, მორცხვად ყვავის ია ნასად,
პირს მათქს ნათლად შუქი მზისა, მე ვლირსე არმცა ია ნასად,
სოსან-ხამბახ-იასამან უჩ სურნელი ია ნასად,
და ვარდს უნმოვენ სულ ყუაილნი მეფეთ მათად სვიანასად“. გვ. 81.
29. [ა ნ ბ ა ნ თ ქ ე ბ ა], „ქ. ან ამას გეტყვი; ბან ბროლის სვეტო,
გან გული მითქვამს, სიამეს ველი,
ღონ დილის ვარდსა ენ ესრეთ გადრი, ვინ ვისა შევხარ ნამეთა სველი,
ზენ ზენარითა შე გვაჯები, თან თვალთ განცდის სურვილით გელი,
და ინ იადონსა კან კვლავე სჩაგრავ, ლას ლამკულთა და ვინ მორწყე ველი.
მან მოდი განხო, ნარ ნულარ ყოვნი, ონ ოროპრობითი ნულარ ხარ მკვლელი,
პარ პირი გიგავს ეან ჟამთა მზესა, რაე რომელსა ნათლად გაქვს მწველი,
სან სულმონთა ტარ ტურფა სახით, უნ უფრო მეტობ, მისთვის ხარ
მსვრელი,
შარ ფრიადობით ქან ქებას ვიწყებ, დან ღიმილითა ვარდი ვასველი,
ყარ ყურთა ჩემთა, შინ შემომესმა, ჩინ ჩინელთ აქუს ქება სათქმელი,
ცან ცნობა მისი ძილ ძალათ ვპოე, წილ წერილითა ვინ ვარდი ვთელი.
ქარ გმუნვა მქონდა, ხან ხმატკბილისა, ვარ გვავით იყო სიტყვისა მთქმელი,
ჯან ჯერანისა ჭაი თვალები, ში მჭვრეტელთა სულისა მდგმელი. გვ. 86—

30. „ქ. შენი ჰირიმე. ჩემო ძალუავ, თქვენი მული ბატონიშვილი ... ჩემს სა-
ტრფიალოს ბრწყინვალეს გულს გაკოცებ, შენმა მზემ, დიად ვიცი, ბევრი რიგათ
გაბიზღებენ ჩემს თავს, ვიცი თქვენის მოწყალის გულისაგან სხვის ენას არ აწყვებთ
და იმიტომ არ შემიძულებთ. ღთმა მშვიდობა მისცეს, ვინც ჩემს თავს გაძულებს“.
გვ. 89.

31. „ქ. ანას ვსწუხ ესრეთ, ტირილითა ინდონი ქროლვენ,
მონხრილან მშვილდნი, დაისრულან, საკუდავად სობოლვენ,
ვაკენი, ველნი, მთანი და ბორცენი ბრწყინვალედ ბროლვენ,
მას ზედან წითლად ჩემნი სისხლნი ყირმიზად წთოლვენ,
შუქს გამოსცემენ, ხელსა შემაბმენ, მზის შუქად კრთოლვენ,
ქ. მე ვაქე შენი ამაშენი დიდის ქებითა,
მტერნი გიოტენ, განვინატენ განქიქებითა.
ვინცა გეტრფოდა, თვით შეტრფოდა ვაებებითა,
შენი მაქებნი მრავალ არიან მალა ცებითა,
თუმცა აქებენ, შენ გაქებენ ტკბილის წმებითა,
რასაც გეტყუიან, ტკბილად ყვიან, სულენლად ბოლვენ,
ქ. შენ მზისა შუქო, არა უქო, რად მწვავე ალითა,
მიბძანე ერთხელ, ჰირნი მითხელ, ცრემლიც თვალითა.
თუ უყვარ, მიყვარს, მაჯნუნი ვარ იდუმალითა,
მე მივე თავი, ესე ვექენ ავი დიდის ძალითა,
წშირად ვარ შენი, არე ფერბთა მალითა,
შენს მიდამოსა, კარგ ამოსა, რაყიფნი ლტოლვენ.
ქ. მე ვგონებ სოფელს, ამ საყოფელს. გაჯდი სულელსა,
ვიცი ბრძენთაცა, კარგ ენათაცა, შენ ყოფ სულელსა
პლატონ, დიონოს, დიდსა მცოდნეს, შეიქ სულელსა,
ისე გვმობ მე, ისე ვამბობ. ვითა სულელსა,
რა არის ესე, და აწ ესე მეც მკლავ სულელსა.“

თუ კიდევ მგონებ, მოგიწონებ, გუგანი ოლენ.“ გვ. 90—92.

32. „ქ. მოდიტ მიჯნურნი, სოფლიერნი. ვინც ხართ დაგულნი!
ისმინეთ ჩემნი ჯჰირნი(!) მკვლელნი. რაგვარად რგულნი!
აწ მნახეთ ხელთა შემბრალელთა, მიმრთელეთ წყლულნი!
ხედავთ ინდელთა, შვილდთ მზიდველთა, დაისრეს გულნი,
მადგან ტყვექნილსა, მკვდრად მიხდილსა. მიბრუნეთ სულნი!
ქ. პირთა მთვარეთა. მცინარეთა, შვენიან ხალნი,
ვარდნი ვაშლილნი, მისგან შლილნი, არის მრავალნი.
მათ თანა ქმნილნი. უცხოდ თლილნი, ძვირფასნი ლალნი,
როს გაელები, მოედგების ტრფიალთა აღნი,
ესწყვე ბედსა ჩემსა, ასაჩემსა. მისგან ვარ კრულნი!
მათგან ტყვექნილსა, მკვდრად მიხდილსა. მიბრუნეთ სულნი!
ქ. რა ვნახე ტანი, მეცნეს ხარნი მოარულია,
ხარიფნი წელნი, ქვეყნის მწველნი, მომარულია,
ბროლის ფიცარნი. საფიცარნი. არ შემკულნია,
ორნი ობოლნი. ეშხის შქონი, ნახედ ბმულნია—
ხანს ყოვლნი ბრძენი, მისად ქებად იყოვნენ კრებულნი!
მათგან ტყვექნილსა. მკვდრად მიხდილსა მიბრუნეთ სულნი!
თმანი გიშენი, ელვარენი, ტერფთამდ მგველნი,
ვინცა შეხედვით, მტერად გახდვით. ნისნი მნახველნი!
მისთა მიჯნურთა წამს შეიპყრობს სენი მომსვრელნი,
მზე ცუდ მაშვრალობს, ამით ნათობს მთანი და ველნი,
მას თუ არ შორავთ, შეიქნებთ ზღვაში დანთქმულნი!
მათგან ტყვექნილთა, მკვდრად მიხდილთა. მიბრუნეთ სულნი!
ჟი, რა დიდად საკვირველ არს ჩემებრ გაძლება.
მარადის სულთქმა და ტირილი და ქვეყნად რება,
მისგან უწყალოდ ჰრა და ხევა და სისხლში ღება,
ეს მაქვს ნუგეშად, ჩემი ცოდვა მას ეკითხება,

იყავით ჩემთვის მგლოვარენი, ცეცხლ-მოგზებულნი.

მათგან ტყვექმნილსა, მკვდრად მიხდილსა, მიბრუნეთ სულნი“. გვ. 94—96.

შენიშვნა: S—1508 (მინაწ. 27) და S—1543:56 ამ ლექსის ავტორად ასახელებს ვახტანგ ბატონიშვილს, ხოლო ბენიკის თხზულებათა სრულ კრებულში, 1932 წ. გამოცემაში, შეტანილია სადავო ლექსებში.

33. ქ. რა წალკოტსა გულისასა სურვილისა სარო დარგი,
თუ არ მისად მოსარწყავად თვალნი არა, არცა დაგი,
ანალიფხვარ(!) სოფლიდალმე(!), გოლი(!) გაღმა გაიშარგი(!),
გულსა სევდა სიშორისა მწვევე და ძნიად არა მარგი“. გვ. 99.
34. „ქ. ჩამავლითა ჩვენთაგან ჩანს ჩვენი ჩვეულობანი,
ჩემობა, ჩხუბი, ჩივილი, ჩინჩობა, ჩალიჩობანი,
ჩქარად ჩოხითა ჩიტობა, ჩექმითა ჩაუტობანი,
ჩაბალახისა ჩამოცმა, ჩემად(!)ჩანს ჩურჩულობანი“. გვ. 102.
35. „ქ. მზეო, სრას ძეობისასა, თავს დაჯე მეჯლიშისასა,
ბაგრატიონთა ქალისა. მეფეთა ასულისასა,
სოლომონისა ნაყოფის, წმინდის დავითის სძლისასა,
და ბატონიშვილის თამარის, ტან სარო, პირ ნათლისასა.
ქ. მუნ ქალი დაბადებულა ქალაქსა ტფილისასა,
მეფის შვილისა, სულისა სიცატცხლისასა,
უფლის წულ თეიმურაზის, ძე მეფის ირაკლისასა,
და ყოლია ტურფა ნაყოფი, გჯობს გითხრობ ყმაწვილისასა“. გვ. 103.
36. „ქ. სატანამ მტერმა სახელი ანტება. ჩემად მტერობა და ქრთამი გაიღო,
მისი წყალობა, არ მიწყალობა, უფალმა მომცა, მანვე წაიღო“. გვ. 104.
37. „ქ. აღმას ბასრი, ვალესილი დაკვეთს ენით ვაი თუ ზნნათა,
შე, თვით იტყვის: კმარის ღმობა მის ნათქვამთა ორპირ თქმათა,
ჟამად რას თხოვს. ტვირთს უმძიმებს ფრიად ქებულთ, ღირსთა ყრმათა;
და შლის ჩირთს(!) ცა მალღვ წვიმით ჭებით, ხე ქველ ჯირკვთა, ჰი, ჰი, იმათა“.
გვ. 105.
38. „ქ. სევდი[ს] სადგურს—გონებასა რამც უშველე, რამც უპოე,
ცისა შვიდთა მნათობებსა შეივხვეწე: მარგეთ, მოვე,
მკურნალთ ეტლსა ვეაჯები. ჩემთვის შველათ ვერ ვიშოე,
და ვარდი რამე სატურფაჟი ლხენად ჩემთვის მოვიპოე“. გვ. 106.
95. „ქ. ვიყნოსებ სულსა, სიამით სრულსა, გაკურნებს გულსა ჩემს მისთვის
წყლულსა.
ქ. ვარდ მშვენიარსა, ჩემსა სალხენსა, მე მისთვის ხელსა თვით მამაღხენსა.
ქ. მკლავს სურნელების სულები ჩემისა სატრფოს ღალისა,
სამოთხის მისის თვალისა, ვინ სევდა განმიქარვისა.
ქ. გული ვერ გასძლებს. სიშორეს მის [ს]ამოთხისა ბალისა,
გული დამეხზა ვერ კერეტი მის უზადოსა ნახისა,
მისთვის დატყვევდა გონება, ვინ გული დამირაზისა,
და ყმა ვინმე კვლუც სალხენი, მისთვის გონება რაზისა“. გვ. 106—107.
40. „ქ. ტან კენართ ლერწამო, ჩემო მომკვლელო ერწამო,
რა შენ გიყურო, ვიხარო, რა მომეშორა ვეწამო“. გვ. 107.
41. „ქ. სუნთული ტურფად ფუნჩვილი, საყვარლის მოსასურები.
მისის ტრფიალის ბელმწიფე, მალაში(!), კარგ უსულები,
მნახავთ სამკოში ღარიბი, უზადოდ დანახულები,
და მისთვის განმსტობი გამზდარვარ, შეყრისა განასურები.
ქ. ლამაზი ნახად ნატიფად, აღნაგი, აღმოსულები,
ნებიართობით მიძინარი, ვის ვატრფიალუ სულები,
ჩემის გულისა სალხენი, ტურფა რამ კარგ უსულები
და იას ვამგზავს სურნელად, მისა რამ უგავ სულები. გვ. 107.
ქ. სიხარულ, შევბავ, სინათლევ, ჩემგან ხარ მოსასურები,
წახვალ. წამოგყვეს გულები, სევდითა დადაგულები,
ვაი. რა შესაძრწუნები, გაყრით შედამდეს სულები
და თუ ნახვა დამიძვირდება, სიკვდილსა დავეშურები.

ქ. თვალთა ჩენა არად მსურის, თუ არა ვსტრეტ სასურველსა, საკუდავათვე(!) მივიწურვი, თუ სიშორეს მიმეცმს მველელსა, თუ ხმას მასმენს საქამოსა, ტკბილათ მალხენს მისთვის ხელსა და კუშტობითა შემადრწუნებს, მევე გამხდის ველთა მსველელსა“. გვ. 108.

ქ. ლომსა მტერთ შესაზარავსა. ერთგულთ წყალობით მფარავსა, უხვად მიმფენსა მზეთაებრ, უღრუბლოთ ყოვლის მდარავსა.

ქ. ვარდი ხარ ტურფად გაშლილი, ყვა[ვი]ლთა მეფე სვიანი, ყველას ანასებ სიტურფით, დასჩაგრე თალხი იანი.

ქ. საგონებელო მარადის, შებებე და შეენიარობავე, ლაღობავე, სიამოვნებავე, სამოთხის ნერგიანობავე, მიუწითამელო ლხინო და შენ, ჩემო ნებიარობავე.

კარი დამიხშე სევედისა, ლხინს მიმეც დარიანობავე“. გვ. 108—109

42. „ქ. ვარ უბედობით მტირალი, შორის უცხოთთან მარები, ამით შემქცევი თავისა, რომ ფიქრთან მოუბარები, მე დღეთა ჩემთა მტირალსა ცეცხლი მედება მწარები, თუ ვერ გიკვრეტ მზიანსა, დამიძვირდება დარები“. გვ. 111.
შენიშვნა: უკანასკნელი სტრიქონი სხვა ხელითაა დაწერილი.

43. „ქ. ანო, აღვისა სახედ დაესახო, ბანო, ბოლოს უგავს პირი და ყელი, განო, გული მაქვს მისთვის მოკლული, დონო, დღევ და ღამ მის მოსვლას ველი, ენო ელვარეთ გულს გამინათლებს, ვინო, ვიტრიო თვალი მაქვს სველი, და ხენო, ზენარი აჯა ისმინე, წაე, ში და ოხვრით მკვნესელი.

ქ. თანო, თვალითა განცდასა ვნატრობ. ინო, იასა ვიყნოსებ მსველელი, კანო, კვლავცა მწვევს სიშორის ალი, ლასო ლომისა გული, აქვს ქველი, მანო, მარტივად ვეაღერებები, ნარო, ნარნარით მკობისა მთველელი და ონო, ოტარიდს შევებრალედი, პარო, პირს მიცემ მე ჭირთა მთველელი.

ქ. ეანო, ეამამდის მოვეყრძალედი. რავე, რომლისა სახმითა გაველი, სანო, სურვილი ძნიად სათმენი, ტარო ტურფისა მჭირს დასამალი.

უნო, უფროსად შევეწყნარები, ფარო, ფრიადათ მე შევეწყალი და ქანო, ქება ვთქვი ნათლად ვაგი, ღანო, ღამითა მწვევს ცეცხლთ[ა] ალი, ძილო, ძლივედ ქვე. წილო, წერილთა არ დავიშალი.

ქ. ვარო ყმა ნაზი მკვრეტელთ საკაზმი, შინო შემიტყე კლდეა თუ სალი, ჩინო, ჩემთანა დავისადგურე, ცანო, ცნობითა ჭირი გავყრძალი, ხანო. ხმა ტკბილი უსულიანი, ვარო. ვმალ მარჯვე მკლავთ აქუს ძალი, ჰია, ჰაივე ტურფა რამ არი, ში და ში დამწვევს სამალი“. გვ. 114—115.

44. „ქ. ჩემი გონება მას ემონება, ვინ არის ტურფა სამკობ-სვიანი, მიდაგავს გულსა მე, მისთვის წყლულსა, ტანად აღვის ხე, თვალად მზიანი, დავეკონებ ცრემლთა მეღნები, ვის დაუჩაგრავს ვარდნი, იანი, და უღრუბლოდ მნათობს, აერს ანათობს, კამკამებს ვითა დღე დარიანი“. გვ. 114.

45. „ქ. შენ, ჩემო საგონებელო, სულის უტკბესო სულოდა, შენის ტრფივალთ მეტყველი ნუ გონებ დამასულოდა, უნდა სულთა დგმა დამიტკბე, კარგ სახევე, კარგ უსულოდა და სურნელებითა აღმავსე სამოთხით გამოსულოდა“. გვ. 115.

46. „ქ. ლომი ლომგული, ტურფა ყმა, ღარიბათ არის მსველელია, მისმა გონებამ მიმილო სული, მის მოსვლას ველია, ნატივი, ნარგიზ ნარევი, უცხოთ უხდება ცრემლია, კმუნვარებისა სვედითა გლაზ გული გადამელია.

ქ. მისი მკობა ვერვის ძალ-უცს, საალერსოთ შაქარია, მის ტრფივალსა დაუტყვეობს, გულს აღზინებს, იგ დარია, მის მსახვესა უცხოთ ვაქებ, კარგი რამე მზატვარია და გვამებს, თუ სულს გვაყნოსებს მის სურნელსა. ეს ქარია“. გვ. 117.

47. „ქ. ვარდი მწადი სასურველად, საკონებლათ ვით შაქარი, ტურფათ რასმე მოხდომია ია სუნბულს, აფრქვევს ქარო, ოდეს ტკბილათ შემომხედავს, სევედებიან მინა ქარი, და მურასაობს, იკაზმება, ღამაზობს ვით მინაქარი.

ქ. ვარდო, მოდი, დამემონე და შემწვრე ცრემლთა ფონე,

- თვალთ, მოდი, შემიწყალე, მიმიმხველე, დამიმონე,
ტანო, მოდი, შემიხვიე თვალთა ჩემთა მოსაწონე,
და ჩემგან კიდე სასურველი ნუშცა გივის მოსაგონე“. გვ. 118.
48. „ქ. ვარდ-მშვენიერი საშოთხე არი, მისათ სამკობად აღედრა ბაგენი,
მე მისი სწორი ვერცადა ვპოვი, ღარიბათ მსუველი ტრფიალთ მდაგენი,
რა სვედიანობს, ზედ ნამიანობს, ნარგიზთ უხდების...
თუ ველარ ვჭკვერეტ მე, კარს დაურეკ, მისის ცრემლთა დავიდაგენი“. გვ. 118.
49. „ქ. შენმა მზემა ვერ გაგაგდებ გონებიდან ერთსა წამსა.
გარდვიგდებდე, მეცა მინდა, ვერ გადგიგდე შენა წამსა,
თვალთა წინა მომინდები, მომეხლები ზე წამწამსა,
იქნა სიგიჟლა(!), არ იქნების საცნობელით, ესე მწამსა“. გვ. 119.
50. „ქ. საშოთხე მშვენიერი, ყვავის ვითა ვდემია,
ვაი თუ დაჭკნეს მისი ვარდი, მაწუხებსო ესე მია,
ნამიან ალს ტურფა ვარდი კირსა მიმცეა მესამეა,
და მის ტრფიალსა მისი კმუნვა გულსა ტკინებს, კლავსა მეა“. გვ. 119.
51. „ქ. ვინ სარდიონს უფერ-ლალებს, რად უშაგებ გიშერ თვალმდს,
რად უფარავ ინდურ ბალებს, ხედავ ისერის სხივილს(!)ალებს,
მოიზანგის ფერის ქალებს, მაგრამ გულით ბროლ-ფიქალებს,
თუ რომ უქებ კარგ ტან-თვალებს, მოგიტევებ მაზედ ბრალებს“. გვ. 121.
52. „ქ. თვალთა ჩენა არად მსურის, თუ არა ვსჭკვერეტ სასურველსა,
საკუდავათვე მივაწურვი, თუ სიშორეს მიმცემს მკვლელსა,
თუ ხმას მასწენს საამოსა, ტკბილად ნალხენს მისთვის ხელსა
და ქუშტობითა შემადრწუნებს, მევე გამზღის მისთვის მსკვლელსა“. გვ. 122
53. „ქ. ესე დღე არის ჩენისა სიკეთის მაზარობელი,
გამარჯვებისა საქმიითა, ქნართა ასრიგად მძნობელი,
ესე დღე გულთა სალხენი, განსაცხრომელთა მხმობელი,
ესე დღე დღეგრძელობისა მტერთა ნიადაგ მფლობელი.
ქ. გამარჯვებისა დილამა სასოდ იმედი გვიანმა,
ბოროტმა მოსაწყინამა გაგურადა გადამდინამა,
ქ. მეფეო, გაკადრებ, მყეფეო, ღონ სულის გზით ნებამ, გიპყრას
მტერთა მისად მძლეთ რაზომისად, ვითა ნადირი ხელთა დაგვიყრას.
ქ. რომელმან ცანი კარვად მალალმან დართნა მზიანი,
კარნი გაგიხვას, მეფეო, გასამარჯვებლად მზიანი“. გვ. 136—137.
54. „ქ. სად ბროლ-ფიქალსა შევნიან მორთვა ინდისა ჯილებით,
სად მათ მოუცთ მელნის ტბანი, გარემოს გიშრის ისრებით,
სად შლილი ვარდი ზამზახით დაშვენებულა დიდებით
და სად... სცვენ მარგარიტსა, მინდა მე დავშრე მის ქებითა“. გვ. 138.
55. „ქ. ნატირებსა, ფერწასულსა მიმეძინა ვარდთა ძირსა,
ერთი კაცი მამდგომოდა ბედისაგან განაწირსა,
შეგბრალდი კარგსა კაცსა, ყოველი საქმე კარგა სჭირსა,
გამადვიძა, რად მოკვდები, რად მისცემოთ თავსა კირსა“. გვ. 140.
56. „ქ. ჩემსა მნათობსა ძოუტავს სამყოფთა შიგან არეო,
შეხედენ, დავკრთი, მეგონა—თხუთმეტის დღისა მთვარეო,
გული წამართვა ცნობითურთ, ცეცხლი მომიდვა მწარეო,
თუ შურით ვერვინ მარგოთ, მომკალ მით მომეზმარეო.
ქ. მზებრ დასწვავ ჩემსა გულსა, მიწყვი შენთვის დადაგულსა,
თვალს წამართმევე განა სულსა შენსა შენთვის მონასურსა,
სადით აქებ კარგს უსულსა, შენი ნახვა დიდათ მსურსა,
სიკველუტე გიგავს სრულსა არ საწუთოსგან გასულსა“. 141.
57. „ქ. შეგვადრებ მცირეს საძნობსა ზარისხს მალლობით სვიანსა,
წითელსა მზისა და მანასა მიწუთ თვალთ მზიანსა,
მოწყალებისა უფსკრულსა ჩემებრ თვის ნუგეშოანსა,
მხეველი მათი ბარბარე ვტრფიალობ დავეითანსა“. გვ. 141.

58. [ბესიკი, ჰაერო ცივ-ნამიანი],
 „ქ. ჰაერო ცივ-ნამიანი ჩემთვის აღარა დღიანი,
 მას ვშორავ გულსვედიანი, ვის მოლოდინა მაქვს გვიანი,
 ქუფო კვევით, თვალცრემლიანი, აღარა სადა ჯმინი,
 თავმოხრით იყო იანი, სვიფნი კლებოდეს მზიანი. იანერის კგ.“ გვ. 142.
- შენიშვნა: იხ. ბესიკი, თხზულებათა სრული კრებული, 1932 წ. გვ. 24.
59. „ქ. ჩემა მზემან განმინათლოს გლახ საბრალოთ ბნელი გული,
 ჩემან ნწველმან განმითელოს მისთვის ცეცხლებერ დადაგული,
 ჩემან მკველმან მაცოცხლოს, მისთვის ვიყო სავარგული,
 ჩემან ვარდმან შემერიგოს, მასთან ვიყო დანერგული...“ 142.
60. [ბესიკი, სევდის ბალს შეველ].
 „ქ. სევდის ბალს შეველ შენალონები:
 მოკრებად მსურდა ვარდის კონები.
 ვარდმან შემრისხა თავმომწონები,
 ისაოი მტყორცა დასაჰონები:
 სრულად მიმილო ყლი ღონები,
 მითხრა: „იფიქრე გულს ნაქონები,
 მისთვის იქნები დასაყენები!“
 ვერ მივხვდი მახვილ განაწონები,
 მისთვის შევიქვენ ცრემლ საფონები...“
 გვ. 143—145.
61. „ქ. ჰაბუა შორავს ქალასა, ლამაზსა ბროლ-ფიქალასა,
 ნახვა მოუნდა თვალასა, მით მიაშურა ვანასა,
 მაგრამ ვერ დაჰყოფს ხანასა, რა ნახავს იმისთანასა,
 გული დაუწყებს ნანვასა, ვერ ირბენს ბანის-ბანასა.
 ქ. ჰაბუა სძებნდა ქალასა, ბრწყინვალეს, მზისა გვანასა,
 შეხვდა მას დიდსა გვარასა, ცუდსა და მას უგვანასა,
 ხედვა მოაკლდა თვალასა, გული სევდითა დანასა
 მალმალ ვაჭრობდა კალასა, პირისა დასაბანასა“ გვ. 150.
62. „ქ. ვაი, ვარდი სასიხარულო ძირით გამიხმა უდაროდ,
 ვაი, ლხინთა რტონი მომიტყდეს საშვებლად, იგ სამუდაროდ,
 გულო, ვაებდი სულითურთ, შექმნილხარ აწ სასუდაროდ,
 ეჭ, თვალო, სისხლი აწვიმე, თევზთა არ დასაბუდაროდ.
 ქ. აწ რასაც ბძანებ, გავაგებ, შენ სიტყვას არსად წავაგებ“ გვ. 153.
63. „ქ. თუ უნისოდ სოფელს ყოფნა რადგან ჰირად არ მიღირდა,
 მაგრამ ავის ბედისაგან ჩემი რამცა გამივივრდა.
 ქ. მისის უზადოთ აღმკულებისა შეწირულად ვქმენ გული ჩემია,
 ვერ მოვაშორებ, თვალს დავამონებ, სიტკბოებით მყვას ანა ჩემია,
 ვინც მხედავს, ჰვივრობს, თვალნი ცრემლს ხშირობს, საკუთრათ მივა ანა
 ჩემია,
 განცვიფრებულან, ჩემთან რებულან, ჩემს სევდას ყოვლინი განა ჩემია“ გვ. 155.
64. „ქ. გემონები მეცნიერსა, ფილასოფოს, ბრძენსა გულსა,
 ნუ აღმოფხვრი ჩემგან შენსა სიყვარულსა დანერგულსა,
 აცოცხლებდე გულსა შენთვის, დამწვარს ვითა დადაგულსა,
 მოწყალეებით მომალხენდე, მაღირსებდე თვალთა რულსა.
 ქ. რას გამსგავსო, რათ დაგსასო, ვერ მიგია შენი დარი,
 სამოთხე ხარ პირმეტყველი, მისი მზგავსი, მისი დარი,
 ოდეს სადმე შემოგხედავ, გულსა ვეტყვი: მოიღარი.
 და ცას კვეფ ყოვლი სულიერი შენი მსგავსი არცა დარი.
 ქ. აღძვრა ბაგენი, ვითა მდაგენი, სამკობო ტურფავ, ვარდო დილისა,
 რა მოგშორდები. დავიდაგები, ცრემლი დამალტობს თვალთა მილისა,
 სამოთხე ხარი. ტურფათ დაგხარი, ვდამობითა ტურჰთ ღიმილისა,
 ტრფიალი ვიქმენ საყვარელისა, ლამაზად მშვენის...“ გვ. 156—157.
65. „ქ. ასიათასი ფურცელი კოკობთა ვარდთა სადარი,
 ყაყაროს ხელთა მქირაო, მწოდო, ეგ ტანი სადარი,
 ჩდილოს ნიავი ამბართა მალე მომიძღვნის სადარი,

- და მასთანა მუშკა მონიტანს, დართა ვიყოფი სადარი.
ქ. მწვანესა გაღვიძებოდა, წყალთა მოსლოდა რულია,
ათასი ფერი ყვაილი დგა ვარდის წყალით რწყულია,
ერთს ეჯზე კაცს ეცემოდა მათს ფშვათა სუნი სრულია,
და მისთა მნახეთა ეკურნის ხრმალთა ნაკადი წყრულია(?)“ გვ. 161(!).
66. [თ უ რ ქ უ ლ ი ლ ე ქ ს ი], „ქ. ბეგანურამ იქიმსე იქი ფალაგდადან ილა-
ლდურსუნ.“
ელგათუსუნ დუნიანდა ონუნ იშლარი ლაგერსუნ...“ გვ. 168.
67. „ქ. სიზრმად ვნახე, წამოვიქერ, ესინეაობა(!), ტანადობა,
ვნახე ჭელთა აღარ მყვანდა, ავდეგ, უცხო ანაგობა,
ღამე ასრე გავათენე, არ მეგონა ჩემი რჩომა,
და დადეგ გულო, ნუ მოკვდები... უმისობა“ გვ. 169.
68. „ქ. ღმერთმან ბევრჯელ დაგახვედროთ აღდგომას და ამალღებას,
თუცა ჩემი ლხინი გინდათ, დაპატიჯეთ ელენებას,
ეცადეთ, რომ მოიყვანოთ ეგ სტუმარი ჩემსა ნებას,
და კოცნასა და ანბორებას ი გ ო რ იწყენს ხელის ზღებას...“ გვ. 169.
69. „ქ. ბაგე ვის გაქვს ფერად შინდი, თვალად შავი, ინდი მინდი,
შენთვის სიკუდილს არ შევშინდი, უკდავებას რომე სდინდი,
გვაჯები, ნუ შესწყინდი, გამიღიმდი, გამიცინდი,
განმინათლე თვალთა ბინდი, რომ მოვიდეს დროი ქინდი“ გვ. 172.
70. „ქ. ტურფათ შევნი, სალხინო ხარ, სურნელს აფრქვევ მინასათი,
ვინ დაგსახა აგრე ნახი, განმანათლა, ვითა მნათი,
ასრე მსურის, არ მოიწყენ, როს გვეღირსოს მოსელა მათი,
და ახლოს არის, შორს ნუ გონებ, თქვენი უცხო მოკამათი“ გვ. 174.
71. [ს პ ა რ ს უ ლ ი ლ ე ქ ს ი], „ქ. ნური ჩემში მან მისსლი ბეგტ დოხტერ ჩერა
ბიღამალი გვ. 175.
72. „ქ. ვნახე ბროლზედან მოხრილნი მშვილდნი არ ავად, ხვევითა,
მესვრის ნარგისთათ ისარსა, მიმცემს ლახვარსა ხვევითა,
ვფიცავ, ვერ ნათობს მასთანა ვერ მთვარე, ვერცა მზე ვითა,
უმჯობეს დილის ცისკრისა ტანი ლერწამობს ხვევითა.
ქ. წამწამისა ქახი უჩრდილებს მის მგლნის ტბისა გუბებას,
ბროლზედან ლალი შეთხზული სცავს მარგალიტსა ტყუბებას,
მისთვის ვსტირ სისხლის ცრემლითა, ზედა დავილტობ ყუბებას,
სულს მივსცემ სყიდვით, თუ ღირს მყოფს ხვევნას ბროლის ბუთს ტყუბებას.
ქ. შაქრისებრ სიტკბოს მწოთოლვარე ტუჩნი, პაწაწა ბაგენი,
ლაწვნი ვარდისფრად მყვანი, ვაი, ჩემი დასადაგენი,
მგლნის ტბას გიშრით ზღუდვილსა, ვით ლახვარს გული ვაშენი,
ზილფი ყარიბად ფუნჩქვნილი, მე მისთვის გავეშმაგენი“ გვ. 176—177.
73. „ქ. მოვშორდი ედემს ნაზარდსა, საროს სამოთხეს რგულებას,
პირ-გაბადრულსა მთოვარეს, რომელს უძღვნიდი სულებას,
მესვრის სიშორის ისარსა, ცეცხლს განმაწონებს გულებას,
მკლავს მისის მაყრის ლახვარი, შემძინებს წყლულსა წყლულებსა“ გვ. 180—
181.
74. ქ. მომცა სოფელმან სიმუხთლით საქმენი მოსაწყინენი,
რაც რომ ძალ ედვა, მიუხვა ქვეყნის რწყვად ცრემლი მდინენი,
ვით გავძლო ყმის მზისობა, თუცა არა ვარ კინენი,
მიჯობდა მუნვე მომესვა სასმელი სასიკვდინენი“ გვ. 180.
75. [შ ო თ ა რ უ ს თ ა ვ ე ლ ი, ვ ე ფ ხ ი ს ტ ყ ა ო ს ა ნ ი.],
„ქ. ამან დღემან დაგავიწყა, გული იგი ვინ დაბინდა,
დაგიღია სამსახური, იგი იქნას, რამცა გინდა,
იაგუნდი ვგრეცა სჯობს, ათასჯერცა მინა გინდა,
შენ გაახლო სიკვდილამდინ, ამის მეტი არა გინდა(!)“ (სტრ. 298), გვ. 182.
76. „ქ. მზე მოვშორვა მთოვარეს, გახდა საწყალვად ლარიბად,
განილია და მი-ცა-სქენა, გულებრივ არ არს ვსებულად,
არაღრა შუქობს ამისთვის, მზე მოაკლდა მუსაიბად,
ვერ გასძლებს გძლებრივ(!) სიშორეს, თუ არ ეღირსა დანახვად“ გვ. 185.

77. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე მონა შენი შალვა“. გვ. 55.

78. „ქ. ჩემო თვალის სინათლევ, სამოთხის მგზავსო ქალო, რათა ბარ მოწყენით, სად მიხვალ, ამაღამ აქ იყავ, ღეთის მადლსა, თუ არა იქ, დიად მეწყინება. დედოფალი აქ არის, საქმე მაქვს, კარგი საქმე. თუ არ მოხვალ, აღარ მიწინდხარ შენა. ტყუილი არ არის, რასაც გეუბნები შენმა მზემა“. გვ. 175.

79. [თურქულ-ქართული ლექსიკონი], „ქ. მარდუმი ქუჯაი—სადაველი ხარ. ქ. გურჯი—ქართველი. ქ. ესმა ჩიხეს—სახელი რა გქვინ...“ 176, 178, 179, 180, 191, 192.

იხ. აგრეთვე მინაწერები: გვ. გვ. 21, 23, 37, 50, 53, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 83, 89, 93, 101, 121, 125, 132, 144, 158, 164.

(409)

419

ანტონ I, ქართული გრამატიკა. 1767—1768

206 ფ.; 26,5 × 17,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული, ოქროთი მოვარაყებული ტვიფრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1767—1768 წ. (გვ. 1, 410); კვირინიშანი აქვს; გადაწერი: მღვდელი ნიკოლოზ ალექსის ძე (გვ. 411); გადაწერის ადგილი: თბილისი (გვ. 410); დაუწერელია: გვ. გვ. 2, 6, 12, 156, 295, 296, 412.

(ანტონ I, ქართული გრამატიკა). „თვს ჴელოვნებისა ღრამმატიკოსობითისა. ნაწილი პირთელი. რომელსა შინა მარტივად მდებარე არიან თითოეულნი ნაწილნი სიტყუათანი მაგალითებითურთ, რომელნიცა ჴეპირებად სათანადო არიან ღრამმატიკასა მოწაფე ქმნილთა. თავი პირუტლი. ბრუნუათათვს სახელთასა. § 1.—რიცხუსა შორის ჩუენ მიერ განჴსჯითა შემოყუანილნი ბრუნუანი სახელთანი არიან რუა...“ გვ. 13—410.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის პირველ გვერდზე ჯერ სინგურით და მერე შვიი მელნით წერია: „სადიდებელად ცხოველსმყოფელისა, თანაარსისა და განუყოფელისა, სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ჴემოასა საქართუშლოასა, დავითიან-ბაგრატიონისა, ახლად ქმნილი წიგნი ღრამმატიკა ქართულისამებრ ენისა, დროსა უკეთილმსახურისა და უმაღლესა(!) ირაკლი მეორისა, მეფისა ყრისა საქართუშლოასასა და მამათმთავრობისა თვისისასა ყოველთა ქართუშლოთა ჴედა, წელსა დასაბამითან სოფლისა 7273, ხოლო განწორციელებითან სიტყუსა ღრისა 1767. თთუშსა მეთერთმეტესა, რიცხუსა 20.

2. გრამატიკას წინ უძღვის ა. „შეყუანილება წიგნისა ღრამმატიკასა, მიწერილი მოძღუართად და მოწაფეთად ღრამმატიკასთა, მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისქა ყოვლისა ჴემოასა საქართუშლოასა.—, ზირაქ. 25.1. სამთა მიერ განშუშნებულისა სიბრძნისა, ესე იგი ერთ-გონიერებითა ძმათათა...“ გვ. 3—5.

ბ. ხელნაწერს აქვს „პინაქსი ღრამმატიკისა“, გვ. 7—11.

3. გრამატიკის დასასრული: „დასასრული მესამისა ღრამმატიკის ნაწილისა, მრავალ ტყვიელმოყუარებითა ანტონი ყოვლისა ჴემოასა საქართუშლოასა არხიეპისკოპოსისა დავითიანისათა, რომლისა საუყუნო იყავ კურთხევაჲ. სადიდებელად ყრმავებულისა ღრთ მთავრისა სიტყუსა ემბანუილისა და პატივად დედისა მისისა, ყრდ უკურთხეულესისა, უფროსად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღრთისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისა, ყოველ გულისჴმიერთა და მნებებელთა უფალასა.

ხოლო მეუფესა მას საუკუნეთასა, უბრწუნელსა, უხილავსა, მხოლოსა, ბრძენსა, ღრ პატივი და დიდება. უკი უკმ, ამინ. (ტიმ. 1. 17).

სრულ იქმნა 17 $\frac{2}{4}$ 68 ქალაქსა შინა ტფილისს, ეზოსა შინა ჩუენსა“.

გვ. 410.

4. ანტონის ქართული გრამატიკა გამოცემულია. იხ. „ქართული ღრამმატიკა. შედგენილი ანტონ I-ის მიერ. გამოცემული ალექსანდრე ეპისკოპოსის საფასით თბილისი, ექვთიმე ხელაძის სტამბა, 1885 წ.“

ანდერძი: „მუწავი ამისი ალექსის ძე უღირსი მღუდელი ნიკოლოზ“

გვ. 411.

მინაწერი; „ეს ღრამმატიკა გორდის სასახლისა აოის“ (წემო ყდის საცავი ფურცელი).

(410)

420

სტრათემანი ვილგელმ, თეატრო ანუ ასპარეზი მატიანული 1740 წ.

512 ფ.; 34,3 × 10,3; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა, ყუა და კიდეები შე-
მოცვეთილი, ქვემო ყდა და ბოლო 5 ფურცელი მოვარდნილი; მხედრული; 1740 წ.
(1r, 7v); ჰვირნიშანი აქეს; რუსულიდან ქართულ ენაზედ მთარგმნელის ვახუშტი
ბატონიშვილის ხელით (7v); ადგილი: „სანკთაქეტრებუხის“ (1r).

[სტრათემანი, თეატრო], „სოფლის დასაწყისი. სოფელი, თვესა ოკლონბერსა შინა (მოწმობისა მიერ ყოვლად უბრძნესთა ხრონო-
ლოღთა: სკალიღერისა, ჯალვისისა, დელვიკისა და სხვებთა).
ღსგნ შექმნული არს ექუსთა დღეთა. იწყებს შექმნად მას ჟამსა შინა, რო-
მელი დღე შაბათისა ჟამი მეექუსე მწუხრისა თანა შეეტყუების...“ 13r—481v.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) თავფურცელი წარწერით: „თეატრო ანუ
ასპარეზი მატიანულის გამოცხადებელი ყლგნითის მატიანისა, სამღვდელსა წე-
რილისა და სამოქალაქუროსი, ათთა გამოსლვით გამო და საუყუნოთა ყლთა მეფე-
თა, იმპერატორთა, პაპთა რომაულთა და კაცთა დიდებულთა და სხვათათა. სოფ-
ლის დასაბამისაგან, ვიდრე წლისამდე ჩქპ. სიმოკლესა შინა უადვილესის მანსოვ-
რობისათვის ვილდელმის სთრათემანის გამო შეკრებული, ხოლო აწ
რუსულსა ენასა ზედა ლათინურისაგან გარდმოღებული სანკთაქეტრებუხისა.
შინა წელსა შობისაგან ქესა ჩლკ. რუსულისაგან ქართულს ენასა ზედა გარდ-
მოიწერა სანკთაქეტრებუღლსავე წელსა ქსა ჩლმ.

ხოლო აწ ბრძანებითა ყოვლად ზესთა-განბრწყინებულისა და ზესთა-მპყრობელი-
სა პეტრეს დიდისა, მამისა მამულისა, იმპერატორისა და თვითმპყრობელისა
ყოვლისა რუსეთისა, ხოლო კურთხევითა უუწმიდესისა განმმართველისა ყოვლისა
რუსეთის სინოდისა დაიბეჭდა წიად სანკთაქეტრებუხს, სამების
ალექსანდრე ნევესკის მონასტერსა შინა, წელსა შექმნულებისაგან სოფ-
ლისა ქსლბ, ხოლო განწორციელებისაგან სიტყვისა ღისა ჩლკდ, ინდიკტიონ-
სა ბ, თვესა აგვისტოსა“.

ბ) ლათინურიდან რუსულ ენაზედ მთარგმნელის მღვდელ-მონაზონის გაბრიელ
ბუტინსკის მიძღვნა: „ყოვლად ზესთა-განათლებულისა და ზესთა-მპყრობელისა
პეტრეს დიდისა, მამისა მამულისა, იმპერატორისა და თვითმპყრობელისა ყოვ-
ლისა რუსეთისა და მისისა ყოვლად ზესთა-ბრწყინვალისა და ზესთა-მპყრობელისა,
ყოვლად უმეტეს საყვარელისა მეუღლისა ეკატერინას ალექსის ასულ-
ისა, ყოვლისა რუსეთის სახელმწიფოს ყოვლად მოწყალის დედისა, ზესთა უმეტეს
ღირსისა იმპერატრიცისა და დიდისა ჯელმწიფისა...“ (1v—3v).

გ) ლათინურიდან რუსულ ენაზედ მთარგმნელის გაბრიელ ბურჯინსკის წინასიტყვაობა: „კეთილმეტრფეს, მატრიანის მოყვარულსა...“ (3v—7r).

დ) „სიტყვა ქართულად გარდმოწერელისა.—არა ჯერ-იყო, არცა შეგგვანდა, მკითხველნი, ჩვენ მიერ რაიმე ქებანი ანუ სიტყვანი მიმატებად ზევით თქმულის გარდმოწერელისა სიტყვიერებისა მიმართ, ვინაიდან ყოველსავე იტყვის მიზეზსა გარდმოთარგმნისასა, ანუ სიკეთე-სიბოროტესა და სწავლასა კითხვისა და შეგულისხმიერებისასა და განსაგდებელი არს ანუ შესაწყნარებელი არამედ ჩვენ მიერ ესე მხოლოდ ითქმის, რამეთუ ვინააზგან ენასა ზედა ჩვენ ქართველთასა ესრეთნი მატრიანნი ნაკლულეფანნი არიან და არა თუ ნაკლულეფანნი, არამედ სმენითაცა მწადნი, ამისთვის გვინდა და ვიმეცადუნე გარდმოწერასა რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა, რაათა არა საკდემელ ვიქმნეთ, რამეთუ არს სვეისა სარწმუნოებისა (რომელი წინააღმდეგ და საძულველ არს თემისა ჩვენისა) და შრომა ჩუენი საგმობელათ იქმნეს, გარნა ზემოთ თქმულნივე იგი მოხსენენ და მით საჯე გონიერად და ნუ თვალებით. განაგდე ბოროტი, შეიწყნარე კეთილნი, რამეთუ სასეებით არს ორისაგანვე ანუ დარწმუნებისათს, არამედ მატრიანულის ცოდნისათს, რათა უწყოდეთ ვითარებანი ყოვლისავე. ხოლო ვითხოვ ლოცვასა და არა წყევასა, რამეთუ წყევანი უკეთურებისაგან არს, ხოლო მადლი სახიერებისაგან. ვინააზგან დაეშვევრ და ვიყავ წერასა შინა ამისა მრავალტანჯულ თუსთაგან, აღვირჩივე ესევე, რამეთუ უქმობა წინააღმდეგომ არს წმიდისა პავლესა, ვითარცა განაგდეს და მომიძულეს ცუდად მშრომელი მეფის შვილი ვახუშტი. გიძღენი გონიერად მკითხველთა, არა არს ძალი, უკეთუ გთნდეს, იგემე, უკეთუ არა, იღვას წიგნი, მიტყებულ ხარ. გარდმოწერა მეფობასა იმპერატორიქს ანანას იოვანეს ასულის ყოვლისა რუსეთისასა წელსა ქსა ჩმ 1740, შესრულდა ოკდონბერს იერ 15 მასევე წელსა სადიდებულად ღვთისა ჩუენისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა საუკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

იუწყევე ესეცა, რამეთუ წიგნი ესე სამითა წერილისა ჯელითა დაწერილი არს: მსხვილითა, საშუალითა და წვრილითა. მსხვილი სამდთო წერილი ანუ საჩინო, საშუალი—მატიანე, და წვრილი ანუ მოწმობა, ანუ ვისიმე თქმული, ანუ ავთორი სიტყვა. ხოლო სხოლიოსა ზედა წმინდათ წერილი მოწმობანი და რომელნიცა მწიგნით არნ თარგმანი მის სიტყვისა. არამედ გარდმოთარგმნულ არს ლათინურისაგან რუსულათ და რუსულისაგან ქართულად. და ვინააზგან მრავალნი საკუთარნი სახელნი ქუეყანათა, ქალაქთა, ნათესავთა და კაცთა არნ ამს ზედა ლათინურად სხვა ისახულეების, ბერძულ სხვა და რუსულ სხვა, ეგრეთვე ქართველთა, ვითარცა: ასია, აზია, მიდი, მედი, ეკთორ, ლეკთორ, ონორი, ღონორი, ფილიპპ, ფილიპპე, ღრილორი, გრიგორი, გრიგოლი, კონსტანტინ, კონსტანტინე, ირეკლე, ვრეკლე, კლიმენთ, კლიმენტ, ნიკოლა, ნიკოლაოზ. რომან, რომანოზ, და სხვანი ეგრეთნი მრავალნი, ნუ შეორგულდები, იგივეთ ჰგონე, ნუ სხვა, რამეთუ იგივე არს“, 7r-ვ.

ე) ვახუშტის გალექსილი ანდერძი:
მებრძოლთ ბრძოლათა ვით მართებს სიმაგრე, რაზმთა ცოდნანი,
მტკიცედ გულმაგრად მას ზედა, თვარ იქმნაენ მონაწყინანი,
ეგრეთ ასპარეხს აწასე მსვლელს მართებს გამოჩენანი,
და სარწმუნოება გულს ეპყრას, მერ კითხვით იცეს ლხენანი.
თვარ არა გაქუს სიმტკიცენი. მიჰყვე ყოველსა თქმულებასა,
ქელს ემგზავსავი სიბოროტით, ჰყოფ გონების აღვსებასა,
ღმერთი არის შურის მგები, გეშინილდეს ხსოვნებასა,
და შიში მისი გრწამს, განგმართებს, კეთილს მოგცემს მოსწრებასა.
სარწმუნოების მპყრობელმან და ასპარეხსა მცემელმან
ყოფლი შეიგნოს სოფლისა, რაი სწადს მონა მდომელმან,
ბოროტი გარე განახნას, კეთილთა შენამთვისველმან
და არც წარხდეს შრომა ეს ჩუენი, მადლი გცეცს მომნადლებელმან.
თეატროს მოდით მოკრბენით, თქნულისა დამმარბეულანი,
იკრბიეთ გულსა საუწუჯე. რჯულთ და სოფლისა ყველანი,
ვინც არ იმცნებდეს ამ მცნებას, ნუ ხვალ სხვა მგველანი;
და თვარ ღვთის შენ მივე მიგება, ჩვენ ვიყუნეთ უშრომელანი“. 7v.

3) „ლექსიკონი, რომელნი წიგნსა ამას შინა უცხო სახელნი არნ.—ადიაფორი—ორკერძო...“ (8r—11r).

ბ) „ღისაგან მატჩანე ძველისა აღთქმისა შესაქმისაგან სოფლისა, რომელი დაიწყების კინ არა ოთხი ათასთა წელთ გაშო, ვიდრე ქს უფლისამდე ჩამოვალს...“ 12r—13r.

2. ტექსტს ბოლოში დართული აქვს: ა) ვახუშტის გალექსილი ანდერძი:

„შევასრულეთ, წარმოითხველო, მამის ძით და სულის ძალით, ვით გამოხვედ მცემი მარჯვედ, ვით პავლე სწერს, ვხედავთ თვალით, ქარს არა ვსცემ, ნიჭი მიმაქუს, შენ რაში ხარ დასათვალთ, და იმცენ ცნება, თუ გარდაე, ვისას დასდეგ მსლველი კვალთ. ვირწმუნოთ ღთი, კრებანი, შეიდთა დავიპყრათ მცნებული, ჩუნ მორწმუნეთა გვექმარვის, სხვის რად ვყოთ მონაგვებული, ნავი ეს ლელვას არ დამთქამს, სხვად არ ვჯდე საეჭვებული, და მათ ვნერწყოთ, ჩნ ის დავიპყრათ, მშთა დარწმუნებული. ცოდნისათვის სიტყვა ვაგოთ, ურწმუნოთა მათ მათები, ვიკითხვიდეთ ესრეთებსა, ლამპრათ მნათთა აღსანთები, არ თუ ვიქმნეთ ჩნცა მათებრ, ანუ ვიმლოთ სხვა ღთები, და მით არ ვიქმნეთ უცნობელნი, ტალანტი გვხუდეს ათათები. ყლთ მერჯულეთა რჯულები, გემცნას აქ დაიწერების. კერპთ ქუანთა თათართა, მწვალებელთ ებრაელების, არ თუ ამისთვის ვირწმუნოთ, ვსცნათ ცოდნა მოგვედარების, და არც ჩუნ გვხვდეს მშრომსა გმობანი, გესურს მადლი მოგვებერების“. 481v.

ბ) ანბანური „საძიებელი ნუსხა. ეგრეთ სახელნი, ვითარცა ნივთინცა წიგნსა ამას შინა შემოაპყრობილნი უუადვილესისა მათთა მოაოვნებისათვის ანბანისაებრ შეკრებულნი...“ 482r—512v.

3. ეს ხელნაწერი დაწვრილებით შესწავლილი და აღწერილი აქვს ქრ. შარაშიძეს შრომაში: „ვახუშტი ნათარგმნ შრომებში“. 1948 წ. გვ. 214—235, (იხ. მანქანაზე გადაბეჭდილი შრომა).

4. ზოგიერთი მინაწერი გადაშლილია და არ იკითხება.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნს სახელად ეწოდების შავი პურის ყუა“, (ზემო ყდის შიდა გვერდი).

2. „Сокращение Вильгельма Стратеммана, Немесия, История Иосифа Флавия о разорении Ерусалима“ (ზემო ყდის საცავი ფურცლის r.).

3. „თეოდორ ივანიჩი დოკტორი მოვიყვანეთ ჩუკა-სა წელს იანვრის კბ-სა ბატონის სძლისთჲს“. (ზემო ყდის საცავი ფურცელი r.).

4. „ჩუკა-სა წელს ა) ბ-სა იანვარს მივსწერეთ ოთთაშვილს წასვლა კახმინცინის ნაჩანისკს.

ბ) დ-სა იანვარს პროკუროს კილაძეს ქსენატკოცის საქმეზე“ (ზემო ყდის საცავი ფურცლის r.).

5. „ნიშოვანი—знаменитыи. ხმაყოფილება—провозглашение. ზეახდა—превозмошел. სათნო იჩინა—признать. მიხრდა—сключить (ფანქრით. ზემო ყდის საცავი ფურცლის v).

6. „ჩუკით-სა წელს ნოემბრის კვ-სა მივიღე პეტერბურგიდან მატჩანეი ესე, თვადი გრიგოლ წერეთელი“ (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

7. „განსაკვირვებულად ჩემდა ფლავიოს იოსიპოს ურია სტყუის მოსეს-თჲს, რომელიც დაბადებაში არ სწერია“. (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

8. „ფლავიოს იოსიპოს ურია მეათარმეტესა შინა წიგნსა იტყვის, მეოც-სა თავსა, კარგისათვის და ყოვლად კარგისა იუდასათუის მხედართმთავრისა, და ჩემდა დიდათ საყვარელისა. გრიგოლ“, (ზემო ყდის საცავი ფურცელი v).

9. „ქ. წერეთელი სახლობუცესი ზურაბისა, მეფის ძეს იოანეს მიაართვა ბოდიშით“ 1r.

„აიღე აგრეთვე მინაწერები ქვემო და ზემო ყდის შიდა გვერდებზე.

(411)

421

მაქსიმე აღმსარებელი, კითხვა-მიგება, XI

97 დ.; (194 გვ.); 42 × 31,3; ეტრათი, დალაქაეებული, კიდებმემოჭორილი და შემომწვარი; მუყაოს ყდა; თავ-ბოლონაკლული; ნუსხური, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; [XI].

[წმიდისა და ნეტარისა ნამისა ჩუენისა მაქსიმესი ნეტარისა თალასეს მიმართ ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონასტერთაჲსა სიტყუათათჳს, რომელთა განმარტებაჲ ეთხოა მას ნეტარისა მაქსიმესგან]. „...მიზეზისაჲ მისმან უმეტრებამან დაბნელა გონებაჲ კაცისაჲ და საღმრთოჲსა გულისქმის-ყოფისაგან უცხო ყო...“ გვ. 1—194.

წყდებ ა: „...შეერთებასა, რომელი სარწმუნოებისა მიერ მიეცა, ყოველივე შესაძლებელ არს ღმრთისა...“

შენიშვნა: თარგმანი ეკუთვნის ექვთიმე მთაწმიდელს.

მინაწერები; 1. „ქ. მესტ[უ]მრეო, ჩუენ მაგირადა ჩვენსა დიდსა იმედსა დარბას, ბატონსა ბატონისშვილსა სახელუნსა, სახელგანთქმულსა სიკეთეს“. გვ. 15.

2. „ქ. მონა ღთისა საბრალო ბერი ვიკადრებ თანადაუსაბამანთ(!) ღთითა, მამითა, ძითა და სულისა წმიდისა თავდებობითა, მი[ნ]დობითა და შუამდგომლობითა პატიოსნ[ი]სა და ცხოველსმყოფლისა ჯუჴარისათა, თავდებობითა, მი[ნ]დობითა და შუამდგომლობითა“. გვ. 17.

3. „ქ. ნებითა ღთისათა და შეწვენითა ესა ბოლო წიგნი მოგეცი მე ივანას-შვილმა შენ, შაუგულიძესა ივანას, ომანიძესა დათუასა. კიტუასა ბიბიჩაძესა, გოჩიასა გარბელიანსა, მახარებელსა ჯანელიძესა, მარკოზს მესირიძესა, სვიმონს სანიგოიანსა, მისლიასა ჯანელიძესა, გოგილას ჯანელიძესა, ნოვშკენასა შალაბერიძესა“. გვ. 18.

4. „ქ. თანა დაუსაბამოთა ღთითა, მამითა, ძითა და სულისა წმიდასა, თავდებობითა, მი[ნ]დობითა და შუამდგომლობითა ესა ბოლო და გასათავებელი წიგნი ფიცი და პირი მოგეცი მე, სანიგოიანმა სვიმონ შენ, ივანასშვილსა“. გვ. 19.

5. „ქ. მონა ღთსა საბრალო ბერი ვიკადრებ და... გამდელი, მერმე ჩვენს ღთიულს და მოწყალესა ბატონსა ბატონისშვილსა სახელუნსა, სახელგანთქმულსა, სიკეთეს მიუწოდმელსა, სწორუპოვარისა, ქუეყანასა ზედა ნათლ[ა]დ მოფენილსა უკდავებისა წყაროსა“. გვ. 21.

6. „ქრისტე, შეიწყალე სული იოსებისი“. გვ. 141.

7. „ქ. ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ანასტასია“. გვ. 194.

იხ. აგრეთვე მინაწერები: გვ. 3, 4, 5 6, 7, 8, 9, 16, 123, 161.

(412)

422

ბიბლია. 1851

I+568 ფ. (1138 გვ); 34,3 × 21,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ამოტვიფრული და ოქროთი მოვარაყებული ყდა (მოცილებული); აქვს ყდის საცავი ფურცლები; ნაკლული; მხედრული. დასაწყისები სინგურით, მოხატული საზედაო ასოები; 1851 წ. (Iv, გვ. 334. 1138); გადამწერები: პეტრე ტაბლიევი (გვ. 74), გრიგოლ იეროდიაკონი (გვ. 692), ნიკოლოზ კაპარავა (გვ. 876); დამკვეთი: დავით დადიანი (Iv);

ადგილი: მარტყოფი (გვ. 334): დაუწერელია: გვ. გვ. IV, 12, 14, 15, 16, 58, 98, 144, 198, 222, 283, 349—356, 390, 446—452, 491—496, 626—628, 666, 769, 770 818, 1020, 1134.

„... და წარმოვიდა მიერ აბრაჰამ, და მოვიდა, და დაიბანაჲკა უდაბნოსა მას, და იყო სიყმილი ქუშყანასა ჴედა; და შევიდა აბრაჰამ ეგვიპტედ მწირობად მუნ...“ გვ. 1—1133 (მოსე ა, თ. 12, მუხ. 9).

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდებზე აღნიშნულია ნაკლები ადგილები. მაგ.: „აქ მეოცე თავისა იბ მუხლი აკლია“. გვ. 11 და ა. შ. იქ სადაც ტექსტს აკლია, დატოვებულია თავისუფალი ადგილები.

2 ხელნაწერის ტექსტი გადაწერლებს გადაწერის დროს შეუდარებიათ დაბეჭდილი ბიბლიისათვის. იხ. მინაწერები: 523, 533, 536. 560, 757, 761, 768, 817, 903 913, 914, 921, 938, 1019, 1026, 1029, 1138 გვერდებზე.

3. ხელნაწერი გადაწერილია დავით დადიანისათვის ათონის (978 წლის ბიბლიიდან).

ანდერძები: 1. „უმანდელთა წმინდათა მამათაგან თარგმანი დაბადება ჟამთა ვითარებისაგან აქა იქი ფურცლებად და ტრიქონიებადლა იყო ასონაკლულევიანი, და ქართულნი სამღვდელო წიგსა მოკლებულ იყუნეს. ეგულსმოდგინა უკუშ ვიდრემე სანატრელად სახსენებელს არ ჩილ მეფეს და შემოეკრიბნა რაჲა რა ეპოვნა და... სინაკლე სლაუნურთაგან მოეთავებინა და მერზე ბაქარ მეფესა მოსკოვში დაებეჭდუნებია. მას უკან მოიწია ჩუშნდა მომართ ამბავმა მოაწმინდის ბერებთაგან, რომე მთაწმინდას ქართულთა წიგნებთა სიმრავლე არისო და ქართულისა ენისა დაბადებაყო. ამისთვის აღიძრა სურვილითა პლატონ იოსელიანი შესაწვენელად ძმათა და ბუნებითისა ენისა და წარუდა მთად წმინდად, საიღამაც დიდითა ლუაწლითა მოიტანა ძუშლი მრავლავანის ხელით დაწერილი დაბადება, ძუშლადუშ თარგმნული დაბადება“. და მაგ დედანისაგან გადმოვაწერვინე ესე წიგნი ბიბლია. ზოგს ალაგსა აკლნ თავები და მუხლები, ხოლო არს უფროს დაბეჭდულისა წალმართი, წრფელი და სწორი და ადვლ-მოხავებული ენისა ჩუშნისა. შეუნდოს ღმერთმან ორთავე შინა ცხოვრებათა მთარგმნელსა და ეგრეთუშ მშრომელს, მომტანს მთისაგან წმინდისა და გარდაწერვინებელს, მონასა ღუთისასა დავით დადიანს, 1851 წელსა განზორციელებითგან სიტყუასა ღუთისა.

*) მე გვონებ იყოს გიორგი მთაწმიდელი საგან თარგმნილი“ IV.

2. „მოიხსენე, უფალო, აღმწერელი დაბადებისა ამის მღუდელი პეტრე ტაბლიევი“. გვ. 74.

3. (ნუსხურით): „დიდება ღმერთსა. სრულ-მყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა. დაესრულა წიგნი გამოსულათა ჴელითა პეტრე მღუდლის ტაბლიევისათა“. გვ. 125.

4. (სინგურით): „ხორონიკ პატრიკი, გლაზაკი მიქაძე მწერალი პირველისა დედნისა, და ახლად გარდმოწერილი მენითგან ხუცესის პეტრე ტაბლიანის ძისაგან“. გვ. 239.

5. (სინგურით): „გარდმოწერილ არს მარტყოფის ჴელითა-უქმნელის მაცხოვრის სობოროს მღუდლის პეტრე მოსეს ძის ტაბლიევისაგან წელსა ათას რვაას ორმოცდათერთმეტსა, ივნისისს კედღესა.“ გვ. 334

6. (ნუსხურით): „ქება და დიდება ღმერთსა ჩუშნას. დიდება შენდა, ქრისტე, ნათელი სამარადისო, სულთა ჩუენთა განმანათლებლო. დაესრულა იერემია წინასწარტყლისა. უფალო ღმერთო, მეოუებითა მისითა ყავ წყალობა ჩემ ცოფვილსა ჴედა დღესა მას საშინელსა დიდებით მოსლვისა შენისასა, ამინ.

მოიხსენე, უფალო, აღმწერელი ამის მღუდელი პეტრე მოსეს ძე ტაბლიანისძე, ოდეს მოხვიდე სუფევითა შენითა. ამინ“. გვ. 348.

7. „მოიხსენე, უფალო, მრჩობლთავე შანა ცხოვრებათა აღმწერელი დაბადებისა ამის გრიგოლ იეროდიაკონი“. გვ. 692.

8. „მოიხსენე უფალო მრჩობლთავე შინა ცხოვრებათა მწერალი ამისი გრიგოლ“ გვ. 761.

9. „ქრისტე, შეიწყალე იოანე და თორნიკ პირველად გარდმომწერელნი ამისნი. ღმერთო, შეიწყალე და მოიხსენე, ოდეს მოხვიდე სუფევითა შენითა, დამწერი ამისი იეროდიაკონი გრიგოლ“ გვ. 817.

10. „მოიხსენე, ღმერთო, დამწერი წიგნისა ამის ფრად ცოდვილი დ. ნიკოლოზ კაჭარავა“ გვ. 876.

11. „მოიხსენე, ღმერთო, დღესა მას განკითხვისასა მწერალი ცოდვილ დიარქი ნიკოლოზ“ გვ. 975.

12. „მოიხსენე, ღმერთო, დამწერი ამათი მონაღვთისა დიარქი ნიკოლოზ კაჭარავა“ გვ. 1055.

13. „ჩვენა-სა წელსა, იენისის ზ-სა დღესა. დიდება შენდა ქრისტე, ნათელო სამარადისო, სულთა ჩვენთა განმანათლებლო. განსრულდა წიგნი ათორმეტთა წყარმეტყუელთა.

ქრისტე, შეიწყალე დღესა მას განკითხვისასა მონაღვთისა, ფრად ცოდვილი მწერალი ამისი დიარქი ნიკოლოზ კაჭარავა“ გვ. 1133.

14. „დიდება შენდა, ქრისტე, ნათელო სამარადისო სულთა ჩუქმთაო. განსრულდა წიგნი ათორმეტთა წყარმეტყუელთა. ქრისტე, ადიდე თორნიკ პატრიკი და შვილი მისნი, ამინ, ამინ. (აქამდე მიქაელისი. ოომელსა ცთომილ ვიყუ, ღთისათვის შემინდვეთ და ლოცვასა მომიხსენეთ). წ. რომლისა თანა-შემწენი ვართ და ღთისა თანა-მსახურნი და ღთისა აღშენებულნი საფუძველსა მოციქულთა აღსარებად გვიპყრის ღთის-მსაზურებისა იგი საიდუმლოა, რომელი მოგვეთხრა სამთა მათგან გუნდთა სამების მქადაგებელთა, რომელთა მიერ შეუძრველად დამტკიცებულ არს ეკლესია მოციქულთა მიერ და წინასწარმეტყუელთა და წმიდათა მოძღვართა. და ესრეთ აღივსო ესე სულითა ძლიერითა მიდგომილი, მოუკლებელად შობს ზეგარდამო მეორედ წყლისა მიერ და სულისა სიმრავლესა მორწმუნეთასა, რომელთა მიერ ისწავების ზეცისა ძალთა მრავალფერი იგი სიბრძნე, საიდუმლოა იგი გამოუთქმელი, ცნობაა წმიდისა ერთარსებისა, დასაბამი ყოვლისა მეცივნეებისა, რომლისათვის ახლად შობილთა აღგვილებიეს კერტი იგი გონიერებისა და დღითიდდე ვწოვთ სიტკბოებისა მას ძესა და ესრეთ აღორძინებულნი არა-რას სამებას წმიდასა დაეკლებთ, არცა უმრწემსობით ვიტყვით, არაჲდ ერთი მამა გვრწამს დაუსაბამო, ღმერთი სრული, მშობელი ერთისა პის ძისა და ერთი იგი ძე უძმომ და უმოყვსო, არამედ იგი ხოლო მხოლოდთ უბით მამისათა სწორი მამისა, ბუნებით დაუსაბამოდ და შემოქმედებით, და ერთი იგი სული, რომელი მამისაგან გამოვალს და შორის მამისა და ძისა იდიდების სწორი ღუთაუბითა დაუსაბამოებთა და შემოქმედებითა. ამისთვისცა ერთ ღმერთ წმიდასა სამება, გარდაუქცეველ სამგვამოვნად ცნობილი, ერთ ღუთაუბად გამოჩინებული. სე(!) მოგვითხრა სერონდოსმან მან ნიკეას, რომელნი თვით ხელმწიფებამან სულისა წმიდისამან შეკრიბნა მწიგნობარნი იგი დამოწაფებულნი იგი სასუფეველსა, რომელთა გამოიღეს ძველი და ახალი საუნჯე, ესრეთ სულითა ძლიერითა აღიზახეს და სააჯმნო ჰყვეს მართალი სარწმუნოება, ვიდრემდის აღავსნეს მადნარნი ხმითა მათითა. ანერ დაძინებულნი იგი სულნი მზირად სულსა უმანკოთასა, რომელნიმე მოინადირნეს და ეკლესიაჲ სიმრავლითა მორწმუნეთათა.

გვრწამს და აღვიარებთ წმიდასა ქალწულსა ღთის მშობელსა, ვითარცა იტყვის დიდი გრიგოლი: „ვინ არა აღიაროს მართლ ღთის მშობელად, განშორებულ-არს იგი ღმრთისაგან“ და კუალად იტყვის: „აჰა. ყრმაჲ ღმერთ არს და ვითარ არა ღთისმშობელ არს მშობელი მისი, ხოლო მისგან მიხმულნი იგი საუფლონი ხორცინი ძესა მის დაუსაბამოსა აქუან სრულ ყლაუზრ(!) ბუნებითა კაცობრივითა, თვინიერ ხოლო ცოდვისა პირველ ჯვარცაჲმდე, მიმე და საჭირველ და მიმშუშ ყლსა განხრწანდა, ვითარცა ესე ჩუქმ თვინიერ ხოლო ცოდვისა.

ხოლო შემდგომად აღდგომისა უხრწნელ და უკდავ და ყოვლად უვნებელ ამისთვისცა ერთი ქტე, ერთი ძე. ერთ ული(!) ერთითა გვამითა და ორითა თვისობითა აღუვარებიეს წმიდასა ეკლესიასა და ესრეთ ასწავებს ყოველთა ნაშობთა თვისთა.

და ვითარცა ზღვაჲ შეიკრებს ძლიერებასა მდინარეთასა და არა გარდაეცემის ესრეთჲ ეკლესიაჲ დღითიდდე სწავლასა წმიდათა მოძღვართასა. და იგი აღსავსე

წესავე(!) ზედა ჰგის და მარადის ქადაგებს და იტყვის: იქმოდეთ ნუ საზრდელსა წარ-საწმედელსა, არამედ რომელი ეგოს ცხოვრებად საუკუნოდ, რომლისათვისცა მე იოანე თორნიკეოფილმან, ძემან სულკურთხეულისა ჩორდვანელი ისამან მოვიგე წმიდა ესე წიგნი მეფეთაა სალოცველად თავისა ჩემისა და ძმათა ჩემთა და შეილთა ჩემათვის და მოსახსენებელად სულსა ყლთა მიცუალე-ბულთა ჩემთასა. აწ წმინდანო ღმრთისანო, ვინმცა იმსახურებდეთ წდას ამას წიგნ-სა, ხსენებულმცა არს მწერალნი ამათნი პირველი და შემდგომი წმიდათა ლოცვათა შინა თქუშნთა, რათა თქუშნცა, სასყიდელი ზეცისაა მოგანიტოს: კურთხეულ არს მწერალი, ქებულ არს მკითხველი, მადლი მსმენელთა. ამინ.

დაიწერა პირველად წმიდა ესე წიგნი ხელითა სამთა მწერალთათა: მიქაელისი-თა, გიორგისითა და სტეფანესითა. ჩუშნთვისცა ლოცუა ჰყავთ, წმინდანო ღმრთისა-ნო, ამინ.

ოდესცა პირველად ნანდვილი ესე ბიბლია დაწერილან, მაშინ ქორონიკონი ყო-ფილა რქჴ ნანდვილისა თანასწორ არს, ულნო. დ. ნიკოლოზ კაჭარავა.“ 1135—1136.

(413)

423

იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარებისაჲ. XII

312 ფ.: 38 × 26; ქალაღი, დალაქავებული; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; თავ-ბოლონაკლული; ნუსხური, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; [XII].

[იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარე-ბისაჲ].—„... არს უსამართლოებაჲ მას თანა, ხოლო ესე არს ნებაჲ მა-მისაჲ, რაჲთა ყოველი, რომელი ჰხედვიდეს ძესა და ჰრწმენეს მისდამი, აქუნ-დეს ცხოვრებაჲ საუკუნოჲ...“ 1r—312v.

წყდება: „...ამისთჳს უკუე მიმდემად აჩუენებს სიყუარულსა მისსა წარ-მომაჩინებელი მიზეზისაჲ, რომლისა მიერ აღმწერელობასა მიჰმართა. ამისთჳს ზედაჲს-ზედა მოიქსენებს ნას რწმუნების ღირ...“

შენიშვნა: 1. ყოველი მუხლის განმარტება შედგება ორი ნაწილისაგან: ომილია-სა და ითიკისაგან.

2. ხელნაწერის კიდებზე მიწერილია: „შუენიერი“, „შეისწავე“.

3. ზოგ ადგილას ტექსტის ხელით გაკეთებული მინაწერები გადასულია, მაგ.: 168v, 189v.

მინაწერები: 5r, 264v.

(414)

424

კრებული. 1701—1705

232 ფ.; (464 გვ.); 42,5 × 30,5; სქელი ქალაღი, ძველად რესტავრირებული, დალაქავებული, ზოგიერთი ფურცელი ამოვარდნილია (159—160); ტყავგადაკრული, ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგუ-რით; 1701—[1705] (გვ. 453); კვირნიშანი აქეს; გადამწერი: გივი ზურაბისძე თუ-მანიშვილი (გვ. 453); დამკვეთი: არჩილ მეფე (გვ. 453); დაუწერელია: გვ. 172, 454

1. (არჩილი, გაბაასება მეფის თეიმურაზისა და რუსთველისა).—

„სამგვამოვან ღთაებავ; ერთმანერთს არ შემდგომისო,
მამავ, მშობელო ძისაო, გამომვლენელო სულისო,
ერთ-ველმწიფებავ, ერთ-ნებავ, სამ-ხატო ერთ ღთაებისო
და ყოველთ მოწყალევე სიუხვით, უფრო შენთ მონდობილხსო...“ გვ. 3—171

შენიშვნა: გამოცემის მიხედვით აკლია სტროფები: 90, 172, 1332, იხ. არჩილიანი, II ტ., 1937 წ.

2. (არჩილი, ანბანთქება).—

„ასულა ასულა, მჭვრეტნი დასულა, ესე ვინა ჩემი ასულა,
ბროლ-მინა რევით, მზისა მორევით, თვალნი მორევით შელნისა სულა,
გიმკობ ქებასა, შენ სამებასა, ზელთა შეგვედრებ ხვეწნითა სულა,
და დებორა ქუელსა შენ სდგამ სარქველსა, თავს ჳნარცვში მჯდომსა
კი დანასულა“... გვ. 173—174

3. (არჩილი, იამბიკო პირველი).—

„სარწმუნო არს ესრეთ ცნობა ყოველთა შემოქმედისა, ერთი ღმრთაება
და გვაში სამ...“ გვ. 175.

4. (არჩილი, იამბიკო მეორე).—

„შენ დაამყარე ქვეყანა და გარდაათხენ ცანი, აწ იქმენ მარიაშის ყრმა
ნორჩ...“ გვ. 176.

5. (არჩილი, იამბიკო მესამე).—

„ქება და მკობა ჩვენგან სხვა არა ჯერ-არს, ისივ არს თქუეს რა ქადაგ...“
გვ. 177.

6. (არჩილი, იამბიკო მეოთხე).—

„ვამე, საქმეთა ჩემთა, თვით ნეტარ მე, რა შიპოვნიხარ წამლად...“
გვ. 178.

7. (არჩილი, იამბიკო მესხუთე).—

„მოციქულთა მწვერვალო, ჳელმწიფება გაქუ, ჳეკრვად და განჯსნად
მომხედე კრულსა მოაწ...“ გვ. 179.

8. (არჩილი, იამბიკო მეექვსე).—

„მამისა ჳმა გესმა, სული წმიდა იხილე, ჩიორდანესა ძესა ნათელს-ცემ...“
გვ. 180.

9. (არჩილი, იამბიკო მეშვიდე).—

კმარა, დაწყნარდი, ეშმაკო, რაცა მკარ ანუ მახია...“ გვ. 181.

შენიშვნა: ეს შვიდი იამბიკო არაა შესული „არჩილიანის“ 1936—37 წლის გამოცემაში. ამ იამბიკოების შესახებ იხილეთ: „არჩილიანი“, ტ. I, გვ. XIV—XV.

10: (არჩილი, მეფეთა).—

„ჩახრუხაძე ბრძენთ ვაბაძნეთ, მაგრამ სახელს გვიმაღავსა,
იარება, შებრკოლება არ ეტყობა დრკულ რამ სლვასა;
მაგრამ გვარი, მოსაგვარი, სახელს ვის გვდებს დასავალსა!
და ღია ამკობს, ვით იაკობს, თამარს მაშრიყს-დასავალსა...“
გვ. 182—186.

შენიშვნა: თავზე სინგურით აწერია: „ამ ლექსებს მეფეთა ეწოდება და სულ ამ წიგნის ბოლოს არის ნათქვამი. იქ უნდა დაიწეროს“.

11. (არჩილი, გაბაასება კაცისა და სოფლისა).—„თქმული გაბაასება კაცისა და სოფლის არჩილისაგან. ეს ერთი პირველი ლექსი დავით მამუკაშვილს ჯაფარიძესეთქუა სოფელზედ აშთარხანს. და ამას ქუეითი სოფლისა და კაცის გაბაასება ამ ერთმან ლექსმან მოაქდინა. ასრე არის ყოვლისფერის, კარგისა თუ ავის, საქმისა ორისავე მიზეზი: პირველ ასრე ცოტათ იწყების და შემდგომად ასრე განმრავლდების.

თქუეს, ჩარხი სოფლის სიმუხთლის სამუდამოდ არის მბრუნავი, ლხინს მოგვეცემს, ქირი გვერთს ახლავს, ხან შვება, ხან საქმუნავი, ნურვინ სდევ, ვერვინ მისწვდები, ცხენი გყავს, ანუ თუ ნავი, და თქმულა, რომ არვინ დარჩება ბოლომდინ მოუმდურავი.

თქმულნი მეფეთ მეფისა ბატონის არჩილის მიერ სოფლისა და კაცის ბაასი კეთილ-სიტყუად გალექსულა. უფალო, მრავალ ჯამიერ ჰყავ და დაიცევ ორსავე შინა ცხოვრებათა, ამინ. აქა იწყების შესავალი:

დავით, უძრახეს სოფელსა, სხვათ ბრძენთა შენც აგიტანეს...“ გვ. 187—248.

12. (არჩილი, საქართველოს ზნეობანი).—„თავი საქართველოს ზნეობისა.

მოწყალე ხარ მართლის გულით მოქენეთა უხვად, ღმერთო,

გვახოვნებთ სამ-ხატედო, ღთაებითა მხოლოდ ერთო...“ გვ. 249—268.

13. (არჩილი), „სიტყუა სანათლისღებო, თუ რამდენი ნათლისღება ცოდვის განსაწმედელი, და სხვა შევრდომით ლექსები. და სრულ ამ წიგნის ბოლო ანაზედ დათავდება. უფალო იესო ქრისტე, ადიდე კეთილმორწმუნე მეფეთ-მეფე არჩილ და მრავალჯამიერ ჰყავ წელნი მეფობისა მისისანი.

— სიბრძნე მსურს, მწრთენელი არა მყავს, მაშ რა ექნა, როგორ ვიშოო?.“ გვ. 269—276.

14. [არჩილი, ჩარხებრ მბრუნავი ლექსი].—„ამოებასა იგავით ასოთა შენობს მოესო...“ გვ. 277—280.

15. [არჩილი, კაცს უთხარ].—„ეს ლექსებიც თვისგანვე თქმული ნეტისვე არჩილისაგან.

„კაცს უთხარ: შენი წალკოტი მიჩვენე კარ-გაღებული.

მან დამიბაღლა, წამიძღვა, მეც მივჰყევი მისი ხლებული...“ გვ. 281—284.

16. (არჩილი), „ლექსნი აქა-იქ ნათქვამი ამავე არჩილ მეფისა.—

სამიჯნურო ლექსებიც სამ აგერ ქვემო ჩამიგდია,

ზოგთ მიჯნურთა საქმე კარგი მამწონს, ზოგი ამიგდია...“ გვ. 285.

17. (არჩილი, ანბანთქება).—„მისივე მეფისა არჩილის მიერ ანბანი გალექსულნი, საქებელნი და სავედრებელნი ყოვლად წმიდისა ღთის-მშობელისანი. საუკუნომცა არს ვსენება მისი.

აღვადო ბაგე და გული წმინდის ღთისმშობლის საქებლად,

არ ძალმიც, ვიშიშვ, ვიწიწვი, რას ვიტყვი მე მის სამებლად...“

გვ. 293.

18. (ანბანთქება). — „ეს ანბანთქება სულხან ორბელიშვილის ნათქუამი არის. —
 აღმას ბასრი გაღესული დაჰქუეთს ენათ ვაიმით ზმნათა...“ გვ. 299.
19. (ანბანთქება). — „ეს მეფის არჩილის ნათქუამია ამისვე პასუხად, უფალო განაძლიერე, ამინ.
 აღვძრა ბაგე, გული დავდვა, ეს ვის ზე შე თამაშობდეს...“ გვ. 299.
20. „ეს ორი ლექსი იაკობ შემოქმედლის ნათქუამია. —
 ა) მკნე-ახოვან, ქველ-დიდებულ, ისარ ლესულ ძლიერისა...“ გვ. 299.
 ბ) „სამი ილოცე ოსანნა ანნასო ეცოლი იმას...“ გვ. 300.
21. „ლექსნი აკორი მუტლნი მისვე მეფის არჩილისაგან თქმული პირველნი. —
 ასნი ორმუტლნი შაირნი ვართ მეფის გამოთქმულია,
 არჩილის, ვახტანგ მეფის ძის, ბრძენთა სანუკვრად თქმულია...“
 გვ. 301—309.
22. (არჩილი, ანბანთქება ამიციანად სათარგმანებელნი). „თქმული მისვე მეფის არჩილის მიერ ეს ანბანთ-ლექსნიცა ამიციანად სათარგმანებელნი, უმეცართათვინ საჭიროდ წერილნი, მცირედრე და ბრძენთა ადვილ გულისკმის-საყოფელნი, სუფევეითაჲცა არს აწ და მიუკუნისაჲდე. —
 „არსი ყოველთა დამაარსი, სხვა უარსო არსადა...“ გვ. 309—322.
23. „ეს ანბანნი ლექსად ნათქვამნი პეტრე მგალობლისაგან არის.
 არსთა მაარსმა, თვით დაუარსმან სამოთხე შექმნა აქ ადამისთჳს...“
 გვ. 323—329.
24. „მისივე თქმული უნდოს მიერ მგალობელისა პეტრესი. —
 აჲა, ცათ მპყრობო, ჳმელეთათა მფლობო, ძისა მშობელო, ჳვლენო სულისა...“ 329—336.
25. (არჩილი, იამბიკო ლექსები), „ეს იამბიკო ლექსები, მისვე მეფის არჩილის ნათქუამი, ორსავ ასეულს ლექსებს შემდგომად არის ნათქუამი და იქ უნდა ეწეროს. —
 იცის ბრძენმან სიტყუა ტკბილი, სხვათაც კარგა გაგონება...“ გვ. 337—340.
26. „ვისრამიანი, ლექსად ნათქუამი მეფის არჩილისაგან. სრულიად რასთვინც არ უთქვამს, მიზეზი ბოლოს სწერია. —
 კურთხევისაგან სხვას კიდე შესატყუის ქებას ვინ ვიტყვიო...“ 341—451.
- შენიშვნა: ა) მე-46-ე სტროფს (იხ. „არჩილიანი“. ტ. I, 1936 წ.) მიწერილი აქვს დედნისავე ხელით, სინგურით: „ეს ერთი ლექსი ბოქოულთ-უზუცის ნათქომია, ფარემ ჩხეიძის შვილისა“. გვ. 347.
- ბ) „არჩილიანი“-ს 1936 წლის გამოცემაში ამ ხელნაწერის ყველა სტროფი არ არის შესული. გამოტოვებული სტროფებია გამოცემის მიხედვით: 99-სა და 100-ს, 108-სა და 109-ს (ამ სტროფის გასწვრივ გაკრული ხელით მიწერილია: „იოსაოლი(!) ერთრიგი ლექსები რომ აქა სწერია, ამ ლექსებიდამ ბოლომდე, სადამინდ სხვაგანც სწერია, ამ მიზეზისათვის პირველი რომ ითქვა და ნუსხად დაიწერა, ის ნუსხა დაიფარა სადმე და მეორედ რომ თქმადვე იწყო, მაშინ გამოჩნდა ერთი პირველ თქმულისაგან და მეორე მეორედ თქმულისა, ერთად შეიკარნენ და ვითაც პირველი იყო ერთმანეთის უდარესნი, მისთვის ორივე დაიწერა“ გვ. 356), 110-სა და 111-ს; 114-სა და 115-ს; 115-სა და 116-ს 116-სა და 117-ს; 122-სა და 123-ს; 123-სა და 124-ს; 129-სა და 130-ს; 131-სა და 132-ს; 135-სა და

136-ს; 138-სა და 139-ს; 141-სა და 142-ს; 144-სა და 145-ს; 145-სა და 146-ს; 182-სა და 183-ს; 188-სა და 189-ს; 197-სა და 198-ს; 198-სა და 199-ს; 205-სა და 206-ს 233-სა და 234-ს; 317-სა და 318-ს; 319-სა და 320-ს; 322-სა 323-ს; 391-სა და 392-ს 393-სა და 394-ს; 398-სა და 399-ს; 401-სა და 402-ს; 403-სა 404-ს; 416-სა და 417-ს; 432-სა და 433-ს; 442-სა და 443-ს; 446-სა და 447-ს; [507-სა და 508-ს; 677-სა და 678-ს შორის.

27. (არჩილი). „ახალი შემოღებული ანბანთქება.—

არ ადვილია აღკრძალვა ამოებისა ამო...“ გვ. 451—452.

28. (თუმანიშვილი გივი. ლექსი).—

„სწადის შენს მონას შენს ძლითა ბრძენთანა სიტყუა. დარიოს... გვ. 455.

29. [თუმანიშვილი გივი. ანბანთქება]. „გივი მღვიმის თქმულია.—

აქ ბერთ გულს დღე ერთ ვაება ზრუნვა შგავს თავსა დებითა...“ გვ. 455.

29. (არჩილი). „ლექსნი ასეულნი მისვე მეფის არჩილისაგან თქმული.— მეორე. „პირველ ვთქუ: მოწყინებითა ვდუმენინ შაირობასა,

ნუ ვერწმუნებით ჰაერსა, დარივ სძლევს ავდარობასა...“ გვ. 456—459.

შენიშვნა: ბოლოში სინგურით [მიწერილი აქვს: „ამას ავ ამბად არ ვკონებ, იცნათა ვინმე სააოდ.“ გვ. 459.

30. (არჩილი). „ლექსნი ასდა ათნი მისვე მეფის არჩილისაგან თქმული. შესამე.—

თუმც უცებ ვარ, ვაჯობინე უქმად ყოფას ისევ შრომა...“ გვ. 460—463.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ უძღვის ზანდუკი: „ზანდუკი ამის წიგნისა, რომელი პირველ ნათქვამია ანუ შემდგომითი-შემდგომად“. გვ. 2.

2. ხელნაწერს აქვს ანბანური პაგინაცია.

3. ხელნაწერის კიდევბზე გაკეთებულია მინაწერები ფანქრით, იხ. გვ. 142, 143, 165.

4. ხელნაწერი საფუძვლად დაედვა „არჩილიანი“-ს 1936-37 წლის გამოცემას. იხ. არჩილი, თხზულებათა სრული კრებული ორ ტომად, აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით. ტფილისი. 1936—37 წ.

5. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილის წიგნში: Описание рукописей, ტ. II, გვ. 133—163.

ანდერძი: „ში ღმერთო, ყოველთა არსთა სრულებათა, რომელმან მეყსა შინა ყოველნი არა არსნი არსებად მოიყუანენ, და მიწისაგან კვლოვნებით შენ მიერ შგბოლვილისა კაცთა განთავისუფლებისათვის, ვითარცა ტარიგი მდუმარე მრისველისა წინა ნებსით მდებარე იქმენ, და კუალად ღირს ჰქმენ ადამ პირველი იგი მამა ყოველთა პატრისა მიღებულსა. ჯერ-არს პირველად ქება-დიდება და მადლობისა შეწირვა შენდა, მბადო ყოველთა, უკეთუ ძალ-ედვას მიწისაგანსა ღირსად ჯგროვანი მკობა შენდა, არამედ ვინათგან უღონო და უსიტყუელ ვარ რამე ვიკადრო, რომლისა რიტორნიცა ვერ მკადრე არიან ღირსად და ჯგროვნად ქებად, ამაღ მე ყოველთა სწავლითა ევებულმან და ცალიერმან დადუმებულ და უსიტყო. ვყო თავი ჩემი, არამედ ნუმცა წარმეკუთვების ყოველთა სააჯოთა სასოება და ვიაჯი ქვეყნიერთა ამათ, შენ ძლით დამყარებულთა და დამტკიცებულთ, მეფეთა შესხმასა ქები-სასა და მომეც შეწვენა, რათა შენ ძლით შევამყო შესატყუისად მათდა.

ეჭა, სმენისა მძებებელნო და მოთხრობისა მოსაწადენო, ისმენდით სიტყუათა ამათ, ვისდა მიმართ არს წერილი ესე ჩემი. არათუ ჰადილითა მოგითხრობ, რათა ძალ-მედვას და მსგავსად საქმეთა მათთაებრ შევამყო, არამედ ვითარცა ბევრისაგან ერთი, ვერეთ ქველის-მოქმედებათა მისთა მოგითხრა. საფუძველი ძირ-მტკიცობისა;

გვარ-მოდგამობისა და რტო-განფენილობისა ყოველმან სხვამან წერილმან გამცნოსთ და მოგითხრასთ, თუ ვითართა და რაცდენთა წინასწარმეტყუელთაგან არს შთამოსლვა ნათესავობისა ამათისა და საცნაურად ჰგვის, რამეთუ წინასწარმეტყუელი და შურდულითა მწვედ გოლიათისა წარმქცეველი დავით, რომელსა ღმერთი უწოდდა და მამად, და სიყრმითგანვე ბრძენი და წინასწარ-მხილველი სოლომონ და სხვანი რაცდენნი პირველითგანვე მომასწავებელნი განჯორციელებისათვის უფლისა ჩვენისა იესოს ქრისტესა, და თვით იგი უბიწოდ მშობელი უფლისა და ყოველად წმიდა მარადის ქალწული მარიამც ნათესავისა ამთგან იშვა. ესრეთ არს აღმოცენება ამითი და ამით მიერ გამოვიდა მწვე და ახოვანი, ქველი და ძლიერი, ყოველთა გმირთა უგმირესი, მპყრობელი სამთავე სამეფოთა ღიბთ ამიერ და იმიერ კახეთით ითურთ მეფე დავლათ სვიანი, ღთივ აღმატებით დამყარებული და ღთისა მიერ ზევით გვირგვინოსანი და თვით ქელმწიფე, პატრონი ვახტანგ-ანან აღმოგვიბრწყინვა შარავანი ესე მხისა, რომელი ვითარცა რა მხემან მიჰფინის სიბიე მისი ყოველთა კიდეთა ქვეყანისათა და დაფარის ბნელი და განანათლის არე, ვგრეთ განმანათლებელმან ყოველისა წყუდიადისამან და უფროსა ამის ქვეყანისა კედარისამან, მართლმადიდებლობისა მწვემამ მწვედარმან უფლისამან, ძლიერმან მოღვაწემან, ქრისტეს წარჩინებულმან სტრატელატმან, ებგურმან სამარადისოდ მღვიმარემ სიონისამან, სჯულთ მტკიცედ ბყრობის სვეტმან და შეურყვევლმან გოდოლმან და ჯანუტეხელმან ზღუდემ სიტყუითა ბრწყინვალემან, საქმითა წმიდამან. გვამითა შვენიერმან, წესითა რჩეულმან, განზრახვითა მდიდარმან, სარწმუნოვებით მართლმადიდებელმან, ღთის სიყუარულით შეუთრგულელებლმან, შვენიერ ნაყოფ ფრიადმან, ფიცართა ზედა გვამისათა ათთა მცნებათა და ცხრათა ნეტარებათა დამარხვით წერებულმან, და საღთოთა წერილთა სიტყუათა აღმასრულებელმან, რომელსა ბრძანებს წმიდა სახარება: „ვიდრემდის გაქვსთ ნათელი, ვიდოდით ნათელსა, რათა არა გეწიოსთ ბნელი“. პეტრე მოციქულიცა იტყუის: „აუ უაუე განვიშორნეთ საქმენი ბნელისანი და შვეიმოსთ საქურველი ნათლისა, და დავიდგათ ჩაფხუტი სიხარულისა, და ვითარცა დღესა შინა შვენიერად ვიდოდეთ ნუ სიმღერითა და მთრვალობითა, ნუ საწოლითა და ბილწებითა, არანედ ყოველსა შინა დვგით სარწმუნოებასა ზედა“. ჰი, სიბრძნესა და ნეტარებასა მეფისა ამის შორის დამკუიდრებულსა, რომელსა წინასწარმეტყუელთა, მოციქულთა და მახარებელთა ცა სიტყუა აღუსრულებიეს, და დაუმარხავს საუნჯე წარუპარველი, რომელსა არცალა სადა მიეახლებიეს მპარავი და არცა სადა განპრყუნის მლილი, მხოლოდ ოდენ აღუნთიან ლამპარნი სარწმუნოებისანი და ზეთითა ღთის მსახურებისათა მდიდრად აღუგვიან, რათა რაჟამს იქნას ღამე და ჯმა იგი ისმას, მაშინ სული განინათლებს გზათა თვისთა, მწედრობასა თანა მავალი სიხარულით აღიმღურვს და მარჯვენითა თანა შეერთვის და მიიღებს მერმესა მას ნუგეშინისცემასა. სავანედ თვისა ყოს გამოთქმელი იგი ზეცისა ქმნული ტალავარი, სამკუიდრებელად შეიმზადოს გამოთქულველი და ენისაგან სათქმელად შეუძლებელი იგი შვება-სიხარული, რომელი თვალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოუღდა ცნობად, რა იგი გაუზუზადა ღთნ მოყუარეთა თვისთა ამა ყოველთა საღთოთა საქმეთა ესრეთ აღმასრულებელმან, ხოლო საეროდცა, რადენი ეთხოვებთან მეფობასა და მართებენ განსაგებელნი, ორკერძოდვე ღონიერმან, კიდეთა მპყრობელმან და ნაპარევთა მჭირავმან, სპათა წყობისა ღონემან, ქვეყანისა განხეთქილებათა მოკრძალულმან, საეროდ შიშის დამდებელმან, სისხლთა და სჯათა მბჭობელმან, საქურველთა შემომსვლელმან, ლაშქართა მაცადუნემან, მოციქულთა პასუხის მიმგებელმან, შემცოდეთა მწვრთნელმან და შემნდობელმან, მეძღვნეთა ჯვროვანად მიმგებელმან. მამზიარულბელთა ნიქისა მმრავლებელმან და მთავართა ზაკუნისა მცნობელმან, ესრეთ ყოველითურთ ბრძმედსა შინა საწუთროსა სირით გამოქანდაკებულმან, უხვმან მოწყალემან და ტკბილმან მდინარემან, დიდის თამარ მეფისა გან ყუავილად აღმოცენებულმან და თვით მეტომისა დავით აღმაშენებლისა და ვახტანგ გურგასლანის მიმსგავსებულმან, ღთისა მიერ ცხებულმან, მეფემან მეფეთამან და ქელმწიფემან, პატრონმან არჩილ, ოდეს ინება წიგნთა ამით ლექსად შემკობა და შემზადა კეთილ-სიტყუად, რომელი საწადელ და სასურველ არს მკიოხველმსმენელთათვის, საწადელ ბრძენთა და მეცნიერთა და სატრფიალო მოსწავლეთა, მას ჟამსა გვიბრძანა გარდაწერა ჩვენ, მისდა მიმართ მოქენესა, ცნობითა მდაბალსა,

სწავლითა სულელსა და წერითა უნდოს თუ მანი შვილს, თვით მისგანვე აღ-
ზრდილის მდივნის ხურაბი შვილს, მდივანს გივს, და აღვასრულეთ
ბრძანება პატრონისა.

უფალო, მრავალკამიერ ჰყავ წელნი ცხოვრებისა მისისანი და კეთილად დაიცე
ორსავე შინა ცხოვრებასა და აწმარენ შევებასა და სიხარულსა დაუწვენელსა შინა
აწლა მიუყუნისამდე, ამინ.

წერილთ სრულ ყოფას თუ მკითხავთ, რას უამში გათავდებოდა,
ქორთონიკონის აღრიცხვად, თუ რა ასონი სხდებოდა,
ტარი ჯდებოდა პარს ხეით და პარსა თანი ხლებოდა,
და მას თვეს მზე ეტლად კირჩხიბსა და სარათანზე ჯდებოდა“. გვ. 453.
მინაწერები: გვ. 1,464.

(415)

425

მიქაელ მოღრეკილი, იადგარი. 978—988

272 ფ.; 37,5 × 29,5; ეტრატი კარგად დამუშავებული, მოყვითალო ფერის; უფლო
დაშლილი; კლასიკური ნუსხური, სათაურები მთავრულით; თავდაპირველად იყო
აკინძული, ამჟამად ხელნაწერს ყდა მოცილებული აქვს, ხოლო რვეულების თანრიგი
აღდგენილია; ხელნაწერს აკლია თავში, შუაში და ბოლოში; ხელნაწერი შესდგება
16-გვერდიანი რვეულებისაგან; უკანასკნელი მოღწეული რვეულია მე-80; ხელნაწერში
თავდაპირველად ყოფილა 632 ფ.; მთლიანად აკლია: 3—7, 27—61, 66 რვეულები,
აკლია ფურცლები სხვა რვეულებსაც (იხ. პ. ინგოროყვას, გიორგი მერჩულე, 1954 წ.
გვ. 04); რვეულების რიგის აღდგენასთან დაკავშირებით, ხელნაწერის გვერდობლივი
პაგინაცია ფურცლობრივად შეიცვალა; ხელნაწერს აქვს ჩინებულად მოხატული
საზევაო ასოები და თავ-ბოლოსამკაულები: 6რ, 10რ, 24ვ, 41ვ, 56ვ, 167რ, 172რ
185რ, 198ვ, 207რ, 223რ, 231ვ, 239ვ, 248რ, 263რ. მინიატურა: 60რ; დაზიანებულია
ფ.ფ.: 81—83, 100—101, 103, 114, 128—138, 150—155, 158, 162—164, 168, 172,
177, 186, 189, 190, 236—241, 255, 258, 260, 263, 266, 272. გადაწერები: მიქაელ-
ეთეიმე და ანონიმი (იხ. პ. ინგოროყვას დასახ. წიგნი, გვ. 03); 978—988 წ. (იხ.
პ. ინგოროყვას დასახელებული წიგნი, გვ. 763).

I. [ძლისპირნი და ღმრთისმობელისანი]. ...რომელმან წამის-
ყოფითა მით საღმრთოათა... 1რ—24რ.

შენიშვნა: ძლისპირების ბოლოს ასომთავრულით დაწერილი ანდერძი: „დიდებაჲ
შენდა ქრისტე, დაესრულნეს შეწვენითა შენითა ძლისპირნი სრულნი ყოვლითა-
განგებითა სადიდებლად სახელისა შენისა წმიდისა, რომელი კურთხეულ არს
საუკუნითგან და უკი უკი, აწ.“

ქ. მფლობელი ორთავე სუფევათაო, მეოხებითა ყოველთა წმიდათა შენთათა
უმეტეს ადიდე შენ მიერ ღირსად გვრგვინსანი. უძლეველი მეფეთა მეფე
და ვითკურაპალატი, და დასცენ ყოველნი მტერნი და წინა-აღმდგომნი მე-
ფობისა მათისანი ქუეშე ფერჯთა მათთა უძლეველითა ძალითა კლავისა შენისათა
აწ, იყავნ.

წ) შეწვენითა ღმრთისაჲთა, რომელი-იგი არს მიზეზი ყოვლისა კეთილისაჲ, მე,
გლახაკმან მიქაელ მოღრეკილმან, ძმისწულმან ღმერთ-შემოსილისა მამისა
და ვითისმან, ვილუაწე და ყოვლით კერძო შრომაჲ ვაჩუენე უხეშთაჲს ძალისა ჩე-
მისა და ფრიადითა ხარკებითა და გულს-მოდგინედ ძიებითა შეგვკრიბენ ძლისპირნი
ესე ყოვლით კერძოვე, რომელნი ვბოვენ ვნითა ქართველთათა მეზურნი
ბერძულნი და ქართულნი და სრულნი ყოვლითა განგებითა და ვწერენ წმი-
დასა ამას შინა წიგნსა ყოვლითა განმარტებითა და ჭეშმარიტებითა. და ესრეთ
განვაწესე თავით თჳსით და უმჯობეს ვყავ უმეტრებითა სიგლახაკისა ჩემისათა,
რამეთუ ყოველსა ვმასა პირველ უფალო-ღალადყავისა ძლისპირნი დავწერენ და

შემდგომად გალობათანი, თუნიერ ქარაგმითა; და ყოვლითურთ სრულ იქმნა მუ-
შაკობაჲ ესე საღმრთოა ძალითა და შეწვენითა დიდად სახიერისა მხოლოდსა
ღმრთისაჲთა, რომელი კურთხეულ არს აწ და მერმეთა მათ საუკუნეთა, აწნა, 24r-v.

2. ძლისპირთა ტექსტი ნაკლულია.

3. 23r-ს ქვემო კიდებუ ასომთავრული სინგურით: „იესუ ქრისტე, ადიდენ სული-
თა მამაჲ მიქაელ“.

2. „თთუესა დეკემბერსა კა, შეკრებაჲ სამწყსოს. წინამოსწავებაჲ შო-
ბისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, წინადღესასწაულობაჲ და სა-
ხელით ჳსენებაჲ ყოველთა მამათ-მთავართა ძუელისა შჯულისათაჲ. დასდებელ-
ნი ორ. ლტყესა ჳჲ დ გ. ი. ედემთა ჳა. რლმნ გარდაართხ.

ქ. პირველთა მამათა ჳსენებასა: ერთობით მორწმუნენო აღვასრულებ-
დეთ...“ 24r—27r.

შენიშვნა: 1. „ორ ლტყესა-ს“ გასწვრივ კიდებუ ასომთავრულით მიწერილია:
„იფრეთ“ (24v); იმავე გვერდზე „სხნი“-ს გასწვრივ კიდებუ ასომთავრულით:
„იოვან მტბეგარი“.

2. „უგლბდოსა-ს“. გასწვრივ კიდებუ ასომთავრულით: „იოვან მტ“ (25r).

3. „ამასვე დღესა სხუანი დასდებელნი მამათ-მთავართანი. ორ
ლტყესა.—

მოვედით მორწმუნენო: სულიერითა შესხმითა ერთობით პატივ-ვსცემ-
დეთ“... 26r.

4. „თთუესა დეკემბერსა კბ, კრებაჲ მუნვე სამწყსოს. დასდებელნი უფა-
ლო ლტყესა, ჳჲ ბ. დღეს ქრისტე იშვების.

აჰა, მოგუეახლა: ჟამი მაცხოვარებისა ჩუენისაჲ...“ 27r—28v.

შენიშვნა: 1. 27r-ს კიდის მთელ სიგრძეზე მიწერილია ასომთავრულით: „ქ
საყუარელნო, უკუეთუ ერთსა ძლისპირსა ზედა რომელიმე კილოჲ ერთი ორგუარად
იყოს აღნიშნულ, ნუ უცხო გიჩნ, ნუცა ურთიერთას წინააღმდეგმ, რამეთუ რომე-
ლიმე მრავლისა ძლისპირისა ერთი კილოჲ ორგუარად არს მეხურად, ხოლო შენ,
რომელი გინე(!), ბრძანე, რამეთუ ორივე კეშმარიტ არს“.

2. 28-ზე „სხნი გერნი მეხურნი“.

5. „ამასვე დღესა მოსწავებაჲ შობისათჳს მჳსნელისა ჩუენისა. ორ
ლტყესა ჳჲ გ. მამისათანა და.

უფლისა იესუს შობასა ჩუენთჳს: ბეთლემს ჰურიასტანისასა: აღმოსავა-
ლით მოვიდეს...“ 28v—29v.

შენიშვნა: საგალობელი აკროსტიხულია.

6. „თთუესა დეკემბერსა კგ. მოსწავებაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა
იესუ ქრისტესა. ორ ლტყესა ჳჲ დ. ცათა და.

ესე არს ღმერთი ჩუენი: და არაეინ არს სხუა ღმერთი:...“ 29v—30v.

შენიშვნა: საგალობელი აკროსტიხულია.

7. „ამასვე დღესა წინადღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ვსენებაჲ იოსეფ მართლისაჲ, რომელი იწოდა მამად უფლისა. ორო ღლტყესა ჯჲ დ. ცანი ცათანი ძა. იოსეფ ღმრთივ განბრძნობილი:...“ 30v—32r.

შენიშვნა; „უგლბდთსა“ იამბიკოთია დაწერილი: „უგლბდთსა“ იამბიკონნი იოვანე მტბევეარ ეპისკოპოსისა თქუმულნი. ქრისტე, დიდებულ ყავ სული მათი“ 30v.

8. ამასვე დღესა წინადღესასწაულობაჲ უფლისა ჩუენისა შობისათჳს იესუ ქრისტესა. დასდებელნი, თქუმულნი ანდრია მოძღურისა, კრიტელ ეპისკოპოსისანი. ორო ღლტყესა ჯჲ დ. რაჟამს იხილე ურჩ. ჯმაჲ ესაიასი აღესრულების დღეს:...“ 32r—34v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. გალობის ბოლოს ასომთავრულად სინგურით მიწერილია:

„კურთხეულ არს ღმერთი, რომელ დასრულდეს. ქრისტე, შეიწყალე სტეფანოს“ 34v.

9. „ქრისტეს შობასა, რომელ უწინარეს კურიაკელ იყოს, წინადღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. დასდებელნი ორო ღლტყესა ჯჲ ა.

ეჰა, დიდებული საკვრველი: რამეთუ მეუფეა: ყოველთაჲ და უფალი:...“ 35r—36r.

შენიშვნა: „უგლბდთსა“ დაწერილია იამბიკური საზომით: „უგალობდითსა იამბიკონნი, თქუმულნი ღმერთშემოსილისა იოვანე დამასკელელ(!) მთავარ-მღვდლისანი. ყოველსა მუჭლსაჲ შეტყუებაჲ აქუს ე-ჯერ იბ. შ, ფრთხილო, შენ გულისხმა-ყავ და ჩემოჲს ლოცვა ყავ“, 35r.

10. „ათუესა დეკემბერსა კდ. წინა დღით ქრისტეს შობასა კრებაჲ მუნვე სამწყსოს. წინადღესასწაულებაჲ. დასდებელნი, თქუმულნი ნეტარისა კოზმან იტრუსალიმელისანი. ორო ღლტყესა ჯჲ ბ. რომელ მან სიბრძნით.

ანგელოზთა დღეს: წინა უვიდოდეს ძალნი:...“ 36r—37v.

11. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანივე. ორო ღლტყესა ჯჲ ა გი. შამისათანა მჯ.

გიხაროდენ ყოვლად წმიდაო: ღმრთის მშობელო ქალწულო უბიწოო სძალო:...“ 37v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. 38r-ზე: „სხნი ქართულნი“.

3. 38v-ზე „სხნის“-ს ვასწვრივ კიდებე მიწერილია ასომთავრულად, სინგურით; „იოვანე მტბევეარი“.

12. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანივე. ორო ღლტყესა ჯჲ ბ გი.—დასაბამად ქმ.

დაულამებელი მზტ: ქალწულისა საშოხსაგან: გამობრწყინებულ მოვალს:..." 39r—40r.

შენიშვნა: 39r-ს ქვემო კიდებზე მიწერილია ასომთავრულად, სინგურით: „იფანტ მტბევა რ ეპისკოპოსისა მოკახმულნი“.

13. „დასდებელნი ქრისტეს შობისა წინა დღისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. მხოლოდ შობილი იმ.“

მჯდომარედა საყდართა ზედა დიდებისათა: თანა-მფლობელი მამისა და სულისა:..." 40r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

14. „თრუესა დეკემბერსა კე. კრებად დიდი ბეთლემს. შობადა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი. დასდებელნი ქრისტეს შობისანი, თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე მტბევა რ ეპისკოპოსისანი. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. გერნი. იხარებენ დღეს ცანი ცათანი.“

იხარებდით ცანი და იშუებდით: ქუსყანადა და ზღუადა:..." 41v.

შენიშვნა: 1. დასდებლის დასაწყისის გასწვრივ მიწერილია ასომთავრულთ „ბზობასათა ზედა არიან“.

2. 42r-ს კიდებზე მიწერილია ასომთავრულით: ა) „იოვანეს შობისათა ზედა“. ბ) „თავსა უქციე და გეყოფიან ჰ, მღდლო, ღმრთის მგალობლო“.

3. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

15. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გივე. მოვედით მორწმუნენო სული.“

მოვედით მორწმუნენო: ბრწყინვალითა გონებითა და ვდღესასწაულობდეთ:..." 44r—45r.

16. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. ორო პირველ სკნეთასიტ.“

უფალო მოწყალეებისა შენისა: სიმდაბლითა ქუსყანად მოხუედ:..." 45r—46v.

17. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. ორო პირველ საუკუნეთა.“

უფალო ცამან მოველინა ვარსკულავი:..." 46v—47v.

18. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. არადა დააკლდი საყდართა.“

მამისა თანა მოსაყდრე: პირველ საუკუნეთა ძედა:..." 47v—48r.

19. „დასდებელნი ქრისტეს შობისანივე. ორო ღლტყესა ჯდ გ გი. ორო გარდაართხნა ცა.“

რომელმან მსაგავს სამოთხისა ქუაბი: გამოაჩინე: ქრისტეს:..." 48v—49r.

შენიშვნა: „გალობათა“ ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია:

„ქრისტე, ღმერთო ძლიერო და ცხრველო, დიდება შენდა. დაესრულა შეწვენითა შენითა დღესასწაული შობისა შენისა. რომელნიცა იკითხვიდეთ, გლახაკი მიქაელ მოდრეკილი ლოცვასა მომივსენეთ ქრისტეს სიყვარულიათს და თქუენცა ქმ, ან, 49r.“

20. „თთუესა დეკემბერსა კვ. დღესასწაულობაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ჳსენებაჲ დავეთ მეფისა და იაკობ ძმისა უფლისა. ორო ღლტყესა ჳჲ დ.“

ღმრთის მშობელო ქალწულო: დედაო მაცხოვრისაო...“ 49v—50v.

21. „თთუესა დეკემბერსა კჳ. წმიდისა სტეფანე პირველ მოწამისაჲ. ორო ღლტყესა ჳჲ დ. თანასწორმან.“

სულისა მიერ წმიდისა: აღვსებულ იქმენ სტეფანე:...” 50v—52v.

შენიშვნა: 51r-ზე, „ცისკრად ნეტარიანთა ზედას“ გასწვრივ კიდევ ასომთავრულით მიწერილია: „სტეფანე“. ამავე ნაწილის აკროსტიხში იკითხება: „სტეფანე“.

22. „თთუესა დეკემბერსა კთ. წმიდათა მოციქულთაჲ პეტრესი და პავლესი. ორო ღლტყესა დ გრი.“

მოვედით მორწმუნენო: მოციქულთა უფლისათა სიხარულით ვაქებდეთ:...” 52v—53v.

23. „თთუესა დეკემბერსა კთ. წმიდათა ჩჩვლთა ყრმათაჲ, რომელნი ჰეროდე მოსრნა. ორო ღლტყესა დ გრი. რწ გარდაართხ.“

მეუფეჲ დიდებისაჲ უფალი: ჩუენი იესუ ქრისტე:...” 53r—54v.

24. თთუესა დეკემბერსა ლ. იაკობ და იოვანესი, ძეთა ზებედესთაჲ. ორო ღლტყესა, ჳჲ დ. თანასწორმანმა.“

მორჩილ ექმენ წოდებასა: ქრისტესა ყოვლად ქებულო:...” 54v—55v.

შენიშვნა: „ორო ღლტყესა“-ს გასწვრივ მიწერილია მთავრულით: „ბერძუნნი“.

25. „თთუესა დეკემბერსა ლა. ჳსენებაჲ წმიდათა მოციქულთაჲ პეტრე და იოვანესი. ორო ღლტყესა ჳჲ დ გრი. ორო პირველსა.“

უფალო შორის მოწაფეთა მათ შენთა: უწოდე რაჲ კლდედ სიმტიციისად...“ 55v—56r.

3) შენიშვნა: დეკემბრის თვის დასასრულს ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, დიდებაჲ შენდა. დაესრულა თთუჲ დეკემბერი. უფალო, ადიდე უძლეველი მეფე დავით კურაპალატი, არ. უფალო, წყალობით მოივსენე სული უღირსთა მონათა შენთაჲ დავითისი და გლახაკისა მიქაელ მოდრეკილისაჲ“. 56r.

26. „თთუესა იანვარსა ა. ჳსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა ბასილინეოკესარიელისაჲ. ორო ღლტყესა დ გრი. უპირატესი ყრლ.“

ნესტუსა: დაჰბერე საგალობელო ჳმითა:...” 56v.

შენიშვნა: 1. „ორო ღლტყესა“-ს გასწვრივ მარცხენა კიდევ მიწერილია წვრილი ასომთავრულით: „ქართული წელიწდის თავი“, (56v).

2. იქვე, „სხნი“-ს გასწვრივ კიდევ მიწერილია: „ბერძუნნი“.

3. 57r-ზე „ოხითაჲს“ ტექსტს მიწერილი აქვს „მერჩულიული“: ამავე გვერდზე „ნეტარიანთა“-ს გასწვრივ კიდევ სინგურით: „ბასილი“.

4. 56v-ზე „სხნი“ აკროსტიხულია, იკითხება „თეოფანე“.

5. „გალობანის“ ბოლოს ანდერძი: „მეოხ მეყავ, ღმერთ-შემოსილო მამაო, წინაშე ქრისტესა გლახაკა მონასა შენსა, არ“, 58r.

27. „სახნი დასდებელნი ღმერთ-შემოსილისა ბასილი სნივე. ორო ღლტყესა ჯე ბ. სიტყე თანა-არსი დაუ.

საღმრთოათა სიბრძნითა აღიესე ღმერთ-შემოსილო:...” 58v—60r,

შენიშვნა; 1. 59r-ს მთელი კიდის სიგრძეზე მიწერილია ასომთავრულით: „თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე ტბევიარი(!) ეპისკოპოსისანი სიბრძნითა სულისა წმიდისათა, მოწამენი ცხოვრებისანი და მაუწყებელნი სასწაულთანი“.

2. 60r-ს კიდებზე მინიატურა: კამარებში ჩახატულია ბასილი დიდისა და იოვანე მტბევრის გამოსახულებები. ერთს თავზე ასომთავრულით აწერია: „წმიდა ბასილი კესარიელი“, მეორეს—„იოვანე მტბევიარი ეპისკოპოსი“. ორივეს ხელში გრაგნილები უჭირავთ. ბასილის გრაგნილზე წარწერილია ასომთავრულით:

„ნესტუსა დაეცით თავსა თთუეთასა“; იოვანეს გრაგნილზე—„მომიტევე მე კადნიერებაჲ არა ღირსსა“, (60v).

28. „სხუანი დასდებელნი წმიდისა ბასილი სნივე ქართულნი. ჯე დ გ. ი. მოვედით მორწმუნე:

მოვედით მორწმუნენო: მღდელთ-მოძღუარსა ქრისტესსა:...” 60r—61v.

შენიშვნა; 1. „უგლბდსას“ გასწვრივ კიდებზე ასომთავრულით მიწერილია: იოვანე მტბევიარი“, (60v).

2. „გალობანის“ ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, წმიდაო მღდელთ-მთავარო“, (61v).

29. „თთუესა იანვარსა ბ. ღმერთ-შემოსილისა სილიბისტროს ჰრომთა პაპისაჲ. ორო ღლტყესა ა, შნ სიტყე დაუ.

ღმრთის-მსახურსა შეფესა: დიდსა კოსტანტინეს:...” 61v—62r.

შენიშვნა; 1. დასდებლის დასაწყისის გასწვრივ კიდებზე მიწერილია: „ბერძულნი“, (61v).

2. დასდებლის ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, წმიდაო ბერო“, (61v).

3. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

30. „თთუესა იანვარსა გ. კრებაჲ ტიბერიას ზღვს კიდესა, ნოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ვსენებაჲ მამათ-მთავართა ძუელისა შჯულისაჲ. ორო ღლტყესა, ჯე დ. რაჟამს იხილე ურ.

მამათ-მთავართა კრებული დღეს ჩუენ თანა: იხარებს სულიერად:...” 62v.

შენიშვნა; 1. დასდებლის დასაწყისის გასწვრივ კიდებზე ასომთავრულით მიწერილია: „ალბეჳდულნი“. 2. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. „გალობანის“ ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „მეოხ მეყავ, ღმერთ-შემოსილთა განწყობილო, წინაშე ქრისტესა“, (64v).

31. „თთუესა იანვარსა დ. კრებაჲ სალამონს. წინამოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. დასდებელნი ორო ღლტყესა ჯე ა. შენ სიტყუაჲ დაუსაბამოჲ თანა.

ზეცისა უხილავნი განკვრეებულ იქმნეს:...” 64v—65r.

32. „განცხადებასა, რომელ წინა კვრიავე იყოს. კრებაჲ წიად იორდანესა. მოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳსავე უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა. დასდებელნი, ორო ღლტყესა ჳჲ დ გნი. რწ გარდაართხ. აწ იორდანე მდინარეო...“ 65v—67r.

შენიშვნა: „უგლბდთსა „იამბიკური სახომითა დაწერილი: „უგლბდთსა იამბიკონნი ა, ე, იბ—ნეტარისა იოვანე დამასკელისანი, ჳჲ, ბ“, (66r).

33. „თთუესა იანვარსა ე. წინა დღით განცხადებასა კრებაჲ კიდესა. იორდანისასა, მოსწავებაჲ ნათლის-ღებისათჳსავე უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა, დასდებელნი, თქუმულნი ნეტარისა კოზმან იძრუსალიმელისანი. ორო ღლტყესა ჳჲ ბ. რწ სიბრძნით გარ.“

ნათელი საღმრთოჲ განმანათლებელი კაცთაჲ:...” 67r—69r.

34. „თთუესა იანვარსა ვ. კრებაჲ დიდი იორდანეს ეკლესიასა წმიდისა იოვანე ნათლის-მცემელისასა. ნათლის-ღებაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, დასდებელნი, თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე მტბევა რეპისკოპოსისანი, ორო ღლტყესა ჳჲ ა. რწ იწჳნა.“

დღეს წყალთა შუნებაჲ: მეორედ მშობელად კაცთა იქმნების:...” 69r—70r-

შენიშვნა: „ორო ღლტყესა-ს“ ვასწვრივ კიდევ ასომთავრულით მიწერილია: „გგონი“.

35. „დასდებელნი შუალამისანი. პირველი დასდებელი, ჳჲ ბ. ქრისტეს სობისათა ზედა. რომელმან დასაბამ.“

დასაბამად ქმნა ღმერთმან: ცანი და ქუეყანაჲ:...” 70r—72r.

36. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილისა უფლისა ნათლის-ღებასა დასდებელნი აკრისტიხონნი აღბეკდულნი, თქუმულნი ორმე ოცისა, ათისა, ექუსასისა, ერთისა, ხუთისა და ოცდაათისანი. ფრთხილო, გულისხმა-ყავ და უღირსისა მონისა მიქაელისთჳს ლოცვა ყვი-ორო ღლტყესა ჳჲ ა. ეჳა დიდებული საკვრველი, რწ მფ.“

ქრისტემან ნათელს-ილო ჳორცითა: და განანათლა მან:...” 72r—73v.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

37. „სამხრად ჟამისწირვასა ოხითაჲ, ჳჲ ა. უფალო, წყალობითა მოი-ქსენე სული დავითისი.“

საიდუმლოჲ მიუწლომელი: და სასწაული ზეშთა აღმატებული:...” 73v—75r.

38. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ნათლის-ღებისანივე ქართულნი. ორო ღლტყესა ჳჲ გ-ვე, გერნი. ქრისტეს სობისათავე ზედა.“

უფლისა იესუჲს მოსლვასა ჩუენთჳს:...” 75r—77r.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხურია. 2. 77r-ზე ანდერძი: „უფალო, შეიწა-ღე უღირსი მონაჲ შენი მიქაელ“.

39. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი, ორო ღლტყესა
ჯე დ. პირველ შექმ.

დაძულებული ადამ: იორდანისა წყალთა განაახლე:...” 77r—78r.

შენიშვნა: 1. 78r-ზე „სხრნი მებურნი“.

40. ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნათ-
ლის-ღებისანივე აკრისტიხონნი აღბეჭდულნი. ორო ღლტყესა
ჯე დ. შემოქმედი საუკუნე.

შეინანეთ, რამეთუ მოახლებულ არს:...” 78r—79v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკრისტიხულია.

2. ტექსტის ბოლოს ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე საწყალობელი სული მიქაე-
ლისი“, 79v.

41. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნათ-
ლის-ღებისანივე ქართულნი. ორო ღლტყესა ჯე ა გრი. მამისა თა-
ნა მჯდომარე მან.

იხარებენ ცანი ძალითურთ: და განსცხრების ქუეყანა თანა მკვდრი-
თურთ:...” 79v—81r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკრისტიხულია.

42. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნათ-
ლის-ღებისანივე ქართულნი. სარგნია(!). ორო ღლტყესა ჯე ბ გრი. და
საბამად ქმნა ღნ.

რომელსა მხოლოსა აქუს:...” 81r—82r.

43. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ნათლის-ღე-
ბისანივე აღბეჭდულნი აკრისტიხონნი ქართულნი. ორო
ღლტყესა ჯე ბ გრევე. კაცებამა რაა შეიმოსა.

ნათლის-ღებითა შენითა: ქრისტე ნათელო დაუსაბამო:...” 82r—83r.

44. ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი უფლისა ნათ-
ლის-ღებისანივე ქართულნი. ორო ღლტყესა ჯე ბ გრი-ვე. მხოლოდ
შობილი ძე და სიტყე მა.—

მამისა და სულისა თანა მფლობელი: არსება უხილავი უცვალებელი:...”
83r—84v.

შენიშვნა: საგალობლის დასასრულს ასომთავრულით: „ორო, შეიწყალე გლაზაკი
მიქაელ“, 84v.

45. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა დასდებელნი ორო ღლტყესა,
ჯე დ გრი.

უფალო შენ დაუსაბამოდ გამოშენდი: დაუსაბამო მასგან ღთისა...”
84v—86r.

შენიშვნა: 1. 84v-ზე: „სხრნი მებურნი“.

2. 85r-ს კიდევ მიწერილია: „ანბანისანი“ („გალობანის“ კიდურმწერლო-
ბა ანბანის რიგს ქმნის).

3. „გალობანის“ ბოლოს ანდერძი სინგურით: „ქრისტე ღმერთო, რომელმან ნათლის-ღებითა სოფელი განანათლე წყალობით, მოიქსენე სული დავითისი და მიქაელისი“, (86r).

46. „ამასვე დღესა ნათლითა შემოსილსა უფლისა ნათლის-ღებასა, რომელ შემდგომად კვრიაკე იყოს კრებად დიდი ანასტასიას, დასდებელნი ნათლის-ღებისა და აღდგომისანი აღბეჭდულნი. ორო ღლტყესა ჯაგ. რწ გარდაართხ.

განჰმზადენით გზანი უფლისანი: და წრფელ ყვენით:...” 86v—88r.

47. „თთუესა იანვარსა ზ. კრებად ტიბერიასვე ზღვს კიდესა, დღესასწაულობად ნათლის-ღებისათვს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და ჯსენებად ღუაწლით შემოსილსა, უძლეველისა მოწამისა ჰაბო ისნაიტელ-ყოფილისა ქართველისა. ორო ღლტყესა ჯაგ. რაქამსიხილე უძ.

დამბადებელი დაბადებულთად ღმერთი: გარეშეუწერელი და მიუშდომელი:...” 88v—90r.

შენიშვნა: 1. „ნეტარიანთა დასდებელს“ აქვს ორმხრივი აკროსტიხი კიდურ-მწერლობით: „აბო“ (89r).

2. „ორო ღლტყესა-ს“ ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით წერია: „აბო მსნი“, (88v)

3. 89r-ზე—„უგლბდთსა ივანე ქონქოზისძისანი“.

48. „დასდებელნი ნათლის-ღებისა და წმიდისა მოწამისა ჰაბოისნივე, ორო ღლტყესა ჯაგ. ცათა და.

ცეცხლი რომელი სინას: ეჩუენა შჯულის მდებელსა...” 90r—91r.

შენიშვნა: 90r-ს ქვემო კიდზე სინგურით ასომთავრულად წერია: „სტეფანე ჰყონდიდელისა ნეტარისანი სანანო მსძისანი. ქრისტე, დიდებულ ყავ სული მათი“, 90r.

49. „დასდებელნი ნათლის-ღებისა და წმიდისა მოწამისა ჰაბო მსნივე. ორო ღლტყესა, ჯაგ. აგრი.

გიხაროდენ წინამორბედო: და საღმრთო მსა მოსლვისა მქადაგებელო:...” 91r—92v.

50. „თთუესა იანვარსა მ. ნათლის-ღებისანივე და ჯსენებად ღმერთ-შემოსილსა იოვანე სოხასტრელისა, სასწაულთა მოქმედისა, რომელმან ქრისტესთვს დაუტევა ეპისკოპოსობად. ორო ღლტყესა ჯაგ. რომელი იშვა მა.

საუკუნეთა: უპირატეს შობილი:...” 92v—94r.

[51. „დასდებელნი ნათლის-ღებისანივე იოვანე სოხასტრელისანივე. ორო ღლტყესა, ჯაგ. მოსდრიკენ ქ.

ნათელს-იღებს დღეს ქრისტე: და აღმოსლვასა მისსა მიერ წყლით:...” 94r—96r.

52. „თთუესა იანვარსა თ. კრებად იორდანესვე, დასდებელნი წმიდისა ნათლის-ღებისანივე, ორო ღლტყესა ჯაგ. ა.

ნათელი ნათლისაგან: გამოუჩნდი სოფელსა:...” 96r—97r.

53. „თთუესა იანვარსა ი. ნათლის-ღებისანი. ორო ღლტყესა ჯად გრი. რომელმან ნათელს-იღე ჯორციითა:...” 97v—98r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

54. „თთუესა იანვარსა ია. ნათლის-ღებისანი ევე და ჯსენებად ღმერთ-შემოსილისა მამისა თევდოსისი. ორო ღლტყესა ა გრი. ღირსო მამაო: ღმერთ-შემოსილო თევდოსი:...” 98r—99v.

55. „თთუესა იანვარსა იბ. ნათლის-ღებისანი ევე და ჯსენებად ღუაწლით-შემოსილისა და უძღვევლთა მოწამეთა ფილით ეოზისი და მოყუსთა მისთა. ორო ღლტყესა ჯად. თანასწორ მან მა. საუკუნეთა ყოფილი: დაუსაბამოდ შობილი:...” 99v—101r.

56. „თთუესა იანვარსა იგ. განცხადებისა მსგეფსი და ჯსენებად ღმერთ-შემოსილთა მამათა სინელთა. ორო ღლტყესა ჯად გვი. უფალო, პირველ საუკუნეთა სიტუა. უფალო დალაკათუ ვითარცა კაცი: წინაშე იოვანესსა სდევ:...” 101r—102v.

57. „დასდებელნი წმიდისა ნათლის-ღებისა და მამათა სინელ-თან ევე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. მთასა თაბო. უპირატეფსი ყოველთა საუკუნეთა:...” 102v—104r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით ანდერძი: „დაესრულა ყოველი წესი განცხადებისა. კურთხეულ არს ღმერთი, მიზეზი ყოვლისა კეთილისა. აწ და მერმეთა მათ საუკუნეთა. საყურდლო, სხუანიცა გალობანი ნათლისღებისანი მრავალნი მქონდეს, სიტყუად არა კეთილ იყვნეს და ამისთვის არა დავწერენ“, 104r.

58. „თთუესა იანვარსა იდ. ჯსენებად სახელით ღმერთ-შემოსილთა ყოველ-თა სკიტელთა მამათა. დასდებელნი აკროსტიხონნი აღბეჭდულნი. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე.

მოვედით მორწმუნენო: ყოვლად ქებულთა მამათა:...” 104r—106r.

59. „თთუესა იანვარსა იე. ჯსენებად ღმერთ-შემოსილისა ბაბილა ანტი-ოქიელ მამათ-მთავრისა და მოწამისა, დასდებელნი აღბეჭდულნი აკროსტიხონნი. ორო ღლტყესა ჯად გ. ქერობინთა მიერ ქე. ღმერთ-შემოსილთა ერთა კრებული: ზეცისა განწყობილთა თანა სიხარულით:...” 106r—107r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

60. „თთუესა იანვარსა ივ. ნეტარისა იოვაკიმეს სამწყსოსა, ქოზიბას, უკლესიასა, წმიდისა ღმრთის მშობელისა სატფურებად. დასდებელნი ორო ღლტყესა ჯად გრი. ზ. მიუწდომელსა სიმ.

ზ დიდებული საკრველი: რამეთუ შვა ქალწულმან:...” 107r-v.

61. „თთუესა იანვარსა იზ. ჯსენებად წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩუენისა უდაბნოსა მთიებისა და მონაზონთა წინამძღურისა ანტონი მ. ოღუაწისა. ორო ღლტყესა ჯად ა გრი.

გიხაროდენ თანაზიარო: ანგელოზთაო მალალთა შინა ანტონი:...“ 107v—
—108r.

62. „დასდებელნი წმიდისა მამისა ჩუენისა ანტონი მოლუაწისანი, ქართულნი აღბექდულნი აკრისტიხონნი. ორო ღლტყესა ჯად გრი... რომელმან გარდაართხნა.

მამისა თანა მფლობელი სიტყუა:...“ 108r—109r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

63. „თთუესა იანვარსა იმ. ანტონი რავახისა. ორო ღლტყესა დ ვნი. ზეციით ქყნად მო.

განგიკუთნა ქრისტემან: დედის მუცლითგან ღირსო:...“ 109v—110r.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით: „მეოხ მყავ, წმიდაო მამაო“, 110r.

64. „თთუესა იანვარსა ით. ესენება ღმრთივ გვრგვინოსანისა მეფისა: თევდოსი მორწმუნისა, სასწაულთა მოქმედისა. ორო ღლტყესა ჯად გრი. სუფევს ღმერთი წარმართთა.

სიბრძნით განმგებლო იესუ: სიტყუაო დაუბადებლო... 110r—111r.

შენიშვნა: 110r-ს ქვემო კიდებე სინგურით მიწერილია: „ივანე მინახისანი. ქრისტე, განუსუენე სულსა მისსა“, 110r.

65. „თთუესა იანვარსა კ. მამისა ევთიმესი. ორო ღლტყესა ა. ქე კაცთ-მოყუარეშ.

მამაო ევთიმი: შობასა: შენსა მოივლინა ანგელოზი:...“ 111v—112r.

66. „დასდებელი წმიდისა ევთიმი მოლუაწისანივე. ორო ღლტყესა ჯად ა- შნ, ღთისა სიტყო შობილო.

ეპა შეენიერსა: დღესასწაულსა შენსა: ნეტარო მამაო ევთიმი:...“ 112r—113v.

შენიშვნა: 1. „ორო ღლტყესას“ კიდურმწერლობაში იკითხება ეზრა (112r) და „ქრისტე, აღიდესა ურმაგ და ძეა მისი მირიან, ამენ“.

2. 112r-ს ქვემო კიდებე ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია: „მინახისანი“.

67. „დასდებელნი წმიდისა ევთიმისნივე, [ჯად] ა გრი. გზნთა ზედა, იხარებდ უდაბნოა რომელი: არა შობდ პირველ და მხიარულ იყავ სულითა:...“ 113v—114v.

68. „თთუესა იანვარსა კა. ესენება ღმერთ-შემოსილისა მამისა და უძლეველისა... მაქსიმოს აღმსაარებელისა. ორო ღლტყესა ჯად ა. ქე კაცთ-მოყუარე, შენ.

მართლმადიდებლობით: მართლისა: სარწმუნოებებისათჳს მოლუაწეო:...“ 114v—115v.

- შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.
2. „მხლშსა-ს“ გვერდით სინგურით წერია: ქ. შ. გ. მ. (ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ), 114v.

69. „თთუესა იანვარსა კბ. ჯსენებაჲ ყოველთა წმიდათა ძუელისა და ახლისა შჯულისათა, ანგელოზ-მთავართა, ანგელოზთა, მამათ-მთავართა, წინაწარმეტყუელთა, მოციქულთა, მოწამეთა, მღვდელთ-მოძღუართა და მამათანი, რომელნი საუკუნითგან სათნო ეყენეს ღმერთსა. სახელით ჯსენებაჲ. დასდებელნი აღბეჭდულნი აკროსტიხონნი. თავნი სიტყუასა იტყუან ესრეთ: მეოხ მეყვენით ყოველნი წმიდანო წინაშე მეუფისა დღესა მას განკითხვისასა. დასდებელნი, თქუმულნი ორმეოცისა, ათისა, ექუსასისა. ერთისა, ხუთისა და ოცდაათისანი. ორ ღლტყესა ჯა დ გ რ.“

მოვედით მორწმუნენო: განათლებულნი სულითა:...“ 115v—117r,

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. 116v-ს ქვემო კიდებე მიწერილია ასომთავრულით: „დასრულდეს ძუელისა შჯულისანი“.

3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულით: „რიცხვ წმიდათაჲ, რომელნი ამთ გალობათა შინა ივსენებიან: ანგელოზნი—[ს], მამათმთავარნი—ლზ, წინაწარმეტყუელნი—ე, მსაჯულნი—ზ, მოციქულნი—პბ, მოწამენი—რა, მღვდელთ-მოძღუარნი—აბ, მამანი—ნბ, დედანი—მ, ერთ რიცხუად ყოველნი[ქ...] იბ. დიდებაჲ ღმერთსა უკუნისამდე“, (117v).

70. „წმიდათანივე, დ გ რ... წინა საუკუ.“

ვითარმე გხადოდით თქუენ წმიდანო:...“ 118r—119r

71. „თთუესა იანვარსა კა. ჯსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა დიდისა მღვდელთ-მთავრისა კლიმი ანკვრიელ ეპისკოპოსისა და მის თანა უძღვევლისა აღათანგელოზ მოწამისაჲ. ორ ღლტყესა ჯა დ. თანასწო.—

საღმრთოჲსა შურისა ეცეხლი:... 119r—120r.

72. „დასდებელნი წმიდისა მოწამისა კლიმისნივე. ორ ღლტყესა ჯა ბ გ რ. დასაბამად ქმნა.“

ვითარცა ზეთის ხილი: მსხმოა: ყოვლად ნაყოფიერი:...“ 120r—121v.

შენიშვნა: 120r-ს ქვემო კიდებე ასომთავრულით მიწერილია: „თქუმულნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე მტბეგარ ეპისკოპოსისანი“.

73. „თთუესა იანვარსა კდ. ჯსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა ტინოთე. მოციქულისა, ეფესიელ ჰირველ ეპისკოპოსისა და უძღვევლისა მოწამისაჲ. ორ ღლტყესა ჯა დ. პირველ ქმნული.“

ღირსად შევამკობდეთ: ტიმოთეს ეფესოჲსა ნთიებსა:...“ 121v—

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. 122r-ს ქვემო კიდებე სინგურით მიწერილია: „ბერძულნი POMAHETH.“

74. „თთუესა იანვარსა კე. ჯსენებაჲ ღმერთ-შემოსილისა გრიგოლ დმრთის მეტყუელისა კოსტანტინეპოლელ მამათ-მთავრისაჲ. დასდებელნი ორ ღლტყესა ჯა ა გ რ. მამისათანა მჯდომა.“

გიხაროდენ ღირსო წყარო:...“ 123r—127v

75. „დასდებელნი ღმერთ-შემოსილისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუ-
ელისანივე, ორო ღლტყესა ჯად გრი.“

მოვედით მორწმუნენო: სულიერითა ქებითა:...“ 124v.

შენიშვნა: 1. 124v-ს ქვემო კიდებუ ასომთავრულით მიწერილია: „იოვანე მტბევრისანი“.

2. სათურის ბოლოს მიწერილია მთავრულად, სინგურით: „ქ. შ. გ. მ. აწ“ (ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ).

3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულით: „ნეოზ მეყავ, წმიდაო ბერო“.

76. „თთუესა იანვარსა კვ. ჯსენება ღმერთ-შემოსილისა იოვანე კოს,
ტანტინებოლელ მამათ-მთავრისა მმარხველისაჲ. დასდებელნი
ორო ღლტყესა ჯად გრი. წიალნი მამისანი არაჲ.

იდიდების ღირსებით: დღეს ეკლესიასა შინა:...“ 126r-v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. „გზენთა ზა-ს“ გვერდით ასომთავრულად სინგურით მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანო“, (126r).

77. „თთუესა იანვარსა კვ. ჯსენება წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა
დიდისა მღვდელთ-მთავრისა იოვანე ოქროპირისა, კოსტანტინებოლელ
მამათ-მთავრისაჲ. ორო ღლტყესა ჯად. შემოქმედი.

შემსგავსებულად ქალაქსა სამეფოსა:...“ 127r—129r.

შენიშვნა: 1. 127r-ზე ასომთავრულად, სინგურით: „სხნი მტბევრისა თქუმულნი“.

2. „გალობანის“ დასასრულს ასომთავრულით მიწერილია: „ნეოზ მეყავ, წმიდაო“.

78. „დასდებელნი წმიდისა იოვანე ოქროპირისანივე. ორო
ღლტყესა ჯად გრი. რწგარდაართხნა.

რომელი უპირატეს შობისა:...“ 129r—130v.

შენიშვნა: „ცისკრად ნეტარიანთა ზედა“ აკროსტიხულია (129r).

79. „დასდებელნი წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა იოვანე ოქროპირ-
ისანივე, ორო ღლტყესა ჯად ბ. მამისაგან შობი.

სამეფოსა ქალაქსა გერწმუნა:...“ 130v—131v.

80. „თთუესა იანვარსა კვ. ჯსენება წმიდათა და ღმერთ-შემოსილთა ყო-
ველთა მანათა მეუღდაბნოეთაჲ, რომელნი ქრისტესთჳს სოფლით განე-
შოვრნეს. დასდებელნი, ორო ღლტყესა ჯად ა. შნღრთისასიტ.

აღქურვილნი ნიშითა: ჯდათა მწყემსსა მას:...“ 131v—133v.

81. „სხნი დასდებელნი ღმერთ-შემოსილთა მამათანი იოვანე მტბე-
ვარ ეპისკოპოსისანი. ორო ღლტყესა ჯად ა. რომელი უხილაჲ
ხარ.

რომელთა ყოველნივე: იგი მცნებანი მკანელისანი:...“ 133r—134r.

82. „სხნი მამათა დასდებელნი. ორო ღლტყესა ჯად გ: ქერობინთა მრ-
საუნჯემ განუპარველი:...“ 134r—135r.

შენიშვნა: 1. სათაურის გასწვრივ მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.“ (134r).

2. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

3. „ოო ღღტყვასს“ პირველი ტროპარის გასწვრივ მიწერილია: Π Α Τ Ε Ρ.

83. „დასდებელნი ღმერთ-შემოსილთა მამათანი. ოო ღღტყვსა ჯა ა გი. მ.“

გიხაროდენ ღმრთის-მოყუარენო: და საღმრთოდათა მადლითა განმტკიცებულნი:...” 135v.

84. „თთუესა იანვარსა კთ. ჳსენებად ცხოველს-მყოფელისა ჯუარისაჲ, რომელი წყობასა შინა გამოუჩნდა ღმრთის მოყუარესა შეფესა კოსტანტინეს მდინარესა ჴელა დანობს. ოო ღღტყვსა დ გი. რომელ მან გარდა.

რომელმან ედემს შინა ოდესმე: ხმ იგი საცნაური:...” 136r—137r.

85. [ოკლომბერსა თ(!)]. „...ღღტგნსა. ღამით გან აღვიმსთობთ: ჩუენ.

ღღღტყვეს მოწამეთა: ანტიოხოზის მიმართ: მოსაგებელსა ბორბტსა:...” 137r.

86. „ოკლომბერსა თ. გრიგოლ პართეველისაჲ. ოო ღღტყვსა ბ. გი.

წმიდაჲ ჴოსტერი შენი:...” 137v—138v.

87. „ოკლომბერსა ია. რიფსიმესი, მოყუასთა მისთაჲ, ოო ღღტყვსა. ჳა ა გი.

გიხაროდენ ნაყოფ-შუენიერო:...” 138v.

88. „ოკლომბერსა ივ. გრიგოლ ნოსელისაჲ. ოო ღღტყვსა ჳ გი. მ დღე მ ვნებისაჲ.

მღდელთ-მოძღუარო: გრიგოლ შუენიერო:...” 139v.

89. „ოკლომბერსა იზ. კოზმან ღამიანეთაჲ. ოო ღღტყვსა ა გი. გზნთა ჴელა.

შეიქუტრნეს ბორძოლად(!) ღუაწლსა მას:...” 140v—141v.

90. „ოკლომბერსა კ. კორნილიე ასისთვისაჲ. ოო ღღტყვსა ბ. მამისაგან შობილმან პლდ.

რაქამს წმიდათა გონებათა: უფროჲს გონებასა გულს-მოდგინე იქმენ შენ-მისსა:...” 141v—142r.

91. „ოკლომბერსა კა. ღღღარიონისი. ოო ღღტყვსა ბ გი. ყოველი სასოებაჲ მათი ღდა.

შევედრე უფალსა: სანატრელო ილარიონ...“ 142r--143r.

92. „ოკლომბერსა კბ. მაკარი მეგვბტელისაჲ. ოო ღღტყვსა ჳ გი.

ღირსო მამო: საშოთგანვე წმიდა გყო შენი:...” 143r—144r.

93. „ოკლომბერსა კგ. ანასტასი მოწამისაჲ. ოო ღღტყვსა ჳ გი. წი აღნი მამისანი არაჲ დააცა.

მოვედით მორწმუნენო: ვადიდებდეთ სიხარულით:...” 144r.v.

94. „ოკლომბერსა კვ. ვარაზ მოწამისაჲ ჳპოთ ფებერვალსა ია.“ 144v.

95. „ოკლომბერსა [კვ]. ღოვანეს თავის ჳოვნაჲ. ოო ღღტყვსა. ბ. პირველით გან იყო სიტყჲ მამისაჲ.

ნაშობი დედათაჲ: ვერვინ ესწორების იოვანეს:..." 144v—145v.

96. „ოკლომბერსა კზ. და დგმაჲ თავისა ნათლის-მცემელისაჲ. ორო ღლტყესა ბ. მისგან შობ.

მოვედით პატიოსანსა თავსა:..." 145v—146v.

97. „ოკლომბერსა კქ. წმიდისა დიმიტრისი. ორო ღლტყესა დ. მკს-ნელთა ზა.

დღეს იხარებს მდაბიონთა(!): ეკლესია მორწმუნეთაჲ:..." 146v—147r.

98. „თთუესა ნოენბერსა ა. გრიგოლი ჰრომთა პაპისაჲ დასდებელნი. ორო ღლტყესა დ გრი.

მამაო სანატრელო გრიგული:..." 147v—148r.

99. ნოენბერსა გ. ლუდიას ეკლესიასა სატფური და ცსენებაჲ ღუა-წლით შემოსილისა გიორგისი. ორო ღლტყესა ჯა ბ.

მოვედით ერნო დიდებულსა: მოლუაწისა ცსენებასა ვდღესასწაულობდეთ:..." 148r—150r.

100. „თთუესა ნოენბერსა ც. წმიდათა მთავარ-ანგელოზთაჲ. ორო ღლტყესა ა გრი. გზნთა ზედა.

გიხაროდენ, რომელნი ჰმთავრობთ:..." 150r—151r.

101. „თთუესა ნოენბერსა ი. წმიდისა მოწამისა გიორგისი. ორო ღლტყესა ა. იშევ ქალწული.

ღუაწლთა შენთა სიმრავლე:..." 151r—152r.

102. „თთუესა ნოენბერსა ი. უგლბთსა. ეტლთა სიმრე.

მადლი მე აწ მომანიჭე: სულისა წმიდისა:..." 152v—153v.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

103. „ნოენბერსა ია. წმიდისა მოწამისა მინაჲსი. ორო ღლტყესა დ. სამწუხროსა.

ენებათა მათ: ქრისტესთა დიდებულთა ჰქადაგებდი:..." 153v—154r.

104. „ნოენბერსა იბ. იოვანესი. ორო ღლტყესა დ გრი. ჰ, სას-წაულ საკვრევე.

ჰ დიდებულ საკვრეველ: საფასის მომცემელმან:..." 154r.

შენიშვნა: 1. სათურის გასწვრივ ნუსხურად სინგურით მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე მიკაელ“, (154r).

1. გალობანი აკროსტიხულია.

105. „დასდებელნი იოვანე მოწყალისანივე. ორო ღლტყესა დ. მკნეოთა ზა.

მთიები ყოვლად მნათობი:..." 155v.

106. „ნოენბერსა იგ. ჯოვანე წურაჰელისაჲ. ორო ღლტყესა. შნ სიტყჲ დაუსაბამოჲ.

ვაქებდეთ იოვანეს: ღირსსა მღღელთ-მოძღუარსა:..." 156r—158r.

107. „ნოენბერსა იდ. მთავარ-ანგელოზთაჲ. ორო ღლტყესა დ გრი. მადლთა ზა.

მოვედით მორწმუნენო: დიდთა მთავარ-ანგელოზთა:..." 157v—158r.

108. „ნოენბერსა იე. გუ რია, ს ა მ ო ნ ა და ა ბ ი ბ ო ს მოწამეთაჲ. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა ა. შ ე ნ ს ი ტ ყ უ ა ე და.

მოწმობისა ღუაწლითა: ღმრთიე-განბრძნობილნო:...” 158r—159r.

109. „ნოენბერსა ივ. ტ ა ძ რ ა დ შ ი ყ ვ ა ნ ე ბ ა ე ღ მ რ თ ი ს მ შ ო ბ ე ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა ჯ ე ა. ყ ო ვ ლ ი ს ა დ ი დ ე ბ უ ლ ი.

ღღეს განსცხრებოდეთ თქუენ მორწმუნენო:...” 159r—160r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

110. „ნოენბერსა იზ. ბ ა ს ი ლ ი ს ი და გ რ ი გ ო ლ ი ს ი. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა დ გ ო. ზ ს ა ს წ ა უ ლ ი ს ა კ ვ რ ვ ე.

მოვედით ერნო მორწმუნენო:...” 160r—161r.

111. „ნოენბერსა ით. თ ა ლ ე ლ ე მოწამისაჲ. უ გ ლ ბ დ თ ს ა ა. რ ო შ ე ე-
წ ი ა ლ ო.

მთიების სახედ გამობრწყინდა:...” 161r—v.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

112. „ნოენბერსა კა, მ ა თ ე მ მ ა ხ ა რ ე ბ ე ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა დ.
რ ა ე ა მ ს მ ო წ ყ ა ლ ე ე ქ მ.

რომელი განიკითხავს გულსა კაცთასა:...” 161v—162r.

113. „ნოენბერსა კბ. წ მ ი დ ი ს მოწამისა კ ო ს ტ ა ნ ტ ი კ ა ხ ა ე ს ა ე, ქ ა რ-
თ ვ ე ლ ი ს ა მოწამისაჲ. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა დ გ ო. რ ო მ ე ლ მ ა ნ ე დ ე მ ს შ ი ნ ა ო დ ე ს მ ე.
რომელმან სიბრძნისაგან:...” 162v—163v.

114. „ნოენბერსა კგ. წ მ ი დ ი ს ა მ ე რ კ ვ ლ ე ს ი. უ გ ლ ბ დ თ ს ა გ გ ო.
წ ა მ ი ს ყ ო ფ ი თ ა ლ ო რ ო.

მერკვლეოზ გვთხოვ: უხუებით მადლი ზეცისაჲ:...” 163v.

115. „ნოენბერსა კდ. წ მ ი დ ი ს ა ე კ ა ტ ე რ ი ნ ე ს ი. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა დ.
თ ა ნ ა ს წ ო რ მ ა ნ.

სურვილითა მით საღმრთოჲთა:...” 169r—v.

116. „ნოენბერსა კე. პ ე ტ რ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ე ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ-
ს ა ა. შ ო ნ ს ი ტ ყ ე და უ ს ა ბ ა მ ო ე.

მწყემსობითა გამოჰხარდე: ერი მღღელთ-მოძღუარო:...” 164v—165v.

117. „ნოენბერსა კვ. დ ა კ ო ბ დ ა ქ რ ი ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა ბ. მ ა-
შ ი ს ა გ ა ნ შ ო ბ ი ლ მ ა ნ.

სუფლისა ამის სიმდიდრენი:...” 165v—166v.

118. „ნოენბერსა ლ. ა ნ დ რ ი ა მ ო ც ი ქ უ ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა ა.
ანდრიას მოციქულსა: ერთობით შევაგობდით:...” 166v—167r.

„თ თ ა დ ე კ ე მ ბ ე რ ს ა ა. დ ა კ ო ბ, ძ მ ი ს ა უ ფ ლ ი ს ა ე. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა
დ. მ ო ვ ე დ ი თ, ვ ა დ ი დ ე ბ დ ე თ ს ა მ ო თ ხ.

მოვედით ვსენებასა: იაკობ ძმისა უფლისასა:...” 167v—168r.

120. „დ ე კ ე მ ბ ე რ ს ა გ. ბ ა რ ბ ა რ ე ს ი. ო რ ო ლ ტ ყ ვ ს ა დ გ ო. ო რ ო პ ლ
ს ა უ ქ უ ნ ე თ ა ს ი ტ.

ო რ ო რ ა ე ა მ ს მოხუედ ზეცით ქუეყანად:...” 168r—v.

121. „დეკემბერსა დ. ჯსენებაჲ ბარბარასი, ივლიაჲსი და
 ოვანეშ დამასკელისაჲ. ორ ლტყესა დ. მჯნეოთა ზედა.
 სრულად სიძისა უკუდავისა: სარწმუნოებით მამამან...“ 168v.

შენიშვნა: 168—169 ფ.ფ, შორის აკლია ევ რვეული.

122. „დეკემბერსა იმ. წმიდისა მამისა პალადესი. დასდებელნი, ორ
 ლტყესა ჯჲ ა გრი. სუფევს ღი წარ.
 პალადიოს ღმერთ-შემოსილსა: შევამკობდეთ დღეს ერნო ქებით:...“ 169v
 —170r.

123. „დეკემბერსა ით. დეონოსიოს ბრძენთ-მთავრისაჲ, ორ ლტყე-
 სა გ გრი. წიაღნი მამისანი.
 დასაბამად ყოვლისა: სიტყვა აღმოვთქუათ ერნო:...“ 170r—171r.

შენიშვნა: „გალობანი“ აკროსტიხულია.

124. „დეკემბერსა კ. წმიდისა ეგნატისი. ორ ლტყესა ჯჲ დ.
 თანაარსმან მამისამან და.
 ღმრთის მეტყუელებისა თავად: თანამკვდრად და მსახურად:...“ 171r-v.

შენიშვნა: „გალობანის“ ბოლოს ნუსხურით სინგურად მიწერილია: „ქრისტე,
 შეიწყალე... [ცოდვილი მწარედ]“, 171v. მინაწერი საგანგებოდ ამოფხვცილია, ცუ-
 დად იკითხება.

125. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი მეხურნი ბერძუ-
 ლნი და ქართულნი. ორ ლტყესა ჯჲ ა.
 სამწუხროსა ლოცვასა შევსწირავთ შენდა მომართ უფალო:...“ 179r—
 —173v.

შენიშვნა: 1. აღდგომის დასდებელთა თავზე გაკეთებულია ზედწარწერა ასო-
 მთავრულად, სინგურით: „აღდგომაო და ცხორებაო მოსავთა შენთაო, მიზეზო კე-
 თილისაო, ქრისტე, უხუებით მომნიჭებელო ნიჭთა სრულთა მადლისა შენისათა.
 კურთხეულ არს ცხოველს-ყოფელი სახელი წმიდაჲ შენი უკი უკე, აწ, იყავნ“, 172r.

2. „გალობანის“ სათაურის გვერდით მიწერილია: „ქრისტე, ადიდენ უძლეველნი
 მეფენი სუმბატ და გურგენ 172r.

3. „ორ ლტყვის“-ას პირველი ტროპარის გასწვრივ კიდებე მიწერილია ასომთა-
 ვრულით: „გერნი“.

126. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ლტყესა ჯჲ ა-
 ვე. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ. იშევქალწუ.

ქრისტესთა მათ ვნებათა: თაყუანის ვსცემდეთ ჩუენ...“ 173v—174v.

127. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ლტყესა ჯჲ ა.
 ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. ქეშმარიტებაჲ აღ.

წარმართთა შორის: აღჰმალდა ჯუარსა ზედა:...“ 174v—175v.

128. „დასდებელნი აღდგომისანივე. უგლბდოსა. ბუნებაჲ
 იგი მდი.

განვიდევნით დიდებულისა: სამკვდრებელისა მისგან:...“ 175v.

შენიშვნა: 175v-ს ქვემო კიდებზე ასომთავრულით მიწერილია: „ოო ლტყვე პპოო წინა ამის ხისა დასასრულსა, მეუფემან მეუფებთამან—ამას ზედა“.

129. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ა. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. ეჭა დიდე.

ეჭა გამოუთქუმელი სულგრძელება:..“ 177r—178v.

130. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ა. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—სიტყუა დაუ.

სიტყუაჲ პირველ ჟამთა შობილი:..“ 178v—180r.

131. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ა. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შენ ღმრთისა სიტყუაო შო.

შენ ღმრთიაა სიტყუაო: ღმრთეებით უნებებლო:..“ 180r—181v.

132. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე ქართულნი. ოო ლტყვესა ჯგ ა. მოციებად წ.

მიხეზითა: ჯორცშესხმისათა ქრისტე ღმერთო:..“ 182r—185r.

შენიშვნა: 183r-ზე: „უგლბდთსა სპადუქნი უცხონი, ურთიერთს შეყოფილნი და განყოფილნი შეტყუებით, მსგავსი მსგავსებითა და თითოეული განთესებითა ქართულნი“.

133. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.

რომელი იშუა მამისაგან წინაჲსწარ:..“ 185v—187r.

შენიშვნა: 1. 185v-ზე: „უგლბდთსა, თქუმელნი ღმერთ-შემოსილისა იოვანე დამასკელი სანი, იაპბიკონნი. ყოველსა მუხლსა და შეტყუებაჲ არს—ჯგერ იბ. ზ, ფრთხილო, გულისხმა-ყავ და ჩემ ცოდვილისათს ლოცვა ყავ.“

2. 186—187 ფ.ფ. შორის აკლია ერთი ფურცელი.

134. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ-ვე. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მამისაგან შო.

რაჲემს აღჰკედ ჯუარსა ძელისასა:..“ 187r—188v.

შენიშვნა: 187r-ს ქვემო კიდებზე მიწერილია: „ნეტარისა კოზმან იძრუსალიმელი სანი“.

135. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ. რომელი იქები ძალ.—ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.

რომელმან ჯუართა: აღჰკოცე ცოდვაჲ ჩუენი:..“ 183v—189v.

136. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შენ სიტყუაო გამო.

შენ სიტყუაო მამისაო: რაჲემს დამოეკიდე ნეტისთ:..“ 189v—191r.

137. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ. რნ სიბრძნით და.—ქ[ქრისტე], შ[შეიწყალე] გ[გლახაკი] მ[მიქაელ].

რომელმან პირველ: ურჩებით მიილო წყევალ:..“ 191r—192v.

138. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ოო ლტყვესა ჯგ ბ. რომელმან მოწყალე ბით.—ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.

36. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

რომელი სულთ-გრძელებით: აღჰმალღდი ნეფსით ჯორცითა:..." 192v—
—193v.

139. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.
მოსდრიკენ ქრისტეცა.

მოასწავა წინაფწარ: მოსე სახეა ვნებათა შენთაჲ ქრისტე:..." 193v—
—196r.

შენიშვნა: 1. 194r-ზე „სხნი“-ს გასწვრივ კიდებუ სინგურით წერია: „იღუა-
ნე მტ“.

2. 194v-ზე „უგლბდთსა“-ს გასწვრივ კიდებუ სინგურით წერია: „იოვე“.

140. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე ქართულნი. ორო
ღლტყესა ჯგ ბ. პირველითგანიყო.

პირველვე აუწყა: უმჯულოთა ერსა მჯულისმდებელმან:..." 196r—198v.

შენიშვნა: 1. „სხნი უცხონი“-დან დაწყებული „გალობანი“ აკროსტიხულია.(197r)

141. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ., ქრი-
სტე, შეიწყალე მიქაელ.—მოსლვითა შე.

ჯუართა შენითა ქრისტე: დაჰჰენ ძალი სიკუდილისაჲ:..." 199r—200r.

142. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.
ქერობინთა მიერ ქ. ქრისტე შეიწყალე მიქაელ.

ჯურსა ზედა აღმალღებული:..." 200r—201r.

143. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.
ქრისტე შეიწყალე მიქაელ.—სიტყუჲ მამისაჲ.

კრეტსაბმელი განილო: ჯუარცუმასა შინა ქრისტე ღმერთო:..." 201v—
—202v.

144. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.
რომელმან მჯდომარე.—ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.

რომელმან ჯორცითა მით ვნებადითა ივნო:..." 202v.

შენიშვნა: „გალობანი“ ბოლონაკლულია (202—203 ფ.ფ. შორის აკლია ერთი
ფურცელი).

145. [დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.]
... ღმრთებით ეგე უვნებლად: რაჟამს არაჲ: შეიმუხრა ძუალი შენი
„ქრისტე:..." 203r—205r.

შენიშვნა: 1: „გალობანი“ თავნაკლულია.

2. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

3. 203v-ს ქვემო კიდებუ სინგურით მიწვრილია: „ქართულნი ძლისპირი-
თურთ“.

146. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯგ ბ.
კვა იგი პირვე. —ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.

ვითარცა იგი პირველადვე:..." 205—206v.

შენიშვნა: 205v-ზე: „უზღბდთსა იამბიკონი. ყოველსა მუჯლსა და შეტყუებად არს ე-ჯეჲ იბ. თქუმულნი ორმეოცისა, ათისა, ექუსასისა, ერთისა და ოცდაათისანი. ხოლო შენ, ფრთხილო, გულისხნა-ყავ და ჩემ ცოდვილისათჳს ლოცვა-ყავ.“

147. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—სამწუხროსა ამას გ.

საწერტელი სიკუდილისა და შეჰმუსრე ქრისტე: და უკუდავებად მომეც მორწმუნეთა შენთა:...” 207r—208r.

148. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—ცანი ცათანი ძა.

ჯუარსა ზედა რად აღჰმალღდი:...” 208r—209r.

შენიშვნა: 208r-ს მარჯვენა კიდის მთელ სიგრძეზე ასომთავრულით მიწერილია: „სამზრისა ოხითაჲ ჳელთბანისა და სიწმიდისაჲ ჰჳონეწინა ამის ჳმისა დასასრულსა. ხოლო მომიჳსენისა დასდებელნი უკუნა ა ჳმასა“.

149. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ცათა დაუტევე.

ცანი მგლოვარე იჰმნეს: და ნათელი მზესა მოაკლდა:...” 209r—210r.

150. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—რამს იხილე ურ.

რომელი ღმრთეებით შეუხებელ ხარ:...” 210v—212v.

151. „დასდებელნი აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შემოქმედი ყლ.

შეუხებელი ღმერთი ჳორცითა გამოშინდი:...” 212v.

152. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—შევსწირავთ შ.

საშინელსა მას დღესა: ვნებასა შენისასა მაცხოვარ:...” 214r—215r.

153. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ღმრთისა სიტყრომ.

ღმრთისა სიტყუაო მხოოოო:...” 215r—216r.

154. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—ნათელი და.

ნათელი დაუბადებელი: იხილა რად მის მიერ დაბადებულმან ნზემან:...” 216r—217v.

შენიშვნა: 217r-ს კიდებზე ასომთავრულით მიწერილია: „სხნი წყვილნი ორო მესსა—«იხილა რად ეს»—ჰჳო ამის ჳმისა დასასრულსა“.

155. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანი ევ. ორო ლტყესა ჳდ დ. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. გერნი.

გუაუწყე ჩუენ აწ მოსე ღმრთის მხილველო:...” 217v—219v.

შენიშვნა: 218r-ზე: „უზღბდთსა. ყოველსა მუჯლსა და შეტყუებად აქუს ე-ჯერ იბ. იამბიკონი, თქუმულნი ნეტარისა ივასე იინჩბისანი. შ, ფრთხილო, გულის-ხმაყავ და ჩემ ცოდვილისათჳს ლოცვა ყავ, ძღღლო, ღმრთის მგალობლო“.

156. „დასდებელნი აღდგომისანივე ქართულნი, აღბეკდულნი აკრისტინონნი. ორ ღლტყესა ჯად-ორ, წყალობით მოივსენ სული გლახაკისა მიქაელი სი.—ღმერთმან სიბრძნით ათჳ.
არა საუცრად აჩუნენ ქრისტე თჳთებად:...” 219v—223r.

შენიშვნა: 1. „უგლბდესა“-ს გასწვრივ წერია: „თჳთ ძლისპირნი“, (219r).
2. „განძღის“ გასწვრივ: „ქრისტე, სტეფანე მოძღუარი ჩემი შეიწყალე“.
3. „გალობანი“ აკროსტიხულია.
4. „გალობანის“ ბოლოს ასომთავრულად, სინგურით მიწერილია ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, კურთხეულ არს ცხოველს-მყოფელი სახელი შენი. დაესრულა კრძთი საგალობელთა აღდგომისა შენისათჳდ. ორ, წყალობით მოივსენ სული დავითი სი.“

157. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—სუფევს ღ.
სუფევად სიკუდილისად დაჰვსენ და:...” 223v—225r.

შენიშვნა: „გალობანის“ ბოლოს ასომთავრულით მიწერილია: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე“, (224v).

158. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—რომელი ქებულ ხარ ქე.
რომელმან ჯუარითა ზოჰკალ სიკუდილი:...” 225r—226r.

159. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მამისა თანა მჯ.
რაემს აღჰმალდი ჯუარსა ზედა:...” 226r—228r.

160. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—საიდუმლოსა გ.
საიდუმლოსა ცხოველს-მყოფელისა ვნებისა: შენისასა ქრისტე ღმრთისა სიტყუაო:...” 228r.

161. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ქართულნი, ჯად გრი. ვითარცა მწყემ.
ვითარცა კრავი უბიწოა: და ტარიგი უქმობელი:...” 229v—231v.

შენიშვნა: 230r-ზე: „უგლბდესა მერჩულიულნი უცხონი“. 230r.

162. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. რომელმან სიბრძნით. მოდრიკნა.—
რომელმან ივნო ჯორცითა ნეფსით:...” 231v—232v.

163. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—შნ რი გარდამოჰ.
შნ რომელი ჯუარსა ზედა აღჰმალდი შორის ავაზაკათასა:...” 233r—234r.

164. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—ანგელოზთა მეუფეა.
ანგელოზთა კრებულნი განკვრეებულნი ძრწოდეს:...” 234r—235v.

165. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—რწ წამისყოფი.

რომელი შეუხებელ ხარ: და უენებელ სიტყუაო მხოლოდ შობილო:...”
235v—237v.

166. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქართულნი. გერნი.

გამოუთქუმელი ღმერთი: ღმრთისა მამისა სიტყუა დაუსაბამო:...”
237v—239v.

შენიშვნა: 237v-ზე: „სხნი ორ ღლტყესა უცხონი. უფალ, მიიჯსენე სული დავითისი“.

2. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

167. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—დაიმდაბლა თავი.

დაენერგა ცხოველს-მყოფელი ძელი:...” 239v—240r.

168. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე, მიქაელ.—წიალნი მამი.

ჯუართა შენითა: დაეც ძალი სიკუდილისა:...” 240v—241v.

169. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—აღხუმასა ბა.

სიკუდილი დაითმინე: უკუდავო მიზეზი ცხოვრებისა:...” 242r—243r.

170. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.—მხოლოდ შობი.

მხოლოდ შობილი ძე და სიტყუა მამისა:...” 244r.

შენიშვნა: 1. სათურის გასწვრივ კიდებ სინგურით მიწერილია: „მიქაელ“ (243v).

2. ამავე ფურცლის ქვემო კიდებ მიწერილია: „მინჩი“

3. 243r-ზევე „სხნის“ გასწვრივ: „ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე. თვნი“.

4. 243v-ზე: „სხნი კურდანი“.

171. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.—დაუსაბამო ღნი.

ღღესა მას ვნებისასა: ჯუარსცუმასა ღმრთისასა:...” 244v—246r.

172. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორ ღლტყესა ჳაგ ჳი. ვერნი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ.

გიცანთ წარმართთა: იეო მხოლოდ შობილო:...” 246r—248r.

შენიშვნა: 1. 246r-ზე: „სხნი ორ ღლტყესა აღბეძულნი, საადუქნი“. გასწვრივ კიდებ მიწერილია ასომთავრულით: „მიქაელისი“.

2. „ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ“, (248).

3. „გალობანის“ ბოლოს მიწერილია ასომთავრულად, სინგურით: „მომიჯსენისა დასდებელნი უკუნა ჰპოვენე პირველსა ჳმასა, რვათავე ჳმათა იგინი იმსახურენ. მღღელო ღმერთ-შემოსილო, და უღირსი მონისა მიქაელის ჳს ლოცვა ყავფ, ან“ 248r.

173. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— ოპირველ საუკ.“

უფალო დაღაცათუ ნეფსით ვნებულნა:...” 248v—250r.

174. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ...“

სიკუდილი წარმოსტყუენე ჯუარითა შენითა:...” 250r—251v,

175. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე, ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— ზ მიუწდომელსა სი.

ჰ, გამოუთქუმელი სულგრძელება:...” 251v—252v—253r.

176. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— რნ გარდაა.

რომელმან დასაბამსა ოდესმე: ურჩებისა პატიჟად:...” 253r—255r.

შენიშვნა: 253r-ს ქვემო კიდებუ ასომთავრულით მიწერილია: „ნესტუსა დაჰბერნი“.

177. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— უწინარეს.

უხილაფი სიტყუაჲ: თანასწორი არსება:...” 255r—256r.

178. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ სიტყუაო ღ.

სიტყუაო ღმრთისაო: ნეფსით ვნებად მოხუედი...” 256r—257r.

179. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— ვითარცა სახიერ.

ვითარცა კაცი ვნებად მოხუედი:...” 257r—258v.

180. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე მიქაელ.— იხარებენ ღ.

იხარებდ ქალაქო ღირსო სიონ:...” 258v—260r.

181. „დასდებელნი წმიდისა აღდგომისანივე. ორო ღლტყესა ჯად გრი. ქრისტე, შეიწყალე გლახაკი მიქაელ. გერნი.

განსრულებასა რიცხუსა: ხუთთა მათ შუდეულთაჲსა:...” 260r—262v.

შენიშვნა: 1. „გალობანი“ აკროსტიხულია.

2. ტექსტის ბოლოს ასომთავრულით დაწერილია ანდერძი: „დიდება შენდა ქრისტე, მიზეხო ყოვლისა კეთილისაო, დაესრულნეს შეწვევითა შენითა საგალობელნი წმიდისა აღდგომისა შენისანი, რომლითა იდიდების ცხოველს-მყოფელი სახელი წმიდაჲ შენი, რომელი კურთხეულ არს უკუნითი უკუნისამდე, ან.“

შეწვევითა დიდად სახიერისა ღმრთისაჲთა მე, გლახკმან და ფრიად უდებებით ცხოვრებულმან, ღელვათა სოფლისათა დანთქმულმან და სიმძიმითა ბრალთა სიმრავლისაჲთა დაღონებულმან მიქაელ მოღრეკილ მან ვილუაწე და უხეშთაეს უძღურისა ძალისა ჩემისა შრომაჲ ვაჩუენე და შეეკრიბენ საგალობელნი ესე წმიდისა აღდგომისანი, რომელნი ვპოენ ენითა ქართველთაჲთა: მეხუარნი ბერძულნი და ქართულნი, სრულნი ყოვლითა განგებითა, წესისაებრ საეკლესიოჲსა: ორო ღლტყითა, ობითა, მოიხილითა და აქებდითთა ძლიერად და სიწმიდით და სიმართლით, სისწორითა კილოჲსაჲთა და უცთომელობითა ნიშნისაჲთა. იხილე, რღდელი ღმერთ-შემოსრო. კინაკი ესე ნამუშავეი უნდოთა ჯელთა ჩემთა, რაჲჲაჲ უზრომელად აღმოიფხო საღმრთოჲსა ამისგან წყაროჲსა. მოიწესენ საწყალობელი სული ჩემი ქრისტეს სიყუარულისათჳს, რაჲთა თქუენცა ჰპოთ მაღლი მოწყალებისა და სასყიდელი სიყუარულისაჲ. რომელნი იკითხვიდეთ, ისწავებდეთ, გინათჳ

ისმენდეთ სიტყუათა ამათ ღმრთოვ-სულიერთა საგალობელთა უფლისათა, რომელი კურთხეულ არს, უკუნითი უკუნისამდე, იყავნ.

უფალო. წყალობით მოივსენ სული მამისა და ვითისი, იოვანესი, და-
ვითისი და წყალობა ყავ საწყალობელისა მიქაელისთჳს“.

182. „დასდებელნი საშაბათონი წმიდათანი. ორო ღლტყესა ჳა ა.
ქრისტე, შეიწყალე სტეფანე.

შენ სიტყუაჲ დაუ. ზეცისა ძალნი შეძო.

განუშოვრებელ ვიყენეთ ბჳეთა სიონისათა...“ 263r—268v.

შენიშვნა: 1. „დასდებელნი საშაბათონი“ დაწერილია 8 ხმაზე.

2. 269r-ს ქვემო კიდებუ ასომთავრულით მიწერილია: „უფალო, შეიწყალე
ეფთჳმე ცოდვილი მწარედ“. ამავე გვერდზე ტექსტის ბოლოს: „უფალო შეიწყა-
ლე მოსე“.

183. „დასდებელნი სულისანი. ორო ღლტყესა დ გი. ორო პლ სკნე.
უფალო სულთა მათ აღსრულებულთასა...“ 268v—269v.

184. „შესხმანი წმიდისა ღმრთის მშობელისანი და ოხითანი დღესასწაუ-
ლთაჲ სათქუმელნი, საუფლოთა საცმარნი ფარაფთონი, მოსართავნი ბერ-
ძულნი, თქუმელნი წმიდისა კოზმანისნი, თარგმნილნი გლახაკისა მა-
კარისნი. უფალო ღმერთო, შეიწყალე გლახაკი მოსე სულითა.

ქალწულთა კრებულისათჳს: დღეს ერნო...“ 269v—272v.

შენიშვნა: 1. იადგარის ტექსტებს აქვს მინაწერები სომხურ ენაზე, გაცემებული
გადამწერების მიერ (იხ. მინაწერების შესახებ ილ. აბულაძის წერილი: «X ს. ერთი
ქართული ხელნაწერის სომხური მინაწერები და მათი ნნიშვნელობა სომხური დი-
ალექტოლოგიისათვის», „ბანბერი“, 4. 1958 წ., სომხურად).

2. გალობათა ტექსტებს აქვს რიტმული პუნქტუაცია (წითელი და შავი წერტი-
ლები) და სანაოტო ნიშნები.

3. მიქაელ მოდრევილის იადგარის ვრცელი აღწერილობა იხილეთ პ. ინგოროყვას
წიგნში „გიორგი მერჩულე“, 1954 წ., გვ. 01-038, 760—775).

(416)

427 ა

კრებული. XIX

9 ფ. (18 გვ.); 34 × 20,5; ქალაღი, შეყვითლებული და დაზიანებული; უყდო,
დაშლილი, ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.], კვირნიშანი აქვს.

1. [მიტროპოლიტი პლატონის მიერ წარმოთქმული მი-
სალოცი სიტყვა რუსეთის იმპერატორის ალექსანდრე I გა-
მეფების დღეს]. — „წელსა 1800, თუშსა სეკდემბერსა 15 ცხებულ იქმნა
და მიიღო გზრგზნი და სამეფო ნიშნები მათმა დიდებულებამ უაღუსტესმან,
ყისა როსიისა იმპერატორმან და მონარხმან ალექსანდრე პირველმან...“
გვ. 1—2.

წყდებ ა. „...წყარო ესე დასატკობელად მისსა და უკეთუ...“

2. [სიტყვა, თქმული ჯელმწიფისა ჩვენისა კოსტანტინესთჳს]. — „...ვიდრე განზრახუამდე ლრცვისა ჩვენისა დაგებად წინაშე მისსა...“ გვ. 3.

3. „დიოდორე სიკილიელის ისტორია, ტომი 6, ფურცელი 220.—ყოველი კაცი უბედურებასა შინა უმეტეს იხსენებთან ღრსათვის ჩვეულებრივ...“ გვ. 3.

შენიშვნა: ეს ტექსტი განმეორებით მოთავსებულია ხელნაწერის მე-12 გვერდზე.

4. „უარის-ყოფა ნაპოლეონისაგან ფრანციისა და იტალიისა ტახტთა.—ვინაჲდგან მეკავშირე ჯელმწიფეთა გამოაკადაქს...“ გვ. 4.

5. „ელისაბედ იმპერატრიცასაგან მიწერილი იმპერატრიცას მარიაშთან.—დედაო! ანგელოსი ჩუშნი ცათა შინა არს...“ გვ. 4.

6. „შესხმა, თქმული შემთხვევასა ზედა იმპერატრიცა ეკატერინა მეორისა მისლვისასა ქალაქსა შინა ბესტილავს 1787 წელსა, იანვრის 19 ს.—ყოვლად უგანათლებულესო იმპერატრიცავ! უტეოთ ასტრონომოსთა დამტკიცებად...“ გვ. 4.

7. „პირი წიგნისა წარვლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორისა მიმართ პუბლიო ლენტულეს მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქრისტესთვის. წიგნი ესე დაიმაჩხვის რომის მონასტერსა შინა უფალთა კესარიანელთასა და ლათინურისა ენისაგან გადმოთარგმნილ არს.—სათნო ყოფად ჭკვისარო, ნატრვისა შენისა მოგახსენებ...“ გვ. 5—7.

8. „არზი(!) მეფეს თეიმურაზთან კათოლიკოსის ანტონის მიერ ექსორიობასა თჳსსა ზედა.—ღმერთმან ჩუშნის ჯელმწიფის საქართულოს მეფის ცხებულის უფლის უფლის(!) ქირი მისცეს...“ გვ. 7—8.

9. „განჩინება კათოლიკოსს ანტონის ზედა. დამხოზად, განდევენად და წირვისაგან დაყენებად...“ გვ. 8.

10. „იამბიკო, თქმული რუსთაველის მიერ, რომელიცა ზედა წარწერილ არს გელათს ხატსა ზედა ხახულისა ღრს მშობელისასა.—ქალწულებრივთა სისხლთა შენთაგან სძალო...“ გვ. 8.

11. „თქმული წმიდისა მამისა ჩუშნისა ევთიმი მთაწმინდელისა, რომელი იყო ნათესავით ქართულის, რომელმან იგი მრავალნი წიგნი საღმთონი სთარგმნა ბერძულისაგან ენისა ქართულისთა ენასა ზედა. რამეთუ გამოიტყოდა იგი ენათა მადლითა სულისა წმიდისათა და ესე მცირე კითხვა-მიგება მოსცა თევედრე ხუცესსა საბა წმინდელსა, რამეთუ იყო იგიცა მლუდელი კეთილი ქართულისე.—კითხვა: გვედრები შენ ღმერთშემოსილო...“ გვ. 9—11.

შენიშვნა: 1. ბოლოში ვრთვის ანდერძი: „ეს მამა ევთიმი ქართულისაგან თქმული კითხვა-მიგებაჲ ერთს ძკელს ჯელით წერილის კურთხევანში წარმბულ იყო, რომელიც ენასა მღვდელ-მონაზონს ტარასი აღექსიეეს პეტრე ბურხს, რომელიც ყოფილა მეფის არჩილისაგან წადებული ქართლის რუისის ღრთაების ეკკლესიიდან, რომელიც ყოფილა ავალიშვილის მროვლისაგან შეტანილი, და კითხვა-მიგების ბოლოს ნიკოლაოს ტფი-

ლელს ასე მიუწერია: ყოვლად უსამლოესნო წმიდანო მამანო და სულიერნო ღირსნო მმანო, სამლოთისა სიბრძნისაგან წინათვე ცნობილნო...“ გვ. 11.

(ამ ტექსტის ნაწილი თავისი ანდერძითურთ გამოვრებულია მე-13—14 გვერდებზე).

12. „ეპისტოლე, მიწერილი ქრისტე იესოს მიერ ავგაროსის მიმართ. — ნეტარ ხარ შენ ავგაროზ და ქალაქი შენი...“ გვ. 11—12.

13. „ანდერძი სიკუდილისათვის საქართველოს მეფის დავით აღმაშენებელის პანკრატოანისა, რომელი წარმოუთხრა ეამსა მიცტალებისა თვისისასა მოძღუარსა თვისსა არსენის პირითა ყოველთა სამლუდელოთა და დიდებულთა მისთა. — გიბრძანებსთ და მოგახსენებს მეფეთა მეფე დავით...“ გვ. 12.

წყდება: „ამას ყოველსა თანა წარუძღუანე წმიდა ძელი ცხოვრებისა და მივეც დროსა ჩემი სჯანი, აბჯარნი ჩემნი სამეფონი და სა...“.

შენიშვნა: ხელნაწერში დევს სხვა ხელნაწერებიდან ორი ფურცელი შემდეგი შინაარსისა: 1) „მეგობრობა“.—მეგობრობა არს მეუღლეობა სულთა, ჯაკვი წარმოხიდილი ღუთაებრივისა სახიერებიდგან...“, 15r-v.

2. [დოგმატიკური ხასიათის თხზულება]—ჰოი მამო! მაგ სახით განეგებოდეს. სიკუდილი...“, 16r-v.

წყდება: „...ამ მდგომარეობაში ველოდებოდი მე...“

შინაწერები: 1. „მკითხველო, ნუ აურევე! რათა დიდის ღვაწლით დამიწყვიეს ე. თაყაიშვილი“. გვ. 1.

2. (ტექსტის ხელით): „ფუტი არს ქართული ერთი ჩარევი და ნახევარი“.

427ბ

საბუთების კრებული, გადატანილია საბუთების კოლექციაში (იხ. Sd—5329—5504).

(417)

428

როსტომიანი. XVII—XVIII

445 ფ. (890 გვ.); 32,2 × 21,5; ქაღალდი (სხვადასხვა), რესტავირებული; ნაცრისფერ ტილოგადაკრული მუყაოს ყდა; ნაკლული: კალიგრაფიული მხედრული, სხვადასხვა ხელი, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგურით, [XVII—XVIII]. მოგვიანებით ჩამარებული ფურცლებს აქვთ კვირნიშანი: სამი ნახევარი მთვარე (გვ. 75).

როსტომიანი].—„...ვითა მართებს მხიარულთა, ლამე ლხინით გაითენე, ესე საქმე გელმწიფესა მანუჩარსაც მოსახსენე, საამს შვილი მისცემია, გასაგდებლად წაიყუანე, და როდის იშვა, მაშინათვე თმა ბანბასა დაუგვანე...“
1—890.

წყდება: „...ანაზდ მოვიდა ფასქუნჯი მაღლით აერთა რებული, ჩრდილმა დაფარა იგი მთა, ჰგავს მზეა ჩრდილ დაფარული, საამ და მისნი ლაშქარნი უკურეტენ დაკვრებული, მან ვითა კაცმან დახედნა, სად ბუდე ედგა გებული. დაჯდა უბრძანა ზაალდასტანს ფასქუნჯურისა ენითა,

ძე დიდის ნარიმანისა საამ ზის ცრემლითა დენითა,
ტახტოსან-გვირგვინოსანი ნიმროზს ზის შუქთა ფენითა...“.

შენიშვნა: 1. ტექსტი ნაკლულია. ადგილ-ადგილ დატოვებულია დაუწერელი ადგილები. გვიან ჩაუმატებიათ მთელი რიგი ფურცლები (23—26, 31—34, 69—70, 75—82, 93—100, 107—110, 185—186) და აღუდგენიათ ზოგიერთი ადგილები.

2. ეს ხელნაწერი საფუძვლად დაედვა „როსტომიანის“ 1916 წ. გამოცემას. იხ. „შაჰნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინე აბულაძემ. თბილისი, 1916 წ. გვ. XII—XVII.

3. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, 1902—1904 წ. ტ. 1, გვ. 361.

4. ხელნაწერში ჩაწერილია კრიპტოგრამები, იხ. გვ. 121, 361.

შინაწერები: 1. „ქ. ეს წიგნი ბატონის შვილის ელენესია. როსტომიანი“, 107.

2. „მღთისა მადლსა, ნუ მაგინებთ, სამი ლექსი დამჩრმობდა“, გვ. 317. იხ. აგრეთვე გვ. 135.

(418)

429

ალექსანდრე მაკედონელის სამხედრო მოქმედებათა აღწერა. XIX

12 ფ.; 37,8×12,4; ქალალი; უყდო; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია: 12წ.

„აღწერა სამხედრო მოქმედებათა ალექსანდრე დიდისა, მეფისა მაკედონელთასა. ბრძოლა პირველი. 3668 წელსა შექმნილგანსოფლისა, უწინარეს იესო ქრისტეს შობისა 336.—ალექსანდრე ჯერეთ არა იყო ოცისა წლისა, ოდესცა აღვიდა ტახტზედ. პირველს იმის მეცადინობად იყო ესე, რათა აღესრულებინა დაფლვამ მამისა თვისისა ყოვლითა დიდშენიერებითა...“ 1რ—12რ.

შენიშვნა: 12წ-ზე მურის მრგვალი ბეჭედი.

(419)

430

სარიდონიანი. XIX—XX

27 ფ.; 35,5×22; ქალალი; ქალალის ყდა; ბოლონაკლული; დაზიანებული.

„წიგნი სარიდონიანი.—ღმერთო, შენ შამეც გონება ძალითა მღვთითა შენითა, რომელმან შექმნა ადამი მიწისაგან ხელითა

და მისცა ჯოჯოხეთსა განუქარვებელი ცეცხლია,
მაცნობე გზანი კეთილი ცოდვილის ენითა...“ 1r—27v.

წყდებთ: „...რა სარიდონს რა ეს ხმა ესმა, გახდა გახარებული,
ფერი ვარდისფრათ შეცვალა, გახდა აყვავებული,
სიყვარულმან მოიტაცა, გახდა აყვავებული,
მამობილს ყელზედ აკოცა, სიტყვა სთქვი ჩემნებური...“

(420)

431

სირინოზიანი. XIX—XX

133 ფ.; 35,5 × 22; ქალაღი, დაზიანებული, ზოგი ფურცელი დახეულია. ქა-
ლადის ყდა, დაშლილი, კიდებშემოცვეთილი; თავ-ბოლონაკლული; მხედრუ-
ლი; [XIX—XX]; დაუწერელია: 1 v.

„...მარზაყ დეზმან უთხრა: ძმაო დერიყან გივ დღეს, დიღ სასირცხვი-
ლოდ არა გრცხვენის და ვითარ ეკადრება შენს მამაცობასა, დღეს ერთი
ფალავანი შეიპყარ და მეორემ ომი გაგისწორა და კიდევ და[გ]კოდა, თუ ამის
მეტს ვერ შეიძლებდი, რალა გამოითხოვე ომი...“ 2r—133v.

წყდებთ: „...ამჟამად ნახეს, რომელმან დიდმან ცაცხვის ხემან რყევა-
შექმნა და დიდი მწუხარებისა ხმა გამოსდებოდა. შეხედეს, ნახეს, რლ ჰაერი-
დამ ერთი შავი ღრუბელი გამოჩნდა და ნახეს მას შინა ჯადო ქვევრზედ
იჯდა და ზოვიდოდა. წამსავე შინა მარისმან შეილდსა ისარსა ქვაზე გასმუ-
ლი... სტყორცნა ჯადოს, დასცდა და მას ღრუბელში განვლო და...“

შენიშვნა: ყდაზე და 1r-ზე წერია: „სირინოზიანი, თავი და ბოლო აკლია“.

(421)

432

ნაკაზი იმპერატრიცა ეკატერინესი. XVIII

28 ფ.; 33 × 22; ქალაღი, კიდებზე შემოცვეთილი; ქალადის ყდა, დაშლილი.
თავნაკლული; მხედრული; [XVIII], კვირნიშანი: 1785 წ.

„...მოქალაქისა, არიან რიცხვისაგან თუთ დიდთა ბრალთასა, და სახე-
ლითა ამითა დაინიშნუნიან არა ოდენ მკულელობა, რომელიცა იქმნების შო-
რის გლახთა კაცთა, არამედ იგიცა ნათესავი ძალადობისა, რომელიცა იქმნე-
ბის მის პირისადმი, რომელნიცა იყუნენ ვრისამე ღირსებისა და ჩამომავლო-
ბისა...“ 1r—28v.

(422)

433

ქილილა და დამანა. XVIII
(ს. ს. ორბელიანის რედაქციის)

148 ფ.; 21×31; ქალაღი, დაზიანებული (ზოგიერთი ფურცელი მეღწისაგანა დამწვარი); ქალაღი ყდა; დაშლილი, თავ-ბოლონაკლული; მხედრული, კალიგრაფიული ხელი, დასაწყისები სინგურით; [XVIII], ჭვირნიშანი აქვს; შემოწირულია ვენატი იოსელიანისაგან (141r).

[ქილილა და დამანა. კარი მესამე]... [შე]უპოვრობა სხვა საქმისა უნდა ჰქონდეს, ესე საქმე ამას ჰგავს, მას განძი უძევს რამე, და მისი იმედი ესოდენსა შეუპოვრობაა აქნევიანბსო...“ 1r—148v.

წყდება: [კარი მეთორმეტე]. „... სოლომონს ესეთი სიტყვები დია მოეწონა და ქება შეასხა. გესლ-სანსალა ნარევსა სასმელსავეთ მოერიდა და უკდავებისა წყალი სადეთაც მოეტანათ, მუნვე წარგზავნა ესე აოაჲი ამად მოვიუბნე, რათა სცნათ: მე უამაჲოდ სიცოცხლე არ მინდა და ჩემი თუ მათი სიკვდილი მეტნაკლებობით]...“

შენიშვნა: 1. „ქილილა და დამანა“-ს 1836 წლის გამოცემის მიხედვით ხელნაწერი ტექსტი იწყება 254 გვერდზე, წყდება 512 გვერდზე.

2. ხელნაწერში ილუსტრაციებისათვის დატოვებული თავისუფალი ადგილები.

3. კიდევბზე მოთავსებულია სიტყვების განმარტებები.

4. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I, გვ. 296—297.

(423)

434

ანტონოვი ზურაბ, ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. XIX

16 ფ.; 35,5×22; ქალაღ ; უყდო, დაშლილი; მხედრული; ავტოგრაფი(?) [XIX]; დაუწერლია; 12r—16v.

„მოქმედება 1. სცენა წარმოადგენს გოროდნიჩის ზალასა, მებელით მორთულსა, გოროდნიჩი სკამზედა ზის ხალათით, და გოგია წამოწოლილია დივანზედა. გამოსვლა 1. გოგია, ჩემო ამისწულო! უბძანე ბიჭსა სუფრა გაშალოს, პური მომწივდა ვეყო...“ 2r—11v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის მოქმედ პირთა სია, „მოქმედნი პირნი: პორკოვნიკი თავადი გრიგოლ ღრებაკოვი...“ 1v.

2. პირველ გვერდზე წერია: „ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. ნამდვილი კომედია 2-ის მოქმედებითა. შეთ. ზ. ანტონოვისაგან. ქ. თბილისი. უ. კაკაშის ნამესტნიკის კანცელარიის სტამბაში“.

4. ეს პიესა გამოქვეყნდა 1854 წ. იხ. „ტივით მოგზაურობა ლიტერატორთა. ნამდვილი კომედია 2-ს მოქმედებით. შეთხ. ზ. ანტონოვისაგან“. ტფილისი 1854 წ.

(424)

435

მოსე ხონელი, ამირანდარეჯანიანი. XIX

III+117 ფ.: 35×22; ქაღალდი; უყდო, რვეულვებად შეკრული, სულ 9 რვეული; მხედრული, ორ სვეტად. [XIX ს.]; დაუწერელია: IV—IIIv, 110r—111r, 117r-v.

[მოსე ხონელი, ამირანდარეჯანიანი]. — „კარი პირველი. აბესალომ ჰინდოთ მეფისა ანბავი. (მისივე მეფისა მარკ-მულისა(!) და გამდიდრებულისა აბესალომისა და წიგნი ამირანდარეჯანიძისა). — იყო ჰინდოთ მეფე აბესალომ მორკმული და განგებიანი და არა იყო შეპირება გულსსა მისსა...“ 1r—109r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის გვერდები გაყოფილია ორ სვეტად. I სვეტში ტექსტია მოთავსებული, II-ში შენიშვნები და ვარიანტები.

2: ძირითად ტექსტში შესულია „ამირანდარეჯანიანის“ დამატებანიც: „ჯიმშერ ხაზართა მეფისა დილარისა შვილისა ანბავი“. „ჯიმშერიშვილის ჯიმშერის არმოკლკაბუტისა“, „ჯიზი ხელწიფის შვილის გურგენის ამბავი“.

3. ტექსტს ბოლოში ერთვის: ა) ლექსი.—

„ვის ხატათ ღმრთის გიტყვიან ფილანოფოსთა ვინანი,
მიშველეთ რამ ტყვე-ქნილს, ჯაჭვი მაცვია რკინანი,
ბალახისა მმუშონელმა სათი დავკარგე ვინანი,
მაშინ ვერ გავძულ სიახლე, აწ სიშოლეს ვინანი.“

ეს გადარჩა ოთხა ტრიქონსა თორმე ჟისაგან მგანორიეს
ბუნებად მეტყველებასა სიბრძნე არ მოუშორიეს.
აგრევე რიცე-მეტყველებამან თავი სხვათ ბრძენთა მორიეს,
ვინც ეს თორმეტი შეკრიბოს, სულ სიბრძნე დაუნორიეს.

დავითის ზამბავი ხარ, გიძღვენ ფსალმუნით გალობა,
სიბიზნის კონა მცა სოლომონ და ასაილის ცალობა,
შებრალებისა კალმითა ქაღალდს დასწერტე ხალობა,
შენდა მადლობა, ძალობა, შორით მაცუნოსე წყალობა.

ესე წიგნი ამირანის ნათქვამია ხონელისა,
ძალით ჩქარად უთქმევით წყნარა ხონელისა,
აწეცა სჭერეტს. მოვა აქო, ჯერაცა ზის ხონელისა,
ვეჰე, ასრეა ესე კაცი, მოვა მისთვის მგონელისა.

ძღვეა მოგცა არსთა მწედმან და სიმწნე თან მოსაწმარად,
ტანად სბილოდ, ძაღად ლომად, შენს მტერთათვის შესაზარად.
მკლავნი გმირად, ჩოხა ჯაჭვად, გული საღად, ვითა ფარად,
თოფი მარჯვედ, არა მცდარად, ჯრმალნიც გაქვან ლეკთა ქმარად.

დედა ქალწული მშვენიერი შროშანი,
მას ახარებდა ანგელოზი ფთოსანი,
შენგან იშვების მეუფე გვირგვინოსანი,
და მას მონებდენ მრავალ ყმოსანი.

ესე არის სიბრძნე ბრძენთა, პირველ ფილოსოფოსობა.
მკურნალობა, რიტორობა, მერმე ღრამატიკოსობა,
ქვეყნის ზომა, ვარსკვლავთ რიცხვა, სიტყვის შეთხზვად მუსიკობა,
ბროლის წესი, კვლოვნება, ძნელის ნიეთის შემტყობლობა.

სულხან ვითანის(!) შვილი მეც მახლობს იყო ჩემობას.
ცოდნა მას ქონდა ბევრი რამ, მაგრამ სწამობდნენ ჩემობას,
ამირან დარეჯანისძეს უქებდა გამომჩეობას,
ვთქვით, რომ კარგი თქვაჯამაშინცა, რად გონებს ამიტომადი მისმინე:

ნანუჩარს რუსთელის ნათქვამში ბერი რამ ჩაურევია,
საბრალოს ვერ შეუწყვია, წმიდად რამ აღმღვრევია,
მასთან რად სწერდა მას ლექსსა, სირეგვენე მას მორევია,
რუათველი სიბრძნის ტბად არის და იგი არც მორევია“. 109r-v.

ბ.წალკეა გატანილი: „მეთე კარისაგან. მზისკაბუჯის ანბავი (რაც ბრისტომა-
ტიაში არ არის).—ორგულთა ჭთქვენთა, ბძანა' ამირან დარეჯანიძემან და ნადირთად
გავიდა“, 112r-116v.

4. გადამწერს ტექსტი შეუდარებია დ. ჩუბინაშვილის ქრესტომატიკაში გამო-
ცემულ ამირანდარეჯანიანის ტექსტისათვის (იხ. 15v, 73v და ა. შ.). ხელნაწერში
გამოტოვებულია ის ადგილები, რომლებიც ჩუბინაშვილს აქვს დაბეჭდილი ქრეს-
ტომატიკაში.

5. 1r-ზე აწერია: „დარეჯანიანი, მოსე ხონელისა“.

(425)

436

რუსუდანიანი. XVII

285 ფ.; 27,5 × 20; ქალაღი, დალაქაეებული და დაზიანებული; უყდო; ნაკლუ-
ლი, ბოლო ფურცლები (283, 284, 285) ხელნაწერს მოცილებული აქვს და დახუ-
ლია; მხედრული, სხვადასხვა ხელი, დასაწყისები სინგურით; [XVII]; კვირინშანი
აქვს; შემოწიოულია იოსებ დავითაშვილის მიერ.

[ამბავი ჩინეთის ხელმწიფის ზოსტერისა, ძისა ზავისა].
... სიმავრე ეს ყოფილა. რა პაპასა ჩემსა ქალაქი აუშენებია. რად მინდა აქ
ყოფაო. მტერი არსით მებძვიანო და არა შიშია ჩემსა გულსაო...“ 1r—285r.

წყდება: „...ჩემითა ბედითა შენ რამ დაგი... ქირი მინახავს გზაშია და
ასევე ... და შენსა ქირსა... თ ამ სიტ...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი ცუდად არის აკინძული. ამაზედ მიუთითებს მინაწერ-
ბი: „ეს რომ გაათაო, თხუთმეტი ფურცელი გამაბრუნე და იკით“.

2. ხელნაწერის დედანი ნაკლული ყოფილა, ამას მოწმობს ხელნაწერში დატოვე-
ბული დაუწერელი ადგილები, რომლებიც შემდეგში მინაწერებისათვის გამოუყენე-
ბიათ.

3. 154r-ზე მოთავსებულია პატარა ზომის ოთხკუთხა მურის ბეჭედი. წარწერა
არ იკითხება.

4. მე-164 ფურცლის მარტო ქვედა მარცხენა კუთხვა დარჩენილი.

5. 226v-ზე მოთავსებულია ასომთავრული ჩართული წარწერა.

6. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილის წიგნში: „Описа-
ние рукописей“, ტ. 1, გვ. 408. იხ. აგრეთვე „რუსუდანიანი“, ილ. აბულაძის და
ივ. გიგინეიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1957 წ. გვ. XXXII—XXXIII.

7. 274v-ზე მოთავსებულია კრიპტოტარამა.
 მინაწერები: 1 „ხელმწიფისა დედოფლისა“, 42r.
 2. „ღმერთო, აცხონე და ვითა თუ მან ი შვილი...“, 75v.
 3. „შეწივანითა წიგნი ...იბოძაეთ“, 85r.
 4. „...ტუდ მართალ არის. ქვან ტუდ [1706] სწო... კარადლორისასა(!) კეთილი მოხდეს“, 130v.
5. „ქ. აწ გითხრა ცუდი ხელობა შანშია მოაბადისა,
 ძალი შეიპყრა, მკყანდა, ვით თევაზი მოაბადისა,
 არა ისმინა ნათქვამი მეტყველთ მოაბადისა,
 და ვისმან ს[ა]ნაცლოდ შეიპყარ სურვაილი მოაბადისა.
- ქ. უფაროსმან მის ყამისა პერ[ან]გი სისვალით შესვარა,
 მათ მისი ცხენი მიჰყვანდათ, ნეტარ მისთან რა შესვა რა,
 იგი მაუნ დადა, ეს მივა, ვაი რად ძმამან ძმის სისვალი შესვარა.
 და სხვა მგზევის იოსების, ვეკობ, დედამან შესვა რა“. 204 v.
6. „ქ. ღონეო, შენსა ანბვასა მე ვინ მიჰნობს, მინდოდეს.
 მოკაითხვა ის წიგნსა მამწერდე, თუ ჩემი თვაი(ი)გინდოდეს.
- ქ. ღონევაო, შენი უნთახობა ვაი თუ მე მკირდეს და შენ არა,
 ყველას სწამს შენი სურვაილი, მე მატირებდეს და შენ არა,
 სიკვადილსა თვას სნაცლოთ ჩემს თვას მივაცემდი, შენ არა
 და ვაიმე თუ ეს დამემართოს, მე კაი მიყვარდე, შენ არა.“ 206v.
7. „ქ. სახელით მამისათ, ძისათა, ამინ. სამჯერ ასე თქვა, ორჯელ შეულოცე,
 მესამეთ დაწერე. შუბლზე მიაკარ.
 შაკიკი შემოჩვეულა სათივისა ბოლოზე,
 ასე კნეტდა რკინასაო, როგორც ხარი თივასაო,
 გასწყრომია მეუფე, გაიპარა დილასაო.
 ქალისთვის შვიი ფისი ტილოთი დაიდვას სამჯერ. არგებს. კიდევ კარგი...“ 230r
8. „გ ა ხ ტ ა ნ გ“ 240r, 258v.
9. „ქ. ვაეი ხარ საროს უმაღლი, ლამაზი ჯავარიანი,
 ჯაკვი გაცევა ჩაჩქანი, ცხენი გყავს ლაბაბიანი,
 ასიანისა მთას გვეხარ, შევარდენ კანკებიანი,
 და შენ მტერი ვერ შემოგევა, ტიროდეს თვალცრემლიანი“ 241v.
10. „... რთ შეინახე თეთრია,
 გივის შეიღებმა შეკამეს, იმათ არ სწამდათ ღმერთია,
 არცარა სარჩო მე მამცეს, არც გამიკითხეს ერთია,
 ვეკობ, მოჰკითხა უფალმა, მათ გაურისხდა ღმერთია.
- ქ. ობლობით ძე გაევიხარდე, არა მყოლია მამაო,
 არცარა მამისა დამრჩა, ღო, შენც იცი განაო,
 ვინც ჩვენი თეთრი შესწამა... დანანაო მაჭამაო“. 246 v.
11. „ქ. ნებითა და შეწევანითა, მღთივ ხეცით აღმატებულმა,
 მღთივ ხეცით დამყარებულმან, იასოიან(!) დავითიან-სოლომონიან-პანგრატიან
 შეფაეთ მეფემან, თვით ხელმაწიფემან, პატრონმან ნ ა ზ [ა]რ[ა]ლი ხ ა ნ, ძემან
 ჩვენმან პატრონმან ი მ ა მ ყ ა უ ლ ი მ, პატრონმან კ ა ო ს ტ ა ნ დ ი ლ ე მ ა ნ ესე
 მამულისა და წყალობის წიგნი და სიგელი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ თქვენ ჩა...“
 253r.
12. (ნუსხურით). „ქ. ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ხრახვას უღთო-
 თასა“ 261v.
- ობ. აგრეთვე მინაწერები: 75v, 178v, 216v, 226v, 241r, 251v, 258v, 267v, 279v

(426)

443

სვინაქსარი. XVII—XVIII

263 ფ. (526 გვ.); 28,5 × 19,5; ქალაღი, დალაქავებული. ჰიის მიერ შექმული ძველი რესტავირებული, დაზიანებული; ყდა მოცილებული აქეს. ზედა და ქვემო ყდის შიდა გვერდებზე დაკრულია სვინაქსარის საძიებლის ფურცლები; ბოლონაკლული; ნაწილობრივ დაშლილი; ნუსხური ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; [XVII—XVIII], კვირნიშანი: სამი ნახევარი მთვარე.

„სახელითა ლისთა, იწყების წმიდაჲ ესე სვინაქსარი მოძღუარი სოფლისა და სამკაულ წმიდისა კათოლიკე ეკლესიისა. სეკდემბერსაჲ აქუს დღე ლ. დღეთა აქუს ყამი იბ და ლამეთა ყამი იბ. — თვესა სეკდემბერსა ა. დაწყებაჲ ინდიკტიონისაჲ. მოქცევა წელიწადისა. ქსენებაჲ ლის მშობელისა მასიანეს შინა და წამება წმიდათა დედათა ზოწესტთა და მოწამეთა...“ გვ. 1—526.

წყდება: „...და მთავარმან უშჯულომან დადვა ბრძანებაჲ, შემსგავსებული ყოვლად ბილწისა მის გონებისა თისისა, რათა აიძულებდენ ქრისტიანეთა ბუნებისა გრეგწითა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს გიორგი მთაწმიდლის მიერ თარგმნილ სვინაქსარს.

მინაწერები: 1. „ეთიოპიას შინა იყო იგი ვითარცა...“ (ზემო ყდის შიდა გვერდი).

2. „სვინაქსარი ნინო წმიდელი საარის, ვინც გამოსწიროს, ღმერთიც რისხავს“, გვ. 256.

3. „უფალო, შეიწყალე ნიკონ დიაკონი“. გვ. 267.

4. „ეს სვინაქსარი საბა ნინო წმიდლისა, ვინც გამოსწიროს, ღმერთიმცა რისხავს, ამინ“, გვ. 269, 411.

5. „საბა ნინო წმიდელი გარდაიცვალა 1782 წ.“ გვ. 411.

6. „რევაზ. ქ. ღმერთმან ბატონის ეშოქალას ბაშის კირი მოსცეს მათ ფეხთ მიწა-მტვერს სვიმონ დიაკვი...“ გვ. 462.

7. „ქ. ბატონის შვილი ელენე მოგახსენებ, ნინო წმიდელი, ხელს კოცნა მომიხსენებია, ჩემს ამავეს ... მომნახე ჩემო ნათლია.“ გვ. 483.

8. „გულისოვი ალექსანდრე, 1884 წ.“ გვ. 508.

9. „ა. გულისაშვილი“. გვ. 525.

იხ. აგრეთვე გვ. გვ. 56, 126, 255, 317, 356, 364, 394, 440, ქვემო ყდის შიდა გვერდი.

(427)

449

კრებული. XIII—XIV, XII—XIX

174 ფ.; სხვადასხვა ზომის: 29 × 20; 24 × 28; 26,5 × 19; 26,5 × 19,3; 22,9 × 16,5; 21,9 × 17,2; ქალაღი სხვადასხვა დროისა და სხვადასხვა ფერის (დაზიანებული, ზოგი მათგანი ძველი რესტავირებულია); მუყაოს ყდა, ყუაზე და ყდის კუთხეებში ყავისფერი ტყავი; ნაკლული; სხვადასხვა დროის ნუსხური და მხედრული, სათაუ-

რები სინგურით; [XII—XIV ს. (4r—37v), XVII ს. (99r—150v), XIX ს. (2r—3r, 40r—94r, 153r—171r)]; დაუწერელია: 1r-v, 3r-v, 38r—39v, 86r-v, 94v—98v, 151r—152v, 162v, 166r-v, 171v—174v.

1. „...ცნობა იქმნების ორად: პირველი არის ხედვითი და მეორე საქმითი...“ 2r-v.

წყდება: „... ანუ შექმნილთავანი შემძლებელ არს დაუბადებელისა და შეუქმნელისა ანუ მიწთომად მიუწთომელისა არსებისა ნისისა...“

2. „თუესა აგვატოსსა იე, მიცვალებად ყოვლად წმიდისა და უბიწოასა და სანატრელისა და უმეტესად კურთხეულისა ქალწულისა მარია მღვთისმშობელისა და ქუეყანით ზეცად. თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი ესკარიელ მთავარების კოპოსისა. მიცვალებისათვს ქუეყანით ზეცად აღსლვისათვს წინაშე ღმრთისა და მისთვისა, რომელსა აღდუმლომ აღესრულა საკვრველი ცასა შინა და ქუეყანასა ზედა ღრისა მიერ დედისა თვისისა. გქნ უკი.—სამებაზან წმიდამან ცხოველმან, დიდებულმან დაუსაბამომან, დამბადებელმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არს მამად, ძე და სული წმიდა...“ 4r—23v.

3. „აგვატოსსა კთ. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა თეოდორე აღმსარებელისა სტუდიელთა წინამძღვრისა და თავის კუეთისათვს დიდებულისა [წი]ნამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანესსა, გ. მ.—ბრწყინვალე არს და ღთივ მრჩეპებულ დღენდელი ესე დღესასწაული...“ 23v—29v.

4. „თუესა აგვატოსსა ლა, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გერმანოს მთავარების კოპოსისა და კოსტანტინეპოლელიისა და სიტყუად სატყურებისათვს ტაძრისა ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღვთისმშობელისა, რომელ არს ხალკუბრატიასა და ეწოდების... და მას შინა დადებისათვს პატიოსნისა და წმიდისა სარტყელისა... და შემდგომად სამსახრბლთა და... საცემელთა სახუშ... უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტა, გ. მ.—დიდებული ითქუა შენთვის, ქალაქო ღმრთისაო, საღმრთოთათა სულითა აღძრული...“ 29v—33v.

5. [მოსავსენებელი წმიდისა მოციქულისა ბარნაბაჲს მიმართ, ერთისა სამეოცდაათთავანისა, რომელსა შინა მიმოვლანიცა მისნი].—„... ესავნა ძმათა მიერ აღს... ბდ მსახურებისა და მიართუმდ საწმრისა მათ და მიძლუანებულისა...“ 34r—37v.

წყდება: „... რომელსა იგი წინაჲ თვ... ასმიოდა საქმეთათვს და ქლი...“

6. „თუშსა ნოემბერსა კა, ტაძრად შესლუა ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღვთისმშობელისა წმიდის ქალწულისა მარია მისა. თქმული წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ნიკომიდელისა რიტორისა, გ. მ.—ბრწყინვალე არს მიზეზი ამის კრებისა, რომლისა მიერ მიუწთომელისა მის ნათლისა მიწართ აღიწევიან აქა შემოკრებულნი ესე...“ 40r—45r.

7. „თთუშსა დეკემბერსა კდ, წინა დღე ქრისტესშობისა, საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ათანასი აღექსანდრიელ პატრიარხისა, სიტყუა აღწერისათვს ყოვლად წმიდისა ქალწულისა და ღვთისმშობელისა მარია მისა და იოსებისათვს, რომელმან მოითხოვა იგი, მ. გ.—ვითარცა მუშაკნი იგი, რომელნი აღმოჰკუჰსთენ მიწასა გამოსადნობელსა

ოქროსასა, რაჟამს ჰპოვიან ნაბრალთა მისთაგანი რამე მცირე ნაწილი...“ 45r—49v.

8. „თთუშსა იუნისსა კდ, და დღემებისათჳს ზაქარიასსა და შობისათჳს წინამორბედის იოანესა. სიტყუა შესხმითი, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, კონსტანტინუპოლელ პატრიარხისა, გ. მ.—მოსე დიდმან, მსახურმან ღვთისამან, წინასწარმეტყუელთათვმან, ზღვის მოგზაურმან, რაინდმან ჰაერისამან, ტაბლა-მყოფელმან მანანაჲსამან...“ 50r—52v.

9. „თთუშსა აგვსტოსა ვ, სიტყუა ღირსისა მანისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა ფერისცუალეებისათჳს უფლისა ღისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესო ქრისტესა, გ. მ.—აგარაკისაგან მკა სიხარულისა, ხოლო ვენაქისაგან ნაყოფნი სანოვაგეთანი. დაწერილთაგან სწავლანი ცხოველს-მყოფელნი. აგარაკსა ერთი ჟამი აქუს მკისა...“ 53r—56r.

10. „თთუშსა დეკებერსა კე, შობა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი. სიტყუა წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა გრიგორი ღისმეტყუელისა, მ. გ.—ქე იშუშბის, აღიდებდით, ქრისტე ზეცით მოვალს, მიეგებოდეთ, ქრისტე ქუეყანასა ზედა, ამაღლდით, უგალობდით უფალსა ყოველი ქუეყანა...“ 56v—61r.

11. „თთუშსა ფებერვალსა ზ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ამფილოქე იკონიელისა სიტყუაჲ მიგებებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა, მ. გ.—მრავალნი დიდთა მათ სახელოვანთა მათ კაცთაგანნი საკვრველ ჰყოფენ ქალწულებსა, და არსცა კეშმარიტად საკვრველ...“ 61r—64v.

12. „თთუშსა იანვარსა ვ, ნათლისღებისათჳს უფლისა, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, მ. გ.—ვითარცა ველნი შუშნიერნი ყუავილთა ოქროს ფერთა შემკულნი, და ვითარცა ხენი შუშნიერად შემოსილნი ფურცლითა, და სადგურნი მფრინუშლთა ნითად მკმობარეთანი...“ 64v—66r.

13. „თქმული წმიდისა იოანე ეპისკოპოსისა ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა, მ. გ.—დასაბამი სახარებისა სასუფეველისათჳს ცათასა არს წინაღღეინდელი ესე დღესასწაული. აღთქმაჲ გუაქუს ცხოვრებისა საუკუნოჲსა მის მიერ, რომელნიცა იგი გამოგვიჩინა კეთილი სარწმუნოებაჲ...“ 66v—67v.

14. „თთუშსა დეკემბერსა კ, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა შობისათჳს უფლისა და თანაკრძალულებით ვეზიარებოდეთ წმიდათა საიდუმლოთა მისთა, რომელიცა იკითხების წინაღღედ ქრისტესშობისა, გ. მ.—აჰა, ესერა მოახლებულ არს დღესასწაული ყოველთა დღესასწაულთა უმეტეს პატიოსანი და ზარის აღსახდელი...“ 67v—70r.

15. „თთუშსა ნოემბერსა ც, თქმული სერაფიმთათჳს წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, გ. მ.—ძლითლა სადამე განველეთ ოზიანთა თჳსი უფსკრული, ხოლო ძლით განველეთ არა გზისა სიერცისათჳს, არამედ სწავლის მოყუარებისა...“ 70r—73v.

16. „თთუშსა ფებერვალსა კდ, წმიდისა მამისა ჩუენისა თეოდორესტოდელისა სიტყუა შესხმისა პოვნასა პატიოსნისა თავისა იოანე ნათლისმცემლისასა, გ. მ.—მესამე არს წოდებაჲ ესე, რომელი მოაქუს ჩუენდა

ხსენებისათჳა წინამორბედისა დღეინდელსა ამას დღესა და მოგვწოდს ჩუენ, ჰოი ქრისტეს მოკუარენო...“ 74r—76v.

17. „თთუშაა დეკემბერსა თ, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა ეპი-
ფანე კვარელ ეპისკოპოსისა მუცლადღებისათჳს ანნასა,
რაჲამს ეხარა შობად წმიდისა ღვთისმშობელისა, გ. მ.—რად არს საიდუმლო
ესე ახალი და დიდებული, ღისა ქუეყანად გარდამოსულად და დაძულებუ-
ლისა ბუნებისა ბრწყინულედ განახლება...“ 76v—80v.

18. „თთუშაა სექტემბერსა მ, წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა
იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა სიტყუა შობისათჳს
ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუენისა ღვთისმშობელისა დამარადის ქალ-
წულისა მარიამისა, გ. მ.—მოვედით ყოველნი წარმართნი, ყოველი ნათე-
სავი კაცთა, ყოველი ენა და ყოველი პირი და ყოველი ჰასაკი, ყოველისავე
თანა პატივისა და მხიარულებით ვდღესასწაულებდეთ...“ 80v—85v.

19. „თთუშაა იუნისსა კდ, წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქ-
როპირისა სიტყუა შობისათჳს წმიდისა იოანე ნათლისმცემე-
ლისა, გ. მ.—შუშნიერ და კეთილ არს ჟამი დღესასწაულისა ამის დღეინ-
დელსა ამას დღესა ჩუენდა მოწვეულისა...“ 87r—91v.

20. „სწავლანი სულიერნი ღირსისა მამისა ჩუენისა შიოს მიერ
თქმულნი. ოდეს იგი შთავიდოდა მღვიმესა შინა დაყუდებად, ასწავა მოწაფე-
თათჳს ესრეთ მეტყუჴლმან.—ძმანო ჩემნო, ღმერთმან მოგეცინ მაღლი ყთა
სიყუარულისა ჩემისა...“ 92r—94r.

წყდება: „...შენ გვედრებით, დედაო ნათლისაო დიდებულო, ნათლის-
მცემელისა იოანეს თანა დიდებულისა მეოხებად, ნუ დასცხრები წინაშე სა-
მებისა წმიდისა, რომელნი ესე ვითხოვთ შენგან წყალობასა...“.

21. „ცხოვრებაა იოანე ზედაძნელისაა და ათორნეტთა
მოწაფეთა მისთა.—...შფოთთა სოფლისათა განიზრახა უცხოთა ქუეყანათა
მიმართ წარსლვაჲ, სადა იგი უმეცრებზსა მისსა მქონებელ იყვნენ ყნი...“
99r—107r.

22. „ცხოვრებაა და მოქალაქობაა წმიდისა და ღმერთშემოსილისა
მამისა ჩუენისა დავით გარესჯელისა, მ. გ.—საქსენებელსა მართლისასა
მომთხრობელთა და მოქალაქობზსა წმიდათასა აღმწერელთა გონებისა სადმე
თულთა განწმედითლად ჯერ იყო ქონება...“ 107r—124v.

23. „ცხოვრებაა და საკვრველებანი წმიდისა და ნეტარისა შიოს-
ნი, რომელი იყო ანტიოქიათ შუამდინარისათ, ხოლო მოიწია ქუეყანად ქარ-
თლისა და დაემკვდრა სარკინისა მღვმესა, რომელი ესე აღწერა ღირსმან
მარტვრი პირველ, რომელსა ეწოდა იოანე, რომელი იყო მოწაფეთაგანი წმი-
დისა იოანესთა კოსტანტინეპოლით, გ. მ.—ქსენებითა წმიდათა
თანა, ოდესცა სადა იქმნა განძლომა ცნობისა მქონებელთაგან, არა თუ ვინმე
სრულიად წარტყუშულ იყო გონებითა ეშმაკისა მიერ...“ 124v—150v.

წყდება: „...რზა უზ მიერ განვისწავლებოდი, ვინა თუ განვიცდუ-
ბოდი, ყზ შინა სიფრთხილე გვქმს ფრიადი, რათა ლოცვასა მივსცნეთ თავ-
ნი და არა დრტვნვასა ურგებსა...“.

24. „ცხოვრება და მოლუაწება წმიდისა მამისა ჩუენისა დავით გა-
რესჯელისა, ათორნეტთა მამათაგანისა. — რაჲამს იგი მოციქულებრისა
მადლითა განმტკიცებულმან ღირსმან დედამან ნოზა ღისმცენიერებითა გა-
ნანათლა ყოველი ივერია...“ 153r—162r.

25. „ცხოვრება ანტონი მარტო მყოფელისა, მ. გ.—ესე მანა ანტონი შუა მდინარელი, მოწაფე იოვანესი, იყო წმიდა ესე განშორებულთა შორის სათნო და წარჩინებული...“ 163r—165v.

26. „თთჳსა აპრილსა, პირველსა დღესა, შიციუალება ღირსისა დედისა ჩვენისა მარიამ მეგვტელისა, რომელი იპოვა უდაბნოთა შინა იორდანისათა ამა ზოსიმეს მიერ, გ. მ.—იყო ვინმე მონასტერსა შინა პალესტინისასა ბერი ვინმე, სახელით ზოსიმე...“ 167r—171r.

შენიშვნა: ხელნაწერი N 449 გამოყენებულია წიგნში: „ასურველ მოღვაწეთა ცხოვრების წიგნთა ძველი რედაქციები“. ტექსტები გამოკვლევისა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ. თბილისი 1955 წ.“

ანდერძი: „მკითხველო, მწერლისათჳს ლოცვა ყავ. ვაჲ ჭირნი დედისა სიავისანი“ 23v.

მინაწერები: 1. „πρωτοιερην Βασιλειος Ἀδριανου. დეკანოზი და ბლალაზინი ვასილი ადრიანოვ“ (ხემო ყდის შიდა მხარე).

2. „ქ. ღმერთო, აცხოვნე ბერი გოცირიძე, ამინ“ 106v.

3. „ღმერთო, შეიწყალე გოგი გძელი შვილი სასუფეველსა“ 107r. იხ აგრეთვე მინაწერები: გვ. 23v; 34v; 104v.

(428)

450

ავალიშვილი გიორგი, მგზავრობა თბილისით იერუსალიმისადმი. 1830.

201 ფ.; 30 X 24; ქალაღი; კალენკორგადაკრული მუყაოს ყდა, ყავისფერი. ტყავის ყუა, ყუის ზემო ნაწილი დაზიანებულია; მხედრული, ავტოგრაფი; რუკა: (30r); სურათები: 42r, 44v, 50r, 85r, 93r; გვგებები: 56r, 143r; 1820 წ. (5r); დაუწერელია: 1r-v, 2v, 4v, 5v, 6v, 30v, 42v, 44r, 50v, 56v, 85v, 93v, 101v, 102v, 103v, 113v, 114v, 115v—116v, 118r, 143v, 197v, 201r-v.

[გიორგი ავალიშვილი]. „მგზავრობა იერუსალიმისადმი. ნაწილი პირტული. თავი პირტული. ივლისსა ვ-სა რიცხუსა.—დილით მიველ ჯუარის აღმალღებისა ეკლესიასა. აქა შემდგომად შემთხტყვისა წმიდათა ხატთა, დამჯობილმან კეთილ-კრძალეულებითა საფლავსა ზედა უსასურველესისა ჩემთჳს დედისა ჩემისასა, ღალად-ვჰყავ სიღრმით სულისა ჩემისათ მჭურვალეთა ცრემლთა შორის...“ 7r—197r.

შენიშვნა: 1. მოგზაურობა ორი ნაწილისაგან შედგება.

2. თავფურცლებზე აწერია: ა) „მგზავრობა იერუსალიმისადმი“, (2r). ბ) „მგზავრობა თბილისით იერუსალიმისადმი საბერძნეთსა ზედა და უკუნქცევა იერუსალიმით თბილისისადმივე კიპრიის ქალაქისა, მცირისა აზიისა და ანატოლიისა ძლით თავადისა. გიორგისა ავალოვისა. ნაწილი პირველი. ჩუკ-სა წელსა“. (5r). გ) „შენ გშუშნის ღალობა, ღმერთო! სიონს, და შენ მიგეცეს ლოცვა იერუსალიმს. ფსალ: ეღ. მუქლი ა“, (6r).

3. ტექსტს წინ უძღვის გიორგი ავალიშვილის „წინასიტყვაობაჲ. სიყრმით ჩემითჳნ ფრიად მბრძღვიან მე სურვილნი ხილუად უცხოთა ქტყანათა და ერთა, ხოლო უფროს ყოველთა მისი, საღითჳა ჯორციელ-ქმნილმან სიტყუამან ღმრთისამან და ჰეშმარტმან ღმერთმან მოგფინა ჩუშნ ნათელი ღმრთაებისა თჳსი-

სა ფსკერსა შინა უღმრთოებითისა წყუდიადისასა მყოფთა; არამედ ყოველი გულს-
 მოდგინებაჲ ჩემი მიწუდომად ჰაზრისა ამისა დაშოა წარუმართებულად ჩღბ-ს წე-
 ლადმდე, რომელსაცა შინა განგებამან ყოვლად უმაღლესისა მომაწივა პირუშლ
 სრულისა ცისა ქუშეშე მართლმადიდებლობისა სარწმუნოებისა ძეგლად დამყარე-
 ბულსა დიდსა როსისისა იმპერიისა საყდროსანსა ქალაქსა სანკტპეტერბურლსა,
 ჩღუ-სა წელსა—სპარსეთის ნაწილისა ადერბეიჯანისა რომელთამე ქალაქთა, და
 უკანასკნელი ჩყით-სა წელსა—ნჩუშნებელმან ჩემდა კონსტანტინოპოლისა თანა კა-
 ლაქთა, რომელთამე თეთრისა ზღუსათა, აფრიკისა, უქმეშმან არაბიისა და შემდგო-
 მად პალესტინისა თაყუანის-ცემად წმიდისა საფლავისა, თანასწორ; ვითარ სხუათა-
 ცა საესოვართა შორის და გარეშე წმიდისა ღმრთის ქალაქისა იერუსალიმისა ად-
 გილთა. რომელთათჳსცა ვიეთთამე ნათესავთა და მოყუასთა ჩემთა დამოუწუნელითა
 ჩემდამო თხოვითა თჳსითა აღწერად ყოველ-დღეობითისა მგზავობისა შინა ჩემსა
 შემთხუშულთა და შენიშვნულთა საგანთა; მათანანდებეს ჳელყოფად ამისა, ვინა-
 თგან ერთჳშენლთა ჩემთა ზემო თქემულთა კერძოთა ოთამანის პორტის სამფლო-
 ბელოჲსა იხილუშლთა მიერ დღედმდეცა არ იხილუშბიან ვითარნიმე აღწერილებანი
 ადგილთა მათ და მათ შინა მცხოვრებთა. ბოლო მე, დამორჩილებულმან აღსრულე-
 ბად საწადისისა მათისა, რაბამცა იყოს იგი, დავუდევ თავსა სამძღურად აღწერაჲ
 მათი საჩინოდ რიგსა შინა თჳსა.

უკეთუ აწარმოებეს განსამძღვრებაჲ ესე ჩემი რაოდენმე მოზიდუასა მკითხულთა
 ყურადმღებულობისაჲ, თუთ იგი მექმნების ჯილდოდ შვრომისა ამისათჳს; ხოლო
 უკეთუ არა, მაშინ მცირისაცაა ჯერ-არს ჩემ მიერ მოლოდებად მადლობისა ჰაზ-
 რისათჳს სხუათა შესაქცევად მიღებულისა. გარნა ყოველსა ამასთანა დავუტევე
 თჳნიერ შენიშვნისა ქართლისა ადგილთა მდებარეობაჲ და თანად მას ზედა მკვდრ-
 თაცა ვითარებაჲ მიხეზისა ძლით თუთ მთხოველთა ნიერუშ უმჯობეს ჩემსა ცნობი-
 სათა მწყემბან, ოდენ აღნიშნულ ყოველთა მათ სხუათა, რომელნიცა მიხედვასებრ
 ჩემისა ითხოვდნენყე უსაკუთრესსა განხილუასა გამომეძიებელსა მწირობისა შინა არა
 ჰაზრითა ამით, რათამცა წარპკითხულთა ამისთა მიაქცივონ სასვენელნი თჳსნი
 მისდამი მით, რამეთუ ვიფრდიდე მე დროსა დაწესებად თავისა რიცხუთა შინა
 ცხოვლითა კალმითა გამომნატულთასა, არამედ კმაყოფად მრწმუნებულთა ამისა
 ჩემდა, დამცანელად უქმობისა, განმახდევნელად წუხუსა, განსჯისამებრ სატრფო
 საყუარელთა მამულისა მოყუასთა და ნათესავთა ჩემთა დაშორებებისა გამო წარმო-
 ებულისა და განტარებად უამისა ესევითარითა დღითი-დღედ, მცირე-მცირედ შვრო-
 მითა ჳმელთა და ზღუათა შორის, სადაცა, გარდა ღმრთისა, არავინ მივის ნუგეში-
 ნის-მცემელად, მფარულად და წარმმართველად გზისა ჩემისა.

და ესრეთ, მამასადამე, არ ვსაჭიროებ დარწმუნებად მკითხულთა ჩემთა, ოდეს
 უამისოდცა იქმნებიან კეთილგონიერნი კითხუსა მოყუარენი რწმუნებულ, რომელ
 გამოუცდელმან ჯუროვნად შენიშნათა შორის ნიეთთა და გამოხატვათათჳს მათთა
 იკადროსმცა წაყრდნად თჳსისა აღზრსხმულებისა შეთანასწორებისათჳს თავისა სხუათა
 განაალებულთადმი.

სხუშპრ, უკეთუ შემემთხუშვის ვითარნიმე წინაღმდეგი მოლოდებისა ჩემისა, და
 შემრაცხს ვინმე ნამდვილ მცდელ მეძიებელად თანასწორთა ღირსებათა მათთა მი-
 წუდომისა, რა მგამა! ვინათგან მხილულნი კნინისა ნაშვრომისა ამის, უაღრესთა
 შორის სხუათასა უადრესად დაანებებენ უპირატესობასა და უბორუშენცა კებების
 მსაუტოპლსა მქირალუშლთა ჩემთა და ამისთჳს მეცა ვთანებ თავსა ამით. მით, რამე-
 თუ უკანონოდ და თჳნიერ ყოვლისა მშუშენ-მეთქუშობისა უბნობითა აღვისილი წიგ-
 ნი ესე ექმნების უყუშდრ-სიტყუას მიხეზად მათთა მირთმეულსა დიდებასა, რომ-
 მელთაცა უსაჩინ-უსაონესითა ფრთითა. გამოუსაზავსთ ქუშუანათა და ერთა მათთჳს,
 რომელთათჳსცა დროსა ჩემისა ერთ-წლოებითისა მწირობისა. შეუტკობებ მათ ნაყო-
 ფი ღეწისა ჩემისა და შევსწირე.

ჩყით-სა წელსა, თხოვისამებრ ჩემისა ს ა ქ ა რ თ უ შ ლ ო ს უბირუშლესისა მთა-
 ვრისა, ფრჯივოსანთა ღენერლისა და მრავალთა ორდენთა კავალერისა აღუქსე ი
 პეტროვიჩისა იერმოლოვისა დმი მიღებად ნებისა წარსლჳსათჳს ჩემისა
 მგვიპტედ, სახესა ქუშეშე რომლისამე მემკვდრეობითისა სარგებლობისასა (გარ-
 ნა ნამდგლ მოზილუად წმიდათა ადგილთა პალესტინისათა), ვიქმენ მის მიერ წარ-
 დგენილ უმაღლესსა კარსა ჩედა ყოვლად უმოწყალებისა ჳელმწიფისა ჩუშნისა იმპე-

რატორისა ალექსანდრე პირუშლისასა, სადითცა შემდგომად რაოდენთა-
მე დროთა მივიღე საწელმოწიფოასა კოლლეგიისაგან უცხო ქუშყნელთა საქმეთასა
ჩუთ-სა წელსა, ფებერელისა კბ-სა დღესა როსსიისა და იტალიურსა ენათა ზედა და-
ბეჭდილი და ქელმოწერილი მისუშ კოლლეგიისა მინისტრის თანამდებობის მმარ-
თებელისა კარლ ვასილი იევიჩისა გრაფ ნესსელ როდეს მიერ პაშპორ-
თი, დამნიშნელი ჩემი დეისტვიტელნი; სტატსკი სოვეტნიკობითა. მყოფმან სოფელ-
სა წინანდალსა, დისწულისა ჩემისა თავადისა ალექსანდრე და დისა ჩე-
მისა მთავრინა მარია ივანოვნა ქავკავაძეთასა, ელითა საქართუშ-
ლოს გუბერნატორისა უფლისა ლენეზალ მაიორისა და კავალერისა ოამან ივა-
ნოვიჩისა ხოვენისათა; და ესრეთ არ მქონედ მიცირისა და დაბოკოლებისა,
რაოდენთამე დღეთა შემდგომად მიმღები კურთხევისა თუმცა დისა ჩემისა. გარნა-
მშობლისაგანცა დედისა ჩემისა, სიიჩხოთუშ ჩემით ჩემზედა უფროს პირმნახულ
მზრუნველისა ქსენებულისა მთავრინა მარია ივანოვნას მიერ. გავემშვიდობე
მას ნათესავთა ჩემთა და წარძოველ თბილისს, სადაცა განმზადებასა შინა წინა-
მდებარეასა გზისადმა ვმოვლე ქალაქისა ამის ტაძარნი ღმრთისანი თაყუანისცე-
მად წმიდათა და სასწავლემმოქმედთა ზატთა. ხოლო მოსლველუმან შინა, განკატარე
ლაძეე ესე აქაუშ. ესე იგი ხუთი ოციუკ იელისისა შოლგონებელსა მწუხარებასა შინა
დაშორებისათს მაშულისა და მოყუას-ნათესავთა ჩემთა“. 3r—4r.

4. ხელნაწერის კიდევებზე მიწერილია ქვესათაურები, ავტორის შენიშვნები და განმარტებები.

5. ხელნაწერში ჩართულია: რუკა: 30r; ნახატები: 42r, 44v, 47r, 50r, 85r, 93r, 101r, 102r, 103r, 104r, 105r (ამ ორ უკანასკნელ გვერდზე მოთავსებულ სურათებს ახლავს ოუსული ახსნა-განმარტება. 104v, 105v), 118v, გეგმები: ა) იერუსალიმისა, ფერადი 56r. ბ) „ქეშმარატი დათხუა ანუ დახუა უფდიდესისა და საღმრთოასა-
ტაძრისა უფლისა ჩვენისა იესო ხრისტესა, წმიდისა და საღმრთოასა ცოთისა გოლ-
გოთისა, ავრაამის სალოცველისა, მსხუპროლ-შესაწირველის ადგილისა და კეთილ-
მსაზურისა საპატრიარხოასა სადგოისა. მართლმადიდებელთა აღმოსავლეთისა
ხრისტეანეთა და რომელთამე სხუთა გამოცემული იეროდიაკონისა და საზოგადო-
ასა მხატვრისა ზაჭარის მიერ“. 143r.

6. „მოგზაურობას“ ერთვის: „საძიებელნი წიგნსა ამას შინა ქსენებულთა ქალაქთა,
დაბათა, სოფელთა, ზღუათა, ქალაქთა და სხუთა“ 198r—200v.

(429)

451

კრებული. 1841

79 ფ.: (158 გვ.); 30,5×19; ქალაღი; ქალაღდადაკრული მუყაოს ყდა, ყუაზუ-
ღურჯი ტყავი, აქვს ყდის საცავი ფურცლები; მხედრული, ტექსტი ოთხეუთხა ჩარ-
ჩოშია ჩასმული; 1841 (გვ. 155); გადამწერი: მიხაილ სტეფანეს ძე სტეფანოვი.
(გვ. 1,94); დაწერელია: 1r-v, 15o.

1. „ამა წიგნსა ჩარდავრიშიანი ეწოდების, ესე იგი ოთხი დავ-
რიშიანის ანბავი, რომელიც დავსწერე მე თვითონ და მევე მეკუთნის მი-
ხაილ სტეფანევის ძეს სტეფანოვს.—იყო ხელმწიფე კოსტანდილე-
პოლესა შინა მორკმული, გამდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა სახელგან-
თქმული...“ გვ. 1—94.

შენიშვნა: „ჩარდავრიშიანი“ ორჯერაა გამოცემული (1876 წ. და 1890 წ.). ხელ-
ნაწერის ტექსტი გამოცემებისაგან განსხვავდება.

2. [ბარამგულანდამიანი]. „ქვეყანასა ურუმეთისასა იყო ხემწიფე ქიშვარ გაძლიერებული, უენებელი, მორკმული მოვლენილი და სიმდიდრისაგან გალაღებული...“ გვ. 95—155.

შენიშვნა: 155 გვერდზე მოთავსებული ყოფილა ნაწყვეტები ანდრონიკოვის ლექსები დამ. ამჟამად მოხეულია. იხ. მინაწერი: „ანდრონიკოვის ლექსები დამ“.

ანდრძები: 1. „ესე ჩარდავრიშინი, თვით ჩემის ხელით ნაღვაწლი და ნაწერი, მევე მეკუთნის, სტარაშს ფერშალს მიხაილ სტეფანოვიჩის ძეს სტეფანოვს“ გვ. 94.

2. „...მიხვილ სტეფანოვს, ძე სტეფანივსა. 1841“ გვ. 155.
მინაწერი: „ხაქარია კიქინაძის ბიბლიოთეკისა“ გვ. 1.

(430)

454

ორბელიანი სულხან-საბა, ქართული ლექსიკონი (B რედაქცია). 1789

362 ფ. (724 გვ.); 22 × 16,2; ქალღდი (ძველი რესტავრირებული); ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა ტყავის საკეტავებით (3 ცალი); მხედრული, 13-დან 18 გვერდამდე დაწერილია ნუსხურით, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; 1789 წ. (გვ. 573); კვირინიშანი აქვს; გადამწერი: მღვდელი ნიკოლოზ ჩაჩიკასშვილი (გვ. 673); დაუწერელია: გვ. გვ. 342, 674—678, 720—724.

[ს. ს. ორბელიანი], „ლექსიკონი არის. ა. ანიარს პირველი ასო და კმიანი და ართორნი, მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყვათასა და ბოლოდაც, ვითარცა ზედეთ დამიწერია. აა. 18. კავშირში.—იხილეთ აქა, თუ ვითარ გაყოფს ავობასა და მყოფსა. მყოფი ზოგადი სახელი არს...“ გვ. 21—648.

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) „ანბანი პირველათ სასწავლონი ყრმათანი“ გვ. 1—17. ბ) „ანდერძ-ნამაგი“ გვ. 17—20.

2. ტექსტს დართული აქვს: ა. ავტორის ანდერძი, გვ. 648—649.

ბ) თვეთა სახელები სხვადასხვა ენაზედ. გვ. 650.

გ) „მეფის ვახტანგის ნათქვამი:

„სიყრმიოვან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახველი...“ გვ. 651.

დ) საბაშ ნათქვამნი:

„ამ ლექსიკონის რიგები, თუ ბრძენთა დამიწუნოთა...“ გვ. 651.

საბამან ორბელიანმან, ვის ვრად მერქვა სულხანი“ გვ. 651.

ე) „მოხელენი, რომელნი არიან ქართველნი, რომელთამე არლარა უწოდენ და დავიწყებდესთ და სხვა თურქთა ენისაგან მოუღიეს მისდ ნაცლად.“ გვ. 652—655.

ვ) „დასაბამითგან ქრისტეს მოსლვადმდე ქართულის რიცხვით“ გარდაქდეს წელნი...“ გვ. 655.

ზ) ათორმეტთა ზოდიაქთა სახელნი ქართულ, არაბულ, სომხურ, ლათინურ ბერძნულ ენებზე. გვ. 656.

შ) „წელიწადთა სახელნი არიან...“ გვ. 656.

თ) „შვიდეულისა დღისა სახელები.“ გვ. 657.

ი) „იესო ქრისტეს სამეოცდათორმეტნი მოწაფეთა სახელები.“ გვ. 657—661.

ია) „სამეოცდაათნი მოწაფენი და მოციქულნი ქრისტესნი“. გვ. 661—668.

იბ) „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა“ ეპიფანე კვიპრელ ეპისკოპოსისა წმინდათა ათორმეტთა მოციქულთათვის, რომელნი იყვნენ

ანუ სად ქადაგეს, და ანუ ვითარ სად აღსრულენ, და წმინდანი ნაწილნი მათნი სად არიან მდებარენი“. გვ. 668—672.

იგ) „ქართული და თათრული ლექსნი კონვილნი ერთად, ორნივე ანბანთ ზედ შეწყობით“. გვ. 679—719.

იდ) შენიშენა ასო „უ“-ის შესახებ. გვ. 648.

ანდერძები: 1. „ვინც ეს ლექსიკონი გარდასწეროს და საბაბს სახელი არ დასწეროს, მის მაგიერად უფალმან ის გაიკითხოს.

დაბადებულა სულხან-საბა ორბელიანი ქართულს ქრესტიანულს, ოკდონბერს კდ, რომ ლათინურად ოთხი ნოენბერი იქნება, დღესა კვირიაკესა, ჟამსა შუაღამისასა“. გვ. 651.

2. „წმინდანი სამეოცდაათორმეტნი მოწაფენო მაცხოვრისანო, წმიდანი სამეოცდაათნი მოციქულნი მაცხოვრისანო. წმინდანი ათაოცნი მოციქულნი მაცხოვრისა, ჯელით მსახურნო და თვალთ მკვიდელნო, მე. ცოდვილი მწეოალი ჩაჩიკას შვილი მღვდელი ნიკოლოზ. გვედრები მშვიდობა, სიცოცხლე, დღეგრძელობა უბოძე და მტერთა ძლევა ძესა ჩემსა კორნილიუსს. ძესა ჩემსა თომას, რძალსა ჩემსა მაიას, ძის ძეთა ჩემთა დიმიტრის და გიორგის. მეოხ ეყვენით, მშვიდობით, სიცოცხლით, დღეგრძელობით მიმოყოფენ ესენი და მე ამისი მწერალი მაცხოვრე, ჩემი სიყრმიოთანი ცოდვა მამატივე. და ისმინეთ ვედრება ჩემი, წმინდანი წინასწარმეტყველნი, მოციქულნი, მღვდელთ-მოძღვარნი, მოწაფენო, მამანო, მამათათაჲრნი, ქალწულნი, დედანი მართალნი, ნინო ქართლის განმანათლებელი, უვეცხლონი და უქრთამონი, კოზმან და დამიანე და წმიდაო დედოფალი, ისმინე ჩემი ვედრება და სათხოვარი, შეიწირე და მეოხ ეყვენით ჩემთა ძეთა, ასულთა, რძალთა და ძის ძეთა ჩემთა. აღსრულა წიგნი ესე ლექსიკონი ჯელითა ჩაჩიკას ძის ნიკოლოზ მღვდლისათა თვესა ოკდონბერს იბ, ქრესტიანობა (1789)“. გვ. 672—673.

მინაწერები: 1. „მ. ი. ხ. სარაქიშვილისა, 1881 წ. Мих. Саракишев а...“ (ზემო ყდის საცავი ფურცლის 1').

2. „ქორნიკონის ჩვენ ახალ თვლაზედ გადატანისათვის უნდა ქორნიკონის რიცხვს მიემატოს 1312, მ. ი. ხ. სარაქაშვილი“. გვ. 651.

(431)

513

ჩარდავრიშინი. 1873

132. ფ.: 20,8×17,3; ქალაღი, დალაქავებული: მწვანე ქსოვილ გადაკრული რვიდრული მკეცას ყდა. ყუაზე ყავიფერი ტყავი. ყუა დაზიანებულია; მხედრული; 1873 წ. (გვ. 255); გადამწერი: ნიკოლოზ ქაიხოსროს-მე ჩაჩიკოვი (გვ. 51); დამკვეთი: ბარბარე კარგარეთელი (გვ. 255); დაუწერელია: 93, 150, 236, 256, 258, 260—264.

„დაიწყების წაგნი ესე ამო და ტკბილი, რომელ ეწოდების ჩარდავრიშინი და დავრიშთა ანბავი და დიდის ზემწიფის კოსტანტინეპოლის დამყრობლისა და ძლიერისა.—იყო ხეწიფე ერთი კოსტანტინეპოლესა შინა შორკმული და გამდიდოებული. და ყოველსა ჭვეყანასა სახელგანთქმული. არა იყო გულსა მისსა შაკირვება. ლინობდის, ასპარეზობდის და გასცემდის და შექცეოდის; იყო დიდი სიხარული და მღვთის მადლისა ნიციემა... გვ. 1—254.

შენიშვნა: 1. ყუბზე ამოტვიფრულია წარწერა: „ჩარდავრიშინი ბარბარე კარგარეთელია“.

2. ჩარდავრიშინი ორჯერაა გარეცემული (1876 და 1890 წ.წ.); ხელნაწერის ტექსტი გამოცემებისაგან განსხვავდება, იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. II, 1952 წ., გვ. 338.

ანდერძი: 1. „განსრულდა პირველი კარი და პირველის დავრიშის ანბავი დიდის ვაჭრისა შვილისა აზ. ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩაჩიკოვისათა. მკითხველნო, თუ რამ შეცდენა ნახოთ, ნუ მწყევთ, და ცოცხალ ვიყო, დღეგრძელობითა მომიხსენეთ და მკვდარსა შენდობა მიბძანეთ“. გვ. 51.

2. „როგორცა ისინი თავ-თავიანთსა ნებასა ეწვივნენ და აგრეთვე საწადელსა მიხედნენ, მწერალნო და მკითხველნო და მსმენელნო, ისეცა თქვენა მიხედვით თქვენსა საწადელსა და სათხოვარსა სულიერსა და ბორციელად ყოვლისა კეთილსა და მშვიდობასა, უკუნითი უკუნისამდე, ამინ და ამინ, კირიელისუნ“. გვ. 254.

3. „განსრულდა წიგნი ესე დიდის კოსტანტინესპოლის ხემწიფისა და ოთხისა დავრიშისა ანბავი, ანო და სასმენელი, ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩაჩიკოვისა ხელითა. და ღმერთმან მშვიდობაშია მოახმაროს პატრონსა და ბედნიერებაში, წელსა 1873 და თებერვლისა 12 დღესა“. გვ. 255.

4. „ესე დავრიშინი ეკუთვნის ბარბარე კარგარეთლისას; ღმერთმან ბედნიერებაში და სიცოცხლეში მოახმაროს. მკითხველნო ამა წიგნისანო. უმორჩილესათა გთხოვთ, თუ რამ შეცდენა ნახოთ ნუ მწყევთ; მკვდარ ვიყო—შენდობითა მომიხსენიეთ. და ცოცხალსა—დღეთა გრძელობა მიბძანეთ“. გვ. 255.

5. „ვინცა ესე დიდის კოსტანტინესპოლის ხემწიფის ანბავი და ოთხთა დავრიშის ანბავი საკითხავათა ითხოვთ და წაიღოთ, წაიკითხეთ და შემიდგომა პატრონსა დაუბრუნეთ, ან არ დავალოთ და ან არ მოჰპაროთ. უკეთესე დავრიშინი ვინცა ითხოვოს და შემდეგა წაკითხვისა პატრონსა არ დაუბრუნოს, ამას რისხამდეს ღმერთი ცისა და ქვეყნისა გამჩენი. და რომელმაც ისევე პატრონსა დაუბრუნოს, მას სწყალობდეს ღმერთი ცისა და ქვეყნისა გამჩენი. ამინ, ამინ და ამინ. მკ. ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძემან ჩაჩიკოვმან, გადავწერე ესე დავრიშისა ანბავი და გთხოვთ, ვინცა წაკითხოთ, მკვდარსა შენდობა მიბძანეთ და ცოცხალსა შენდობა, 1873 წელსა და თებერვლის 12. დღესა. ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე ჩაჩიკოვი“. გვ. 257.

შინაწერები: 1. „ვარინკამიხვილ გარგარეთელის (!) მეუღლისა ვარ მე დავრიშინი“ (ორჯერ წერია). გვ. 52.

2. „კარგარეთელია“. გვ. 97.

3. (ფანქრით) „ვარინკა გარგარეთელია (!) არს“. გვ. 242.

4. „ვინცა ამ წიგნს მოიფარამს (!), იმას მოუკდევს (!) თავი. ეს წიგნე არის ბარბარე კარგარეთელია“. გვ. 259.

(432)

516

კრებული. 1796

35 ფ. (70 გვ.); 16 X 11; ქალაღი, ფერგადასული მწვანე, დალაქავებული, მელნით გაყვანილი; თავსა და ბოლოში ფორტლების ქვედა კიდებები შემოაცვეთილია უყლო; ამოვარდნილია ფ.ფ. 37—38: მხედრული, სათაურების დასაწყისი სიტყვები ნუსხურით, დასაწყისები სინგურით. თავსამკაული (გვ. 1); 1796 წ. (გვ. 37), კვირნაშანი აქვს: გადაწერილი: იოანე (გვ. 37); დაუწერელია: გვ. 70.

1. „თითუესა აკვისტოსა ივ, აკოლოთია კელით-უქმნელისა და საკვრველთ-მოქმედისა ხატისა, თქმული კეთილ-მორწმუნისა და უგანათლებულესისა ვახტანგ-ალმასხანისა. ყოვლისა საქართუშლოდსა მეფიძისა (ესე იგი არს ირაკლი მეორისა).—მწუხრად დასდებელი დღესასს

წაულისა მდგომარისა; მუგლი დ. და ხატისა მუგლი დ. ჳმა დ. მწნეონი. პრლი-
სა მის ნათლისა, ნათელთა შემოქმედისა, მეორეთა და მესამეთა...“ გვ. 1—9.

2. „ქანონი ხატისა, ქმნილი მისგანვე ანბანსა ზედა ქართულსა. მუგლი
რიცხვთ ორმოცი. ჳმა ა. იამბიკოდ გალობა ა.—სასწაულითა აღადე პირი
ჩემი შენდამი, ლმერთო, რომელი ერთ ხარ და ხარ სამარადისოდ...“ გვ. 9—
—30.

შენიშვნა: საგალობელს ერთვის: ა) პარაკლისი: „უკეთუ პარაკლისად გენბოსთ
საგალობელისა ამის გარდაცა, მესამესა და მეექვსეს გალობასა ზედა ჩაურთე ესე“.
გვ. 31—36.

ბ) საკითხავი: „სახარება ლუკასი. თავი თ. მუგლი ნა“, გვ. 37—38.

3. „სამადლობელი თხოვათა მიმთხვევისათჳს და ყოველისავეთჳს ქუშლის-
მოქმედებისა საღმრთოჲსა.—უწყებულ იყავნ ყოველთა მართლმადიდებელთა
ქრისტეანეთად, თუ ვითარითა სახითა თანამდებ ვართ ყოველთათჳს საჳმართა
ჩუენთა...“ გვ. 39—ნნ.

შენიშვნა: 1. თარგმანი რუსულიდან ქართულ ენაზედ ეკუთვნის ტ რ ი ფ ი ლ ე
ი ლ უ მ ე ნ ს.

2. ხელნაწერს ბოლოში ერთვის რუსეთის იმპერატორის პავლე პეტრეს ძის
ოჯახის წევრთა სია: „უკეთილმსახურესი და უთუმბყრობელესი დიდი ჳელმწიფე-
ი მპეტრა ტორი პავლე პეტროვიჩი ყოველისა რუსეთისა.

მეუღლე მისი, უკეთილმსახურესი და უდიდებულესი, დიდი ჳელმწიფა იმპერატ-
რიცა მარია თეოდოროვნა.

მემკვიდრე მისი, კეთილმორწმუნე ჳელმწიფე, ცესარევიჩი და დიდი მთავარი
ალექსანდრე პავლოვიჩი. მეუღლე მისი, კეთილმორწმუნე ჳელმწიფა და
დიდი მთავრინა ელისაბედ ალექსივნა.

ძე მისი კეთილმორწმუნე ჳელმწიფე ცესარევიჩი და დიდი მთავარი კოსტან-
ტინე პავლოვიჩი. მეუღლე მისი კეთილმორწმუნე ჳელმწიფა და დიდი მთავ-
რინა ანნა თეოდოროვნა.

ძე მისი, კეთილმორწმუნე ჳელმწიფე, ცესარევიჩი და დიდი მთავარი ნიკოლა
პავლოვიჩი.

ასულნი მისნი, კეთილმორწმუნენი ჳელმწიფანი, ცესარევნანი და დიდნი მთავრი-
ნანი: ალექსანდრა პავლოვნა. ელენა პავლოვნა, მარია პავლოვ-
ნა და ეკატერინა პავლოვნა“. გვ. 68—69.

ანდერძები: 1. „17 12 96. იოანე.“ გვ. 37.

14

2. „სამადლობელი ესე პარაკლისი რუსულისაგან ქართულად გადმოთარგმნილ
არს ტ რ ი ფ ი ლ ე ი ლ უ მ ნ ი ს ა გ ა ნ“. გვ. 67.

მინაწერი: „წელსა ათს რვას ორმოცდაათს, ენკნისთვისა ოცდახუთსა მესუთეს
საათს შემობანდა...“ გვ. 38.

(433)

517

ვაბაშვილი ზაქარია, განზრახვანი. XVIII—XIX

19 ფ.; 16,2×11; ქალაღი; ყავისფერი კოლენკორ გადაკრული მუყაოს ყდა;
მხედრული, სათუარები და დასაწყისი ასოები სინგურით; [XVIII—XIX]; ჳვირნი-
შანი აქვს; დაუწერელია: Ir, 19v.

[გაბაშვილი ზაქარია, განზრახვანი], „გლოვა არს მკმუნებარება სულისა საღმობასა შინა გულისა მოწყინებისასა მარადის საწყურელისა ზედ დადგომით მეძიებელი: განზრახვა ა.—ნუ თავმოყუარებითა და ქორცის ნებიერობით გასინჯავ და გასჩხრეკ თავსა შენსა, სულს ჩემო...“ 2r—19r.

შენიშვნა: 1. ტექსტს ბოლოში მიწერილი აქვს: „მაღალ კეთილშობილი, სრულიად კახეთის რეკტორი ალექსის ძე დავით“.

2. ტექსტი ნასწორებია ტექსტის ხელითვე.

მინაწერი: „წიგნი ესე სინიდისისა ეკუთვნის კოლეჯის რეკტორს იერონიმე ალექსიევს“. 1v.

(434)

518

ლოცვები. XIX

45 ფ.; 17×10,5; ქალაღი, ჭუჭყიანი; უყდო; თავნაკული; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; თავსამკაული: 5r, 10r, 17r, 24r, 27r, 32r, 35r, 38v; ბოლო-სამკაული: 4v, 7v, 16v, 24r, 26v, 31v; [XIX].

[ლოცვები]. „...და ყოველთა ცოდვათაგან მამაშოროს. გპირდებია, რათა კეთილმოქმედება ექმნა და უმროსი ერთად დავიმკვიდრო გულისა შორის ჩემსა სიცრუვისაგან და სირცხვილისაგან...“ 1r—45v.

შენიშვნა: შედგენილობა: 1. [ხუთშაბათის ფიქრის ლოცვა] 1r—4v; 2. „პარასკევის ფიქრის ლოცვა იესო ქრისტეს სატანჯველზედ“ 5r—10v; 3. „შაფათის ფიქრის ლოცვა იესო ქრისტეს სატანჯველზედ“ 10r—13r; 4. „კვირის ფიქრის ლოცვა ღვთის წყალობაზედ“ 13v—16v; 5. „ლოცვა შუალამისა, თქმული წმიდისა დიდისა ბასილისაგან“ 17r—21v; 6. „აღსარებასა ზედა. აღსარება რა არის“ 22r—24v; 7. „წმიდა ზიარებისა მიღების უწინ რა უნდა ექმნათ“ 24v—26v; 26v; 8. „წმიდა ზიარების მიღების უკან რა უნდა ექმნათ“ 27r—31v; 9. „ოთხშაბათის სავარდე. სიზარულისა საიდუმლო კოვლად წმიდა სავარდე“ 32—38r; 10. „კვირის სათქმელი. დიდების საიდუმლო, ყოვლად წმიდა სავარდე“ 38v—40v; 11. „შობის დამზადება“ 41r—42r; 12. „შეწირვა შობის ლოცვისა“ 42v—45v.

(435)

519

ხუცანოვი იოსებ, საქრისტიანო მოძღვრება. XIX

30 ფ.; 17,5×11; ქალაღი; უყდო; ამოვარდნილია: 9 ფ.; მხედრული; [XIX] დაუწერელია: 30r-v.

„საქრისტიანო მოძღვრება. წინა-თქმულობა; სახელითა მამისა თა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. პირველი წილი. თავი პირველი. ო. ვინ დაგბადა შენ? მ. ღმერთმან. ო. რასათვის დაგბადა შენ ღმერთმან? მ. ამისთვის, რათა ვიცნათ ღმერთი და ვემსახუროთ მას ამ ქვეყანაში და მერმედ წავიდეთ სასუფეველში...“ 1r—29v.

მინაწერი: „ესე საქრისტიანო მოძღვრებაჲ, შედგენილი ახალციხის წმიდის იოანე ნათლისმცემელის ეკლესიის სომხის კათოლიკე გუარის მღუდლის ტერ იოსებ ხუცანოვისაგან, არს ჩემ მიერ გასინჯული და განმარტებული. მმართველი. სომეხთ კათოლიკეთა სამღუდლობისა არხიმანდრიტი შაჰყულოვი“, 29ვ.

(436)

520

ავგაროზი. XIX

6 ფ. (12 გვ.); 17,4×11; ქალაღი, ცისფერი; ქალაღის ყდა; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XIX].

„ეპისტოლე ავგაროზ მთავრისა, რომელი მიუწერა უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა იერუსალიმს. ავგაროზ, მთავარი ედესიის ქალაქისა, იესუ მაცხოვარსა სახიერსა, გამოჩინებულსა ქალაქსა იერუსალიმსა, გახარებ...“ გვ. 1—11.

შენიშვნა: ყდაზე ნუსხურად აწერია „ავგაროზი“.

მინაწერები: 12 გვ.; ქვემო ყდის შიდა მხარე.

(437)

521

ბაუმეისტერი, ფ. ხ., კრებული (ფრაგმენტები). XVIII—XIX

31 ფ.; 17,5×12,2; ქალაღი სხვადასხვა ზომის; უყდო; ფრაგმენტები; მხედრული; [XVIII—XIX ს]. მთარგმნელი: ანტონ I.

1. [ბაუმეისტერი ფრიდერიკოს ბრისტიანოს, ლოდიკა]. — „ნაწილი პირველი ლოდიკისა სათეორეტიკო, ანუ სამათაჲს მოქმედებათა გონებისათა. თავი პირველი. მოგონებათათჲს ანუ ილიათათჲს. § 29. პირველსა ვიდრეწე მოქმედებასა გულის-ანის ყოფისა ჩუენისასა მარტივად მოგონებად, ანუ იდეად წოდებულ-ვაყოფთ...“ 1r—12v, 25r—31v.

წყდება: „...§ 19. კიდურ მდგომობენ უკუშ ზემო გარდაცემულთა მათ მრ შე...“

2. [ბაუმეისტერი, ფ. ხ., საზღვარი ფილოსოფიისა]. „...მერცეა ყოველი საფილოსოფოსთა ჳმათა შინა განსაზღვრებული მეყუსეულად აჩუენებს თავსა შორის თსსა...“ 13r—20v.

წყდება: „...ვითარ თქუშნ ორ ბუნებად იტყუთ ქრისტესა, რომელთა ვეტყვიო...“

3. [ბაუმეისტერი, ფ. ხ., მეტაფიზიკა]. „...არს რომლისადმი მოკიდულ არს საქმე უსაშუალობითა სხუათა მიზეზთათა...“ 21—24v.

თავდება: „...და გარდატევებულითა თმითა და წუერითა, და რომელსა აქუნდეს პირისა მიერ და შესახედავისა ნიშანი მიღებულისა მის უპატიოებისანი. დასასრული ონტოლოგიისა ანუ ფილოსოფიისა პირველისა.“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდევბზე მიწერილია ან ტ ო ნ I შენიშვნები.

მინაწერები: 1. „აგვისტოს კა, ამ წელს ქვეს უყმ, ჩვი მივიღე ჩემის პირმშო, შვილის გ რ ი გ ო ლ ის ა გ ა ნ წვრილები, სამღრთო მადლის ლაპარაკები. ე რ ი ს-თ ვ ი ს ა ს უ ლ ი ა ნ ნ ა ი“ (9r).

2. „წიგნი ესე ეკუთვნის იოსებ მრეგლოვს“ 12v. 13r-ზე დაწერილია იგივე რუ-სულად

(438)

522

წიგნი სამუილ რაბინისა, ისაკ რაბინის მიმართ. XIX

58 ფ. (116 გვ.); 20,5×13; ქალაღი; უყდო; მხედრული, დასაწყისები სინგურით [XIX], კვირნიშანი აქვს: 1816; დაუწერელია: გვ. 112, 116.

„წიგნი სამუილ რაბინ იუდიანისა უპირველესისა სინალოლი-სა, გინა ჰსჯულის შესაკრებლის მოძღურისა ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს სუბულმეტოს მორავანის ქალაქსა შინა.—წყება ა. ღმერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, და განაგრძოს საუკუნოეცა შენი, ვიდრე დასასრულადმდე ტყულობისა ჩუენისა...“ გვ. 1—106.

შენიშვნა: 1. კიდევბზე მოთავსებულია ქართველი მთარგმნელის შენიშვნები. იხ. გვ. გვ. 36, 39, 43, 49, 71, 82.

2. ერთვის: „პირი წიგნისა წარვლინებულსა იეროსალიმით ტიბერიოს იფარატორისა მიმართ ფუბლიო ღენტული მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქესთვს. და წიგნი ესე დამარბულ არს ჰრომს, მონასტერსა შინა ბატონთა კვსარინელთა წიგნისა საცავსა შინა. ხოლო თარგმნილ არს წიგნი ესე ლათინთა ენისაგან ფილიპქეს ვისმე ლათინთავე ხუცისაგან.—სათნოყოფად შენდა, პოი კაისარო, ნატროსა შენისათვს მოგავსენებ...“ გვ. 107—111.

მინაწერები: 1. „ამ წიგნს ვეტრფი მისთვის, ქველუნობს მღვთისთვის, ქრისტიანთ ხსნისთვის, პურიათ ფვზრისთვის.“ გვ. 106.

2. „ყოვლად უმოწყალებსო ქელმწიფეო იმპერატორო, უკეთილმორწმუნესო მონარხო, შენ უკუშ შეგიმოსიეს სახე იგი ზეციურისა მეუფებისა და ჩვენ ხილულსა დიდებასა შენსა ესკერეტ და ვიტყვი: ღმერთი უფალი გამოვიჩინდა ჩვენ, კურთხეულარს მომავალი სახელითა უფლისათა. დღე ესე სადღესასწაულო მიემსგავსების ხსნისა ჩვენისათვის მოვლენილს იესოს, ოდეს იერუსალიმს მიჰფინა მადლი თვისი და ერთი უღალადებდნენ: ოსანა, მაღალთა შინასა. ხოლო ჩვენ, მორწმუნენი ერთი გამოვიხატავე გულთა შინა ჩვენთა და მათებრ ვღალადებთ სახარულოვანისა ხმითა: ვცხარებდეთ და ვიშვებდეთ ასულნო იივერისანო, აჰა, კარნი სასუფევისა განხშულ არიან და ვხედავთ მღვთიურსა ხატებასა ამათის დიდებულებისასა, და ნუვენ უსასო-ყოფთ თავთა ჩვენთა, რათა რა უნაყოფოთ დავშეთ ქვეყნიურისა მეუფებისა მოწყალებისაგან, ამისთვისცა სამადლობელსა ვედრებასა აღვაკვენდეთ უხენავისა არსებისა მიმართ, ვითარ ღირს გვევენა დღესა ამას; ხოლო ჩვენ მიუთხოვდეთ ურთიერთსა: ნეტარ არიან თვალნი ჩვენნი, რომელთა იხილეს მამა ობოლთა და შემწყნარებელ ქერიეთა; ვაქებდეთ და ვადიდებდეთ ზესთ-მოწყალებასა ამათის იმპერატორობის დიდებულობისას, უკუნითი უკუნიამდე. კ ნ ე ი ნ ა მ ა რ ი ა მ ი : ს ა გ ა ნ შ ე თ ხ შ უ ლ ი . ჩ ე ნ ი ქ ე ლ მ წ ი ფ ე ი მ პ ე რ ა ტ ო რ ი რ უ ს ე თ ი ს ა ნ ი კ ო ლ ო ზ

რომ მოზრძანდა თბილისში. მაშინ დაიწერა შესხმა ესე წელსა ჩუძთ. (1849).“ გვ. 114—115.

იხ. აგრეთვე მინაწერი გვ. 113.

(439)

523

ადამის მოთქმა-გოდება. XIX

10 ფ.; (20 გვ.); 22 × 17,7; ქალაღი, შეყვიოღებუღი; უყდღ; თაენაკღული მხედრული; [XIX ს. I ნახევარი].

[ადამის მოთქმა-გოდება]. „... კაცად ცხოველად პირ-მეტყველად ქვეყნად ქადაგებუღი...“ გვ. 1—19.

შენიშვნა: 1. ერთვის ლოცვები: ა) მეუფეო ზეცათაო...“; ბ) „წმიდაო ღმერთო...“ გ) „ყოღლად წმიდაო სამებუღი...“; დ) „მამაო ჩვენო“... გვ. 19—20.

2. ეს ხელნაწერი აღწერიღი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. „Описание рукописей, т. II, გვ. 447.

(440)

524

სიტყვის-გება სოგრატისი. XIX

22 ფ. (44 გვ.); 17,2 × 11; მწვანე ფერის ქალაღი; უყდღ; მხედრული; [XIX ს.]. კვირნიშანი აქვს; მთარგმნელი: ერასტი თურქესტანიშვიღი; (გვ. 1); დაუწერელია: გვ. 43, 44.

„სიტყვის-გება სოგრატისი. სწავლა პირვეღი. მთარგმნელი რუსუღისაგან ქართულად ერასტი თურქესტანიშვიღისაგან. კეთიღის კაცის წეს არ არის—კაცს პირში აქებდეს და უკან კი ზარხვიდეს...“ გვ. 1—42.

(441)

525

კიტაის სიბრძნე. XIX

35 ფ.; 21,5 × 17,2. ქალაღი, ზოგიერთი ფურცელი (14, 15, 23, 25, 26, 27) დაღაქავებუღი და დახეულია; უყდღ, მონატული თაეფურცელი; ბოღონაკღული, მხედრული, სათაური და დასაწყისები სინგურით; თაესამკაული: (6r, 7r); [XIX ს.]; კვირნიშანი: 1825 წ.; დაუწერელია: (1v); მთარგმნელი: გაიოს არხიდიაკონი.

„კიტაის სიბრძნე ანუ სწავლა ქრესტიანისა შინა ცხოვრებისა. შესავალი. ისმინეთ ქრესტიანისა ზეღა მცხოვრებნო ქრესტიანთა, იყავით მღღუმაღრებასა შინა და მიიღღეთ პატივით მცნებაღ მალღისა...“ 6r—35v.

წყდება: „თავი გ. კაცთმოყუარებისათჳს. ნეტარ არს კაცი დამცუჴსლი გულსა შინა თჳსსა ძირსა კეთილისა საქმისა, ვინათგან ნაყოფად გამოიღებს იგი კაცთ-მოყუარებასა და სიყუარულსა მოყუარებისასა...“

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: ა) „მის უგანათლებულესობას, მეფის ქაიხოსროს ასულს ანნას უმდაბლესად მოვახსენებ. უგანათლებულესო მეფის ასულა! უბედნიერეს ჟამად ვრაცხ დროსა მას, ოდეს ღირს ვიქმენ მსახურებად ნაცუალსა თქუშნ მიერისა ჩემდამო მოწყალებისასა, ვინათგან ურიცხ; მოწყალება თქუშნის უგანათლებულესობისა მაწუშვედა ვითარუე თანამდებობისა ამის აღსრულებასა.“

ხოლო ოდეს მივიღე ბრძანება თქუშნ მიერ ესე-ვითარისა სასარგებლოსა წიგნისა გარდმოღებად რუსულით ქართულსა ენასა ზედა, მყისვე ჯელ-ვჳყავ გარდმოღებად შრომისა არა-რად შემრაცხუშლმან, ვინათგან ამის მიერ დაშთების საუკუნოდ სურული სიბრძნის-მოყუარებისა თქუშნისა და ჩემ მიერ ნაცუალი მოწყალებისა მის, რომელსაცა ურიცხუად ვგვულობ ჩემ შორის და მარადისცა ვეგები ამისსა მადლობასა შინა. თქუშნის უგანათლებულესობის უკანასკნელი მონა და მლოცუშლი არხი დიაკონი გაიოს“ 1r.

ბ) „პატიოსანო მკითხუშლნო! უკეთუ მართალ არს სიტყუა იგი ბრძენთა, ვითარმედ ფრიად კეთილ არს სწავლა იგი, რომელიცა ასწავებს კაცთა ბედნიერად ცხოვრებასა. ვინა ჯმად კადნიერ ვიქმნები მე წინადადებად თქუშნისადმი პატიოსნებისა წიგნისა ამის ჩემ მიერ თარგმნილისა, რომელიცა ვითარცა ვარდი ფერ-შუშნიერებს და მკითხუშლსა თუალსა გონებითურთ მიჰზიდავს. ხოლო მიზნიდუშლი სუნსა მაცხოვრებთისა თჳსისა მოძღურებისასა მიფენს და ესრედ ყოვლად ყოვლითა კეთილითა აღავსებს მსმენელთა თჳსისა მოძღურების.“

ხოლო ვინათგან მომეხსენების მე სიტყუა იგი ბრძნისა სოკრატისა, ვითარმედ: ვისცა კეთილთა კაცთადმი აქუს ქცევაჲ, ისწავლის კეთილსა ჩუშულებასა, ხოლო მცხოვრები ბოროტთა თანა, წარწყმედს უკანასკნელსაცა გონიერებასა თჳსსა. და ვინათგან წერილი არს წარმომადგენ ჰაზრისა და გონიერებითისა ვითარებისა პირისა მის, რომელსაცა აღუწერიეს იგი, ანუ უქმნიეს იგი, ვინა წერილის-მოყუარება (ვიტყუ წერილის მპყრობსა თჳს შორის კეთილისა თანამდებობისა ჰაზრთასა) არს ქცევა კეთილთა კაცთა თანა, ვინა წერილის-მოყუარება ისწავლის კეთილსა ჩუშულებასა.

ფრიად მცირეობენ ჩუშნ შორის წერილნი იგი ძუშლნი (ესე იგი ძუშლთა ფილასოფოსთანნი), რომელთაცა ეპყრასთ მოკლედ და ბრწყინულედ თჳს შორის ჰსწავლანი კეთილ-წარმართებულნი კაცობრივისა ცხოვრებისანი, ანუ თანამდებობანი დროად-კაცადის ჩინებისანი. ამისთჳს ვგვონებ, ვითარმედ არა ამაოდ დაჴშუშრ გარდმოღებად წიგნისა ამის, რომელსაცა უპყრიეს თჳს შორის სწავლა და მოძღურება ყოვლისა მის, რაჲცა თანა ამს კაცსა ბრძნებრ წარმართებასა შინა კაცობრივისა ცხოვრებისასა.

ხოლო სახელი და გუარი წიგნისა ამის აღმწერელისა უენაურ არს და მხოლოდ ესე ოდენ ცხად, ვითარმედ კიტაელთა ბრძენთაგანი არის.

არა რა მგამს აღმწერელისათჳს, ვინათგან დიდება და ჩინებულება წიგნაკისა ამის ცხად არს ყოველთა ბრძენთა ენათა ზედა და ყოველთა ბრძენთადმი, რომელსაცა დიდის წყურჯულითა კითხულობენ და ჰებასა მიაწერენ, რომლითაცა განღკებულმან ვიძლიე გამოცდად ძალისა ჩემისა თარგმნისადმი, მგულუბელი თქუშნთჳს საამოდ ძღუნად. და უკეთუ ესრედ, მაშინ შევრაცხ უბედნიერესად დროსა მას, რაოდენცა მოცალება ვჳყავ ამას შინა შრომითა“, 2r-v.

გ) „პინაქს-სიტყუაობა თავთა ამის წიგნისათა. თავი, შესავალი, ნაწილი, მხარე...“ 3r-4r.

2. თავფურცელზე სწერია (ასომთავრულით და მხედრულთ): „კიტის სიბრძნე ანუ სწავლა ქუყანასა ზედა ბედნიერად ცხოვრებისა რუსულით ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებული არხი დიაკონისა გაიოსის მიერ, რომელიცა აწ არს არხიპანდრიტი და თელავის სემენარიის დეკტორი(!), წელსა ჩლოჴ-სა (1777) მოსკოვსა“.

მინაწერი: „სახსოვრათ ზ. ჭიჭინაძის ბიბლიოთეკას მარიამ გაბრიჩი-
ძესაგან“, (თავფურცელი).
იხ. მინაწერები: 4v, 5r, 5v.

(442)

526

ვახტანგ VI, ლექსები. XIX

24 ფ. (48 გვ.); 22×18; ქალღი, შეყვითლებული და დალაქავებული, ბოლო
ფურცლის კუთხე მოხეულია; უყდო; მხედროული: [XIX ს.]; გადაწოილია პეტერ-
ბურგა მეფის ბაქარის ძის ბატონიშვილის ალექსანდრეს წიგნიდან (გვ. 3).

1. [ანბანთ-ქება].—

„არა ანბათ აღამალლოს აწ ალვისა ანაგო...“ გვ. 1—2.

2, [სალბუნად გულისა].—

„მწამს მისის სარჯლის აშკმული, ჯოჯოხეთს პირი იცოდა...“ გვ.3—20.

3. [შეგონება].—

„კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს...“ გვ. 20.

4. [ყველის ქება].—

„თოვლისებრ სპეტაკი და არლოს ლათისებრ(!) თვალებრ ბევრია...“
გვ. 20.

შენიშვნა: წინ ასეთი წარწერა უძღვის: „ეს ლექსი ლათინურის ენიდამ ერთმა
ფრანგმა მითხრა ყველის ქებად და ასე ვთქვი.“

5. [ჩარხებრ მბრუნავი ლექსი].—

„იმატა ასვათ ასეთი, ითვისა თავსა ატამი. აბანა ერსა მოშიშთა ითში-
შომ ასერ ანაბა...“ გვ. 20.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „ცუდად ვიყავ“.

6. [კვლავ მისმეს ისევ ისპაანს].—

„კვლავ მისმეს ისევ ისპაანს, დამრჩა ეს შეუსრულები...“ გვ. 21.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „ოდეს ქართლით იხმეს მეფე ვახტანგ
ისპაან და მიიწივა წინაშე სპათა მეფისა, აწვევდენ მამულისა სჯულიდ დამტყვე-
ბელად, და ღვთისმოყვარე მეფე ესე არა ერჩადა მძლავრისა მის ბრძანებასა, ამის-
თვის პატიმრად წარაგლინეს ქირმანს და მუნ მყოფობასა შინა იწყო წერად
ესრუდ, რათამცა არა შე[ე]პყრო შრვითა სვედიანობასა. ესრეთითა წესითა იქარ-
ვებდა პირველისა მის დიდებულობისა არა ქონას ნაღვლიანობასა. მრავალქამიერ
ჰყოს უფალმან, ამინ“ გვ. 20.

7. [კაეშანი].—

„დამიზონდა კაეშანი, სევდა მამხვდა მისთვის წამლად...“ გვ. 22—23.

შენიშვნა: წინ უძღვის წარწერა: „მოსკოვს ნათქვამი მეფის ვახტანგისაგან, მოცალეებასა შინა ჭმუნვა-ნაღვლისა მაქარვებელად. იწერების საქართველოს მეფის მიერ, უფლისა მერ ვახტანგისაგან დიდ ქალაქს მოსკოვსა შინა“, გვ. 21.

8. [სატრფიალონი].—

„ლექსი ენად ტკბილი, გვართა სწავლის სიტყვით გამახარი...“ გვ. 23.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის წარწერა: „აქა შაირობანი ფრიად პატიოსანი უფლისა და ყოველთა წმინდათა მისთა მიმართ მისგანვე მეფის ვახტანგისაგან სულიერად ნათქვამი, არა ხაზს სხვასა რასამეზე, აქა იწერებიან, თქმა. აქა იწყებინ ტრფიალთაგან სატრფოსაგან შაირობა და მკითხველთა უხამსთ გულისწმირება, თუ ვისდამი ტრფიალებს. სახმარ არს ყურ სმენად და გული გამოკლება“ გვ. 23.

2. ხელნაწერის ბოლოს მიწერილია: „დაესრულა ესე წიგნი მეფისა ვახტანგისაგანია“ გვ. 48.

3. ეს ხელნაწერი, სხვა ხელნაწერებთან ერთად, გამოყენებულია ვახტანგ VI-ი ლექსების 1947 წლის გამოცემისათვის, იხ. „ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები აღ. ბარამიძის რედაქციით და შენიშვნებით. თბილისი. 1947 წ.“ გვ. 171.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 408—410.

ანდერძი: „ეს წიგნი ფრიად კარგი და ყოველთაგან მოსაწონარი პეტრე უხს მეფის ბაქარის ძისა ბატონისშვილის ალექსანდრეს წიგნიდამ გადმოიწერა, უფალმან მრავალჯამიერ ჰყოს“. გვ. 3.

მინაწერი: „ხაქარია ჭიკინაძის ბიბლიოთეკისა“. გვ. 3.

(443)

527

კლემენტოს რომთა პაპის ეპისტოლე. XVIII

16 ფ.; 35×24; ქალაღი, გაყვითლებული და დალაქავებული. რესტავირებულთ; უყდო, დაშლილი; მხედრული; [XVIII ს.].

„თვესა ნოენბერსა კვ, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მღუღელ-მოწამისა კლემენტოს ჰრომთა პაპისა და წმიდისა მოციქულისა პეტრეს მოწამისა, თუ ვითარ სახედ დაემოწაფა იგი წმიდასა მოწამესა პეტრეს, რომელი-ესე მიუწერა ჰრომით იეროსალიმს წმიდისა იაკობის მიმართ, ძმისა უფლისა, ბრძანებითა წმიდისა მოციქულისა პეტრესითა.— კლემენტოს იაკობს, უფალსა ჩემსა და ეპისკოპოსსა და ეპისკოპოსთა ეპისკოპოსსა, მწყემსსა იეროსალიმის წმიდისა ეკლესიისა ქრისტეანეთასა...“ 1r—16v.

შენიშვნა: თარგმანი ეკუთვნის ექვთიმე ათონელს. იხ. კ. კეკელიძე, ბიზანტიური მეტათრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები XXX ხ.—XXXI ხ., 1947 წ., გვ. 71.

38. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

(444)

528

გურამიშვილი დავით, ლექსები. XIX

14 ფ. (28 გვ.); 22,7 × 18,3; ჭუჭყიანი ქალაღი, შუაზე გადახეული და მერე წითელი და თეთრი ძაფებით შეკერილი; უყდო; თავნაკლული; მხედრული; ბოლო ფურცელი თავშექცევით არის ნაწერი; [XIX ს.]

1. [სიტყვა ესე ღვთისა].—
„... აწ შე როგორ არ მეწყინოს, წაჭდე, გასცრუდღო,
მე დამომო, აღარ მინდომო, სხვას მიუხვიდღო...“ გვ. 1—3.
 2. „სიმღერა ფერხისული, აგერ მიღმა ახოსა სანაცვლოდ სათქმელი.—ეშმაკეულთ ახოსა ანგელოზმან მნახოსა...“ გვ. 3.
 3. „გოდება დავითისი, საწუთროს სოფლის გამოტორილი.—
გული ღონდება, ვიწყო გოდება, ვაჲ საწუთროვო, ცრუ სოფელო...“
გვ. 4—7.
 7. „ჯვარცმის ანბავი.—ურიათ გმეს და უარჰყვეს უფალი ტკბილი იესო...“ გვ. 7—9.
 5. „ტირილი მღვთის მშობლისა.—მოდით, ყოველნო შეილმკედარნო დედანო, შეიყარენით...“ გვ. 9—11.
 6. „სწაულა მოსწავლეთა. ათთა სახმართა საქმეთა ჩაგონება ყრმათათჳს.—
ისმინე სწავლის მსმენელო, მოჰყვე დავითის მცნებასა...“ გვ. 11—16.
 7. „ანდერძი დავით გურამიშვილისა.—
აღარ მსურს ქნარი, საკრავად სტირი, არც ზედ დამღერა, აწ ამას ვსტირი...“ გვ. 16—17.
 8. „მღუდელთან ვედრება დავითისა გან.—მღვდელო, რაც ღმერთმან მაღლი მოგმადლა, არც ავიწონა, არც გაგაიღლა...“ გვ. 17.
 9. [საფლავის ქვა ზედ დასაწერი].—
„წმიდა იოანე კახეთს ზედაძენს სასწაულობით ქვიტიკის ცრემლს ადენს...“ გვ. 17.
 10. „სულის ამბავი.—
აწ მოისმინეთ სულის ამბავი, რაც შემთხვეოდეს კარგი თუ ავი...“
გვ. 18.
 11. „მამისაგან რჩევა შვილთან, თუ როგორი ცოლი შეირთოს.—
შვილო, მონახე ცოლი ასეთი, ქეშმარიტებით სწამდეს მას ღმერთი...“
გვ. 19—22.
- წყდება: „...მაღვით უზამს თვალსა, შენ მთხოვ რა საცვალსა, მოგართმევ მალე...“

შენიშვნა: 1 ბოლოს დართული აქვს ლოცვები გვ. 23—26.

მინაწერები: 1. „ყელი მოგიღერებია უსურველათ ბარგითა, თეთრსა პირსა ღაწვი გაკრამს იაგუნდის ლლივითა, გაცინება მოგიხდება დილის გაშლილ ვარდივითა, უცხო რამ საყვარელი ხარ, სათამაშო ნარდივითა, ობოლი მარგალიტი ხარ აღმასის ჩამონათალი, ყირმიზის ვარდის კონა ხარ, ფერსა ვერ გიცლის(!) ზამთარი, უშენოთ ყველა ცუდია: მუშკი, ანბარი, შაქარი. ჯერ თვალით არ მინახევხარ, ქება ვერ ნითქვამს მართალი, არ ნახულა შენისთანა დედის მუცლით დასახული, შექნით(!) სახე მხიარული, მოხდენილი ჯავარსავით. წალკოტი ხარ პირმეტყველი, თითქმის მზე ხარ ამოსული, ნეტავი ვარდათ მაქცია, თქვენ წინ გავიშლებოდე, პატარა ჩიტათ მაქცია, უბეში ჩაგიჯდებოდე, ყინვარე შაქრათ მაქცია, ენაზე დაგადნებოდე. მასუჟან თუ გინდა მოვკდე, შენს ნახვას ველირსებოდე.“

ეჭ გულისა ჩემისა განმანათლებელო, სიცოცხლისა ჩემისა წალკოტო და გონებიდამ განუშორებელო დაო, ბატონო ბარბარე, შენი და თამარ მოგახსენებ სინდაბლითა“. გვ. 28.

2. „უცდავებისა წყარო ხარ, მოდიხარ ოქროს მილითა, ნეტავი შენთან გამაძლო, შეიდი დღე-ღამე ძილითა, დაეკარგო სევდა, ნაღველი, გული ავისნო ლხინითა“. გვ. 27.

3. „რძალო ბატონო, ერთობ ხარ კარგი ზნისაო, საროსა მგჯავსო-ტანადო, ლერწამო ზღვის პირისაო, სითეთრე-სიყვინძიქესა თვალი არ დაგეცინება, ნეტავი ბატონს ჩემს ძმასა, რომ შენთან დაეძინება“. გვ. 27.

4. „ვაი და ვაი მუხანათი სიკვდილისაგან გაფუჭებულსა და კარგისა და კარგის დამკარქველსა. დაო სიდონიავ, მოგიტირეთ თავში ცემითა და ცხარის ცრემლითა. ნეტავი ჩემი ყმაწვილ-ქალობა გეწუხნა და შენი კარგი მებატრონე არ მოგშლოდა. მაგრამ დაო, ღთის განგებულგებას კაცი საით წაუა. ღმერთს უნდა მოუთმინოთ. იმის მეტი აღარ გაგვეწყობა-რა. მაღლი ათასი უფალსა, ნება ღთისა აღსრულდეს, მოთმინობის მეტი აღარა გაგვეწყობა-რა. შენი და სოთიო“. გვ. 27.

5. „ქ. გრიგოლ მღვდლის პატარა ვაჟი იშვა აგვისტოს კ-სა, ჩყლდ-სა წელსა, მთვარე იყო კმ“. გვ. 26.

(445)

529

გეოგრაფია. XIX

36 ფ. (72 გვ.); 21,7×17,6; ლურჯი ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული (XIX ს.), კვირნიშანი აქვს; დაუწერელია: ფ. 71.

[ღეოლოგია].— „შეყუანილება ღეოლოგისა. ღეოლოგია არს აღწერა ქვეყნისა, რომელსაცა დანიშნავს თვით სოფელი მისი ელინურსა; ზედა ენასა. სწავლა ესე აღსწერს ქვეყანასა და წარმოგიდგენს სხუა და ძხუათა...“ გვ. 1—68.

შენიშვნა; ბოლოს ერთვის: „რუსეთის პატრიარხის საყდარი არის 4695 და ყმა ჰყავს 4000. ნევაგოროდისა არის 1787. როსტოვის არქიერისა არის 46ღ საყდარი თვერის არქიერისა არის 456...“ გვ. 69—70.
მინაწერი: გვ. 70.

(446)

530

წამება ცხრა ყრმათა კოლაელთა. 1849

6 ფ. (12 გვ.); 20,8×14,8; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1849 წ. 6 მაისი (გვ. 9); გადამწერი: პლატონ იოსელიანი (გვ. 9); ადგილი: მთაწმიდა (გვ. 9); დაუწერელია; გვ. 10, 11, 12.

„ფებერვლის 22, წამება ყრმათა წმიდათა რიცხვით ცხრათა, რომელნი იყუნეს სულითა ძმანი ნათლისღებითა წმიდისაგან ემზახისა, ხოლო შობილ იყუნეს თავის თავისა დედისა თვისისა. ქრისტე, ადიდე არსენი, აშენ.—იყო სოფელი ერთი დიდი თავსა ზედა დიდისა მის მდინარისასა, რომელსა ჰქვიან მტკუარი... გვ. 1—9.

ანდერძი: „გადმოვსწერე მთაწმიდას საყოფელსა პორტიტის ღისმშობლისასა, 6-მაისსა, 1849 წელსა, პლატონ იოსელიანმან“. გვ. 9.

(447)

531

გრიგოლ მუხრანელი, გრიგოლიანი. XIX

113 ფ.; 21×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: I ფ. გვ. 197—199, 214—224.

„გრიგოლიანი. წყება პირველი.—
რადგან მიმუხთლა სოფელმან, მცა უამი მცირცუდობისა,
მყო დაშორებულ იათა და ვარდთა გაშლილობისა,
ამად ნუ მძრახავთ, მკითხველნო, ვჰსთქვა მოკლედ აქამომდისა
შობიდან ჩემი ჰანზავი და მშობლის მზრუნველობისა...“ გვ. 1—213.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლო ნაწილი წარმოადგენს გაღვქილ წერილებს, ბერან-
უეს ლექსების თარგმანს და გორის ეპისკოპოსის, ტფილისის ეპარქის, გაბრი-
ელის სიტყვებს.

(448)

532

დავით ბატონიშვილი, გრამატიკა. XIX

56 ფ.; 21×16,5; ლურჯი ფერის ქალაღი; უყდო, დაშლილი; მხედრული, სათა-
ურები და ზოგიერთი სიტყვები სინგურით [XIX საუკ. I ნახ.]; პერინიშანი 1809 წ.;
დაუწერელია: 1ვ, 2ვ, 4ვ, 5ვ, 6ვ.

„თუ ს ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ა ე ს ა და ნ ა წ ი ლ თ ა მ ი ს თ ა. თ ა ე ი ა.— კ ი თ -
ხუა: რ ა ე ა რ ს ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ა. მ ი გ ე ბ ა: ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ა ა რ ს შ ე მ ძ ლ ე ბ ე ლ ო ბ ა მ ა რ თ ლ -
უ ბ ნ ო ბ ა დ და წ ე ს ი ე რ - წ ე რ ა დ...“ 7r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდევებზე მოთავსებულია დავით ბატონიშვილის გან-
მარტებები.

2. 2r-ზე სინგურით წერია: „და ვ ი თ ი ს მ ი ე რ, დ ა ვ ი თ ი ა ნ - ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ი ს ა,
ი რ ა კ ლ ი მ ე ო რ ი ს ა პ ი რ მ შ ო გ ი ო რ გ ი ს ა პ ი რ მ შ ო ს ძ ი ს ა გ ა ნ ხ ე ლ - ზ ე ბ ა. წ ე ლ ს ა
ჩ ლ ე, ხ ო ლ ო ქ ა რ თ უ ლ ს ა ხ ე დ ა უ ო მ, ს ა მ ე ფ ო ქ ა ლ ა ქ ს ა ტ ფ ი ლ ი ს ს ა.“

3. წინ უძღვის: ა. წინასიტყვაობა: „მის უმაღლესობას, სრულიად ზემოდას საქარ-
თველოს მეფესა, მეორესა ი რ ა კ ლ ი ს, ყოველად უმაღლესს და უმოწყალესს
ველმწიფეს.— ვინაჲთგან ემა მიხეზი შრომისა ჩრისა ესე არს, რათა კარისა მიმართ
სიბრძნისა იყოსცა გზა სელისა ჩუენისა, ამის გამო აღმძრა ერთგულებითმან სიყუა-
რულმან თქუშმან, ვინაჲთგან მოუტელელობისა ქუშუე შევედრომილ არს ერნი
თქუშნი და არა აქუსთ ნოცალებად დროესა ძლით ნიზეხითა ერთა ქართლოსიანთა
რათამცა ახნაურებითა ხედუათა, გინა ფილოსოფიათა იყუნენ შევეცნებულ ანუ
ხედ-მიწვეულ, ამის გამო ვჰყავ შრომაჲ, შემოვიხუშნ და შევსთხზენ აღულ-გასაგონ-
ნი ესე ძველთაგან და ახალთა ღრამმატიკათა კითხუა-მიგებითი მცირე ესე წიგნი,
რომელ არს გზაჲ სიბრძნისა, გინა კლიტე მეციერებისა, რა ამის მიერ შევეცნენ,
გინა ხედმიწვენილ იქნენ გუართა ოთხთა მოძღურებითა და რუათა სიტყუჲს ნა-
წილთა ღრამმატიკისათა და სინტაქსებრ თანვობათა და ეგრეთვე ხუთთა მათ
მარტივთა ჳმათა პორფირიის ჳინიკელისათა, რომელნიცა საჭიროდ ემდევრებიან
სახლუართა, რომლისცა არა ჯერ-იყო დატევებად. გარნა წინაშე უმაღლესობისა
თქუშნისა კანდიერ ვიქნენბი და ვითხოვ: უკეთუ ჰპოთ რაჲმე შეცოლები. მაქუს
იმედი მოტევებისა ამის გამო, თუმცა ძალი დამაყენებლობითი მექმნებოდა და-
ბრკოლებად. გარნა მონებრითმან ერთგულებამან თქუშმან და სიყუარულმან ერისა
თქუშნისამან ჰსძლო დამაყენებელსა ძალსა და ეელ-ვყავ შეთხზუად, რაოდენ ძალ-
მედუა, რომელსაცა ეწოდების საფუძუელი სიბრძნისა და კლიტე მეციერებისა,
რომელიცა არა მცირესა ზედნიერებასა შეატყუებთ ერთა თქუშნთა, არა თუ ხოლო
მათ, არამედ მეცა. მათ ამისთვის, ვინაჲთგან უჩუშნებს გზასა და კარსა ახნაურებითისა
ხედვსასა, და მე ამისთვის, ვინაჲთგან სურვილი სამსახურისა თქუშნისა და გულსმო-
დვინება ჩემი ამით აღმოჩენილ იქმნების უმაღლესობისა თქუშნისა წინაშე, მისის
უმაღლესობისა და მოწყალის ველმწიფისა უმდაბლესი მონა, მათი ძი ს ძ ე და-
ვ ი თ“ (3r—4r).

ბ. კითხვა-მიგება. „კ ი თ ხ უ ა: პ ი რ ე ლ ს ა და წ ე ლ ს ა ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ი ს ს ა რ ა ე ს ა მ ა რ
ა რ ს ც ნ ო ბ ა დ? მ ი გ ე ბ ა: პ ი რ ე ლ ა დ ო თ ხ ნ ი ი გ ი გ უ ა რ ნ ი მ ო ძ ლ ო რ ე ბ ი თ ი ნ ი, რ ო მ ე ლ ნ ი ც ა
შ ე უ ლ გ ე ბ ი ა ნ და ე მ დ ე ვ რ ე ბ ი ა ნ ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ი ს ა ს ა. კ ი თ ხ უ ა: რ ა ე ა რ ს ს ა ზ ე ლ ე ბ ი მ ა თ ი?
მ ი გ ე ბ ა: პ ი რ ე ლ ს ა ვ ი დ რ ე მ ე ე წ ო დ ე ბ ი ს 1. გ ა ნ ს ა ზ ლ ო რ ე ბ ა. 2. გ ა ნ წ უ ა ლ ე ბ ა. 3. ა ღ -
მ ო ჩ ე ნ ა. 4 ა ღ ლ ე ვ ა. კ ი თ ხ ე ა: მ ე ო რ ე დ რ ა ე ს ა ხ მ ა რ ა რ ს ც ნ ო ბ ა დ? მ ი გ ე ბ ა: ე ს ე,
ვ ი თ ა რ მ ე დ ყ ო ვ ე ლ ი რ ა ა რ ს ო ბ ი თ მ კ ი თ ხ ე ლ ი ს ა ხ ლ ო რ ს ა ე ძ ი ე ბ ს მ ი გ ე ბ ა დ. კ ი თ ხ უ ა:
შ ე ს ა მ ე დ რ ა ე ს ა მ ა რ ა რ ს ც ნ ო ბ ა დ? მ ი გ ე ბ ა: რ ა თ ა ე უ წ ყ ო დ ე თ, ვ ი თ ა რ მ ე დ ს ა ზ ლ ო -
ა რ ს ა შ ი ნ ა უ ნ დ ა ჰ ს რ ე ჲ ს ს ა მ ი ნ რ ა ე მ ე ნ ი. კ ი თ ხ უ ა: რ ო მ ე ლ ნ ი? მ ი გ ე ბ ა: ს ა ხ ე,
ნ ა თ ე ს ა ვ ი და გ ა ნ ყ ო დ ი ლ ე ბ ა“ 5r.

მინაწერები: 1r, 6r, 56v,

(449)

533

წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარსაკითხნი ერთა კათოლიკეთათჳს. XIX

69 ფ.; 21,2×17,5; ქაღალდი ლუორჯი და თეთრი, დალაქავებული; უყდო, ფ. 5v
ამოვარდნილია; მხედროლი, დასაწყისები სინგურით; [XIX ს.]; ქვირთიშანი: 1821წ.
(41r); დაუწერელია: 54r, 63r.

(წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარსაკითხნი ერთა კათოლიკეთათს).—

„...ნუ დამთქამნ მორევი წყალთა, ნუცა შთამნთქამნ მე უფსკრული, ნუცა შეიყოფინ ჩემ ზედა ჯურღმული პირისა მისისა. ისმინე ჩემი, უფალო, რამეთუ ტკბილ არს წყალობა შენი; მრავლითა მოწყალებითა შენითა მოიხილე ჩემ ზედა...“ 1r—53v.

შენიშვნა: ერთვის სხვა ხელით: ა. ვნების შვიდეულის საკითხავ-საგალობლებიდან ნაწყვეტი (ქართულად და ბერძნულად), (57r).

ბ. ჯუარის საგალობელი, (58v—61r).

გ. „მოისვენე, მოისვენე“ (ნანა-ნანიანა ღვთისმშობლის მაცხოვრისადმი) ქართულად და სომხურად, (61v—63r).

დ. „მწუხრის ფსალმუნნი, რომელიცა ითქმის დიდ ხუთშაბათს, პარასკევსა წირვის წინ“, (64r—131r).

ე. „ლოცუა ღვთისმშობლისა“, (68v—69r).

მინაწერები: 1. „ჰიკინაძის ბიბლიოთეკისა“ 56r.

2. (წითელი მელნით). „ეკუთნის ვსე ვნების წიგნი იაგორ სტეფანიჩ ხაფოვსა“. 69r. იხ. აგრეთვე 55r, 55v, 56r, 56v (ნახატი), 63v, 67v, 69v.

(450)

535 ა

სასულიერო რეგლამენტი (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 15,5 × 17,7; ქალღი შუაზე გადახეული (ქვემო ნაწილი მოხეულია) უყდო; მხედრული (პირველი გვერდი მწელად იკითხება); [XIX ს. პირველი ნახევარი]; ქართულ ენაზე უთარგმნიათ 1816 წ. (1r).

„სასულიერო რეგლამენტი. — ...მოწყალებითა კაცთმოყუარისა... მეცადინეობითა და ბრძანებითა ღთივ...“ 1r-v.

წყდება „...თარგმნილი ქართულსა ზედა ენასა საქართველო-იმერეთის უწმინდესის მმართველის სინოდის კანტორასა შინა 1816-ს წელსა, სახმარებელად მისვე კანტორასა.“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

(450)

535 ბ

ქორწინებისა თავთათს (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 22 × 17,5; ქალღი; გუქყიანი და დალაქაგებული; უყდო; მხედრული; ფრაგმენტი; [XIX ს.]; თარგმანი: იოანე ქსიფილინოს-პაპუწისშვილისა.

[ქორწინებისათვის].—„უნეტარესსა და უწმინდესსა პატრიარხსა ყოვლისა ზემოესა საქართულოსასა, მეფის ძეს, ჩვენს უწმიდესისა სინოდისასა და დირექტორს, უმონებრივესი მოხსენება. უწმიდესო მეფეო! ზე აღმავლობა აღისა მასწავებდინ და მიმართება კენტროისადმი ნივთთა შემომიკრებდინ კმათა რათამე მიზეზთა, რომლისა კადრი ჰსწარმოებს სურვილისაგან. ვისწავებით ჩვენ ჰსჯულისაგან, რათამეცა ყოველი პირმშო შევსწიროთ უფლისადმი. შესრულმან სახლსა გულისა ჩემისასა ვერა რა ვჰპოვე ღირსი მოძღვანებისა, გარნა ოდენლა წიგნი წინამდებარე, რომლისათვისცა მივიღე ბრძანებაჲ უწმინდესისა. მეუფისაგან თქვენისა; და მინდობილმან თქუშნისავე კურთხევისა გარდამოვიღე ბერძულით ქართულად-რე თანა-შრომითა ქუშმო ხსენებულისათა, რომელსა შინა არნ ჩუშნებულ სახენი და განყოფანი ნათესაობათანი ხუთად რიცხუშთად; და დანაკუშთებელცა ადვილსაგულ-ხმოდ, კინ-ლა არაბრძენთაცა, რომელ არინ მოხსენებულნი ესე.

ნათესაობა, ვითარცა ნათესავ ხუთსა რასამე რტოს განირთხამს სახეებრ: პირველ სისხლითსა, მეორედ მძახლობითსა, ხოლო მესამედ სამნათესაობითსა, რომლისა შორის გერობითიცა ნახსენ. მეოთხედ შვილად სახელდებულბითისა და მეხუთედრე, ნათელდებულბითისა, რომელთა შორის აღმოიჩინებინ რავდენთა შორის თავთა ჯერ-არინ შეუღლვა და რაოდენთა შინა დაიყენების“, 1r-v.

შენიშვნა: 1. ეს ფრაგმენტი წარმოადგენს მიძღვნას, რომელიც წინ უძღვის „ქორწინებისა თავთათჱს“ ტექსტს.

2. „ქორწინებისა თავთათჱს“ ქართულ ენაზედ უთარგმნია ანტონ I-ის დავალებით და იოანე ოსესძის დახმარებით იოანე ქსიფილინოს—აპოწვისშვილს. (იხ. კ. კეკელიძე, ძვ. ქართული ლიტერატურის ისტორია I² 1941 წ, გვ. 303).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმ თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

(450)

535 გ

ძლისპირნი. XVIII

8 ფ.; 21,5 × 17; ქალღი, დაზიანებული; დალაქავებული; უკდო: თავბოლო-ნაკლული; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.], კვირნიშანი აქვს.

[ძლისპირნი].—„...ღირსა არსისა წილ სძლისპირი. დაუტევენელისა ღმრთისა, ძუშლითა დამტევენელსა და სოფლის სიხარულის მშობელსა. შენ გადიდებთ ღვთისმშობელო ქალწულო...“ 1r—8v.

წყდება: „...სულითა სულთა განაახლებ, ხოლო წყლითა განსწმედ ქორცთა შეზავებასა—ცხოვლად შექმნულსა კაცსა. რამეთუ მრჩობლ სავმარსა კურნებასა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I, გვ. 500.

(450)

535 დ

სადღესასწაულო საგალობლები (ფრაგმენტი). XVIII

16 ფ.; 22×16,5; ქალღი (ფურცლები, 9—16 ძველადაა რესტავირებული) უყდო, დაშლილი, ფრაგმენტი; მხედრული, დასაწყისები სინგურით. [XVIII ს. ქვირნიშანი: სამი ნახევარი მთვარე (გვ. 5); გადამწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 11v, 15r—16v.

„...შემდგომად რა ფსალმუნებისა წგა, ვმა რდ, დაუკურდა. მოვედით; მორწმუნენო, და ვიხილოთ, სადა შობილ არს უფალი. ვრბიოდეთ ვარსკულანისა თანა და მოგვთა აღმოსავალისა მეფეთა...“ 1r—14v.

თავ დებთა: „...დიდება მაღალი გრძლად, შემდგომად—წმიდაო ღმრთსა, ტროპარი დღესასწაულისა, კუქრექსი და განტეება“.

შენიშვნა: 1. სადღესასწაულოს ეს ფრაგმენტი შეიცავს შობისა და ნათლისღების საგალობლებს.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 500.

(450)

535 ე

მეტაფრასული კრებულის საძიებელი. XVIII

7 ფ.; 23×16,7; ქალღი; უყდო, დაშლილი; ნუსხური და მხედრული. დასაწყისები სინგურით, ორ სვეტად; [XVIII ს.]; გადამწერი [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 6v—7v.

[მეტაფრასული კრებულის საძიებელი]. 1. „მეტაფრასნი თორმეტი თვენიცა აქიდამ ჰპოვო, რომელიც მე მაქუს და ან სხვაგან სადმე მეგულების ვარდასაწერათ. დავსთხიე სისხლი შრომათაგან.—სეკდენბერი ა. ღირსი სწ. ბ. მამა. გ. ანთიმოს...“ 1r—5v.

2. „მარხვის მეტაფრასნი. რომელიც მაქუს, ნაწერს მიგასწავებ და რომელიც არა მაქუს და იმას შეგატყობინებს, ეს ამისთვის ვყავით.—მეზუქრისა და ფარისეველისა...“ 5v—6r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი დაწერილია ალექსი მესხიშვილის ხელით (იხილეთ ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზემო ყდის საცავი ფურცლის წარწერა).

2. საძიებელი დაწერილია ნუსხურით, ხოლო შიგადაშიგ შემდგენლის—ალექსი მესხიშვილის—მიერ მხედრულით მიწერილია ასეთი ხასიათის მითითებები: „ამ ნუსხაში ერთი საკითხავი სწერია“; „ჩემს მეტაფრასში ჰპოვო ქეთევანისა“; „ჩემს მეტაფრასში ჰპოვო ცხოვება ბიძინასი“; „ამისი მეტაფრასი ამ ნუსხაში დამიწერია“; „ამისი საკითხავი ჩემს ამას ნუსხაში სწერია“; „დიდს ეტრატის მეტაფრასში ჰპოვო“; „ამისი მეტაფრასი ამ ნუსხაში სწერია და ბოლო კი აკლია და გამართე, დედანი თუ იწოვო“; „ჰპოვო იოანე ოქროპირის მეტაფრასში ნიკოლოზის ცხოვრება. ალაგ აკლია. ამისი მეტაფრასი ჩემს ნუსხაშიაც სწერია“; „ამისი საკითხავი ჩემს მარხვის მეტაფრასშია“. და ა. შ.

3. სათაურთან თ. ჟორდანიას მიერ განმეორებით მიწერილია მეტაფრასის საძიებლის სათაური.

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 500.

(450)

535 ვ (1)

სადღესასწაულო ტიპიკონი. XVIII.

41 ფ.; 22,2×16; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი, კიდევბემოცვეთილი; მხედრული, სათაურები ნუსხურით; დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს]; გადამწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 1v, 36v, 40v—41r.

[სადღესასწაულო ტიპიკონი]. „თუ სადღესასწაულო დასწერათ, ამ რვეულის ტიპიკონზე დაწერეთ, დიდის გამოძიებით და შ[რომი]თ აღგვწერია, ადვილად არ იპოება ეს მუხლნი სხუათა წიგნთა; ეს დიდად გამოწვილვით გვძებნია და სრულად შეკრებით აღგვწერია, რომელიც ამაში სრულიად უჩენდეს(!), სხუათა წიგნიდამ დაწერეთ; ისინი ადვილად იპოება და ესენი აქიდამ შეამოწმენით.—სეკლენბერსა აქუს დღე ღ, დღეთა აქუს ჟამი იბ. და ლამეთა ჟამი იბ. დაწყებაჲ ინდიკტიონისა...“ 2r—40r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი დაწერილია ალექსი მესხიშვილის ხელით (იხილე ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზემო ყდის საკავი ფურცლის წარწერა).

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I გვ. 500.

მიწაწერი (გადამწერის): „ქ. ცხოვრება საბა ასურისა რომელს დღეს არი, არ ვიცი. დიდს ეტრატის წიგნში სწერია, თავი აკლია. ქ. კიდევ ცხოვრება პალადისი—არც ვიცი, რომელს დღეს არი. ეს ნთელია ეტრატის წიგნისა.“ (41v).

(450)

535 ვ (2)

საძიებლები (ფრაგმენტი). XVIII

6 ფ.; 22×17; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; მხედრული, სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; გადამწერი: [ალექსი მესხიშვილი]; დაუწერელია: 6v.

[საძიებლები]. 1. „ლოცვა სავარდისა განწესებული. ქ. წმიდამა მარიამ ღმრთის მშობელმან მოსცა სავარდის კრიალესონი წმიდა მამა დამენიკოს: ათხუთმეტა საუფლოთა ზედა თვითო „მამაო ჩვენო“ და ათი „გიხაროდენი“ სათქმელად, რომელი იქმნების ასორმეოცდაათი. „გიხაროდენი“ დავითის ფსალმუნის სახეზედ.

ხუთნი საიდუმლონი სიხარულისანი და ხუთნი ვნებისანი და ხუთნი დიდებისანი, რომელსა შინა გამოსახვიან ქრისტეს გარდამოსლვა, განვორციელება, სასწაულნი, ვნება და აღდგომა და ყოველნი საქმენი მისნი, რაჲ იქმნა ქვეყანასა ზედა.

ესე ლოცვა ამა საიდუმლოებათა ზედა გონების შემოკრების საგონებელით უნდა ვთქვათ;

პირველი ხარებისათვის მარიამ ყოვლად წმიდისა ერთი „მამაო ჩვენო“ და ათი „გიხაროდენი“ ესრეთ.

ღმერთმან ოდეს მოინება საუკუნითგან გამორჩეულის მარიამის ქვეყნად მოსვლა — „მამაო ჩვენო“ — ა. იოაკიმს და ანნას, ვითარ ანგელოზმან ახარა შობა მარიამისა ქრისტეს მშობლისა...“ 1r—2v.

2. „ზანდუკი ათორმეტთა თვეთა საჩინოს დღისა და საუფლოსი დაკულად დიდ-მარხვისა და ზატიკისა. — ა. მოძღვრობის წიგნი...“ 3r—4v.

3. „ზანდუკი ქადაგებისა გამოკრებული — ა. ქ. წმინდა სახარება ბრძანებს: ნეტარ იყვნენ გლახაკნი სულითა, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცაათა. — ბოლო აკლია...“ 6r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის 5r—v-ზე მოთავსებულია ქადაგების ტექსტი, რომელსაც თავზე აწერია: „ეს ფრანგს ექადაგა სამებაზე და მიწადა, ძალი ამისი რა არის. — ქ. ასრე წმიდა სამება ერთი ღმერთი...“

2. ხელნაწერი დაწერილია ალექსი მეგსნიშვილის ხელით (იხილე ამავე ხელით გადაწერილი A 1443 ხელნაწერის ზემო ყდის საცავი ფურცლის წარწერა).

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II გვ. 500.

(450)

535 ზ

თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯნუნიანი (ფრაგმენტი). XIX

1 ფ.: 21,8×17,5; ცისფერი ქალაღი; უყდო; მხედრული, [XIX ს. I ნახ.].

[თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯნუნიანი]. —

„...ჰქუჴა: თუ ეს ამას გავჴყაროთ, ცოდა მოგვხვდების ბრალები,

გვერც მიუწვინეს მას მისვან, დამწვარი, დანაჯალები,
ვაჟ, ავს დროსა შეჴყარეს იგ ტურფა სიძე-სძალები,
და გამტვერდა მინა ვარდია, ნარგიზი მოცინარები...“ 1r-v.

წყდებ: „...მეფე გარდიჴრა, შვილისა მოეხვეოდა კუბოსა,
აყრიდა თეთრსა თმა-წვერსა, ზედ ცრემლი დაიგუბოსა,
თუმცა ეშოვა ლახვარი, დაეხეოდა შუბოსა,
და შვილო, დაბმულხარ სოფლისა ფათერაკისა ჩხუბოსა...“

შენიშვნა: 1. ფრაგმენტი შეიცავს პოემის 228—237 სტროფებს. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული. ტექსტი, გამოკვლევა, ლექსიკონი. აღ. ბარამიძის და გ. ჯაკობიას რედაქციით. ტფილისი, 1934 წ. გვ. 54—55.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 501.

(450)

535 Թ

Ֆարեգանի (ფრაგმენტი). XVIII

3 ფ.; 22—17; լավալდი; უყდო, დაშლილი; ფრაგმენტი; მხედრული, დასაწყისი ასოები ასომთავრულით; სათაურები სინგურით; [XVIII ს.]; ჭვირნიშანი აქვს.

„მასუ՛ժ დიდსა ხუთშაბათსა ვიტყუთ მცირესა სერობასა და მას ზედა ვგალობთ სამ-საგალობელსა, ქმნილი უფლისა ან დ რ ე ა კ რ ი ტ ე ლ ი ს ა. ვ მ ა. Թ, გალობა ე. სძლისპირი.—განჰსდევნე ნისლი, სულისა ჩემისა ნათლისა მომ-ცემელო, ქრისტე ღმერთო...“ 1r—3v.

წყდება: „... რამეთუ იშვე ნებსით ჯორცითა და ვნებანი ყოველნი. ჯორცთა მათ შინა დაითმინენ, რათა აცხოვნო სოფელი...“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 501.

(451)

536

კრებული. XVIII

15 ფ.; 22,5×18,5; ლավალი, დალაქავებული და დაზიანებული; უყდო, დაშლი-ლი, ნაკლული, მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.].

1. [თ ე ი მ უ რ ა ზ პ ი რ ვ ე ლ ი, შ ვ ი დ თ ა კ რ ე ბ ა თ ა თ ვ ი ს]. — „...და ესე სომხებსა დასცემს მებებსა, ან ვინც ირწმუნა, ან ვინ ინება. მაკედონ უღთო, წვალება ურთო, ამით ჩავარდა ჯოჯოხეთს ძირსა...“ 1r—2v. (1934 წლ. გამოცემით X სტ).
2. [თ ე ი მ უ რ ა ზ მ ე ო რ ე, ს ა რ კ ე თ ქ მ უ ლ თ ა ა ნ უ დ ლ ი ს ა და ლ ა მ ი ს გ ა ბ ა ა ს ე ბ ა. ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი]. — „პირველი წმინდა კრება იქმნა ქალაქსა ნიკეას კოსტანტი-ნეს ზე დიდისა. პირველ ნიკეას კრებანი აწ ვითხრა, იქმნა რისათვის...“ 2v—6r.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯა-კობიას რედაქციით. თბილისი 1939 წ. გვ. 49—54, სტრ. 392—429.

3. „აქა მეფის თეიმურაზის აგან გრემის სასახლეზედ ლექსები ეთქვა და ბაღის სასახლეზე(!) დაეწერა. — ღმერთი არს თავი ყოველთა იგ ვაქოთ განვადიდოთო...“ 6v—7r.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ. გვ. 142—143.

4. „მეფის არჩილის აგან თქმული“ [ვის რამიანი]. — „ვაი სრულად ცუდად ყოფასა, ვაი სრულ შაირობასა...“ 7r—8r.

შენიშვნა: შეიცავს სტროფებს 723-დან—743-მდე. იხ. არჩილიანი, ტ. I აღ. ბამიძასა და ნ. ბებქენიშვილის რედაქციით, 1936 წ. გვ. 221—222.

5. „მეფის ვახტანგისაგან თქმული ბატონისშვილობაბის(!) დროსა.—

ნე უმცირესმან ძმათაგან ვახტანგმან სახელდებულად...“ 8r.

შენიშვნა: ლექსი წარმოადგენს ვახტანგ VI ეპიტაფიას, რომელიც დაუწერია გივი თუმანიშვილს. იხ. ელ. მეტრეველი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფიის ავტორი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, № 43, 1951 წ.

6. [თეიმურაზ პირველი, ლეილ-მაჯნუნიანი. ნაწყვეტები].—

„...ვთქვი: მოგვესწრა ჩვენ ასული, ალვის ნორჩად გვენაყოფის...“ 9r—13v.

წყდება: „...და ერთად შევყარნე ბაგითა ტურფითა, მოლიმილითა...“

შენიშვნა: შეიცავს შემდეგ სტროფებს: 30—49; 70—75; 84—106. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ. გვ. 24—59.

7. [თეიმურაზ პირველი. შამი-ფარვანიანი].—

„...ფარვანა ეტყვის ხანთელსა, მანათობელო ღამისა...“ 14r—15v.

წყდება: „... და არას მიკვირს, მისნი მკვრეტნი, იმან დაასაპყაროსა...“

შენიშვნა: შეიცავს სტროფებს: 31—40. იხ. თეიმურაზ I. თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ. გვ. 18—20.

8. [თეიმურაზ პირველი, მაჯამა. ქება და მკობა ხელმწიფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტან-დარეჯანისა].—

„...თქვენი ნახვა წყლულთა ჩემთა უფრო ცეცხლად მოეკიდა, მოიშალა ბროლის სვეტი, მკერდსა ზედა გარდმოჰკიდა...“ 15r-v.

წყდება: „... და არას მიკვირს, მისნი მკვრეტნი იმან დაასაპყაროსა...“

შენიშვნა: 1. შეიცავს სტროფებს: 10—19. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 122—123.

2. ხელნაწერი წარმოადგენს S-1547-ის ფრაგმენტს.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვაიამ თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 260.

(452)

538

სახიამოვნო წალკოტი ყრმათათვის. 1842

30 ფ.; 21×17,5; ქაღალდი: ქაღალდის ყდა, დაშლილი: მხედრული; 1842 წ.(3r); მთარგმნელი: ანდრია წიწვიანიძე (3r); დაუწერელია: 1r, 2v, 33r-v.

„სასიამოვნო წალკოტი ყრმათათჳს.—მუხა და პატარა ხე. მიხა, რომელმანცა გაათავა გაკვეთილი თჳსი, სეირნობდა ბაღში თჳსსა მამასთან და ინილა პატარა ხე ძირს დადრეკილი და ჰკითხა წას: ასე რისაგან გაბრუნდებულა ესე? მიუგო მამამან: გუშინდლის ქარისაგან, მეგობარო ჩემო...“ 5r—27v.

შენიშვნა: 1. შედგენილობა: „მუხა და პატარა ხე“, 5r—6r; „დიდი და პატარა პეპელა“, 6r—v; „ვაშლი და მსხალი“, 6v—7r; „ვერდი და ხამბახი“, 7r—v; „ყმაწვილი და მთის ჩიტი“, 7v—8r; „სოფიო და სარკე“, 8r; „დედა, ქალი და ყვავილი“, 8r—v; „შროშანა ყვავილი და ლერწამი“, 8v—9r; „ცხვარი, ბატკანი და მწყემსი“, 9r—v; „ყმაწვილი, კრაზანა და გლეხი“, 9v—10r; „მთის ჩიტი“, 10r—v; „ძალი და კატა“, 10v—11r; „ვერდი და ია“, 11r—v; „შუშუნა“, 11v; „ჰანარით თევზი“, 12r; „მწყემსი, მგელი და გლეხი“, 12r—13r; „მამაშვილნი და ორი პანტა“, 13r—v; „ხარახი და მიმუნე“, 13v—14r; „ველმწიფე და პერობლინი“, 14r—v; „ვერდი“, 15r; „ვერხვი და ატმის ხე“, 15r—v; „პატარა ბუ“, 15v—16r; „ბრძენი და გლეხი“, 16r—v; „მიხა და ოსტატი“, 16v—17r; „სარკე და ტორუა“, 17r—v; „პატრონი და ძალი“, 17v—18r; „ფუტკარი და პეპელა“, 18r; „პატარა მებატონე სარკის წინ“, 18r—19r; „ჯინჭველა და ბუზი“, 19r—v; „ფლორა და მიხაკა“, 19r—20r; „მონადირე“, 20r—v; „საყმაწვილონი კუკები, ანუ გამორჩეულნი თხრობანი, ზღაპარნი და არაკენი, სახმარნი სასარგებლოდ ყრმათათჳს“: „მგელი, ბატკანი და თხა, ანუ ცთუნება და გარეწრობა“, 21r; „ორნი ბაყაყნი უწყლოდ, ანუ სიფრთხილე განსაცდელში“, 21r—v; „მამა შვილებითურთ, ანუ მაგალითი, თუ ვითარ სარგებელ არს ერთობა და ვითარ მავნებელ—განხეტვილება“, 21v; „ლომი და დათვი, ანუ ჩხუბში დაკარგული ქკუა“, 22r; „ძალი და ჩრდილი, ანუ დასჯილი შური“, 22r; „ცხენი და ვირი, ანუ დამდაბლებული ამპარტანება“, 22r—v; „ვერდი და მსხალი, ანუ მშენიერება და შრომის მოყვარება“, 22v—23r; „ჯორი და ვირი, ანუ უგნური ამპარტანე“, 23r; „ქათამი და იხვი, ანუ განუსჯველი გამბედაობა“, 23r—v; „დათვი და სნეული, ანუ დაუდგრომელობა და თავხედობა“, 23v—24r; „ორნი მებალენი მცონარენი და ბეჯითი“, 24r; „ლიოსველი ჯილდო“, 24v—25r; „მოგზაურობა ტრედისა უცხო სქუყანაში, ანუ გამოცდა, რომელ ბოროტი ყველგან არს“, 25r; „ნაყოფი სიკეთისა და ბოროტისა“, 25r—26v; „ფუტკარი და ბაბაქუა, ანუ თუ სარგებლობისა ჟმჯობეს ველოვნების შერაცხუა“, 26v; „ამპარტანება ვირისა კეთილ შემთხვევასა შინა“, 26v; „მიმუნე და კაცი“, 27r; „აკაკი და თუთიყუში, ანუ განკითხუა სხუათა ბიწიერებათა საკუთართა ბიწიერებითა თჳსითა“, 27r—v; „ძმა და და“, 27v.

2. წინ უძღვის: ა თავფურცელი: „სასიამოვნო წალკოტი ყრმათათჳს ანუ კრება სასიამოვნოთა და რჩეულთა ზღაპართა ცხადითა და ადვილისა ზნეობითისა სწავლითა. გარდმოღებული რუსულით ქართულსა ენასა ზედა ტფილისის სემინარიის ლუთის-მეტყუშლების კლასის მოწაფის მღვდლის იოანეს ძის ანდრია წიწვიანძისა მიერ წელსა ჩემბ-სა, ავისტოს კ-სა დღესა“, 3r.

ბ. მთარგმნელის ლექსი:

„ნუ მიკიხავთ, რისთჳს თარგმნა ჭაბუკმან ყრმათათჳს თქმულია,
ან რისთვის ათია ღამე, თვალთ არა მისცა რულია,
რათ არა თარგმნა კარგი თქმა, ქრისტეზედ აგებულია,
და მასზედ რად მოცდა უცები, მასზედ გართო გულია.
ესწავლიდი ყრმათა ამ დროსა, მსუროდა კარგად ესწავლათ.
სრულის ზნეობის მიღებით ღმერთი, უცხოდ შეესწავლათ,
სავენებელი ველოვნება, ღმერთო იმით არ ესწავლათ,
და მისთჳს ვთარგმნე ეს თქმანი, რომე მათ ჭკუა ესწავლათ.“

ა... წ... [ანდრია წიწვიანძიქ] 14v.

3. ტექსტის ბოლოს ერთვის „ხანდუკი“ (28r—29v).

4. „ხელნაწერი აღწერილი აქვს ეჭვთიმე თაყაიშვილს, იხ.: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 517.

- მინაწერები: 1. „სასმელი არს ღვინისა აღექსანდრესი ლხინისა“ 1v.
 2. „გაბრიჩიძე მარი“ 2r.
 3. „С разрешения Господина Главнoуправляющаго за Кавказским краем“,
 3v.

(453)

539

კატეხიზმო. XIX

16ფ; 21,6×17,5; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; მხედრული; სათაურები მთავრულით;
 [XIX ს.]; კვირნიშანი აქვს; დაუწერელია: 1v, 19—30.

[კატეხიზმო]. „ნაწილი (პირველი) ბ. თავი ა. ლუთისა ცნობისათჳს აღძრკვლებითისა. კ'ი, რასა უწოდ შენ აღძრკვლებითითა. ხედვითა ცნობასა ლუთისასა?...“ 1r—18v.

წყდება: „...შ'ი. კადნიერებითა ნით ძეგბრივითა, ვინაჲთგან იგი არს მამა ჩუშნი შემოქმედი, მხსნელი და დამბადებელი ჩუშნი და მეორეთ ამით-ცა, რომელ ვიშევთ ჩუშნ წყლისა მიერ და სულისა, რომლისათჳსცა თვთ მაცხოვარი გუასწავებს ამას თქმად მარადის, რომლითაცა ჩუშნ ყოველნი ვითარცა ძენი ერთისა მამისნი, შეეკრუთ ძმად-წოდებასა შინა...“

მინაწერი: 1r.

(454)

540

ზატიკი. XVIII

340 ფ.; (680 გვ.) 22×15,2; ქაღალდი დაზიანებული (დალაქავებული, დაობებული და დაჩრეტლი); უყდო, დაშლილი, ბოლონაკლული. ბოლო ფურცელი დახეულია; ნუსხური, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.], კვირნიშანი: სამი ნახევარი მთვარე; დაუწერელია: გვ. 572.

„იწყებიან წმიდანი ზ ა ტ ი კ ნ ი წმიდით და განმაცხოველებით ქრისტეს აღდგომით, და სრულ იქმნებიან კვირიაკისა ყოველთა წმიდათასა რვანივე კვირიაკენი სრულნი ყოველითურთ. დიდსა შაბათსა მწუხრი უფალო ღალადაყავსა, ჯ'ა ა.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩუენნი შეიწირენ, წმიდაო უფალო, და მოგვმადლე ჩუენ მოტევებაჲ ცოდვათა...“ გვ. 1—680.

წყდება: „...დასასრულნი ქრისტეს მოწამეთა და კიდენი ქუეყანისანი...“

(455)

541

აღლუზიანი. XX

39 ფ.; 21,5×17,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული, სხვადასხვა ხელი; [XX ს.]; დაუწერელია: 78r-v.

(აღლუზიანი), „წიგნი პირველი. ავლუსტიანი, ალლუზიანი, რუსი-
ანი.—

ღმერთო, დიდო და მალალო, გონებით მიუწდომელო,
ერთო სამპიროვნებით, კაცთაგან გამოუთქმელო,
მამაო, ძიო, სულის წმიდით არსებად ქვეყნის მქმნელო,
ყოვლოს დიდებით შემეულო და სიბრძნის გამოუთქმელო...“

გვ. 1—76.

შენიშვნა: 1. ზელნაწერი ფანქრითაა ნასწორები. ეტყობა, სტამბაშია ნამყოფი.
კიდევებზე აქვს ასეთი წარწერები: „გამოშვებულა ნაბორჩიკისაგან“. გვ. 6,7.
მინაწერი (გადამწერისა): 77 გვ.

(456)

542

განგება თვეთა წელიწდისათა (მოსაქსენებელი ყოველთა წმიდათა). 1755

287 ფ.; (574 გვ.); 20,5×15; ქალღი, დალაქავებული; უყდო, დაშლილი, თავ-
ბოლო ნაკლული, წინ აკლია ორი რვეული; ნუსხური, დასაწყისები სინგური; ბო-
ლოსამკაული (გვ. 505); 1755 წ. (გვ. 565); გადამწერი: სიონის კანდელაკის შვილი
ისაკი (გვ. 565).

(განგება თვეთა წელიწდისათა (მოსაქსენებელი ყოველთა წმი-
დათა)).—„...[ბრ]ძანა ვიეთმე მალნო მთავარმან აღსლება მათდა. და ნადი-
რობა ნადირთა, რომელნიცა მიემთხვინეს წმიდასა მარკოზს და მწყსიდა
იგი სცხოვრთა ველისათა...“ გვ. 1—565.

შენიშვნა: 1. ერთვის მეფეთა და პატრიარქთა სია (გვ. 566—574).

2. ყოველი თვის წინ გამოტოვებულია თავისუფალი ადგილი, ალბათ ზოდიაკო-
ებისათვის.

ანდერძები: 1. „წმიდანო მამანო, ამას დღესა (იგულისხმება ნოემბრის 10. თ. ბ.)
დალაკათუ ბერძენნი წმიდისა გიორგისტოზს არა დიდად დღესასწაულობენ, არა-
რამ არს ყენება, რამეთა ჩუენ ვდღესასწაულობდეთ, რამეთუ ჩუენ პირველითგან
ესრეთ გვაქვს ჩვეულება. ხოლო ესე საცნაურ არს, რომელ თავადი დღესასწაული
წმიდისა გიორგისტოზს აპრილსა კვ-სა. აწ რომელნი დღესასწაულობდეთ, განგება
აპრილსა კვ-სა მოიპოეთ და ლოცვა ყავთ, მუნ არს, გრიგოლისტოზს“ (გვ. 70).

2. „დიდება ღმერთსა, სრულყოფელსა ყოველთა სუფევათასა. დაესრულა განგე-
ბა თვეთა წელიწდისათა, მოსაქსენებელი ყოველთა წმიდათა კელითა უღირსისა
უტებად მწერალისა სიონის კანდელაკის შულის ისაკისათა. ქრისტეს აქეთ
ჩღნე, ქორონიკონს უმდა“ (გვ. 565).

მინაწერი: „ეს წიგნი გაბრიელისა არის, ვინც მაიპაროს...“ (გვ. 518). იხ.
აგრეთვე გვ. 565.

(457)

543

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. XVIII

45 ფ.; 20×16,2; გახუნებული მწვანე ფერის ქაღალდი; უყდო; დაშლილი, ბოლო-
ნაკლული; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.]; კვირნიშანი აქვს.

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი], „მყოფისა უმყოფისა, არსისა დაუარსისა და მაარსისა მქეზი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქეზელი და მმონებელი, უდებად მქონე მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დლითი-დღე მრეველნი ჯელთა მარგარიტთა შინა...“ 1r—45v.

წყდება: „...სნიგ. თუ ასრე გაუტეხოს, რომ სისხლი აღინოს და, თუ უნდა, ცოტად კიდევ დააჩნდეს, იმისთჳნ ორი ქერის მარცულის სისხლი აღინონ...“

შენიშვნა: 1. S—543 წარმოადგენს A ნუსხის ტიპის ხელნაწერს. იხ. ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. ტექსტი გამოსაცემად დაამზადა, გამოკვლევა და ტერმინთა საძიებელი დაურაო თინა ვნუქიძემ. თბილისი 1955 წ.“

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 624.

მიწაწერი: „ვასილ ოქონელმა შესწირა ეს სამართლის წიგნი წერა-კითხვის საზოგადოებას“, 1r.

(458)

544

მიმოსლუა ქერეოსისა და კალლიროიასი. 1828

115 ფ.; 21,5×17; ქაღალდი, დალაქავებული; მუყაოს ყდა; აქვს ყდის საცავი ფურცლები; მხედრული; 1828 წ. (111v); დაუწერელია: 58v—59r; 112r—115v.

„მიმოსლუა ქერეოსისა და კალლიროიასი. წიგნი პირუტლი. ლერმოკრატს უჩინებულესსა მჯედართ-მძღუანსა სირაკუზისასა, სახელგანთქმულსა მიღებულსა გამო ძლევისა ათინელთა ზედა, ოდესცა მათ წარმოგზავნეს ფლოტი დასაპრობელად სიცილიისა...“ 1r—111v.

შენიშვნა: 1. თავფურცელზე აწერია: „მიმოსლუა ქერეოსისა და კალლიროიასი“.

2. კიდევზე მოთავსებულია განმარტებები, მაგ. ასეთი: „ფლოტი ჰნიშნავს ზღვის მხედრობას. ანუ ხომალდებს რავდენსამე ერთად შეკრებილებს“, 1r. და ა. შ.

ანდერძი: „სრული იქმნა 18 — $\frac{1}{3}$ — 28“, 111v.

წყდება: „...იზანბურ იტყვის: ყმაწვილო, საეინათ თავს რათ იგიეებ,
ტურფა ჰკვიანო,
ყური დამიგდე, პირთა მზიანო, თავი მომიკლავს—მას იტყვიანო,
დედ-მამათ დასწომ, რას იტყვიანო, ჰკვიანო...
გარწმუნებ გულს, ისინინე ყურთა, შენ ჩემი შვილი, მე შენი
დედა...“

შენიშვნა: სათაურს წინ უძღვის: „ჩუჲშ-სა წელსა, მაისის პირველსა დღესა“.

(462)

550

შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და
აზნაურთა გვარებისა. XIX

I+21 ფ.; 35×22; ქალაღი: უყდო, დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.].

„შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გვარებისა, რომელნიცა აღწერილ არიან ძველად მეფეთაგანცა და ოკანასკენელ მეფისა მიერ ირაკლისაგანცა, ვითარცა არს მოხსენებულ ტრაქტატსა შინა, ოდეს შეეკრა მის დიდუზულებას იმპერატრიცა ეკატერინასა წელსა 1783.—ქ. ქართლის ისტორია იპყრობს თვის შორის ორსა უკუცვლილებასა...“ გვ. 1—42.

შენიშვნა: ხელნაწერი ნასწორებია ტექსტის ხელით.

(463)

551

რუსულდანიანი (ამბავი ჯიმშედ ხელმწიფისა). XVIII

23 ფ.; 35×22; ქალაღი, დაზიანებული, შეყვითლებული, ლაქებიანი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XVIII ს.], ჰვირნიშანი აქვს: ნახატი: 12r, 16r.

[რუსულდანიანი]. „...იღამ და ასეთი შეიქნა, რომ ობოლი მარგალიტი. რომ დასწვდა, გაუგორდა და უფრო მშვენიერი შეიქნა. მიგორამს ის კერცხი და მისდებს ყმაწვილი...“ 1r—23v.

წყდება: „...და ხემწიფესა ჩემი ამბავი მისწერა, რაზედაც რებული ვიყავ და ანუ სადაური, ანუ როგორი კაცი და ანუ როგორს კაცის შვილი ვიყავ. და ხემწიფესა ეგრე ებძანა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ე. თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. I, გვ. 409.

მინაწერი: „ეს სახე ფეოფისტემდახატა“, 12r. იხ. აგრეთვე მინაწერი: 1v.

(464)

552

იაღვარი. XI

47 ფ.: 23,5×17,5; ეტრავი, დაზიანებული და დალაქავებული; უყდო, დაშლილი, ნაკლული; ნუსხური, დასაწყისები სინგურით; [XI ს.].

[იაღვარი]. 1. [ორმეოცდახუთთა მოწამეთა].—“...ლებითა შალმრთოთა შეურაცხ-ჰყენეს ჯორცთა სატანჯველნი. ორმეოცდახუთთა მოწამეთა წინამძღურად ბოწყინვალედ მოგიგეს...” 1r—2v.

2. „იენისსა იბ, ფილიპტიმონისი. უფალო ღალადყავსა დ.—მენეთა ზედა. გამოჰბრწყინდი ბნელსა შინა ძალითა უძღვევლითა, ყოვლად ქებულო ნეტარო ფილიპტიმონ...” 2v—4v.

წყდება: „...შემდგომად მოწყუედისა უბიწოთა მშობელთა შენთა გიწყო შენ ვედრებად, ნეტარო ღუაწლთშემოსილო თევდოსა, რათაჲცა უხორე კერბთა...”

3. [წმ. ევგენისი].—“...ლებისაჲ და წესი მონაზონებისაჲ მარხვითა მით მღვდარებითა და სიმღჰბლითა, ღირსო ევგენი...” 5r—6r.

4. „ივლისსა ე, მართაჲსი, სუმეონის დედისაჲ. უფალო ღალადყავსა ბ გი. ჯუართა შენითა ქრისტე.—ჯუართა შენითა ქრისტე შეიკურა და განვლო დეღვაჲ სოფლისაჲ უბიწოებით...” 6r—8r.

5. „ივლისსა ე, ფილიპე მოციქულისაჲ. უფალო ღალადყავსა ა. ზეცისაგან წესე.—ზეცისა მგან თქუემამან შენმან ქუეყანასა ზედა იქუნა, სანატრელო სასმენელად...” 8r—10r.

შენიშვნა: კიდევ სინგურით მიწერილია: „სენი, ნონბრსა არინ იდ. მუნ ბრძანეთ უფსკრულნი.“

6. „ივლისსა ვ, იოვანე პალავრელისაჲ. უფალო ღალადყავსა. ჰ სასწაულთა ზედა. ძმაო, ბრძენო იოვანე, უბიწოებით ქცევითა ღმერთსა მოსწრაფედ შეუდეგ და მის მიერ ბრწყინვალედ ნათელითა განათებული...” 10r—11v.

7. „იენისსა(!) ზ, მამისა სისოისი. უფალო ღალადყავსა ჯმაჲ დ გი. ნესტუსა დაჰ.—ზეშთა არიან ბუნებასა კაცთასა სიმრავლენი სათნობათა შენთანი, ღმერთშემოსილო ნეტარო სისოი...” 11v—16r.

8. „ივლისსა ც, წმიდასა პროკოპისი. უფალო ღალადყავსა ა. ამორჩეულ იქმენ შენ მუტლით გამო დედისაჲთ ღმრთისა მიერ, სანატრელო...” 16r—18v.

წყდება: „...უამსა მას სიტყუს-გებისასა განჰკუეთენ მძღავრთა სიტყუანი. უგალობდ რაჲ ქრისტესა და სიქადული მათი...”

9. [წმ. ივლიტესი].—“... სამებასა, რომელნიცა დაშრიტა ცეცხლი და გვრგვნითა შეამკენა თავნი თქუენი...” 19r—21r.

10. „ივლისსა იდ, კაკრიკესნი და ივლიტაჲსნი. უფალო ღალადყავსა დ.—უშჯულოთა მეფეთა აღძრვანი არად შეპრაცხნეს ორთა მათ მოწამეთა...” 21r—23r.

11. „იელისა იე, ჭმისნივე. უფალო ღალადყავსა, ჯე ბ.—რომელი დაიცავ ჩქლთა და ჰზრდი მათ საპოხით სრულებად, ღმერთო, უზემთავს არსთა სრულებათათ...“ 23r—27v.

12. „იელისა იე, კვრიკესი და ივლიტაქსი. დასდებელნი. უფალო ღალადყავსა დ გი.—სიყრმისა ჰასაკმან და უძღურებამან ბუნებისამან ვერად დააყენა ღუაწლსა სრულსა...“ 27v—30v.

13. „იელისა იე, მარინაქსი. უფალო ღალადყავსა.—ლახუარსა მსაჯული იგი უღმრთოდ აღუთქუმიდა დედოფლობასა ქრისტეს მოწამესა მარინას...“ 30v—36v.

14. „იელისა იე, (!) ათანასი კოლიზმელსა. უფალო ღალადყავსა ბ გი, საღმრთოდათა მეცნიერებითა, ვითარცა ვენაჯი მოიწყებუნ, მოწამეო ათანასი...“ 34v—36v.

15. „იელისა კ, წმიდისა მამისა ჩუენისა ბარალასი. უფალო ღალადყავსა დ.—თანასწორთა. უმტკიცესო რკინისაო, უმაგრესო რვალისაო, მენეო მოწამეო, ბარალა სანატრელო...“ 36v—37v.

16. „იელისა კა, იოვანესი და სკემონ სალოსისაჲ. მოგუეც.—დაემკვდრენით, ღირსნო, უდაბნოს ერთითა სულითა და დააცხვრეთ აღძრვად ჯორცთაჲ, ნეტარნო...“ 38v—39v.

წყდებდა: „...კრძალულებად საღმრთოდასა ზებისად მოიგეთ...“

17. [წმ. მარიამისი].— „...უმევედ საკუმეველისა. აწცა ითხოვე ჩუენთჲს დიდი წყალობად, რომელნი შენ გალობასა შეგასხა მათ...“ 40r—41v.

წყდებდა: „...ზეცისა სუფევასა მიცვალებულ ხარ და ფართობასა სასუფეველი...“

18. [წმ. ქრისტინასი].— „...გუნ მუნ გოდოლი მაღალი და აჰმართნა მას შინა ცუდნი ღმერთნი ჯელით-ქმნულნი...“ 42r—43v.

19. „იელისა კე, წმიდისა ანაქსი, ღრთის მშობლის დედისაჲ. უფალო ღალადყავსა დ გი. მქლ მთავა.—სავსენებელსა მართალთასა ქებით აღყასრულებდეთ, რომელთაგანცა იშვა სიმართლისა მომცემელი...“ 43v—47v.

წყდებდა: „...რამეთუ ჰყევ ყოვლად უბიწოჲ ქალწული, მშობელი ცრთი...“

შენიშვნა: 1. ტექსტს აქვს მუსიკალური პუნქტუაცია (სინგურით).

2. შიგადაშიგ ტექსტში ჩაწერილია ასომთავრულით: „ქრისტე, შეიწყალე იოვა“. ან „იოვანე“. იხ. გვ. 8r, 13v, 19v, 33v, 34v.

შინაწერები: 1. „გულსიოვი“, 23r.

2. „ქ. ეს სადღესასწაულო წიგინდის(!) ნინასა არის, ვინც მაიპაროს ... წმინდანის“, 24v.

3. „ეს სადღესასწაულო ნინას...“, 27r.

იხ. აგრეთვე: 3v, 19r, 26r.

553

ხელნაწერი შეუერთდა S—540 ს

(465)

554

ითიკა. XIX

8 ფ.; 34,5×22,5; ქაღალდი დალაქავებული; უხდო., დაშლილი; ფრაგმენტოზ. ნხედრული; [XIX ს.].

(ითიკა). „კეთილთა განმზრახთათვის. თავი ი.—...თა მაშინცა შეწყნარებითა რჩევისა და დარიგებითა მისისათა არა ოდესმე დამცირდების და არცა დიდ იძულებასა მისსა მოაკლდების რაჲმე...“ 1r—8v.

წყდება: „... რომლითაცა შემეწია (!) შენ საჭიროებასა შინა შენსა. მიუგო აპელიმ: კეთილად ვჰსთქუ, რომელ არს მპარაობა, რამეთუ მეფემან ნიჭითა ამით მიიპა...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის ამ ფრაგმენტში ი და ია თავეზის ნაწილია მოთავსებული.

2 1v-ზე, კიდევ მოთავსებულია ასეთი განმარტება:

„გერუსია ითარგმანების ელლინურის ენისაგან მსტოვენებად“.

(466)

920

ანტონ I, რიტორიკა. XIX

120 ფ.; 17,5×11; თეთრი და მწვანე ფერის ქაღალდი; უყდო, დაშლილი, ჭიხანგან დაჩვრტილი; თავნაკლული; მხედრული, სათურები ასომთავრულით; [XIX], ჭვირნიშანი აქვს; დაუწერელია: 119r—120v.

[ანტონ I, რიტორიკა]. „...ურჩება პეტრუსი მშობელთადმი ...ვსთა, რომელთა დროსა შინა სნეულებისასა, და დასასრულსა საჭიროებისასა არა ერჩდა დამონებად, არს ფრიად უბოროტეს...“ 1r—116r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერის კიდევზე ანტონის განმარტებებია.

2. ხელნაწერს დართული აქვს „პინაქს-სიტყუაობა სარიტორიკისა ქლოვენებისა, ესე იგი სამკვერ-მეთქუოხასა წიგნისა...“ 116r—119r.

(467)

939

ქილილა და დამანა. XXIII

84 ფ.; 33×22; ქაღალდი, დალაქავებული. ბოლო გვერდები რესტავირებულია ლურჯი ქაღალდით; უყდო, დაშლილი, თავნაკლული; მხედრული; [XVIII]; ჭვირნიშანი აქვს; დაუწერელია: 80r-v, 81v—84r-v.

[ქარი პირველი]. „...ჲე, ხელმწიფეო! თუცა ესე სიტყუა მუთურბას თანა მივიდა და თვისისა საქმისა რამე შეიგნო და ამა ამბავმან მასთან ნიაწივამით შეგიშინდების და ჩხუბისა და შფოთის გაშლას ეცდების. თქმულა: ჭკუათა უფალმან საცხადო შეცოდება ფარულად აზღვევინაო...“ 1r—79r.

შენიშვნა: 1. იხ. „ქილილა და დამანა“-ს 1886 წ. გამოცემის 127—585 გვერდები.

2. კიდევზე მოთავსებულია სიტყვების განმარტებები.

3. ტექსტი საბა ორბელიანისეული რედაქციისა.

4. 79r-v შემდეგა მიმატებული. ტექსტს აკლია ვახტანგ VI-ის ნაბძანები შაირი.

5. ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей Общества распространения грамотности среди грузинскаго населения“, том, I вып. 1—4, გვ. 297—298.

მინაწერები: 1. „ქინდო გაცევის ასული ელისაბედ დაიბადა წელსა ჩყითსა (1819-სა), თვესა ფებერვალსა იდ-სა, 12. ღამით სამი საათის შემდგომ მთოვარ ...ისა, ხლო ქართულსა ქორონიკონსა... ფშ“, (81r).

2. „ქინდოს ძე ქაიხოსრო დაიბადა ოქტომბრისა კა. დღე იყო ხუთშაბათი. ნათელს-ილო იანვრის ია, წელსა ჩყვ“, (81r).

(465)

947

„მესხური დავითნი“. XVI

30 გვ.; 17×12,3; ქალაღი; მეტად ნაკლულოვანი; ფსალმუნის ტექსტი მთლიანად აკლია—დარჩენილია ბოლოში მხოლოდ „გალობანი“; რესტავირებული და აკინძულია „ხელნაწერთა ინსტიტუტის“ ლაბორატორიაში; მუყაოს ყდა; ნუსხურით; „გალობათა“ ტექსტის დასაწყისი ასოები და სათაურები სინგურით: XVI-ს. (1—8, 10—11 გვ. კალიგრაფიული, მომრგვალო ხელით; 9—12 გვ.ჩანაწერები და 12—30 გვ. სხვა, უფრო კუთხოვანი ნუსხურით). პლატონ იოსელიანისა და შემდეგ. დიმიტრი ბაქრაძისეული.

„მესხური დავითნი“

(«გალობა»). აკურთხევდით, ყოველნი საქმენი უფლისნი, უგალობდით, აკურთხევდით, ცანი და ანგელოზნი უფლისნი...“ 1—7.

თავდება ტექსტით: „წინასწარმეტყულეზა ზაქარიაესი, მამისა წინამორბედისაჲ.—კურთხეულ არს უფალი გამოჩინებად მათ ზედა, რომელნი სხენან ბნელსა შინა და აჩრდილთა სიკუდილისთა... და წარმართებად ფერჯთა ჩნთა გზასა მშვიდობისასა.“

შენიშვნა: 1. ჩვენამდე მოღწეულ ნუსხას, რომელსაც ვახუშტი წყაროების ჩამოთვლისას იხსენიებს: „დავითნი მესხური, ხუთ წიგნად განყოფილი“—ამჟამად სრულებით არ შერჩენია დავითის ფსალმუნის არც ერთი ნაწილი; ხელნაწერში დაცულია მხოლოდ „გალობანი“, რომლებსაც ურთავდენ ფსალმუნის ტექსტს სამღვდელთმსახურო პრაქტიკაში გამოყენების მიზნით.

2. 947 ხელნაწერში ბოლონაკლული სახით მოღწეულია გიორგი მთაწმიდელის ანდერძი (იხ. ქვემოთ) გვ. 7—8.

3. წინამდებარე ხელნაწერის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია 9—30 გვ., სადაც მოთავსებულია ეგრეთწოდებული „მესხური ქრონიკა“; თავბოლონაკლულია.

ტექსტი ამჟამად იწყება: ათაბაგთა სახლის ზოგიერთი წევრის დაბადებისა და გარდაცვალების ცნობებით:

„... ია მთვარისასა.

დაიბადა [აწყვერს] თამარ, აპრილსა იშ, დღესა პარასკევსა დღისით, ჟამსა ვ. მთვარესა დ, ქკსა სმო...“

ბ. დედისიმედის(II) სახლის წევრთა—XVI ს. დასაწყისის მუხრან-ბატონთა (ბაგრატ-ყოფილის ბარნაბასი, მის ძეთა, „ქართველთა მეფეთმეფისა დიდის კოსტანტინეს შვილის შვილის მეფის ბაგრატიის შვილის არჩილისა“ და სხვ.)—მოსახსენებლები. გვ. 10—11.

გ. „ქრისტანისა და ღთისმოყუარის ქაიხოსრო“ ათაბაგის (გარდაც. 1573 წ.) მოსახსენებელი, 12—13 გვ.

დ. გაბმული მოთხრობა, რომელიც თითქოს დლიურის ხასიათს ატარებს, იწყება 11 გვერდიდან:

„ქ. მისისა კჳ, დღესა ხუთშაბათსა წავედით ახალციხეს და ბატონი თუაღ-შუღნიერი საყახმისოდ წავეყუნეთ დღესა ხუთშაბათსა, ჭკსა სგა. ივანობის-თუღს იჳ, დღესა ოთხშაბათსა ახალციხიდან გავდევით და ენკენისთუღს ლ, ოთხშა-ბათს დღესა წყაროსთავედამ გავდევით...“ გვ. 11—12, 14—30.

ეს გაბმული ისტორიული თხრობა იწყება 1573 წლით და წყდება: „და გოგორიშვილმა ბეჟან ციხიჯუარი უკუიჭირა და მისცა ფაშასა.“

შემოგუიყენეს მოლაღატენი და ვეღარც ჩნ დაუდგენით და ჩავედით ახალდაბას. მარტს ნახევარ, გაზაფხულ, ყაენი ხუდაბანდიშვილი, აბასი მირძა გამოვიდა, არდაველს მოვიდა. ოზბეგნი ხუარასანს წამოვიკინენს. დაბრუ...“—1586.—1588 წწ. ამბებზე.

„ანდერძი გეორგიისი:

წნო და ღმერთშემოსილნო მამანო და ძმანო, რომელნიცა ამით წთა დთთა მიემთხვნეთ!

ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რ ფრიადითა იძულებითა წთა და სულიერთა. მამათა ჩემთათა ვთარგმნენ ესე დავითნი ახლად ბერძულისაგან ქართულად, მე, გლახაკმან გეორგი, უღირსმან ხუცე სმონაზონმან, ფრიადითა ჭირითა და რუდუენებითა. თუთ იცის ღმერთმან, მრავალთა ბერძულთა დედათა და დავითი სა თარგმანთაგან ფრიადითა გამოწულილვითა და გამოძიებითა.

აწ უკუშ გვედრებთ ყთა, რომელნიცა მიემთხვნეთ წთა ამთ დქავითთა, რათა ჩნთს ლოცვა ჰყოთ და ვინ სწერდეთ, ვითა აქა ჰპოთ, ეგრეთვე შეუცვალბებლად დასწერდეთ: ნუცა ჩაურთავთ, ნუცა დააკლებთ. ჩნ, რომელი ჯერ-იყო, ჩაგვრთავს და რომელი ჯერ-იყო, დაგვკლია, ვითა ჩნსა ენასა მოვიდოდა და წესი საქმისა ეძიებდა. ნუცა...“ 7—8 გვ.

(469)

950

ისტორია ანუ მოთხრობა საპყარან ამარამზასი და ბაბა აპარისა. 1863

68 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო, დაშლილი; ბოლონაკლული; მხედრული; 1863 წ. (1r); დაუწერელია: 65v—68v.

„ისტორია ანუ მოთხრობა საპყარან ამარამზასი და ბაბა აპარისა, გარდმოღებული სპარსულიდან ქართულს ენასა ზედა შამშადინის მოურავის თავადის სოლომან თარხანოვისაგან, თანა გულს-მოღგენით შემწეობითათსა სვიმონ ალექსანდრის ძის მაყაევის თანა.—მეისტორიენი ასე მოუთხრობენ, რომელ ბელადის ქალაქში ერთი ვარსკლავთმრიცხველი იყოვო, დიდათ მეცნიერი და მდიდარი, ჯამისმის ერქვა. ერთი შვილი ჰყოლია ბებახტ, წოდებული ესე იგი უბედოთ...“ 1r—65r.

წყდება: „...ბაბა ამარ საჩქაროთ წავიდა. ცოტა რომ გაიარა, ნახა ხაიდ ლანგარი და ბაბი ყარლაფუშ, რომელიც ბაბა აპარის ოსტატები იყვნენ ყმაწვილობაში. წინ შემოეყარნენ, ჰკითხეს: ბაბავ, სად მიხვალო? უთხრა:—მადიანს მივალო. ჰკითხეს: რათაო? ბაბა ამარ უთხრა: ამათ...“

შენიშვნა: ტექსტში გამოტოვებულია თავისუფალი ადგილები ლექსების ჩასაწერად. იხ. გვერდები: 42v, 45v, 46r-v, 47r, 49r. 50r, 51r, 53v. 63r.

ანდერძი: „დავიწყებ ვადმოწერა ხელახლად ჩუგეს წელსა, იანვრის ოთხსა“ (1r).

(470)

951 ა

კრებული. 1850

7 ფ.; 22,5×16,1; ქალაღი; უყდო, თვენაკლულო; მხედრული, თვენსამკაული: 3რ, 4ვ, 5რ; 1850 წ. (7რ).

1. [მანანას თქმულნი შაირნი].—

„... და შენ ძესთან მეოხ შეყავ, ქალწულო ყოვლად წმინდაო,
არ გებრალებით მოყვასნო, მე ამ სოფლიდამ გაველო,
უნანელი და ურწმუნო, მე ამ სოფლიდამ წაველო,
ვინ ამომიყვანს იქიდამ, თუ ჯოჯოხეთში ჩაველო...“ 1რ—4რ.

წყდება: „... ბრძანდება მოციქულები ღუთისაგან მოვლინებული,
წმინდის სპეტაკით მოსილი, მზებრივ გაბრწყინებული,
ვინც ვინა ხამს შემოსილს, ღმერთია განცხადებული,
და ემსგავსება მაცხოვარს. ანგელოზს შემოკრებული...“

2. [მანანასაგან ციების ბაასი. ფრაგმენტი].—აქ ციებისი და მანანას გაბაასება, ჩხუბი.—თქუწნი მტერი და ორგული ციებამ დამაღნაო...“ 4ვ.

წყდება: „... რაღას მაწყალებ შიშითა, თვალებიც გამოგხეთქია.
ამის უარეს რას მიზამ, კბილი არ შემრჩა ერთია.
რომელმან იმ დღესა განმკურნა, კიდევ მაქუს ერთი წვეთია,
და შენ მე ველარასა დამაკლებ, თუ ჩემი შემწე ღმერთია. ამინ...“

3. [მანანა. ესეც რაღაც ღარიბად თქმული].—

„მე ერთი ჩიტი გავზარდე, ელვარე იყო წითელი,
ფეხები ქონდა ნარინჯი, ყბა და ნისკარტი ყვითელი.
მე ჩემი ჩიტი მარჯანა მყვანდა სათუთად ნაზარდი,
საუზმეს მყვანდა ნაჩვევი, არ დამიკლია სადილი.

ყოველს ღღეს მისგან მაქუს ლხინი და ხადილი,
მალლა იჯდეს, დამადგება მისი ბოლო ფრთისა ჩრდილი,
არ მეძინოს მისი ხმითა, ქალსა ტკბილი დილის ძილი,
ყველა იმას ემსახუროს ორი გამდელი.

ჩიტმა თქუა: პატრონს უქივარ, ნეტავი რით გადავიხადო...“ 4ვ.

შენიშვნა: 1. არსებობს ამ ლექსის სხვა ვარიანტიც. იხ. ლევან ასათიანი ძველი საქართველოს პოეტი ქალები, თბილისი 1936 წ. გვ. 109. დასახელებულ წიგნში მანანას სხვა ლექსებიცაა გამოქვეყნებული.

4. [გურამიშვილი დავით, სიტყვა ესე ღვთისა. „ეეო მეო, ქალო, ქალთა-მზეო“-ს სანაცვლოდ სათქმელი]—„ეეო, მეო, აქეთ მომხედო, რაც მე გითხრა, საყვარელო, ყური მომიგდო!..“ 5რ—7რ.

შენიშვნა: იხ. დავით გურამიშვილი, დავითიანი. მეტრე გამოცემა 1955 წ. გვ. 187—192.

5. [ბესიკი. მე შენმა თქრმა მიმარინდა. ფრაგმენტი].—

„ქ. თვით შენმან გულმან კარგათ იცის, ვარ შენგან მკვდარი,
შენმა სურვილმან ჩამკლა (!) გული კლდე მყარი...“ 7v.

წყდება: „... სინაზით ხელო, ტრფიალით მკლელო, ღ დანა შენი...“

შენიშვნა; 1. ეს ლექსი განსხვავებული მეღნითაა დაწერილი.

2. ხელნაწერში მოთავსებულია ეს ლექსი იძლევა განსხვავებებს 1932 წ. გამოცემულ ბესიკის თხზულებათა სრულ კრებულში დაბეჭდილ ამავე ლექსთან.

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 491.

ანდერძი: „ეს წიგნი „მანანიანისა“ ეკუთვნის... ჩუ-სა წელსა. მისი ით-სა რიცხუსა“, (7r).

მინაწერი (ფანქრით): „მამამხეერისთავს სინინოზიანი(!) აქვს“, (4r).

(470)

951ბ

კრებული. XVIII

13 ფ.: 21×19; ქალაღი, დახიანებული (დალაქაებული, კუჭკიანი, ხემო ნაწი-ლი საკმაოდ შემოცვეთილი); უყდო, დაშლილი; თავნაკლული, მხედრული; მეღნითვე შესრულებული ილუსტრაციები: 1r, 13r, 13v; [XVIII ს.].

1. [წმიდა მარინეს ცხოვრება ლექსად].—

„...სხვისა არას ნათესავისა ქრისტეს სჯულზე...“

...თავარო, რაცა გასმენია, ჩვენია გამონდობილ...“

ბრძანა შეპყრობა წმინდისა, წარმოდგინება...“

მითხარ, თუ ნათესაობა, მამული შენი სად არი...“ 1r—10r.

2. [შესხმა წმ. გიორგისა ლექსად].— „... ღთისაო ...ლო მზისაო“

...ლეველი ხარ, დამთრგუნველი ეშმაკისაო“

... აღ-გიძს ვეშაპის მოყვანა, დამხსნელიცა ხარ ტყვისაო...“

10r—12v.

შენიშვნა: ეს ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 493.

მინაწერი: [ხალხური ლექსი სოლომონზე და კუნიძულელზე].—

„...ნი ძმანი მოდიოდნენ, იყენენ ჩვენსა მოსასვლელსა,
... ზ ძმას დაულამდა, ზღვის პირზე ჩამობდება.“

[ზღვის პირზე ბადე გაშალეს, სამი თევზი ამოყვესა,

[დაჭრეს და წერილათ ჩაყარეს, ქვაბი ცეცხლსა შემოდგესა,

[დალოცვილი სოლომონი სიტყვას მოყვა მეტათ ძნელსა,

თუ ეს სიტყვა მართალია, ჩემი თევზი გაცოცხლდესა, ისევ ზღვაში ჩავიდესა.

[იმიტი თევზი გაცოცხლდა, ისევ ზღვაში შატურდესა,

[რიგით მოსდევს სამართალი, ახლა ნახირსაცა ზედესა.

[დალოცვილო სოლომონო, გამზარდე და გამაკაცე: რათ შამაბი ამ შავ დღესა.

... სამჯერ ემას ვიტყვი: მოდი, მოკლავე სოლომანსა.

... ეშმაკ შავაფურთხებ, გავისტუმრებ ცარიელსა:

[თუ ეს სიტყვა მართალია, ჩემი თევზი გაცოცხლდესა.

იმისი თეგზი გაცოცხლდა, ისევ ზღვაში შაცურდესა.
 რიგით მოსდევს სამართალი, ახლა დედოფალსა ზედესა.
 შიშითა და სირცხვილითა დედოფალი დასუტდესა,
 გულზე ასხმენ ვარდის წყალსა, აფიცებენ მამის მზესა,
 არას გერჩი, პირათ მზეო, თუმ(!) ვერ მამიკიდებ ჴელსა.
 თორმეტი წელიწადია ვყვარობ კუნწულ ჴემწიფესა,
 ჩვენ რა უყოთ კუნწულელსა ეშმაკების თავის მყრელსა.
 დაჰპატიჟეს, კუნწულელსა საგდებელი გაუგდებსა,
 ... ლხინი უჩვენეს, არ ენახა თავი დღესა.
 კუნწულელო, სიტყვას გეტყვი, სიტყვა შენსა გამამცდელსა,
 ერთი სპილენძის კოკა მაქს, მიბარია მემამუხლესა,
 ვინც [რ]ომ იმას ყმით ამივსებს, საყვარელი მას დარჩესა.
 კუნწულელი ფეჭზედ ადგა, აღარ იცდის მარშიებსა,
 ჩემ საყმოს აქ დამიძახე ნახირ-ვეზირ ვეჭილებსა
 ბებრები ... იქ მობრბოდნენ, მოათრევენ კონკის კვლებსა.

... ლელო, საყვარელიც თან ჩაყვესა,
 ჩაიტყუეს კუნწულელი, თავს ზარფუში დაზურესა,
 ოთხი კუთხივე დაბეჭდეს, შუა ზღვაში გადაგდესა,
 ორმოცი წელიწადი ავი მავნე არსად ჩნდესა,
 აკვანში მწოლიარესა გულში ხინჯი არ ჩაყვესა.
 ღმერთო, დასწყევლე მენავე, მენავე და მეზადური,
 მეზადემ ბადე გაშალა, კოკის ყელსა ამოსდევსა,
 გაიფიცნენ ამხანაგნი: ნურვინ ვეტყვით ბატონს ჩვენსა.
 ვინც რო უთხრას ბატონს ჩვენსა, სუ ცარიელი დარჩესა.
 დაუშინეს თულუხები, კოკას ყელი მოსტეხესა,
 გამოცვივდეს ეშმაკები, ისევ ზღვაში შაცვივდესა.* 12v—13r-v და 1r.
 იხ. აგრეთვე მინაწერები: 13v-ზე.

(470)

951გ

იაკობ შემოქმედელი, სიტყვის-გება ქრისტიანთა მაჰმადიანთა მიმართ
 (ლექსად). XIX

8 ფ.; 35.5 × 22,3; ქალაღი, დალაქავებული; უყდო, დაშლილი, თანაკლულია
 მხედრული; [XIX ს.]; ჴვირნიშანი 1831 (8r); დაუწერელია: 6v, 8r-v.

[იაკობ შემოქმედელი, სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ]. —
 „...რა გარდახდა ალექსანდრე, მაკედონელ წოდებული,
 მეფედ დაჯდა მეგვიპტესა პტოლემეოზ დიდებული...“ 1r—7v.
 თავდება: „...იგი გველავს, გვეყვდრის, შვილთ გვიჴამს, მე ვით დაუ-
 წყო ფერობა,
 და ყვავთ მივხვდით ვარდნი საყნოსლად „ბულბულათ მით არ გვეჴყრობა“..

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში:
 „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 493.

(470)

951 დ

ლექსები. XIX

6 ფ., 35,7 × 22,5; ქაღალდი, დალაქავებული; უყდო, დაშლილი; თავბოლო-ნაკ-
ლული; მხედრული; [XIX ს].

1. „... რად ჩემად სახმარ არე, თუ შორ კმნით განმამწარებ,
რა სუმბულს, რა ყულამბარ, რა წესთა თუ ალვადარებ...“ 1r.
 2. „ეჰა, ვარდი ვითარ გაფუჩქნულია,
მოღით, ძმანო, უძღენათ მასა სულია...“ 1r-v.
 3. [ალექსანდრე ქავჭავაძე], „თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
ერთხელ თქვენცა ტრფიალება ჩემებრ მწარედ დაგიმონებთ...“ 2r.
 4. „მუხამბაზი.—აბულბულ მწუსარია, ვარდი შემამწყრალია,
ნარგის გზავნის წამლისთვის, თუმცა სამკურნალია...“ 2r-v.
 5. [თუმანიშვილი გიორგი], „ფეჟუცავ კრონოსის დიადა,
კრძალვით პირ გმონებიადა...“ 2v—3r.
 6. [ქავჭავაძე ალექსანდრე], „ჟამნი რბიან, შენცა მეღტვი,
ჟი, სურგძელო საყვარელო...“ 3r-v.
 7. „არ გებრალეები უწყალოდ, უშენოდ მყოფი,
რად გსურს, ვიტანჯო უწყალოდ სოფელსა მყოფი...“ 3v.
 8. „ბროლის მკერდმან შუქი თავსა ისარე,
რხევით ნაზო, ტან-ალვადო ისარე...“ (4r).
 9. [ქავჭავაძე ალექსანდრე], „მიველ წალკოტ სანუგეზოდ, გლახ,
ჩემ გულ სევდა ესია,
ენახე სატრფო ფერმიმხდალი, მითხრა: შენითა ესია...“ (4r).
 10. „მუხამბაზი თათრული.—
„ჯან ვერმა ყამუ ეშხაქი ეშხაფათი ჯანდურ...“ (4v).
 11. მუხამბაზი თათრული.— „... დედილარ ეილაქი ჯანინ გელ-
დი...“ (4v—5r).
 12. [ქავჭავაძე ალექსანდრე], „ჰსძგერს გლახ-გული, საყვარელო-
მლოდე შენი უწყლავს თმენას,
ჰსცემს სურვილი წამთა ჯშირად, მარამ აგრძნობს ვისა სმენას...“ 5r-v.
 13. „ეილათ სანა ბიდათ სანას ხმაზედ.—
„როს მეღირსა შენი ცნობა,
მყისვე საგნად მექმნა ტრფობა...“ 5v—6r.
 14. „ყაჯარ ბაიხთის ხმაზედ.—
„ქ. ვიძლოვ, პირ-მთვარევ, შენს სიშორესა,
დავკარგე ჟამნი შენთან შვებისა...“ 6r-v.
 15. „მუხამბაზი პისალბუჩინარის ხმაზედ.—
„მწადს, მზო, განგიცხადო აწ იგი სიყვარული,
რომლითაც აჰა დროდმდე ვარ ფარულად ტანჯული...“ 6v.
- წყდება: „... უცილოდ იმედი მაქვს, ვყო ნუგეშცემული...“

- შენიშვნა: 1. ხელნაწერს წინ აკლია 12 ლექსი და მეცამეტე ლექსის დასაწყისი.
2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 493—494.

(470)

951 ე

კრებული. XVIII

3 ფ.; 22×18,2; ქალაღი (კუბქიანი. კიდებშემოცვეთილი); უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XVIII ს.]; დაუწერელია: 3v.

1. [აპოკრიფული წინასწარმეტყველება მეფეებზე მეორედ მოსვლის წინ].—

„... და კაცისა პირნი თვალ კრუტნი, რომელნი შეიწყუდივნა აღექსანდრე მეფემან და მათ მოვლონ ყოველი ქუეყანა და მოაოხრონ და მოჰამონ წელსა და თახევარსა(!)...“ 1r-v.

2. „აღდგომისათჳს მკუდარ თასა, თქმული იოანე დამასკელისა.— გურწამს უკუშ აღდგომა ნკუდართა, რამეთუ არს ქეშმარიტად, შე, ნანდილვე არს აღდგომაცა მკუდართა...“ 1v-2r.

3. „გოდება იაკობ მონაზონისა, რომელი წინასწარმეტყველებით თქუა.— განიღვიძე, იერემია, განიღვიძე წინასწარმეტყველებითურთ...“ 2r-v.

4. „სიტყუჳს-გება ბერისა ეფთჳმე გძელისა სოსთენის მამართ, სომეხთ მოძღვრისა.— ... უკუშე ლთისმსახურისა მეფის ბაგრატიანათა იქმნა კრება...“ 2v—3r.

თავდება: „...და გამოძიებასა ჰყოფს წინაშე მეფისა სჯულისათჳს ჩვენისა და მათისა და ვერვინ წინა-აღუდგა მას ამის უკუშ.“

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 494—495.

(470)

951 ვ

ვაბაშვილი ბესარიონ, რუხის ბრძოლა. XIX

7 ფ.; 22,2×18; ქალაღი: უყდო, ჩადებულია ორად გაკეცილ ქალაღდში; 1 ფ. ამოვარდნილია; თავნაკლული; მხედრული [XIX ს.]; დაუწერელია: 7v.

[ბესიკი. რუხის ბრძოლა].— „... 4. მოკრბა დას-დასად, მწყობრ ბევრ ათასად შარვაშის ძეთა ეზო კარებსა...“ 1r—7r.

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი გამოყენებულია ბესიკის თხზულებათა სრული კრებული 1932 წ. გამოცემაში.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთ. თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 495.

(470)

951 ზ

ამბავი ჯუმჯუმ ხელმწიფისა. XIX

3 ფ.; 22×27,5 ქალაღი; უყდო; თავნაკლული; მხედრული; [XIX ს II ნახ.].

[ამბავი ჯუმჯუმ ხელმწიფისა].—„...ქ. აქ ანბავი თქმული, თუ ჯუმჯუმ ხელმწიფე გაცოცხლებული. ისმინა ეს მოწყალე ღმერთმა. გაიარა წმინდა გრიგოლმა ქალის პირსა...“ 1r—3v.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთ. თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 495—496.

ანდერძი: „ვინც ესე წიგნი წაიკითხოს დ[ა] გულში არ ჩაინერგოს, თავისი საუნჯისაგან უქონელი და მშვიერი და სნეული და ტიტველი არ გაიკითხოს... დაიწერა თებერვლის ოცდაშვიდსა“, 3v.

მინაწერი: „აგრე ცაზე მშვიდ დარია,
და კაშკაშებს ვარსკლავთ მთვარე,
მყუდროებით დამტკბარია
საქართველოს არე-მარე.

აბა მთვარევე, ჩვენი მთვარევე,
ჩვენი მხარე გაახარე,
მტრის გულის საკლავათ
საქართველო შეიყვარე“. 3v.

(470)

951 ც

იოსებ თბილელი, დიდმოურავიანი. XIX

2 ფ.; 34,5×21,6; ლურჯი ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; კვირნიშანი 1818 წ.; დაუწერელია 2v.

[იოსებ თბილელი. დიდმოურავიანი (ნაწყვეტი)].—„...“

ბრწყინვალეებითა ნათელი, თვალთ, სევდითა დაგვესო,
სიტკობა გამწარდა სოფლისა, სამსალსა სამსლად დაგვესო;
შენთჳს სახმილი აღტყინდა, გულსა სამუდმოდ დაგვესო,
და გულო, ვით გასძლევ სევდასა, ან კირსა ნიადაგ ევსოო“, 1r-v.

წყდება: „...ვერსით მოვრჩები სიკუდილსა, დღეს მოვა ხვალე ის სევდა,
უბრალოდ უნდა გარდავხდე, ამით მაწუხებს ისევ და...“

შენიშვნა: 1. ხელნაწერი შეიცავს შემდეგ სტროფებს: 364—374, იხ. იოსებ თბილელი, დიდმოურავიანი. გ. ლეონიძის რედაქციით. სახელგამი. 1939 წ.

2. 2r-ზე განმეორებით სწერია სტროფი „ბრწყინვალეებითა ნათელი, თვალთ, სევდითა დაგვესო...“

3. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496.

(470)

951 თ

ვიქაკი (მკითხაობა). 1860

7 ფ.; 22×18; ქალაღი (კუქყიანი, დალაქავებული); ქალაღის ყდა; მხედრული; 1860 წ. (1r); გაღამწერი: აზნაური ელისაბედ.

[ვიქაკი. (მკითხაობა)].—„ჭი, კაცო, დიდებასა ყოველთვის და კეთილს უფლისასა მტერსა შენსა შერცხეები. უცხო ქვეყანასა წახვალ და რაც გინდა, მშვიდობით ნახამ და რაც გსურს, მიიქილებ, მაგრამ წადი, შეხვეწე ღმერთსა, რათა აგცილდეს ხიფათი. ილიასი ვიქაკი...“ 1v—7v.

შენიშვნა: 1. 1r-ზე მოთავსებულია ქართული ანბანი.

2. ზემო ყდაზე აწერია: „ჩყოფ-ს წელში, ქკს ფად. ჩყოფ-სა წელსა, ქკს ფად. ჩყოფ-ს წელსა, ქკს ფად. ჩყოფ წელსა, ქკს ფად.“

3. ქვემო ყდაზე წერია: „ჩყოფ-სა წელსა ჯდება ქკს ფად. ჩყოფ წელსა ქკს ფად. ჩყოფ წელს ქორთნიკონი ფწ. ჩყოფ-ს წელში ქკს ფად; ჩყოფ—ქკს ფად. ჩყოფ—ქკს ფად. ჩყოფ—ფად.“

4. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496“

ანდერძი: „წიგნი ესე აიწერა აზნაურ ელისაბედ... ვინც მოიპაროს, გაუწყრეს ღმერთი. ჩყოფ“, 1r.

(470)

951 თ

ხილთა ქება. XIX

5 ფ.; 22,3×17,2; ქალაღი, დალაქავებული; უყღო; თანაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; ჭვირნიშანი აქვს; გაღამწერი: ბერიკელანთ თვედორეს ქალი ბარბარე (5r).

[ხილთა ქება].— „...ჩემზედ ახარეთ დარღითა, ვის საყსე გქონდეთ

გული,
ხილიც ვარ, აბრეშუმიც, ყაქიცა იქეთ შეღებული,
ჩემის მიზით ქალ-ყრმანი ყოველნ სული,
ჩემგნით შევნიან ყოველნი მეფენი, გინდა მდიდარი,
ქალ-ყრმათა ტანთა ვაშვენებ, ვითაც მიწყევია, ვით არა,
უფარჩოთ თვალ-მარგალიტსა ჭელს ვინ ჰყრის მითა უღარი,
ოქროცა ჩემზედ შევენისა, ვერცხლზედ ვარ გარღამკიდარ...“

1r—5r.

შენიშვნა: 1. ერთვის ლექსი: „ძმაო, კარგათ მოგიხდება, კაბა გმცვას ატლასისა“, (5v).

წყდებდა: „შენ ხომ არ მიმიპატიებ, შენი ანბავი ვიცია“.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს, იხ. „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 496—497.

ანდერძები: 1. „ეს ხილის ქება დამიწერია ბერიკელაანთ ქალს ბარბარეს. ვინც წაიკითხოს, დამწერს დღეგრძელობა, ოსტატს ცბონება უბძანეთო გათავდა ბერიკელანთს“, 5r.

2. „ეს წიგნი ბაბალესია, ვინც მაიბაროს, ვერ მაიხმაროს“, 5v.

(470)

951ა

ლოცვები. XIX

4 ფ.; 22×17; ქალაღი, ქუჩყიანი; პირველი გვერდი თითქმის არ იკითხება, უყლო, დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.].

[ლოცვები].— „... მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა... უკუნითი უკუნისამდე... წმიდაო სამებაო, შეგვიწყალენ ჩუენ...“ 1r—4v.

შენიშვნა: ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 498.

მინაწერი: 4v-ზე.

(470)

951ბ

კრებული. XIX

8 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 8v.

[სამღვდელმსახურო ხასიათის კრებული].— „ა. ჯვრის აპყრობა სეკდემბრის იდ-ს. ბ. ნათლისმცემლის თავი [ს] კვეთა. აგვისტოს კთ...“ 1r—8r.

შენიშვნა: I. შედგენილობა: 1. „ათნი მცნებანი“, რომელნი ღმერთმან მოსცნა სათნოსა თჳსა მოსეს“, 1r-v; 2. „ესე არიან შეიდნი საიდუმლონი“, 1v; 3. „ესე შეიდნი არიან ნიჭნი სულისა წმინდისანი“, 1v—2r; 4. „ესე თორმეტნი არიან ნაყოფნი სულისა წმინდისანი“, 2r-v; 5. „ესენი არიან შეიდნი მოწყალეაიანი გორციელნი“ 2v; 6. „ესე შეიდნი არიან მოწყალეაიანი სულიერნი“, 2v—3r; 7. „ესენი არიან შეიდნი მომაკვდილებელნი ცოდვანი და წამალნი მათნი“, 3r; 8. „ესენი ექვსნი ცოდვანი არიან სულისა წმინდისა გმობანი“, 3v; 9. ესენი ოთხნი ცოდვანი ლაღდებენ წინაშე ღუთისა“, 3v; 10. „ესენი სამნი გვიხმს აღსვლად სასუფეველად“, 4r; 11. „ესე არიან ოთხნი კავშირნი, რომლითაც წარმოდგენილი არს კაცი“, 4r; 12. „ესე არიან ხუთნი საგრძნობელნი“, 4r; 13. „განმარტება სამღვდელო შესამოსლისა“, 4v; 14. „განმარტება სამღვდელთა წირვისა“, 5r; 15. „ლოცვისათჳს“, 6r; 16. „ზიარებისათჳს“, 6v; 17. „წირვის მოსმენისათჳს“, 6v; 18. „ეკლესიაში ლაპარაკისათჳს“, 7r; 19. „ესენი არიან თორმეტნი საუფლო დღესასწაულნი“, 7r; 20. „ესენი არიან ეკლესიისაგან პატივცემულნი დღესასწაულნი წმინდის ღუთისმშობლისა“, 7v; 21. „დღესასწაულნი ნათლისმცემლისანი“, 8r.

II. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

(470)

951 ოგ

დიმიტრი ბერიევის წერილი იოსებისადმი. 1837

4 ფ.; 35,2×22; ქალაღი (დალაქავებული, გაყვითლებული; ნაკეცებში გახეული); უყდო, დაშლილი, ბოლონაკლული; მხედრული, დიმიტრი ბერიევის ავტოგრაფი; 1837 წ. (2r).

„ყოვლად პატიოსანო მამაო და საყვარელო, ჭეშმარიტად ძმაო იოსებ! შექველო მწყალობელო ჩემო.—იანერის თვის ც-სა დაწერილი, საკუთართა ჯელითა ნაღვწი, ჩემდამო წარმოწერილი, იმავე თვის ით-ს რიცხვს მაქენდა პატივი მიღებისა და ვითარცა თქვენ ისურვებთ ჩემსა სიმრთელესა და ბედნიერებასა, ისრეთისავე სახითა მსურს მეცა თქვენთს...“ 1r—4v.

წყდება: „...შენს მიწერილს წიგნში სჩანდა, რომ უთუოთ ქართლისკენ აპირებ წამოსვლასა და აბა აღასრულე დაპირებული. მეც იქ ვიქმნები ყველიერებში და შენც გამოემშურე. ბიძაჩემი...“

შენიშვნა: 1. წერილში ჩართულია დიმიტრი ბერიევის ორი ლექსი, დაწერილი იოსების ნათესავის ნინოს გარდაცვალების გამო: ა) „რა მესმა, დარო, ივერთ გვარო, ქმანი გულწყულულად...“ 2v—3r. ბ) „შემიბრაღეთ, მსმენელნო, უდროოდ მოკლებული...“ 3r—4v.

2. ხელნაწერი აღწერილი აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს წიგნში: „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 499.

952

ისტორიული საბუთები. გადატანილია Sd-ში, იხ. № 2101—2109.

(471)

953

ტლაშაძე იესე. კათოლიკოს-ბაქარიანი. XVIII

54 ფ. (108 გვ.); 14,2×19,5; ქალაღი; მუყაოს შავი ფერის ყდა, ყუაზე ყავისფერი ტყავი; აქვს ყდის საცავი ფურცლები; ნაკლული; მხედრული, სათაურები და სტროფების დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.]; აქვს კვირნიშანი; დაუწერელია; გვ. 49.

„არის წიგნი ესე კათალიკოს-ბაქარიანი. მრავალმცა არიან წელნი და ჟამნი ცხოვრებისა მათისანი, თქმული ტლაშაძის მღდლის იესესი, ქალაქსა შინა სამეუფოსა კოსტანტიპოლის, ქრისტეს აქათ ჩღკზ, ქკს უიე.—

ღმერთო, აღძარ ენა ჩემი შენ წინაშე საქებარად,

პირველცა ჰქმენ და საწყისად, მერმე ნივთნი მთა და ბარად,

შენვე ესე ყოველივე ზღვაზედა ჰქმენ დასამყარად,

და გარდამოხედ ქვეყანაზედ, ცოდვილთათვის აღვედ ჯვარად...“ გვ.

2—108.

წყდება: „...ვახტანგ ზის თავის ტახტზედა, ელის ლთისაგან შველასა, ლთსა შესტირის ცრემლითა, ჩვენ ყხედავთ ლაწესთა სველასა, მე მამარჩინე სატანას, ამ ეშმაკსა და გველასა, და ტკბილად უბძანებს ქართველებს, გულს უღებდა ყუელასა...“

შენიშვნა: 1. ტექსტს წინ უძღვის: „არის წიგნი ესე კათალიკოზ-ბაქარიანი, მრავალმცა არიან წელნი და ჟამნი ცხოვრებისა მათისანი, თქმული ტლაშაძის მღდლის იესესი. დაიწერა ქალაქსა შინა სამეფოთა კოსტანტინეპოლის, ქრისტეს აქეთ ჩღკზ, ქკსა უიე.“

ამე მსმენთა, კარგ ღვინის მსმელთა, აწე შენ წიგნო ბაქარიანო.

კარგა შეექცენ, არსად გაგექცენ, ვინც სუფრაზე ზის, აქ არიანო.

რიტორ რ უს თველო, კარგ გამოძთქმელო, ენა ტკბილო და შაქარიანო

და ავმა მოქმელებმა, ქურდმა მელებმა, ლექსი მრავალი მოგპარიანო“ გვ 1.

2. ეს ხელნაწერი უბოვია ფოტოგრაფ ა. რონინოვს დაღესტანში. იხ. ექვთიმე თაყაიშვილი, „Описание рукописей“, ტ. II, გვ. 592.

3. პოემა გამოცემული აქვს ექვთიმე თაყაიშვილს 1895 წ.

4. ამ ხელნაწერის შესახებ იხილე კ. კეკელიძე, „ძველი ქართული მწერლობის ისტორია“. ტ. II, გვ. 426—428. თბილისი 1952 წ.

შინაწერები: გვ.გვ. 1, 108.

(472)

954 ა

წერის დედანი. XIX

1 ფ.; 34×42,3; მწვანე ქალაღი; ასომთავრული, ნუსხური, მხედრული; [XIXს.]; ბოლოში ჩართული დაწერილობით: „დავით. სოლომონ. ალექსნდრე. იორთმ. იესე. იოთამ“.

შენიშვნა: ქალაღს. რბმელშიაც ჩადებულია სხვა ფურცლებთან ერთად ეს ფურცელიც, ფანქრით აწერია: ა. „შესანიშნავნი ხელნაწერნი (ნაჭრებად) დ. რეკტორის“. ბ. „არაფერი შესანიშნავია, წერის დედნებია ორი ცალი“. (ეს წარწერა ენება S 954 ბ და გ-საც).

954 ბ

ჩართული დაწერილობის ნიმუში. XIX

1 ფ.; 21,5×36,1; ქალაღი; [XIX ს.]; მრგვლოვანი; ჩართული დამწერლობით: „უფლო ძლთო ჩნთანო, იყავნ, რამეთუ“.

შენიშვნა: იხ. S—954 ა ხელნაწერის აღწერილობა.

954 გ

წერის დედანი. XIX

1 ფ.; 21,2×36; ქალაღი [XIX ს.] ასომთავრული; ბოლოში მხედრული: „ბართლომ იორდანოვისა მიერ“.

შენიშვნა: იხ. S—954 ა ხელნაწერის აღწერილობა.

40. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

954 დ

კრებული. XVIII—XIX

37 ფ. (74 გვ.); სხედასხვა ზომისა: 8,7×5,5; 8,7×6,1; ქალაღი; უყდო, დაშლილი; მხედრული, შიგადაშიგ გამოყენებულია მრგვლოვანი, სათურები და დასაწყისები სინგურით, გამოყენებულია მწვანე მელანიც. ტექსტი ჩასმულია ჩარჩოში. ხელნაწერი დასურათებულია ფერადი საღებავებით; [XVIII—XIX ს. ს.], ჭვირნიშანი აქვს; გადამწერი: დავით [რექტორი] (გვ. 43); დაუწერელია: გვ. გვ. 32, 34, 35, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68—74.

1. „გალობანი ყოველთა წმიდათანი. გზებ გრი: ზღვა მეწამული. — ოგა. ჟამთა და წელთა გელმწიფებითა, ლთმთავრობით მოქმედო უფალო, სამგვამოვნებით დიდებულო, ხოლო ერთარსად თაყვანის-ცემულო. გვაცხოვნენ ქმნულნი შენნი აწცა მოწვევულნი დასაბამსა ამის ჟამის მოსრულსა მოქცევისასა. თვესა სეკდემბერსა აქვს დღე ლ. დღეთა იზ. და ლამეთა იზ. ა. ღირსი სუმიონ ყრისა დაბადებუ. სტ. მთ.; ბ. მამა—მოწამემან შენმან...“ გვ. 1—31.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს წმინდანების მოსახსენებლებისა და საგალობლების ნუსხას. თვეებზე განლაგებულს. ყოველი თვის ტექსტის თავში ფერებით დახატულია ზოდიაკოს ნიშანი.

2. [ილუსტრაციები, რომლებზედაც აღნიშნულია ყოველი თვის კვიმატი დღეები]. გვ. 33—47.

3. [სათნობათა და ცოდვათა ილუსტრაციები]. გვ. 49—67.

შენიშვნა: ხელნაწერი გახვეულია ქალაღში, რომელსაც ფანქრით აწერია: „დავით რექტორის წერილი ხელით ნაწერი.“

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი დავით“. გვ. 43.

(473)

962

ოთხთავი. 1054

266 ფ.; 14,5×11,4; კარგად დამუშავებული ეტრატი, დალაქავებული და დაზიანებული; უყდო, დაშლილი, კიდებ-შემოცვეთილი, ნაკლული; მრგვლოვანი, ორ სვეტად, ადგილ-ადგილ გამოყენებულია სინგური და ოქრო-მელანი; მოხატული კამარა (1r—4v), მშვენიერი ფერებით შესრულებული სახედაო ასოები, გამოსახულებები: მარკოზის (85r), ლუკასი (132r); თავსამკაული: 82r, 130v, 133r, 204r, 265r); ბოლოსამკაული: მოხატული ჯვარი ბერძნული წარწერით: „Ic Xc Nixa“ (84v, 131v, [1054 წ.] იხ. კვიკლოსი: გადამწერი: მიქაელი (264r); დაუწერელია: 85v, 131v; შემოწერილია გრ. გურიელისაგან.

[ოთხთავი]. „... მეფისათა, აჰა მოგუნი აღმოსავალით მოვიდეს იერუსალმდ და იტყოდეს...“ (მათე 2,1). 5r—264r.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის „კანონები“ (1r—3v) და „ეპისტოლე ევსეების კარ-
პიანეს მიმართ“ (4r—v).

ბოლოს ერთეის „კვიცილონი“, რომელიც იწყება 1054 წლით. ეს თარიღი შეი-
ძლება მივიჩნიოთ ხელნაწერის გადაწერის თარიღად. „კვიცილონი“ დასაწყისთან
ყოფილა გაკეთებული სინგურით მინაწერი, რომელიც დღეს აღარ იკითხება.

2: ამ ხელნაწერის ფრაგმენტები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშია ნაპოვნი
(იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ძველ ხელნაწერთა საცავების გზამკვლევი,
თბილისი, 1952 წ., გვ. 33—36):

ანდერძი: (სინგურით) „ლოცვა ყავთ მქლისთუს მწარლ... წმიდანო მამანო“
264r.

მინაწერი: (მხედრული) „აჭარიდგან მოტანილია ეს თაბაბი“. 92r

(474)

964

ზატკი. XVIII

1+ 228 ფ. (458 გვ.); 10,1×15,9; ქალაღი (1 ფ. ლურჯი ფერისაა). შეყვითლე-
ბული, დალაქაებული და ჭიისაგან დაზერეტილი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ზის
ყდა 3 ტყავის საკრავით (ამჟამად ერთი აქვს შერჩენილი). ყდის შიდა მხარეები-
სათვის გამოუყენებიათ სხვა ხელნაწერის ფურცლები (ნუსხურით ნაწერი); ნუსხური,
დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს.].

[ზატკი]. „იწყებიან წმიდანი ზატკენი წმიდასა დიდსა შაბათსა. მწუ-
ხრი. უფალო ლაღადყავ. — სამწუხრონი ლოცვანი ჩუენნი შეიწირენ, წმიდაო
უფალო, და მოგუჟადლე ჩუენ მტვბე ცოდვათა, რამეთუ შენ მხოლო- ხარ,
რომელმან უჩუწენ სოფელსა აღდგომა...“ 1—455.

მინაწერები: 1. (ქიმიური მელნით). „...დაიწერა ეს წიგნი 1885 годა. მე იოსებ
გამყრელიძემან ვიპოვნე ესე ზადიკი, რომლისა...“ 1r.

2. „ესე წმიდა და სულთა განმანათლებელი ზატკი მღვდელ-მონაზონი ბუხუ-
ლის სვილის იოვანესი არის. და ვინც ხელთ იპყრათ, შენდობას ბრძანებდეთ
ჩემ ცოდვისათვის, რათა თქვენც შეგინდენეს ღმერთმან ცთომილებანი თქვენნი...“
ა“ნ. ქორთიკონს ათს რვას და ორს“. 1r.

3. (ქიმიური მელნით). „დავსწერე ესე წიგნი 1885 годა, რომელიც დასწერე
იოსებ გამყრელიძემან. უფალო, აცხონე ერი შენი...“ 1v.

იხ. აგრეთვე: გვ. გვ. 4, 9, 67, 342, 364, 403, 404, 425, 452, 456.

(475)

966

ხელაშვილი იონა, ბუნებითი კატეხიზმო. 1826—1828

09+272 ფ. (544 გვ.); 25×20; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ხელნაწერს ორგვარი პა-
გინაცია აქვს: გვერდობლივი და რვეულებრივი; მხედრული; 1826—1828 წწ.
(04v. 05v); ავტოგრაფი; დაუწერელია: 09r—v, გვ. გვ. 536—544.

«იონა ბერ-მონაზონი [ხელაშვილი], ბუნებითი კატეხიზ-
მო» — „კითხვა: რაა არს კაცი? მიგება: სული და ჯორცი. კითხვა:
რაა არს სული? მიგება: სული არს გონიერ-სიტყვიერი. კითხვა: ვითარა
არს ჯორცი? მიგება: გრძნობიერ-მოძრავი...“ გვ. გვ. 3—535.

შენიშვნა: 1. კათეხიზნო შედგება სამი ნაწილისაგან: სარწმუნოება, სასოება და სიყვარული.

2. კატეხიზმოს უძღვის: ა. „წინასიტყვაობა წიგნისა ამის ბუნებითი კატეხიზმოსა კითხვა-მიგებითისა“, (01r—05). ბ. „თავთა-მეტყუშლება კათეხიზმოსა“, ანუ: სარჩევი, (06r—08r).

3. წინასიტყვაობა შეიცავს ავტობიოგრაფიული ხასიათის ცნობებს: „...იხილეთ, მკითხუშლნო წიგნისა ამის, პირუშლად ქა და გება და ვწერე წლისა ორსა წელსა და ნახევარსა, ე. ი. ორმეოცდაათისა კვრიაკებისა და რომელთაზე დღესასწაულებისა ცა. ვგრეთუშ ლთისმეტყუშლება შეგმზადე სამსა წელსა შინა. ეგ სახედვე ლექსიკონი ათთა წელიწდებთა შინა. მეფის ძის იოანეს შეკითხვისა ოცდაათოთხმეტნი ფილასოფიური და ლთისმეტყუშლური და რაოდენიმე ფსალმუნებისა და ეხეკიელისაგან ხილული ყრმის თუალი და ოთხნი სახენი განვმარტე თთუშსა ექვსსა, ხოლო კატეხიზმოსე ვიწყე წელსა 1826, თთუშსა იანვარსა 2.

აჰა, ესერა ზემონი დღე და ღამე ათხუთმეტსა წელიწდებთა შინა ვირუდუნე. გარნა წიგნისა ამის შევსრულე რა მებუთე მცნებისა განმარტება, სეკდემბრის 9, მაშინ განალო სისხლმან ჩემმან მარცხენისა ცხვრისა პირნი და იწყო დენა ერთსა შვიდეულსა ხშირადრე ჟამ-ჟამებში და ვიქმენ დიდ ფრიად შესლობობილ, რომელსა ყოველნი ნაწევარნი მითროიან და არლა მსახურებენ ჯულსმოდგინესა სულსა ჩემსა შესრულებისათჳს ხუთთა დანაშთისა მცნებებუბისასა, და მკურანლთაცა ამკრალეს(!), რომელნი მეტყუშლებენ: თავდახრით მრავლის წერისაგან გამოსქდენ სისხლნი ეგე ცხვრისა ნესტოსაგან...

მოიხსენეთ ათხუთმეტთა წელიწდებთა შინა, ე. ი. კურთხევეითგან, ვიდრე აქამომდე, განვილიე კოროცითა მსახურებად თქუშნდა, რათა მი-რამე-გცე თქუშნ, ე. ი. სიყუარულისა კავშირნი, რომელ არიან წიგნები ჩემნი ხუთნი.

მეფენი უკეთილმსახურესნი ირაკლი II და გიორგი XIII მზრდიდნენ სამთა ადგილებთა სასწავლებლებთა შინა მანდარე: მეტეხს ტფილისისასა, კიხიყს(!), ეზოსა შინა წმიდის ნინასსა, და თელავს შკოლასა შინა, ხოლო აქარე ალექსანდრე კურთხეულმან იმპერატორმან შესძინა შესრულება სწავლისა ჩემისა თჳსისა კაბინეთისა წარსაგებლებითა წ. ალექსანდრე ლავრის აკადემიასა შინა, რომელი აღვიზარდე საქუყნო შემოსავლებითა თჳნიერ ფასისა...

მოიხსენეთ, მე არარაჲ მსურს თქუშნგან, გარნა სიყვარული და ლოცუა წინაშე ლთისა, რათა, ვინ უწყის, განვიკურნო სისხლისა ამის დინებათაგან, და ინებოს ღმერთმან მიწისა მაგის მო-რა-სლვა მანდავე, სადა მშვა უშუსაყვარულესმან იუშროიან ორგზის, ე. ი. ბუნებითად და ემბახითა, და შესამედცა — სალოო სწავლითა, რამეთუ სურს სულსა ჩემსა დასლვა საფლავსა შინა მანდარე...

მშვიდობა შენდა ღთისა იუშროიო, სამგზის მშობელო ჩემო. თქუშნი მლოცუშლი ხუცეს-მონახონი იონა გიტეხე სიყვარულისა და ლოცვისა თქუშნისა კავშირად მე—თქუშნდამო და თქუშნ—ჩემდამო ზემოხსენებულებთა წერილებთა ჩემთა. ღმერთმან ძალთამან მსახურ თქუშნდა ქმნას. წელსა 1828, ოკდომბერს 8* (04r—05r).

(476)

1039

ცხოვრება და იგავნი გონებამახვილისა ეზოპესი. 1852

65 ფ. (130 გვ.); 16,5×10,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის მორღეველი ყდა; ნაკლული (აკლია გვ. გვ. 18—19-ს შორის). ხელნაწერს აქვს რვეულბრივი სათვალავი. ძველი და ახალი—გვერდობლივი. მხედრული (სათაური სინგურიო), სახუდაო ასოები შემკულია ფოთლოვანი ორნამენტებით, რომლებიც შეფერილია სინგურიოთა და ტექსტის მელნით; მხედრული; 1852 წ. (გვ. 129); გადამწერი—ბასილ სიმონისძე (გვ. 129).

1. „მოდგმითი ცხოვრება და მოქალაქობა გონება-მანვილისა ესოპესი.—მოდგა იგი საქმეთა, რომელ არიან კაცთა შორის. ყოველივე გამოესცადენ და სხვანიცა რაჟმე მრავალი, და მივეცი მისთვის განზრახვისა თვისა და ვგონებ მე ამას, ვითარმედ ესოპე არა იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებულებითა ღმრთისა, ვინათგან მიიწია საზომსა სიბრძენითა ძველთა მათ მოძღვართასა...“ გვ. 1—89.

2. „იგავნი ესოპესნი. იგავი პირუშლი მელისა და ჩირვისთვის.— აღვიდა ოდესმე მელი ერთი ღობესა ზედა და დაუსხლტა მას ფერხნი თვისნი ჩამოსავარდნელად. ხოლო დამოეკიდა იგი მსწრაფლ ჩირვისსა რასამე ვარდისასა, რომელმანცა ეკლითა თვისითა ესრეთ დაზხელიტა იგი, რომელ სისხლი სდიოდა...“ გვ. 90—128.

ანდერძები: 1. „დასრულდა ცხოვრება ესოპე გონება-მანვილისა“ (გვ. 89).

2. „დასრულდა ამბავნი და იგავნი ესოპესი. აღიწერა წიგნი ესე 1852 წელსა, იემარტსა.

ტულად ყოფასა შინა ცულად შრომა უფროს აღმიჩნდა და ესე წიგნი გარდაეწუსხე, ოდესმე კაცს შეაკცევს.

უმდაბლესად მოხსენებულ ვარ მნილველთა სიმონისძე ბასილ“ (გვ. 129).

(477)

1040

ალექსანდრე არჩილის ძე, საარტილერიო წიგნი. 1729.

151 ფ.; (302 გვ.); 20×15,4; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის დაზიანებული ყდა; თავნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1729 წ. (გვ. 290), გადამწერი—მოლა ...რადა, (გვ. 289); მოსკოვი (გვ. 289).

[ალექსანდრე ბატონიშვილი არჩილის ძე, საარტილერიო წიგნი. პროპორცია რაკეტის ყალიბისათვის].—

„...გაჰყავ განზედ. მერმედ, რ[ო]გორადაც სხვას სკალაში, ისე მრუდის ხაზებით გაჰყავ ქვეილამ ზედამდის. მერმე იმ შკალის გვერდებს მოუგრძელე და ტანზედ შეიდათ გაჰყავ. ეს რომ ასე ჰქმნა, პირველად მოიხვენ ამ შენის მასტაბის რკინაზედ ერთი დიამეტრი...“ გვ. 1—289.

შენიშვნა: 1. ერთის ფინდიხის (წამლის) მომზადების წესი (წამლის შემადგენლობა—«Состав» რუსულ ენაზე, გვ. გვ. 291—301).

2. ეს საარტილერიო წიგნი წარმოადგენს ალექსანდრე ბატონიშვილის თარგმანს ფრანგულიდან (შდ Н—1069-ს, იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა, Н კოლექცია, ტ. III, გვ. 63).

3. საარტილერიო საქმის ამ სახელმძღვანელო წიგნში ჩართულია საბრძოლო იარაღების ნახაზები.

4. ტექსტში რუსიციზმების არსებობა, ერთის მხრით, და წამლის მომზადების წესების რუსულ ენაზე დართვა. მეორეს მხრით, ბადებს კითხვას: ხომ არ უთარგმნია ალექსანდრე ბატონიშვილს წინამდებარე წიგნი ჯერ რუსულსა და შემდეგ ქართულ ენაზე ან ორივეზე პარალელურად?

ანდერძი; „ღმერთო, დაუსრულებო და დაუსაბამო, მოუმართე ხელი ამისი(!) დამწერს თიფლუხელი(!) მოლა ...რადას. დაიწერა მოსკოვს, მეფობასა პეტრე ალექსი[ს] შეილისასა, წელსა ჩღკთ, თვესა მარტსა დ. ჯავათავე. ვინც წაიკითხევდეთ, კეთილად მიხსენებდეთ და თქვენცა კეთილ გაყოსთ(!) ღმერთმან ზეციერმან, ამინ.
რუსულად(!) ქრისტეს აქათ გასულა 1729“ (გვ. 289×290).

(478)

1080 ა

ლარაძე პეტრე, ლექსები. XIX

17 ფ., 41.5×19; ქალაქი (სხვადასხვა ზომისა); ზოგიერთი ფურცელი წარმოდგენს ფრაგმენტს; [XIX ს. 10-ანი წწ.]; ავტოგრაფი.

1. „ეპიტაფია პროზორე ლარაძისა პეტრეს მიერ მოტირალისა.—
ოთხთაგან ერთად კელოუანთა მთაუარმან
მაწარმოა-რბ, ხუთითა განმაშუქნა...“ 1რ.

შენიშვნა: ა. გამოირკვა, რომ ამ სხვადასხვა ზომის ფურცლებზე დაწერილი ლექსების უმეტესობა შეტანილია პეტრეს „მრავალფერ-ყვავილოვანში“, რომლის გვერდებზე მითითებას ვიძლევიტ ქვევით. კვადრატულ ფრჩხილებში ჩასმული სათაურები და სათაურის შეგვებანიც იქედანვეა აღებული.

ბ. ეპიტაფია პროზორე ლარაძისა (თავისი ძმისწულისა) პეტრეს დაუწერია 1811 წელს, თუ მის მახლობლად. ამ ფურცლის v-ზე ვკითხულობთ ავტოგრაფულ მინაწერს:

„მენგროლის მთა ურინა ნინას ნებართვთ დავსდევით სახლებსა ამას შინა
წელსა ჩყია, დეკნბრის კ, ხუთშაბათს. იესო წარგმართე“, (1v)

გ. ეს ეპიტაფია შეტანილი აქვს პეტრეს თავის კრებულში („მრავალფერ-ყვავილოვანში“), იხ. S—387, 133r¹.

2. „კვლავ პეტრეს მიერ მოთქმა.—

მესმა რა შენი, პროზორე, შვილო ტკბილო,

სიკუდილი მწარე, მღელუარის მტკურისა მიერ...“ 1რ. (S—387,

133v),

3. „ეპიტაფია [საქართველოს მეფის ირაკლის ძის იულიონისა, წარწერილი პეტრეს მიერ ლარაძისა].—

იუდას ტომით, იესეს კვერთხის ძირით,

დავითის წალკოტს, ბმულ რტოთა კეთილ-ხშირით...“ 2რ. (S—387,

135r).

შენიშვნა: ეს ეპიტაფია (იულიონისა) დაწერილია 1816 წ.

ეპიტაფიის ბოლოს ვკითხულობთ:

„ვიშევ წელსა ჩღკ, იენისს დ დღესა,

აღვესრულე წელსა ჩყვ, აგვისტოს კვ დღესა“.

¹ ქვემოთ ფრჩხილებში მიუთითებთ მხოლოდ დასახელებულ კრებულს (S—387) და მის გვერდს.

4. იამბიკო გიორგის ძის იოანეს, შობის დღეს მილოცვილი პეტრეს მიერ ყარბის, ლარაძისა].—

„იესუ ტკბილსა, ღმერთ-მამაკაცსა სრულსა,
ოსანნას ჰსძღუნიდეს ყრმანი ქალაქს შესრულსა...“ 3r-v, (S-387, 135v).

5. [ნინა დედოფლისადმი, ძღუნილი პეტრეს მიერ ლარაძისა].—

„ნიაჲ წულილთ გამო, ზესთა მომცემი ჰსჯულთა,
ისრაილთადმი განმცხადი დაფარულთა...“ 4r, (S—387, 135v—136r).

შენიშვნა: ამ ლექსის მეორე მხარეს, მოთავსებულია პეტრე ლარაძის წერილი ნინა [გრიგოლ დადიანის მეუღლის] გიორგი XII-ის ასულისადმი:

„უმადლესო დედოფალო, უმოწყალესო ჯელმწიფე! გნადლობ, გაქებ და უმდაბლესად თაყვანს გცემთ ...[უ]მდაბლე გეხმეთ და მოგვეკითხეთ. ღმერთმან მრავალქამიერ გყოსთ. ჩემის მოგონებისათვის მადლობელი გახლავარა.
პეტრე ყარბი“ (წერილი გადახაზულია).

6. „კიდურწერილობა.—

ეჰა რაბამად, ნოტ ორღან ვეგთ აღტრფობით,
ქებად ესურვის ბაგეს დღე ესე თნობით...“ 5r (S—387, 136r).

შენიშვნა: ლექსი ორსტროფიანია. „კიდურწერილობა“ აღებულია არა მხოლოდ კიდის, არამედ ყოველი სიტყვის დასაწყისი ასოდან. იგი გამოხატავს შემდეგს:

„ერნო, ვაქებდეთ ძნობით გრიგოლსა,
საღმრთოს სჯულისა მწვრთელ-თანამყოლსა“.

ამ გალექსილი „კიდურწერილობის“ თვითეული ასო თვალსაჩინოებისათვის დაწერილია მთავრულად.

7. [საქართველოს მეფის ძის ოქროპირისადმი, პეტრე ყარბის ლარაძის მიერ].—

„მამისა სული ათ-ორთადმი მოსრული,
ესე ცეცხლისა ენათებრ ხილვებული...“ 6r, (S—387, 132r).

შენიშვნა: ა. ეს ლექსიც აკროსტიხულია. კიდურწერილობაში იკითხება:

„მეფის ძე ოქროპირი დღეგრძელ, დიდად დიდებულ გყოს მრჩობლსავე შინა თქვენ“.

ბ. ამ ტექსტის ნაწილი „დიდად დიდებულ გყოს...“ ლექსის ბოლოს, ერთ სტრიქონადაა მიწერილი.

8. [მეფის ძის ბაგრატისადმი ძღუნილი იამბიკო მისვე პეტრე ლარაძისა მიერ ყარბისა. კიდურწერილობა].—

„დავითის ძირით რტოჲ ნაყოფ-კეთილ-სხმულო,
ღელვა-გვემულთა ლიმენად სიქადულო...“ 7r (S—387, 137r—138r).

შენიშვნა: ა. იამბიკოს კიდურწერილობა ასეთია: „ღღეგრძელდინ ბაგრატ“.

ბ. ამ მიძღუნის მეორე მხარეს მოთავსებულია პეტრე ლარაძის წერილი ბაგრატ ბატონიშვილისადმი: „უგანათლებულესო ძეო მეფისაო, უმოწყალესო ჯელმწიფე!“

ანგელოსთაგანცა განსადიდებელნი ქველის საქმენი თქუშენი, რომელიცა ცხოველ-
ყოფასა შინა ჩემსა, ძალსა მცემს მე. შესძინეთ კეთილი კეთილსა ზედა, და შეწვენა
მომეცით ოთხისა წიგნისა გადაწერისათჳს“ (წერილი გადაწახულია).

9. „პეტრეს მიერ ყარიბისა, რვული.—
ვინ პირითა ჰმსგავსებ მთვარეს, ნათლით მზესა სხივმცინარეს,
ლაწვით ვარდსა ნაფუნჩვარეს, იერიქოს ნაბუტკარეს...“ 8r, (S—387,
138r).

10. „პეტრეს მიერ ყარიბისა, იამბიკო.—
შენ, სულთ საწადო, ყუაჲლ სუნნელთა მტილო,
სამეფოს წალკოტს, გაბაონს ალბუტკულო...“ 8v, (S—387, 138r).

11. [მისივე პეტრე ყარიბისა].—
„ისწრაფდიან, შემოკრბიან მისს საქებრად არსნი სრულნი,
ზე ფრთოვანნი, ქვე მხეც-ნადირ, თევზ-ნიანგნი პირ დაშკმულნი...“ 9r.
წყდება: „...შვენებისა გამკვრვეთა, მას შესწირეს გული ყოველთ...“
(S—387, 138v. აქ, ამ ლექსის ორი სტროფიდაა შემორჩენილი).

12. [მისივე პეტრე ლარაძისა].—
„მზე ვნახე მქმუნვარედ, ჟამი მხვდა მწარე,
ვიქმენ დამწყვეელი სვისა და სვისა...“ 10r—v (S—387, 139v).

შენიშვნა: v-ზე ტექსტის ხელით მიწერილია: „სემირამიდა, და მცირისა სომხი-
თისა მეფე“.

13. [მისივე პეტრე ლარაძისა].—
„ზევს არ ბედოვნებს თვისის მეხებით,
ამურო, შენგან არს იგ ვალდებით...“ 11r (S—387, 140v).

შენიშვნა: 140v-ზე მოთავსებულია მინაწერი სპარსულ ენაზე.

14. [მისივე პეტრე ლარაძისა].—
„ბანთიადს ცისკრის მნათობსა მზე რა მოესწრას სხივითა,
მისნი ციმციმნი, კამკამნი დაბუნდოს თუ რა ძივითა...“ 12r (S—387,
141r—v).

შენიშვნა: ა. ამ ფრაგმენტის მეორე მხარეს ყოფილა წერილი უცნობი პირისად-
მი. შემორჩენილია სიტყვები: „უბრწყინვალესო გრაფო, უმოწყალესო...“
ბ. აქვეა მინაწერები: „ნეპტუნ—ზღვისა ღმერთი; მინერვა, პალადა—ბერძენ-
თისა“.

15. „ამალღებისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი,
თქმული ყარიბი პეტრე ლარაძის მიერ.—

იესო ჩემი, არსთ მბრძანებელი.

აღსდგა რა მკვდრეთით მბრძოლთ-შემმუსვრელი...“ 13r (S—387, 148v).

16. „ფერისცუაღებისათჳს, თქმული პეტრეს მიერ ყარიბი-
სა ლარაძისა.—

შემდგომად ექვსის დღისა უფალმან

წარიყვანა, ნთას თაბორს შავალმან...“ 14r, (S—387, 149v).

17. „ქრისტეს ნათლისღებისათვის, თურქის გაფი, თქმული ყარობის პეტრე ლარაძისა მიერ.—

დღეს ბუნება წყა[ლ]თა განახლდებოდა,
იორდანე შიშით უკუნდგებოდა...“ 15r (S—357, 144r).

18. „თქმული პეტრე ყარობისა გან, ბზობისათვის.—
ცისა საყდრად მქონი გელმწიფებითა,
ძლიერად მპყრობელი ხმელთა ზღვებითა...“ 16r.

შენიშვნა: აქვეა ოთხთაეპიანი ლექსი: ნაწერია პეტრეს კალიგრაფიული ხელით. იგი წარმოადგენს ფრაგმენტს:

„ჩრდილოეთით ვენერასა შევხვდი აღმობრწყინებულსა...“

წყდება: „...მან დამაწყლულა ისრითა, ვგრძნობ გულსა ეშყით ვნებულსა...“ 17r.

1080 ბ

სამიჯნურო ლექსები. XIX

7 ფ.; 21×17; თეთრი და ლურჯი ქაღალდი (სხვადასხვა ზომისა); უცდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); (XIX ს. 1 ნახევარი).

1. [დამტკიცებულ ჰყოს].—

„დამტკიცებულ ჰყოს ეს მარად მზერამან,
საწუთოს ბრუნვანი თქმად არ ეგების...“ 1r—2r.

2. [შენ გნატრიანი].—

„შენ გნატრიან ყოვლნი მნათნი მზინარნი, სიცოცხლვე!
შენსა მცნობსა მაქვს სიყვარულის ვალი...“ 3r—v.

3. [მიიკვირს აგრე ახლოს მყოფი].—

„მიიკვირს აგრე ახლოს მყოფი, ვითა ეშორავთ ურთიერთსა,
სიყვარული საზოგადო უყვარს, უწყით, ზეშთა ღმერთსა...“ 4r.

4. [ჰოი მიჯნურო].—

„ჰი მიჯნურო, სულო, გულო,
ვარდის კონავ, თაიგულო...“ 5r.

5. [შენ გეტრფი მზეო].—

„შენ გეტრფი მზეო, შენთვის ეშმაგობ, შევქმნილვარ კელად(!),
მდულარის ცრემლით ვსტირ მწუხარედ, გაჭრილი ველად...“ 6r—v.

6. „მუხამბაზი ბოით სალბუჩინარის ხმაზედ სათქმელი.—

ვის გიხილავსთ ვარსკულავი ზეცით შთამოსრულია,
პირ-გავსილი მთოვარე და მზე მალრიბულია...“ 7r.

შენიშვნა: ა. ჟუკანასკნელი სამი ლექსი (4,5,6) დაწერილია ერთი ხელით. ლექსები ეკუთვნის ვინმე გარსევანს; ან შეთხზულია მასზე. თვითუღი—ბოლოვდება გარსევანის ხსენებით:

1. „...შენს გარსევანს მომეზმარე, ჩემად მკულელად მომართულ“ (5r).
2. „...გარსევან. მუღმივ ვბი შენს კარზედ, ღამის მოვევლად“ (6v).“

3. „... გარ ს ე ვ ა ნ ი მ ს უ რ ს გ ი მ ს ხ ე ვ რ ბ ლ ა ს ი ც ო ვ ც ხ ლ ე ნ ი, ს უ ლ ი ა“ (7r).
 ბ. ხელნაწერი წარმოადგენს სხვადასხვა ზომის ფ.ფ-ზე სხვადასხვა ხელით დაწერილი სატრფიალო ლექსების კრებულს.

(479)

1084

თეიმურაზ I, ლეილ-მაჯუნნიანი. XIX

25 ფ. (50 გვ.); 18×22; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ზაქარია კიკინაძისეულია.

„ქარი პირველი ლეილ-მაჯუნნიანის ამბისა სპარსულისაგან ქართულად გადმოთარგმნული მეფის თეიმურაზისაგან, სასმენელად მშვენიერი.— ლმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემელობით, არსისა არაარსისა სიტყვით დამბადე მთქმელობით...“ გვ. 1—50.

წყდებ: „...„კვილისა და მოთქმისა ხმა სახლით გამოუდისა, და იყო ზარი და ქვითინა(!), არ თუ კვრა ჩასტა-ლუდისა“(!)...

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა კრებული, აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934, გვ. გვ. 24—59; წყდება 208-ე სტროფზე (დასახელებული გამოცემა, გვ. 52).

ბ. ამ ნუსხის სათაურში სიტყვები „მეფის თეიმურაზისაგან“ წაშლილია და მის ნაცვლად არა ტექსტის ხელით მიწერილია: „ზაალ თუმანიშვილისა“. წინა სიტყვატ, რომ დაუმატოთ, გამოდის: „გადმოთარგმნული ზაალ თუმანიშვილისა“(!).

გ. იხ. ექვ. თაყაიშვილი, „Описание“, ტ. II, გვ. 266.

(480)

1085

გოჩაიანი. XIX

4 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ზაქარია კიკინაძისეულია.

«გოჩაიანი».—

„აწ ჩვენ დავიწყოთ სოფლისა სარჩიელი და ბჰობანი,
 თუ რამ დავაბჰოთ სოფელსა, თქვენც დავგაწიეთ ბჰობანი...“

გოჩა: ნუ ემოყვრები სოფელსა, თავს ეუბნება გოჩაო,
 არ გახსოვს მამა მოგიკლა, ობლათ რომ დარჩი, ბეჩაო...

სოფელი: დამ[მ]დურებიხარ, შევიტყე, სოფელმან უთხრა გოჩასა,
 მე მიმადლოდი, მეგონა, ქართლით გაცმევედი ფარჩასა,
 თუ დავაცილდე, არ მიწყენ, აგრე სოფლისა ჩაჩვასა...“ გვ. 1—7.

შენიშვნა: ქუთაისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ხელნაწერის (№588, კრებულის) მიხედვით „გოჩაიანის“ ავტორია გოჩა დოღობერიძე. აღნიშნული თხზულება დასახელებულ კრებულში სათაურდება და იწყება ასე:

„... თქმული გოჩა დოღობერიძის მიერ—

აწ ჩუნ დავიწყოთ, სოფელი, სარჩიელი და ბჰობანი...“ (28v—30r).

(481)

1086

ამბავი აბულ ღიფარ აღმაზორისა. XIX

3 ფ.; 35,5×21; ქალაღი; უყდო; დაფურცელი (კიდებ-შემოცვეთილი); ნაკლუ-
ლი; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ხაქარია ჭიჭინაძისეულია.

„აბულ ღიფარ აღმაზორ, ანუ ვითარ სათანადო არს ჰსჯაჲ ერთა-
თჳსთა ზედა,—ფანა ხუასრო, წოდებული აღლად ედღულად, იყო ერთი აღ-
მოსავლეთისა კელმწიფეთაგანი დიდებულითა, რომელმანცა შეიერთა თჳს შო-
რის ყოველივე თჳსება და კეთილმოქმედება, რომელნიცა მისცემენ სახელსა-
შემდგომთა კელმწიფეთ შთამომავლობათა...“ 1r—3v.

მთავრდება: „... კანონისა ამის შეუძლებელ არს, რათა იქმნეს მო-
ტყუებულ, ვინადგან არა აქვს მას დაშთომა“...

შენიშვნა: 1. გვერდობლივი ძველი პაგინაცია (გვ. გვ. 11—16) არკვევს, რომ ეს
3 ფურცელი ნაწილი ყოფილა რომელიღაც კრებულისა.

2. კიდებუ გაკრულად, ტექსტის მელნით მიწერილია: „გამრეკელი“ (3r).

(482)

1087

კრებული. XIX

22 ფ. (44 გვ.); 21×16; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწერი ხა-
ქარია ჭიჭინაძისეულია.

1. [ქაიხოსრო ანდრონიკაშვილი], „მიჯნურთ ბადე.—
ახლა გამოვჩნდი, დამერქო სახელათ მიჯნურთ ბადია,
გულ-დაკოდილთა აშიყთა სალხენათ დავიბადია,
ვინც რომ მესტუმროს, დავათრო, ვასვან ეშყისა ბადია...“ გვ. 1—22.

ანდრონიკა: (გადამწერისა); „ეს მიჯნურთ ბადე, რომელმანც ითხოვოს და წაიკით-
ხოს და შეეჭკეს, ვგრევე პატრონსავე უბოძეთ, და მიცემა [თუ] აღარ ინებოდ, მო-
ვალენი იყვნეთ მეორეთ მოსვლასა, ამინ“ (გვ. 22).

2. „თქმულნი ლექსნი სამიჯნურონი, რომელსა ეწოდების ეშხიყონია-
ჩახრიხულნი.—

ზამზახის პირი, მნახავთა პირი, კეკლუც მზე წარები.
მასთან ვლითა სრულად დაიწვის, მაზედ წარები...“ გვ. 22—31.

3. [გარსევან ჩოლოყაშვილი], „კარი I-ლი ნარგიზოვანის.—
ჰე, საყვარელო, შენის გონებით, ნარგიზოვანო,
ხელ ვარ მინდორსა თავის ღონებით, ნარგიზოვანო,
სიმდიდრე მიჩანს დრამის წონებით, ნარგიზოვანო...“ გვ. 31—39.

4. [მისიევი, აღმართნა ბროლნი სვეტისა].—
„აღმართნა ბროლნი სვეტისა, რა მზემ[ან] ნახა, იამა,
უფურჩენელს ვარდსა კოკობსა ჯარით შეედგა, შეესმა(!)
ორთავე დენა დაიწყეს ბროლმან, ლალმა და იამა...“ გვ. 39.

5. [გარსევან ჩოლოყაშვილი, ხილთა ქება].—
უყურეთ ხილთა ქცევასა, რისა ანბისა მთქმელია,
ფერ-შეწინიერი, ძირ-წვრილი ცოტა ხანი მდგომელია,
უხუცესი და პირველი მარწყვი მიწას მდგომელია...“ გვ. 40—41.

6. [მისივე, სიყვარულისა პირმთვარეობა].—
„სიყვარულისა პირმთვარეობა, მოხდომით გაშლა, მიო არეობა,
კვიპაროზისებრ ტან სახეობა, ნაძვისა ზანბახნი ვარდთ ნარეობა,
ამას დართვითა უცს მწყარეობა, არს თუ ყვედრება, ხამს გარეო]ბა“...
გვ. 42—44.

შენიშვნა: იხ. ექვ. თაყაიშვილის „Описание“ ტ. II, გვ.გვ. 183—14.

(483)

1088

ლექსთა კრებული. XIX

14 ფ.; 22 × 17; მილურჯო ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (დალაქავებული, ნაწერი აქა-იქ გადასულია და ძნელად იკითხება); მხედრული; XIX საუკუნის 10-ანი წწ. (კვირინიშანი 1813); ხელნაწერი ზაქარია კვიციანიძისეულია.

1. [გიორგი ალექსანდრეს ძე ბაგრატიონი, ბრძენი მთხრებლს ირჩევს საჯდომლად].

„ბრძენი მთხრებლს ირჩევს საჯდომლად, მინდორთა ყუთავილვანთა,
ამისთვის მართო მყოფობა განაჰბუჟებს მ[ხ]ცოვანსა...“ 1r.

2. [მისივე, ჰოი რა ვიწყო ტირილი].—

...„[არვის] ვებრალებ [საქმესა], გარნა თავისა ცოდვასა,
ვარ მოიმედე ღვთისაგან, [მიქმს ცო]დვის შენანდობასა...“ 2r.

3. [მისივე,] იამბიკოდ თქმული.—

არსთა მბადისა [მადნიტო], ანგელოზებრივ მოქალაქეო...“ 2r.

შენიშვნა; ამ ლექსების ნაწილი დაზიანების გამო არ იკითხება, კვადრატულ ფრჩხილებში ჩასმული ადგილები აღდგენილია H—874 ნუსხის მიხედვით (იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, კოლექცია H, ტ. II).

4. [მისივე, ბესიკის ქება].—

...„და რა ვაქო ბესარიონი, მე თავსა მეცეს ხმალები,
საწყალსა ბესარიონსა კვლავ ეთქუა სიტყუა მკლველისა,
მიჯნურობითა დამწყარი, ცეცხლთა გულ-მონავლელისა...“ 2v.

5. [მისივე], „მეფის ასულს მზეხათუნზე თქმული.—

აღვამეობ აღვასა ამოსა, აღბუტკვილს აღნავ არიად,
ბალახმ-ბაგესა ბრწყინვალესა, ბროწეულს ბუტკესა ბარიად...“ 2r.

წყდება: „... ვარდო ვალალო, ვახ, ვის ვინათგან ვისადაგები...“

6. [მისივე, მოგიწერ დასა ტურფასა].—

„მოგიწერ დასა [ტურფასა, ქალსა კეკლუსსა და ნაზსა ჩემსა სულელებსა],
ამბავს ამოსა, ჩემთ[ვის] საკმოსა, მგვანსა საროსა, ნაბწყინ გულელებსა]...“

შენიშვნა: 1. ამ ლექსს დასაწყისი მოხუცი აქვს, აღდგენილია დასახელებული ნუსხის მიხედვით.

2. ამავე ლექსის „მოგიწერ დასა ტურფასა“ ნაწილები აქვე სინგურიითა გამოყოფილი:

ა. „ტეიბი.—

მოგზორდი სულსა, აღნავ შემეკულსა,

ბრძენ განკახმულსა, ანდამატ გულსა...“

- ბ. „როს განგიცადე, ტურფაო, გულს ნეცა ისრად რეალები...“
 გ. „მე, სული ჩემი ფეშქაშად შენთვისა შემიწირია...“
 3. ეს ლექსები შეტანილია ბესიკის ლექსების სადაო განყოფილებაში (იხ. ბესიკი, ლექსები ალ. ბარამიძის და ვ. თოფურის რედაქციით).

7. [მისივე], „მეფის ასულს მზეხათუნისათვის თქმული. — ვართ კარგის მგონე, შენაღონე, მომხსენი ახის, ტან-კიპარ-ზრდილმან, დალალ-დათხულმან, რაღა ვთქვათ სახის...“
 3v—4r.

8. [მისივე, ანბანთქება].—
 „აღვახვამ ქებად ზაგესა, თუმც შევიძლო მკობილება,
 ბანოვანთა უტურფესო, გოქო მალალშობილება...“ 4r—5r.

9. [მისივე, ანბანთქება].—
 „ამბავს აეწერ ადრინდელსა, აღმკულების აღმკობასა,
 ბულბოლ ბევრად ბუდობასა, ბედისაგან ბირებასა...“ 5r—v.

10. „თქმული ბესარიონის გაბაონის ძისაგან.—
 ათინად ბრძენთა გაზრდილი, აზიდ ვგმზავრობ(!) არესა,
 ამილბარს ვეყმე ავთანდილ, ამოდ რა ლმობიარესა...“ 6r—9r.

11. [თეიმურაზ II, ხილთა ქება].—
 „მარწყემან თქვა: მოვალ პირველად, მე ვერ მომისწრობს ხილია,
 ფერად მსგავსა ვარ ლალისა, მერმეთ საქმელად ტკბილია...“ 6r—11v.

12. [ბესიკი, ანბანთქება].—
 „არს ბრძენ გნობით, დავლის ვთერს,
 ვლა ზეულობს შლვა თმობით...“ 11v.

13. „ბესარიონისაგან თქმული დედოფალს ანნაზედ.—
 ვარ უცხო ვინმე ყარბი, ამა სიტყვითა ნხმობელი,
 ამა მუხთლისა სოფლისა მაგინებელი, მგმობელი...“ 12r.

14. [ხელმწიფე გული].—
 „ხელმწიფე გული, შენთანა ბმული,
 წყალობიანად მომცემი შვების...“ 12v.

15. „ბესარიონის თქმული.—
 სევდის ბალს შეველ შენაღონები,
 მოკრეფად მსურდა ვარდის კონები...“ 12v—13v.

16. [მისივე, ცრემლთა ისარნი].—
 „ცრემლთა ისარნი, მოსისხარნი, ჩემდა არენით,
 ილმენით გულნი, ქირ-ნახულნი, შეგვიწყარენით...“ 13v—14r.

შენიშვნა: 1. გიორგი ბაგრატიონი (იხვრთ. ბატონიშვილი) ამ კრებულში არსად დასახელებული არ არის. მისი ავტორობის სამოწმოდ იხ. ლ. ქუთათელაძე, ბესიკის „სადაო“ ლექსების ავტორისათვის, „მნათობი“, № 3, 1958.

2. ხელნაწერს გარეჯანზე აწერია: „ბესიკის(?) ლექსები“.

3. გარეჯანზე (რომელიც შეწებებულია უკანასკნელ ფურცელთან) მოთავსებულია ზაქარია ჭიჭინაძის „თხოვნის“ დასაწყისი (სათაური) ეგზარხოს პავლე სთან (რუსულ ენაზე).

4. იხ. ექვ. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 449.

(484)

1089

ანტონ I, წყობილსიტყვაობა: XIX

12 ფ. (24 გვ.); 21,6×17,5; ქალაღი; უყდო; თაე-ბოლონაკლული; დახიანებულ-დალაქაეებული; მხედრული; [XIX ს.].

[ანტონ I, წყობილსიტყვაობა] ...იტყვს უკუშ იგავი ქეშმარიტ-სა: ჩუშნ, მსწაველულნიო სხუათანი თუა ვისწაეებთ. ვინაეცა ვერ შესადღებულ არს თქმად სადამე, თუ ვითარ დიდისა სარგებელისა ამისგან წარმოებად შესადლო იყოს მათდამი, რომელნიცა სხოლათა შინა და ღიმნაზიათა ისწაეებენ...“ 1—24 გვ.

წყდება: 76-ე პარაგრაფის შემდეგ სიტყეებზე: „... დიდებასა შინა ქუშმდებარე არს იულიოს კეისარი და... შესმენილი არს, ხოლო ლექსი ესე არს, კაეშირი არს. § 77. სხუა...“

შენიშვნა: ამ ხელნაწერის სახით შემონახულია „წყობილსიტყვაობის“ §§ 54—76.

(485)

1090

აპოკრიფულ თხზულებათა კრებული. 1840, 1851

25 ფ. (50 გვ.); 19,5×17; ქალაღი; უყდო; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); 1840 წ. (გვ. 16), 1851 წ. (გვ. 41); გადამწერი: გიქო ოჭანეზოვი (გვ. 16); გასპარა (გვ. 21), გიორგი სვანიძე (გვ. 41); დაუწერელია გვ. გვ. 29, 43—45.

1. „ხილვა ღვთისა მშობლისა და მარადის ქანწულისა მარიამისა. —ღვთისმშობელმან თქვა თავის გუნებაში, განიძრახა ყოვლად წმინდამან და ყოვლად უბიწომან: თუ წავალ მთასა ზეთის ხილისასაო, ღმერთს შეეეხეეწე-ბიო, რომ, რაც ქეშკნელისა ჯოჯოხეთები არისო ან სატანჯველი, სულ მაჩვენოსო...“ გვ. 3—16.

2. „თარგმანი ცოდვა-მადლისა. —კაცი თუ გაიგონებს, ღმერთის დარბევა არის. კაცმა რომ კაცს საიდუმლო სიტყეა უთხრას, [და] ის რომ [მან] სხვას უთხრას...“ გვ. 39—41.

შენიშვნა: 1. კრებულში შესულია ქართული ტრანსკრიპციით დაწერილი სხვადასხვა ხასიათის სომხური ტექსტები: გვ. გვ. 17—22, 25—33; 21 გვერდზე მოთაე-სებულია სომხური ანბანი, შესრულებული, აგრეთვე, ქართული დაწერილობით.

2. გვ. 24-ზე მოცემულია „ქალ-ვაჟიანის“ მხოლოდ დასაწყისი: ესე წიგნი ქალისა და ვაჟისა. —იყო ერთი ხემწიფე მრავალის სარჩოს პატრონი იყო და შეილი არა ჰყავდა...“

ანდერძები: 1. „ესე წმინდა ღვთისმშობლის თარგმანის წიგინი(!) არის. აეწერე მე, მონა[შ] ხთვისა გიქო ოჭანეზოვი(!) წელსა[ა] ჩუშ, აპრილის კ დღესა“. (გვ. 16).

2. „უფალ ღმერთო იესო ქრისტეე, სწავლათ(!) კეთილათ მოუხდინე მონასა შენსა გასპარასა, რათა ისწავლის(!) წიგნის წერვა(!), გაქოს და გადიღოს და გემსახუროს. მიეცე შენი შიში და გულისყური“, (გვ. 21).

3. „ჩუნა-სა, მარტის 27 დღესა, გიორგი სვანიძე[ს] წერილი არის...“ (გვ. 41).
 მინაწერები: ქართულსა და სომხურ ენებზე (ქართული დაწერილობით) მოიაზვე-
 ბა: გვ. გვ. 1—2, 42, 46—47, 49—50.

(486)

1091

კრებული. XIX

23 ფ.; 21,7×17,3; ქალღი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; ხელნაწე-
 რი ზაქარია კიკინაძისეულია.

1. [ანბანთქება].—

...„საბარმაკულო ღრუბელო, ცეცხლს ნუ მომიდებ გზებულსა,
 და სილტოლვა წარწყმელისაგან ნუ გაძხდი წამწარებულსა...“ 1r—8r.

შენიშვნა: ა. ხელნაწერის მფლობელს პირველი გვერდის კიდებზე მიუწერია: „ბ ა -
 ქ ა რ ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ი ს ლ ე ქ ს ე ბ ი ა . ზ , კ ი კ ი ნ ა ძ ე“.

ბ. თვით ანბანთქებაში ავტორად ვინმე პ ა ა ტ ა ჩ ა ნ ს . ამის სამოწმოდ, თხზულებ-
 ბის დაწერის დროისა და საქართველოს ცხოვრების ზოგიერთი კულტურულ-ისტო-
 რიული ფაქტის გასათვალისწინებლად, მოვიტანე ანბანთქების ბოლო ნაწილს:

„...შ ო დ ე ს ვ ი წ ყ ე ე ს ე წ ი გ ნ ი ა თ უ თ ხ მ ე ტ ს თ ე ვ ს ფ ე ბ ე რ ვ ა ლ ს ა ,
 # ო ნ ი ს ი მ ე ს , მ ი ს დ ლ ე ს გ ვ ა ლ ო ბ , ბ რ წ ყ ი ნ ვ ა ლ ე ს ა ვ ი თ ა თ ვ ა ლ ს ა ,
 # ო ტ ი წ უ ლ ი გ ა ნ მ ი ს რ უ ლ დ ა , თ ე ე ც ო ც დ ა ც ბ რ ი თ გ ა რ დ ა ვ ა ლ ს ა ,
 და # ო რ მ ო ც ო ბ ა ს (!) დ ლ ე ს გ ა ნ ს რ უ ლ დ ა , მ ა რ ტ ს მ ე ც ბ რ ე დ ლ ე ს , მ ო მ ა ვ ა ლ ს ა .
 # ო ნ გ რ ო ე ლ ა ხ (!) მ ა ს უ ა მ ა დ ქ ა რ თ ლ ს ბ ე ჯ დ ა ე ს ს ა ხ ა რ ე ბ ა ს ა ,
 # ო რ ბ ე ლ ი ს შ ე ვ ი ლ ი ნ ი კ ო ლ ო ზ ყ ო ფ ს წ ე რ ი ლ თ გ ა ნ ს წ ო რ ო რ ე ბ ა ს ა ,
 # ო ხ ი თ ა ვ ა ხ ტ ა ნ გ ნ ე ფ ი ს თ ა ქ მ ე ნ წ ი გ ნ თ ა გ ა ნ მ რ ა ე ლ ე ბ ა ს ა ,
 და # ო ჯ რ ო პ ი რ ი ს ა ნ ა თ ა რ გ მ ნ ს თ ა მ ო გ ე ფ ე ნ ე ნ გ ა ნ ა თ ლ ე ბ ა ს ა .
 # ო ნ ს ი ს თ ო რ ე ს ვ ი მ ო წ მ ე ბ ა მ ქ ო რ ო ნ ი კ ო ნ ს ე ს წ უ რ რ ი თ ა ,
 # ო ჯ რ ო ვ ი ს შ ე ს დ ლ ე ნ ე ს მ ა ს ა ქ ე თ ა თ ა ს შ ე ვ ი დ ა ს წ ე ლ ს ც ბ რ ი თ ა .

ო ჯ დ ო მ ბ რ ი დ გ ა ნ გ ე ე მ ტ ე რ ე ნ ს მ ე ფ ე და მ ი ს ი ს ჰ ა ნ ი ა ,
 # ო მ ი თ ა გ ე მ ლ ი ე ს , დ ა ვ შ ო რ დ ი თ მ ო ყ ვ ა რ ე ნ ი და ძ მ ნ ი ა ,
 # ო თ ხ ს ა ვ ე ც ი ხ ე ს მი ე მ ა რ თ ე თ , მ ა თ დ ა რ ჩ ა თ შ ო რ ა პ ა ნ ი ა ,
 და # ო ჯ მ ი თ შ ე მ ო გ ე რ ჩ ე ნ ე ს ე ნ ი : ს ვ ე რ , კ ა ც ხ ი , ნ ა ვ ა რ ძ ე ნ ი ა :

ამაზედან ამბათ ქება(!) დაესრულა ჩემის თქმითა,
 უცხონი და ჯერ უთქმელნი პ ა ტ ა ს მიერ გამოთქმითა,
 ნურც შერევთ და ნურც განთჳებთ, ასე სწერეთ ზედმოძმითა,
 და ნურც მამცემთ და ნურც წაიღებთ, თქვენ სოქვით თქვენი.
 ძველ-ახლის სიბრძნით შეეკრებე(!) ანბათქება და ლექსები,
 ამას ზემოთაც სწერია ლექსები მოაბასები,
 უგნურთა განამბარძნობელი, თვით სჯულთა ასაკენესები,
 და ერთმანეთისა მოწმენი მეგობარნი და თვისები.
 სხვა ანბათქების თავები, არ! გეჴ, რამე წამირთავს,
 არც ნეფის თეიმურაზის ტურფანი ლექსი ჩამირთავს.
 არც არჩილ ნეფის სიბრძნენი მასალათაც არ მომირთავს,
 და არც ვახტანგ მეფის რიტორით ჩემი ლექსები მომირთავს,
 ამ სამმა მეფემ გვასმინა ანბათქებათა ქებანი,
 მე არ მინახავს სხვათ თქმული მათ მეტის ანბათქებანი,
 მე ეს გამოვსთქვი განმარტვით, თავშეყრით ანბათქებანი...“ (7r—v).

2. „აქ დაიწყებ[ი]ს შესაქმე და სოფლის დაბადებანი.—
 აღმოსავლეთით ედემი, სამოთხის დასხმა მკობანი,
 არა არსიდგან მოყვანა, მიწისა განკაცებანი...“ 8r—23r.

(487)

1092

თავგადასავალი მეფის ასულის მარიამისა. XIX—XX

14 ფ. (24 გვ.): 22×17,5; ქალაღი: უყღა; კიღემოცვეთიღი: მხედრული; [XIX—XX ს.]; გაღამწერი—ნიკოლოზ დიღმელი.

[თავგადასავალი მეფის ასულის მარიამისა].—

„კოსტანტინეპოლის ქალაქში იმყოფებოღა კეისარი დიღი, ძღიერი დღა ახოვანი, მართღმადიღებელი ქრისტიანელი, აღმღშენებელი ეკღესიღთღ, მოწყალე გღახაკთღ დღა დღავრღომიღთღ. იმ კეისარს ჰყვანღღა მეუღღღღ, სჯუღღღღერი დღა განთქმული მწვენიერიღთღ. ჰქონღღათ ერთმანეთის სიყვარული, ისე რომ სხვღთღ ხღღხთღ შორის არ ითქმოღღ. იყვენენ სიყვარულში დღა ერთმანეთის მორჩიღღებღაში. მათ ეყოღღათ ერთი ქალი, მწვენიერი დღა ლამაზი, რომელსაც სხეღღათ დღაარქვეს მარიამი...“ გვ. 3—28.

შენიშვნღ: ნიკოლოზ დიღმელს «თავგადასავალიღღან» მიღღებული შთაბეჭდიღღბღ გამოუხატავს თოთხმეტ ტღეპიღან ლექსში, რომელიც წარუმძღღვანებღღ თხზუღღებისათვის შემღღვეგი სღთღურით:

„მეფის ასულის მარიამის წამებღა.—

ქლო, მარიამ, ბვერი ითმინე,
როგორც ანბები შენი ვისმინე,
მსურს ქება გწირო ზემისა მხრითღ
დღა გამოგსახო იგავის თქმითღ.

შენს მტერს ყოველსღ შეექმენ მონღ,
მათ ნებღს მიჰყევ, შენ სხვღ გეგონღ,
დღედინაცვღღმა ეგ სჯემე გიყო,
დღა შენ სიციოცხლე შუღ გღგიყო.

კაცი გვეღღივით თუ არი ქტელი,
მისოვის კაცის კვღღ არ არის ძნელი,
შენ ხომ დღაგიგო ჳირისღ მახე,
დღა ბოღღოს მღსაც გეცვღღღ სხე.

შენ მოგცღღ იმღან დიღი წეღღღღბღ,
ჯღუწყრღ მღსაც თვით სხღარებღ.

ძვეღი ნღწერიღღან გღდმოკვეთებუღღი. ნიკოლოზ დიღმელი[...](გვ. 1).

(488)

1094

ასტროლოგიური კრებული. XIX

35 ფ.; 9,5×7,7; ქალღღღი: მეყღღოს ყღღ; ბოღღონღკღღღღღღღ: მხედრული (სღთღურებღი დღა აბზღტღღ დღაღსწყისი ასღღები სინღღურიღღ); თღვეკზმუღღღღღღღიანი (1r).

1. „მ თოვარის მსრბოლობა.—თითოეულს მთოვარესა აქუს დღე ოცდაცხრა, ნახევარი დღისა ანუ ღამისა და ჯამისაც ნახევარი, და მეხუთე ნაწილი საათისა...“ 1r—31r.

2. „ათორმეტთა თვეთა საკვიმატონი დღენი არიან ესე შემდგომნი თვეთა რიცხუნი: სეკდემბრის—ბ და კდ. ოკდომბრის—გ და კა...“ 31r—32r.

3. „ახალის მთოვარის ნახვისათჳს.—მარტის ახალი მთოვარე აღნთებულს ცეცხლზედ დახედე და ისრე ნახე. აპრილის ახალი მთოვარე ახალ მზეზე ნახე...“ 32r—33r.

4. „ბოროტისა ვარსკულავისა სიფრთხილისათჳს.—ესე არს ბოროტი ვარსკულავი, რომელი განუცხადა ღმერთმან ისუს მღვდელსა(!) და რქუა ესრეთ: რაჟამს პირდაპირ ვარსკულავი იგი გაქუნდეს, ნუ წარხუალ იქეთ, ნურცა კეთილსა რასმეს მოქმედებ, ნუცა წიგნსა დასწერ...“ 33v.

5. [მთოვარის მდებარეობა თვის სხვადასხვა დღეების მიხედვით]:

ა, ია, კა მთოვარისას აღმოსავლეთით არის.

ბ, იბ, კბ მთოვარისას სამხრეთსა და აღმოსავლეთით არის]...“ 34r—35r.

შენიშვნა: ერთვის (ტექსტის ხელით): „ხასიათი სისხლის გამოღებისა შაშრითა ანუ კოტროშითა.—თუ ხურვება ტანში დაფანტული ქონდეს, იმას გამოიღებს; თუ ქვეით მოიკიდებს კოტროშა, ტანის სისხლს ჩამოიღებს...“ (31r-v)

წყდება: „... ნურც ხელს გაუხსნით და ნურც კოტროშა...“

(489)

1096

ჯამნი. XVIII

344 ფ.; 13,8×9,2; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ბოლონაკ-
ლული (აკლია შიგადაშიგაც); ხელნაწერს აქვს რვეულბრივი აღრიცხვა, შეიცავს
მღ რვეულს; დაზიანებული (2,245, 331 ფ. ფ.-ს ტექსტის ნაწილი მოხუელი და და-
კარგული აქვს; 1,324, 326 ფ. ფ.-ის დანაკარგი ტექსტი აღდგენილია მოლურჯო
ქალაღზე სხვა ხელით. განსაკუთრებით დაზიანებულია ზოგიერთი მინიატურა:
324r-v, 325v, 326v, 331v; საესებით დაზიანებული ფურცლებიდან მინიატურები
ამოღებულია და ჩარჩოს მსგავსად ამოჭრილ ლურჯ ქალაღზეა დაკრული, ასეთ
შემთხვევაში ტექსტიც აღდგენილია); მხედრული (სათაურები სინგურით); ხელნაწე-
რი შემკულია გრაფიკულად შესრულებული ზოდიაკოებითა და მინიატურებით.
ზოდიაკოები: 147r (სასწორი), 170v (ღრიანკალი), 193r (მშვილდოსანი), 216v
(თხის რქა), 248v (თევზები), 257v (ვერძი), 263r (კურო), 267 (ტყუბი), 277r (კირ-
ხაზი), 285r (ლომი), 295r (ქალწული), 231v (წყლის საქანელი); მინიატურები ძი-
რითადად დაზტულია ოქროს ფონზე. ზოგს—მთელი, ზოგს კი გვერდის ნახევარი
უჭირავს. მინიატურები განლაგებულია შემდეგ ფ. ფ.-ზე: 154r (დაბადება ღვთის-
მშობლისა), 158v (ჯვარის ამაღლება), 209v (ტაძრად მიყვანება), 227v (ქრისტეს
შობა), 234v (ნათლისღება), 249v (მირქმა უფლისა), 261v (ხარება), 297v (ფერის-
ცვალება), 300v (მიძინება ღვთისმშობლისა), 320v (ლაზარეს აღდგინება), 321v
(იერუსალიმს შესვლა), 323v (სერობა), 324r (ჯვარცმა), 324v (გარდამოხსნა), 325v
(აღდგომა), 323 (იესოს გამოცხადება მოწაფეთა წინაშე), 328r (კრება მოციქულთა),
329v (ამაღლება), 330v (სულის წმინდის მოსვლა), 231v (ყოველნი წმიდანნი); მხატვრუ-

41. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

ლადვეა შესრულებული ანი (374r); [XVII საუკუნის დამდეგი]; გადამწერი — ალექსი გრიგოლის (მხატვრის) ძე მესხიშვილი (216r).

„ჟამნი.— ძალითა ღთისათა... ყოველი რაოდენი აქუს ლოცვა მსგავსად წე... სისა მის წმიდისა იერუსალემისა და... მონასტერთა. რაჟამს აღსდგე ძილისაგ[ან], განეშორე სარეცელსა და ბძანეთ: ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩვენთა უფალო იესო ქრისტე...“ 1r—344v.

შენიშვნა: 1. ჟამნი ცალკე თავებად შედის: ა. [ს ჳ ნ ა ქ ს ა რ ი ა თ ო რ მ ე ტ თ ა თ ვ ე თ ა წ ე ლ ი წ ა დ ი ს ა თ ა]... „თვესა სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს ჟამი იბ და ღამეთა ჟამი იბ. დაწყება პირველისა ინდიკტიონისა, ახლისა წელიწადისა...“ (147r—303v).

ბ. «ოხითა იბაკონი მარხვათა და ზატიკისა». „ოხითა იბაკონი აღდგომისანი რვა ჟამნი. ოხითა ჟმა ა.—რაჟამს ლოდი იგი დაბეჭდულ იყო...“ (304r—332r).

გ. „სახარებანი საციცკრონი ათერთმეტნი. კვირიაკესა სახარება მათესი.—ხოლო ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს გალილიასა, მთასა მას, სადაც უბრძანა მათ იესო...“ (332v—344v).

წყდება: „...და არა ჰრქვა მას იესო, ვითარმედ არა მოკუდეს, არამედ უკე...“

2. ტექსტის მიმართ მწესველი კრიტიკულ დამოკიდებულებას იჩენს. ერთგან იგი წერს: „...ამასვე დღესა [18 სექტემბერს] წმიდისა მოწამისა ბიძინა დაქრილისა. ამითი ვსენება და წამება ამასა დღესა არს, ძმანო, და არა თუ ივლის[ს]ა. ვისაცა დაუწერია, ტყუილად დაუწერია, ივლის[ს] არა არს, არამედ იმ სექტემბერს ეწამნეს...“ (161v).

ანდერძი: ა. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ალექსი მხატვრის შვილი.

მე, ალექსიმ, დიაკონმან ჩვიდმეტის წლისამან დაეჩხაბე ჟამნი ესე“, (216r).

ბ. „ღმერთო, შემიწყალე ცოდვილი კერძო დიაკუანი ალექსი“, (119r 145r).

მინაწერი (მკრთალი მელნით «ქრისტეს შობის» მინიატურის ქვემოთ): „თვესა დეკენბერსა კე მანია დაიბადა ამ ქკს უნა“ [1763].

(490)

1097

კრებული. 1726 — 1727

04+152 ფ. (304 გვ.); 15×9; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელით. სათაურები სინგურით); მარტივად შესრულებული თავბოლოკახმულობანი აქვს შემდეგ გვერდებს: 259, 263, 266, 269, 273, 277, 278, 281, 284, 287, 289, 291, 292, 294, 295; 1726—1727 წწ. (გვ. გვ. 250, 298); გადამწერი — თუმანიშვილი მიროველი (გვ. 250), გერმანე? (241); ადგილი — ასტრახანი (გვ. 250, 298).

1. „სწავლა, თუ ვითარ მართებს მოძღვარსა სწავლება მოწაფისა. მოწაფე ჰკითხავს და მოძღვარი ასწავლის.

უწყოდეთ, რამეთუ მოწაფე იტყვის(!) მოწაფესა და მოძღვარი იტყვის(!) მოძღვარსა.—

მოწ. ვინ არის ღმერთი ან რა შეუძლია?

მოძ. ღმერთი ძლიერი არის და ჰელმწიფე და დამბადებელი ყოვლისა(!) ხილულისა...“ გვ. 1—241.

შენიშვნა: ერთვის ამავე ხელით დაწერილი: ა. ლოცვა „მამაო ჩვენო...“ (გვ. 242), ბ. «მრწამსი». — „მრწანს ერთი ღმერთი...“ (გვ. 243—249) და ორი ანდერძი.

ანდერძი: ა. „ეს არის სწავლა შვიდის საიდუმლოსი შემოკლებულად თქმული. გლოცავ გლახაკი ბერი გერმანე, ყრმანო, ახლად მოსწავლენო, რათა იკითხვედეთ და ზეპირით დაისწავლიდეთ. ამისთვის დავსწერე საეროსა და სოფლურის სიტყვითა, რომ სიადვილისათვის მსწრაფლ ზედ მიიწივნეთ და მტკიცედ დაიდოთ გონებასა და ჩემ ცოდვილისათვის შენდობას იტყოდეთ“, (გვ. 241).

ბ. „განსრულდა სარწმუნოება შვიდის საიდუმლოსი, მადლობა დიდსა ღმერთსა, ქალაქსა აშტარხანს, კელითა თუ მანის შვილის მირველისითა. ვინც წარიკითხოთ, შენდობა გვიბრძანეთ, რათა თქვენცა შეგინდნეს ღმერთმან შეცოდებანი თქვენი, ამინ. დაიწერა მკათათვის თხუთმეტსა, ქკს უიღ. არის რვეული იზ, ფურცელი რკჟ“ (გვ. 250).

2. „თვეთა მეტყველებანი.—ძალითა ღმერთსათა წლითი-წლად თვესა სეკდენბერსა აქეს ღლე ლ, ღლეთა აქეს ჟამი იზ და ღამეთა—ჟამი იზ...“ გვ. 259—298.

შენიშვნა: უძღვის: ა. ლოცვა „მიწყალენ ჩვენ უფალო...“ (გვ. 255—257), ბ. ანბანი რიცხვითი მაჩვენებლების აღნიშვნით: „ა—ერთი, ბ—ორი...“ (წარმოდგენილია ერთეულები, ათეულები, ასეულები და ათასეულები. გვ. 251—253).

ანდერძი: „დაიწერა აშტარხანს, იანვარს თერთმეტს, მეფობასა ეკატერინესა, ქკს უიღ“ [1727 წ.].

მინაწერები (არა ტექსტის ხელით): ა. „ესე მოძღვარ-მოწაფის წიგნი არის. ყიზლარის მოსახლე ქართველი ზახარ ივანოვის [ივანოვიჩის?]. ვინც ამა წიგნს მ[ო]იპარამს, ღმერთის მადლი გაუწყრეს“, (01v. ტექსტს ახასიათებს ა-მეტობა).

ბ. „ესე მოძღვარ-მოწაფის წიგნი არის საქართველოს დვორენინის სიმონ ანდრეიჩისა და ამ ზემო ნაწერის გამამცხადებელი არის ყიზლარის ყაზანის სობოროსა მთავარდიაკვანი ვასილ საველიჩი ძე ბიბილოვი. აღიწერა წელსა ჩვივ, აპრილის კვ დღეს“, (03r).

გ. „ესე მოძღვარ-მოწაფის წიგნი ზახარასია, და ვინც ეს წიგნი მ[ო]იპაროს, ამისი მადლი გაუწყრეს და ღმერთის ლოცვა გაუწყრეს“, (გვ. 259. ტექსტი ა მეთია).

შენიშვნა: დაუწერლად დატოვებულ ფურცლებზე მრავლდაა ამგვარივე მინაწერები ქართულსა და რუსულ ენებზე.

(491)

1099

გაბაშვილი ტიმოთე, მარწუხი. XVIII

02+134 ფ. (268 გვ.); 19,5×15; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; აქეს რვეულებრივი აღრიცხვა, შეიცავს 18 რვეულს; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]. დაუწერელია: გვ. გვ. 01v—02v, 6—9, 260—268.

«მარწუხი». „და სამღდელოთა მიერ წმიდათა კრებათა ერთად წმიდათა და ღმერთმემოსილთა მამათა ჩნთა აღწერილთა წმიდათა წერილთაგან, რომელიცა უცთომელად გეუწყების წმიდისა ამის წიგნისაგან, რომელსა ეწოდების მარწუხი. იქმნა მადლითა და წამისყოფითა ღმერთსა წმიდად და პირველი მსოფლიო კრება ქრისტეს აქეთ ტიშ, მა[ი]ს კო, მეფობასა დიდისა კოსტანტინესა, რომელი დაჯდა დასაბამითგან წელთა ხუთ[ი]ათას რვაას და მეათვრამეტესა, ქს განკორციელებითგან სამას და მეათვრამეტესა, ქალაქსა ნიკიას...“ გვ. 11—259.

შენიშვნა: 1. უძღვის: ა. „ანდერძი მშრომელისა.—იქველის-მეტყველებდენ და იდიდებოდენ ჩენ მიერ...“ (გვ. 1—5).

ბ. «ცხრილი წინამდებარისა წიგნისა» (მოცემულია: რომელი მსოფლიო კრების დროს ვინ იყვნენ ხელმწიფენი, პაპები, პატრიარქნი, რომელ ქალაქში შედგა კრება და სხვ., გვ. 10).

2. თავფურცელზე ფანქრით მიწერილია: „მარწუხი მთ.-ეპისკოპოსის ტიმოთე გაბაშვილისა, ქუთათელისა“ (011).

3. ტექსტს კიდევებზე მიწერილი აქვს განმარტებანი.

ანდერძი (შემდგენლისა): „უკეთუ წიგნთა ამთ შინა წინააღმდეგომი და ანუ შეცთომით რაიმე იპოვოს აღწერილი კაცობრივითა უმეტრებითა, მეცა უარ-მიყოფიეს და შედგომილ ვარ ქეშმარიტსა სარწმუნოებასა, რომელიცა ბერძენთა ეკლესიისაგან მოგვცემიეს ჩენ, რუსთა და საქართველოთა ერთა. რომელსა შევნიხ პატივი და თაყვანის-ცემა უკუნისამდე. ან.“

დასრულდა მრავალ-ნაღვაწი წიგნი მარწუხი—კრებათა მომთხრობელი, შეკრებილი და გამომჩიებითა ნამუშავენი მდაბლისა ტიმოთე მონახონისა ივერი-ისორუსალიმელისათა“ (გვ. 259).

(492)

1102

კრებული. LIX

41 ფ. (82 გვ.); 21×16,5; ქალაღი; უყდო; ნაკულუი; დაზიანებული; მხედრული; [XIX ს.]; გადაწერი—კოსტანტინე ივანეს ძე აღმაზოვი; გვ. 36 დაუწერილია.

1. [ლოცვები]. ...„ღმერთსა ჩვენსა. მოვედით თაყვანის-ცვით და შეურდეთ ქრისტესა მეუფესა ჩვენსა...“ გვ. 1—8.

2. „მოკლე საქრისტიანი სწავლა.—გახსომ[დ]ეს ყოველსა ქრისტიანესა, ვითარმედ არს ღმერთი და ვითარმედ იგი არათუ ოდენ საქმესა შენსა, არამედ თვით გონებასა და განზრახვასა შენსა ხედავს...“ გვ. 8—33.

3. [ცხოვრება ალექსი ღვთის კაცისა]. „მოთხრობა ალექსი კაცი ღვთის(!).—კაცი ვინმე ქალაქსა სტანბოლსა, დიად მდიდარე. ჰქონდა მრავალი ხაზინა: ოქრო და ვერცხლი, თვალი და მარგალიტი, რომ იმისთანა გამდიდრებული არავინ იპოვებოდა...“ გვ. 37—58.

4. [ქალ-ვაჟიანი].—„კითხვა და მიგება ქალისა და ვაჟისა.—იყო ერთი კაცი, დიახ მდიდარე და მოხელე ქალაქისა. ჰქონდა უნგარიშო ხაზინა...“ გვ. 59—88.

წყდება: „... უთხრა: თუ გიყვარდეთ, გუშინ რომელიც სიტყვა ხემწიფის ქალს უთხარიო, ის სიტყვა მე...“

შენიშვნა: იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 519—524.

ანდერძი: ა. „ამის დამწერავი არის კოსტანტინე ივანიჩი[ს] შვილი აღმაზოვი. ვისაც რომ ჩაუარდეს ეს წიგნი, ცხონება უთხარით, მაღლია თქვენი სულისათვის“ (გვ. 16).

ბ. „ვინც ეს წიგნი დაწერა, პირველად ოსტატი აღდექელა(!) და მემრე(!) დამწერი აცხონეთ, თუ ცოცხალია, აღდგურძელეთ. რაც რომ წაიკითხოთ, ყველა შეისინეთ, წამკითხავს ყური დაუგდეთ, უფლისაგან დაილოცეთ“ (გვ. 16).

მინაწერები მოთავსებულია გვ. გვ. 34—35.

(493)

1103

კრებული. 1780

134 ფ. (268 გვ.); 20,4×16,4; ქალღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; თანაკლული (აკლია შიგადაშიგაც); ზელნაწერს აქვს ძველი რვეულბრივი აღრიცხვა. მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); 1780 წ. (გვ. 266); გადამწერი—ონოფრე (გვ. 266).

1. [თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა, ანუ დღისა და ღამის გაზაასება].—

„...მამას უშობელს, ძეს შობილს, მამისა თანა დიდებით, სულსა წმინდასა, გამოსრულს მამისგან მოუწყინებით...“ გვ. გვ. 1—128.

შენიშვნა: ა. დასაწყისში აკლია 11 სტროფი და მე-12-ის პირველი ტაეპი. (იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას წინასიტყვაობით, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, 1939, თბილისი, გვ. 2).

ბ. ერთვის ანდერძი: „განსრულდა ბაასი დღისა და ღამისა სამდთო და საერო ყოველივესი, რომ აღარა დაგვრჩა-რა ჭირი თუ ლხინი, ივლისს ლაონოფრესაგან, რომელ არს ანი და ში“, (გვ. 128).

2. «თეიმურაზ II, ანბანთქება». „მისდამი ქება ამიცანად თქმული შეფის ერეკლეს ძის, შეფის თეიმურაზისაგან.—

არის რამ უცხოდ საცნობელ, გამოუთარგმანებელ ენათა, არა არსისგან მოძრავად, მომცემი აღმაფრენათა...“ გვ. გვ. 128—134.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 131—135. დაბეჭდილი ორი უკანსენელი ტაეპი ამ ნუსხაში არ არის.

3. „ანბანთქება, ამიცანად თქმული შეფისა მისივე, თეიმურაზისა.—

აღვძრათ სიტყვა საცნობელი, არცა ძნიად გამოჩნდების, აწ უზრახოთ პირმეტყველთა, უტყვისაგან რათ ტყვევდების...“

გვ. გვ. 134—140.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 126—130.

ბ. ერთვის: „აღესრულა შეფის ერეკლეს ძის, შეფის თეიმურაზისაგან თქმული. აქ მოყვება დიდის შეფის თეიმურაზისაგან [1] თქმულს ამბავსა: შემოდგომის-გაზაფხულის, ვარ-ბულბულის, ფარვანას, ანბანთქებასა“, (გვ. 140).

4. „ანბანთქება, თქმული დიდის მეფის თეიმურაზისა, რომელ იყო ცხებულ.—

აღამ ვახსენოთ პირველად, თვით ღმერთმან შექმნა რომელი, აბელ და სვით მოყვისითურთ, მთასა წმინდასა მდგომელი...“ გვ.

გვ. 140—144.

წყდება: „...გიორგის ვაქებ, დიმიტრს, მანოელს, სერგი, ბაქოსა...“

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრული კრებული, აღ. ბა-
რამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934, თბილისი. გვ. გვ. 145—149.

ბ. ამ ნუსხაში, ფურცელთა კლების გამო, 36 სტროფის შემცველი ანბანთქების
მხოლოდ პირველი ორი სტროფი და მესამის პირველი ტაეპი შემონახული.

5. [თეიმურაზ I, ანბანთქება II]. —

„...ორნი მსხვერპლნი ადასრულა, ერთი თვით არს დასაკლავად,
ომს იქს პეტრე, მახვილს იხდის მალხოზისთვის დასაკრავად...“ გვ. გვ.
141—144.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 151_ა

ბ. ამ ანბანთქებასაც აკლია დასაწყისში 14 სტროფი და მე-15-ის პირველი ტაეპი.

6. „მესამე ანბანთქება მისივე, დიდის მეფის თეიმურაზისაგან
თქმული. —

აღმართა მხსნელმან ჯვარი გოლგოთას, სისხლი დასთხია ადამის ძვალსა,
აღმოსავლეთით მისცა მამული, პირველ მუნითგან გამონაძვალსა(!)...“
გვ. გვ. 144—150.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 154—159.

7. «თეიმურაზ I, შვიდთა კრებათა თვის» „ანბანთქება, ამ ბა-
ვი კრებისა, მისივე დიდის მეფის თეიმურაზისაგან თქმული. —
აღვალო პირი, სიბრძნე და ძვირი, ზეშთა ძალისა ჩემისა მზობად,
ღრთისათვის რამე, ნათლად, არ ღამე, უღრმესსა რასმე თქვენად
მოთხორობად...“ გვ. გვ. 150—154.

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 161—167.

ბ. გამოცემის 27-ე სტროფი ამ ნუსხაში არ მოიპოვება.

8. „სხვა ლექსი, გაზაფხულ-შემოდგომის ქება, მეფის პა-
ტრონის დიდის თეიმურაზისა. —

ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი,
ქვე კაცნი—სამოელისგან სამოთხით გამოძებულნი...“ გვ. გვ. 154—166.
წყდება: „... და მისითა მოწყალებითა მეც სინანულსა მოველი“...

შენიშვნა: ა. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. გვ. 99—112.

ბ. ამ ნუსხაში ტექსტი წყდება გამოცემის მიხედვით 79-ე სტროფზე. აქვე არ
არის 50-ე და მე-60 სტროფი, აგრეთვე დასახელებულ გამოცემასთან შედარებით.

9. [თეიმურაზ II, ხილთა ქება].

„სხვა ბაასი ხილთ ქებისა ნათქვამი ბატონის მეფის თეიმურაზისა,
რომელ არს ბალთა შინა ანუ სურნელებათა, ანუ სიტკბოთა, ანუ შემრ-
გოთა, ანუ შეურგებელობათა. —

მარწყვმან თქვა: მოვალ პირველად, მე ვერ მომისწრობს ხილია,
ფერად მსგავსი ვარ ლალისა, მერმე საკმელად ტკბილია...“ გვ. გვ. 161—173ა

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ მეორის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. გვ. 109—113.

ბ. «ხილთა ქებას» ერთვის თურქული ლექსი:
 „გუფეთეში ჯანანუმ დილიმ ახთუ იარ გირეთ,
 ათეში თუ სინეიმან დაარ გირეთ,
 ჰარქესქი მარა ახთუ ჯუდა იარ გირეთ,
 მისლი დილიმან ხონაიონ და აროგირეთ“. (გვ. 173).

10. [თეიმურაზ I, ვარდ-ბულბულიანი] „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი განწყობილი, მსმენელთათვის სასიამოვნო ვარდ-ბულბულის განბჭობა, თქმული ღთივ გვირგვინოსანის მეფის, პატრონის დიდის თეიმურაზისა.—

შე არსისა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლიფერი:

ცა, ქვეყანა, ზღვა და ხმელი, დარი მზისა მონაფერი...“ გვ.

173—188.

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. გვ. 3—14

ბ. „ვარდ-ბულბულიანს“ გამოუყოფლად მისდევს [ბოლოსიტყვაობა]—„შედა-რება გაზაფხულისა და შემოდგომისა“. თავის ადგილზე ამ თხზულებას აკლია [ბოლოსიტყვაობის] დიდი ნაწილი (ნ. აქვე. 8). დარჩენილია მხოლოდ დასაწყისი ოთხი სტროფი. აქ კი იგი, პირველი სტროფის („...ეს არის მათი ონარი...“) გამოკლებით, მოცემულია მთლიანად:

[ბოლოსიტყვაობა] «გაზაფხულ-შემოდგომის ქებისა».—

...მე ვიყავ უცხო ღარიბად, რაჟა ქვიან თუ აგარა.

იგ რამდენ გვარად სოფელმან გული ცეცხლითა დაგარა...“ (გვ. 188—193).

11. „შამი-ფარვანას წიგნი, თქმული მეფის, პატრონის, დიდის თეიმურაზისა.—

ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იღუმალთ დაუფარაო,

ვის სერაბინნი ვერ გხედვენ, პირსა ფრთა მოუფარაო...“ გვ. 193—204.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 13—23.

12. „წამება და წიგნი პატიოსნისა თეიმურაზის დედისა, ქეთევანისა, თქმული მეფისა განვე, ძისა მისისა თეიმურაზისა, სუფევითმცა ყოს უფალმან უკუნისამდე.—

ღმერთო, ცისა და ქვეყანის საბრუნავითა მაქცეო,

ზე აღმართულთა ყოველთა დამცემო, გარდამაქცეო...“ გვ. 204—

219.

შენიშვნა: ა. იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 126—137.

ბ. გამოცემასთან შედარებით ამ ნუსხას აკლია სტროფები 69-ე და 70-ე.

გ. ერთვის ანდერძი: „განსრულდა წამება დედოფლის ქეთევანისა ჯელითა ონოფრესითა“, (გვ. 219).

13. „თავი დასაწყისი უსჯულოს მაჰმადისა და ქრისტიანეთ გაბაასება, ლექსად ნათქვამი შემოქმედელისა იაკობისა განბრძანებითა მეფის გიორგისათა, ძისა მისისა მეფის შაჰნაოზისათა.—

სოლომონ თქვა სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღმერთისა,
სამგვამოვნის ღთაებისა შემოქმედის მის ერთისა...“ გვ. 219—266.

შენიშვნა: იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა. გვ. 282—284.

ანდერძი: „განსრულდა სადიდებელად ღმერთისა, ამინ, დღისა და ღამის
ბაასი და სხვა ამბებიც, ხელითა უღირსის ონოფრესითა, ღა, მშვიდობაში
მახმარე. აღიწერა მარტის იბ, ქკს უაშ“, (გვ. 266).

შინაწერები: ა. „ონოფრეს ასული ელენე დაიბადა სეკდენბრის იღ, დღესა
პარასკევსა...“

ბ. „ამისივე ასული ანასტასია დაიბადა იანერის კვ, ქკს უა“ [1782].

გ. „ამისივე ძე ზაქარია დაიბადა სეკდენბრის კვ, კვირას ძალს, უამა მესა-
მესა ღამისასა, მთოვარესა კვ. ქკს უაშ“ [1789]. (გვ. 266).

დ. „იქნა ბედნიერ ვეე წაკითხვად ბატონიშვილის ბარბარესა“ (ქვედა
ყდაზე).

ე. „პირველის სამეფოს ქუთაისის უჩიტლის პანტელაიმონისა არს.
ღმერთმან ავმაროს კეთილსა შინა დღეობასა და ... ბედნიერობასა შინა აწ, და
უკუნისამდე“ (ქვედა ყდა).

ვ. „პანტელეიმონ უჩიტელი, დომენტის დეკანოზის ძე“ (ზედა ყდა;
სახელი და ტიტული დაწერილია ასოხვეულით).

ზ. [გურამიშვილი დავით, გოდება დავითისა და სოფლის
გამოტირილი].—

„გული ღონდება, ვიწყო გოდება,
ბორგენა, ბოდება, რაც მაგონდება,
სული მშორდება, ხორცი მშორდება,
რად მშვა დედამან, შავმა ბედამან.

ვაი საწუთროვო, ცუდო სოფელო...“ (გვ. 267).

შენიშვნა: 1. აქ მოყვანილია მხოლოდ 3 სტროფი. (იხ. დავით გურამიშვილი,
დავითიანი, 1955, თბილისი, „საბჭოთა მწერალი“, გვ. გვ. 226—230).

(494)

1104

სამთვარიო. 1836

8 ფ. (16 გვ.); 21,8×17,4; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1836 წ. (გვ. 13);
გადამწერი—ანტონ დაფქვიევი (გვ. 13).

„სამთვარიო მართალი და ქეშმარიტი. სამთვარიო და სიზმრის
ნახვისა.—პირველი დღე მთვარისა კეთილი არს ყოველი რისამე, რამეთუ
ადამ ასლად გაჩნდა, თესვა, ნერგვა, მოგზაურობა, საძირკველის ჩაგდება კე-
თილი, რამეთუ დღეს იწყო ნოემ კიდობანი და მოსემ ერი გამოიხსნა ეგვიპ-
ტისაგან...“ გვ. 2—13.

შენიშვნა: ა. უძღვის ცნობები მთვარის მოძრაობის შესახებ: „პირველი მთვარე
აღმოსავლეთით არის. მეორე მთვარე აღმოსავლეთ-დასავლეთის შუა არის...“
(გვ. 1).

ბ. ერთვის: რუსული სიტყვები ქართული თარგმანებით:

„Процент—სარგებელი ფულისა

Просвиря—სეფისკვერი

Простота—საწოფობა

Покорил—დამორჩილება...“ (გვ. 13—14).

ანდერძი: „წერილთა ჯელითა ანტონი დაფქვიევისათა დაიწერა ესე წიგნი აპრილი(?) იბ-სა დღესა, წელსა ჩჟღვ-სა“ (გვ. 13).

მინაწერი: „...Принадлежит ученику низшего отделения тифлисской духовной семинарии Антону Далквиеву“, (გვ. 1).

(495)

1105

ხოჯაევი მარგარ, ვარდ-ბულბულიანი, გინა ზნეობითი სწავლა. XIX

23 ფ. (46 გვ.); 22,5×18; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაური და აბზაცთა დასაწყისი სიტყვების ნაწილი ოქრომეღნი და ნაწილი სინგურით); თავ-კაზმულობიანი (გვ. 1); [XIX ს.].

[ხოჯაევი მარგარ]. „ვარდ-ბულბულიანი, გინა ზნეობითი ჰსწავლა.—მხარესა აღმოსავლეთისასა, ნაწილსა შინა აზიისასა იყო აწინდელით ქამითგან შთამოსირვეული შახ-ნავერუზისა მიერ, ესე იგი, აბლისა დღის-გინა გაზაფხულისა დიდისა, ჯელმწიფე ერთი ფრიად ტკბილისა ქცევისა...“ გვ. 1—42.

შენიშვნა. ერთვის: ა. „ისტორია, რომელსა ეწოდების ზნეობითი ანუ ყოფა-ქცევითი ფილოსოფია, ესე იგი, რომან მოლარე, მიღებული ვარდისა და ბულბულისა მიერ და მიემაგალითების ვარდ-ბულბულიანს, სახელსა ზედან მისსა ღრაფობის ბრწყინულების ნიკოლაი პეტროვიჩის რომანოვის, დიდის კანცლერისა. იმისის დიდებულების მწირთ კოლეჯიისა სხუათა და სხვათა კავალერთ მქონებელისა დათხული სომხურად ერევენელის სომხის ნადვორნი სოვეტნიკის მარგარ ხაზარის ძის ხოჯაევისაგან. ხოლო სომხურიდამ როსსიულად თარგმნილი დიკონის იოსებ იოანესიანის მიერ აშთარხნელისა, ნებართვითა ცენზურისათა წმინდას ს. პეტერბურღს შინა მისვე იოანე ანესიანის ტიპო-ღრაფიასა შინა“, გვ. 43.

ბ. ბოლოსიტყვაობა ავტორისა.—„საყუარენო აღმოკრთხველნო, ნურაოდეს ჰგონებთ ამას, ვითარმედ მიმელოს მე შრომა მხოლოდ საზმარისათვის ლექსთა ვარდ-ბულბულიანობისა...“ (გვ. 45—46).

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის დავით ანტონის ძეს დაფქვიევსა“ (გვ. 44).

(496)

1106

სიბრძნე ბალაგარისა. 1860

86 ფ.; 20,2×16,2; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1860 წ. (77r); გადამწერი—ანტონ დაფქვიევი (77r).

„სიბრძნე ბალაგარისა, თქმული მამისა ისაკის, ძისა სოფრონ პალესტინელის მიერ.—მივედ ოდესმე ქვეყანას იოპეთსა და მუნვპოე მე წიგნი ესე ინდოთ მეფისა საწიგნესა, რომელსა შინა წერილ არიან საქმენი მისნი.

იყო ვინმე მეფე ქვეყანისა ინდოეთისა ადგილსა, რომელსა რქვიან ბოლატ, და სახელი მისი იაბენეს...“ 1r—77r.

ანდერძი, სრული იქმნა 1860 წელსა, ოკდონბრის 6-სა დღესა. გარდმოწერილი იქმნა აზნაურის გუბერნსკის სეკრეტარის ანტონი ზაქარიას ძის დაფქვიევ [ი]ს მიერ“, (77r).

შენიშვნა: „ბალავარიანის“ ეს ნუსხა მოკლე რედაქციისაა. აღნიშნული თხზულება გამოცემულია სამჯერ:

I. სიბრძნე ბალავარისი ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 1895 წ.

II. სიბრძნე ბალავარისი. რედაქცია, ვარიანტები და ლექსიკონი ილია აბულაძისა, თბილისი, 1937.

III. ბალავარიანის ქართული რედაქციები, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი. დაურთო ილია აბულაძემ, თბილისი, 1957. ა. შანიძის რედაქციით.

(497)

1107

მანანა, ლექსები. XIX

13 ფ. (26 გვ.); 21×17, ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; გადამწერი—ვარინკა დაფქვიევი (გვ. 26).

1. „მანანას ლექსი.—

გიორგი მოჰკლამს ვეშაპსა, მოწაფე მეუფისაო,

გიორგი შეენიერია ყვაილი ზაფხულისაო...
 ევა გარდახდა მცნებასა, ჯამა ურჩების ხილია,
 წაილო, ადამს მიართო, ნახე როგორი ტკბილია...“ გვ. 1—18.

2. „აქა მანანას და ციებასი(!) გაბა[ა]სება და ჩხუბი.—

თქვენი მტერი და ორგული ციებამ დამაღონაო,

დამაღნო სამთელივითა(!), გამხადა დრამის წონაო...“ გვ. 19—26.

ანდერძ-მინაწერი (ტექსტის ხელით) „ეს წიგნი გახლამთ ვარინკა დაფქვიევისა. ვინც ითხოვთ, პატრონსვე უბოძეთ“, (გვ. 26).

(498)

1108

კრებული. 1854

01 + 61 ფ.; 20×17; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1854 წ. (01r); თარგმნილი რუსული ენიდან ანტონ დაფქვიევის მიერ; 60v—61v დაუწერელია.

1. „მოთხრობა სამთა მეგობართათჳს.—მადრიტსა(!) შინა ჰსცხოვრებდნენ სამნი ცბიერნი და შეენიერნი ყრმა-ქალნი. პირველისა ქმარი იყო რომლისაჲმე სავაჰროს ზედამხედველი...“ 1r—54v.

შენიშვნა: ა. უძღვის თავფურცელი: „მოთხრობა სამთა მეგობართათჳს, რუსულიდან გადმოთარგმნული 1854 წელსა აზნაურის გუბერნსკის სეკრეტარის ანტონი ზაქარიას ძის დაფქვიევის მიერ“, (01r).

ბ. მოთხრობის დასასრულს ტექსტის ხელით მიწერილია:

„მშრომელთა ჴელი მიწდების, და ნაშრომი განძად დაშთების“, (54v).

2. „უბნობა შორის მწიგნობრისა და ყრმისა.—ყრმა, მსვლელო შესაქცევად კიდისა თანა მდინარისასა, შემოხვდა მწიგნობარსა ფრიად დაფიქრებულსა და ჰრქუა მას: უფალო ბრძენო, რაისათჳს ხართ ესრეთ დაფიქრებულ?...“ 55r—60r.

(499)

1109

თეიმურაზ I, იოსებ-ზილიხანიანი. XIX

13 ფ. (26 გვ.); 22,5×18,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.).

„აქ ანბავი იოსების და ზილიხანისა, ნათარგმნი მეფის თეიმურაზისაგან და ლექსადვე მისგან თქმული.—

არსებით ვიტყვი ცნობილსა, სამებით და ერთუფლებ[ულ]ად,

ბუნებითა განყოფილად, ღუთებით შეერთებულად...“ გვ. 1—14.

წყდება: „... იოსებისაგან ზილიხანის ურჩობა და პასუხის შეთვალება, კარი კ.

მივიდა და უთხრა უარი“... (თეიმურაზ I-ის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 72).

შენიშვნა: 1. ერთვის სხვა ხელით დაწერილი: „ასო-სამღერელი მართალი და ჭეშმარიტი დანიელისაგან, იმონისა და ალექსანდრესაგან და ბრძენთაგანაც. შესწავებული, ქართული, მრავალჯერ დაცდილი კარგათა და ავათა. ადამის ტომთაგან.—1. თუ საქოზრე უმღერდეს, დანიელ ბრძანა: ჯელმწიფისაგან წყალობა დაემართოსო. იმონ ბრძანა: საქონელი ემატოსო, ალექსანდრემ ბრძანა: მამული ემატოსო. ბრძენთა თქვეს: შეკახმა არისო...“ (გვ. 15—24).

2. იხ. ე. თაყაიშვილის დასახელებული აღწერილობა, გვ. 266.

(500)

1110

დიალექტიკა. 1765

109 ფ. (218 გვ.); 15×10; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით. სახედო ასოები მთავრული, სინგურითვე); 1765 წ. (გვ. 216); გადამწერი—კერძო დიაკონი დავით (გვ. 216).

„დაწყებასა შორის დიალექტიკისასა სავმარ არს კითხვისათჳს მცირისა რაჲსამე თქმად, რომელსა განსახლურებს არისტოტელის ესრეთ: კითხუა არს ძიება მიგებისა.—

აწ უკუწ დაღაცათუ მრავალ არიან სახენი კითხვისანი, გარნა აქა სახმარ არიან ჩვენდა რაჲ არსისა და ვითარი არსისათჳს...“ გვ. 7—215.

ანდერძი: „აწ უკუშ სრულ იქმნა დიალექტიკა ესე, რამეთუ თავნი სამნი, ესე იგი, მარტივ მიიღება, თხზვა და სუილოგიზმო. აღესრულა ქართველთ ენასა ზედა ქეს სასოსა მორწმუნეთასა, რომელნი მოსცეს: რიტორება, ტეშმარიტ-მეტყველება, მნაცვლ-მსიტყველება, რომელსა შვენისა დიდება, პატივი და თაყვანისცემა მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ქეს უნგ [1765], წელითა დავით კერძო დიაკვანისა მიერ“ (გვ. 216).

შენიშვნა: უძღვის «მიგებანი»: ...„შეიდთა მოწყალებათა საქმეთა მათთვის ცორციელთა.—

არს მეორესა ნაწილსა შინა მიგება] მ

მზიერთ ჭმევა, მიგება] მა ა

მწყურვალთ სმევა, მიგება] მბ ბ...“ (გვ. 1—2).

მინაწერები, ლექსები:

1. „რთუ ბულბული მადლობდა ვარდისა სურნელებასა,

მაგრამ მისნივე ეკალნი გალობდეს ღსა ქებასა,

წალკოტთა მაშვენებელი არს ახალი ხე ნორჩია,

რა გაქმა, მოჰკუშთს მებაღე, იტყვის: შე გულო მორჩია.

ქეყენის მპყრობელო მეფეო, ღისაგან დაბადებულო,

გული და თვალი. სავანედ გიძღვნი, გარდაჰედ, ქებულო...“ (გვ. 1).

2. „რას მემართლები სოფელო, შენ რა გაქეს ჩემთან მტეობა,

ვაჟკაცთ მაშინც ნუ მამკლავ, ცოტა მაცალე ბეობა,

ჩონხას ჩავიცომ უთუოდ, მე ასე დაჰიც პირობა,

და რას მიქნე, საფლავეში ვეგდო, მიწა მეყაროს მტეეობა...“ (გვ. 3).

3. „წუთის სოფლისა სურვილი უგუნურება მგონია,

მოყვარე კეთილს ჰყვარობდეს, ბრძენთაგან გამიგონია,

ბოროტნი ბოროტს ეძებენ, ბოროტად მნახონ(!) დრონია,

სამონოდ ქედსა წავიწუდი, ჭირსა თავს ვიდებ თმენითა,

უმეცრებისა კალამი ვერ დასწერს სწორედ სწავლასა...“ (გვ. 218).

სხვა მინაწერები: გვ. გვ. 2,3 (სომხური ანბანი) 4, 217, 218.

საქივბლეზი

1. ხელნაწერთა ჰრონოლოგიური ტაბულა

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	ს.უკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
978 — 988	425 ეტრატი	XVII—XVIII	150
X	405 ეტრატი	"	151
"	407 ეტრატი	"	174
1050	391 ეტრატი	"	364
1054	962 ეტრატი	"	428
XI	143 ეტრატი	"	443
"	353 ეტრატი	1701—1705	424
"	383 ეტრატი	1707	290
"	396 ეტრატი	1717—1721	31
"	413 ეტრატი	1725	167
"	421 ეტრატი	1726—1727	1097
"	552 ეტრატი	1729	1040
XI—XII	384	1732	390
XII	417	1734—1737	171
"	423	1735	358
XII—XIII	382 ეტრატი	1735—1737	161
XIII—XIV	116 ეტრატი	1740	162
XIII—XIV, XVII—XIX	449	"	420
1541	312	1743	82
XVI	947	1745	1
XVI—XVII	109	1753	135 ავტოგ.
1633—1646	30	1754	149
XVII	15	1754, 1764, 1776	250
"	16	1755	542
"	27	1757	64
"	104	1760	131
"	269	1760—1761	25
"	357	1762	251
"	393	1763	278
"	436	"	385
XVII—XVIII	117	1765	1110
"	144	1766	132

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
1767	41	1797	112
"	57	1798	181
"	84	"	202
1767—1768	418	"	376
1769	52	1799	145
"	69	"	272
1770	295	XVIII	5
1772	39	"	17
1773	342	"	26
1774	48	"	33
"	281	"	42
1776	187	"	43
1778	73	"	44
1779	300	"	45
1780	61	"	54
"	1103	"	60
1781	129	"	63
"	367	"	65
1783	232	"	67
1784	249	"	70
"	386	"	71
1786	68	"	72
1787	35	"	74
"	100	"	78
"	172	"	79
1788	136	"	86
1788—1790	29	"	88
1789	454	"	89
1791—1792	18	"	91
1792	28	"	95
"	204	"	114
"	266	"	119
1793	81	"	125
1794	11	"	133
"	51	"	134
"	120	"	146
"	127	"	166
1794—1796	280	"	178
1795	58	"	182
"	94	"	225
"	176	"	247
1795—1808	177 ავტოგრაფი	"	248
1796	128	"	252გ
"	516	"	255

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
XVIII	271	XVIII	953
"	286	"	964
"	287	"	1096
"	293	"	1099
"	314	XVIII—XIX	50
"	327	"	87
"	330	"	138
"	334	"	139
"	339	"	180 ავტოგრაფი
"	340	"	186
"	345	"	196
"	346	"	252
"	347	"	252 ა
"	352	"	253
"	354	"	335
"	355	"	348
"	363	"	351
"	366	"	361
"	394	"	402
"	395	"	517
"	399	"	521
"	401	"	954 დ
"	403	1801	113
"	404	1802	158
"	406	1805	175
"	410	1807	56
"	418	"	203
"	432	"	268
"	433	1809	107 გ
"	527	"	153
"	535 ბ	"	184
"	535 დ	"	192
"	535 ვ (1)	1810	32
"	535 ე	"	154
"	535 ვ (2)	"	189
"	535 ც	"	341
"	536	"	349
"	540	1811	13
"	543	"	24
"	547	"	96
"	551	"	157
"	939	"	205
"	951 ბ	1811—1812	3
"	951 ვ	1812	4

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
1813	47	1826	14
1813—1814	2	"	306
1814	85	1826—1828	303
"	179	"	966
"	370	1826—1834	155
1815	126	1827	291
"	163	1828	224
"	207	"	263
1816	40	"	400
"	188 ა	"	544
"	188 ბ	1829—1829	264
"	337	1829	24
"	371	"	83
"	398	"	130
1817	289	"	160
"	415	"	169
1818	156	"	219
1819	360	"	350
1819—1820	22	1830	277
1820	49	"	416
"	53	1831	380
"	121	1832	279
"	164	"	325
"	165	1832—1843	19
"	185	1833	10
"	284	"	282
"	450	"	283
1821	106	"	285
"	170	"	296
"	"	"	297
"	212	"	298
"	276	"	299
"	362	"	343
"	378	1833—1836	12
1822	103	1834	270
"	147	"	288
"	243	"	315
1823	62	1835	173
"	142	"	333
1824	246	1835—1836	275
"	304	1836	198
1825	105	"	260
"	168	"	273
"	326 ა	"	309

საუკუნე ან წელი	ბელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ბელნაწერის №
1836	313	XIX	8
"	332	"	9
"	338	"	20
"	365	"	23
"	1104	"	36
1837	132	"	38
"	377	"	59
"	951 იგ ავტოგრაფი	"	66
1838	93	"	75
"	389	"	76
1839	21	"	77
"	308	"	90
1840	55	"	92
"	372	"	97
"	373	"	98
"	374	"	99
1840—1851	1090	"	101
1841	210	"	102
"	451	"	107 ა
1842	197 ბ	"	107 ბ
"	538	"	108
1844	206 გ	"	110
1845	237	"	111
1846	37	"	115
"	381	"	118
1846	408	"	122
1849	530	"	124
1850	951 ა	"	137
1851	422	"	140
1852	1039	"	141
1853	80	"	148
1854	1108	"	152
1857	208	"	159
1859	242	"	190
1860	951 თ	"	191
"	1106	"	193
1862	234	"	194
1863	950	"	195
1868	549	"	197 ა
1873	513	"	197 ბ
1875	46	"	197 დ
1877	236	"	199
XIX	6	"	200 ა
"	7	"	200 ბ

საუკუნე ან წელი · ხელნაწერის №

საუკუნე ან წელი

ხელნაწერის №

XIX

201

XIX

292

”

206 ა

”

294

”

206 ბ

”

301

”

209

”

305

”

211

”

307

”

213

”

310

”

214

”

311

”

215

”

316

”

216 ა

”

317

”

216 ბ

”

318

”

217

”

319

”

218

”

320

”

220

”

321

”

221

”

322

”

222

”

323

”

223

”

324

”

226

”

326

”

227

”

359

”

228

”

368

”

229

”

369

”

230

”

375

”

231

”

379

”

233 ა

”

387 ავტოგრაფი (?)

”

233 ბ

”

388 ავტოგრაფი

”

235

”

392

”

238

”

397

”

239

”

409

”

240

”

427 ა

”

241

”

429

”

244

”

434 ავტოგრაფი (?)

”

245

”

435

”

252 ბ

”

518

”

252 დ

”

519

”

252 ე

”

520

”

254

”

522

”

256

”

523

”

257

”

524

”

258

”

525

”

259

”

526

”

261

”

528

”

262

”

529

”

265

”

531

”

267

”

531

”

274

”

532

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №
XIX	533	XIX	954 ბ
"	535 ა	"	1080 ა
"	535 ბ	"	1080 ბ
"	535 წ	"	1084
"	539	"	1085
"	548	"	1086
"	550	"	1087
"	554	"	1088
"	920	"	1089
"	951 გ	"	1091
"	951 დ	"	1094
"	951 ე	"	1102
"	951 წ	"	1105
"	951 ძ	"	1107
"	951 ი	"	1109
"	951 ია	XIX—XX	430
"	951 იბ	" "	431
"	954 ა	" "	1092
"	954 ბ	XX	541

2. პირთა საძიებელი

5

- აბასი მირძა (მირზა ყაენ ხუდაბანდის შვილი) 967 (შენ. 3 ლ)
- აბაშიძე (1732 წ. ჩიხორის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2₁₁)
- აბაშიძე (1774 წ. ჩხერის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2₁₈)
- აბაშიძე ვალერიანე (არქიმანდრიტი, არქიდიაკონ-ყოფილი) 368 (მინაწ. 1 კვ)
- აბაშიძე ლევან (ხერსილის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2₄₃)
- აბაშიძე მარიხ 105: 42
- აბაშიძე ქეთევან 406 (მინაწ. 3)
- აბელ (ბიბლ.) 6: 14; 12: 2; 269: 40; 342: 4; 1103: 4
- აბელ (ცოდელი) 116 (მინაწ. 1)
- აბენეს მეფე („ბალაგარიანი“) 1106
- აბერკი იერაპოლელი 384: 26
- აბესალომ („ამირან-დარეჯანიანი“) 435
- აბიბო (წმ.) 384: 44; 425: 108
- აბრაამ || აბრაჰამ (ბიბლ.) 12: 6; 79; 254 (შენ. 10); 303: IV : 25; 372 (შენ. 1 ბ); 391; 422
- აბრამა 116 (მინაწ. 5)
- აბრამ-ვიჩი გრიგორი (ურიად-ყოფილი) 303: XIX : 8
- აბრაჰამ 68 (მინაწ. 1)
- აბრაჰამ (წმ.) 384: 31
- აბრაჰამ მონაზონი 300: ნაწ. II: 2
- აბრაჰამ ურია 74: 14
- აბულაძე ილია 23; 104 (შენ.); 143: 12 (შენ.); 269: 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ.); 300: ნაწ. II: 10 (შენ.); 407 (შენ. 2); 425: 184 (შენ. 1); 436: (შენ. 6); 449: 25 (შენ.), 1106 (შენ.)
- აბულაძე იუსტინე 406 (შენ. 5); 428 (შენ. 2)
- აბულაძე ცისანა 174 (მინაწ. 3)
- აბულ ლივარ აღმაზორი 1086
- აბუსერიძე — ტბელი 248 (შენ. 2 ბ); 312: 49 (შენ. 1), 50 (შენ. 1), 51 (შენ.)
- აბხაზი გიგო 62 (მინაწ. 5)
- აბხაზი ნიკოლოზ 62 (მინაწ. 4)
- აგათონ (რომის პაპა) 144: 1
- აგვისტინე (წმ.) 274 (შენ. 4)
- აღლა ნააზი 62 (მინაწ. 3)
- ადამ (ბიბლ.) 6: 2; 2 (შენ. 1 ა), 4, 14; 12: 2; 14: 10; 18; 30: 1, 7; 74: 38; 78: 2; 91: 10; 105: 82; 155: 1; 269: 40; 312: 3; 342: 4; 424 (ანდ.); 425: 39; 1103: 4
- ადარნასე მეფე 25: 10
- ადრიანოვი ვასილ ანთიმოსის ძე (დეკანოზი და ბლალოჩინი) 74 (მინაწ. 2); 120 (მინაწ. 2, 3, 4); 449: 26 (მინაწ. 1)
- აღლა ედღული იხ. ფანა ხუასრო
- აეტი 381: 105
- ავალიანი გიორგი იხ. ავალიშვილი გიორგი
- ავალისშვილი იავორ ივანიჩი იხ. ავალიშვილი გიორგი
- ავალიშვილი (მროველი) 427 ა: 11 (შენ. 1)
- ავალიშვილი გიორგი || იავორ ივანეს ძე 11 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. გ, ლ, ე); 15 (მინაწ. ა); 31 (მინაწ. 6); 93 (შენ. 4); 155: 90; 263 (ტექნიკ. აღწ.), 1 შენ. 1 ა); 2; 264 (ტექნიკ. აღწ.); 303: I: 5 (შენ.), IV: 31 (შენ.), VI (შენ. 4), XVIII: 1; 2, 3, 3 (შენ. 2), XIX: 2, 2

- (შენ.), 17 (შენ. 1), (ანდ.), (შენ. 2); 387:92; 390 (შენ. 3, 3 ა. ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ); 408 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 450 (შენ. 2 ბ, 3)
- ავალოვი გიორგი იხ. ავალიშვილი გიორგი
- ავალოვი იაკობ (გადამწერი) 111 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ავანანი 25:2
- ავგაროზ (ელესიის მთავარი) 427 ა:12; 520
- ავთანდილ („ვეფხ. ტყაოსანი“) 256 (მინაწ. 3ე)
- ავღისი 267 (შენ. 1 ა)
- ავრილი 353 (მინაწ. 6, 7, 8)
- ავრილიანე ბოროტი (რომაელთა მეფე) 139:23; 417:2
- ავურლი 381:26, 43, 153
- ავქსენტო (წმ.) 150:36; 166:13
- ათანასე ალექსანდრიელი 139:39; 150:49, 65; 269:5, 12; 287:4; 348:28; 369:6; 383:27; 449:7
- აზარია (ბიბლ.) 150:37; 166:17
- აზმიფარ (ესაია არაბიძის მეუღლე) 116 (შენ. 9)
- ათანასე მალე-მწერალი (ავტორი) 244:1
- ათანასე დიდი იხ. ათანასე ალექსანდრიელი
- ათანასი კოლიზმელი 552:14
- აითალა (წმ.) 67:2; 175; 384:35
- აკაკი (მღვდელი) 381:105
- აკეფსიმა (წმ.) 384:35
- აკვილინა (წმ.) 417:14
- აკინდვინოს (წმ.) 384:34
- ალექტორიუს ბრძენი 303:XIII
- ალექსანდრა პავლოვნა (პავლე I-ის ასული) 516:3 (შენ. 2)
- ალექსანდრე 1109 (შენ. 1)
- ალექსანდრე 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
- ალექსანდრე (ეგვიპტის ეპისკოპოზი) 381:114
- ალექსანდრე (წმ.) 417:9
- ალექსანდრე (ქართლ-კახეთის მეფის ბაგრატის და ელენეს ძე) 25:11
- ალექსანდრე I (კახთა მეფე) 342:17; 536:8
- ალექსანდრე II (კახთა მეფე) 25:11
- ალექსანდრე არჩილის ძე 167 (შენ. 4); 1040 (შენ. 2, 4)
- ალექსანდრე ბატონიშვილი იხ. ალექსანდრე არჩილის ძე
- ალექსანდრე ბატონიშვილი იხ. ალექსანდრე ბაქარის ძე
- ალექსანდრე ბაქარის ძე 526 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ალექსანდრე I დიდი (ქართველთა მეფე) 295 (შენ. 4)
- ალექსანდრე ეპისკოპოზი 177 (შენ. 1); 418 (შენ. 4); 547 (შენ. 2)
- ალექსანდრე კოსტანტინეპოლელი 417:3
- ალექსანდრე მაკედონელი 14:5; 26:1; 97 (შენ.); 111:1; 156; 185; 261:1; 303:XVIII:1; 355; 384:44; 394 (შენ. 1); 410 (შენ. 2, 3); 429; 951 გ
- ალექსანდრე მეფე 951 ე:1
- ალექსანდრე მეფე (იმერთა, ბაგრატის ძე) 25:11
- ალექსანდრე მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ. 7_გ)
- ალექსანდრე მეფე (იმერთა, დიდი, გიორგის ძე) 252 გ (შენ. 2₂₅, 28_ა, 39_ა, 34)
- ალექსანდრე მეფე (იმერთა, ბაგრატ ბრმის ძე) 252 გ (შენ. 2₃₅, 36)
- ალექსანდრე მეფე (იმერთა, გიორგის ძე) 252 გ (შენ. 2₄₀, 41_ა, 42)
- ალექსანდრე ნეველი 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1)
- ალექსანდრე პავლოვიჩი (პავლე I-ის ძე) იხ. ალექსანდრე პირველი
- ალექსანდრე პირველი (რუსეთის იმპერატორი, ძე პავლე I-ისა) 50:4; 105:140; 256 (შენ. 1 ა); 279 (შენ. 3 ბ); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 427 ა:1; 450 (შენ. 3); 516:3 (შენ. 2); 966 (შენ. 3)
- ალექსეევ-მესხიფეი იერონიმე იხ. მესხიშვილი იერონიმე
- ალექსევი მიხაილი (გადამწერი) 52 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)
- ალექსი (მხატვრის შვილი) იხ. მესხიშვილი ალექსი

- აღეკსი (ღეთისკაცი) 134:6; 139:14; 300:14; 1102:3
- აღეკსი დეკანოზი 378:4 (შენ. 3)
- აღეკსიევ იერონიმე იხ. მესხიშვილი იერონიმე
- აღეკსიევი იოელ (გადამწერი) 49 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2); 294 (მინაწ. 1)
- აღეკსიევი ტარასი იხ. მესხიშვილი ტარასი
- აღეკსი პეტრეს ძე (პეტრე დიდის ძე) 265 (შენ. 1 ა)
- აღეკსისძე იაკინთე დიმიტრის ძე 155:108 (შენ. I გ)
- აღეკსიშვილი ანდრია (გადამწერი) 107 გ (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 164 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 165 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 415 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- აღეკსიშვილი დავით იხ. დავით რექტორი
- აღეკსოვი დავით აღეკსის ძე იხ. დავით რექტორი
- აღვიბი მესვეტე 382:10; 384:53
- აღი (მოლა, მაჰმადი ბაზიერის შვილი) 161
- აჟია 209
- აჟიბეგ 394 (შენ. 5)
- აჟიბჰაღე დედოფალი 111:1; 185
- აჟიხან (ტფილისის ხანი) 281
- აჟმაზოვი კოსტანტინე ივანეს ძე 1102 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა)
- აჟმასხან იხ. ვახტანგ ბატონიშვილი
- აჟფერდ ბრძენი 250:4 (შენ. 6)
- აჟფონ ბონომი 326 ა (შენ. დ)
- აჟციე 246 (შენ. 1)
- აჟაზ მეფე 210:9
- აჟაზიღეა 210:9
- ამბაკომ წინასწარმეტყველი 166:2; 369:11; 383:6; 413:6
- ამბაკუმ საკვირველი იხ. ამბაკომ წინასწარმეტყველი
- ამბერკი იერაპოლელი 379:3
- ამბროსი (არქიეპისკოპოსი ეკატერინოსლავისა, ხერსონისა, მოლდოვლახიისა) 29:9, 9 (შენ. 1); 35:2 (შენ.)
- ამბროსი (მიტროპოლიტი ნოვგოროდისა, სანკეტერბურგისა, ისლანდიისა, ფილანდიისა) 307 (შენ. 1)
- ამბროსი მედიოლანელი 166:7; 303: XVIII:3 (შენ. 2); 341:1, 2, 2 (შენ. 1 2 ა, 2 ბ); 378:1, 2, 3, 4, 4 (შენ. 2 ა, ბ), (ანდ.); 381:44
- ამბროსი ნეკრესელი 177 (შენ. 1)
- ამილახვარი აღეკსანდრე (მთარგმნელი) 187 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 303: VI, VI (შენ. 4)
- ამილახორი გივი 281
- ამირეჯობი ქაიხოსრო 281 (შენ. 2)
- ამირეჯიბოვი ელენე 85 (მინაწ.)
- ამირიძე დავით ივანეს ძე (გადამწერი) 46 (ტექნიკ. აღწ.)
- ამირ-ნასარ („ამირ-ნასარიანი“) 395:3
- ამმონა დიაკონი (წმ.) 175
- ამმონიოს ერმისი 266:1, 1 (შენ. 1); 399:1,2
- ამოსი წინასწარმეტყველი 417:18
- ამურატ იხ. მურად (სულთანი, მახმედ II-ის მამა)
- ამფილოქე იკონიელი 379:1; 381:10, 24, 36, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 64, 65, 80, 81, 82, 85, 97; 382:2; 384:50; 449:11
- ანა (ერეკლე II-ის ასული) 395 (მინაწ. 7)
- ანაკრეონი 246 (შენ. 1)
- ანანია (ბიზლ.) 150:37; 166:17
- ანანია (ნოციქული) 150:14; 384:11
- ანასტასი (წმ.) 425:93
- ანასტასი (პირუშელ კონსული) 381:2
- ანასტასია 421 (მინაწ. 7)
- ანასტასია 116 (შენ. 8)
- ანასტასია (მწამლველი და მკსნელი) 166:22
- ანასტასია (საქართველოს სარდლის იოანე ორბელიანის მეუღლე) 31 (მინაწ. 11)
- ანასტასია (მეფის ასული, ანტონ I-ის და) 139:17
- ანასტასია (ერეკლე II-ის ასული) 173 (ანდ.)
- ანასტასია ონოფრეს ასული (გადამწერი) 1103 (მინაწ. ბ)

- ანასტასია სპარსი 150:51
 ანასტასი სინელი 74:3,9; 269:3
 ანგია წინასწარმეტყველი 166:16
 Андраш И. 81 (მინაწ. 1)
 ანდრია (წმ.) 384:25
 ანდრია იერუსალიმელი, კრიტელი
 მთავარეპისკოპოსი 74:27, 29; 384:3;
 417:14; 425:8; 535წ
 ანდრია კესარიელი 49:1; 60:7; 113
 ანდრია მოციქული 150:30; 269:31;
 425:118
 ანდრია მოძღვარი, კრიტელი ეპისკო-
 პოსი იხ. ანდრია იერუსალიმელი,
 კრიტელი მთავარეპისკოპოსი
 ანდრიანე 384:5
 ანდრიანე კეისარი 29:8
 ანდრიანოვი ანდრია (მღვდელი) 120
 (მინაწ. 4)
 ანდრიანოს 287:25
 ანდრია ხალოსი 89 (შენ.); 97 (მინაწ.);
 244:4
 ანდრონიკაშვილი ივანე 161 (მინაწ. 1)
 ანდრონიკაშვილი ქაიხოსრო (ავტორი)
 118:1; 1087:1
 ანდრონიკე 134:11
 ანდრონიკე (წმ.) 22 (მინაწ. დ); 384:19
 Андроников И. 16 (შენ. ა); 197 ა
 ანდრონიკოვი 451:2 (შენ.)
 ანდრონიკოვი გიორგი 62 (მინაწ. 1)
 ანდრონიკოვი იოანე 388:11 (შენ. 29,
 30)
 ანდრონიკოვი ნინა 388 (შენ. 28)
 ანდრონიკოვი ოტია (მდივანბეგი) 303:
 IV:31 (შენ.)
 ანდრონიკოვი პაატა || პართენ (თოფჩი-
 ბაში) 105:40, 40 (შენ.), 41, 41 (შენ.),
 43
 ანდრონიკოვი ხალომე მელქისედე-
 კოვანა 62 (მინაწ. 2)
 ანდრონიკოვი ტასია დავითის ასული
 (ილია აფხაზის მეუღლე) 24 (მინაწ. 5)
 ანემპოდისტო (წმ.) 384:34
 ანვარი სოილი (სოპაილი) 31 (შენ. 1 ა);
 32 (შენ. 1 ა); 33 (შენ. 1 ბ)
 ანთიმოს 379:36
 ანთიმოს მთავარი 134:3; 300:30;
 417:28
 ანკერტრემი 120 (ანდ.)
 ანნა (დედოფალი) 1088:13
 ანნა (ქაიხოსრო მეფის ასული) 176
 (შენ. 1 ბ); 326 ა (შენ. გ); 525 (შენ. 1)
 ანნა (ერისთვის ასული) იხ. ერისთავი.
 ანნა
 ანნა („ალექსიანი“) 62:2
 ანნა (წმ.) 91:2; 150:5, 34, 82; 166:9;
 449:17; 535₃(2):1; 552:19
 ანნა (კენინა, გიორგი ეგნატეს ძე თუ-
 მანოვის და) 155:87 (შენ.); 387:89
 (შენ.)
 ანნა (ფარნაოზ ბატონიშვილის მეუღლე)
 164 (ანდ. 2); 165 (ანდ.)
 ანნა თეოდოროვანა 516:3 (შენ. 2)
 ანნა იოვანეს ასული (იმპერატრიცა)
 162 (ანდ.); 420 (შენ. 1 დ)
 ანნა პავლეს ასული (ოქროპირ ბატო-
 ნიშვილის მეუღლე) 279 (შენ. 3ბ)
 ანტონოს (ეპისკოპოსი) 401:19
 ანტიოხოზ 425:85
 ანტიოხოს ხუცესი 381:8,16
 ანტიპატრა (ქალაქის მთავარი) 381:34,
 35
 ანტიპატრო ვოხტრელი (ავტორი)
 417:27
 ანტილონე 134:2
 ანტონ (დადიანი?) 402 (მინაწ.)
 ანტონ (ბერი) 159; 384:2 (შენ.), 44
 (შენ. 1)
 ანტონ (ღირსი მამა) 150:48; 425:61, 62
 ანტონ (ეპისკოპოსი მენგრელიისა) იხ.
 ანტონ ცაგარელ—ჟყონდიდელი
 ანტონ დიდი იხ. ანტონ I კათალიკოსი
 ანტონ I კათალიკოსი 1 (შენ. 1, 2 ა, ბ,
 3); 7 (შენ. 2), (მინაწ. 1); 8 (შენ. 2);
 14:5, 5 (შენ. ა); 39 (შენ. 1); 41 (შენ.
 1 ა, ბ); 42 (შენ. 2 ა); 43 (შენ.); 44
 (შენ.); 48 (შენ. 1,2); 52; 57; 66
 (მინაწ. 2); 69 (შენ. 1 ა), (მინაწ. 1);
 84 (შენ.); 105:2 (შენ.), 8, 9, 9 (შენ.),
 10, 10 (შენ.); 69 (შენ.); 108 (შენ.
 1,2); 112 (შენ. 1); 114 (შენ. 3); 119
 (შენ. 1); 121 (შენ. 2,2 გ. დ); 122 (შენ.
 1 ბ); 123 (შენ. 1 ბ); 129 (შენ. 1);
 131:1; 139:15 (შენ.), 17, 17 (შენ.),

18; 157:1 (შენ. 2, 3); 166:2 (შენ.); 175 (შენ. 3); 178 (შენ.), (მინაწ. 1); 180 (შენ.); 202 (ანდ.2); 251 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3,5); 252 ბ (ანდ.); 280 (ტექნიკ. აღწ.); (შენ. 3, 4, 5), (მინაწ.); 281 (შენ. 4 ბ); 293 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ა, ბ, 3); 295 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3, 4), გვ. 327(შენ.); 346 (შენ. 2, 3 ა, ბ), (მინაწ.); 347 (შენ. 1 ბ); 351 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ); 361 (შენ. 1), (მინაწ. 1); 379:5 (შენ.); 388:11 (შენ.7); 402; 410 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ 3, 4); 419 (შენ. 1, 2, 3, 4); 427 ა:8,9; 521 (შენ. 1); 535 ბ (შენ. 2); 547 (შენ. 2); 920 (შენ. 1)

ანტონ II კათალიკოსი 105:5 (შენ. 2); 11, 11 (შენ. 1), 84; 254 (შენ. 9)

ანტონინა (წმ.) 417:9

ანტონიოსი 262:4

ანტონ მარტომყოფელი 449:25

ანტონ მოღვაწე იხ. ანტონ (ღირსი მამა)

ანტონ შუამდინარელი იხ. ანტონ მარტომყოფელი

ანტონ ცაგერელ-ქუყნდიდელი 105:130; 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6); 291:4, 5, (შენ.); 315 (მინაწ. 5, 7)

ანტონი რავასი 425:63

ანტონოვი ზურაბ 434 (შენ. 2, 4)

ანუსია (წმ. მოწამე) 166:30

ანუშირვან („ამირნასარიანი“) 13:2 (შენ. 4 დ)

აპელი 554

არაბიძე ესაია 116 (შენ. 9)

არაბიძე [იოანე] 116 (მინაწ. 3)

არდასხან-ოღლი 210:2

არზუმან 394 (შენ. 5)

არინთე (მხედართ-მთავარი) 381:27,118

არიოზ 413:10

არისტიდე 258:3

არისტოტელე 41 (შენ. 1 ა); 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 5); 57 (მინაწ. 1); 131:2; 162 (შენ.); 168:3; 247 (შენ. 1,3); 250:3,4 (შენ. 6); 255 (შენ. 1 დ); 271; 340:2; 399:2; 1110

არისტოფანე 246 (შენ. 1)

არმატი დიდი 381:125

არსანუფი (ბარსანოფი, წმ.) 269:5

არსენ 347 (მინაწ. 1)

არსენ 530

არსენ (დამწერი) 391 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2, 3, 4)

არსენ (დავით აღმაშენებლის მოძღუ-არი) 427:13

არსენ ბულმაისის ძე (კათალიკოსი) 175 (შენ. 3)

არსენ ვაჩხ ძე იხ. არსენ იყალთოელი

არსენ იყალთოელი 145 (შენ. 3); 269:28; 339 (მინაწ.); 347 (მინაწ. 1); 358:2 (შენ. 3), 3 (შენ.); 361:1 (შენ. 3); 379:31; 384:44 (შენ. 1,2); 401 (შენ. 3). (მინაწ. 3)

არსენ ნინოწმიდელი 347 (მინაწ. 1)

არტაგ მეფე 281 (შენ. 4 ბ)

არტაქსერქსი 262:5

არლუთოვ შავლე ფეოლოროვიჩ 188 ა, ბ (მინაწ. 2)

არშაკ არშაკუნიანი (მეფე) 281 (შენ. 4ბ)

არჩილ (ქართველთა მეფეთ-მეფის, დიდის კონსტანტინეს შვილაშვილის, მეფის ბაგრატის შვილი) 947 (შენ. 3 ბ)

არჩილ მეფე (წმ.) 25:3, 4, 5; 139:15; 30:3, 4, 4 (შენ.); 5; 300:6; 354 (შენ. 1 გ, დ)

არჩილ მეფე (ვახტანგ V-ის ძე) 6:11; 15 (შენ. 1 ბ, 5); 192 (შენ. 4 ბ); 202 (ტექნიკ. აღწ.); 252 გ (შენ. 2₃₆); 254 (შენ. 9); 314 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 342:8,10; 352:1; 386 (ანდ. ა); 390:2,3 (შენ.); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2, 4, (მინაწ. 11, 12, 13); 418:1, 3, 3 (შენ. 5); 422 (ანდ. 1); 424 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, (შენ.4), (ანდ.); 427 ა:11 (შენ. 1); 536:4; 1091:1 (შენ. ბ)

არჩილ მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ. 2₆₅); 290 (ანდ.)

ასათიანი ლევან 951 ა:3 (შენ.)

ასან (ძე ალიასი) 209

ასან-ფაშა 252 გ (შენ. 2₃₃)

ასელა (ბიბლ.) 139:5

ახლან 368 (მინაწ. 1 კთ)
 ასპაზია 246 (შენ. 1)
 ასტერიოს ამასიელი 384:8
 ასხალი იხ. ასხოლი თესალონიკელი
 ასხოლი || ასხალი თესალონიკელი 381:
 3,13
 აფთონი (წმ. მოწამე) 384:34
 აფროდიტე 105:62
 აფხაზი იოანე (დამკვეთი) 32 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)
 აფხაზოვი დიმიტრი იოვანეს ძე 32
 (მინაწ.)
 აფხაზოვი ილია 24 (მინაწ. 2,5)
 აფხაზოვის ძე შერმაზან 24 (მინაწ. 1)
 აქილევის || ახილესი პილემოსის ძე 5;
 169; 338
 აღათანგელოზ (წმ.) 425:71
 აღათანგიელი (დამასკელი ეპისკოპოსი)
 300:28

ბაამან („როსტომიანი“) 406
 ბაბა ამარი 950
 ბაბილა (წმ.) 379:36
 ბაბილა ანტიოქიელი 425:59
 ბაბი ყარლაფუშ 950
 ბაგრატ ბატონიშვილი (XVI საუკ. მო-
 ლეაწე) 126
 ბაგრატ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის
 ძე) 155:54, 91; 181 (ტექნიკ. აღწ.),
 (ანდ.); 268 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ-
 2 ა, ბ). (ანდ.); 303:XIX:12; 360
 (ანდ.); 387:56,93; 1080ა:8,8(შენ.ა,ბ)
 ბაგრატ მეფე (ქართველთა მეფეთ-მე-
 ფის დიდი კოსტანტინეს შვილიშვი-
 ლი) 947 (შენ. 3 ბ)
 ბაგრატ IV, მეფე ქართველთა 30:7;
 125 (მინაწ. 9); 951ე:4
 ბაგრატ VI, მეფე 87 (შენ.); 281 (შენ. 1ზ)
 ბაგრატ VII, მეფე 213
 ბაგრატ II, მეფე (იმერთა, გიორგის ძე)
 25:11
 ბაგრატ მეფე (იმერთა, ალექსანდრეს
 ძე) 252 გ (შენ. 2₃₀; 32; 33; 31)
 ბაგრატ მეფეთ-მეფე (იმერთა, ალექსან-
 დრეს ძე) 252 გ (შენ. 2₉, 11, 14

ალმაჰმადხანი (ასტრაბადელი, ყაჯარ
 21 (შენ. 2 ა); 105 (ანდ. 1); 191:1, 5,
 6, 7; 197 ა, ბ; 394 (შენ. 5)
 ალაპი (წმ.) 233 ბ; 384:5
 ალაპი (წმ.) 384:7
 ალაპიტ (უმცირესი დიაკონი) იხ. ალა-
 პიტე კოსტანტინეპოლელი
 ალაპიტ დიაკონი იხ. ალაპიტე კოსტან-
 ტინეპოლელი
 ალაპიტე კოსტანტინეპოლელი 71; 183
 (შენ. 1); 335 (შენ. გ)
 აღბულა ათაბაგი 107 ა:6; 107 ბ:6,6
 (შენ.)
 აღისე 262:2
 ახილეს იხ. აქილევის პილემოსის ძე
 აჰმად (მაჰმად III-ის ძე) 87 (შენ.)
 აჰმად II (მაჰმად IV-ის ძე) 87 (შენ.)

ბ

ბაგრატ მეფის ძე იხ. ბაგრატ ბატო-
 ნიშვილი (გიორგი XII-ის ძე)
 ბაგრატიონი ბაგრატ გიორგის ძე იხ.
 ბაგრატ ბატონიშვილი.
 ბაგრატიონი გიორგი || გოგია ალექსან-
 დრეს ძე (სოლომონ I-ის შვილიშვი-
 ლი) 303:XV; 1088; 1, 2, 3, 4, 5,
 6, 7, 8, 9, 16 (შენ. 1)
 ბაგრატიონი გრიგოლ იოანეს-ძე 155:18,
 50; 303:V, V(შენ), X:2 დ; 378
 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4
 (შენ 2), 4 (შენ. 3). (ანდ.); 387:18,
 52; 388:11 (შენ. 21)
 ბაგრატიონი დავით გიორგის ძე იხ.
 დავით ბატონიშვილი
 ბაგრატიონი დიმიტრი გიორგის ძე 88,
 (მინაწ. 1); 233 ა (შენ. 2); 233 ბ;
 303:IV:4, 5, 6, VIII:3 (შენ.), IX,X,
 X:1, 1 (შენ.), X:2ბ, 2 გ, 2 ვ 2 ი^ბ
 (შენ.), 2 ით, XIX:1,11; 326 ა (შენ.გ);
 327 ბ
 ბაგრატიონი ვახუშტი ვახტანგის ძე იხ.
 ვახუშტი ბატონიშვილი
 ბაგრატიონი თეიმურაზ იხ. თეიმურაზ
 ბატონიშვილი

- ბაგრატიონი ილია იხ. ილია ბატონი-
შვილი
- ბაგრატიონი იოანე იხ. იოანე ბატონი-
შვილი
- ბაგრატიონი — მუხრანოვი გრიგოლ
338:11 (შენ. 32)
- ბაგრატიონი პორფირე (არქიმანდრიტი,
მთარგმნელი) 26 (შენ. 2)
- ბაგრატოვანი გურამ იხ. გურამ ბაგრა-
ტოვანი (მეფე)
- ბაგრატოვანი დიმიტრი იხ. ბაგრატიონი
დიმიტრი გიორგის ძე
- ბაგრატ-ყოფილი ბარნაბა იხ. ბარნაბა
ბაგრატ-ყოფილი)
- ბადრი იამანის ძე („ამირანდარეჯანი-
ანი“) 393
- ბაზიეროვი იოანე (ხუცეს-დეკანოზი,
გადამწერი) 268 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ბაზლიძე იოანე, რომანის ძე (მთარგმ-
ნელი) 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1,2),
(ანდ.); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1,3);
337 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ბ); 341
(ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.), 2 (შენ. 1,2 ა,
ბ, ვ); 362 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.),
(მინაწ. 1); 398 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
- ბაიაზეთ (ძე მახმედ II-ისა) 87 (შენ.)
- ბაკურაძე თედორე 417 (მინაწ. 1, 3)
- ბაკურ მეფე 281 (შენ. 1 გ)
- ბალავარ 300:ნაწ. II:10; 1106
- ბალაკირევი 194 (შენ. 2)
- ბარათაშვილი თომა 390 (შენ. 3 იდ)
- ბარათაშვილი იოანე ოსეს ძე 105:76,
76 (შენ.), 77, 77 (შენ.); 121 (შენ. 2 გ,
დ); 225 (შენ.); 535 ბ (შენ. 2)
- ბარათაშვილი მამუკა 303: I:1, 2, 5, 5
(შენ.); 390:1, 7, (მინაწ. 1)
- [ბარათაშვილი] მელიტონ 24 (მინაწ. 3)
- [ბარათოვი] გიორგი ზაქარიას ძე 25
(ანდ. 2)
- [ბარათოვი] დავით ზაქარიას ძე 25
(ანდ. 2)
- [ბარათოვი] ვანო ზაქარიას ძე 25.
(ანდ. 2)
- [ბარათოვი] ზაქარია 25 (ანდ. 2)
- [ბარათოვი] ტიტო ზაქარიას ძე 25
(ანდ. 2)
- ბარალა (წმ.) იხ. ბარალამ კავკასიელი
- ბარალამ კავკასიელი 552:15
- ბარამ („ბარამგულიჯანიანი“) 170
(შენ. 1), (ანდ.)
- ბარამა ფილოსოფოსი („ქილილა და
დამანა“) 21 (შენ. 1)
- ბარამიძე აღ. 6:2 (შენ. 2); 5 (შენ.),
8 (შენ.); 13:5; 17; 27 (შენ. 3); 31 (შენ.
5); 101:2 (შენ.); 102 (შენ. 4); 110:4
შენ. (1); 118:3 (შენ.); 171 (შენ. 2);
225 (შენ.); 303: III (შენ.); 305 (შენ. 2),
7 (შენ.), 355 (შენ. 2); 390:3 (შენ.);
403 (შენ. 2); 418:1 (შენ.), 3 (შენ.
1,5); 424 (შენ. 4); 526:8 (შენ.
3); 535 ზ (შენ. 1); 536:4 (შენ.);
1084 (შენ. ა); 1088:6 (შენ. 3);
1103:4 (შენ. ა)
- ბარბარა || ბარბარე (იოანე მუხრანბა-
ტონის დედა) 105:50, 53, 54, 55, 90
- ბარბარე 418 (მინაწ. 57)
- ბარბარე 528 (მინაწ. 1)
- ბარბარე (წმ.) 150:31; 166:4; 300:17;
425:120, 121
- ბარბარე (ბერიკელაანთ თევდორეს ქა-
ლი, გადამწერი) 951 ი (ტექნიკ. აღწ.),
(ანდ. 1, 2)
- ზარბარე (გრიგოლ წერეთლის ძმის
ცოლი) 31 (მინაწ. 5)
- ზარბარე (იოანე იოსების ძე დოდაშვი-
ლის მეუღლე) 22 (მინაწ. დ)
- ზარბარე ბატონიშვილი 1103 (მინაწ. დ)
- ზართლომე (მოციქული) 150:71
- ზარნაბა (მოციქული) 150:71; 417:12;
449:5
- ზარნაბა (ბაგრატ-ყოფილი) 947 (შენ. 3)
- ზარნაბა (ჯვრის მამა. ტფილელი მთა-
ვარეპოსკოპოსი) 353 (მინაწ. 3, 4)
- ზარონი 199 (შენ. 4)
- ზარსანოვი იხ. არსანოვი
- ზასილ დიდი 54:1, 2, 3, (შენ. 2); 55:3;
67:7; 73 (შენ. ვ, მ, იბ, იმ, ით); 74:7,
8, 11; 77:2; 85; 120:1,1 (შენ.); 2; 125:
(მინაწ. 9); 127:3; 137:1, 2, 30; 143:5;
150:41; 269:19; 272 (შენ. 4); 300:
ნაწ. I:3, 40, ნაწ. II:13, 13 (ანდ.);
312:16 (შენ. 1); 349:4; 368:2

- (მინაწ. 1 ავ, ა ზ); 369: 2, 3, 5; 376 (ანდ. ბ), (მინაწ. 3); 381: 17, 35, 166, 183—207; 383: 16, 18, 19; 383: 28, 28 (შენ. 1); 425: 26, 26 (შენ. 3), 27, 27 (შენ. 2), 28, 110; 449: 2; 518 (შენ.)
- ბასილი კესარიელი მთავარეპისკოპოსი**
იხ. ბასილი დიდი
- ბასილი (წმ.)** 417: 31
- ბასილი (გადამწერი)** 143 (ტექნიკ. აღწ.), 11 (შენ.)
- ბასილი (ბერი)** 407 (მინაწ. 2)
- ბასილი (კალიპოსელთა წინამძღვარი)** 384: 41 (შენ.)
- ბასილი ისავრიელი** 300: 34; 417: 15
- ბასილი ნეოკესარიელი** იხ. ბასილი დიდი
- ბასილ სიმონის ძე (გადამწერი)** 1039 (ანდ. 2)
- ბასტამოვი იოსებ** 185 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.)
- ბაუმისტერი ფ. ხ.** 7; 44; 112, (შენ. 1); 178; 251 (შენ. 1 ა); 280: 1, 2; 293 (შენ. 2 ა, ბ); 351 (შენ. 1); 521: 1, 2, 3
- ბაქარ ბატონიშვილი** იხ. ბაქარ მეფე ვახტანგ VI-ის ძე
- ბაქარ მეფე (ვახტანგ VI-ის ძე)** 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 4ბ); 287 (მინაწ. 3); 303: 1: 2; 385 (ანდ. 1, 2); 422 (ანდ. 1); 526 (ტექნიკ., აღწ.); 10: 1: 1 (შენ.)
- ბაქარძე დიმიტრი** 30 (შენ. 1); 31 (შენ. 5); 281 (შენ. 1, 1 ა, გ); 254 (მინაწ. 3); 947 (ტექნიკ.; აღწ.)
- ბაქო (წმ.)** 1103: 4
- ბალსაროვი იოანე (გადამწერი)** 83 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ. 1, 2)
- ბაშბეუქოვი აბელ (გადამწერი)** 372 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.); 373 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.); 375 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.); 375 (ტექნიკ.; აღწ.), (შენ. 4); 377 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.); 400 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ. 1)
- ბახტიარ ჯელმწიფე („ჩარ დავრიშიანი“)** 61; 160: 1
- ბეზახტ** 950
- ბებუთაშვილი || ბებულოვი მელიგზარ**
აშხარბეგის ძე 21 (ანდ.), (შენ. 2 ა)
- ბებუთოვი** 368 (მინაწ. 17)
- ბებუთოვი ვასილ იოსების ძე** 250: 4 (შენ. 7)
- ბებუროვი კონი (გადამწერი)** 62 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ. 1; 2)
- ბეგუში (ნაიბის ქალი)** 105: 48, 51 (შენ.), 53, 136 (შენ. 3)
- ბელერ იოან** 385 (შენ. 1 ივ)
- ბენედიქტე დიაკონი** 362 (მინაწ.)
- ბეჟან** 386 (მინაწ. 1)
- ბეჟან („ბეჟანიანი“)** 240
- ბერანჟე** 531 (შენ.)
- ბერიევი დიმიტრი** 951 ივ (ტექნიკ.; აღწ.), (შენ. 1)
- ბერძენიშვილი ნ.** 186; 281 (შენ. 1, 1გ); 390: 3 (შენ.); 418: 1 (შენ.), 3 (შენ. 1, 5); 424 (შენ. 4); 536: 4 (შენ.)
- ბესარიონ** 300: ნაწ. II: 12
- ბესარიონ კათალიკოზი** 166: 2 (შენ.)
- ბესიკი** იხ. გაბაშვილი ბესარიონ
- Бестужев А.** 304 (შენ. 2)
- ბეჟა ათაბაგი (მანდატურთ-უხუცესი)** 107 ა: 6 107 ბ: 6.6 (შენ.)
- ბიევი სფირილონ (გადამწერი)** 34 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ.)
- ბიბილუროვი ბართლომე** იოსების ძე 127 (მინაწ.)
- ბიბილუროვი ვასილ საველიჩი (ყიზლარის უზანის სობოროს მთავარ-დიაკონი)** 1097 (მინაწ. ბ)
- ბიბიჩაძე კიტუა** 421 (მინაწ. 3)
- ბიგი იშიყბეგ** 394 (შენ. 5)
- ბიძინა (წმ.)** 1 (მინაწ. გ); 300: 8; 535. ე (შენ. 2)
- ბლანშარდი პეტრე** 275: 1 (შენ.)
- ბოლბელი მიტროპოლიტი** 388: 11 (შენ. 19)
- ბოსოეთი** იხ. ბოსუეტი
- ბოსტაძე დავით** 267 (შენ. 4)
- ბოსუეტი** 274 (შენ.)
- ბრევაძე თ.** 184 (შენ. 2)
- ბროსე მ.** 191 (შენ.); 195 (შენ. 2); 213
- ბრუტოსი** 262: 6
- ბულუჯოვი სოლომონ (გადამწერი)** 55 (ტექნიკ.; აღწ.), (ანდ. 2, 3)
- ბულდაკოვი („სლავენი და სონეჩკა“)** 242

ბურღა 11:2

ბურჟინსკი გაბრიელ 420 (შენ. 1 ბ, გ)

გაბაშვილი 368 (მინაწ. ნე)

გაბაშვილი ბესარიონ 6:8; 13:5; 105:68, 78, 80, 132, 135; 256 (მინაწ. 3ე); 418 (მინაწ. 32 (შენ.), 58, 58 (შენ.), 60); 951 ა:5,5, (შენ. 2); 951 ე: (შენ. 1); 1088:6 (შენ. 3), 10, 12, 13, 15, 16, 16 (შენ. 1, 2)

გაბაშვილი ზაქარია 105:135; 250 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ. 2); 303: III, III (შენ.); 395:5; 517

გაბაშვილი ნიკოლოზ 368 (მინაწ. 1 კგ)

გაბაშვილი ოსე (გადამწერი) 284 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 368 (მინაწ. 1 იე, ლდ, მე); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 5 (შენ.), (მინაწ. 10)

გაბაშვილი თიმოთე 36 (შენ. 2); 90 (შენ. 1, 2); 105:72 (შენ.); 189 (შენ 1); 286 (შენ. 1); 1099 (შენ. 2), (ანდ.)

გაბრიელ 542 (მინაწ.)

გაბრიელ (გადამწერი) 405 (ანდ. 2)

გაბრიელ (დავით რექტორის მისწული) 105:66

გაბრიელ (გორის ეპისკოპოსი) 531 (შენ.)

გაბრიელ (მღვდელი) 384:45 (ანდ.)

გაბრიელ (ეპარხოსი) 300: ნაწ. II: 1, 1 (შენ.)

გაბრიელ იერომონახი (გადამწერი) 94 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

გაბრიელ მთავარანგელოზი 6:2 (შენ. 1 ბ); 14:10; 30 (მინაწ. 5); 74:23; 139:38; 383 (მინაწ. 5)

გაბრიელ მცირე 54:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 2); 127:1 (შენ.); 128 (შენ. 1)

გაბრიელ რატის ძე (გადამწერი) 71 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

გაბრიელ-სტეფანე ხუცესი ჭულეველი 384:2 (შენ.)

გაბრიელ ჭყონდიდელი 269 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ბუხულისშვილი იოანე (მღვდელ-მონაზონი) 954 (მინაწ. 2)

ბუნაპარტე (ბონაპარტე) 252 გ (შენ. 2₆₂)

გაბრიელ (არქიეპისკოპოსი ნოვგოროდის, სანკტპეტერბურგისა და წმინდის სამების ალექსანდრე ნევესკის მონასტრის არქიმანდრიტი) 326 ა (შენ. ა, ბ); 326 ბ (შენ. ბ)

გაბრიელი შარიაშ 233 ა (ტექნიკ. აღწ.); 525 (მინაწ.); 538 (მინაწ. 2)

გავრიილი იოანეს ძე (მთარგმნელი) 379:5 (შენ.)

გაზპარა 31 (მინაწ. 5)

გაიანე (წმ.) 150:13

გაიანოს 417:25

გაიოზ არქიმანდრიტი იხ. გაიოზ რექტორი

გაიოზ ეპისკოპოსი იხ. გაიოზ რექტორი

გაიოზ რექტორი 1 (შენ. 1); 28 (შენ. 1), (ანდ.); 29 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 1 (შენ. 1 ბ, 2), 2 (შენ. ა), 8 (შენ.), 9 (შენ. 2); 35 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2 (შენ.), 4 (შენ. 2); 66 (მინაწ. 2); 71 (შენ. 1 ა, 2); 88 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 100:1 (შენ. 1 ა); 121 (შენ. 1); 156 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 172 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 176 (შენ. 1 ა, ბ, გ), (მინაწ. 3); 183 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ბ, 3, 4); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3), (ანდ.); 249 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 335 (შენ. ა), (შენ. გ); 346 (შენ. 2 ბ); 368 (მინაწ. 1 ობ); 377 (შენ. 4); 378 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ. 1, 2 ა, ბ, გ, 3); 381; 525 (შენ. 1 ა, 2)

გაიოზ იხ. გაიოზ რექტორი

გაიოზ (ასტრახნის არქიეპისკოპოსი) იხ. გაიოზ რექტორი

გაიოზ არქიდიაკონი იხ. გაიოზ რექტორი

გაიოზ გრაქოს 263:3

- გაიოს კეისარი 261 : 1
 გაიოს მარიოხი 259 : 1
 გაიოს მოწესე 159 : 5
 გამრეკელი 1086
 გამრეკელი ნ. 63 (მინაწ. 1)
 გამურელიძე იოსებ 964 (მინაწ. 1, 3)
 გარბელიანი გოჩია 421 (მინაწ. 3)
 გარსევან 82 (მინაწ. 5)
 გარსევან (ავტორი) 1080ბ : 6 (შენ. ა)
 გარსევანის ძე (გადამწერი) 370 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.)
 გარსევანიშვილი იასე 256 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.); 257 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.); 258 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.) 260 (მინაწ. 2); 261 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 262 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 282 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა), (მინაწ. 1); 283 (ტექნიკ. აღწ.); 296 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 297 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 298 (ტექნიკ. აღწ.); 299 (ტექნიკ. აღწ.); 308 (ტექნიკ. აღწ.), VII (მინაწ.), VIII (მინაწ.), IX (მინაწ.); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 310 (შენ. 2, 3); 313 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (მინაწ. 1, 2, 3); 338 (ანდ.); 368 (მინაწ. 1 ნ, ნე); 389 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 გარსევანოვი დიმიტრი (მგალობელი) 125 (მინაწ. 7)
 გარსევანოვი იასე იხ. გარსევანიშვილი იასე
 გარსევანოვი იოანე (დიმიტრი მგალობლის ძე) 125 (მინაწ. 7)
 გარჩაკოვი (გენერალ-მაიორი და კავალერი) 368 (მინაწ. 10)
 გასპარა (გადამწერი) 1090 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 გასპარა (ალმურანთ ბაღდასარას შვილი) 27 (ტექნიკ. აღწ.)
 გაცევი ელისაბედ ქინდლს ასული 939 (მინაწ. 1)
 გაცევი ქაიხოსრო ქინდლს ძე 939 (მინაწ. 2)
 გეგეშონია კაკულიე 383 (მინაწ. 5)
 გედევანისშვილი ელიოზ 70 (მინაწ.)
 გედევანიშვილი იონა 75; 303 : X : 1, 2, 3, 2 თ
 გედეონი 410 (შენ. 3)
 გედეონ მტბევარი (იხსნელი, მაწყვერელი) იხ. საფრიძე გედეონ
 გენათელი და ქუთათელი 252 გ (შენ. 2_გ)
 გეორგი იხ. გიორგი მთაწმიდელი
 გეორგი ხუცეს-მონაზონი იხ. გიორგი მთაწმიდელი
 გერასიმე (არქიმანდრიტი) 368 (მინაწ. 16)
 გერვასი (წმ.) 384 : 21
 გერმანე (გლახაკი ბერი, გადამწერი) 1097 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა)
 გერმანოზ 150 : 62 (შენ.)
 გერმანოს კოსტანტინეპოლელი 449 : 4
 გერონტი იხ. სოლალასშვილი გერონტი
 გერონტი უღირსი იხ. სოლალასშვილი გერონტი
 გერსა მკურნალი 381 : 172
 გვარამ კუროპალატი 281
 გვარამია რუსუდან 174 (მინაწ. 2)
 გიგი 405 (მინაწ. 2)
 გიგინეიშვილი ივ. 23; 436 (შენ. 6)
 გიგი 27 (შენ. 6)
 გიგი 436 (მინაწ. 10)
 გიგი მღვიანი იხ. თუმანიშვილი გივი
 გილიარევსკი პეტრე 2 (შენ. ა); 3; 4; გიორგი 405 (ანდ. 1)
 გიორგი (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)
 გიორგი (გადამწერი) 30 (ანდ. 3)
 გიორგი (გადამწერი) 144 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 გიორგი (გადამწერი) 129 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 გიორგი (წმ.) 150 : 62; 155 : 23 (შენ.), 107; 252 ა; 252 გ (შენ. 2_ა); 300 : 1, 16, 16 (შენ.), 24, 24 (შენ.), 24 (ანდ.); 353 (მინაწ. 5); 383 (მინაწ. 5, 6, 9); 387 : 23 (შენ.), 85, 109; 425 : 99, 101; 542 (ანდ. 1); 951 ბ : 2; 1103 : 4
 გიორგი (მთარგმნელი) 365 (მინაწ. 5)
 გიორგი იხ. ჩაჩიკასშვილი გიორგი
 გიორგი (მეფის ძის ძე) 388 : 11 (შენ. 5)
 გიორგი (დავით რექტორის ძმა) 105 : 67
 გიორგი (ვახტანგ VI-ის ძე, ლენერალ-ანშეფი) 100 : 1 (შენ. 1 ა) 303 : III, III (შენ.), IV : 14

- გიორგი (არქიმანდრიტი, მამა ორთა-
ულაბაშაჲს საირქისა და ნამარნევისა,
მოდღვარი ლეონ დადიანისა) 291
(შენ.), (ანდ.); 350 (ანდ. 2)
- გიორგი (გურიელის შვილი) 252 გ
(შენ. 2₇)
- გიორგი (სვიმონ მუხრანბატონის ძე)
105 : 22, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
- გიორგი ალექსის ძე (ანჩისხატის დეკა-
ნოზი) იხ. მესხიშვილი გიორგი ალექ-
სის ძე
- გიორგი ბატონიშვილი იხ. გიორგი XII,
მეფე
- გიორგი გესამანიელი 105 : 20
- გიორგი გურიელი 252 გ (შენ. 2₃₁, 3₃),
გიორგი თარხანი 167 (მინაწ.)
- გიორგი კოსტანტინეპოლელი 144 : 1
- გიორგი მდივანი 368 (მინაწ. 1 ლმ, ლთ)
- გიორგი მერჩულე 425 (ტექნიკ. აღწ.),
184 (შენ. 3)
- გიორგი II, მეფე 25 : 6; 281 (შენ. 1 გ);
384 : 34 (შენ. 1)
- გიორგი III, მეფე 105 : 1; 155 : 2; 354
(შენ. 1_ხ); 387 : 2
- გიორგი IV, მეფე (ლაშა გიორგი) 25 : 9;
30 : 9; 354 (შენ. 1 თ)
- გიორგი V, მეფე (ბრწყინვალე) 107 ა : 5;
107 ბ : 5; 281 (შენ. 1 ე)
- გიორგი VIII, მეფე 281 (შენ. 1_ხ)
- გიორგი X, მეფე 193
- გიორგი XI, მეფე 25 : 1; 192 (შენ. 4_ბ);
342 : 18; 354 (შენ. 2); 386 (ანდ. ა);
1103 : 13
- გიორგი XII, მეფე 31 (მინაწ. 12); 33
(მინაწ. 3); 58 : 3, (შენ. 1 ა); 105 : 4,
4 (შენ.), 12, 30 (შენ. 1), 60 (შენ.);
111 (მინაწ. 2); 137 (მინაწ. 1); 142 : 1
(შენ. ა); 154 (ანდ.); 155 : 6, 8, 9; 191 :
8, 9, 10; 225 (შენ.); 252 გ (შენ. 2₅₇);
253; 254 (შენ. 9); 268 (შენ. 2 ა, ბ),
(ანდ.); 276 (მინაწ.); 279 (შენ. 2 ა);
306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 387 : 41,
91; 388 : 11 (შენ. 2); 394 (შენ. 5);
532 (შენ. 2); 966 (შენ. 3); 1080 ა
(შენ. 3)
- გიორგი მეფე (იმერთა) 25 : 11
- გიორგი II მეფე (ბაგრატ იმერთა მე-
ფის ძე) 252 გ (შენ. 2₁₄)
- გიორგი მეფე (იმერთა, როსტომის ძე)
252 გ (შენ. 2₂₅)
- გიორგი მეფე (იმერთა ალექსანდრეს ძე)
252 გ (შენ. 2₃₈)
- გიორგი მთაწმიდელი 125 (მინაწ. 9);
269 : 31 (შენ.); 272 (ანდ. 3), (მინაწ.
2); 315 (მინაწ. 7); 347 (მინაწ. 1);
353 (შენ. 1, 2, 3, 4), (მინაწ. 1);
383 : 28 (შენ. 2); 384 : 46 (ანდ.); 401
(მინაწ. 2); 402 (მინაწ.); 422 (ანდ. 1);
443 (შენ.); 947 (შენ. 2, 3 დ)
- გიორგი ნათლის შვილი იხ. გიორგი
ნათლის ძე
- გიორგი ნათლის ძე 192 (შენ. 4 ბ); 399^ა
(მინაწ. 12)
- გიორგი ნიკომიდიელი 74 : 37; 384 : 48,
49; 449 : 6
- გიორგი ოლთისელი 347 (მინაწ. 1)
- გიორგი სამეგრელი (გადამწერი) 37
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- გიორგი შექენებული 347 (მინაწ. 1);
353 (შენ. 2)
- გიორგი ხუცეს-მონაზონი (აეტორი) 353
- გიუნოვი ივანე 237 (ანდ.)
- გლაზუნოვი 313 (შენ. 1)
- გლინკა ს. 275 : 2 (შენ. 2)
- გოგია 33 (მინაწ. ბ)
- გოგია 434
- გოგია (გადამწერი) 300 ნაწ. II (ანდ.);
გოგორიშვილი ბეჟან 947 (შენ. 3 დ)
- გოდოვანი 252 გ (შენ. 2₃₆)
- გოლაფაშა 252 გ (შენ. 2₄₃)
- გორგაძე ს. 145 (შენ. 3); 183 (შენ. 5);
250 : 1 (შენ. 1, 3), 4 (შენ. 4); 251
(შენ. 4); 255 (შენ. 3); 278 (მინაწ.);
339 (შენ. 1); 358 (შენ. 3); 3 (შენ.)
- გორგონიაჲ 383 : 29
- გოცირიძე 262 (მინაწ. 4)
- გოცირიძე ბერი 449 : 26 (მინაწ. 2)
- გრიბოედოვი 22 (მინაწ. 3)
- გრიგოლ 542 (ანდ. 1)
- გრიგოლ 521 (მინაწ. 1)
- გრიგოლ 105 : 117
- გრიგოლ 363 (მინაწ.)

- გრიგოლ 48 (მინაწ. 4, 5, 6, 7)
- გრიგოლ (წმ.) 951 ზ
- გრიგოლ იხ. დადიანი გრიგოლ
- გრიგოლ (მცხეთის კანდელაკი) 60 (ანდ. 1, 2, 5)
- გრიგოლ (მღვდელი) 528 (მინაწ. 5)
- გრიგოლ (შეთის ძის ძე) იხ. ბაგრატიონი გრიგოლ იოანეს ძე
- გრიგოლ აკრაკანტელი 382 : 8; 384 ; 51
- გრიგოლ ანძიანძორეველი იხ. გრიგოლ ლეთისმეტყველი.
- გრიგოლ ანძიანძორის ეპისკოპოსი (გრიგოლ ლეთისმეტყველის მამა) 383:15, 16, 19
- გრიგოლ ბერი (ასლან ვახნაძის შვილი, გადამწერი) 132 (ტექნიკ. აღწ.). (ანდ.)
- გრიგოლ ეპარხოსი 300 ნაწ. II: 1 (შენ.)
- გრიგოლია გიორგი 383 (მინაწ. 6, 7)
- გრიგოლია კ. 30 (ტექნიკ. აღწ.); 354 (შენ. 5)
- გრიგოლ იეროდიაკონი (გადამწერი) 422 (ტექნიკ. აღწ.). (ანდ. 7, 8, 9)
- გრიგოლ მონაზონი 312:42 (შენ. 2)
- გრიგოლ მუხრანელი იხ. მუხრანელი გრიგოლ
- გრიგოლ ნარეკელი 379 : 5,5 (შენ.)
- გრიგოლ ნეოკესარიელი საკვირველთმოქმედი 139:6; 150:27; 269:15; 384:46, 46 (ანდ.); 425:110
- გრიგოლ ნოსელი 74:40; 120; 139:6; 272; 300:33; 369:5; 381:17, 19; 383:18; 384:46, 46 (ანდ.); 401 (მინაწ. 2, 3); 425:88
- გრიგოლ პართეველი 150:13; 384:10, 10, (შენ.); 425:86
- გრიგოლ რომთა პაპი 425:98
- გრიგოლ საკვირველთმოქმედი იხ. გრიგოლ ნეოკესარიელი საკვირველთმოქმედი.
- გრიგოლ ტარიელი 350 (მინაწ.)
- გრიგოლ ღვთისმეტყველი (კოსტანტინეპოლელი მამათმთავარი) 54:2, 3; 77:1, (მინაწ. 2, 5); 85; 125 (მინაწ. 9); 127:2; 139:7; 150:52; 166:31 (შენ. ა, ბ); 269:23, 24, 25; 300:I:40, II:13; 312:26; 340: , 3; 348:1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23; 368:2, 3 (მინაწ. 2გ) 369:1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16; 379:8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 23 (შენ.), 25, 26, 27, 28, 37, 38, 38 (შენ.); 383:3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 28 (შენ. 1), 29, 30, 30, 30 (შენ.), (მინაწ. 4); 384:30; 401:6; 413:1, 3, 4, 5, 6, 7, 7 (შენ. 2), 8, 9, 10; 422 (ანდ. 14); 422 (ანდ. 14); 425:74, 75; 449:10
- გრიგოლ ზუცუხი (ავტორი) 383:30 (შენ.)
- გრიგორი (აბრაამ ახლად ზედწოდებულის) 347 (მინაწ. 1)
- გრიგორი ნიკომიდიელი (რიტორი) იხ. გიორგი ნიკომიდიელი
- გრიგორ ნიკომიდიელი (მთავარეპისკოპოსი) იხ. გიორგი ნიკომიდიელი.
- გრიგორიოზ მეექვსე 299
- გრიშაშვილი ი. 100:4 (შენ. 1); 155:31 (შენ.); 387:31 (შენ.)
- გუარანდუხტი || გორანდუხტი (არჩილ მეფის ასული) 25:3; 30:3
- გულისაშვილი ალექსანდრე 443 (მინაწ. 8, 9)
- გულისოვი 552 (მინაწ. 1)
- გულისოვი ალექსანდრე იხ. გულისაშვილი ალექსანდრე
- გულიჯან („ბარამგულიჯანიანი“) 170, (შენ. 1), (ანდ. 2)
- გულქან (იოანე არაბიდის მეუღლე) 116 (მინაწ. 3)
- გურამ ბაგრატიონი (მეფე) 281 (შენ.1გ)
- გურამიშვილი დავით 6:16; 16 (შენ.), 18; 12:5 (შენ.); 55:6; 100:2,2 (შენ.); 103:(შენ. 3); 241; 303:VIII:1, VIII:2 (შენ.); 528:3, 7, 8; 951 ა:4,4 (შენ.); 1103 (მინაწ. ზ)
- გურამიშვილი მამუკა 303:IV:7, 30, 41, VIII, VIII:2,2 (შენ.), VIII:3, X:2ი0(შენ.), ით

გურამოვი ზაქარია ზაალის ძე 303: V
(შენ.)
გურამოვი მამუკა იხ. გურამიშვილი
მამუკა
გურგენ 378: 4 (შენ. 3)
გურგენ („ამირანდარეჯანიანი“) 435
(შენ. 2)

გურგენ მეფე 425: 125 (შენ. 2)
გურია (წმ.) 384: 44; 425: 108
გურიელი 252 გ (შენ. 2₇)
გურიელი გრ. 962 (ტექნიკ. აღწ.)
გურიელი მამია 252 გ (შენ. 2₇)
გძელიშვილი გოგი 449: 26 (მინაწ. 3)

დ

დადიანი 252 გ (შენ. 2₄)
დადიანი ანტონ ოტიას ძე იხ. ანტონ
ჟეონდიდის მიტროპოლიტი, ცაგე-
რელი.
დადიანი ბესარიონ 361 (მინაწ. 1)
დადიანი გიორგი 252 გ (შენ. 2₃₉)
დადიანი გრიგოლ (მთავარი) 1080 ა: 5
(შენ.), 6 (შენ.)
დადიანი გრიგოლ (დავით დადიანის
ძმა) 276 (მინაწ.); 288 (მინაწ. 2);
289 (მინაწ.); 291 (ტექნიკ. აღწ.),
(ანდ.); (მინაწ. 4); 335 (მინაწ.); 337
(მინაწ.); 341 (მინაწ.); 365 (მინაწ. 5);
402 (მინაწ.)
დადიანი დავით ლევანის ძე 155: 111;
247 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 250: 4
(შენ. 7); 256 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.
1); 257 (ტექნიკ. აღწ.); 258 (ტექნიკ.
აღწ.); 259 (ტექნიკ. აღწ.); 260
(მინაწ. 2); 261 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.
1, 2, 3, 4); 262 (ტექნიკ. აღწ.)
(შენ. 1); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.
1, 2); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.);
282 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2, 3);
283 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 288
(მინაწ. 3); 289 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ.); 296 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ. 1, 2); 297 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ.); 298 (ტექნიკ. აღწ.); 299
(ტექნიკ. აღწ.); 303 (მინაწ. 1); 309
(ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 310
(შენ. 5); 312 (მინაწ. 4); 315
(ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (ანდ.), მი-
ნაწ. 5, 6, 8); 316 (შენ. 2); 318 (შენ.
2), (მინაწ. 2, 3); 319 (მინაწ. 3);
320 (შენ. 3); 321 (შენ. 3), (მინაწ. 3, 4);
322 (შენ. 1); 335 (მინაწ.); 337

(მინაწ.); 338 (ანდ.); 339 (მინაწ.);
341 (მინაწ.); 343 (შენ.); 344 (მინაწ.
1, 2); 347 (მინაწ. 2); 358 (მინაწ. 3,
6); 365 (მინაწ. 3, 4, 5); 368: 3 (შენ.
2 ა); 370 (მინაწ. 2); 371 (მინაწ. 6);
372 (შენ. 2, 3 ა, 4), (ანდ.); 373
(ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (მინაწ.),
(ანდ.), (მინაწ. 2); 374 (ტექნიკ. აღწ.),
(შენ. 3), (მინაწ. ა, ბ, გ, დ, ე, ვ),
(ანდ.); 387 (ანდ.); 379: 4 (შენ. 3);
387; 111, 112, 113, 117; 388: 6;
400 (ანდ. ბ); 406 (ტექნიკ. აღწ.),
(შენ. 3, 4), (მინაწ. 2); 422 (ტექნიკ.
აღწ.), (შენ. 3), (ანდ. 1)
დადიანი თამარ (ზურაბ წერეთლის
მეუღლე) 31 (მინაწ. 8)
დადიანი კაცია 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4
(შენ. 6); 252 გ (შენ. 2₅₁)
დადიანი ლეონ 252 გ (შენ. 2₁₁)
დადიანი ლეონ 252 გ (შენ. 2₂₇)
დადიანი ლეონ II ლევან 252 გ (შენ. 2₃₀)
დადიანი ლეონ (სამეგრელოს მთავარი)
31 (მინაწ. 8); 350 (ანდ. 2); 388: 6.
დადიანი ლიპარიტ 252 გ (შენ. 2₂₈)
დადიანი მამია 252 გ (შენ. 2₇)
დადიანი [მანუჩარ] 252 გ (შენ. 2₂₁)
დადიანი მარიამ კაციას ასული (სო-
ლომონ II-ის მეუღლე) 273 (შენ. 2_ა);
306 (შენ. 2); 333 (ანდ.); 388: 6
დადიანი ნიკოლოზ I (ღენერალ-მაიო-
რი, მსაჯულთ-უხუცესი, სარდალ-
მოურავი და კვალერი) 9 (ანდ.
ავტორის), (მინაწ. გ); 291: 1, 2, 3,
6, 7, (შენ.), (ანდ.); 315 (მინაწ. 7),
346 (მინაწ.)
დადიანი ოტია ბეჟანის ძე 252 გ (შენ.
2₄₁); 291 (შენ.)

- დადიანოვი ნიკოლაჲ იხ. დადიანი ნიკოლოზ I
- დავით 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
- დავით 425 : 181 (შენ. 2)
- დავით 417 (მინაწ. 2)
- დავით 410 (შენ. 3)
- დავით 265 (მინაწ.)
- დავით (მიქაელ მოდრეკილის ბიძა) 425 : 1 (შენ.), 37, 45 (შენ. 3), 156 (შენ. 4), 166 (შენ.), 181 (შენ. 2)
- დავით (დავით ლევანის ძე დადიანი?) 395 (მინაწ. 4)
- დავით (სამეგრელოს მემკვიდრე) იხ. დადიანი დავით
- დავით (დავით და ტარიჭანი) 1 (მინაწ. ა)
- დავით (ბიბლ.) 6 : 14; 29 : 2; 30 : 8; 37 : 1; 79; 125 (მინაწ. 9); 269 : 43; 289 (შენ. 1); 379 : 2; 387 : 9; 391; 401 (მინაწ. 1); 409 : 2, 4; 416 : 3; 418 (მინაწ. 35); 424 (ანდ.); 425 : 20; 1080 ა : 3
- დავით (წმ.) 18 (ანდ.); 60 (მინაწ. 6)
- დავით (წმ., არგვეთის მთავარი) 155 : 84; 387 : 86
- დავით (კარის საყდრის მღვდელი) იხ. ჩუბინიძე დავით
- დავით (ბავრატ II იმერთა მეფის ძე) 25 : 11
- დავით (ტერ დავითი, მთარგმნელი) 136 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.), (ანდ. 1, 2)
- დავით (კანდელაკი გარეჯის) 105 : 18, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
- დავით (ერმანთა ფილოსოფოსი) იხ. დავით უძლეველი
- დავით ალექსის ძე იხ. დავით რექტორი
- დავით აღმაშენებელი 24 (მინაწ. 6); 25 : 6, 7; 30 : 6; 131 (შენ. 2); 149 : 2, (ანდ.); 155 : 111 (შენ. 2); 182; 252 გ (შენ. 2_ა); 279 (შენ. 2); 281 (შენ. 1_გ); 295 (შენ. 4); 303 : VII, VII (შენ.); 354 (შენ. 1_ე); 376 (ანდ. ა); 384 : 34 (შენ. 1); 388 : 11 (შენ. 4); 401 (მინაწ. 3); 417 (შენ. 5); 424 (ანდ.); 427 ა : 13
- დავითაშვილი იოსებ 436 (ტექნიკ. აღწ.)
- დავით ბატონი 350 (მინაწ.)
- დავით ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 31 (მინაწ. 12); 58 : 1, 3, (შენ. 1 ა, ბ); 64 (მინაწ. 2); 93 (შენ. 1); 105 : 12, 29, 30, 30 (შენ. 1), 63, 73, 107, 109, 116, 119, 122; 141 (შენ. 2); 155 : 7, 52, 53; 188 ა, ბ. (ტექნიკ. აღწ. ა), (ტექნიკ. აღწ. ბ): (შენ.); 191 : 3, 5, 11, 12; 238 (ტექნიკ. აღწ.); 253; 254 (შენ. 9); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 276 (მინაწ.); 306 (შენ. 2); 370 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1, 2, 3); 371 : (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 2, 5, 6, 7); 387 : 7, 54, 55; 394 (შენ. 3, 4, 5); 532 : (შენ. 1, 2, 3 ა)
- დავით გარესჯელი 140 : 1; 155 : 85; 387 : 87; 449 : 22, 24
- დავით დიაკონი (გადამწერი) 1110 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- დავით თესალონიკელი 417 : 29
- დავით იახონის ძე 116 (მინაწ. 4, 7)
- დავით კურაპალატი (მეფეთ-მეფეთ) 425 : 1 (შენ.), 25 (შენ.)
- დავით მეფე (იმერთა, გიორგის ძე) 9 (შენ. ბ); 105 : 7, 7 (შენ. 1); 252 გ (შენ. 2₅₄)
- დავით მეფე (დემეტრეს ძე) 354 (შენ. 1_ხ)
- დავით I, მეფე (კახთა) 6 : 1
- დავით II, მეფე (იმამყულიხან) 6 : 4 436 (მინაწ. 11)
- დავით VI, მეფე იხ. დავით ნარინი
- დავით VII, მეფე (უღუ დავითი) 281 (შენ. 1 დ)
- დავით XI, მეფე 19 (შენ. 1, 7)
- დავით მიტროპოლიტი 315 (მინაწ. 5)
- დავით შიქელის ძე (ავტორი) 105 : 21, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
- დავით ნარინი 281 (შენ. 1 დ)
- დავით რექტორი 5 (შენ. 2, 3), (ანდ.) 61 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 65 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1); 81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 103 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 105 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ.), 5 (შენ. 1, 2), 7 (შენ. 1), 9 (შენ.), 10 (შენ. 1), 11 (შენ. 1), 12 (შენ.), 13, 13 (შენ. 1), 14 (შენ. 1),

- 20, 24 (შენ.), 25, 25 (შენ. 1), 26 (შენ.), 28, 29, 29 (შენ.), 30 (შენ. 1), 31, 31 (შენ. 1, 2, 3), 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 40 (შენ.), 41, 41 (შენ.), 42, 43, 44, 45 (შენ.), 46, 47, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 57 58, 59, 60, 60 (შენ.), 61, 62, 63, 64, 64 (შენ.), 65, 66, 67, 68, 69, 70, 70 (შენ.), 71, 72, 72 (შენ.), 73, 74, 75, 76, 76 (შენ.), 77 (შენ.), 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 103, (შენ.), 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 127 (შენ.) 128 (შენ. 2), 129 (შენ. 1), 130 (შენ. 2), 131, 132, 134, 135 (შენ.), 136, 136 (შენ. 2, 3), 137, 138, 140, 140, (შენ. 2), 141, 141 (შენ.), 142, 142 (შენ. 1), (ანდ. 1, 2); 106 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 112 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 136 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 145 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ.); 170 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 4); 180; 182 (შენ.); 184 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 188 ბ (შენ.); 189 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ.); 192 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4 ე, 5 ა), (ანდ.); 196 (შენ.); 200 ა (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5); 200 ბ (შენ. 1, 3); 202 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 203 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5 გ), (ანდ.); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 207 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 5 ბ), (ანდ.), 272 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 ა, ე), (ანდ. 1, 3), (მინაწ. 1); 358 (მინაწ. 1, 2, 3); 517 (შენ. 1); 954 ა (შენ.); 954 დ (ტექნიკ. აღწ.), 3 (შენ.), (ანდ.)
- დავით სიბრძნისმოყვარე იხ. დავით უძლეველი**
- დავით ტბელი** 382: 8; 383: 10 (შენ.), 11 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ. 1, 2); 16 (შენ.), 17 (შენ. 2), 19 (შენ. 1), 20 (შენ.); 383: 21 (შენ.), 24 (შენ.), 29 (შენ.); 384: 51
- დავით უძლეველი** (სომეხი ფილოსოფოსი) 192 (შენ. გ); 203 (შენ. 2); 266: 278 (შენ. 2); 334: 1, 2
- დავით წინასწარმეტყველი** 25: 26; 291: 1
- დავით ფილოსოფოსი** 303: XIII
- დამენიკოს** (წმ.) 535₃ (2): 1
- დამიანე** (უქრთამოთ მკურნალი) 150: 21, 76; 425: 89; 454 (ანდ. 2)
- დანიელ** 1109 (შენ. 1)
- დანიელ** (გკაზმავე) 413 (მინაწ. 1)
- დანიელ** (მონაზონი რაითელისა) 344 (შენ. 1 ბ)
- დანიელ**, აშბა 300: II: 6
- დანიელ წინასწარმეტყველი** 97 (შენ.); 150: 37; 166: 17
- დანიელ მესვეტე** 166: 11
- დანიელ მონაზონი** 139: 36
- დარეჯან** (დედოფალი?) 105: 108 (შენ.), 109, 116
- დარეჯან ბატონიშვილი** 368 (მინაწ. 1 მ)
- დარეჯან II დარია დედოფალი** (ერეკლე II-ის ნეულლე) 254 (შენ. 9); 386 (მინაწ. 2)
- დარეჯან დედოფალი** (თეიმურაზ I-ის ასული, ალექსანდრე იმერთა მეფის მეულლე) 252 გ (შენ. 2₃₃)
- დარონდორფი ივანე** (ყიზლარის კომენდატი) 14: 5 (შენ. ბ)
- დაუთხანი იხ. დავით XI, მეფე**
- დაფქვიევი ანტონ ზაქარიას ძე** (გადამწერი) 1104 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.); 1106 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 1107 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ა)
- დაფქვიევი დავით ანტონის ძე** 1105 (მინაწ.)
- დაფქვიევი ვარინკო** 1107 (ანდ. მინაწერი)
- დგებუაძე** 395 (მინაწ. 5)
- დედისიმედი I** (ყვარყვარე ათაბაგის მეულლე) 252 ბ (შენ. 2, 2)
- დედისიმედი II** 947 (შენ. 3)
- დეკანოზოვი** (დიპლომატი) 179 (მინაწ. 2)
- დეკიოს** (ბოროტ-მსახური) 382: 14

- დემეტრავილი იოანე (ზაქარია მღვ-
დლის ძე) 267 (მინაწ. 11); 285 (შენ-
6); 388: 11 (შენ. 19)
- დემეტრე II, მეფე (თავდადებული)
107 ა: 5; 107 ბ: 5,5 (შენ.);
- დემეტრეოსი 262: 4
- დემიდოვი ნიკიტა ნიკიტჩი 200 ა (შენ.
2, 6); 200 ბ (შენ. 1)
- დეოკლიტიანე მეფე (ბერძენთა) 134: 3;
300: 24, 30; 384: 41, 44;
- დენოსიოს (ბრძენთ-მთავარი) 425:123
- დერიჟან („სირინოზიანი“) 431
- დილარ (ხაზართა მეფე, „ამირანდარე-
ჯანიანი“) 435 (შენ. 2)
- დილარგეთ 413 (მინაწ. 2)
- დიმიტრი იხ. ჩაჩიკასშვილი დიმიტრი
დიმიტრი 105: 117
- დიმიტრი (წმ.) იხ. დიმიტრი თესალო-
ნიკელი
- დიმიტრი დეკანოზი 109 (მინაწ. 2)
- დიმიტრი თესალონიკელი 150: 20;
300: 15; 384: 29, 30; 425: 97; 1103: 4
- დიმიტრი იოანოვიჩი (დიდი თავადი)
337
- დიმიტრი I, მეფე 25: 7; 354 (შენ. 1₃);
379: 32 (შენ.); 417 (შენ. 5)
- დიმიტრი მიტროპოლიტი როსტოვისა
და იაროსლავისა (ტუპტალო) 29:11;
290 (შენ. 1, 2)
- დიმიტრი მღვდელ-მონაზონი (გადამწე-
რი) 113: (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 158
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- დიმიტრი როსტოველი იხ. დიმიტრი
მიტროპოლიტი როსტოვისა (ტუპტა-
ლო)
- დიმოსთენი 262: 1
- დიოდორე 381: 9
- დიოდორე სიკილიელი 427 ა: 3
- დიოკლიტიანე მეფე 384: 19; 417: 28
- დიონე 262: 6
- დიონისი 300: 20
- დიონისე არიოპაგელი 150: 16; 159: 1,
2, 3, 4, (ანდ.); 344 (მინაწ. 1, 2);
384: 13; 418; (მინაწ. 31)
- დიონისიოსი (ილუმენი) 179 (მინაწ. 1)
- დიონისი 269: 1 (შენ.)
- დისტუნისი ს. 256 (ტექნიკ. აღწ.);
(შენ. 1 ა); 257 (ტექნიკ. აღწ.); 258
(ტექნიკ. აღწ.); 259 (ტექნიკ. აღწ.),
4 (შენ. 2); 262 (შენ. 1, 2)
- დ^ნნა (ცოდვილი) 116 (მინაწ. 6)
- დოდაევი იაკინთე 22 (მინაწ. თ)
- დოდაევი რაფიელ 22 (მინაწ. თ)
- დოდაევი სოლომონ (სოლომონ დოდა-
შვილის შვილიშვილი) 22 (მინაწ. ე)
- დოდაშვილები 22 (შენ. 6)
- დოდაშვილი ალათია იოანეს ასული 22;
(მინაწ. დ)
- დოდაშვილი იასე იოანეს ძე 22 (მი-
ნაწ. დ, წ)
- დოდაშვილი იოანე იოსების-ძე (მღვდელ-
ლი) 22 (მინაწ. დ, ი); 267; 383: 11⁴
(შენ. 45)
- დოდაშვილი იოანე სოლომონის ძე 22;
(მინაწ. დ)
- დოდაშვილი იოსებ 22 (მინაწ. დ)
- დოდაშვილი იოსებ იოსების ძე 22;
(მინაწ. დ)
- დოდაშვილი კონსტანტინე სოლომონის
ძე 22 (მინაწ. დ)
- დოდაშვილი მელანია იოანეს ასული
(22 მინაწ. დ)
- დოდაშვილი მიხეილ იოანეს ძე 22
(მინაწ. დ)
- დოდაშვილი ნიკოლოზ იოანეს ძე 22
(მინაწ. დ)
- დოდაშვილი ნინო იოანეს ასული 22;
(მინაწ. დ.)
- დოდაშვილი ნინო სოლომონის ასული
22 (მინაწ. დ)
- დოდაშვილი || დოდაევი სოლომონ იო-
ანეს ძე 22 (შენ. 4, 5, 6), (მინაწ. დ,
ე, ი); 130 (მინაწ. ე); 267 (შენ. 1 ბ),
(მინაწ. 1); 288 (შენ. 3); 388: 11
(შენ. 17, 34, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 46, 47)
- დოდაშვილი სტეფანე იოანეს ძე 22
(მინაწ. დ.); 383: 11 (შენ. 35, 36)
- დოდაშვილი სფირილონ იოანეს ძე 22
(შენ. 5), (მინაწ. დ, ე)
- დოლდერდ („სლავენი და სონიჩკა“)
242

- დოღლორუკოვი იოანე მიხაილის ძე იხ.
მხარგრძელი იოანე მიხაილის ძე
დომენტი კათალიკოსი (IX (?) ვახტანგ
VI-ის ძმა) 252 ბ (ანდ.)
დომენტიანე (წმ.) 74 : 10; 269 : 36
დომენტიანოს 139 : 23
დომენტი დეკანოზი 1103 (მინაწ. 3)
დომნა (წმ.) 87 : 2
დორეთეოს ტვირელი 269 : 31, 37;
287 : 30, 32
დორიმენდონ (წმ.) 384 : 6
დორთეოს ხუცესი 381 : 62
დორთე ტვირელი ეპისკოპოსი 417 : 5
დოსითეოს არქიეპისკოპოსი (კახეთის)
საქართველოს, ივერიის, კავკასთა და
უციკთა) 105 : 140, 140 (შენ. 2)
დოსითეოს არქიერი იხ. დოსითეოს
ნეკრესელი
დოსითეოს მღვდელ-მთავარი იხ. დო-
სითეოს ნეკრესელი
დოსითეოსი (ქუთათელი მიტროპოლი-
ტი) 105 : 129
დოსითეოს ნეკრესელი 105 : 26, 26
(შენ.), 27, 28; 203 (ტექნიკ. აღწ.);
250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6), (ანდ.);
278 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2, 3),
(ანდ. 1); 303 : X (შენ.), X : 2 (შენ. ზ);
378 : 4 (შენ. 2ა, ვ)
დულა (წმ.) 417 : 17

ე

- ეგნატე (მთავარდიაკონი, გადამწერი)
იხ. იოსელიანი ეგნატე
ეგნატი (წმ.) იხ. ეგნატი ანტიოქელი.
ეგნატი ანტიოქელი (წმ.) 49 : 4, 5; 125
(მინაწ. 9); 150 : 38; 166 : 20; 312 : 36;
425 : 124
ევა (ზიბლ.) 6 : 2 (შენ. 1 ა); 12 : 3 (შენ.);
269 : 41
ევაგროს ხუცესი 381 : 5
ევგენი II ევგენი (წმ.) 150 : 36; 166 : 13;
552 : 3
ევგენი (მდაბალი და გლახაკი) 300 : II : 8
ევგენი (საქართველოს ეგზარხოსი) 315
(მინაწ. 5)
ევგენიოს 139 : 21; 300 : II : 5
ევდემონ კათალიკოზი (აფხაზეთის)
107 ა : 4, 4 (შენ.)
ევდემონ ჭყონდიდელი 383 (მინაწ. 5, 9)
ევთალე 407 : 1
ევთიმე იხ. ექვთიმე დიდი, პალესტი-
ნელი
ევთიმი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
ევთიმი (სარდიის ეპისკოპოსი) 166 : 26
ევთიმი ქართველი იხ. ექვთიმე მთაწმი-
დელი
ევლამპი (წმ.) 384 : 18
ევლამპია (წმ.) 384 : 18
ევლანგი 381 : 55
ევლოგი (ეპისკოპოსი ეგვიპტის) 381 : 114
ევლოგიოს (არქიერი) 390 (შენ. 3 ი)
ევმანი 381 : 28
ევნომიოზ იხ. ევნომიოს ფილოსოფოსი
ევნომიოს ფილოსოფოსი 383 : 10;
413 : 10
ევოლ (წმ.) 175
ევპატერი 381 : 6
ევპრაქსია (ანტილონეს ასული) 134 : 2
ევპრაქსია (ანტილონეს მეუღლე) 134 : 2
ევრიპიდე 221 (შენ. 1); 246 (შენ. 1)
ევსები 962 (შენ. 1)
ევსები კესარიელი (პამფილიელი, ეამ-
თააღმწერელი) 30 : 1; 140 : 2; 300 : II : 7;
312 : 47
ევსებიოს პამფილიელი იხ. ევსები კე-
სარიელი
ევსევი კესარიელი იხ. ევსები კესა-
რიელი
ევსევი სამოსატელი 381 : 7, 11, 15,
15 ა, 16, 45, 86, 88, 90, 117, 120;
417 : 23
ევსტათი (წმ.) 150 : 9; 300 : 43; 384 : 7
ევსტათი (ქალაქის მოურავი) 82 (მინაწ.
2, 3)
ევსტათი (უბრიველესი მკურნალთაგანი)
381 : 37
ევსტათი (ეპისკოპოსი იმმერიისა) 381 : 32
ევსტათი ნიკიელი იხ. ევსტრატო ნი-
კიელი

- ევსტათი სევასტიელი 381:70
 ევსტაქიო (მღვდელმთავარი) 417:25
 ევსტრათი (წმ.) 150:36; 166:13
 ევსტრათი || ევსტათი ნიკიელი 312:7
 (შენ. 2), 25
 ევსუქი (წმ.) 74:10; 269:36
 ევსუქი იერუსალიმელი 74:23
 ევფემია 105:42
 ევფემია (წმ.) 384:44
 ევფემია (მოწამე) 150:8
 ევფემიანე 134:6; 139:14; 300:14
 ევფრონი (არმენიის ეპისკოპოსი) 381:42
 ევფროსინე || ევფროსინე (წმ.) 139:22;
 300:II:3
 ევლენია (წმ.) 166:24
 ევლრაფოს 166:10
 ეზდრა წინასწარმეტყველი იხ. ეზრა
 წინასწარმეტყველი
 ეზიდა ხალიფა (ძე მოავიასი) 209
 ეზოპე 100:4 (შენ. 1); 190:1; 236;
 268 (მინაწ. 1 ნე); 1039:1, 2. (ანდ.
 1, 2)
 ეზრა 425:66 (შენ. 1)
 ეზრა წინასწარმეტყველი 14:7; 245:3
 269:63; 287:23
 ეკალაძე ია 118:1 (შენ. 1)
 ეკატერინა ალექსის ასული (პეტრე
 დიდის მეუღლე) 420:შენ. (1 ბ);
 1097:2 (ანდ.)
 ეკატერინა პავლოვნა (პავლე I-ის ასუ-
 ლი) 516:3 (შენ. 2)
 ეკატერინე (წმ.) 150:29; 244:1; 300:
 I:29, 29 (ანდ.); 382:3; 384:52;
 425:115
 ეკატერინე II, ალექსეევნა 50:1, 2;
 172 (შენ. 2); 251 (შენ. 1 ა); 293
 (შენ. 2); 351 (შენ. 1 ა); 427 ა:6;
 432; 550
 ელევთერ (წმ.) 166:15
 ელენა (სოლომონ დოდაშვილის მეუღ-
 ლე) 22 (მინაწ. დ.)
 ელენა პავლოვნა (პავლე I-ის ასული)
 516:3 (შენ. 2)
 ელენე 418 (მინაწ. 4,6)
 ელენე 252 გ (შენ 2₃₃)
 ელენე (მეფის ჰსიპლი) 388:11 (შენ.
 26, 27)
 ელენე (მეფის ძის ასული) 388:11
 (შენ. 25)
 ელენე (ბერძენთა დედოფალი) 150:68;
 276 (შენ. 1)
 ელენე ახალციხელი 252 გ (შენ. 2₁₈)
 ელენე ბატონიშვილი 443 (მინაწ. 7)
 ელენე დედოფალი (ბაგრატ II, იმერ-
 თა მეფის მეუღლე) 25:11
 ელენე ონოფრეს ასული 1103 (მინაწ. ა)
 ელენორა კასტილიელი 221 (შენ. 2)
 ელია წინასწარმეტყველი 150:81
 ელივინი მიხაილ (მთარგმნელი) 66
 (მინაწ. 2); 167 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 ელისაბედ 82 (მინაწ. 6)
 ელისაბედ (გადამწერი) 951 თ (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ.)
 ელისაბედ (აბრამას მეუღლე) 116 (მი-
 ნაწ. 5)
 ელისაბედ (ფოფოლია) 237 (ანდ.)
 ელისაბედ ალექსიევნა (ალექსანდრე
 I-ის მეუღლე) 516:3 (შენ. 2)
 ელისაბედ პეტროვნა (იმპერატრიცა)
 281 (შენ. 4 ბ); 427 ა:5
 ელისაბარი (წმ.) 300:8
 ელისე წინასწარმეტყველი 150:73;
 417:15
 ელიოდა 10
 ელპიდი (წმ.) 233 ბ (შენ. 1), 384:5
 ელპიდი (ეპისკოპოსი) 381:52, 53
 ელპიდი (ხუცესი) 327 (შენ. 1)
 ელპიდიფორე (წმ.) 384:34
 ემინი თეოდორე 408 (შენ. 3)
 ემმანუილი 52 (ანდ.)
 ენდრონიკასშვილი მერაბ (ავტორი)
 105:15, 30, 31 (შენ. 2)
 ენდრონიკოვი იოსტო (მღვდელ-მონა-
 ზონი) 113 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);
 158 (ანდ.)
 ენოს (ბიბლ.) 30:7; 269:40
 ენოქ (ბიბლ.) 30:7
 ენუქიძე თ. 543 (შენ. 1)
 ეპიმახოვ (წმ.) 384:33
 ეპისტიმია (წმ.) 384:36
 ეპიფანე დიდი იხ. ეპიფანე კვიპრელი
 ეპიფანე კვიპრელი 74:39; 269:46;
 287:28; 292:4; 381:107; 449:17;
 454 (შენ. 2ბ)

ერასტი მდივანბეგი 281 (შენ. 2)
 ერეკლე I 106 (შენ. 2); 110:2; 281
 (შენ. 2) 342:1,2; 436 (მინაწ. 11)
 ერეკლე II 6:19; 33 (მინაწ.ვ); 37:2;
 39 (შენ. 1); 41 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.
 1 ა); 48 (შენ.1, II); 58:3, (შენ. 1 ა,
 ბ); 64 (მინაწ. 2); 66 (მინაწ. 2);
 69 (შენ. ა); 71 (შენ. 1 ა, 2); 81
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 3);
 84 (შენ.); 105:2, 2 (შენ.), 3,3(შენ.),
 4 (შენ.), 5,5 (შენ. 1), 8, 11, 11 (შენ.),
 13 (შენ. 1), 25 (შენ. 1), 29, 30(შენ. 1),
 31, 31(შენ. 1, 3), 34, 103 (შენ.), 141;
 111 (მინაწ. 2); 119 (შენ. 1); 123
 (შენ. 1 ბ); 129 (შენ. 1); 131 (ანდ.);
 136 (შენ.); 137 (შენ. ე); 139:19;
 155:48, 110; 167 (მინაწ.); 173
 (ანდ.); 176 (მინაწ. 3); 182 (შენ.);
 183 (შენ. 1 ბ); 191:1, 3, 4, 5, 8;
 192 (შენ. 4 ბ); 197 ა, ბ; 197 გ;
 197 დ; 204 (ანდ.); 249:1 (შენ. 2),
 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 250 (ტექნიკ.
 აღწ.), 4 (შენ. 6), (ანდ.); 252 გ (შენ.
 2₆₀); 253; 254 (შენ. 9); 267 (შენ. 4);
 267 (მინაწ. 6); 278 (ტექნიკ. აღწ.),
 (შენ. 2); 279 (შენ. 3 ბ); 281 (შენ. 4 ა,
 ბ); 285 (შენ. 6); 295 (შენ. 1 ა, ბ);
 303: X: 2 ა, გ; 306 (შენ. 2); 307
 (შენ. 2); 335 (შენ. ა); 346 (შენ. 2);
 349 (შენ.), (ანდ.); 379:5 (შენ.);
 410 (შენ. 3); 419 (შენ. 1); 516:1;
 532 (შენ. 2, 3); 550; 966 (შენ. 5)
 ერისთავი 20 (შენ. 4)
 ერისთავი (რაქის) 252 გ (შენ. 2₁₁)
 ერისთავი ანა 521 (მინაწ. 1)
 ერისთავი ალაბაბა 105:81
 ერისთავი ბეგლარ 105:81
 ერისთავი ბეჟან (მდივანბეგი) 105:131
 ერისთავი გოორგი (ქსნის) 105:128
 (შენ. 1), 129 (შენ. 2), 130 (შენ. 1)
 ერისთავი დ. 20 (მინაწ. 1)
 ერისთავი დავით 105:81, 83
 ერისთავი დ. ჯიმშერის ძე 63:3
 ერისთავი ზურაბ 213
 ერისთავი მამამზე 951 ა (მინაწ.)

ერისთავი რევაზ გოორგის ძე (ქსნის
 ერისთავი) 105:128 (შენ. 1, 2), 129
 (შენ. 2), 130 (შენ. 1)
 ერისთავი [რომანოზ, სამთავნელი] იხ.
 რომანოზ სამთავნელი
 ერისთავი [როსტომ] (ხრესილის ბრძო-
 ლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_{43, 44})
 ერისთავი შალვა დავითს ძე 105, 83
 ერისთავი შანშე 37:2
 ერისთავ - წულუკიძე როსკანა 242
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.-მინაწ. II)
 ერმოგენი 166:10; 175; 303:I:1 ა
 ეროტოს (წმ.) 417:26
 ესაია წინასწარმეტყველი 401 (მინაწ. 1)
 ესტატე 378:4 (შენ. 3)
 ეფთვიმე იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
 ეფთვიმე (გადამწერი) 425 (ტექნიკ.
 აღწ.), 182 (შენ. 2)
 ეფთვიმე (წმ.) იხ. ექვთიმე დიდი, პა-
 ლესტინელი 150:50
 ეფთვიმე (პატრიარქი დიდისა აფხაზე-
 თისა და ყოვლისა საქართველოდსა)
 372 (შენ. 3ბ)
 ეფთვიმე გრძელი 401 (მინაწ. 2);
 951 ე:4
 ეფთვიმე წინამძღვარი 60 (ანდ. 3)
 ეფთვიმი არქიმანდრიტი 349 (შენ.)
 ეფთვიმი იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი
 ეფრემ 139:27
 ეფრემ (ავტორი) 425:2 (შენ. 1)
 ეფრემ (ავტორი) 30:1
 ეფრემ („ალექსიანი“) 62:2
 ეფრემ ასური 74:5,6; 85; 139:33;
 150:54; 269:19; 300:4, II:2;
 340:3; 368:2; 449:9
 ეფრემ მონაზონი იხ. ეფრემ ასური
 ეფრემ მცირე 159 (ტექნიკ. აღწ.), 2
 (შენ.), (ანდ.); 184 (შენ. 2); 269:23
 (შენ.), 24 (შენ.), 25 (შენ.), 26, 27;
 300:42; 339 (მინაწ.); 344 (მინაწ.
 1, 2); 347 (მინაწ. 1); 379:29, 30;
 384:2 (შენ.), 17 (შენ.), 18 (შენ.), 29
 (შენ.), 38 (შენ.), 43 (შენ.), 44 (შენ. 1),
 46 (ანდ.), 49 (შენ.)
 ექვთიმე ათონელი იხ. ექვთიმე მთა-
 წმიდელი
 ექვთიმე დიდი, პალესტინელი 150:50;
 425:65, 66, 67

ექვთიმე მთაწმიდელი 94 (შენ. 3); 113 (შენ.); 127 (შენ.), 4; 139:10; 143 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ. 1), 3, 4 (ანდ.), 6, 7, 7 (ანდ.); 153 (შენ. ა), (ანდ.); 300:2 (შენ.), 3 (ანდ. I), 21, II:9; 312:47; 345 (შენ. 2); 347 (მინაწ. 1): 367 (მინაწ.); 376 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 382:5 (შენ.); 383:1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.),

4(შენ.), 5 (შენ.),6 (შენ.); 7 (შენ. 2), 8 (შენ.), 9 (შენ.), 14 (შენ.), 15 (შენ.), 18 (შენ.); 383:22 (შენ.), 23, 23 (შენ.), 25 (შენ. 2), 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ. 2), 30 (შენ.); 394:46 (ანდ.); 396:4 (შენ.); 413 (ტექნიკ. აღწ.), 7 (შენ. 2), 10 (შენ. 2); 421 (შენ.); 427 ა:11; 527 (შენ.)
ეშიკ-ალას ბაში 443 (მინაწ. 6)

8

გალენტი (წმ.) 74:10; 269:36

გალერიაანე 381:127

ვარაზ მოწამე 425:94

ვართოლომონ (წმ.) 417:11

ვარინკა იხ. კარგარეთელი ბარბარე
ვარლამ მონაზონი 326 ა (შენ. ბ); 326ბ (შენ. ბ)

ვარლამ მიტროპოლიტი 368:3 (მინაწ. 1 ბ)

ვარსუ (ეპისკოპოსი ედესიისა) 381:113, 116

ვასილი ვაგრატის ძე ხახულელი იხ.
ვასილ ვაგრატის ძე ხახულელი

ვასილი ვაგრატის ძე ხახულელი 347 (მინაწ. 1)

ვასილი (შიომღვდლის ძე) იხ. ლალისა-
ნისწვილი ვასილი

ვასილ ოქონელი 543 (მინაწ.)

ვარნაძე ასლან 132 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

ვარნაძე გრიგოლ იხ. გრიგოლ ბერი

ვარნაძე სვიმონ სლომონის ძე (მთარ-
გმნელი) 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ. 1)

ვასვაზოვა ალექსანდრე ჯაქარიას ძე
24 (მინაწ. 4)

ვასტანგ 436 (მინაწ. 8)

ვასტანგ ალექსანდრეს ძე (ძმა ვაგრატ
იმერთა მეფისა) 252 გ (შენ. 2₁₁)

ვასტანგ-ალმასხან ბატონიშვილი (ერე-
კლე II-ის ძე) 105:13, 13 (შენ. 1),
14 (შენ. 1), 34; 254 (შენ. 9); 516:1

ვასტანგ ბატონიშვილი იხ. ვასტანგ VI,
მეფე

ვასტანგ გორგასალი 25:3; 30:3; 220
(შენ. 3); 300:5; 354 (შენ. 1 ბ); 424
(ანდ.)

ვასტანგ გურიელის ძე 105:128

ვასტანგ ლეონის ძე იხ. ვასტანგ VI,
მეფე

ვასტანგ V, მეფე (შაჰნავაზი) 37:1;
342:18; 418:3; 424:21; 1103:13

ვასტანგ VI, მეფე 6:5, 5 (შენ.); 14:1;
(შენ. გ); 20 (შენ. 3 ა); 21 (შენ. 1);
24 (შენ. 2 ა); 25:1; 30 (შენ. 1, 2);

31 (შენ. 1 ბ, 2); 32 (შენ. 1 ბ, 2); 33
(შენ. 1 ა, გ, დ, 2); 34 (შენ. 1 ა); 51;
60 (შენ.); 66 (მინაწ. 2); 82:2 (შენ. 3);

100:1 (შენ. 1 ა); 107 ა:7 (შენ. 2);
107 ბ:1 (შენ. ა), 2 (შენ.), 3 (შენ.);
107 გ:(ანდ.); 111 (მინაწ. 1); 121

(შენ. 2 დ); 161 (შენ. 2, 4, 5), (ანდ.
1, 2), (მინაწ. 2); 167 (შენ. 2), (ანდ.);
171:1, 2, 4, 5. (შენ. 2); 192 (შენ. 4 ბ);

197 ა, ბ, გ, დ; 202 (ანდ.); 206 ა
(შენ. i); 206 ბ (შენ. 1); 206 გ; 225

(შენ.); 250:1 (შენ. 1), 254 (შენ. 9);
281 (შენ. 2, 4 ა, ბ); 287 (შენ. 3),
(მინაწ. 3); 303:I:2, 3 (შენ.), III;

342:9; 354 (შენ. 2); 357 (შენ. 1);
386 (შენ. 1 შ, თ), (ანდ. ა); 390
(შენ. 2); 395 (ტექნიკ. აღწ.), 3,

(მინაწ. 13); 407 (მინაწ. 3); 418 (მინაწ.
32 (შენ.); 424 (ანდ.); 454 (შენ. 2 გ);
526:6 (შენ.), 7 (შენ.), 8 (შენ. 1, 3);

536:5, 5 (შენ.), 543 (შენ. 1); 939
(შენ. 3); 953:1 (შენ. ბ)
ვახუშტი ბატონიშვილი (ვასტანგ VI-ის
ძე) 30 (შენ. 1); 186; 197 ბ (შენ. 2);

- 265 (შენ. 2); 281 (შენ. 1 ა, ვ, 3, 4, 4 ა); 380; 420 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1 დ, ე, 2 ა); 947 (შენ. 1)
- ველათი (მღვდელთმთავარი) 82 (შენ. 7)
- ვენედიქტე არქიმანდრიტი (იერუსალიმის ვეკილი, ჯვარის მამა) 31 (მინაწ. 6); 365 (შენ.)
- ვესპასიანე || უესპასიანე 26 : 3; 87 : 1; 323; 417 : 21
- ვიკტორ მკედართმთავარი 381 : 1
- ვიპატი (წმ.) 417 : 21
- ვიპერესია 381 : 176
- ვირშელი (ქსნის ერისთავი) 25 : 10
- ვირლილიუსი 169 (შენ. ბ); 246 (შენ. 1)
- ვისი („ვისრამიანი“) 17; 27; 96; 102
- ვლადიმერ (რუსეთის დიდი მთავარი) 214 (შენ. 0)
- ვლასი (წმ.) 150 : 57
- ვობანოხ 275 : 2
- ვოლტერი 303 : XVII : 1; 389
- Волчков Сергей 187 (შენ. 4)
- ვონიფანტე (წმ.) 166 : 19
- ვრიხონი 381 : 151
- ზაალდასტან („როსტომიანი“) 428
- ზაალოვი ზაალ ზურაბის ძე 9 (მინაწ. ა)
- ზაბილონ (წინამძღვარი) 413 (მინაწ. 1)
- ზაბულონ 244 : 3
- ზავა („რუსულდანიანი“) 23; 436
- ზავადოვსკი პეტრე ვასილის ძე 2 (შენ. 1 ბ)
- ზალიკიანი || ზალიკალიანი გიორგი ვასილის ძე 152 (შენ. 2); 176 (მინაწ. 3); 177 (ტექნიკ. აღწ.)
- Заозерский И. А. 143 : 2, 12 (შენ.); 144 : 2 (შენ. 1), 3 (შენ.)
- ზარაფოვი გიორგი სტეფანეს ძე 66 (მინაწ. 3, 4); 533 (მინაწ. 2)
- ზარაფოვი იავრო სტეფანიჩ იხ. ზარაფოვი გიორგი სტეფანეს ძე
- ზარგაროვი ა. 195 (შენ. 2)
- ზარიძე მათე 56 (მინაწ. 2)
- ზაფარ (იეროდიაკონი, მხატვარი) 450 (შენ. 5)
- ზაქარ 261 (მინაწ. 4)
- ზაქარია 379 : 36
- ზაქარია 368 (მინაწ. 1ე, 0, კე, კზ, კ0)
- ზაქარია (გადამწერი) 348 (ტექნიკ. აღწ.), 8 (შენ.), 30 (ანდ.)
- ზაქარია (გადამწერი) 266 (ტექნიკ. აღწ.)
- ზაქარია (მამათ-მთავარი) იხ. ზაქარია ვალაშკერტელი
- ზაქარია (ხუცესი სიონისა, გადამწერი) 69 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ზაქარია არქიმანდრიტი 348 (მინაწ. 1, 3)
- ზაქარია დიჩოქი (გადამწერი) 118 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ზაქარია ვალაშკერტელი (მამათ-მთავარი) 143 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ. 2), 3 (შენ.), 5 (შენ.), 7 (ანდ.), 8 (შენ.), 9 (შენ.), 12 (შენ.)
- ზაქარია მარდატის (!) ძე 347 (მინაწ. 1)
- ზაქარია მღვდელი 267 (მინაწ. 11)
- ზაქარია ონოფრეს ძე 1103 : (მინაწ. გ)
- ზაქარია ფილოხოფოსი 63 : 3
- ზაქარია ცოფვილი (გადამწერი) 70 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ზაქარია წინასწარმეტყველი 150 : 2, 10; 449 : 8; 947
- ზახარ ივანოვი (ივანოვიჩი?) (ქართველი) 1097 (მინაწ. ა, გ)
- ზებედე 425 : 24
- ზებედე იესეს ძე 162 (ანდ.); 358 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
- ზედგინძე ნინო (გადამწერი) 101 (ანდ. 1, 2)
- ზენონ (მოწამე) 417 : 24
- ზენონ მეფე 300 : II : 1
- ზილიხან („იოსებ და ზილიხანი“) 403 : 2; 1109
- ზინა (მოწამე) 417 : 24
- ზინობ (მღვდელმოწამე) 384 : 32
- ზინობია (წმ.) 384 : 32
- ზირაქ (წინასწარმეტყველი) 85; 269 : 19; 368 : 2; 409 : 5
- ზოილი 381 : 41
- ზოსიმე 413 (მინაწ. 4)

ზოსიმე (ზოსიმო) (წმ.) 417:22
 ზოსიმე, ამა 449:26
 ზოსიმე განშორებული 300:22

ზოხტერი („რუსულდანიანი“) 436
 ზუბალოვი იაკობ 406 (შენ. 3)
 ზურაბ შანშოანი იხ. შანშოანი ზურაბ

თ

თაბორი 198 (შენ. 2 გ)
 თავყაჩხან („თიმსარიანი“) 13:1
 თალასე (ხუცესი და მამასახლისი) 367:3,
 4; 396:3,4; 421
 თაღელე (მოწამე) 425:111
 თამაზა 13:5 (შენ. 1)
 თამაზ-შაჰ 197 ა, ბ, გ, დ
 თამაზ-ხანი 303: XIX:6
 თამარ 528 (მინაწ. 1)
 თამარ 418 (მინაწ. 4)
 თამარ (ათაბაგთა სახლიდან) 947 (შენ.3)
 თამარ (მეფის ძის ასული) 388:11
 (შენ. 33)
 თამარ (გიორგი XII-ის ასული) 279
 (შენ. 3ბ)
 თამარ ბატონიშვილი (მეფე ირაკლის
 ძის (!) თეიმურაზის ასული) 418
 (მინაწ. 35)
 თამარ დედოფალი (სოლომონ I-ის დე-
 და) 6:12
 თამარ მეფე 25:8,9; 30:8,9 (შენ. 4);
 33 (შენ. 1 გ); 105:1; 155:2, 111 (შენ.
 2); 279 (შენ. 2); 295 (შენ. 4); 354
 (შენ. 10); 387:2; 424 (ანდ.)
 თანიაშვილი ბეჟან 105:23, 30 (შენ.
 2), 31 (შენ. 2)
 თანიაშვილი ბეგთაბეგ 357
 თანიაშვილი სულხან 357 (შენ.)
 თანხმურად („ყარამანიანი“) 164
 თარში || თარზი 25:2; 30:2ა
 თარგამოს || თარგამოს 25:2; 30:2ა;
 354
 თარხანსვი დავით 368 (მინაწ. 1 მწ)
 თარხანოვი იოანე 333 (შენ. 3)
 თარხანოვი სოლომან (შამშადინის მო-
 ურავი) 950
 თაყაიშვილი ექვთიმე 1 (შენ. 4); 4(შენ.);
 5 (შენ. 4); 6:19 (შენ. 2); 7 (შენ. 4);
 8 (შენ. 3); 9 (შენ. ბ); 10 (შენ. 4);
 11:4 (შენ. 3); 12:10 (შენ. ბ); 13:5

(შენ. 2); 14:5 (შენ. ბ), 16 (შენ.);
 15 (შენ. 4); 16 (შენ. ბ); 17 (შენ. 4);
 18 (შენ. 4); 19 (შენ. 6); 20 (შენ. 4);
 21 (შენ. 2 ბ); 22 (შენ. 1, 4, 5);
 23 (შენ. 3); 24 (შენ. II ბ); 25 (შენ. ბ);
 26 (შენ. 2); 27 (შენ. 4); 28 (შენ. 2);
 29:12 (მინაწ. 3); 30 (შენ. 3, 5 ა);
 31 (შენ. 6), (მინაწ. 2); 32 (შენ. 4);
 33 (შენ. 4); 34 (შენ. 2); 35:4 (შენ.
 3); 36 (შენ. 5); 37 (შენ. გ); 38 (შენ.);
 51 (შენ. 4); 55 (შენ.); 62 (შენ. 1);
 100:4 (შენ. 2); 103 (შენ. 2); 107ა:
 (შენ. 1); 107 გ (შენ. 2); 110:4 (შენ. 2);
 164 (შენ. 2); 165 (შენ. 2); 170 (შენ.
 2), 5 (შენ.); 180 (შენ. 2); 186 (შენ.
 1); 281 (შენ. 3); 303: I:5 (შენ. VI
 (შენ. 4); 325 (შენ. 3); 330 (შენ. 2);
 339 (შენ. 3); 342 (შენ. 2); 352:1
 (შენ.); 352:6 (შენ.); 354 (შენ. 5);
 380 (შენ. 3); 390 (შენ. 1); 394 (შენ.
 3); 403 (შენ. 3); 406 (შენ. 6); 410
 (შენ. 5); 418:3 (შენ. 6); 424 (შენ. 5);
 427 ა (მინაწ. 1); 433 (შენ. 4); 436
 (შენ. 6); 428 (შენ. 3); 523 (შენ. 2);
 526 (შენ. 4); 535 ა (შენ.); 535 ბ
 (შენ. 3); 535 გ (შენ.); 535 დ (შენ. 2);
 535 ე (შენ. 4); 535 ვ (1): (შენ. 2);
 535 ვ (2): 3 (შენ. 3); 535 ზ (შენ. 2);
 535 ძ (შენ.); 536:8 (შენ. 3); 538 (შენ.
 4); 542 (შენ. 2); 551 (შენ.), 939 (შენ.
 5); 951 (შენ. 3); 951 ბ (შენ.); 951 გ
 (შენ.); 951 დ (შენ. 2); 951 ე (შენ.); 951 ვ
 (შენ. 2); 951 ზ (შენ.); 951 ძ (შენ. 3);
 951 თ (შენ. 4); 951 ი (შენ. 2); 951 ია;
 951 იბ; 951 იგ (შენ. 2); 953 (შენ.
 2, 3); 1084 (შენ. გ); 1087:6 (შენ.);
 1088:16 (შენ. 4); 1102 (შენ.); 1103:13
 (შენ.); 1106: (შენ.), 1109 (შენ. 2).
 თევდორე (წმ.) 300:19
 თევდორე სტრატოლატი 125 (მინაწ. 9)

- თევდორე ხუცესი (საბაწმიდელი) 427ა : 11; 312:47
- თევდოსი (ღმერთ-შემოსილი) 425 : 54
- თევდოსი (წმ.) 150 : 45
- თევდოსი მეფე 300: 16 (შენ); 383:21; 425:64
- თეიმურაზ ბაგრატიონი იხ. თეიმურაზ ბატონიშვილი
- თეიმურაზ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 130 (მინაწ. დ); 137 (მინაწ.წ); 142:1 (შენ, ა); 155:5, 8, 8 (შენ.); 191 (შენ.); 193 (შენ.); 254 (შენ.8თ); 267 (მინაწ. 5); 279 (შენ. 3 დ, 4 ზ); 285 (შენ. 7); 306 (შენ. 3); 307 (შენ. 2); 359 (შენ. წ); 370 (მინაწ. 1, 2); 371 (მინაწ. 1, 2, 6); 387:5, 8, 8 (შენ.); 388:11 (შენ. 7,24, 49); 392 (შენ. I ა); 416:3 (შენ. 2 ბ);
- თეიმურაზ I 6:1, 2, 2 (შენ. 2), 10, 11, 11 (შენ.); 14; 62:5,7; 101:2, (შენ.); 155:111 (შენ. 2); 239:1, 2, 2 (შენ. 2); 342:3 (შენ. ბ), 4, 5, 6, 7, 7 (შენ.), 13, 14, 15, 16, 17, 18; 403:1 (შენ.), 2, 3, 4, 5, 6, 6 (შენ. 2); 418:1, 2, (მინაწ. 1. 1 (შენ.) 424:1; 535 ზ (შენ. 1); 536:1, 3, 3 (შენ.), 6, 6 (შენ.), 7, 7 (შენ.), 8, 8 (შენ. 1); 1084 (შენ. ა); 1091:1 (შენ. ბ); 1103:3 (შენ. ბ), 4, 5, 6, 7, 8, 10, 10 (შენ. ა), 11, 11 (შენ.), 12, 12 (შენ. ა); 1109
- თეიმურაზ II 6:3, 3 (შენ.), 15, 15 (შენ.); 13:1, 2 (შენ. 3); 62:3; 105:5 (შენ. 1); 106; 110:2, 2 (შენ.); 135 (შენ. 1, 2, 3); 149 (ანდ.); 155:111 (შენ. 2); 182 (შენ.); 192 (შენ. 4 ბ); 197 ა, დ; 254 (შენ. 9); 281 (შენ. 4 ბ); 342:1, 1 (შენ. 2), 2, 3, 3 (შენ. ა); 427 ა:8; 536:2, 2 (შენ.); 1088:11; 1103:1,1 (შენ. ა), 2, 3, 3 (შენ. ბ), 9, 9 (შენ. ა)
- თეიმურაზ (უფლისწული, ძე მეფის ირაკლისა(!)) 418 (მინაწ. 35)
- თეკლა 381:169
- თეკლა (პირველმოწამე) 150:11
- თეკლა ბატონიშვილი 155:110; 303:X:2 გ; 387:116
- თელემაკი იხ; ტელემაქოს
- თემურ-ლენგი 161
- თეოდორა (წმ.) 300:II:1
- თეოდორა ანკვირელი 417:6
- თეოდორა ენკრათი 381:21
- თეოდორა მენავე 74:14
- თეოდორე (წმ.) 74:12
- თეოდორე (მონაზონი და ფილოსოფოსი) იხ. თეოდორე აბუკურა
- თეოდორე (ხარანელი ეპისკოპოსი) იხ. თეოდორე აბუკურა
- თეოდორე (ხუცესი დიდი ეკლესიისა) 252 ე
- თეოდორე აბუკურა 248:2; 287:29; 312:2 (შენ.), 7, 7 (შენ. 2), 8, 11, 12, 13, 20, 22, 28; 401:16
- თეოდორე აღმსარებელი, სტოდიელთ წინამძღვარი 300:35; 382:16; 449:3, 16
- თეოდორე აღსრულებული იხ. თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე
- თეოდორე გამომწერალი 166:27
- თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე 74:13; 150:58
- თეოდორე ეპისკოპოსი 292:4
- თეოდორე მღვდელი (გადამწერი) 176 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- თეოდორე სტოდიელი იხ. თეოდორე აღმსარებელი, სტოდიელთ წინამძღვარი
- თეოდორე სტრატილატი 150:56, 70; 300:21; 417:7
- თეოდორე ტირონელი იხ. თეოდორე ევქაიტელი, ტირონი, მოწამე
- თეოდორე ხუცესი იხ. თევდორე ხუცესი (საბაწმიდელი)
- თეოდორ ივანოი 420 (მინაწ. 3)
- თეოდორიტე ტვიროსელ 417:18
- თეოდოსი 125 (მინაწ. 4)
- თეოდოსი მეფე (ბერძენთა) 134:2; 139:25
- თეოდოსი მცირე 314 (ტექნიკ. აღწ.)
- თეოდოტა (ეპისკოპოსი ვერიისა) 381:33
- თეოდულა (წმ.) 417:21
- თეოკლიტე პოლიიდიანი (არქიმანდრიტი) 303:XVIII:2
- თეოკრიტე 246 (შენ. 1).

- თეოკრისტე ლეზველი** 384:39, 39 (შენ-1)
თეოპისტია (წმ.) 384:7
თეოსტირიკტა მონაზონი 73 (შენ. კ)
თეოფანე (გალობათა მთქმელი) 150:67 (შენ.); 166;3 (შენ.); 27;425:26 (შენ. 4)
თეოფანე ანტიოქელი 144:1
თეოფანე პროკოპოვიჩი 294 (შენ, 5)
თეოფანე ხუცეს-მონაზონი (გადამწერი) 126 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
თეოფილაქტე (ექსარხოსი) 142:2
თეოფილაქტე (მიტროპოლიტი) 368 (მინაწ. 1 ილ)
თეოფილაქტე ბულარელი 404
თეოფილე იხ. თეოფილე ხუცეს-მონაზონი
თეოფილე(მდაბალი და გლახაკი)300:II:8
თეოფილე (ეპისკოპოსი) 381:94
თეოფილე (ბერძენთა მეფე) 74:18
თეოფილე მონაზონი 278 (შენ. 3)
თეოფილე ხუცეს-მონაზონი 347 (მინაწ. 1); 384:34 (შენ. 2)
თეოქდისტე სტოდიელი (ავტორი) 182
თვირსო (წმ.) 166:14
თინათინ (ბაგრატ იმერეთის მეფის ასული) 252 გ (შენ. 2_{გგ})
თიქნისელი ხანი(!) 394 (შენ. 5)
თომა 150 (მინაწ. 2)
თომა იხ. ჩაჩიკაშვილი თომა ნიკოლოზის ძე
თომა ბრძენი 250:4 (შენ. 2 ბ), 4 (შენ. 5)
თომა კალუზნელი (გადამწერი) 300 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (ანდ.), 3 (ანდ. II), 20 (ანდ.), 24 (ანდ.), 29 (ანდ.), 43 (შენ. 3)
თომა კემფელი 98 (შენ. 1, 2, 3)
თომა მოციქული 91:14; 150:17; 300:10; 384:15
თორნიკ პატრიკი (გლახაკი მიქაძე) 422 (ანდ. 4, 9, 14)
თოფურია ვ. 6:8 (შენ.); 13:5; 1088:6 (შენ. 3)
თრდატ (სომეხთა მეფე) 220
თუალშუქნიერი (ბატონი) 947 (შენ. 3დ)
თულავეი იოსებ 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 4, 5)
თუმანიშვილები 122 (მინაწ.)
თუმანიშვილი გივი შურაბის ძე (ავტორი) 6:5; 390:5; 424 (ტექნიკ. აღწ.), 28, 29, (ანდ.); 535:5 (შენ.)
თუმანიშვილი გიორგი იხ. თუმანოვი გიორგი ეგნატეს ძე
თუმანიშვილი დავითა 436 (მინაწ. 1)
თუმანიშვილი დავით ეგნატეს ძე (გადამწერი) 238 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
თუმანიშვილი დიმიტრი (მდივანი) 33 (მინაწ. გ, დ)
თუმანიშვილი ზაალ 1084 (შენ, ბ)
თუმანიშვილი მირველ (გადამწერი) 1097 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ)
თუმანოვი 368 (მინაწ. 1 ლა)
თუმანოვი გიორგი ეგნატეს ძე 103 (ანდ.); 105 (ანდ. 1, 2); 106, (ანდ. 2); 155:19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 30 (შენ.), 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 59, 87 (შენ.), 106, 107; 170 (ანდ. 4); 373 (მინაწ. 2); 387:19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 61, 89 (შენ.), 108, 109; 951 დ:5
თუმანოვი იესე 96 (ტექნიკ. აღწ.), ანდ.)
თურქისტანისშვილი ერასტი (მთარგმნელი) 13:3; 47 (ტექნიკ. აღწ.); 66 (მინაწ. 2); 171:4; 368:3; 524
თაბენეს მეფე („ბალავარიანი“) იხ. აბენეს მეფე
თავორსკი სტეფანე 265
თაზონ („ტროადის ისტორია“) 5; 169
თაკობ (მამათმთავარი, (ბიბლ.) 403 (შენ.4)
თაკობ (უფლის ძმა) იხ. იაკობ მოციქული
თაკობ მოციქული 28 (შენ. 1); 105:128; 150:19, 64; 254; 269:37, 42; 287:27, 32; 300:26; 372 (შენ. 3 ბ); 384:27;

- 407: 4, 4 (შენ. 1); 425: 20, 119; 527
- იაკობ დაჭრილი 425: 117
- იაკობ ზებედეს ძე 425: 24
- იაკობ მონაზონი 951 ე: 3
- იაკობ სამებელი იხ. იაკობ სამებელ-
შემოქმედელი მიტროპოლიტი
- იაკობ სპარსი 382: 11
- იაკობ სამებელ-შემოქმედელი მიტრო-
პოლიტი 144 (მინაწ. 1); 342: 18;
395: 4; 424: 20; 951 გ; 1103: 13
- იაკობ შემოქმედელი იხ. იაკობ სამე-
ბელ-შემოქმედელი მიტროპოლიტი
- იაკობ წანწალობი 312: 43
- იამამე (კელმწიფე) 312: 23
- იარედ (ბიბლ.), 30: 7
- იასონ 116 (მინაწ. 4)
- იაფეთ 25: 2; 30: 2ა; 186; 281 (შენ.
1 ბ, 4 ა)
- იბრეიმ (ძე მაჰმადისი) 87 (შენ.)
- იბრეიმ ფაშა 87 (შენ.)
- იგორ 418 (მინაწ. 68)
- იეგორ 11: 1
- იერემია 303: XVIII: 2
- იერემიაკონსტანტინეპოლელი (პატრი-
არხი) 49: 3, 365 (შენ. ე)
- იერემია წინასწარმეტყველი 139: 29;
409: 6; 422 (ანდ, 6) 951 ე: 3
- იერმოლოვი ალექსეი პეტროვიჩი (ლენე-
რალ-ანშეფი) 368 (მინაწ. 10); 450
(შენ. 3)
- იერონ (წმ.) 384: 38
- იერონიმე ალათანგელი 303 XVIII: 2
- იესე 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
- იესე 60 (მინაწ. 3, 7)
- იესე იხ. გარსევანიშვილი იესე
- იესე (ბიბლ.) 37: 1; 1080 ა: 3
- იესე (ვახტანგ VI-ის ძმა) 105: 2 (შენ.),
8, 9, 9 (შენ.), 10, 10 (შენ. 1), 69
(შენ.) 281 (შენ. 2)
- იესე მაგალობელი 105: 82, 82 (შენ.)
- ივანაშვილი 421 (მინაწ. 3, 4)
- ივანე ლიპარიტის ძე 25: 6; 30: 6
- ივანე მინჩხი 425: 64 (შენ.), 66 (შენ. 2),
155 (შენ.), 170 (შენ. 2)
- ივანე მიტრიჩ 97 (მინაწ.)
- ივანე ფარჯანიანი 391 (ტექნიკ. აღწ.)
(ანდ.)
- ივანე ქონქოზის ძე 425: 47 (შენ. 3)
- ივანიძე სოფიო 101 (ანდ. 2)
- ივლია 425: 121
- ივლიანე განდგომილი 74: 13; 269: 23,
37; 287: 32; 348: 1; 379: 25; 383: 12
- ივლიანე განმასწორებელი 369: 1
- ივლიანე კეისარი 168: 4
- ივლიოსი 300: 20
- ივლიტე (წმ.) 150: 79; 552: 9, 10, 11, 12
- ილარი 381: 59
- ილარიონ (გადამწერი) 413 (ტექნიკ.
აღწ.), 6, 7 (შენ. 2)
- ილარიონ დიდი (თულაელი!) 347 (მი-
ნაწ. 1)
- ილარიონი 425: 91
- ილია ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე)
155: 43, 88, 88 (შენ.); 279 (შენ. 3ბ);
304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 387: 44,
90, 90 (შენ.)
- იმამყულიხან იხ. დავით II, მეფე
- იმედაშვილი გ 13: 2 (შენ. 5 ბ); 395: 3
(შენ.)
- იმონი 1109 (შენ. 1)
- ინანაშვილი მ. დ. 332: 1 (შენ. 2); 2
(შენ.)
- ინანიშვილი დავით (დავით დადიანის
კარის მღვდელი) 275 (ტექნიკ. აღწ.),
1 (შენ.), 2 (შენ. 1); 320 (შენ. 2);
321 (შენ. 2); 322, (შენ. 2); 323
(შენ. 2); 372 (შენ. 4)
- ინანოვი მ. დ. იხ. ინანაშვილი მ. დ.
ინგოროყვა პ. 17; 27 (შენ. 3); 31 (შენ.
5); 102 (შენ. 4); 425 (ტექნიკ. აღწ.),
184 (შენ. 3)
- ინდი (წმ.) 87: 2
- ინოკენტი 381: 108
- იოაკიმ 91: 2; 535 ვ (2): 1
- იოაკიმ მაწყვერელი 312 (ტექნიკ. აღწ.),
55 (ანდ.)
- იოაკიმ მიტროპოლიტი (ახტალელი) 205
ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- იოაკიმ მურატი 365 (მინაწ. 4)
- იოანე II ივანე 300: 37 (მინაწ.), II: 9
(მინაწ.)

- იოანე 60 (მისაწ. 6)
 იოანე 159 (ანდ.)
 იოანე 74 (ანდ.)
 იოანე 125 (მინაწ. 5)
 იოანე 407 (მინაწ. 4)
 იოანე (იოანე თორნიკე-ყოფილი, ძე ჩორღვანელისა) 422 (ანდ. 9, 14)
 იოანე (ზაქარია მღვდლის ძე) 388: 4
 იოანე (გადამწერი) 86 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 იოანე (გადამწერი) 516 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
 იოანე (ძე ყარაბუღახისი) 187 (ანდ.)
 იოანე (მოსავი ჯვარისა, მამა დავით გარეჯისა) 60 (მინაწ. 5)
 იოანე || იოვანე (არჩილ მეფის (წმ.) ძე) 25: 3, 5; 30: 3, 5; 354 (შენ. 1 დ)
 იოანე (გესამანიელი, გიორგის ძე, დავით რექტორის გაზრდილი) 105: 20, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 იოანე (ზედაზნელი?) 449: 23
 იოანე იხ. მარტვირი პირველი
 იოანე ბატონიშვილი 22 (შენ. 2), (მინაწ. ბ, ზ); 105: 37; 130 (შენ. 1), (ანდ.), (შენ. ე); 137 (შენ. ბ, გ, დ), (მინაწ. 1); 155: 18; 225 (შენ.); 249 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. I); 254 (შენ. 7, 8 ბ, გ; დ, ე, 9, 10); 267 (მინაწ. 7, 8); 268 (შენ. 2 ბ); 271 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 273 (შენ. 3); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 ბ, გ.); 285 (შენ. 6); 288 (შენ. 4); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1); 304 (შენ. 1), (ანდ. 1); 306 (შენ. 1, 2); 333 (შენ. 1, 1 გ, დ); 341: 2 (შენ. 2 ბ); 359 (შენ. ბ, გ, დ, ე, ლ); 360 (ანდ.); 378: 4 ((შენ. 2), 4 (შენ. 3); 387: 18, 50; 388: 9, 9 (შენ.); 11 (შენ. 8, 50, 51, 52, 53); 392 (II შენ. ბ, გ, დ); 398 (შენ. 2 ბ); 416: 3 (შენ. 2 ა, გ, ე, წ); 420 (მინაწ. 9); 966 (შენ. 3); 1080 ა: 4
 იოანე ბოდბელი (მიტროპოლიტი სილნალის და ქისიყის) 154 (ანდ.); 388: 11 შენ.: 15, 58)
 იოანე განშორებულთაგანი 139: 35
 იოანე გიორგის ძე იხ. იოანე ბატონიშვილი
 იოანე გლახაკი 134: 5
 იოანე გრძელის ძე 347 (მინაწ. 1)
 იოანე დამასკელი 60: (მინაწ. 8); 63: 2; 67: 7; 73 (შენ. ია, იე); 74: 4, 17, 30; 91: 1; 145 (შენ. 3); 150: 31; 158; 162 (ანდ.); 166: 4; 247 (შენ. 1 გ); 300: 36, 39; 340: 2, 4; 349 (შენ.); 358: 2, 2 (შენ. 1), 2, (2 შენ. 1 ბ, 3), 3, 3 (შენ.); 361: 1, 1 (შენ. 1); 368 (მინაწ. 1 ა); 401: 1, 2, 3, 4, 6 (მინაწ. 2); 425: 9 (შენ.), 32 (შენ.), 121, 133 (შენ. 1); 449: 18; 951 ე: 2
 იოანე დეკანოზი 413 (მინაწ. 1)
 იოანე დეკანოზი (გადამწერი) 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ა, ბ); 64 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1); 131 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 იოანე დიაკონი 383 (მინაწ. 1)
 იოანე დიაკონი 128 (მინაწ. 2)
 იოანე დიაკონ-მონაზონი (გადამწერი) 364 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 იოანე ეპისკოპოსი იხ. იოანე რქროპირი 449: 13
 იოანე ვოტგოლოზ ემმანუილ პერიოტიკოპი 365 (შენ.)
 იოანე ზედაზნელი || ზედაძნელი 82 (მინაწ. 7); 449: 21, 25; 528: 9
 იოანე თესალონიკელი 74: 24
 იოანე იაღლუზის ძე (გადამწერი) 169 (ანდ.); 365 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 381 (ანდ.)
 იოანე კალთუბნელი (გადამწერი) 300 (ტექნიკ. აღწ.), I: 43 (ანდ.), II: 13 (ანდ.)
 იოანე-კვირიკე 184
 იოანე კონსტანტინეპოლელი იხ. იოანე მმარხველი
 იოანე მანსურ-წოდებული იხ. იოანე დამასკელი
 იოანე მახარებელი იხ. იოანე ლეთისმეტყველი
 იოანე მეფის ძე იხ. იოანე ბატონიშვილი
 იოანე მთაწმიდელი 153 (შენ. ა.), (ანდ.); 312: 47; 347 (მინაწ. 1)

- იოანე მმარხველი** (კონსტანტინეპოლელი მთავარეპისკოპოსი) 55: 1, 2; 80: 1; 143: 2, 2 (შენ. 1), 12 (შენ.) 144: 2, 2 (შენ. 1), 3; 349: 3; 425; 76
იოანე მონაზონი იხ. იოვანიკ მონაზონი
იოანე მოძღვარი (გადამწერი) 82 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
იოანე მოწყალე (ალექსანდრიელი პატრიარქი) 150: 23; 425: 104, 105
იოანე მუხრანბატონი 105: 50, 90
იოანე მღვდელი იხ. წიწვიანიძე იოანე
იოანე მწირო იხ. იოანე ბატონიშვილი
იოანე II იოვანე ნათლისმცემელი (წინამორბედი და წინასწარმეტყველი, 12: 4, 5; 91: 15; 150: 10, 44, 59, 74, 88; 151 (შენ. 1); 153 (ანდ.); 182; 300: 18, 35, 37, 37 (მინაწ.); 382: 15, 16; 417: 27; 425: 95, 96; 449: 3, 8, 16, 19, 20; 951 იბ
იოანე ოსეს ძე იხ. ბარათაშვილი იოანე ოსეს ძე
იოანე ოს-ყოფილი (გადამწერი) 280 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.) 2 (შენ. 5), 2 (ანდ.)
იოანე ოქროპირი (კონსტანტინეპოლელი მთავარეპისკოპოსი) 29: 2 (შენ. გ, ვ); 3; 73 (შენ. ზ, თ. იდ, ივ, იშ); 74: 1, 2, 20, 26, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 42; 85; 94; 125 (მინაწ. 9); 127: 1; 139: 9, 11, 31, 34; 150: 7, 24, 53; 153: (შენ. ბ.), (ანდ.); 154; 269: 19, 21; 287: 15; 300: 37, 41, 41 (შენ. 1, 2), 42; 312: 55; 340: 3; 345, (შენ. 2); 364: 1, 2, 2 (შენ.); 366; 368: 2; 379: 35; 384: 2, 2 (შენ.), 4, 17, 43; 417: 33; 423: 425: 77, 78, 79; 449: 8, 12, 14, 15, 19; 535 ე (შენ. 2)
იოანე პატრიკალ ნაყოი 347 (მინაწ. 1)
იოანე პეტრიწი 130 (შენ. 2); 146 (შენ. 2); 166: 2 (შენ.); 175 (შენ. 3); 192 (შენ. 4 ბ); 233 ბ; 247 (შენ. 1₃); 269: 22, 22 (შენ. 2), 29, 29 (შენ. 1); 56 (შენ. 2); 295 (შენ. 4); 303: X: 2 იშ; 339 (შენ. 1), (მინაწ.); 344 (მინაწ. 2); 347 (მინაწ. 1); 348: 24 (შენ. 1), 24 (შენ. 2); 372 (შენ. 4); 379: 4, 4 (შენ. 3), 32, 36, 35 (შენ.)
იოანე სინელი 130; 133: 3; 146; 233 ბ; 343 (შენ. 1 ბ, გ, დ, 2); 348: 24, 24 (შენ. 1)
იოანესოვი ოსებ 142: 1 (შენ. ა); 309 (შენ. 1); 309 (შენ. 1)
იოანე ტარიჭიხ ძე 131 (მინაწ. 2); 266: 1 (შენ. 2); 347 (მინაწ. 1), 399: 2 (შენ. 1)
იოანე უნდო 145 (შენ. 1)
იოანე ფილოსოფოსი იხ. იოანე პეტრიწი
იოანე რეინსლეიმი 410
იოანე ღვთისმეტყველი (მახარებელი) 12: 10; 49: 1; 60: ბ, 7, (ანდ. 1, 5), (მინაწ. 3, 6, 7); 77 (მინაწ. 2); 79 (შენ. 1); 98; 113; 139: 10; 150: 12, 64; 269; 15; 273; 300: 3 (ანდ.), II: 9; 312: 55; 366; 423
იოანე შავთელი 312: 49 (შენ. 1), 49 (ანდ.); 379: 24, 24 (შენ.)
იოანე წინამორბედი იხ. იოანე ნათლისმცემელი
იოანე ჭიჭიშვილი (ზედწოდებით პეტრიწი) 130; 269: 29 (შენ. 2); 404
იოანე ხახულელი 347 (მინაწ. 1)
იოანე ხუცესი 368 (მინაწ. 1 ოგ)
იოანე რაითელი 344 (შენ. 1 დ)
იოანე სხოლასტიკოსი იხ. იოანე სინელი
Иоанн Постник იხ. იოანე მმარხველი იობი (ბიბლ.) 333 (შენ. 1); 359 (შენ. თ)
იობ მართალი (წმ.) 12: 7; 150: 66; 301 (შენ. 1)
იოელ (დავით გარეჯლის კანდელაკის ძე, ავტორი) 105: 18, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
იოვაკიმ (წმ.) 150: 5, 82
იოვაკიმე 425: 60
იოვაკიმე მიტროპოლიტი 60 (მინაწ. 4)
იოვანე 552: 19 (შენ. 2)
იოვანე 425: 56
იოვანე 139: 12 (შენ.)
იოვანე იხ. იოანე ნათლისმცემელი
იოვანე იხ. იოანე ზედაძნელი
იოვანე იხ. იოვანე მოწყალე
იოვანე იხ. იოანე პეტრიწი
იოვანე (წმ.) 552: 16

- იოვანე (წმ.) 269 : 5
 იოვანე (მტბევარი?) 425 : 181 (შენ. 2)
 იოვანე (ზებედეს ძე) 425 : 24
 იოვანე ბოდბელი იხ. იოანე ბოდბელი
 იოვანე დამასკელი იხ. იოანე დამასკელი
 იოვანე მესვეთე 391 (ტექნიკ. აღწ.),
 (ანდ.)
 იოვანე მთავარეპისკოპოსო კოსტანტი-
 ნუპოლის იხ. იოანე ოქროპირი
 იოვანე მთავარ-მამამ 391 (შენ.)
 იოვანე მოციქული 425 : 25
 იოვანე მოწყალე იხ. იოანე მოწყალე
 იოვანე მტბევარი 425 : 1 (შენ. 1, 2), 7
 (შენ.), 11 (შენ. 3), 12 (შენ.), 14, 27
 (შენ. 1, 2), 28 (შენ. 1), 34, 72 (შენ.),
 75 (შენ.), 77 (შენ. 1), 81, 139 (შენ. 1)
 იოვანე პალავრელი 552 : 6
 იოვანე ოქროპირი იხ. იოანე ოქროპირი
 იოვანე სონასტრელი 425 : 50, 51
 იოვანე ურაპელი 425 : 106
 იოვანიკ მონაზონი 269 : 33; 348 : 10;
 379 : 33
 იოვანიკე ულუმბიელი (სიბრძნის მო-
 ყვარე) 74 : 19
 იოვე 425 : 139 (შენ. 2)
 იოთამ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
 იოთამ 68 (მინაწ. 7)
 იოთმ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
 იოკინ (წესთ-მთავარი) 381 : 12
 იონა იხ. ხელაშვილი იონა
 იონა გლახაკი იხ. ხელაშვილი იონა
 იონა იერომონახი იხ. ხელაშვილი იონა
 იონა მოხუცებული იხ. ხელაშვილი
 იონა
 იონა მროველი (მიტროპოლიტი) იხ.
 გედევანიშვილი იონა
 იონა ხუცეს-მონაზონი იხ. ხელაშვილი
 იონა
 იონესიანი იოსებ (აშთარხნელი დიაკო-
 ნი) 1105 (შენ. ა)
 იორდანე 376 (ანდ.)
 იორდანიშვილი ს. 13 : 2
 იორდანივი ბართლომ 954 გ (ტექნიკ.
 აღწ.)
 იოსებ 421 (მინაწ. 6)
 იოსებ 951 იგ (შენ. 1)
 იოსებ 139 : 27
 იოსებ 74 : 39
 იოსებ („იოსებ-ზილიხანიანი“) 403 : 2;
 1109
 იოსებ (ბიბლ.) 12 : 3; 49 : 7; 292 : 2;
 449 : 7
 იოსებ (წმ.) 384 : 35
 იოსებ (ავტორი) 73 (შენ. ბ)
 იოსებ (ალავერდის დეკანოზის ძმისწუ-
 ლი, ავტორი) 105 : 16, 30 (შენ. 2),
 31 (შენ. 2)
 იოსებ (გადამწერი) 157 (ანდ.)
 იოსებ თბილელი იხ. სააკაძე იოსებ
 იოსებ კათალიკოზ-გაენათელი (სოლო-
 მონ I-ის ძე) 252 გ (შენ. 2₄)
 იოსებ მართალი 425 : 7
 იოსებ მცირე (გადამწერი) 68 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ. 1, 2)
 იოსებ მუშრბიზი იხ. მელიქიშვილი იოსებ
 პავლეს ძე
 იოსებ შაჰ ყუბათი (თუმანიშვილი?) 33
 (მინაწ. ე, ვ)
 იოსებ შვენიერი (ბიბლ.) 403 (შენ. 4)
 იოსელიანი გრიგოლ დავითის ძე (გა-
 დამწერი) 212 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 იოსელიანი დავით (არქიმანდრიტი წი-
 ნამძღვარი) 31 (მინაწ. 10)
 იოსელიანი ეგნატე ონისიმეს ძე (მთარ-
 გმნელი) 138 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);
 400 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ა); 433
 (ტექნიკ. აღწ.)
 იოსელიანი ონისიმე (მღვდელი) 138
 (ანდ.)
 იოსელიანი პლატონ ეგნატეს ძე 1 (შენ.
 3); 15 (შენ. 3); 121 (შენ. 2); 422
 (ანდ. 1); 530 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);
 947 (ტექნიკ. აღწ.)
 იოსიპოს ფლავიოსი 314 (მინაწ. 14);
 315 (შენ. 1); 316 (შენ. 1); 317 (შენ.
 1); 318 (შენ. 1); 319 (შენ. 1); 320
 (შენ. 1, 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ. 2);
 323 (შენ. 2); 324; 332 : 1, 1 (შენ. 1),
 2, 2 (შენ. 3); 372 (შენ. 1, 3ა, ბ, 4),
 (ანდ.); 373 (შენ. 1, 3), (მინაწ. ბ),
 (ანდ.); 374 (შენ. 1), (ანდ.); 375 (შენ.
 1); 420 (მინაწ. 2, 7, 8); 150 : 15;
 384 : 12

იოსტინა 150:15; 384:12
 იოსტოს (ბერი) 105 : 134; 378 : 4 (შენ.2)
 იოსტოს არხიდაკონი (გადამწერი) 42
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 77 (ტექნიკ.
 აღწ.), (მინაწ. 4)
 იპოლიტე რომის პაპი 292 : 6
 ირაკლი (გიორგი XII-ის ძე) 279(შენ.3ბ)
 ირაკლი მეფე (I?) 418 (მინაწ. 35)
 ირაკლი მეფე (ბერძენთა) 74 : 22; 126
 ირინა (წმ.) 139 : 12, 12 (შენ.); 300:32
 იროდი 91 : 6
 ისააკ (ალავერდის ღეკანოზი) 105 : 30
 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 ისაია წინასწარმეტყველი 291 : 2
 ისაია ხუცესი 348 : 27
 ისაკ (ბიბლ.) 12 : 6; 254; 372 (შენ. 3 ბ)
 ისაკი 139 : 25
 ისაკი (გადამწერი) 542 (ტექნიკ. აღწ.),
 (ანდ. 2)
 ისაკი („ბალავარიანი“) 300 : II : 10; 1106
 ისაკ რაბინი 326 ა; 326 ბ; 522
 Исарлов Бонифачио 66 (მინაწ. 5)
 ისე წილკნელი 166 : 2, 2 (შენ.); 295
 (გვ. 327 შენ.); 300 : 9

ისიდორე (მცხეთის კანდელაკის შვილი)
 . 60 (ანდ. 4)
 ისმაილ (წმ.) 417 : 20
 ისო ზირაქი 333 (შენ. 1); 359 (შენ.თ.);
 392 : 3; 409 : 5; 416 : 3 (შენ. 2 ა)
 ისო ნავესი 333 (შენ. 1); 359 (შენ. თ);
 416 : 2, 3 (შენ. 2 ა)
 იუდა 74 : 33; 420 (მინაწ. 8); 1080 ა:3
 იულიანა ნიკომედიელი (წმ.) 166 : 21
 იულიანე 381 : 142
 იულიოს კეისარი 1089
 იულონ (ბატონიშვილი?) 105 : 85
 იულონ ბატონიშვილი (ერეკლე II-ის ძე)
 105 : 33; 155 : 48; 254 (შენ. 9); 279
 (შენ. 3 ბ); 387 : 49; 1080 ა : 3, 3(შენ.)
 იულოს (პრომაელთა ეპისკოპოზი)
 312 : 36
 იუსტინიანე (იმპერატორი) 71; 172;
 183 (შენ. 1); 281 (შენ. 1 გ); 335
 იშხნელი გრიგოლა 368 (მინაწ. 1ა)
 იშხნელი ონოფრე (სიონის სობოროს
 კანდელაკი) 83 (ანდ. 2, 3)

3

კანდელაკი ხოშტარა 383 (მინაწ. 5)
 კანე 12 : 2
 კავალოვი (კაპიტანი) 368 (მინაწ. 16)
 კავკასი 267 (შენ. 1 ა)
 კავკასიძე მელქისედეკ (გადამწერი) 385
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2); 386
 (შენ. 1 გ)
 კაზმიცინი(?) 420 (მინაწ. 4)
 კაინან (ბიბლ.) 30 : 7
 კაკაბაძე ს. 352 : 2 (შენ. 1); 393 (შენ.)
 კალატოზოვი იოსებ ანდრეიჩი 85 (ტექ-
 ნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 კალვისი 420
 კალიპსა 377
 კალისტე (წმ.) 175; 303 : II ა
 კალისტრატე (წმ.) 384 : 9
 კალლიროია 544
 კანონიკე ქალწული 134 : 10; 300 : II : 4
 კარბელაშვილი ვ. 128 (შენ. 1)
 44. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

კარბელაშვილი პოლიევკტოს გრიგო-
 რის ძე (მღვდელი) 52 (მინაწ. 1, 2,
 3); 64 (მინაწ. 2); 69 (მინაწ. 1, 2);
 137 (მინაწ. 1, 2), 144 (მინაწ. 2); 394
 (შენ. 5)
 კარბელოვი პოლიევკტოს იხ. კარბე-
 ლაშვილი პოლიევკტოს
 კარგარეთელი ბარბარე 513 (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 1), (ანდ. 4), (მინაწ. 1,
 2, 3, 4)
 კარგარეთელი სვიმონ (გადამწერი) 312
 (ტექნიკ. აღწ.), 49 (შენ. 1), 49
 (ანდ.), 55 (ანდ.)
 კარიჭაშვილი დავით 22 (შენ. 4); 23
 (შენ. 2); 24 (მინაწ. 7); 202 (მინაწ.
 2); 305 (შენ. 3)
 კარლოს XII (შვედთა მეფე) 368 : 3
 (შენ. 2 გ)
 კარპიანე 962 (შენ. 1)
 კარპო (წმ.) 384 : 20

კატონი მრწემი 261:2

კატარავა იოვანე 383 (მინაწ. 4)

კატარავა ნიკოლოზ (გადამწერი) 422
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 10, 11, 12,
13, 14)

კახაძე მ. 120 (შენ.); 272 (შენ. 4)

კმკელიძე კ. 7 (შენ. 2); 17; 27 (შენ. 3);
28 (შენ. 2); 30 (შენ. 5 ბ); 54:1

(შენ. 1); 94 (შენ. 3); 101:6 (შენ.);

102 (შენ. 4); 113 (შენ.); 120:2

(შენ. 2); 128:1; 130 (შენ. 2); 146

(შენ. 2); 157:1 (შენ. 2); 159:5

(შენ. 1); 170 (შენ. 2); 184; 189

(შენ. 1); 192 (შენ. 3); 195 (შენ. 1);

292 (შენ. 4); 244:4 (შენ. 2); 250:4

(შენ. 4); 251:5; 255 (შენ. 3); 266:1

(შენ. 2); 269:3 (შენ.), 4 (შენ.), 12

(შენ.), 13 (შენ.), 22 (შენ. 1), 23

(შენ.), 24(შენ.), 25 (შენ.), 26 (შენ.),

27 (შენ.), 28 (შენ.), 29 (შენ. 1, 2),

31 (შენ.), 32 (შენ.), 33 (შენ.), 37

(შენ.), 49 (შენ.), 56 (შენ.); 292:1

(შენ. 4), 4; 293 (შენ. 3); 300:2

(შენ.), 3, 4, 5 (შენ.), 6, 11, 13, 14,

15, 17, 20, 22, 26, 27, 29, 30 (შენ. 1),

31 (შენ. 1) 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,

41, 42, II:2, 4, 7, 8, 9 (შენ.). 11,

12, 13 (შენ.); 303:VII (შენ.); 314

(შენ. 1); 327 (შენ. 2); 345 (შენ. 2),

348:2 (შენ. 2); 23 (შენ.) 24 (შენ. 2),

27 (შენ.); 372 (შენ. 4); 379:4 (შენ.

1), 8 (შენ. 1), 23 (შენ.), 24 (შენ.),

32 (შენ.), 36 (შენ.), 38 (შენ.); 382:5

(შენ. 6), 12 (შენ.); 383:1 (შენ.), 2

(შენ.), 3 (შენ.), 4 (შენ.), 5 (შენ.),

6 (შენ.), 7 (შენ. 2), 8 (შენ.), 9 (შენ.),

10 (შენ.), 11 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ.

2), 14 (შენ.), 15 (შენ.), 16 (შენ.),

17 (შენ.), 20 (შენ.); 383:21 (შენ.),

22 (შენ.), 23 (შენ.), 24 (შენ.), 25

(შენ. 2), 26 (შენ.), 27 (შენ.), 28 (შენ.),

29 (შენ.), 30 (შენ.); 384:18 (შენ.),

34 (შენ. 2), 38 (შენ.), 44 (შენ. 2);

396:4 (შენ.); 399:2 (შენ. 1); 402

(შენ. 3); 513 (შენ. 2); 527 (შენ.);

535 ბ (შენ. 2), 953 (შენ. 4)

კელსი (წმ.) 384:21

კერესელიძე მ. 326 (მინაწ.)

კესარია („სლავენი და სონეჩკა“) 242

კვლიაშვილი სოლომონ 105:64 (შენ.)

კვინტოს კურციოსი 394 (შენ. 1); 410

(შენ. 2, 3)

კვიპრიანე (წმ.) 150:15; 369:15;

384:12

კვიპრიანე სამთავნელი 252 ბ (ანდ.)

კვირიაკოს (წმ.) 417:26

კვირიკე 150:79; 552:10, 11, 12

კვირიკე (ღიაკონი აღდგომის ეკლესიი-

სა იერუსალემში) 383 (ტექნიკ. აღწ.),

17 (შენ. 1), 18 (შენ. ბ), 25 (შენ. 1),

28 (შენ. 1)

კვირილე 312:36

კვირილე (წმ.) 125 (მინაწ. 9)

კვირილე ალექსანდრიელი 157:1,1

(შენ. 3 ბ); 312:54; 401:7, 8, 9, 10,

11, 12, 13, 14, 15; 363 (შენ. ბ);

417:8

კვიროსი 410 (შენ. 2)

კიასაშვილი ლევან 64 (მინაწ. 2)

კიომონ 259:3

კირილე ალექსანდრიელი 159 (ანდ.)

კირილე ალექსანდრიელი იხ. კვირილე

ალექსანდრიელი

კირილე იერუსალიმელი 35:4

კლარკი 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3),

(ანდ. 2)

კვლიაშვილი ანდრეა 368 (მინაწ. 16)

კლემენტოს რომის პაპი 269:16 (შენ.

2); 292:1, 1 (შენ. 4); 350:1, 2,

382:5:6; 386 (ანდ. ა); 527

კლემენტი 262:2

კლიდონი (ხუცესი) 383:11

კლიმი 382:6

კლიმი (ანკვირიელი ეპისკოპოსი) 425:71,

72

კობალაძე ნ. 164 (შენ. 1); 165 (შენ. 1)

კოვიდი ანტონი ლევმოაკელი 250:4,

4 (შენ. 4-6)

კოზმა იერუსალიმელი 425:10, 33,

134 (შენ.), 184

კოზმა მაიუმელი 145 (შენ. 1); 358:2

(შენ. 1); 361:(შენ. 1)

კოზმა იხ. კოზმა იერუსალიმელი
 კოზმან (უქრთამო მკურნალი) 150 : 21,
 62 (შენ.), 75; 425 : 89; 454 (ანდ. 2)
 კოლხიდელი 273 (შენ. 2 ა)
 კონონი (წმ.) 139 : 23
 კორნილიე იხ. ჩაიკაშვილი კორნილიე
 ნიკოლოზის ძე
 კორნილიე ასისტავი 425 : 90
 კონსტანტინე (წმ.) 276 (შენ. 1)
 კონსტანტინე (უნგრეთ-ვლახეთის მთავარ-
 რი) იხ. მავროკოდრატოვი კონსტან-
 ტინე ნიკოლოზის ძე
 კოსტა (მეფე) 300 : 29
 კოსტანდილე 436 (მინაწ. 11)
 კოსტანტი კახაძე (ქართველი მოწამე)
 425 : 113
 კოსტანტინე 384 : 37
 კოსტანტინე (არგვეთის მთავარი, წმ.)
 155 : 84; 387 : 86
 კოსტანტინე (ბაგრატი იმერთა მეფის ძე)
 252 გ (შენ. 2₁₁)

კოსტანტინე დიდი (ქართველთა მეფეთ-
 მეფე) 947 (შენ. 3 ბ)
 კოსტანტინე დიდი (ბერძენთა მეფე);
 107 ა : 2; 107 ბ : 2; 125 (მინაწ. 1);
 150 : 68; 189; 297; 417 : 2, 3, 23,
 425 : 29, 84; 536 : 2; 1099
 კოსტანტინე მეფე (ბერძენთა) 144 : 1
 კოსტანტინე II, მეფე 281 (შენ. ბ)
 კოსტანტინე პავლოვიჩი (პაეღე I-ის ძე)
 516 : 3 (შენ. 2)
 კოსტანტინე ხელმწიფე 427 ა : 2
 კოსტანტინე ხელმწიფე („დავრიშინი“)
 50 : 6
 კოტეტიშვილი ლადო 19 (შენ. 7)
 კუნძულელი 951 ბ (მინაწ.)
 კურასი ლილმარ 187 (შენ. 4); 368 : 1
 (მინაწ. 1ლთ)
 კურდანი 425 : 170 (შენ. 4)
 კურციოსი კუნტოს 368 (მინაწ. 1 ლბ)
 კუცია ბესარიონ (გადამწერი) 236
 (მინაწ.)

L

ლაგრენტი (მღვდელმონაზონი) 15 (მი-
 ნაწ. ბ)
 ლაზარე (ოთხდღე მომკუდარი) 74 : 27;
 155 : 27
 ლაზარევი დ. 164 (შენ. 1); 165 (შენ. 1)
 ლალა ფაშა 87 (შენ.); 252 გ (შენ. 2₁₅)
 ლალხანისშვილი ვასილი (შიო მღვ-
 დლის ძე) 105 : 19, 30 (შენ. 2), 31
 (შენ. 2)
 [ლარაძე] იოანე 155 : 47; 387 : 48
 ლარაძე იოანე იოსების ძე (გადამწერი)
 10 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 305
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 387 : 115
 ლარაძე მართა იოანეს ასული 387 : 115
 ლარაძე პეტრე გიორგის ძე 137 (შენ.);
 155 : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8 (შენ.) 9,
 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18
 (შენ.) 19, 20, 21, 22, 23, 23 (შენ.),
 24, 25, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33,
 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52,
 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,
 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70,

71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79,
 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 87
 (შენ.), 88 (შენ.), 89, 90, 92, 93, 94,
 94 (შენ.), 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101,
 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108,
 (შენ. I გ), 109, 110, 111, 111 (შენ.
 1); 254 (შენ. 8ბ); 267 (მინაწ. 8);
 273 (შენ. 3); 277 (შენ. 4 ა);
 279 (შენ. 4 ე); 288 (შენ. 4);
 306 (შენ. 3); 307 (შენ. 2); 333
 (შენ. 1 ე); 359 (შენ. ე); 387
 (ტექნიკ. აღწ.), 1, 1 (შენ.), 2, 3, 4, 5,
 6, 7, 8, 8 (შენ.), 9, 10, 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 17, 18, 18 (შენ.), 19, 20,
 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39,
 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67),
 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85,
 86, 87, 88, 89, 89 (შენ.), 90 (შენ.

- 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117; 388:11 (შენ. 55); 390 (შენ. 3), (შენ. 3ბ), (შენ. 3 თ), (შენ. 3 ი), (შენ. 3 ია), (შენ. 3 იბ), (შენ. 3 ივ); 392 (შენ. II ე); 416:3 (შენ. 2ვ); 1080 ა: 1, 1 (შენ. ა, ბ, გ), 2, 3, 4, 5, 5 (შენ.), 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18 (შენ.)
- ლარაძე პროხორე** 155 : 44, 45; 387:45, 46; 1080 ა: 1, 1 (შენ.ბ)
- [**ლარაძე**] **სოლომონ** 155 : 46, 47; 387 : 47, 48
- ლევან** || **ლეონ** (ვახტანგ VI-ის მამა) 25 : 1; 354 (შენ. 2); 386 (ანდ. ა)
- ლევან ბაქარის ძე** (ბატონიშვილი) 385 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
- ლევკი** (წმ.) 166:14
- ლევკიო ვიროს** 384:26
- ლევკო IV** 368 (მინაწ. 19)
- ლეიბნიცი** 304 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.3), (ანდ. 2)
- ლეონ** 105:79, 80
- ლეონ ბატონიშვილი** 105:99, 116, 141
- ლეონ** || **ლევან ბრძენი** 60:5; 107 ა: 2; 107 ბ: 2
- ლეონი** 401:18
- ლეონიძე გ.** 13:2; 15 (შენ. 2); 101:7 (შენ.); 111:2 (შენ. 1); 303:I:5 (შენ.); 951 Թ (შენ. 1)
- ლეონიძე დავით** 385 (მინაწ. 3)
- ლეონიძე სოლომონ** 50:1.
- ლეონტი** (წმ.) 417:21
- ლეონტი** (აეტორი) 268 (შენ. 2ა)
- ლეონტი მროველი** 25:2; 30:2 ა, 4,4 (შენ.); 354 (შენ. 1 ა, გ)
- ლეონ ხუცესი** (მონაზონი და მამასახლისი საბას ლაერისა) 382:8;384:51
- ლეოპისტი** (წმ.) 384:7
- ლიბანიოს** || **ლივანი** 381:183—207
- ლივანი იბ.** ლიბანიოს
- ლიკინიოზ** || **ლიკიანოს მეფე** 74:10; 139:12; 300:32; 417:7
- ლიპარიტი** 25:6; 30:6
- ლისანდრე** 259:2
- ლისიმახოს** 258:3
- ლოკი დჟონ** 246 (შენ. 1)
- ლომაია ლაზარე** (მღვდელი, გადამწერი) 9 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ლომოური თ.** 186; 281 (შენ. 1, 1ვ)
- ლონგინოზ** (წმ.) 384:23
- ლონგინოს** (წმ.) 417:26
- ლორთქიფანიძე ე.** 386 (შენ. 1 ე)
- ლორთქიფანიძე ქეთევან** 407 (შენ. 2)
- ლუარსაბ** (იულონ ბატონიშვილის ძე) 279 (შენ. 3 ბ)
- ლუარსაბ** (წმ.) იბ. ლუარსაბ II, მეფე ლუარსაბ II, მეფე 139:15; 193; 254 (შენ. 10); 279 (შენ. 2); 300:7,7(შენ.)
- ლუარსაბ [სპასპეტი]** 281 (შენ. 2)
- ლუდოვიკ XIV** 308:IX; 389
- ლუდოვიკ XV** 389
- ლუკა** (წმ.) 150:36
- ლუკა მახარებელი** 29:2 (შენ. გ, 2); 79 (შენ. 1); 150:18; 287:26; 300:27; 384:24; 516: (შენ. ბ); 962 (ტექნიკ. აღწ.)
- ლუკიანე** (წმ.) 384:22
- ლუკია ქალწული** (წმ.) 166:13
- ლუკილიანე** (წმ.) 417:2
- ლუკულლე** 259:3
- ლული** 417:25

8

- მაგნუ** 381:143
- მაგროკოდრატოვი კონსტანტინე ნიკოლოსის ძე** (უნგრეო-ვლახეთის მთავარი) 365 (შენ. ა, ბ)
- მაგროკოდრატოვი ნიკოლაოს** (უნგრეო-ვლახეთის მთავარი) 365 (შენ.)
- მათე** 303:I:3 ივ
- მათე მახარებელი** 16; 79 (შენ.1); 150:26; 153 (ანდ.); 265 (შენ. 1 ა); 287:26; 292:2; 384:45; 391 (ტექნიკ. აღწ.); 425:112
- მათუსალა** (ბიბლ.) 30:7

- მაია (ნიკოლოზ ჩაჩიკასვილის რძალი) 454 (ანდ. 2)
- აიხფრადე ალექსანდრე ლაზარეს ძე 185 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.)
- მაკარი (წმ.) 300 : II:8
- მაკარი (ავტორი) 73 (შენ. ე); 425:184
- მაკარი მეგვიპტელი 425 : 92
- მაკარი მონაზონი 139:25
- მაკრინა (მეფის ასული) 279 (შენ. 3 ბ)
- მაკრინა მარიამ-ყოფილი 386 (შენ. 1 ზ), (მინაწ. 1)
- მალაქია (კათალიკოს-პატრიარქი) 107 ა : 4; 107 ბ : 4, (შენ.)
- მალაჩი (დაღესტნელთა ბელადი) 281
- მალელ (ბიბლ.) 30 : 7
- მალიქშა (სულთანი) 25 : 6; 30 : 6
- მალხოზი 1103 : 5
- მამაჟ (წმ.) 383:7 (შენ. 1); 413 (შენ. 2)
- მამია სიმეონის ძე (გურიის მთავარი) 368 (მინაწ. 4)
- მამუკა 395 (მინაწ. 13)
- მამუკა ბატონიშვილი (იმერეთის) 252 გ (შენ. 2,7)
- მამუკაშვილი დავით იხ. ჯაფარიძე დავით
- მანანა (ავტორი) 951 ა : 1, 2, 3,3 (შენ.); 1107 : 1,2
- მანიუავ („ბეჟანიანი“) 240
- მანუილ (მოწამე) 417 : 20; 1103 : 4
- მანუილ ქსანთინოს (ხარტოფილაქსი) 55 : 4,5; 80 (ანდ. 2)
- მანუჩარ ათაბაგი 252 გ (შენ. 2,16)
- მანუჩარ ხელმწიფე („როსტომიანი“) 406; 428
- მარდარი (წმ.) 150 : 36; 166 : 13
- მართა იხ. ლარადე მართა იოანეს ასული
- მართა (სვიმეონ მესვეტის დედა) 175; 552 : 4
- მართა (ლეონ დადიანის მეუღლე) 31 (მინაწ. 8)
- მარია თეოდოროვნა (პავლე I-ის მეუღლე) 516 : 3 (შენ. 2)
- მარია ლუიზა (იმპერატრიცა) 365 (მინაწ. 4)
- მარიამ 82 : 1 (შენ. 2 დ)
- მარიამ (ბერძენთა მეფის ასული) 1092 (შენ.)
- მარიამ (წმ.) 552 : 17
- მარიამ (კენინა) 522 (მინაწ. 2)
- მარიამ (იმპერატრიცა) 427 ა : 5
- მარიამ (აბრაჰამ მონაზონის ძმისწული) 300 : II : 2
- მარიამ (წმ. არჩილ მეფის ასული) 25 : 3; 30 : 3
- მარიამ || მარიანე (ეგგენიოსის ასული) 139 : 21; 300 : II : 5
- მარიამ (გიორგი ეგნატეს ძე თუმანოვის მეუღლე) 155 : 87 (შენ.); 387:89 (შენ.)
- მარიამ ბატონიშვილი (იმერეთის) 252 გ (შენ. 2,7)
- მარიამ დედოფალი (გიორგი XII-ის მეუღლე) 254 (შენ. 9); 279 (შენ.3ბ); 368 (მინაწ. 1 თ, ივ, 12)
- მარიამ დედოფალი (ქართლის მეფის როსტომის მეუღლე) 30 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2, 3, 4), (შენ. 3)
- მარიამ დედოფალი (ბეჟან დადიანის ასული, იმერთა მეფის ალექსანდრეს მეუღლე) 252 გ (შენ. 2,16)
- მარიამ დედოფალი (ოტია დადიანის ასული, სოლომონ I-ის მეუღლე)
- მარიამ დედოფალი (კაცია დადიანის ასული, სოლომონ II-ის მეუღლე) იხ. დადიანი მარიამ კაციას ასული
- მარიამ კასოვოლელი 49 : 4,5
- მარიამ მეგვიპტელი 74 : 21; 449 : 26
- მარიამ მეფის ასული (ანტონ I-ის და) 139 : 17
- მარიამ-ყოფილი მაკრინა იხ. მაკრინა მარიამ-ყოფილი
- მარიანე იხ. მარიამ || მარიანე
- მარია პავლოვნა (პავლე I-ის ასული) 516 : 3 (შენ. 2)
- მარი ნ. 16 (შენ. ბ)
- მარინა (წმ.) 6 : 13; 150 : 80; 237(ანდ.); 300 : 31; 552 : 13; 951 ბ : 1
- მარის („სირინოზიანი“) 431
- მარკ აგრელი || მარკოს აგრელიუსი 45; 152; 168 : 1; 365 (მინაწ. 4)
- მარკ ბრუტოსი 246 (შენ. 1)

- მარკელე 258 : 2
 მარკიანე (წმ.) 417 : 4
 მარკიანე (წმ.) 384 : 28
 მარკიანე მეფე (ბერძენთა) 60 : 5
 მარკოზ (წმ.) 542
 მარკოზა 68 (მინაწ. 7)
 მარკოზ - ანტონინე (პრომთა მეფე)
 384 : 26
 მარკოზ კრასხე 259 : 4
 მარკოზ მახარებელი 79 (შენ. 1); 139 :
 23; 150 : 63; 361 (ტექნიკ. აღწ.);
 405 (ანდ. 2); 962 (ტექნიკ. აღწ.)
 მარკოზ მონაზონი 73 (შენ. ა)
 მარკოს ეპისკოპოსი 285 (მინაწ. 1)
 მარკოს კაღონი 258 : 3
 მარმონტელი 172 (შენ. 2)
 მარტვირი (წმ.) 384 : 28
 მარტვირი პირველი (იგივე იოანე)
 449 : 23
 მარტინოვი იოანე 309 (ტექნიკ. აღწ.)
 (შენ. 1); 338 (შენ. 2 ბ, გ, დ)
 მარციოს ღაიოს კორიოლანი 257 : 2
 მასხაროვი ბიჭია (გაღამწერი) 242
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. მინაწ. I)
 მათათანი (მღვდელი) 82 : 1 (შენ. 2 დ)
 მატრონა 384 : 40
 მაცკავა 383 (მინაწ. 5)
 მაქსენტიანე || მაქსენტი (მეფე) 300 : I : 29;
 382 : 3; 384 : 52
 მაქსიმე 381 : 150
 მაქსიმე (მღვდელ-მონაზონი) 312
 (მინაწ. 3)
 მაქსიმე II (კათოლიკოს-პატრიარქი
 აფხაზ-იმერთა) 105 : 65; 327 (მინაწ.)
 მაქსიმე აღმსარებელი 77 : 3; 85; 205
 (ანდ.); 259 : 4, 19; 312 : 16 (შენ. 1),
 31; 327; 340 : 4; 348 : 30; 367 : 1,
 2, 3, 4, 4 (შენ. 1), (ანდ.); 368 : 2;
 381 : 126; 383 : 2; 396 : 1, 2, 3, 4,
 4 (შენ.); 413 : 2; 421; 425 : 68
 მაქსიმე ფილოსოფოსი იხ. მაქსიმე აღ-
 მსარებელი
 მაქსიმინოს (ბერძენთა მეფე) 300 : 17;
 384 : 41
 მაღალაშვალი ნიკაელას (მღვინი)
 281 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- მაღალოვი იოსებ (გაღამწერი) 47
 (ტექნიკ. აღწ.)
 მალნიანი 381 : 23, 173
 მალნო 542
 მალრაძე ანნა გიორგის ასული (იოანე
 დიმიტრის ძე გარსევანოვის მეუღლე)
 125 (მინაწ. 7)
 მალრაძე გიორგი 125 (მინაწ. 7)
 მაყაევი სვიმონ ალექსანდრეს ძე 950
 მაყაშვილი ალექსანდრე (გაღამწერი)
 205 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 მახმადი იხ. მუჰამედი
 მაჰმად II 87 : 3 (შენ.); 308 : VII
 მაჰმად (მურადის ძე) 87 (შენ.)
 მაჰმად (იბრეიმის ძე) 87 (შენ.)
 მაჰმად (მუსტაფას ძე) 87 (შენ.)
 მაჰმად ბაზიერი 161
 მეთოდი კონსტანტინეპოლელი 417 : 16
 მელანია 166 : 30, 31; 300 : 23
 მელეტი (ანტიოქიის ეპისკოპოსი)
 381 : 63
 მელეტი (უბირველესი მკურნალთაგანი)
 381 : 40
 მელიტონ იხ. [ბარათაშვილი] მელიტონ
 მელიტონ 312 : 36
 მელიქიშვილი იოსებ პავლეს ძე (იოსებ
 მუშრიბი) 303 : XIV, XIV (შენ.)
 მელიქოვი გიქო 12 : 9
 მელიქეთ-ბეგი ლეონ 384 : 10 (შენ.)
 მელქინ (ბიბლ.) 134 : 5
 მელქისადეკი 416 : 3 (შენ. 2 ა)
 მელქისედეკი (ბიბლ.) 139 : 5, 39; 198
 მელქისედეკ (მეფე სალიმისა) 388 : 4, 4
 (შენ. 1)
 მენანდროს || მენიანდროს 85; 269 : 19;
 368 : 2
 მეჟუევი 155 : 90
 მერკვილე (წმ.) იხ. მერკვირი
 მერკვირი (წმ.) 382 : 4; 425 : 114
 მესირიძე მარკოზ 421 (მინაწ. 3)
 მესხიშვილები 182 (ტექნიკ. აღწ.)
 მესხიშვილი ალექსი 182 (ტექნიკ. აღწ.);
 535 დ (ტექნიკ. აღწ.); 535 ე (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 1, 2); 535 ვ (1) : (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 1); 535 ვ (2) : (ტექნიკ.
 აღწ.), 3 (შენ. 2); 1096 (ანდ. ა, ბ)

- მესხიშვილი გიორგი ალექსის ძე
105 : 17, 30 (შენ. 2); 31 (შენ. 2); 136
(ანდ. 2); 182 (ტექნიკ. აღწ.); 278
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 295 (ტექ-
ნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)
- მესხიშვილი იერონიმე 5 (მინაწ.); 61
(მინაწ.); 65 (მინაწ. 2); 145 (მინაწ.);
178 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 182
(მინაწ. 1); 184 (ტექნიკ. აღწ.); 187
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 188 (ტექნიკ.
აღწ. ა, ბ.), (მინაწ. 1); 189 (ტექნიკ.
აღწ.); 192 (ტექნიკ. აღწ.); 194
(ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 2); 197 ბ;
198 (შენ. 2 დ); 200 ა (შენ. 7); 200ბ
(ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 201 (ტექნიკ.
აღწ.), (შენ. 2); 202 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ. 3); 203 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ.); 204 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.);
207 (ანდ.); 209 (ტექნიკ. აღწ.); 210
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 213 (ტექნიკ.
აღწ.); 214 (ტექნიკ. აღწ.); 215
(ტექნიკ. აღწ.); 216 ა (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ.); 216 ბ (ტექნიკ. აღწ.); 217
(ტექნიკ. აღწ.); 218 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ.); 219 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);
221 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 222
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 223 (ტექნიკ.
აღწ.); 224 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. ბ);
231 (შენ. 3); 246 (ტექნიკ. აღწ.).
(ანდ.)
- [მესხიშვილი]. მიხაილ გიორგის ძე
(ანჩისხატის ეკლესიის მღვდელი) 136
(ანდ. 2)
- მესხიშვილი ტარასი (გადამწერი) 241
(ტექნიკ. აღწ.); 427 ა : 11 (შენ. 1)
- მეტრეველი ელ. 6 : 5 (შენ.); 36 (შენ.
5); 90 (შენ. 1); 536 : 5 (შენ.)
- მეფარიშვილი ლ. 225 (შენ.)
- მზეჭაბუკ ათაბაგი 252 გ (შენ. 2_ა)
- მზეხათუნ (მეფის ასული) 1088 : 5, 7
- მთაწმიდელი 233 ბ
- მილოტი, აბბატი 282 (შენ. 1 ა); 283
(შენ.); 296 (შენ. 2); 297 (შენ. 2);
298 (შენ. 2); 299 (შენ. 2); 308;
313 (შენ. 1), (შენ. 2); 365 (მინაწ.
4); 368 (მინაწ. 13)
- მილტონი 92
- მინა (წმ.) იხ. მინა მეგვიპტელი
- მინა (ლირსი მამა) 166 : 10
- მინა მეგვიპტელი 384 : 41, 41 (შენ.);
425 : 103
- მინერვა 1080 ა (შენ. ბ)
- მინიატი ილია 415
- მირანდუხტ (წმ. არჩილ მეფის ასული)
25 : 3; 30 : 3
- მირდატ (ქართლის მეფე) 25 : 2, 3;
30 : 2 ბ, 3
- მირვან მეფე 281 (შენ. 4 ბ)
- მირი („მირიანი“) 160 : 2; 195 (შენ. 2);
234
- მირიან საურმაგის ძე 425 : 66 (შენ. 1)
- მირიან ბატონიშვილი (ერეკლე II-ის ძე)
29 : 11 (შენ. 1); 137 (შენ. ე); 267
(მინაწ. 6); 273 (შენ. 3); 277 (შენ.
4 ა); 279 (შენ. 4 ა); 285 (შენ. 6);
303 : VIII : 2 (შენ.), IX : 306 (შენ. 2);
333 (შენ. 1 ბ); 359 (შენ. ა); 416 : 2 დ
- მირიან მეფე 30 : 2 ბ; 220; 244 (შენ.)
- მიროვიჩი 370 (მინაწ. 4)
- მისხელი (წმ.) 150 : 37; 166 : 17
- მიტროფანე (წმ.) 417 : 3
- მიქაელ იხ. მიქაელ მოღრეკილი
- მიქაელ 383 : 28 (შენ. 1)
- მიქაელი (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)
- მიქაელი (გადამწერი) 962 (ტექნიკ.
აღწ.), (ანდ.)
- მიქაელ მთავარანგელოზა 150 : 3, 22;
383 (მინაწ. 5)
- მიქაელ მოღრეკილი 425 (ტექნიკ. აღწ.),
1 (შენ. 1, 3), 19 (შენ.), 25 (შენ.), 36,
38 (შენ. 1), 40 (შენ. 2), 44 (შენ.),
45 (შენ. 3), 68 (შენ. 2), 75 (შენ. 2),
82 (შენ. 1), 104 (შენ. 1), 126, 127, 129,
130, 131, 133, 134, 135, 136, 137,
138, 141, 142, 143, 144, 146, 147,
148, 149, 150, 151, 152, 153, 154,
155, 156, 157, 158, 159, 160, 163,
164, 165, 167, 168, 169, 170, 170 (შენ.
1), 171, 172, 172 (შენ. 1, 2, 3), 173,
174, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
181, 181 (შენ. 2), 184 (შენ. 3)
- მიქაელ სვინკელი (იერუსალიმელი)
269 : 17

- მიქაძე იხ. თორნიკ პატრიკი
- მიქაძე გ. 303:1:5 (შენ.); 371 (მინაწ. 8)
- მიქელ 116 (მინაწ. 2)
- მიქელ 105:85
- მიქია წინასწარმეტყველი 139:27
- მილთისი (!), აბბატი 368:3 (შენ. 1 გ)
- მიწობლიძე ნიკოლოზ (ბერი) 60 (ანდ. 6)
- მიხაილ 379:36
- მიხაილ (ბერი, გადამწერი) 129 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 367 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 376 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. გ); 386 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ)
- მიხაილ არხიმანდრიტი (ნინოწმიდელი მიტროპოლიტი) 349 (შენ.)
- მიხაილ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155:42; 279 (შენ. 3 ბ); 387:43; 388:11 (შენ. 20, 60)
- მიხაილ დეკანოზი (მღვდელი ანჩისხატის ეკლესიისა) იხ. [მესხიშვილი] მიხაილ გიორგის ძე
- მიხაილ პალეოლოგი 308:VII
- მიხელაშვილები 388:11 (შენ. 18)
- მოაბად შაჰი („ვისრამიანი“) 17 (შენ. 1)
- მოავია (ხალიფა) 209
- მოღესტი (ქალაქის მთავარი) 381:128, 129, 130
- [მოზდოკელი] ალექსანდრე [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)
- [მოზდოკელი] ანასტასია [პავლეს ასული] 13 (მინაწ. 1)
- [მოზდოკელი] დავით 13:5 (შენ. 1)
- [მოზდოკელი] დავით 13 (მინაწ. 2)
- [მოზდოკელი] ემალია 13 (მინაწ. 2)
- [მოზდოკელი] ესტატე [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)
- [მოზდოკელი] ისააკ 13 (მინაწ. 2)
- [მოზდოკელი] ისაკ [პავლეს ძე] 13 (მინაწ. 1)
- [მოზდოკელი] მიხეილ 13 (მინაწ. 2)
- მოზდოკელი პავლე დავითის ძე (გადამწერი) 13 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1, 2)
- [მოზდოკელი] პავლე 13 (მინაწ. 2)
- [მოზდოკელი] პელაგია [პავლეს ასული] 13 (მინაწ. 1)
- [მოზდოკელი] ტატო 13 (მინაწ. 2)
- [მოზდოკელი] ფეფრონია 13 (მინაწ. 2)
- მონტესკიე 188 ა, ბ; 370 (ანდ.), (მინაწ. 1, 2); 371 (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 5, 6)
- მოსე 425:182 (შენ. 2), 184
- მოსე წინასწარმეტყველი 14:5; 30:8; 65:1; 107 ა:1; 107 ბ:1 (შენ.); 163 (შენ. 2); 254 (შენ. 9); 267 (შენ. 1 ა); 269:10,45; 333(შენ. 1); 359 (შენ. თ); 397 (შენ. ბ. გ); 416:1, 1 (შენ.), 2, 3 (შენ. 2 ა); 420 (მინაწ. 7); 449:8; 951 იბ (შენ. I)
- მოსე ხონელი 393 (შენ.); 435 (შენ. 3, 5)
- მოსე ხორენელი 192 (შენ. გ)
- მურად II ამურატი 87:3 (შენ.)
- მურად (სელიმის ძე) 87 (შენ.)
- მურად (ძე მაჰმადისა, ძმა აჰმადის, მუსტაფასი და ოსმანასი) 87 (შენ.)
- მურატოვი ალექსანდრე ივანეს ძე 303:XIX:3
- მურატოვი ივან გრიგორიჩი 303:XIX:1, 3, 7, 8, 10, 12, 13
- მუსტაფა (ძე მაჰმად III-ის, ძმა აჰმადის) 87 (შენ.)
- მუსტაფა (ძე მაჰმად IV-ის, ძმა აჰმად II-ის) 87 (შენ.)
- მუსტაფა (სულთანი) 314 (მინაწ. 7)
- მუსრანელი გრიგოლ 531
- მუხუმეტი იხ. მუჰამედი
- მუჰამედი II მოჰამედი II მაჰმადი II მოაჰმადი II მახმადი II მახმედი 25:4; 29:12; 30:4; 81; 126; 208; 312:9; 15; 1103:13
- მზარგრძელი იოანე მიხაილის ძე 155:108 (შენ. I ა, გ)
- მზითარ სემასტიელი 8; 48 (შენ. 1); 66 (მინაწ. 2); 95; 119; 122; 123; 250:4 (შენ. 6); 295 (შენ. 1 ა); 347

- ნადირ-შაჰ 197 ა
- ნავატ ფილოსოფოსი 383: 10
- ნაზარალიხან იხ. ერეკლე I
- ნაზარი (წმ.) 384: 21
- ნაობ ღეკანოზი 247 (მინაწ. 5)
- ნაომ წინასწარმეტყველი 166: 1
- ნაპოლეონ ბონაპარტე 365 (მინაწ. 2, 4); 368: 3 (შენ. 2 ბ); 427 ა: 4
- ნარიმან („როსტომიანი“), 428
- ნებროთ 27 (მინაწ. 1)
- ნეფთიანაფი # ნეფთანაფი 111: 1; 185
- ნეი (მარშალი) 365 (მინაწ. 4)
- ნექტარი კონსტანტინეპოლელი 74: 13; 340: 3
- ნექტარიოს იერუსალიმელი 200 (შენ. 1ბ)
- ნემესიოს ემესელი 247 (შენ. 1ვ); 339 (შენ. 1); 420 (მინაწ. 2)
- ნეოფიტე 127 (შენ. 2)
- ნეოფიტე (გადამწერი) 1 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ნეპტუნ 1080 ა: 14 (შენ. ბ)
- ნერონ მეფე 269: 33, 34; 312: 5 (შენ.); 323; 348: 10; 384: 21
- ნესხელ-როდე კარლ ვახლივიევიჩი 450 (შენ. 3)
- ნესტან-დარეჯან („ვეფხისტყაოსანი“) 305 (შენ. 1)
- ნესტან-დარეჯან დედოფალი (გიორგი VIII-ის მეუღლე) 342: 17; 536: 8
- ნესტორი 401: 2, 17
- ნეუტესსონი 401: 8
- ნიკიასე 259: 4
- ნიკიტა-დავით პაფლაღონელი 300: 40; 348: 2 (შენ. 1), 2 (შენ. 2); 369: 3; 379: 8 (შენ. 1), 9 (შენ. 2); 417: 32
- ნიკიტა ფილოსოფოსი იხ. ნიკიტა-დავით პაფლაღონელი
- ნიკიფორე (წმ.) 139: 20
- ნიკიფორე ვიკარი 315 (მინაწ. 5)
- ნიკიფორე კონსტანტინეპოლელი 417: 1
- ნიკიფორე ხუცესი 89; 97
- ნიკო (დადიანი?) 402 (მინაწ.)
- ნიკოლიზოსი 74: 39
- ნიკოლოზ მთავარეპისკოპოსი მირონ ქალაქისა 133: 4; 140: 3; 150: 33; 166: 6; 300: 2, 2 (ანდ.)
- ნიკოლოზ (გიორგი დეკანოზის ძე) 105: 17, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2); 192 (შენ. 4 ბ); 255 (შენ. 3)
- ნიკოლოზ ალექსის ძე 303: X: 2 ე
- ნიკოლოზ-წმინდელი 368 (მინაწ. 1 ივ, იტ)
- ნიკოლა პავლოვიჩი (პავლე I-ის ძე) 516: 3 (შენ. 2)
- ნიკოლოზ 150 (მინაწ. 1)
- ნიკოლოზ (მირონ-ლუკიელი?) 535 ე (შენ. 2)
- ნიკოლოზ ალექსის ძე (მღვდელი. ვადამწერი) 418 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ნიკოლოზ დიდმელი (გადამწერი) 1092 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.)
- ნიკოლოზ თბილელი 67 (ტექნიკ. აღწ.), 9, (ანდ.); 166: 2 (შენ.); 175 (შენ. 3); 202 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 220 (შენ. 4); 303 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2, 4), (ანდ. 2); 348: 25, 25 (შენ.); 388: 11 (შენ. 6); 427ა: 11 (შენ. 1); 1091: 1 (შენ. ბ)
- ნიკოლოზ I, მეფე (რუსეთის) 288 (შენ. 3); 388: 11 (შენ. 16); 522 (მინაწ. 2)
- ნიკოლოზ მღვდელი იხ. ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ
- ნიკოლოზ ჩაჩიკას ძე იხ. ჩაჩიკაშვილი ნიკოლოზ
- ნიკოლოზ რუსთველი (ავტორი) 6: 6
- ნიკოლოზ ქიზიყელი 192 (შენ. 2)
- ნიკოლოზ მამათმთავარი 252 ბ (ანდ.)
- ნიკონ დიაკონი 443 (მინაწ. 3)
- ნილო (წმ.) 269: 19 (შენ.)
- ნიმროზ („როსტომიანი“) 428
- ნინა 552 (მინაწ. 2, 3)
- ნინა (მენგრელიის დედოფალი, გრიგოლ დადიანის მეუღლე, გიორგი XII-ის ასული) 155: 6, 49, 89; 387: 6, 51, 51; 388: 11 (შენ. 22); 1080 ა: 1 (შენ. ბ), 5, 5 (შენ.)

ნინო (დავით აფხაზის ასული, ზაქარია
ალექსანდრეს ძე ვახვახოვის მეუღლე)
24 (მინაწ. 4)
ნინია 105:117
ნინო 951 იგ (შენ. 1)
ნინო 418 (შენ. 3)
ნინო (წმ.) 30:2 ბ, 4 (შენ.); 150:46;
220 (შენ. 1); 244:3, 3 (შენ.); 315
(მინაწ. 7); 402 (მინაწ.); 449:24;
454 (ანდ. 2)
ნინო ბატონიშვილი (იმერეთის) 353
(მინაწ. 9, 10)

ნინო დედოფალი 342 (მინაწ. 2)
ნიჟარაძე მაქსიმე (ჯუმათის მიტროპო-
ლიტი) 31 (მინაწ. 9.; 248 (მინაწ.1)
ნისიმე (წმ.) 134:8; 139:13; 300:12
ნოდია გაბრიელ 383 (მინაწ. 5)
ნოდია სულა 383 (მინაწ. 5)
ნოე (ბიბლ.) 25:2; 27 (მინაწ. 1); 186;
281 (შენ. 1 ბ, 2)
ნონა იხ. ნინო (წმ.)
ნუქარდინ (სულთანი) 295 (შენ. 4)

ო

ოდვისეოს მეფე იხ. ოდისევის
ოდისევისი 247 (მინაწ. 3)
ოვიდი სოლომონელი 169 (შენ. ბ)
ოთარ (არაგვის ერისთავი) 390:4
ოთოშვილი 420 (მინაწ. 4)
ოლიმპია 11:2
ოლიმპია 381:58
ოლისე 377 (შენ. 2)
ოშანიძე ლათია 421 (მინაწ. 3)
ოშარ-ხან 197 გ; 394 (შენ. 4)
ონანა კახი იხ. ონანა მდივანი
ონანა მდივანი 170 (ანდ.2, 3); 390:6
ონიკაშვილი ნიკოლოზ 20 (შენ. 3 დ)
ონისიმე მღვდელი იხ. იოსელიანი ონი-
სიმე
ონისიფორე 1091: (შენ. ბ)
ონოფრე (წმ.) 150:72; 300:13; 417:13
ონოფრე (გადამწერი) 1103 (ტექნიკ.
აღწ.), 1 (შენ. ბ), 12 (შენ. გ), (ანდ.)
ონუფრი იხ. ონოფრე (წმ.)
ოპტიმე ეპისკოპოსი 381:109
ორბელიანი ალექსანდრე 388:11 (შენ.23)
ორბელიანი ბესარიონ 286
ორბელიანი დავით 155:96; 164 (ანდ.
1); 387:98
ორბელიანი დემეტრე II დიმიტრი (სა-
ხლთუხუცესი) 171 (ტექნიკ.აღწ.),
(ანდ.); 303:II, II (შენ. 2); 388:11
(შენ. 31)
ორბელიანი ვახტანგ 1 (მინაწ. გ)
ორბელიანი ვახტანგ (ავტორი) 342:11,
12; 390:8

ორბელიანი ილია 24 (მინაწ. 3)
ორბელიანი იოანე (საქართველოს სარ-
დალი) 31 (მინაწ. 11)
ორბელიანი ლუარსაბ (ამირსპასალარი)
192 (შენ. 4 ბ)
ორბელიანი მწეჭაბუკ (მდივანბეგი)
105:27, 49, 57, 58, 73
ორბელიანი შიხელი 88 (მინაწ. 2)
ორბელიანი ნიკოლოზ (პროველ-ტფი-
ლელი) იხ. ნიკოლოზ თბილელი
ორბელიანი პაპუნა 37:2 (შენ. 1, 2)
ორბელიანი სულხან-საბა 13:2; 20
(შენ. 1, 3 ბ, დ); 21 (შენ. 1); 24
(შენ. 2 ბ, გ), (მინაწ. 7); 31 (ტექნიკ.
აღწ.), (შენ. 1 ბ, 2, 3, 4), (მინაწ. 1);
32 (შენ. 1 ბ, 3, 4); 33 (შენ. 1 დ,
2), (მინაწ. ა); 34 (შენ. 1, 1 ა); 82:2,
2 (შენ. 4), (ანდ. 4), (მინაწ. 1);
105:26, 26 (შენ.); 173 (შენ.); 205
(შენ.2 გ); 247 (შენ. 3); 272 (შენ.1 ბ);
287:11; 303 (ანდ. 2); 312:50 (შენ.
2); 386 (შენ. 1 ე, ვ, ჭ, 2 ე, ვ);
390:2, 3, 3 (შენ.); 395 (მინაწ.13);
424:18; 454 (შენ. 2 დ), (ანდ. 1);
939 (შენ. 3)
ორბელიანი ყაფლან დავითის ძე 155:96;
387:98
Орбели П. Р. 174 (მინაწ. 3); 176
(მინაწ. 3); 314 (შენ. 4)
ორბელიშვილი ვახტანგ (ყაფლანიშვილ-
ორბელიშვილი) 6:7, 8, 12

ორბელიშვილი ნიკოლოზ (ტფილელი მიტროპოლიტი) იხ. ნიკოლოზ თბილელი
 ორბელიშვილი სულხან იხ. ორბელიანი სულხან-საბა
 ორენტიოს (წმ.) 417:26
 ორესტი (წმ.) 150:36; 166:13
 ორიგენე || ოროგინე 312:6, 7, 47; 399 (მინაწ. 13)
 ორლოვი ალექსი გრიგორიჩი 268 (შენ. 2 ა)
 ოროგინე იხ. ორიგენე
 ოსე იხ. გაბაშვილი ოსე
 ოსმან (ძე მაჰმადის, ძმა აჰმადისა და მუსტაფასი) 87 (შენ.)
 ოსმან (ძე მუსტაფასი) 87 (შენ.)

ოტია (როსტომ მეფის ძე) 30 (ანდ. 4)
 ოტიკე 166:30
 ოტონოსი 262:8
 ოტრი მელეტიანელი 381:29
 ოქროაძე დიმიტრი (გადამწერი) 142 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (ანდ.), 2 (ანდ.)
 ოქროპირ ბატონიშვილი (გიორგი XII-ის ძე) 155:41; 279 (შენ. 2, 3 ბ); 387:42; 1080 ა:7, 7 (შენ. ა)
 ოქროპირი (საქართველოს მეფის ძე) იხ. ოქროპირ ბატონიშვილი
 ოქროპირ მღვდელი 285 (მინაწ. 1, 2); 371 (მინაწ. 8)
 ოჰანეზოვი გიქო (გადამწერი) 1090 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
 ოჰანის (ტერ ოჰანისი) 136 (შენ.)

3

პაატა 1091:1 (შენ. ბ)
 პაატა (ერისთვის მდივანი) 20 (შენ. 4)
 პავლა (წმ.) 417:2
 პავლე 381:105
 პავლე 379:36 (შენ.)
 პავლე I (იმპერატორი) 50:2; 105:140; 251 (შენ. 1 ა); 293 (შენ. 2); 351 (შენ. 1) 516 (შენ. 2)
 პავლე აღმსარებელი (კოსტანტინე-პოლელი მთავარეპისკოპოსი) 384:28, 37
 პავლე ეგზარქოსი 1088:3
 პავლე ემილიოსი 258:1
 პავლე ლათრელი 166:15
 პავლე მოციქული 59:2; 60 (მინაწ. 8); 91:16; 150:75; 250:4 (შენ. 6); 269:49; 300:27, 42; 303:IV:28; 367:4 (შენ. 1); 382:9; 407 (ტექნიკ. აღწ.), 2, 2 (შენ.), (მინაწ. 3); 417:33; 420 (შენ. 1 დ); 425:22
 პალადე (წმ.) 425:122
 პალადი ჰელენეპოლელი 139:32; 535ვ (1), (მინაწ.)
 პალესტრა 11:2
 პალლადა 1080 ა:14 (შენ. ბ)
 პალლადი 381:108, 141ვ

პანტელაიმონ (დომენტი ღვინოსის ძე, მასწავლებელი) 1103 (მინაწ. ე, ვ)
 პანტელეიმონ (მოწამე) 150:83
 პაპილე (წმ.) 384:20
 პასიკრატოს 300:1, 24
 პახხალი 274 (შენ. 4)
 პატაპი 166:8
 პატროფილი (ელეის ეკლესიის ეპისკოპოსი) 381:93, 99
 პაფნუტი (მღვდელმთავარი) 303:X:28
 პაფნუტი || პაფნოტი (წმ.) 139:22; 300:13:II:3
 პაქკორია 383 (მინაწ. 5)
 პახუმი (წმ.) 150:67
 პელაგია (წმ.) 384:17
 პელაგია ღირსი (ანტიოქელი) 384:16
 პელაღია (ეპისკოპოსი ლაოდიკიისა) 381:102
 პელიე („ტროადის ისტორია“) 5; 169
 პელინოპე 139:12
 პელოპიდე 258:2
 პერიკლე 257:1
 პეტრე 1103:5
 პეტრე 1 (მინაწ. გ)
 პეტრე (ალექსანდრიელი ეპისკოპოსი) 382:7; 381:115; 425:116
 პეტრე II (ალექსის ძე) 1040 (ანდ.)

პეტრე III 254 (შენ. 9)

პეტრე I, დიდი 40:2; 124 (შენ. 2 ა);
125 (მინაწ. 1); 187 (შენ. 3); 194
(შენ. 1); 205 (ანდ.); 265 (შენ. 1 ა);
279 (შენ. 3 ბ); 290 (შენ. 2); 294
(შენ. 2, 4, 5, 6); 368 (მინაწ. 1 ნ ვ,
ა, ბ); 420 (შენ. 1 ა, ბ)

პეტრე მაიუმელი 1 (მინაწ. ბ)

პეტრე მგალობელი 150:16 (შენ.);
424:23, 24

პეტრე მკაწრველი 312:32

პეტრე მმურკნველი (ანტიოქიის ეპის-
კოპოსი) 401:19

პეტრე მოგილა 202

პეტრე მოციქული 91:16; 150:47, 75;
269:31, 33, 34, 35; 287:33; 292:3;
300:42; 312:5 (შენ.); 348:10;
350:1, 2; 382:5,6; 407:4 (შენ.1);
417:32, 33; 424 (ანდ.); 425:22,25;
527

პეტრე მოძღვარი (გადამწერი) 120
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)

პეტრე ყარიბი იხ. ლარაძე პეტრე

პეტრე ხარტოფილაქსი 269:9; 312:46

პეტროს (ტერ-პეტროს) 225 (შენ.)

პითალორა 287:10 (შენ. 1)

პილატე პონტოელი (ბიბლ.) 27 (მინაწ.
1); 49:3; 365 (შენ. ე)

პიროსი კოსტანტინოპოლელი 367:2;
396:2

პირროსი 259:1

პისტო (წმ.) 233 ბ (შენ. 1); 384:5

პილასი (წმ.) 384:34

პლატონი (წმ.) 382:1; 384:47

პლატონი (მოსკოვის მიტროპოლიტი)
28 (შენ. 2); 50:4; 427 ა:1

პლატონი (ფილოსოფოსი) 47 (მინაწ. 5)
85; 192 (შენ. 4 გ); 203 (შენ. 5 ბ);
247 (შენ. 1 ვ); 269:19; 368:2; 418
(მინაწ. 31)

პლატონ ლიკიაპოლელი 399 (მინაწ.
13)

პლინი 199

პლინიუსი იხ. პლინი

პლუტარხოსი 256 (შენ. 1ბ), (მინაწ. 1);
257; 258; 259; 260; 261; 262 (შენ.
1,3); 275:1, (შენ.) 2, 2 (შენ. 2);
315 (მინაწ. 7); 365 (მინაწ. 4); 368
(მინაწ. 1 ოვ); 402 (მინაწ.)

პოლგეკარპოს ზმვირნელი 382:14

პოლნიც, კარლ ლუდოვიკ ბარონ დე
პოლნიც 88 (ანდ.); 100:1 (შენ. 2)

პორფირი (ფილოსოფოსი) 58:2; 162;
203 (შენ. 2); 250:1, 2, 3; 266:1,3;
278 (ანდ. 1); 293 (შენ. 2 ბ); 334:1;
357 (შენ. 1); 399:1 (მინაწ. 13)

პოტემკინი გრიგოლ ალექსანდრეს ძე
29:9, 9 (შენ. 1)

პრავატსკი გაბრიელ 276 (შენ. 1)

პროვი 417:25

პროვო (წმ.) 384:19

პროკლე დიადოხოსი 192 (შენ. 4 ბ,გ,დ),
(ანდ.); 247 (შენ. 1ვ) 250:4 (შენ. 6)

პროკოპი (წმ.) 150:78; 552:8

პროსპერი 274 (შენ. 4)

პროტასი (წმ.) 384:21

პროხორე (ავტოროი) 60:6; 139:10;
300:II:9

პტოლემეოზ (ეგვიპტის მეფე) 951 გ

პუბლიო ლენტულე (მთავარი ურიას-
ტანისა) 427 ა:7

ჟ

ჟდანოვი ბ. ვ. 332 (შენ. 2)

ჟოზეფინა 365 (მინაწ. 4)

ჟორდანია თ. 143:2 (შენ. 2); 248

შენ.4); 252 გ (შენ.), (შენ. 1, 2 ა, ვ,

24, 25, 26, 27, 29, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36);
278(ანდ.2); 286 (მინაწ.);287(შენ.4),
(მინაწ. 3); 300:5,5 (შენ.); 303:X
(შენ. 2); 312 (მინაწ. 1); 406 (მინაწ.
2); 417 (შენ. 5); 535 ე (შენ. 3)

9^რ 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,

6

რადზივილი ნიკოლა 29:10
 რაზმაძე გივი 142:1 (ანდ.)
 რაზმაძე სოლომონ გივისძე 130 (მინაწ.
 ბ); 137 (შენ. ზ); 142:1 (ანდ.); 254
 (შენ. 8 ც); 267 (შენ. 4); 273 (შენ.
 3); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4გ);
 285 (შენ. 6); 288 (შენ. 4); 306 (შენ.
 3); 333 (შენ. 1 ზ); 359 (შენ. ზ);
 388:11 (შენ. 56); 392 (შენ. IIგ);
 416:3 (შენ. 2 ზ)
 რამაზ 60 (მინაწ. 2)
 რამინ („ვისრამიანი“) 17; 27; 96; 102
 რაჟდენი (წმ.) 300:5
 რასინი [ლუი] 274 (შენ. 2, 5)
 რასინი უან-ბატისტი 274 (შენ. 5)
 რაქაილ (წმ.) 269:41
 რებეკა (წმ.) 269:41; 292:6
 რევაზ 443 (მინაწ. 6)
 რევაზ 105:117
 რევაზოვი ნაომ (მღვდელი, გადამწერი)
 80 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2, 3, 4),
 (მინაწ. 1)
 რიფსიმე (წმ.) 150:3; 425:87
 რიშელიე (კარდინალი) 308: VIII
 Рогожин В. Н. 187 (შენ. 4)
 როდამ (არაგვის ერისთვის ასული)
 300: IV: 31, 31 (შენ.)
 როზმარინ 11:3
 როინაშვილი ალექსანდრე 174 (ტექნიკ.
 აღწ.), (მინაწ. 1); 953 (შენ. 2)
 როინოვი ა. იხილე როინაშვილი ალექ-
 სანდრე
 როლდენი შარლ (პარიზის უნივერსი-
 ტეტის პროფესორი და რექტორი)
 204 (შენ. 2, 3)

რომანოვი ნიკოლაი პეტროვიჩი 1105
 (შენ. ა)
 რომანოზ (წმ.) 384:43
 რომანოზ (ცოდვილი) 30 (მინაწ. 4)
 რომანოზ არქიერეი (ბერი) 287 (მინაწ. 1)
 რომანოზ კეისარი 125 (მინაწ. 9)
 რომანოზ მგალობელი 150:14
 რომანოზ სამთავნელი (ერისთავი) 287
 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), 4 (შენ.),
 33 (შენ. 3), (მინაწ. 2, 3)
 რომანოს ცოდვილი (გადამწერი) 350
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 2)
 როსტაკე (წმ.) 312:26
 როსტევიან მეფე („ვეფხისტყაოსანი“) 305
 როსტომ 292:5 (შენ.)
 როსტომ („როსტომიანი“), 406
 როსტომ მეფე (იმერთა) 252 გ (შენ.
 2_{21,22})
 როსტომ მეფე (ქართლის) 30 (ტექნიკ.
 აღწ.); 252 გ (შენ. 2₂₈)
 რტიშჩევი (მთავარმმართველი) 252 გ
 (შენ. 2₆₄)
 რუსთაველი შოთა 6:11, 11 (შენ.); 15
 (შენ. 1 ა); 111:2; 155:111 (შენ. 2);
 171:4; 305; 325 (მინაწ. 13); 418:1,
 (მინაწ. 15, 23, 27, 75); 424:1; 427
 ა:10; 435 (შენ. 3); 953 (შენ. 1)
 რუსთველი იხ. რუსთაველი შოთა
 რუსუდან („რუსუდანიანი“) 23
 რუსუდან დედოფალი (ვახტანგ VI-ის
 მეუღლე) 287 (მინაწ. 3)
 რუხაძე ტრ. 6:19 (შენ. 1); 11:4 (შენ.
 ზ); 155:1 (შენ.); 377 (შენ. 4); 387:1
 (შენ.)

6

სააკაძე გიორგი 101:7; 213
 სააკაძე დიმიტრი ვასილის ძე 303:IV:3,
 4, 6, 7
 სააკაძე იოსებ (თბილელი) 15:15 (შენ.
 1 გ, 2); 101:2, 2 (შენ. 1); 951 ც
 (შენ. 1)
 საამ („როსტომიანი“) 406; 428

საბა 68 (მინაწ. 5)
 საბა (ბერი) 159 (ანდ.); 384:2 (შენ.).
 46 (ანდ.)
 საბა ასური 535ვ (1): (მინაწ.).
 საბა განწმედილი 150:32; 166:5
 საბა ნინოწმიდელი 443 (მინაწ. 2, 4,
 5, 7)

- საბა ტბევარი იხ. წყმედიძე საბა
 საბა ხახულარი იხ. წყმედიძე საბა
 საბელ (წმ.) 417:20
 საბინინი გობრონ- მიხაილ 30 (მინაწ.3);
 140:1 (შენ.); 244:3 (შენ.); 300:1,
 6, 7, 8, 9 (შენ.), 24
 საბურ (სპარსთა მეფე) 384:35
 საგინაშვილი ზურაბ 288 (მინაწ. 1)
 ხალოთ ეპისკოპოსი 382:13
 სავატი (წმ.) 384:6
 სავენსკი („ფრიდოლინი“) 222
 ხაიდ ლანგარი 950
 ხალი (ბიბლ.) 139:5
 ხალომე 105:108 (შენ.)
 სამოელ რაბინ იუდიანი (მორაკანელი)
 326 ა (შენ.); 326 ბ; 522
 სამოელ რაბინ მორაკანელი იხ. სა-
 მოელ რაბინ იუდიანი
 სამოილოვი მიხაილ ალექსის ძე (კარის
 მღვდელი) 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2);
 322 (შენ. 2) 323 (შენ. 2)
 სამონა (წმ.), 384:44; 425:108
 სამსონ 368 (მინაწ. 13)
 სამფსონ უცხოთმემწყნარებელი (სა-
 კვირველთმოქმედი) 417:30
 ხანიბეგი 394 (შენ. 5)
 ხანიგიანი სვიმონ 421 (მინაწ. 3, 4)
 საპრიკიოს (წმ.) 139:20
 საპყარან ამარამზა 950
 სარაქიშვილი მიხ. 454 (მინაწ. 1, 2)
 სარაჯიშვილი ალექსანდრე 17 (შენ.3);
 27 (შენ. 1); 102 (შენ. 2)
 სარაჯიშვილი მიხეილ იოანეს ძე (გა-
 დამწერი) 19 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3),
 (ანდ.)
 სარაჯოვის ქვრივი 19 (მინაწ.)
 სარგის თმოგველი 312:42 (შენ. 2)
 სარგის სუბულის ძე 312:3
 სარვან (მხედართმძღვანელი) 74:22
 სარიღონ („სარიღონიანი“) 430
 ხარა (წმ.) 269:41
 ხაურმაგ 425:66 (შენ. 1)
 ხაურმაგ-მეფე 281 (შენ. ბ)
 ხაძო 246 (შენ. 1)
 ხაფრიძე გედეონ (მტბევარი, იზხნელი
 და მაწყვერელი) 252 გ (შენ. 2_ა, 2_ბ)
- სებასტიელი მხითარ იხ. მხითარ სე-
 ბასტიელი
 სეგასტიანე (წმ.) 166:18
 სევეროზ მეფე 300:28; 401:17
 სეით (ბიბლ.) 6:14; 30:7; 269:40;
 342:4
 სელევკოსი 379:1
 სელივანოვსკი 282 (შენ. 1 ა)
 სელიმ (ძე ბაიაზეთის) 87 (შენ.)
 სელიმ (სულეიმანის ძე) 87 (შენ.)
 სემენოვი პ. ვ. 332:2 (შენ.)
 სემირამიდა 1080 ა (შენ.)
 სერაფიმ პისიდიელი (არქიმანდრიტი)
 365 (შენ. ა, ბ)
 სერგზის (!) 300:II:8
 სერგი (წმ.) 1103:4
 სერებრაკოვი ლევან 86 (მინაწ. 1)
 სენხია ჯოლა 383 (მინაწ. 5)
 სვანიძე გიორგი (გადამწერი) 1090
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 3)
 სვიმეონ (წმ.) 382:13
 სვიმეონ გარნისის ეპისკოპოსი 192
 (შენ. 4 გ)
 სვიმეონ ლოლოთეტი 73 (შენ. ი) 384:41
 (შენ.)
 სვიმეონ მესვეტე იხ. სვიმეონ საკვირ-
 ველთმოქმედი
 სვიმეონ II სვიმონ საკვირველთმოქმედი
 (მესვეტე) 67:2; 150:69; 159(ანდ.);
 175; 552:4
 სვიმეონ ხალოსი 552:16
 სვიმეონ ჯულაელი იხ. სვიმონ ჯულაელი
 სვიმიონ 303:1:1 ა; 379:36
 სვიმონ (ვახტანგ VI-ის ძმა) 287
 (მინაწ. 3)
 სვიმონ (ბაგრატ VII-ის ძე) იხ. სვიმონ
 II, მეფე
 სვიმონ ბერი 287 (მინაწ. 2)
 სვიმიონ II, მეფე 213
 სვიმონ დიაკონი (გადამწერი) იხ. კარ-
 გარეთელი სვიმონ
 სვიმონ დიაკონი (გადამწერი) 181 (ტექ-
 ნიკ. აღწ.), (ანდ.); 443 (მინაწ. 6)
 სვიმონ ეპისკოპოსი 25:2
 სვიმონ მდივანი (იოსებ და გერმანე ქო-
 ბულოვების მამა) 105:14, 31 (შენ. 2);

- სვიმონ ჯულფელი 43; 131:2, 2 (შენ. 2); 58 (შენ.2); 192 (შენ. 1); 250:4 (შენ. 6); 253 (შენ. 1, 2); 255; 271 (შენ. 4)
- სიღონია 528 (მინაწ. 4)
- სიღვანოს 417:2
- სილიბისტრო (რომათა პაპი) 140:2; 150:42; 300:II:7; 425:23
- სილლა 259:2
- სილვანე 134:10; 300:II:4
- სილვანე 381:105
- სიმეონ (იერუსალიმის არხიმანდრიტი) 198 (შენ. 2 გ)
- სიმეონ ახალი 73 (შენ. იგ)
- სიმეონ კათალიკოზი 281 (შენ. 1 გ)
- სიმეონ მეტაფრასი იხ. სვიმეონ ლოლოთეტი
- სიმონ ანდრეიჩი 1097 (მინაწ. ბ)
- სიმონ კეთროვანი 74:32
- სიმონ მამამთავარი 252 ბ (ანდ.)
- სიმონოვიჩის მეუღლე 31 (მინაწ. 5)
- სისო 552:7
- სიფრავეი მიხეილ (დიაჩოქი) 22 (შენ.6), (მინაწ. ი)
- სკალიდერი 420
- სლავენი ლექტორ 242 (ანდ. მინაწ. I)
- სოზონ 379:36
- სოთიო 528 (მინაწ. 4)
- სოკრატე II სოგრატი 13:3; 47 (ანდ. 2), (მინაწ. 5); 85; 168:2; 171:4; 269:19; 368:2, 3; 524 (შენ. 1 ბ)
- სოლდასშვილი გერონტი (არქიმანდრიტი) 58 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 349 (ტექნიკ. აღწ.), 1, (შენ.), (ანდ.)
- სოლომონ 954 ა (ტექნიკ. აღწ.)
- სოლომონ 951 ბ (მინაწ.)
- სოლომონ 101:6
- სოლომონ („ქილილა და დამანა“) 433
- სოლომონ ბრძენი 6:14; 37:1; 85; 250:4 (შენ. 6); 269:19, 43; 342:18; 368:2; 376; 399 (მინაწ. 9); 409:1; 2, 3, 4; 418 (მინაწ. 35); 424 (ანდ.); 1103:13
- სოლომონ დეკანოზი (გადამწერი) 51 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- სოლომონ მღივანი 395 (მინაწ. 7)
- სოლომონ I, მეფე 6:12; 9 (შენ. ბ), (ანდ.); 252 გ (შენ. 2₃₃, 4₁, 46₁, 48₁, 51₁, 52₁); 303:VI, XV; 327 (მინაწ.); 399 (მინაწ. 1)
- სოლომონ II, მეფე (არჩილის ძე) 252 გ (შენ. 2₃₃, 58₁, 85₁)
- სოლომონ უღირსი (გადამწერი) 73 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- სოლონი 256:2
- სოლოლაშვილი ბაგრატი 314 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1)
- Сонников В. С. 187 (შენ. 4); 205 (ანდ.)
- სორან 381:4,14
- სოსთენი (სომეხთა მოძღუარი) 951 ე:4
- სოფია (წმ.) 233 ბ (შენ. 1); 584:5
- სოფოკლე 246 (შენ. 1)
- სოფონია წინასწარმეტყველი 166; 3,3 (შენ.)
- სოფრონ (პირველი გამგებელი კოსტანტინეპოლისა) 381:25, 28, 121
- სოფრონ (ეპისკოპოსი) 381:20
- სოფრონ იერუსალიმელი 74:21, 25, 43; 139:3; 300:38
- სოფრონ პალესტინელი („ბალავარიანი“), 300:II:10; 1106
- სპირიდონ ია...ოვი (გადამწერი) 32 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- სპირიდონ საკვირველთმოქმედი იხ. სპირიდონ ტრიმიოუნტელი
- სპირიდონ ტრიმიოუნტელი 166:12
- სტეფანე 139:35
- სტეფანე იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოასძე
- სტეფანე (გადამწერი) 422 (ანდ. 14)
- სტეფანე არხიმანდრიტი 105:139
- სტეფანე ახალი 382:9
- სტეფანე მოციკული 166:27; 300:II:9; 425:21, 21 (შენ.)
- სტეფანე მოძღუარი იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოასძე
- სტეფანე ნინოწმიდელი 154 (ანდ.)
- სტეფანე პირველმოწამე 60:6; 139:10; 150:40; 300:33
- სტეფანე სანანოასძე იხ. სტეფანე ჭყონდიდელი, სანანოასძე

- სტეფანე** ჭყონდიდელი, სანანოასძე 312:47; 347 (მინაწ. 1); 384 :39 (შენ. 1, 2), 425:8 (შენ. 2), 48 (შენ.), 58, 76 (შენ. 2), 156 (შენ. 2), 157 (შენ.) 170 (შენ.3), 182
სტეფანოვი 370 (მინაწ. 4)
სტეფანოვი მიხაილ სტეფანეს ძე (გადამწერი) 451 (ტექნიკ. აღწ.), 1, (ანდ.1, 2)
სტრაუმანი ვილემ 420 (შენ. 1), (მინაწ. 2)

- სუბულის ძე სარგის იხ. სარგის სუბულის ძე**
სულიმან (სელიმის ძე) 87 (შენ.)
სულიმან (მაჰმადის ძე) 87 (შენ.)
სულხან 172 (მინაწ.)
სულხანოვიჩი იოსებ (დიაჩოქი) 38 (შენ. 2, 3), (ანდ.)
სუმაროკოვი ა. 11 : 4 (შენ. გ, ზ)
სუმბატ დავითის ძე 30 : 7, (შენ. 4, 5ა)
სუმბატ მეფე 425 : 125 (შენ. 2)
სფირიდონ საკვირველთმოქმედი 150 : 35

ტ

- ტაბიძე სვიმონ** (გადამწერი) 130 (შენ. 1), (ანდ.); 137 (ტექნიკ. აღწ.); 254 (შენ. 8 გ); 277 (შენ. 4 ა); 279 (შენ. 4 დ); 306 (შენ. 3); 333 (შენ. 3) 388 : 5 (შენ.)
ტაბლიანიძე პეტრე მოსეს ძე (მღვდელი, გადამწერი) 422 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2, 3, 4, 5, 6)
ტაბლიევი პეტრე იხ. ტაბლიანიძე პეტრე
ტანსუხ 116 (მინაწ. 4)
ტარასი (გადამწერი) 121 (ტექნიკ. აღწ.)
ტარასხ (წმ.) 384 : 19
ტარიელ („ვეფხისტყაოსანი“) 27 (მინაწ. 3); 305 (შენ.1)
ტარიპანი 1 (მინაწ. ა)
ტატიშვილი ვრ. 303 (შენ. 6)
ტაციტი 315 (მინაწ. 4)
ტელემაქოს II თელემაქი 260 : 2; 365 (მინაწ. 4); 368 (მინაწ. 1 ნდ, ოშ) 377 (შენ. 2)
ტერენტი (უპირველესი მოურავი აღმოსავლეთისა) 381 : 61
ტერენციოსი 246 (შენ. 1)
ტვიზონ ამათუნტელი (ეპისკოპოსი) 417 : 19
ტიბერიოს იმპერატორი 427 ა : 7; 262 : 3
ტიბერიოს იფარატორი 522 (შენ. 2)
ტიმოკესკი 155 : 108 (შენ. I ა)
ტიმოთე (პრუსის ეპისკოპოსი) 417 : 10
ტიმოთე ანტიოქელი 382 : 12
ტიმოთე ეფესელი 159 : 1, 2, 3, 4, 5
ტიმოთე მონაზონი (ივერ. იერუსალიმელი) იხ. გაბაშვილი ტიმოთე
ტიმოთე მოციქული 150 : 51; 407 : 2 (შენ.); 425 : 73
ტიმოთე ქორეპისკოპოსი 381 : 140
ტიმოლეონ 258 : 1
ტიტე 407 : 2 (შენ.)
ტიტე (ძე ვესპასიანესი) 26 : 3; 87 : 1; 324
ტიტოს ვინიოს 315 (მინაწ. 2)
ტიტოს კვინტოსი ფლამინინე 258 : 4
ტლაშაძე იესე 953 (შენ. 1)
ტრაიანე იხ. ტრაიანოს მეფე
ტრაიანოს მეფე 300 : 43; 384 : 7; 417 : 22
ტრედიაკოვსკი ვ. 204 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3)
ტრიფილე არქიმანდრიტი (გადამწერი) 1 (შენ. 2); 39 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.) 41 (მინაწ. 3); 121 (შენ. 2); 123 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.): 139 : 18, 19; 271 (შენ. 4); 346 (შენ. 3 ა); 363 (ანდ.); 516 (შენ. 1), (ანდ. 2)
ტრიფილე დიაკონ-მონაზონი (გადამწერი) იხ. ტრიფილე არქიმანდრიტი
ტრიფილე ილუმენი იხ. ტრიფილე არქიმანდრიტი
ტრიფილე მცირე იხ. ტრიფილე არქიმანდრიტი
ტრიფილე ზუცეს-მონაზონი იხ. ტრიფილე არქიმანდრიტი
ტროფიმე (წმ.) 384 : 6
ტულღურბეგ II ტულღულბეგ („ვისრამიანი“) 17; 27; 96; 102

უ

ულენტინიანე მეფე 139:25
 უესპასიანე იხ. ვესპასიანე
 ულუმპია 134:4
 ულულბეგ (შაპრუხას შვილი) 161
 (ანდ. 1, 2)
 უშიკაშვილი პ. 17 (შენ. 3); 27 (შენ. 1,
 2); 53 (მინაწ. 1); 102 (შენ. 2); 171
 (მინაწ.)

ურბანოს II 299
 ურბანოსი 300:20
 ურვასიო 417:25
 ურვიკი (მონაზონი) 381:111
 უხეინ (ალიას ძე) 209
 უსუფ-ფაშა 281

ფ

ფაბიოს ვალენსიოს 315 (მინაწ. 3)
 ფაბიოს მაქსიმოსი 257:1
 ფავლენიშვილი 101:1
 ფავლენიშვილი ბეჟან (გადამწერი) 168
 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 ფალავანდისშვილი ბერი 368 (მინაწ. 5)
 ფალერი 381:177
 ფანა სუასრო (აღლა ედღული) 1086
 ფანცო 53 (მინაწ. 2)
 ფართ-ფაშა 252 გ (შენ 2_გ)
 ფარნაკიოს (წმ.) 417:26
 ფარნაოზ ბატონიშვილი (ერეკლე II-ის
 ძე) 37 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 58
 (შენ. 2); 81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.),
 (ანდ. 4), (მინაწ. 3); 164 (ანდ. 2);
 165 (ანდ.); 253 (შენ. 1); 303:X:2გ
 ფარნაოზ მეფე 247 (შენ. 1გ); 281 (შენ.
 4 ბ)
 ფარნაჯომ მეფე 281 (შენ. 4 ბ)
 ფარსადან გარგიჯანიძე 174 (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 1 ა)
 ფარსმან მეფე 82 (მინაწ. 7)
 ფებრონია (წმ.) 134:3; 300:30; 417:28
 ფებრონია (მონაზონი) 353 (მინაწ. 11)
 ფეთილა („ტროადის დაცემა“) 5; 169
 ფელტოვი (არხიეპისკოპოსი სლავენსკი-
 სა და ჯერსონის) 326 ა (შენ. დ)
 ფენელონი 368:3 (შენ. 2გ); 377 (შენ. 2ა, ბ)
 ფეოფისტე (მხატვარი) 551
 ფერშანგოვი სტეფანე 21 (შენ. 2 ა)
 ფეშუაური როსტია 353 (მინაწ. 1)
 ფიბეოსი 350:2
 ფილარგი (არკინეთისა) 381:171
 ფილარქტი (არხიერი) 142:2
 45. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I

ფილემონ 407:2 (შენ.)
 ფილითეოზ 425:55
 ფილიკტიმონ 552:2
 ფილიმინ (წმ.) 166:14
 ფილიპე II პილიპე 111:1; 156; 185;
 296; 303:XVIII:1
 ფილიპე მოციქული 150:25; 384:42;
 552:5
 ფილიპე (ლათინელთა ხუცესი) 522
 (შენ. 2)
 ფილიპე (სომეხთა მღვდელი) იხ.
 ყაითმანაშვილი ფილიპე
 ფილიპე (ტერ ფილიპე) იხ. ყაითმა-
 ნაშვილი ფილიპე
 ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელი 73
 (შენ. გ)
 ფილოპიმენი 258:4
 ფინეზ („სიბრძნე სიცრუისა“) 13:2
 ფინეტა 11:3
 ფირალიშვილი გოდერძი (ავტორი) 6:19
 ფირმინოს (წმ.) 417:26
 ფირმოს (წმ.) 417:26
 ფისტე 381:143
 Фистнов Игорь Иванович 390 (შენ. 3 ზ)
 ფლაბიანე (კონსტანტინეპოლელი ეპის-
 კოპოსი) 401:18
 ფლავიოსი იოსიპოს იხ. იოსიპოს ფლა-
 ვიოსი
 ფოკა (მღვდელ-მოწამე) 384:8
 ფოტი (კონსტანტინეპოლელი პატრიარ-
 ქი) 269:13; 284 (შენ. ა)
 ფრიდოლფი 222
 ფუბლიო დენტულო (მთავარი) 522:2
 ფუთურძე ვლ. 174 (შენ. 1 ა)
 ფუკიონი 261:2
 ფურცელაძე 89 (მინაწ. 2)

d

ქაიხოსრო ათაბაგი 252 გ (შენ. 2₁)
 ქაიხოსრო ათაბაგი 947 (შენ. 3გ)
 ქაიხოსრო გურიელი (ძმა ლიპარიტ და
 ლევან დადიანების) 252 გ (შენ. 2_{2გ})
 ქაიხოსრო მდივანბევი 105:93, 94
 ქაიხოსრო მეფე 176 (შენ. 1 ბ); 326 ა
 (შენ. გ); 386 (ანდ. ა); 525 (შენ. 1)
 ქანანოვი (თბილისის პოლიცემისტერი)
 185 (შენ.)
 ქანანოვი დავით (მაიორი, მთარგმნე-
 ლი) 207 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 ქართლოსი 186; 254 (შენ. 10); 267
 (შენ. 1 ა); 281 (შენ. 1 ბ), (შენ. 4 ა)
 ქასრე 281 (შენ. გ)
 ქეთევან (ერეკლე II-ის ასული) 105:108
 (შენ.); 233 ა (შენ. ბ); 303: X: 2
 ქეთევან (მუხრანბატონის ასული, მეფის
 სძალი) 386 (მინაწ. 2)
 ქეთევან დედოფალი (წმ.) 139: 16; 193
 (შენ.); 233 ა (შენ. 1ა); 233 ბ (შენ. 2);
 254 (შენ. 10); 279 (შენ. 2); 342:18
 (შენ.); 403: 1; 535 (შენ. 2); 1103:12,
 12 (შენ. გ)
 ქეთონ 105: 81
 ქელეშბეგ 395 (მინაწ. 2)
 ქერესი 544
 ქექაოზ ქელმწიფე („ამირ-ნასარიანი“)
 395:3

ქიტა 386 (მინაწ. 1)
 ქიშვარ („ბარამგულანდამიანი“) 239:3;
 451:2
 ქობულაშვილი ონანა 403 (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 2)
 ქობულიძე გერმანე 104 (მინაწ. 1)
 ქობულოვი გერმანე (ბერი, სვიმონ
 მდივნის ძე, ავტორი) 105: 14, 24,
 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 ქობულოვი ვეგენი (ავტორი) 105:30
 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 ქობულოვი იოანე (მდივანი) 105: 32, 119
 ქობულოვი იოსებ (სვიმონ მდივნის ძე,
 ავტორი) 105: 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 ქობულოვი სოლომონ (ავტორი) 105:30
 (შენ. 2), 31, 31 (შენ. 2)
 ქრისტინა (წმ.) 300: 20, 20 (შენ.);
 552: 18
 ქსანთე 236
 ქსენეფორე (წმ.) 134: 7
 ქსენეფორე დოფის ძე 104 (მინაწ. 2)
 ქსერქსე 410 (შენ. 3)
 ქსიფილინოს-პაპუწისშვილი იოანე 535
 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2)
 ქუთათელაძე არ. ვარ. 68 (მინაწ. 3,4)
 ქუთათელაძე ლილი 1088: 16 (შენ. 1)
 ქუთათელი და გენათელი 252 გ (შენ.
 2₆₆)

ზ

ლაზუაშვილი 368 (მინაწ. 1 მ)
 ლალაკტიონ (წმ.) 384: 36
 ლაჭაბა 262: 7
 ლარიბოვი იოსებ 66 (მინაწ. 3)
 ლარპოკრატი (ეგვიპტის ეპისკოპოსი)
 381: 114
 ლაუზენა ეკვარტ 76 (მინაწ. 2)
 ლელვიკი 420
 ლენთლა (ხუცესი) 381: 71
 ლლაზუნოვი ივანე (ტიპოგრაფიის პა-
 ტრონი პეტერბურგში) 155: 108
 (შენ. I ა); 296 (შენ. 2); 29 (შენ. 2)

ლლაზუნოვი მათე 296 (შენ. 2); 297
 (შენ. 2)
 ლლვიკერი 381: 18
 ლლონტი აღ. 20 (შენ. 3 დ)
 ლოლაბერიძე ზურაბ 256 (მინაწ. 3-დ.)
 ლოლაბერიძე გოჩა 1085 (შენ.)
 ღრებაკოვი გრიგოლ 434 (შენ. 1)
 ღროციოხ ღულღ 275: 1
 ღულღაკოვი პაულე 242
 ღუხტავ მესამე 120 (ანდ.)

ჟ

- ჟაზიზადა რომი (ულუღბეგის ოსტატი) 161
 ჟაითმაზაშვილი ფილიპე 131 : 2; 157 : 1 (შენ. 2); 192 (შენ. 2, 4 ბ); 203 (ტექნიკ. აღწ.); 250 (ტექნიკ. აღწ.), 4 (შენ. 6); 255 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 271 (ტექნიკ. აღწ.); 278 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ. 1); 379 : 5 (შენ.)
 ჟანჩოევი მოსე 388 : 11 (შენ. 48)
 ჟარაბულაძე 187 (ანდ.)
 ჟარჩიხან სარდარი 213
 ჟაუხჩიშვილი სიმონ 30 (შენ. 5 გ); 159 : 2 (შენ.); 354 (შენ. 4), (მინაწ. 1)
 ჟალაფნიშვილ-ორბელიშვილი ვახტანგ იხ. ორბელიშვილი ვახტანგ
 ჟვარყვარე ათაბაგი (დიდი) 252 გ (შენ. 2₃)
 ჟვარყვარე ათაბაგი 252 გ (შენ. 2₉)
 ჟიფიანი დიმიტრი (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 1, 2)
 ჟიფშიძე ი. 247 (შენ. 2)
 ჟორჩიბაშოვი რევაზ (მთარგმნელი 246 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4), (ანდ.)
 ჟუბანეიშვილი ხ. 101 : 1 (შენ.); 300 : 6, 7 (შენ.); 353 (შენ. 3); 379 : 1 (შენ. 2), 24 (შენ.); 395 : 4 (შენ.)

შ

- შავიანიძე მათე (ბერი) 407 (მინაწ. 5)
 შალაბერიძე ნოვსეენა 421 (მინაწ. 3)
 შალვა 418 (მინაწ. 77)
 შალვა (წმ.) 1 (მინაწ. გ); 500 : 8
 შალვა ვირშელის ძე (ერისთავი ქსანთა) 25 : 10
 შალიკოვი რაჟდენ (კაპიტანი) 8 (მინაწ.)
 შამილი 24 (მინაწ. 3)
 შამქირ („ამირნასარიანი“) 395 : 3
 შანაოზი იხ. ვახტანგ V, მეფე
 შანგელია თუთა 312 (მინაწ. 2)
 შანიძე აკაკი 247 (შენ. 2); 269 (შენ.); 300 : II : 10 (შენ.); 406 (შენ. 3); 1106 (შენ.)
 შანშოანი ზურაბ 250 : 3 (შენ. 1); 358 : 1 (შენ.)
 შარაშიძე ქრ. 395 (ტექნიკ. აღწ.); 420 (შენ. 3)
 შარაშიძე ძილიხან 312 (მინაწ. 2)
 შარიფ-ზადე 19 (შენ. 1)
 შარმადინოვი გიორგი (ანასტასია ერეკლე II-ის მსახური, გადამწერი) 173 (ტექნიკ. აღწ.)
 შაუგულოძე ივანა 421 (მინაწ. 3)
 შაჰაბაზ 193; 213; 300 : 7
 შაჰნადირ 281 (შენ. 4 ბ)
 შაჰნავაზი იხ. ვახტანგ V, მეფე
 შაჰრუხა (ულუღბეგის მამა) 161
 შაჰყულოვი (არზიმანდრიტი, მმართველი სომეხ კათოლიკეთა სამღვდლოებისა) 519 (მინაწ.)
 შიო მღვდელი 105 : 19, 30 (შენ. 2), 31 (შენ. 2)
 შიო [მღვიმელი] 449 : 20, 23
 შკლიარევსკი 368 (მინაწ. 8)
 შნორინენბი 326 ა (შენ. ა)
 შოთა რუსთაველი იხ. რუსთაველი შოთა
 შტალი (ექიმი) 325 (შენ. 4)
 შუშან (წმ: არჩილ მეფის ასული) 25 : 3; 30 : 3

ჩ

- ჩარკვიანი მანოელ 343 (მინაწ. 3)
 [ჩაჩიკასშვილი] გიორგი (ნიკოლოზ ჩაჩიკასშვილის ძის ძე) 454 (ანდ. 2)
 [ჩაჩიკასშვილი] დიმიტრი (ნიკოლოზ ჩაჩიკასშვილის ძის ძე) 454 (ანდ. 2)
 [ჩაჩიკასშვილი] თომა [ნიკოლოზის ძე] 454 (ანდ. 2)
 [ჩაჩიკასშვილი] კორნელი [ნიკოლოზის ძე] 454 (ანდ. 2)
 ჩაჩიკასშვილი ნიკოლოზ (მღვდელი, გადამწერი) 342 (ტექნიკ. აღწ.)

1 (შენ. 1), 3 (შენ. ა), 18 (შენ.);
454 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2)
ჩაჩიკოვი ნიკოლოზ ქაიხოსროს ძე (გადამწერი) 513 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1, 3, 5)
ჩახრუხაძე 424:10
ჩერქეზიშვილი დოსითეოს იხ. დოსითეოს ნეკრესელი
ჩილაევი იეგორ მათევიჩი 303: XIX:13
ჩიქოანოვი ალექსანდრე იხ. ჩიქოვანი ალექსანდრე გიორგის ძე
ჩიქოვანი ალექსანდრე გიორგის ძე (გადამწერი) 53 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 1); 147 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1); 243 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 548 (შენ.)
ჩიქოვანი გიორგი 147 (მინაწ. 2)
ჩიჩუა დეისმა 256 (მინაწ. 3 ე)
ჩიჯავაძე ანტონ (მომგებელი) 295 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1)
ჩოლაყაშვილი მიხეილ 197 ა (მინაწ.)
ჩოლაყოვი თაღია იხ. ჩოლოყაშვილი თაღია გიორგის ძე
ჩოლოყაშვილი ვარსევან 1087:3
ჩოლოყაშვილი || ჩოლაყოვი თაღია გიორგის ძე (დამკვეთი, საგარეჯოს მო-

ურავი) 38 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 77 (მინაწ. 4); 135 (მინაწ.)
ჩოლოყაშვილი ნიკოლოზ 77 (მინაწ. 5)
ჩოლოყაშვილი სარიდან 377 (შენ. 4)
ჩოლოყაშვილი ქაიხოსრო (ავტორი) 110:3
ჩუბინაშვილი დავით იესეს ძე 37 (შენ. ბ); 64 (მინაწ. 2); 197 ბ (შენ. 1); 435 (შენ. 4)
ჩუბინიძე დავით (კარის საყდრის მღვდელი) 154 (ანდ.)
ჩუბინიძე იესე დავითის ძე (გადამწერი) 154 (ტექნიკ. აღწ.)
ჩუბინიძე იოანე დავითის ძე 154 (ანდ.)
ჩუბინოვი დავით იხ. ჩუბინაშვილი დავით იესეს ძე
ჩხეიძე გაბრიელ იავორის ძე (მთარგმნელი) 290 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (მინაწ.)
ჩხეიძე დავით 368 (მინაწ. 1 კწ)
ჩხეიძე იოსებ დავითის ძე (გადამწერი) 38 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ჩხეიძე მათვე გაბრიელის ძე 290 (მინაწ.)
ჩხეიძე სეხნია 37:1, (შენ. 1, 2)
ჩხეიძე ფარემ (ბოქაულთ-უხუცესი) 424:26 (შენ. ა)

3

ცაგერელი 368 (მინაწ. 1 იბ)
ცენოფილ ფილოსოფოსი 210:4
ციცერო (ციცერონი)მ. ტულიუსი 246 (შენ. 1); 262:1; 289; 374 (მინაწ. გ)

ციცი 303: IV: 41
ციციანოვი გრიგოლ 242 (ანდ. მინაწ. II)
ციციანოვი ჰავლე 303: XIV
ციციანოვი რახაილ 242 (ანდ.-მინაწ. II)

d

ძენძაშვილი იობ (შემკაზმავი) 413 (მინაწ. 3)

v

წერალავი გურგენ ზურაბის ძე (გადამწერი) 25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
წერეთელი ბეჟან 368 (მინაწ. 1 ივ)
წერეთელი ბეჟან ბეჟანიჩი 368 (მინაწ. 16)
წერეთელი გიორგი 333 (შენ. 3)

[წერეთელი] გიორგი ნიკოლოზის ძე 368 (მინაწ. 15)
წერეთელი გრიგოლ 333 (შენ. 3)
წერეთელი გრიგოლ ზურაბის ძე 31 (მინაწ. 2, 5); 309 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ.); 314 (ტექნიკ. აღწ.); (მინაწ. 14); 315 (მინაწ. 6, 8); 343 (მინაწ.)

1); 348:30 (მინაწ. 1); 362 (მინაწ.2); 368 (მინაწ. 2, 3, 18, 20); 385 (მინაწ. 3); 395:5 (შენ.). (მინაწ. 1, 4, 5, 9, 10, 11); 420 (მინაწ. 6, 8)
წერეთელი ზურაბ (სახლთუხუცესი) 31 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 5, 8); 420 (მინაწ. 9)
წერეთელი ზურაბ ქაიხოსროს ძე (ლენერალ-მაიორი და კავალერი) 368 (მინაწ. 4)
წერეთელი მარინა ქაიხოსროს ასული 368 (მინაწ. 4)
[წერეთელი] როსტომ პავუნიჩ 368 (მინაწ. 15)
წერეთელი სვიმონ გიორგიჩი 368 (მინაწ. 15)

წერეთელი სვიმონ ზურაბის ძე 31 (მინაწ. 5); 368 (მინაწ. 15)
წერეთელი ქაიხოსრო პავუნოვიჩი 368 (მინაწ. 15)
წიწვიანიძე ანდრია იოანეს ძე (მთარგმნელი) 538 (შენ. 2)
წიწვიანიძე იოანე (მღვდელი) 538 (შენ. 2)
წულუკიძე (ჩიხორის ბრძოლის მონაწილე) 261 (მინაწ. 4)
წულუკიძე (ხერსილის ბრძოლის მონაწილე) 252 გ (შენ. 2_ა)
წულუკიძე ნიკოლოზ 287 (მინაწ. 4)
წყმედიძე საბა (ხახულარაი, მტბვეარი) 252 გ (შენ. 2_ა)

ჭაბუა (მზეჭაბუკ ორბელიანი?) 418 (მინაწ. 61)
ჭავჭავაძე ალექსანდრე 100:4, 4(შენ.1); 105:3, 37; 155:31; 303 :XVII, XVII : 2,3, (მინაწ. 1); 387 : 31, 31 (შენ.); 450 (შენ. 3); 951 დ:3, 6, 9, 12
ჭავჭავაძე გრიგოლ (ილიას მამა) 62 (შენ. 2), (მინაწ. 4)
ჭავჭავაძე დავით 24 (მინაწ. 3)
ჭავჭავაძე ეკატერინე ალექსანდრეს ასული 303 (მინაწ. 1)
ჭავჭავაძე ილია 17 (შენ. 3); 22 (ტექნიკ. აღწ.); 23 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2); 24 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 7); 27 (შენ. 1); 32 (ტექნიკ. აღწ.); 62 (შენ. 2), (მინაწ. 5); 102 (შენ. 2); 130 (შენ. გ)
ჭავჭავაძე მაგდან 62 (მინაწ. 2)
ჭავჭავაძე მარია ივანოვნა (მთავრინა, გიორგი ავალიშვილის და, ალექსანდრე ჭავჭავაძის დედა) 450 (შენ. 3)
ჭავჭავაძე ნინა (აბხაზის მეუღლე, ილია ჭავჭავაძის და) 62 (მინაწ. 4, 5)
ტილაძე (პროკურორი) 420 (მინაწ. 4 ბ)
ჭიჭინაძე დომენტი (მღვდელ-მონაზონი) 144 (მინაწ. 3)

ჭიჭინაძე ელია 407 (მინაწ. 6)
ჭიჭინაძე ზაქარია 7 (მინაწ. 3); 14:5 (შენ. ა), (მინაწ. ა); 34 (ტექნიკ. აღწ.); 38 (მინაწ.); 47 (მინაწ. 6); 48 (მინაწ. 2, 3); 54 (მინაწ. 1, 2); 56 (მინაწ. 1); 57 (მინაწ. 1); 59 (მინაწ.); 60 (მინაწ. 1); 66 (მინაწ. 1, 2); 68 (მინაწ. 2); 77 (მინაწ. 1); 78 (მინაწ.); 79 (მინაწ.); 90 (მინაწ.); 130 (შენ. გ); 168 (მინაწ. 1); 197 გ,დ; 233 ა (ტექნიკ. აღწ.); 233 ბ (ტექნიკ. აღწ.); 281 (შენ. 1 ე, ზ, 2); 451 (მინაწ.); 525 (მინაწ.); 526 (მინაწ.); 533 (მინაწ. 1); 1084 (ტექნიკ. აღწ.); 1085 (ტექნიკ. აღწ.); 1086 (ტექნიკ. აღწ.); 1087 (ტექნიკ. აღწ.); 1088 (ტექნიკ. აღწ.); 16 (შენ. 3); 1091 (ტექნიკ. აღწ.)
ჭიჭინაძე იესოზ 383:30 (შენ. 8)
ჭიჭინაძე იოვანე 405 (მინაწ. 1)
ჭიჭუმ (მუჰამედის || მოაჰმადის || მოჰამადის ძე) 25 : 4; 30 : 4; 300 : 6
ჭიჭუმ ასიმი იხ. ჭიჭუმ
ჭიჭუმ მძლავრი იხ. ჭიჭუმ
ჭუბაბრია ელისაბედ 242 (ანდ. მინაწ. 1)
ჭყონია ილია 31 (შენ. 5)

ხანუმ (ჯან ხანუმი) 105 : 124
 ხარიტონ (წმ.) 384 : 14
 ხახანაშვილი ალექსანდრე 110 : 4 (შენ. 1);
 143 : 2, 12 (შენ.); 144 : 2 (შენ. 1);
 195 (შენ. 2); 406 (შენ. 2)
 Хаханов А. С. იხ. ხახანაშვილი ალექ-
 სანდრე
 ხელაევი იოანე სოლომონის ძე (იონა
 ხელაშვილის ძმისწული) იხ. ხელა-
 შვილი იოანე სოლომონის ძე
 ხელაშვილი იოანე სოლომონის ძე 267
 (მინაწ. 12); 304 (შენ. 1 დ); 388:3,
 11 (შენ. 61)
 ხელაშვილი იონა (მღვდელ-მონაზონი)
 22 (შენ. 4), (მინაწ. ზ); 130 (მინაწ.
 ა, ბ, დ, ე, ვ); 137 (შენ. ა, ც, ი);
 142 (შენ. ა); 254 (შენ. 1, 3, 4, 5, 6,
 7, 8 ა, ბ, გ, ც, 9, 10); 267 (შენ. 1ა,
 3, 4), (მინაწ. 1, 2, 12); 273 (შენ. 2ა, ბ, 3);
 277 (შენ. 4 ა, ბ, 5); 279 (შენ. 1, 3 ბ, გ, 4);
 285 (შენ. 1, 2, 3, 5, 6, 8ა, 9); 288 (შენ.
 2, 3, 4); 301; 304 (ტექნიკ. აღწ.),
 (შენ. 1, 2), (ანდ. 1), (მინაწ.); 306
 (შენ. 1, 2); 307 (შენ. 1, 2); 333
 (შენ. 1), (ანდ.); 359 (შენ. თ); 388:3
 (შენ.), (4 შენ. 1), 5 (შენ.), 10, 11
 (შენ. 2, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 24,
 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44,
 45, 46, 47, 48, 57, 59, 60, 61); 392
 (შენ. II ზ); გვ. 491 (შენ. 2); 416
 (ტექნიკ. აღწ.), 3 (შენ. 1, 2 ა, ბ, ე);
 966 (შენ. 3)

ჯაამ 62 : 4
 ჯავალ-ხან 191 : 3
 ჯავაშვილი პაატა 68 (მინაწ. 6)
 ჯაკობია გ. ნ : 2 (შენ. 2), 3 (შენ.), 15
 (შენ.), 13:1; 101:2 (შენ.); 106 (შენ. 2);
 110:2 (შენ.), 3 (შენ. 1); 135 (შენ. 2);
 342 : 1 (შენ. 2), 7 (შენ.); 357 (შენ.);
 403 (შენ. 2); 535 ზ (შენ. 1); 536 : 2
 (შენ.); 1084 (შენ. ა); 1103 : 1, 4 (შენ. ბ)
 ჯამბაკურ-ორბელიანი იოანე 192 (შენ.
 2, 4 ა, ბ)

ხელაშვილი იოსებ 105 : 51 (შენ.), 52
 [ხელაშვილი] სოლომონ (იონა ხელა-
 შვილის ძმა) 267 (მინაწ. 12); 388:3;
 388:11 (შენ. 57)
 ხელაძე ექვთიმე 177 (შენ. 1); 185
 (შენ.); 195 (შენ. 2); 419 (შენ. 4)
 ხელაძე იონა იხ. ხელაშვილი იონა
 ხელიძე გ. 93 (შენ. 3)
 ხერხეულიძე ანდრია 247 (მინაწ. 6)
 ხერხეულიძე ნიკოლაოს 281
 ხერხეულიძე ომან 197 ა, ბ, გ, დ
 „ხიზიხილამ მალაროელი“ იხ. დოდა-
 შვილი იოანე იოსების ძე
 ხითარაშვილი გოგია 47 (ანდ. 1)
 ხმალაძე გრიგოლ (ხუცესი) 368:3 (მი-
 ნაწ. ზ)
 ხოვენი რამან ივანოვიჩი (საქართვე-
 ლოს გუბერნატორი, ლენერალ-მაიო-
 რი) 450 (შენ. 3)
 ხორაშან 247 (მინაწ. 4)
 ხოსრო (ძმისწული ბაგრატ იმერთა მე-
 ფის) 252 გ (შენ. 2₁ა)
 ხოსროვ-შაჰ („მირიანი“) 60 : 1; 195
 (შენ. 2); 234
 ხოჯაევი მარგარ ხაზარის ძე 1105
 (შენ. ა)
 ხოჯა ყაენი 252 გ (შენ. 2₅ა)
 ხუასრო (სპარსთა მთავარი) 74 : 22
 ხუდაბანდიშვილი ყაენი 947 (შენ. 3დ)
 ხუცანოვი იოსებ (ტერ იოსები) 519
 (მინაწ.)
 ხუციშვილი სოლომონ 388:11 (შენ. 34)

ჯ

ჯამისმის (გარსკლავთმრიცხველი) 950
 ჯანაშვილი დიმიტრი (მღვდელი) 177
 (შენ. 1)
 ჯანაშვილი მოსე 14 (მინაწ. ბ); 41
 (მინაწ. 1); 42 (მინაწ.); 43 (მინაწ.);
 44 (მინაწ.); 45 (მინაწ. 4); 46 (მინაწ.
 1); 47 (მინაწ. 1); 48 (მინაწ. 1); 49
 (მინაწ. 1); 50 (მინაწ. 1); 174 (შენ.
 1 ა); 353 (შენ. 3); 403 (მინაწ. 1)

- ჯანდიერი დავით (გადამწერი) 179
(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
- ჯანდიერი იოანე სვიმონის ძე 388:8
(შენ.)
- ჯანდიერი სვიმონ 137 (შენ. ი)
- ჯანელიძე გოგილა 421 (მინაწ. 3)
- ჯანელიძე მახარებელი 421 (მინაწ. 3)
- ჯანელიძე მისლია 421 (მინაწ. 3)
- ჯაფარ ბრძენი 97 (შენ.)
- ჯაფარიძე დავით (მამუკაშვილი) 424:11
- ჯენენი (ფრანგი ექიმი) 219 (შენ. 2)
- ჯიბრაილ (გიორგი XII-ის ძე) 254
(შენ. 9); 388: 11 (შენ. 3)
- ჯიმშედ („ჯიმშედიანი“) 390 (შენ. 2)
- ჯიმშერ დილარის ძე („ამირანდარეჯა-
ნიანი“) 435 (შენ. 2)
- ჯიმშიდ მოლა (ოსტატი ულუბეგის)
161
- ჯონშერ („ბარამგულიჯანიანი“) 170
(ანდ. 2).
- ჯუანშერ 25: 3; 30: 3; 354 (შენ. 1 ბ)
- ჯუანშერ (წმ. არჩილ მეფის ძე) 25:3,
5; 30:3, 5; 354 (შენ. 1 დ)
- ჯუმჯუმ ხელმწიფე 951 ზ

ჟ

- ჰაზო ისმაიტელ-ყოფილი ქართველი
425:47, 47 (შენ. 1, 2), 48, 49
- ჰაოს 281
- ჰარონ (გადამწერი) 326 ა (შენ. ე)
- ჰენრიხ II 308: VIII
- ჰერაკლე მეფე (ბერძენთა) 144: 1
- ჰეროდე მეფე 150: 88; 287: 29; 425:23
- ჰეროდოტე ჰალიკარნასელი 309 (შენ.
1, 2); 310 (შენ. 1); 311 (შენ. 1);
365 (მინაწ. 4)
- ჰესიოდე 246 (შენ. 1)
- ჰომეროსი || ჰომიროსი 169 (შენ. ბ);
246 (შენ. 1); 338 (შენ. 2 ა, ბ, გ,
დ, 3), (ანდ.)
- ჰუსეინ (შაჰსულთანი) 197 ა, ბ, გ, დ

3. გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი.

5

- ადერბეიჯვანი იხ. აზერბაიჯანი
- აზერბაიჯანი 191:1; 450 (შენ. 3)
- ადრაბადაგანი || ადრაბაგანი 17; 27; 96;
102
- ადრიბეჟვანი იხ. აზერბაიჯანი
- ავსტრია 365 (მინაწ. 3)
- აზია 25 (მინაწ. 1); 87:3; 136 (შენ.);
207 (შენ. 1), (ანდ.); 282 (შენ. 1 ა);
283; 385 (შენ. 1 ლთ); 394
- აზრუმი 46 (შენ. 3)
- ათენი 188 ბ (შენ.)
- ათინა იხ. ათენი
- აია-სოფია 74 : 16; 143:4; 183 (შენ. 1ა);
216 ა (შენ. 1); 216 ბ; 401 (მინაწ. 3)
- აკილლია 365 (შენ. ე)
- ალავერდი 105:16
- ალექსანდრე ნეველის ლავრა-მონასტერი
(პეტერბურგში) 121 (ტექნიკ. აღწ.),
(ანდ. 2); 254 (შენ. 9); 420 (შენ. 1ა),
- ალექსანდრია 139:22, 24; 300:II:1,
3; 312:6
- ამერიკა 207 (შენ. 3), (ანდ.)
- ანატოლია 450 (შენ. 2 ბ)
- ანგლია იხ. ინგლისი
- ანტიოქია 49:4; 139:20; 384:6, 12
449:23
- ანჩისხატის სობორო (თბილისში) 52
(მინაწ. 3); 105:140 (შენ. 2); 136
(ანდ. 2)
- ანძილახის საყდარი (ქუთაისში) 252 გ
(შენ. 2₃₀)
- არაბეთი || არაბია 303:XIX:6; 385
(შენ. 1 ივ); 450 (შენ. 3)
- არაბია იხ. არაბეთი
- არაგვის პირის ქალა 281
- არღველი 947 (შენ. 3 დ)
- არმენია 381:42
- არტანუჯი 401 (მინაწ. 2)
- ასიანის მთა 436 (მინაწ. 9)
- ასსირია 10
- ასტრახანი 15; 39 (ტექნიკ. აღწ.),
(ანდ.); 111 (მინაწ. 1); 156 (ტექნიკ.
აღწ.), (ანდ. ა, ბ); 170 (ანდ. 3);
281 (შენ. 4 ა, ბ); 303: I, III; 378:4
(შენ. 2); 381; 424:11; 1097 (ტექ-
ნიკ. აღწ.), (ანდ. ბ), 2 (ანდ.)
- ასურეთი (სირთა ქვეყანა) 384:24
- აფრიკა 207 (შენ. 3), (ანდ.); 450 (შენ. 3)
- აფხაზეთი 25:6; 107 ბ (შენ.); 380
(შენ. 2 იბ)
- აღღამის ეკლესია (იერუსალიმში)-383
(ტექნიკ. აღწ.), 28 (შენ. 1)
- აწყვერი 947 (შენ. 3)
- აწყური იხ. აწყვერი
- აჰარა 252 გ (შენ. 2₃₃)
- ახალდაბა 947 (შენ. 3 დ)
- ახალი რომი იხ. კოსტანტინეპოლი
- ახალქალაქი 252 გ (შენ. 2_ა)
- ახალციხე 13:5 (შენ. 1); 196; 252 გ
(შენ. 2₃₇, 43₇, 54₁, 61); 947 (შენ. 3 დ)
- ახტალა 394 (შენ. 4)

ბ

ბაბილონი 295 (შენ. 4)
 ბაიანა (სოფ.) 394 (შენ. 5)
 ბაიმათლო 394 (შენ. 5)
 ბანძა 252 გ (შენ. 28)
 ბაღდადი || ბაღდათი 25 : 2, 3; 30:2 ბ,
 3; 87 (შენ.); 252 გ (შენ. 2,7); 950
 ბეთანია 74 : 32
 ბეთლემი 6:7; 12 : 4; 49 : 7; 166 : 29;
 300 : 18, 34; 425 : 5, 14
 ბელასტოკი 388 : 11 (შენ. 23)
 ბესტილაფი 427 ა : 6
 ბივრიტია (ქალაქი) 74 : 15
 ბიზანტია 300 : 3 (ანდ. I)
 ბითონია (სამთავრო) 87 : 3; 139 : 21;
 269 : 31; 297; 300 : II : 5

ბისაორი || ბოსორი 385 (შენ. 1 იზ)
 ბიჭვინტის ღვთისმშობელი 372 (შენ.
 3 ბ)
 ბოდბისხევი 285 (შენ. 2, 9)
 ბოლატ (ინდოეთში) 1106
 ბორჩალო 167 (მინაწ.)
 ბორჯომი 93 (შენ. 3)
 ბორჯომის აბანო 364 (მინაწ. 2)
 ბოსორი იხ. ბისაორი
 ბოხორი 285 (შენ. 2, 9)
 ბუტესი (ქალაქი ბითონიის სამთავრო-
 ში) 87 : 3
 ბურსა 312 : 42 (შენ. 2)

გ

გაენათი იხ. გელათი
 გალატია 300 : 27
 გალილეა იხ. გალილია
 გალილია || გალილეა 269 : 31; 405
 განჯა 191 : 3, 4; 394 (შენ. 5)
 განჯის ციხე 303 : XIV
 გარეჯა იხ. დავით-გარეჯა
 გელათი 25 : 1, 252 გ (შენ., 2, 5, 20); 312
 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 4); 354
 (შენ. 2); 427 : 10
 გერმანია 141
 გიორგია იხ. საქართველო

გიორგიის საკრებულო კათოლიკე
 ეკლესია (მცხეთაში) იხ. მცხეთის
 დიდი სამოციქულო ეკლესია
 გოლგოთა 6 : 2; 342 : 6; 378 : 4 (შენ. 2)
 გორდის სასახლე 247 (ტექნიკ. აღწ.),
 (მინაწ. 1); 347 (მინაწ. 2); 419
 (მინაწ.).
 გორი 142 : 1 (ანდ.); 281; 308 (ტექნიკ.
 აღწ.), IX (მინაწ.); 309 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ. 2); 313 (ტექნიკ. აღწ.),
 (მინაწ. 4); 531 (შენ.)
 გორიჩის სოფელი 22 (მინაწ. ბ)
 გრემის სასახლე 418 : 2; 536 : 3
 გურია 372 (შენ. 3 ბ)

დ

დავით გარეჯა 60 (მინაწ. 5); 105 : 18
 დავით-გარეჯის მრავალმთის მონასტე-
 რი 97 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 126;
 (ანდ.); 179 (ტექნიკ. აღწ.); (ანდ.);
 349 (შენ.); 364 (ანდ.); 367 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ.); 386 (ანდ. ა)
 დავით-გარეჯის უდაბნო 55 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ. 3); 94 (ტექნიკ. აღწ.),
 (ანდ.); 126 (ანდ.); 364 (ანდ.)

დამასკო 300 : 28
 დანია 235 (შენ. 5)
 დანოსა 278 (შენ. 3)
 დალესტანი 37 : 2; 953 (შენ. 2)
 დელქტა (ნიდერლანდიის ქალაქი) 275 : 1
 დიდი ბრიტანია იხ. ინგლისი
 დიდოფორი 186 (შენ. 2); 380 (შენ. 2ვ)
 დუნაი (მდ.) 187 (შენ. 2)
 დუშეთი 13 : 2 (ანდ.)

2

ეგეა 384:32

ეგვიპტე 91:1; 111:1; 134:8; 139:13;
204 (შენ. 1, 2), (ანდ.); 324; 383:21;397; 417:4; 422; 450 (შენ. 3); 951 გ
ეგრისი 25:5; 30:5; 380 (შენ. 2 იბ)

ელეხა 312:11

ეგროპა 207 (შენ. 3), (ანდ.); 235
(შენ. 5); 282 (შენ. 1 ა); 307 (შენ.1);
365 (მინაწ. 2, 4); 370 (მინაწ. 1);
385 (შენ. 1 იხ)

ევფრათი (მდ.) 384:22

ეთიოპია 443 (მინაწ. 1)

ელლადა 289 (შენ. 1)

ერანი 191:5

ერევანი 87 (შენ.)

ერევნის ციხის ღვთისმშობლის საფარ-
ველის სობორო 83 (ანდ. 1, 3)ესპანეთი 318 (მინაწ. 3); 373 (მინაწ.გ);
385 (შენ. 1 კგ)

3

ვანადი (ციხე-სიმაგრე) 25:5; 30:5

ვანი 368 (მინაწ. 16)

ვარძიის ღვთისმშობელი 379:24, 24
(შენ.)ვასილის ოსტროვი (პეტერბურგში)
155:90; 387:92

ვაქიოი 285 (შენ. 2, 9); 288

ვახანი 394:4

ველისკის იეზდი (უეზდი) 22 (მინაწ.ბ)

ველისცხე (დაბა) 388:8 (შენ.)

ვენგერია || უნგრია 385 (შენ. 1 კე)

ვენეტიკი იხ. ვენეცია

ვენეცია 136 (შენ.), (ანდ. 1); 326 ა
(შენ. დ); 400 (ანდ.)

ვიენი (ქალაქი) 49:2

ვიტებსკის ლუბერნია 22 (მინაწ. ბ)

ვლადიმირი (საეპისკოპოსო) 410(შენ. 3)

ვლაქერნა 150 : 77; 252 ე

ვოლგა (მდ.) 172 (შენ. 2)

ვორონეჟი 303:XIX:13

ვსესვიატსკეე 303:IV:14 (შენ), 16, 24

ზ

ზედაქენი 528:9

ზემო საქართველო 252 ბ (ანდ.)

ზემო ქართლი 37:2

ზმირინი იხ. იზმირი

თ

თაბორი (მთა) 1080 ა:16

თავრიჯი 135 (მინაწ.)

თბილისი || ტფილისი 6:5(შენ.),15(შენ.);

16(შენ. ა); 9 (მინაწ. ა); 21(შენ. 2 ა);

25 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ბ); 30

(მინაწ. 3), (შენ. 3, 5 ა, ბ, გ); 31

(შენ. 5); 49 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);

52 (მინაწ. 3); 53 (მინაწ. 1); 56

(მინაწ. 1); 58 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.

1 ა); 64 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 82;

(მინაწ. 3); 85 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);

90 (შენ.1); 101:2 (შენ.); 102 (შენ.4);

105:140 (შენ. 2), 141 (შენ.), (ანდ.1);

107 ა (შენ. 1); 107 გ (შენ. 2); 113

(შენ.); 118:1 (შენ. 1), 3 (შენ.); 121

(შენ. 2, 2გ); 135 (შენ. 2); 137

(მინაწ. 2); 143:12 (შენ.); 155:111;

176 (მინაწ. 3); 177 (შენ. 1); 191:1,

2, 4, 10; 195 (შენ. 2); 197 ა; 197ბ

(შენ. 3); 208 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);

213; 225 (შენ.); 246 (ტექნიკ. აღწ.),

(შენ. 4); 249 (ტექნიკ. აღწ.), 1(შენ.2),

2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 254 (შენ. 9);

267 (მინაწ. 1); 287 (შენ. 3, 4 ბ);

278 (ანდ. 2); 281 (შენ. 2); 284

(ტექნიკ. აღწ.); 288 (შენ. 2); 295

(ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 300:II: 10

(შენ.); 303:I:5 (შენ.); 312:23; 315

(ანდ.), (მინაწ.); 333 (შენ. 3); 342:1 (შენ. 2), 7 (შენ.); 352:1 (შენ.), 2 (შენ.); 355 (შენ. 2); 365 (შენ.); 380 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 382:5 (შენ.); 388:11 (შენ. 32, 34, 38, 39, 41, 42, 46); 393 (შენ.); 394 (შენ. 5); 395 (მინაწ. 1); 405 (შენ. 2); 406 (შენ. 5), (მინაწ. 1, 2); 407:4 (შენ. 2); 418:3 (შენ. 5), (მინაწ. 25); 419 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3, 4); 424 (შენ. 4); 428 (შენ. 2, 3); 434 (შენ. 2, 4); 436 (შენ. 6); 449:26 (შენ.); 450 (შენ. 2 ბ, 3); 526:8 (შენ. 3); 527 (შენ.); 531 (შენ.); 532 (შენ. 2); 536:2 (შენ.); 538 (შენ. 2); 543 (შენ. 1); 547 (შენ. 2); 951 ა:3 (შენ.); 953 (შენ. 4); 962 (შენ. 2); 1103:1 (შენ. ა), 4 (შენ. ა); 1106 (შენ.)
 თეზაურა 300:12

იასხა 28 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 29 (ტექნიკ. აღწ.), 9 (შენ. 1, 2)
 იეგოროვსკი კრეპოსტ 11:4 (შენ. დ)
 იეროპოლი (საეპისკოპოსო) 410 (შენ. ა)
 იერუსალემი || იეროსალემი || იერუსალიმი 12:1; 29:10; 31 (მინაწ. 6); 35:4 (შენ. 1); 36; 49:2; 87:1; 90 (შენ. 2); 134:10; 198 (შენ. 1 ბ, 2, 2 ბ, გ); 200 (შენ. 1 ბ); 269:37; 300:10, 18, 11:4; 324; 382:5; 405; 409:2, 6; 417:30; 427:7; 450 (შენ. 2 ა, ბ, ვ, 5); 520; 522 (შენ. 2), (მინაწ. 2); 527; 962
 ივერია 62 (მინაწ. 6); 105:140; 254 (შენ. 9); 279 (შენ. 3 ბ); 289 (შენ. 1); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1); 314 (მინაწ. 5); 318 (მინაწ. 3); 449:24; 966 (შენ. 3)
 ივერია || იბერია (ესპანეთის) 318 (მინაწ. 3)
 იზმირი 399 (მინაწ. 13)
 ითაკა 247 (მინაწ. 3)
 ილტო 394 (შენ. 5)
 იმერეთი 31 (მინაწ. 6); 46 (შენ. 2, 3); 57 (შენ.); 252 გ (შენ. 2, 4, 5, 6, 6 ბ, 6 ა, 6 ბ);

თედორშილა 281
 თეთრი ზღვა 450 (შენ. 3)
 თელავი 24 (მინაწ. 3); 81 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 105:5 (შენ. 1), 13 (შენ. 1), 14 (შენ. 1), 25 (შენ. 1), 29 (შენ.), 30 (შენ. 1), 31 (შენ. 1, 3); 106 (ანდ. 1); 112 (ანდ.); 170 (ანდ. 4); 176 (მინაწ. 4); 191,9; 196 (შენ.); 202 (ანდ.); 204 (ანდ.); 249:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ. 2); 250: (ანდ.); 254 (შენ. 9); 306 (შენ. 2); 307 (შენ. 1) 525 (შენ. 2); 966 (შენ. 3)
 თეოპოლი იხ. ანტიოქია
 თესლონიკიის სამეფო 5:169
 თვერი (ტვერი) 529 (შენ.)
 თიანეთი 394 (შენ. 5)
 თრაკია 269:31
 თრაკიაპოლი 25 (მინაწ. 1)
 თუშეთი 186 (შენ. 2); 380 (შენ. 2 გ);

ი

284 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 372 (შენ. 3 ბ); 380 (შენ. 2 იბ); 535 ა
 ინგლისი 297; 385 (შენ. 1 კ მ)
 ინდოეთი 13:1; 37:1; 385 (შენ. 1 ც)
 იოანე ნათლისმცემლის მონასტერი (გარეჯაში) 94 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 იოანე ნათლისმცემლის ეკლესია (ახალციხეში) 519 (მინაწ.)
 იოვანე ნათლისმცემლის ეკლესია (იორდანის) 425:34
 იოპეთი 1106
 იორდანე (მდ.) 12:4; 91:10; 155:69; 405; 425:32, 33, 39; 1080 ა:17
 იორდანის უღაბნო 449:26
 ისპანია 24 (მინაწ. 6); 31 (შენ. 1 ბ); 32 (შენ. 1 ბ); 33 (შენ. 1 დ); 34 (შენ. 1 ა); 171:1; 386 (ანდ. ა); 526:6 (შენ.)
 ისრაელი 378:4 (შენ. 2); 379:2, 5 (შენ.); 409:2, 4, 6
 იტალია 365 (მინაწ. 3); 385 (შენ. 1 ლ); 427 ა :4

კ

კაბადუკია 269:31
 კავკასია 105:140; 303:XVIII:1; 380
 (შენ. 2 თ)
 კავკასიის შთა 191:2
 კალაგრიტი (პელოპოლისსა შინა) 415
 კარბი (სოფელი) 176 (მინაწ. 2)
 კართაგენი 296
 კარის ციხე 25:5
 კარნიფორი || კარმიფორა (ციხე) 25:5;
 30:5
 კაცხი 1091 (შენ. ბ)
 კაწარეთი 220 (შენ. 1)
 კახეთი 25:2, 4, 10; 30:4, 5; 46 (შენ.
 2, 3); 105:25 (შენ. 1), 140; 106
 (ანდ. 1); 111:2, (მინაწ. 2); 112(ანდ.);
 167 (მინაწ.); 170 (ანდ. 3); 186
 (შენ. 2); 205 (ანდ.); 207 (ანდ.);
 220 (შენ. 1); 272 (ანდ. 3); 281
 (შენ. 1გ, 4 ბ); 307 (შენ. 1); 372
 (შენ. 3 ბ); 380 (შენ. 2გ); 424 (ანდ);
 528:9
 კერენიკი (საეპისკოპოზო) 415
 კესარია 383:7 (შენ. 1), 30; 413:7
 (შენ. 1)
 კვიპრის კუნძული (ხერთვისი) 385(შენ.
 1იშ)
 კიევი 214 (შენ. შ)

კიკოს მონასტერი (ჭალაკსა შინა კიპ-
 რისასა) 365 (შენ.)
 კიპრიის ჭალაკი იხ. კიპროს-ჭალაკი
 კიპროს-ჭალაკი 292:4; 365 (შენ.); 450
 (შენ. 2 ბ)
 კიტაია იხ. ჩინეთი 200 ა
 კოლაგი (სოფელი) 132 (ანდ.)
 კორსიკა 1001 (შენ.)
 კოსტანდილეპოლე იხ. კოსტანტინე-
 პოლი
 კოსტანტია (დედა-ჭალაკი კიპროს-ჭა-
 ლაკისა) 292:4
 კოსტანტინეპოლი 31 (მინაწ. 3); 61;
 62:2; 84; 87:3, (შენ.); 110:1; 125
 (მინაწ. 9); 134:5; 143:4; 144:1;
 160:1; 216 ა (შენ. 1); 216 ბ; 252გ
 (მინაწ.); 308:VII; 386 (ანდ. ა); 450
 (შენ. 3); 451:1; 513; 953 (შენ. 1);
 1092
 კოტვიოს (ჭალაკი) 384:41
 კრემენჩუკი 29 (ტექნიკ. აღწ.), 1 (შენ.
 1 ბ), 2 (შენ. ა); 35 (ტექნიკ. აღწ.), 4
 (შენ. 2); 172 (შენ. 2); 378:1 (შენ.),
 2 (შენ.), 4 (შენ. 1, 2გ)
 კრისხე 384:25
 კულბითი (სოფელი) 176 (მინაწ. 2)
 კუხეთი 186 (შენ. 2); 38Q (შენ. 2გ)

ლ

ლაზარეს მონასტერი (ვენეციაში) 400
 (ანდ. ა)
 ლეიპცილი 326 ა (შენ. დ); 365 (შენ.)
 ლესოზინსკი ჩასტი 22 (მინაწ. ბ)
 ლეჩხუმი 252გ (შენ. 2გ); 395 (მინაწ. 2),
 ლიკაპული (იზმირის || ზმირინის ქა-
 ლაქი) 393 (მინაწ. 13)
 ლისკოვო (დაბა) 326 ა (ტექნიკ. აღწ.),
 (შენ. ე)

ლიტოვი 385 (შენ. 1 ლვ)
 ლიფსია (საქსონიის ქალაქი) იხ. ლეი-
 პცილი
 ლიხთ-ამიერი 424 (ანდ.)
 ლიხთ-იმიერი 424 (ანდ.)
 ლიხთ-იმერეთი 193
 ლუდიას ეკლესია 425:99
 ლუცერნა 326 ა (შენ. დ)

მ

მაკედონია 111:1; 385 (შენ. 1 კ); 394
 მალთისი 386 (ანდ. ა)
 მარამ ღვთისმშობლის ეკლესია (აღ-
 მოსავლეთის სოფ. დანოსაში)
 278 (შენ. 3)

მარტვილის მონასტერი 350 (ტექნიკ.
 აღწ.)
 მარტყოფი 422 (ანდ. 5)
 მახიანე 175
 მალარო (სოფელი) 388:11 (შენ.)

მალლაკი 252 გ (შენ. 2₃₅)
 მაცერატი 326 ა (შენ. ღ)
 მაცხოვრის სობორო (მარტყოფში) 422
 (ანდ. 5)
 მეგვიპტე იხ. ეგვიპტე
 მედიოლანი 303: XVIII: 2
 მერედი (მერეთი?) 176 (მინაწ. 2)
 მესხინი 303: XVIII: 2
 მესხეთი 248 (შენ. 1)
 მეტეხი (თბილისში) 307 (შენ. 1); 966
 (შენ. 3)
 მთაწმიდა 36; 90 (შენ. 2); 105: 72
 (შენ.); 376 (ანდ. ა); 422 (ანდ.);
 530 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
 მისირის ქვეყანა 12: 3
 მოლდავია 28 (ანდ.)
 მორაკანი (ქალაქი) 326 ა; 326 ბ
 მოსკოვი 11: 2 (შენ. გ); 47 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ. 1, 2); 88 (ტექნიკ. აღწ.),
 (ანდ.); 93 (შენ. 1); 100; 107 გ (ტექ-
 ნიკ. აღწ.), (ანდ.); 143: 2 (შენ. 1),
 12 (შენ.); 144: 2 (შენ. 1); 167 (ანდ.);
 171: 3, 5; 175 (შენ. 2); 176 (ტექნიკ.
 აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.), (მინაწ. 3);
 183 (შენ. 1), 194 (შენ. 1); 202

(ანდ.); 252 გ (შენ. 2₈₂); 263 (ტექ-
 ნიკ. აღწ.), 1 (შენ. 1 ა), 2; 264
 (ტექნიკ. აღწ.); 265 (ტექნიკ. აღწ.),
 (შენ. 1 ა); 268 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ.
 2 ა, ბ); 275: 1 (შენ.), 2 (შენ. 2); 282
 (შენ. 1 ა); 290 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.);
 303: 1: 5 (ანდ.), III, XIX: 17 (შენ.
 1), (ანდ. 2), IV: 9; 314 (შენ. 4);
 326 ა (შენ. ღ); 390 (ტექნიკ. აღწ.),
 1 (შენ. ა. ბ); 408 (შენ. 3); 422
 (ანდ.); 525 (შენ. 2); 526: 7 (შენ.);
 1040 (ანდ.)

მრავალმთის ნათლისმცემლის მონას-
 ტერი იხ. დავით-გარეჯის მრავალ-
 მთის მონასტერი.

მრავალმთის უღაბნო იხ. დავით გარე-
 ჯის უღაბნო

მურჯახეთი 252 გ (შენ. 2₈)

მტკვარი (მდ.) 9 (მინაწ. ბ); 105: 136
 (შენ. 3); 387: 46; 530

მცირე აზია 385 (შენ. 1 იდ); 450
 (შენ. 2 ბ)

მცხეთა 25: 1; 252 ბ (ანდ.); 281

მცხეთის სამოციქულო ეკლესია 252 ბ
 (ანდ.); 254 (შენ. 9)

ნ

ნავარძეთი 1091: 1 (შენ. ბ)
 ნათლისმცემლის მონასტერი იხ. იოანე
 ნათლისმცემლის მონასტერი (გარე-
 ჯაში)
 ნაშარნევის უღაბნო 350 (ანდ. 2)
 ნიდერლანდი 385 (შენ. 1 ლბ)
 ნიკეა 189; 417: 3; 422 (ანდ. 14); 1099
 ნიკომიდია 87: 2; 166: 28; 382: 7

ნინოს (წმ.) ეკლესია 132 (ანდ.)

ნიქოზი 303: 5

ნიქოზის საეპისკოპოსო ეკლესია 300: 5
 ნოვგოროდი 162 (ანდ.); 187 (შენ. 2);
 337; 529 (შენ.)

ნორვეგია 385 (შენ. 1 კლ)

ნოლა 291 (შენ.)

ო

ოდიში 46 (შენ. 2, 3); 68 (მინაწ. 7);
 372 (შენ. 3 ბ)

ოცხეთი 380 (შენ. 2თ)

ოსმალის იმპერია 388: 11 (შენ. 16)

პ

პალესტინა 200 (შენ. 1 ბ); 449: 26;
 450 (შენ. 3)

პარიზი || პარიჟი 88; 100; 191 (შენ.);
 213; 313

პელოპონისი 415

პეტერბურგი 29:12 (შენ.2); 37 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.), (შენ. ბ); 64 (მინაწ. 2); 111 (მინაწ. 1); 121 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 130 (შენ. დ); 142:1 (შენ. ა); 155:6, 8 (შენ.), 88 (შენ.), 89, 90, 91, 108 (შენ. 1 ა); 164 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ. 2); 165 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 171:2; 173 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 185 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 187 (ტექნიკ. აღწ.); 188 (ტექნიკ. აღწ. ბ); 197 ბ (შენ. 1); 219 (შენ. 1); 224 (შენ. ა); 238; 242; 244:3 (შენ.); 249:1 (შენ. 2), 2 (შენ. 3), 3 (შენ.2), (მინაწ. I), 254 (შენ. 9); 258 (შენ.2); 259:4 (შენ. 2); 262 (შენ. 1, 2); 271 (მინაწ. 1); 273 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 2 ბ); 276 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 1, 2), (მინაწ.); 281 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 4 ბ), (ანდ.); 285 (შენ. 2, 9); 288 (ტექნიკ. აღწ.), (შენ. 3); 289 (ტექნიკ. აღწ.), (მინაწ. 3); 296 (შენ. 2); 297 (შენ. 2); 298 (შენ. 2);, 299 (შენ. 2); 303:IV (შენ.), V (შენ), XVIII:2; 304 (შენ.2); 306 (შენ. 2);

307 (შენ. 1), 308 (შენ.); 309 (შენ.1); 313 (შენ. 1); 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ. 2); 323 (შენ. 2); 326ა (შენ. ა); 333 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 335 (მინაწ.); 337 (ტექნიკ. აღწ.) (შენ. ბ), (მინაწ.); 338 (შენ. ა), (შენ. 2 ბ, გ, დ); 341 (ტექნიკ. აღწ.), 2 (შენ. 2 ა,ვ), (მინაწ.); 360 (ანდ.); 362 (ტექნიკ.აღწ.), (შენ.); 365 (მინაწ. 4); 368:1; 368 (მინაწ. 12); 370 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 371 (ტექნიკ.აღწ.), (ანდ.), (მინაწ. 2); 368 (მინაწ. 2); 387:6, 8 (შენ.), 90 (შენ.), 92, 93; 388:11 (შენ. 19); 398 (შენ. 2 ა, ბ); 415 (ანდ.); 420 (ტექნიკ.აღწ.), (შენ. 1), (მინაწ. 6); 427 ა:11 (შენ. 11); 450 (შენ. 3); 526 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.); 1105 (შენ. ა)

პეტრე დიდის ქალაქი იხ. პეტერბურგი
 პოლონეთი იხ. პოლცკის ქვეყანა
 პოლცკის ქვეყანა 385 (შენ. 1 ლე)
 პონტო 25 (მინაწ. 1); 269:31; 333:5, 13; 413:5
 პორტუგალია 385 (შენ. 1 კზ)

6

რაჰა 252 გ (შენ. 2_ა)
 როკითი 252 გ (შენ. 2_ბ)
 რომი || შრომი 134:6; 139:14; 269:35; 296; 300:14, 27, 43; 367:2; 382:5, 8; 384:51; 386 (ანდ. ა); 522 (შენ. 2); 527
 რომის იმპერია 172; 216 ა; 216 ბ; 298
 როსტოვი 529 (შენ.)
 რუხი 281; 427 ა:11 (შენ. 1)

რუხის ღვთაების ეკლესია (ქართლში) 427 ა:11 (შენ.)
 რუსეთი || როსსია 40:2; 50:2; 62 (მინაწ. 6); 105:140; 125 (მინაწ. 2); 162 (ანდ.); 172 (შენ. 2); 187 (შენ. 2); 191:5; 252 ბ (ანდ.); 281 (შენ. 4 ბ); 288 (შენ. 3); 294 (შენ. 1); 337 (შენ. ბ); 365 (მინაწ. 3); 368:1
 რუხი 252 გ (შენ. 2_ა); 256 (მინაწ. 3); 951გ

6

ხაბას ლავრა (საფარაში) 248 (შენ. 1); 312 (ტექნიკ. აღწ.), 55 (ანდ.)
 ხაბას ლავრა (რომში) 382:8; 384:51
 ხაბერძნეთი 26:1; 252 ბ (ანდ.); 376 (ანდ.); 385 (შენ. 1 კა); 394; 410; 450 (შენ. 2 ბ)
 ხაგარეჯო 135 (მინაწ.); 281 (შენ. 2)

ხაირმის უღაბნო 350 (ანდ. 2)
 ხალამონი 425:31
 ხამოსატი (ქალაქი ასურეთში) 384:22
 ხამფილდე 25:6
 ხამცხე 252 (შენ. 2_ა); 281 (შენ. 1გ); 413 (მინაწ. 1)
 ხამცხე-საათაბაგო 380 (შენ. 2 ი)

სანკოტეტრებურსი იხ. პეტერბურგი
 ხართიჭალა (სოფელი) 38 (ტექნიკ.
 აღწ.), (ანდ.)
 ზარკინის მღვიმე 449:23
 საფარა 248 (შენ. 2); 312 (ტექნიკ.
 აღწ.), 55 (ანდ.)
 საფრანგეთი 386 (ანდ. ა)
 საქართველო 9 (მინაწ. ბ.); 21 (შენ. 1);
 22 (შენ. 1); 36; 38 (შენ. 2); 46
 (შენ. 2, 3); 62 (მინაწ. 6); 69 (მინაწ.
 2); 82 (ანდ. 4); 105:140, 141; 191:4,
 5, 6; 197 ბ (შენ. 3); 205 (ანდ.);
 251 (შენ. 5); 252 ბ; 254 (შენ. 9);
 281 (შენ. 1ვ); 284 (ტექნიკ. აღწ.).
 (ანდ.); 288 (შენ. 3); 303:III (შენ.);
 314 (მინაწ. 5); 415 (ანდ.); 450
 (შენ. 3); 535 ა.
 საქუთინდლო 383 (მინაწ. 5)
 სევისტია 150:60
 სვერი 1091 (შენ. ბ)
 სვიმონ საკვირველთმოქმედის ეკლეს-
 სია 184
 სვიმონ საკვირველთმოქმედის მონა-
 სტერი 353:2

სიღონია (ადგილი) 74:15
 სიცილია იხ. სიცილია
 სინის მთა 133:3
 სიონი იხ. სიონის სობორო
 სიონის სობორო (თბილისში) 69 (ტექ-
 ნიკ. აღწ.), (ანდ.); 82 (ანდ. 3)
 სირაკუზი 544
 სირია 323; 324; 385 (შენ. ია)
 სიღნაღი 288 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 15);
 სიცილია 303: XVIII:2; 382:8; 384:51
 386 (ანდ. ა); 544
 სკანდინავია 385 (შენ. 1 კბ)
 სოლოლაკის კათოლიკეთა სასაფლაო
 (მინაწ. 1)
 სომხითი 25:6; 30:6 53
 სოფია წმიდა იხ. აია სოფია
 სოფიის ტაძარი იხ. აია სოფია
 სპარსეთი 17; 26:1; 27; 96; 102; 155;
 164; 170 (ანდ. 2); 191:1; 281 (შენ.
 4 ბ); 385 (შენ. 1 იბ); 387:5,35;
 410; 450 (შენ. 3)
 სტაგირა 278 (შენ. 2)
 სტამბოლი || სტანბოლი 24 (მინაწ. 6);
 87 (შენ.); 216 ა (შენ. 1)

ტ

ტაბენესიოს იხ. თებაიდა
 ტანისი 210:9
 ტაო-კლარჯეთი 30 (შენ. 5 ა)
 ტვერი იხ. თვერი
 ტვიროსი 74:15; 300:20
 ტიბერია 425:30

ტიფინის ღვთისმშობელი (რუსეთში)
 337 (შენ. ა, ბ)
 ტრაპიზონი 31 (მინაწ. 5); 252 გ (შენ.
 2_{გვ})
 ტროადა (ქალაქი) 5 (შენ. 1); 169 (შენ.)

უ

უბისი 24 (მინაწ. 6)
 უნგრეთი იხ. ვენგერია
 უნგრია იხ. ვენგერია
 ურბნისი 6:5

ურუმეთი 239:3
 უსადონი (ქალაქი) 417:25
 უჯარმა 300:5

ფ

ფადარი 394 (შენ. 5)
 ფაზისი (მღ.) 269:31
 ფარასა (მონასტერი იერუსალემის
 ახლოს) 134:10; 300:II, 4
 ფარეზ (ქალაქი) 250:4 (შენ. 5)

ფარსის მონასტერი იხ. ფარასა
 ფერიცვალების მონასტერი 388:11
 (შენ. 14)
 ფრანცია 365 (მინაწ. 3); 386 (ანდ. ა);
 427 ა:4
 ფრილია 5 (შენ. 1); 169 (შენ.)

ძ

ქარელი 394 (შენ. 5)

ქართლი 9; 21 (შენ. 1); 25:3, 4, 6, 10;
30 (ტექნიკ. აღწ.), 2 ბ, 3, 4, 5, 7;
37:1 (შენ.1); 107ბ: 2 (შენ.), 3 (შენ.);
111:2, (მინაწ. 2); 125 (მინაწ. 9);
167 (მინაწ.); 176 (მინაწ. 2); 186;
196; 197 ა, ბ, გ; 220; 244:3 (შენ.);
281: (შენ. 1 გ.ვ), (შენ. 4 ა, ბ);
300:5; 312:47; 372 (შენ. 3 ბ);
373 (მინაწ. გ); 376 (ანდ.); 386 (ანდ.
ა); 449:23; 450 (შენ. 3); 526:6
(შენ.); 951 ივ.

ქეტიში 156

ქიზიყი 68 (მინაწ. 7); 197 გ; 285 (შენ.
2); 288 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 15);
966 (შენ. 3)
ქირმან 31 (შენ. 1 ბ); 32 (შენ. 1 ბ);
526:6 (შენ.)
ქოზიბას ეკლესია 425:60
ქსანი 281
ქუთაისი 31 (მინაწ. 5, 9); 252 გ (შენ.
2₂₀₁₃₂₁₃₃₁₃₆); 368 (მინაწ. 13, 17)
ქუთაისის საყდარი 252 გ (შენ. 2₅)

ლ

ლაღანდია 385 (შენ. 1 ლგ)

ლაჯახი 167 (მინაწ.)

ლარაბულახი 158 (ტექნიკ. აღწ.), (ანდ.)
ლარაია 394 (შენ. 5)
ლარალაჯი 388:11 (შენ. 30)
ლარსი 394 (შენ. 5)
ლარუბი 394 (შენ. 5)

ლიშპანია იხ. ესპანეთი

ყ

ყვარელი 62 (მინაწ. 3)

ყიზლარი 14:5 (შენ. ბ); 1097:2 (მინაწ.)
ყიზლარის ყაჯანის სობორო 1097
(მინაწ. ბ)
ყირიში 385 (შენ. 1 იზ)
ყუშის ციხე 191:7

შ

შავი მთა 384:46 (ანდ.)

შადინათ ქარვასლა 9 (მინაწ. ბ)

შამშადინი 167 (მინაწ.)

შვეთი იხ. შვეცია

შვეიცარია 385 (შენ. 1 ლდ)

შვეცია 235 (შენ. 5); 385 (შენ. 1 კგ)

შენსი (კიტაის იმპერიაში) 200ა (შენ.2)

შიოს მონასტერი 349 (ანდ.)

შირაჯი 193

შირაპანი 252 გ (შენ. 2₁₇); 368 (მი-
ნაწ. 16)

შპანია (ჰიშპანია) იხ. ესპანეთი

შუამდინარე 449:23

შუშის ციხე 271 (მინაწ. 2)

ჩ

ჩალაუზანი 62 (მინაწ. 5)

ჩინეთი 23; 31; 32; 33; 62:1; 195;
200 ა; 234

ჩიხორი 252 გ (შენ. 2₄₁); 261 (მინაწ. 4)

ჩხვრი 252 გ (შენ. 2₄₈)

ც

ციბირი (სამეფო) 385 (შენ. 1 ივ)

ციხიჯუარი 947 (შენ. 3 დ)

ცუცხვათი 252 გ (შენ. 2₁₇)

ცხინვალი II ქრცხილვანი 15

ცხომი 87 (შენ.)

ფ

წინანდალი 390 (მინაწ. 2); 450 (შენ. 3)
წირდალი 6
წრომი 300 : 5

წყაროსთავი 947 (შენ. 3 დ)
ჭარი 197 გ

ბ

ხალკობატრია 74 : 14; 449 : 4
ხაშმის ციხე 37 : 2
ხახულის ღვთისმშობლის სატი 427ა : 10
ხერთვისი იხ. კვიპრის კუნძული
ხერსოვნეთი 385 (შენ. 1 იხ)
ხირსის მონასტერი 80 (ტექნიკ. აღწ.),
(მინაწ. 1)

ხორნაბუჯი 275 (ტექნიკ. აღწ.), 2
(შენ. 1); 320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2);
322 (შენ. 2); 323 (შენ. 2); 372 (შენ. 4)
ხოროშოვა (ხოროშევა) 303 : XIX : 6
ხრესილი 252 გ (შენ. 2₄₃)
ხუარასანი || ხორასანი 17; 27; 96; 102;
196 : 6; 386 (ანდ. ა)

ჟ

ჯენევა 386 (ანდ. ა)
ჯვარის აღმალღების ეკლესია 450
ჯვარის საყდარი (თბილისში) 25 (ტექ-
ნიკ. აღწ.), (ანდ. 1 ბ); 64 (ტექნიკ.
აღწ.), (ანდ.); 131 (ტექნიკ. აღწ.)

ჯვრის მონასტერი (იერუსალემში) 365
(შენ.)
ჯიქეთი 252 გ (შენ. 2₇)
ჯუმათი 31 (მინაწ. 9); 248 (მინაწ. 1)

ჰ

ჰერეთი 186 (შენ. 2); 281 (შენ. 1 გ);
320 (შენ. 2); 321 (შენ. 2); 322 (შენ.
2); 323 (შენ. 1); 381 (შენ. 2გ)

ჰინდოეთი იხ. ინდოეთი
ჰიშპანია (შპანია) იხ. ესპანეთი
ჰოლანდია იხ. ლალანდია

4. ღარბობლინი სპიხბელი

აგიოგრაფია

აგიოგრაფიულ—მეტაფრასული კრებუ-
ლი 300

ათანასე მალემწერალი წამება ეკატე-
რინასი 244:1; 300:I:29

ალექსიანი 62:2

ანდრია კრიტიკელი ღუაწლი აკვილინისი
417:14

გიორგი ხუცესმონაზონი გიორგი მთა-
წმიდელის ცხოვრება 353

გრიგოლ ნოსელი ცხოვრება გრიგოლ
საკვირველ-მოქმედისა
139:6; 384:46

„ წამება და შესხმა სტეფანე
პირველ-მოწამისა 300:33

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ცხოვრება და
შესხმა დიდისა ბასილისა 300:II:13;
383:28

[გრიგოლ ხუცესი] ცხოვრება გრიგოლ
ღმრთისმეტყველისა 383:30

დაძინება ისე წილკნელ ეპისკოპოსისა
300:9

ღორეთოს ტვირელი მოწაფეთა მათ-
თვის უფლისათა 269:37; 287:32

ევსები პამფილიელი ცხოვრება და სას-
წაულნი სილიბისტროს რომთა პა-
პისა 140:2; 300:II:7

თხრობა მარგებელი თხრობათაგან,
შეკრებილი მაუწყებლად, სახსენე-
ბელად საკვირველებით ქმნილისა
სასწაულისასა, რაჟამს სპარსნი და
ბარბაროსნი დედოფალსა ამას ქა-
ლაქთასა ბრძოლად მოადგეს და
წარწყმდესა საღმთოთა ბჭობითა
განსჯილნი 74:22

თხრობა, მოღებული წმიდათა და
სამსახურებელთა ხატთათვის, და
თუ ვითარ, ანუ რომლისა მიზეზი-
სათვის განეწესა დღესასწაული

მართლმადიდებლობისა, რომელი
მიიღო წლითი-წლად წმიდამან და
დიდმან კათოლიკე ეკკლესიამან პირ-
ველსა კვირიაკესა წმიდათა მარხვა-
თასა 74:18

თხრობა სასწაულისა, რომელი იქმნა
წმიდასა მას ზედა ჯუღრღმულსა დი-
დისა ეკკლესიისასა სოფია წმიდასა
საუფლოსაგან და პატრიოსნისა ხა-
ტისა უფლისა იესუ ქრისტესსა და
მუნ მისრულისა მისთვის პატრიკისა
და ქრისტეს მოყუარისა მწიგნობ-
რისა მისისა 74:16

თხრობა სულთა სარგებელი სასწაუ-
ლისა მისთვის, რომელი იქმნა ხალ-
კიპატრიას პატრიოსნისაგან და წმი-
დისა ხატისა ქრისტესისა 74:14

თხრობა სულეფერი 134:12

თხრობა სულეფერი ფრიად სარგებელი
სულთა ღის მოყვარეთა 134:9

თხრობა სულისა სარგებელი 134:11

იოანე დამასკელი შობისათვის უფლისა
300:39

ლევონ ხუცესი ცხოვრება გრიგოლი
ეპისკოპოსისა აკრაკანტელთა ქალა-
ქისა 382:8; 384:51

მოსახსენებელი ბარნაბაჲს მიმართ
ერთისა სამეოცდაათგანისა 417:12;
449:5

მოსახსენებელი ტიმოთე პრუსისა
ეპისკოპოსისა 417:10

ნეკტარი კოსტანტინეპოლელი სასწაუ-
ლისათვის თეოდორე აღსრულებუ-
ლისა 74:13

პასიკრატოს წამება გიორგისი 300:1,24
სასწაული გიორგისა 300:16

სასწაულნი თევდორესნი 300:19

სიბრძნე ბალავარისა 300:II:10;1106

საფრთხი იერუსალიმელი ცხოვრება	ცხოვრება	დავით	თესალონიკელისა
მარიამ მეგვიპტელისი 74 : 21		417:29	
ულუმბაასთვის ქალწულისა 134:4		[დიდი იოვანიკესი] 74:19	
ფიბეოსი წამება კლემენტოს ჰრომთა პაპისა და პეტრე მოციქულის მოწაფისა 350 : 2		ლოროთე ტვირელისა 417 : 5	
ღვაწლი ანტონინაისი და ალექსანდრესი 417 : 9		ევგენიოსის და ასულისა მისისა მარიამისი 139: 21; 300:II:5	
" ევსტოქიოზისი და შვილთა მისთა პროვისი, ლულისი, ურვასიოზისი და გაიანოს იმისწულისაჲ მიისისა 417 : 25		ევფემიანესი და ძისა მისისა ალექსი კაცისა ღვთისა 134 : 6; 139 : 14; 300 : 14; 1102:3	
" ზოსიმოზისი 417 : 22		ევფროსინესი და მამისა მისისა პაფნუტისი 139 : 22; 300 : II : 3	
" თეოდორი ანკვირელისა და მისთანა წამებულთა ქალწულთაჲ 417 : 6		თეოდორასი 300 : II : 1	
" მარკიანესი დი მისთანათა 417 : 4		თეოკტისტის ლეზველისაჲ 384 : 39	
" მღვდელმოწამისა ბასილისი 417 : 31		იოანე გლახაკისა 134:5	
" ორენტოს, ეროტოს, ფარნაკიოს, ფირმოს, ფირმინოს, კვირიაკოს და ლონგინოზისი 417:26		იოანე ზედაძნელისაჲ და ათორმეტთა მოწაფეთა მისთა 449:21	
" სადოთ ეპისკოპოს-ქმნილისაჲ და მის თანა ასოცდარვათა მოწამეთა 382:13		იოანე ოქრობირისა 139:11; 364:2; 384:2	
" შესხმა ბიძინასი, შალვასი და ელისბარისი 300 : 8		კანონიკე ქალწულისა 134:10; 300:II:4	
ცხოვრება აბერკი ეპისკოპოსისა იერაპოლელისა 384:26		კვირილე ალექსანდრიელისა 417:18	
" აბრაჰამისი 384:31		ლუკიანესი 384:22	
" ალვიბი მესვეტისა 382:19; 384:53		მაკარისა 300:II:8	
" ამბა დანიელისა 300:II:6		მატრონაისი 384:40	
" ამფილოქე იკონიელისაჲ 382:2; 384:50		მაქსიმე აღმსარებლისა 367:1; 396:1	
" ანტილონესი, ევპრაქსიასი და ევპრაქსიასი 134:2		მელანიაისი 300:23	
" ანტონი მარტომყოფელისა 449:25		მიტროფანე და ალექსანდრესი, კოსტანტინე დიდი და ნიკიას კრება 417:3	
" გრიგოლი პართეველისაჲ 384 : 10		ნიკიფორე კოსტანტინეპოლელ პატრიარხისა 417:1	
" გრიგოლ ღვთისმეტყველისა 369 : 16		ნიკოლაოზ მთავარეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა 133:4; 140:3; 300:2	
" დავით გარესჯელისა 449:24; 140:1; 449:22		ნინოსი 220; 244:3	
		ნისიმესი 134:8; 139:13; 300:12	
		ონოფრესი 300:13	
		ონუფრისი და მისთანასხუათა განწორებულთაჲ 417:13	

წამება	მინა მეგვიბტელისა	384:41	"	ცხრა ყრმათა კოლაელთა	
"	პეტრე ალექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა	382:7	"	530	
"	პლატონისი	382; 384:47	"	წმიდათა ორმოცთა სე- ვასტიას წამებულთა	74:10
"	რაედენისა	300:5	"	ხარიტონისი	384:14
"	სოფიაჲსი და სამთა ასულ- თა მისთაჲ პისტისი, ელპი- დისი და ალაპისი	384:5	"	წმიდისა პეტრეს მიერ ჳელთ- დასხმაჲ და მღდელთმოდღურად კურთხევაჲ წმ. კლემენტოს ჰრომთა პაპისაჲ და წამებაჲ მისი	382:6
"	ტარახოს პროვო და ან- დრონიკესი	384:19	"	ხსენება ევსევი სამოსატელთა ეპის- კოპოსისაჲ	417:23
"	ტროჟიმი, დორიმენდონ და სავატისი	384:6	"	ისაკისი	139:25
"	ფებრონიასი	134:3; 300:30	"	მეთოდი კონსტანტინუპო- ლელისა	417:16
"	ქრისტიანისი	300:20			

აპოკრიფი

ადამის მოთქმა-გოდება	523	[თხრობანი იესო ქრისტეს იერუსა- ლემს მისვლისა, მისი გასამართლე- ბისა და ჯვარცმის შესახებ]	12:1	
ათნი წყულულებანი ეგვიპტისანი	269:44	[თხრობა იობის შესახებ] (გალექსი- ლი)	12:7	
აპოკრიფები ახალი აღთქმიდან	60:1	იავორსკი სტეჟანე სასწაული ანტე- ქრისტეს მოსვლისა	265	
[აპოკრიფული თხრობა იოანეს თა- ვის სახარებისა]	12:10	იაკობ მამათ-მთავრისა მიერ კურ- თხევაჲ ათორმეტთა მამათმთავარ- თაჲ	269:42	
აპოკრიფული წინასწარმეტყველება მეფეებზე მეორედ მოსვლის წინ	951:1	იერემია წინასწარმეტყველი ვაქრისა- თვის	139:29 (შენ.)	
გამოთქმაჲ მამათ-მთავართა	287:26	"	მეძავთათვის 139:29	
გამოსვლა იოვანესი უდაბნოსაგან და მოსვლა იორდანესა ნათლისმცემე- ლად	12:4	კლემენტოს რომთა პაპი თუ ვითარ დაემოწაჲ მოციქულსა პეტრეს	350:1; 382:5; 527	
გამოჩინებისათვის მელქისედეკისა	139:5	მიცვალება მარიამ მეგვიბტელისა	449:26	
განკურნება განრღვეულისა	12:8; 300:25	მოთხრობა გამოცხადებისა ყოვლად წმიდისა ტიფინის ღვთისმშობლისა	337	
გოდება იაკობ მონაზონისა	951 ე : 3	მოსახსენებელი ვართოლომეონისი	417:11	
დაძინება ღვთისმშობელისა	139:28	"	იაკობ მოციქულისა ძმისა უფლისაჲ	384:27
ღორეთოხ ტვარელი მიმოსვლა და ქადაგება წმიდა მოციქულთა	269:31; 287:30	"	მოციქულისა ანანია	
ეპისტოლე ავგაროზ მთავრისა იესო ქრისტეს მიმართ	520	"	მღვდელმოწამისაჲ	384:11
ეპისტოლე იესო ქრისტესი ავგარო- სის მიმართ	427 ა : 12	"	მოციქულისა თომასი	384:15
ენებანი იესო ქრისტესნი, ნაწ. I—II	263; 264			
[თხრობა აბრაამისა და ისაკის შე- სახებ] (გალექსილი)	12:6			

- „ მოციქულისა და მახარებელისა ლუკასი 384:24
- „ მოციქულისა და მახარებელისა მათესი 384:45
- „ მოციქულისა ფილიპესი 384:42
- ნათლის-ღებისათვის მოციქულთასა და დედისა ღმრთისა და ნათესავთმეტყველებამა ქრისტეს ქადაგებისა და მახარებელისა 269:32; 287:31
- ნიკიფორე ხუცესი ანდრია სალოსის ცხოვრება** 89; 97; 244:4
- პილატეს მიერ განჰსჯა ჯუარცმისათვის ქრისტესა** 49:3
- პირი წიგნისა წარვლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორისა მიმართ პუბლიო ლენტულეს მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქრისტესთვის 427 ა:7
- პროზორე ცხოვრებანი და ქადაგებანი** იოანე ღვთისმეტყველისა 60:6; 139:10; 300: II:9
- საკითხავი თომა მოციქულისა 300:10
- საქმენი წმიდათა წინასწარმეტყველთანი 287:3
- სიკვდილი აბელისა და კაენისა 12:2
- სიტყვა იაკობ, ძმისა უფლისაჲ 287:27
- ტაძრის აღშენებისათვის 269:43
- შობა იოანე ნათლისმცემელისა 300:18
- [ქრისტეს მონათვლა] 12:5
- ღვთისმშობლის მიცვალება 134:1; 244:2
- ღვთისმშობლის ტირილი 212:1
- წამება იაკობ მოციქულისა 300:26
- „ მარკოზ მახარებელისა ალექსანდრის შინა 139:23
- „ პავლე მოციქულისა 300:27
- წასვლა ყოვლად წმინდის ქალწულის მისირის ქვეყანასა 12:3
- წმიდისა პავლესი, რომელმან მოვლო და განანათლა ყოველი ქვეყანა 269:49
- ხილვა ღვთისმშობლისა 1090:1
- ჰურიათა მიერ განჰსჯა ქრისტესა ზედა 49:2

ასკეტიკა—ჰომილეტიკა

- აზნაზხე ალექსანდრიელი მეღქმისეღვისათვის** 139:39
- „ აღსრულებამა მართლისა სარწმუნოებისაჲ 269:12
- „ სიტყვა აღწერისათვის მარიამისა და იოსებისათვის, რომელმან მიითხოვა იგი 449:7
- ამბროსი მელიტანელი თხზულებანი** 387
- „ მიცვალებისათვის ძმისა მისისა სატირისა (ორი წიგნი) 378:2
- „ სინანულისათვის წიგნი I 378:1
- „ სიტყვა მიცვალებასა ზედა თეოდოსი დიდისასა 378:4
- „ სიტყვა ნუგეზინისცემითი სიკუდილსა ზედა მცირისა ვალენტიანე იმპერატორისა 378:3
- „ უკანასკნელი განკითხვა 341:1
- ამბროსი ნეკრესელი ქადაგებანი 177
- ამფილოქე იკონიელი მიგებებისათვის იესო ქრისტესი 449:11
- ანასტასი სინელი შემოსლვისათვის მარხვათასა და მეექვსისათვის ფსალმუნისა** 74:9
- „ ქრისტეს მიერ შესვენებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათვის 74:3
- ანდრია იერუსალიმელი (კრიტელი)** სიტყვა ჯვარის ამალგებისათვის 384:3
- „ სიტყვა ბზობისა და იერუსალიმს შესვლისათვის იესო ქრისტესა 74:29
- „ სიტყვა ლაზარისათვის ოთხდღე მომკვდარისა 74:27

ანტიპატროს ვოსტრელი სიტყვა შობისათვის იოანე ნათლისმცემელისა 417:27

ანტონ ჰყონდიდელი ქადაგებები 291:4,5
ბასილი დიდი ითიკა 376

„ მარხვისათვის სიტყვა ა 74 : 7

სიტყვა ბ

74:8

„ ღვთისმშობლის მიცვალება 300:3; 449:2

„ სუფევა (გაბრიელ მცირის შედგენილი) 54:1; 120:2

„ სწავლა, რომელი განვლენ ამის სოფლისაგან წესსა მონაზონებისასა 139:30

„ სწავლანი სულიერნი 77:2; 127:3

„ შესხმა წმიდათა ორმოცთა მოწამეთა 74:11

„ შობისათვის იესო ქრისტესსა 139:2

ბასილი მთავარეპისკოპოსი სელევკიისა (ისაურიაში) სიტყვა ჩჩვილთათვის ბეთლემს მოწყვედილთა 300:34

გაბაშვილი ზაქარია განზრახვანი 517
გამოძიება სულისათვის, შეკრებილი თვითო-სახეთაგან მაქსიმე აღმსარებელისა და იოანე დამასკელისა 340:4

[განზრახვანი] 133:1

გერმანე კოსტანტინეპოლელი სატფურებისათვის ტაძრისა ღვთისმშობელისა, რომელ არს ხალკობრატისა 449:3

გიორგი ნიკომიდიელი (კოსტანტინეპოლელი წიგნის მკითხველი) ტაძრად მიყვანებისათვის ღვთისმშობლისა 384:48; 449:6

„ ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისათვის, რაემს მიყვანებულ იქმნა სამისა წლისა ტაძრად უფლისა მშობელთა მიერ მისთა 384:49

„ ჯუარცმისათვის და დაფულისა უფლისა 74:37

გრიგოლ ნოსელი მკვდრეთით აღდგომისათვის უფლისა 74:40

„ ძმისა დიდისა ბასილისა,

შემდგომად ხელთდასხმისა მოსრულისა 369:5

გრიგოლ რომთა პაპი დიოლოლონი 139:8; 300:II:11,12

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ასერგასისთა მიმართ ეპისკოპოსთა 369:7

„ აღესებისათვის 383:6; 413:6

„ აღესებისათვის და დაყოვნებისათვის მისისა პონტოს 383:5; 413:5

„ ახალკვირიაკისათვის და არისა და ენკენიათათვის 369:12

„ ახალკვირიაკისათვის და სატფურებისათვის 383:7; 413:7

„ გლახკთმოყვარებისათვის 369:8; 383:25

„ გრიგოლ ნოსელის მიმართ 383:18

„ დიდისა ათანასესთვის 369:6

„ დღისა მისთვის მეგრგასისა 369:13; 383: 8; 4 13:8

ეპიტაფიად ბასილისა სტიხონსი იროიკონი პარატრასანი ნიკიტა ფილოსოფოსისანი 54:3; 300:40; 369:3

„ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათვის 369:2

„ ეპისკოპოსთა მათ მიმართ ეგვიპტით მომავალთა 383:21

„ თავისა თვისისა მიმართ და მათა მიმართ, რომელნი იგი იტყოდეს: ჰნებაეს და ჰსურის მას კოსტანტინეპოლისა საყდარით 383:20

„ თავისა მამისა გრიგოლის და დიდისა ბასილის მიმართ ჟამსა მას, ოდეს ეპისკოპოსად აკურთხეს იგი სასიმისა საყდარსა 383:16

- გრიგოლ ღვთისმეტყველი მათდა მი-
მართ მასვე ჟამსა 383:17
- „ თავისა მამისა გრიგოლის
და ერისა მის ანძიადორის
მიმართ 383:19
- „ კრებული 369; 383
- „ მაკაბელთათვის 369:14
- „ მიზეზი პონტოდ სივლტო-
ლისა მისისა და მოქცევი-
სათვის მიერ კუალად 383:13
- „ მღვდელმოწამისა კვიპრია-
ნესათვის 369:15
- „ ნათელთათვის 369:4
- „ ნათლისღებისათვის უფლი-
სა 139:7; 166:31 (შენ. ბ)
383:4; 413:4
- „ ნათლისღებისათვის უფლი-
სა 383:3; 413:3
- „ პასექისათვის (სიტყვა მეო-
რე) 369:11
- „ პასხასთვის და დაყოვნები-
სათვის 369:10
- „ სწავლანი სულიერნი 77:1;
127:2; 383:23
- „ სწავლანი სულიერნი ას
თავად 383:24
- „ შემდგომად ხუცად კურთ-
ხევისა მისისა 383:14
- „ შესხმა ათანასე აღექსან-
დრიელისა 383:27
- „ შესხმა წმ. დიმიტრისი
384:30
- „ შობისათვის ქრისტესსა
166:31 (შენ. ა); 413:1;
449:10
- „ ძისათვის პირველსაუკუნე-
თა მამისაგან შობილისა
413:10
- „ წყლულებისათვის სეტყვი-
სა მიერისა 369:9; 383:15
- დღესასწაულთათვის ხარებისა, რო-
მელ ახარა გაბრიელ ღვთისა მშო-
ბელსა 139:38
- ევსუქი იერუსალიმელი შესხმა ხარე-
ბისათვის ყოვლად წმიდისა ღვთის-
მშობელისა 74:24
- ეპიფანე კვიპრელი მუცლადღებისათ-
ვის ანნასა 449:17
- „ უფლისათვის 287:28
- „ ჯორცთა უფლისა დაფლვი-
სათვის და იოსებ ნიკო-
დომოსისათვის 74:39
- ეფრემ ასურის აბრაჰამ მონაზონისათვის
და ძმისწულისა მისისა
მარიამისთვის 300:II:2
- „ მამათათვის შესვენებულთა
74:6
- „ მდიდართა მიმართ 139:33
- „ მეორედ მოსლვისათვის
უფლისა 74:5
- „ ფერისცვალებისათვის
300:4; 449:9
- ეთიმურაზ II განზრახვანი და ვედრე-
ბანი 135
- თეოდორე (დიდი ეკლესიის ხუცესი)
სიტყვა ღვთისმშობლის სამოსელისა-
თვის 252 ე
- თეოდორე ემინი გზაჲ ცხოვნებისადნი
408
- თეოდორე სტადიელი თავის კვეთისა-
თვის იოანე ნათლისმცე-
მელისა 449:3
- „ სიტყვა შესხმისა პოვნასა
პატიოსნისა თავისა დიდე-
ბულისა წინამორბედისა და
ნათლისმცემელისა იოვანე-
სი 300:35; 382:16; 449:16
- თომა კემფელი მიბაძვა ქრისტესი 98
- თბრობა სასწაულისა მის, რომელი
აღესრულა ბევრიტიას ხატისა მიერ
უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა
და სიტყვა სწავლისა მარხვისათვის
და მოწყალებისა 74:15
- ითიკა 554
- ილია მინიატი სწავლა მაცხოვარებითისა
ვნებასა ზედა 415
- იოანე დამასკელი აღდგომისათვის მკუ-
დართასა 951 ე:2
- „ ლელვისათვის განხმობილი-
სა და იგავისა მისთვის ვე-
ნახისა 74:30
- „ ქრისტეს მიერ შესუენე-
ბულთათვის 74:4

იოანე დამასკელი შობისათვის ღვთის-
მშობელისა მარიამისა
300:36; 449:18

" სიტყვა ხატათვის (თავი
მეორე) 74:17

იოანე თესალონიკელი განკაცებისათვის
იესუ ქრისტესსა და ხარებისათვის
ღვთისმშობელისა 74:24

იოანე ოქროპირი ამაღლებისათვის
უფლისა 74:41
74:42

"
" ამპარტავანებისათვის
139:31

" ბზობისათვის 74:28

" განცემისათვის იუდასაგან
74:33

" განცემისათვის უფლისა
ჩვენისა იესუ ქრისტესსა
74:34

" დაღუპებისათვის ზაქარია-
სსა და შობისათვის წინა-
მორბედის იოანესსა 449:8

" დღესასწაულსა ჯუართა
აღპყრობისასა 384:4

" ვნებისათვის იესუ ქრის-
ტესსა 74:38

" მარგალიტი 94; 345

" სიტყვა მეზვერისა და ფა-
რისეველისა 74:1

" ნათლისღებისათვის უფლი-
სა 449:13

" ნათლისღებისათვის უფლი-
სა 449:12

" ნათლისღებისათვის უფლი-
სა 300:41

" სერაფიმათვის 449:15

" სიკვდილისა და სასჯელი-
სათვის ხორცთა და სული-
სა 139:9

" სწავლა, ვითარმედ, რომე-
ლი უყუარს უფალსა, ჰსტან-
ჯავსცა 139:34

" სწავლა ზიარებისათვის
წმიდათა საიდუმლოთასა
74:36

" უძღვებისათვის შვილისა
74:2

" ქება ეკკლესიად მიმავალთა
და კეთილწესიერებისათვის
დიდებისმეტყველებათა ში-
ნა 74:20

" შესხმა პელაგიასი 384:17

" შესხმა პეტრესი და პავლე-
სი 300:42; 417:33

" შესხმა რომანოზისი 384:43

" შობისათვის იოანე ნათლის-
მცემელისა 300:37; 449:19

" შობისათვის უფლისა
449:14

" ხარებისათვის ღვთისმშო-
ბელისა მარიამისა 74:26

იოანე სინელი კლემაქსი 344

" კლემაქსი (გალექსილი იოა-
ნე პეტრიწისაგან) 130; 145;
348: 24

[ისაია ხუცესი] სათნოებისათვის
348:27

კითხვად შმისა ვისმე დიდისა ეპიფა-
ნეს მიმართ 269:46

კირილე იერუსალიმელი პროკატეილის
ანუ წინათმოწოდება სწავლასა ზედა
საკათაკმეველოსა 35:4

კლიტე (შედგენილი გაბრიელ მცირის
მიერ) 127:1

[მაქსიმე აღმსარებელი] ვითა სათელი
განიოტებს სიბნელესა, ეგ-
რეთვე მადლი სულისა წმი-
დისა მრავალ სახესა მას
არმურსა ცოდვისასა განი-
ოტებს კაცთაგან 348:30

" სიტყვისგებისათვის ვნება-
თაჲსა, მიწერილი მამისა
თალასეს მიმართ 367:4;
396:4

" სწავლანი სულიერნი 77:3;
327

მხილება სვინიდისისა 181

ნიკიტა ფილოსოფოსი (დავით პავლა-
ლონელი) შესხმა პეტრესი 417: 32

ნიკოლოზ დადიანი (პირველი) ქადაგე-
ბანი 291:1, 2, 3, 6,7

- ნიკოლოზ თბილელი შვიდთა მათ მო-
მაკუდინებელთა ცოდვათა
67:8; 220 (შენ. 4); 348:25
- პალადი ჰელენეპოლელი შოლუაწები-
სათვის 139:32
- სამოთხის ყვაილი (შედგენილი გაბ-
რიელ მცირის მიერ) 128
- საკითხავი განცხადებისათვის 60:2
- „ მიცვალებისა 60:4
- „ სარტყლის დადებისაჲ
60:5
- „ ჯუართა ამაღლებისათვის
384:1
- „ ჯუარცმისა 60:3
- საქმითნი სიტყვისყოფანი, წინაგან-
წყობანი, უმეტეს და უსარწმუნოეს
და გარდარეულად უძლიერეს არიან
სიტყვითთა ლექსთა და წიგნთა
მიერ წამებათასა 312:35
- სიტყვა დანიილ მონაზონისათვის,
რომელი შეისმინებოდა მე-
ძავობითა 139:36
- „ მონაზონებისაგანი სამე-
ძაოთათვის 139:35
- „ პოვნისათვის თავისა ნათ-
ლისმცემელისა იოანნისა
382:15
- სიტყვანი და სწავლანი სარგებისნი,
გამორჩეულნი სამღრთოთა წერილ-
თაგან და წმიდათა მამათაგან 269:18
- სიტყვანი და სწავლანი ძველისა და
ახლისა წმინდათა წერილთაგან
პრჩევით გამოკრებულნი 85
- სიტყვანი და სწავლანი სამეცნიერო-
ნი, ფრიალ მარგებელნი სულ-სხეუ-
ლობით: ორკერძოვე, ძველისა და
ახლისა წმიდათა წერილთაგან რჩე-
ვით გამოკრებულნი 269:19; 368:2
- სიტყვანი წმიდათა მამათანი 348:26
- სოფრომ იერუსალიმელი ამაღლებისა-
თვის უფლისა 74:43
- „ მიგებებისათვის უფლისა
იესო ქრისტესა 300:38
- „ ნათლისღებისათვის 139:3
- „ ხარებისათვის მარიამისა
74:25
- სულიერი სასარგებლო სწავლა 215
- სულის სასარგებლო მოთხრობანი
214
- სწავლა თუ ვითარ მართებს მოძ-
ღვარსა სწავლება მოწათისა 1097:1
- სწავლა წინაღღესასწაულისათვის ხა-
რებისა ყოვლად წმიდისა ლეთის-
მშობელისა 139:37
- სწავლანი სამასეული (შედგენილი
გაბრიელ მცირის მიერ) 77
- ფერისცვალება უფლისა იესო ქრის-
ტესი 139:26
- შიშ მღვიმელი სწავლანი სულიერნი,
ოდეს იგი შთავიდოდა მღვიმესა ში-
ნა დაყუდებად 449:20
- შობისათვის იესო ქრისტესა 383:1
- წიგნი გოდებისა, სათქმელნი და წარ-
საკითხნი ერთა კათოლიკეთათვის
533
- წინაღღესასწაულება წმიდისა ლეთის-
მშობელისა მიძინებისა და წმიდისა
წინასწარმეტყუელისა მიქიასი 139:27
- ხელაშვილი იონა მოწოდება ცოდ-
ვითა 273
- „ ქრისტეს მოყუარის მხედ-
რობის განსაზნობელი წიგ-
ნი 137; 388:8

ეპისტოლეები

- ბასილი დიდი ეპისტოლე გრიგორისა-
დმი 54:2
- „ ეპისტოლენი 381
- გრიგოლ ღვთისმეტყველი ეპისტოლე
კლიდონის ხუცისა მიმართ 383:11
- ეპისტოლე ანბა იოანნი წინამძღვრი-
სა რაითისაჲ იოანნის მიმართ სინის
მთის წინამძღვრისა 133:3
- ეპისტოლენი თითოსახეთა ეპისკო-
პოსთანი, მიწერილნი კეტრეს მიმართ
ეპისკოპოსისა ანტიოქელთასა
401:19
- ეპისტოლე მარიამ კასოვოლელის

ეგნატე ანტიოხელისადმი 49:4
 ეპისტოლე ეგნატი მთავარეპისკოპოსისა ანტიოხიისა მარიაშის მიმართ 49:5

კვირილე ალექსანდრიელი ეპისტოლე ნეუქესსონის მიმართ 401:8
 პაპა ლეონი ეპისტოლე ფლავიანეს მიმართ კონსტანტინეპოლელ ეპისკოპოსისა 401:18

ბიბლიოლოგია

ათნი მცნებანი მოსეს სჯულისანი 269:45; 65:1
 ბიბლიის წიგნები 287:2 (ფრაგმენტები) 397; 409; 422
 ევთალეს სტიქომეტრია 407:1
 კათოლიკე ეპისტოლეთა 407:4
 ოთხთავი სპარსულ ენაზე (ქართული დაწერილობით) 16
 ოთხთავი 79; 391 (მარტვილის); 405; 962

პავლე მოციქულის ეპისტოლეები 407:2
 საკითხავები ახალი აღთქმიდან 67:5; 116
 სამოციქულო 407
 საქმე წმიდათა მოციქულთა 407:3
 სახარებანი აღდგომისანი 67:4
 ფსალმუნი 117; 947 (მესხური დავითნი)
 წიგნი მაკაბელთა 156

დოგმატიკა, ღვთისმეტყველება, ფილოსოფია

ათანასე ალექსანდრიელი აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა 287:4
 კითხვა-მიგებანი და წმიდათა მამათა ჩნთა არსანუფი და ი[ოვან]ესი 269:5; 348:28
 ამონიოს ერმიოს მოსახსენებელი ათთა კატილორიათადმი არისტოტელისთა 399:2
 მოსახსენებელი ხუთთა ემათადმი პორფირიოს ფილოსოფოსისათა 266:1; 399:1
 ანასტასი სინელი მრავალთა და საჭიროთა ძიებათათვის საღვთოთა წერილთა შინა უცხადოთათვის 269:3
 ანტონ I დოგმატიკა ღვთისმეტყველებისა, ტ. I, 402
 კატეხიზმო 39; 69; 84
 კატიგორია სიმეტნე 41; 52; 57; 129
 მეტაფიზიკა 86
 ოიტორიკა 920
 ფიზიკა 114
 აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა 312:44

აღსარება სარწმუნოებისა პრუსიის კოროლის მიერ 303:XI
 ბაუმეისტერი ფ. ხ. დასაბამი ფილოსოფიისა ახლისა 293
 ზედ-დადგინებანი მეტაფიზიკისანი 178
 ლოგიკა 112; 280:1; 351; 521:1
 მეტაფიზიკა 42; 280:2; 521:3
 საზღვარი ფილოსოფიისა 521:2
 ფიზიკა 44
 ფილოსოფია ყოფაქცევათა მოძღვრებისა 7
 ფილოსოფიური თხზულებანი 251
 გაბაშვილი ტიმოთე მარწუხი 189; 1099
 გაიოზ რექტორი ქრისტიანებრი სწავლა 29:1
 გრიგოლ ნოსელი ქალწულებისათვის და სამლოსა მოქალაქობისა 139:4
 გრიგოლ ღვთისმეტყველი სარწმუნოებისათვის და წესიერებისა ეპისკოპოსთაჲსა არიანოზთა და ევრომიანოზთა მიმართ 388:9; 413:9

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ღვთისმეტყველებისათვის თავი II 383:10

დავით უძლეველი (სიბრძნისმოყვარე) ახსნა პორფირის შეყვანილებისა 203; 266:3; 334:1
" შემოკლებითი ახსნა „პერიარმენიას“ წიგნთა 278
" წიგნი საზღვართა 334:2

დიალექტიკა 1110
დიდების-მეტყველება სამებისა, რომელი მოეცა დედისა ღვთისა და იოანე ღვთისმეტყველისა მიერ წესა გრიგოლის, საკვირველთმოქმედსა, ნოსესსა 269:15

დიონისე არეოპაგელი თხზულებანი 159
დოგმატიკონი (არსენ იყალთოელის რედაქციისა) 401

დოგმატიკონი 158
დოგმატიკურ-ასკეტიკური და მეცნიერული კრებული 269

დოგმატიკური ხასიათის თხზულება 427 ა: 13 (შენ.)

ერისთავი დ. ჯ. მოკლედ წყობილნი მუხლები, მრავალთა წიგნთაგან აღმობუტყნვილი 63:3

თეოდორე აბუკურა თუ ვითარ სათანადო არს გულისხმისყოფად საღვთოებსა და გარეშისა ფილოსოფოსობისა სიტყვათა 401:16

[თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მსჯელობანი] 29:5

თვის ხუთთა მარტივთა ხმათა პორფირიოსისთა 58:2

თუ რაოდენგვარად ითქმის ხატებაჲ 401:5

იოანე დამასკელი გარდამოცემა 358:3

" დიალექტიკა 358:2; 361:1
" ერთარსებისათვის და სამთვითებისა (ნაწყვეტი) 60 (მინაწ. 8)

" კატილორია 145

" სიტყვანი წმიდათა მამათანი 401:6

" უცილობელი ღვთისმეტყველება 63:2

იოანე დამასკელი ქრისტეს შორის ორთა ნებათათვის, ორთა ბუნებათათვის და ერთისა გვაშისა 401:4

კატეხიზმო 539

კვირილე ალექსანდრიელი აღხსნა, ესე იგი არს სიტყვის-გება 401:10

" განკაცებისათვის მხოლოდ-შობილისა 401:11

" ვითარმედ იესუ ქრისტედ სახელ-იდების განკაცებული სიტყვა ღმრთისა 401:14

" ვითარმედ უსხეულოჲსა ღვთისა სხეულ იქმნნეს ხორცი მქონებელნი სული-სა გონიერისანი 401:13

კვირილე ალექსანდრიელი თარგმანება შემდგომითი-შემდგომად ათორმეტთა თავთა ამათთა მბარალობელთა მიმართ 401:7

" თუ ვითარ ღვთისმშობელად გულისხმა-იყოფების წმიდა ქალწული 401:15

" თუ რაოდენ სახედ ვიტყვითა შეერთებასა 401:12

" საუნჯე 157:1; 363

" სხვა მოსახსენებელი ნაცვალად მოწერილი მის მიერ კითხვათა მომართ ჩვენთა 401:9

კითხვა-მიგებანი დიდისა ბასილის და გრიგოლი ღვთისმეტყველისანი 269:8

კითხვა-მიგებანი ფილოსოფიურ საკითხებზე 56

კიტაის სიბრძნე 176; 525

[კოვიდი ანტონი ლევმოაკელი] ნაცვალ-სიტყვაობა 250:4

[ლოგიკიდან] 63:1

მართალი სარწმუნოებაჲ ესე არს 312:5

მაქსიმე აღმსარებელისა მიერ მიწერილთა [მიმართ] თალასესს კითხვა-მიგებათაგან 269:4

მაქსიმე აღმსარებელი სიტყვის-გება მაქსიმესა და პიროს კოსტანტინეპოლელს შორის 367:2; 396:2

მიქაელ სვიწყელი (იერუსალიმელი) მართლისა სარწმუნოებისა წამოთქმა და აღსარება 269:17

მოკლე საქრისტიანო სწავლა 1102:2

მსჯელობა სულისა და ხორცის ბრძოლის შესახებ 29:6

მნითარ სებასტიელი რიტორიკა 8; 48; 95; 119; 122: 123; 295; 347

ნემესიოს ემესელი ბუნებისათვის კაცისა 339

ნიკოლოზ თბილელა სარწმუნოება შემოკლებითი 67:9

ორტანოებითი თავნი იუდეულთა [იეროთქ] რიცხვით 269:2

პეტრე მოგილა აღსარება სარწმუნოებისა 202

პლატონი (მოსკოვის მიტროპოლიტი) მართლმადიდებლობითი ქრისტიანებრი ღვთისმეტყველება 28

პორფირის შეყვანილება 162; 250:3; 358:1; 361:2

პროკლე დიადოხოსი კავშირნი 192

რიტორიკა 548

საზღლვარნი ფილოსოფოსობისანი 269:7

სამოელ რაზინ იუდიანი ოქროს აღნაქესი 326 ა. ბ; 522

სარკე, რომელსაცა შინა იხილავს ყოველი ქრისტიანი ქრისტიანე, ყოვლისა მდგომარეობისა თანამდებობასა თვისსა 29:2

საქრისტიანო მოძღვრება 147

საღვთისმეტყველო კრებული 230

სეკუნდოსნი ანდრიანოს მიმართ 287:25

სვიმონ ჯულფელი დიალექტიკა 43

„ მცირე დიალექტიკა 131:2; 255; 271

სოლალაშვილი გერონტი ნაცვალ-სიტყვაობა 349:1

სჯულისათვის ღმრთისა 227

უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა 284

ფილოსოფიურ თხზულებათა კრებული 266

ფილოსოფიური თხზულება 250:1,2

ფილოსოფოსთაგან გამოკრებილი 303:XIII

ფოტი პატრიარქი მართლისა სარწმუნოებისა აღსარება და წარმოთქმა 269:13

ღვთაებისათვის გრიგოლ ღვთისმეტყველის, ნექტარი კოსტანტინეპოლელის, ეფრემის, იოანე ოქროპირის თხზულებიდან და დოღმატიკის სხოლითაგან აღმოწერილი ანგელები 340:3

ღმრთისათვის 269:16

ღვთისმეტყველებისათვის და განგებულებისა კითხვა-მიგებაჲ 269:14

შეისწავენ ბრძნობისა თვისნი ძალნი, რომელ არს ხუთრიცხვი სამსახურებელი ჯორცთანი 269:11

შემოკლებული კატეხიზმო 211

შვიდად უწოდენ შვიდნი მადლნი სულისანი 269:6

წმიდისა და ღმერთმყოფისა მიპრონისა 269:10

ხელაშვილი იონა ბუნებითი კატეხიზმო 966

„ ეკლესიასტე 392:2

„ სულიერი იფქლი 285; 388:2

„ ქრისტიანეთა კატეხიზისი 388:1

„ ღვთისმეტყველება 307

„ წიგნი ისო ზირაქისა 392:3

პოლემიკა

- ბაგრატ ბატონიშვილი** მოთხრობა სჯულთა უღმრთოთა ისმაილიტთა 126 გამოძიებით კითხულთა აღხსნა წვალებისა ნესტორისაგან და სევეროზისა 401:17
გინგებულებისათვის განგებულებითისა 312:40
- გრიგოლ ღვთისმეტყველი** განდგომილისა ივლიანესთვის 383:12
„ სიტყვათა მიმართ და ივლიანეს განმასწორებელისა 369:1
- დიმიტრი, მიტროპოლიტი როსტოვისა** (ტუპტალო) წვერთა პარსვათათვის 290
- ფესტრათი ნიკიელი** მოსახსენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს ჰრომ[მ]ნი და ეკლესია მათი და რაჟსათვის საღვთოჟთა აღმოსავლისა ეკლესიათაგან განიჭრნეს 312:25
- ფოთვიმე გრძელი** სიტყვის-გება სოსთენს მიმართ, სომეხთ მოძღვრისა 951 ე:4
- ექვთიმე მთაწმიდელი** კითხვა-მიგება თეოდორე ხუცეს საბაწმიდელისადმი 312:47
ვითარებისათვის 312:39
თავნი სომეხთა წვალებათანი ოცდაათნი 401:20
- თეოდორე აბუკურა** მხილება უთაოთა სევერიანთა 340:1
„ კითხვა აგარიანისა ქრისტეანისა მიმართ 312:14
„ კითხვა თეოდორეს მიმართ ბრძოლასათვის ქრისტესისა ეშმაკისა მიმართ 312:13
„ მაგალითი, თუ ვითარ ბიწი ადამის შეცოდებისა გარდაეფინა 312:12
„ ნართლმადიდებელთა სიტყვის-გება ჰურიათა 248:2; 312:2
„ ნისტორიანთა მიმართ 312:6
- თეოდორე აბუკურა** სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:16
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან გამოჩინებაჲ, 312:21
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან გამოჩინებაჲ 312:17
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:20
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან 312:19
„ სარკინოზთა მიმართ სიტყვისგებისაგან სხვაჲ ქადაგებაჲ 312:15
„ სიტყვის-გება მეტყველთა მიმართ 312:22
„ სიტყვის-გებაჲ ორიგენიანესა მიმართ 312:7
„ სიტყვის-გებაჲ სომეხთა მიმართ 312:28
„ სიტყვის-გებაჲ ქმნილი მთავრისა მიმართ ედესისა 312:11
- თეესა** სეკდენბერსა დღესასწაულნი, რომელნი აცადებენ საქმესა 312:47
თუ რომლითა პიროათვის შეაჩუნებს სომეხთა წმიდაჲ კათოლიკე ეკლესიაჲ 312:30
- იოანე ბაგრატიონის** მიმართჲა იონა ხელაშვილისადმი 254 (შენ.9)
- იოანე დამასკელი** სიტყვა დასამხობილი ნესტორიანთაჲ 401:2
„ სიტყვა ნამუშავევი დასამხობელად ღვთისმოძაგებულისა წულალებისა იაკობთაჲსა 401:3
„ სიტყვა სარწმუნოებისათვის დასამხობელად ნისტორიანთა 401:1

კითხვა მათდა (სომეხთა) მიმართვე, სამხილებელი ღთისაჲ ვნებულობისა მათისა 312:37
 კითხვა მართლმადიდებელისა 312:41
 მართმადიდებელთა სიტყვის-გება ჰუროიათა 248:1
მაქსიმე აღმსარებელი კრებული 396
მაქსიმე [აღმსარებელი?] სომეხთა მიმართ 312:31
 მოთხრობა პატიმოთინისაგან 312:26
 მოთხრობა საწყალობლისა ფილასოფოსისა ორიგენისი 312:6
 მოთხრობა უღვთოჲსა მუხუმეტისა 312:9
 მოძღვრება შემოკლებული საღვთოთა სახელთათვის საზოგადოთა სამებისათა და განთვისებულთა თვითეულისა გუამისათა 312:34
ორბელიანი ბესარიონ გრდემლი 286
 პაექრობა თეოფილაქტე ექსარხოსისა და არხიერის ფილარეტისა რაოდენთამე შენიშუნათა ზედა უფლისა ანსილიონისა აღნაქუსა შინათა 142:2
 პეტრე მკაწრველისა და ალაჯორისთვის თხრობა 312:32
[პეტრე ხარტოფილაქსი] კითხვანი მონაზონისა ვისნიმე 269:9; 312:46
 რომელი შემდგომად ქრისტეს მოციქულთა და მამათა გარდამოგუცნეს ესე 312:29
 საზღვარი შეერთებისა 312:38

სიტყვის-გება მაჰმადიანთა მიმართ 81
 სულთა განმხრწნელისათვის წვალებისა ბოლომილთასა 312:42
 უწყებაჲ სუბულისძისა სარგისისთვის 312:33
 შეჩვენება ერთბუნებიანთა და ერთბამად ყოველთა მწუალებელთა 312:43
 შეჩვენება სარკინოზის, რომელი იქმნების მოქცეულსა ზედა სარკინოზთაგანსა წმიდისა მიმართ და ქეშმარიტისა სარწმუნოებისა ჩვენ, ქრისტიანეთასა 312:24
 შეჩვენება ჰურიანებისა 312:4
 წამებანი მრავალთაგან მცირედნი, რომელთა წინა-მიყოფენ სომეხნი 312:36
 წინადადება მართლისა სარწმუნოებისა 312:10
 წინა-მოსწავებანი წმიდათა წინასწარმეტყველთანი 312:3
 წინასწარ-მოსწავება საღვთოსა მირონისა 312:45
ხელაშვილი იონა ათი მცნებისა და ცხრა ნეტარების წიგნი 277
 „ მეფის ძის იოანეს ოცდაათობმეტი შეკითხვის წიგნი 306; 388:9
 „ მიმართვა იოანე ბატონიშვილისადმი 254 (შენ. 10)
 „ სნეულთ ნუგეში 254
 ხსენება სიტყვის-გებისა და სასჯელისა სჯულისათვის ქრისტიანეთასა და სარკინოზთასა

ეგზეგეტიკა

ანდრია კეხარიელი თარგმანება გამოცხადებისა იოვანე მახარებელისა 49:1; 60:7; 113
ბასილი დიდი ექვსთა დღეთათვის 120:1; 272
 „ ფსალმუნთა თარგმანება 139:1
გამოჩინებისათვის მეღქმისედეკისა 139:5

გრიგოლ ნოსელი კაცისა შესაქმისათვის 120; 272
გრიგოლ დვთისმეტყველი სიტყვათა მათთვის წმიდისა სახარებისათა 383:22
ეპიფანე კიპრელი ათორმეტთა თვალთათვის 292:4
ექვთიმე მთაწმიდელი განმარტება, რაჲ არს შეტირებაჲ 143:3
 თარგმანება ლოცვისა 269:20

თარგმანი ცოდვა-მადლისა 1090:2
 თარგმანებაჲ წმიდათა მოციქულთა
 სახელთაჲ 269:38; 348:11
 თარგმანი „მამო ჩვენოსი“ 303:XVI
 თეოდორიტე ტვირელი მიზეზი ამოსის
 წინასწარმეტყველებისა 417:18
 თეოფილაქტე ბულდარელი მარკოზის
 სახარების თარგმანება 404
 იოანე ოქროპირი თარგმანება მათეს
 თავის სახარებისა 74:31,
 32, 35; 153
 „ თარგმანება იოანეს სახარებისა 154; 364; 366; 423
 „ თარგმანებისაგან იოანეს
 სახარებისა აღმოკრებილი
 წიგნი II 292:3
 „ მათეს თავის სახარების
 განმარტებისაგან გამოკრე-
 ბილი. წიგნი ა 292:2
 იპოლიტე (პაპი რომისა) განმარტება
 კურთხევათა მათთვის მოსესთა
 ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა 292:6
 მაქსიმე აღმსარებელი თალასეს მიმართ,
 მრავალთა მონაზონთასა
 სიტყვათათვის 367:3;
 395:3; 421
 „ თარგმანება ძნად გულის-
 ხმის-საყოფელთა სიტყუათა
 გრიგოლ ღვთისმეტყვე-
 ლის ქრისტენ შობისა სა-
 კითხავისათა 383:2; 413:2
 მეთერთმეტე განწესება რიცხვისა
 და განყოფა ძეთა შათ ისრაილისთა
 292:5

პრავატსკი გაბრიელ ფსალმუნთა გან-
 მარტება 276
 სახარების თარგმანება 199
 ფილოსოფიური და ღვთისმეტყველ-
 ბითი ტერმინების განმარტება გა-
 მოკრებილი არისტოტელის, დამა-
 სკელის, გრიგოლ ღვთისმეტყველის
 და სხვათა თხზულებებიდან 340
 ფსალმუნთა განმარტება 400
 ფსალმუნთა თარგმანება (გამოკრე-
 ბილი) 163

ხელაშვილი იონა განმარტება მოსეს
 ხუთთა წიგნთა 416:1
 „ დასაწყისი იგავთა სოლო-
 მონისთა 392:1
 „ იობის წიგნის განმარტება
 301
 „ ისო ნავესი და მეფეთა
 წიგნთა განმარტება 416:2
 „ კაცის ცნობის წიგნი 388:3
 „ მელქისედეკის მღვდლო-
 ბის წიგნი 388:4
 „ პარალიპომენონის განმარ-
 ტება 359
 „ [სული წმიდის განმარტე-
 ბა] 388:7
 „ ფსალმუნთა განმარტება
 416:3
 ხელაშვილი იონა ცნობა თავისა და
 გუამთა 267
 „ წიგნი მასწავლელისაგან
 მოსწავლისადმი 388:11
 „ წირვის განმარტების წიგნი
 333

კანონიკა

აღსარებისათვის 349:2
 ბასილი დიდი მარტილისა მწუხრი 143:5
 „ კანონნი დლითი-დღეთა
 ცთომათანი 55:3; 349:4
 განგება მათ ზედა, რომელთა მია-
 ქუნდეს დიდი სქემა. 143:12
 განჩინება კათალიკოსს ანტონის ზე-
 და 427ა:9
 იოანე მმარხველი კანონი შეცოდებულ-

თანი 55:12; 80:1; 143:2; 144:2,3;
 349:3
 კურთხევა ეპისკოპოსისა 143:11
 კურთხევა მთავარდიაკონისა 143:9
 კურთხევა წიგნის მკითხველისა 143:8
 კურთხევა ხუცისა 143:10
 [მანუილ ქსანთინოს] ქორწინებისა თა-
 ვისათვის 55:4,5; 80:2; 229; 535 ბ
 მოცემისაებრ და სარწმუნოებისა წმი-
 დის კათოლიკე ეკლესიისა თქმულნი

გამოკრებულნი კლემენტოსისაგან და
ღირსთა მამათა 292:1
მცირე რჩულის კანონი მუქქვისისა
კრებისა 143:1; 144:1
მცირე სჯულის კანონი 143; 144
რიცხვი დასაბამითგანთა წელთა ბერ-
ძულებრ 143:6
საკრებულოსა შინა მჯდომთა ამათ
უქმს შეკრძალვით პყრობა 348:29
სასულიერო რეგლამენტი (ფრაგმენ-
ტი) 535 ა
სულიერი რეგლამენტი 294

უწყება აღსარებისათვის 144:5
ძეგლის-წერა სარწმუნოებისა, რომე-
ლი აღწერეს წმიდათა მამათა კოს-
ტანტინეპოვლეს 143:4
წესი გამოჩენვისა და ჯელდასმისა
მღვდელმთავრობითისა 252 ბ, დ
წესი და განგება სატფურებისა 143:7
წესი, რომელი აღესრულების აღმსა-
რებელსა ზედა 144:4
ხელაშვილი იონა წიგნი ქორწინებისა
279

მღვდელთმსახურება, ჰიმნოგრაფია

განგება ეკლესიისა, თუ ოდეს იკურ-
თხების ანუ ოდეს არა იკურთხების
228:2
განგება თვეთა წელიწდისათა 542
გრიგოლ ღვთისმეტყველო ლოცვა 379:27
„ ლოცვა ცისკრისა 348:7,13
ზატიკი 540; 964
თვეთა მეტყველებანი 1097:2
იოანე ოქროპირი ლიტურღია 29:3
კურთხევანი 352
კურთხევა ოდიკისა 223:5
[კურთხევიდან] თავები 29:4
ლოცვა ვნების კვირისასა 53
ლოცვა ღვთისმშობელისა 533 (შენ.)
ლოცვები 66; 67:7; 73; 151; 518;
523 (შენ. 1); 528 (შენ. 1); 951 ია;
1097 (შენ.); 1102:1
ლოცვების წიგნი 76
მარხვანი 104; 109; 535 ც
მარხვათა და ზატიკთანი 67:3
მოსხენებისათვის გარდაცვალებულთა-
სა 201; 231
პარაკლიტონი 70
ჟამნი 67:1; 1096

სადღესასწაულო 150
სადღესასწაულო ტიპიკონი 535_ა(1)
სამადლობელი თხრვათა მიმთხვევი-
სათვის და ყოვლისავეთვის ქველის-
მოქმედებისა საღმრთოესა 516:3
სამღვდელმსახურო ხასიათის კრებუ-
ლი 951 იბ
საძიებლები (ფრაგმენტი) 535_ა(2)
სენაქსარი 64; 443
სძლისპირი და ღვთისმშობლისანი 68
ტიბიკონი 99; 228:3
უწყება მასალისა წმიდასა ტრაპუნსა
ზედა დასახხმელისა 228:1
ფსალმუნნი და საკითხავნი მიცვა-
ლებულთათვის 208
შუადღის ლოცვა 147 (შენ. 2 ა)
ძლევისათვის მტერთა ზედა 224
ძლისპირნი 535 გ
წესი და კურთხევა ეკლესიისა მღვ-
დელმთავრისაგან 228:4
წიგნი აღსარებისა 65:2
წიგნი სამღვდლოთა კურთხევისა 132
წმ. გიორგის პარაკლისი 252 ა

ჰიმნოგრაფია

ამბერკის საფლავსა ზედა-წერილი
379:3
ამფილოქე იკონიელი, იამბიკონი სე-
ლევკოსის მიმართ 379:1
ახტერიოზ ამახიელი შესხმა მღვდელ-
მოწამისა ფოაასი 384:8
47. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. 1

ბახილი ხელეუჭკიელი შესხმა წინასწარ-
მეტყველისა ელისესი და სომანიტე-
ლისა მიმართ
გალობანი მწვალებელთა ყოველთა
თვითეულისა წვალებისა შეჩვენებ-
სანი 312:52

- გალობანი ღვთისმშობლისანი 149:1
 გალობანი ყოველთა წმიდათანი
 954 დ:1
- გრიგოლ ნარეკელი ქება და შესხმა
 ქალწულისა უფალისა 379:5
- გრიგოლ ღვთისმეტყველი იამბიკო
 348:3; 379:9
- " ბოროტისა მიმართ 348:5;
 379:1
- " განჰსჯისათვის გულის სი-
 ტყუათა და ვნებათა სათნო-
 ებათათვის 348:18; 379:22
- " გრიგორის შრომა ვარ
 ოთხმუტლის დამცველი
 348:2; 379:8
- " ვნებათა წარმწყმენდელისა
 მალისა მდაბალ-მზრახ-
 ვალობისათვის უხილავითა
 გრძნობითა 348:17; 379:21
- " ზესთმჩენობისათვის 348:22;
 379:37
- " თავისა მიმართ თვისისა და
 მოშურნეთაცა 348:6;
 379:12
- " თანშემკურელისათვის სა-
 თნობიანისა სამობისა სა-
 თნობათა შინა 348:20
- " თქმული იამბიკონად რი-
 ცხუსა ზედა ბერძნულისა
 ანბანისასა აღთავიტაჲსასა
 269:24; 379:26
- " მწყემსისა მიმართ 348:21
- " მრავალმეტყველებისათვის
 და დუმილისა 348:12;
 379:16
- " მუტლელი აღრიცხვა წმიდა-
 თა წიგნთა ძველისა და
 ახლისა 269:25; 379:28
- " მუტლები იამბიკოჲ სასწავ-
 ლელოჲს წილ წარმართ-
 თაჲსა 269:23; 348:1; 379:25
- " საზღვარნი ზრქელ-კერძოო-
 ბითნი. იამბიკონი 348:8;
 379:14
- " სიმშვიდისათვის და სიმარ-
 ტივისა და უმანკობისა
 და სიბოროტისა
 348:23; 379:38
- " სწავლანი 348:9; 379:15
- " ტყუილისათვის 348:13;
 379:17
- " უტრწნელისათვის 348:15;
 379:19
- " ფილოსოფოსთათვის
 348:4; 379:10
- " ქვეყანის ზედასათვის წმი-
 დისა ღმრთისა მჰსგავსისა,
 უვნებელობისათვის და სის-
 რულსა და აღდგომისათვის
 სულისა პირველ ზოგადისა
 აღდგომისა 348:19; 379:23
- " ყოვლად განთქმულისათვის
 და დედოფლის ბოროტისა
 მუტლისა 348:14; 379:18
- " შესხმა და ქება თავისა დი-
 სა გორგონიჲსა 383:29
- " ცუდ დიდებისათვის 348:16;
 379:20
- დავით აღმაშენებელი გალობანი 149:2
- " გალობაჲ სინანულისა
 303: VII
- დასდებელნი და ძლისპირნი აღდგო-
 მისანი 179
- დაუჯდომლები და გალობანი 182
- დიმიტრი მიტროპოლიტი (როსტოვისა)
 ჩეტი მინეი (ამონაწერები) 29:11
- ვახტანგ-ალმასხან აკოლოთია კელით-
 უქმნელისა და საკვირ-
 ველთ-მოქმედისა ხატისა
 516:1
- " კანონი ხატისა 516:2
- თვენი 166
- თვენი (ანტონ I-ის რედაქციისა) 175
- თვენი (გალექსილი იოანე პეტრიწისა)
 269:22
- იაღგარი 552
- იამბიკონი აღმორჩეულნი მათვე წმი-
 დათა წიგნთანი, თქმულნი არსენი
 იყალთოლისა თარგმანიჲსა 269:28;
 379:31

- იამბიკონნი აღმრიცხველნი წმიდათა წიგნთა „საქმისა მოციქულთასა“ 269:26; 379:29
- იამბიკონნი აღმრიცხულნი მათვე წმიდათა წიგნთანი, თქმული თვით ეფრემ მცირისა თარგმანისაჲ 269:27; 379:30
- იამბიკონები მოციქულთაჲ 269:35
- იამბიკონები წმიდათა მოციქულთა 269:34
- იამბიკონი ქრისტესშობისანი 379:39
- იბაკონი და იკოსნი იესო ქრისტესი 379:7
- იბაკონი წმიდისა ღვთისმშობლისანი 67:6
- იოანე ოქროპირი იამბიკონი 269:21; 379:35
- იოანე პეტრიწი გალობანი 379:36
- „ პროლოგი 379:4
- „ სხუა იამბიკონი მისთვისე 269:29; 379:32
- იოანე შავთელი გალობანი ვარძიისა ღვთისმშობლისანი 379:24
- იოვანიკ მონაზონი იამბიკონი წმიდათა მოციქულთა აღსრულებისნი 269:33; 348:10; 379:33
- მარიამის შესხმა 12:3 (შენ.)
- მიქაელ მოღრეკილი იადგარი 425
- საგალობლები 59; 78; 533 (შენ.)
- საწელიწდო საგალობლები 91, 535დ (ფრაგმენტი)
- [საწელიწდო თვენი] 67:2
- ტრიფილე მცირე შობასა ანტონისასი 139:18
- „ შობასა იოაკლი მეორისა 139:19
- გრიგოლ ღვთისმეტყველი შესხმაჲ მაკაბელთაჲ 383:26
- შემსგავსებანი 138; 157:2
- შესხმანი არჩილისა და ლუარსაბისა 139:15
- შესხმანი ღღესასწაულთა 217
- წამება ქეთევან ღედოფლისა 139:16

ასტრონომია-კოსმოგონია და კალენდარული მასალა

- აბუსერიძე-ტბელი კალენდარულ-ასტრონომიული ტრაქტატი 312:49
- ამინდის წინასწარმეტყველება და სამთვარიო 245
- არაბული ქრონიკოს ანგარიში 174 (შენ. 1 ე)
- არატომსა გამოცხადებულთაგან წინასწარ ცნობაჲ ჰაერ კეთილთათვის 269:57; 287:17
- [ასტრონომიული ხასიათის ცნობები] 312:50
- ასოთსამღერელი (არაბულად) 174 (მინაწ. 2)
- ასოთსამღერელი 14:4; 97 (შენ.); 1109 (შენ. 1)
- ასტროლოგიური კრებული 1094
- აღრიცხვა, ესე იგი არს სახელის დება თვითეულ თვეთა 269:51
- აღწერა ღღეთა კვიმატთა, საეტლოთა და სამთვარიოთა 223
- ბუნებრივი წინასწარ-ცნობა წეროთაგან 269:62; 287:22
- გამოცნობა—რომელ წელს რომელი ეტლი უფლებს 287:8
- კიჟაკი (მკითხაობა) 951 თ
- ზედნადები მთოვარისა 287:1
- თვისა და მთვარისა, წლისა და მესკლავის საწვლები და... არაბულად ქრონიკონსა სიდამ დაიწყების 174 (შენ. 1 ბ)
- კალანდრა, თქმული ეზრა წინასწარმეტყველისა 14:7; 269:63; 287:23
- კალენდარი 212:2
- კვიმატი ღღეები ყოველი თვისა 13:4; 14:12; 85 (შენ.)
- მზის მოქცევის ტაბულა 287:12
- მთვარისა (!) და ქუხილისათვის 14:8
- მთვარის წყერა და გაცილება შვიდმთავარ პლანეტასთან 14:16
- მოთხრობა მცირე ვასილოღრაფისაგან რიცხვთათვის დასაბამითგან გარ-

- დასრულთა წელთასა 14:13; 269:52; 287:15
- ნათლისმქონებელნი დღენი მთვარისანი 269:55; 287:5
- ნაკის ცნობა 269:53 (შენ. 2)
- პასქალიის სქემა 312:53
- საეტლო წიგნი 14:2; 269:53 (შენ.4)
- სამთვარიო 14:10; 19 (შენ.4); 212:3; 1104; 269:65; 287:24
- სამთვარიო და საეტლო 46
- სარგებელი კითხვა მთვარისა და თვეთა 269:66
- სასწაულნი ძვრისა და ქუხილისა 14:15
- საცნაურ-ყოფაჲ სნეულისა სიცოცხლისა ანუ სიკუდილისა 269:54; 287:10
- სახელი და საქციელი შვიდის ეტლისა 174 (შენ. 1 დ)
- სიბრძნითვან ფილოსოფოსთასა აღწერილი წინასწარმეტყველებად ჟამთა და ბუნებათა წელიწადსათა მოწვენადათვის, 14:14; 269:56; 287:16
- სიზმრისა და სხვადასხვა შემთხვევათა ცრუმორწმუნოებრივი ახსნანი 14:6
- სიცოცხლისა და სიკუდილისათვის 14:9; 287:9
- ულუღბეგი ვარსკლავთა კატალოგი 161 ქორონიკონი... სრული 252 გ
- შვიდნი სარტყელნი ცისანი 287:7
- ცის თორმეტი ბურჯები და მათი სახელები 174 (შენ. 1ბ)
- ცის შვიდი სარტყლისათვის მსჯელობა 269:53 (შენ. 3)
- გამოძიებისათვის ჟამთა და წელთაჲსა 269:53
- ძრვისა და ქუხილისათვის 269:64
- წელიწადის თვეების, დღეებისა, საათებისა და სხვ. რიცხვისათვის 287:13
- წინასწარ ცნობა გრძლისა ზამთრისა 269:61; 287:21
- წინასწარ ცნობა ზამთრიანისა ჰაერისა მზისაგან 269:60; 287:20
- წინასწარ ცნობა ზამთრიანისა ჰაერისა მთვარისაგან 269:59; 287:19
- წინასწარ ცნობა ჰაერ-კეთილისაჲ მზისაგან 269:58; 287:18
- ჰაერსა შინა მროკველი ანუ მრონინგ 136

ბიო-ბიბლიოგრაფია და კრიტიკა

- Амвросий архиепископ Екатеринославский о некоторых в особлявостя мнених Алкорана 35:2
- ექვთიმე მთაწმინდელი მცირე კითხვა-მიგება, რომელი მოსცა თევდორე ხუცესსა საბაწმინდელსა 427 ა: 11
- მეტაფრასული კრებულის საძიებელი 535 გ
- წიგნი ძველისა სჯულისანი ყოველნი რიცხვით ლდ 269:30
- ხელაშვილი იონა რონინი 288; 388:5

ბუნებისმეტყველება

- სახსოვარი ძნიად საპოვართა ნივთთა 200 ა
- სახსოვარი იშვიათად საპოვართა ქმნულებათა 200 ბ
- ცნობა ქართა სახელებისა 287:11
- ცხოველთა სიცოცხლის ხანგრძლივობის შესახებ 247 (მინაწ. 2)
- ჰაერისა, მიწისაჲ, ცეცხლისა და წყლისა[თვის] 269:47, 48; 287:5; 379:34

გეოგრაფია, მოგზაურობა

ავალიშვილი გიორგი მგზავრობა თბი- ლისით იერუსალიმისადმი 450	რადზივილი ნიკოლა მოგზაურობა წმი- დათა შინა ადგილთა... იერუსალიმს 29:10
ზარონ დე პოლნიცა მიმოსვლა 88; 100	სამგზავრო გეოგრაფია 141
ვახაშვილი ტიმოთე მიმოსვლა 36; 90	[საქართველოს] მახლობელთა ად- გილთათვის 196
გედევანიშვილი იონა მოგზაურობა 75	
გეოგრაფია 235; 529	

გრამატიკული ლიტერატურა და ლექსიკონები

ანტონ I სიმეტნე ღრამატიკისა 131:1	კვირილე ალექსანდრიელი მათეს თავის სახარების ლექსიკონი 312:54
ანტონ I ქართული გრამატიკა 108; 419; 547	მითოლოგია (ლექსიკონი) 10; 115; 270
ბაგრატიონი იოანე რუსულ-ქართული ლექსიკონი 22	ორბელიანი ს.-ს ლექსის-კონა ქართუ- ლი 20; 24; 82; 247; 386; 454
გაიოზ რექტორი (არქიმანდრიტი) ქარ- თლის გრამატიკა (რუსულ ენაზე) 35:1	რუსულ-ქართული ლექსიკონი 18; 83
დავით ბატონიშვილი გრამატიკა 58:1; 532	სახალხო ლექსიკონი საკვირველთა თვისებათა და ბუნებათა ცხოველ- თასა 362
" კატეგორია შემოკლებული 58; 253:3	სიტყვა ართრონთათვის 312:55
[თურქულ-ქართული ლექსიკონი] 418 (მინაწ. 79)	ფარსადან გორგიჯანიძე ქართულ-არა- ბულ-სპარსული ლექსიკონი 174 (შენ. 1 ა) ქართული გრამატიკა 148; 243

ეთიკა

ალაპიტე კოსტანტინეპოლელი სამეფო ტომარი 71; 183; 335	ქცეო სახილველობა 365
ვანჰსჯანი არისტოტელისანი სათ- ნობათა და ბიწოთათვის 142:1	სწავლა ზნეობითი და კანონი პატი- ოსნისა კაცისა I, II 304
თეატრონი 205	ციცერო, მ. ტულიუსი ლელი ანუ მე- გობრობისათვის 289
მარკ ავრელი საყოფაქცევო სჯა 45; 152; 168:1	წიგნი სიბრძნისა და კეთილმოქმე- დებისა 72
მეგობრობა 427 ა:13 (შენ. 1)	ხოჯაევი მარგარ ვარდ-ბულბულიანი, ვინა ზნეობითი სწავლა 1105
საპოლიტიკო თეატრი ანუ საყოფა-	

ილუსტრაციები

[ილუსტრაციები, რომლებზედაც აღ- ნიშნულია ყოველი თვის კვიმატი დღეები] 954 დ:2	[სათნობათა და ცოდვათა ილუსტრა- ციები] 954 დ:3
---	--

ისტორია

ალექსანდრე მაკედონელის სამხედრო მოქმედებათა აღწერა 429	ამბავი ოსმან ჯუგის ნათესავისა 174 (შენ. 1 თ); სპარსულად 174 (მი- ნაწ. 3)
ამბავი აბულ ლიფარ აღმაზორისა 1086	

- ამილახვარი ალექსანდრე ბრძენი აღ-
მოსავლეთისა ანუ განზრახვა 303:VI
ანტონ I ექსცერპტები საქართველოს
ისტორიიდან 14:5
ანტონ I წყობილსიტყვაობა 1; 121;
346; 1089
აღწერა იერუსალიმისა 198
განჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა
სახისა 207
დადიანი ნიკო (I) ქართველთ ცხოვრე-
ბა 9
დიოდორე სიკილიელი ისტორია, ტ. 6
(ნაწყვეტი) 427:3
ფარემ მცირე უწყება მიზეზისა ქარ-
თველთა მოქცევისა 184
ვახუშტი საქართველოს გეოგრაფია
და ისტორია 186; 281; 380
ვოლტერი ისტორია მეფობისა ლუდო-
ვიკ XIV და ლუდოვიკ XV 389
თეიმურაზ ბატონიშვილი მოხრება
თბილისისა 1795 წ. 191
„ სიკვდილი დიდ-მოურავის
გიორგი სააკაძისა 213
წამება ქეთევანისა 193
თეოდორე აბუკურა რაქამს ჯერ-იჩინა
შემოქმედმან წყალობით განახლება
287:29
იერუსალიმის დარღვევა ტიტესაგან
26:3; 87:1
იოსებოს ფლავიოსი ბრძოლისათვის
იუდეელთა 322; 323; 324
„ იუდებრივისა სიტყუა და-
საბამობისა 315; 316; 317;
318; 319; 320; 321; 332:1;
372; 373; 374
„ მაკაბელთათვის ანუ მეუ-
ფებისათვის გულისხმის-ყო-
ფათასა 332:2
Исповедание веры армянских церквей
35:3
ისტორია ალექსანდრე მაკედონელი-
სა 111:1; 185
კვინტოს კურციუსი ალექსანდრე მაკე-
დონელის ისტორია წიგნი I 410
წიგნი VI 394
[კონსტანტინეპოლის ეტრისგან
დახსნის ისტორია] 379:6
კურახი დილმარ საყოველთაო ისტორია
187; 368:1
ლევან ბაქარის ძე ბატონიშვილი მსო-
ფლიო ისტორია 385
მარმონტელი ველიაზარ 172
მილოტი ყოვლად ზოგადი ისტორია
ნაწ. I, 282; ნაწ. II, 283; ნაწ. III, 296;
ნაწ. IV, 297; ნაწ. V, 298; ნაწ. VI,
299; ნაწ. VII, VIII, IX, 308; ნაწ.
X—XIII, 313
მიმოსვლა ქერეოსისა და კალი-
როიისა 544
[მოკლე ისტორია მაჰმადისა] 29:12
ორბელიანი პაპუნა ქართლის ცხოვრე-
ბა 37:2
პანტეონ-დიდებულთა გვამთა ცხოვ-
რება 246
პლუტარხოს შედარებითი ცხოვრების
აღწერანი ნაწ. I—II, 256; ნაწ. III,
257; ნაწ. IV—V, 258; ნაწ. VI—
—VIII, 259; ნაწ. VIII, 260; ნაწ.
IX—X, 261; ნაწ. XI—XIII, 262
„ ყრმათათვის VII—VIII, 275
როლენი შარლ ძველი ისტორია I 204
საზოგადო ისტორია 398
სტრათეჟიანი ვილგემ თეატრო ანუ ას-
პარეზი მატინული 420
ტროადის ისტორია 5; 169
ტყუშობისათვის კონსტანტინეპოლი-
სა, რომელიცა დაატყუშვა მახმედ
მეორემან თურქთამან 87:3
უარის-ყოფა ნაპოლეონისაგან ფრან-
ციისა და იტალიის ტახტთა 427 ა:4
ქართლის ცხოვრება (ბარათაშვილი-
სეული) 25; (დადიანი-სეული) 354;
(მარიამისეული) 30
ქრისტიანედ მონათვლა რუსეთის
ხალხისა 214 (შენ. შ)
შემოკლებული მოთხრობა ცხოვრე-
ბისა მაჰმადისა 209
ჩხეიძე სეხნია ქართლის ცხოვრება 37:1
წესნი და კანონნი ეთიოპელთა და
აბაშთა ხრისტიანობისა სარწმუნო-
ებათანი 303:XII
ხერხეულიძე ომან მეფობა ირაკლი
მეორისა 197 ა, ბ, გ, დ

ხრონოგრაფი 125; (არჩილის) 314	ისტორია წიგნი I 310
ჰეროლოტე ისტორია (ოთხ ნაწილად და ცხრა წიგნად) 309	ისტორია წიგნი III—VI 311

ისტორიის მასალა

ანდერძი იონა მონაზონ-ხუცისა (ხელაშვილისა) 388:10	პლატონ მიტროპოლიტი შესხმა ალექსანდრე I-ის 1801 წ. 50:4
ანდერძი სიკვდილისათვის დავით აღმაშენებელისა 427 ა:13	საბუთები 383 (მინაწ. 5); 436 (მინაწ. 11).
ანტონ I ეპიტაფია დათა ჩემთა ანასტასია და მარიამისა 139:17	სახელნი მამათა, მამათ-მთავართა, მეფეთა და მღვდელთანი 269:40
აღრიცხვა წმიდათა წინასწარმეტყველთა 269:39	სიტყვა, თქმული ჯელმწიფისა ჩვენისა კოსტანტინესთვის 427 ა:2
აღწერა აია სოფისისა 216 ა, ბ	[სიტყვანი ეკატერინოსლავისა და და სხვ. არხიეპისკოპოსის ამბროსიისა გრიგოლ ალექსანდრეს ძე პოტემკინის მიმართ] 29:9
არზა მეფე თეიმურაზთან კათოლიკოსის ანტონის მიერ ექსორიობასათვისსა ზედა 427 ა:8	შემოკლებითი აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გვარებისა 550
აღწერა აფრიკელი არაბებისა 218	შესხმა, თქმული ეკატერინა მეორის მისვლისას ქ. ბესტილავს, 1787 წ. 19 იანვარს 427 ა:6
ბერიფეი დიმიტრი წერილი იოსებისადმი 951 ივ	შესხმა შემდგომად მისის დიდებულების უაღუსტესობითის დაგვირგვინებისა 50:3
ელისაბედ იმპერატრიცასაგან მიწერილი იმპერატრიცა მარიამთან 427 ა:5	[ცნობები (ამონაწერები) რომაელ იმპერატორთა ცხოვრების შესახებ, ძველ ფილოსოფოსთა გამონათქვამები და სხვ.] 29:8
ეპისტოლე იმპერატორ პავლე პეტროვიჩს 50:2	[ცნობები ეკლესიათა აგების შესახებ] 29:7
იმერეთის მეფის წერილის ნიმუში კოსტანტინეპოლის პატრიარქთან 31 (მინაწ. 3)	[წმიდა დედათა სახელების ჩამოთვლა] 269:41
ლეონიძე სოლომონ მოთქმით ტირილი საქართველოს მეფის 50:1	ხელაშვილი იონა წერილი დავით დიანისადმი 388:6
მეფენი სომეხთანი 312:27	წერილი იოანე სვიმონის ძე ჯანდიერისადმი 137 (შენ. ი)
ნაკაზი იმპერატრიცა ეკატერინესი 432	
პატრიარქნი რომისანი და წელნი მათნი 287:33	
პლატონ მიტროპოლიტის მიერ წარმოთქმული მისალოცი სიტყვა ალექსანდრე I-ის გამეფების დღეს 427ა:1	

კრიპტოგრამები

ანჯანური ანბანის გასაღები 174. (შენ. 1ვ)	კრიპტოგრამები 79 (შენ. 2); 172 (შენ. 3); 436 (შენ. 7)
--	---

მითოლოგია

ტელემაქიადა (VI—XXIV ნაწ.) 260:2 შეყუანილება მითოლოგიად 343

მხატვრული ლიტერატურა
ეპოსი

- ალექსანდრე და მეუღაბნოე კავკასი-
ასა შინა (გ. ავალიშვილის თარგმა-
ნი), 303: XVIII: I
- ალექსანდრიანი 26:1
- ალექსანდრიანი (გალექსილი) 355
- ალღუზიანი 541
- ამბავი ჯუშუჯუმ ხელმწიფისა 951 ზ
ამირნასარიანი (ნაწყვეტები) 13:2
(შენ. 4)
- ანეკდოტები ბალაკირევისათვის 194
- აპოფეგმატა 368:3
- არაბთა და ინდოელთ ზღაპარნი
210:3
- არისტოტელე იგავნი 168:3
- არჩილი გაბაასება თეიმურაზისა და
რუსთველისა (თეიმურაზ I-ის თქმუ-
ლი გლოვა დედოფლისათვის) 6:11;
418:1; 424:1
- „ გაბაასება კაცისა და სოფ-
ლისა 424:11
- „ ვისრამიანი (ლექსად თქმუ-
ლი) 424:26; 535:4
- ზაგრატიონი დ. წამება ქეთევან დე-
დოფლისა 233ა,ბ
- ზარათაშვილი მამუკა ჯიმშედიანი (გა-
ლექსილი) 390:1
- ზარამგულანდამიანი 239:3; 451:2
- ზარამგულიჯანიანი 170
- ბეჟანიანი 240
- გოგია ბატონიშვილი (ზაგრატიონი გ.ა.)
შემთხვევანი იმერთა მეფის სოლო-
მონის ძის ძისა გიორგი ალექსან-
დრესისა 303: XV
- გოჩიანი 1085
- გურამიშვილი ღავით ქაცვია მწყემსი
241
- ეზოპეს ცხოვრება 236
- ეზოპეს ცხოვრება და იგავნი მისნი
190; 1039
- ეზოპე ქურდის და ძაღლის ისტორია
100:4
- ელეონორა კასტილიელი 221
- ეზნი ხონია 118:2; 1087:2
- ვახტანგ VI ამირნასარიანი (გალექსი-
ლი) 395:3
- ვისრამიანი 17; 27; 96; 102
- [თავგადასავალი მეფის ასულის მარია-
მისა] 1092
- თანიაშვილები ბეგთაბეგ და სულხან
გალექსილი ამირანდარეჯანიანი 357
- თეიმურაზ I თხზულებათა კრებული 403
- „ იოსებ-ზილიხანიანი 403:2;
1109
- „ ლეილ-მაჯნუნიანი 403:3;
535 ზ (ფრაგმენტი); 536:6
(ფრაგმენტები); 1084
- „ შამი-ფარვანიანი 342:15;
403:6; 536:7; 1103:11
- „ შვიდთა კრებათათვის
342:7; 536:1; 1103:7
- „ წამება ქეთევან დედოფლი-
სა 342:18; 403:1; 1103:12
- თეიმურაზ II ხილთა ქება 6:15; 62:3;
1088:11; 1103:9
- თეთრი ხარი 210:9
- თიმსარიანი 13:1
- იოსებ თბილელი დიდმოურავიანი 15;
101:7; 111:2; 951¹⁰
- ისტორია ანუ მოთხრობა საპყარან
ამარანზასი და ბაბა ამარისა 950
- მელიქოვი გიქო [გოდება ძმის გარდა-
ცვალების გამო] 12:9
- [მეფე ბუტანისის ამბავი] 210:6
- V მილტონი დაკარგული სამოთხე 92
- მირიანი 62:1; 160:2; 195; 234
- მოთხრობა (უსათაურო) 210:7
- მოთხრობა სამთა მეგობართათვის
1108:1
- [მოთხრობა არდასსან-ოღლიზე]. 210:2
- მოსე ზონელი ამირან-დარეჯანიანი
393; 435
- ნარგიზოვანი 118:3; 1087:3
- ნუგეშინის-ცემა 210:4

ორბელიანი დიმიტრი ცოლთან მიწე-
რილი ალერსი გაყრისათვის 303:II
ორბელიანი ს.-ს. სიბრძნე სიცრუისა
13:2; 173
რაოდენ საშიშარია გონიერულად
ყოფნა 210:8
როსტომიანი 406; 428
რუსუდანიანი 23; 436; 551 (ამბავი
ჯიმშედ ხელმწიფისა)
რჩევა ქკვიანის მოხუცებულის კაცისა
210:1
სარიდონიანი 430; 549
სასიამოვნო წალკოტი ყრმათათვის
538
სევაი და სხვანი ფრინველნი 210:5
სირინოზიანი 431
სიტყვის-გება სოგრატიისი (აპოთევ-
გმატა) 13:3; 47; 168:2; 171:4; 524
სპილენძისქალაქიანი 101:6
ტლაშაძე იესე კათოლიკოს-ბაქარიანი
953
უბნობა სიყვარულისა და გონიერე-

ბისა შორის 50:5
უბნობა შორის მწიგნობრისა და
ყრმისა 1108:2
[ფავლენიშვილი] ვახტანგისი 101:1
ფენელონი ტელემაქის მიმოსვლა 377
ფრიდოლინი 222
[ქალ-ვაჟიანი] 1102:4
ქილილა და დამანა 21; 31; 32; 33;
34; 110:4 (ნაწყვეტები); 433; 939
ყარამანიანი 38; 164; 165
შოთა რუსთაველი ვეფხისტყაოსანი 305
" ნაწყვეტები ვეფხისტყაოს-
ნიდან 418 (მინაწ. 17,23,75)
ჩარ-დავრიშაიანი 49:6; 61; 110:1;
160:1; 451:1; 513
ჩოლოყაშვილი ქაიხოსრო ომანიანი
110:3
ცაში მოგზაურობა 210:10
ციციანოვი ჩაჩაილ ამბავი სლავენისა
და სონიქასი 242
[ჯაამ ვეზირის ამბავი] 62:4
ჰომეროსი ილიადა 338

დრამა

ანტონოვი ზურაბ ტივით მოგზაურობა
ლიტერატორთა 434

სუმაროკოვი ა. კომედიები 11

ლირიკა

ავალიშვილი (ავალიანი) გიორგი
ანბანთქეები 390 (შენ. 3ა, ბ, გ)
" ლექსები „მოვიდოთ სიტყვა
სათქმელად...“ 390 (შენ. 3გ)
" „სადილად ვსხედით, ვლა-
ლობდით...“ 390 (შენ. 3ე)
" „შენგან კელქმნილმან გო-
ნებამ...“ 390 (შენ. 3 დ)
" „ხმარებულ გექმნას მშვი-
დობით...“ 390 (შენ. 3 ზ)
" ემა ცოდვილისა (იაგზიკო)
93
ანბანთქეა: „აღამ ბადა, გვერდით
დახსნა...“ 6:2 (შენ. 1ა)
" „აღმას ბასრი გაღესი-
ლი...“ 418 (მინაწ. 37)
" „ან ამას გეტყვი...“ 418
(მინ აწ. 29)

ანბანთქეა „ანო ალვისა სახელ დაესა-
ხო...“ 418 (მინაწ. 43)
" „საბარმაკულო ღრუბე-
ლო...“ 109:1
" „ახარა ბერწსა გაბრიელ
დღესა...“ 6:2 (შენ. 1 ბ)
ანდრონიკაშვილი ქაიხოსრო მიჯნურთ
ბადე 118:1; 1087:1
ანტონ I „ცეცხლი მოიწუავს ქორცსა...“
388:11 (შენ. 7)
არჩილი ანბანთქეა, „არ აღვილია აღ-
კრძალვა...“ 342:10; 424:27
" ანბანთქეა; „ასულა ასუ-
ლა...“ 342:8; 424:2ა
" ანბანთქეა; „აღვლო ბა-
გე...“ 424:17
" [ანბანთქეა სულხანის პა-
სუხად], „აღვძრა ბაგე...“
390:2; 424:19

- არჩილი** ანბან-ლექსნი ამიცანად სა-
თარგმანებელი, „არსი ყო-
ველთა დამაარსი...“ 395:1;
424:22
- „ იამბიკო ლექსები, „იცის
ბრძენმან...“ 424:25
- „ იამბიკო პირველი, „სარწმუ-
ნო არს ესრეთ ცნობა...“
424:3
- „ იამბიკო მეორე, „შენ დაამ-
ყარე ქვეყანა...“ 424:4
- „ იამბიკო მესამე, „ქება და
მკობა...“ 424:5
- „ იამბიკო მეოთხე, „ვამე, საქ-
მეთა ჩემთა...“ 424:6
- „ იამბიკო მეხუთე 424:7
- „ იამბიკო მეექვსე 424:8
- „ იამბიკო მეშვიდე, „კმარა
დაწყნარდი...“ 424:9
- „ „კაცს უთხარ შენი წალკო-
ტი...“ 424:15
- „ ლექსნი ას ორი მუჟლნი
418:3; 424:21
- „ ლექსნი აქა-იქ ნათქუამი
424:16
- „ ლექსნი ასდა ათნი 424:30
- „ ლექსნი ასეულნი—მეორე
424:29
- „ მეფეთა-ჩახრუხაძე ბრძენთ
ვაბაძნეთ...“ 424:10
- „ საქართველოს ზნეობანი
395:2; 424:12
- „ სიტყვა სანათლისღებო
424:13
- „ ჩარხებრ მბრუნაჯი ლექსი
„ამოებასა იგავით...“ 424:14
- ბაგრატიონი** გ. ა. ანბანთქება „ამბავსა
ავწერ აღრინდელსა...“
1088:9
- „ ანბანთქება „აღვასამ ქებად
ბაგესა...“ 1088:8
- „ ბესიკის ქება 1088:4
- „ იამბიკო „არსთა მბადი-
სა...“ 1088:3
- „ „ბრძენი მთხრებლს ირ-
ჩევს საჯდომლად...“ 1088:1
- ბაგრატიონი** გ. ა. მეფის ასულს მზეხა-
თუნზე თქმული „აღვამკობ
აღვასა...“ 1088:5
- „ მეფის ასულს მზეხათუნისა-
თვის „ვართ კარგის მგო-
ნე...“ 1088:7
- „ „მოგიწერ დასა ტურფა-
სა...“ 1088:6
- „ „ჰოი რა ვიწყო ტირილი...“
1088:2
- ბაგრატიონი** გ. ი. იამბიკონი იოანე,
ბატონიშვილისადმი „ურა-
ოდენოდ უვითარომან...“
378 (შენ. 2)
- „ შიირი „დიდება შენდა სამ-
მზეო...“ 378:4 (შენ. 3)
- „ უწყალმ ტრფიალებამ...“
303:V
- ბაგრატიონი** დ. ლექსები და წერილები
303: X
- ბარათაშვილი** თ. „ისმენდით ამა თქმუ-
ლებსა...“ 390 (შენ. 3 იდ)
- ბარათაშვილი** ი. თ. „იაზროს თუ ვინ
იქმნაო...“ 105:77
- ბარათაშვილი** მამუკა ანბანთქება „ამ
ბრძენთ...“ 390:7
- ბარბარა** (იოანე მუხრანბატონის დედა)
„ორთა ბრძენთაგან შემკულა...“
105:50
- ბერიევი** დიმიტრი ნინოს გარდაცვალე-
ბის გამო „რა მესმა, და-
რო, ივერთ გვარო...“
951 იგ (შენ. 1)
- „ ნინოს გარდაცვალების გა-
მო „შემიბრალეთ მსმენელ-
ნო...“ 951 იგ (შენ.1)
- ბესიკი** ანბანთქება „არს ბრძენ გნო-
ბით...“ 1088:12
- „ „ათინად ბრძენთა გაზრდი-
ლი“ 1088:10
- „ დედოფალს ანნაზედ „ვარ
უცხო ვინმე ყარიბი...“
1088:13
- „ „მე შენმა ფიქრმა მიმარინ-
და...“ (ფრაგმენტი) 951ა:5

ბესიკი რუხის ბრძოლა 951 ვ
 „რძალ-დედამთილის შულ-
 ლი და ბრჭობა“ 13:5
 „სევდის ბალს შეველ...“
 418 (მინაწ. 60); 1088:15
 „ცრემლთა ისარნი, მოსის-
 ხარნი...“ 1088:16
 „პაერი ციე-ნამიანი...“ 418
 (მინაწ 61)
 გაბაშვილი ზაქარია კატისა და თავთა
 ომი 395:5
 „მიწერილი ასტრახნით მოს-
 კოვს მეფის ვახტანგის ძისა
 გიორგისადმი 300:III
 გედევანიშვილი იონა ლოცვამან ანნა
 75 (შენ.)
 გიორგი მუხრანბატონისძე ვახტანგ-
 აღმასხან ბატონიშვილისათვის 105:22
 გრიგოლ მუხრანელი გრიგოლიანი 531
 გურამიშვილი დავით გოდება დავითი-
 სა და სოფლის გამოტირი-
 ლი 6:16; 100:2; 1103 (მი-
 ნაწ. ზ)
 „კრებული 103
 „ლექსები 528
 „სწავლა მოსწავლეთა 6:18;
 55:6
 გურამიშვილი მამუკა ლექსები 303:VIII
 დავით აღმაშენებელი ეპიტაფია
 „უბისს ავაგე ქალაქი...“ 24 (მინაწ.6)
 დავით იმამყულიხან ანბანთქება „აღამ
 ბრძანების განგებულებით...“ 6:4
 დავით შიქელის ძე ვახტანგ-აღმასხან
 ბატონიშვილისათვის 105:21
 დავით რექტორი კრებული 105
 დემეტრეშვილი იოანე „იყავ ვით მტრე-
 დი...“ 267 (მინაწ. 11)
 დოსითეოს ნეკრესელი „ლოცვამან ანნა“
 „დაესდებ გონებად...“ 278
 (შენ. 2)
 „საბას ქებად ნათქვამი
 „ვერვინ შეჰკადრებს გიო-
 ბას...“ 105:26
 ენდრონიკასშვილი მერაბ იამბიკონი
 ვახტანგ აღმასხან ბატონიშვილისათ-
 ვის 105:15

ენდრონიკასშვილი მერაბ მეფის ძის და-
 ვითის შესხმა 105:30
 [ეპიტაფია] „დავითის ძირით აღმო-
 ნორჩს...“ 388:5
 „მეფის გიორგის მეთაქამე-
 ტიძის ჯიბრაილისა 388:3
 ვახილი შიო მღვდლის ძე ვახტანგ-ალ-
 მასხან ბატონიშვილისათვის 105:19
 ვახტანგ VI ანბანთქება „ასრე არის.
 აგებული...“ 342:9
 „ლექსები 171; 526
 „მე უმცირესმან ძმათა-
 გან...“ 536:5
 „რადგან დაშვრა ასრე სა-
 ბა...“ 20 (შენ. 3ბ); 24 (შენ.
 2 ბ); 386 (შენ. 10)
 „რუსთვლისა ლექსი მე-
 ფია...“ 395 (მინაწ. 13)
 „სიყრმიდგან იყო მუდა-
 მად...“ 20 (შენ. 3 ა); 24
 (შენ. 2); 386 (შენ. 1 თ);
 454 (შენ. 2 გ)
 ვოლტერი ტაქტიკა 303:XVII:1
 თანიასშვილი ბეჟან ვახტანგ-აღმასხან
 ბატონისშვილისათვის 105:23
 თეიმურაზ I ანბანთქება, „აღამ ვახსე-
 ნოთ პირველად...“ 6:14;
 342:4; 1103:4
 „ანბანთქება, „აღვახვენ ჩემ-
 ნი ბაგენი...“ 6:1; 62:5;
 342:5; 1103:5
 „ანბანთქება, „აღმართა ჯვა-
 რი გოლგოთას...“ 6:2;
 62:7; 342:6; 1103:6
 გრემის სასახლეზედ 418:2;
 536:3
 „ვარდულებულიანი 239:1;
 342:14; 403:4; 1103:10
 „მაჯამა, „ქულაეცა მოთქვამს
 სიტყვა უქმისა...“ 101:2;
 342:16
 „მაჯამა, „ტურფა ხარ მშვე-
 ნიერებით...“ 418 (მინაწ.1)
 „მაჯამა, „ქება და მკობა
 ხელმწიფის ალექსანდრესი
 და დედოფლის ნესტან-
 დარეჯანისა“ 342:17; 536:8.

- თეიმურაზ I სოფლის სამღურაო 6:10
 ,, შედარება გაზაფხულისა და
 შემოდგომისა 239:2;
 342:13; 403:5; 1103:8
- თეიმურაზ II ანბანთქება „აღმეძრა ბა-
 გე...“ 6:3
 ,, ანბანთქება ამიციანად ნა-
 თქვაში „აღვძრათ სიტყ-
 ვა...“ 342:3; 1103:3
 ,, ანბანთქება „არის რამ
 უცხოთ საცნობელ...“
 342:2; 1103:2
 ,, სარკე თქმულთა 106;110:2;
 342:1; 536:2; 1103:1
- თეიმურაზ ბატონიშვილი „იდიდებიან
 ქრისტეს მოსახელენი...“
 279 (შენ. 4 ზ)
 ,, „ინეტარების განბრძნო-
 ბილნი გონებით...“ 137;
 (შენ. 5); 254 (შენ. 8 თ);
 267 (მინაწ. 5); 279 (შენ. 3 დ);
 359 (შენ. 5); 392 (შენ. 1, 1);
 416:3 (შენ. 2 ბ)
 ,, იონა ხელაშვილს „აღებაძ-
 ვე ბრძენთ გონიერებით...“
 130 (შენ. დ); 388:11 (შენ.
 7, 49)
- თუმანიშვილი გივი ანბანთქება „აქა
 ბერთ გულს...“ 390:5;
 424:29
 ,, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფია
 6:5
 ,, „სწადის შენს მონას...“
 424:28
- თუმანიშვილი გიორგი დავით დადიან-
 ზედ 373 (მინაწ. 2)
 ,, „ვფუცავ კრონოსის დია-
 და...“ 951 დ:5
- თურქული ლექსები: „აგერ დერიაშანი
 ბიძანი ფიშიშანი...“ 418 (მინაწ. 22)
 „ბეგანურამ იქიმე იქი...“ 418 (მი-
 ნაწ. 66)
 „გუთეშქი ჯანანუმ...“ 1103:9
 (შენ. ბ)
 „ილა იდან შექრულერამ...“ 418 (მი-
 ნაწ. 16)
- იაკობ შემოქმედელი „მენე-ახოვან,
 ქველ-დიდებულ...“
 424:20 ა
 ,, „სამი ილოცე ოსანნა...“
 424:20 ბ
 ,, სიტყვის-გება ქრისტიანეთა
 მაჰპადიანთა მიმართ
 342:19; 951 გ; 1103:13
 ,, ქება მეფისა არჩილისა
 395:4
 იამბიკო „თეატრსა შინა წმიდათა-
 სა...“ 140 (მინაწ.)
- იოანე ბატონიშვილი „დღეს აღმოცენდა
 ძირთაგან...“ 137 (შენ. გ);
 254 (შენ. 8 დ); 267 (მი-
 ნაწ. 7); 279 (შენ. 4 ბ);
 333 (შენ. 1 გ); 359 (შენ.
 ბ); 388:11 (შენ. 53); 392
 (შენ. II ბ); 416:3 (შენ.
 2 5)
 ,, „ივერიის ნორჩსა ვახსა კე-
 თილსა...“ 137 (შენ. ბ); 254
 (შენ. ბ); 267 (მინაწ. 3);
 279 (შენ. 4 გ); 333 (შენ. 1
 დ); 359 (შენ. დ); 388:11
 (შენ. 51); 392 (შენ. II დ);
 416:3 (შენ. 2 გ)
 ,, „იმლულელმოქმედებ ანგე-
 ლოს წესისაებრ...“ 137
 (შენ. დ); 254 (შენ. 8 ე);
 267 (მინაწ. 10); 333 (შენ.
 1 გ); 359 (შენ. გ); 388:11
 (შენ. 50); 392 (შენ. II გ);
 416:3 (შენ. 2 ე)
 ,, „სიმდაბლით გიძლენი ამა
 ჩემსა ნაშრომსა 254...“
 (შენ. 8 გ); 359 (შენ. ე);
 388:11 (შენ. 52)
- იოანე, გესამანიელი გიორგის ძე ვახ-
 ტანგ-ალმასხან ბატონიშვი-
 ლისათვის 105:20
- იოელ, გარეჯელ დავით კანდელაკის
 ძე ვახტანგ ალმასხან ბატონიშვილი-
 სათვის 105:18
- იოსებ (ალავერდის დეკანოზის ძმისწუ-
 ლი) ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვი-
 ლზე 105:16

- იოსებ მუშირაძე პავლე ციციანოვის სამხედრო და პოლიტიკური დამსახურების ქება 303: XIV
- იოსებ ტფილელი მეფის არჩილისადმი 15 (შენ. 1 ბ)
- კავკასიძე მ. [საბაზე] 386 (შენ. 1ე)
- ლარაძე პეტრე ანბანთქება, „აქროთ ბეზეკი გულს ღიამ...“ 390 (შენ. 3 ია)
- „ ანბანთქება. ფისტიკურად „ჭოიმე ჰაირს ჯღაო...“ 390 (შენ. 3 იბ)
- „ ლექსები 1080 ა
- „ „არავე გულსა ვეტყოდი...“ 390 (შენ. 3 თ)
- „ „აღმეტრთა სურვით გონება...“ 390 (შენ. 3 ზ)
- „ „აღსრული მაღალს კათედრსა...“ 137 (შენ. ე); 254 (შენ. 8 ზ); 267 (მინაწ. 8); 279 (შენ. 4 ე); 333 (შენ. 1ე); 359 (შენ. 3); 388:11 (შენ. 55)
- „ „შემოხდა არე ყინულთ დამფარე...“ 390 (შენ. 3 ივ)
- „ მრავალფერუთა ვილოვანი 155; 387
- „ სტიხნი იამბიკოდ ყოვლად სამღუდელს არხიერის ევლოლიოსისათვის 390 (შენ. 3 ი)
- ლექსები უავტორო: „აგრე ცაზე მშვიდ დარია...“ 951 ზ (მინაწ.)
- „ „...ამას ვსწუხ ესრეთ ტირილითა...“ 418 (მინაწ. 31)
- „ „ამ ლექსს უწერ პირმზეს...“ 27 (მინაწ. 2)
- „ აკროსტიხად იამბიკო, „იოანესგან მოთხრობის თარგმანება...“ 49 (მინაწ. 2)
- „ „არა გიციან და აქებ, ესე ვით მოგიგონია...“ 118:7
- „ „არ გებრალედი უწყალოდ...“ 951 დ:7
- „ „არ ვიცოდი შენმა მზემა შენი გაყრა მევენებოლა...“ 418 (მინაწ. 9)
- ლექსები უავტორო: „ არზაქრობის მასარშია დაიდებენ მათარესა...“ 418 (მინაწ. 6)
- „ „არს ზემთვის მარად სალხენი...“ 418 (მინაწ. 24)
- „ „ასიათასი ფურცელი კოკობთა ვარდთა სადარი...“ 418 (მინაწ. 65)
- „ „აქ დაიწყების შესაქმე და სოფლის დაბადებანი...“ 1091:2
- „ „აქვან ნავები შეევიბი...“ 418 (მინაწ. 8)
- „ აღდგომისათვის 49:8
- „ „აღმართნა ბროლნი სვეტისა...“ 118:4; 1087:4
- „ „აწ გითხრა ცული ხელობა შანშია მოაბადისა...“ 436 (მინაწ. 5)
- „ „ბაგე ვის გაქვს ფერად შინდი...“ 418 (მინაწ. 69)
- „ „ბროლის მკერდმან შუქი თავსა ისარე...“ 951 დ:8
- „ „გაგვიშვი მთავო მალოლო...“ 368 (მინაწ. 6)
- „ „გელიან გული სალხენთა...“ 418 (მინაწ. 12)
- „ „გემონები მეცნიერსა...“ 418 (მინაწ. 64)
- „ „დავბერდი, შვილდი ქვედავდე...“ 368 (მინაწ. 14)
- „ „დავბერდი, მშვილდი ძირს დავდე...“ 368 (მინაწ. 9)
- „ „დავკრთი რა ვნახე მნათობი...“ 418 (მინაწ. 2)
- „ „დამტკიცებულ ჰყოს ეს მარად მზერამან...“ 1080 ბ:1
- „ „ღლისა ნამით პკურვილსა...“ 418 (მინაწ. 27)
- „ „ეილათ სანა ბილათ სანას ხმაზედ—როს მეღირსა...“ 951 დ:13
- „ „ენა მწარე, ენა ტკბილი...“ 101:4
- „ „ერთი ვაება ვიხილე...“ 31:7
- „ „ესე დღე არის ზვენისა...“ 418 (მინაწ. 53)

- ლექსები უავტორო: „ეჰა, ვარდი ვითარ
გაფუჩქნულია...“ 951 დ:2
- „ვაი ვარდი სასიხარუ-
ლო...“ 418 (მინაწ. 62)
- „ვაეი ხარ საროს უმალ-
ლი...“ 436 (მინაწ. 9)
- „...ვარდ მშვენიერი სამო-
თხე...“ 418 (მინაწ. 48)
- „ვარდთა ჯინკველთა შე-
ყრილთა უგვანდა ლაწვთა
არენი...“ 418 (მინაწ. 3)
- „...ვარდი მწადი სასურვე-
ლად...“ 418 (მინაწ. 47)
- „ვარდსა ქვეშე თავმოდრე-
კით მორცხვად ყვავის ია
ნასად...“ 418 (მინაწ. 28)
- „ვარ უბედობით მტირალი,
შორის უცხოთთან მარე-
ბი...“ 418 (მინაწ. 21,42)
- „ვევედრები შემოქმედსა...“
101:5
- „ვერცლი ყელად, ვერხვი
წელად...“ 418 (მინაწ. 13)
- „ვინ სარდიონს უფერ ლა-
ლებს...“ 418 (მინაწ. 51)
- „ვიყნოსებ სულსა სიამით
სრულსა...“ 418 (მინაწ. 39)
- „ვნახე ბროლზედან მოხრი-
ლნი...“ 418 (მინაწ. 72)
- „შურმუხტის კრაილნესა-
ნო...“ 418 (მინაწ. 4)
- „თვალთ მიმდემ მარად
მწინაო...“ 418 (მინაწ. 5)
- „თვალთა ჩენა არად მსუ-
რის...“ 418 (მინაწ. 52)
- „თითებთა ქება ვითა
ვთქვა...“ 418 (მინაწ. 17)
- „თუ უმისოდ სოფელს ყო-
ფნა...“ 418 (მინაწ. 63)
- „იღვაწა ოდეს ისო ნავე
საჭურვლით...“ 137(შენ. თ)
- „კაცმან უგვარო გამოვა-
ყენო დარითა...“ 418
(მინაწ. 18)
- „ლომი ლომგული, ტურფა
ყმა...“ 418 (მინაწ. 46)
- ლექსები უავტორო: ლომო და გმირო
ტარიელ...“ 27 (მინაწ. 3)
- „ლოცვამან ანნა—მოველე
აზია, პონტო, თრაკიაპო-
ლი...“ 25
- „მამაო ჩვენო 62:6
- „მგელი კვდება, თხა იცი-
ნის...“ 368 (მინაწ. 7)
- „მელექსესა სასნს საქმეში...“
14:11
- „...მზე მოეშორვა მთოვა-
რეს...“ 418 (მინაწ. 76)
- „მზეო, სრას ძეობისასა თავს
დაჯე მეჯლიშისასა...“ 418
(მინაწ. 35)
- „მიილო გულმან ეს ვნე-
ბა...“ (სომხურიდან თარ-
გმნილი) 6:17
- „მიკვირს აგრე ახლოს მყო-
ფი...“ 1060 ბ:3
- „მიძღვნა ზეფის ასულის ქე-
თეფანისადმი: 233 ა (შენ.18)
- „მოდით მიჯნურნი სოფ-
ლიერნი...“ 418 (მინაწ. 32)
- „მოვედ, მჰსწავლულნო სი-
ბრძნისანო...“ 386 (შენ.10)
- „...მოვშორდი ედემს ნა-
ზარდსა...“ 418 (მინაწ. 73)
- „მომცა სოფელმან სიმუ-
ხთლით...“ 418 (მინაწ. 74)
- „მოშორვებითა შენითა სვე-
და წარმესქვენითა...“ 418
(მინაწ. 7)
- „მრჩობლელი—მისი პირი,
ტრფიალთ კირი...“ 418
(მინაწ. 25)
- „მუნ დღეთა მისთა მკმუ-
ნავმან...“ 418 (მინაწ. 20)
- „მუხამბაზი ბისალბუჩინა-
რის ხმაზედ 951 დ:15
- „მუხამბაზი ბოით სალბუ-
ჩინარის ხმაზედ 1080 ბ:8
- „მუხამბაზი — „ბულბულ მწუ-
ხარია, ვარდი შემამწყრა-
ლია...“ 951 დ:4

ლექსები	უავტორო: მუხამბაზი თათრული „...დედლიარ ეილაქი...“ 951 დ:11	ლექსები	უავტორო: სიყვარულისა პირ-მთვარეობა...“ 118:6;1087:6
”	მუხამბაზი თათრული —	”	„სუნბული ტურფად ფუნჩილი...“ 418:(მინაწ. 41)
”	„ჯან ვერმა ყამუ...“ 951დ:10	”	„სურნელი, მუშუკი, ამბარი...“ 418 (მინაწ. 14)
”	„ნატირებთა ფერწასულსა მიმეჩინა...“ 418 (მინაწ.56)	”	„ტან-კენარო ლერწამო ჩემო...“ 418 (მინაწ. 40)
”	[ნებროთისაებრ ისრაელთ] 27 (მინაწ. 1)	”	„ტურფათ შვენი სალხინო ხარ...“ 418 (მინაწ. 73)
”	„ნორჩნი, ახალ სანუკვარნი...“ 118:8	”	„უკდავებისა წყარო ხარ...“ 528 (მინაწ. 2)
”	„ოდეს მიესმა ქელეშბეგს...“ 395 (მინაწ. 2)	”	„ღმერთი არს თავი ყოველთა დასაბამ დასაწყისისა...“ 100:3
”	„რად მილაღატე სიკვდილო...“ 27 (შენ. 5ა)	”	„ღმერთმან ბევრჯელ დაგახვედრათ...“ 418 (მინაწ. 68)
”	„...რად შეინახე თეთრია...“ 436 (მინაწ. 10)	”	„ლონეო, შენსა ანბავსა...“ 436 (მინაწ. 6)
”	„...რად ჩემად სახმარ არე...“ 951 დ:1	”	ყაჯარ ბაიათის ხმაზედ — „ვიძლოვ, პირ-მთვარევე...“ 951დ:14
”	„რთუ ბულბული მადლობდა...“ 1110 (მინაწ. 1)	”	„ყელი მოგიღერებია უსურველად ბარვითა...“ 528 (მინაწ. 1) შაირი ბ:9
”	„რას მემართლები სოფელო...“ 1110 (მინაწ. 10)	”	„შეკადრებ მცირეს საძლნობსა...“ 418 (მინაწ.57)
”	„რა წალკოტსა გულისასა...“ 418 (მინაწ. 33)	”	„შენ გნატრიან ყოველნი მნათნი მჩინარნი...“ 1080ბ:2
”	„რძალო ბატონო, ერთობ ხარ კარგი ზნისაო...“ 528 (მინაწ. 3)	”	„შენ გეტრფი, მზეო...“ 1080 ბ:5
”	„საბასი ენახე ნალვაწი...“ 386 (შენ. 1 ე)	”	„შენმა მზემა, ვერ გაგავდებ გონებრიდან ერთსა წამსა...“ 418:49
”	„საბას მიმართ—სიბრძნი წყარო ხარ...“ 386(შენ.1)ეს	”	„შენ ჩემო საგონებელო...“ 418 მინაწ. 45
”	„სად ბროლ-ფიქალსა შვენიან...“ 418 (მინაწ. 28,54)	”	„შენცა იცი, შენგან მკირანი...“ 418:10
”	სამიჯნური ლექსები 1080ბ	”	შესხმა წმ. გიორგის 951ბ:2 შობისათვის 49:7
”	„...სამოთხეა მშვენიერი...“ 418 (მინაწ. 50)	”	„ჩამაშავლითა ჩვენთაგან ჩანს ჩვენი ჩვეულებანი...“ 418 (მინაწ. 34)
”	„სატანამ მტერმა...“ 418 (მინაწ. 36)	”	„ჩემა მზემან განმინათლოს...“ 418 (მინაწ. 59)
”	„სახელი ღთისა მადლისა მე დიდებითა მიქია...“ 30 (მინაწ. 5)		
”	„სევდის სადგურს გონებასა...“ 418 (მინაწ. 38)		
”	„სიზმრად ენახე...“ 418 (მინაწ. 67)		

ლექსები უავტორო: „ჩემი გონება მას ემონება...“ 418 (მინაწ.44)	388:11 (შენ. 54); 392 (შენ. II ა); 416:3 (შენ. 2 დ)
„ ჩემსა მნათობსა ზოუცავს...“ 418 (მინაწ. 56)	მურატოვი ი. გ. ლექსები 303: XIX
„ ჩნდების ლამაზის ნაკვეთით უცხოდ მკართოლვარე...“ 418 (მინაწ. 19)	ნიკოლაოს (გიორგი დეკანოზის ძე) ვახტანგ-ალმასხან ბატონი-შვილისათვის 105:17
„ ცრუმან სოფელმან რა მიყო...“ 125 (მინაწ. 8)	ნიკოლოზ დიდწელი მეფის ასულის მარიამის წამება 1092 (შენ.)
„ ცრუმან სოფელმან ჩემი დღე სიმწარით დამალევიდა...“ 30 (მინაწ. 2)	ნიკოლოზ რუსთველი ანბანთქება-„ჰოვსნი, ჰაფხაზნი, ჯიქ-ჯადელები...“ 6:6
„ წიგნი გებოძათ, შეგემკევ...“ 27 (შენ. 5ბ)	ნიკოლოზ ტფილელი „ეთეროვნისა სპერასა განსმენილი...“ 388:11 (შენ. 6)
„ წამება წმიდისა მარინასი 6:13; 951 ბ:1	ოთარ არაგვის ერისთავი ანბანთქება— „ან ბრძენი გეტყვის დიონოს...“ 390:4
„ წუთის სოფლისა სურვილი უგუნურება მგონია...“ 1110 (მინაწ. 3)	ონანა მღივანი ანბანთქება— „ან ბრმა გდუეს...“ 390:6
„ ...ჭაბუა შორავს ქალასა...“ 418 (მინაწ. 61)	„ იესეს ძირთა მეფენი ტომობენ დასაბამითა...“ 170 (ანდ. 3)
„ ჰმუნვისა ტახტსა ვინათგან გულნი დასუნეს გლოვებით...“ 418 (მინაწ. 11)	ონიკაშვილი ნიკოლოზ ს.ს. ორბელიანს 20 (შენ. დ)
„ ხარებისათვის 49:6	ორბელიანი ვახტანგ (ყაფლანიშვილი-ორბელიშვილი) ანბანთქება— „ალაღებს ბაგეს, გულთ დასადაგეს...“ 6:8; 390:8
„ ხელმწიფევ გული, შენთანა ბმული...“ 1088:14	„ ანბანთქება— „ან ამას გეტყვი...“ 342:12
„ ხილთა ქება 118:5; 1087:5	„ ანბანთქება — „არს კაცთა ტომი, დიდებით მხდომი...“ 6:7
„ ხილთა ქება 951 ი	„ ანბანთქება— „აჰა, ანბანთ აღვამაღლოთ...“ 6:12; 342:11
„ ჰოი მიჯნურო, სულო, გულო...“ 1080 ბ:4	ორბელიანი მჭეჭაბუკ „სიბრძნის ტრფიალო...“ 105:49
მანანა ლექსები 1107	„ ნეკრესელის ქება 105:27
„ მანანასაგან ციების ბაასი (ფრაგმენტი) 951 ა:2	ორბელიანი ს. ს.— „ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენთა დამიწუნოთა...“ 20 (შენ. 3გ); 286 (შენ. 1გ); 454 (შენ. 2 დ, ანბანთქება „ალმას ბასრი გაღესულ...“ 390:3; 424:18
„ ღარიბად თქმული 951 ა:3	ორი შოტლანდიური სათემო სიმღერა 303: XVIII:3
„ შაირნი 951 ა:1	
მარიამ-ყოფილი მაკრინა „ეს ლექსიკონი ჩემი საკონი...“ 386 (შენ. 1 ზ)	
მირიან ბატონიშვილი თავადს გიორგის ძეს დიმიტრის 303:IX	
„ იამბიკონი ლოცუამან ანნა — „იყავ ხსენება დღეს...“ 137 (შენ. ე); 254 (შენ.8გ); 267 (მინაწ. 6); 279 (შენ.4ა); 333 (შენ. 1 ბ); 359 (შენ.ა1);	

პეტრე მგალობელი ანბანნი ლექსად ნათქვამნი 424:23	ქობულოვი გერმანე ვახტანგ-ალმასხან ბატონიშვილისადმი „განი-მწედლუარე სულისა...“ 105:14
„ „აჰა, ცათ მპყრობო, ჳმე-ლეთთა მფლობო...“ 424:24	„ ვახტანგ-ალმასხან ბატონი-შვილისათვის — „ერთებრ ჳმა-ქმნილნი...“ 105:24
რაჳმაძე სოლომონ „მის მაღალღირსე-ბას მამა იონას...“ 130 (მინაწ. ბ); 137 (შენ. ზ); 254 (შენ. 80); 267 (მინაწ. 4); 279 (შენ. 4გ); 333 (შენ. 1 ზ); 359 (შენ. ზ); 388:11 (შენ. 56); 392 (შენ. IIგ); 416:3 (შენ. 2 ზ)	ქობულოვი სოლომონ მეფის ირაკლის შესხმა 105:31
რასინი [ლუი] მადლი 274	წერეთელი გრიგოლ იამბიკო — „ეს არ-ჩილ ღირსი...“ 395 (მინაწ. 11)
რუსთაველი იამბიკო 427 ა:10	„ ამიცანა — „დასწვა მგელმან სათივეი...“ 314 (მინაწ. 16)
სააკაძე დ. ვ. ლექსები 303:IV	„ „არამცა დასცდე საქმე-სა...“ 31 (მინაწ. 2)
სოლომონ მდივანი „ჩემო ანავ, რეჳას თანავ...“ 395:7	ქავჭავაძე ალექსანდრე — თარგმანები 303: XVII
სპარსული ლექსი „ნური ჩემშიმან...“ 418 (მინაწ. 71)	„ „თავსა უფლად ნურვინ ჳგონებთ...“ 951დ:3
ტაბიძე სვიმონ „ივერიის ნორჩსა ვაჰსა კეთილსა...“ 130 (შენ. 1ბ)	„ „მიველ წალკოტ სანუგე-შოდ...“ 951დ:9
„ აკროსტიხი იონანე თარხა-ნოვისადმი 333 (შენ. 3)	„ „ჟამნი რბიან, შენცა მე-ლტვი...“ 951დ:6 „ძველთ-მოლექსედ საქებულად...“ 155:31; 387:31 „ჳსძვერს გლახ-გული...“ 951დ:12
„ „სიმდაბლით გიძღვნი...“ 254 (შენ. 8გ); 279 (შენ. 4დ)	„ „გლახ-გული...“ 951დ:12
ფირალიშვილი გოდერძი გლოვა ირა-კლი მეორისა 16:19	ქავჭავაძე ილია ყრმობის ლექსი 62 (მინაწ. 5)
ქაინოსრო მდივანბეგი [დავით რექტო-რის პასუხად] 105:94	

პალეოგრაფია

წერის დედანი 954 ა,გ

ჩართული დაწერილობის ნიმუში 954 ბ

სამართალი

ვახტანგ VI სამართლის წიგნი 51; 107გ; 206 ა, ბ, გ; 543
 თარგმანი სამთაუქაზთა 40:2
 მისის იმპერატორებითის დიდებუ-ლების საზოგადო რეღლამენტი ანუ კანონისდება 40:1

მონტესკიე გულისხმისყოფისათვის ჳსჯულისათა 188 ა, ბ; 370 (ნაწ. ა); 371 (ნაწ. ბ)
 სამართლის წიგნები 107 ა,ბ
 სასულიერო რეღლამენტი პეტრე დიდისა 124
 „ჯამი აბასი“ ქართულად 174

სამკურნალო წიგნები

ადამიანის ტომის მკურნალობა კუჭი-
სა 14:3

თარბიათა ცხენისა და კარაბადინი
14:1

კარაბადინი 19

მოკლე სწავლა აცრისათვის ყვავილი-
სა 219

[რეცეპტი წამლის მომზადებისა]
62:9

სამკურნალო რეცეპტები 238

სამკურნალო წამალნი პირუტყვითა-
ვის 226

სხვადასხვა სატივეართა წამლების
შემზადება 19 (შენ. 5)

ფრინველთა კარაბადინი 26:2; 325;
330

ცხენის კარაბადინი 225; 268

ხველისა და სხვა ავადმყოფობათა
წამლობანი 31 (მინაწ. 4)

სამხედრო საქმე

ალექსანდრე არჩილის ძე საარტილე-
რიო წიგნი 167:2; 1040

ეგზერციცია 249:3

სამხედრო არტიული 249:2

სამხედრო ტიბიკონი 249:1

სახელმძღვანელო

ბართაშვილი მამუკა კაშნიკი 303:1

გილიარევსკი პეტრე ფიზიკის სახელ-
მძღვანელო ტ. I 2; ტ. II 3; ტ. III 4
მოკლე ჰაზრი ყოველათვის სწავლა-

თათა, საგმარად ყრმათა საქართუქ-
ლოესათა 180

მცირე რამ გამოკრებული ანგარი-
შის ცოდნისა 167:1

ფოლკლორი

არაკები 62:8

გამოცანები 25 (მინაწ. 2); 395 (ში-
ნაწ. 6,8)

იგავი 62:10

იგავი ლოთისა 101:3

შაკიკის შელოცვა 436 (მინაწ. 7)

ხალხური ანდაზები 256 (მინაწ. 3)

ხალხური ლექსი სოლომონზე და
კუნძულელზე 951 ბ (მინაწ.)

სხვადასხვა

საოჯახო მოხმარების საგანთა შემ-
ზადების რეცეპტები 19 (შენ. 4)

ტექსტები ნარდის ქვებით თამაში-
სათვის 82:2 (შენ. 6)

ფიერვერკათავის 360

ქართული ხელნაწერების აღწერილობანი

1. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), აკად. ს. ჯანაშიას საერთო რედაქციით, ტომი I, დასაბეჭდად მომზადებულია ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლების: ლ. ქუთათელიძისა და ნ. კასრაძის მიერ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, 1946 წ. ფასი 40 მან.
2. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). ტომი II, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ლ. ქუთათელიძის მიერ, ილია აბულაძის რედაქციით, 1951 წ. ფასი 26 მან.
3. ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი III. შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ქრ. შარაშიძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, 1948 წ. ფასი 50 მან.
4. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ე. მეტრეველისა და ე. ვირსალაძის მიერ, 1950 წ. ფასი 40 მან.
5. ხელნაწერთა აღწერილობა საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტომი V, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია ლ. მეფარიშვილისა და ე. ვირსალაძის მიერ, ალ. ბარამიძის რედაქციით, 1949 წ. ფასი 35 მან.
6. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია), ტომი VI, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: ნ. კასრაძის, ე. მეტრეველის, ლ. მეფარიშვილის, ლ. ქუთათელიძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ალ. ბარამიძის რედაქციით, 1953 წ. ფასი 24 მან. 25 კაბ.
7. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტომი IV, შეადგინა ქრ. შარაშიძემ, 1954 წ. ფასი 21 მან. 25 კაბ.

8. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), აღ. ბარაშიძის რედაქციით, შეადგინა ლ. ქუთათელიძემ, 1955 წ. ფასი 12 მან. 90 კაპ.
- ✓ 9. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი (Q) კოლექცია, ტომი I, შედგენილია ე. მეტრეველისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ილ. აბულაძის რედაქციით, 1957 წ. ფასი 22 მან.
- ✓ 10. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ახალი (Q) კოლექციისა, ტომი II, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ე. კასრაძის, ელ. მეტრეველის, ლ. ქუთათელიძის და ქრ. შარაშიძის მიერ, ილ. აბულაძის რედაქციით, 1958 წ. ფასი 26 მან. 50 კაპ.
- ✓ 11. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტომი I, შედგენილი და დასაბეჭდად მომზადებულია: თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ქუთათელიძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ე. მეტრეველის რედაქციით, 1960 წ. ფასი 43 მან. 50 კაპ.

ი ბ ე კ დ ე ბ ა :

1. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა: ყოფ. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტომი II.